

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

FLAVII

SEPHI HEBRAEI ANTIQVITA
TVM IVDAICARVM LIBRI XX.

nouissimè iam ad uetustissima exemplaria
diligenter recogniti, interprete Ruffino.

EIVSDEM { De bello Iudaico libri VII.
Contra Apionem libri II.
De Machabæis liber unus,
ab Erasmo recognitus.

Accesserunt { BERO SI Babylonij antiqui
tatum libelli quinq;
Manethonis supplementum
in Berosum,
Metasthenis Persæ fragmen-
tum de iudicio temporum
& annalium Persarum.

Colonia, ex adibus Eucharij Ceruicorni,
ANNO M. D. XXXIIII.
mense Sept embri.

Y pis nostris Iosephum ante aliquot annos scripsimus candide lector: hanc nostram diligentiam & ipsum autorem fauentibus benignisq; animis exceptū fuisse experti, nō inepte nos facturos cogitauimus, si maiori industria & labore idem opus excuderemus: apprime enim aridet, quod prouerbio dicūt Græci, δ'ις νοὶ τῆς τοῦ καλῶς. Proinde multis & uarijs exemplaribus plurimarq; bibliothecarq; cum uetustis & manuscriptis, tum recens uulgatis diligenter collatis, Iosephi libros ad uilitatem & uoluptatem amatoribus historiæ, prudētiæq; cōmunicamus. Si prior opera studiūq; bonis uiris placere potuit, præsentem diligentiam tanquam meliorem & re-
 Etiolem multo impensius ac uotis ardentioribus accipi, qui possumus dubitare? Berofum ab extrema usq; antiquitate, ac quod aiunt A boriginum seculo autorem, paucis tamen, quod rariū sit excusus, familiarem, adiunxi-
 mus: cuius monumenta quanquam sunt pauca, res tamen multas mox ab orbe condito gestas, necnon in religio-
 nibus poetarūq; carminibus celebratas iuxta historiæ modum & rationem referūt docentq;. Porro opus ne-
 q; maiori scriptura aut spatij amplioribus extendere, neq; minutioribus literis in ætūm cogere: (hoc enim li-
 brum deformat, uisum lædit: illud emptori maiorem sumptum facit, neq; quicquā uel uenustatis uel utilitatis ha-
 bet:) sed ætæ sequi mediocritatem, gratius commodiusq; uidebatur. Quāquam tantus error tantq; nostro-
 rum temporū cæcitas est, ut deprauato per impostorum fucatos titulos & ingeniosas fraudes iudicio, discrimen
 boni & mali pauci habeant: quod non solum in arte nostra typographica, sed etiam plerisq; doctrinis & mo-
 ribus (deus ueritatē in melius) uerū esse nō sine multis isdemq; magnis reipū. uulneribus didicimus, & quotidie
 experimur: attamen scientes uino uendibili suspensa hedera opus non esse, & uerum uicturum, quando sermo
 mendax & iniustus in seipso ægotans, ut prudenter dixit Euripides, pharmacisq; egens perit, iudicium no-
 stri nostrorumq; laborum candido lectori committimus, ea spe & fiducia qui rectum probatum iri putemus.
 Si prudenter inquit Hesiodus, δ'ἰκνδ' ὑπὲρ ὕψους ἰχθὺς, ἢς τέλῳ δ' ἐλθόντων, & ueritas quam iusti nomine cō-
 tineri scimus, utcumq; labore & in obscuro lateat, non tamen succumbet. Hic præter rem & negociū esse cen-
 semus, de auctoris dignitate & excellentia quicquā dicere, quando maior in ipso uirtus est inuidia: necnon emi-
 nentior, q̄ ut pauci præstitutos se similes sperare audent, & oēs recte se imitari posse cupiant. Porro nisi scire
 admonitiones morosius ferri, ad diligenter historiæ antiquarq; lectionē adhortarer, neq; id propter delectatio-
 nē & suauissimā priscarq; rerū contemplationē, uerum propter extremā nostrorū temporū necessitatē, quæ tam
 uaria, tristia & laboriosa sunt, ut diuersis opinionum, dissensionū, & contentionū procellis fluctibusq; iacte-
 mur. Nonne ergo utile censēs consilia multorū uiroꝝ sapientissimorū, adeoq; plurimorū seculorū casus & euen-
 tus legendis historijs considerare, & diligenter cogitando meditandōq; uiam quærere, qua tandē si non peni-
 tus, aliquo modo tamen nostri seculi tenebris nos poterimus expedire, necnon aliquid claritatis ex priscis illis
 luminibus mutuari, quo nostri æui calamitates diminuerentur alleuarenturq;? Certe unius ætatis prudentia ra-
 tioq; ad uarietate mirabiliū casuum, eorundemq; durissimorū expediendā componendamq; non sufficit. Quā-
 obrem rectum & utile est historias cōsulere, & quod comicus dixit, inspicere tanquā in speculū uitas omnium,
 atq; ex alijs sumere exemplū sibi, quæ capiēdi consilij ratio est tutissima. non pueriliter neq; stulte in Platonis
 Timæo, Aegyptius sacerdos suæ gentis diligentia prudentiamq; laudibus uehit & iactat, qđ ex præteritæ
 rerū historijs, scriptis, & in templis seruatis de præsentibus casibus sine periculo rectius queant iudicare. Si igitur
 prudentia sapiētiæq; ex ueterū monumentis elicienda est, quod oēs rerū diligentes ac iusti iudices & sciunt &
 suadent, Iosephus hercle est dignissimus lectus: necnō Berofus gratia utilitatisq; multū tanq; religionū fabula-
 rūq; multarūq; interpretes legentibus suppedabit. Vide de ipso quid scribat Plinius, (neq; quorundā iudicium,
 uel potius incerta opinio, quorū ē Ludouicus Viues, uir alioqui doctiss., nos mouet) cuius uerba hæc sunt: Astro-
 logia Berofus, cui ob diuinas prædictiones Athenienses publice in gymnasio statuā inaurata lingua statuere.
 nos nihil immutare propter certas causas in autorem uoluimus, sed in Iosepho cūdēdo uoluntati tuæ uotoq; can-
 dide lector, quantū possibile fuit minime defuisse nos uidebis, quod etiā per occasione exemplarū & secundæ
 editionis, neq; abs re parcemia dicitur δ' ὅτις ἐστιν ἀμύδωτον facilius præstare possumus. Sic ergo reconditæ
 prudētiæ eminētisq; sapiētiæ thesaurū, atq; uariorū consiliorū exempla, nec minus eloquentiæ inuēta nervosq; dili-
 gētiæ tuæ offerimus, tu uero ad tuā & aliorū cōmoditatē salutēq; feliciter frui ac rectius uiue. Vale.

VITA IOSEPHI

PER D. HIERONYMVM.

IOSEPHVS Matathie filius, ex Hierosolymis sacerdos, à Vespasiano captus, cum Tito filio eius relictus est. Hic Romam ueniens, septem libros Iudaicæ captiuitatis imperatoribus patri filioq; obtulit, q & bibliothecæ publicæ traditi sunt. Et ob ingenij gloriam statutam quoq; meruit Romæ. Scripsit autem alios uiginti Antiquitatum libros, ab exordio mundi, usq; ad decimūquartum annum Domitiani Cæsaris, & duos *ἐχαιότατος* aduersum Apionem grammaticum Alexandrinum, qui sub Caligula legatus missus ex parte gentilium, contra Philonem etiam librum uituperationem gentis Iudaicæ continētem scripserat. Alius quoq; liber eius, qui inscribitur *πρὶ αυτοκράτορος λογισμοῦ*, ualde elegans habet, in quo & Machabæorum sunt digesta martyria. Hic in decimo octauo Antiquitatum libro manifestissime confitetur, propter magnitudinem signorum Christum à pharisæis interfectum, & Iohannē Baptistam uere prophetam fuisse, & propter interfectionem Iacobi apostoli dirutam Hierosolymam. Scripsit autem de domino in hunc modum: Eodem tempore fuit IESVS uir sapiens, si tamen uirum cum oportet dicere. Erat enim mirabilem patratum operum, & doctor eorum qui libenter uera suscipiunt: plurimos quoq; tam de Iudæis quàm de gentibus sui habuit sectatores, & credebatur esse Christus. Cumq; inuidia nostrorum principum cruci cum Pilatus addixisset, nihilo minus q eum dilexerant, perseuerauerunt. Apparuit enim eis tertia die uiuens, multa & hæc & alia mirabilia carminibus prophetarum de eo uaticinantibus; & usq; hodie Christianorum gens, ab hoc sortita uocabulum, non defecit.

AVTORES QVORVM POTISSIMVM TESTI-

monia partim comprobato, partim confutato, Iosephus historie sue fidem facit.

Acusilaus Argiuis
Agatharchides Gnidius
Alexander Polyhistor
Andreas
Apion grammaticus
Apollonius Molo
Apollodorus
Ariphanes
Aristeus
Aristoteles
Berosus Babylonius
Cadmus Milesius
Castor chronographus
Charemon
Chocrilus poeta
Conon hist.
Demetrius Phalereus
Dius hist.
Ephorus
Estius
Euhemerus
Eupolemus
Hecataeus Abderites
Hellanicus
Hermippus
Hermogenes
Herodotus

Hesiodus
Hieronymus Aegyptius
Homerus
Isidorus
T. Liuius
Lyfimachus
Manethon
Menander Ephesus
Mnaseas Damascenus
Mochus
Nicolaus Damascenus
Pherecydes Syrius
Philon senior
Philostratus
Polybius Megalopolitani
Polycrates
Posidonius
Pythagoras
Strabo
Thales
Theodotus
Theophilus
Theopompus
Theophrastus
Thucydides
Timeus
Zopyrion

INDEX EORVM QVAE

toto hoc opere continentur.

A Arō frater Moſis, quomodo ſacerdotium ſuſceperit 28.b
 Aaron uirga frondente ſacerdotio dignus noſcitur 35.a
 Aaron mortuo ſucceſſit Eleazarus filius 35.b
 Abaſſarus ſacrorū uſorū cuſtos. 111.b
 Abdages dux 198.b
 Abdeſmonis filius ſolutor quaſtionum regis Hieruſalem 84.b
 Abdenago Azarias ſocius Danielis 108.b
 Abdias paſtor & Achab Heliam querunt 90.b
 Abdimus Tyrius 84.b
 Abdoelus frater Iudæ 113.b
 Abdō Hilonis Iſraelitarū princeps 51.a
 Abel occiſus à fratre 2.b
 Abela locus ad Iordanem 207.a
 Abelmachea ciuitas 76.a
 Abennerigus rex 210.a
 Aber martyr 330.a
 Abia filius Samuelis 55.a
 Abia mater Ezechie 102.a
 Abias fili. Roboā patri ſuccedit 88.b
 Abia uictoria contra Hieroboā 89.a
 Abia mortuo ſuccedit Aſa ibidem
 Abias rex Arabia 211.a
 Abiathar filius Abimelech 62.b
 Abiathar traducit Saul tyrannidis 62.b
 Abiathar pontifex 73.a. 76.a
 Abiathar amicus Adonie 78.a
 Abiathar ſacerdotio priuatus, in exilium mittitur 80.a
 Abiezzer ſacerdos 53.b
 Abigail uxor Nabal, poſtea Dauid nupta 63.b
 Abigea ſoror Dauid 74.a
 Abihel auus Saul 58.a
 Abila ciuitas que & Abela 38.b
 Abimatadocus qui & Amilmathacus, filius Nabuchodon 109.b
 Abimelech rex, riuallis Abrahæ 8.a
 Abimelech ſœdus cum Abrahā & amicitia ibidem
 Abimelech amicus primum Iſaac, dein hoſtis 9.b
 Abimel. filius Gedeōis fratricida 50.a
 Abimelech occiſus 50.b
 Abimen filius Roboam moritur 89.a
 Abinadas gener Salomonis 81.a
 Abiram & Dathan de tribu Rubē uiui abſorpti 52.b
 Abiſag adoleſcentula Dauid ſenio frigidum calefecit 78.a
 Abiſai filius Sarui 64.a

Abiſai uictoria de Idumæis 70.b
 Abiſai conuiciantem ſemel interficere uolēs, prohibetur à Dauid 75.a.b
 Abiſai regem Dauid à morte protegit 100.b
 Abiſai non gentos uno die ſolus occidit 77.a
 Abind filius Aaron, igne concrematus 27.b
 Abner filius Ner, cōtra Ioab bella parat 67.a.b
 Abner deſicit ab Iſboſeth ad Dauid ibidem
 Abner à Ioab occiſus, à Dauid lugetur 67.b
 Abora oppidum 139.a. 142.b
 Abrahæ genealogia, uirtus, ſapientia, profeſſio, eruditio, &c. 6. uſq; 9
 Abraham obedientia & fiducia erga deum 8.a.b
 Abran ciuitas 9.a
 Abſalō filius Dauid, ſororis inceſtum ulciſci niſus 72.a.b
 Abſalon fugit & reuocatur à patre 72.b
 Abſalonis pulchritudo ibidem
 Abſalon ſegetem Ioab incendit, & contra patrem conſpirat ibidem
 Abſalō cōcubinas patris uiolat 74.a
 Abſalon ex arbore pendens confoditur 74.b
 Abſalon tumulus ibidem
 Abſalon ſocer & patruus Ariſtobuli, Agrippe filius, à Romanis captus 145.b
 Abſalon auxiliator Manahemi tyranni occiditur 251.b
 Abſanes princeps Iſraelitarum 51.a
 Abuma ciuitas 105.b
 Acanthonaulon loci nomen 281.b
 Accencheres regina 312.b
 Accarō ciuitas Paleſtine capta à Chanaanais 48.a
 Achab fil. Amarin ſuccedit patri 90.a
 Achab increpatus ab Helia 90.b
 Achab pœnitentiam agit 91.b
 Achab Syros ſuperauit 92.b
 Achab Adadum inimicū inſpicienter recipit ibidem
 Achab à pſeudopropheta perſuaſuſcōtra Syros bella iterum mouet 93.a
 Achab ſagitta in pulmōe cōfigitur 93.b
 Achab ſuccedit Ochozias filius ibid.
 Achab filij ſeptuaginta occiduntur 97.b
 Hieu iuſſu 93.b
 Achamus princeps Samarie 44.a
 Achar ſurti reus occiditur 330.b
 Achas Machabeus martyr 101.a
 Achaz filius Ioathan, rex Hieroſolymorum 78.a

Achaz à Phaccia uictus 101.b
 Achaz mortuo ſuccedit Ezechias 102.a
 Achelamas uxor Amasie, mater Ozie 100.b
 Achias ſacerdos ex genere Eli 57.b
 Achia prophetia ad Hieroboam 88.b
 Achil pater Iſaphat 70.a
 Achimaas fili. Sadoch, miniſter Dauid, patri ſuccedit in pontificatu 73.a
 Achimelech Dauid fugientem recipit 62.a
 Achimelech occiſus à Doech 62.b
 Achimon gigas 76.b
 Achanomij conſilium ad Eſdram de abdicandis alienigenis uxoribus 115.b
 Achinadab gener Salomes & milicie princeps 81.a
 Achinoe uxor Dauid 64.b
 Achis rex Geth 62.a
 Achis parat bellū cōtra Hebræos 64.b
 Achisamach pater Oholiab 24.b
 Achitob ſacerdos 58.a
 Achitophel conſiliarius Dauid deſecit ad Abſalon 73.a
 Achitophel ſe ſuſpendit 74.a
 Acmes miniſtræ Iulie epiſtolæ 180.b
 Achibus Herodem ſeipſum interfecit cere conantem prohibuit 181.b
 Achibus contra Iudeam 240.b
 Acra mons 286.a
 Acrabata ciuitas 258.a
 Acratheus eunuchus 117.b
 Aſtipos ciuitas 45.b
 Acufilaus Argius 310.b
 Ada uxor Eſau, filia Elomis 9.b. 12.b
 Adad Idumæus in Salomonem 86.b
 Adadus filius Iſmaelis 8.a
 Adadus rex Damasci 69.b
 Adadus filius Adadi regis Syriæ, bella mouet contra Achab 92.a
 Adadus uictus recōciliatur Achab ibi.
 Adadus uincit Achab 93.b
 Adadus qui & Adher Helifeo inſidiatus, contra Ioram bella parat 95.b
 Adam, id eſt rubeus 2.a
 Adam præuaricationis mulctatus 2.b
 Adam uixit annos 930 5.b
 Adan ſagitta cōfixit Achab regē 93.b
 Adar menſis Hebræorum 40.b. 114.b
 Adara filius regis Thou 70.a
 Adafa uicus 218.a
 Adafis uicus 131.b
 Addan filius Aſabel rex Syrorū, quem Biblia Eſadab uocant 199.b
 Addæus præfeſtus 116.a
 Adher moriturū prædixit Helif. 96.b
 Adida uicus 142.b
 Adonias ambit regnū preparato conuiuiō 78.a

Adonias ueniam precatus	78.b	Agrippa conuiuium C. Caligulae pra-	Alexandri mors	ibidem
Adonias sibi Abisag uxore cupiens oc-		parat	195.a	Alexander, Epiphanes, Balais
ciditur	80.a	Agrippa calliditas ad senatum Roma	Alexander Ptolemaida capit	133.a
Adonizebecho regi Bezechinorum ma-		norum	206.a, 207.b	Alexandri amicitia cum Iona Ab-
nus et pedes praecisi	47.b	Agrippae nauigatio in Iudeam	207.b	baron
Adrazarus rex Sophene, debellatus a		Agrippa auream catenam in templo su	Alexander ducit Cleopatram filia Pto-	ibidem
Dauid	69.b	spendit	207.b	lemi Philometoris uxorem
Adrazarus rex Syrorum cum Ammo		Agrippa Iudeos ab iniuria Doritaru	Alexander Ionathan Abbaron purpu-	ibidem
nitis uisus	70.b	asserit, et sacerdotes instituit	207.b	ra induit
Adulterium prohibitum	31.	Agrippae clementia in Simonem calu-	Alexandri insidiatoris caput mittitur	ibidem
Aduram praefectus tributorum Dauid		miatoru, et illic eius laudes	208.b	ad focerum
76.a		Agrippae inimicitia cum Marso	208.b	Alexandri Zebennae regnum, et amici
Aduram lapidatur	87.a	Agrippae agrotatio et mors	209.a	tia cum Hyrcano Iohanne
Aegyptiorum incontinentia	6.b	Agrippae proles	ibidem	Alexand. occisus ab Antio. Grypo ib.
Aegypti descriptio	250.a	Agrippa Agrippae maioris filius	Alexander Iamneus fratri Aristobu-	lo succedit
Aegypti reginae munificentia in Salo-	192.a, 209.a			140.b, 219.a, b
monem	85.a, b	Agrip. Rome a Cl. Ces. nutritus	209.a	Alexander contra quos militavit
Aegypto fames praenunciata	15.a	Agrippa Iudeorum causas contra Sa-	Alexan. bellum cum Antiocho et Are	219.b
Aegyptijs fames inualefcit	18.a	maritas Romae tutatus	211.b	ta
Aegyptij quintam frugum partem sol-		Agrippa tetrarcha factus	ibidem	Alexander cuiusmodi inuidia labora-
uunt regibus	ibidem	Agri. quid Nero boni praestiterit	213.a	rit apud Iudeos
Aegyptij in mari rubro cum Phara-		Agrippae contentio contra Iudeos su-	Alexander uisus a Demetrio Eucro-	141.b, 142.a
ne suffocati	22.a	per parietis cuiusdam erectio	214.a	142.a, 219.b
Aegyptioru odij in Hebr. origo	18.b	Agrippa Caesarem Philippi, Neroni-	Alexandri crudelitas	ibidem
Aegyptiorum uaria gesta	19.b	am nominat	214.b	Alexander ostingentis Iudeorum cru-
Aegyptiorum plaga	21.a	Agrippa Leuitis et hymnidicis conce-	cisigi iussis Crucida dicitur	142.a
Aegyptiorum reges usq; ad foceru Sa-		dit usum lineae uestis contra legem,	Alexandri morientis consiliu ad Ale-	
lanonis Pharaones dicti	85.a	et templum restaurat	ibid.	xandram uxorem
Aegyptus sub Ptolemaeo Sotere	121.a	Agr. Hierosolymis exulat	195.b, 250.b	Alexander Aristobuli, qui Iamnei fili-
Aegypti limites	279.b	Agrippae milites Iudeoru seditione co-	lius Iudeam inuadit	146.a, 220.a
Aegyptius quidam propheta populi se-		pressuri, cedere sunt coacti	251.a	Alexan. bello contra Hyrcanu tertiu et
ductor Iudaici	213.a	Agrippae studium de bello Iudeoru re-	Antipatru superatus	146.a, 221.b
Aemilius Regulus autor conspirationis		uocando frustratum	253.b	Alexander Gabinio se tradit cu castel-
aduersus Caligulam	200.a	Agrippa filius Felicis	212.b	lis
Aeoli olim Elisei	5.a	Agrippa fi. Demetrii Alexand.	213.a	Alexander Romanos contumelia affici-
Aesopus seruus Alexadre tertie	157.b	Agrippias ciuitas, olim Anthedon	141.b	ens, superatur a Gabinio
Aethiopes laudantur	249.b	Agrippina filia Germanici, mater Ne-	Alexandri mors	147.a, 222.b
Aethiopes olim Chusai	5.a	ronis	213.a	Alex. ex Mariamne fili. Hero. maioris
Agag rex Amalechitaru capitur	58.b	Agrippium Herodis aedes	230.b	Romam mittitur erudiendus
Agag regis interitus	59.a	Achan pater Godoliae	107.b	Alex. in patriam reuersus, Glaphirae f. re-
Agar ancilla Abra. peperit Ismael	7.a	Ailach ciuitas	101.b	gis Cappadocum duxit uxore
Agar contempsit Saram heram	ibid.	Ain urbs expugnatur	44.b	Alexander accusatus a patre respondet
Agar aبلغata cum puero	8.a	Alanorum eruptio in Mediam et Ar-	et patri reconciliatur	172.a
Agatharchides historiographus	315.b	meniam	306.a	Alexander comprehenditur
Aggeus propheta	114.b	Albinus praefes Iudae	214.a	Alexander patri desertur et reconci-
Agiras Adiabenus	290.b	Albino in Iudaea praesidete, maloru om-	liatur	ibidem
Agith uxor Dauid	67.a	nium fuit impunitas	246.b	Alexan. laqueo perimitur
Agla uxor Dauid	67.a	Alchimus, qui et Ioachim sacerdos	131.a	Alexander halabarchus
Agrip. maior f. Aristobu. f. Hero.	192.a	Alchimi mors	131.b	Alexander Theodori, Iudeorum lega-
Agrippa Romae suarum rerum prodi-		Alcion medicus	204.a	tus
gus Hierosolymam redit eris alieni		Alexander Macedo, Magnus cognomi	Alexand. procurator Aegypti	247.b
conflator	192.a, b	natus Lydiam, Ioniā, et Syriam pra-	Alexandri multi de progenie Herodis	
Agrippa ob aes alienu Tiberio inuisus		dauit	119.b	192.a
iterum tamen amicus factus	193.a	Alexander Damascus, Sidonem, Tyru	Alexander Diophanes Herodis nota-	
Agrippa accusatus coijcitur in uincu-		et Gazam expugnauit	120.a	rius
la	194.a	Alexander Hierosolymis honorifice ex-	Alexander Dorothei, legatus Iudeo-	
Agrippa e uiculis solutus fit tetrarcha		ceptus quid egerit pro Iudeis	ibid.	rum
195.a		Alexandri somnium	120.b	Alexand. Iasonis, legatus Iudeoru ibi.
Agrippa accusat Herodem quartum		Alexander deo sacrificat	ibidem	Alexandraque et Salome uxor Aristo-
195.b		Alexandri benignitas in Iudeos	ibid.	buli maioris
				140.b

<i>Alexandra uxor Alexandri Iamnei re</i>	<i>Aminadab leuita</i>	<i>54.b Andronicus Messalanus pro Iudeis</i>
<i>rum Iudae potita</i>	<i>143.a Aminadab filius Iesse</i>	<i>59.a 134.a</i>
<i>Alexandra mors</i>	<i>143.b.120.b Aminadab fili.Saul bello interijt</i>	<i>66.a Andromachus aulicus Herodis 171.b</i>
<i>Alexandra fil.Hyreani tertij uxore Ale-</i>	<i>Aminadab architectus templi</i>	<i>113.b Angari 117.a</i>
<i>xandri quinti Herodi indignata pro</i>	<i>Amital mater Ioachaz.</i>	<i>105.a Angeli mulieribus cocuntes 3.b</i>
<i>pter sacerdotiu in alienigenas col-</i>	<i>Ammiramis pater Mosi deum pro gen</i>	<i>Anianus 212.b</i>
<i>latum</i>	<i>156.a.b te Iraelitarum exorat</i>	<i>18.b Anilei & Asinei cōspiratio cōtra Par-</i>
<i>Alexandra & Cleopatra conspiratio</i>	<i>Ammiramis filius Caath</i>	<i>19.a thos & Babylonios 197.b.198.a</i>
<i>in Herodem</i>	<i>ibidem Ammon filius Lot</i>	<i>7.b Anilei uictoria & mors 199.b</i>
<i>Alexandra patrē fugere suadet ab He-</i>	<i>Ammon fili.David, qui & Ammō</i>	<i>67.a Anna mater Samuelis 53.a</i>
<i>rode</i>	<i>160.b Ammō sororem Thamar stuprat</i>	<i>72.a Annus iubilens 31.b</i>
<i>Alexandra ob temerit atē occisa</i>	<i>162.b Ammonius contra Ptolem.Philometo-</i>	<i>Annus magnus 4.b Ann^o septimus.31.b</i>
<i>Alexandria laudatur</i>	<i>250.a rem insidiatus occiditur in habitu</i>	<i>Annus Sabbaticus 149.a</i>
<i>Alexandrie reges Ptolemei dicti</i>	<i>85.a fœmineo 135.a</i>	<i>(51.a Antedon expugnata 141.b (216.a</i>
<i>Alexandrini & Antiocheni apud Ve-</i>	<i>Ammonitæ Iſraelitas opprimunt</i>	<i>50.b Antigonus obsidet Massadam 154.a</i>
<i>spasianum repulſam paſſi</i>	<i>124.a Ammonit. uicti à Saul</i>	<i>56.b Anni ab Adam usq; ad reparationem</i>
<i>Alexandrinorum disceptatio cum Iu-</i>	<i>Ammonit. contumeliosi in legatos Da-</i>	<i>templi 81.b (188.b</i>
<i>deis</i>	<i>252.b uid poenas luunt</i>	<i>70.b Annus Rufus præſes Iudæe 184.b</i>
<i>Alexandrium Iudæe oppidum</i>	<i>145.a Ammonit. à Iosaphat primū uicti</i>	<i>92.b Anteiſ senatorius uir occiſus. 203.a</i>
<i>Alexas maritus Salomes</i>	<i>175.b Ammonit. cum Moabitis aduerſus Io-</i>	<i>Antibas Iudæus à Pado occiſus 209.b</i>
<i>Alexas captiuos Iudæos ſoluit</i>	<i>182.a saphat pugnaturi ſeipſos interimūt</i>	<i>Antigonus poſt Alexander Aſiam ap-</i>
<i>Alicarnaffeſſorum decretū pro Iudæis</i>	<i>94.a</i>	<i>prehendit 121.a</i>
<i>Alisfragnutoſis rex</i>	<i>312.a (150.b Ammo. tributarij facti Ozia ſec.100.b</i>	<i>Antigonus nauali prælio uictus à Pto-</i>
<i>Altaria templi Salomonis.</i>	<i>82.a Ammonit. tributarij Ioathan</i>	<i>101.b lemeo Sotere 123.b</i>
<i>Amabec delator Alexandræ</i>	<i>162.b Ammoni. ſubigūtur à Babylonijs 108.a</i>	<i>Antigonus fil. Hyreani Iohannis captus</i>
<i>Amacox uxor Iazatis</i>	<i>210.a Ammonit. uicti à Iuda Machab.</i>	<i>129.b & occiſus à fratre per inſidias</i>
<i>Amadathus pater Aman</i>	<i>117.a Ammonitis regio</i>	<i>35.b 140.a.b.218.b</i>
<i>Amalech filius naturalis Eliphaz</i>	<i>112.b Amon fil. Manasse à ſuis occiſus 104.a</i>	<i>Antigoni Ariſtobuli filij accuſatio co-</i>
<i>Amalechitis Idumæa dicta</i>	<i>eodem Amorreus filius Chanaan</i>	<i>5.b ram Cæſare contra Antipatrum &</i>
<i>Amalechitarū bellum cū Hebr.</i>	<i>24.a.b Amorreorum terra Hebrei potiūtur</i>	<i>Hyrcanum tertium. 147.b</i>
<i>Amalechite uicti à Saul</i>	<i>58.a.b 35.b</i>	<i>Antigonus è Iudæa pellitur 151.b</i>
<i>Amalechite caſi à David</i>	<i>65.b.66.a Amorreorum mons</i>	<i>89.a Antigoni amicitia cum Lyſania 152.a</i>
<i>Aman inſidiatus genti Iudeorum, pati-</i>	<i>bulum Mardocheo parauit</i>	<i>117.a Amygdalon ſtagnum 290.b</i>
<i>Amā accuſatus ab Heſter patibulo ſu-</i>	<i>ſpenditur</i>	<i>118.b Aſſyrij contra Hieroſolymam</i>
<i>Amantias Galaadites</i>	<i>74.a Ananelus ſacerdos ab Hero. primo cō-</i>	<i>ſtitutus 157.a</i>
<i>Amaranus ſeditioſus Iudæus</i>	<i>209.b Ananelus ſacerdotio priuatur</i>	<i>157.b Antig. Antiochiæ occiſus 156.b.218.a</i>
<i>Amarin rex Iſraelitarum</i>	<i>90.a Ananelo ſacerdotiū reſtituitur</i>	<i>158.a Antiochia Syriæ metropolis 124.a</i>
<i>Amasa princeps militiæ David occiſus</i>	<i>76.a Ananias ſocius Danielis. aliàs Sidrach</i>	<i>Antiochia olim Mygdonia 210.b</i>
<i>à Ioab</i>	<i>94.a Ananias filius Onie 139.b</i>	<i>(108.b Antiochus Epiphanes dictus 111.a</i>
<i>Amasias ſacerdos</i>	<i>Ananias doctōr legis Moſeos</i>	<i>210.a Antiochus Theos fil. Alexan. Epipha-</i>
<i>Amasias filius Ioe primi, rex Hieroſo-</i>	<i>lymorum conſtituitur</i>	<i>211.b nis Seleuci Nicanoris nepos 124.a</i>
<i>Amasias patrem ulciſcitur, gloria cla-</i>	<i>tus idololatra factus</i>	<i>100.a Antiochi nuptiæ cum Cleopatra 125.a</i>
<i>Amasias à Ioa ſecūdo uictus occiditur,</i>	<i>ſuccedente filio Ozia.</i>	<i>ibidem Antiochi amicitia cum Iudæis 251.b</i>
<i>Amasias princeps militiæ regis Pha-</i>	<i>ccia</i>	<i>251.b Antiochus Epiphanes fratris ſui ſuc-</i>
<i>Amasias quaſtor Iofia</i>	<i>104.b Ananus ſacerdotio priuatur</i>	<i>ibidem Antiochus Hieroſolymam deuſtat 127.b</i>
<i>Amath filius Chanaan</i>	<i>5.b Ananus pontifex</i>	<i>212.b Antiochi odiū in Iudeorū leges 138.b</i>
<i>Amathi populi</i>	<i>5.b.45.b Ananus Anani fil. pontifex</i>	<i>214.a Antiochi effrenatyrannis in Macha-</i>
<i>Amathi prouincia</i>	<i>5.b Anani pontificis oratio</i>	<i>254.a baos martyres 326.b</i>
<i>Amathiciuitas</i>	<i>85.a Anani mors</i>	<i>270.b Antiochus inſeliciter Elimaide obſeſſa</i>
<i>Amatheti ciuitas</i>	<i>136.b Anath pater Sangar</i>	<i>274.a moritur. fil. Antiocho Eupatori re-</i>
<i>Amathus Iudæe ciuitas</i>	<i>132.b Anathoth patria Hieremiæ</i>	<i>48.b gnum relinquens 150.a.b.218.a</i>
<i>Amathus expugnatur</i>	<i>141.b Anaxagora philoſophi mors</i>	<i>106.a Antiochi & Macedonum audacia, Ti-</i>
<i>Ammaus</i>	<i>189.a.258.a Andreas primas cuſtodis Ptolemei</i>	<i>325.b to Hieroſolymam obſidente 290.b</i>
<i>Amnophis rex</i>	<i>322.b Philadelphi</i>	<i>221.b Antiochus Comagenēſis rex, moritur 209.a.229.a</i>

Antiochus regno pulsus	306.a	Antipater ueneficij accusatur à patre	Arabianes sacra tunica	25.b
Antiochus Theos dictus, Alexan. Epi	178.a	Antipatri excusatio	Arabes anno 13. circumciduntur	8.a
phanis filius Demetrii Nicanorem		Antipater in uincula coëctus, culpam	Arabia ab Ismaelitis culta	18.b
uincit	135.b.136.a	Antipater in uincula coëctus, culpam	Arabum pugna cum Iudeis	159.a.b
Antio. Eupator contra Iudam	130.b	reijcit in Antiphilum	Arabes Iudeorū legatos occidit ibi.	
Antiochus obseſis in templo fidē ui-		Antip. mors et sepultura	Arabes uicti à Iudeis	ibidem
lat	130.b	Antipater fil. Salomes secundæ	Aradia insula	5.b
Antiochus occiditur	131.a	Antipater Gadia occisus ab Herode	Arachus pater Adrazari	69.b
Antiochi amicitia cum Ionatha	136.a	162.b	Aradus ciuitas	141.b
Antiochus à Tryphone tutore suo oc-		Antipater Samarites	Aram frater Abrahe	6.a
cisus	138.a	neſicij reum agit	Arameni nunc Syri	5.b
Antiochi filiorum diſidium	142.a. b	Antipas filius Herodis qui et Antipa	Arandum quomodo	39.b
Antiochus Soter aliàs Pius, Demetrii		ter	Arbela uicus	226.b
Nicanoris frater Cleopatram fra-		Antipas tetrarcha factus Galil.	Arbores fructifere nō incidēde	42.a
triam ducit uxorem	138.a	Antip. contra Archelau fratrem pro	Arca dei 20.a	Arabia felix 9.a
Antiochus Tryphonem uicit	ibidem	regno certat	Arca ciuitati Hiericho circūlata mu-	
Antiochi perfidia et ingratitudo i Si-		Antipatro regio trans Iordanem ce-	ri conciderunt	43.b
monem Matathiam	ibidem 218.a	dit	Arca dei à Palestinis capta	53.b
Antiochus contra Hyrcanū Iohānem		Antipater Iasonis legatus Iudeorum	Arca Betsamis deuenit	54.a
dū pugnans, tandem cum eo amici-		Antipatris opp. 230.b	Arca miſſa Cariathiarim in domum	
tiam componit	138.b	Antiphilus ueneficij et cōiurationis	Aminadab reducta	54.b
Antio. in bello Parthico occisus	ibid.	reus contra Herodem	Arca relata Hierosolymam	69.a
Antiochus Cyzicenus, Antiochi Sote-		Antiphili epiſtola ad Antip. secundum	Arcam profanis manibus artreſcian-	
ris filius, uincitur ab Ariſtobulo		ab Herode deprehenſa	tes extinguebantur	53.b
Hyrcani Iohannis filio	139.a	Antonius Centurio	Arca templo Salom. importatur	83.a
Antiochus Gryphus Philometor, fra-		Antonius contra Vitellium	Arca tabulas Moſi conditas habuit	
ter Demetrii Gryphi contra Antio-		Antonia uxor Drusi maioris	ibidem	
chū Cyzicenum	ibidem	Antonia dignitas	Arce Noe reliquie in Carris	210.a
Antiochi mors	141.b	Antonia filia Clau. ex Petronia	Arcades antiquitate non eſſe inſignes.	
Antiochus filius Antio. Cyziceni cum		Antonia turris, arx et caſtellum olim	Arce ciuitas 5.b.81.a	(310.b)
Antiocho Pio proſtigauit Seleucū		Baris	Arche ciuitas	45.b
filium Antiochi Gryphi et occidit		Antonia incenditur	Archelais uicus	187.a
ibidem		Antonia fundamenta diruta	Archel. rex Cappa. 167.a. 168.b. 187.a	
Antiochus Anti. Gryphi filius Antio-		Anuath uicus qui et Borceos	Archelaus Herodis iram in filium et	
chum Cyzicenum proſtrauit	ibid.	Anxiōramus fil. Iorā ſacerdos	fratrem mitigat	233.a
Antiochus contra Iudeam niſus occi-		Aoth aſſertor Iſraelitarum ab Eglon	Archelai excuſatio corā Hero.	173.b
ditur	142.b	Apama concubina Darij 113.a	Archelaus filius Herodis	176.a
Antipater qui prius Iamnei, Antipas		Apamea ciuitas	Archelaus iniuſte accusatur à fratre	
Hyrcano amicus	144.a	Apheca ciuitas	168.a.b	
Antipater et Hyrcan. tertius ad Are-		Aphaci turris	Archelao legatur regnum à patre	
tam regem Arabum confugiunt		Aphrica unde diſta	181.b. 239.a	
144.a. 220.b		Aphthaſis uicus	Archelai uerba ad populum ſibi gra-	
Antipatri uictoria de Aegyptijs		Apolinis templum Romæ impēſis Au-	tulantem	182.a
147.b. 222.b		guſti fundatum	Arch. ad Ceſarē nauigat	183.a. 239.b
Antipater tyrannidis accusatus	ibi.	Apollonius dux Sama. uincitur	Archelai et Antipatri concertatio et	
Antipater preſes Iudee factus	ibi.	Apollo. Antiochi iudex occiſus	pud Auguſtum pro regno Iudee	
Antipater muros Hierosolymitanos		Apollonius Titus à Ionatha Abbarō	179.a. et deinceps uſq; 239.b	
reſtruit	148.a	uincitur	Archelaus regno dignus pronuncia-	
Antipater Iudeis inuiſus	148.a	Apollonius Alexandri, legatus Iudeo	tur	184.a
Antipater ueneno interiijt per Mala-		rum	Archelao abſente Iudea uarijs tumult	
chum	151.a.b	Apio legatus Alexandrinorum Iude	tibus aſſigitur	184.a. 240.a.b
Antipater, filius Hero. primi	151.b	os accuſat	Archelaus Romæ agens à Iudeis accu-	
Antipatri malitia	171.b	Apionis aliquot calumnia et ſigmen-	satur	185.b. 241.a
Antipater omnibus inuiſus, in patrem		ta de Iudeis	Archelaus non rex, ſed ethnarcha fa-	
maleuolus, odiij diſſimulator, uxore		Aqua Genniſaron	ctus	186.a. 241.a
ducit Ariſtobuli fratris filiam		Aquila Caligulā gladio cōſodit	Archelaus Glaphiram fratrem ducit	
175.a.b. 232.a. 254.a.b		Aquila preſes Alexandria	uxorem	187.a. 242.a
Antipatri et Pherore conſpiratio in		Aque calide apud Amaunta	Archel. exiliū et ſomniū	187.a. 242.a
Herodem	176.a.b. 235.b	Aquileia ciuitas	Archium publicum incenſum	251.a
Antip. cōiuratio prodita	176.b. 235.b	Arabarchis quid ſignificet	Arcus dei, Iris	4.a

Area Chedon loci nomen	69.a	Aristobulus iterum accusatus, decidi-	Asteneus ueneno interijt	199.a		
Area locus ubi immolatus Isaac, pestē		tur laqueo	174.b.175.a	Astiongaber locus	85.a	
deprecatus David templum edifica-		Aristobulus Herodis Chalciden. regis		Asochiton, aliās Asochin, ciuitas Gali-		
uit Salomon	77.b	filii praeses Armenia fit	213.a	lae	141.a.219.a	
Arctas rex inferioris Syriae Alexan-		Aristo minister Herodis regis Chalci-		Asom filius Dan	17.b	
drumlammeum uicit	142.b.220.a	dis	209.a	Asophi filius Marcoth	80.a	
Arctas rex Arabum	141.b	Aristoteles meminit Iudeorum	314.b	Asor campus	156.a	
Arctas auxiliatus Varo contra Iude-		Arius rex Lacedaemoniorum	126.b	Asor condita à Salomone	84.b	
am	185.b	Armenia unde instituta	6.a	Asotra genus tube Hebraeae	32.a	
Arctas iniuriam filiae ultus in Herode		Arnon fluiuius	35.b	Asphaltitis pal'	6.b.35.b.100.a.277.a	
genero	191.a	Arrius centurio	185.a	Asphar lacus	132.b	
Arecen ciuitas Arabiae, à Graecis Pe-		Arfaces rex Parthorum	137.a	Asprena senatoris uestis malo omine		
tra	57.b	Arfanum castrum	211.a	cruentata	202.b	
Arth Machabaeus martyr	331.a	Arfinoc regina uxor Ptolomei Phila-		Asprenas occiditur	203.a	
Arietis machine descriptio	261.a.b	delphi	122.a	Asseneth filia Putipharis uxor Ioseph		
Ariochis minister regis Babylo.	109.a	Arfinoc soror Cleopatrae	158.b	15.a		
Arion dispensator Iosephi filij Tobie		Artabanus Medorum rex uincitur		Asserones mensurae Moisaicae	82.b	
128.a		188.b.191.a		Asis rex	312.a	
Aristeus Ptolomei Philadel. amicus Iu-		Artabani amicitia cū Tiber. Caes.	191.a	Assuerus, uide Artaxerxes	116.b	
deos absolui supplicat	121.b	Artabanus Parthicus	210.a	Assurim filius Dadan	9.a	
Aristeus descripsit conuiuiū Ptolomei		Artabazes filius Tigranis captus		Assyria unde dicta	ibidem	
septuaginta senioribus Iudeorū ex	159.a.228.b			Assyrii populi	5.b	
hibitum	123.a.b	Artaxias rex Armeniae	159.a	Assyriorum bellum cum Sodomitis	6.b	
Aristobulus fi. Hyrcani Iohan. matrē &		Artaxerxes rex, aliās Assuerus magni		Assyriorum strages Hierosolymam ob-		
fratrē Antigoni in carcere conij-		ficum conuiuium celebrauit	116.b	sidentium	103.b	
cit, quē postea occidit	140.a.218.b	Artaxerxes Vasthim uxore repudiat		Assyriorum defectio à Medis	ibidem	
Aristobulus philadelphicus	140.b	ibidem		Astabus & Astaburas fluij	20.a	
Aristobuli mors	ibidem	219.a	Artaxerxis epistola pro Iudeis	118.b	Astaroth deus Palestinorum	66.a
Aristobulus fil. Alexandri Iamnei	220.a	Arthemion Iudeos lassos inuadit in bel-		Astrologia & geometria studiū quāto		
Aristobulus Alexandrae matri indigna-		lo contra Arabes	159.b	tempore olim perdisci poterat	4.b	
tus, quod potestate phariseis cōces-		Arus Ptolomei, uicus quidam	185.b	Athenienses Hyrcano tertio statuā de-		
serit Iudaeā inuadit	143.a.b.220.a.b	Afa filius Abie profugit Zaream re-		dicandam decernunt	148.a	
Aristobulus regnum assequutus cieclo		gem	89.b	Athenienses laudantur	249.a	
Hyrcano fratre	144.a.220.b	Afa mortuo succedit Iosaphat	90.a	Athenion dux	229.a	
Aristo. obsidetur in tēplo	144.b.221.b	Asahel filius Saruiae perimitur	74.a	Athenion legatus	125.b	
Aristobulus donis sibi conciliat Scau-		Asahel rex Damasci unctus ab Helia		Athrongeus uir ignobilis Iudaeā in-		
rum contra Hyrcanum & Aretam		91.b		uadit	185.a	
regem	144.b.220.b	Asahel Adherregis seruus, & in re-		Atratinus	225.b	
Aristobulus Pōpeio Magno uitem au-		gno Syrorum successor	96.a.b	Augusti & Agrippae literae pro Iudeis		
ream dono mittit	ibidem	Asahel uicit Israelitas	99.a	170.a		
Aristobulus fugatur in Alexandrium		Asahel mortuo successit Ioachazas		Augusti calliditas	187.a	
oppidum	145.a.220.b	98.b		Augusti imperatoris obitus	188.b	
Aristobulus perfidus. Romam unctus		Asahel mortuo regnum peruenit ad fi-		Aulon oppidum	142.b	
ducitur	145.b.146.a.221.b	lium cuius Addan.	99.b	Auranitis regio Herodi datur	164.b	
Aristobulus à Roma fugiens cū Ro. ite		Asam filius Iesse	59.a	Asamonei	114.b	
rū pugnans uincitur	146.b.222.a	Asamoneus proauus Matathiae	128.a	Aurei lecti usus solis Parthis concessus		
Aristobulus à Caes. dimissus à Pompeia		Asamoneorum pontificum in principa-	210.b			
nis ueneno necatur	147.a.222.b	tu terminus	156.b	Autocratoris	188.b	
Aristobulus filius Alexandrae	157.a	Asaph uir	141.a	Auzoniblipsa ciuitas	90.b	
Aristobulus sacerdotiū ab Herode ade-		Asaphon locus	66.b	Azar. prophetiae ad exercitū Afa	89.b	
ptus matris importunitate	157.b	Asar pater Ioab, maritus Saruiae	103.b	Azarias Oziam sacra temerantē pro-		
Aristobul. dolo Herodis submergitur		Asaracoldas rex Assyriorum	30.b	hibuit	100.b	
158.a		Asarcha Pentecoste graece	45.b	Azarias fili. Achimae, sacerdos	107.b	
Aristobulus filius Herodis primi Ro-		Ascalon ciuitas Palestinorum	48.a	Azarias puer socius Danielis	108.b	
mam mittitur erudiendus	164.b	Ascalon capta à Chananeis	54.a	Azarie infelix pugna Iudeorum pra-		
231. per totum		Ascalonitarum pestis	108.b	fecti	130.a	
Aristobulo in patriā reductio uxor da-		Aschanes eunuchus	45.b	Azarus pontifex	181.a	
tur	167.a	Ascribae quam terram sint sortiti	36.a	Azeca locus	59.b	
Aristob. cū fratre accusatus per patrē		Asia	249.a	Aziazus rex Emesorum	212.b	
patri reconciliatur	168.b.169.a	Asinei & Anilei fratrum duorum cōspira-	197.b.198.a	Azotus ciuitas capitur	130.a	
		tio cōtra Parthos Bab.				

Azotorum pestis	54. a	Balthasar qui & Nabon rex Babylo-	Berythij Varo auxiliantur	185. b
Azymorum festiuitas 30. b. 102. a. 105. a	nius	110. a	Berrea ciuitas	142. b
B	Balthasar captus	110. b	Beronice ciuitas, olim Elana	85. a
Baatha ciuitas 70. a 90. b. 98. a	Balthasar prodigium	110. a	Beronice filia Salomes prie, uxor Ari	167. a
Baal deus Achab & Tyrionum	Banaia filius Remmon occidit Ithobeth	stobuli quarti	Beronices nomine plures fuisse de pro	192. a. 193. a. 194. a
Baal templum Samarie concrematur,	68. a	Banach princeps militie Salomon. 81. a	genie Herodis	192. a. 193. a. 194. a
eiusq; sacerdotes interimuntur 98. a	Banaia unus fortissimoru David Pala	Berosus Chaldaeus de arca Noe	4. a	
Baal templum in Hiero. euersum 99. a	stios uicit & leone interfecit 77. a	Berosus meminit Abraha	6. a	
Baaras radix qua demones effugatur	305. a	Banaia refragatus ambitioi Adonia	Berosus de rege Sennacherib	103. b
Baasa filius Mehel 89. b	78. a. b	Banaia suffragatus Salomoni, in regē	Berosus de rege Nabuchodon. 109. b	
Edasa interficit Nadab eiusq; regno	89. b	ungendo	Berothi ciuitas	44. b
potitur	90. a	ibidem	Bersabee puteus	8. a
Baasa à Creone occisus	163. a	Banaia Adonia & Ioab occidit 80. a	Bersabee ciuitas	91. b. 55. a
Babe liberi luunt poenas	4. b	Barachias Israelita	101. b	Bersellens Galaadites beneficus in Da-
Babel interpretatur confusio	22. a	Barachus dux Israelitarum	49. a	uid
Babylon ciuitas	110. b	Barbarus Norbanus	203. a	Bersellei filios David moriturus com-
Babylon à Cyro & Dario capta	121. a	Barbarorum insidia contra Herodem	mendat Salomoni	79. b
Babylon Seleuco Nican. subditur	155. a	Barcematim ab Isaac capitur	10. a	Beseleci filius Vri
Babylon. turris descriptio & extru-	4. b	Bardanes filius Artabani rex Partho	26. a. 19. a	
ctio	106. b	rum à suis occisus	210. b	Besemoth uicus
Babyloniorum studium in capiend. ur	109. b	Baris mons	4. a	Besor torrentis
be Hierusalem	107. a	Baris castellum nunc Antonia	220. a	Bethanatha ciuitas Iulia dicta
Babyloniorum regum successio	257. b	Baruch scriba & discipulus Hieremie	105. b. 107. b	188. a
Babylonij Hierosolymitas captiuos ab	107. a	Barzabarnes satrapa Parthus	152. a	Bethara
ducunt & perimunt	156. b	Basen princeps militie Salomonis	81. a	Bethel ager, & quid significet
Baca uicus	133. a	Basemath filia Ismaelis uxor Esau	10. a. 12. b	10. b
Bacchides hostis Iude Machab. uastat	73. b	Basima filia Salomonis uxor Achina-	81. a	Bethel ciuitas
Iudeam 131. & deinceps 217. b	81. a	dab	81. a	57. a. 87. a
Bacchides uictus cū Ionatha Abbaron	91. a	Bassus Macherunta & Herodium ca-	304. b	Bethela urbs capta
foedus iniit	117. a	pit	78. a	47. a
Bacchides occiditur	176. b	Bataltidis regio	38. a	Bethlehem ciuitas tribus Iude
Bachuran oculus	195. b	Batanea	258. u	ibidem
Bacchus pater Banaie	36. a. b	Bathania regio	164. b	Bethlehem à Roboam structa
Beon rex	ibidem	Bathuel filius Nachor	6. a	88. a
Bagatheus eunuchus	36. a. b	Bathyllus uenenum Roma afferens ap	236. b	Bethepton toparchia
Bagoas phariseus	ibidem	prehenditur	176. a	276. b
Baie oppidum Campanie	33. b	Bathyra uicus	202. b	Bethomis ciuitas
Balaam propheta filijs Israel benedixit	85. a	Batibius senator Roman.	81. b	142. a
ac rursus contra illos consilium de	176. a	Batus mensure genus	278. b	Bethoron uicus & ciuitas
dit Balach	6. b	Bebriacum oppidum	22. a	191. b. 152. a
Balaam asina loquitur	11. a	Belesephon locus	276. b	Bethsabae uxor Vrie
Balach rex Madianitarum Balaa pro-	33. b	Begabri uicus	112. a	71. a
phetam consulit contra Israelitas	85. a	Belesenius scriba Cambyfis	244. a	Bethsabae prodit temeritatem Adonia
ibidem	176. a	Beleus fluuius	41. b	80. a
Baladas rex Babyloniorum	6. b	Belkorum leges	135. b	Bethsaida ciuitas Iulia dicta
Balam ciuitas	ibid.	Belfectida ciuitas	16. a	188. b
Bala famula Rachelis collocatur la-	261. b	Beniamin ad Ioseph mittitur	16. b	Bethzā ciuitas nūc Scythopolis
cob	85. b	Beniamin quasi furti reus capitur	16. b	66. a
Balas Rubenita	159. a	Beniamin tribus quam ob causam dele	47. a	Betiso locus
Balath urbs à Salomone condita	221. a	tas	47. b	283. b
Balathana locus	159. a	Beniamitarum bellum contra Israeli-	48. a	Betisami uicus
Ballas rex Sodomitarum	159. a	tas	48. a	54. a
Baleas rex Sodomitarum	159. a	Beniamite uxores rapiunt	48. a	Betisami à Grecis scythopolis
Ballistarum uis	159. a	Berezcel Galaadites	75. b	130. a
Balsami radicem regina Aethiopie pri-	159. a	Berythus ciuitas	574	Bethsamite populi
ma Iudae intulit	159. a			54. b
Balsamum nasci in Hiericho	159. a			Bethsura ciuitas à Roboā structa
221. a				88. a
Balthasar Daniel in Babylone uocatus				Bethsura à Iuda Machab. capta
108. b				119. b
				Bethsura à Simone Matathia expugna-
				tur
				136. a
				Bethsurite Antiocho Eupatori se tra-
				dunt
				130. b. 118. a
				Bethora locus
				100. a
				Bethulla
				138
				Beththora uicus Iudae
				128. b
				Bettoron ciuitas
				253. b
				Betzacharie locus
				218. a
				Bezechin regio
				46. b
				Bezechini populi
				ibidem
				Bezedei uicus
				257. b
				Bezetha
				254. a
				Bibaste castrum
				134. a
				Bibimafin dux
				120. a

Dirzito uilla	131.a.	te Iudeorum tutanda	eodem.	Cassander rex Macedoniae post Al. 121.a
Bitthora urbs à Salomoe cõdita	85.a.	Caius filius Agrippae	183.a.	Cassius Longinus praefes Syriae post Vi
Blasphemie lex & poena	39.a.	C. Caligula filius Drusi. 193.a.	(193.a.	tellium 166.a. 209.b
Bobus terra aranda, nec diuerso gene-		C. Caligul. committitur tutela Agrip.		Cassius Chereas Claudio inimicus mor
re seminanda	39. b.	C. Caligula quartus Rom. imp. 194.b		te multatur. uide Chereas
Bochor uicus	74.a.	C. Caligula Herodem cum Herodiade		Cassius praefes Syriae post Crassum
Bochorus pater Sabee	76.a.	exilio damnat 195.b. 244.a.	147.a. 222.a	
Boethus pater Simois Cathare	207.b	C. Caligula Agrippa tetrarchia Phi-		Cassius Iudaea uarijs malis affecit 151.a
Booz cognatus Elimelech ducit Ruth		lippi donat	ibidem	Castomachi à Iuda Mach. uastat 129.b
uxorem	52.b.	53.a.	C. Caligula Petronium contra Iudeos	Castor Iudeus 287.a.
Booz columna		82.a	legat 196.a.	Castra regio 66.b.
Borceos uicus	258.a.	C. Caligulae litera ad Petronium de sta		Catalogus pontificum à tempore Salo
Bosor ciuitas Arabia	38.a.	tuis erigendis 197.a (197.b. 200.a		monis usq; ad captiuitatem Baby-
Bosphorani	249.b	C. Caligulae crudelitas & arrogantia		lonicam 107.b.
Bos cornupeta	41.a.	C. Caligula insidijs Cassij Chereae inter		Catullus Libye praefes punitus 309.b.
Boum triturantium ora non obligan-		emptus 200.b.		Caula locus 108.a.
da	40.a.	C. Caligula mollities 194.a. 200.b.		Cedeffa ciuitas 196.a. b
Brachus legatus	206.	C. Caligulae uxor occiditur cū fil. 205 a		Cedron uallis 283.b
Britanni laudantur	249.a.	C. Caligulae uita & eruditio	ibi	Cella prouincia 130.a. 278.a. b
Britannicus occisus	213.a.	C. Sempronius Romanus 139.a.		Ceilani & Ceilite prouinciales eodē
Brixellum	278.b.	Caleph regio 46.b		Celeb filius Dauid 67.a.
Brundisium urbs	153.b.	Caleph explorator Chanaanee	32.b	Celenderis ciuitas Cilicie 178.a
Bubo omninosus Agrippae	194.a.	Calistus libertus C. Caligulae	201.b.	Celer millenarius discerptus 212.b.
208.b		Calimander à Iudeis uictus 139.b.		Cenez Israelitas ab Assyrijs afferuit
Bubastis flumen	312.a.	Calliroe fons Iordanis 181.a		48.b
Burrus princeps militie Claudij	213.a.	Cambises Saba Meroe nominauit 18.a.		Cendebeus dux Antiochi Soteris
Buzi sacerdos	53.b.	Cambises Aegyptum uastauit 20.a.		à Simone Matathie uictus 138. 218.a
Buzus, pater Simois focerit Hero.	164.a	Cambises Hierosolymam & templum		Cenedeus 253.b.
C		restaurari prohibuit 112.a.		Ceparius Quirini, senator 147.b.
Abrothalia locus	32.a	Cambises Damasci defunctus	ibidem	Cephalon frater Antipatri primi
Cades locus	45.b.	Canon ciuitas Galaadinorum	50.b	144.b. 220.b
Cadmus Milesius	310.b.	Campus Curicus 70.b.		Cerastes pater Pausaniae 119.b.
Caeus Bassus occisor Sexti Ces.	223.b	Campus maximus, regio 81.a.		Cerealis Samariae expugnator 263.a.
Caesarea Cappadociae olim Moga	5.a.	Cana uicus 220.a.		Ceremonia sacerdotum & pontificum
Caesarea olim Stratonis pyrgus	164.b	Candelabra & canthari templi Salo-		tabernaculi 30.a
213.b. 208.b		monis 82.b.		Cesennius Gallus Galileae inuadit 253.b
Caesarea ab Herode extructa	169. b.	Canidius Gallus Cos.	156.a	Cesennius Petus 305.b
Caesarea Iudeorum caedes facta	252.a.	Capernaum fons 267.a		Cestius Gallus 257.b. 252.b.
Caesarea magna Iudeorum & Syrorū		Capharsaba locus & capus 142. b. 169.		Cestius Iudaeam explorat per Neapo-
seditio	213.b.	Capharin ciuitas 278.b.		litanum 248.b.
Caesarea Philippi olim Panneas	188.b	Capharsamala uicus 131.b		Cestius Iudaeam populatur 253.a
Caesarea Philippi Neronia dicta	214. b	Caphartophan uicus 276.b.		Cestij exercitus casus 254.a
Cesares, Romanorum reges dicti	85.a	Caphedon Samaraeorum seductor 190.b		Cestius Hierosolymam obsidet 253.b.
Cesaris pugna contra Aegyptios ad		Caphetra ciuitas 278.b.		Cethaeus filius Canaan 5.b.
iuuantibus Hyrcano lamnei & An-		Capiron locus 144.b		Cethin filius Iani 5.a.
tipatro	148.a. 222.b.	Capito Gessij Flori centurio 247.b		Cethima insula, nunc Cyprus eodem
Cesaris beneficentia in Hyrcanum ter		Capitolium Romae Iouis templū 200.a		Cetura uxor Abrahae 9.a.
tium, & Antipatrum primū, eiusq;		Capadoces olim Moschini 9.a.		Chabulan terra 84.b.
filios	143.b. 147.b.	Caprea insula 192.b.		Chacac Hebraeorum Sapiens 81.a.
Cesonia uxor Caligulae occisa	205.a.	Captiuorum mos supplicandi 92.b.		Chadam 70.b.
Cain fratricidium 2.a.		Captiuorum & peremptorum numer.		Chereae insidie in C. Caligulam 200.b.
Cain quae inuenerit 3.a		Tito Hierosolymā obtinente 301.a		Chereas impetit Caligulā gladio 202.b
Caine filij Enos etas 3.b.		Carmelus mons 81.a. 142.b.		Chereas Claudio inimic. occidit 206.b
C. Antonius Consul 145.b.		Carran locus 10.b.		Chalcis ciuitas 145.a. 147.a.
C. Fannij decretum pro Iudeis 150.a.		Carrorum prouincia amoni ferax &		Chaldaei olim Arphaxadei 5.b.
C. Iulij Caesaris decreta pro Hyrcano		reliquijs arcae Noe celebris 210.a.		Chaldaei insurgunt cōtra Abrahā. 6.a
tertio, & gente Iudae 148.b.		Carthago à Tyrijs condita 313.a.		Cham filij & ex eis gentes 5.a. b
C. Caesaris caedes 150.b		Carthaginenses laudantur 249.b.		Chananæus filius Cham 5.b.
C. Martius Censorinus 170.a.		Carus Pharisaeus occiditur 176.b		Chananæa regio 5.b. 7.b
C. Norbani Flacci epistola pro liberta		Cassia pylis 191.a		Chananæa fame pressa 6.b.

Chananei inimici Isaac	10. a	Cleopatra uxor Ptolemæ. Epip.	125. a	Crassus præses Syrie post Gabinii pecunias templi Hierusalem depredata	146. b. 222. a
Chananeorum exercitus in Gabonitas	44. b	Cleopatra filia Ptolemæi Epiphan. nubit	ibidem	tus	146. b. 222. a
Chananeos occidendos	42. a	Cleopatra Ptolemæi Philometoris filia		Crassus apud Parthos occisus	147. a
Chananeorum terræ natura	45. a	spondetur Alexen. Epiphani	134. a	Cratere templi Salomonis	82. b
Chananei à Iosue deuicti	eodem	Cleopatra Alexandro crepta nuptum		Cremona ciuitas	280. a
Chananei ab Israelitis deuicti	47. b	datur Demetrio Nicanori	135. a	Creon occidit Baasan	90. a
Chananei rursus occupât Hebr.	48. a	Cleopatra uidua Antioch. Soterem le		Cretæi Iouis templum	127. b
Charanacha Ammonitarum metropolis		uirum ad nuptias & ad imperiũ in		Culmen loci nomen	94. a
Chariathiarim ciuitas	54. b	(70. b) uitat	138. a	Cumanus præses Iudææ post Tiberium	
Charra ciuitas	6. a	Cleopatra infidiata Ptolemæo Lathy-		Alexandrum	211. b. 245. a. b
Chebron fons	108. a	ro filio	141. b	Cumanus à Iudæis accusatus, in exiliũ	
Chebrõ ciuitas uastata	130. a. 278. a. b	Cleopatra Selene regina Syrie	143. b	mittitur	212. b. 245. b
Cheferite populus	44. b	Cleopatra Alexandrã tertiã cum filio		Cusardus rex Assyriorum	48. a
Cheion filius Elimelech	52. b	fugere inuitat ad ægyptũ	157. a. b	Cuspius Fadus Syrie præses	209. b
Cherubim figuratiões arcæ Moysi	25. a	Cleopatræ ac Antonij amor	288. b	Cuspius Fadus in Iudæam missus	ibid.
Cherubim templi Salomonis	82. a	Cleopatra M. Antonij animum inci-		Custobarus ab Herode affine suo occi-	
Chetomeneuestis sacra	27. b	tat in Herodem	ibidem	sus	163. a
Chton lineum sacrum	eodem	Cleopatræ malitiæ	158. b. 288. b	Custobarus	214. b
Chiatemerite populus	44. b	Cleopatra cũ Antonio uicta ab Augu		Custobarus Iudeorum legatus	251. a
Chira aurarius Salomonis	82. a	sto	161. b	Cutha fluuius	102. b
Chodolochomorrus Assyriorum dux		Cleopatra Hierosolymitis, uxor Hero		Cuthi & Cuthæorũ trãsmigratio	102. b
Chœrilus poeta	314. b	(6. b) dis maioris	176. a	Cuthæi qui & Samaritæ	102. b. 139. a
Chozabi Madianius	37. a	Cleopatra uxor Gesij Flori	215. b	Cuthæorũ insidiæ cõtra Iudæos	114. a
Chronica ab initio mundi usq; ad ca-		clitus læuæ suæ manus abscisor	256. b	Cynaras rex Cypri	202. b
ptiuitatem Babylonicam	107. a	Cluditus Rom. uir consularis	202. b	Cypriis uxor Antipatri, Herodis maio	
Chusus & Chusæi	5. a	Cœle Syria	314. b	ris filia	192. a. 222. a
Chusi amicus Dauid	73. a	Cœnopolis locus	254. a	Cyprus insula, olim Cethima	5. a
Cilicia olim Tharsus	5. a	Colchi	249. b	Cyprus ciuitas	230. b
Cinnamus princeps Parthorum	210. b	Colobium quid	72. a	Cyprus capitur	252. b
Cinnira musica instrumenta	82. b	Columna templi Salomonis	82. a	Cyprianus maritus Cypriis filie Phase	
Cinthares ponderis genus	27. b	Cos insula	141. b	Cyrene ciuitas	147. a (1192. b)
Circuncisionis origo	7. b. 88. b	Concisio locus	69. a	Cyrenæi laudantur	249. b
Circuncisio Iudeorum & Arabũ	8. a	Consilium sapientum Palestinorũ pro		Cyrenius præses Syrie populum Iudæ	
Cis pater Saul, filius Abihel	55. b	arca dei	54. a	orum censet	187. b
Ciuis dux Germanorum	303. a	Conuallis benedictionis	94. a	Cyrus Persarum rex cõtra regem Ba-	
Ciuitas prima	3. a	Conuallis gigantum	69. a	by'onium	110. a
Ciuitas fugitiuorum	38. a	Cophinum fluuius	5. b	Cyrus Iudeorum captiuitatem rela-	
Clasicus dux Germanorum	303. a	Coponius cum Cyrenio missus ad cen-		xat	111. b
Claudius C. Caligule patruus	202. a	sendum populum Iudeorum	242. a	Cyro ignorante Hierosolyma & tem-	
Claudius quomodo imperium suscep-		Copron ciuitas	279. b	plum restaurari prohibentur	112. a
rit	204. a	Corban quid significet	35. a	Cyrus filius Xerxis, aliàs Artaxerxis	
Claudius à militibus imperator electus		Coraduba Iberiæ ciuitas	200. b	uel Assueri	116. b
204. b. 205. a		Core filius Esau	12. b	Cyzicus ciuitas	139. a
Claudij beneficentia in Agrippam ma		Core contra Moisen seditio	33. b		
iorem & edicta pro Iudæis	207. a	Core cum 250. uiris exustus	34. b		
Claudius stolam cõseruare Iudæis con		Corea ciuitas	145. a. 220. b		
cedit, & Herodi Chalcidis regi pon		Cornelius Leo tabellio Claudij	209. b		
tifices & sacerdotes instituendi au		Cornelius Faustus Sylle si. muros Hie			
toritatem donat	209. b	rosolymorũ primus conscendit Pom-			
Claudij obitus	213. a. 246. a	pcio ciuitatẽ obsidente	145. b. 221. a		
Claudij tempore fames facta	33. a	Cornelius Sabinus	203. a		
Clearchus philosophus Iudææ gentis		Cornelij Sabini mors	207. a		
meminit	314. b	Corona pontificis in tabernaculo	28. a		
Clemens complex coniurationis in C.		Corona aurea templi Salomonis	82. b		
Caligulam	201. a	Correon locus	54. b		
Cleodemus propheta	9. a	Corus quid	164. a		
Cleopatra filia Ptolemæi Philometoris		Cotys rex minoris Armeniæ	208. b		
iungitur matrimonia Alexandro		Coza Idumeorum deus	162. b		
Epiphani	134. a	Cozabi scortum Samariæ	37. b		

D

D Ace Parthos inuadunt	211. b
Dagon deus Palest. 53. b. 288. b	
Dagonis templum in Azoto	134. b
Dagon castellum Hiericunis	138. a
Dalila Samsonis meretrix	52. a
Dalmate populus	249. b
Damascus unde instituta	5. b
Damascus subditur Dauid	70. a
Damascus ab Assyrijs capta	101. b
Damascus capta ab Alex. Mag.	120. a
Damascenorum ingens clades	70. a
Dan fons Iordanis	7. a
Dan filius Iacob	11. a
Danite quam terram sint sortiti	45. b
Danite in montana fugati	48. a

Dancianitas conditur	48.a.	David filij	67.a	Demetrii cum Ionatha Abaron aniei	133.a.
Dan uastatur ab Asa	90.a.	David dolet ob mortem Abner	67.b.	tia	133.a.
Danielis historia	108.b.	David occisores Abner execratus ibi.		Demetrius in prelio contra Alexan-	135.b
usq; ad initium lib. 11. Antiquitatum.		David mortem Iphoset ultus	ibidem	drum Epiphanem occiditur	135.b
Daphne suburbium Antiochie	155.b	David omnem principatum Israel con-		Demetrius Nicanor Grypus Demetrii	
Darda sapiens Hebreorum	81.a.	secutus	68.b	filius contra Alexandrum Epiph. 135. a	
Darius Medorum rex contra Babylo-		David uxores et filij	ibi.	Demetrio uxor Alexandri Epiphanis	
niam	110.a	David primus Hierosolymam nuncu-		nubit	135.a
Darius Persarum regnum affecutus do-		pauit	ibi.	Demetrius Ionatha Abaron sacerdo-	
nat Hebr. libertate et munerib. ad		David Palestinos uicit Hierosol.	69.b	tium confirmat	135.b
restaurationem urbis et templi	112.a.b	David socius cum Thou rege	70.a	Demetrius in Ionathan ingratus à Try-	
113. a		David iterum bella infert Palest.	69.b	phone Apameo superatur et ca-	
Darij questioes cubicularijs proposite		David iniuria ultus in Ammonit.	70.b	pitur	ibidem et deinceps
112. b		David amore Bethsabec captus	71.a	Demetrius rex contra Hyrcanum lo-	
Darij promissio ad Zorobabel, et mu-		David adulterij arguitur à Natha	71.	bannem	139. a
nificentia in Iudeos	113. a.	David reconciliatur deo	71.b	Demetrius ab Alexandro Zebenna su-	
Darij epistola ad prefectos Syrie et		David reuocat Absalom	72.b	peratus, ad Cleopatram uxorem su-	
Phoenicia et ad Samaritas	114.a	David à fil. Absalon regno pellitur	73.	giens, non recipitur, tandem interijt	
Darius ab Alexandro uictus, ad Per-		David exercitu contra filium instructo		occisus ab Antiocho Cyziceno ibi.	
sas fugiens remeauit	120.a.	uictoria potitur	74.a	Demet. Eucerus rex constituitur	142. a
Dario mortuo Xerxes fil. successit	114.	David filij sui Absolon mortem luget		Demetrius Eucerus Alexandrum	14.
Darius filius Artabani regis, obses da-		75.a		mnem uincit	142.a.b
tur Tiberio Cesari	191.a.	David regnum recipit	ibidem	Demetrii contra Philippum fratrem	
Dari. prefectus equitum Agrippa	251.a	David inimicos in gratiam recipit ibi.		bella	ibidem
Datà et Abirom uini absorpti	34. b	David rursum contra Palestinos bella		Demetrius Pöpeij libertus Gadarenis	
Dathema castellum	129.b.	gerit	76.b	prescitur	146. a
David filius Iesse pastor ouium in re-		David fortes	ibidem	Demetrius Andromachi filius	171.b
gem eligitur et ungitur	59.a.	David ab Achimath impetitus per A-		Demetrius Alexandrinus	215.a
David assumitur in citharcedum et ar-		bisai defenditur	ibidem	Demetrius Phalereus bibliotheca Pro-	
migerum à Saul	59.b.	David uariometrorum genere canti-		mai Philadel. prefectus	121.a
David pugna cum Goliath.	60.a	ca et hymnos componit	ibidem	Demetrii epistola ad Ptolemaum pro	
David Goliath funda prosternit	ibide	David mandati dei oblitus in censu-		transcribendis libris Iudaicis	122. a
David concitatur Iudicia apud Saul	60.a	do populo	77. a	Demoteles tabellio Darij regis	127.a
David fuga ad Samuelem	61.a	David impensas ad opus templi parat		Desius mensis	150.a
David et Ionathan iurandum faci-		77.b		Dei opificia	2.a.b
unt	61.b.	David Salomoni filio mandat edificati		Dei sententia super hominem	2.b.
David fugit hinc inde ad uarios	62.a	onem templi	78.b	Dei ira super Israelitas	32.b
David furiosum se simulans, liberatur		David Sacerdotes et Leuitas ordinat		Deuteronomij historia	34.b
de terra Geth	eodem	78.b		Dei preceptum ad Saul ut Amalechi-	
David Palestinos inuadit	62.b.	David morituri uerba ad Salo.	79.b	tas penitus delet.	58.a
David proditur à Zipheis	63.a.	David post annos septuaginta mori-		Deus irascitur Saul ob inobedientiam	
David pietas erga Saul dominum licet		tur et ingentes thesauros reliquit		58.b	
hostem	63.a.	79.b		Deus obedientia, non sacrificijs dele-	
David contra Nabal arma mouet	63.b	Davidis sepulchri diuinitas	138.b.	atur	58.b
David Abigail ducit uxorem	64.a.	Deborah Israelitarum prophetissa	49.a	Deus loquitur ad Nathan de structura	
David castra dormientis Saul ingressus		Decem precepta legis	24.a	templi	69.b
lanceam surripit	64. a	Decima leuitis danda	35. a	Deus carpit Salomonem per prophe-	
David Serritarum et Ammonitarum		Decimarum lex	39. a	tam	86.b
provincias denastat	64.b.	Decreta aliquot Romanorum pro Hyr		Dei indignatio contra Achab	91.b
David factionis suspectus prelio absti-		cano et Iudeis	148.a.b	Diagoras Melius	325.b
nere iubetur	65.b.	Dedicatio templi à filiis transmigratio		Dicaarchia ciuitas	200.a
David consulto deo, insequitur Amale		nis celebrata	114.b	Digestio structure templi Salom.	82. a
chitas	65.b.	Deliorum decretum pro Iudeis	150.a	Diglath	2.a
David mortem Saul dolet	66.b.	Delon ciuitas	145. a	Diluium	3.b
David filij	67.a	Delta locus	147.b	Diluuij qui scriptores meminerunt	4.a
David scripsit epitaphium Saul et Io-		Demenetus orator	141.a	Dina stuprum à fratribus uindicatum	
natha	ibidem	Demetrius Seleuci filius rex factus, An	6. a		
David fit rex tribus Iuda	ibidem	tiochum Eupatorem et Lysiam in-		Dinasus pontifex	215. a
David Michol uxorem suam recupe-		terficit	131. a	Dineas qui et Aretas, Obode succef-	
rat	ibidem	Demetrii insidia aduersus Iudam	131. a	for	173.a

Dineas Sileum beneficij tradit apud Casarem	Edom cognomentum Esau ibi. Egbathana locus	12. b.	Eliafibi sacerdos post patrem suum Isachim	10. b.
Dineus pater Eleazar latronis	113. a. Egeffarius rex Babylonis	110. a.	Eliafibi mortuo iudas filius successit	119. b.
Diorcles de rege Babylonio	109. b. Eglon Moabitarum rex Israelitis ser.		Elia princeps militie tribus iuda	101. b.
Diogenes quidam a phariseis occisus	uitate affligens ab Aoth interimitur	143. a. 220. a.	Eliafibi maior	196. b.
Diodorus legatus Iudeorum	119. a. Eleon mons	283. b. 291. a.	Elimelech migratio in Moabide	52. b.
Diodorus Apamenus qui et Tryphon	Elam filius Semide in dictione Tryphon.	5. b.	Elioneus Canthare pontifex	208. b.
Dion ciuitas	142. b. Eleazarus pontifex	ibidem	Elisas, Blisai	5. a.
Dionysius Tripolitanus	145. a. Eleazarus Moysi filius	1. a.	Elom socer Esau	9. b.
Diophatus pseudograph.	173. b. 234. a. Eleazarus filius Aaro, patri successor	19. a.	Elon filius Zabalon	17. b.
Dius hist. de rege Hira	84. b. 313. a. in sacerdotio	35. b.	Elon princeps Israelitarum	51. a.
Drimi nomen loci	152. b. Eleazarus moritur	47. b.	Elon ciuitas uastatur	90.
Distrus mensis Macedonum	114. b. Eleazar filius Dodi uir fortis	76. b.	Emachoes locus circa Iordanem	185. a.
Diuortij lex	40. b. Eleazarus frater Simonis iusti sacer.		Enmaus ciuitas	129. a.
Dius ciuitas Macedonum	120. b. dotium adeptus	122. a.	Enabris locus	265. b.
Doebis princeps militie Salom.	81. a. Eleazari et Ptolemai Philadelphi al-		Endelechismus	113. b.
Dodoris filius Herculis	9. a. terne epistole	122. a.	Enfron ciuitas a Iuda Machabeo ca-	
Dodus pater Eleazar	76. b. Eleazaro mortuo Manasses patruus		pta	130. a.
Doech Syrus famulus Saul	62. a. successit	125. a.	Engadda	63. a. 258. a.
Doech proditor beneficiorum Achimelech in David, sacerdotes iussu Saul interficit	62. b. Eleaz. ab elephante opprimitur	128. a.	Epaphroditus Iosephum ad historias scribendas inuitauit	1. a.
Domitianus	280. a. Eleazarus scditiosus phariseus	130. b.	Ephraim cognatus David	76. b.
Domitiani expeditio in Germanos et Gallos	218. a. Eleazarus Crassum redimit pro spoliis tione templi	139. b.	Ephesina ciuitas	149. b.
Domiti. Acnobarb. pater Nero	213. a. Eleazarus pontifex post Iozarum Bo		Ephesiorum decretum pro Iudeis	150. b.
Domitius Nero	ibi. Eleazarus pontifex post Iozarum Bo	146. b.	Ephod uestimenti genus	28. a.
Domitius Sabinus	263. b. 287. b. ethi	187. a.	Ephraim filius Ioseph	15. a.
Dora ciuitas et castellum Idumae	138. a. Eleazarus filius Annae pontificis in sa		Ephraim trib. leuitarum praefectus	31. b.
Doritarum facinus in Iudeos	207. b. cerdotium successit post Ismaelum		Ephrata locus	12. a.
Dorensis regio	81. a. labi	188. b.	Ephron agrum suum uendit Abra-	
Doris ciuitas	45. b. Eleazarus cuiusdam Iudeorum fasti-		ha	9. a.
Doris uxor Herodis	151. b. onis autor multatur a Fado	209. b.	Epicrates Iudeis Scythopolim prodi-	
Dorotheus minister Ptolemai	123. b. Elea. Dinei prin. latronum.	212. a. 246. a.	dit	139. b.
Dortus Iudeus	212. b. Eleazarus latro a Felice captus	213. a.	Epiphania	5. b.
Dosithei perfidia in Hyrcanum	160. b. Eleazarus quidam conspirationis Iude		Erebinthonicus uicus	291. a.
Dositheus ab Herode occisus	162. b. Eleazarus filius Iairi	251. b.	Eroge locus	100. b.
Dotan urbs	95. b. Eleazarus Simonis	254. b. 272. a.	Esau patris benedictio praeripitur	10. a.
Draconis leges	310. b. Eleazarus Anania scriba capitum	12. b.	Esau cum Iacob habitacula partium,	
Droma concubina Gedeonis	50. a. 214. b.		primatum uendit	12. b.
Drusilla Agrippae maioris filia, uxor Antiochi Comagen. regis	209. a. Eleazarus Samaei	291. b.	Esau cur et quando uocatus sit edom	
Drusilla Felici nupta	212. b. Eleazari cuiusdam magnanimitas et		Esau filij	ibidem
Drusus maior Tiberij frater Antonie maritus	192. a. ne legis ad Antiochum Epiph.	328. b.	Eschon puteus	9. b.
Drusus Tiberij filius	ibi. Elephantine oppidum	279. b.	Esdrae historia	111. b.
Drusum turris	164. b. 230. a. Eleuza ciuitas nunc Sebaste	169. b.	Esdrae scriba acceptis a Xerxe literis	
Due tantum tribus a captiuitate Hierosolymam redierunt	115. a. Eleutherus fluminis	159. a. 228. b.	Esdrae consulto Achanomio abdicat a	115. a.
E	115. a. Eleutheri equites	225. a.	Esdrae consilio Achanomio abdicat a	
Balmons	45. a. Eli filius Ithamar sacerdos et Israelita		lienigenas sacerdotum et leuitarum	
Ebifar ciuitas	64. a. rum praeses, lapsus de sella defun-	243. b.	uxores	111. b.
Ebutius Decadarchus	268. a. Eli filiorum uita et mores	52. b. 53. b.	Esdrae moritur	115. b.
Ecateus historiographus meminit Abraam	6. a. Eli filij bello cadunt	53. a.	Eserimoth locus	52. a.
Echibene uxor Ezechiae, mater Manaf	6. a. Eli pater Semie	53. b.	Essenorum haeresis de animabus et cor	
se	104. a. Eliab filius Iesse	57. a.	poribus	136. b. 165. a. 188. a. 242. a.
			243. b.	
			52. b. 53. b.	Esin quid significet
			53. a.	Eteron mons
			53. b.	Ethicus
			77. a.	Ethan habitaculum Samson
			176. a.	Etheus princeps militie David
			59. a.	Eua quid significet

Eua quomodo inducitur & rursum ex-	Filius à matre coctus	296. b	Gaulalim oppidum	38. a		
pulsa sit paradiso	3. b	Flaccus rector Syriae	192. b	Gaulanitis	81. a. 252. a. 258. a	
Euaetus delator filiorum Hero.	173. a	Flavius Silua expugnat Massada	306. b	Gaulanitis regio	142. b	
Euchei populi ab Hira uicti	84. b	Flumina paradisi	2. a	Gaza capta ab Alexandro	120. a	
Eui rex Madianitarum	37. b	Fluuus aquae, sanguineus	21. b	Eadem capta à Iudeis	141. b	
Eula & Euilei	5. b	Fœdus putei	8. a	Gazarim oppidum	76. b	
Euodus libertus Tiberij Caesaris	194. b	Fonteus Agrippa occiditur	303. b	Gebonitis oppidum	252. a	
Eupator Ptolemæus	124. a	Fornicarie mulieris merces	39. a	Gehegleth cognomen Rahuelis	20. b	
Euphrates fluuius paradisi	2. a	Fortunatus libertus Agrip. maio.	195. b	Gedeo liberauit Israel de Amale.	49. a	
Eupolemius filius Iohannis Gaddis	131. b	Fratris defuncti semē excitandū	40. b	Gedeonis uisio	49. a	
Euripus id est piscina	127. a	Fronto Iudeorum iudex	297. b. 301. a	Gedeon 70. liberorum pater, & unius	50. a	
Eurycles delator filiorum Hero.	173. a	Fullonis monumentum	283. b	naturalis	50. a	
Eutychus fur & delator Agr.	193. a. b	Fuluia à profugo Iudeo seducta	190. a	Gedeonis hostes, sui interfectores facti		
Euxinus potus in quo Ionas à ceto est		Furius centurio	145. b	ibidem		
euomitus	100. b	Furtilex	41. a	Gelboe mons	64. b	
Exercitus instruendi ratio	31. b			Gellius Marci Antonij libidinis mini-		
Exodi historia	18. b			ster	157. a	
Ezechias filius Achaz rex Hierosoly		G aal princeps Sichimitarū	50. a	Gemellus ex aula Hero. exclusus	171. b	
morum	102. a	Gabaa oppidum	47. a	Genasar lacus	188. b	
Ezechias sacrificia diu intermissa re-		Gabaa etymologia	159. a	Genath porta	283. b	
uocat	ibidem	Gabaa uastatur ab Israelitis	47. b	Gerara locus Palestine	8. a	
Ezechie oppressio ab Assyrijs	103. a	Gaba oppidum Galilee	163. a	Gera pater Semei	73. b	
Ezechias solatur ab Esaiâ proph.	103. b	Gabala oppidum	142. b	Gera pater Aoth	48. b	
Ezechie languor eiusq; uite prolon-		Gabao	253. b	Gerafa	258. a. 255. a	
gatio	ibidem	Gabaonite	44. b	Gerareth ciuitas	89. b	
Ezechie succedit fil. Manasses	104. a	Gabaonit. callide fœderati cū Iesu	44. b	Geraditidis regio	ibidem	
Ezechias princeps latronum ab Hero		Gabaonite liberantur	ibidem	Germani milites mortem Caligule ultri		
de occisus	148. a. 223. a	Gabaonitarum punitio	76. b	55. b	203. a	
Ezechiel propheta adhuc puer cū alijs		Gabatha loci nomen	55. b	89. b	Germani ab ira reuocati	204. a
in Babyl. captiuus abducitur.	105. b	Gabathon opp. Palestinorum	89. b	81. a	Germani laudati	249. b
Ezechiel in Chaldaea prophetans non		Gaber militiae princeps	81. a	German. pater Caligu. occiditur	203. a	
auditur	106. a	Gabiar princeps militie Salomon.	81. a	Germanici laus	194. b. 249. b	
Ezechielis prophetia de Sedech.	107. a	Gabinij gesta	145. a. 146. a. b. 221. a	Germanicus pater Agrippine	213. a	
Ezi mater Iosie regis	104. b	Gad filius Iacob	11. a	Germanicus ueneno interijt à Pisone		
Exrica tutator regni Israel	101. b	Gad propheta Dauid	77. a	Germani milites Caligul. 203. a. (189. b		
		Gadara opp. expugnatum	142. b	Germani augurium de Agrippa maio-		
		Gadara restauratur	146. a	re	194. a	
F Abatus à Syleo occisus	177. a	Gadara expugnatur à Vespasi.	259. b	Gessaban filius Ioe rex Israel	99. b	
Fabius ceturio Hierosolymorum		Gadare deditio	275. b	Gersus filius Mosi	21. a	
muros ascendit Pompeio urbē ob-		Gaddi oppidum	94. a	Gesius Florus praeses Iudae post Al-		
sidente	154. b	Galaad mons	11. b. 81. a	binum	214. b. 246. b	
Fabius Damasci rector	151. b	Galaaditis regio	144. b	Gesij genus & malitia	215. b	
Fames sub Herode in Iudaea	163. b. 230	Galata oppidum	5. a.	Gessur regio	67. a	
Fames tempore Dauid	76. b	Galata olim Gomerite	277. b.	Getha fluuius	2. a	
Fannius M. fil. Cos.	139. a	Galba imperator	278. a.	Geth urbs & regio Palestinorū	45. b	
Fauustus Cornelius	221. a	Galbe mors	61. a.	62. a. 100. b		
Felix Malachi frater à Phaselo fratre		Galboa loci nomen	44. b. 55. b.	Getho urbs Palestinorum	54. a	
Hero. superatus dimittitur	151. b	Galgala loci nomen	154. a.	Getuli olim Euilei	5. b	
224. a		Galilea sub ditione Herodis	227. a.	Gezerenna ciuitas	69. a	
Felix praeses Iud. post Cuma.	212. b	Galilee descriptio & fertilitas	257. b	Gezonat princeps militie Iosaphat		
Felice praefide Iudae latronibus & se-		Galilea inuaditur à Vespasi.	259. b.	95. a		
ductioribus populi referta	235. b	Galilei deficiunt ab Herode	155. b.	Gigantum genus	46. b	
246. a		Gallus centurio	268. b.	Gigantum conuallis	69. a	
Felix à Iudeis accusatur, succedente		Galli	249. a. b.	Gimon propheta mittitur ad Baasan		
Portio Festo	214. a	Galmō regio, quae Gilō in biblijs	74. a.	89. b		
Ferreus mons	276. b	Gamala oppidum	142. b. 254. b.	Ginais uicus	212. a	
Festum luminarium	129. b	Gamala situs, obsidio, & excidiū à Ti-		Ginea	258. a	
Ficula uicus	125. a	to factum	267. & inde	Giscala oppidum	255. a	
Filiorū Israel eductio de Aegypto	19. a	Gamalitica	258. a.	Giscala à Tito capitur	269. a	
Filij pro parentibus non puniendi, &		Gargazus	121. a	Gison id est cancellus	82. b	
contra	41. b					

Glaphira filia Archelai regis Cappadociae, uxor Alexandri filij Herodis	Hebron ciuitas	9. b Henoch uixit 365. annos	3. b
167. a. 231. b	Hebron Sare sepulchrum habet	9. a Heraclea ciuitas	280. b
Glaphire arrogantia	132. a Hecateus Abderita	9. a Hercules auxiliatus filijs Abrahe, du-	
Glaphire nuptie cum Archelao affi-	Hecatontamachi qui dicantur	314. b xit uxorem filiam Iaphram	9. a
ne, & mortis super marito, eiusq;	Hedrous princeps milit.	141. a Heremius Capito creditor Agrippae	
somniũ & interitus 187. a. b. 242. b	Helan rex filius Baasa à Zamaria occi-	93. a 192. b	
Gnidus loci nomen	141. a ditur	90. a Ier	148. a
Gobolitis, Idumaea	12. b Helchana uir leuita	53. a Herodes maior accusatus fisti iubetur	
Goboth loci nomen	24. a Helchias gazophylax	107. b. 114. a apud Hyrcanum	148. b
Godolias praeses constituitur Hieroso-	Helena Adiabenorum regina	283. b Herodes Antigonum Aristobuli filiũ	
lymis	107. b Heliab unus opificũ tabernaculi	29. a Iudea expellit	151. b
Godol. interimitur per Ismaelem	108. a Helias Thesbites pro. increpat Achab	Herodes Iud. tetrarcha 152. b. 224. a. b	
Goliath Palestini proceritas	59. b & pascitur à coruis	90. b Herodis fuga in Idumeam	153. a
Goliath prosternitur à Dauid	60. a Helias filium uiduae Sareptane resusci-	Hero. in ius uocatus bellũ Hyrcan mo-	
Gophna	151. a tat	90. b uere tẽtauit 148. b. 149. a. 223. a. b	
Gophnitica toparchia	218. a Helias pseudopropheta Baal occidi in	Herodes Syria praeficitur 151. a. 223. b	
Gorgias superatur à Iuda Mach.	128. b bet, & fugit Iezabel	91. a Herodes Roman pergit 153. a. 225. b	
Gorion occisus	274. b Helias inungit reges, futuros ultores	Herodes accusatur apud M. Antonium	
Gorion Iosephi filius	270. b Achab	ibidem 152. a. 224. a. b	
Gorion Nicodemi filius	251. b Helias mittitur ad Achab propter Na	Herodis bellũ cũ Parthis 152. b. 224. b	
Gotarzes rex Parthorum	211. a both iniuste occisum	91. b Herodes à senatu Romanorũ, rex Iud.	
Gotholia filia Achab, uxor Ioram, re-	Helias inuafores suos ulciscitur	94. b pronuntiatur	153. b. 226. a
gina Hierosolymorum	93. a. 96. b Helie occurrit Achab	94. b Hero. Roma rediẽs Antigonũ & Hiero-	
Gotholia studet exterminare genus Da-	uid	rosoly. obsidet 154. a. 155. b. 226. a	
uid	ibidem 94. b	Herodes Galilea potitus, latrones de-	
Gotholia perimitur	98. b Helie habitus	94. b let	154. b. 226. b
Gracchus Sabino auxiliatur cõtra Iu-	deos	184. b 91. b	
deos	184. b 91. b	Herodes Hyrcanum interficit	160. b
Graeci laudati	249. b Heliachim tutor regni Ezech.	103. a Herodes mandat uxorem occidi	161. a
Græcorum impudens arrogantia	5. a Heliachim pontifex custos thesaurorũ	Herodes honorifice à Cesare excipi-	
Græcorũ omnia esse noua Iosephus asse-	rit	104. b tur, & splendide donatur	161. a. b
rit	310. a Helim	23. b Herodis auaritia	156. b
Græcorum antiquissimi Chaldaei præ-	ceptoribus usi	18. a. 134. a Hero. edificia 163. a. usq; 166. a. 230. a	
Græci cur ut plurimum inter se dissenti-	unt	91. b Herodes propter occisam uxore mor-	
unt	310. b Heliseus hostes obsecatos ad Iorã tra-	95. a bo correptus	162. a. b
Granicum flumen	119. b ducit, ubi de eo plura	95. b Babe	162. b
Grana ciuit. à Iuda Mach. capta	129. b Heliseus moritur	99. b Herodes theatra & quinquennialia in-	
Grapte cognata Sire regis	278. b Heliseus post mortem miraculis cla-	stituit Hierosolymis 163. a. b. 230. a. b	
Gratus miles	205. b ruit	99. b Herodes oppida & templa cõstruit in	
Guta oppidum	155. b Helisei sepulchri natura	99. b honorem Augusti Caesaris	164. b
Gihon fluuius paradisi	2. a Helisei fons	276. b Herodis beneficentia erga populu, tem-	
Gihon Græcis dicitur Nilus	eadem Hellanicus historiographus	310. b pore famis	164. a. b. 230. b
H	Helladici populi à Iano orti	5. a Herodis profectio ad M. Anto. & pe-	
Alabarches .i. princeps salis	Hellestontus Lysimacho post Alexan-	ricula	155. a
211. b	drum cessit	121. a Herodi uarie insidie structe	155. b
Hastarte & Herculis templum	84. b Helpis una ex uxoribus Herodis pri-	Herodis nuptie cum Mariamme 155. b	
Heber & Hebrei	5. b mi	176. a Herodis instantia apud M. Antonium	
Hebr. uictores euadũt per Moſen	25. a Heman unus ex sapientibus Hebraeorũ	pro morte Antigoni	156. a
Hebr. potiti Amorreorum terra	35. b Hemath ciuitas	105. a	
Hebr. patria iura transgressi	37. a Hemathenus rex cũ Dauid fœdus inijt	(81. a Herodes sacerdotũ Ananelo dat alie-	
Hebr. uicti à Palestinis	65. b 70. a	nigene	157. a
Hebr. uictoria de Palestinis	54. b Hemor rex	Herodes tradit sacerdotũ Aristobu-	
Hebr. numerus è Babylone reditum Hemſaneæ sacra tunica	in Hierusalem	12. a lo	157. b
Hebr. bellum cum Amalechitis	22. b Henoch	27. b Herodis dolo Aristobulus submergi-	
Hebr. bellum in Chananeos inscio Mo-	33. a Henoch & Helie mortem nemo uidit	249. b tur	158. a
Je	6. a 94. b	3. a Herodi diadema imponit Anto. 279. b	
Hebr. genealogia		3. a. b Hero. amore uxoris insanit 158. a 231. b	
		Herodes Cleopatram occidere molies, deducit Aegyptum	159. a

Herodes uenator, bellator, & sagittarum insignis liberator	230.b	Herod. moriturus mandat ut se mortuo Iudeorum primores interficiantur	181.a	Hieroboam contra Abiam monet bel- lum	89.a
Herodes sacerdotis filiam ducit uxorem, delubraque & statuas erigit contra legem	164.a.b	Herod. semet interficere conatus	181.b	Hierob. & generis eius extinctio	89.b
Herodis solertia erga populum cōpescendum	165.a	Herodis testamētum, mors & tempus regni eius	ibidem	Hieroboam filius Ioa rex Israel qualis	100.b
Herodes struxit transitum subterraneum in templum	166.b	Her. pōpa funebris & sepultura	182.a	Hieroboam mortuo successit filius Zacharias	100.b
Herodis lex noua in fures	166.b	Herodis regni diuisio	186.a	Hieron Hc breia lingua munitio	68.b
Herodes filios suos Romā mittit	164.b	Herodis uniuersa prosapia	192.a. 235.a	Hierosoly. Bēiamitis tributaria	46.b
Herodes filios Roma reductos, in matrimonium despondet	167.a	Herodes secundus, filius Herodis maioris ex Mariamne pōtificis	235.a	Hierosolyma sub Abraham Solyma dicta	68.b
Herodes Agrippa occurrit in Asia & Ionia, & eius munificētia in eū ibi.	167.b	Herod. filius maioris Herodis ex Cleopatra	176.a	Hierosolymorum reges quot & quam diu regnauerint	107.a
Herodis cū Iud. controuersia	167.b	Herodes ciuitates quasdā condit	189.a	Hierosolomitarū 3000. ducuntur in Babiloniam	195.b
Herodis cōtrouersie & reconciliatio cum filiis	168.a.b. 231.b	Herodes Antipas	238.b	Hierosolyma obfessa à Suffacho	88.a
Herodes iterum quinquennale certamen celebrat	169.b	Herodes Artabanum & Vitellium cōuiuio excipit	190.b	Hierosoly. obsidetur & capitur à Babilonijs	106.a.b
Herodis liberalitas erga Rhodios	169.b	Herodis amor in Herodiadem, & eius bellum cum Areta	191.a	Hierosolymorum muri reparantur sub imperio Xerxis	116.a.b
Herodes agonothea dictus	ibidem	Herod. obitus eiusque filij	176.b. 177.a	Hierosoly. à Ptolemaeo est capta	124.b
Herodes glorie cupidissimus, inque suos sauisimus	ibidem	Herodias filia Aristobuli, soror Agrippae maioris.	191.a	Hierosolymorum excidiū & direptio ēēphi sub Anthio. Epiph	127.a. 217.b
Herodes sepulchrū David infeliciter aperit	170.b	Herodes Agrippa inopiam improperat	192.b	Hierosolyma capta per Pompeiū Magnus	145.b
Herodes amoris in nurum falso accusatus, irascitur fratri	171.a	Herodes exilio damnatus, Herodiade cum comitante	195.b. 244.a	Hierosolyma exponitur fiscalibus Romanorum	ibidem
Herode ab eunuchis ueritatem odij extorqueute, amici eius inuicem se ac cufant	171.b	Herodes frater Agrippae maioris rex Chalcidis	208.b	Hierosolyma obfessa ab Herode	154.a
Herodes Alexandrū filium in uincula conijcit	172.a. 234.a	Herodi confertur potestas instituendipontific. & sacerda.	210.a	Hierosolyma obfessa ab Herode	154.a
Herode apud Caesarem absente deficiunt Trachonite ab eo	172.b	Herodianus insidiatus Antiocho Grypo	141.b. 230.b	Hierosoly. oppressio sub Floro	247.a
Herodes Nacebum Arabum ducē occidit in praelio	172.b	Herodion oppidum	225.a	Hierosol. conspiratio facta, belli cū Romanis	350.b
Herodes traducitur à Syleo apud Caesarē propter casus Arabes	173.a	Herodij situs & munitio	167.a	Hierosol. obsessa à Cestio	253.b
Herodes Nicolaum Damascenū legat ad Caesarem, per quem ei reconciliatur	173.a. b. 174.a	Herodotus Halicarnass.	85.a.	Hierosol. excidij initium	270.a
Herodes quo pacto in filiorum necem anbelauerit	173.a. b. 174.a. 234.b	Heroum ciuitas	17.b	Hierosol. descriptio	283.b
Herodis uxores & liberi	176.a. 235.a	Hester historia	116.b	Hierosol. dira fame oppressi	289.b. 291.b
Herodes Bathaneam regionē dat Zamarī Iudeo Babylonio	176.a	Hiere. Elegidiō Iosie descripsit	105.a	Hierosol. muro & castellis à Tito circumdata	291.b
Herodes accusat fratrem Pheroram, eiusque uxorem conspirationis delatos	177.a. b	Hieremias spernitur, prophetans non auditur, praedicat Hierosolymā ex pugnaturū iri, uinctus abducitur, & luto immergitur	105. 106. 107	Hierosol. excidij mira praesagia	298.b
Herodi produntur p mortē Pherorae ueneficia in eū parata	235.b	Hierem. prophetia de Sedechia	106.b	Hierosol. capta à Romanis	301.a
Herodes Antipatrum subitarie Roma reuocatum, reum agit ueneficij coram Varo	178. 236.b	Hieremiam Nabuzardan soluit ē uin culis	107.b	Hierosolyma quoties & à quibus capta, de quibus primis eius cōditoribus, & quomodo nouissime funditus est deleta	311.b. 312.a
Herodes Antipatro in uinculo cōiecto, legationē mittit ad Caesarem	180.a	Hierem. Aegypti subuersionē & trāsmigrationē Israel praedicat	108.a. b	Hierosolymitanorum decem ciuium conspiratio in Herodem	163.b
Herodes morbo iam obnoxius quid egerit, & morbus eius immedicabilis	ibidem	Hiericho capitur à Iudeis	43.b	Hieus propheta arguit Iosaphat	93.b
		Hiericus	258.a	Hieus rex inungitur ab Helia	91.b
		Hiericus à Romanis diripitur	154.b	Hieus ab Heliseo munctus exterminat genus Achab & sacerdotes Babil	97.b. 98.a
		Hiericantis descriptio	276.b	Hieus Ozia eiusque quadraginta duos familiares occidit	98.a
		Hieroboam filius Nabath contra Salomonem insurgit	86.b	Hilus sacerdos	107.b
		Hieroboam fugit ad Suffachum	ibidem	Hippicos turris	283.b
		Hieroboam decem tribuū rex fit	87.a		
		Hieroboā adducēs pop. in idololatriā, increpatur à Iadon proph.	87.b		

Hippa oppidum	88.a	fugiant	144.a.b.220.b	Iaddus sacerdos filius Ioannis Manaf	
Hira rex Tyri amicus David	68.b	Hyrceanus adiuvante Arcta Aristobn		sen fratrem ob cōnubium alienige	
Hira epistola ad Salomonem	81.b	lum fratrem vincit	144.a.b.220.b	ne prohibet ab altari	119.b
Hira munera ad Salomonem	84.b	Hyrceanus pauper & tenax	144.b	Iaddus Alexandro Magno Hierosoly	
Hira enigmata à Salomona soluta ibi.		Hyrcano confertur sacerdotium à Ce		mam ingressuro occurrit	120.a
Hira filius Abybali	codē	fare	147.b.221.b	Iaddo mortuo succedit Omias filius	
Hira meminerunt Menander & Dius		Hyrceanus accusatur tyrannidis	cod.	120.b	
ibidem		Hyrceanus Herodem ad iudicium sisti		Lael filius Iesse	59.a
Hispani laudantur	249.b	iubet.	148.b	Lael Galaadinus princeps Israhitarū	
Historie uere indicium	310.b	Hyrcano capto, aures praeciduntur	50.b		
Historiarū scriptores quid capēt	1.a	153.a.225.a		Laber mulier occidit Sifarā	49.a
Hominis etas	6.a	Hyrceanus ē uinculis redit ad Herodē		Lamblicus	147.b
Homicidij inquisitio	39.b	157.a		Lamin filius Simconis	codem
Hormons in quo sepulta soror Mosi		Hyrceanus interficitur ab Herode		Lammia destruitur ab Ozia secū.100.b	
35.a		160.b.231.a		Lanias rex	312.a
Horodes filius Artabani regis, pra-		Hyrceanus quidam pontifex taberna-		Laphe expugnatio	262.b
clarus	189.a	culum stola pontificia reseruanda		Laphet filij & ex eis gentes	13.e
Horodes imperator factus, ob ferita-		extruxit	190.b	Lardes saltus	305.b
tem à Parthis occisus est	ibi.	Hyrceanus filius Herodis regis Chal-		laso filius Eleazeri Aphi	191.b
Hostiarū genera uaria pro uarijs	30.a	cidis	211.b	Iesus pater Gedeonis	49.a
Hostes etiam sepeliendi	41.a			Iazara ciuitas	93.a
Hur ciuitas	6.a	I		Iazihel proph. solatur Iosaphat	94.a
Hicfos hoc est, reges pastores	312.b	Abel filius Lamech ex Ada	3.a	Iberes populi olim Iobeli	5.a
Hyrceanus filius Iosephi Tobie	125.b	Labella ciuitas uastatur ab Asa	90.a	Ibidum natura	19.b
Hyrcani astutia & prudentia	126.a	labes ciuitas Galaadina	56.a	Ide scelus de Paulina & Mundo	190.a
Hyrceanus mittitur ad Ptolemē Epi-		Iabesseni populi	codem	Ida in crucem agitur	190.a
phanem	codem	Iabis Chananeorum rex occisus	49.a	Ideas filius Nerie sacerdos	107.b
Hyrceanus Arionem in uincula cōijcit		Iabis princeps Hebr. occiditur	49.a	Idola inquisita à Laban	11.b
126.a		Iabite terrefacti per Naas	ibi.	Idumea	358.a
Hyrcani arguta responsio ad Ptoleme-		Iabite corpus Saul ui hostibus ablatū		Idu. ab Esau habitata & uocata	12.b
um de osibus quae conuene ante eū		sepeliunt	66.a	Idumea & Gobolitis & Amalechitis	
iaciebant	codē	Iaboch torrens	35.b	Idumaeorum rex Mosi noto non acqui	
Hyrceanus 100. pueros regie totidem		Iachin thalamus, colūna templi	28.a	Idumaei à Iuda uicti	129.b
puellas regine donauit	126.b	Iacimus filius Zamaris Babylo.	176.a	Idumaei uicti ab Abiasi	70.b
Hyrceanus fratrum insidijs cir cūuen-		Iacob filij Isaac natiuitas	9.b	Idumaei à Ioram Hierosolymorum re-	
tus, duos eorum occidit	126.b	Iacob benedictionem patri suo Esau		Idumaei à Ioram Hierosolymorum re-	
Hyrcani aedificia & mors	127.a	præripit	10.a	Idumaei uicti ab Abiasi	70.b
Hyrceanus qui & Ioannes, filius Simo-		Iacob ad Laban fugientis uisio	ibid.	Idumaei uicti ab Abiasi	70.b
nis Matathie princeps sacer dotū		Iacob quibus modis ex Laban filiabus		Idumaei uicti ab Abiasi	70.b
factus, obsedit Ptolemæum interfe-		ancillisq; nuptias & concubitus ha		Idumaei uicti ab Abiasi	70.b
ctorem patris sui	138.a.b.218.a	buert, quot itē proles, quomodoq;		Idumaei uicti ab Abiasi	70.b
Hyrceanus sepulchrum David aperuit		à socero cum uxoribus & filijs au-		Idumaei uicti ab Abiasi	70.b
& cum Antiocho Sotere amicitiam		fugerit	10.b	Iephthe Galaadini Israhitarū princi-	
inijt	138.b.218.b	Iacob cum uisione luctatur	12.a	pis temerarium uotum	51.a
Hyrcani milita contra Syros	139.a	Iacob cum Esau tabernacula partitus		Ieraphis mater Ioathan	101.a
Hyrcani cum Romanis amicitia & cū		magnam postea felicitatem conse-		Ieraphis mater Ioathan	101.a
Alexandro Zebenna	139.a.b	cutus	12.b	Ieraphis mater Ioathan	101.a
Hyrceanus Samariā captā delet	139.b	Iacob luget filium suum Ioseph	13.b	Ieraphis mater Ioathan	101.a
218.b		Iacob in Aegyptum ad Ioseph profe-		Ieraphis mater Ioathan	101.a
Hyrcano deus locutus	ibidē	ctio	17.b	Ieraphis mater Ioathan	101.a
Hyrceanus ob felicitatem inuisus Iudæ		Iacob filij	17.b	Ieraphis mater Ioathan	101.a
is	139.b	Iacob uita defungitur		Ieraphis mater Ioathan	101.a
Hyrcani mors & laudes	140.a.218.a	Iacobus Sose	294.b	Ieraphis mater Ioathan	101.a
Hyrcanium oppidum	167.a	Iacob Machabeus martyr	330.b	Ieraphis mater Ioathan	101.a
Hyrceanus tertius		Iacobus Iudæ Galilei filius crucifixus		Ieraphis mater Ioathan	101.a
Hyrceanus filius Alexandri Iamnei sa-		211.b		Ieraphis mater Ioathan	101.a
cerdotium cōsequitur	143.a.220.a	Iacobus frater Iesu Christi lapidatus		Ieraphis mater Ioathan	101.a
Hyrceanus ad regnum aspiras bello su-		214.b		Ieraphis mater Ioathan	101.a
peratur à fratre	144.a.220.b	Iadō propheta increpat Hierob. 87.b		Ieraphis mater Ioathan	101.a
Hyrceanus & Antipater ad Arctā cō-		Iadon à pseudopropheta seductus, à le-		Ieraphis mater Ioathan	101.a
		one disceptant	87.b	Ieraphis mater Ioathan	101.a

Iesus filius See pontifex	187.a	Ioachim sacerdotis interitus	131.b	Iosolymis sepultus	99.a	
Iesu Christi preconium	189.b	Ioas filius Ozie infantulus septem an-		Ione prophete historia	100.a.b	
Iesi Boethi sacerdotio priuatur	164.a	norum clam nutritus in regem un-		Ionas Anne pontifex post Simonem		
Iesus Danna filius pontifex	224.b	gitur	98.a	Cantharam	208.a	
Iesus Gamalielis filius potifex	224.b	Ioas templum Hierosolymitanum re-		Ionij populi à Iano descendunt	5.a	
Iethan Hebreorum sapiens	81.a	parat	98.b	Ionadab peruersum consilium	72.a	
Iethus pater Amasia	74.a	Ioas post mortē ioiada legum praua-		Ionadab filius Samme solatur David		
Ietro alias Rachel socer Moysi	18.a	ricator factus, occiditur succeden-		Ionathas filius Abiathar mini-	(72.b	
25.a		te filio Amasia	99.a	ster David	78.b	
Iezabel uxor Achab, templum Baal		Ioas Zachariam prophetam in tēplo		Ionathas qui & Abaron, filius Mata-		
construit	90.b	occidit	ibidem	thie	128.a	
Iezabel occidit prophetas	ibidem	Ioas uastationē Hierosolymorum ab		Ionathas eligitur in locū Iud. 132.a. 218		
Iezab. interminata mortē Helie	91.b	Asahel donarijs tēpli redemit ibi:		Ionathas ulciscitur Iohannem fratrē,		
Iezab. de turri precipitata à canibus		Ioas si. Ioache successor i regno	99.b	& pugna ac fœdus cū Bacchide 132.		
denotatur	97.b	Ioas tribus pralijs iuxta prophetiam		Ionathas recipit Hierosolymam 133.a.		
Iezara fons Samaria	93.b	Helisei uincēs Syros moritur	99.b	Ionathas factus summus sacerdos ibi.		
Iezonias princeps profugorum in ex		Ioē regis parabola ad Amasiā	100.a	Ionathas purpura indutus ab Alexan		
ilio Babylonico	107.b	Ioas Amasiam uincit	ibidem	dro Epiphane	134.a	
Iezrael ciuitas	91.a. 97.a	Ioas mater Ioachim secundi	105.b	Ionathas capit Ioppen & Azotum		
Ifracite populi	97.b. 98.a	Ioathabalis rex Tyrionum	109.b	134.b		
Ilyrici laudantur	249.b	Ioathan diuinat	50.a	Ionathe uictoria de Apollonio Tito		
Inmolatio porcorū illegitima	127.b	Ioathan filius Hibi, sacerdos	107.b	173.b		
Inmundas quæ sunt	31.a	Ioathan filij Ozie regnum, gesta &		Ionathas cum Antiocho Theo amici-		
Imperia in manu dei esse	194.b	mors	101.a	tiam init. à quo donatur munificen-		
Indathis dux Parthorum	138.b	Ioatham Achaz succedit	101.b	tissime	136.a	
Inuenta esse resituentia	41.a	Iochobai mater Moysi	19.a. 25.b	Ionathas Demetrio Nicanore uicto,		
Inuentores rerum celestium	3.a	Iocūdas delator filiorū Herodis 173.b		mittit epistolas ad Romanos &		
Ioas à commentarijs Ezechie	103.a	Iodabar ciuitas	70.a	Spartiatas	136.b	
Ioas scriba monumentorum	104.b	Iodas princeps de tribu Leui	68.a	Ionathas Nabatheos expugnat 136.b.		
Ioab cum Abner belligeratur	66.b	Ioan princeps militie Iosaphat	93.a	Ionathas capitur	137.a. 218.a	
Ioab Asar & Saruie princeps militie		Ioānes filius Zarij princeps profugo		Ionathe mors & sepultura 137.b. 218.a		
Dauid	ibidem	rum in exilio Babylonico	107.b	Ionathas Absalomi amicus Simonis		
Ioab tradit Abner apud Dauid &		Ioannes populum captiuū redemit de		Matathie	137.b	
traditū doloſe occidit	66.b. 67.a	manibus Ismaelis	107.a	Ionathas Sadduceus Hyrcani Iohan-		
Ioab princeps militie cōstituitur	68.b	Ioannes fratri Iudæ succedit	119.b	nis amicus	139.b	
Ioab industria contra hostes	70.b	Ioannes le sum fratrem ob sacerdotiū		Ionathas Onie legatus Iudeorum		
Ioab persequitur Sabee	76.a	in templo interemit	ibide	149.b		
Ioab Amasiam interemit	ibide	Ioannes filius Simeonis pater Mata-		Ionathas pontifex occiditur	213.b	
Ioab ciuitatem quam Sabee intraue-		thie		128.a	Ionathas Iudeus	296.b
rat, obsēdit	ibidem	Ioannes Gaddis filius Matathie occi-		128.a. 132.b	Ionathas Gynecinarius Rom. exustus	
Ioab obsidionem soluit, misſo Sabee ca-		ditur		132.b	Ionathas filius Saul Palestinos dormi-	
piti per murum	ibidem	Ioannis mortem fratres ulti		132.b	entes aggressus perturbauit	57.b
Ioab occiditur in templo	80.a	Ioannes Hyrcanus Simonis Matathie		138.a. b	Ionathas ignoranter maledicti reus fa-	
Ioachaz patris sui Iosie successor min-		filius		138.a. b	ctus, à patre morti destinatur	56.a
istus abducitur in Aegyptū	105.a	IOANNIS Baptiste doctrina &		191.b	Ionathe oratio ad Saul pro Dauid	
Ioachaz rex Syrorum	98.b	mors		209.b	60.b	
Ioachas filius Hien rex Israel	99.a	Ioannes Iouis patris, tabellio		254.b	Ionathe iuramentum ad Dauid	61.b
Ioachim qui prius Eliachim rex Hie-		Ioannes Essens		254.b	Ionathas bello cecidit	66.a
rosolymorum constituitur	105.a	Ioannes Anania		255.a	Ionathas si. Anne post Caiphan	190.b
Ioachim tributarius Nabuchodonono-		Io. Giscalens insidiator Iosephi		255.a	Ionathas si. Anne post Caiphan	190.b
for occiditur, surrogaturq;	104.	Ioannes Giscala capta, Hierosolymam		258.a	10ppe	
achim filius	105.b. 106.a	fugit		269.a	Ioppe capta à Ionatha Abaron,	34.b
Ioachim seipsum cum matre & cogna-		Ioannes Hierosolymitas in Romanos		270.b	Ioram patri Iosaphat succedit	95.a
tis tradit regi Babylonio, surroga-		incitat		301.a	Ioram Hierosolymorum rex, parrici-	
to Sedechia	105.b	Ioānes à Romanis capitur		278.b	da & idololatra factus	96.b. 97.a
Ioachim filius Iesu princeps sacerdo-		Ioannes Galileorum dux		286.b	Ioram mortuo uxores & filij occidunt	
tum	114.b	Ioan. Idumæorum dux occisus		55.a	tur præter Oziam	ibidem
Ioachim mors & successio	105.b	Iohel filius Samuelis		70.a	Ioram filius Achab Ochozie fratri	
Ioachim alius, qui & Alchimus, prin-		Iohiader pater Bananie			succedit	94.a. b
ceps sacerdotum	131.a	Ioiadas potifex maritus Iosabeth Hie				

Lora Achab filij & regis idumae bel-	Iosephus filius Simonis	254. b	Isaboth filius Phinees	53. b	
lum contra Moabitas	94. b	Iosephus Matathie.	Isidis templum Rome destructum pro-		
Lora regis Israel gesta & pericula Sa-	Iosephus quibus causis ad historiā scri-		pter stuprum Pauline	190. a	
marie facta	96. a. b	bendam incitatus.	1. a	Ismael etymologia	7. a
Ioram ab Hiēu occiditur	97. b	Iosephus Iudaicum bellum scribit ante	Ismaelis genealogia		7. a.
Ioram filius Azarie sacerdos	107. b	historiam Antiquitatum	7. b	Ismael uxorem Aegyptiam duxit ibi.	
Iordanis decreuit israelitis transcu-	Iosephus sacerdotem se dicit ex genere		Ismael filius Iabi pontifex	188. b. 114. a	
tibus	43. b	Machabeorum	170. b	Ismaelis cuiusdam malitia in Godoliam	
Iordanis fontes	230. a. 267. a	Iosephi eruditio & etas, dum Antiqui	108. a		
Iosaphat historicus David	70. a. 76. a	tatum libros scriberet	217. b	Ismael populum Masphat ducit capti-	
Iosaph. filius Asa patri succedit	90. a	Iosephus Matathie filius rector utri-		uum	ibidem
Iosaphat bellum cum Ammonitis	93. b	usq; Galilee	254. b	Israel uocatur Iacob & etymologia	12.
Iosaphat filio Ioram accepit uxorem	Iosephus militaris discipline peritus		18. a	Israel filiorū oppressio in Aegypto	18. a
93. a	254. b			Israelite cur neruo lato non uescan-	
Iosaphat impetum Syrorū euadit	93. a	Iosephus quatuor urbium principatū		tur	eodem
Iosaphat increpatur ab Hico prophe-	Iamist & Iosephi gesta	256. a. b	Israelitarum multa millia occisa à Ben		
ta	93. b. 94. a	& deinde	iamitis	47. b.	
Iosaphat Moabitas & Amonitas do-	Iosephus à Tito missus Iudeos ad dedi-		Israelite uasantes Gabaa	ibidē	
mino pugnante uicit	94. a	tionem Hierosolymorum adhorta-	Israelite Beniamitarum miserti, despō-		
Iosaphat succedit Ioram filius	95. a	turus	288. a. 294. b	dent eis uirgines Iabitas	48. a.
Iosebeth uxor Ioadi furatur Icam in-	Iosephus lapide uulneratus	292. a	Israelite opprimuntur à Casardo rege		
fantulum	98. a. b	Iosephus ex uariarum gentium histo-	Afryriorum	48. a	
Iosedech sacerdos in Babyloniam ca-	Iosias gentis antiquitatem		Israelite opprimuntur à Moabitis, Cha		
ptiuus	107. a. b	ostendit	312. a	naneis, à Labin & Amalechitis	
Ioseph filij Iacob somnia, eorumq; in-	Iosie filij Amon regis laus	104. b	48. b. 49. a		
terpretatio	12. b. 14. a. b	Iosias festiuitatē azymorū agit	105. a	Israelite iterum liberati per Deborah	
Ioseph per Ruben seruat	13. a	Iosie mors & successor	ibidem	& Barachum	49. a
Ioseph in lacum ponitur	13. a	Iosippus Herodis patruus, mulieribus	Israelite uincunt Amalechitas & spo-		
Ioseph Ismaelitis uenditus	13. b	Herodis iussa prodit	158. a	liant	24. b
Ioseph continentia, ac fides erga herū	Iosippus ab Herode occis.	162. b. 231. a	Israelitarum trecenti aquam manibus		
13. b	Iosippus fratruelis Herodis, eiusq; ge-		biberunt	49. b.	
Ioseph à carcenario lenius tractatur,	ner	176. a	Israelite liberati ab Amalechitis Ge-		
pincerne & pistoris somnia expo-	Iosephus filius Antipatri, frater Hero		deone principe	ibi.	
nit, postea Pharaonis somnia inter-	dis, in Iudaea cadit	155. a. 127. a	Israelite ab Ammonitis oppressi	50. b	
pretatus, Aegypto prefic.	Iosue succedit Moyse	38. a	Israelite egrediuntur ex Aegypto	22. a	
Ioseph uxor & filij	15. a	Iotapate obsidio & excidium per Ve	Israelite tributarij facti Palestinis	51. a	
Ioseph super Benjamin compungitur,	spasianum	259. a. 260. a	Israelitarum clades à Palestinis infli-		
& fratres furti infamat	16. a	Iotapatenorum technae aduersus Ro-	cia	53. b	
Ioseph fratribus innotuit	17. a	manos hostes	262. b	Israelitarum decem tribus transferunt	
Ioseph frumenta uendidit	18. a	Iozarus Boethi deponitur à pontifica	tur in Mediam ex Perside	102. b	
Ioseph etas, mors & ossa	18. a	tu	187. a	Istob rex	70. b
Ioseph filius Chami pontifex post Elio	Iozarus Boethi persuadet Iudeis cen		Ithaburius mons à Placido occupatus		
neum Canthare	235. a	sum admittendum	187. b	222. a. 268. a	
Ioseph Hierosolymites pontifici infidi	Iozarus pontificatu priuatur	188. a. b	Itham locus circa Hierosolymam	86. a	
atur	188. b. 190. b	Isaac immolatio & constantia	8. b	Itham ciuitas à Roboam structa	88. a
Iosephus Caiphas pontifex	188. b	Isaac coniugium cum Rebecca	9. a	Ithamar filius Aaron	29. a. 53. b
Iosephus filius Thobie Onie sacerdos	Isaac repromittitur Abrabe		7. a	Ithobaal rex pater Iezabel socer A-	
tis nepos	125. a	Isaac nascitur	8. a	chab	90. b. 98. a
Iosephi concio, & amicitia cum Ptole-	Isaac in Aegyptum profectio		9. b	Ithurei subacti ab Aristobulo filio Hyr	
meo Epiphane	125. a. b	Isaac expulsus ab Abimelech	9. b	cani Iohannis	140. b.
Iosephi mors & laus	126. b	Isaac oratio super Iacob	ibidem	Iturius amicus Herodis	161. a
Ioseph Gaddis pontifex	214. a	Isaac etas & mors in Hebron	12. a	Iubal musicam coluit primus	3. a
Ioseph Zacharie preficitur Iudeis,	Isachar trib. sortita Carmelum	45. b	Iubileus annus	31. b.	
Iuda Machabeo persequente Timo-	Isacham Samaritis uxor Manassis sa-		Iudei Hebrei	5. b.	
theum	130. a	cerdotis	119. b	Iudei circunciduntur octauo die	8. a
Iosephus Iudae mandato nō parens, in	Isofeth filius Saul rex Manalim con-		Iudeorū captiui relaxati à Cyro	11. b.	
feliciter pugnat	ibidē	stituitur	66. b	Iudeorum resp. qualis ante captiuita-	
Ioseph Elimi dici unus sacerdos	181. a	Isofeth disidium cū Abner propter	tem, & qualis post fuerit	114. a. b	
Iosephus Thobie filius	125. a	concubinam	67. a	Iudeorum reditus ad Hierusalem sub	
Iosephus Gorionis filius	254. b	Isofeth occiditur	68. a	Necmia & Esdra	115. a

Iudeorum Hierosolymam repentium numerus	113.b	Iudea mala praefide Felice 213.b.253.a.12.atis mors & gesta	210.b
Iude & Samaritanorum discreptatio	134	Iudea à sicarijs deuastata	214.a.
184.b.185.a		Iudea descriptio eiusq; undecim sortes	258.a
Iudeorum studiū in reparando tēplo ibi		Iudea uenium exposita	305.b.
Iudei quando primum dicti	116.a	Iudeorum ingens clades tempore azy morum facta	212.a.
Iudei subiugati à Naas	56.a	Iudeorum seditio cōtra Samaritas	212.a
Iudei multos inimicos trucidant	119.a	Iudeorum contentio contra Syros	213.b.214.a
Iudeorum seditio Hierosolymis	119.b	Iudeorum & Cesarensiū seditio	247.a
Iud. status post Alexandrium	121.a	Iudei Hierosol. occisi à Floro	247.b
Iud. in Aegyptum ducuntur	121.a	Iudeorum uariae clades & calamitates	239.a.
Iudei abfoluntur	121.b	Iudeorum studium circa ueritatem historiarum	311.a.
Iudeis beneficentia exhibita ab Asia regibus	124.a	Iudeorum cur pauci scriptores mererint	311.b.
Iudei infestatioēs passi à Samaritanis	125.a.127.b	Iudeus quidam impostor qui simulat Alexandrū Herodis filiū	186.b
Iudei coguntur abnegare legem	127.b	Iudeorum castra, loci nomen	222.b
Iudeorum multi in spelunca exusti ibi.		Iudas Machabeus filius Matathie	129.
Iudeis amicitia cum Romanis	131.b	Iude uictoria de Apollonio & Seron	128.b.
Iudeorum haereses	136.b.188.a	Iude uictoria de Lysia & Gorgia	129.a
Iudeorum inuidia contra Hyrcanum	139.b	Iudas Hierosolymam occupat, templū & sacrificia renouat	129.a.
Iudeorum ostingenti crucifixi	142.a	Iude uictoria de Iudaeis & Ammonitis & de Timotheo	129.a.b.
Iudei quae oppida possederint regnante Alexandro Iamneo	142.b	Iude clara uictoria contra Nicanorē	131.b
Iudei Rom. quādo primū subditi	146.a	Iudas summus sacerdos factus cum Romanis amicitias iungit	ibidem
Iudei Herode eos animante, bellum cōtra Arabas capeffunt	159.a	Iudas nouissimo contra Bachidem praefectus	132.a.218.a
Iudeorum seditio cōtra Herodē	163.b	Iudas Capsi, dux exercitus Ionathae	136.a
Iudeorum oratio ad Agrippam pro tuenda libertate	167.b	Iudas Abaron	140.b.219.a
Iudeorum afflictio per Asiam & Libyam	170.a	Iudas Esseus propheta	180.b.
Iudeorum permissum, plures habere uxores	175.b	Iudas Arisei legis interpret	184.b
Iudeorum quadraginta fortitudo pro lege	180.b	Iudas Ezechiae latronis filius	188.a.b
Iudei ab Herode morti destinati, liberantur è carcere	182.a	Iudas Gaulonites concitator seditio-	188.a.b
Iudeorum tria millia ceduntur in templo per milites Archelai filij Herodis	182.b	Iudas & autor quarta sectae Iudeorum	186
Iudeorum seditio contra Sabinū	184.a	Iudas Ionathae	251.b
usq;	186	Iudas Iude	292.a.
Iudeorum accusatio in Archelaum	185.b.241.a	Iudas Mertonis	294.b
Iudei à Pilato cefi	189.b.243.b	Iudas Machabeus martyr	330.
Iudei Rom. excedere coguntur	190.b	Iudas Eliasibi sacerdos	119.b.
Iudeorum constantia ad Petroniū pro conseruatione legis	196.a.244.b	Iuda defuncto succedit frater eius Ionathae	ibidem
Iudeorum ingens cedes Seleucia facta	199.b	Iudicum historia	46.b
Iudeorum libertas sub Claudio Caesare	207.a	Iulia uxor Augusti Caesaris	169.b.
Iudeorum disidium cum Philadelphinis	209.b	Iulia Augusti filia, & duarum ciuitatum nomen	188.b
Iudea uarijs tumultibus quassata, Archelao ad Caesarem profecto	184.b.240.a.	Iuliana soror Caligulae	206.b
Iudea tumultus sedat Varus	185.240.	Iuliani militis Romani fortitudo	294.a
		Iusiurandum Iudaicum	9.a.
		Izatus fil. Helene sit Iudeus	210.a.
		Aban despōdet filias suas	10.b.11.a)
		Labenna provincia	96.b
		Laban insequentis generum suum Laban somnium	11.a
		Laban fraudulentia	ibi.
		Labofordarchus	110.a
		Lacedaemonij laudantur	249.a
		Lachis oppidum	88.a
		Lagus pater Ptolemai Soteris	151.a.
		Lais parens Phaltis	64.a
		Lamech filij & uxores	3.a
		Laodicensiū decretū pro Iudeis	150.a
		Largius Lepidus	297.a
		Lasthenes Cretensis	134.b
		Lazarus gigas Iudeus	191.a
		Legum praenicatoris poena	40.a
		Leonum ciuitas Heliopolis	133.b
		Lepidus à C. Caligula occisus	220.b
		Leuias Hierosolymita	270.b
		Leui filius Iacob ex Lia	11.a
		Leuitici historia	30.a
		Leuitarū principes & numerus	31.b
		Leuitarum trib. à militia segregatur	35.a
		Leuitis decimas dari iussit Moses	eadem
		Leges Moisaicae uariae	30.a.b.35.a.40.
		Lex noua Hero. in fures	166.b.
		Libanus mons	44.b.81.a.147.a
		Liberius Maximus Iudeam uenium exponit	305.b
		Liberi ancillas non ducant	40.a
		Libes olim Phuti	5.b
		Libyas	144.b
		Libyam Phut instituit	5.b
		Linum Hebraice cheton	27.b
		Lithius ciuitas	22.a
		Liuiam mater Tiberij Neronis	188.b
		Lollius	144.b
		Lot frater Sare adoptatus ab Abraham	6.a
		Lot separatus ab Abraham	6.b
		Loth captus & redemptus	eadem
		Lot hospitatur angelos	7.b
		Lot genuit ex filiabus	7.b
		Lucillius Bassus	304.b
		L. Valerius, Lucij filius Cos.	147.b
		L. Manlius L. Memmij filius	139.a
		L. Copinius Collinae filius	147.b
		L. Antonij decretū pro Iudeis	150.a
		L. Lentuli consulis decretum pro Hyrcano & gente Iudea	150.a
		Lucius 30. dierum pro mortuis	40.b
		Lucullus	143.b.220.a
		Lud. Iudei populi	5.b

Lugdunum oppidum Gallie	195.b	Malachi infidia contra Antipatrum	M. Antonius accusatores Herodis occidi iubet	152.a.224.b
Lupus tribunus Cesoniam	151.a.223.b			
uxorem occidit	205.a	Malichus interficitur	151.a.224.	M. Anto. & Cleopatrae amor 228.a.b
Lupus morte multatus	309.b	Malachus rex Arabum Herodem fru	M. Antonius Antigonom Aristobuli	
Lupus rector Alexandriae	309.b	stratus	153.b	interficit 156.b.228.b
Lusitani laudantur	249.b	Malathoes ciuitas	192.b	M. Ant. libidinis notatur 157.a.228.b
Luzā regio	7.a	Malchus qui & Cleod. propheta	9.a	M. Antonius uictus à Cesare in bello
Lycus fluius	158.b	Malachias	294.b	Acciaco 159.b
Lycurgus legislator	322.b	Malthace Samaritis	235.a	M. Antonius belli Romanorū dux cū
Lydda	258.a	Mambre cōualis in qua requieuit Ab-	Gabinio contra Iudeos	156.a
Lydi populi olim Iudae	5.b.249.b	raham	7.b	M. Antonij & P. Dolabellae decreta
Lyfianus filius Ptolemei Minci	15.a	Manachasum genus Hebrae uelut	27.	pro Hyrcano tertio, & gente Iu-
Lyfias Antiocho ad Persida profecto, Manachemi Esseni diuinatio de Hero		daica		149.b
relinquitur ad deuast. andam Iudae		de	156.b.	M. Agrippa Iudeorum iustitatus
am	130.a	Manahen Sellum perimens, seipsum	167.a.b	
Lyfias superatur à Iuda Machab.	131.a	regem Israel constituit	101.a	M. Publij decretum pro Iudeis 150.a
Lyfias occiditur	131.a.	Manahen defunctus in Samaria	101.a	Marcus nepos Herodis 207.a
Lyfias oppidum	145.a	Manahen succedit Phaceias filius	101.a	Marcus praeses Iudae post Coponium
Lyfianus Hellepontū obtinet	121.a	Manahemus rhetor principatum Hie-	188.b	
Lyfianus fratrem Aretam regem		rosolymis usurpauit, & interfici-		M. Minutianus coniunx sororis C. Ca
Arabum interfecit	141.b.	tur	251.a.b	ligule 202.b.206.b
Lyfianus occisus ab Herode	162.b	Manalim regio	66.b.	M. Minutianus cōspirator in mortem
Lyfianus Pausaniae, legatus Iudeo-		Manna quid	24.a	C. Caligula 200.b
rum ad Romanos	149.b	Manasses filius Ioseph	15.a.17.b.	M. Antonius Iulianus procurator Sy-
		Manasses & Ephraim praefecti	31.b	rie 297.a
M acha filia Thamar uxor Ro		Manasses filius Ezechiae impietate in-		Mardocheus auunculus Hester pādīt
boam	88.a.89.a.	signis	104.a	regi insidias eunuchorum 116.b
Macha rex	70.b	Manassis captiuitas & mors	104.a	Mardochei luctus de edicta contra Iu-
Mabortha que & Neapolis	276.b.	Manasses feliciter moritur	104.a	deos clade 117.b
Macedones populi	5.b	Manasses filius Iohānis sacerdotis fra-		Mardochei oratio ad deum 117.b
Macedones laudantur	249.a	ter Iaddi duxit uxorem Isacham		Mardocheus purpura indutus circū
Machabeorum historia	127.a	Samaritidem	119.b	ducitur per Aman inimicum 118.b
Machabeus martyr	329.b	Manasses ob conubiū alienigenae pro-		Mardocheus exaltatur à rege eod.
Machamis filia Ptolemei uxor	David	hibetur accedere altare	ibidem	Mardochei decreta super dieb. festis
Machera Herodi uenit auxi-	(67.a	Manasses Eleazari patris sacerdoti		Iudeorum 119.b
lio	155.a.227.a	um suscipit	125.a	Mare Pamphylicum diuisum 23.a
Machera insolentia	227.a	Manasseas Damasc. de arca Noe	4.a	Marcon ciuitas à Gre. Samaria 90.a
Machir Machabeus martyr	330.a	Manethon Aegyptius historiogra-		Mare encum templi Salomonis 82.b
Machir princeps Galaaditidis	74.a	phus	312.a	Marco filius Iohathan 80.a
Macherus à seditione Iud. capta	252.b	Manethon refellitur à Iosepho	316.a	Maria soror Moysi moritur 35.a
Macherus à Basso capta	304.b.	Manue pater Samsonis	51.a	Marion Tyrionum tyrannus ab Hero
Macherus castellum Iudae	143.a	Maon desertum	63.a	de superatus 151.b
Machir nutritus Miphiboseth	70.a	Maon ciuitas	63.b	Maria uxor Archelai filij Herodis
Machon ciuitas uastata à David ibidē		Mar amaritudo dicitur	23.a	187.b
Macro praetorij praefectus	193.b	Mara interpretatur dolor	52.a	Maria filia Agrippae maioris desponsa
Macrones populi	314.b	Marcellus curator Iudae constituitur		Archelao Chelciae filio 209.a
Madianite populi	36.a	Pilato Roman profecto	190.b	Marianupta Demetrio Alexandrino
Madianite uicerunt Israelitas	49.a	M. Tullius Cicero consul, Cn. Pompeio		ibidem
Madian ciuitas	20.a.	Hierosolymam & templum capien-		Marianne filia Hyrcani & Alexan-
Madianitarū & Arabū strages	49.b	te	145.b.	dre, coniunx Herodis 157.a.192.a
Madianitarum exercitus	57.b	M. Agrippae beneficia in Iudeos	124.a	Marianne traducitur uiolati matri-
Mageddon loci nomen	97.b	M. Agrippa cum Herode amicitias		monij 158.b.231.a
Magedon ciuitas à Salomone condita		componit	164.b.168.a	Marianne audito Herodis mādato de
84.b		M. Agrippa Iudeorū libertates à Ro-		se occidendā maritum odio profe-
Magnus campus	276.b	manis concessas confirmat & tue-		quitur 161.b
Magog Magogas instituit	5.a	tur	167.b	Marianne accusatur ueneficij apud
Magus quidam seductor populi à Por-		M. Antonij epistola ad Hyrcanum ter		Herodem 162.a.236.b
cio festo occisus	214.a.	tium	151.b	Marianne occiditur 162.a
Malachus Arabs nutritus Anti. qui		M. Antonij decreta & edictum pro Iu		Maris rubri diuisio 22.b
Theos cognabatur	155.b.223.b	daic	152.a	Marisa ciuitas 150.a.159.a

Marissa à Robodan structa	88.a	Melchior occisus in bello	66.a	Mina quid sit	146.b.
Marisani	139.b	Meleazarus legis peritus	210.a.	Mineus rex Aegypti conditor Mem-	
Marmaride laudantur	249.b.	Melite ciuitas	302.a.	phios	85.a.
Marfus praefes Syriae post P. Petroni-		Mella ciuitas à Iuda Mach. capta	129.b	Miniada	4.a.
um	208.a	Melum ciuitas	186.b.	Minutianus cōspirator in mortē C. Ca	
Marfus Agrippae maiori inimicus		Memphis ciuitas	19.b.	ligula	200.b.201.b.
208.a.b.		Memphis ciuitas à Mineo cōdita	85.a	Miphiboseth filius Ionathae queritur	
Marfius libertus Agrippae	192.b.195.a	Menander de obfessione Tyrionū	102.b	à David & datur	70.a.
Martyr quis sit	326.b.	Menander transfudit antiquitates Si-		Miphiboseth ambitionis delatus ex-	
Masnaemphitis pileum sacrum	28.a.	doniorum ex Phoenicia lingua in		heredatur	73.a.b.
Maspha ciuitas structa ab Asa	90.a.	Græcam	84.b.	Miphiboseth falso delatus excusat se	
Masphat ciuitas	50.b.56.a.107.b	Mendesius tractus	180.b.	apud regem	75.b.
Masphat interpretatur deorsum in-		Menedemus philosophus	113.b.	Misa rex Moabitarum	94.b.
spicere	54.b	Mennius Regulus	200.a.	Misach nomen Misaelis pueri apud	
Massada expugnata per Fl. Siluā	306.	Memnonis sepulchrum	244.a.	Nabugodonosor	108.b
Massada ciuitas	151.b.	Mensa propositiois quomodo extru-		Misael puer socius Danielis, à Babylo	
Massada oppidum	153.a	cta	27.b.	nijs Misach dictus	ibidem
Maselmis mater Amon regis	104.a.	Mensa aurea templi Salomonis	82.b.	Misselis ciuitas	219.b.
Mathan sacerdos Baal perimitur	98.b	Mense Ptolemæi Philadelphi admodū		Mitra pontificis	28.a
Matathias Bacchidem occidit	217.b.	preciosæ deo oblate descriptio	112.	Mithridates reuexit sacra uasatem-	
Matathias filius Iohannis, Antiochi		Mensis hyperuertheus	30.a.83.a	pli ablata	111.b.
mandatum contempsit	128.a.217.b	Mensis Arthemisius	81.b	Mithridates Synaces praefectus Par-	
Matathias idololatram Iudeum conso-		Mensis septimi ratio	30.a.b	thorum	142.b.
dit simul & Apollonium	128.a	Mensurarum inuentio	3.a.	Mithridates Parthorum perfuga di-	
Matathias primus persuasit etiam sab-		Meotici laudantur	249.b.	mittitur à Gabinio	146.b
bato pugnam non esse detrectan-		Mephramuthefis, & Mephres	312.b.	Mithridates Pergamenus Cesari au-	
dam	ibidem	Merari filius Leui	17.b.	xiliatus contra Aegyptios	147.a.b
Matathia morituri testamentum ibidē		Mercedem non esse fraudandam	41.b	Mithridates gener Artabani regis	
Matathias filius Absoloni dux exer-		Meroe ciuitas Aethiopiae	20.a.	Parthorum	199.a
citus Ionathae Abaron	136.a	Mes filius Aram	5.b.	Mithridates mouet arma contra A-	
Matthias Cargalothi, legis interpre-		Mesaneis populi	ibidem	nileum	199.b
180.b		Mesopotamiae insurgūt in Abram.	6.a	Mithridates superatur ab Anileo	
Matthias Theophili Hierosolymites sa-		Mesopotamitarum strages	70.b.	199.a.	
cerdos per Herodem	181.a	Mesopotamiae difficultas	9.a	Mithridates uicissim superat & occi-	
Matthias seditiosus sacerdotio priua-		Mesrim hoc est Aegyptus	5.b.	dit Anileum	199.b.
tur	181.a.	Mesraei Aegyptij	ibi.	Moabitarum terram depopulantur	
Matthias Anne frater Ione pontifex		Mesjabasan uestis sacra	28.a.	Ioram, Iosaphat, & rex Iudaeæ	
208.a		Messala	225.b.	94.b	
Matthias Theophili pontifex, sub quo		Messalinā Claudius maritus necat	215.	Moabitarum rex immolat filium	95.a
bellum Romanorum contra Iude-		Metellus Teostam ciuitatē cepit	144.b	Moabite à Babylonij subiugati	
os sumpsit initium	215.a.	Metilius Rom. praefectus	251.b.	108.a	
Mathon locus	67.a	Methir sacra Hebr. uestis	28.a.	Moab filius Lot ex filia seniore	7.b.
Matuse princeps Babylonius	107.a.	Methri cognatio de tribu Benjamin		Moabite populi	ibidem
Mausoleum à Daniele constructū	111.a.	sortem regni accepit	56.a	Moabite uincuntur à Iosaphat	92.b.
Mausoleum Matathiae & filiorū	137.b	Michee presagium aduersus Achab,	94.a		
Maxilla loci nomen	52.a.	& alia gesta	92.b.93.a.	Moabitis regio	55.b.
Maxillus	195.a	Michol fil. Saul desponsatur Dauid	61.a	Moabite superati à Saul	56.b.
Meas uicus	209.b.	Michol astutia	61.a	Moabitis debellat Dauid	69.b.
Meander fluius	122.b	Michol post Dauid desponsatur Phal-		Modin uicus	128.a.217.b
Medaba ciuitas	132.b.139.a.142.b	ti	64.a.	Monobazus	253.b.
Media	109.b.114.a.	Michol Dauid iterum remittitur per		Monobazus Bazeus rex Adiabeno-	
Medi populi à Madoe orti	5.a	Abner	67.a.	rum frater & maritus Helene	210.a
Medis ciuitas	105.a	Michol Dauid ludentem cithara ante		Monobazus filius Monobazi Bazei	
Mega oppidum	142.b.	arcam ridet	69.a	ex Helena	ibidem
Megarum Babylonius princeps	107.a.	Michol ex Dauid non concepit ibidem		Monobazus Iudaismum subit	211.a
Megasarus	290.a.	Milas legatus Archelai regis Cappa-		Mons lingon ciuitas	144.b
Melcheroth bases	82.b.	docum ad Herodem	173.b.	Mopsuestia ciuitas Ciliciae	141.b
Melchizedec, id est, rex iustus	7.a.	Milesius proditor	142.b.	Moraim mons, in quo immolatus Isa-	
Melchizedec iustus rex, Hierosolymo		Militis cuiusdam impudentia, magne		ac	8.b
rum primus conditor	301.b.	cladis Iud. causa & origo	212.a	Moses trium mensium exponitur	19.a

Mosis sapientia	1.b	Moses populo legē scriptā dedit	38.b	Nadab filius Hieroboam patri successit in regno	89.b
Mosis educatio eiusq; nominis etymologia	19.a.b	Moses conuocat ecclesiam et propheta	42.a	Nadab et omnis generis Hieroboam interitus	ibidem
Moyse diadema Pharaonis cōculcat ibi	19.b	Mosis mors et sublatio	322.b	Nadab mortuo, Baasa occisor eius regno potitus	ibidem
Moyse Tharbin filiam regis Aethiopie duxit uxorem	20.a	Mosaica legis liber intra thesauros tēpli inuentus	104.b	Nadab filius Tubalcain	3.a
Mos. regē Aegypti latēter fugit	20.a	Mulierum testimonium	39.b	Naida locus quem Cain incoluit	5.a
Moses uidens rubū ardentem iubetur educere filios Israel de Aegypto	20.b	Malier a viro Leuita membratim secū in singulas trib. mittitur	47.b	Namasus pater Hieu Nabatharegio	91.b. 97.a
Mosis prodigia	21.a.b	Mundi creatio	2.a	Nathan filius David	247.a
Mosis uirga magorum uirgas cōsumpsit	21.a	Mandi adolēscētis dolosum stuprum cum Paulina	190.a	Nathan alius propheta narrat David deo placere structuram tēpli	69.b
Mosen lapidare uoluerunt Hebr.	22.b	Muri Hierosolymorum tres	285.b	Nathan arguit David ob commissum scelus	71.b
Mosis confidentia	22.b	Muri multitudo Azotorum prouinciam deuastrauit	54.a	Nathan Adoniam regno pellit, et uirgit Salomonem	78.b
Mosis oratio ad populum Israel ibi	ibid.	Musca idolum Accaron	94.b	Nathanact filius Iesse	59.a
Mosis oratio ad decem	ibid.	Mutianus praefectus Syriae	124.a	Naufragium Ione propheta	300.a.b
Moyse educit Israelitas in Sinamontem	23.a	statuta tutatus	210.b	Nahum prophetia	101.a
Mos. uirga aqua ē petra elicit	24.a	Myrdonia nunc Antiochia	202.b	Nazarei Corban offerant	35.a
Mose manus extendente Hebraei uincunt Amalechitas	24.b	Myrrha filia Cynarae regis	36.b	Necmias lud. pincerna Xerxis	116.a
Moses excepit Rahuel socerum suū nientem ad Sinā	25.a	N	252.b	Necmie oratio ad populum muros Hierosolymorum reparaturi	ibidem
Moses paruit monitis socii	ibidem	Aama mater Roboam	36.b	Necmie cura et labor de reparandis muris Ierusalem	116.a
Mosis tabulae	25.a	Naarus	36.b	Necmie moritur	116.b
Moses quadraginta dies nullo cibo hūmano participatus	ibid.	Naas rex Ammonitarum Israelitis capitis oculos dextros cruebat	ibidem	Necrda ciuitas	200.a. 197.b
Mosis tabernaculum	ibidem	Naas occisus a Saul	63.b	Nemrod filius Chusi	5.b
Mosis arca	27.a	Nabal uir stultus et crudelis	63.b	Nemrod filius Cham contemptor dei	ib. 4.b
Mosis oratio super sacerdotio Aaron	29.a	Nabal interpretatur demens	144.b	Neptali filius Iacob ex Bala	11.a
Moses bellicosos recensuit	31.b	Nabal moritur	8.a	Neptalite quam terram fortiti	45.b
Moses coturnicibus magnum exercitum satiat	32.a	Nabalota ciuitas	86.b	Ner patruus Saul	58.a
Mosen iterum populus seditione adoritur	ibid.	Nabathaea prouincia	119.b	Nergella princeps Babyloniorum contra Hierosolymam	107.a
Moses populo ad Chananeorum terminos ducto loquitur	ibid.	Nabathae Arabiae gens	132.b	Nerias filius Vrie sacerdos	107.b
Moses explorari suadet Chanani ibi	32.b. 34.b	Nabathae expugnantur a Tonathabarom	136.b	Nerie pater Baruch discipulus Hieremie	ibidem
Mosen iterum Hebraei occidere adorti	32.b. 34.b	Nabla musica instrumentū	76.b. 82.b	Nero fil. Domitij	215.a
Mosis autoritas legumq; eius reuerentia	32.a	Naboth iniuste lapidatus a Iezabel	91.b	Neronis crudelitas	ibidem
Moses iterum seditionem passus	33.a.b	Nabuchodonosor primus rex Babyloniorum regem Aegypti et omnem Syriam subiugat et c.	105.b	Nero Vespassianum contra Iudaeā mittit	257.a
Moses ad Core seditionem	33.b	Nabuchodonosor omnes Iudaeorum nobiles castrat et literis instituendos curat, ubi multa alia de eo	108.b	Neruis cur Iudaei abstineant	12.a
Moses inuitat Datan et Abiron ibi	ibid.	Nabuchodonosor secundus, filius superioris et successor	109.b	Nicanor praefectus hospitum Ptolemaei regis Philadelphi	123.b
Moses a rege Idumaeorum repulsam passus	35.a	Nabuchodonosor successores	109.b	Nicanor praefectus Sichimitarum	127
Moses cum filiis Israel uenit Schon et Og reges Amorrhoeorum	35.b	Nabuthaei ager	97.b	Nicanor Demetrii amicus in bello occisus contra Iudaeam Mithabaeum	131.b
Moses castrametatur ad Iordanē ibi	38.a	Nabuzardan princeps Babyloniorum contra Hierosolymam	107.a	Nicaula regina Aegypti et Aethiopie	85.a
Moses Iosue successorem facit	38.a	Nabuzardan templum spolijs et incendio dijs, ciuitatem excidijs, populum exilio afficit	ibidem	Nicolaus Damascenus Iudaeis patrociniatur	124.a
Moses constituit de hereditate filiorum	38.a	Nacebus dux latronum ab Herode uisus	172.b	Nicolai pro Iudaeis oratio ad Agrippam	167.b
Mosis oratio ante mortem et constitutiones	ibid.	Nachor fratris Abrahae genalo	6.a	Nicolaus Damascenus legatus Herodis ad Caesarem placandam	173.a

Nicolaus Damascenus pro Archelao	104. b	146. b. 221. a
uerba facit	186. a	Olibema uxor Esau 9. b
Nicolaus Archelaeum expurgat	186. a	Olympus legatus Herodis 173. b. 234. a
Nicomedes Gabinium & Scaurum ac		Olympia filia Herodis uxor Iosippi 69. a
cusat	145. a	ius fratruelis 176. a
Nisopolis ciuitas	280. b	Onias patri Iaddo succedit in sacerdo-
Niger Perreites.	254. b	tium 120. b
Niger occisus	274. b	Onia mortuo. filius eius Simon iustus
Nilus fluuius	20. a	succedit 122. a
Nilus in sanguinem uersus	25. b	Onias filius Simonis iusti potifex post
Minus ciuitas.	5. b	Manassén & eius auaritia 125. a
Ninive ciuitas	103. b	Onia mortuo succedit Simon 126. b
Nisan primus mensis.	12. a	Onias filius Simonis patri succedit in
Nisibis oppidum	200. a. 197. b	sacerdotio 101. b
Nisibis terra	210. b	Onia mortuo Antiochus sacerdotij
Nobe ciuitas	62. a	principatu dedit Onia Menelao 127
Nocheus repudiū Vasthis suast	116. b	Onias Menelaus reliquit patrias leges
Noe seruatus.	3. b	ut placeret Antiocho eodē
Noe anno etatis sexcentesimo diluuiū		Onias Menelaus occiditur 131. a
est factum	eodē	Onia succedit Alchimus. qui &
Noe preces & pactum cum deo	4. a. b	chim 131. a
Noe etas. mors & filij.	4. b	Onias Onia tertius. filius fugit ad Pto
Noe grece Noehus	5. a	lemeum Philometorem regē Aegy
Noe plantator uineae inebriatus	5. b	pri occiso Onia Menelao 131. a. 133. b
Noe arca ubi seruentur reliquie	210. a	Onia gratia apud Ptolemaum
Noemis uxor Elimelech	52. b	& deinceps 133. b
Noemis interpretatur felicitas ibidem		Onias interficitur 144. b
Norbanus occisus	203. a	Onia prouincia 147. b
Nona loci nomen	63. a	Onia templum clausum & deprada-
Numerus hostiarum. quas Salomon in		tum 309. b
templo obtulit	83. b	Onzora oppidum 142. b
Numenius Antiochi legatus Ionathae		Ophlas locus 251. b. 283. b
Abaron ad Ro. & ad Spartiat.		Ophni filius Eli sacerdotis 53. a
136. b. 147. b		Ophni à Palestinis occisus 53. b
Numidius Quad. praefes Syriae 212. b.		Ophyra locus India nunc terra aurea
	85. a	85. a
O Bededom Leuita per arcam dei		Oppida sub ditione Iudeorum regnan
ditatus	69. a	te Alexandro Iamneo 142. b
Obeth dispensator Achab	95. a	Oppressio filiorum Israel 18. b.
Oblationu deuotio in tabernaculo	29.	Oppressio grandinis in Aegypto 21. b.
Obeus pater Micheae propheta	95. a	Oraculum de rege Babylonie. quod ea
Obodas rex Arabum	171. a	pturus esset Aegyptum 110. a
Ocona ciuitas Iudae	132. b	Oratio scrui Abrahae pro Rebecca 9. a
Octauia filia Claudiij ex Massalina uxo		Oratio Iacob ad Rachel 10. b
re Neronis.	213. a	Oratio Iudae pro Benjamin ad Ios. 16. b
Ochozias filius Achab patri succedit		Oratio Mosi ad deum aduersus Datan.
in regno	93. b	& Abirom 34. a
Ochozie scelerati regis casus	94. a. b.	Oratio cuiusdam Eleazari ad commiliti
Ochozie succedit Ioram	ibidem	tones ut mortem seruituti preferat
Ochozias filius Ioram (mendose hunc		307.
legis uocatum Oziam)	97. a. b	Ordinatio sacerdotum & Leuitarum
Odidas propheta	101. b	per Dauid 78. b
Odolla ciuitas	62. a	Oreb rex Madianitarū occiditur 49. b
Odolla à Roboam edificata.	88. a	Organorum musicorum Dauid. species
Ofellius Hierosolymita	152. b	76. b
Og rex Galaadine & Galanitidis peri-		Oriblo oppidum 144. b
mitur.	35. b	Oxmiza uicus 228. b
Og regis lectus ex ferro factus eodem		Orpha uxor Chelion 52. b
Ogys regio	7. a	Orphan Iebuseus 68. b. 77. b
Obad filius Simeonis	17. b	Orsanus transfuga Parthorum
		Ostracine oppidum 280. b
		Otho imperator & eius mors 277. b
		Oza extinguitur 69. a
		Ozifilius Eli patri succedit in sacerdo-
		tio 53. b
		Ozias prior. fil. Amasiae rex. Hierosol-
		ymorum post patrem 100. a.
		Ozie praesumptio ac percussio 100. b.
		Ozie regnum & studium. 100. b.
		Ozie plaga & mors. ibidem.
		Ozie succedit Ionathan 100. b. 101. a.
		Ozias alter rex succedens Phaccia
		ibidē 101. b
		Ozias tributarius Assyriorum ibidem.
		Ozias captus cum decē tribubus tras-
		fertur in Mediam & Persida 102. b.
		P
		Pacorus rex Medorum 211. a.
		Pacorus dux Parthorum 152. b.
		Pacori fraus in Phaselum 152. b. 225. a.
		Palestina 5. b.
		Palestinae messes populatur Sam-
		son 51. b.
		Palestini superati ab Hebraeis 54. b.
		Palestini superati 58. a. 76. b.
		Palestini uincunt Hebraeos 66. a.
		Palestini uicti Hierosolymis 69. a.
		Palest. superati ab Ozia secundo 101. a.
		Pallas Herodis uxor primi 176. a. 235. a.
		Pallas seruus Antoniae 193. b.
		Palus Asphaltitis 6. b.
		Pamphylicum mare diuisum 33. a.
		Panes propositiois 27. b.
		Paneas oppidū 22. b.
		Panium 230. a.
		Paphlagonēs olim dicti Rhiphai 5. a.
		Papylon locus 220. b.
		Pappus dux Antigoni occiditur 155. b.
		Paradisi plantatio & flumina 2. a.
		Parentum contemptores 40. b.
		Parmenio arguit Alexandrum Magnū
		120. b
		Parthi laudantur 149. b.
		Parthicum bellum contra Herodem
		152. b. 225. a
		Parthenius fluuius 314. b.
		Pasche festiuitas & significatio 22. a.
		Pasche sacrificia 30. b.
		Pasini castrum 210. a.
		Patroclus Cherea legatus Iudeorum
		ad Romanos 149. b.
		Paulina stuprum 189. b. 190. a.
		Paulus Aruntius 202. b.
		Pausanias Cerastra filius. occidit Philip-
		pum regem Macedonum 119. b.
		Peditum robur & peritia militaris
		228. b
		Pella ciuitas 145. a. 220. b. 258. a.
		Pelusium Nilii ostium 58. a.

Pelusi obfidio	103.b	Phaselus secundus filius Herodis	Phinees dux Israelitarum contra Ma-		
Pelusium ab Antipatro captum	222.b	176.a.235.a	dianitas	ibidem	
Pentecostes solennitas	30.b	Pherexyles Syrius	310.b	Phinees prophetizat	46.b
Percussorium lex	41.a	Pheroras filius Antipatri frater Hero	Phisehon Ptolemæus	127.a	
Peraia Niger	253.b	dis	147.a	Phison fl. paradisi	2.a
Pergamenorū decretū pro Iud.	150.a	Pherora Iosippi fratris sui caput rede	Phæbus legatus	253.b	
Peristerconos saxum	291.a	mit	155.b	Phiolæus rex Assyriorū contra Syros	
Petra Arabia ciuitas, & castellum		Pheroras pro uliōe fratris caput Pap	pugnatur ^o mūerib. placatur	101.2	
146.a.177.a		po præcidit	155.b.227.b	Phraatis Parthorum principis huma-	
Petronia uxor Claudij	213.a	Pheroræ odium in filios Marianmes		mitas in Hyrcanum	157.a
Petronij contra Iudeos nisi pruden-	168.a.b			Phraates princeps Parthorum à filio	
tia & modestia	196.a.b	Pheroras defert Herodem amoris in		occisus	157.a.189.a
Petronio per literas Cesaris quid man		Glaphiram nurum apud eius filium		Phryges olim Tigranei dicti	5.a
datum	197.a	170.b		Phut filius Cham	5.b
Petronius diuina providentia libera-		Pheroras Herodi conciliatus		Phut fl. Phuti populi, prouincia	ibidē
tus	197.b	172.a.235.b		Pini natura	85.b
Phaccias filius Manabem patri succe-		Pheroræ conspiratio in Herodem		Piso legatus Pompeij	145.b.221.a
dit & moritur	101.a.b	176.b.235.a		Piso German. ueneno interimit	189.b
Phaccias secundus Romuleæ filius, rex		Pheroras moritur	177.a.236.a	Pistoris Pharaonis somnium	14.b
Israel	101.a	Phiala lacus	267.a	Pitholaus dux Hierosolymorū	146.b
Phaccia mortuo succedit Ozias rex		Phicolus dux Abimelech	9.b	Pitholaus captus	147.a.222.a
Israel	101.a	Phideas sacerdos templi	107.b	Placidus Itaburio mōte potitus	222.a
Phædra uxor Herodis	176.a.235.a	Phideas Atheniensis	200.a	Placidus dux Vespasiani militū	258.a
Phanuel ciuitas	87.a	Philadelphia	220.b	Placidus inuadit Iotapatam	259.a
Pharam uallis	277.b	Philadelphinorum disidium cum Iu-		Planctus nomen syluæ	69.a
Pharaōes omnes Aegyptiorum reges		dæis	209.b	Plintine	279.b
dicti usq; ad socerū Salomonis	85.a	Philarchus amicus Sylei comprehen-		Plunia suspenditur sub Achab	90.b
Pharaon Aegyptijs interpretatur		ditur ab Herode	177.a	Plunia redijt precibus Helie	91.a
rex	85.a	90.α.α.α	140.b	Poetarum, pictorum, & opificum licē-	
Pharaoth Aegypti rex socer Salo. ib.		Philippion Minei Ptolemæi filius occi-		tia, multarum gentium stultitia in-	
Pharathon ciuitas Effraim	51.a	sus à patre	147.a.222.b	troducta	325.a.b
Pharao Sara potiri conatus	6.b	Philippus rex Macedonum à Pausania		Polemon rex Lycie	213.a
Pharao Abraham donauit	cod.	interemptus	119.b	Pollio præses custodie Claudij	206.b
Pharao natalitia celebrat	14.b	Philippus tutor regni Antiochi		Pollio pharisaus	156.b.165.a
Pharao rex super fratribus Ioseph le-		130.a		Pollio Romanus Herodis amicus filios	
tatur	17.b	Philippus Antiochi regnum inuadens		suscepit erudiendos	164.b
Pharaonis somnia	14.b	nactusq; occiditur	131.a	Polybius carpitur à Iosepho	130.a
Pharaonis edictum de Israelitarum ma		Philippus Antiochi Grypi filius	141.b	Polydenes seruus C. Caligule	200.a
sculis submergendis	18.b	Philippus filius Herodis	176.a	Pompeius Magnus Tigranē debellās,	
Pharaonis regis diadema cōculcatum		Philippo quid legatum sit à patre	●	Scaurum ad Syriam mittit	144.b
à Mose	19.b	181.b	220.b		
Pharan id est conuallis	9.b	Philippus Iudæā gubernat absente Ar		Pompeij contra Aristobulum Iannæi	
Pharanx Antiochi	220.a	chelao fratre	183.a	gesta	145.a
Phar. heresis	136.b.165.a.176.b.188.a	Philippo pars Iudææ datur à Cesare		Pompeius Hierosolyma & templo po	
Phariseorum & Sadduceorum con-		186.a		titus eiusq; modestia	145.b
trouersia	139.b.140.a	Philippus quas ciuitates condiderit		Pompeio aurea uitis mittitur ab Ari-	
Phariseis administratio regni conces-		188.b		stobulo	144.b
sa	143.a	Philippus absq; liberis mortuus	191.a	Pompeius Syluanus consul	210.a
Pharisei quidam conspirationis in He-		Philippus Iachimi filius dux	254.b	Pompilius senator	201.a
rodem conscij occiduntur	176.b	Philo legatus Iudeorum contra		Apio	
Pharus insula	279.b	nem	196.a	Pontificum insolentia erga sacerdotes	
Phaselus maioris Herodis frater		Philistijm filius Nemrod	5.b	214.b	
148.a.192.a		Philistijm prouincia	cod.	Pontificum Hierosolymæ catalogus	
Phaselus Felicem superat	151.b	Philostephanus	141.a	107.b	
Phaselus tetrarcha Iudææ	224.b	Philostratus de rege Babylonis	109.b	Pontificum & sacerdotum pugna Hie	
Phaselus Hierosol. præficitur	223.a	Phinees filius Eli, à Palestinis occidi-		rosolymis facta	214.a
Phaselus moritur captus à Parthis, ca		tur	53.b	Pontificum ab Aaron usq; ad Hieroso	
put saxo illidens	153.a.225.a	Phinees filius Eleazari nepos Aaron		lymorum excidiū catalogus	215.a
Phaselus & Phaselis, turris & oppidi	46.a			Pontificia stola à quibus solita confor-	
uomen	169.b.230.b	Phinees Zamariam interfecit	57.b	uari	166.a

Pōrius Pilatus p̄ses Iudae & eius re- gimen	189.a	am matrimonio iungit Demet. Ni- canori	135.a	Rachel collocat famulā uirō suo	11.a
Poppea uxor Neronis	215.b	Ptolemao mittitur caput Alexand. Ba- lais uel Epiph.	135.a	Rachelis & Lie disidium ac reconcili- atio	ibidem
Porcius Festus p̄ses Iudae post Feli- ccm	214.a	Ptol. Simonem Matathiam socerum su- um interimit	138.a.218.a	Rachel idololatria & astutia	11.b
Portus Alexandrinus	279.b	Ptolemaus ab Hyrcāo Simonis filio ob- sessus, & occisus Hyrcani matre & fratribus, fugit ad Zenonem Coty- lam	138.a.218.b	Rachel ex partu mortua, & sepulta in Ephrata	12.a
Presagia Hierosolymitāi excidij	298.b	Ptolemaus Physcon cultor Iudeorum	319.b	Ragaba castellum	142.b
Primitiarū ex frugib' immolatio	30.b	Pto. Lathyrus filius Cleopatrae uxoris Antiochi Soteris	140.a	Rahuelis prudentia ad Mosē super li- tibus populi expediendis	25.a
Principes sint in unaquaq; ciuitate se- ptem	39.a	Ptol. Lathyrus uictoria de Alexan. la- meco & Iudeis	141.a	Rahuel sacerdos socer Mosi	20.a.25.a
Principes militie Salomonis	81.a	Ptole. capta Ptolemaide infantes coqui iussit	ibidem	Rhamnus arboris genus	50.a
Priscus Centurio	296.a	Ptolemaus Minai	143.b.220.a	Ramatha ciuitas	90.a.97.a
Procella uehemens Iudeorum crudeli- tatē ulciscēs de Onia quinto	144.b	Ptolem. filio occiso, nuntium duxit uxo- rem	147.a.222.b	Raphanea ciuitas	305.b
Procyonia quid	230.a	Ptolemaus dux militie Herodis interi- mitur	155.a	Raphim uxor Adad	86.b
Proculus Vitellius centurio	207.a	Ptol. aulicus Herodis accusatur	172.a	Raphidim terra	24.a
Protagoras	325.b	Ptolemai sententia de testamento Hero- dis	182.a	Raphia ciuitas expugnata	141.b
Prothanis ciuitas	6.b	Ptol. latro à Fado peremptus	209.b	Rapsacis gesta	105.a
Psephinos turris	283.b	Ptol. lamblich fil.	147.b.222.b	Rasim occiditur à rege Assyriorū	10.b
Pseudoprophetarum dinatio de bel- lo Achab contra Adadum	92.b	Ptol. Lagus cultor Iudeorum	319.b	Ratio quid, quibus coniuncta, & quid agat	327.a
Pfomphthosianiron	15.a	Ptol. Euergetes cultor Iudeorum	319.b	Rathimus molitur contra Iudeos ciui- tatē & templū restauraturos	112.a
Ptolemais ciuitas Galilee	129.b.141.a	Ptol. iunior uarij	319.b	Rebecca si. Bathuelis uxor Isaac	9.a
Ptolemaite populi	ibidem	P. Dolabelle & M. Anto. decreta pro Regum historia	53.a	Rebecca si. Bathuelis uxor Isaac	9.a
Ptolemai, reges Alexandriae dicti	85.a	Hyrcano tertio & gente Iud.	149.b	Rebecca parturit geminos	9.b
Ptolemaeus Soter fr. Lagi rex Aegypti post Alexandrum	121.a	Pub. Seruiliij decretū pro Iudeis	150.a	Rebecca fallit maritum	ibidem
Ptolemaeus Soter cepit Hierosolymam	ibidem	P. Petronius inuriam Doritarum in lu- deas ultus	207.b	Rebecca sepulta in Hebron	12.a
Ptolemaeus captos Iudeos ducit in Ae- gyptum	ibidem	Pudens Romanus	296.a	Reblata ciuitas	107.a
Ptolemaeus Philadel. prioris successor	121.b	Pueri primū leges discere iubētur	39.a	Rece rex Medianitarum	37.b
rex Aegypti librorum conquiren- dorū studiosissimus	1.a & 121.b	Puerperarum leges	31.a	Recha filia Remmon occidit Isoseth.	68.a
Ptolemaeus insinuat Demetrii Phale- rei Iudeorum leges in græcam lin- guam transferri curauit	122.a	Putiphares aegyptius emit Ioseph	15.b	Repha concubina Saul cum Abner cō- cubuit	67.a
Ptolemai liberalitas in captiuos Iude- os	121.b	Putiphares Heliopolitanorū sacerdos	15.a	Ren filius Phaleg quādo genitus	6.a
Ptolemai epistola & dona ad pontificē Eleazarum	122.a	Pythagoras philosophus	165.a.314.a	Rex quomodo eligendus	39.b
Ptolomeus preciosa munera deo offe- renda misit	122.b	Q. Vinguenalia certamina celebra- ta Hierosolymis per Herodē	163.a.169.	Ribdalusa ciuitas	144.b
Ptolemaeus 70. seniores Iudeorum ma- gnifice ex cepit, & p̄ gaudio in la- chrymas prorupit	123.a	Q. Hortensius	144.a	Rhinocolura oppidum & locus	142.b
Ptolemaeus Eupator ab Antiocho ui- ctus	124.a	Q. Metellus Creticus	206.b	Risa uicus	155.a
Ptolemaeus Epiphanes	124.b	Q. Pompeius	201.a	Roas petra	48.a
Ptole. Epiph. Onie insensus reconcilia- tur per Iosephū fr. Tob.	125.b	Quintilia mulieris tortura	201.a	Roboam filius Salomonis	72.b
Ptolemai mors	127.a	R		Roboam duarum tantum tribuum rex factus patre mortuo	87.a
Ptolemaeus Dorimenis	128.b	Raab ob beneficentiam saluata	43.a	Roboam quomodo defectionem tribu- um passus est	ibidem
Ptol. Philometor annuit Onie edifica- tionem tēpli in Aegypto	134.a.217.b	Rabazacus Themasius	113.a	Roboam moliri bella in Ieroboā pro- hibetur à deo	ibidem
Ptol. Philometor locat Cleopatram fili- am Alexandro Epiphani	134.a	Rabath Ammonitarum ciuitas	10ab	Rob. quas urbes cōdiderit	88.a.89.a
Ptole. insidias passus à genero Alexan- dro	135.a	obsessa	70.b	Roboam infertur bellum à Suffacho.	88.a
Ptol. Alexandro Epiphani iratus, fili-		Rabath urbs deletur à David	72.a	Roboam repulsam patitur à deo per Semciam	88.b
		Rachelis pulchritudo	10.b	Roboam mortuo succedit Abias filius	88.b
		Rachel promittitur Iacob	ibidem	Roboth puteus	9.b
				Romanorum prima amicitia cum Iu- daeis	131.b

[illegible]

Samuel senex filijs res dispensandas in Saul suo gladio interire iungit	55.a	Saul & filiorum corpora praecisis capi	73.b	Semei conuicijs afficit David exultante	75.a.
Samuel Palaestinos subiugauit	54.b	tibus suspensa ab hostibus	cod.	Semei exorat ueniam à David	75.a.
Samuel cladem Israeliticam & filiorum Saulis sceleris in Gabaonitis expiatio	53.a	76.b		Sem filij & earum gentes	5.b.
Eli perditionem praedicat	56.b	Saul alius Agrippe cognatus	214.b	Semelius uenit Iudeos ciuitatem & tē	112.a.
Samuelis oratio ad populum	57.a	Saulus legatus	251.a	plum restaurare	112.a.
Samuelis uerba tonitrua confirmant	58.b	Scala Iacob	10.a	Sennaar campus	4.b.
Samuelis responsio ad Saul super inobedientia	58.b	Scaurus pecunia corruptus	144.b	Sennacherib rex Assyria contra Hierosolymam castrametatus	103.a
Samuelis mors	63.b	146.a. 220.b		Sennacherib à filijs perimitur	103.b
Samuelis umbra alloquitur Saul	63.a	Scipio Alexandrum Aristobuli filium	147.b	Senatusconsultum pro Iudeis	147.b.
Sanabalath Samarita pater Isachasof	119.b	securi percussit	147.b	Sentij oratio ad senatum Romanum de imperio Caesarum abrogando	204.a
Sanabalath promittit sacerdotium genero	119.b	Scopos locus	253.b. 282.a	Sehon rex Amorraeorum	55.b.
Sanabalath promittit sacerdotium genero	119.b	Scythopolis & Scythopolitae	252.a	Sephori Galileae populi	146.a
Sanabalath promittit sacerdotium genero	119.b	Sebastia ab Herode constructa	163.b	Sephoris à quo condita	188.b
Sanabalath ab Alexan. obtinet potestatem condendi templi genero	120.a	Sebastia, olim Samaria	163.b	Sephoris hostibus se tradit	253. b
Sanabalath mortuus	cod.	Sebastus portus	178.a	Septē principes sunt uniuscuiusq; ciuium	39.a
Sangar princeps Hebraeorum	48.b	Sebeth ciuitas Galaaditidis	89.b	tatis	39.a
Sandam sanctorum in tabernaculo	27.a	Sebon ciuitas	51.a	Septimi mensis ratio	30.a.
Sapha scriptor Iosie regis	104.b	Sebonitis regio	142.b	Septuaginta seniores Bibliorum interpreses cum donarijs à rege dimittuntur	123.a.
Saphin locus interpretatur scopulus	120.a	Sedechias rex Hierusalem post Ioachim	127.a	Sephori ciuitas Galileae	188.b
Sapbat pater Helisei	91.b	Sedechias in obsidione Hierusalem cum	106.b	Sephora filia Rahuelis uxor Moyfi	21.a
Sapphin. Hero. amicus accusatur	172.a	suk at Hieremiam	107.a	Serebaeus Iudeorum princeps in reditu à Babylone	113.b
Saraias scriba exercitus David	70.a	Sedechias capitur	107.a	Seron dux inferioris Syriae	128.b.
Sarabafnas & Sisinus satrapae	113.b	Sedechiae filij perimuntur, ipse autem excacatus ducitur in Babyl.	107.a	Serpens maledictus	2.b.
Sara uxor Abrahae	6.b	Sedechias in Babylone moritur, & hoc honorifice sepelitur	107.b	Serrite populi	64.b.
Sarae etas mors & sepultura	9.a	Sedechias pseudo propheta	93.a.b	Serui non sunt testes.	39.b.
Saramalla ditissimus Syrorum	225.a	Seductio Euae	2.b	Seth soboles & inuentiones	3.a.
Sardonychium in ueste pontificali natum	29.b	Segehem locus	66.a	Sex. Cerealis tribunus	263.b
Sar miranda	114.a	Segete loci nomen	62.a	Sex. Caesar Syriae praefes	223.a.
Sarobarzanes praefectus Syriae	107.a	Segor locus	7.b	Sex. Caesar insidijs interficitur	150.b.
Sareas pontifex	90.b	Seiran uilla	12.a	223.b	
Sarepta ciuitas	150.b	Seir mons	12.b	Sicelech uicus datur David	64.b.
Sardianorum decretum pro Iudeis	107.a	Seianus insidiator Tiberij	193.b	Sichem filius Hemor uenit Dinā	12. a
Saris princeps Babyloniorum contra Hierusalem	107.a	Sella uxor Lamech	3.a	Sichima ciuitas	codem
Sarnaia soror David	64.a	Selsarus patrem occidit	103.b	Sichimita sternuntur	12. a. 50. b
Saturnius procurator Syriae	172.b	Seleucus Nicanor Babylonem apprehendit	121.a	Sichimita saluati per Saul	58.b.
Saturnini sententia de filijs Hero.	174.b	Seleuci Nicanoris beneficia in Iudeos	126.b	Sichimitarum fraudulencia	120. b. 127. b
Satum mensurae genus	96.b	124.a		Sichimitarum epist. ad Antioch.	127. b
Saturninus coniunx Paulinae	189.b	Seleucus Soter filius Antiochi	126.b	Siclus Hebraeorum numisma	29. a. 74. b
Saturninus tutor Fuluae	190.a	Seleucus filius Antiochi Grypi	126.b	Sidon filius Chanaan & ciuitas	5. b
Saul filius Cis ungitur in regem	55.b	chum Cyzicenum patrum occidit	141.b	Sidon capta ab Alexandro	120.a
Saul perditas oues quarens uenit ad Samuelem	ibidem	Seleucis expugnatur	ibidem	Sidonius Sichimitas nuncupauit Hebraeos	120.b
Saul ad regnum electus seipsum abscondit	56.a	Seleucia ciuitas condita à Seleuco Nicagore	199.b	Sidrach socius Danielis	108. b.
Saul profligauit Naas & Ammonitas	56.b	Seleucia	220.a	Siene	279. b.
Saul secundo ungitur in regem	57.a	Seleucia Iudei caesi	199.b	Siggrammus Emesorum rex	208. b.
Saul à suis militibus destituitur	57.a	Selene Cleopatra regina Syriae	143.b	Siloa fons	283. b
Saul hostium 6000. occidit	58.a	Seleucia urbs Syriae circa Antiochiam	138.a	Silas Iudeus tyrannus	145. a
Saul iubetur penitus abolere Amalechitas	58.b	Sellum interfecit Zachariam filium Hieroboam, & eiusdem interitus	101. b	Silbonitis regio	258. a.
Saul regno priuatur	59.a	Semeias propheta Roboam	87. a. 88. a	Silas Babylonius	253. b
Saul agitur demonio	59.b	Semeias f. Eli, fortis David	77. a. 78. a	Silo ciuitas	86. b.
				Silo dux Rom. contra Parthos ab Antiocho filio Aristobuli pecunia corruptus	154. a. 226. a
				Simeon à frat. Ioseph obsecratur	15. b

Simobarus rex Sodomitarum	6.b	Sodomite uicti & Sodomitarum re-	Syleus Trachonitis ab Herode defici-		
Simon Giora Gerasenus seditiosus lu-	6.b	ges	entes suscipit	172.b	
deus	277.b	Sodomorum excidium	7.a	Syleus per Nicanorem Damascus ac-	
Simon ab Hierosolymitis contra zelo-	Soemus		252.b	cusatus damnatur à Cesare	174.a
tas preficitur	278.b	Soemus Herodi amicus mandatum He	Simcon fil. iacob & quid significet n. a		
Simon à Romanis captus	301.a	rodus pandit de Marianne occiden	Syri populi	5.b	
Simon Romam ductus occiditur	304.b	da	161.b	Syria regio subditur David	70.a
Simon iustus Onie succedit patri in sa-	Soemus interficitur		162.a	Syria censetur à Cyrenio	137.b
cerdotium	122.a	Sogane regio	267.b	Syria & Phœnicia oppugnatur	102.b
Simoi mortuo Eleazarus frater succe-	Sol stetit		44.b	Syria capitur ab Alex. Epipha.	134.a
dit	ibidem	Solomona mater septem Machabeorū	Syria à Iudeis uasata	252.a	
Simon filius Onie, auaro patri succe-	martyrum		329.a	Syri Samariam obsidentes turbantur à	
dit	126.b	Solon legislator	322.b	deo	96.a
Simone mortuo successit Onias fi. eod.	Solyma ciuitas		7.a	Syriorū quot millia cesa ab exercitu	
Simon filius Asamoni	128.a	Sondus Arabs à Syleo occisus	177.a	Achab	92.b
Simon Matathias fil. Matathie ibidem	Sophon & Sophaci		9.a	Syrorū bella cōtra Achab	92.a. 93.a. b
Simon Matathias uincit Tyrios	ibid. Sophas Raguelis		269.b	Syrus rex Mesop. profligatur	70.b
Simon à regione Tyri usque ad Aegy-	Sosibius primas custodia Ptolemai Phi		Syson pontifex	215.b	
ptum militia preficitur ab Antio-	ladelphi		121.b		
cho	136.a	Sofius Herodis adiutor in bello Anti-	T	Abernaculi filiorum Israel edi-	
Simon Bethsuram capit	136.a	gonum capit		ficatio	26.a
Simon populum Iudaicum super luctu Spartiate			136.b	Tabernaculi ornatus instrumenta	26.b
Ionathe Abarō solatur	137.a	Spicilegium prohibitum	39.b	& deinceps	
Simon dux populi factus, à Tryphone Sponsi bello inuitiles			41.b	Tabernaculi hostia igne consumpta	
circumueniri nequijt, Mausoleū fra Stagnum Genesar			188.b	29.a. b	
tri struxit, & arcem Hierosolymis Strabo Pompeij meminit			145.b	Tabernaculorum solēmitas	30.b
diruit	137.b. 138.a. 218.a	Strabo Cappadox	139.b	Taburius mons	45.b
Simon perfidiā & ingrati tudinē passus Strabo Timagenes			140.b	Tanis ciuitas	280.a
ab Antiocho Sotere	138.a	Stratonis turris	ibidem	Templi Salomōis edificatio, uasa & or	
Simon uincit Cendebeum	138.a. 218.a	Stratonis turris, nunc Cesarea	163.b	namenta	82.a
Simon insidijs Ptolem. generi sui inter-		Stratopedos incenditur	250.b	Templi eius destructi reparatio	113.b
fectus	218.a	Stoccheus libertus Agrippæ maioris		Thabor mons	49.b
Simon Dosithei legatus Iudeorū	139.a	194.a		Thadallus dux exercitus Assyrio.	6.b
Simō Buzi Alexadrini sacerdos	164.a	Stola pontificalis à Vitellio sacerdoti-		Tbales philosophus	310.b
Simō Herodis seruus Iudeam infestat		bus data	190.b	Thalamus Iachin, columna	82.a
184.b. 240.b		Stole conseruande potestas Iudeis cō		Thamar filia David opprimitur ab	
Simon Essenus somnij Archelai inter-		cessa	209.b	Amnon	72.a
pres	187.a. b	Stole sacerdotales in templo Salomo-		Thamar queritur fratri iniuriam sibi	
Simon Camithi pontifex post Eleaza-		nis	82.b	illatam	72.b
rum Anne	188.b	Stole Leuitarum in templo Salo. eod.		Thamar Absalō nupsit Roboam	72.b
Simon Boethi Canthara pōtifex	207.b	Stultitia gentilium redarguitur à Iose		Thaman occiditur	90.a
Simō Hierosolymites detractor Agrip		pho	325.a	Thamna	258.a
pe maioris	208.b	Suba Aegyptiorum rex	102.b	Thamna concubina Eliphas	12.b
Simon Galileus crucifixus	211.b	Suba rex à Saul subiugatus	58.a	Thamna ciuitas Palestinorum	51.b
Simon Cyprius Iudeus magus	212.b	Sudeas Phidæe, sacerdos	107.b	Thammitæ populi	51.b
Simon Ananie legatus Iudeorū	251.a	Suna ciuitas	64.b	Tanganas prefectus	114.b
Simonis Sauli fortitudo	252.a	Susa scriba David	76.b	Tarsicum mare	85.b
Simeon Gamalielis	270.b	Susachus Aegyptiorum rex bellum mo		Taraches rex Aethiopum	103.b
Sina mons	20.b. 23.a	uet contra Roboam	88.a	Tarbis Mosen amauit	20.a
Siphias Galaadites	74.a	Susachus templum Salom. spoliat	88.b	Tarichee oppidum	255.b
Sitenna puteus	9.b	Susa Persarum metropolis	111.a. 116.a	Tarichena ciuit. Cassio capta	147.a
Sisara dux exercitus Chananeorū in-		Susandrum castrum	329.a	Tarichearum obsidio	266.a
terfectus à Iabel muliere	49.a	Sycamina	141.a	Tarsus oppidum	5.a
Sifimius Syria & Phœnicia prefectus Syllanus rector Syria			189.b	Tarsa ciuitas	101.a
111.b. 114.a		Sylas libertus Agrippæ maioris	194.a	Thare patris Abraham mors	6.a
Sobachus Ammonita	70.b	Sylas pref. militia fit	207.b	Thaumasti clementia in Agrippam ca-	
Sobnea, scriba Ezechie	102.b	Syleus accusat Herodem apud Augu-		ptium	194.a
Socrates	325.b	stum Cesarem	173.a	Tauri laudantur	249.b
Socho loci nomen	52.b	Syleus Oboda regis legatus exardet		Thebbon oppidum	90.b
Socho ciuitas à Roboam structa	88.a	amore Salomes	171.a	Thecos oppidū à Roboā structum	88.a

Thēchā ciuitas	94. a	Titus Iotapatam capit	263. b	Valerius Asiaticus	202. b
Thermoodon flu.	314. b	Titigēsta	ibidem	Valerius Asiaticus occisus	204. a
Teglatphalassar rex Assyriorū	101. a. b	Titus diuinitus seruatus	281. b	Varus Iudeorum bella & seditiōes se-	
Thella uicus	257. b	Titus Phrygius	297. a	dat	185. a. b
Templi Salomonis structura	82. a	Thebōna ciuitas	105. a	Varro Syriæ rector	229. b
Templum spoliatur à Sussacho	88. b	Tobias pater Iosephi reconciliatoris	Vasibis uxor Artaxerxis repudiatur		
Templum reparatur à Ioa primo	99. a	Onie ad Ptolemēu Eupatorē	125. a.	116. b	
Templum Dagonis cōsagrātum	134. b	Thou rex cum Dauid fœdus iniit	70. a	Vasuroth ciuitas	104. b
Templum à Pompeio Magno captum	145. b	Thraces olim Tirenſes	5. a.	Vatezobra uicus	296. b
Themosis rex	312. b	Trachonitis	258. a	Veluēnes Samarita	114. b
Theodas magus occiditur	211. b.	Trachon prouincia Herodi datur, ex-	Ventidius Bassus dux Ro. 154. a. 226. a		
Theodorus Zenonis multos Iudeorū	141. b. 219. b	pulso inde Zenodoro	164. b.	Ventidius Herodi Macheram mittit	
occidit		Trachōite latrones interficiunt	172. b	155. a. 226. a	
Theodestus eunuchus	117. a.	Traianus Iapham expugnat	262. b	Verannius legatus ad Claudiū de usur-	
Theophrastus	314. a.	Trebellius Maximus	204. b.	panda auctoritate imperij	206. a
Theophilus pontifex	207. b.	Tres fortissimorum Dauid aquam in-	Vespasiani munificētia in Iudeos	124. a	
Theosta oppidum	144. b.	ter hostes hauserunt	76. b.	Vespa. bello Orientis præficitur	257. a
Theodectes oculis orbatus temerario		Tripolis ciuitas	139. b.	Vespasiani clara facinora in bello ad-	
ausu de lege scripturus	124. a	Troglodytis regio	9. a	uersus Iudeos	259. b. usq; 279
Theopompus quid passus sit quod legē		Tryphon Diodorus Apamēnus contra	Vespasianus à militibus imperator de-		
attigerit	ibidem	Demetrium Nicanorem	135. b. 136. a	claratur	279. b
Thmosis rex	312. b.	Tryphonis aduersus Antiochum &	Vespa. Iosephum à uinculis soluit	280. a	
Thermusa concubina Phraatis	189. a.	Ionatham fraudulentia	137. a	Vespasianus Mœsiam depopulātes ster-	
Thermut Pharaonis filia Moysen ex-		Tryphon Ionatham Abaron fraudi-	bus capiēs interfecit	137. a. b. 218. a	
positum educat	19. a.	Tryphonis perfidia & nefas in Anti-	ochum qui Theos dictus	138. a.	
Thou fœdus cum Dauid	70. a.	Tryp. princeps à militib. cōstituit	138.	Vespasiani natalis celebratus	302. a
Terræ motus in Iudea magni Herodis	229. a.	Tryphon perimitur	ibidē	Vespasiani natalis celebratus	302. a
tempore		Tryphon tonsor Hero. occisus	234. b	Vespasiani nauigatio	302. b
Testari prohibetur iunus	39. b.	Tryphon Theodionis tabellio	209. b.	Vestium sacerdotaliū descriptio	27. b
Thmuis locus	280. b	Tubalcain ferrariæ artis inuētor	3. a	Vinea quomodo plantanda	39. b
Tiberias condita ab Herode tetrar-	189. a	Tube per Moſen inuentio	32. a.	Vir quidam mulierem membratim se-	
cha		Thuribula in templo Salomonis	82. b.	ctam, per singulas tribus destinauit	
Tiberiadis deditio ad Vespasianū	266.	Turbatio Syrorum à deo facta	96. a.	47. b	
Tiberius Augusto succedit in imperio	188. b	Turris Babylonice edificatio	4. b.	Virga Aaron fronduit	35. a
Tiberij iudicta de stupro Pauline &		Tybris fluius	190. a.	Vitellius Syriæ præfectus Tiberio re-	
seductione Fuluie	190. b.	Tyrānus delator filiorum Her.	173. b.	gnante	166. a. 190. b
Tiberij mors Vitellio nunciata	191. b	234. a		Vitellius Hierosolymis stolā reddit pō-	
Tiberij indignatio in Agrippam & re-		Tyrannus castrorum præf.	254. a.	tificibus	190. b
conciliatio	192. b. 193. a	Tyria uestis	86. a.	Vitellius Artabano reconciliatur ibi-	
Tiberij mors, natura & mores	193. a.	Tyridates rex Armenia	211. a.	Vitellius Germanicorum Imperator	
usque	195	Tyriorum animositas	102. b	278. a	
Tiberij simulatio erga Caligulam		Tyro carpens Herodem in filiorū mor-	Vitellij mors & imperium	280. a	
194. b		tem anhelantē cū filio appre-	174. b	Vitis aurea Aristobuli	144. b
Tiberius Alexāder præfcs Iudeæ post		Tyrrus rex & urbs	102. b.	Vitule aureæ adorantur ab Hebr. Ro-	
Fadum	211. b	Tyrrus urbs ab Alexādō uastata	120.	boam seductore	87. a
Tiberius Gemellus filius Drusi, nepos		Tyrrus locus inter Arabiam & Iude-	Vlatha ciuitas Herodi datur	165. a	
Tiberij Cesaris	193. b. 194. b	am	127. a.	Vniuersi creatio	2. a
Tigranes rex Armenius Iudeam inua-		Tyropeon uallis	283. b.	Vni testi non credendum	39. b
dit	143. b.	V		Vologes rex Parthorum	306. a
Tigris fluius	2. a.	Achalim rex Ammōitarū	107. b	Volumnius procurator Syriæ	172. b.
Tirathua uicus	190. b.	Vadracus proiecit corpus Iorā	234. b		
Tyridates rex Armenia	306. a.	in agrum Nabot	97. b	Volumnij sententia de filiis Herodis	
Titus & Vespasiani munificētia in Iu-		Vagoscs grauiter Iudeos multat	119. b	174. b. 234. b	
deos uictos	124. a.	Valerianus dux cōtra Tiberiadē	265.	Vonones à Parthis pulsus capitur	198.
T. Liuius Pompeij meminit	145. b	Valerius Gratus Sabino auxiliatur cō-	Voscheti ciuitas	104. b	
Titius Syriæ procurator	172. b.	tra Iudeos	188. b	Vr rex Madianitarum	37. b
Tit. Vespasiani filius Alex. missus	257.	Valerius Gratus præfcs Iudeæ post	Vrias filius Iothan sacerdos	107. b	
Titij profectio in Iudeā	258. b. 280. b.	Annium Rufum	188. b.	Vrie litere	71. a

Vrias dolo Dauid regis occisus	71. a	Zacharias ab amico suo Selluor cius	Zephyrium	231. b	
Vrias alius pater Chiræ	82. a	ibidem	Zerbin dux Madianitarum captus		
Vri princeps militie Salomonis	81. a	Zacha, filius Achaz perimitur	101. b	49. b	
Vrion sororius Mofi	24. b	Zacharias propheta predicit aperti-	Zethura ciuitas à Roboā structa	88. a	
Vsura prohibita	41. a	onem templi	114. a	Zeusis amicus Antiochi	114. b
Vxor Loth in statu salis cōuersa	7. b	Zacharias Baruch in templo occisus	Ziba famulus Dauid sycophanta	75. a	
Vxor cuiusdam Leuite à Gabaonitis	274. b		Ziba libertus Saul Dauid occurrit		
stuprata	47. a. b	Zaleucus Locrensis	322. b	75. b	
Vxor que ducenda	40. a	Zamarias omne genus Baasa intere-	Zibe fallacia proditur	ibidem	
Vxoris diuortium	40. b	mit	90. a	Zipha ciuitas à Roboam structa	88. a
		Zamarias semetipsum cōcremauit eo.	Ziphai produnt Dauid	63. a	
X Aloth uicus	257. b	Zamari Iudeo Babylōio datur regio	Ziphin locus aliās noua	63. a	
Xanticus mensis	22. a	Bathanea cōtra Trachōitis	176. a	Zizus princeps Arabum	142. b
Xerxes patri Dario successit	114. b	Zara ciuitas	218. a	si unde sit	121. b
Xerxis regis epistola pro Iudeis	115. a	Zarcas rex Aethiopia	89. b	Zoara ciuitas	144. a
Xerxes turpiter profligatus ab Athe		Zarassa uxor Aman	118. a	Zoilus tyrānus Stratōis turris	140. b
mensibus	249. a	Zarnō dux Madianitarū captus	49. b	Zona sacerdotum tabernaculi	27. b
Xylophorias festiuitas Iudeorū	251. a	Zaroth Helchie, sacerdos	107. b	Zora ciuitas	139. a
Xystus	248. b. 283. b	Zeb rex Madianitarum occisus	49. b	Zorobabel princeps Iudeorum miti-	
		Zebul princeps Sichimitarum	50. a	tur à Babylōe per Cyrum, restituta	
Z Abulus Arabs Alexandro Ba-		Zelotypie probatio	31. a	rust templum dei	112. a. 113. a
lai caput abscidit	135. a	Zelote qui	270. b	Zorobabelis sententia de fortitudine	
Zabulon ciuitas capta	253. a	Zelotarum pugna contra Simonē Ge-		mulieris et ueritatis	112. a
Zabud mater Ioachim	105. b	rasenum	277. b	Zorobabel proficiscitur reparatu-	
Zacharias propheta filius Ioiada in-		Zelpha famula Lia	11. a. 17. b	rust templum et urbem	115. b
iuste lapidatur in templo	99. a	Zenodorus expellitur Trachone		Zor rex Madianitarum	37. b
Zacharie amici occidunt Ioam eod.	164. b. 229. b				
Zacharias filius Hieroboam patri suc-		Zenodorus mortuus Antiochie	165. a		
sedens sex mensibus regnauit	101. a	Zeno Cotylas	132. b. 218. b		

F I N I S

FINIS

FLAVII IOSEPHI RE-

LIGIONE IYDAEI, HISTORIOGRAPHI GRAECI, VIRI CLARISS.
in XX. libros antiquitatum Iudaicarum, & graeco in latinum traductos, Ruffino Aquileien. interprete,
P R A E F A T I O .

HISTORIAM conscribere disponentibus, non unam nec eandem uideo eiusdem studiij causam, sed multas existere, & ab alterutro plurimum differētes. Nam quidam eorum sui sermonis pandere uolētes ornatum, & ex hoc gloriam aucupantes, ad partē huius disciplinæ accedūt: alij uero illis gratiam referentes, de quibus ipsam descriptionem esse contigerit, in eodem opere ultra uirtutem coacti sunt laborare. Quidam autem ipsa rerum necessitate uim passi sunt, ut ea, quibus interfuerūt cum agerentur, scripturæ declaratione colligerēt. Multos autem magnitudo rerum utilium, in occulto iacentium, inuitauit, ut historiam ex his ad utilitatem deberēt proferre communem. Harum itaq; quas prædixi, causarum duæ nouissimæ mihi etiam prouenerunt. Bellum nanq; quod inter Romanos & nos Iudæos fuit, & q̄ actus ei, quicq; finis accesserit, experimento ipse cognoscens, narrare coactus sum propter eos, qui ueritatem in ipsa conscriptione corrumpunt. Præfens autem opus assumpsi, credens dignum studium etiam Græcis omnibus aperiri. Continebit itaque omnem antiquitatem nostram, & conuersationis ordinem, ex Hebraicis libris interpretatum. Dudum si quidem, cum bella conscriberem, proposueram declarare, qui fuerint in initio Iudæi, & quibus sint usi fortunis, & per quem legillatorem sint eruditi, hoc quod ad pietatem aliamq; uirtutis cōtinentiam noscitur attinere: & quā longis pugnantes temporibus, inuiti nouissime uenerint ad certamina Romanorum. Sed quoniam ingēs erat operis eius ordo, & ualde perplexus, in ipso libro diuidens disponensq; principia atq; finē, conscriptionem ipsam abbreviare tentauī. Tempore nanq; procedēte, secundum illud, quod solet accidere grandia cogitantibus, mihi quoq; segnitie tarditasq; successit tantam arripienti materiam in usu extraneæ linguæ, & a nostra consuetudine peregrinæ. Erant autem qui me historiæ desiderio pro rebus talibus inuitarēt: & præcipue horum omnium Epaphroditus, uir qui uniuersas quidem diligeret disciplinas, maxime autem rerum gestarum cognitione gauderet, utique cum & ipse magnis rebus & multimodis causis interfuisset: & in omnibus mirabilem naturæ fortitudinem, & immutabilem suæ uirtutis uoluntatem ostenderet. Huic enim uiro semper fui obediens, qui utiliter & bene agentium cooperator existeret: & ne uiderer desidia potius quā optimo labore gaudere, ad hoc me protinus armaui: illud quoq; super ea quæ iam dicta sunt, non transitorie cogitans, quia per hæc & de nostra prosapia aliquid tradere nostris uolui, & Græcis, si qui eorum scire quæ sunt nostra uoluerint. Comperi siquidem, quō Ptolemæorum secundus rex, maxime circa disciplinam & librorum collectionem studium habens, in nostra præcipue lege opus suæ largitatis ostendit, & cōstituta eius festinauit Græca uoce transferri. Pontifex uero noster Eleazarus, nulli uirtute secundus, non inuidit ut prædictum regem hac utilitate priuaret: cui omnino forsitan restitisset, nisi patriæ nostræ congrueret, ut nihil bonorum eius remaneret occultum. Ideoq; mihi scilicet ipsi conuenire putauī, ut magnanimitatem pontificis imitarer, & ut regiæ largitati similiter responderetur ab eis, qui doctrinæ amatores esse noscuntur. Neque enim ille omnem descriptionem à translatoribus accepit, quando ea tantummodo quæ legis sunt, hi qui ad explanationem missi fue-

*Ratio cōscri-
ptæ historiæ.*

Epaphroditus

Eleazarus.

Quot anno-
rum historiā
Iosephus con-
scripserit.

rant Alexandriam, tradiderunt: cum sint alia innumera, quæ per sacras literas indicantur, utpote quinque milliū annorum historia in istis exposita: & diuersæ quidem in his contingentiæ sunt, multæ uero ciuitatum fortunæ, & fortia facta ducum, & mutabilitates conuersationū. Quod totum ex ipsa præcipue historia poterit quilibet agnoscere, si eam uoluerit lectitare. In qua etiam reperitur, quomodo eis qui propriam uoluntatē nō sequuntur, & ea quæ bene sancita sunt, transcendere non præsumunt, omnia ad terminum fidenter prospere peraguntur, & honoris felicitas præbetur à deo. Quando uero recesserint aliqui ab huius diligentiae ueritate, fiunt eis omnia sub inopia, quæ uidebantur in abundantia constituta: & in calamitatem importabilem eis uertitur, quicquid quasi bonum agere festinabant. Iam itaque eos qui lecturi sunt hos libros, exoro, ut uoluntatem suam deo submittant, & legistorem nostrum probent, si naturam eius digne considerauit, & semper decet actus uirtutis eius exposuit: puram rationē de illo custodiēs ab omni, quæ refertur ab alijs, turpitudine fabularum: licet ex longitudine temporum & ætate uetustiore potuisset multam figmentorum fallacium habere licentiam. Fuit enim ante annos duo millia: in qua longitudine seculi, neque ipsorum deorum generationes poetæ, nisi forte hominum actus aut leges dicere præsumpserunt. Integritatem uidelicet eorum quæ à me conscripta sunt, procedens sermo ordine proprio declarabit. Hoc enim me facturum in isto negotio proposui, ut nihil adijciam, nec iterū prætermittam. Quia uero penè omnia ex Moyses legislatoris sapientia apud nos pendere noscuntur, necesse mihi est pauca de illo prædicere, ne qui legentium quærant, cur noster sermo, studium descriptionis habēs de dictis & factis, in tantam naturæ rationem processerit. Sciendū itaque quomodo legislator ille omnium rerum maxime, necessariū iudicauit, ut quisquis suam uitā bene gubernaturus, & legem esset alijs positurus, dei primitus deberet considerare naturam, operaque eius mente contemplaretur, & eius exemplum imitaretur, & quantum uirtus esset, hunc sequeretur. Neque enim uel ipsi legislatori fuit sufficiens mens, dum in ipsius contemplatione deficeret: nec eis qui conscripturi sunt, pro causa uirtutis aliquis prosper euentus erit, nisi præ omnibus doceantur, quia pater omnium & dominus deus existens, & uniuersa respiciens, sequentibus se uitam felicissimam præbet: à uirtute uero digredientes, maximis calamitatibus subdit. Hoc ergo docere desiderans Moyses suos ciues ac populos, legis constitutionem non à iure communi, nec à proprijs placitis inchoauit: sed ad dei & mundi fabricam eorum erigens mentes, & persuadens, quoniam creaturarum terrenarum opus dei præcipuum homines sumus, dum habuisset eos iam ad pietatem obediētes, de rebus reliquis eis facillime persuasit. Alij nanque legistores, fabulas sequentes, humanorum delictorum confusionem potius in deos suos sacrilego sermone uerterunt, & multam malignis peccandi licentiam præbuerunt: noster uero legislator summam uirtutem deum habere pronuncians, infudit hominibus eam participari, & eos qui taliter non saperent neque crederent, iussit inuitabiliter castigari. Secundum hoc ergo argumentum facere examinationem lecturos exoro. Sic enim considerantibus, nihil irrationabile dictum, nihil ad maiestatem dei atque clementiam uidetur incongruum. Cuncta namque circa naturam rerum affectionem consonam habere noscitur, alia quidem apertō uel simplici modo legistore tangente, alia uero cum sua honestate allegorice proferente. Quæcumque autem clare dici proderat, hæc manifeste declarauit. Volētibz autem etiam causas rerum singulas considerare, contemplatio multa nimis, & ualde philosopha reperitur.

Quod ego nunc quidem dicere superpono, sed deo nobis tempus præbente, post hoc opus tentabo conscribere.

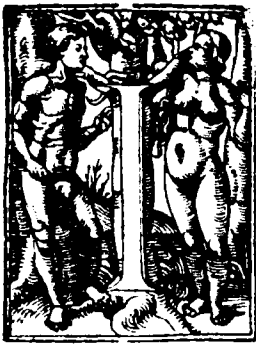
Conuertar autem ad rerum narrationem, reminiscens primitus eorum, quæ de mundi fabrica Moyses dixit.

Hæc autem in sacris libris comperi ita scripta:

¶ De creatione cali & terre, & operibus sex dierum, & requie diei septime.

Caput

.I.

IN PRINCIPIO creauit deus cælum & terram. Sed dum terra ad aspectum non ueniret, & profunditate ac tenebris celaretur, & spiritus dei desuper portaretur, deus lumen fieri iussit: quo facto, considerans omnem materiam, separauit lumen & tenebras. Et aliquid rei nomen imposuit noctem, aliud uero uocauit diem, ut sperere & mane appellans initium lucis & requiem. Et is quidem est primus dies. Moses autem eum unum dixit. Et licet sufficiam causam huius rei etiam nunc dicere, tamen quia pollicitus sum rationem causarum singulas seorsum tradere, ad illud tempus & huius rei interpretationem me necessarium est differre. Post hæc secunda die cælum super omnia collocauit, illudq; ab alijs distinguens, in semetipso constitutum esse præcepit: & ei crystallum circumfigens, humidum eum & pluuialem, ad utilitatem quæ fit ex imbribus terræ, cōgrue fabricatus est. Tertia uero die statuit terram, circa eam mare diffundens. Ipsa uero die repente uirens herba & semina de terra sunt orta. Quarta autem die ornauit cælum sole & luna, alijsq; sideribus, motus eis tribuēs & cursus, quibus horarum distinctiones aperte designarentur. Quinta uero die animalia natatilia & uolatilia, alia quidem in profundo, alia uero in aere esse constituit, copulans ea ad cōmunionem atq; permixtionem causa sobolis profuturæ, & ut eorum natura multiplicari posset & crescere. Sexta uero die creauit quadrupedum genus, masculum faciens atque foeminam: in qua etiam hominem finxit. Ita ergo mūdum cunctum sex diebus, & omnia quæ in eo sunt, facta Moses ait: septima die deum ab operibus manuum suarum requieuisse dicens. Vnde etiam nos ea die laboribus proprijs uacare dignoscimur, eum sabbatum appellantes, quod nomen requiem Hebraica lingua significat.

Genesis. 1.
Dies primus.

Dies secundus

Dies tertius.
Dies quartus

Dies quintus

Dies sextus

Dies septimus

¶ De plasmatione protoplastorum, & plantatione paradisi, deq; introductione Adam & Eue in ipsum.

Caput .II.

POST septimam uero diem cœpit de hominis natura Moses reddere rationem, ita dicens: Finxit deus hominem, puluerem de terra sumens, & in eum spiritum inspirauit & animam. Hic autem homo, Adam uocatus est: quod nomen Hebraica lingua significat rubeus: quoniam conspersa rubea terra factus est. Talis est enim uirgo tellus & uera. Præsentauit autem deus animalia Adæ secundum genus, masculum foeminamque demonstrans: & his nomina imposuit, quibus etiam nunc uocantur. Videns autem deus Adam non habentem societatem ad foeminam, neque cohabitationem, cum utique non esset delectatus, ut in alijs animalibus quæ copulata uidebantur, una die eo dormiente, auferens costam eius, finxit ei mulierem: & Adam sibi coniunctā cognouit de se fuisse plasmata. Ischa uero Hebraica lingua mulier appellatur. Nomen uero mulieris illius erat Eua, quod significat omnium uiuentium matrem. Dicit autem etiam deum plantasse ad orientem paradysum omni germinatione florentem. In hoc enim esse & uitæ plantationem, aliamq; prudentiæ, qua cognosceretur quid esset bonum, quid ne malum: & in hunc hortum introduxisse Adam & eius uxorem, præcipientem plantationum eos habere solitudinem. Rigatur autem hic hortus ab uno flumine, circa omnem terram undiq; pfluente. Hic in quatuor diuiditur partes: & uni quidem nomen est Phison, quod inundationem significat: eductus in Indiā, pelago late diffunditur, qui Getha nuncupat à Græcis. Euphrates autem & Tigris in mare rubrum feruntur. Vocatur autem Euphrates quidam pheras, quod significat dispersionē seu flos. Tigris autem Diglath, quod indicat acutum aliquid & angustum. Gihon autem per Aegyptum fluens, ostendit eum qui nobis ab oriente redditur, quem Græci appellant Nilum.

Genesis. 2

Adā rubeus
interpretaturEua mater
oīm dicitur.De quatuor
fluminibus
paradisi.

¶ De transgressionem protoplastorum, & eiectione eorum e paradiso

Caput .III.

Gene. 2. 2. 3.

Seductio mul-
ieris.

Diuina super
hominem sen-
tentia.

Adā & Euā
mulati.

Serpentis poe-
na.

* Interdū ita
nisi ipse hebra
interpretor, ut vi-
deat an non et
Ioseph lege-
rit. Ipsa non
ipse aut ipm.

Deus igitur Adam & mulierem ex alijs qdē plātationibus gustare praecepit, de pru-
dentia uero plantatione uoluit abstinere, praedicens contingentibus ex ea perditio-
nem esse uenturam. Et dum illo tempore cuncta animalia concordarent, serpens coha-
bitans cum Adam atq; muliere, inuidiam habuit, in quibus eos arbitrabatur esse felices,
obedientes utique praeceptis dei: quos putans per inobediētiā calamitati succumbere,
persuasit mala uoluntate mulieri, ut de prudentia plantatione gustaret, dicens in ea boni
malique esse cognitionem. Quo facto, beatam eis uitam, & cui nihil diuinæ cognitionis de-
esset, dicebat accedere. Et seduxit quidem mulierem, ut dei mandata contemneret. Quae
cum ex illa plantatione gustasset, & tali epulatione gauderet, etiā Adā ut uesceretur ex
inde persuasit. Quo facto, cognouerunt semetipsos esse nudos: confusionemq; manifestā
habentes, tegumentū sibi met requirebant. Illa namq; plantatio, causa acuminis erat & in-
tellectus. Folij ergo fici semetipsos operuerunt: & haec genitalibus opponētes, uideban-
tur sibi magis esse felices in his, quae prius putabant se difficilius inuenire. Deo autem in
hortum ueniente, Adam quidem prius, ne ad eius ueniret alloquium, conscius iniquita-
tis suae, discessit. Deus itaq; intendens quod egerat, causam inquirebat, propter quam pri-
us eius delectaretur alloquio, postea uero refugeret & confunderetur. Illo uero nihil lo-
quēte, eo quod se cognouerat dei transgressum fuisse mandatum, deus ait: Mihi quidem
de uobis notum est, quemadmodum felicem uitam & extra malorum omnium passio-
nem habueritis, nulla solitudine uestrum animum conturbante, cum uobis sponte ad
fruendum, & ad uoluptatis abundantiam orirentur uniuersa, me prouidente, uirentia si-
ne uestro labore atq; miseria: sed nunc malis praesentibus senectus uelox uobis adueniet,
& non longa uita succedet, quoniam mihi contumeliam tali uolūtate fecistis, mea man-
data praeruaricando. Neq; enim uirtutis causa taciturnitate constringeris, sed mala consci-
entia retineris. Adam uero peccati ueniam postulabat, rogabatq; deum ne cum nimis af-
fligeret: & de facto coniugem accusabat, dicens se ab ea seductum deliquisse: quae rursus
de serpente, qui eam seduxerat, querebatur. Deus autem Adam uictum consilio mulie-
ris, poenae subiecit: praeciens terrae, ne quicquam eis sponte proferret, sed laborantibus
& operatione contritis, alia quidem fructum redderet, alia negaret. Euam uero partu &
conceptionum doloribus castigauit: quoniam Adam, in quibus ipsa fuerat a serpente de-
cepta, seducens, calamitatibus implicauit. Abstulit autem serpenti uocem, iratus eius ma-
lignitati, quam gesserat in Adam: & uenenum ei sub lingua ponens, quod esset homini-
bus inimicum, praecepit ut mulier eius capiti plagas inferret: ille uero iacēs, hominibus
esset aduersus, & interitum facilem eis pro uindicta portaret. Quem etiam pedibus pri-
uauit, ut uolutatus in puluere traheretur. Et deus quidem haec eos pati praeciens, trans-
migravit Adam & Euam ex horto in aliam regionem.

De interfessione Abel per Cain: & poena qua muliatus est Cain: deq; duabus columnis lateritiis & lapi-
dea, in quibus conscripserunt filij Adā omnē disciplinam rerū celestium, quam per se adinuenerunt. Cap. III.

Genesis. 4.
Cain. Abel

Abel a fratre
occisus.

Nati sunt autem eis filij duo masculi, quorū unus quidem prior appellabatur Cain:
quod nomen interpretatum significat possessionem. Abel uero secundus, quod si-
gnificat nihil hoc. Quibus natae sunt etiam filiae. Germani siquidem diuersis studijs lata-
bantur: Abel quidem iunior iustitiam colebat, & in omnibus quaecunq; gerebat, deum
putabat esse praesentem, uirtutemq; prospiciebat, cuius conuersatio erat pastoralis. Cain
autē erat quidē circa alia malignissimus, & ad lucra tantūmodo semper intentus. Terram
uero primus arare comperit, & fratrem huiusmodi causa peremit. Nam cum eis placuif-
set sacrificare deo, Cain quidem de culturae germinationibus obtulit fructum, Abel au-
tem lac & primogenita gregum. Deus enim hoc potius sacrificio delectatus est, quod
spontaneis & naturaliter ortis fructibus fuerat honoratus: & non in illis, quae ex inuenti-
one hominis auari nata uidebantur. Quapropter Cain indignatus, eo quod Abel fuisset a
deo praepositus, fratrem interemit. Quem cum necasset, & mortuum occultasset, credidit
latere commissum. Deus autem sciens quod erat factum, uenit ad Cain, de fratre requi-
rens ubi esset, quod eum diebus plurimis non uideret, cum cetero tempore illum cum
eo conuersari respiceret. Cain autē haesitans, nec habēs quod deo posset dicere, ipse quoq;
se prius quod fratrem non uideret, cogitare dicebat. Et cum deus uehementer instaret at

que persequeretur, indignatus ille, non se esse pædagogum atque custodem eius, nec actorem fratris sui effectum affatus est. Deus uero repente Cain increpauit, interemptorem fratris effectum, & ait: Admiror si de fratre nescis dicere quid factum sit, quem ipse peremisti. Cui tamen sacrificiū celebranti, atq; poscenti, ne ob hoc irā susciperet, sauiore poenā homicidij relaxauit, maledictumq; esse constituit, & eius sobolem usq; ad generationem septimam interminatus esse puniendam, & ex illa terra eum cum uxore proiecit. Quo formidante, ne bestiis capiendus incideret, & eo modo periret, iussit ut nihil triste de tali cogitatione metueret, neque ei propterea mali quicquam per bestias eueniret: ac per omnem terram eum sine formidine, signo ei imposito quo notus fieret, abire præcepit. Multam uero peragrans terram cum sua uxore Cain, collocatur in loco qui Naida nuncupatur, ibiq; moratus est, quo ei etiam filij nati sunt. At uero poenam illam non habuit pro emendatione, sed clementem ad libidinem suo potius nutriuit in corpore, licet cum iniuria secum commorantium hanc haberet, augens domum multitudine pecuniarum, ex rapinis & uolentia congestarum: ad luxuriam quoq; & latrocinium suos familiares inuitans, quorum doctor in scelestis studiis erat. Et simplicitatem quidem, cū quā prius uiuebāt homines, ad inuentionem mensurarum & ponderū permutauit, integritatēq; eorū uitā ex earū rerū ignorantia atq; malignitate ad calliditatem corruptionemq; pduxit. Terminos terræ primus posuit, ciuitatesq; cōposuit, murisq; muniuit, illicq; coegit suos cōuenire domesticos. Hanc uero ciuitatem, ab Henoch seniore filio suo, Henochiā appellauit. Henoch uero Jared filius fuit, ex quo Mahuīael: cuius fuit filius Mathusael, q̄ habuit filiū Lamech: cui fuerūt filij septē & septuaginta, q̄ ex duabus uxoribus ei sunt nati, Selā & Ada. Horum quidem Label, qui fuit de Ada, tabernacula fixit, & greges amauit: Lubbāl autē consanguineus eius existens, musicā coluit, & psalteriū citharamq; laudauit. Tubalcain qui ex altera natus est, fortitudine cunctos excellens, res bellicas decenter exercuit, ex his etiam quæ ad libidinem pertinent corporis enutriuit, ferrariam artem primus inuenit, habuitq; filiam nomine Naema. Et quoniam res diuinas sapienter sciens, uidebat se subiacerē poenæ Cain ob necē fratris, hoc suis uxoribus indicauit. Adhuc autē uiuente Adam, contigit Cain sobolem per successionem esse nequissimam, & alium alio peiorem existere, qui utiq; ad bella incontinentes erant, & ad latrocinia properabant. Si quis autem eorum segnis esset ad fundendum sanguinem, alijs rebus pessimis imminēbat, contumeliā faciens, & avarus existēs. Adam uero (qui primus de terra factus est, et de quo nos exigit narratio adhuc habere sermonem) Abel quidem extincto, Cain autem propter necem illius effugato, de filiorum procreatione cogitabat, & uehementer eum generationis amor habebat agentem annos ducentos & triginta: super quos alteros uiuens septingentos, defunctus est. Fuerūt ergo ei & alij filij plurimi, inter quos etiā Seth. Sed de alijs quidem longum est dicere, conabor autem de Seth narrare tantummodo. Is namq; nutritus, & perueniens ad aetatem, quæ iam posset ea quæ sunt bona discernere, uirtuti studuit. Et cū fuisset uir egregius, imitatores sui filios dereliquit. Illi autem oēs cū boni fuissent orti, in eadem terra sine aliqua uexatione uiuētes, felicissime commorati sunt, nihilq; eis usq; ad uitæ terminum crudele prouenit. Disciplinam uero rerum cælestium & ornāmētū earum primitus inuenerunt. Et ne dilaberehtur ab hominibus quæ ab eis inuenta uidebantur, aut antequam ad notitiam uenirent, deperirent, cum prædixisset Adā exterminationem rerum omnium, unam ignis uirtute, alteram uero aquarum uirtute multitudinem fore uenturam, duas facientes columnas, aliam quidem ex lateribus, aliam uero ex lapidibus, in ambabus quæ inuenerant conscripserunt: ut & si constructa lateribus exterminaretur ab imbribus, lapidea permanens præberet hominibus scripta cognoscere: simul & quia lateralem aliam posuissent, quæ tamen lapidea permanet hæcenus in terra Syria. Et isti quidem septem generationibus permanserunt, deum iudicantes esse dominum omnium, & ad uirtutem semper inspicientes.

Mensuratum
& ponderum
inuentor

Prima ciuitas.

Lubbāl primus
musicā coluit

Artis ferrariae inuentor

Seth

Inuētores rerū cælestium

De inundatione diluuij super terrā, & ubi Noe saluatus cū generatione sua per arcam. Caput V.

DEinde tempore procedente de paternis solennitatibus ad mala progressi sunt, neq; legitimos honores ulterius præbentes deo, neq; circa homines iustitiæ uerba facientes: sed zelum quem prius habuerant pro uirtute, in duplam malitiam, per ea quæ ge

Genes. 6.

rebant, postea demonstrabant. Ob hoc itaque deum contra se irritauerunt. Nam multi angeli dei mulieribus coeuntes, uitiosos filios genuerunt: qui omne bonum despicientes propter confidentiam fortitudinis, similia his qui dicti sunt à Græcis gigantes, perpetrare se traduntur. Noe uero grauiter ferens eorum actus, & habens eorum consilia nimis ingrata, agebat ut ad meliora mentem eorum actusq; transferret. Cum autem uideret non acquiescentes ad talia, sed uehementer eos malorum libidine detineri, metuens ne ipsum quoque cum uxore & filiis suis omnibus interficerent, discessit ab ea terra. Deus itaque Noe quidem iustitiam dilexit: condemnauit autem non solum illorum malitiam, sed & omne genus humanum. Quod dum ei disperdere placuisset, & aliud constituere genus malignitate priuatum, & minuere hominum uitam, annisq; nō quantis prius uixerant, sed usque ad centum uiginti esse mensuram, tunc aridam conuertit in maria, & sic uniuersi inundatione perierunt. Noe uero liberatus est solus, dicente ei domino, ut sibi fabricam ad salutem huiusmodi faceret, id est, arcam, quatuor cameras habentem, & longitudinem cubitorum trecentorum, quinquaginta uero latitudinem, & triginta altitudinem, in qua cum matre filiorum & eorum uxoribus introiuit. Et alia quidem quæ sibi pro solatio uitæ forent necessaria imposuit, cunctorumq; animalium ad seruandum genus eorum masculos simul & foeminas pariter introduxit, aliorum uero animalium numerū septuaginta plura. Erat autem arca parietibus atque cameris fortis, ut ex nulla parte fluctuaret, nec aquæ uiolentia uinceretur. Et Noe quidem cum suis ita saluatus est. Erat autē & ipse quidem ab Adam decimus, Lamech uero filius, cuius pater fuit Matufalael. Hic autem fuit Henoch, qui fuit Jared, Jared autem Mahelaleel, qui de Cainan natus est, qui fuit Enos cū sororibus plurimis. Enos uero Seth filius fuit, qui natus est ex Adam. Contigit autē hæc passio sexcentesimo anno natiuitatis Noe, mense secundo, qui à Macedonibus Dios nuncupatur, ab Hebræis autem Marachat. Sic enim in Aegypto annum constituerunt. Moses autem Nisan mensem, qui est Xanticus, primum in festiuitatibus definiuit, in quo ex Aegypto Hebræos eduxit. Hic autē apud eū etiā in cūctis muneribus diuinis ualde polebat. in uenditionibus autem & emptionibus, & alia gubernatione, prioris seculi decreta seruauit. Pluuiam uero inchoasse dicit septima & uicesima die præsentis mensis. Et usque ad hoc tempus ab Adam, qui primus creatus est, anni fuerunt duo millia, sexcenti quinquaginta sex. Quod tempus in sacris libris conscriptum, multa integritate signatum est, una cum natiuitatibus insignium uirorum, qui tunc fuerunt, simul & terminis. Adæ quidem, cum esset triginta & ducentorum annorum, Seth filius natus est, qui nongentos & triginta uixit annos. Seth autem centesimo & quinto anno genuit Enos. Qui dum quinque & nongentis uixisset annis, Cainæ filio suo rerum diligentiam tradidit, quæ genuerat anno nonagesimo. Hic uixit annis duodecim & nongentis. Caina cū uixisset decē & nongentis annis, Mahelaleel filium dereliquit, quem genuit cum esset annorum septuaginta. Iste Mahelaleel cum uixisset quinque ac nonaginta & octingētis annis, defunctus est, Jared filiū derelinquens, quæ genuit cum sexaginta duobus & centum esset annorum. Cui nouē & sexaginta super hæc & nongentis annis uiuenti, Henoch filius successit, natus cū sexaginta duobus & centis annorum pater eius existeret. Qui uiuens trecentis sexaginta quinque annis, discessit ad deū. Vnde finis eius non inuenitur esse conscriptus. Matufalael autē Henoch filius, quinto ei & centesimo natus anno, Lamech filium habuit, cum esset annorum octoginta septem & centum: cui tradidit principatum, quem ipse tenuerat annis nongentis sexaginta & nouem. Lamech autem cum habuisset principatum annis septingentis & septem, Noe filiū suum rerum præceptorem ostendit: qui de Lamech natus est, agente annū ætatis secundum & octogesium, quicq; quinquaginta & nongentis annis rex extitit præsul. Isti uero anni qui collecti sunt, tempus quod cōscriptū est prius, cōpleuerunt. Nullus itaque perscrutetur priscorum fines, quando cum suis filiis, eorumq; uis aut atavis suam quis extēdebat ætatem, sed tantum ortum eorum generationis intendat. Igitur decernente deo, & incipiente pluere, aqua cunctis diebus quadraginta ferebatur, ita ut usque ad quindecim cubitos transcenderet terram, quod propterea factum est, ne plurimos fugæ occasio liberaret. Quiescente autem pluuiā, aquæ uix diebus centum & quinquaginta defecere, quasi mense septimo, quo instante paulatim inchoauit latens her

Noe

Diluuij tēpus

Non ignoret lector, hæc supputationē diuersam eē nō solū à ueritate Hebræa sed etiā ab e-ditiōe LXX. uerū consensientibus uetustis exemplaribus, nos quāquam immutare minime eē ausos.

Gene. 7. & 8. Diluuij fit super terrā xl. diebus.

ba parère. Deinceps cum arca circa summitatem cuiusdam montis in Armenia constituta sedisset, intelligens Noe aperuit eam: & respiciens modicum circa eam, in spe meliori constitutus, tunc quidem siluit. Post paucos uero dies aqua amplius recedente misit coruum, uolens agnoscere, si quid etiam terræ aliud fuisset ab aqua derelictum, ut ad egrediendum iam tutum esse uideret. Qui cuncta reperiens inundantia, [non] regressus est ad Noe. Post septem uero dies columba, quam miserat ut aliquid de terra cognosceret, lutulenta reme ante, simul & rimum oliuæ portante, cognoscens terram diluuii liberatam, manensque adhuc alijs septem diebus, & animalia ex arca dimisit, & ipse cum generatione sua simul egressus, sacrificansque deo cum suis epulabatur. Hunc autem locum Armenij egressorū uocant. Illic enim arcae solutæ reliquias nunc usque prouinciales ostendunt. Huius uero diluuii & arcae memoriam faciunt omnes, qui historias barbaricas conscripserunt, quorum unus est Berosus Chaldaeus, narrans enim de diluuii, taliter est effatus: Dicitur autem & nauis eius quæ in Armeniam uenit, circa montem Chordicum adhuc aliqua pars esse, & quosdam bitumen exinde tollere, quo maxime homines ad expiationes utuntur. Meminit autem horum & Hieronymus Aegyptius, qui antiquitatem Phoeniciæ nescitur conscripsisse. Sed & Manasseas Damascenus in nonagesimosexto historiarum libro ita de eis dicit: Est super Miniadam excelsus mons in Armenia, qui Baris appellatur, in quo multos confugientes, sermo est, diluuii tempore liberatos, & quendam simul in arca deuectum, in montis uenisse summitatem, lignorumque reliquias multo tempore conseruatas. Fuit autem iste, quem etiam Moyses legislator Iudæorum scripsit.

In Armenia arce solutæ reliquias ostendunt.

Manasseas Damascenus.

¶ Noe post diluuium oblatis domino hostijs, orat nullam aquarum inundationem ulterius induci super terram.

Caput VI.

Genesis 8

NOe uero metuens, ne per annos singulos diluuium deus terræ induceret, humani genus decernens omnino deleri, sana incendens omnia, supplicabat de cætero deo pro statu priori, ut nullā ulterius huiuscemodi uastationē superinduceret, quo periret omne animalium genus: sed punitis malis, parceret eis qui propter bonitatem fuerant derelicti & decreuerunt mala uitare. nam infeliciores scilicet essent illis, & peiori afflictione dānati, si non saluarentur ad integrum, sed magis alteri diluuii seruarentur, cum priores quidam terrorem experimentumque uidissent, posterī uero perditionem nouissimam sustinerent, rogabatque ut eius hostias suscipere propicius dignaretur, & nullam iracundiam similem ulterius terra susciperet, ut eius operibus impinguati, & ciuitates constituentes, de cætero uitam possent habere felicem, & nullo bonorum quibus ante imbrem adaucti fuerant, fraudarentur, ad longam utique senectutem & uitæ longitudinem peruenturi.

¶ Deus annuit precibus Noe, arcum pluuialem designans ei in testimonium foederis.

Caput VII.

NOe uero has effundente preces, deus pro iustitia uirum diligens, annuit, ut eius uota ad finem usque perduceret, neque defunctos dicens ipse perdidisse, sed poenam pro malitia propria pertulisse, neque tales homines, qui ita perderentur, fuisse factos, cum utique castum nosset eis esse principium, neque donasse uitam, quæ corruptione delectaretur, sed per quæ cōtumeliam, inquit, meæ pietati uirtutisque fecerūt, per ea quoque cōpulerunt me ut poenam eis hanc inferrem. Cessabo nanque de cætero post hanc iram ab eis pro suis iniquitatibus poenas exigere, & multo potius te rogante. & si in aliquo amplius aliquando peccauerint, iam non opus erit imbrium magnitudine. neque enim ulterius ita terras aqua rigabit. Moneo tamen ut ab humana nece omnes abstineant, & sint ab homicidio puri, facientes quippe tale aliquid, puniturus sum. Vtimini uero cunctis animalibus alijs ut uultis & desiderij quicquid habuerit, dominos enim feci uos esse omnium terrenorum & natatiliū, & quaecunque uolatilē habent motum, & in aere uegetantur, abstinētes a sanguine. in eo enim est omnium anima. Designo autē uobis futuram requiem arcu meo. Arcus autem dei apud illos iris esse putatur. Et deus quidē hæc dicens atque promittens, siluit.

Gene. 8. & 9.

Patru dei cum Noe.

Arcus dei, Iris dicitur.

¶ De morte Noe & de filiis eius.

Caput VIII.

NOe uero cum uixisset post diluuiū trecentis & quinquaginta annis, omne tēpus feliciter agēs, mortuus est anno uitæ suæ nōgentesimo quinquagesimo. Nullus autē ad-

Genesis 9.

*Astrologiam
& geometriam
nullus primū
ediscere potu-
it, nisi qui sex
centis uixisset
annis.*

*Gene. 10
Noe filij tres*

*Sennaar cam-
pus*

uitam modernam & annorum breuitatem, quibus nunc uiuimus, uitam comparans an-
tiquorum, putet falsa quæ de illis sunt dicta: & eo quod nunc uita tanto non ducatur tem-
pore, credat nequaquam illos ad uitæ illius lōgitudinem peruenisse. Illi namq; cum essent
religiosi, & ab ipso deo facti, cumq; eis pabula opportuniore ad maius tempus existerent
præparata, tantorum annorum circulis rite uiuebant. Deinde propter uirtutes & glorio-
sas utilitates, quas iugiter perscrutabant, id est, astrologiam & geometriam, deus eis am-
pliora uiuendi spatia cōdonauit: quæ nunq̃ ediscere potuissent, nisi sexcentis uiuerent an-
nis. Per tot em̃ annorum curricula magnus annus impletur. Testes autem mei dicti sunt
omnes, qui antiquitatem apud Græcos & barbaros conscribere maluerunt. Nam & Ma-
nethon, qui descriptionem fecit Aegyptiorum: & Berosus, qui Chaldaica deslorauit: &
Mochus & Estius, ad hæc & Hieronymus Aegyptius, qui Phoeniciam disposuerunt, con-
cordant cum meis dictis. Hesiodus quoq; & Hecataeus, & Hellanicus, & Acusilaus, & in-
ter hos Ephorus & Nicolaus, in historijs suis memoriam faciunt antiquorum, annis mil-
le uiuentium. De his itaq; sicut singulis gratum est, ita considerent. Filij autem Noe tres
erant, Sem, Cham & Iaphet, qui ante centum diluuij annos fuerant generati. Hi primum
de montibus ad campestria descenderunt, ut illic haberent habitaculū: & alios ualde me-
tuentes propter diluuium ad campos descendere, & segniter habentes, ab excelsis locis ad
inferiora uenire coegerunt, quippe ut eorum fidutiæ imitatores existerent. Et campus
quidem in quo prius habitauerunt, Sennaar appellatur. Deo autem iubente eos ad cremē-
tum hominum peruenire, dispersi sunt, ne inter se dissensiones efficerent: sed ut multa eo-
lentes spatia terrarum, abundantia fructuum potirentur. Qui cum essent ineruditi, & deo
inobedientes existerent, in calamitatibus incidentes, sua grauiter peccata senserunt. Et q̃
iuuētutis multitudine feruebant, rursus eos deus à semetipsis migrare fecit: quoniam nō
in illius propiciatione putabant se habere bona, sed propriam fortitudinē sibi credebant
causam esse diuitiarū. Vnde apposuerunt ut uoluntati dei inobedientes existerent, putan-
tes q̃ per inuidiam eius ab alterutris migraretur, ut diuisi possent deo facilius subiugari.

¶ De Nemrod filio Cham, & de ædificatione turris, deq; diuisione linguarum

Caput IX.

Genesis 11

*Descriptio
turris Baby-
lonica*

*Testimoniū
Sibyllæ*

FECIT autem eos esse elatos ad iniuriam dei atq; contemptum Nemrod filius Cham,
filij Noe. Qui cum esset audacior & manu fortissimus, suadebat eis ut non deo ascri-
berent, quod hominibus per illū felicitas eueniret, sed quia hæc eis propria uirtute præ-
beretur & cognatos sui generis ad causam tyrannidis adduxit, solus ille præsumens ho-
mines à dei timore reuocare, & spem suam in propria uirtute reponere: ulcisci q̃ sese ti-
mentes deum putabant, interminantē inferre diluuium terræ. Ob quam causam turrim
ædificandam altiore suadebat, ubi aqua non posset ascendere. Multitudo autem prona
erat, ut Nemrod præceptionibus obedirent, graue putantes seruitium, obsequi deo: &
turrim ædificabant, in nullo sua studia deferentes. Sumebat ergo altitudo facilitatem, &
plus quàm sperare quis posset, multis manibus utique fabricata crescebat. Latitudo ta-
men ita erat fortissima, ut prope eam respicientibus longitudo uideretur imminui. Ae-
dificabatur autem ex latere cocto colligato bitumine, ne forte penetraretur, ac dissoluere-
tur aquis. Sic illos insanientes deus intendens, exterminare omnes pariter non decreuit,
quoniam nec alijs dudum perditis formidabant: sed discordiam immisit illis diuersarū
linguarum, ut per multas absonasq; uoces intellectu carere possent. Locus autem in quo
turrim ædificauerunt, nunc Babylon uocatur, dicta propter confusionē, quam circa elo-
cutionem suam tunc habuerunt. Hebræi namq; confusionem Babel appellant. De hac ue-
ro turri, diuersisq; uocibus hominum hoc meminit Sibylla, dicens: Cum omnes homi-
nes unius uocis existerent, quidam turrim ædificauerunt excelsam, tanquam ascensuri p-
eam in cælum. Dii uero immittentes uentos, euerterunt turrim, & uocem propriam
uniculque partiti sunt: & propterea Babyloniam uocari contigit ciuitatē. De campo ue-
ro qui uocatur Sennaar in regione Babylonis, meminit Estius, ita dicens: Qui uero de
acerdotibus sunt erepti, Iouis sacra sumentes, in Sennaar Babylonis uenerunt,

¶ De dispersione gentium in uniuersas terras post edificationem turris Caput X.

Dixi sunt itaque post hæc diuersitate linguarum, migrationes agentes ubiq; & terrarum apprehendentes unusquisque felicem, & ad quam eos deus adduceret ita ut omnis terra per eos completeretur, mediterranea simul atq; maritima. Quidam autem etiam nauibus transeuntes, insulas habitauerunt: unde aliquæ gentes ab institutoribus positæ appellationes hæcenus seruant. Quidam uero placita sibi nomina mutauerunt: alij autem, ut in habitatoribus clarius esse uisum est, conuersionem nominum fecerunt. Græci tamen sunt huius rei autores, qui posteris temporibus confortati, etiam antiquorum gloriam propriam effecerunt, & gentes nominibus exornarunt, ut eis sapiens esse uidebatur, ornatum utiq; ponentes eorum reipublicæ uelut à se constitutæ.

¶ De filiis Laphet filij Noe, & de gentibus quæ per eos institutæ sunt.

Caput XI.

Fuerunt autem filij Noe filij, quorum nomina propter honorem gentibus, quas cõdiderunt, imposuerunt homines, & terris quas apprehendere potuerunt. Laphet autem filius Noe habuit filios septē, & habitauerunt isti regionem à Tauro & Amanomontibus incipientem, & pertingentem in Asiam usque ad flumen Tanaim. In Europa uero usque terram Gazirorum, cum nullus eorum qui supradicti sunt, ibidem habitator existeret, gentes eius diuersis se nominibus appellabant. Qui enim nunc à Græcis Galatæ nuncupantur, olim dicti sunt Gomeritæ, quos Gomer instituit. Magog uero Magogas à se nominatos instituit: isti à Græcis Scythæ sunt appellati. Item filiorum Laphet Madeus & Ianus fuerunt: & ex Madeo quidem sunt gentes, quæ à Græcis Medi uocantur: de Iano uero omnes Ionij & Helladici descendunt, qui & Græci, unde & mare Ionicum appellatur. Condidit autem Iobal Iobelos, qui nostris temporibus Iberes appellantur, qui & Hispani, à quibus postea Celtiberi nuncupati sunt. Moga uero primū dicebatur, quæ postea Cappadocia, nunc autem Cæsarea, à Romanis hoc sortito uocabulo, id est, à Cæsare. Moschini uero à Mosochim plantati sunt, qui nunc Cappadoces nuncupantur, quorum antiquæ appellationis signum ostenditur. Nam ciuitas est apud eos, quæ adhuc Mohadicitur, ostendens intelligere uolenti, quod aliquando omnes gentes regionis ipsius ita uocatæ sunt. Tiras autem Tirense appellauit suos, quorum princeps fuit: à quibus Græci Thracum nomen commutauerunt. Tantæ siquidē gentes per Laphet filios institutæ sunt. Gomer autem habet tres filios, Aschenaz quidē Aschenezæos instituit: qui nunc Rhegyni uocantur à Græcis. Riphath autem Riphæos, qui dicuntur Paphlagones. Tigran uero Tigraneos, qui Phryges à Græcis sunt nuncupati. Iano autem Laphet filio, & ipso tres habente filios, Elifas quidē Elifcos uocauit eos, quorū princeps fuit, qui nunc sunt Aeli. Tharsis uero Tharsos, sic enim antiquitus Cilicia uocabatur. Tharsos enim apud eos maxima ciuitatum metropolis appellatur, T. litera pro Θ mutata. Cethim autem Cethim insulam habuit, quæ nunc dicitur Cyprus: & ab ea omnes insulæ, & maritima loca Cethim Hebraice nominantur. Testis enim sermonis mei est una in Cypro ciuitas, quæ antiquam appellationem ualuit retinere. Cythis enim ab his, qui ei Græcum nomen imposuerunt, uocatur, neque sic fugiens Cethi nomen. Laphet itaque filij seu nepotes habuisse has gentes, quæ forsitan nunc ignorantur à Græcis. Hoc ergo prædicens, ad narrationē reuertar eorum, unde digressus sum. Nomina siquidem propter scripturæ decorē, Græci ad delectationem legentium mutauerunt. Neque enim prouinciæ nostræ est huiusmodi formis uti: sed licet unum quidem schema, & finis nominum sit unus, ultimas tamen nominum syllabas aliter illi declinant. Noe nanque apud eos Nochus appellatur, & Abram Abramus: & sic hæc forma in omni schemate custoditur.

Nochus.
Abramus

¶ De filiis Cham filij Noe, & de gentibus per eos institutis. Caput XII.

Filij uero Cham à prouincia Syria, & Amanomontibus cunctas terras obtinuerunt, quæcunque ad mare sunt positæ: apprehendentes etiam eas quæ usque ad oceanum sunt, & proprias facientes appellationes: tamen aliorum quidē omnino perierunt, aliorum uero in alias transmutatæ & transformatæ, nimis ignotæ sunt. Quatuor enim filij existentibus Cham, Chuso quidem nihil nocuit tempus. Nam Aethiopes quorum princeps fuit, hæcenus & à semetipsis, & ab omnibus Asianis Chusæi uocantur.

Genesios. 10.

Chusæi.

Seruata uero est etiam Mesreis secundum appellationem prisca memoria. Aegyptum nanque Mesrim, & Mesreos omnes uocamus Aegyptios. Instituit autem & Phut Libyam, Phutos à se uocans prouinciales. Est autem & fluuius in Mauritania prouincia, qui isto nomine nūcupatur. Vnde & plurimos Græcorum historiographorum inuenimus huius fluminis memoriam facientes: & ex adiacenti prouincia, quæ Phuti uocatur, ei nomen impositum. Mutatum est autem nomen quod ei nūc est, ab uno filiorum Mesraim, qui Lahabim dictus est. Post paululum uero dicemus & causam, pro qua contigit eam Africam nominari. Chananæus uero, quartus existens filius Cham, quæ nunc Iudæa uocatur inhabitans regionem, à se Chananæam appellauit. Fuerūt autem & istis filij: Chus, so quidem Saba, ex quo Sabæi: Euilah, à quo Euilæi, qui nunc Getuli uocantur. Sabatha uero ex quo Sabatheni, qui nominantur à Græcis Astabari. Condidit autem etiam Sabatacha Sabatachenos. Rama uero Ramæos instituit: & duos filios habuit, quorum Iudas quidem Aegyptiacam gentem Hesperiorum inhabitans, Iudæis cognomen suum reliquit: Sabath autē Sabathæos. Nemrod autem filius Chusi, permanens apud Babylonios, tyrannidem exercuit, sicut à me etiam primitus declaratum est. Porro Nemrod cum essent octo filij, omnem terram à Chaza Aegyptum usque tenuerunt. Solius autem Philistim cognomen prouincia custodit, cuius partem Græci Palæstinam appellat. Ex alijs autem, id est, Ludim, & Anamim, & Lahabim, solus Lahabim à se prouinciam Libyam nominauit. Nephtuhim autem & Phetrusim, Chaslohim, Caphthorim, ultra nomina nihil scimus. Bello enim Aethiopico, de quo postea declarabimus, eorum ciuitates euerse sunt. Fuerunt autem & Chanaan filij: Sidon, qui & ciuitatem sui nominis edificauit in Phœnice. Sidon autem à Græcis appellata est. Amath autē Amatheos instituit, quæ etiam nunc est, & à prouincialibus Amathi uocatur. Macedones uero eam Epiphaniam ab uno priscorum uocauerunt. Aradius autē Aradiam insulam habuit: Aracæus autē Arcen, quæ in Libano posita est. De alijs uero septem, id est, Ethæo, Cethæo, Iebusæo, Amorraeo, Gergesæo, Euæo, Cinæo, præter nomina in sacris literis nihil habuimus. Hebræi namque eorum destruxere ciuitates, huiusmodi causa calamitatibus apprehensas.

¶ Noe inebriatus, nudatus, irrisus, irrisorem filium maledictioni subdidit, fratribus eius maledictum patris effugientibus.

Caput XIII.

Genesis. 9.
Noe plantator uince

NOe itaque, post inundationē terra ad propriam reuertente naturam, uenit ad operam: & dum uineam in ea plantasset, uidens fructum in ea perfectum, uindemiā uit: & deducto ad usum uino, sacrificans erat in epulis. Inebriatus autem in sopore repositus, nudatusque inhoneste iacebat. Quem cum uidisset iunior filiorum, fratribus irridendum ostendit. Illi uero operuerūt patrem. Quod dum Noe sensisset, alijs quidem filijs feclicitatem optauit, Cham uero propter cognationem sui non quidem maledixit, sed eius proli: & alijs effugientibus maledictionē, deus Chananæi filios emigravit: & de his quidem dicemus in reliquis.

¶ De filijs Sem filij Noe, seu de gentibus per ipsos institutis, & de ortu Abraæ.

Caput XIII.

Genesis. 11

SEM uero tertio Noæ filio quinque fuerunt filij nati, qui usque ad oceanum seorsum habitant Asiam, ab Euphrate facientes initium. Elam liquidem Elamitas, qui Persarum sunt principes, dereliquit. Assur autem Ninum instituit ciuitatem, & subiectos sibi Assyrios nominauit, qui fuerunt ualde felices. Arphachsad autem, Arphachsadæos nominauit, qui nunc Chaldæi uocantur, cum princeps eorum esset. Aram uero Aramēnos instituit, quos Græci Syros appellant. Quos autem nunc Lydos uocant, Lud tunc Iudas nominauit. Aram uero quatuor existentibus filijs, Hus quidem instituit Traconitidem & Damascum, quæ est media Palæstinæ, Syriæque coniuncta. Armeniā uero Vl, Gether Basctrianos, Mes autem Mesanæos, quæ nūc Arax uocatur ab omnibus. Arphachsad autem filius fuit Sala, de quo natus est Heber, à quo Iudæos Hebræos initio uocauerunt. Heber autem lectan genuit & Phaleg. Dictus est autem Phaleg, quoniam secundum diuisionem habitationum natus est. Phaleg autem diuisionem Hebræi uocant. lectan uero qui filius fuit Heber, habuit filios, Helmodad, Saleph, Asarmoth, Iarach, Aduram, Vzai, Decla, Obal, Abimahel, Saba, Ophir, Euilah, Iobab. Isti à flumine Cophino Indiæ, & positæ circa eam Syriæ loca quædam inhabitant. Hæc itaque de filijs Sem dicta sufficiant.

Ab Heber
Hebræi dicuntur.

tero de Hebrais quoque sermonē. Phaleg enim filio Heber, fuit quidē filius Reu: huius autē Sarug, de quo Nachor filius generatus est, cuius filius fuit Thare, qui fuit pater Abraam. Hic autem decimus quidem est à Noe. Secundo uero & nonagesimo anno super ducens-
 tos post diluuium natus est. Thare enim septuagesimo anno genuit Abraam. Nachor autē
 cū esset uiginti & octo annos, genuit Thare. De Sarug autem Nachor nascitur circa an-
 num trigessimum secundum. Reu autem Sarug habuit, cum esset annorum triginta duo-
 rum. Iisdem uero annis habuit Phaleg Reu. Heber autem quarto & tricesimo anno genu-
 it Phaleg, natus ipse de Sala annū habente tricesimum: quem Arphachsad genuit quinto
 & tricesimo anno natus. Sem autē filius Arphachsad natus ē post annos duos facti diluuii.
 Abraam autem habuit fratres Nachor & Aram. Quorum Aram quidem filio derelicto
 Lot, & Sara & Melcha filiabus inter Chaldaeos, mortuus est in ciuitate Chaldaeorum,
 quā dicitur Hur: & hactenus sepultura eius ostenditur. Duxerunt autē uxores filias fra-
 tris sui, Melcham quidem Nachor, Saram uero Abraam. Porro Thare dum odio habu-
 isset terram Chaldaeorum propter luctum Aram, migrauerunt omnes in Charan Mes-
 opotamiæ ciuitatem: ubi etiam Thare morientem sepelierunt, cum uixisset annis ducen-
 tis quinque. Recidebatur enim iam uita hominum, fiebatque paulatim breuior, usque ad
 generationem Moysi, postquam terminus uitæ centū & uiginti annorum positus est: hos
 annos statuente deo, quantos & Moysen quoque uixisse prouenit. Nachor autem de Mel-
 cha octo fuerūt filij, Hus, Buz, Camuel, Cased, Azau, Pheldas, ledlaph, Bathuel. Isti ergo
 Nachor filij fuerunt legitimi. Thabec enim & Gaom, & Thahas & Maacha de concubis
 na eius nati sunt. Bathuel autem filio Nachor, nata est Rebecca filia ex filiis Laban.

Genealogia
Abraae.

Genealogia
Nachor fra-
tris Abraae.
Genesis. 22.

¶ *Abraam secundum praeceptum domini de Chaldaea migrat in Chananeam.*

Ca. XV.

ABraam uero Lot filium fratris sui Aram, uxoris uero suæ Saræ germanum ado-
 ptauit, filium legitimū non habēs: dimisitque Chaldaeam cum septuaginta & quin-
 que annorum esset, deo iubente ut migraret in Chanaan, in qua etiam habitauit, eamque
 proli suæ reliquit: prudēs existens, & nimis intelligens in omnibus rebus, & sapiens in
 his quæ audierat, & de quibuscumque aliquid cogitaret. Propterea & uirtute prudentiæ ma-
 ior alijs fuit: & opinionem, quam de deo tunc cuncti habebant, innouare & immutare
 prauauit. Primus itaque præsumpsit pronunciare, deum creatorem unū esse cunctos.
 Reliqua uero licet ad felicitatem tendentia, per praeceptum præbentis singula quæque sta-
 re, & non propria uirtute subsistere confessus est. Hæc uero coniciebat per terræ passio-
 nem & maris, & ea quæ contingunt circa solem & lunam, & ex omnibus quæ circa cælū
 semper eueniunt. Virtute enim eis præsentē, & prouidentia ordinationis eorum, cun-
 cta disponi docebat: quibus quicumque priuarentur, manifesti fierent, quia neque ea quæ
 ad utilitatē nobis necessaria sunt, sua potestate potuerūt possidere, quæ scilicet secundum
 iuuentutis fortitudinem ministrantur, cui bonum est solummodo, honorem & actionē
 tribuere gratiarum. Propter quæ Chaldaeis & alijs Mesopotamitis in eum consurgenti-
 bus, migrationem eligens sequi, per uoluntatem & adiutorium dei, terram Chananeam
 late possedit: ubi collocatus, altare ædificauit & hostias deo immolauit. Meminit autem
 patris nostri Abraam Berosus, non quidem nominans eum, sed ita dicēs: Post diluuium
 decima generatione apud Chaldaeos fuit quidam uir iustus & magnus, in cælestibus re-
 bus expertus. Hecataeus autem memoriam eius etiam plus aliquid fecit. Librum enim
 de illo conficiens dereliquit. Nicolaus uero Damascenus in quarto historiarum libro sic
 ait: Abraam is regnauit in Damasco, ueniēs aduena cum exercitu de terra quæ super Ba-
 bylonem dicitur Chaldaeorum. Igitur post non multum tempus exurgens etiam de hac
 regione cum populo suo, terram, quæ tunc Chananeæ, nunc uero Iudæa dicitur, habita-
 uit, & hi qui de illo multipliciter sunt progeniti: de quibus in alio libro quæ dicenda sunt
 explanabo. Abraam uero usque nunc in Damascena ciuitate nomen habetur in gloria: et
 uicus ostenditur, qui ab eo dicitur habitatio Abraam.

Genesis. 12.
Abraam ado-
ptauit Lot fi-
lium fratris
sui in filium.

De sapientia
Abraae.

Berosus.

Hecataeus.
Nicolaus. Da-
mascenus.

¶ *Abraam fame opprimente Chananeam, Aegyptum ingreditur, ubi dignus & clarus habetur, discipli-
 nam arithmeticae & astrologie contradens Aegyptijs: à quibus iterum regressus in Chananeam, par-
 titur terram cum Lot cognato suo.*

Cap. XVI.

Gen. 12. 13.

Aegyptiorum
incontinentia.

Fame uero posteris temporibus apprehendente Chananaeam, Abraam Aegyptios uere feliciter audiens, ad eos proficisci tendebat, ut eorum abundantia participaretur, & sacerdotum simul auditor esset, & agnosceret quæ de dijs exponerentur aut meliores inueniens sequeretur, aut eos sua prudentia in ornatum meliorem transponderet: deducens pariter Saram. Metuens autem uesaniam Aegyptiorum circa mulieres, ne rex eum propter uxoris speciem trucidaret, hanc exquisiuit artem, ut se fratrem eius assimulareret: sed & illa hoc respondere docens, eo quod sibi prodesse confideret. Qui cum uenisset in Aegyptum, pertulit quod ipse prauiderat. Tunc enim pulchritudo uxoris eius innotuit. Unde & Pharaon rex Aegyptiorum, non contentus his quæ de ipsa dicebantur, etiam ipsam inspicere festinauit, arbitratus sibi Saram posse contingere. Sed deus impediuit desiderium eius iniustum, aegritudine scilicet, & tumultu causarum. Cumque pro liberatione sacrificarent, per iram dei pestem sacerdotes aduenisse significabant, eo quod uxori peregrini iniuriam uoluisset inferre. Ille uero primescens, interrogauit Saram, ut diceret & ipsa quæ esset, & ille qui eam adduxerat. Qui cum ueritatem audisset, excusabat se apud Abraam, dicens putasse sororem, & non uxorem eius: & festinasse circa eam cognationem sibi facere, & non iniuriæ causa suum desiderium perpetrare. Cui multa quoque munera condonauit, & ut esset inter sapientissimos Aegyptiorum instituit: uirtutemque eius & gloriam ex hoc esse contigit clariorem. Nam cum essent Aegyptij diuersis moribus complacens, & adinuicem leges proprias reprobantes, & à se etiam propterea dissidentes: sibi met eos comparans, & unumquemque despiciens, uerba eorum inania, nihilque uerum habentia demonstrabat. Erat igitur in admiratione cunctorum, tanquam uir sapiens: atque paratus non solum ad intelligendum, sed etiam ad satisfaciendum, & ad loquendum quodcumque docere niteretur. Arithmeticam quoque eis contulit: & quæ de astrologia sunt, ipse contradidit. Nam ante aduentum Abraam in Aegyptum, hæc Aegyptij penitus ignorabant. A Chaldeis enim hæc plantata noscuntur in Aegypto, unde etiam peruenisse noscuntur ad Græcos. Et cum uenisset in Chananaeam, partitus est terram cum Lot, dum pastores eorum inter se iurgia facerent propter loca pasturæ: electionem tamen atque conditionem concessit Lot. Sumens itaque ipse partem ab eo relictam, habitauit in ciuitate Hebron: quæ est antiquior annis septem, ciuitate Aegyptia Prothanide. Lot igitur terram, quæ posita est in campo circa Iordanem fluuium, habitauit non longe à ciuitate Sodomorum, quæ tunc etiam erat bona, nunc autem probat exterminata uoluntate dei. Quam causam loco proprio designabo.

Abraam Arithmetica & astrologia contulit Aegyptijs.
Separatio Abraam à Lot.

¶ Sodomitæ congressi cum Assyrijs, prælio uincuntur: uicti, captiui abducuntur, cum quibus Lot captiuus abducitur. Cap. XVII.

Gen. 14.
De quinque re-
gibus Sodomitarum.

Palus Asphaltitis.

Illo namque tempore Assyrijs Asiam obtinentibus, reges Sodomitarum ualde florebat in diuitijs & multa uirtute: quibus erant reges quinque, eorum prouinciâ gubernantes, Ballas, Balleas, Sinnabaris, Simoborus, & Baliorum rex. Singuli namque eorum habebant proprium principatum. Auersum quos congressi Assyrii, & quatuor partes sui exercitus facientes, obsidebant eos. Dux autem erat unusquisque suis ordinatus. Commisso autem prælio uincentes Assyrii, tributum imposuerunt regibus Sodomorum. Duodecim siquidem annis isti seruiantes, tributum sibi met impositum soluere passi sunt: tertiodécimo autem abstinerunt. Quapropter exercitus Assyriorum super eos aduenit, ducentibus simul exercitum, Amraphelo, Arioch, Chodorlaomoro, Thadallo. Isti namque & uniuersam diripuerunt Asiam, & gigantum sobolem subuerterunt. Qui cum uenissent Sodomis, castra posuerunt in ualle quæ dicitur putei bituminis. Illo namque tempore putei erant in eo loco: nunc autem exterminata ciuitate Sodomorum, uallis illa palus effecta est, quæ dicitur Asphaltitis, id est, bituminalis. De hac itaque palude rursus non post multa dicemus. Sodomitis autem cum Assyrijs congressis, & forti prælio commisso, multi quidem eorum mortui, reliqui uero captiui sunt ducti: cum quibus & Lot ducebatur, qui uenerat ad auxilium Sodomorum.

¶ Abraam irruens in Assyrios, Lot & captiuos Sodomitarum eripuit: cui regresso occurrit rex Sodomitarum, & Melchisedec rex Solymorum: deinde accepto promisso diuino de posteritate, genuit Ismael: ipseque circumciscus est precipiente domino, & Ismael, totaque domus eius. Cap. XVIII.

Gen. 14. 15.

Abraam autem cum audisset calamitatem eius, timor simul de Lot cognato eius, & misericordia in eum ingressa est, propter Sodomitas amicos atque uicinos. Et cum

festinaret eis ferre suppetias, non tardauit, sed accessit: & quinta nocte irruens super Assyrios circa Dan (sic enim alter Iordanis fons appellatur) & inueniens eos antequam armarentur, alios quidem in lectulis constitutos occidit, qui neque suspicionē cladis haberent: alij uero nondum in soporem conuersi, tamen præ ebrietate pugnare non ualentes, effugerunt. Abraam autem persequens eos, expulit eos usque ad terram Damascenorum: ostēdens uero gloriam non in multitudine, nec in plurimis manibus esse, sed confidentiam pugnantium & fortitudinem, præualere contra totius numeri quantitatem. cum trecentis namque decem & octo & tribus amicis, tantum exercitum superauit. Quicumque autem hostium effugerunt, in gloriā sunt reuersi. Abraam autem captiuos eripiens Sodomitarum, qui capti fuerant ab Assyrijs, cum pace reuersus est. Occurrit autem ei rex Sodomorum ad colloquendum, in loco qui uocatur uallis regia, in uia Solymæ ciuitatis. Suscepitque eum rex Melchisedec, quod significat rex iustus, & erat utique & sine dubio talis, ita ut propter hanc causam etiam dei sacerdos esset Solymorum, quam ciuitatē postea Hierosolymam uocauerunt. Ministrauit autem iste Melchisedec Abraam exercitui xenia, & multam abundantiam rerum opportunarū simul exhibuit: & super epulas eum collaudare cœpit, & benedicere deum, qui ei subdiderat inimicos. Abraam uero ei dante etiam decimas spoliū, munus accepit. Rex autem Sodomorum prædam quidem de Abraam non poscebat: homines uero qui eius essent, recipere precabatur, quos ab Assyrijs eripuerat. Abraam uero ait, non hoc solū se facere, sed nec aliam utilitatē ex illa se habiturum præda, nisi quæcunque pro cibo seruorum eius uidebantur impensa: partē uero quandam amicis suis fore præbendam, qui cum eo pugnaissent: quorum primus Eschol uocabatur & Aner & Mambre. Laudans autem deus uirtutem eius, ait: Non perdes mercedes tuas, dignum est enim per talibus actibus habere te gratiā. Et quæ putas fuit retributio mercedis, si nondum esset qui ei succederet: erat enim adhuc sine filio. Deus & filium ei generandū esse promisit, & multam ex illo sobolem proximamque stellarū numero profuturam. Et ille quidem hæc audiens, deo sacrificium obtulit, ab eo iussus hoc facere. Erat autem huiusmodi sacrificium: uitula triennis & capra triennis, & aries similiter triennis, & turtur & columba, quæ diuidi iusserat, autum uero nihil diuisum est. Et antequam constitueretur ara, alitibus superuolantibus pro concupiscentia sanguinis, uox affuit diuina, significans malignos proli eius uicinos fore annis quadringētis in Aegypto, in quibus afflictī superessent inimicis: & uincentes bello Chananeos, habituri essent eorum terras & ciuitates. Abraam autem habitauit circa Luzam, quæ uocatur Ogys. Est autem regio Chananeorum, non longe ab ciuitate Hebron. Et cum grauiter haberet super nō pariente muliere, deprecatus est dominum, ut ei sobolem masculi filij condonaret. Domino autem iubente, uti confideret & pro alijs omnibus bonis, in quibus à Mesopotamia educus fuerat, etiam filios ei promisit futuros. Tunc Sara præcipiente deo, unam ancillam cui nomē erat Agar, Aegyptiam genere, collocauit ei, tanquam ex ea filios habitura. Et dum concepisset ancilla, iniuriā facere Saræ præsumpsit, quasi rex foret filius, qui ex ea fuerat procreatus. Hanc dum Abraam Saræ pro uindicta tradidisset, fugam meditata est: & afflictiones nō sustinēs, deprecata est deū, ut eius miseretur: occurritque per desertū eunti diuinus angelus, iubens eam ad dominam remeare, & uitam habituram potiore castē uiuentem. Tunc namque eo quod in dominam superba ingrataque fuerat, mala talia pertulisse: quæ si inobediens esset deo, & longius abscederet, eam perire dicebat: si uero reuerteretur, fieret mater pueri in illa terra postea regnaturi. His obediens illa, ueniam reuersa à dominis suis impetrauit: & post non multū peperit Ismael: ac si quis dicat, deo nobilitatam, eo quod exaudierat dominus preces eius. Abraam itaque cum sex esset annorum & octoginta, natus est ei is quem prædiximus. In nonagesimo nono autem anno eodem constituto apparuit deus, promittens quod filius ei de Sara nasceretur, iussitque uocari Isaac: significans gentes magnas ex eo futuras, & reges, & qui oppugnantes omnem Chananeam à Sidone usque ad Aegypti terminos obtinerent. Præcepit autem, ut genus quod ei nasceretur, alijs nō misceretur, & sua genitalia circuncideret, & hoc faciendum octaua die post partū. Causam uero circuncisionis nostræ in alijs indicabo. Consulēti autem Abraam de Ismaele utrum multo tempore uiueret, longæuum significauit deus, & patrem gentium fore magnam.

Melchisedec
rex iustus.

Hierony. ad
Euagriū, in
hac parte Io
sephus refellit

Verba dei ad
Abraam.

Genesis. 16

Contemptus
Agar ancillæ
Aegyptiæ in
Saram.

Etymologia
nōis Ismael.
Repromissio
Isaac.

Genesis. 17

Et Abraam quidem in his gratias agens deo, repente circumcisis est, & omnes qui apud eum erant, & puer Ismael pariter, qui die illa tredecim erat annorum, ipse uero nouem & nonaginta annos agebat.

¶ De Abraam quomodo tres angelos suscepit: & de Lot, qui & ipse suscepit angelos hospitio: & de euerfione Sodomorum: & quomodo uxor Lot conuersa est in statuam salis: & de commixtione filiarum cum patre. Caput XIX.

Gen. 18 & 19

De susceptio-
angelorum in
domo Lot

Eodem scilicet tempore, Sodomitis diuitijs & abundantia pecuniarum elati, hominibus contumeliam faciebant: & erant impij circa deum, ut nequaquam recordarentur beneficiorum eius: auerſi sunt a susceptione peregrinorum, & circa eos affectum habere destiterunt. Exasperatus igitur in his deus, disposuit eorum punire superbiam, & ciuitatem eorum subuertere, cunctamque regionem simul exterminare, ita ut neque plantatio, neque fructus ex ea ultra cõsurgeret. Cumque hæc deus de Sodomitis decreuisset exple-re, Abraam respiciens tres angelos, dum sederet ad ilicem Mambre circa ianuam domus suæ, putaretque esse peregrinos, confurgens amplexatus est: & ibidem eos retinens, rogabat quatenus xenia eis impartiretur. Quibus annuentibus, panes repente de simila præcepit fieri: & occidens uitulum & assans, obtulit eis sub quercu iacentibus. At illi ei gratias retulerunt. Et cum adhuc comederent, de muliere quærebant ubi esset Sara. Quo dicente eam intus esse, uenturos se in futurum esse dixerunt, & inuenturos eam iam matrem existere. In hoc ergo subridente muliere, & impossibile sibi esse filium habere dicente, cum ipsa quidem nonaginta esset annorum, uir autem eius centum: tunc illi iam non se celare continuerunt, sed pronunciauerunt semetipſos angelos dei esse: & quia missi sunt, ut unus significaret de filio, duo uero Sodomitas euerterent. Hæc audiens Abraam, doluit super Sodomitis, exurgensque deum deprecatus est, rogans ne iustos & bonos perderet cum malignis. Deo uero dicente, nullum Sodomitarum esse bonum, nam si inter eos essent decem iusti, omnibus remitteret peccati supplicium, Abraam quidem cessauit, angeli uero in ciuitatem Sodomam peruenerunt, quos Lot pro susceptione rogabat (cum esset ualde circa peregrinos humanus, & Abraam benignitate discipulus) ut cum illo maneret. Sodomitis uero respicientes iuuenculos, nimio uultus decore præcipuos, & apud Lot eos successisse cognoscentes, ad uim & iniuriam eorum pulchritudinis sunt conuersi. Lot uero monente ut casti essent, & ad peregrinorum confusionem nequaquam accederent, sed reuerentiam in eorum successione haberet, quod si ita intemperantes essent, filias suas pro illis concupiscentiæ eorum se dicente præbiturum: neque sic quieuerunt. Deus autem eorum præsumptionibus indignatus, ipsos quidem excæcavit, ita ut non possent ad ingressum domus accedere, Sodomitarum uero omnem populum pestifera morte damnauit. Lot autem deo dicente ei futuram Sodomitarum perditionem, creptus est cum coniuge, duas filias assumens, quæ adhuc uirgines erant. Sponsi autem egredi contempserunt, cõsuetudinem hæc uerborum Lot esse dicentes. Deus igitur immisit gladium in ciuitatem, eamque cum habitatoribus concremauit, terramque simili exterminauit incendio, sicut dudum a me dictum est, cum bellum Iudaicum descripsissem. Vxor autem Lot decedens, cum respiceret sæpius ciuitatem, & eius curam haberet, interdicante deo ne faceret, in statuam salis conuersa dignoscitur. Vidi siquidem eam: hætenus enim manet. Fugit autem ille cum filiabus, in paruulo quodam agro se cõtinens ab igne liberatus, qui locus Segor hætenus appellatur. sic enim Hebræi modicum uocant. Illic autem desolatione hominum, & inopia ciborum afflictus habitabat. Virgines autem omne genus humanum exterminatum existimantes, cuiuscunque misceri uoluerint, licere credebant: hoc uero faciebant, ne deficeret genus humanum. Fuerunt autem filij, de seniore quidem Moab, ac si quis dicat ex patre: iunior autem genuit Ammon, quod nomen significat filius generis. Et instituerunt, alter quidem Moabitas, quorum hætenus magna gens est, alter uero Ammonitas: utraq; enim gens est in conualle Syriæ. Et Lot quidem huiusmodi esse contigit de Sodomis egressum.

¶ Quomodo Abraam migravit in Gerara: & Abimelech adauit Saram uxorem Abraæ, & de natiuitate Isaac. Caput XX.

ABraam uero migravit in Gerara Palaestina, in loco sororis Saram habens, similia prioribus simulans prae timore. Metuebat enim Abimelech locorum regem: qui etiam cum adamasset Saram, credens eam se posse corrumpere, propter concupiscentiam in aegritudinem incidit dei uoluntate: medicisque desperantibus consoporatus somnio, ne contumeliam faceret uxori peregrini, & aliquantulum leuiatus, amicis exposuit, quod deus ei hanc aegritudinem intulerat pro ultione peregrini, ut eius uxorē sine iniuria cōseruaret: quia nō sororē eam haberet ille, sed lege iunctam uxorē: & promississet se ei praebiturū de cetero sospitatē, si pro uxore ille sine timore cōsisteret. Et cū hāc dixisset, Abraam amicis suadentibus euocauit: nihilq; eum ulterius de coniuge quasi aliquid turpe passura, formidare praecepit: deum eius habere curam dicens, cuius auxilio uxorem suam per manentem sine iniuria reputaret. Deo enim protestante, cōscientiaq; mulieris, dicebat neque eam ab initio se appetisse, si esse eam scisset uxorem, sed tanquam pro sorore se ductū: rogabatq; ut mitis circa eum esset, & deum ei propiciū faceret: & si apud eum manere uellet, omnem ei hubertatem cōferret: uolēti uero discedere, danda munera rerum oīm, quibus ad eum indigens aduenisset. Hāc illo dicente, Abraam non de cognatione mulieris mentitum se esse dicebat, fratris eam filiam esse referens: & eo quod prae hoc figmentum aduentum suum non fuisse securum arbitraretur: nec esse suam culpam in illius aegritudine praedicabat, & debere regē habere de salute fidutiā, paratumq; se manere apud eum esse dicebat. Abimelech itaque & terram ei distribuit & pecunias: constitueruntq; inter se, ut sine dolo cōuersarentur, facientes ad quendam puteum foedus, quē Bersabee uocant, quod foedus putei poterit dici: sic enim hactenus à provincialibus nominatur. Post non multum uero temporis natus est Abraam filius de Sara, sicut fuerat ei à deo praedictum, quem nominauit Isaac: hoc autem significat risum. Nam eo quod Sara riserat, dicente deo quod pareret, nec iam speraret prae senectute partum, ideo filius ira uocatur. Hāc itaque annos tūc agebat nonaginta, Abraam uero centum. Natus est ergo filius, utroq; sene, quem repente post octo dies circunciderunt. Et ex illo post totidem dies mos est Iudaeorum, circuncisiones efficere: Arabum autem post annos tredecim, eo quod Ismael, qui gentem eorum instituit, filius Abraae de concubina, hoc fuerit tempore circuncisus. De quo certissime omne tempus exponam.

Quomodo Abraam monente Sara, & praecipiente domino amisit à se Agar cum filio Ismaele. Cap. XXI.

SAra natum Ismaelem de Agar ancilla primitus diligebat, nihil fauoris in eo imminuens: quem utiq; quasi proprium filium, & principatus nutrebat haeredem. Isaac autem filio procreato, non dignabatur eum nutrire cum Ismaele, cū senior esset, eumq; posset opprimere patre moriente. Suadebat ergo Abraae, ut eum in aliam regionem cū matre transmitteret. Ille uero initio quidem non apposuit uoluntatem ad ea quae Sara fieri festinabat, crudele nimis arbitratus, paruulum filium & mulierē necessarijs indigentes abijcere. Postea uero cum deo placuisset, ad ea quae praecipiebat Sara consentiens, maritum tradidit Ismaelem, qui nondum à se poterat gubernari: & aquam in utre & panem ferentē, iussit abire quod itineris necessitas imperaret. Dum ergo abeūti necessaria defecissent, erat in malis, cum esset aquatio difficilis: & exponens puerum sub quadam arbore animam protrahentem, ne ea praesente deficeret, procul abscessit. Ad quam ueniens diuinus angelus, dixit ei adesse fontem: & monuit, ut prouideret ac infantulum recrearet, dicens grandia ei esse conferenda de pueri sospitate. Illa confidens de promissionibus, & studēs alere puerum adhibendo curam, declinauit ærumnas. Cum uero puer ad uirilem peruenisset ætatem, uxor ei coniuncta est Aegyptia genere, unde etiam ipsa antiquitus fuerat oriunda, de qua filij Ismaeli nati sunt duodecim, Nabaioth, Cedarus, Abdielus, Mabsamus, Masmaus, Dumaus, Masaus, Adadus, Themaus, Ieturus, Naphisus, Cedmas. Isti namq; omnem terram ab Euphrate usq; ad mare rubrum positam tenuerunt, Nabathæā prouinciā nominantes. Sunt autem isti, qui gentem Arabicam secundum tribus ab eis uocant, & propter uirtutem eorum, & propter Abraae dignitatem. Isaac autem filium suum pater Abraam nimium diligebat, cum esset unigenitus, eiq; à deo pro munere & in senectute concessus. Prouocabat em̄ ad fauorē amoremq; suū potius parentes & ipse puer, eo quod oīni uirtuti studeret, & parētū haberet sollicitudinē, & affectū circa dei religionē.

Genesis. 20.

Excusatio Abimelech pro Sara.

Fœdus putei

Genesis. 21.

Post octo dies fuit circūcisio Iudaeorū, Arabum post tredecim annos.

Genesis. 21.

Genesis. 25.

¶ Abraham accepit à domino de immolatione Isaac. Caput XXII.

Genesis. 22.

Abraam autē cū felicitatē suam filio legitimo relicturus esset, morti uicinus, hoc uoluntate dei promeruit. Qui tentare uolens religionem eius, apparuit ei, & cuncta quæ præstitisset ei dinumerans, & quomodo hostibus superior fuisset effectus, & præsentem felicitatem eo studio percepisset, & Isaac filium habuisset, eundem filium eius sibi sacra immolatione præcepit offerri, in monte nomine Moraim eleuatum, ara ibidem collocata. sic enim apparituram eius religionem, si etiā saluti filij præponeret quod deo placeret. Abraam autem in nullo iustum esse decernens non obedire deo, sed cunctos ei ministrare debere, tanquam eius prouidentia omnes uiuant quibus est ipse propicius, celas coniugem dei præceptū, & quā ipse habuisset de cæde filij uoluntatem, sed neq̃ seruorū cuiquam hoc palam faciens, ne forte deo parere prohiberetur, sumens Isaac cum duobus seruis, & quæ erant ad sacrificium necessaria imponens asino, iuit ad montem. & duobus quidem diebus iter cum eo serui fecerunt. tertia uero, cum iam circa locum montis essent, relinquēs in campo reliquos qui cum eo erant, cū solo filio uenit ad montem, in quo templum postea rex Dauid collocauit. Portabant autem secum cætera, quæ erant sacrificio necessaria præter uictimam. Isaac uero cum esset quinq̃ & uiginti annorum, altari constructo interrogabat quid esset sacrificaturus pater, cum uictima non adesset. Ille autē dicebat, deum ad præbendum hoc idoneum, qui etiam ea quæ non sunt, abundanter hominibus condonaret: & ea quæ sunt, ab his qui in semetipsos confiderent, posset auferre, daturum ergo & illi uictimam, si propicius ad sacrificium suum dignaretur accedere. Dum ergo altare fuisset constructū, & ligna superimposita, & omnia parata, dicit ad filium: O puer, quem innumeris uotis optauī à deo mihi conferri, & dum peruenisses ad uitam, nihil est quod pro alimento tuo non feci: neq̃ me feliciorem magis arbitrabar, nisi cum te uiderem ad uirilem ætatem peruenisse, & moriens successorem mei principatus relinquere congaudebam, quia dei uolūtate tuus pater sum factus, denuo secundum eius placitum te repono, hanc fortiter porta dicationem. Deo namq̃ te cædo, qui hunc honorem à nobis dignatur accipere, eo quod placidus mihi fuit, & per omnia suffragator. Natus ergo feliciter morere, non communi modo hanc uitam egrediēs, sed à patre proprio oblatus deo patri cunctorum ob legitimum sacrificium. Reor enim quia te iudicauerit dignum nec ægritudine, nec bello, nec alia qualibet passione, quæ solent hominibus accidere, ex hac uita liberare: sed cum oblationibus & sacrificijs animam tuam suscipere, & apud se nihilominus obtinere, eritq̃ mei de cætero curam habens, senectutemq̃ regens, qua gratia te maxime nutriebam, hæc mihi deo scilicet pro te præbituro. Isaac autem habens patrem ualde fortissimum, sapientiāq̃ delectatus, & libentissime sermones eius accipiens, ait: Quod neq̃ iustum esset ut initio nasceretur, si & dei & patris iudicium esset re futurus, aut non se monstraret amborum uoluntatibus præparatum, quando licet solo patre hæc uolente facere, si non obediret, esset iniustum. Hoc dicēs, accessit ad altare pariter & ad cædem. Sed opus infirmatum est, afferente deo impedimētum. Inclamauit enim Abraham nominatim deus, suspendens eum à filij nece. Non enim quasi sanguinem desideraret humanum, cædem filij se ei imperasse dicebat, neq̃ cuius patrem eū fecerat, hūc ei auferre cum tanta impietate poscebat, sed eius mentem se probare uelle, si etiam talia fultus facere obaudiret. Cognoscens uero eius obedientiam, & excellentiā religionis intendens, delectari quidem se in his quæ præbuerat ei, nec unquam fraudandū eum omni cura dicebat, & genus eius honorandum, futurumq̃ filium eius longæuum, feliciterq̃ uicturum in omnibus bonis, præbiturumq̃ se eius soboli magnum principatū, prædicatq̃ genus eorum & multis gentibus & diuitijs esse constituendum, & memoriam sempiternam generis eius principibus affuturam. Chananaamq̃ terram armis esse possessuros, & exemplum bonifuturos cunctis hominibus. Hæc cum dixisset deus, arietem ex improviso produxit eis ad sacrificium. Illi uero præter spem semetipsos amplexantes, qui ppe qui bonorum talium promissiones audirent, osculabantur alterutrum: & sacrificio celebrato, reuerfi sunt ad Saram, feliciterq̃ degebant, cuncta quæ uellent eis præbete deo.

¶ De morte Saræ, & sepultura ipsius, post cuius mortem Abraham accepit Ceturam uxorem.

Caput XXXIII.

Obedientia
Abraæ.Allocutio
Abraæ ad filiū
Isaac.Constantia
Isaac.

ET Sara quidem non multo post tempore defuncta est, cum uixisset annis cētum uiginti & septem: sepultaq; est in Hebron permittentibus Chananæis, sepulchrumq; eius publice factum est, Abraam emente agrum siclis quadringentis à quodam Ephron de Hebron: & sepulchra sibi Abraā & eius soboles ibi constituerunt. Post hæc autē Abram duxit uxorem nomine Ceturam, ex qua ei sex filij nati sunt, & ad labores ualidi, & sapientia cauti: Zamram, Iexan, Madan, Madian, Lesboc, & Sue. nati sunt autem etiam his filij, & Iexan quidem Saba fuit & Dadan. Huic uero fuerunt Assurim & Lufurim, & Laumim. Madian autem habuit Ephā, & Apher, & Henoch, & Abida, & Eldaa. His omnibus filiis filiorumq; natis Abraam ex proprijs dona præbuit, qui & Trōglodyticam apprehenderunt, & felicem Arabiam, in quantum ad mare rubrum pertingit. Dicitur autem quod dum Apher castra fixisset in Libya, & filiorum eius filij habitassent in ea, terrā illam ex illius nomine Aphricam uocauerunt. Testatur autem meo sermoni Alexander, qui dicitur Polyhistor, sic dicens: Cleodemus autem propheta, qui & Malchus, scribens historiam Iudæorū, sicut etiam Moses legislator eorum retulit, ait quia de Cetura Abrahæ multi filij fuerunt. Dicit autem eorum nomina tria, Apheran, Surim & Iaphran. & de Surim quidem Assyriam nuncupatam, ex duobus autem reliquis Iaphran & Apheran, ciuitatem Abran & prouinciā Aphricam nominatam. his etiam auxilium præbuisse Herculem in Libya, & duxisse uxorem filiam Iaphra nomine Hecæam, & genuisse ex ea Dodorim filium, cuius fuit filius Sophon, ex quo barbari Sophaci nominantur.

Genesis 23
Sara mori
tur

Genesis 25

Alexander
dicitur Polyhistor.

¶ Quomodo Isaac quadragenarius duxit uxorem Rebeccam. Caput XXIII.

ISaac autem circa quadraginta annos iam constituto, pater Abraam ut uxor duceretur ei Rebecca, quæ fuit fratris eius Nachor neptis, filia Bathuelis, seniore[m] seruatorū suorum misit ad desponsandam eam, magnis fidei sacramentis obstrictum, quod hoc modo faciebant: Sub femore manum mittentes, deinde inuocantes deum testem omnium futurorum. Misit autem & munera ibidem commanentibus, quæ apud illos essent rariora, aut nec omnino in illa regione reperirentur. Qui multo tempore uadens, eo quod sitister agentibus dira Mesopotamia, hyeme quidem propter luti profunditatem, æstate autem propter aquæ defectionem, insuper etiam latronibus ibidem commorantibus, quos defugere non esset facile, nisi prouidentia uiatoribus inhæreret, uenit in ciuitatem Carrenorum. Cum ergo esset in suburbanis, uirgines uidit plures euntes ad aquam: orauitq; deum ut Rebecca, ob quam desponsandam filio eum miserat Abraam, si secundum uoluntatem eius essent nuptiæ celebrandæ, inter illas inueniretur: & ita cognosceretur, ut alijs quidē aquā poscenti negantibus, illa præberet. Et ille quidē hanc habens uoluntatem, uenit ad puteum, rogauitq; uirgines ut potum ei præberent. Illis autem auertentibus se, decemque aquam domum portare, & nō præbere illi, quæ utiq; difficile posset hauriri: una ex illis omnibus increpans eas pro peregrino, quasi non esset hominibus ad illas aliquid quando communio, quæ neq; aquam participarent egeno, sola ei præbuit abundanter. Ille autem in spem rerum omnium ueniens, insuper uolens cognoscere ueritatem, laudabat eius benignitatem atq; nobilitatem, quia etiam cum suo labore egentibus sufficientiā præbere minime declinasset. Interrogabat autē de quibus parentibus esset, optauitq; quod illi foret gratissimum, ut in domum uiri boni ueniret, filios ei paritura germanos. Illa uero neque hæc inuidit uolēti cognoscere, sed & genus indicauit: & Rebecca, inquit, ego dicor, pater autem Bathuel fuit, sed ille quidem iam defunctus est. Laban uero frater noster est, qui & domui prospicit simul & matri, & ille meæ uirginitatis sollicitudinem gerit. Ille uero gaudebat in his quæ facta fuerant atq; dicta, deum ita uidens suo itinere clara prospicere, & proferens redimiculum, & alia pariter ornamenta, quibus uirgines decet uti, dedit puellæ, ut ei causa poculi hæc retributio foret & honor, iustum esse dicēs, ut talia mereretur, quæ fuerit bona præter uirgines uniuersas. Poscebat autem apud eos succedere, quando ad eam integrius aliter peruenire nequiret, cum iam nox utiq; superesset. Portabatq; ornamenta muliebria ualde preciosa, æstinians nihil sibi esse cautius, quibus iam uidebatur expertus, & conijcere ex ea & matris & fratris eius clementiam, et quia nihil esset eorum uirtuti difficile. neque se eos grauaturum, sed mercedem peregrinationis præbiturum, & proprijs impensis usurum esse dicebat. Illa uero de parentum

Genesis 24.

Oratio serui
Abrae pro
Rebecca.

quidem suorum clementia recte cum asseruit arbitratum: culpauit autem per 30 mercedibus uerbo, cum esset utique omnia sine mercedibus habiturus. Sed ut nunciaret prius Laban fratri, quo permittente accersendum esse dicebat. Cum ergo factum hoc fuisset, peregrinus adductus est, & camelos quidem sumentes Laban famuli eius diligentiam adhibebant, ipse uero coenaturus ingrediebatur cum eo, & post coenam ad eum matremque puellae locutus est, dicens: Abraam Thare quidem est filius, uester autem cognatus. Nachor enim horum o mulier puerorum auus, frater Abrae fuit ex eodem patre uel matre, is ergo misit ad uos, petens hanc puellam uxorem filio suo esse iungendam, qui legitimus est ei solus, in omnibus bonis enutritus, cui possibile quidem fuit, felicissimam exinde mulierem ei copulare, sed noluit. Honorans autem genus, nuptias postulat, cuius studiū ac uoluntatem nolite continere. Dei namque uoluntate talia mihi praeter spem contigerunt, & puellam citius & uestram inueni domum. Dum enim essem proximus ciuitati, uirgines uidens plurimas ueniennes ad puteum, orauit ut in istam inciderem, quod scilicet factum est. Nuptias ergo diuina prouidentia dispositas uos quoque firmate. Illi uero per ea quae eis fuerant secunde collata, dispositionem diuinæ uoluntatis intellexerunt: miseruntque, sicut petebat, uirginem, quam duxit Isaac potius omnium rerum Abrae. Nam qui nati fuerant de Cetura, exinde migrauerunt.

Genesis. 25

¶ Abraham moritur, & sepelitur in Hebron cum Sara uxore sua.

Caput XXV.

Post paululum uero temporis mortuus est etiam Abraham, uir quidem omni uirtute summus, & digne a deo pro studio, quod circa eum habuerat, honoratus. Vixit autem omne tempus suum annis centum septuagintaquinque, & in Hebron cum Sara conuulsa a filiis suis Isaac & Ismaele sepultus est.

¶ De partu Rebeckae: & quomodo Isaac peregrinatus est in Geraris tempore famis: & quia cum sensisset, & calligarent oculi eius, benedixit Iacob, cum putaret se benedicere Esau.

Caput XXVI.

Genesis. 25

Porro post mortem Abraham concepit uxor Isaac, cuius uentre nimis intumescente, haesitans consuluit dominum, responditque geminos parituram fore Rebeckam, & in omnibus eos gentibus esse nominandos: maioris autem primatum esse minuendum. Perperit ergo ei paulatim secundum diuinum eloquium geminos filios, quorum senior quidem (ut credimus) a capite usque ad pedes erat hirsutus uehementer, quem iunior praecedente senecbat a planta. Diligebat autem pater quidem seniore qui uocabatur Esau, secundum etymologiam pilorum. Hebraei namque capillaturam Seiron dicunt. Iacob autem iunior charus erat genitrici. Fame uero superueniente, dum Isaac placuisset ut iret in Aegyptum, hubertuosam ualde prouinciam, pergebat in Geraris deo praecipiente. Hunc suscepit rex Abimelech pro muneribus & amicitijs Abraham. Et cum multo circa eum fauore fuisset usus initio, in hoc permanere semper inuidia faciente prohibitus est. Videns namque deus Isaac esse praesentem, & tanto cum studio fouentem, expulit eum. Ille uero huiusmodi inuidia tentatus per Abimelech, tunc quidem discessit in agrum qui dicitur Pharan, id est, conuallis, non longe a Geraris, ubi cum foderet puteum, irruentes pastores in lite congressi sunt, prohibentes illud opus impleri, quo nolente contendere, praualuisse uidebantur. Discedens autem alium fodiebat. Et uisum facientibus alijs quibusdam Abimelech pastoribus, etiam hunc relinquens abcessit, expectans bonae uoluntatis gratiorem licentiam.

Genesis. 26
Abimelech
rex, Isaac per
inuidiam ex-
pulsus.

Roboth.
Eschon.
Sitenna.

Quod dum sponte ei fuisset concessum, ut puteum sine prohibitiōe foderet, Roboth puteum appellauit, quod nomen significat spatiosum. Priorum uero alium quidem Eschon appellauit, quod potest dici litigium, alium uero Sitennam, quod nomen significat inimicitias. Isaac itaque rerum magnitudine fortitudinemque pullulabat. Abimelech autem contra se crescere putans Isaac, propter hoc quod cum eo degens ex incertis inimicitijs egerat, metuens ne prior amicitia nihil ei prodesset, conuerso Isaac ad ultionem eorum quae uidebatur esse perpeffus, amicitias rursus cum eo firmauit, & unum ducum suorum nomine Phicholum ob hoc destinauit. Et cum omnia quae poposcerat Abimelech, meruisset propter Isaac bonitatem, qui recenti iracundiae priscam gratiam in se inque patrem suum habetam praeposuerat, tulit eum in propria. Isaac uero filius Esau, circa quem maximum pater habebat affectum, cum esset annorum quadraginta, duxit uxores, Ada Elomis filiam, & Olibema Sebegonis, uirorum inter Chanaanæos ualde potentium, semetipsum faciens do-

De uxoribus
Esau.

minum in potestate nuptiarum, neq; patris consilium sumens, quia nec permisset Isaac, si in eius uoluntate iaceret. Non enim libéter habebat, ad prouinciales suam copulare cognationem. Nolens autem molestus esse filio, ut iuberet eum abstinere à mulieribus, tacere decreuit. Cum senex autem esset, & aspectum penitus non haberet, euocans Esau, & se neclutem indicans, quia & propter cecitatem & passionem uisus, impedimētum ei iam esset deo seruire, iussit eum egredi ad uenandum, ut dum caperet quodcunque potuisset, prępararet ei ad cœnam, postq; domino supplicaret, ut auxiliator ei in omni uita & cooperator existeret, incertum esse dicens, quando etiam moreretur, & ante hoc se ei prębiturum, ut deum propiciū eius orationibus habere mereretur. Et Esau quidem ad uenationem egressus est. Rebecca uero deum pro fauore Iacob rogabat, & pręter Isaac uoluntatem, iussit eum hoedos occidere, cœnamq; pręparare. Iacob autem ministrabat matri, ei semper obediēs. Cum uero fuisset cœna parata, hoedi pelle brachia conuoluit Iacob, ut pater propter pilos esse crederet Esau. Nam cum in omnibus alijs affimilaretur, eo quod essent gemini, in hoc tantummodo differebant, trepidusq; Iacob, ne antequam fieret orationes, repertus in hac calliditate, patrē ut contraria faceret iritaret, proferebat patri cœnam. Isaac uero sentiens uocem Iacob, proprio eum nomine uocitabat. Illo autem brachiū porrigente, cui pellem circundederat hoedi, contingens eum Isaac, ait: Voce quidem Iacob proximus, secundum pilorum uero profunditatem Esau mihi esse uideris. Nihilq; suspicans mali, cum cœnasset, conuersus est ad orationem & dei preces: Domine, inquit, omnium seculorum, & creator uniuersę substantię, tu patri meo magnificam fortitudinem concessisti bonorum, & me dignum pręsentibus effecisti rebus, & ex me procedentibus promissisti adiutorem, & propiciū, & datorem semper esse meliorum. Hęc ergo confirma, & me noli despiciere propter pręsentem necessitatem, propter quam & pręcipue te deposco, & hunc filium propiciū serua mihi, & ab omni malo semper sine passione custodi, dans ei felicem uitam, possessionemq; bonorū, quorumcunq; tibi pręparare potestas est. Fac autem eum metuendum inimicis, amicis honorabilē atq; gratissimū. Et ille quidem arbitratus pro Esau se orationes facere, rogabat deum. Mox enim ut cessa uit, à uenatione affuit Esau. Isaac autē sentiens quod egerat, quiescebat. Esau uero petebat similia, quę fratri fuerant iam collata. Patre uero negante, eo quod omnes in Iacob fuissent orationes expensę, luctum agebat, quod esset oratione frustratus, eiusq; lachrymis afflictus pater, eo quod circa uenationem & fortitudinē corporis esset aptus, in armis & omib; operibus Esau probabilem fore dicebat, eumq; fructum earum rerum, & gloriam sempiternam etiā genus quod ab eo descēderet habiturū, fratri uero esse seruiturum.

De uenationibus Esau.

Iacob & Esau

Oratio Isaac sup Iacob.

¶ Iacob timens fratrem, fugit ad Laban, ubi filias eius duxit uxores cum ancillis earum: ex quibus filios 12. genuit & unā filiam: qua uiolata à Sichem filio Emor regis Sichimorum, indignati fratres eius, uirgines oppidanos contrucidarunt.

Caput XXVII.

Genes. 28.

Iacob autem metuentem fratrem, ulcisci se in eo uolentem, pro eo quod in illo deliquerat, mater eripuit. Marito autem hęc persuasit, ut Iacob de Mesopotamia cognatam suam daret uxorem, cum iam Līmaelis patrui filiam Basemath Esau coniugem accepisset. Non enim erant deuoti Chananæi circa Isaac, in prioribus eius bellis ualde grauati, cum Barematim cepisset, circa quam pręcipue laborauerat. Iacob autem in Mesopotamiam missus à matre propter nuptias filię Laban eius germani, permittente Isaac nuptias celebrari, eo quod ei fuisset uxoris consilio persuasum, per Chananæam properabat, & propter odium prouincialium, apud nullum succedere uoluit, sed sub dio tacebat, caput suum lapidibus subditis superponens ibiq; per somnium uidit huiuscemodi uisionem: Astitisse scilicet sibi scalam, à terra pertingentem ad cælum, & per eam descēdisse figuras, honestiorem naturam habentes quā homines, & ad ultimum super eam deum manifeste sibi met apparentem, nominatimq; uocantem, & huiusmodi uerba facientem: Iacob, cum patris boni sis filius, & aui qui gloriam magnę uirtutis inuenit, fatigari te in pręsentibus non oportet, sed sperare meliora. etenim opulentissima tibi maximum bonorum in meo solatio erit ubique pręsentia. Abraam itaq; ex Mesopotamia huc ego deduxi à cognatis expulsum, & patrem tuum cunctis felicem ostendi, quorum non

Iacob sub dio quiescit. Scala Iacob.

Verba dei ad Iacob.

Genfis. 29.
Bethel diui-
nas hostias fi-
gurat.

Pulchritudo
Rachelis.
Oratio Iacob
ad Rachel.

minorem partē in te quoq; reponam. Confidens ergo & hoc itinere tuo proficiscere, me dirigente securus. Impetrabis enī & nuptias, ad quas ualde festinas: eruntq; tibi filij boni, quoq; multitudo numero maior erit, & potētiore filios derelinquent, quibus ego huius terrae potentiam condonabo, eorumq; filijs, qui replebunt omnem quam sol respicit terram, simul & maria. Sed neq; ullum periculum timeas, nec laborum multitudinē me tuas, me providente omnia, quae tibi conferenda sunt & in praesentibus, & multo magis in posteris. Haec itaq; deus Iacob praedixit: ille uero laetus effectus in his quae uiderat, fuerantq; promissa, glorificauit illos lapides, quippe cum tantorum bonorum factum ei fuisset illic alloquium: uotumq; fecit, immolaturum se super eos, si acquirere uitam impasibilem remearet: deoq; promissum exoluit denuo remeans. Nam & ipsum agrum honorandum esse decreuit, eiq; Bethel nomen imposuit, quod diuinas hostias latina lingua significat. Procedens autem ad Mesopotamiam, longo tempore peruenit in Carran. pastoresq; in suburbanis inueniens, & pueros adolescentulos & uirgines, ad quēdam puteum aquam haurituros, morabatur cum eis potum quārens, & uerba cum eis habens, percontabaturq; ab eis, si nossent quendam Laban adhuc superesse apud se. Illi uero oēs se nosse dixerunt, talemq; esse uirum qui ignorari non posset: eiusq; filiam unam cum eis pascere gregem, quam mirabantur non esse praesentem, dicentes ei: Ab ipsa integrius poteris cognoscere, quaecunq; de illo audire desideras. Haec itaq; illis dicētib; astitit puella cum pastoribus qui unā descenderant, eiq; Iacob ostenderūt, dicentes: Peregrinus iste uenit de patre tuo consulens. Illa uero per infantiam laeta facta propter Iacob praesentiam, requirebat eū, & quis esset, & ad eos unde uenisset, & qua causa fuisset adductus, orabatq; simul, ut esset possibile praestandi ei, quibus uenisset egens. Iacob autem non propter cognationis causam, neq; propter fauorem praesentem, sed amore puellae uictus obstupescerebat, pulchritudinem eius talem esse conspiciens, ut paucae mulierum ita florent, & ait Ad te mihi patremq; tuum (si tamen filia es Laban) familiaritas est, ex antiqua mea tuaq; generatione consistens. de Thare enim Abraam & Aram & Nachor filij sunt progressi. Bathuel autem tuus auus, filius est Nachor. De Abraam autē & Sara, quae nata est de Arā, Isaac meus est pater. Vicinum autem & nouum cognationis pignus inuicē possidemus. Rebecca enim mater mea, Laban patris tui soror est, ex eodē simul patre & matre progenerita. Consobrini siquidē sumus ego & tu. Nunc autē inueniēs uos amplector, antiquamq; nobilitatē renouaturus assisto. Illa uero recordata (sicut iuuenibus solet accidere) quae praedidisset a patre de Rebecca, & parentes sciens eius nomē desideranter audire, propter paternum fauorem, ad lachrymas adducta est, & amplexata Iacob. Quem cum osculata fuisset, perducere maxima delectatione optabat ad patrem, omnibusq; domesticis memoriam matris eius esse dicebat, impenditq; ei totius boni retributionem, eumq; ad patrē iam uenire iubebat, & sequi se praecedentem, nec eius delectatione fraudari amplius illo tardante poterat. Haec dicens, ducebat eū ad Laban. Cognitusq; ab auunculo, & ipse sine formidine inter amicos erat, & illis maximam delectationem conferebat, inopinabiliter eis ostensus. Post non multos itaq; dies, Laban se gaudere quidem in eius maxime praesentia & ultra quam posset indicari sermone, dicebat: causam uero pro qua uenisset, patrem matremq; senes derelinquens, & eius praesentiae solatijs indigentes, ab eo quārebat, praebiturumq; se ei omnia quibus opus haberet. Iacob autem omnem ei causam narrabat, dicens Isaac fuisse geminos filios, se & Esau, quem dum pro paternis orationibus matris sapientia sefellisset, illum se interficere uoluisse dicebat, tanquam ablato sibi a deo regno, & bonis quae pater optasset, & hanc fuisse causam suae praesentiae, materno mandato factae. Oibus enim nobis, inquit, sunt fratres, sed mater illius amplius cognationē metuens, ita mihi prospexit, quod utiq; solum munimen meae pueritiae indicauit. Vnde deum respiciēs, in praesentibus sum securus. Laban autē & propter parentes promissit omnem se ei participare clementiam, & propter matrē, cuius pro fauore licet absentis, studiū suum circa eū se dicebat ostendere, gregis scilicet curam cum habituq; constituere se dicebat, & praeposendum his exoptabat, uolentemq; ad proprios remeare parentes, eū talibus donis & honoribus dimittendum, qualibus talis cognatus iuste promeriturus esset. Iacob autem libenter haec audiens, donec esset quidem apud eos, hunc laborē gratissime ferre se respon-

dit, mercedem uero pro tali labore, Rachel nuptias postulauit, cū etiam propter alia honore digna apud eum haberetur, tum maxime quod ministra eius fuisset aduētus. Amor namq̃ puellæ eum huiusmodi uerba facere compellebat. Laban autem gauisus in his, annuit ei puellæ nuptias, nec alium generum meliorem sibi optasse uenturum, si tamen aliquantum tempus apud eum maneret. ad Chananæos enim se nō missurum filiam, quādo etiā de sororis cura poenitentiam agere se dicebat, quod eam ibidem direxisset. Cum uero Iacob hoc fieri consentiret, septem promisit annos. tantum enim iudicauit socero ministrandum, uirtutis suæ præbens experimētum, ut quis esset, magis cognosceretur. Laban uero suscipiens sermonem, transacto tempore proposuit epulas nuptiarum. Nocte uero superueniente, ignorante Iacob, collocauit ei alteram filiarum Liam, seniorē & non decoram aspectu. Ille uero per ebrietatem & noctem ei permixtus, die facto apud Laban de iniustitia querebatur. Qui dandam ueniam necessitati poscebat, ob quam talia gesserat. non enim per malignitatē ei Liam dedisse, sed alia maiori causa uictum se hoc fecisse dicebat, quæ tamen impedire non posset, sed amati daturum se eam post septem alios annos promittebat. Consensit ergo Iacob, nihil scilicet aliud ei amor puellæ facere permittebat. Et præteritis alijs septem annis, Rachel accepit uxorem. Erant autem ambabus ministræ, quas dederat pater, Zelpha quidem Liæ, Rachel uero Bala, non quidem ancillæ, sed subditæ. Et Liæ magna erat sollicitudo de amore uiri, quem habebat circa sororem, sperabatq̃ se existentibus filijs honorandam, & exorabat continue deum. Natoq̃ filio masculo, & propter hoc conuerso ad eam marito, Ruben filium nominauit, eo quod dei misericordia ei fuisset concessus. hoc enim significat istud nomen. Habuit autem post tempora etiam alios tres filios, Simeon, quod nomen significat, exaudibilem ei fuisse deum, deinde Leui, quasi firmator societatis, post hunc Iudam, quod significat gratiarum actionem. Rachel autem metuens ne propter copiam partus sororis, minorem apud uirum partem haberet, collocauit cum Iacob suam famulam Balam: ex qua nascitur Dan, quod a deo iudicatum lingua Latina significat. & post hunc Nephthali, tanquam ex machinati onibus, eo quod contra partus sororis copiam, arte fuerit usa. Hoc autem & Lia fecit contra sororis opus denuo machinata, collocauit ei & ipsa suam famulam, & natus est de Zelpha filius Gad, quod quis poterit appellare fortuitum, & post hunc Aser, quod beatificū potest dici, quia Liæ gloriam cumulauit. Cum autem Ruben senior filiorum Liæ matri mandragoræ mala portaret, Rachel aspiciens dari sibi poscebat, quem cupiuerat cibum. Illa uero non cōsentiente, sed sufficere ei dicente, quia eam uiri honore priuasset, Rachel mitigans sororis iram, concessuram se ei dicebat, ut cum ea uir illa nocte dormiret. Quia hoc percipiente munus, Iacob cum Lia dormiuit. Rursus ergo nati sunt ei filij, Issachar quidem, quod significat ex mercede factum: Zabulon, quod significat fauoris pignus ad eā. Nata est autem & filia Dina. Post hæc uero tempora natus est & Rachel filius Ioseph, quod indicat augmentum alicuius faciendum. Hoc ergo omne tempus, quod sunt anni uiginti, pascebat soceri greges. Post quod rogabat, ut sumptis uxoribus ab eo discederet. Socero autē hæc nō permittente, latenter hoc facere cogitabat, uxoresq̃ requirebat quid de perfectione tractarent. Illis autem discedere libenter habentibus, Rachel & simulacra deorum quos colere patria lex erat, pariter furata, cum Lia sorore fugiebat, & utriusq̃ pueri, & puellæ cum filijs, & quæcunq̃ possessio eis erat. Ducebat autē Iacob etiam gregum medietatem, non respiciente Laban. Rachel ergo deorum simulacra portabat, licet docuisset eā Iacob deorum huiusmodi honorē spernendū, ut si cōprehenderetur patre sequēte, ueniam illa ad hæc confugiens impetraret. Laban autem post primum diem cognoscēs Iacob discessum simul & filiarum, multa animo perpeffus mala, persequabatur maxima uirtute circumdatus, & septima die in quodam colle procul eos collocatos inuenit. & tunc quidē quia erat uespera, requieuit. Visio autem ei apparuit, monens quatenus sumēs generum atq̃ filias, cōquiesceret: & nihil in eos per furorē præsumeret, sed ut pactum faceret cū Iacob. Quod si eius paucitatē contēnens, aggrediretur cū eo pugnare, ei se auxiliū dicebat illa uisio præbiturā. Laban autē dñi huiusmodi ei factum a deo fuisset alloquū, orto die Iacob euocans, & manifestans ei uisionē, cui credēs ad talia declinasset, coepit eū culpāre, dicens: quā eum & pauperē uenientem ad se, & oīem indigentē suscepit, eiq̃ cunctam.

Iacob per ebrietatem & noctem nesciens Liam miscetur

Nomina filiorum Iacob, & nomina eorum

Fuga Iacob cum uxoribus & filiis

Genesis. 30. Insecutio Laban

suæ possessionis tribuerit libertatem. Nam & filias meas, inquit, cōiunxi tibi, fauorē tuum circa nos per hæc augendum esse confidens; tu uero neq; matris tuæ, aut communis onis, quam circa me per cognationem habes, neq; uxorū quas duxisti, pudorem gerēs, neq; filiorū quorū sum auus, lege belli apud me usus es: possessionem quidem meā auferens, filiabus autem genitorem suum fugere persuadens, & sacra quoq; paterna diripiens, domū utiq; portaturus, quæ & à meis parentibus honorata sunt, & à me religione ipsa coluntur. & hæc quidem quæ nec expugnantes inimicos suos faciunt, tu perpetrasti cognatus, & sororis quidem meæ filius, filiarum uero maritus, peregrinusq; & coepulator meus, domui meæ nequaquam talia ingerere dubitasti. Cum hæc dixisset Laban, Iacob ita satisfaciebat, dicens: Ego non solum deum patriæ desiderauī, sed etiam omēs unā cognatos; & post tantum tempus, dignum est me ad propria remeare. Pro præda uero quod dicis, alio iudicante, tu potius inuenieris iniustus, cum te deceret gratias nobis soluere pro his quæ à me custodita & facta maiora sunt. quomodo in hoc iustitia non priuaris, cum mihi ingratus existis? cur partem eius paruam sumentes abcessimus? Filiae uero tuæ non mea malignitate secutæ sunt, sed iusta deuotiōe, quam scimus uxoribus legitimis circa uiros posse competere. Sequuntur itaq; non tantum me, quantum filios. Et hæc quidem ipse dicebat, ne aliquid gereretur incongruum. Querebatur autem, accusationemq; faciebat, quia cum matris eius uideret esse germanus, & filias ei iunxisset, impetis eum uulnerasset asperrimis, uiginti annis eum detinens; & alia quidem nuptiarū occasione fecisset, quæ licet fuissent crudelia, leuiter sustinuisset; peiora tamen facta post nuptias, quæ quilibet etiam inimicus effugeret. Reuera enim ualde crudeliter Laban usus est Iacob. Videns enim deum ei ad quodcunq; uoluisset præstabilem, promittebat ut quicquid natum fuisset ei præberet, interdum quicquid procederet album, aliquando uero quæq; nigra nascerentur. Crescente autem sub nomine Iacob gregum partu, aliquando quidem fidem de præsentī non custodiebat, aliquando autem in alterū annū præbaturū se esse dicebat, eo quod multitudinem gregum uideret abundare, cum in futuro tantam fore potius desperaret; fallebatq; rursus in his quæ nata conspiceret. De sacris autem furatis inquisitionem fieri iussit. Cum autem accepisset Laban perscrutandi potestatem, Rachel hoc audiens, posuit idola in stratorio cameli qui portabat eam: & sedens, dicebat naturalem purgationem sibi imminere. Et Laban quidem cessauit amplius perscrutari, nō credens filiam cum tali passione posse ad idola accedere; fecitq; cum Iacob fœdus, in nullo eorū se memoriā quæ gesta fuerant habiturum, sed & ille dilecturum se filias eius. Et has pollicitationes fecerunt super montes quosdam, in quibus columnam statuerunt sub schemate aræ: unde mons ipse dicitur Galaad, ex quo hactenus Galaaditin terram appellant. Et cum factis pactionibus immolassent, Laban quidem reuersus est: Iacob autem in Chananaeam procedenti subinde uisiones apparebant, de futuro ei spem optimam pollicentes. Et locum quidem illum appellauit dei castrum. Volens autem nosse quid eius cogitaret frater, singula cogniturus cum integritate præmisit; metuensq; propter priscam suspicionem, præcepit his quos mittebat, ut dicerent Esau: quia Iacob putans iniustum esse ut hic te irascente conuiuere, de prouincia sponte discessit: & nūc sufficiens tempus esse putans reconciliationis, reuersus est, uxores & filios ducens cum diuitijs acquisitis, & cum preciosis rebus semetipsum tibi traditurus: quia maximum bonum fore iudicat, ut cum fratre fruatur his, quæ ei sunt à diuinitate collata. Et illi quidē hæc ei indicauerunt. Esau uero letus effectus, fratri cum quadringentis occurrit armatis. Iacob autē audiens uenire eū in occursum sibi cū tātis armatis, expauit. Deo tamen spem salutis suæ commisit, & prouidentiam rerum præsentium fecit, quatenus & ipse suos sine passione seruaret, inimicisq; præualeret, si aliquid iniustum facere uoluissent. Distribuens ergo eos qui cum ipso erant, alios quidem præmittebat, alios autē post tergum proxime sequi iubebat: ut si uim paterentur qui præmissi fuerant insistente fratre, refugium sequentes haberent: & omnes qui cum eo erant hoc modo disponens, misit quosdam fratri munera deportantes. Erant enim iumenta quæ mittebantur & multitudo quadrum uariorū, quæ grata suscipientibus forent, eo qd illi rarius hæc haberent. Mittebantur autē diuersis uicibus, ut frequēter aduenientes multi esse putarent. Placabat autē per dona

Excusatio Iacob.

Defraudatio Laban in Iacob.

Inquisitio idolorum.

Genesis. 23
Iacob reuertenti in Chananaeam, uisiones apparet.

fram eius, uel si adhuc aliqua indignatio remansisset, sed etiam sermonibus blandis iube-
bat uti, quos mittebat ad eum. Hac disponens per totū diem, nocte ueniente mouebat
suos. Cumq; torrentem quendā nomine laboch transirent, iacob ibi remanenti uisio quæ
dam apparuit, cum qua luctabatur, illa utiq; uisione certaminis faciente initium: quæ est
am uoce uisa est simul & uerbis, letariq; monens eum in his quæ facta uidebant: nec mo-
dico se præualuisse crederet, sed grandem angelum dei uicisse, & hoc signū arbitrari ma-
gnorum sibi fore bonorū, & quia nunq̃ eius deficeret genus, nec fortiorē hominū quenq̃
illius esse uirtutis: præcepitq; eum uocari Israhel, quod Hebraica lingua significat reluctā-
tem angelo sacro. Hac igitur iacob poscenti illa uisio p̃dicebat. Qui sentiēs angelum dei
esse, rogabat ut quam partē habiturus esset, ei significaret. Et uisio quidē cū dixisset ista,
disparuit. Letatus aut in his iacob, Phanuel locum denominauit. Cumq; ei propter cer-
tamen dolor fuisset exortus circa neruū latum, & ipse abstinuit eo cibo, & propter illum
neq; nobis est comestibilis. Proximū uero iam audiens fratrem esse, iussit præcedere utran-
que coniugē seorsum cū suis ancillis, ut de longe cōspicerent opera uiroz pugnantium,
si hoc uoluisset Esau. Fratrem autem sibi proximum ueniētē ipse salutauit, nihil dolose de
eo cogitantem. Et Esau amplexus eū, requirebat de multitudine filiorū & mulierum. Et
eum cognouisset, ipse quidem uenire eos rogabat ad patrem. iacob aut excusante de iu-
mentorum labore, Esau discessit in Seiran. illic eū cōmorabatur, appellauitq; uillam de
sua scilicet hirsuta capillatura. iacob aut uenit ad Scenas, id est, ad tabernacula, quæ hactē-
nus sic uocantur. Vnde in Sichimam quoq; profectus est, quæ ciuitas est Chananæorū.
Sichimitis autem festiuitatē habentibus, Dinā quæ fuit filia iacob, sola transiuit ad ciuita-
tē, emptura ornamentū prouincialium mulierū. Videns autem eam Sichem regis He-
mor filius, eam corripuit abreptam: & amore confectus, deprecabatur patrem ut ei pu-
ellam acciperet in uxorem. Ille uero consentiens uenit ad iacob, supplicans ut filio suo Si-
chem, Dinam lege coniungeret. iacob autem neq; contradicere ualens propter dignita-
tem supplicantis, neq; legitimū iudicās alienigenæ filiam copulare, petit concedendū
sibi spatium, ut deliberaret de quibus ille poscebat. Abscessit ergo rex, sperans iacob nu-
ptias filio suo cōcessurum. iacob autem indicans filiis & corruptionem sororis & suppli-
cationem Hemor, petebat cogitandum esse quid fieret. & plurimū quidem tacebant, con-
silium non inuenientes. Simeon autem & Leui puellæ fratres, ex eadē matre nati, huius-
m odi sibi constituerunt adinuicem actionem: ut cum esset festiuitas, & Sichimitæ epulis
& requie uterentur, incunctanter primis custodīs assistentes, dormientes occiderent:
& uenientes in ciuitatem, interficerent omnē masculum, & regē cum eis, & filium eius,
solisq; parcerent mulieribus. Hac autem efficientes, præter conscientiam patris reuoca-
uerunt Dinam. iacob autem factorum magnitudinem admiranti, & filiis irascenti, deus
assistens iussit eum confidere: & purificantem tabernacula, sacrificia celebrare: quæ prius
cum iret in Mesopotamiam, pro somnii apparitione deo uouerat. Cum igitur purgaret
suos, Laban deos inuenit: neq; enim sciebat à Rachel furatos, & quod eos celasset in terra
sub arbore quadam. Hos igitur exinde tollens, sacrificabat in Bethel: ubi somnium uide-
rat, cum in Mesopotamiam prius iret. hinc enim proficiscens uenit in Ephrata, ubi Ra-
chel ex partu mortuam sepeliuit, quæ sola inter cognatos in Hebron honorē sepulturæ
habere non meruit. Et cum ualde fleuisset, filium ex ea natum Benjamin appellauit, pro-
pter dolorem qui ob eum matri prouenerat. Isti sunt ergo omnes filij iacob, masculi qui-
dem duodecim, scēmina uero una. Horum octo legitimi, de Lia quidem sex, duo uero de
Rachel, quatuor de famulabus, bini ex utraq; quorum nomina dixi superius.

¶ Moritur Isaac in Hebron & sepelitur, Rebecca prius defuncta.

Caput XXVIII.

VENIT ergo hinc in Hebron ciuitatem positam inter Chananæos. Illic autem Isaac cō-
morabatur, & paululum quidem pariter uixerunt. Rebecca autem iacob uiuam
nō reperit. Moritur autem & Isaac, non post multum quā filius eius aduenerat: & sepul-
tus est à filiis cum uxore in Hebron, ubi erat eius sepultura parentum. Fuit autem Isaac
deo uir charus, & multa eius prouidentia dignus post patrē suum Abraam, & ualde lon-
gæuus, Cumq; uixisset centum & octoginta quinq; annis cum uirtute, defunctus est.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS IYDAICAE LIBER SECVNDVS.

¶ Quomodo Esau & Iacob, Isaac filij, habitacula diuiserunt.

Caput .1.

Genesis. 35.

OST MORTEM uero Isaac, filij eius inuicem habitacula diuiserunt, non ea quæ acceperant & tenuerant, sed Esau quidem ciuitatem Hebron fratri cedens habitauit in Seir, & in Idumæa regnabat, quam regionem ita à semetipso uocauit. Edom enim nominatus est, quam nuncupationem huiusmodi uenationis causa fortitus est: Aliquando labore uenationis esuriens redibat, cum adhuc puer esset ætate, inuenitq; fratrem lentem sibi præparantem ad prandium, rubeum colorem nimis habentem: & propterea potius incli-

Esau cur nuncupatus Edom.
Genesis. 36
Hebrei Edō rubeū dicūt.

tatus rogabat ut ei præberet ad cibum. Qui uendere sibi primatum propter cibum per eius esuriem compulsi fratrem. Ille uero fame compulsus, cessit cum sacramento primatum. Quamobrem propter ruborem cibi, à coætaneis infantia: tēpore Edom uocatus est. Hebræi namq; Edom rubeum dicunt. Et ideo regionem sic appellauit, quam Græci honestius Idumæam denominauerunt. Fuit autem pater filiorū numero quinque, quorum lehus quidē, & Ihelom, & Core, ex una muliere sunt geniti, Oolibama nomine: reliquorum uero Eliphaz quidem ex Ada, Rahuel autem de Basemathæa sunt nati. lehus quidē filij nō fuerunt. Eliphaz uero fuerunt legitimi quinq; Theman, Omar, Sophu, Gatham, Cenez. Amalech em naturalis erat, de concubina Thamna nomine procreatus. Isti siquidem habitauerūt in Idumæa, quæ Gobolitis est dicta, & ab Amalech Amalechitis est appellata. Cum enim aliquando magna fuisset Idumæa, & in tota regione nomen integrū retinebat, & in partibus appellationes ab habitatoribus conseruabat. Contigit autem Iacob, ut ad tantam felicitatis magnitudinem perueniret, quæ facile ab alijs apprehendi non posset. Diuitijs enim cunctis prouincialibus eminebat, & filiorum uirtutibus inimitabilis & conspicuus erat: nec ullius rei penitus indigebat, quando illi ad opus manuum & laborum tolerantiam erant prompti, & ad intelligentiam præparati. Intantum uero habuit eius prouidentiam diuinitas & felicitatis curam, ut etiam ex his quæ uidebantur esse tristitia, bonorum ei præberetur sublimitas: faceretq; eum, & qui ex eo procreati sunt, autores reuersionis ex Aegypto, quo patres nostri huiusmodi causa morati sunt.

Quanta fuerit felicitas Iacob.

¶ Quomodo Ioseph iunior filiorum Iacob, somnijs ei demonstrantibus felicitatem futuram, inuidiam sustinuit fratrum.

Cap. .11.

Somnia Ioseph

Ioseph ex Rachel filium suscipiens Iacob, & propter corporis honestatem & animi uirtutem, cum utiq; alios sapientia præcelleret, cū amplius alijs filijs diligebat. Huic siue paterna dilectio odium fratrum concitauit, siue somnia: quæ cū uidisset, patri & eis protinus indicauit, eo quod profectum eius annuntiarent: cum sæpius zelētur homines etiam suorum felicitates. Visiones autem quæ apparuerunt Ioseph, erāt huiusmodi: Missus à patre cum fratribus ut colligeret messē, cum maturæ fruges essent, uidit nimis præcipuam uisionem, & ultra ea quæ solent per somnia prouenire. Quam uisionem dū surrexisset, fratribus suis tanquam somnium sibi discernentibus enarrauit, dicens uidisse se transacta nocte manipulum suum de tritico stantem in quo eum posuerat loco: illorū uero concurrentes, adorare eum, sicut dominum serui. Illi uero intelligētes, ei uirtutem & rerum magnitudinem prædicere uisionem, & contra se eius potestatem futuram, Ioseph quidem tanquam ignorantes somnium nihil explanauerunt: consiliū uero fecerūt, ne ad effectum ei quæ arbitrabatur accederent, & circa eum graues amplius existebant. Impugnans autem diuinitas eorum inuidiam, secundam Ioseph præstitit uisionem, multo mirabiliorem quā primam. Vidit enim solem similiter & lunam & undecim stellas in terram descendere, & se adorare: quam uisionem patri, nihil de fratribus mali formidans, etiā his præsentibus, indicauit: & interpretari sibi, quid uellet hoc significari, poscebat. Ille uero somnio gaudens, cum expositionem eius mente conspiceret, & cum sapientia non sine consideratione coniceret, lætabatur, magnisq; significationibus felicitatem filio nūciabat: tempusq; largiente deo futurum, quo à parentibus & fratribus effet honorandus, & adorari dignus: solem quidem & lunam patri matriq; comparās, eo quod illa

Expositio somnij Ioseph.

augeat & nutriet uniuersa, ille uero formet, & aliam fortitudinem præfictis stellis uero fratribus, cum & ipsi undecim essent, sicut & stellæ uigorem à sole lunaq; percipientes. Et Iacob quidem non insipienter huiusmodi discretionem protulit uisionis, fratres uero Ioseph uehementer ea quæ prædicta sunt, contristauerunt, & incitati aduersus eum, uelut extraneum, bona quæ significata fuerant illis somnijs habiturum, & non quasi de fratre gaudentes, dum etiam cum eo potuissent his frui bonis, nempe qui cum cognatione communicarent, & felicitatis socij forent, interimere adolescentulum sunt aggressi. Dumq; hoc consilium statuissent, ad perfectionem eius tendebant, in Sichimis abeuntes. Hæc autem prouincia pasturis est ouium optima, & gregum nutrimentis ualde copiosa. Quo dñi curam gregum haberent, nec patrem scire fecerant, quod ibidem morarentur. Ille uero ignorans hæc, eo q; nullus ad eum à gregibus adueniret, qui quod esset uerū de filijs nūciaret: tristernq; animum pro illis gerens, & in formidine constitutus, misit Ioseph ad greges, ut de fratribus suis agnosceret, & quid agerent indicaret. Illi autem fratrem uidentes ad se uenire, gauisi quidem sunt, sed non uelut familiaris sui præsentia, & à patre directi: sed quasi super inimico, & manibus eorum diuina uoluntate contraditō. Ad internecionem uero eius, nolentes differre præsens tempus, protinus accesserunt. Quos dum Ruben senior eorum inspiceret ita conspirare, & ad actum iam uideret unanimis, eos retinere tentabat, magnitudinem præsumptionis & scelus eis ostendens: quod malignum quidem & deo, & hominibus esset abominabile, etiam non consanguineum hominem necesse perimere, multo autem scelestius cordē fratris ita perficere, quo scilicet interfectio, pater una perimeretur, & mater in luctu ex filij priuatione non humana lege facta, consumeretur. Etiam eis hoc dicebat, ut uno animo perciperent, quid ipsi pateretur mortuo sibi bono filio & iuuenulo: & ut recederent à tali præsumptione, deum timentes, qui inspector simul & testis esset: & ut ab huiusmodi actione recedentes, poenitentiam diligerent, & potius temperantia deseruirent. Nam accedentes ad hoc opus, omnem poenam pro fratris nece persoluerent, uiolantes utiq; dei prouidentiam ubiq; præsentem, cui neq; quod in deserto, neq; quod in ciuitatibus agitur, est abscondum. Vbiq; enim est homo, oportet scire illic esse deum. Sed etiam conscientiam suam eos habituros inimicā in his præsumptionibus edicebat, quam neq; bonam habentes aliqui, neq; talem qualis in eis tunc habitaret, post mortem fratris effugerent. Adiciebat autem dictis suis etiam hæc, quod fratrem neq; iniustum aliquid facientem, sanctum esset occidere: bonum uero esse, etiam inimicis obliuisci, si quid forte peccauerint. Ioseph autem in nullo malignū circa eos extitisse, unde eum occiderent, cuius ætatis infirmitatē mensurare deberent, quando ipse eorum tutelam potius expectaret. Causam uero huius interitus multo peiorem eorum facere actionem, eo q; propter inuidiam futurorum ei bonorum, eum uita priuare conarentur: quibus bonis similiter cum eo fruerentur, eius communioni pariter participantes, cum non extraneus, sed domesticus eorum existeret: unde deberent sua putare, quæcumq; Ioseph largitas diuina conferret. Sed & supernam iracundiam propterea sauiorē sibi met affuturam, si eum qui à deo iudicatus fuerat dignus, occiderent: & auferrent deo eum, cui esset talia donaturus. Et Ruben quidē hæc dicens, & his potiora supplicans, eos à fratricidio conabatur auertere. Cum uero in nullo eos mitiores uideret, sed festinantes ad necem, suadebat ut malum sceleris aliquatenus leuigarent. Nam ulcisci se uolentes prius credebatur flectere. cum uero præualuissent ut fratrem occiderent, dicebat non esse ualde futuros malos, si his quæ nunc hortaretur obedirent: in his enim esse & opus quod festinarent, non tamē huiusmodi, sed leuius in comparatione mali. Petebat enim eos manus in fratrem non mittere, sed proiectum in lacum uicinum, eum illic finire mori, & contra scelus manuum suarum uel ita luctari. Illis uero consentientibus, sumens Ruben adolescentulum, & caute ligans eum, in lacum cum quiete deposuit, erat enim sine aqua. Et ille quidem cum hoc fecisset, abcessit, quærens loca opportuna pasturæ.

Ruben pro
ceptione Ioseph, fratres
alloquitur.

¶ Quomodo Ioseph uenundatus à fratribus propter odium, delatus est in Aegyptum: ubiq; emptus à Putiphare, tandem ab eius uxore falso accusatus stupri, conijcitur in carcerem. Caput III.

Iudas autem, qui & ipse filius erat Iacob, uidens negociatores Arabes ex Ismaelitarū Genes. 37.
genere, aromata & onera Syra portantes Aegyptijs de Galaad, post discessum Ruben &c.

Ruben nocte
ad lacu uenit

Jacob filium
suum Ioseph
quasi mortu-
um plangit

Genesis. 39
Ioseph uen-
ditus

Mulier adul-
tera Ioseph
appetit

fratribus persuasit, ut extrahentes Ioseph uenderent Arabis: quo longius constituto, uel si moreretur urapud peregrinos, ipsi forent à scelere liberi. Hoc dum placuisset, Ioseph extrahum de lacu negociatoribus uendiderunt precio minarum uiginti, cum decem & septē esset annorum. Ruben autem nocte ad lacum ueniens, latens fratres, ut liberaret Ioseph, dum clamanti ei non responderet, metuens ne post eius abscessum interemissent eum, culpabat fratres. Illis uero quod gestum fuerat edicentibus, cessauit à luctu Ruben. Cumq; hæc circa Ioseph gesta uiderentur à fratribus, quid agerent postea, ut extra suspicionem patris fierent, exquirebant: tunicamq; qua uenerat indutus ad eos Ioseph, quam abstulerant dum eum in lacum deponerēt, placuit discerpere, & hirci sanguine maculatam portare, patrisq; monstrare, ut ei uideretur quasi à bestiis deuoratus. Quod facientes, uenerunt ad senem. Et cum ab eis de filij cognitione requireret, dicebant se quidem Ioseph negauisse, neque si qua calamitas accidisset ei, nouisse: illam uero tunicam inuenisse se, sanguine maculatam atq; disruptam: arbitrari se, quod incidens in bestias, interisset, si tamen ea tunica fuisset indutus, de domo proficiscens. Jacob autem cum prius in leuiori esset spe, tanquam forte prædato suo filio, hanc spem deseruit, cum tunica eius mortis indicium ei faceret manifestum. Cognouerat enim eum ipsa uestitum, cum properaret ad fratres: & uelut super mortuo de cætero uidebatur afflictus, adolescentem lugens: & tanquam si unus filij pater esset, & aliorum consolatione priuaretur, sic erat apud semetipsum, male prius fratribus eius aestimans comparatum, qui à bestiis credebatur esse consumptus. Sacco autem sedebat uestitus, & ex tristitia grauissimus, ut neque à filiis consolationem sumens leuior fieret, neque laborando doloribus interdicere præualeret. Ioseph autem uenditum à negociatoribus comparans Putiphares uir Aegyptius, qui erat super coquos Pharaonis regis, habebat in omni honore, doctrinamq; liberalium artium edocebat, & eum uti meliori cibo, quam conueniret seruili fortunæ, iubebat: commissiq; ei domesticam curam. Ille uero cum his frueretur, uirtutem humilitatis, quæ circa eum erat, neque hac mutatione dereliquit: sed ostendit prudentiam (cum certissime affuerit) præualere posse rebus in uita difficilissimis, nec felicitatibus solummodo temporalibus inhaerere. Itaq; cum uxor eius domini, propter pulchritudinem & opportunitatem actuum eius, esset illius amore confecta, & putaret quia si hoc ei faceret manifestum, facile suaderet eum uenire ad suum concubitum, quasi ille iudicaret felicitatem, eo quod ei domina supplicaret: & ad figuram illius tunc seruitij, & non ad modum respiceret castitatis, desiderium suum ei perdidit, & uerba de permixtione fecit. Cuius respuebat ille preces, dicendo non esse iustum huiusmodi sibi imponi seruitium, unde emptorem à quo dignitate tanta fuerat honoratus, iniquitatis contingeret iniuriam sustinere: sed rogabat eam comprimere passionem, desperationem quippe huius ei desiderij proponens: quia si nō esset spes, hoc ei facile posset auferri: se uero omnia potius ferre dicebat, quam in hoc quodammodo consentire. Nā si seruum, inquit, dominæ suæ nihil facere oportet aduersum, contra hæc præcepta maxime conuenit resultare. Illius autem amor potius augebatur, eo quod non speraret omnino deuiare Ioseph. Et dum uehementer obsideretur à passione, secundum rursus fecit experimentum. Igitur dum festiuitas publicæ celebrationis instaret, in qua ad ceremonias etiam mulieres interessent, agritudinem marito simulauit, captans ob hoc solitudinem atque silentium, ut exoraret Ioseph. Qui dum accessisset, huberiores prioribus obtulit ei sermones, quia bonum quidem fuisset, ut priscis precibus flecteretur, nec in aliquo contradiceret, propter reuerentiam dominæ deposcentis & excellentiam passionis, qua cogerebatur domina de sua dignitate descendere: sed nunc melius ageret, si quæ pridem contempserat emendaret, quam quod secundas preces expectaret. Hoc illa etiam maiore studio se fecisse referebat, & agritudinem simulasse, & festiuitati uel ceremoniis præposuisse eius amplexum. sibi autem quod primis sermonibus non credendo resultauerat, nulla factum fuisse malitia iudicaret: signum quæ crederet utilitatis bonorum præsentium, quod ipsa in ea uoluntate persisteret: quæ bona quasi iam possideret, si eius amore flecteretur, & amoribus frueretur obediens: uindictam uero & odium eum asserens suscepturum, si eius contemneret dignitatem, sed etiam dominæ castitatem conferre uideretur. Neque enim hoc illum inuare posse dicebat, si ipsa ad accusationem accederet illius,

& tentatam se ab illo proprio marito mentiretur, magisq; crediturum uxoris sermonibus, Putipharem quam illius, licet eos ex ueritate proferret. Hæc dicente muliere, simul & flente, nec misericordia eum recedere à castitate suaserit, nec metus coegit. sed & preces respuit, minisq; non cessit, metuens iniustitiam sustinere: & pati magis quodlibet sauis us elegit, quam lætitijs frui presentibus, in quibus etiam conscius esset perditionis suæ. Commemorabat autem ei nuptias & uiri societatem, & his potiora tribuenda, quam temporalis ardoris libidini, supplicabat, nam talibus perpetratis, quæ poenitentiam magis auergerent, dolorem sumeret, & nequaquam quæ deliquerat emendaret: & timorem nimis esset habitura, quando causa huius mali nullatenus possit abscondi. uix autem suæ societatis adoptionem habitura sine periculo, insuper magnam conscientiam apud deū fiduciam simul & apud homines, tanquam in eius manens amplexibus munda: & apud eum dominæ potestatem, & non pro peccato habitura confusionē: multoq; melius esse habere fiduciam in bonis quæ cognoscuntur, quam in malis quæ timore celantur. Et hæc dicens, & his multo maiora, ardorem mulieris retinere, eiusq; passionem ratione conuertere nitēbatur. Illa uero suo studio uehementius incitata, immittēs manus, cum uerbis desperasset suadere, eum cogere pertentabat. Cumq; fugisset iratus Ioseph, illa eius uestem tenente qua se exuerat, exiliuit ē domo. Quæ in formidine constituta, ne uiro suo hoc diceret, iniuriam uolens præuenire, quatenus aduersum Ioseph mētires excogitauit, ut hoc modo ulcisceretur iniuriam, quæ ita superbe fuerat contempta, præcedere in accusatione fore sapientissimum simul & muliebri credens. Et sedebat quidem deiecta atq; confusa ob tristitiam, quæ fuerat sua cupiditate decepta, tentamentum corruptionis suæ cum ira fingens. ueniente autem uiro, uultu conturbato, causamq; consulente, fecit Ioseph accusationis initium, & uelut mortua dixit marito: Marite, seruum nequam cubile tuū uiolare uolentem castiga: qui neq; qualis in nostram domum uenerit recordatus timuit, neq; quantum ex tua bonitate promeruit, mente percepit: sed pro his cum rebus omnibus bonum se præbere debuisset, insidiatus nobis est, ut lectum tuum contumelijs afficeret: & hæc infestuitate, captans absentiam tuam. Qui licet humilis prius uideretur, propter tuum meritum quiescebat, non q̄ esset natura benignus. Hoc autem factum est, eo quod indigne & præter spem ad honorem accesserit. Qui dum fidem totius possessionis tuæ, & dispensationem obtinere præualuisset, & senioribus famulis præpositus esset, tuam quoq; uiolare tentauit uxorem. Dum uero quiesuisset in uerbis, ostendebat uestem, quasi dum tentasset ei uim facere, reliquisset eam. Putiphares autem neq; lachrymis uxoris, neq; his quæ dicebat illa uel uidebat ipse, discredens, & eius amoris cuncta tribuens, examinationem ueritatis fieri nō permisit, uxori tribuens castitatē, Ioseph uero nequam esse decernēs. & illum quidē misit in malignorū carcerē, uxori uero potius ornāmēta castitatis inesse testatus ē.

Verba domine contra Ioseph.

Ioseph carceri mancipat.

¶ Ioseph somnia interpretatur pincerna ac pistoris. mox regis somnium interpretatus, maximis afficitur honoribus.

Caput .IIII.

Ioseph itaq; omnia sua deo committens, neq; ad satisfactionem, neq; ad integram factorum manifestationem conuersus est, sed uinculis & necessitati tacitus mansuetusq; succubuit, meliorem esse confidēs deum, calamitatis causam & ueritatē scientem, quam illos qui eum iniustæ poenæ cōtradiderant, cuius providentiæ experimenta repente suscepit. Custos namq; carceris, diligentiam eius fidemq; considerans, & uidens dignitatem formæ, subtraxit uincula: & quod erat pessimum, leuius ei fecit: ciboq; eum uti, quam uinctis conueniebat, meliore præcepit. Eis uero qui in eisdem calamitatibus erant, dum ab ærumnarum onere cessarent, ad colloquium (ut affolet) communionis & similis calamitatis uenientibus, & ad inuicē causas pro quibus condemnati fuerant requirentibus, pincerna regis ab eo uehementer honoratus, eiusq; affectu deuinctus, & cum Ioseph habens cōpedes, familiarior ei magis effectus est. Sapientia namq; ei uidebat excellere. Quumq; somnium uidisset, exposuit: petens, ut quid significaret, insinuaret: causans quia supra malla regis, adhuc ei diuinitas sollicitudinem apponeret somniorum. Dicebat ergo uidisse se per somnium trium palmitū natos botros ex unoquoq; pendere, grandes iam & ad uindemiandum speciosos: eosq; se comprimere in poculo regis: mustumq; ei offerre bibituro, & illum gratatē suscipere. Quod ergo uiderat, hoc esse dicebat: poscebatq; ut quem

Genesis .39.

Carcerarius cum Ioseph leuius agit.

Genesis .40.

Pincerna somnii solutionem querit.

Solutio so-
mni

cunque Ioseph in his sortiretur intellectum, ei suo manifestaret eloquio. Ille uero exhortabatur eum confidere, & sperare se in tribus diebus à uinculis absoluendum, rege desiderante ministerium eius, & rursus in eo esse constituendum. Fructum enim uineæ significabat in bono deum hominibus præbuisse, quod ea ipsi libatur, & fidē hominibus amicitiamq; paciscitur. Soluit ergo lites passionēq; & tristitias aufert his quibus offertur, & ad delectationem sæpe conuertit. Hoc ergo dicens, inquit, ex tribus cōpressum botris manibus tuis suscepisse regem: bonam igitur uisionem tibi scito futuram, & præsentis necessitatis indulgentiam in tot diebus prænunciantem, de quot palmitibus fructum uisus es uinderniasse per somnium. Sed memor esto mei dum fueris hæc expertus quæ tibi prænunciaui, bona: & in potestate constitutus, non obliuiscaris in quibus nos derelinquis. Nil enim peccantes ad uincula uenimus, sed pro causa ueritatis & castitatis, ea quæ reortū sunt, sustinere damnati sumus: quando nec in propria delatione eum, qui nobis hæc intulit, iniuriam sustinere uoluimus. Et pincernæ quidem (ut assolet) audienti huiusmodi expositionem somni, gaudium erat, expectabatq; interpretationis finem. Seruus autem quidam supra pistores constitutus regis, cum pincerna uinctus in carcere, dum talem Ioseph protulisset de illius uisione sententiam, in spe bona constitutus, quum & ipse somnium uideret, petijt Ioseph, ut & illi quæ præterita nocte uiderat, quid uellent significare, promitteret. Erant enim huiusmodi: Tria, inquit, canistra ferre me uidi super caput, duo quidē panibus plena, tertium uero obsonio uarijsq; cibis, quales solent regibus ministrari: superuolantes autem alites, omnia consumpsisse. Et ille quidem similem expositionem futurā sibi, quæ fuerat pincernæ dicta, credebat. Ioseph autem animo cōcipiens somnium, dixit ad eum: Velle se quidem interpretem ei fore bonorum, & non talium, qualia uisio demonstraret: Duos, inquit, ei uitæ superesse dies. hoc enim significare canistra. tertia uero eum crucifigendum, & cibum uolatilibus esse futurum: nihilq; fore, quod & ferre possit auxilium. Hæc ergo similem terminū in ambobus, sicut Ioseph prædixerat, susceperunt. Prædicto nanque die quum natalis esset regis, nō sicut rex agens, pistorem quidem crucifixit, pincernam uero uinculis absoluens, in proprium ministerium reuocauit. Ioseph uero cū duobus annis uinculorum mala sustineret, nihilq; à pincerna prædictorum memoria iuuaretur, deus eripere eum uolens ē carcere, huiusmodi ei machinatus est libertatem. Rex Pharaō eadem nocte uisiones somniorum uidens duas, & cum his utriusque expositionē, interpretationem quidem oblitus est, uisiones uero recoluit: afflictusq; in his quæ uiderat, nempe cum ei tristitia uiderentur, die facto, conuocauit sapientes Aegyptiorum, uolēs agnoscere somniorum discretionem. Hæsitantibus autem illis, rex potius turbabatur. Pincernæ uero regis uidenti confusionem, memoria reddita est Ioseph, eiusq; circa somnia sapientiæ: & accedens ad regem, indicauit ei de Ioseph, & uisionem quam ipse uidisset in carcere, pariter & euentū: & quod ipse dixerit crucifigēdum ea die pistorem, & sibi omnia secundum interpretationē somni contigisse, prædicente Ioseph: uinctumq; eum asserens à Putiphare principe coquorum ut seruum, cum diceret semetipsum Hebræorum non humilis esse generis, nec gloriæ paruæ. Hunc, inquit, euocans, nec propter modernam eū calumniam culpans, quæ tuis somnijs indicantur agnosces. Iubente siquidem rege Ioseph ad suum uultum adduci, obediunt famuli, diligentia ei præcepto regis adhibita. Rex uero eius dextram apprehendens: o iuuenis, inquit, tu enim mihi nunc optimus, & prudentia dignissimus testimonio mei famuli nunciatus es: his ergo bonis, quibus iste participatus est, etiam me fac esse consortem, pandens quæcunq; somniorum prænunciant uisiones. Volo autem te nullo terrore constrictum, blandiri sermone fallaci, & delectabile facere, si re uera sit triste quod uidi. Putabam enim circa fluuium ambulās, uidere me boues pinguiissimas, simul & magnitudine præcipuas, numero septem, gradi de pascuis ad paludē alias uero tantas numero proxima de palude concurrere, ualde tenuissimas & ad uidendum deformes. Quæ dum deuorassent pingues & magnas, nihil adiutæ sunt, crudeli fame detentæ. Post hanc uisionē de somno surgens, & turbatus, quidq; esset uisio hæc apud me considerans, rursus in soporem solutus sum: & uidi secundum somnium multo mirabilius priori, quod me etiam potius terret atq; conturbat, Spicas septē uidi ex una radice natas, capite iam grauatas, & reclinatas ex fructu, & aptas ad messem & adhuc alias septem

Pistor somni
coniecturam
audit.

Genesis. 41.

Pincerna re-
gi de Ioseph
suggerit.

Somni Pharaonis

spicas inanes, & infirmas nimia siccitate. Quæ conuersæ, ut consumerent & comederent speciosas spicas, stuporem mihi fecerunt. Ioseph autē respondens, ait: Visio quidem ista rex, licet duabus formis apparuerit, unum tamen terminum eundemq; significat futurorum. Quot enim boues uidisti, animal in aratri labore fortissimum, à peioribus deuoratas, & spicas à minoribus fuisse consumptas, famem Aegypto & sterilitatem tantis annis prænunciant, æquis scilicet primo temporibus felicitatem ferentibus, quorum hubertas posterorum totidem annorum sterilitate consumetur. Erit ergo difficultas rerum necessariarū, quæ inemendabilis uehementer existat. Signum autem hoc est, quoniam exhaustæ boues quæ consumpserant meliores, satiari minime ualuerunt. Deus tamen nō ut tristificet, futura prædicit hominibus: sed ut præscientibus leuiora faciat experimenta p̄nunciatarum reꝝ. Tu siquidem congregans bona tēpore primo futura, facias ut calamitatem uenturam Aegyptiorum terra non sentiat. Mirante itaq; rege prudentiam sapientiamq; Ioseph, & consulente quemadmodum hubertatis tempora dispensarentur, ut posterior sterilitas leuior esse uideretur, huiusmodi consilium dedit, ut frugum parcitas haberetur, & non affluenter Aegyptios his uti permetteret, sed quantum sufficeret ad pabulum erogaret: quæ uero superessent, sterilitatis seruarentur in tempora: recondiq; monebat triticum ab agricolis perceptum, ut ad fata tantummodo & expensas ministraretur alimentorum. Pharao utrunq; admiratus in Ioseph, & interpretationē somnii pariter & consilium, dispensationem eius rei ipsi commisit: quatenus ageret ea, quæ populo Aegyptiorum & regi æstimaret utilia, inuentorem scilicet huiusmodi uix, etiam dispensatorem optimum fore confidens. Ille uera potestate sibi à rege collata, ita ut eius uteretur signaculo & purpura uestiretur, per uniuersam terram ductus uehebat in curru, frumentumq; agricolis sufficiens ad semen, & pabulum singulis metiens, nulli causam significabat, pro qua talia peragebat.

Solutio somnii.

Ioseph Aegypto præfici-
tur.

¶ Quomodo Ioseph totius Aegypti administrationem accepit. Et quomodo gessit se erga suos fratres

Caput V.

TRiginta siquidem ætatis iam annos transierat, & omni honore collato sibi met à rege fruebatur: quem appellauit Psonthopphanicon, uidens eius intellectum inopinabilem. Significat autem hoc nomen inuentorem absconditorum. Duxit autem uxorem ualde dignissimam, filiam Putipharis, qui unus fuit Heliopolitanorum sacerdos, adhuc uirginem nomine Asseneth, cooperante sibi met rege. Ex hac fuerunt ei filij duo ante sterilitatis tempus, Manasses quidem senior, quod nomē significat obliuionem, eo quod per felicitatem obliuio ei infelicitatis accesserit: iunior uero Ephraim, quod restitutionem significat, eo quod redditus esset libertati maiorum. Aegypto siquidem, secundum expositionem somniorum Ioseph, septem annis beatissime transigente, fames iam annum tangebatur octauum: & eo quod non præsensissent casurum super se malum, laborantes in eo crudeliter omnes, ad regis ianuas cōfluebant. Ille uero Ioseph uocauit, qui eis frumentū uendidit, factus multitudinis sine dubio saluator: & mercimonium non cum prouincialibus tantummodo faciens, sed etiam paratus uendere peregrinis: omnesq; homines secundū cognationes suas Ioseph solatia merebantur, eius felicitate utentes. His ita gestis, dñ Chanaanā fame crudeliter uexaretur, omnem nanq; terram hæc pestis inuaserat, misit etiam Iacob filios uniuersos in Aegyptum comparaturos frumentū, confidens licere tritici cōmercium fieri peregrinis, Benjamin tantummodo retinens, qui ei ex Rachel fuerat generatus, & erat Ioseph consanguineus. Illi siquidem in Aegyptū uenientes, adierunt Ioseph, frumentum emere supplicantes. Nihil enim erat quod non illius consilio gereretur. nam ministratio regia tunc utilis erat hominibus, quando Ioseph honor exhiberetur. Qui dñ cognouisset fratres nihil de se cogitantes, eo quod adolescens quidem ab eis abscesserat: ad hanc uero ætatem ita peruenerat, ut figura etiam eis ignotus esse uideretur, cum magnitudine quoq; dignitatis neq; suspectio proueniret, tentabat eos ut dicerent, quam haberent de rebus omnibus uoluntatem. Quibus frumenta quidem non uendebat, exploratores uero rerum principis esse dicebat: & ex multis quidē locis eos esse congregatos: excusationis uero causa se cognatos asserere, impossibile dicēs esse uiro idiotæ tales filios, & forma ita clarissimos enutrire, cum regibus tot filioꝝ copia esset ualde difficilis, ut per-

Genesis 4.

Ioseph uxorem
& filij
Manasses
Ephraim

Fames exortur in Aegypto

Genesis 42

Oratio Ruben
pro fratribus
ad Ioseph.

hæc etiam de patre quæ prouenissent, latenter agnosceret, similiter & ut de fratre suo Benjamin audiret. Metuebat enim ne forsitan & in illum, ut in se quoque peccauerant, aliquid deliquissent. Illi autem erant in tumultu pariter & timore maximo constituti, periculum putantes sibi imminere, nihilque de fratre mente sua percipientes, & astantes reddebant pro causis singulis rationem, Ruben ita concionante primitus, qui eorum senior existerat: Nos, inquit, non pro læsione uenimus huc, neque regis negocijs aliqua mala facturi, sed egentes salute & refugio malorum, quæ regionem nostram obtinere noscunt, uestram utique scientes clementiam: quos non solum subuenire ciuibz proprijs, sed etiam peregrinis mercimonium proposuisse frumenti audiuius, ut omnibus indigentibus salutem maximam præstaretis. Quia uero sumus fratres, & communis nobis est sanguis, clarum quidem hoc facit etiam familiaritas formæ non ualde mutata. Pater autem nobis est Iacob uir Hebræus, cuius existimus filij duodecim, ex mulieribus quatuor: quibus omnibus uiuentibus, felices eramus: uno uero moriente fratrum nostrorum Ioseph, res nostræ ad peiora conuersæ sunt. Nam & pater immensum in eo protrahit luctum, & nos ex calamitate defuncti, & ærumna senis affligimur. Venimus igitur pro cõparatione frumenti, curamque patris & nostrorum prouidentiam, Benjamin iuniori fratri reliquimus. Poteris autem mittendo ad domum nostram agnoscere, si quicquam dicimus mentientes. Et Ruben quidem huiusmodi uerbis tentabat persuadere Ioseph, ut eis meliora decerneret. Ille uero Iacob cognoscens uiuere, fratremque Benjamin minime interisse, tunc quidem in carcerem eos quasi per ocium die uacanti discutiendos iniecit. Tertia uero die educens eos: Quando, inquit, afferitis neque pro malignitate regis principis huc uenisse, & esse fratres & unius patris filios, de quo dicitis, hæc ita esse mihi manifestabitis, si relinquentes quidem unum ex uobis apud me, nihil iniuriabile passurum, portantesque pabula genitori, denuo reuersi fueritis ad me, fratrem quæ reliquisse uos dicitis domi, uobiscum pariter adducetes: hoc enim erit signum credibile ueritatis. Illi uero in maioribus malis constituti flebant, & inter alterutros de calamitate Ioseph frequenter ingemiscebant, tanquam propter id quod in illum cogitauerant, deo in eis ulciscente, talia sustinerent. Ruben autem nimis erat, & eos in huius poenitentia sermonibus increpabat, ex qua nulla quidem de Ioseph generaretur utilitas: illos uero quicquid mali sustinerent, pro uindicta illius faciente deo, fortiter tolerare poscebat. Hæc autem dicebant adinuicem, non credentes suam linguam Ioseph intelligere. Omnes autem habebat Ruben increpante deiectio, & poenitentia ducebant rerum gestas, cur ipsi non cogitassent illo tempore: pro quibus cum tunc punirentur, iudicabant deum esse iustissimum. Videns autem eos Ioseph sic astuantes, per cõpassionem cessit in lachrymas: nolensque fratribus apparere, discessit. Et postquam reliquit eos, iteque uenit ad eos. Et retinens obsidem Simeon pro reuersione fratrum, illos sumentes mercimonium tritici, abire præcepit: iubens ministro ut pecuniam quam pro frumenti emptioe detulerant, oneribus eorum latenter immittens, dimitteret eos, illam pariter portaturos. Et ille quidem imperata perfecit. Iacob autem filij uenientes in Chananæam, nunciauerunt patri quid eis apud Aegyptum conuigisset: & quod quasi exploratores regis illuc uenisse sint crediti, dicentibusque se fratres esse, & undecimum apud patrem domi reliquisse, creditum eis non sit: & quomodo Simeon reliquerint apud principem militiæ, donec Benjamin ueniret, & fidem de his quæ à se apud eum dicta fuerant, perficeret: rogabantque patrem, ut nihil metuens, cum eis iuenculum destinaret. Iacob autem nihil omnino placebat ex his quæ à suis filiis erant gesta: & dum de Simeon detentione grauer ferret, stultissimum iudicabat, Benjamin quoque his malis adiungere. Et ille quidem neque supplicantis Ruben sermonibus flexus est, licet filios suos traderet, ut si quid Benjamin in itinere pateret, occideret eos auus. Illi uero hæsitabant in his malis, quos potius conturbabat argentum, quod fœcis immixtum latenter inuenerat. Tritico uero quod delatum fuerat iam deficiente, & fame magis inualecente, coactus necessitate Iacob, Benjamin deliberauit destinare cum fratribus. Non enim poterant in Aegyptum uenire, nisi pergerent cum sua promissione. Cumque famem augeri quotidie conspiceret, filijs supplicantibus, quid aliud de præsentibus faceret, non habebat. Iudas autem cum & in alijs esset uir audax, & in his apud eum fiducialiter ausus est, dicens non cum debere de fratre metuere, neque aliquid aduersi suspitione concipere: quoniam nihil circa eum agendum foret, ubi deus non adesset: & quia quæ

Retento Simeone, fratres sunt abire.

Genesis. 43.

quid ei imminebat, etiam apud eum manenti omnino contingeret: eos autē sic palam in perditione pueri adiungere nō debere, nec alimētum ex hubertate Pharaonis promissum, propter pueri irrationabiliter auferendum: cogitandū autem & de salute Simeon, nedū parceretur profectui Benjamin, ille perimeretur: deo autem de illo esse credendū. Quo exhortante atq; dicente, aut saluum reuocari filium, aut se cum eo remansurum atq; ui-
Beniamin cū alijs dimittitur.
 dū, credens ei Iacob, tradidit ei Benjamin: & duplex tritici precii, simul & quæ apud Chananeos nascuntur, unguenta Balsami & stacten & terebinthum & mel, munera Ioseph direxit esse portanda. Multæ uero in egressione filiorum à patre lachrymæ fundebant, pariter & ab illis. Ille namq; si filios saluos de itinere suo reciperet, cogitabat: illi uero, si fratrem incolumem reperirent, nihil pro eorum tristitia perpeſsum mali. quoridieq; eis mœror ingerebatur. Et senior quidem sessus tolerabat. Illi uero ibant in Aegyptum, spe meliori tristitiam rebus curaturi præsentibus. Quum uero in Aegyptū peruenissent, successerunt apud Ioseph. Timor autem eos non fortuitus perturbabat, ne propter tritici precium crimini sublacerent, uelut ipsi furtum sub calliditate egissent: & apud præpositū Ioseph multis satisfactionibus utebant, dicētes domi se in suis saccis inuenisse pecuniam, eamq; nunc reportasse. Illo itaq; respondente, se etiam quod dicerent non ignorare, releuati sunt à timore, soluensq; repente Simeon, cum fratribus eum esse permisit. Veniente uero Ioseph à ministerio regis, ei munera proferebant, & sciscitanti de patre dicebāt, q̄ eū incolumē reliquissent. Ille uero cognoscēs superesse Benjamin, si is esset iunior frater interrogabat, quē utiq; in p̄senti cernebat. Quib⁹ rādētibus ipm eē, ait deū semper oīem eē suffragatorē. Ipse uero passione motus ad lachrymas, discedebat, nolēs semetipm fratribus demonstrare, sumptosq; eos ad cibū, fecit discūbere, sicut erāt soliti apud patrem. Qui dū circa cūctos recubētes benign⁹ existeret, Bēiamī partib⁹ duplicib⁹ honorabat.

¶ Ioseph fratrem Benjamin ut furem retinet, tandemq; se fratribus manifestans, patrem cum tota domo ad se accersit. Caput VI.

Genesis. 44.

DVm uero post coenam in soporem fuisset conuersi, iussit præposito ut & triticū eis
 mensuratum traderet, preciumq; rursus in eorum saccis absconderet, in onere uero Benjamin etiam poculum argenteum, quo bibere congaudebat, immitteret. Hæc itaque faciebat, experimentum fratrum sumere uolens, utrum aliquando auxilium ferrent Benjamin pro furto detento & patienti periculum, an certe relinquentes eum, tanquam nihil mali ipsi gerentes, ad paterna limina remearent. Quum uero famulus mandata fecisset, die factō, nihil horum scientes Iacob filij, discedebant, recipientes etiam Simeon, & duplici gaudio congaudentes, tam propter eum, q̄ etiam Benjamin reuocantes, sicut promiserāt patri. Qui dū abirent, insequēbantur eos equites, ducentes famulū à quo in sacco Benjamin poculum uidebatur immissum, & inopinabili equestrium inuasiōe turbatos causamq; sciscitantes, pro qua sic uenissent, illi maleuolos appellabant, qui dum honore et muneribus potiti ab eorum domino fuissent, neq; munera, neque hospitalitatem Ioseph memoria retinentes, præsumpserint iniqua in eum committere: & scyphum quo ille in conuiuio bibere congauderet, auferentes, iniusta secum lucra portarent, amicitiamq; Ioseph, suumq; periculū si inuenirentur in fraude, secundo loco ponentes, minabanturq; eis supplicium esse uenturum, quia nec deum latuerint, nec cū furto fugientes euaserint, licet ministerij famulū latuissent. Cognoscetis ergo, dicebant, quid ignorantes de poculo passi fuerimus, scituri tamen repente uos esse puniendos. Hæc & his maiora in eos dicens, famulus increpabat. Illi uero nescientes hoc factū, eius uerba irridebant, leuitatemq; uerborum illius famuli mirabantur, q̄ talem causam uiris præsumeret inferre: qui dum precium in suis saccis inuentum nequaquam retinuisset, sed quod gestum fuerat nullo sciente reuocasset, multo potius ab huius maleficij uoluntate recederet: & quia rei perſcrutationem negatione iudicabant esse fideliozem, famulum requirere imperabant, & si quisquam rapuisse comperiretur, omnes esse puniendos. Nihil etenim sibi conscij, habebant fidutiam, ut putabant, omni periculo carituram. Illi uero inquisitionem fieri exigebant, unius uero fore suppliciū qui in furto fuisset inuentus. Et dū quærerent, oēsq; iam
Inquisitio fit per singulos filios Iacob.
 ceteros pertransissent, scdm inquisitionis modū ad Benjamin nouissime peruenerūt, nō
 ignorantes quō in illius sacco poculū abscondissent, sed subtilem inquisitionē se facere

Beniamin
quasi reus ca-
pitur.

simulantes. alij siquidem de suo iam timore liberati, de Beniamin uidebantur esse solliciti: confidebant tamen, quod nec in illo posset maleficium inueniri, increpabantq; eos qui fuerant persecuti, uelut eis multum praecessuris, impedimentum itineris attulissent. Quum uero scrutantes onus de sacculo Beniamin inuentum poculum protulissent, in luctum & gemitum omnes repente conuersi sunt. & indumenta rumpentes, flebant fratrem suum pro furti crimine puniendum, seq; mentitos patri de salute Beniamin. Crescebat autem eis hoc malum ex eo, quod iam credentes se tristitiam deuitasse, rursus in fratris sui malis inciderent, & paternae super illi tristitiae causam se fore dicentes, qui uim patri fecissent, ut eum cum eis una dirigeret. Equites ergo sumentes Beniamin, ad Ioseph ducebant, fratresq; pariter sequebantur. Ille autem dum illum quidem cerneret in custodia positum, illos autem luctuoso schemate laceratos: Quid, ait, o maligni aut de mea clemetia, aut de prouidentia dei cogitantes, talia in hospitem & benefactorem facere praesumpstis? Illis autem in supplicium se tradentibus pro salute Beniamin, & rursus recordantibus dicentibusq; beatorem esse Ioseph, qui si quidem mortuus esset, a uitae tristitia liber esset: si uero uiueret, quia pro illo super eos deus uindictam inferret. asserentibus autem se esse amaritudinem patris, quia tristitiam quam pro illo hactenus haberet, etiam de Beniamin ipsi ei rursus adijcerent. Ruben etiam eos inter haec uehementius increpabat. Ioseph ergo dicente, illos quidem a se absolui, a quibus in nullo fuerat laesus, solamq; ei sufficere poenam fratris. neq; enim iustum esse illum dimitti propter eos qui in nullo deliquerant, neque eos cum fure puniendos, sed etiam abeuntibus se praebere securitatem, omnes quidem tenuit stupor, & dolore huiusmodi passionis obmutuerunt. Iudas autem qui etiam patri persuaserat, ut adolescentulum dirigeret, & in alijs erat uir efficax, pro fratris salute se decreuit opponere: Licet crudelia, inquit, o praesul commiserimus in te, & supplicio digna, iustumq; sit omnes nos subiaccere tormento, licet non sit iniquitas omnium, sed unus iunioris: tamen desperantibus de eius salute, spes relicta est nobis de tua benignitate, & euadendi nobis, te pollicente, periculum. Et nunc non ad nos respiciens, nec malefacta considerans, sed ad tuam naturam conuersus, uirtutem potius exerce, non iram, qua alij cum fortitudine parui sint, non in maximis solummodo, sed etiam in fortuitis sumentes utuntur. Tu esto magnanimus, neq; uincaris ab ira, ut eos perimas, qui neq; suam potuerunt tueri salutem, sed a te eam sumere poposcerunt. Non enim modo eam primitus nobis donas, sed dum frumentorum uenissemus ad emptionem, uelociter & opulentiam donasti ciborum, & nostris familiaribus huberrime deferenda praebuisti, quae periculum sustinentes a peste famis eriperent. Nec despicias pereuntes egestate rerum necessariarum, nec punias qui uidentur deliquisse, & circa beneficium quod a te nobis splendidissime collatum est, inuidiae calamitate damnatis, permaneat tua gratia, alio tamen modo data. Saluabis enim, quos ob hoc etiam nutriti, animasq; quas fame laborare non passus es, a morte tuis muneribus liberabis, quatenus hoc ita mirabile sit & magni, ut & animas nobis dones, & praebas indigentibus unde possint permanere. Reor enim deum causam hanc praeparasse, uirtutem tuam circa nos uolentem cunctis ostendere, nosq; in hac arumna constituisse, ut iniquitatibus in te peccantium uidereris ignoscere, & non solis ob aliam causam indigentibus tuae clementiae adminicula condonares, quanquam & hoc magnum est, si benefiat inopibus, principale tamen existit saluare quenquam eorum, qui pro delicto in se commissio debeant poenas exoluere. Nam si paruas laciones delinquentibus dimittere, laudem attulit multis, iracundiam cohibere in his, pro quibus uita peccantium fit obnoxia, diuinae cognoscitur esse naturae. Et ego quidem, nisi patrem scirem quemadmodum in amissione filiorum affligitur propter Ioseph mortem, nequaquam quantum ad nos attinet, salutis uerba proferrem, nisi forsitan hoc tuis moribus donarem, quorum est proprium etiam hos saluare, qui tribulantur in huius morte, sed etiam praerberemus nos passuros quaecumq; uelles. Nunc autem non nostri miseres, licet iuuenes simus, & nondum fruentes uitae bonis, moriamur, sed de patre cogitantes, & senectutis illius miseres, has tibi preces offerimus, & commendamus animas nostras, quas tibi nostra malignitas tradidit ad supplicia perferenda. Nam neq; ille malignus est, neq; nos tales futuros genuit, sed quoniam sit benignus, & ut experiat talia, non sit iustus, etiam nunc absentibus nobis, pro nobis

suspectus affligitur. Quum autem audierit perditos, etiā causam mortis amarissimæ sustinebit, & ob hoc uitam suam multo citius derelinquet: ita ut eum conuersationis nostræ turpitudine corrumpat, pessimumq; faciat de præsentī luce discessum: & dum ad alios studeat nostra bona plantare, ut nostri actus neque sentiantur, efficiet. In hac ergo ratione constitutus, licet mala te nostra commoueant, tuam iustitiam dona patri, ut propter illius misericordiam maiora dicaris facere, quā cogaris pro nostra malitia: necne cunctus eius in desolatione cōsistat, aut nostra perditione deficiat. Verere patrum nomina, hoc ei econdonans. In hoc itaque & tuum honorabis genitorem, & tibi honorem præstabis, quā iam hac appellatione potiaris, & in ea sine passione seruaberis à deo patre cunctorum, in quo per communionem huius nominis pie agere comprobaberis, nostri patris habēdo misericordiam, ne fraudatus filiis aliquid patiat. Tua sunt ergo quæ nobis præbuit deus, habentis utiq; potestatem & auferre & dare, nihilq; ab eius gratia differentis. Nam dū quilibet in utrunq; habuerit potestatem, optimum est, ut hac in bonis utatur, & potestatem quæ in malo est, tanquam si non sit, obliuiscatur: quasi hoc solum concessum sit, ut de salute sit cogitandum. Tu uero omnes nos saluabis ignoscendo fratri, in quibus infeliciter egit. neque enim uita nobis est hoc punito, quo non licebit ad patrē remeare iam quasi defuncto. Supplicamus ergo domine, ut si decreueris fratrem nostrum occidi, nos cum eo punias, tanquam delicti participes. Non enim patimur nos ipsos, quasi propter mortui tribulationem afficere: sed tanquam similes eius malitiæ existentes, ita debemus interimi. & quoniam ut iuuenis deliquit, necdum prudentia roboratus, & humanum est talibus ueniam tribui, hoc tibi relinquo, & ulterius uerba proferre cessabo, & siquidem nos condemnare uolueris, ea quæ dicta non sunt, non uidebuntur nos ad tristitiam deducere: si uero absolueris, etiam illa in tuæ benignitatis conscientia reuolue, quia non solummodo nos saluabis, sed etiam uitæ redonabis, propter quod potius iustior apparebis, quando plus nobis ipsis probaris de nostra salute sollicitus. Si autem culpam castigare uis, me magis pro isto castigans, hunc patri remitte: si uero aliquē tibi retinendū iudicas seruū, ego utilitatibus tuis minister potior ero, quāto aptior, sicut uides, ad utraq; passiones existo. Iudas itaq; omnia sustinere pro fratris salute libenter habens, prostrauit semetipsum ante pedes Ioseph, si quo modo eius irā flectere potuisset. Prostrati sunt etiam fratres uniuersi flentes, & semetipsos pro anima Benjamin neci tradentes. Ioseph autem animi sui passionibus uictus, & nequaquā ualēs irā tolerare figmentū, iussit quidem abire præsentēs, ut fratribus se tantummodo demonstraret. Discedentibus autē omnibus, semetipsum fratribus indicauit, dicens: Virtutem quidem uestram atq; fauorem circa fratrem uestrū ualde collaudo, & meliores quā sperarā ex his quæ in me cogitastis, inuenio. Hæc autem omnia feci, experiri uolens amorem uestre fraternitatis. Naturaliter autem neque circa me malignos uos arbitror extitisse, sed dei uoluntate factum est: quo & nunc bonorum adeptio, & in futuro, si propicius deus nobis fuerit, conferenda sit. Patris ergo salutem inopinatam cognoscens, talesq; uos circa fratrem inueniens neque illorum quæ in me commisisse putamini, ulterius recordabor. Cessabo autem & ab odio malignitatis, quod super his habebam, & tanquam fuerint uoluntate dei completa, & status præsentis mihi uos sitis occasio, gratiam me habere profiteor, uosq; ipsos uolo illorum obliuionem sumentes, magis delectari in illo, quod tunc inconsiderate fecistis, dum ad huius termini qualitatem causa peruenerit, quā cōfusionem grauiter ferre propter hæc quæ putamini deliquisse. Non ergo uideatur uos contristari, q̄ aduersum me malignam protulistis sententiam, nec poenitentia uos eius afficiat, quando adimpleri nō potuerūt quæ fuerant cogitata. Exultantes ergo in his quæ à deo facta sunt, ite hæc nunciantes patri, ne etiam pro uestra consumptus sollicitudine, splendorem meæ felicitatis obscurer, si ante quā ad meum ueniens uultum, præsentiumq; rerum potitus, hac luce priuetur. Ipsum ergo, uestrasq; coniuges, liberosq; & cunctam cognationem sumētes, huc migrate. Non enim absentes oportet esse bonorū meorū mihi clarissimos, insuper & fame annis adhuc quinque permātura. Hæc quū dixisset Ioseph, amplexus est fratres. Illis uero in lachrymis & in tristitia cōstitutis, super eo qd cogitauerāt contra illū, potius eis uidebat esse supplicij bona

Genesios. 45.

uoluntas fratris. Et tunc quidem erant in epulis. Rex autem audiens uenisse ad Ioseph fratres, latatus est eximie, & tanquam in propriis bonis affectus, præbenda eis & uehicula tritico plena, aurumq; simul & argentum patri portandum decreuit: sumentesq; illi dona regis & ampliora fratris, alia quidem patri ferenda, alia sibi singulis habenda, gaudebant: maioribusq; muneribus donato Benjamin, exultantes abibant.

¶ Iacob audito quia Ioseph uiueret in Aegypto, & clarus haberetur, descendit ad eum cum tota domo sua. Caput VII.

Genesi. 46.

QUum uero reuertentibus filiis, Iacob de Ioseph cognouisset, quia non solum euasisset mortem, pro qua degebat in luctu, sed etiam uiueret clara felicitate, & cum rege totam Aegyptum sua prouidentia gubernaret, nihil quidem horum quæ ei fuerant nuntiata, incredibile iudicabat, cogitans de maximis operibus dei & ipsius æquitate. Et licet medio tempore afflictione defecisset, repente tamen profectus est ad Ioseph. Et quum peruenisset ad puteum iuramenti, sacrificauit ibi deo, metuens ne propter felicitatem Aegypti, filiis amantibus habitationem prouinciæ, nequaquam ad Chananaeam soboles eorum reuersa teneret eam, sicut deus promiserat: aut ne præter dei uoluntatem, eorum in Aegyptum oriretur aduentus: super hæc autem formidans, ne prius à uita recederet, q̃ ad Ioseph faciem perueniret. Dumq; has haberet cogitationes, in soporē resolutus est: astititq; ei deus, & secundo nomine uocans, respondentiq; quis esset, ait: Non est iustum ignorare te deum, qui semper præsidio tuis maioribus fuit, & post eos etiam tibi. Nam quum te pater primatu priuasset, hunc ego tibi restitui: & meo fauore solus in Mesopotamiâ missus, & bonas nuptias adeptus es, & filiorum multitudinem, pecuniarumq; plenus, ad propria remeasti. permāsitq; tibi omne genus prouidentia mea saluum, & Ioseph filium tuum, quem te perdidisse putabas, ad maiorem bonorum ademptionem culmenq; perduxisti: & Aegyptum dominum, ut paululum à rege uideatur differre, constitui. Assum uero nunc, dux tibi futurus in hac uia, uitamq; tuam in manibus Ioseph finiendam esse nuntiaturus, longumq; per seculum tuam sobolem in principatu & gloria mansuram prænuncians, eamq; in terra quam promissi constituendam. In hac ergo uisione confidens, promptior in Aegyptum cum filiis & eorum omnibus properabat. Erant ergo omnes septuaginta. Nomina uero eorum significare mihi non uidetur, & præcipue propter difficultatem eorum. Ut tamen ostendam eis, qui non arbitrantur nos de Mesopotamia esse, sed ex Aegypto, necessarium iudicavi nomina quoq; facere mentionem. Iacob quippe filii erant duodecim, quorum Ioseph iam prius abierat. Eos uero qui post eum profecti sunt, & eorum sobolem demonstrabo. Ruben itaque fuerunt quatuor filii, Henoch, Phallu, Esron, Charmi. Si meo astit sex habuit: Iemuel, Iamin, Ohad, Iachin, Sohar, Saul. Leui quoq; filii tres fuerunt: Gerson, Caath, Merari. Iudæ autem filii fuerunt tres: Sela, Phares, Zara. Duo autem nati de Phares, Esron & Hamul. Isachar quatuor habuit: Thola, Phuua, Job, Simron. Tres autem Zabulon habuit filios: Sered, Elon, Iahleel. Hoc ergo genus de Lia descendit, cum qua etiā ascendit & filia eius Dina. Sunt ergo isti omnes trigintatres. Rachel autem filii fuerunt duo, quorum Ioseph quidē fuerunt filii, Manasses & Ephraim. Benjamin autem decem: Bela, Becher, Asbel, Gera, Naaman, Echi, Mupim, Hupim, Ared, Iaros: isti quatuordecim superioribus additi, fiunt numero septem & quadraginta. & legitimum quidem Iacob hoc genus fuit. De Bala uero famula Rachel, fuerunt Dan & Nephthali: quæ sequebantur filii quatuor, Iahleel, Guni, Ieser & Sillem. Dan autem unigenitum habuit filium Asom. His itaq; additis super illos quos prædiximus, quinquaginta & quatuor numerus adimpletur. Gad autem & Aser nati sunt ex Zelpha, quæ fuit famula Lia: fueruntq; filii Gad septem: Sephion, Hagi, Suni, Hesebon, Heri, Erodi, Areli. Aser fuit filia Sara, & masculi numero sex, quorum nomina sunt: Iemna, Iesua, Iesui, Beria, Heber, Melchiel. Isti cum sint quindecim, adiectis eis prædictis quinquaginta & quatuor, memoratus numerus completur, reputato etiam eis Iacob. Cognoscens autem Ioseph aduenire patrem (nam Iudas frater præcedens, eius aduentum nunciauerat) occursum egressus est: cumq; in ciuitate, quæ Heroun uocatur, apparuit. Ille ex inopinata magnaq; læticia penè ad defectum mortis usq; peruenit, sed cum recreauit Ioseph, licet nec seipsum retinere potuerit, ut propter nimiam lætitiā talia minime sustineret, non tamen qua pater passione deuictus est, Deinceps illum

Genealogia
filiorum Iacob

quidē cum quiete uenire iubens, & ipse quēq; fratrum suorum sumens pergebat ad regē, dicturus ei aduenisse Iacob cū genere suo. Ille uero hoc latus audiuit, iussitq; Ioseph, ut diceret ei, quam uitam se habere delectarentur, ut eos degere ita decerneret. Ille uero optimos pastores eos esse respondit, nihilq; aliud prāter hoc solummodo uelle, & ut non separatim, sed ut omnes pariter habitarent, atque prouidentiam facerēt patris, quatenus & Aegyptiis gratus esset, & nihil quod illorum esset, istis imponeret. Aegyptiis enim abominabilis erat conuersatio pastoralis. Veniente uero Iacob ad regem, & salutante pariter, & pro regno eius orante, Pharao sciscitabatur quanto tempore iam uixisset. Illo uero centum & triginta annorū se esse dicente, longinquitatem uitae Iacob miratus est. Cum uero dixisset, quod pauciores annos uixerit quā eius maiores, cōcessit ei ut cum filiis suis in Heliopolitana urbe conuersaretur. Illic enim pascua etiam pastores eius habuerunt. Fames igitur Aegyptiis augebatur, & pestis eos potius inopes faciebat, quum neque fluuius terram irrigaret, non enim crescebat ut mos erat, neque pluerat deus, quū utique per ignorantiam futuri prouidere nequiuissent. Ioseph autem ad pecunias dante frumenta, quum eis etiam hae deficerent, de suis opibus & mancipiis triticum comparabant: & quibuscunque pars esset terrae aliqua, hanc pro precio alimentis cedebant. Sic itaque rege omnium possessionum domino facto, alios alibi migrauerunt, quatenus regiones eorum fierent regi firma possessio, prāter solummodo sacerdotum. His enim regio sua seruata est. Non solum ergo eorum corpora ad seruitutem pestis adduxit, sed etiam mentes, ita ut de cetero ad turpem egestatem alimentorum uenire cogerentur. Imminuente uero fame, & fluuio terras inundante, & fructus ea abundanter referente, Ioseph ad unamquamque ciuitatem ueniens, eiusq; multitudine congregata, eandem terram quam ipsis cedentibus rex habere poterat solusq; frui, in toto redonabat, & uelut possessionis propriae laborem eos amare poscebat, quintam solummodo partem frugum regi soluturos pro terra quam illis dabat. Illos ergo inopinatae terrae dominos constitutos laetitia cōprehendit, ob quam rem praecepta quoque sunt constituta. Hoc ergo modo dignitas Ioseph apud Aegyptios potior habebatur, maiorq; fauor ab eis regi collatus est, & ut quintam frugum partem regi persolvere deberent, apud reges etiam posteros lex ista permansit.

Genes. 47.

Fames inuadit
Ioseph frumenta
uendit.

¶ De morte Iacob, & sepultura qua sepultus est in Hebron filiis: de morte quoq; Ioseph & fratrum eius. Caput VIII.

Iacob autem septem & decem annos in Aegypto commoratus est: & languore confectus, praesentibus sibi filiis, quum optasset alijs quidem possessionem bonorū, & praesentibus eis per prophetiam, quemadmodum ex eorum generatione habituri essent posteris Chananaeam, quod etiam multis post temporibus est effectum, & quum Ioseph magnis praeconijs praerulisset, quod malorum memoria circa fratres non habuerit, sed benignus potius in eos fuerit, & donauerit eos bonis innumeris, quae nec benefactoribus soleant repensari, praecipit quoq; suis filiis, ut Ioseph natos, Ephraim & Manassen in numerum suum acciperet, diuisuri cum eis Chananaeam, de quibus post haec loquemur. poposcitq; simul, ut ei sepultura fieret in Hebron, & mortuus est cum uixisset annos septem & quadraginta simul & centum, in nullo maiorum suorum cultu diuinæ pietatis inferior, retributionemq; promeruit, quam iustum erat ita benignum accipere. Ioseph itaque concedente sibi met rege, patris corpus in Hebron reducens, multa largitate sepeliuit. Fratribus autē reuerti cum eo nolentibus, quū terror eos haberet, ne illos patre mortuo castigaret, propter nequitiam quam ei fecerant, nec ulterius circa eos mitis existeret, satisfecit eis ut nihil metueret, neq; talium haberent suspicionem, multaq; bona quae secū detulerant, donauit: nihilq; quod circa eos benigne debuisset impedire, dereliquit. Mortuus est autē & ipse, cum uixisset annos centum & decem, uirtute mirabilis, & omnia ratione disponens, potestatemq; suam humiliter agens: quod utiq; huiusmodi felicitatis causa ei fuit apud Aegyptios, & alii unde scilicet uenienti, & talem qualem dudū diximus passo calumniā. Mortui sunt etiam fratres eius feliciter in Aegypto conuiuentes, quorum corpora post uitam illorum reportantes posteriores eorum, in Hebron sepelierunt. Ossa uero Ioseph nouissime, quando Hebraei egressi sunt ex Aegypto, in Chananaeam reportauerunt. Sic enim eos cōiurauerat Ioseph,

Gen. 47. 48.

Gen. 49.

Iacob languore
scit.

Iacob moritur.

Genes. 50.

Ioseph moritur.

Ossa Ioseph.

Horum ergo unusquisque qualiter se habuerit, quibusque laboribus obtinuerint Chanaanam, significabo: causamque narrabo primitus, pro qua Aegyptum deseruisse uideantur.

¶ De oppressione filiorum Israel in Aegypto, & de natiuitate Mosis educationeque, & de sacrorum scriba, qui noluit interficere puerum. Caput IX.

HISTORIA LIBRI EXODI.

Exodi. 1.

Praefatus de
Mose.

Exodi. 2.

AEgyptiis siquidem delicatis & desidiosis in laboribus existentibus, & alijs libidinibus ualde subiectis, etiam propter amorem lucri contigit, ut pessime circa Hebraeos inuidia eorum felicitatis afficerentur. Videntes enim Israelitarum genus augeri, uirtute & laboris ingenio, atque diuitiarum affluentia ualde nobilitatos, contra se eos augeri suspicabantur: oblitique bonorum propter loginquitatem temporum, quae meruerat per Ioseph, regnoque translato ad aliam domum, crudeliter opprimentes Israelitas, studebant uarias illis inferre misérias. Fluvium namque per multas deriuationes eos diuidere, murosque ciuitatibus aedificare, & fossata circumducere, ut eas inundare fluuius non ualisset, & pyramidas aedificare praecipiebant, ut nostrum hoc modo genus attererent. Omnes ergo artes efficientes, & in laboribus assueti, quadringentorum annorum tempus in his miserijs extiterunt: eratque haec inter eos pugna, ut Aegyptij quidem uellent laboribus Israelitas consumere, illi uero meliores semper eorum se praeeptionibus exhiberent. Dum uero in his essent utriusque rebus, causa qua magis studerent in exterminationem generis nostri semper Aegyptij, huiusmodi fuit. Quidam sacrorum scriba (cum sint experti de futuris praedicere ueritatem) enunciauit regi parandum quendam illo tempore inter Israelitas, qui humiliaret quidem Aegypti principatum, augeret autem suo cremento Israelitarum genus, uirtuteque transcenderet uniuersos, & gloriam in perpetuum memorabilem possideret. Cuius consilio iussit rex, ut omne masculinum quod ex Israelitis nasceretur, iactantes in fluuium consumerent, custodiendosque conceptus mulierum Hebraearum, & partus earum obseruare praecipiens Aegyptijs obstetricibus. Ab eis enim hoc officium iubebat impendi, quas propter cognationem credebat regis non transcendere iussionem. Eos autem qui contemnerent hoc praecceptum, & saluare partus earum occulte praesumerent, perimi cum sua generatione praecipit. Hanc ergo illi sustinebant crudeliter passioem, & non tantum dolentes quod filijs priuarentur, aut quia dum parentes essent, ad perditionem filiorum sibi nascentium ministrarent, sed etiam ex illa cogitatione qua eorum deleteretur genus, quando nati quidem eorum necabantur, ipsi uero paulatim redigebantur ad nihilum. Et illi quidem erant in isto malo iacentes, contra uero dei uoluntatem nemo poterat praeualere, nec si innumeris hoc artibus exercerent. Puer itaque quem praedixerat ille sacrorum scriba, latenter regia cautela nutritus est: & uerax in his quae per eum facta sunt, ille qui praedixit, inuentus est, quod hoc modo gestum est: Admiramis unus Hebraeorum nobilis, cum metueret pro cuncta gente, ne defectio in nutrienda iuuentute pueniret: & grauius hoc ferret, ne uxor eius pareret, dumque in haesitatione consisteret, ad dei supplicationem conuersus est, rogans ut aliquam miserationem hominum haberet, qui in nullo eius religionem contemnere uiderentur, daretque eis rerum libertatem, pro quibus illo in tempore affligebantur. Deus autem misericordiam eius habens, & ad supplicationem eius aures inclinans, assistit ei per somnium, & nequaquam eum desperare de futuris exhortabatur, pietatisque eorum se dicebat habere memoriam. Et propterea retributionem esse se praebiturum, & dudum quidem eorum maioribus hoc donasse, ut ex paucis magna eorum fieret multitudo. Et Abrahā quidem solus de Mesopotamia in Chanaan uenisse, factumque locupletem, & inter alia dum uxor eius ad genus fuisset primitus sterilis, deinde eius uoluntate ad hoc habilis facta, genuisset filios, & reliquisset Ismaeli quidem & qui ex eo fuerunt, Arabiam regionem, Cethura autem filijs Troglodyticen, Isaac uero Chanaanam. Qui dum meo, inquit, pugnasset auxilio fortiter, semper uicit. Iacob autem etiam contri-
butionibus suis fuit ignotus, qui deinceps magnitudinem felicitatis cum qua uixit, etiam suis posteris dereliquit. Qui cum septuaginta solummodo in Aegyptum uenit, & ultra sexcenta millia iam estis effecti. Nunc autem me utilitatis uestrae & tuae gloriae scito prouidentiam communiter habiturum. Is enim puer, cuius generationem Aegyptij metuentes, cuncta perdere decreuerunt, & ex Israelitico semine generantur, tuus erit, & disperdes

quidem eos qui eius interitum intendebant: nutritusque mirabiliter, Hebræorum quidem genus ab Aegyptiorum necessitate liberabit: eritque eius memoria quantiscunque temporibus permanerint uniuersa apud homines, non solum Hebræos, sed etiam alienigenas gentes, me utique et alia præbente tibi, & his qui de te nascituri sunt. Erit autem etiam ei frater huiusmodi, qui meum habeat sacerdotium, et ipse et qui de eo fuerint cuncto tempore præcreati. Dum ergo hæc illi uisio fuisset ostensa, surgens Ammiramis indicauit hoc lochosbel uxori suæ, maiorque timor eis alloquio huius uisionis instabat. Non enim de filio solummodo eis esse uidebatur formido, sed etiam pro magnitudine futuræ felicitatis. His tamē quæ prænuntiata fuerant à deo, fidem partus præbuit mulieris, qui custodes latuit per conceptus sui silentium, ex eo quod non uehementer ei dolores insisterent. Et tribus quidem mensibus apud semetipsos occulte nutrierunt infantem. Deinceps autem metuens Ammiramis, ne captus regis iræ succumberet, & ipse cum puero deperiret, & dei prouidentiam excluderet, deliberauit potius hoc modo pueri consulere salutem, prouidentiamque latendi hanc esse iudicauit. Nam illud erat incertum, cum periculum immineret non solum puero, qui occulte nutriebatur, sed etiam nutrienti: deumque iudicauit omnem habiturum cautelam, quatenus in nullo quæ promiserat, esset mendax. Hæc cogitantes, uas rotundum ex uimine complicitum, uelut alueoli magnitudine præpararunt, quod sufficeret ut infans ibi spatiosè iaceret. Deinde unxerunt illud bitumine. Natura namque bituminis est, ut in uimalibus uasculis accessum aquæ possit coercere. Illic ergo mittentes infantem, et circa fluuium ponentes, eius salutem domino reliquerunt. Et fluuius quidem eum suscipiens deportabat. Maria uero pueri soror, matris iussione custodiebat, quod illud uasculum portaretur intendens. Tunc itaque deus ostendit humanam prouidentiam nihil esse, sed omnia quæcunque uult ipse fieri, effectum optimum protinus adipisci: nec præualere quidem eos qui pro sua cautela alios quocunque condemnare nituntur interitu, multoque studio hoc implere conantur, cum inopinabiliter illi saluentur, & penitus ex medio malorum inueniant periculorum ereptionem dei solius uoluntate. Tale ergo aliquid circa hunc infantem gestum, aperta uirtute dei probatum est. Thermut igitur erat filia regis. hæc dum luderet circa litus fluminis, portari à fluuiio illud uas conspiciens, præcepit ut ad se ille alueus portaretur. Venientibus autem qui ad hoc fuerant destinati cum alueolo, uidens infantem ualde gauisa est, propter pulchritudinem et speciem eius. Tanto enim studio deus circa Moysen usus est, ut ab ipsis qui propter eius natiuitatem decreuerant interimere omne genus Hebræorum, alimento et cura dignus haberetur. Iussitque mulierem adduci Thermut regis filia, quæ daret infanti mamillam. Quo non accedente ad illius hubera, sed euitante, et hoc in multis mulieribus faciente: Maria his assistens quæ fiebant, non ut quasi ex opere uideretur, sed inter alios astare, ait: Frustra o regina has mulieres ad nutrimentum infantis uocas, quæ nullam ad eum cognationem habent. Si uero aliquam Hebræarum mulierum adduci præceperis, puto tanquam contribulis suæ poterit hubera excipere. Cumque putares bene dixisse, iussit hanc abire, ut aliquam quæ lactare eum posset, adduceret. Illa uero accepta huiusmodi potestate, reuersa est, ducens matrem nulli cognitam: infansque grate quodammodo ad eius accessit hubera. et supplicante regina, commissum est ei cum omni diligentia pueri nutrimentum. Cui secundum euentum rerum, nomen impositum est, eo quod de flumine sit saluatus, Aquam enim Moy Aegyptii uocant, Esis uero saluatus. Componentes itaque hoc ex ambobus, Moyses ei nomen imposuerunt, id est, ex aqua saluatus. Et erat indubitanter secundum dei proloquium, prudentiæ magnitudine et laboribus sapientium Hebræorum nimis industrius. Huic igitur Abraam pater septimus erat. Erat enim iste Ammiramis filius, qui fuit ex patre Caath, qui natus est de Leui, Leui uero de Iacob, qui fuit ex Isaac filio Abraam. Erat autem ei sapientia non pro ætate concessa, sed sua mensura multo superior, et seniore huius rei facultatem in infantia demonstrabat, maioremque spem actio eius iam tunc, quam uiri perfecti gerebat. Et cum trimus fuisset effectus, deus mirabiliter eius staturæ eleuauit spatium. Nam quantum ad speciem, nullus erat ita seuerus, ut Moysen uidens, eius pulchritudinem non amaret: multisque contingebat, dum eum cerneret, et per plateam ferri, ut conuerterent quidam ad aspectum pueri, et ea in quibus uidebantur studium habere, desererent delectati potius eius uisione. Erat enim in eo infans

Trium mensium
Moses exponitur.

De Thermut
filia Pharaonis.

Moses septimus
ab Abraham.

Pulchritudo
Mosis.

his multa gratia, & excellenter circa eum ac decenter existens, retinebat insipientes. Hic ergo cum talis esset, Thermut sibi filium adoptauit, cum sobolem legitimam non haberet. Et cum aliquando portasset Moſen ad patrem, ostendebat eum quasi de ſucceſſione nō cogitaret, ſi uoluntate dei proprium filium non haberet, dicebatq;: Nutriui infantem ſortis ma diuinum, & prudentia ualde fortiffimum, mirabiliterq; de fluminis gratia condonatum, quem meum quidem decreui filium eſſe, tui uero imperij ſucceſſorem. Hæc dicens, poſuit in manibus patris infantem. Ille uero ſumens eum, & ad pectus applicans per amorem, pro filia gratia impoſuit ei diadema. Moſes autē conuoluēs illud, proiecit in terrā q̄ſſi per infantia, calcauitq; ſuis pedibus, quod regi ferri uidebat augurium. Contemplatus autem ille ſacrorum ſcriba, qui eius natiuitatem prædixerat, ita futurum ad humiliationem principatus Aegyptij, impetum fecit ut eum occideret. & terribiliter clamans, ait: Hic eſt ille puer o rex, quem nobis deus occidendum oſtendit, ut de cætero timore careamus. Te ſtimonijs enim oſtenditur, quod tuum inuaſurus eſt principatum. Iſto namq; perempto, Aegyptijs quidem timor eius tollitur: Hebræis autem ſpes confidentia, quam propter eum habere creduntur, auferetur. Quæ cum dixiſſet, uix præualuit eū abripere Thermut, cum etiam rex ſegnior eſſet ad eius necem, deo eū huiuſmodi propter prouidentiam ſalutis Moſaica faciente. Alebatur itaq; multa ſolicitudine. & Hebræis quidem ſpes in eo erat optima circa cuncta, ſuſpicionem uero eius clementem generabat Aegyptijs. Et eū nullus eſſet certus, uel ſi rex occideret infantem, aut cognatum per adoptionē faceret, aut aliorum quilibet, quid amplius Aegypti uerſutia uel utilitati prodeſſet, ex quo iam non metuerunt de præſcientia futurorum, abſtinebant omnes ab eius nece.

¶ Poſtquam creuit Moſes, iniunctum eſt ei bellum Aethiopicum: ubi bello feliciter geſto, copulata eſt ei ſilia regis Aethiopum matrimonio. Vnde odium & inuidiam magnam contexit Aegyptiorum. Ca. X.

Moſes itaq; prædicto modo natus atq; nutritus eſt, & tranſiens ad ætatem perfectā, Aegyptijs formam ſuæ uirtutis oſtendit: & ad humiliationem quidem illorum, augmentum uero Hebræorū factum eſt, ut huiuſmodi occaſio proueniret. Aethiopes cum ſint proximi Aegyptijs, negocia ſua in eorum regionem portabant, & referebant Aegyptiorum. Illi uero irati, caſtrametati ſunt, uindicaturi contemptum: prælioq; cōmiſſo deuictiali quidem ceciderunt, alij uero turpiter domum reuertētes euaserunt. Secuti ſunt autem Aethiopes, & arbitrati illos defeciſſe, præſumptione ſua omnem Aegypti prouinciam obtinere potius exarſerunt. gultantesq; eorū bona, ab eis ſe non abſtinebant. Cumq; uicinas partes aduentibus non præſumerent repugnare, acceſſerunt uſque ad Memphim & mare, nulla ſcilicet ciuitate reſiſtere præualente. His ergo malis obſtricti, ad reſponſa & diuinationes Aegyptij ſunt conuerſi: & deo eis præbente conſilium, ut auxiliatore uterentur Hebræo, iuſſit rex ſilia, ut daret Moſen ducem à ſe conſtituendum. Illa uero ſacramētis acceptis, ut nihil ei fieret mali, tradidit Moſen: pro magno quidem beneficio iudicans eius auxilium, & annihilans ſacerdotes, qui eum uelut hoſtem prædixerant occidendum, quaſi neſcientes q̄ aliquando utile foret eius auxilium. Moſes uero à Thermut exoratus, ſimul & à rege, libenter ſuſcepit hoc opus. Gaudebant ergo ſacri utriuſq; gentis ſcribæ: Aegyptiorum quidem, tanquam & hoſtes ſuos illius uirtute deuincerent, & ipſum Moſen dolo comprimerent: Hebræorum autem, tanquam hæc eis occaſio foret, Aegyptios omnino diffugere, quod Moſes eorum dux eſſet. Ille uero antequam hoſtes cognoscerent eius inuaſionem, ſumens ducebat exercitum, non per fluuium iter faciens, ſed per terram: ubi ſapientia quoq; ſuæ mirabile fecit iudicium. Nam cum terra iter agentibus ualde ſit ſæua propter reptilium multitudinem, quia illic omnia hæc naſcuntur: ita ut etiam quæ apud alios non ſunt, illa ſola nutriat terra, uirtute atq; malitia & aſpectu ſolito differentia: quorum ſunt aliqua etiam uolatilia, ut cum de terra nocere nequeant, ſuperuolando nō prouidentes occidant. Moſes itaq; pro cautela exercitus, & itinere eorum innoxio, hoc mirabiliter adinuenit. Plectas enim ex papyro fecit in modum arcarum, eaſq; complens de ibidibus ſecum portabat. Hoc autem animal ſerpentibus inimicum eſt. fugiſſet enim eaſ aduenientes: & cum ſe celare uoluerint, ſtatu uelut ceruorum arreptæ deuorantur. Ibides autem ſunt ualde manſuetæ, & generi tantum ſerpentino feroces. Et de his quidem præter eo nunc ſcribere, non ignorantibus Græcis quale ſit genus ibidis. Dum uero ad terrā nau-

De diadema-
te Pharaonis.

Exodi. 2.

De natura
ibidum.

tritem bellarum uenissent, per eas (ut dixi) naturam serpentum expugnabant, eisq; uelut aduersus hostes utebantur. Hoc ergo modo iter agens, antequam Aethiopes agnosceret, superueniens & congressus cum eis, pugna deuicit, spemq; quam habebat contra Aegyptios & eorum ciuitates, abstulit, atq; subuertens omnia, & terram Aethiopum maxima uirtute uastabat. Tunc per felicitatem Moseos, cum de labore suo gustasset Aegyptiorum exercitus, fatigationem minime sentiebat, tanquam praeter eum, seruitutem & nouissimum sub uersionis periculum potuissent Aegyptij sustinere. Post haec autem insequentibus Aegyptijs cunctos Aethiops, in Saba ciuitate regia Aethiopiae, quam postea Cambises Meroen denominauit a sororis suae nomine, obsidebantur. Erat enim ualde inexpugnabilis locus ille, cum & Nilus circumdaret eum & circumcluderet & alia flumina Astabus & Astaburas, fluctus difficiles obicerent eis, qui illic transire tentarent. Ciuitas enim interior existens habitabatur, ut insula muro circumdata ualde fortissimo. Et contra hostes quidē obsecros habet fluuios, fossata uero grandia inter muros & flumina sunt, quatenus inundari non posset ciuitas, aquae illic uiolentia deportata. Haec ergo res etiam illa flumina transuentibus difficilem faciebat ciuitatis inuasionem. Cum ergo grauiter ferret Moses segnitiam exercitus, quando hostis nequaquam ad manus uenire praesumeret, tunc tale aliquid prouenit: Tharbis filia regis Aethiopum fuit. Et dum haec Mosen circa muros exercitū applicantem, fortiterq; pugnantem uideret, eius efficaciam experientiamq; mirata, & desperantibus iam pridem Aegyptijs, libertatis auctorem eum fore bono suae felicitatis existimans, Aethiopibus scilicet exultantibus in his quae contra eos gesserant, eumq; tunc periculis inhaerere conspiciens, in amorem eius est lapsa crudeliter: & cum passio praeualeret, misit ad eum fidelissimum seruulorum, ut ei de nuptijs loqueretur. Illo uero eius sermonem suscipiente, ut traderet ciuitatem, praebitisq; foederibus, ut & uxorem eam duceret, & ciuitatem obtinens, nequaquam pacta transcenderet, effectus uerba praeuenit: & post necem Aethiopum gratias agens deo Moses, nuptias celebrauit, & Aegyptios in propriam terram reduxit. Illi uero ex quibus saluabantur a Mose, ex his odium aduersus eum habebant, & feruentioribus aduersus eum consilijs utebantur, arbitantes non propter bonos actus eum in Aegypto ita creuisse innotueruntq; regi, quid de facta caede prouenerit. Ille siquidem apud se industriam uiri continuit: inuidia uero ductus Moseos, & oppressionis suae formidine tractus, compulsusq; a sacris scribis, nitebatur in Moseos nece grassari.

¶ Moses cognitis insidijs regis Aegypti, latenter effugit: & ueniens in Madian, habitauit cum Rahuele sacerdote, cuius filiam accepit uxorem.

Caput XI.

QVi dum cognouisset eius insidias, latenter effugit: & itineribus obsessis, per desertum fugam suam expleuit. Dumq; ei ciborum esset inopia, uiribus tolerantiae praeualerbat, ueniensq; ad ciuitatem Madian, circa mare rubrum positam, cognomentum habentē ab uno filiorum Abraam de Cetura progenito, sedens super quendam puteum, ex labore & miseria quiescebat, existente meridie, non procul a ciuitate. Quo ei actus accessit huiusmodi ex usu prouincialium, qui cumulum eius uirtutis ostendit, occasionem ad meliora praebens. Nam cum sint loca inaquosa, praecedebant pastores, ne forte e puteis aqua exhauriretur ab alijs, & oues potu necessario priuarentur. Astiterunt itaq; tunc ad puteum septem uirgines sorores, Rahuelis filiae sacerdotis, qui multo honore apud prouinciales habebatur. Quae gregum patris curam agentes, eo quod hoc ministerium etiam mulieribus regionum sit Troglodytarum, sufficientem aquam de puteo leuauerunt, expectantes ut greges suos abundanti irrigatione satiarent. Superuenientibus uero pastoribus, & uirgines expellentibus, ut aquam ipsi occuparent, Moses crudele iudicans puellas despiciere, iniustitiam patientes, uiolentiamq; uiroꝝ sinere potiore q̃ iustitiam uirginum: illos quidem prohibuit uiolentos esse, uirginibus autem opportunum praebuit adiutorium. Quo beneficio impetrato, uenerunt ad patrem, iniuriamq; pastorum narrantes, & solatium sibi exhibitum peregrini, rogabant ne eius benefactum illi esset uacuum, ne retributione debita priuaretur. Ille autem & filias approbavit, circa benefactorem ita studentes, & Mosen iussit ad uultum suum adduci, iustissimae gratiae praemia meritorium. Cumq; uenisset, filiarum testimonium ei de suo solatio declarabat: eiusq; uirtutem admiratus, non fore eius auxilium bona sine recompensatione dicebat, sed idoneum se ad reddendam gratiam: ita

De filiabus Rahuelis.

ut magnitudine recompensationis, mensuram possit transcendere benefacti. Fecitq; eum quasi filium, & unam filiarum dedit ei uxorem, gregumq; suorum (in quibus omnis erat antiquis barbaris possessio) eum uoluit habere curam atq; dominium. Et Moses quidem dum hæc impetrasset à Gehegleth (hoc enim cognomen erat Rahueli) debebat ibi eius pascendo greges.

¶ De rubo qui uidebatur Mosi quasi arderet, qui tamen non cōburebatur: ubi audiuit mandatū diuinum, ut reuertēs in Aegyptum, liberaret filios Israel de oppressione Aegyptiorum

Caput XII.

Exodi. 3

Post hæc autem tempora, dum pasceret gregem, in montem qui uocatur Sina, ducebat oves, qui mons est excelsus, & ad pasturas egregius, optimas herbas habens. Hic enim dum esset opinio habitare deum, primitus uero pascere: quia pastores minime illic ambulare præsumebant: quo tamen prodigium ei mirabile nimis apparuit. ignis namque depascēs rubi uiriditatem, eiusq; florem, transiit innoxius, fructiferosq; ramos nullo incendio dissipauit, cum utiq; flamma uehemens & uelocissima nimis esset. Ille autem etiam ipsam uisionem inopinabilem formidans, obstupuit, & potius dñi uocem ignis emit-teret, & nomine eum uocaret, uerbaq; facere uideretur: quibus etiam eius fiduciam præsum-mentis accedere ad loca, ubi nullus hominum primitus ambulasset, eo q; essent diuina, re-darguit: eiq; suasit, ut procul ab igne recederet, & ut sufficerent ei quæ uiderat, cū esset bo-nus uir, magnorumq; uirorum proles, nihilq; amplius indagaret. Prædicebatq; futuram ei gloriam & honorem apud homines, deo præsentem: iussitq; ut cum fiducia abiret in Aeg-yp-typtum, dux & princeps futurus multitudinis Hebræorum, & cognatos proprios ab il-lorum iniuria liberaturus. Nam & terram, inquit, habitabunt hanc ualde felicē, quam ha-bitauerat pater uester Abraam: omnibusq; adepturi sunt bonis, adhuc utiq; eos te tuaq; sa-pientia deducente. iussitq; ut educens Hebræos ex Aegypto, sacrificium gratiarum actio-nis ueniens ad illa loca celebraret. Hæc ergo ex illo igne diuina uoce prolata sunt. Moses autem obstupescens in his quæ uiderat, & multo potius quæ audierat: Virtuti, inquit, tuæ non credere domine, quam & ipse colo, & aperte maioribus meis apparuisse non dubito, uelut sanctissimum secundum meam sapiētiam esse puto. Veruntamen hæsito, quemadmodū uir ignarus & nullius uirtutis idoneus, aut suadeam uerbis, quatenus cognati relinquētes terram quam nunc inhabitant, me sequantur, ad quam ipse eos deducam: aut uel si ipsis sa-tis fiat, quomodo potero exigere Pharaonem ut dimittat Hebræos, quorum laboribus & operibus uirtus eius felicitatis augetur? Deus autem cum in omnibus confidere, seq; ei ad-esse promittens: & ubi quidem opus esset suasionem, uerba præbiturum: ubi autē operibus, uirtutem ministraturum, iussit ut baculo in terram proiecto fieret serpens, quo signo cre-deret promissa se percepturum. Hoc dum fecisset, draco reprobatus spiris ingen-tibus: & tanquam contra persequētes, suum caput saeuissimum insurgebat, qui deinceps factus est uirga. Post hoc uero mittere eum dextram in sinum præcepit: obediensq; candi-dam & uelut niuei coloris eam protulit: post quod tamen ad solitum est reuersa. Iussusq; iterum aquam de proximo sumere, eamq; in terram proijcere, uidit eā colore sanguineo factam: mirantemq; in his confidere præcipiebat deus, & adiutorem sibi met esse nosse ma-ximum, & signis his ad credendum apud omnes usurum. dicebatq;: Missus à me, secundū mea mandata facies uniuersa. Iubeo ergo te in nullo tardantē ad Aegyptum festinare, dñe noctuq; laborare, ne tua tarditas maius tēpus faciat Hebræos in seruitute cōsistere. Moses autem non diffidens in his quæ promittebat diuinitas, inspector utique talium iudiciorū & auditor factus, orabat ut hac uirtute eodem modo experiretur in Aegypto: supplica-batq; ne nominis sui deus notitiam ei celaret, ut dum uoce eius participatus fuisset pariter & aspectu, insuper agnosceret & uocabulum, quatenus sacrificans nominatim eum adesse hostijs supplicaret. Et deus quidem ei suam significauit appellationē, quam primitus ho-mines nequaquam uidebantur audisse, de qua mihi dicere non est fas. Moses itaque illa signa non tunc solummodo, sed semper & ubicunque contingere faciebat. Ex quibus omni-bus plus maiorem ueritatem signis distribuens, deumq; propiciū & suffragatorem ha-biturum se credens, & domesticos se saluare sperabat, & Aegyptios malis afficere.

Rubum ar-dentē Mosēs uidet.

Verba Mosi ad deum.

Exodi. 4

Moses regressus est in Aegyptum secundum mandatum domini: ubi faciens signa & prodigia maxima, eduxit filios Israel de Aegypto in manu ualida.

Caput.

XIII.

AVdiensq; Aegyptiorum regem Pharaonem esse defunctum, sub quo ipse diffugerat, petijt Rahuel, ut eius permisso pro utilitate cognatorum iret in Aegyptum: suumq; Sephoram quam habebat uxorem filiam Rahuelis, & filios quos habebat ex ea, Gersum & Eleazarum, tetendit ad Aegyptum. Nominum uero horum est significatio: Gersus quippe Hebraea lingua significat, in terra peregrina: Eleazarus autem, qui adiutore patrio deo usus, Aegyptios effugisset. Cum uero uenisset iuxta montem, frater Aaron occurrit ei, deo iubente. Cui Moses significauit, quae in monte contigerunt, pariter & diuina mandata. Procedentibus autem eis, occurrerunt nobiles Hebraeorum, eius praesentiam cognoscentes. Quibus Moses, quoniam uerbis suadere non poterat, signa sibi met ostensa monstrabat. Illi uero stupore eorum quae inopinabiliter inspiciebant, omnino credebant, & ex omnibus erant in spe maxima constituti, deo scilicet eorum prouidente securitate. Cum uero iam obediens haberet Hebraeos Moses, promittentes secuturos se quae iuberet, libertatemq; respicere, uenit ad regem illum qui nuper susceperat principatum. & in quocunq; iuuerat olim Aegyptios ab Aethiopibus compressos, cum fuisset eorum direpta prouincia, declarauit: & quod militia & laboribus magnis usus tanq; pro suis, post diuersa pericula non dignam retributionem acceperit, intimauit: pariter etiam quae illi in monte Sina contigerant, deiq; uoces, & signa singula ab eo monstrata propter fidem rerum, decenter exposuit, rogauitq; ne discredens in his, impedimentum dei faceret uoluntati. Deridente uero rege, Moses opere fecit ut conspiceret signa, quae fuerant in monte Sina monstrata. Ille ergo dedignatus, illum quidem malignissimum appellauit, & prius Aegyptiorum fugisse seruitium, & nunc pro seductione remeasse: & prodigiorum opus, stuporemq; factum, magicarum artium appetisse remedio. Cumq; haec dixisset, iussit faceret easdem quas ille, facere uisiones: tanquam Aegyptii etiam in hac disciplina sapientes existerent, & quasi non solus Moses peritus esset rerum, quas ipse per deum posset explere: ut quod erat ualde mirabile, si etiam ab alio fieret, ostenderetur quoniam humana doctrina constaret. Et ponentibus illis uirgas, dracones sunt facti. Moses autem non expauit, sed ait: Nec ego quidem o rex, Aegyptiorum despicio sapientiam: sed tanto melius a me haec quam horum magica arte sunt facta, quanto constat humanis diuina esse meliora. Ostendam uero non artibus magicis, nec errore, sed subsistere ueritate, quae mihi sunt dei prouidentia & uirtute patefacta. Cumq; haec dixisset, proiecit uirgam in terram, iussitq; eam ut in colubrum uerteretur. Illaq; obediens, etiam Aegyptiorum uirgas, quae uidebantur esse dracones, deuorauit insiliens donec consumeret uniuersas. Quam in suo schemate redeuntem, sumpsit denuo Moses. Rex autem nihil maius in hoc actu se uidisse simulauit, sed iratus, & in nullo eum dicens praeferrere Aegyptiorum sapientiae atq; integritati, iussit ei, qui super Hebraeos uidebatur esse constitutus, ut nullam eis praebere requiem, sed maioribus quam prius eos malis affligeret. Ille uero cum prius eis paleas praebere ad lateres, nihil dedit ulterius: sed die quidem operibus eos faciebat affligi, nocte uero paleas congregare. Et cum eis duplex hoc malum existeret, & arumna per illum crudelior institisset, ille neque minis regis fatigatus est, neq; increpationibus cessit Hebraeorum: sed animam suam constituit ad utraq; ut & laboraret, & libertatem cognatis acquireret: ueniensq; rursum ad regem, suadebat ei ut dimitteret Hebraeos ad montem Sina, sacrificaturos deo. Hoc enim deum praecepisse dicebat, & in nullo contradicendum iussionibus illius exorabat: deumq; propitium fore cunctis, si eos dimitteret egredi: ne prohibendo illos, sibi met reputaret patiendum quaecunq; patiuntur, qui dei praeceptionibus contradicunt: quando eis qui iram in se commouerint diuinam, ex omnibus oboriuntur aduersa. Ex quibus utiq; neq; terra, neque aer suauis existit, nec soboles eorum naturali modo progredit, sed inimica omnia & aduersa sentire Aegyptios edicebat, & Hebraeorum populum abire ex eorum prouincia etiam illis nolentibus affirmabat. Rege uero Moseos despiciente sermones, nullamq; conuersionem sui ad talia faciente, passionem pessimam, quas singulas explanabo, Aegyptios inuasit: nec prius flectebantur, q; eorum experimenta perciperent: simul & quia uellet deus Mosen in nullo eorum quae praedixerat monstrare mendacem: & quia prodesset hominibus, ut discerent

Exodi. 4.

Moses cum uxore & filiis tendit ad Aegyptum.

Exodi. 5.

Exodi. 7.

Exodi. 8.

Plagae ranarum.

Plaga uermium.

Bestiarum pestis.

Exodi. 9.

Grandinis oppressio.

Locustarum vastatio.
Exodi. 10.

Tenebrarum caligo.

obseruare & facere ea, in quibus non posset offendi diuinitas: ne ad iracundiam conuersus, in eorum iniquitatibus ulciscatur. Fluuus enim eis sanguineus dei uoluntate profluxit, & qui bibi non posset, cum fontem aquarum alium non haberent. Et non colore solummodo talis erat, sed etiam se contingentibus dolores & amarum gemitum inferebat. Eratque talis Aegyptiis, Hebraeis autem dulcis & potabilis existeret, licet naturaliter uideretur esse mutatus. In hoc miraculo rex timens atque hesitans propter Aegyptios, abire permisit Hebraeos. Cumque malum aliquo modo fuisset releuatum, rursus sententiam permutauit, nec eos permisit abire. Deus autem illo contemnente post calamitatis ablationem, & nolente a sua malitia se temperare, aliam Aegyptiis intulit plagam. Ranarum namque infinita multitudo eorum terras late depasta est, plenusque erat his etiam fluuius: & polluebat eorum potus, & animalibus ibi putrescentibus foetor efficitis noxius exhalabat ex aqua, eratque cuncta regio huiusmodi malo plena, ebullientibus ranis & morientibus: quae etiam domestica eorum habitacula ualde uexabant: dum in cibis eorum & poculis saepius inuenirentur, & in cubilibus eorum inhabitantes foetorumque crudelis erat & abominabilis, morientibus ranis ac putrescentibus. Dum his ergo malis Aegyptii premerentur, iussit rex Moysen tollere Hebraeos abscedere. Cumque dixisset hoc, repente ranarum exterminata est multitudo, & terra simul & fluuius in suam reuersi sunt naturam. Pharao uero mox ut passionibus terra priuata esset, oblitus calamitatis illius, rursus retinuit Hebraeos: & tanquam si plurimas passiones experiri uellet, nequaquam dimisit Moysen populumque discedere, quando prius timore potius quam prudentia eos abire decreuerat. Rursus ergo alterius mali percussio, cuius fallaciam diuinitas uulnerauit. Pediculorum namque innumera multitudo Aegyptiis pululauit, ex interioribus ebulliens, ex quibus mali male consumebantur: neque lauacris, neque medicamentorum unguentis genus eorum exterminare praeualentes. Ob hanc ergo pestem rex Aegypti turbatus, metuensque simul pestem sui populi, licet fatue uerecundiam se deus esse uiri putaret habiturum, cogebatur tamen a malo temperare, & Hebraeis concessit egressionem. Cumque hoc iterum leuigaretur, filios & uxores obsides reuersionis suae eos relinquere sanciebat. Vnde irritauit potius deum, credens se eius quoque providentiam fallere sicut etiam Moysen. Sed ipsum latere non potuit Aegyptum punientem propter Hebraeos. Bestiarum namque multigenis & multimodis, quarum aspectibus nullus occurrit, eorum primum impleuit regionem, quibus & ipsi consumebantur, & terra agricolarum cultura nudabatur. Si quis enim primarum passionum perditionem euaderet, hoc languore & interitu hominum talia sustinentium succumbebat. Cumque Pharao neque sic dei iussionibus obediret, sed uxores quidem abire cum uiris diceret, relinquendos uero filios postularet: non desistit deo, unde calliditatem eius diuersis malis & maioribus denuo superuenientibus castigaret. Crudeliter namque eorum corpora uulnerabantur interius corrupta, & ita passim Aegyptiorum multitudo consumebatur. Rege uero neque hac plaga temperante, grando uehemens (cui neque prius in Aegypto aer aliquid tale protulerit, neque similis apud eos hyemis tempore descenderit) maiorque quam apud habitatores boreae partis & septentrionalis aeris rigore desertur, effluxit, & fructus eorum usquequaque contriuit. Deinde genus locustarum, germine quod non fuerat uexatum grandine, deuorauit, ut eis generaliter spes terrenorum fructuum deperiret. Sufficiebant namque quemlibet sine calliditate saturum etiam ea quae praedicta sunt mala, ad intellectum & cogitationem utilitatis adducere. Pharao uero non tantum imprudens, quantum malignus, sentiens causam, deo tamen contradicebat: iussitque Moysen cum uxoribus suis Hebraeos abducere, facultatem uero eos deserere, eorumque depopulandas domos. Moysen uero non acquiescente ita dimitti eos, quos oporteret deo sacrificium de suis rebus offerre, cum propter hanc causam multo tempore moraretur, tenebrae profundissimae & partem luminis non habentes, Aegyptiis sunt diffusae: pro quibus & uisus eorum aeris crassitudine clausi sunt, eosque mori miserabiliter compulerunt. Metuebant enim ne caligine simul absorberentur. Deinde his excussis post tres dies totidemque noctes, dum nullatenus poenitentiam ageret Pharao, propter egressum Hebraeorum accedens ad eum Moyses, ait: Quousque inobediens eris uoluntati dei? lube dimitti Hebraeos. Non poteris enim aliter ab his malis eripi, nisi haec uolueris implere. Rex autem iratus in his quae fuerant dicta, minatus est eius se caput auferre, si ad eum ob hanc importunitatem denuo reme-

aret. Tunc Moses, nequaquam se de his uerba facturum dixit, sed illum ipsum cum proceribus Aegyptiorum deprecaturum fore, ut Hebraei discederent. Et ille quidem cum haec dixisset, abscessit. Deus autem ostendens adhuc una plaga feriendos Aegyptios, ut dimitterent Hebraeos, iussit Moysen precipere populo, ut sacrificium paratum haberent, essentque praeparati decima die Xantici mensis ad quartadecimam (qui mensis apud Aegyptios quidem Pharmuthi, apud Hebraeos autem Nisan uocatur, Macedones uero Xanticum cum appellant) & egressuros Hebraeos, omniaque portaturos asseruit. Et ille quidem praeparatos iam habens ad egressionem Hebraeos, & constitutos per tribus, ibidem retinebat. Cum autem instaret quartadecima dies, omnes ad egressionem tendentes & immolantes sanguinem, domus proprias hyssopi frondibus emundabant. Cumque coenassent, reliquias carni tum tanquam egressuri concremauerunt. Unde hactenus secundum hunc morem ita sacrificamus. Illamque festiuitatem pascha uocauerunt, quod significat transcensionem, eo quod illa die deus transcendere eos pestem uoluit, quae scilicet Aegyptios uisitauit. Mors enim primogenitorum ita Aegyptiis facta est, ut plurimi proceres congregati circa regalia, Pharaoni persuaderent, quatenus Hebraeos sub uelocitate dimitteret. Qui uocatum Moysen abire precepit, arbitratus fore ut si de prouincia recederent, Aegyptus ab imminente castigatione cessaret: muneribusque Hebraeos honorabant, alij quidem ut citius egredierentur, alij uero propter uicinitatis eorum consuetudinem. Et illi quidem egrediebantur, stentibus Aegyptiis, & poenitentiam agentibus, eo quod eis fuerint sic crudeles: tendebantque ad ciuitatem nomine Lithus, quae tunc erat deserta, ubi Babylon postea fabricata est, dum Cambyfes Aegyptum deuastasset: celeriterque agentes iter ad locum Beelsephon, tertia die ad mare rubrum uenerunt. Et cum propter desertum nihil de terra possent habere ciborum, fermentata farina, azymis panibus & modico tantummodo tpe coagulatis uescebantur, hisque triginta sunt usi diebus. longiori enim tempore eis non suffecerunt quae tulerant ex Aegypto, cum etiam iam is cibus sub necessitate custodiretur, nec ad satietatem eodem uterentur. Unde & in memoriam illius inopiae, festiuitatem octo dierum agimus, quae dicitur Azymorum. Omnis itaque multitudo, mulierum pariter & infantum egressorum, considerantibus innumerabilis erat. Qui uero aetatem habebant aptam ad expeditionem, sexcenta millia fuerunt. reliqueruntque Aegyptum mense Xantico, luna decima quinta, post annos triginta & quadringentos, quam per nos Abraham uenisset in Chanaan: post Jacob autem aduentum in Aegyptum, anno ducesimo & quinto. Moyses autem erat quidem anno iam octogesimo, frater autem eius Aaron tribus annis maior extabat. Portabantque etiam ossa Ioseph dum haec ille filios suos facere precepisset.

Exodi. 11. 12
denominatio
primi mensis.

Pascha.

¶ Quod Aegyptij poenitentia ducti quod dimississent filios Israel, insecuti sunt eos usque ad mare rubrum, quod dimissum in erga Moysi ingressi filij Israel, sicco uestigio transferunt: Aegyptij autem ingressi post eos, reuertentes mari in seipsum suffocati sunt.

Caput XIII.

Porro cum Aegyptios Hebraeorum poeniteret egressus, rexque grauiter ferret, tanquam uenisset, cum Moyses signa illa facta fuissent, deliberauerunt super eos irruere. Et sumentes arma persequiebantur eos tanquam reuocaturi, ubicumque comprehendissent, nec eos ulterius deo committerent: sed contra eos facillime preualere iudicabant, cum & inermes essent illi, & itinere fatigati. Et a singulis occurrentibus requireres quod abirent, persequi cum studio festinabant, licet molesta sit illa terra iter agentibus, non solum in expeditu, sed etiam singulariter ambulantibus. Moyses autem per ea loca prouide ducebat Hebraeos, ut siquidem poeniteret Aegyptios, & persequi uellent Hebraeos, supplicium malitiae suae & transgressionis indubitanter exoluerent. Per Palaestinam uero grauiter ferebat transire, propter antiquam molestiam, uolebatque quolibet modo latere pergens. Confinis enim est haec Aegyptiorum prouincia, & propterea uia quidem ducente ad Palaestinam, populum non eduxit: per desertum uero multum agens iter, malaque perpeffus innumera, ad Chanaanam studuit peruenire: insuper & propter mandata dei, iubentis adduci populum ad montem Sina, illic sacrificium oblaturus. Apprehensis ergo Hebraeis, Aegyptij ad praedium parabant: & multa uirtute persecuti, concluderant eos in paruulo quodam loco. Sexcenti enim currus persequabantur eos, & equos quinquaginta millia, & CC. millia pariter armatorum. Et itinera quidem clauserunt, quibus Hebraeos fugere iudicabant, inter rupes intrasgressibiles eos & mare claudentes, ubi terminat montem ex asperitate uiae nimis immensus, & fuga eis penitus amputata. a maritima namque & montis

Exodi. 14

congregatione Hebræos militibus obsederunt, os ipsum fugæ claudentes, ut egressum illis ad campestria denegarent. Ita tolerantes obsessionis modum erant Hebræi propter necessariorum egestatem, neq; fugæ facultatem habentes, armisq; priuati, qui licet si pugnare uellent, eis spes rerum omnium uideretur amissa, nisi semetipsos traderent uoluntati Aegyptiorum. His ita factis, Moſen culpabant in omnibus: obliſq; signorum, quæ eis fuerant à deo pro ſua libertate moſtrata, uſq; ad hoc uenerunt, ut etiam prophetam qui eis ſalutē promiſerat, ſua p incredulitate lapidibus niderentur obruere, ſeq; tradere cogitarent, eratq; luctus & gemitus mulierum & infantum, ante oculos habentium mortem, montibusq; ſe & mari claudentibus ſimul & hoſtibus, & fugam nullatenus ex iſtis inuenientibus. Moſes autem, licet eſſet in eum exaſperata multitudo, ipſe tamen non ceſſabat circa prouidentiam eorum. ſed hæc omnia iactabat in deum, qui eis etiam iam alia quæ prædixerat, pro eorum libertate contulerat. neq; in hoc eos relinquendos eſſe inimicis dicebat, neq; ſeruituros, neque perituros. ſtansq; in medio, ait: Nec hominibus quidem bene conuerſantibus circa nos iuſtum erat non credere, de dei uero prouidentia uos deſperare opus eſt immenſæ ueſaniæ, à quo uobis omnia prouenerunt, quæcunq; per me ad ſalutem & libertatem ſeruitutis ueſtræ, neq; ſperantibus compromiſit, cum potius in hæſitationem ſicut putatis uenientes, oporteret nos dei adiutoriu ſuſtinere, cuius opus erit, etiam nunc in tali nos difficultate concluſos, ex deſperatione ſicut uos creditis habituros ſalutem, & ex hoſtibus libertatem, qui fortitudinem utiq; ſuam circa nos eſt oſtenſurus, & prouidentiam facturus. Non enim in paruis diuinitas auxilium ſui fauoris ſolet accōmodare, ſed potius in quibus humanam ſpem ad meliora non uidet accedere. Vnde tanto auxiliatori credentes, cui uirtus eſt etiam parua grandia facere, & tantarum infirmitatem rerum ſuo munimine roborare, nolite Aegyptiorum arma metuere, nec quia mare & poſteri montes uiam fugæ prohibent, propterea ſalutis ſpatia deſperare. Fient uobis & hæc quaſi campi dei prouidentia, & pelagus conuertetur in terram. Cumq; hæc dixiſſet, ducebat eos ad mare, Aegyptiis intuentibus. Erant enim e diuerſo poſiti, & labore perſecutionis affecti. Ideoq; in craſtinum diſſerre prælium utile fore credebant. Dum uero Moſes ueniſſet ad litus, ſumens uirgam rogabat deum, & auxiliatorem atq; adiutorem inuocabat, dicens: Neq; tu quidem ignoras, quod effugere nobis mala præſentia nec fortitudine, nec auxilio licet humano, ſed tu præbe aliquod ſalutare exercitui, tua uoluntate Aegyptum relinquenti. Tuum eſt enim nos eripere: quia nunc omni ſpē & auxilio deſolati, ad tua ſolius ſubſidia conuolamus, & quicquid ex tua prouidentia nobis acceſſerit, quod nos ab Aegyptiorum ira liberare, nunc poſſit inſpicimus, uelociterq; tuam nobis oſtende uirtutem, & populum deſperatione ruentem in peius, ad ſecuritatem dignare & ad fidutiam pietatis erigere. Non enim in extraneis ſumus, ſed tuſi quidem eſt mare, tuſus & mons eſt qui nos circumdat, ita ut hic aperiri te præcipiente, & pelagus conuerti poſſit in terram. Valebimus enim effugere, etiam per deſertum, ſi tuæ placeat uirtuti, hæc etiam nos parte ſaluare. Talia ſiquidem cum oraſſet, percuffit uirga mare. Quod repente percuffione inciſum, & in ſe diuiſum, terram reliquit nudam, ut Hebræis uia eſſet & fuga. Moſes autem uidens ad deſtinationem dei & pelagus eis ceſſiſſe propriam terrā, primus illic intrauit: & Hebræos, diuino itinere facti, periculum præſentium hoſtium euadere, & ſe ſequi præcepit. Qui delectabatur in hoc, agebatq; deo gratias propter ſalutem, quæ per eum ultra modum rationis acceſſerat, quos iam nequaquam tardantes, ſed cum feſtinatione pergentes, uelut ſibi præſente deo, ueſanos quidē primitus Aegypti iudicabant, & tanquam ad internecionem manifeſtæ mortis intentos. Cum uero uiderent eos illæſos abire, nullumq; impedimentum eis nec difficultates aliquas obuiare, perſequi eos aggreſſi ſunt, tanquam & illis pelagus ita quietum exiſteret. Præordinantes ergo equos, ingrediebantur in mare. Hebræi uero, illis ſe armantibus atq; tardantibus, ad terram contra poſitam peruenerunt, ſine aliqua paſſione illos effugientes. Quapropter illi audaciores effecti, perſequebantur tanquam nec ipſi aliquid eſſent paſſuri, cum neſciret Hebræis proprie factam, & non eſſe communem uiam, quæ utiq; pro ſalute periculū patientiſſiſſiſſe oſtenſa, & non propter eos qui ad perditionem illorū accedere feſtinabant. Cum uero Aegyptiorū exercitus oīs intraſſet mare, ruruſ effuſum eſt: & deſcendēs ueroq; pcella,

Confidentia

Moſi.

Oratio Moſi
ad deum.Diuiſionis
rubri.

imbresq; simul e caelo pariter descendentes, & tonitrua ualde grauissima, coruscationesq; labentes & fulmina, omnes comprehenderunt Aegyptios; nihilq; fuit uindictae rerum euenientium per iram dei ad perditionem hominum, quod eis minime tunc accessit, noxiosq; caliginose & fluctuose mare apprehendit. Et isti quidem ita sunt perdit, ut nemo ex Aegyptiis relinqueretur. Hebraei uero neq; se retinere poterat gaudio inopinabili suae salutis, & hostium perditione firmissime liberati, quando defecerant qui eos seruire coegerant, deumq; sic aperte suum adiutorem inspiciebant. Et illi quidem periculum ita effugientes, insuper & inimicos punitos sic esse respicientes, ut nulli unquam priorum hominum potuerint reminisci, hymnum tota nocte dixerunt. Moses autem in domini laudem & gratiarum actionem, canticum propiciationis eius hexametro composuit. Ego siquidem ut inueni in sacris libris, ita haec singula quaeq; tradidi. Nullus uero discredat uerbi miraculum, si antiquis hominibus & malitia priuatis, uia salutis liquet per mare facta, siue uoluntate dei, siue sponte reuelata, dum & eis qui cum Alexandro rege Macedoniae fuerunt, olim & antiquitus a resistens Pamphylicum mare diuisum sit, & cum aliud iter non esset, transitu praebuit eis, uolente deo per eum Persarum destruere principatum, & hoc confitentur omnes qui actus Alexandri conscripserunt. De his itaq; sicut placuerit cui libet, existimet. Postea uero armis Aegyptiorum per fluctus & uolentia uentorum allatis exercitui Hebraeorum, Moses & hoc arbitratus dei permissione facti, ut neq; armis egerent, haec exiit colligens: Hebraeosq; his muniens, duxit eos per desertum ad montem Sina, illic immolatueros deo, & pro salute multitudinis Hebraeorum, ut dictum erat, munera redditurus in pace.

Exodi. 15.

● FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS ●

IVDAICAЕ LIBER TERTIVS.

¶ Quomodo Moses populum ex Aegypto sumens, duxit ad montem Sina, multo itinere fatigatum.
Caput I.

G I T V R inopinabiliter Hebraei tali salute donati, grauititer iterum contristabantur; dum Sina ducerentur ad montem, essetq; regio ualde deserta, & necessarijs alimentis ualde egena, & aqua difficilis, quae non solum ut praebere hominibus aliquid indigebat, sed etiam nec aliqua ut aleret animalia, erat idonea. Est enim sterilis, nullusq; nouus fructus ex ea ualet oriri. Per huiusmodi siquidem regionem necessario properabant, quando unde irent ad aliam, non habebant. Portabatur autem aqua ex locis iam transactis duce iubente, & ea expensa, ad effodiendos puteos cum labore propter terrae duritiam accedebant, & cum inueniretur, erat non potabilis, sed amara simul

& praua. Hoc itaq; modo facientes iter circa meridianam, uespere uenerunt ad locum, quae propter aquae malitiam Mar nominauerunt. Amaritudo enim Hebraica lingua sic dicitur. Ibiq; fatigati itineris uolentia, in indigentia ciborum, qui eis defecerant, omnino miserunt. Erat enim illic puteus ualde dirus, qui nec sufficere quidem tanto exercitui poterat, paruam tamen eis consolationem praebuerat, quod in illis locis fuisset inuentus. Audierant enim ab exploratoribus, quod nihil ambulantes ulterius inuenirent. Illa siquidem aqua amara grauititer non solum hominibus, sed etiam subiugalibus existerat. Videns itaque Moses populum in angustia constitutum, & simul causam cui consultari non poterat, neque enim inimicus erat hostis, quatenus uim inferenti necessitate, potuisset sua fortitudine resistere. sed dum isto modo eorum deficeret uirtus, infantumq; & mulierum multitudo debiliior, nihilq; prodesse doctrina uerborum, calamitatem omnium suam Moses propriam faciebat. In unum denique concurrebant, eiq; cuncti instabant, mulieres quidem pro paruulis, uiri autem pro semetipsis, ne eorum utilitatem sperneret, sed eorum saluti quocunque ordine prouideret. Ad hoc ergo conuersus est, ut deo solummodo supplicaret, ut aquam ex malitia praesenti conuerteret, eamq; illis potabilem condonaret. Et concedente deo tantam gratiam, sumens summam uirgae, quam in praesenti gerebat, diuisit per medium, & in longitudine ipsam incisionem faciens, deinceps iactauit in pu-

Exodi. 25

teum, satisfaciens Hebræis, eo quod deus eius orationes audisset, & promississet aquam se eis qualem concupiscerent præbiturum, si tamen iussis eius non segniter, sed promptissime ministrarent. Illis uero dicentibus quod uellet se facturos, si aqua conuerteretur in melius, iussit eos qui iuuentute ualebant haurire aquam, dicens quod prius effusa plurima, quæ ad ultimum remaneret aqua, eis esset potabilis. & illi quidem laudauerunt dictum, aqua uero frequentibus contusionibus exercitata & purgata, facta est potabilis. Hinc itaque castra metati, uenerunt in Helim, quæ procul quidem bona uidebatur aspectu. Habebat enim palmarum arbores. De proximo autem maligna comprobabatur. Nam palmæ illæ septuaginta non amplius erant, increfcebiles, nec multum eminentes à terra, propter aquæ inopiã, quia dum esset locus omnis arenosus, neque eis ex duodecim fontibus humectatio quædam, aut ad rigendum spes utilis habebatur, sed dum germinare non possent, steriles erant indubitanter & paucæ. Cumque per arenam discurrerent, nihil eis penitus occurrebat: uel si manibus pauci aquæ sumerent, inueniebant inutile atque cœnosum. Fructum uero ferre erant illæ arbores nimis inualidæ, propter aquæ (ut dixi) sterilitatē. Pro hac ergo causa culpabant Moysen ducem, clamabantque eisuam miseriam, experimentumque malorum per eum se pati dicebant, triginta dierum ambulantes uiam. Quæcunque enim portabant, cuncta consumpserant, & nihil penitus inuenientes, erant in desperatione rerum cunctarum. In præsentī nanque malo habentes animum, & non recordantes quanta eis fuissent à deo & Moscos uirtute sapientiæque collata, irascebantur aduersus ducem, & lapidare eum simul aggressi sunt, quasi ipse causa tantæ calamitatis existeret. Ille uero ita multitudine prouocante, & contra eum amare commota, de deo confidens, & conscientia pura prouidentie suæ, quam gerebat contra contribules suos, semetipsum dedit in medium, & conclamantibus, atque ad lapides manus habentibus, cum esset ille aspectu gratissimus, & ad alloquendum multitudinem suasibilis, mitigare coepit iras eorum. Neque eos malorum præsentium recordantes, obliuionem priorum beneficiorum habere poscebat, nec quia tunc laborarent, ideo debere perpetua dei munera donaque proicere, quorum iam magna & inopinabilia meruissent. Sed sperare potius, etiã de præsentī anxietate se dei prouidentia liberandos, qui eorum uirtutem probare uellet, si haberent tolerantiam, & animo bono præcedentia retinerent. Quia si non ad illa bona propter præsentia mala respicerent, exercerentur in malis, & arguerentur non esse boni, neque circa patientiam, neque circa beneficiorum priscorum memoriam, cum ita deum eiusque uoluntatem coterminerent, per quam Aegyptum reliquissent, & ita circa eundem ministrum eius affecti esse uiderentur, cum eis utique in nullo fuisset mentitus, de quibus dicendum aut faciendum dei mandato haberet. Enumerabat igitur omnia, quemadmodum perempti fuissent Aegyptij, qui eos contra domini compresserant uoluntatem, & quemadmodum idem fluuius illis quidem sanguineus esset, ipsis uero potabilis atque dulcis, & quomodo per mare nec longius fugientes, nouam uiam aggressi, ipsi quidem ex illo saluati sint, inimici autem eorum prorsus absorpti: & quia dum arma non haberent, etiam hoc eis deus abunde præbuerit, & alia quæcunque ad perdendos inimicos, & istos saluandos necessaria fuissent, eis ultra spem uirtutis suæ more contulerit. Non ergo debetis, inquit, etiam in præsentide eius prouidentia desperare, sed sine iracundia sustinere: & cogitare, eius auxilium non quidem tardum esse, sed ideo nunc differri, ut uos hac difficultate probet, utrum credatis deum non per defectum esse segnem, sed pro experimento uirtutis uestræ & desiderio libertatis, ut cognoscat utrum & ciborum inopiam & sterilitatem aquæ pro eo fortiter ferre possitis, an seruire potius eligatis, sicut iumenta dominantibus sibi, & eis qui propter ministerium suum hæc pinguiissime nutrire consueuerunt. Adhuc super hæc dicebat, non se tantum de sua salute metuere, quando utique nihil malī pateretur, si moreret iniuste: sed potius pro illis cogitare, ne per lapides quos mitterent super eum, deum condemnare iudicarentur. Sic itaque mitigauit illos, & ab impetu quidem lapidationis absterruit, ad poenitentiam uero ab sceleris actione conuertit, dicens eos non hoc rationabiliter, sed necessitate fecisse, cogitauitque quod oporteret, ut ad diuinam supplicationem precesque ueniret. Et ascendens in quendam scopulū, deposcebat ut quæstus aliquem deus populo tribueret, & eos ab inopiã liberaret, in ipso enim esse salutē suā, & in alio nullo, utique concederet ueniam

his, quæ in præfenti fuerant necessitate populi gesta: cum generi hominum res importu-
ne prouenientes, & difficile placeant, & eius accusatio sit amica. Deus autem & pro-
uifurum se compromittit, & occasionem eorum desiderijs præbiturum. Moses uero à deo
hæc audiens, descendit ad plebem. Illi uero cum uiderent eum promissionibus lætum, à
moestitia ad hilaritatem cōuerfi sunt: stetitq; ille in medio, uenisse se dicens à deo, portans
eis pro hesitationibus præsentibus libertatem. Et post paululum coturnicū multitudo,
quas præcipue nutrit sinus Arabicus, transenso medio mari superuolauit, & post labo-
rem uolatus, quasi ad terrenā requiem descendit inter Hebræos. Illi ergo tanquam alimē-
tum sibi à deo collatum, comprehenderunt eas. Tunc Moses ad orationes dei repente
conuersus est, qui promissionis suæ compleuit auxilium. Mox autem post occasionem ci-
bi prioris, etiam secundum eis deus emisit. Extendente namq; Mose manus ad orationem,
ros descendit ex aere. Cumq; fuisset eius manibus illinitus, Moses arbitratus est etiam hoc
ad cibum eorū à deo fuisse collatū, gustauitq; & lætus effectus est, ignorante multitudine
& imbrē esse credente, & temporis esse pluuiarū: quod agebatur, ille docebat eos, quod nō
secundum opinionem illorū ros ē cælo descenderet, sed ad salutem eorum cibumq; ue-
nisset. Et cum gustaret, fidem credendi præbebat eis. Illi uero imitantes ducē, delectaban-
tur in cibo. mellis enim dulcedinem & delectationem habebat ualde suauem. Simile au-
tem erat aromatibus præcipuis, & magnitudo eius seminis coriandri, festinabantq; singu-
li colligere uehementer. Quibus præcipiebatur, ut omnes ex æquo per dies singulos assa-
rij mensuram colligerent, nec esset relinquendus ille cibus in crastinū: hocq; fiebat, ne de-
bilibus colligendi difficultas existeret, uirtute ualentium, & ex hoc ad neces accederent.
Qui tū plus præcepta mensura collegissent, nihil amplius nisi labores habebant, cum ma-
nus nihil illic q̄ assarium inuenirent, & quod remaneret in crastinum, nulli utilitati profi-
ceret, quando uermes illud & amaritudo consumeret. Sic ergo erat cibus ille diuinus &
inopinabilis, & huiusmodi ultio fiebat ipsarum rerum priuationes seruantibus. Hæc
nunc autem sic rigatur imbribus locus ille, sicut etiam tūc à Mose præstandū diuinitus mi-
sit hunc cibum. Vocant autem Hebræi hunc cibum manna. Manna itaq; interrogatio est
in nostra lingua, dicentis, quid est hoc? Illi siquidem gaudium in his, quæ illis fuerant cæ-
litus missa, celebrabant. Quo cibo quadraginta annis usi sunt, quanto tempore in deserto
fuerunt. Cum uero inde migrassent, uenerūt in Raphidim, passi nouissimas pro intolerabi-
li siti miseras. Nam cū præcedentibus diebus paucam aquæ difficultatem habuissent,
tunc omnino comperientes terram inaquosam, in malis erant, rursusq; irascebant in du-
cem. Ille uero paululum multitudinis impetum deuitans, ad dei preces cōuertebatur, ro-
gans ut sicut cibus eis indigentibus præbuit, sic etiam potum daret, cū periret apud eos
etiam cibi gratia, non existente potu. Qui donū non diu distulit, sed præbiturum se Mosi
tantam aquæ multitudinem, unde non possit sperare, promisit: iussitq; ut uirga percuteret
petram, quæ ibidem erat apposita, & ex ea sumeret abundantiam rerum quibus egerent.
Curabat enim ut neq; cum labore potus eis adesset. Hæc ergo Moses à deo sumens, ueni-
ebat ad populum sustententem, & in eum conspicientem. Uiderāt namq; iam eum de mō-
te descendere. Cum uero uenisset, liberaturum eos etiam de hac necessitate dicebat deū,
donatamq; salutem non speratam, & de petra eis fluuium manare promissum. Quibus
obstupescuntibus hunc auditū, si eis siti & itinere fatigatis necessitas ad hæc fieret, ut petra
incideret, Moses uirga percussit petram, eaq; scissa, aqua manauit copiosa & ualde perspi-
cua. Illi uero inopinabile factum mirati sunt. Quod cum uiderent, iam eis etiam sitis ipsa
cupiditas ablata est, bibentibusq; cunctis dulcis & suauissimus erat potus, & quale donū
esse donante deo uideretur. Tunc ergo Mosen mirati sunt, qui à deo sic fuerat honoratus,
& sacrificia pro dei prouidentia collata sibi in impendebant. Declarat autem scriptura
in templo reposita, quod deus prædixerit Mosi, aquam hoc modo de petra manaturam.

¶ Quomodo pugnautes cum Hebræis Amalechite, & qui cum eis erant, deuicti sunt, & filij Israel prædā
hostium perceperunt. Caput II.

Cum uero Hebræorum nomen iam ualde ubiq; diuulgaretur, & de his sermo cre- Exodi. 17.
sceret, in timore non paruo puinciales erant: & mittētes legatos, adinuicē solatia de
poscebāt, ut simul uiros illos interimere niterent. Erāt autē in hoc instātes q̄cūq; Goboth

*Amalechitas
dicit pugna-
tores fortis-
simos.*

*Bellum cōtra
Israhelitas.*

Iesus Naua

& Petram inhabitant, qui uocantur quidem Amalechitæ, pugnatores autem maximi illarum gentium tunc existerant. Quorum quinque reges inuicem semetipsos, & circumhabitantes ad bellum contra Hebræos rogabant, dicentes exercitum alienigenarum & Aegyptiorum seruitia fugientem, sibi inuasionem inferre, nec bonum sibi fore, si factum tale despicerent, sed antequam eorum fortitudo ad maiorem tenderet potestatem, & ipsi pugnare magis inciperent, confidentes eo quod illis nullus resisteret, destruendos eos esse, cautiissimum atque sapientissimum edicebant. Et poenas etiam de deserto, & actibus quos illic gesserant exigendas, quod non ita posset euenire, cum ciuitatibus atque bonis eorum manus inicerent. Illi autem inchoantem inimicorum uirtutem mollire & deicere optimum esse, magis quam iam proficientem prohibere, credebant. Alii uero hoc superfluum putabant. Alii nullam eis occasionem aduersum se fieri permittebant. Hæc & his similia per multas prouincias adinuicem legationibus agitantes, deliberauerunt aduersum Hebræos bella suscipere. Moses itaque cum nihil belli speraret, hæitationem & turbam habuit repente prouincialium, & ad congressionem iam præparatam, subitaque pericula Hebræorum multitudinem perturbabant, quod licet omnium rerum haberent inopiā, potiore tamen necessitatem pugnandi cum hominibus, qui essent rebus omnibus bene instructi, putabant. Moses autem consolari coepit, eosque confidere deposcebat, de re totaque dei credere, quo sæpe fuerant liberati. Et quod debellaret eos etiam qui eorum hostes existerent, arbitrari autem exercitum quidem multum, & omnibus armis instructum, pecunias, alimenta aliasque res in quibus solent homines confisi pugnare, in auxilio diuino consistere, & sibi per deum omnia hæc adesse. Inimicorum uero manum paruam, inertem, debilem, tanquam non frueretur eis quæ istos habere constaret, deo uolente, facile superari. Scire autem eos oportere dicebat, qualis eorum auxiliator fuisset in multis iam experimentis & grauioribus. Et quod in presenti quidem bello haberent laborem aduersus homines, cum uero fuerit eis sitis & famis inopia, & in montibus atque mari periculum, ubi fugam inuenire non poterant, hæc omnia diuino solatio deuicissent. Ergo rogabat eos prouiores esse tanquam omnium rerum facultas eis esset, ita ut hostibus præualerent. Et Moses quidem populum huiusmodi uerbis exacuebat ad prælium, conuocans tribuum principes, & postea singulos adinuicem, iuuenes quidem exorabat senioribus obedire, illos uero ut uerba ducis audirent. Erant autem eorum animæ in periculo constitutæ, & ad præsentia præparatæ, sperabantque aliquando a malis huiusmodi liberari. Iubebantque Moysen, ut ad bella præiret, neque tardaret, ne dilatio eorum fiduciam impediret. Ille uero ex multitudine pugnacem eligens iuuenem, super eos instituit, Iesum Nauæ filium, de tribu Ephraim, ualde robustum, & labores tolerare fortissimum, ad cogitandum simul & loquendum nimis idoneum, qui nosset decenter deum & Moysen doctorem colere pietate, essetque apud Hebræos aptus. Paucos uero circa aquam constituit. Plurimos autem totius exercitus circa infantum mulierumque custodiam, & tota quidem nocte erant præparati, quæcumque fecerant arma sumentes, & duces proprios intendentes, tanquam prælium aggressuri dum eis præciperent. In uigilabat autem & Moses Iesum docendo, quemadmodum exercitum collocaret. Incipiente uero die iam pandi, rursus poscebat Iesum, ne minus inueniretur in opere, quam circa eum spes esset uniuersorum, gloriam præsentis militiæ in futuris nationibus possessurus. Hebræorum uero nobilissimos seorsum rogabat, cunctamque pariter multitudinem exhortabatur armatam. Et ille quidem cum ita constituisset exercitum sermonibus & operum præparationibus, discessit ad montem, deoque simul & Iesu credidit expeditum. Miscebantur itaque hostes, & in manibus erat bellum, fiduciaque uiribus utebantur in inuicem. Donec itaque Moses manus extenderet ad cælum, Hebræi comprimebant Amalechitas. Cumque laborem ex defectu manuum ferre non posset, quia quoties eas deponebat, toties Hebræos perdere contingebat, iussit fratrem Aaron, & sororis Mariæ uirum nomine Vrion, sibi assistere, eiusque manus ex utroque latere continere, ut adiuuantes eum non permitterent laborare. Quo facto, Hebræi Amalechitas fortiter deuincebant; & omnes interissent utique, nisi nocte superueniente populus recessisset a caede. Victoriæque optimam atque perfectam nostri habuere maiores, inferentesque bellum uicerunt, & circumhabitantes perterrituerunt, abundantiaque potiti sunt magnorum clarorumque bonorum, quæ suis

laboribus habuerunt. Deuincens nanq̃ exercitum hostium, maximas diuitias & publice & priuatim possederunt omnes, cum primitus etiam alimentis necessarijs indigerent. Fuit autem eis non solum in presenti, sed etiam in futuro bonorum causa huius, quam prædiximus, pugnae perfectio. Non tantummodo enim corpora hostium seruitio subderunt, sed etiam mentes, & cunctis circumhabitantibus post illorum deuictionem fuerē terribiles, eisq̃ diuitiarum maximum culmen adiectum est. Nam fugientes inimici, magnam copiam argenti simul & auri reliquerunt in castris, & uasa aerea quibus ad uescendum utebantur, multamq̃ & insignem abundantiam utrarumq̃ rerum, id est, ornamentorum textilium pariter & armorum, & aliorum quæ parabantur ad prælium, diuersaq̃ iumenta, & quaecumq̃ moris est lequi iter agentem exercitum: prudentiaq̃ repleti sunt Hebræi & opere fortitudinis, & multum desiderium uirtutis erat in eis. Semper enim laboribus insistebant, omnia se capere iudicantes. Huius ergo belli hic extitit finis. Postea uero Moyses exuebat mortuos hostiū, & arma fugientiū colligebat, & hæc uiris pugnatoribus exhibebat, ducemq̃ militiæ lesū præconijs attollebat, exercitu testificante cuncta quæ gesserat. Nemo ergo Hebræorum mortuus est, hostium uero tanti, quantos neq̃ numero comprehendi possibile est. Pro gratiarum uero actione Moyses sacrificans, altare constituit, quod dei uictoriam nominauit, prophetauitq̃ oēs fore perituros Amalechitas, nihilq̃ eorum in futuro relinquendum, eo quod contra Hebræos in solitudine dimicassent, & nequaquam positis in calamitatibus pepercissent. Tunc exercitum festum conuiuiorum opulencia reparauit. Hoc ergo bello contra hostes suos post egressum ex Aegypto, primitus ita pugnauerunt. Cum uero pacificas post uictoriam Moyses hostias obtulisset, fecissetq̃ non paucis diebus Hebræos cessare post pugnam, produxit ordinatū exercitum, multa nanq̃ eis iam copia erat armorum. Et procedens paulisper, tribus mensibus postquam mouit ex Aegypto, uenit ad montem Sina, ubi ei circa rubum multas uisiones factas esse prædiximus.

¶ Quomodo socerū suū Rahuel, aliās Ietro, Moyses ad se ueniēte ad montē Sina libenter excepit. Cap. III.

CVI Rahuel socer, audiens eius felicitatem, libenter occurrit. Et Moyses excipiens Exodi. III. cum eo Sephoram uxorem suam & filios suos, delectatus est in eius aduentu: & factō sacrificio, epulas copiosissimas populo ministrabat iuxta rubum, quissammam ignis euaserat. Et multitudo quidem per cognationes epulis uescebatur. Aaron autem sumens Rahuel & qui cum eo erant, hymnos canebant in deū, qui eis salutis & libertatis & egressus autor extiterat. Simulq̃ laudabant ducem, quasi eius uirtute cuncta eis prospera contigissent. Et Rahuel quidem multa præconia plebis apud Moysen de eorum fortitudine dixit, quod pro cunctorum salute sic laborauerint uniuersi.

¶ Quomodo persuasit ei, ut distribueret populum per millenarios & centenarios, qui prius inordinatus erat. Caput IIII.

DEinde uidens Rahuel Moysen in rerum multitudine constitutum, cunctis aduentibus eum ut lites discerneret postulantium, & tantummodo se iustitiam impetrare credentium, sille eis arbiter iudicaret. eis nanq̃ qui uincebantur, leuius esse perdere uidebatur per iustitiam Moyses, q̃ uictoris sententiā cuiuslibet avaritia sustinere. tunc equidem tacuit, nolens impedire uolentibus uti ducis uirtute. Cum uero quieuisset à turba, sumens eum solum seorsum, docebat quæ eum oporteret facere, consiliumq̃ dabat, quatenus minorum quidem rerum curam alijs committeret, de maioribus autem & salute plebis ipse tantummodo prouideret. Nam ad iudicandum etiam alios Hebræorum dignos inueniri dicebat, cogitare uero pro salute tantorum, non quenquam alium nisi Moysen posse solummodo. Sciens, inquit, uirtutem tuam, & qualis fueris in ministerio dei ad saluandum populum, rerum arbitrium committe alijs examinandum. Tu uero ad solū dei ministerium retine te metipsum cogitando & requirendo, quemadmodum populus ab hac possis inopia liberare. Meis ergo consilijs utere de rebus humanis, & exercitum perfecte dispone per dena millia uiros, deinde per mille, ita post hæc diuides eos per quingentos, & rursus in centum, deinde in quinquagenos, & iudices constitues super eos. Qui per triginta rursus diuisi, & per uicenos & denos, habebūt proprios iudices, eorū negotia finientes. Si autem aliquis super istos unus, uocabulū à principio numeri sumēs, Et hi quidem

Verba Ietro
ad Moysen.

sint approbati ex omni plebe, boni & iusti, qui de diuersis rebus iudicent eos: & si quid esset maius, ad potiores ueniat dignitates: quod uero etiam apud eos difficile fuerit, hoc deducat ad te. Sic enim fiet utriusque, quatenus & Hebræi iustitiam impetrare mereantur, & tu ministrando soli deo, facias eum exercitui esse propiciū.

¶ Quomodo hæc singula fecit Moses socero monente. Caput V.

HAec enim monente Rahuel, Moses libenter excepit, & secundum eiusmodi dictum fecit, non celans consilium eius, nec suam faciens illius suasionem, sed inuentorem eius rei omni populo manifestans. Nam & in libris suis Rahuel conscripsit inuentorem prædictæ rei, optimum esse credens, ut omnibus notam faceret ueritatē, licet ei soli potuissent præbere gloriam, quæ ab alio sunt inuenta. Factum est itaque, quatenus uirtus Moysi potuisset etiam ex hac uoluntate cognosci. Sed de his quidem opportune in scriptura alia declarabimus. Moses autem conuocata multitudine, ipse quidem ad montem Sinam se esse dicebat, tanquam cum deo mansurus, & aliquid ab eo utile percipiens, ad eos sit remeaturus, illos uero præcepit iuxta montem tabernacula sua ponere, & uicinitatē dei tenere.

¶ Quomodo Moses ascendit in Sinam montem, acceptisque à deo leges Hebræis dedit. Caput VI.

Exodi. 19.

HAec cum dixisset, ascendit in montem Sinam, qui excellentissimus est in illis regionibus, & propter altitudinem magnitudinis suæ & scopulorum proceritatem, non solum hominibus inaccessibilis, sed etiam qui uideri sine aspectus labore non possit. Et cum sermo esset circa eum deum habitare, terribilis omnibus & inadibilis erat uniuerfis Hebræis. Siquidem secundum Moysi mandata tabernacula mutauerunt, & radicem montis apprehenderunt, eleuantes manus suas ad deum, tanquam cum promissione bonorum, quam eis promiserat, Moses reuerteretur à deo: & festiuitatem celebrantes sustinebant ducem, purgantes semetipsos alia purgatione, necnon & à coitu mulierum tribus diebus, sicut eis ipse prædixerat, abstinentes: rogantesque deum ut placide susciperet Moysen, & dona præpararet, quibus bene uiuere de cætero possent. Vtebantur ergo conuiujs opulenter, & ornamentis decenter cum coniugibus & filiis bastinebant. & duobus quidem diebus erant in epulis constituti, tertia uero die antequam sol oriretur, nubes operuit cunctum Hebræorum exercitum, & locum ubi tabernacula fixerant omnem circumdedit, & fulgura facta sunt, uentique uehementēs pluuiam nimiam concitantes undique ferebantur, & coruscationes erant uidentibus ualde terribiles: & fulmina crebro demissa, dei præsentiam omnibus indicabant. Et de his quidem unusquisque legentium sapiat ut uoluerit, mihi uero necessitas est hæc referre, sicut in sacris libris scripta sunt. Hebræos itaque ea quæ uisa fuerant, & clangor auribus redditus ualde terrebat, & etiam sermo ferebat, quod deus habitaret in monte, retinebantque semetipsos in tabernaculis suis afflicti. Sed & Moysen ira dei perisse putabant, & de seipsis similia sustinebant. Cum uero ita cōsisterent, apparuit Moses lætus & nimis exultans, qui & formidinē eis abstulit, & de futuro meliora promisit. serenusque repente & purus aer, qui ante paululum fuerat conturbatus, Moysi adueniente reuersus est. Igitur inter hæc conuocabat populū in ecclesiā, ut audirent quæ illi dixisset deus. Quibus collectis, stans in excelsiori loco, unde esset omnes audiret, ait ad Hebræos: Deus quidem sicut & prius propicius me suscepit, uitamque uobis felicē promittens, & cōuersationis ornatū, etiā ipse nūc assistet in exercitu. Eū siquidem, & opera quæ per illū nobis facta sunt considerantes, non despiciatis ea quæ nūc dicunt, in me qui hæc dico respiciētes, nec quod per me lingua humana deus uobis loquitur attēdatis, sed uirtutē eius cōsiderate, & magnitudinem quoque illius excellentiæ cognoscite, & quomodo pro utilitate cūctiorum ad me loqui dignatus est. Non enim me respiciatis Moysen filium Ammiramis & Iochabel, sed eum qui Nilum pro uobis cōuertere fecit in sanguinē, uariisque plagis domuit Aegyptiorum astutiam, qui per mare iter nobis ostendit, quique cibum de cælo fecit hæsitantibus aduenire, qui potum de petra astuantibus manare cōcessit, per quem Adam de fructibus terræ marisque comedit, per quem Noe ex imbris ereptus est, per quem Abraam progenitor noster obtinuit terram Chanaanam, per quem Isaac de senioribus parentibus est editus, per quem Iacob duodecim filiorum uirtutibus est exornatus, per quem Ioseph potestatis Aegyptiorum dominus est effectus, ille uobis me interprete hæc dignatur uerba proferre. Fiant itaque uobis amabiliora, quam filij uel uxores. Felicem nanque

uitam habebitis ista seruantes, terraq; eritis potituri fructifera & sine fluctibus maris, & prole filiorum naturaliter nasciturorum, eritis etiam hostibus ualde terribiles. Ad dei nanq; ego ueniens uultum, incorruptæ uocis auditor effectus sum. ille enim pro uestro genere semp & eius æternitate est sollicitus. Cumq; hæc dixisset, eduxit populum cū mulieribus & infantibus, ut deum ipsum sibi loquentem de rebus agendis audirent, ne uili or uideretur dictorum uirtus, ad aures eorum humana lingua perueniens. Omnesq; uocem audiebant ex alto uenientem ad uniuersos, ita ut nullum effugeret. Et uerba quidem quæ Moses in duabus tabulis scripta dereliquit, fas nobis nō est secūdum unūquēq; sermone aperte depromere, uirtutes autem eorum insinuabimus. Docet itaque nos primus *X præcepta. Exodi. 20.* sermo, quod deus est unus, & hic solummodo est colendus. Secundus autem iubet, nullius animalis factam imaginem penitus adorandam. Tertius uero, ut per deum in nulla re aliquis debeat frustra iurare. Quartus, seruandas septimanas, cum ab omni forent opere cessaturi. Quintus uero, parentes honorandos. Sextus, abstinendum à cæde. Septimus uero, non adulterandum. Octauus autem, furtum nō faciendum. Nonus, falsum testimonium non dicendum. Decimus autem, nullius alienæ rei habendam esse concupiscentiam. Et plebs quidem cum audisset præcipientē ipsum de rebus, quibus Moses fuerat locutus, gaudens in his quæ prædicta sunt, à congregatione discessit. Succedentibus uero diebus aduenientes ad tabernaculum, poscebant ab eo etiam leges sibi à deo debere proferri. Ille uero & istas posuit, & de omnibus quocunq; mō gerenda forēt, reliquis tēpibus singula designauit, quarum memoriam opportuno tempore facturus sum. Plurimas autem leges in alia scriptura disponam, seorsum de ipsis expositurus. Igitur dum circa eos ita res agerentur, Moses iterum in montem Sina conscendit, prædicens Hebræis, eisq; uidentibus ascendebat. Cumq; illic tardaret, quoniam quadraginta diebus ab eis abfuerat, timor inuasit Hebræos, ne Moses aliquid pertulisset, & inter mala diuersa nihil eos sic affligebat, quàm quod putarent se perdidisse ducem. Erat enim tumultus inter homines, alijs quidem dicentibus eum perisse in bestias incidentem, & maxime illi hæc dicebant, qui circa eum odium habere uidebantur: alijs uero eum ad deum recessisse narrabant. Prudentes autem nihil horum quæ dicebant à populo, pro sua delectatione suscipientes, sed & bestijs incidentem perisse humanū putantes, aut certe à deo ad se translātū propter uirtutem propriam uerisimile iudicantes, mitius quidem ferre hæc ratio faciebat, sed præsule se desolatos arbitrati atq; tutore, qualem alium habere non possent, uehementer affligebantur, & neque opinari poterant in tanta mora illius, quod uiro boni aliquid accidisset, neque sine tristitia aut deiectione degere præualebāt: exercitū uero nequaquam promouere confidebant, cum Moses prædixisset eos ibidem sustinere. Cumq; iam quadraginta transissent dies, totidemq; noctes, Moses astitit, nullo cibo hominibus consueto participatus, & gaudio apparens totum compleuit exercitū, prouidentiamq; dei quam circa eos haberet exposuit, simul & ordinem, secundum quem uiuentes essent habituri felicitatem, dicens ostensum sibi per hos dies & tabernaculum, quale sibi deus fieri uelit, in quo descendens ad eos ipse ueniret, ut etiam migrantes exinde, id portarent, & nequaquam ad montem Sina egerent ascendere, quando ad eos ipse descenderet deus, ut eorū adesset orationibus. Fiat, inquit, tabernaculum, mensuris & operibus quæ ipse monstrauit, uobis utiq; ad hoc opus in seigniter accedētibus. Et cū hæc dixisset, duas tabulas ostendit eis, habentes scripta illa decem uerba, in utraq; quina. Erat ea inscriptio manus dei. Il *Due tabulae Mosi. Exodi. 35* li uero gaudentes in his, quæ uidebant & audiebant à principe, quo possent eum laudare, studij sui munificentia non cessabant. sed & deferrebant argentum simul & aurum & æs, lignaq; & magnam ualde materiam, quæ nequaquam potuisset putredine uiolari: caprarumq; pilos & ouium pelles, alias quidem hyacintho, alias uero coecino, alias purpureo flore tinctas, alias uero alium colorem præbentes, lanasq; prædictis fucatas coloribus, & linum byssinum, lapidesq; insertos auro, quibus homines ornamenti gratia solent uti, pedumq; multitudinem pariter offerebant. Ex tali nanq; materia tabernaculum fabricatum est, quod migratum & per loca diuersa deuectū, nihil à templo differebat. His itaq; que à singulis cum magno studio oblati, supra modum uniuscuiusq; uirtutis, atque doctoris architecti mandato dei in his constitutūtur operibus, quos populus elegerat sibi poscatum.

Exodi. 31.
Exodi. 36.

testate collata, quosq; nomina hæc sunt, quæ in sacris libris conscripta inueniuntur: Be-
seleel Uri filius de tribu Iuda, & Mariæ sororis Moyses, & Ooliab Achisamach filius, de
tribu Dan. Et populus siquidẽ tanto studio in cunctis rebus obediebat, ut etiam Moyses
eos suspenderet, dicens sufficere ea quæ data fuissent. Hoc enim etiam artifices iam præ-
dixerant abudare. Accedebant ergo ad opus tabernaculi faciendum: & Moyses eos singu-
lam quanq; mensuram secundum ostensionem dei, simul & magnitudinẽ, quantaq; opor-
teret fieri uasa, sacrificijs ministratura diuinis, edocebat. Mulieres autẽ largitatẽ suam cir-
ca sacra uelamina, & circa alia quæcũq; hmõĩ operibus erant necessaria, ppter deũ in or-
namẽto & preciosis lapidibus offerebãt. Oĩbus itaq; in pparatione iã constitutis, auro et
argento & ære & textilibus rebus, pdicens festiuitatẽ Moyses, & sacrificia p uniuscuiusq;
uirtute facienda, ad instituendũ opus tabernaculi accessit, & atrĩũ prius mensus est ita:

Exod. 38. 39.

¶ De tabernaculo quod fecit Moyses in deserto ad honorẽ dei, ut templũ esse uideretur. Caput VII.

De anulis &
basibus.

De Cortinis.

De portis.

De laminis
aureis.

IN latitudinem quidem quinquaginta cubitorum, centum uero longitudinem. Tabu-
lasq; ad instar columnarum statuit æreas, quinq; cubitorum habentes altitudinem, in
utroq; latere tabernaculi uiginti per longum, per latum uero decem. Anuli autem sin-
gulis tabulis inerant, & capita columnarum argentea. Bases autem deauratæ, & cælatæ
per circuitum & in terram confixæ, pertingebantq; funes ab anulis ducti usq; ad capita
clauorum æneorum, qui erant magnitudine cubiti unius, & per singulas tabulas in ter-
ram ualide positi, ut ex uiolentiã uentorum tabernaculum immobile custodirent. Cor-
tina uero mollissima ex bysso per omnes undiq; pendeat, à capite tabularũ descendens,
ad basim usq; diffusa, & concludens oẽm per circuitum locum, ut nihil à pariete differ-
re uideretur. Sic itaq; habuerunt tria latera atrij per circuitum, quantum uero latus fu-
it quinquaginta cubitorum, quod frons erat totius operis, ubi uiginti quidẽ cubiti erant
aperti, quatuor habentes tabulas in modũ portarum, omnesq; opere argenti factas, præ-
ter bases, erant enim æneæ. Ex utroq; enim latere portarum, ternæ erant tabulæ constitu-
tæ, & propter portarum fortitudinem incastratæ, & per eas cortina byssina circumibat.
Et cum essent portæ uiginti cubitoꝝ longitudine, altitudine uero quinq; uelũ in eis erat
ex purpura, cocco, hyacintho & bysso factum, multis floribus & uarijs exceptis anima-
liũ figuris ornati. Intra ianuas autẽ aspersoriũ erat æneũ, similem habens basim, ex quo
sacerdotibus manus diluere, & pedes perfundere moris erat. Et ambitus quidẽ atrij erat
ornatus hoc modo. Tabernaculum autem statuit in medio eius loco, conuersum ad ori-
entem, ut mox cum sol oriretur, in id radios suos emitteret. Cuius longitudo quidem
triginta cubitorum erat, latitudo uero decem cubitorum habebat spatium. Et alter qui-
dem paries erat australis, alter uero conuersus ad aquilonem, post tergum uero eius re-
linquebatur occasus, cuius altitudinem tantam oportebat ascendere, quantam latitudinẽ
esse cõstabat. Erantq; tabulæ de ligno, ex utroq; latere uiginti, schemate quadrangulo fa-
ctæ, latitudine quidem unius & dimidiũ cubiti, altitudine uero quatuor digitorum. lami-
næ autem erant ex auro factæ per interiorem & exteriorem partem, quibus singulis ta-
bulis erant cardines bini immissi per duas bases, quæ erant argenteæ, & in suis foraminib;
bus tabularum cardines suscipiebant. Parietes uero occidentalis tabulæ quidem sex erãt,
alterutrim oēs perfectissime copulatæ, ut aptissime his compaginatæ, unus eoz paries ef-
se uideretur, intrinsecus & extrinsecus deauratæ. Ex lateribus autem tabulæ erant nu-
mero uiginti, quarum latitudo habebat mensuram unius & dimidiũ cubiti, altitudo ter-
tiã partem palmæ, & ita triginta cubitos adimplebant. Posterioris uero parietis no-
uem cubitos sex tabulæ faciebant, quibus coniunctæ sunt aliæ duæ tabulæ, ex medio
cubito sectæ, quas angulares posuerunt ad instar maiorum tabularum. Singulæ ue-
ro tabulæ anulos habebant aureos, per exteriores frontes eminentes, uelut quibusdam ra-
dicibus confixos per ordinem, adinuicem per circuitum respicientes, & per eos deaura-
ti uectes immissi, unoquoque habente magnitudinem cubitorum quinq; erantq; ad cõ-
functiones tabularũ, intrabatq; caput uectis uniuscuiusque in alio uectis capite, uelut in
modum conchæ, & post tergum parietum in longitudine positorum unus erat ordo,
p tabulas omnes uadens, quo per uncinos utriusq; parietis latera cõtinebantur, in castra-
tionibus factis & immixtis adinuicem. Quod propterea sic exquisitum est, ut neq; à uectis

moueretur, neque alia causa tabernaculum conturbaret, sed immobile secunda quiete seruaretur. Intrinsecus autem longitudinem eius tripartite diuisit, id est, decem cubitos ad anteriorem partem profuturos distribuit. Quibus dimensis, in medio quatuor tabulas similiter operatas statuit, paululum ab inuicem disiunctas alterutrum, quæ separarent decem cubitos à reliquis uiginti, & quod interius erat eorum, adytum uocabatur, reliquum uero tabernaculi sacerdotum erat. Hanc itaque tabernaculi dimensionem ad instar regni naturæ constituit. *Sanctum sanctorum.* Tertia siquidem pars eius, quæ erat intra quatuor tabulas, quæ sacerdotibus intransgressibilis uidebatur, uelut cælum dei erat; reliqui uero uiginti cubiti, sicut mare & terra gressibilis est hominibus, ita solis sacerdotibus adiacebant. Per frontem uero unde ingressus erat factus, columnæ ex auro factæ erant, & æneis basibus superpositæ, numero quinque. Tegebatur autem tabernaculum cortina ex byssino & purpureo, & hyacinthino, & coccyneo colore facta. Et prima cortina quidem cubitorum erat decem, & undique eas tabulas obtegebat, quæ diuidentes templum, adytum habebat interius, & hoc erat quod faciebat, ut à nullo uideretur. Et omne quidem templum, sanctum uocabatur. Quod uero erat interius & inaccessibile ultra quatuor tabulas, sanctum sanctorum. Cortina autem erat speciosa, quasi floribus uniuersis de terra germinantibus uariata, aliisque omnibus intexta, & quæcumque præter animalium formas poterant exornare pictores. Alia uero huic & magnitudine & textu & colore uicina, quinque columnas in ingressu positas obtegebat, ab angulo summitatis uniuscuiusque columnæ cortinam anulis continentibus, usque ad medietatem columnæ depositam. reliquum uero ingressus erat sacerdotibus accedentibus. super quam linea erat alia cortina eiusdem magnitudinis, funibus eam per angulos ducētibz ac retrahentibus, ut tegeret omnia, & impediret aspectum sacrificia contuendi, & maxime in diebus festis. Nam & in reliquis diebus, præcipue quando uideretur nubilum, textus eius tegminis fortis erat, & laborem facile sustinebat. Vnde permanebat ista consuetudo etiam nobis ædificantibus templum, quatenus uelum huiusmodi in ingressibus appendatur. Decem uero aliæ cortinæ erant singulæ latitudine cubitorum quatuor, longitudine uero octo, & uiginti aureos habentes uncinos, ad copulandum alterutris uncinis & anulis, ut coniunctæ simul, unam uiderentur efficere. Quæ extensæ, templum & quod erat desuper obtegebant. & parietes à lateribus & à tergo stantes, à terra uno pede suspensæ. Eiusdem uero latitudinis & aliæ cortinæ una plus numero, id est, undecim erant, longitudine tamen excellentes. Erant enim istæ triginta pedum: textæ uero de pellibus, sicut illæ de lana, similes omnes sigillatæ uarietate contextæ, erantque usque ad terram tegmine suo diffusæ, ad instar thalami culmen uelaminis exhibentes, una cortina ante frontem pendente. Undecima namque cortina ad hoc erat assumpta, aliæ uero super has ex pellibus factæ, p tegmine & adiutorio desuper erant impositæ, propter æstum, aut imbrium certe diffusionem. Multos itaque stupor habebat aspicientes à longe, nam colorem eius in nullo differre putabant cælo. Hæc uero ex pilis & pellibus factæ pendebant, sicut illud uelut portæ, & æstuum pariter & imbrium iniurijs repugnantes. Hoc ergo modo tabernaculum constitutum est.

¶ De arca qualis sit, in qua tabulas legis collocauit Moses. Caput VIII.

FACTA est autem & arca deo ex lignis natura fortissimis, & quæ nequaquam putredine nem sustinerent, quæ Hebraica lingua uocantur heron. Cuius constructio erat huiusmodi. Longitudinis quidem quinque palmorum, latitudinis triui, ex auro purissimo. Intrinsecus autem & extrinsecus sic tegebatur, ut eius ligna celarentur, & aureis cardinibus tegmen compaginatum habuit ualde mirabile, & undique simul æquale, nullaque pars eius compaginationem potuit uiolare. Per utrumque uero latus longitudinis eius, anuli erant aurei bini, totum lignum penetrantes, & per eos uectes deaurati, immixsibiles per utrumque latus, ut quoties opus esset, per eos arca moueretur. Non enim in uehiculo, sed à sacerdotibus portabatur. Super tegmen uero eius erant figurationes duæ, quas Hebræi Cherubim appellant. Sunt enim animalia uolatilem habentia figuram, quæ à nullo hominum est inspecta. Hæc dixit Moses in dei se conspexisse sede figurata. In hac ergo arca duas tabulas recondidit, in quibus fuerant decem uerba conscripta, quina quidem per singulas tabulas, bina semis autem per unam quaque paginulam, & has in adyto collocauit.

¶ De mensa propositionis, in qua omni septimana duodecim panes azymi ponebantur. Caput IX.

De panibus
duodecim.

IN templo uero mensam posuit proxime uelut Delphicam, longitudine quidem habente duos cubitos, latitudine uero unum, & altitudine trium palmorum. Erant autem pedes eius ex medietate inferioris partis, facti per circuitum rotundi & tornatiles: quod uero ad superiora tendebat, quadranguli operis erat: habebatque per circuitum uniuscuiusque lateris labium exornatum, uelut quatuor digitis, alto ligno circumeunte superiorem & inferiorem eius corporis partem, & per singulos eius pedes superius labio erant anuli, per quos uectes deaurati mittebantur in ligno quod eminebat. Sinum enim habebat, ubi anuli erant commissi, & his per uiam portabatur. Ponebatur enim in templo ad aquilonem conuersa, non longe ab adyto, & duodecim panes azymos in ea ponebant, senos per partem mundos ualde, ex farina duorum affariorum, quæ mensura Hebraica septem cotylas Atticas habet. super panes autem ponebantur duæ phialæ aureæ thure plenæ. Post dies autem septem iterum panes alij portabantur, die qui à nobis sabbatum appellatur, Septimanam siquidem nostri sabbata uocant. Causam uero huius rei in alijs edicemus.

¶ De candelabro aureo, & altero interiori & exteriori. Caput X.

CONTRA faciem uero mensæ respicientis ad parietem meridianum, constitutum erat candelabrum ex auro factum fusile, pondus habens minas centum, quod Hebræi dicunt Cinthares; Græca lingua interpretatum, talentum nuncupatur. Fecit autem & sphaerulas, & lilia, cum calamis, & scyphis, erantque omnia septuaginta, ex quibus in una base compositum erat omne candelabrum in altitudine, & in tantas constitutum partes, in quantas distribuunt planetas & solem. Consummabaturque in septem capita alterutra per ordinem constituta, in quibus lucernæ imponuntur septem, imitantes singulas planetarum, quæ respiciunt ad orientem & meridiem, candelabro oblique posito. Inter quod candelabrum & mensam interiorem, ut dixi, thuribulum erat & altare, de ligno quidem unde & priora sunt fabricata, imputribili & forti, ex unoquoque autem latere cubitum latitudinis habens, altitudinem uero duplicem, eratque craticula aurea in ea facta, habebatque per singulos angulos coronas ex auro purissimo sex, & anuli & uectes inerant, quibus per id nera à sacerdotibus portabatur. Erat autem & altare ante tabernaculum constitutum, & ipsum quoque de ligno, mensura uniuscuiusque lateris quinque cubitorum, altitudine uero trium, similiter exornatum, & ex laminis aeris ad opertum, cui suberat craticula in modum retium facta. Suscipiebat enim terra ignem, qui de craticula ferebatur, quia bases non erant ei subiectæ. Diuersæ autem ponebant fuscinulæ, & phialæ forcipes & scyphi, & quæcunque alia uasa ad sacrificium fuerant facta, omnia erant ænea. Et tabernaculum quidem erat huiusmodi, necnon & eius uasa.

¶ Quæ sunt uestimenta sacerdotum & pontificis. Caput XI.

Exodi. 39.

FACTÆ sunt etiā sacerdotibus uestis omnibusque alijs, quos Chananæos uocant, pariter & principi sacerdotum, quem Arabarchen uocant, quod significat principem sacerdotum, ut quoties sacrificia sacerdos adiret, purificaret. Lex enim purificationem fieri iussit. Et aliorum quidem sacerdotum uestes erant huiusmodi. Primum quidem induebatur manachasim, quod constrictorium poterat dici. Est autem cinctorium circa femora subtile, ex bysso cōtorta contextum, ingredientibus per eum pedibus uelut de uas strapis. Scinditur autem ultra medietatem deorsum, & super lumbos astringitur. Super hoc autem lineo indumēto duplicis sindonis byssino uestitur, quod chetomene quidem uocatur Hebraica lingua, significat autem lineum, nos enim linum cheton appellamus. Est autem hæc uestis, tunica usque ad talos, corpus omne complectens, & manicis brachia ualde constringens. accinguntur circa pectus modice, super illud zonam circumducen-
tes latam, quasi digitis quatuor, uarie ita cōtextam, ut uideatur pellis esse uiperea, in qua flores intexti sunt coccinei & purpurei, cum hyacintho & bysso cōmixti. Stamen autem eius zonæ est solummodo byssus, & sumēs initium cincturæ à pectore, & circūdans reducitur iteque ante pectus, & usque ad crura dimittitur, donec sacerdos nihil operatur. Pro decore namque uidetur ita cōposita. Cum uero ad studia sacrificiorum & misteriorum paratur, ne impediat opus, in laevo humero eā portat. Quod Moyses quidē Arabanech uocauit, nos autem à Babylonensium dī scētes, Hemlaneam uocamus; sic enim apud eos hæc tunica nuncupatur, Sinū uero nusquā

De zona.

habet hæc uestis, sed larga est ad collum eius apertura: & nastalæ ex utraq; parte oram eiusdem uestimenti à parte pectoris & scapularum astringunt: hoc etiam Messabazan uocatur. Super caput autem gestat pileum, in modum paruuli calamaci, aut cassidis, quod extenditur supra summitatem capitis, & modice uerticis medietatem excedit: uocaturq; *Mascephthis*: & tale est, ut uideatur ex lini textura confectum, habens uittas quæ in uolutæ sæpius connectuntur, ne facile dilabatur. Deinde aliud unum uelamen desuper circumdatur, descendens usq; ad inferiora barbæ, celans pilei illius ligaturas, & totam capitis superficiem aptaturq; perfecte, ne laborante sacerdote circa sacrificia, corruat. Quales itaq; sint cæterorum sacerdotum uestes, declarauimus. Princeps uero sacerdotum ornatur quidem & istis, nihil ex prædictis uestibus relinquens: superinduitur autem tunica de hyacintho facta, quæ & ipsa talaris est: uocaturq; *Methir* secundum linguam nostrâ: quæ zona constringitur, coloribus prædictis & floribus exornata, auroq; contexto uariata: ornatusq; in fimbrijs eius inest, uelut malagranatorum, & tintinnabulorum aureorum multo decore factorum: ita ut inter duo tintinnabula malumgranatum habeatur, item inter duo malogranata tintinnabulum. Est autem hæc tunica non ex duabus incisionibus, ut supra sit super humeros, & per latera: sed uno uelo in longum undiq; circumtexta, ad collum habens tantummodo sectionem, non è latere: sed in longum fissam à pectore ad medias scapulas. Virta autem ei consuta est, ne possit eius apertio turpiter apparere. Similiter & unde manus egrediuntur, apertum est. Ad hæc autem tertio induitur uestimento, quod dicitur ephod, simile est autem superhumerali Græcorum. Fit enim hoc modo, ut sit textus eius magnitudine cubiti, de cunctis coloribus, auroq; uariatus, amplectens omnem pectoris locum: & ad manus efficiendas apertum est, & omni schemate tunicæ simile est. Huic uestimento locus uacuus in medio pectore magnitudine palmi dimittitur, ubi inseritur *Essin*, quod Græca lingua *Logion*, Latina rationale significat: & complet totum ephod, hoc est, illum locum quem texentes propterea reliquerant uacuum: uniturq; ephod cû rationali anulis aureis per circulos singulos sub æqualitate commissis per uittam hyacinthinam, quæ immittitur per ligaturam, & consertionibus alterutris anulorum. Ne autem uacua esset medietas anulorum, & rationalis, filis hyacinthinis adinuentum est ut ea loca consuerent. Superhumerali uero duo sardonichi lapides infibulât per singulos humeros auro clausi: habentes per extremitates circellos aureos, in quibus suscipiunt rationalis ligaturas. His lapidibus inscripta sunt nomina filiorum Iacob, provincialibus literis lingua nostra, scilicet per lapidem: seniores autem in humero dextro sunt. Insuper autem in *Essin*, id est, in rationali duodecim lapides, magnitudine & decore præcipui. Hoc ornamentum propter eminentiam eius honoris ab omnibus possideri non potest. Siquidem lapides per quatuor ordines, terni per singulos ordines constituti sunt, habentes aureas per circuitum coronas, quibus inclusi conserti sunt, ne possit quocumq; modo textura corrupta defluere. Et in primo quidem ordine tres lapides, sardonichem, topazium, smaragdum habet: in secundo autem carbunculum, iaspidem & sapphirum. In tertio inchoat ligurius, deinde amethystus, achates est tertius, qui & post alios est nonus. In quarto ordine tenet chrysolitus principatum, post quem onyx, deinde berillus, qui est ultimus omnium. Literæ autem in omnibus istis sculptæ sunt nominum filiorum Iacob, quos tribuum principes arbitramur, singulis utiq; lapidibus eorum nomina referentibus secundum ordinem, quo nati esse noscuntur. Cum ergo per se illi quos diximus anuli sint infirmi, nec possint pondus lapidum sustinere, alios duos maiores in extremitate rationalis, quæ respicit ad collum, eminentes ipsam texturam faciunt, qui suscipiant catenas aureas opere plectili, uenientes per fistulas quasdam ad extremitates humerorum, quarum catenarum summitas ascendens adducitur post tergum, & in circulo qui est ad dorsum in superhumerali consertitur: & hoc est rationalis munimen extremum, ne possit aliqua parte disrumpi. Zona uero rationalis consuitur de coloribus prædictis auro conferta: quæ ex utroque latere circumducta, & iterum reuoluta, ante pectus ex ambabus summitatibus pendere dimittitur, & habet quasdam fimbrias ex aureis fistulis miro decore compositas, in utraq; zonæ summitate pendentes. Pileum autem priori similitudine operatum habet pontifex, sicut reliqui sacerdotes, & alium consutum ex hyacintho uariatum. Circundat autem ei & aurea corona, tribus ordinibus facta: supra quam surgit pontificis.

De mitra

De malogranatis & tintinnabulis

De Ephod.

De rationali

De superhumerali.

Duodecim lapides.

De corona pontificis.

in media fronte quasi calyculus quidam aureus, similis herbae, quae apud nos achoto nuncupatur, quam Graeci hyoscyamon dicunt. Ne quis autem, cum non uiderit hanc herbam, per ignorantiam naturam eius ignoret, aut uocabulum sciens ipsam ignoret, significo huiusmodi hominibus eius modum: Haec herba frequenter ultra tres palmos oboritur: radicem uero rotundam habet, & quasi rapae similis: folia uero mentae propinqua sunt. De ramis autem eius oritur calyculi rotundi, & in circuitu habet oculos, unde fructus egreditur. Calycem uero quem diximus supra coronam auream positi, habet magnitudinem digiti minoris, cuius cauitio rotunda est, quasi crateris, quem tamen latius condiscipulis explanabo. Est enim quasi sphaera diuisa, & circa fundum aliam habet incisionem à radice rotundatam. Deinde paulatim cauitura colligitur, & ad superiora decenter denuo aperitur: & in labio ita colligitur, ut proprie uideatur hemisphaerium mira rotunditate: totum natum. Super hunc iterum oriuntur incisiones, quasi extremitates malagranatorum spinosae, & in acutissimum deficientes cacumen: semperque seruat fructum huius calyculi superpositio seminis fideritis uicinum. Habet autem flores similes plantagini, & per circuitum tota corona his floribus est celata, ab occipitio usque ad utrumque tempus. Afronem uero hoc quidem non habet, sed lamina est aurea, quae sacris literis dei nomen habet inscriptum. Hoc ergo est pontificis ornamentum. Mirari siquidem quilibet poterit odium hominum quod circa nos habere non desistunt: quasi nobis hoc modo diuinitatem deridentibus, qui ipsi colere non quiescunt. Si quis enim tabernaculi positionem consideret, & sacerdotalem inspiciat uestem, & uasa quibus utimur ad sacrificia celebranda, & legistorem uirum factum agnoscat, & frustra nos ab alijs blasphemari percipiet. Nam singula quaeque eorum, ad similitudinem & formam rerum facta reperiet, si abique inuidia uelit haec considerare. Tabernaculum namque triginta cubitorum trine diuisum, in quo duas partes sacerdotibus cunctis distribuit, quasi profanum quendam communemque locum, terram & mare significat. Haec utique gressibilia cunctis sunt. Tertiam uero partem soli dicauit deo, eo quod caelum ingressibile sit hominibus. Super mensam uero duodecim panes positi, significat annum mensium quantitate tanta diuisum. Per candelabrum uero, per partes septuaginta cornu positum, septem planetarum memoriam tetigit. Et super id septem lucernis planetarum cursum ostendit. Tot namque sunt numero. Cortinae ex quatuor coloribus contextae, elementorum designant naturam. Byssus enim terram declarat, eo quod linum oriatur ex ea: purpura uero mare, eo quod piscium sanguine coloretur. Aerem uoluit significari per hyacinthum. Coccus uero est ignis indicium. Significat autem & pontificis linea tunica totam terram, hyacinthina uero uestis polum: quae per malagranata coruscationes, per tintinnabulorum sonitum tonitrua indicare dignoscitur. Superhumerales etiam ad similitudinem totius naturae est, quando deo placuit ut quatuor coloribus fieret auro contextis, propter splendorem reor, qui mundo diffunditur. Rationale uero in medio superhumerali, in modum terrae constituit. Haec namque undique medium tenet locum. Zona circulus significat oceanum, qui utique cuncta suo limbo circumdat. Indicat autem solem & lunam uterque sardonius, quos pontifex portat in humeris. Duodecim uero lapides seu menses quis intelligere poterit, seu numerum stellarum, quem zodiacum circulum Graeci uocant. Pilei uero uidetur mihi caelum imitari, cum sit ex hyacintho: non enim aliter poterat superponi ei nomen dei: & in corona scilicet designatum, & in lamina aurea, propter splendorem quo diuinitas praecipue gaudet. Et haec quidem tantummodo declarata sufficiant, cum saepius & in multis uirtus legistoris opportune possit exponi.

¶ Quomodo Aaron eligitur in sacerdotem: & quomodo Moses purificauerit tabernaculum & sacerdotes: & quem admodum de festiuitatibus & singulis diebus fuerit constitutum. Caput XII.

Exodi. 28. 29
30. 40.

Igitur dum praedictarum rerum terminus euenisset, nondum ministris sacris muneribus dedicatis, assistit deus Moysi, & sacerdotium Aaron fratri eius esse dare praecipit, qui propter uirtutis opus omnibus honore iustior haberetur. Tum ille colligens in ecclesiam multitudinem, uirtutem eius & studium edicebat, & propter eos passurum esse pericula. Cumque in omnibus ei populus testaretur, & eius studium ualde laudaret, Moyses ait: Viri Israelitae, fabrica quidem iam perfecta est, sicut ipsi deo gratum fuit, nobisque possibile. Quia uero oportet tabernaculum iam dicere, deest primum futurum sacerdotem ministrumque.

straturumq; sacrificijs, & facturum pro nobis orationes agnoscere. Et ego quidē hac deliberatione mihi concessa, meipsum dignum hoc honore iudicabam, eo quod natura oēs sui generis potius amatores existant: & maxime, quia multum mihi sum conscius pro uestra salute laborasse. Nunc autē ipse deus Aaron dignum hoc esse honore decreuit, & hunc sacerdotem nobis credidit iustiore, sciens quod dignus induetur stola deo deuota, & curam habebit altaris ad hostias offerendas & orationes faciendas pro nobis, libenter auditurus, qui curam habet generis nostri, uirum quem ipse magis elegisse cognoscitur. Hebrais itaq; placere quæ dicta sunt, & ordinationi dei præbuere consensum. Erat enim Aaron propter genus & prophetiam & uirtutem, fratribus honore hoc dignior uniuersis: habebatque filios illo tempore quatuor: Nadab, Abiu, Eleazar, & Ithamar. Quæcunque uero ad fabricam tabernaculi præparata superauerant, hæc iussit ad tegmen cortinæ ipsius tabernaculi, & lucernæ, & thuribuli, aliorumq; uasorum expendi: quatenus hæc pariter neq; pluuia, neq; puluere uexarentur: & populum denuo colligens, singulos ad oblationem iussit offerre dimidium sicli. Siclus autem Hebræorum numisma quatuor drachmas Atticas habet. Illi uero libenter implebāt quæ iusserat Moyses (eratq; offerentium multitudo sexcentorum quinque millium & quingentorum quinquaginta) offerebantq; argenti libram à uiginti annorum ætate usq; ad quinquaginta constituti: oblatumq; circa tabernaculi opus expendebatur. Purificauit autem & tabernaculum & sacerdotes hoc modo. Myrrhæ electæ siclos quingentos, & totidem cinnamomi & calami (est autem hæc species suauis odoris, prioris mensuræ tenens medietatem) hæc iussit contusa misceri: oleiq; oliuarum pondus mensuræ prouinciæ quæ dicitur hin, duas coas Atticas capiēs. Quibus permixtis & coctis, facta est arte unguentariorum unctio suauissima. Deinde sumens hos ipsos sacerdotes & omne tabernaculi unguens purificauit, offerēs hostias multas & uarias in tabernaculo: deinde aureum thuribulum, quod magni erat pretij: & reliqua quorum prætermittimus enarrare naturam, ne multiloquium fiat legentibus. Secundo autē in die, id est, ante solis ortum & ad occasum, incensum fieri oportebat, torninoq; oleum purgantes, ad luminaria conseruabant. Quorum tres quidem lucernæ super sacrum candelabrum deo tota die lucebant, reliquæ uero accendebant ad uesperam. Omnia uero quæ facta sunt, optimi opifices Beseleel & Heliab fuerunt. Nam & prioribus artificibus ipsi præpositi erant, ad meliorem operationem iugiter exeroendam, & ad intelligentiam rerum, quarum instructionem primitus ignorabant. Horum itaq; Beseleel meliorem contigit iudicari. Igitur omne tempus ad opus faciendum transiit in mensem septimum: & post hoc, ex quo Aegyptū reliquerant, primus eis annus impletus est. Inchoante autem anno secundo, mense Xantico secundum Macedonas, Nisan uero secundū Hebræos, in nouo mense tabernaculum consecrarunt, & omnia uasa eius, quæ iam declarata sunt. Ostendit autem se deus gauisum in operibus Hebræorum, & non frustra eos laborasse in pulchritudine illius ædificij, sed accessit & habitauit in eo templo. Præsentiam namque suam hoc modo fecit: Cælum siquidem mundum erat, super tabernaculum uero solummodo caligo facta est, non alta nube, satis autem densa circumdāns illud, ut putaretur tempestas esse: neque rursus ita subtilis fuit, ut ualeret per eam aspectus aliquid contueri: gratusq; ros exinde defluebat: pandebatq; præsentiam dei his qui hoc uolebāt pariter & credebant. Moyses autem cum artifices, qui talia fuerant operati, dignis muneribus honorasset, sacrificauit in tabernaculi uestibulo secundum mandatum dei taurum & arietem, & hoedum pro peccatis. Dicturus enim de his quæ ad sacrificia pertinent, de his etiā quæ circa sacrificia celebrantur, indicaturus sum, simul & de quibus iussit holocausta fieri, & quæ comedenda tanquam cibos lex ait. Mactatis igitur animalibus quæ prædixi, ex eorum sanguine uestem Aaron ipsumq; cum filiis aspergebat, purgans eos fontium aquis & unguento, ut dei fierent sacerdotes. Septem itaque diebus hoc modo ipsos & eorum uestes curabat, tabernaculum simul & eius uasa, ex oleo prælibato, sicut iam dixi, & sanguine hircorum & taurorum immolatorum per singulos dies, id est, unoquoque secundum genus. Octauo uero festiuitatem denunciavit populo, & quenq; secundum uirtutē immolare præcepit. Illi uero alterutros æmulati, & superātes sacrificijs semetipsos, singuli festi-

Oblationum
deuotio.
Siclus

Exodi. 40

Leuitici. 8.
De oratione
sacrificiorū.

Leuitici. 9.

Interitus Na-
dab & Abiu

nantes dictis obediebant. Impositis autem hostijs super altare, repente ex eis spontaneus ignis accensus est, & similis flamma fulgori coruscationis emicuit, & omnia quæ erant super altare, consumpsit. Contigit autem post hæc & Aaron calamitas quædam, ut tanq̃ homo simul & pater de ea cogitaret, quam tamen fortiter tolerauit, quoniam & circa casus animo fortis erat, & hoc dei uoluntate prouenisse iudicabat. Ex quatuor namq̃ eius filijs, quos iam dixi, duo seniores, Nadab & Abiu, portantes super aram hostias, non quas prædixerat Moses, sed quibus primitus utebantur, subito cōcremati sunt, igne super eos magno impetu ueniente, & pectora faciesq̃ eorum inflammante, ita ut nullus eum ualuisse extinguere, & illi quidem ita defuncti sunt. Moses autem iussit patrem eorū & fratres portantes corpora, extra castra deducētes, honore cōgruo sepelire, luxurq̃ eos plebs nimis amare, propter mortem quæ sic eis inopinabiliter accidisset. Solos autem fratres eorum & patrem non cogitare ex hac tribulatione Moses exorauit, cum deberent dei honorem præponere suæ tristitiæ. Iam enim Aaron & sacerdotij stola uidebatur indutus. Itaq̃ Moses omnem honorem respuens, quem sibi omnem multitudinem uidebat offerre, solum deo ministerium celebrabat, & aliquando quidem ad montem Sina ibat, aliquando uero in tabernaculum ingrediens responsa poscebat, de quibus seorsum rogabat deum, & stola priuatus, alijs cunctis se publicum demonstrabat, & in nullo ab alijs differre studebat, nisi tantum ut eorum saluti prouidere uideretur. Insuper & conuersationem eorū scribebat in leges, secundum quas deo grati uiuerent, & in nullo alterutros accusarent, quas tamen dei præcepto constituit. Nunc igitur de conuersatione & legibus exponam. Quod autem de ueste pontificis prætermisi, uolo proferre. Nullo modo enim malignitatibus profanorum reliqui occasionem. Si qui tamen tales sunt, ut dignitatem dei temnant cognoscere, omnipotentē deum negligentes scire, delinquunt, siue ad sacra ueniant, siue adesse nolint: & hoc non solum Hebræis uoluit deus esse manifestum, sed etiam peregrinis ista legentibus. Lapides autem, quos ferre super humerum prædixi pontificem, erant sardonices. Eorum puto naturam amplius omnium ad humanam notitiā uenientium effulgere. Dum ergo sacrificijs deus adesset, alter qui in dextro humero portabatur micabat, & ex eo splendor ita exiliebat, ut etiam procul positus appareret, cum prius hoc lapidi non inesset. Et hoc utiq̃ mirabile est, his tamen qui sapientiam, non abiectionem diuinorum operum nanciscuntur. Quod uero mirabilius est dicam. Per duodecim em lapides, quos supra pectus pontifex in Essin sutos (id est in rationali) portat, uel ctorem pugnaturis deus prænunciabat. Tantus enim splendor fulgebat in eis, cum nondum exercitus moueretur, ut omni fieret multitudinī manifestum, eorum auxilijs adesse deum. Vnde Græci qui nostras solennitates honorant, eo quod nihil in his contradicere ualeant, Essin rationale uocant. Cessauit itaq̃ & Essin & sardonix splendescere annis ducentis antequam hæc ego conscriberem, cum deus moleste ferret transgressionem legum, de quibus sub opportunitate dicemus. Nunc autem ad consequentia uerba conuertar. Tabernaculo scilicet iam dicato & exornatis sacerdotij rebus, populus deum apud se esse cum tabernaculo iudicauit, & ad sacrificia simul & requiem est conuersus, quasi oēm iam molestiam respuisset, & de futuris meliora desiderantes, munera deo alia quidem communiter, alia uero seorsum de singulis tribubus offerebant. Principes enim tribubini & bini cōuenientes, uehiculum & duos boues offerebant, erantq̃ uehicularum sex: & ita tabernaculum in itinere deuehebant. Ad hæc autem unusquisq̃ eorum phialam thuribulumq̃ portabat, & capsam capientem claricos decem, plenā thymiamatibus. Thuribula uero & phiala argentea erant, utraq̃ siclos ducentos appendentia. In phiala tamen septuaginta solummodo sunt expensi. Hæc erant plena farina, oleo conspersa, quibus utitur ad sacrificia. Super illas autem oblationes uitulum & arietem cum agno anniculo ad holocaustum, id est, totum incendendum, & cum his hircum pro oblatione peccatorum offerebant singuli principum. Sed & alia sacrificia quæ salutare appellabantur, per singulos dies boues duos & arietes quinq̃, cū agnis anniculis & hœdis. Isti em sacrificabant per duodecim dies, unus in tota die. Moses aut nequaquā ascendebat in montem Sina, sed ingrediens tabernaculum, consulebat deum de actu legumq̃ dispositione, quas humanam sapientiam præcellentes, oporteret firmissime omni tempore custodire, & donum

Nota remmi-
randam.

dei esse cūctis ofēdi: talesq; fore, ut eas Hebræi nec in pace p epulas, nec in bellica necessitate transcenderēt. Sed de his quidē legibus dicere suppono, aliā conscriptionē facturū,

¶ De generibus & legibus sacrificiorum & purgationum, & ritu immolandi, deq; his quæ immunda sunt.

Caput XIII.

HISTORIA LEVITICI.

NVnctamen quarundam paucarum memorabo, de purgatione & sacrificijs posita Leuit. 1
rum. Etenim sermo mihi de sacrificijs faciendus est. Duo em̄ sunt sacrificia, quorū Duo genera sacrificiorū
aliud quidem ab unoquoq; proprie, aliud uero celebrat à plebe: & hæc quidem duobus
modis efficiuntur, aliud quidē qñ totū quod immolatur incendit, & propterea etiam no-
men holocaustatis habet, id est, totū incensum: aliud uero quod pro gratiæ actiōe per
soluitur, & ad epulas immolationū exhibetur. De priori nanq; narrabo. Vir priuatus ho-
locaustum faciens, immolat quidē bouem & agnum & hœdum: hæc quidē annicula. Bo-
ues aut̄ permittunt̄ immolari etiam iam maiores. Sed hæc om̄ia masculini generis holo-
causta fiunt. His aut̄ casis, limbum altaris sanguine perfundit̄ sacerdotes: deinde purgan-
tes ea membratim incidunt, & omnia super altare imponunt, lignis instructum, & sub-
lecto igne inflammatū. Pedes aut̄ cum iecore purgantes, & inter pinguedinem unā cū alijs Leuit. 3
offerunt: pelles autem sacerdotes accipiunt. Et holocaustatis quidē modus est iste. Pro
gratiæ uero actione hostias celebrantes, hæc animalia sacrificant, matura quidem & an-
niculis grādiora, mascula tamen fœminis cōbinata: immolantesq; hæc, fundunt quide m
sanguinem super aram: renes autem & adipēs, & omnem pinguedinem cum reticulis le-
torum, & cum his caudam agni superponunt aræ. Pectora autem & crura dextra sacer-
dotibus præbent, & duobus diebus de reliquis carnibus epulantur. Quæcunque uero re-
manerint, cōcremant̄. Similiter aut̄ hoc prædicto modo sacrificij etiam pro peccatis ho-
stia celebratur. Qui uero sacrificia maiora nō habent, offerunt columbas aut turtures du-
as: quarum alia quidē sit in holocaustum deo, alia sacerdotibus datur ad cibum. Certis-
tus autem de sacrificijs horū animalium in sacrificiorum sermone dicemus. Qui enim per Leuit. 5
ignorantiam in peccatum inciderit, agnam & hœdum fœminam eorundem annorū of-
fert: & sanguinem quidē fundit sacerdos sup aram non sicut prius, sed anguloꝝ tangit ex-
tremitates: & renes aliāq; adipem cum reticulo iecoris super altare imponunt. Sacer-
dotes autem tollunt & pelles, & carnes ea die consumendas in templo: lex enim in crasti-
num relinqui non sinit. Qui uero peccat quidem, sibiq; conscius est, sed nullum habet qui Leuit. 6
eum possit arguere, arietem immolat lege præcipiente: cuius carnes in templo sacerdos
tes similiter comedunt ea die. Principes autem in quibus peccat̄ sacrificantes ea quidem Leuit. 4. 6
offerunt quæ priuati: placant autem deum offerendo ad sacrificia taurum & hœdum ma-
sculos. Lex autem præcipit in publicis priuatisq; sacrificijs etiam farinam mundissimam Leuit. 2
adici: in agno quidem assarij mensuram, in ariete uero duorū, in tauro trium: & hoc san-
ctificant super altare oleum mixtū. Nam & oleum offertur ab immolantibus: in boue q
dem Hīn medietatem, in ariete aut̄ huius mensuræ tertiam partem, & quartā in agno.
Hīn aut̄ mensura Hebræorū antiqua, ferē choas Atticos recipit duos: secundū quam mē-
suram oleum offerebant. Si quis autem sacrificium non celebrans, pro uoto similæ prin-
tias offerat, unam drachmam mittit super aram: reliquam uero ad uescēdum sacerdotes
accipiunt aut ad coquendum. nam & oleo fermentatur. aut certē ad faciēdos panes sacer-
doti tollenti quodcunq; ex ea ad holocaustum necessarium est. Prohibet autē lex immola-
ri alia die natum unā cum genitrice: sed nec aliter inmolari permittit, nisi cum octaua di-
es nati transierit. Fiunt autē & alia sacrificia pro languoribus euadendis, aut pro alijs cau-
sis, & æqualia libamina cum hostijs expenduntur: quorum in crastinū aliquid remanere
lex prohibet, sacerdotibus scilicet propriam sumentibus partem. Ex publico autem sum-
ptu lex agnum anniculum singulis diebus iubet occidi, inchoante die & termināte. Septi- Ratio septi-
mi mensis.
ma uero die quæ sabbatum nuncupatur, duos occidunt, eodem sacrificantes modo. In in-
itio mensis & quotidiana sacrificia, & duos boues cum agnis anniculis septem, & arietem
mactant: hœdum uero pro declinatione peccatorum, si forte per casum obliuionis eue-
niant. Septimo uero mense, quem Macedones Hyperueretaum uocant, adijcētes his
quæ prædicta sunt taurum & arietem, & septem agnas immolant, & hœdū pro peccatis,

Leuitici. 23
De solennitate
tabernaculorum.

De sacrificijs
pasche.

Festinitas
azymorum.

De primitijs
frugum.
Leuitici. 2

Leuitici. 23
De sacrificio
Pentecostes.

Nume. 3.

Offerunt autem super hæc duos hœdos, quorum alter quidem uiuus ultra terminos deserti dimittitur, futurus pro toto populo expiatio & declinatio peccatorum: alterum uero in suburbanis in locum purissimum deducentes, cum ipsa pelle totum incendunt, nihil omnino purgantes. Concrematur autem simul & taurus nõ oblatu a populo, sed ex proprio sumptu pontificis præparatus. Quo interfecto & allato in templum, eius sanguine simul & hirci aspergit digito contra mensam septies: eodem autem numero & pauis metum, totiesq; templum & auream aram, & reliquum quod est circa maius uestibulũ, purgans. Super hæc extremitates & renes, & adipem cũ reticulo iecoris superimponunt altari. Præbet autem & arietem deo pontifex ad holocaustum. Quinta uero eiusdem mensis & decima, tempore ad hyemem uergente, tabernacula figere iussit singulos per familias, metuentes frigus, pro anni custodia. Dumq; in patriam peruenirẽt, in illa ciuitate quæ propter templum metropolim haberent, festiuitatem eos octo diebus agere, & holocausta facere, & sacrificare deo, & pacificas hostias offerre præcepit: utq; in manibus portaret ramos myrti & salicis, summitatesq; palmarum, & uirgulas mali perfici. Prima itaq; dierum fit holocaustum hostiarum, ex tribus & decem bobus, & agno uno aut pluribus, & arietibus duobus, adiecto hirci pro declinatione peccatorum. Sex autem diebus ipse quidem numerus agnorum & arietum cum hirci sacrificatur: subtrahitur autem singulis diebus unus bos, donec ad septimum ueniat: & ab omni opere die octauo requiescunt, & deo (sicut prædiximus) uitulum immolant & arietem, & agnas septem, & hircũ pro declinatione peccatorum. Hæc quidẽ Hebræis tabernacula figentibus celebrare patrij moris est. Mense uero Xantico, qui apud nos Nisan appellatur, id est, anni principium, quartadecima luna, sole opposito in ariete, quo mense liberati sumus a seruitute Aegyptiorũ, sacrificiũ quod tũc egrediẽtes ex Aegypto fecerũt, immolare nos annis singulis (quod pascha dicitur) celebrareq; sancit. Et utiq; celebamus illud per tribus nostras, nihil immolatorum in crastinum reseruantes. Quintadecima autem succedit festiuitas azymorũ, quæ septem diebus celebratur, in qua azymis uescuntur, & singulis diebus tauri occiduntur duo, & aries quidem unus, agnæ uero septem: & hæc holocausta fiunt: & hircus quoque pro peccato adiicitur per dies singulos ad epulas sacerdotum. Secunda uero azymorũ die, quæ est decima sexta, frugum primitias quas metunt, antequam ex eis uescantur, deum iudicantes iustum esse primitijs honorari, quo sint hac hubertate completi, offerunt isto modo: Siccantes spicarum manipulum, & contundentes, & munda ad coquendum hordea facientes, aræ dei assarium offerunt: & unam dragmam ex eo mittentes, reliquum sacerdotum usui derelinquunt: & tunc iam licebit omnibus pro sua mercede uoluntate. Immolant autem in principijs frugum agnum in holocaustum deo. Septima uero septimana transacta post hoc sacrificiũ, quarum septem hebdomadarũ dies sunt quadraginta & nouem, pentecoste celebraf: quam Hebræi Asarcha uocant, quod significat pentecosten, id est, quinquagesimam. In qua offerunt deo panes de alphyta siccata factos, cum fermento assariorum duorum, & ad mastrandum agnas duas. Hæc quidem duo offerunt solummodo. Nam cœna sacerdotibus præparatur, nihilq; ex his in crastinum relinqui permittitur. Immolant autem ad holocaustum uitulos tres, & arietes duos, & agnas quatuordecim, duosq; pro peccato hircos. Nulla uero festiuitas est in qua holocaustum non faciunt, aut in qua ex operibus laborum requiem non habeant: sed in omnibus & legitimæ immolationis species, & uacationis certus est modus, & eorum quæ ad epulandum immolantur: ex communi tamen similia cocta fermento carens datur assariorum uigintiquatuor, & ad panes faciendos expenduntur. Coquuntur enim duo & duo diuisi ante sabbatum, & sabbato mane oblatis super sacram mensam ponuntur, sibi ad alterutros conuersi, duabus pateris aureis superpositis, thure plenis, quæ permanent usq; ad aliud sabbatum: & tunc pro illis alij deportantur. Illi uero sacerdotibus exhibent: & thure incenso in igne sacro, in quo omnia holocausta fiunt, aliud thus supra alios panes adiicitur. Immolat autem sacerdos de proprijs expensis secundũ per diem farinam oleo mixtam, & modica coctione duratam, quo sit mensura unius assarij: cuius medietatem quidem mane, aliam uero medietatem meridie igni solent offerre. De his itaq; integriorem denuo declarabo sermonem, sufficienter autem mihi etiam nunc de his uideor enarrasse. Moses autem tribum Leui

communione populi segregans, sacram utiq; futuram sanctificauit fontium aquis ualde purissimis: & sacrificia pro talibus legitima præbens deo, tabernaculum eis sacrataq; uasa & reliqua quæcunq; ad tegmen tabernaculi uidebantur fecisse contradidit: quatenus p̄ fidei tibus & dicatis iam deo sacerdotibus ministrarent. Et de animalibus discreuit singula quæ comederent, & à quibus se penitus abstinere. De quibus cum nobis occasio huius scripturæ prouenerit, dicemus, adiicientes & causas, quibus motus, alia quidem nobis ad cibum esse præcepit, ab alijs autē abstinere imperauit. Sanguinis atq; totius usum ad uescendum modis omnibus interdixit, animam illi & spiritum esse putans. Sed & carnes sponte mortui animalis ab esu omnino prohibuit: & ab adipe & reticulo caprino & ouino, & bubalo abstinendum esse prædixit. Expulit autem etiam à ciuitate leproso corpore maculatos, & semine defluentes. Sed & mulieres quibus fit purgatio naturalis, remoueri iussit usq; ad septimam diem: post quam diem quasi purgatas remeare permisit. Similiter autem & mortuo facientes exequias, post totidem dies legitimū est redire. Eos autem qui super numerum horum dierum in pollutione consistunt, sacrificare legitimū est agnas duas: quarum alteram quidem sanctificare conuenit, alteram uero sacerdotes accipiunt. Similiter autem & immolant pro eo cuius defluit semen, quoties hoc per somnum patitur, descendente eo prius in aquam frigidam. Idem facit & qui cum legitima uxorē concumbit. Leprosos autem omnino expulit à ciuitate, cum nullo penitus conuiuentibus, & nihil à mortuis differentes. Si uero quilibet supplicando deo hac ægritudine liberetur, sanumq; colorem aliquādo recipiat, diuersa deo sacrificia compensat, de quibus post hæc dicemus. Vnde etiam quilibet irridebit eos, qui dicunt Moſen lepra fatigatum, & p̄pter hanc causam similitum proiectorum ducem factum, in Chananaeam uenisse cum eis. Si enim hoc fuisset uerum, nequaquam Moſes iniuria sua hæc sanxisset, cum magis rationabiliter etiam alijs hoc introducentibus contradicere præualeret, quando & apud gentes multas leprosi sint, & fruuntur honore præcipuo: & non solum iniuria & expulsionē priuentur, sed etiam militias mereantur insignes, & ciuilia eis singula committantur: & in sacris, & in templis ingrediendi habeant potestatem. Quapropter in nullo prohibebatur Moſes, si aliqua huiusmodi passione circa colorem ipse aut multitudo quæ cū eo erat uexaretur, de istis meliora sancire: nullumq; detrimentum huiusmodi passiōibus cogebatur inferre. Sed palam est, quomodo hæc de nobis inuidia concitati loquuntur. Moſes atq; ab his mundus existens, etiam mundis cōtribulibus cōstitutis, de languētibus hoc modo sancit, & hoc p̄ dei honore decreuit. Sed de his equidē unusquisq; cogitet ut uoluerit.

Leuitici. 17.
De his que
immunda sunt.

¶ *Leges mulieris puerperæ, eiusq; mundaiones: deq; uxore adulterij suspecta, & prohibito concubitu: de coniugio sacerdotum, & anno iubilæo. Caput XIII.*

Mulieres uero quando pariunt, intrare in templum prohibuit, sacrificiaq; continere non permisit usq; ad quadragesimū diem, si masculus sit qui pariat: duplicibusq; diebus, si foeminam generari contigerit. Ingredientes autem post prædictæ dilationis tempus sacrificia celebrant, quæ sacerdotes solenniter deo distribuunt. Si quis adulteratam suam suspicatur uxorem, offert farinæ hordeaceæ assarium: & unum pugillum ex ea mittens in altare, reliquum dat sacerdotibus ad edendum. Mulierem uero constituit aliquis sacerdotum ad ianuas, quæ sunt conuersæ ad templum: & uelamen capitis eius detrahens, superſcribit quidem in membrana dei uocabulū, iubetq; iurare nihil eam nouisse uiro suo, nec pudicitia uinculum dirupisse: quod si commisit ut femore dextro dis iuncto, utroq; putrefacto moriatur: si uero amore nimio & huius rei zelo petulāter maritus hac suspitione mouetur, ut mense decimo ei puer masculus generetur: perfectōq; iurando, dei nomen diluens ē membrana, in phialam exprimit: sumensq; terrā de templo circa parietes iacentem, & superaspurgens, mulieri dat ad bibendum. Illa uero siquidē iniuste accusata est, cōcipit & partus eius nutritur in utero: si autem de thoro maritali mētur etiam deo, cum confusione uitam reliquam sustinebit. Nam & femur eius putrescit, & uterus uertitur ad hydropem. Et de sacrificijs quidem & purgationibus eorum, Moſes contribulibus suis ita prospexit. Leges autem eis tales exposuit. Adulteriū quidem omnino prohibuit: felicissimū esse credēs, uiros circa thorum esse securos: & ciuitatibus simul & domibus expedire, filios esse ueraces, Sed & matribus misceri, tanq; malum maximū

Leuitici. 18.
Lex mulierū
parientium.
Probatio &
lotype.
Nume. 5.

De adulterio

Leuitici. 18.

lex negauit. Similiter uxori paternæ, & nutricibus, & sororibus pro uxoribus coire quæpiam filiorum, tanquam prauam iniustitiam nimis odiuit. Prohibuit autē & mulieri naturaliter pollutæ misceri, & iumentis, & masculis, eo quod hæc libido nequissima uideatur: & aduersus eos qui hæc præsumunt, mortis supplicium prouenire decreuit. Sacerdotum uero duplicem fecit purgationem. Nam & ab istis similiter eos abstinuit: & super hæc neque meretrices neque concubinas eos habere permisit, neque ancillam, neque captiuam eis nubere uoluit. Sed & eas quæ de cauponationibus & pandochijs uitam agunt: & quæ prius maritos habentes, pro causis quibuscumque dimissæ sunt, ab eorum coniunctione prohibuit. Summum uero pontificem neque mortui uiri habere permisit uxorem, licet hoc alijs concessisset: huic soli dedit ducere uirginem, eamque seruare. Vnde neque ad mortuum summus sacerdos accedit, cum reliqui non prohibeantur fratribus & parentibus & omnibus suis solennia mortuis exhibere, quos esse oportet simplices omni simplicitate uera. Qui inter sacerdotes integer non est, pasci quidem ait de oblationibus sacerdotis, ascendere autem ad altare & in templum introire prohibuit. Hos itaque non solum ad sacrificia mundos, sed etiam circa conuiuia & cultum suum studiosos & inculpabiles esse præcepit. Ob quam causam stola sacerdotali uestiti & immaculati & circa omnia mundi sunt, & sapientes existunt. Bibere uinum donec stola uestiti sunt, prohibentur: insuper & oues integras immolant, & in nullo pollutas. Hæc igitur etiam in tempore uitæ suæ gesta tradidit Moses, quorum quædam & in deserto degens adinuenit, quatenus dum terram Chananaeam perciperent, hæc seruarent: id est, anno septimo requiem terræ præbeant ab aratro & plantationibus, sicut & ipsos septima die ab operibus cessare sanciuir: & ut quæ sponte oriuntur de terra, essent uolentibus in usu cõmunia, & contriulibus & extraneis, nihilque ex eis seruarent. Hoc autem post septimam annorum septimanam fieri iussit, qui sunt anni quidem quinquaginta: uocaturque ab Hebræis hic annus quinquagesimus iubilæus, in quo & debitores à credito relaxantur, & serui liberi dimittuntur: quos cum essent contriulæ, pro quadam transgressionem legum seruitij schemate castigauit, mortemque sustinere prohibuit. Instante siquidem iubilæo, quod nomen significat libertatem, restituant etiam agros antiquis dominis isto modo: Conueniunt uenditor agri simul & emptor, & reputantes fructus & expensas in agros factas, fructibus exhuberasse compertis, uenditor recipit agrum. Dum uero expensæ transcendunt, hoc quod deest recipiēs emptor, à possessione discedit, connumeratis scilicet ex æquo fructibus & expensis, prioribus possessoribus reddit agrum. Eandem legem uoluit etiam in domibus obtinere, quæ per uicos quosque uenduntur. Nam de his quæ in ciuitatibus uenduntur, aliter definiuit. Siquidem antequam compleatur annus recipiat pecuniam, reddere domum cogit emptorem: si uero completus annus fuerit, possessionem confirmat emptori. Hanc igitur legum constitutionem Moses, dum sub monte Sina moraretur exercitus, à deo cognouit, & Hebræis scriptam cõtradidit.

¶ Leges instruendi exercitus, & numeri israelitarum aptorum bello, de quibus tubis argenteis.

Caput XV.

Numer. 26 **Bellicosos Moses recensuit.** **Exodi. 40** **CV** in uero circa legislationem iam putaret ista sufficere, ad exercitij militaris iura cõuersus est, habens in animo bellicas causas attingere: præcepitque principibus tribubus propter tribum Leui, ut numerus pugnare ualentium perfecte cognoscerent. Leuitæ enim sacrati erant, & ministerio alio fungi non poterant. Examinatione itaque facta, inuenta sunt millia sexcenta & tria, & sexcentiquinquaginta, qui potuissent arma producere, à uigesimo anno usque ad quinquagesimum. Pro Leui tamen elegit inter principes tribuum Manasse filium Ioseph, & Ephraim pro ipso Ioseph. Hæc autem fuit supplicatio Iacob à Ioseph, dum fecisset filios eius sibi præberi sicut prædixi. Figentes autem castra, tabernaculum in medio stuebant, & ternæ tribus per latera singula tabernaculi commanebant, & plateas per medium habebant: eratque ornatus quasi fori rerumque uenaliū, singulis in ordine cõstitutis, & opifices artium singularum in stationibus erant: nullique alij loco, quàm ciuitati competenter ædificatæ & collocatæ, similis erat. Ea siquidem quæ circa tabernaculum erant, sacerdotes tenebant, deinde cuncti Leuitæ. Exquisiti enim sunt Leuitæ masculi, qui ultra triginta annorum essent, inuentique sunt uigintiduo millia, octingenti octoginta. Quoties uero supra tabernaculum state nebulam contingebat, tanquam deo ibidem commorante quiescente.

bant: cum uero conuerteretur, procedebant. Adinuenit autem & modum tubæ ex argento factæ, quæ est huiusmodi, longitudinem quidem habens penè cubiti. Est autem angusta fistula cantatoria, calamo capaciore, præbens latitudinem quæ conueniat ori ad suctionem spiritus, & classico sono uicina est, quæ Hebraica lingua uocatur Asofra. Factæ sunt tales duæ, & una quidem utebantur ad iussionem & collectionem populi in ecclesijs celebrandam: altera uero, cum oporteret ad cogitandum de rebus necessarijs principes conuenire, ambabus autem multitudo colligebatur. Cumq; tabernaculum moueretur, hæc fiabant: insonante priore, qui qui habitabant ad orientalem tabernaculi partem, surgebant: cum uero secunda sonuisset, qui ad austrum residebant, apparabantur. Et ita in thecam inuoluta tabernaculi medietas, præcedentibus sex tribubus portabatur, & alia media sequentibus sex. Leuitæ uero omnes circa tabernaculum erant. Tertia uero sonante, pars quæ conuersa erat ad occidentem, ferebatur: & quarta, quæ circa septentrionem. Utebantur autem his tubis etiam in sacrificijs hostias offerentes, & sabbatis & cæteris quoq; diebus. Sacrificabantur autem tunc prius post excessum de Aegypto, quod pascha dicitur in deserto.

Num. 10
De duabus
tubis argen-
teis

¶ *Orta seditione rursum contra Moysen ob inopiam cibi, coturnicibus locus est repletus, sumpsitq; deus supplicium de seditionis.* Caput XVI.

ET post paululum procedens à monte Sina, & loca quædam commutans, de quibus dicemus, ad locum qui dicitur Eserimoth, uenit. Vbi multitudo rursus seditionem fecit, accusando Moysen, & necessitates profectus sui dicendo, & quod de terra bona eis suæ fuisset exire: & cum illam perdiderint, pro felicitate quam eis se promiserat præbiturum, diuersis miserijs tenerentur astricti & aqua priuati: & si contingeret, ut etiam manna desiceret, essent sine consolatione perituri. Cumq; multa seuiora in illum uirum edicerent, unus quidem monebat eos, ut neq; Moseos neq; laborum eius exhibitorum pro cuncto- rum salute immemores esse deberent, neq; de dei adiutorio desperarent. Plebs autem ad hoc porius est commota, & contra Moysen maior turba consurgebat. Moyses itaq; confortans eos tali desperatione deiectos, licet turpiter ab eis fuisset contumeliam passus, tamen promisit eis carniū multitudinem præbiturum, non una die, sed plurimis. Illis autem hoc non credentibus, & dicente quodam, unde posset hæc tantis millibus quæ prædixerat ministrare? Deus, inquit, & ego, licet mala audientes à uobis, non tamen recedimus operantes pro uobis, & istud non tarde proueniet. Cumq; hæc dixisset, coturnicibus repletus est omnis exercitus, colligebantq; eas circumstantes. Deus autem non tarde hanc reddidit Hebraeis iniuriæ & maledicti in se commissum. Non parua siquidē multitudo eorum mortua ē. Et hæcenus locus ipse cognominat Cabrothalia, qd interpretari potest, desiderij sepultura.

Num. 11

¶ *Quomodo Moyses Hebræos ad Chananeorum fines duxit, mittens in Chananeam duodecim exploratores, qui reuersi metum & terrorem populo incusserunt, uolenti ob id Moysen & Aaron interfecisse, Aegyptum repetere.* Caput XVII.

DEducens autem eos inde Moyses in terram quæ uocatur conuallis, iuxta Chananeorum terminos existentem, & ad habitandum difficilem, populum in ecclesia congregauit, eisq; in cõcone locutus est, dicens: Cum deus nobis duo bona promiserit, libertatem & felicitis terræ possessionem, aliud deo dante iam possidetis, aliud estis percepturi celeriter. In finibus namq; sedemus Chananeorum: arcebitq; nos de cætero procedentes, neq; rex, neq; ciuitas, sed neq; omnes eorum gentes. Exercitum ergo præparemus ad bellum. Non enim sine labore nobis hæc terra conceditur, sed maximis eam prælijs obtinebitus. Mittamus autem exploratores, qui huius terræ bona confiderent, & quæ uirtus in ea sit habitantium. Ante omnia uero unanimes simus: & desin, qui est in omnibus nobis adiutor & pugnandi socius, honoremus. Hæc itaq; cum dixisset Moyses, multitudo ei honorem exhibuit: elegitq; exploratores duodecim notissimos uiros, unū de unaquaq; tribu. Qui circumuehentes omnem terram Chananeorum, à partibus circa Aegypti iacentibus usq; ad ciuitatem Emathin, ad montē Libanum peruenerunt, naturamq; terræ & incolarū hominum considerantes ualidam, reuersi sunt, quadraginta diebus omne hoc opus explētes, insuper & fructus quos proferebat illa terra portantes: eorumq; abundantiam & multitudinem bonorū quam terra illa haberet narrabant, & à uoluntate bellandi populi suspendebant, mementes etiā suæ paupertatis inopiæ, dicentesq; flumina impossibilia trans-

Num. 13

Numer. 9

Numer. 14.

De Iesu &
Caleph.

furor, & esse montes insuperabiles iter agentibus, & ciuitates muris ualde fortissimas, & ambitus earum grandi munimine roboratos. In Hebron autem & gigantum prolem se inuenisse dicebant. Et exploratores quidē uidentes, quod cunctis quos ab Aegypto egredientes inspexerant, maiores essent Chananæi, & ipsi tabuerunt, & multitudinē hoc trederē re compulerunt. Illi autem ex his quæ audierant, possessionē terræ illius difficilem sibi iudicabant. Solusq; cōcilio, cū uxoribus & filiis lugentes degebant, tanq̃ deus nihil eis opere, sed in uerbo promitteret. Rursumq; Moysen increpabant & inclamabant ei, eiusq; fratris atq; pontifici. & pessimam quidē licet cum illorū blasphemijs, habuerunt noctē. Mane uero conuenerunt ad ecclesiam, deliberationē habētes, ut interfecto Moysē & Aaron, ad Aegyptū de uero remearent. Vnus autem explorator, Iesus filius Naue de tribu Ephrem, & Caleph de tribu Iuda, metuentes in mediū processerunt, tenebantq; multitudinem, confidenter supplicantes, & neq; deū falsitatis arguere, neq; credere his quæ pro terrore, non uere de Chananæis dicta uidebant: sed sibi potius, qui ad felicitatem & possessionē bonorū eos decētius inuitarent: qm̃ neq; montiū magnitudo, neq; altitudo fluuiorū uirtutem colētibz effectum poterit impedire, maxime cū deus securitatem p̃beat, & eorū propugnator existat. Pergamus ergo, dicebant, simul ad hostes, nullam timoris habentes suspensionem, sed duci credite deo, nosq; sequimini quod uocamus. Et illi quidem dicentes hæc, nitebantur iram populī mitigare, Moyses uero & Aaron in terrā prostrati, rogabant deū non pro salute sua, sed ut q̃scere, faceret ignoratē plebē, eorumq; sedaret animos, p̃sentis hæsitationis passiōe turbatos. Astitit autem & nubes, & instās supra tabernaculū, significauit dei p̃sentia.

¶ Deus iratus predicit per Moysen, neminem eorum terram promissam ingressurum, nisi filios eorum, post quadraginta annos.

Caput XVIII.

Numer. 14

Moyses autem confidens, in media astitit multitudine: deumq; permotum pro eorū pandebat iniuria, percepturosq; fore supplicium, non quidem delicto dignum, sed quale patres pro correptione inferunt filiis. Cumq; transisset in tabernaculū, corā deo pro futura eorū perditione deslebat: commemorabatq; populum quæ passi ab eo, & quantis beneficijs participati ingrati circa eum existerent: qm̃ etiam nunc exploratorū terrore decepti, sermones illorum potius, q̃ promissiones dei iudicauerint ueriores: & ob hanc causam non equidem exterminaret eos, neq; perderet genus eorum, quod omnibus hominibus haberet apud se potius honoratum: uerum terra Chananæorum non eos esse potuituros, neq; eius promissa felicitate letaturos, sed etiam sine domibus & ciuitatibus in deserto quadraginta annos esse uicturos, & hanc poenam eos pro iniquitate soluturos: filiis autem uestris, dicebat, deus terram daturum se compromissit: illorum participaturos bonis, & dominos eorum fore quæ uosipsi uobis inuidistis accipere. Cum hæc itaq; populo Moyses dixisset dei uoluntate, in tristitiam & ærumnā conuersa est multitudo, rogabantq; Moysen, ut propiciū eis faceret deus, & a deserto liberatis præberet urbes. Ille autem dicebat deum huiusmodi non habere consilium, neq; secundum leuitatem humanam ductū circa indignationem eorum, sed habita deliberatione in eos sententiam protulisse. Nō itaque iudicandum est oportere hæc discredi, si Moyses cum uir unus esset, tanta millia hominum irascentium potuit mitigare, & ad mansuetudinis uota reducere. Deus enim assistēs ei, multitudinem populorum uinci sermonibus suis p̃parauit: quippe cum sæpius inobedientes, utilem sibi met obedientiam fuisse cognouissent, utique in calamitatibus incidentes. Mirabilis itaq; uirtute & fortitudine fuit uir ille, ad credendū sibi de quibuscunq; populus audiret, & hoc nō solum tpe quo uixit, sed etiam nunc. Nullus enim est Hebræorū qui non tanq̃ præsentē eo & castigantē, si forte sit moribus incompositus, obediāt sanctionibz eius, licet aliās latere possit. Et alia quidē indicia ultra humanam uirtutem eius existunt. Olim enim quidam trans Euphraten habitantibz, quatuor mensibz itinere uenientes propter honorem nostri sacrificij, cum multis periculis simul & sumptibus, sacrificantes nō ualuerunt immolatione participari, interdicente hoc Moysē quibuscunq; libet, qui nō sint nostris legibus eruditi, neq; nobis ex paterna traditione coniuncti. Et alij quidē neq; sacrificantes, alij uero semiplena sacrificia relinquentes, alij autem neq; initium ingrediendi in templū facere ualentes, discesserunt: obedire Moysē p̃ceptis potius, q̃ suam uoluntatē facere præponentes: & cum prohibentem se de talibus non metuerent, solam tamen conscientiam

formidantes. Sic legislatio quæ uidebatur dei, fecit illum uirum meliorem sua natura putari. Sed etiam ante tempus modicum huius belli Claudio Romanis imperante, limaele apud nos existere pontifice, cum fames talis nostram regionem obtinuisset, ut quatuor drachmis uenderet assarium: allata farina ad festiuitatem azymorum in coros septuaginta, qui medimni quidem singuli sunt unus & triginta, Attici autem quadraginta & unus, nullus sacerdotum præsumpsit comedere, cum scilicet terram inopia tanta detineret: quippe cum metuerent legem & iram, quam etiam super iniquitates hominibus occultas solet inferre diuinitas, igitur non oportet admirari de his quæ tunc gesta sunt, quando etiam hunc literæ à Mose derelictæ tantam uirtutem habent, ut etiam inimici nostri fateantur, quia is qui constituit rempublicam nostram per Moysen eiusque uirtutem, deus est. Sed de his quæ dictum ut placuerit unicuique, consideret.

De fame facta
sub Claudio
dio.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS

IUDAICAE LIBER QVARTVS.

¶ Bellum Hebræorum absque notitia Moysi, contra Chananeos gestum, sed infelicitè.

Caput .1.

Numer. 14.

HEBRAEOS itaque deserti molestia atque difficultas cogebat etiam prohibente deo, ad Chananeos accedere. Non enim Moysi sermonibus acquiescebant obedire: sed etiam præter illius uoluntatem suam perare se hostes existimantes, illum equidem accusabant, suspicionem habentes, quod eorum negociaretur inopiam, & ut semper eius uiderentur egere solatio. Præliari uero contra Chananeos egressi sunt, dicentes deum non propter Moysen eis auxiliari, sed communiter genti suæ ferre solatium propter maiores eorum: suamque uirtutem, quorum semper prouidentiam habuisse uidebatur: & quod qui prius liberatam præbuisset, etiam tunc laborare uolentibus ferre solatia non tardaret: dicebantque etiam solos se posse hostibus præualere, licet uellet Moyses deum ab eis alienare: omnibusque hoc expedire, ut ipsi sui rectores essent, & non ab Aegyptiorum iniuria digressi, Moyses tyrannidem denuo sustinerent, & secundum eius uoluntatem uiuerent: nec deciperentur quasi diuinitas ei soli utilia pro eius deuotione prædiceret, tanquam non omnes essent de genere Abraæ: sed unus esset his autor omnium, cui deus omnia nosse futura præberet: qui uiderentur sapere, si eius superbiam contemnentes & deo credentes, obtinerent terram quam eis uolentibus compromiserat, & non propter prædictam causam sub dei nomine respicerent prohibentem. Ergo cogitantes inopiam atque desertum, propter quæ ad hæc potius urgebantur, ad Chananeorum bella profecti sunt, deum ducem existimantes, & non à legislatore solatium sustinentes, donec sibi meliora fore decerneret. Quo facto, hostes aggressi sunt. Illi siquidem eorum non obstupescerent inuasionem seu multitudinem, eos fortiter exceperunt. & Hebræorum multi quidem sunt interempti, reliqua uero militum cohortis eorum soluta est, sectatique turpiter in tabernaculum confugerunt: & eo quod præter spem tanta calamitate occubuissent, omnino delecti sunt, & nihil utile de cætero sperabant, cogitantes quod hæc per dei iracundiam prouenissent, accedentibus ad bellum contra eius uoluntatem. Moyses autem uidens suos perditione compressos, & metuens ne uictoria confidentes inimici, & appetentes maiora super eos accederent, iudicauit exercitum in desertum procul à Chananeis educere. Cumque ita multitudo ei consentiret, quæ utique cognouerat, quod absque præceptionibus eius prouidentie præualere non posset, eleuato exercitu abiit in eremum, faciens eos ibi quiescere, nec prius Chananeos adire, donec ad hoc opportunum tempus à deo acciperet. Igitur quod in magno contingit exercitu, & præcipue apud eos, qui in ærumnis calumniatores & inobedientes existunt, hoc etiam suis euenit. Nam dum essent sexcenta millia, & forte præ multitudine consilij melioribus se minime subicerent, inopia potius & ærumnis irascebant, & aduersus alterutros & contra ducem. Seditio namque tunc eos, qualis nec apud Græcos nec apud barbaros factam nouimus, apprehendit: pro qua omnes deserendos à deo, atque perditionis periculum suscepturos eripuit Moyses, oblitus malorum, licet paulominus ab eis fuisset occisus. Pro cuius precibus deus nihil mali eos sustinere permisit, licet legislatoris sui contumelijs affectissent, & magis

data quæ per Moſen ipſe deus dederat, deſpexiſſent: eripuit tñ eos, qñ eis pro ſeditiõẽ ſua, mala puenire potuerũt, niſi ipſe eorũ piculo proſpexiſſet. Seditiõẽ uero, & quẽadmodũ poſt eã Moſes cõuerſatus eſt, narrabo: p̃dicens cauſam, propter quã talia ſunt commiſſa.

¶ Seditio Core & plebis contra Moſen & fratrem eius de ſacerdotio. Caput .II.

Exum. 16.

Inuidia Core

CORE Hebræorum & genere nobilis, & abundans diuitijs, & lingua facilis, & ad perſuadendũ plebi nimis idoneus, uidens Moſen in honore maximo conſtitutũ, per inuidiam grauiter hoc ferebat. Nam cum eſſet ex ea tribu, erat eius pariter & cognatus: & mordebat quali iuſtius eſſet, ut eam gloriam ipſe potius obtineret: qui & ditior illo, & genere apud Leuitas non uideret eſſe deterior: clamabatq; dicens eſſe crudelem Moſen, gloriam ſibi met aucupatũ, & hanc per calliditatem acquiſiſſe ſub occasione, quali uideret deum: & q̃ contra leges Aaron fratri ſacerdotiũ dederit, non cõmuni placito plebis, ſed ſuo iudicio: & ſuper hæc mō tyrannico honores quibus uellet, impenderet. Sauius aut eſſe dicebat, & ultra uiolentiam, quia læſionem latenter uideret inferre: qñ non ſolum nolentibus, ſed neq; intelligentibus inſidias eius, honores auferre contenderet: quia cũ ſcierint, inquit, hoĩes non ſe poſſe uiolentia præualere, hanc quidẽ uolentes boni uideri nō inferunt, dolofa tñ arte machinantur, quatenus deſideratũ perueniant ad effectũ. His & ſimilibus ſuadebat plebi, quia utile foret, ut dum adhuc huiuſmodi latere ſe crederent, punirentur: nec ſinerentur ad potiorem accedere cumulum, ne maniſeſti fierent inimici. Adhucibatq; dicens: Quam rationem reddere poterit Moſes, ut Aaron & eius filijs crederet ſacerdotiũ? Si em̃ ex tribu Leui deus honorẽ alicui præbendũ eſſe decreuit, ego hunc iuſtior ſum accipere, genere quidẽ ipſo conſiſtẽs quo Moſes, diuitijs aut & forma potentior. Si uero maior tribus quæriſ, dignũ eſt ut Ruben tribus potius honoretur, & hunc accipiant Dathan & Abirom & Balas. Iſti em̃ ſeniores erāt in illa tribu, & potentes facultate pecuniarũ. Hæc itaq; Core dicens, uolebat quidem uideri cõmuni utilitati prodeſſe, opere uero agebat, ut honorem hunc in ſe populi ſuffragatione transferret. Et ille quidem hæc male uolæ plebi cũ dolofõ dicebat eloquio. Procedente uero ſermone paulatim ad multos, & creſcentibus auditoribus, contra derogationẽ Aaron om̃is exercitus eſt agitatus. Erāt em̃ cõcordantes cũ Core ducenti & quinquaginta priores uiri, ſtudentes q̃tenus fratrem Moſeos ſacerdotij iure priuarẽt. & per hoc eũ exhonorarent. Tunc itaq; populus, ut etiam Moſen lapidaret aggreſſus eſt, & in eccleſiã inordinate & turbulenter cõueniebant, & ante tabernaculum dei clamabant om̃es: Exeat tyrannus, & populus ab eius ſeruitio liberet, qui ſub occasione dei uiolenta mandata p̃cepit. Dicebant em̃: Quia ſi deus ipſe ſacerdotẽ futurum eligeret, digniſſimũ ad hunc honorẽ pucheret, & non eũ multis inferiori daret: & ſi decreuiſſet hunc Aaron dari, corã populo faceret, & non in fratris hoc potestate relinqueret. Moſes aut cum derogationẽ Core iam ex multo p̃ſciret, etiam iritatũ populũ nō expauit: ſed cõfidens rebus, quas fideli deuotione tractabat, & ſciens fratrem dei uoluntate ſacerdotium, & non ſuo munere meruiſſe, ad concilium uenit. & multitudini quidem nihil omnino locutus eſt: ad Core aut clamans, cum eſſet dexter etiã in alijs, & ad loquendũ populis nimis ingenioſus: Mihi, inquit, o Core & tu, & unusquiſq; horũ (conſidebat aut ducentos & quinquaginta uiros) honore digni eſſe uidemini, & totũ exercitũ huiuſmodi honore nō priuo, licet non habeant quæ uobis ex diuitijs & culmine altæ dignitatis exiſtũt. Igitur ſacerdotium Aaron nō eo quod diuitijs p̃cellat, cum tu ambos nos pecuniarũ uidearĩs magnitudine ſuperare: neq; propter genus, qñ cõmune nobis hoc fecit deus, eundem progenitorem dans nobis, neq; propter fraternum amorem, quod iuſtius alter habere potuiſſet, ego hoc cõtuli fratri. Nam ſi nō cogitarem de dei legibus, hunc honorẽ mihi potius p̃buiſſem, qñ plus mihi ego ſum uicinus q̃ alter, & mihi magis q̃ alteri familiaris exiſto. Nam neq; ſapiens conſiliũ erat memet periculis ſubdere, & aliq̃ ex tali cauſa felicitatis dona conferre. Sed à malitia ego ſum remotus: deus aut ſe conternni non deſpexit, neq; uos ignorare uoluit, quod hoc facientes ei p̃ſtatis, & ipſe eligens ſacerdotem ſibi futurũ, à quærela nos huiuſmodi liberabit. Non em̃ Aaron gratia mea hoc, & non iudicio diuino fortitus eſt. Vnde ponet hoc deus in medio q̃ſi ad diſceptandum, ut nunc qui dignus ad hoc inuenitur, accedat. Quod em̃ dedit deus, non delinquimus ſi uolentes accepiſſe iudicamur: cum ſit impiũ honorem quẽ ille p̃bet, non adire: & nimis irrationabile, uniuerſo rpe ſe

Moſes ad Core.

curitatem promittente deo contemnere. Sed & nunc iterum probari uult eum, qui pro uobis ei debeat hostias immolare, & præful pietatis existere. Incongruum namque est o' Core, ut quilibet appetens honorē, deo hunc præbendi cui uoluerit auferat potestatem. Igitur a seditione & huiusmodi turba quiescite. Mane uero omnes qui sacerdotiū quaeritis, thuribulum singuli portantes a uestris domibus cum thymiamate & igne uenite. Sed & tu Core cede deo iudiciū, et in his eius expecta sententiā, et nō temetipsum deo uelis facere meliorē: sed potius adesto, de hoc honore taliter iudicandus. Necnon et Aaron arbitror interesse iudicandum, cum & eiusdem sit generis, & in nullo possit de rebus sacerdotiū iuste culpari. Conuenientesque pariter corā omni populo incensum facite: & cuiuscunque uestrū sacrificiū suaue iudicauerit deus, hic uobis ordinabit sacerdos: et ita derogatione fraterna, tanquam ei honorem sacerdoti ego donauerim, liberabor. Hæc Mose dicente, & a turba et ab eius suspitione multitudo cessauit, & laudauerunt cuncti quæ dicta sunt. Erat enim uir optimus, & loqui utilia uidebat. Tunc siquidem conciliū est solutum. Altera uero die cuncti cōgregati sunt in ecclesia, ut adessent sacrificio & electioni de sacerdotio concertantibus. Eratque populus conturbatus, cum esset multitudo suspensa spe futurorum: & alij delectarentur, si Moses malignus oñderetur, sapientes uero si huiusmodi seditione liberarentur. Metuebant enim, ne præcedente turba ordinator eorum disciplinæ deperiret. Omne siquidem uulgus cum naturaliter queri cōgaudeat de eis qui in potestate sunt cōstituti, ad ea quæ forte placuerint, sententiā tumultus efficit. Moses autē missis ad Dathan & Abirom ministris, eos secundum cōstitutū uenire iussit & sacerdotiū expectare. Cum uero nec obedire eos nuncij retulissent, nec uelle dicerent Mosi quāsi contra omnē populum malignitate crescente succumbere, audiens hæc ab eis Moses, sequi se maiores natu præcipiens, ibat ad Dathan & Abirom, nec indignū esse putabat ad superbos accedere. Illi uero nihil cōtradictentes, secuti sunt. Dathan autē & qui cū eo erant, cognoscentes Mosē cū nobilibus populi ad se uenire, accedentes cū uxoribus & filiis ante tabernacula, respiciebant quid Moses esset acturus: erantque circa eos cōstituti famuli, ut si uellet aliquā uolentiam Moses facere, uindicaret. Ille uero cū uenisset in proximū, manus ad cælos tendens, multumque clamans, ita ut populus cunctus audiret, ait: Dñe cæli & terræ & maris, tu enim mihi meorum actuum fidelissimus testis existis, quā omnia tua uolūtate feci, tu fugientibus præbuiſti uiam, misericordiā in oībus faciens necessitatibus Hebræorum, esto meus & in his uerbis auditor. Tibi namque nec quod agis nec quod cogitas absconsum est: & ideo neque cōprimis ueritatē, ut horum cōtra me uelis defensare ingratitude. Antiquitatē scilicet meæ generatiōis ipse nosti certissime, nō auditu cognoscens, sed uisu his quæ facta sunt tūc assistens. In his ergo quæ de me, licet ueritatē aperte scientes, iniuste suspicant, te testē mihi præcor assistere. Ego namque uitam simplicē habens, mea quidem uirtute tua uero uoluntate, hanc mihi Rahuele socero meo relincente, bonorum illoꝝ adeptione desrens, meipsum tradidi pro istorum ærumnis: & primum quidē pro libertate eorum, nunc uero salute maximos labores toleraui, omnique piculo me prone subieci. Nunc ergo quā uelut malignus in suspiciōe sum uiris, quorum uita meo labore subsistit, tu qui mihi locutus es in monte Sina, & tuæ tunc uocis auditor esse uoluisti, & inspector prodigiorum quæ in illo loco fecisti, & iussisti ad Aegyptū pperare, & tuā uoluntatē his innotescere: qui Aegyptiorum remouisti felicitatē, & a seruitute his præbuiſti refugium, mihique potestatem Pharaōis parauit qdem demonstraſti, & in terrā pelagus nescientibus nobis itinera cōuertisti, & primi ærum mare Aegyptiorum necibus cōturbasti: qui nudis armorum munimina cōtulisti, qui corruptos fontes nimis hæsitatibus potabiles fecisti, potumque nobis ex lapidibus præbuiſti, qui a terrenis cibis inopes maritimis satiasti, qui etiā cibum cælestem præbuiſti, primitus nō in speculum, qui legum modum dedisti & ordinē nostræ reipublicæ demonstraſti: ueni dñe omnium iudex, & testis esto meus, quem suffragia ullā non redimunt: tu nosti quia nulli munus ego contra iustitiam ab Hebræis accepi, nec cōdemnaui propter diuitias pauperitatem, nec contra uniuerſitatis læſionem cōuersatus sum: qui nunc in extraneas meorum studiorum suspiciones incurri, tanquam te non iubente, sed mea potius uoluntate sacerdotium Aaron dederim: ostende pariter nunc, quia omnia tua prouidentia gubernantur & nihil fortuito, sed tuæ uoluntatis interpositione perueniſſit ad effectum: & quoniam generis sollicitudinem generis Hebræorum, uindica in Dathan et Abirom, qui te de inſen-

Oratio Moſi.

sibilitate condemnant, quasi mea uideantur arte cōpressi. Fac itaq; super eos apertum iudicium prouenire, ita ut cōtra tuam gloriam seuiantes, nō eos cōmuni modo facias transire de uita, neq; humana lege morientes de seculo præsenti recedere: sed degluriat eos simul & generationem et substantiam eorū terra quam calcant. Hæc em̄ erit tuæ uirtutis ostensio, atq; doctrina cunctorū. Sic em̄ castigabis eos, qui talia de te nō bene suspiciantur, sic ego minister præceptorū tuorū fidelis oībus apparebo. Si autē uere cōtra me derogasse noscuntur, illos quidem innoxios ab omni læsione seruato: necem uero quam illis optaui, facito meam: & pœnas ab eo exige, qui tuam uoluit nocere plebē, ut de cætero pax concordiaq; succedat. Sana multitudinem tuis pceptis obedientem, illasq; custodiens eam, & à pœna peccati huius exortem. Tu siquidem nosti, qm̄ iustum non est, pro eorū malitia supplicium sustinere cōmuniter cunctos Israhelitas. Hæc eo dicente simul & flente, repente q̄dem terra cōmota est, & ueluti uiolētia uenti turbatis fluctibus agitata. Populus autē cunctus expauit, grauiq; et durissimo strepitu per illosq; tabernacula cōcitato, terra scissa est, et absorbit Dathan et Abirom: & omnia quæcūq; erant illis gratissima, in ea sunt prorsus absorpta. Quibus sic exterminatis, ut non occurrerent quidem illud agnoscere, mox apertio terræ super eos redūcta est, et ita redintegrata, quasi nihil horū quæ prædicta sunt, factum esse uideretur inspicientibus. Et illi quidem ita perierunt. Probatione uero diuinæ uirtutis effecta, cognati quidem illosq; dolebant nō solum calamitatem, quæ digna gemitu quidem uideretur, sed etiam proximitatis affectu. Sapientes autem, quos euidenter uoluntas latebat, illorum euentus iudicij certos fecit: et decernentes, quia ueluti erratici deperissent qui fuerant cum Dathan, de eis neque contristabantur. Igitur Moses euocauit eos qui de sacerdotio contendebant, propter sacerdotum probationem: quatenus scirent, cuius sacrificium deus susciperet, illum constitui sacerdotem. Conuenientibus autē ducentis & quinquaginta uiris, qui & propter patrū uirtutem honorabantur à populo & propter suam illos etiam transcendebant: processerunt quoq; & Aaron et Core, & ante tabernaculum omnes sanctificauit in thuribulis quæ ferebant. Ignis uero repente tantus effulsit, quantum nullus opifex uidit, nec de terra prolatus, uel concursione fluctuū, aut uiolentia spirituum, uel materia adinuicem percussa, sponte aliquū uisus est exilire: sed qualis potius dei uoluntate succendi, & clarus et flammeus: quo ueniēte sup̄ eos, cuncti ducenti & quinquaginta & Core simul extincti sunt, ita ut etiam neq; corpora eorū alicubi uiderent. Solus autem liberatus est Aaron, nihil ex igne læsus, qui utiq; à deo uidebatur electus. Moses igitur his pereuntibus, uolens pœnā eorū memoriæ reseruare, eamq; futuros agnoscere, iussit Eleazarum filium Aaron thuribula eorū circa altare æneum collocare, ut in memoriā essent futuro generi, quæ illi sunt passi, qui putabāt uirtutē dei se posse deludere. Et Aaron quidem iam nō munere Moseos pontificatū se habere credebatur: sed dei iudicio patefacto, cū filiis firme ipso honore fruebat. Seditio tñ neq; ita cessauit, sed multo magis augebatur, & crudelius accrescebat. Eratq; tumultus ualde deterior, & nunq; hoc malū finiri putabatur, sed longo tempore permanere. Homines namq; credentes iam nihil præter dei prouidentiam geri, & absq; dei gratia hæc circa Mosen gesta minime iudicantes, culpabant Mosen: eo quod tanta ira dei non tam propter iniustitiam punitorū, q̄ propter fauorem Mosi prouenerit. Illos em̄ perisse dicebant, nihil delinquentes, nisi quod circa dei religionē studium habuissent: Mosen uero interitu talium uiroū & optimorū omnium populū deleuisse, insuper & fratri sacerdotiū dedisse quod auferri nequiret, nullumq; alium ad hoc ulterius promouendū, cum priores uiderent ita perisse. Super hæc etiam & à cognatis extinctorum supplicatio multa fiebat ad populū, ut gloria Moseos minueret: hoc em̄ ad suam cautelam accedere iudicabant. Moses autē diu populum in tumultu constitutū patienter audiebat, & metuens ne quid iteq; seditionis emergeret, & magnum malū aliquod proueniret, in ecclesiam multitudinem congregauit, et sustinens audiebat: nec ad satisfactorum ueniebat, ne magis uulgus exaceretur auditu. Hoc autem solum principibus tribuum prædixit, ut nomina tribuum suis uirgis inscripta portarent. Illum enim sacerdotiū habiturum, in cuius uirga deus iudicium gloriæ designasset. Portauerunt ergo omnes alij uirgas, & Aaron scribens in uirga sua tribum Leui, easq; Moses in dei tabernaculo collocauit. Altera uero die protulit uirgas, erant em̄ cognitæ, cū eas tunc singuli uiri signassent,

Core cum ducentis & quinquaginta extinctus est.

Verum seditio orta.

Numer. 17.

et coram multitudine deportassent. & alias quidem uirgas in quo schemate Moses accepit, in eo permanisse uidebant: de Aaron autem uirga germen & ramos ortos, & fructu speciosum amygdalæ ex eo ligno processisse mirabantur. Tunc obstupescerent huiusmodi uisionem: & licet aliquod fuisset odium circa Mosén & Aaron, hoc continuo relinquētes, mirari coeperunt in illis dei iudiciū: & de cætero placito diuino fauētes, sinebant Aaron habere pontificatū. Ille siquidem tertio iam eum ordinante deo, hunc honorem firmissime possidebat. Hebræorum itaque seditio licet multo tempore uiguerit, hoc tamen modo quieuit.

Virga Aarō
fronduit.

¶ Quæmadmodum Moses instituit decimas dare Leuitis & sacerdotibus: & de morte Mariæ & Aaron
primi sacerdotis domini, cui successit Eleazarus filius ipsius Caput IIII.

Igitur Moses Leuitarum tribum seruitutem deo, a præliis & militia segregauit: ne propter inopiam aut quæstum necessariorum ad uitam præsentem, essent circa sacrificia negligentes: iussitq; ut dum secundum dei uoluntatem Chananaeam obtinerent Hebræi, Leuitis octo & quadraginta ciuitates bonas & præcipuas distribuerent: sed & terram ante muros duorum millium cubitorum ad eos pertinere descripsit. Super hæc autem & populum constituit annuorum fructuum decimas ipsis Leuitis sacerdotibusq; præbere. Hæc enim sunt quæ accepit hæc tribus a populo. Necessarium autem iudicauit, ipsorum sacerdotum quæ sint propria declarare. Quadraginta octo quidem ciuitatum tredecim ex eis Leuitis cedere præcepit, & decimarum quas a populo per annū accipiunt, decimas eis diuidi: insuper etiam primitias omnium frugum, de terra nascentium, deo populum offerre iustum esse sanciuit. Quadrupedum uero quæ sacrificiis offeruntur, quod primitus nascitur, si masculinum sit, immolandum præberi sacerdotibus iussit, & ut ipsi cum domo tota epularentur in ciuitate. Sacrorum uero, quæ comedi non possunt ab eis secundum patrias leges, dominus solum & dimidium eis præberi sanciuit. Pro homine uero primogenito quinque sicos. Sunt autem apud eos primitiæ etiam tonsionis ouium & messum, unde panes facti eis solenniter ministrant. Si qui uero eorum semetipsos uouerint, quos Nazaræos appellant, comam nutrire, & uino non uti, isti dum capillos suos deducant, propter sacrificia uenientes ad sacerdotes, Corban offerunt deo, quod significat munus: mulier quidem triginta sicos, uir autem quinquaginta. De his uero quicumque sunt egeni pecunijs, licet sacerdotibus ut uoluerint iudicare: sed etiam his qui domibus immolant, epulationis causa, non religionis, necesse est offerre sacerdotibus pectus & dextrū brachium pecoris. Et sacerdotibus quidem Moses ex his, quæ pro peccatis populus sacrificans præbet, sicut in præcedenti libro significauimus, hoc dari constituit. Omnium uero quæ sacerdotibus offeruntur, participari constituit & seruos & filios & mulieres, absq; hostijs quæ offeruntur pro peccatis. Illas enim in templo soli masculi sacerdotes ea die consumunt. Cum hæc Moses constituisset, surgens cum omni exercitu, ad terminos Idumææ uenit, & legatos ad regem Idumæarum misit, poscens uiam sibi concedi, quam se confidebat accipere, & illum cum nihil læderetur, sine dubitatione præbere. Necessaria namq; exercitui se ministrare dicebat, & aquæ præcisi eos subebat accipere. Ille uero his, quæ a Mose petebantur, nō consentiens, neq; uiam cedens, sed castrametatus occurrit, prohibiturus eos si uiolenter transire præsumerent. Moses autem dum deus fieri pugnae initium nō iussisset, recedebat, per desertum faciēs iter. Tūc itaq; sororē eius Mariam finis uitæ accepit, cum quadagesimum cōpleffet annū ex quo Aegyptū dereliquit, xantici mensis initio secunda luna: sepelientq; eā publice nimis splendide, supra montē quendam qui uocatur Hor: & post triginta dies a fletu populū Moses hoc mō purgauit. Vitulam foeminā aratro & cultura expertē, totamq; rubeā, paululū ab exercitu pcul eductā, in loco mundissimo pōtifex immolauit: & eius sanguine septies digito aspersit tabernaculū dei: deinde in cenā, ut erat, tota uitula cū pelle atq; uisceribus, lignū cedrinū in mediū ignē miserit, & hyssopū & lanā coccineā: colligensq; omnē cinerē uitulæ uir mūdus, posuit in locū purissimum. Hi ergo q morte polluti erāt, paululū cineris in fontē mittentes, & hyssopū baptizantes, & hoc cinere spargētes tertia & septima die, erāt in reliquo mūdi. Hoc etiā ad primissimam sortem uenturos seruare pcepit. Postquam uero propter luctum sororis in exercitu huiusmodi purgatio facta est, duxit populum per desertum & per Arabiam: uenitq;

Nam.

de Nazareis

Corban offerunt deo.

Maria soror
Mosimorit.

ad locum quem Arabes metropolim suam putant, primo quidem Archim nominatum qui nunc petra uocatur. Hic itaq; cum esset excelsus mons, ascendens in eum Aaron, Moyses sibi manifestante, quia moriturus esset, uidete cuncto exercitu, erat enim e diuerso locus ubi erat populus constitutus, exutus pontificali stola, tradens eam Eleazaro filio, ad quem propter aetatem pontificatus aduenit, mortuus est, populo eum uidente: ipso quidem anno quo soror uidebatur esse defuncta, cum uiuisset annis tribus & uiginti & centum. Defunctus est autem secunda luna initio mensis, qui apud Athenienses quidem ἑκατομβαιων, apud Macedones autem Lochos, apud Hebraeos uero Sedebath, apud Roma. nuncupatur Augustus. Cumq; luctus populi super eisdiebus triginta fuisset expletus, post haec cessauit.

Quemadmodum Seon & Og reges Amorraeorum, bello uicit Moses & filij Israel. Caput IIII.

Suens igitur Moses inde exercitum, uenit ad fluuium Arnon, qui de montibus Arabia descendens, & per totum desertum fluens, in stagnum Asphaltiten erumpit, diuidens Moabitidem & Ammonitida. Haec autem terra est fructifera, & hominum multitudinem bonis ibi nascentium alere copiosa. Ad Seon itaq; regem eius regionis Moses misit populo uiam petens, ut foederibus quibus uellet ille credere factis, in nullo laederent, neque terra, neque qui sub eo constituti esse uidebantur: sed etiam uenalia populo sub pretio fore uendenda, sicut illorum procuraret utilitas: & aquam peregrinis ut uellent eos uenisse dare deposcens. Seon autem haec negans, proprium armauit exercitum, ut Hebraeis Arnon fluuium transire prohiberet. Tunc Moses uidens hostiliter Amorraeum insistere, non passus ut Hebraeis per inertiam proueniret inopia, primitus accessit ad eos: & cum esset difficile ut praeualeret contra Seon, consuluit deum, si eum pugnare permitteret. Cumq; deus uictoriam promississet, fiducialiter ipse ad certamen aduenit, & exercitum totum exaucuit, dicens eos bellandi nunc desiderio potituros, quo diuinitas uti iubebat. Illi uero ut desiderabant potestate percepta, sumentes arma, ad praelium repente profecti sunt. Amorraeus itaq; insistentibus populis cum iam non esset aequalis, ipse quidem Hebraeos obstupuit, exercitus autem eius forte se non ope, sed timore rudit. Prima ergo congressione non tolerantia resistere & sustinere Hebraeos, in fugam versi sunt: hoc sibi potius pro salute, quam pugnare utile iudicantes. Confidebant enim in ciuitatibus ualde munitis, in quibus cum reclusi fuissent, nihil profuit eis. Hebraei namque dum eos fugam declinare respicerent, insistebant: & irrumpentes eorum aciem, eos insecutione perterruerunt. Illi siquidem disrupti, fugiebant ad ciuitates. Hebraei uero persequentes nequaquam fatigabantur, quando & ad labores preparati, & uti fundibulis exerciti, et in omnibus iaculis propter facilitatem armorum ad persequendum uidebantur aptissimi: ita ut cum hostes longius essent, fundibulis & iaculis sternerent ut proximi. Multa ergo caedes effecta tunc noscitur, quando etiam fugientes uulneribus uexabantur: laborabantq; potius propter spem, quam propter fugam. Erat enim tempus aestatis. Et cum hostes desiderio sitis, plurimi ad fluuium concurrerent fugientes, circumdantes eos Hebraei percutiebant, omnesq; illos iaculatos sagittatosq; peremerunt, ita ut etiam Seon eorum rex simul extingueretur. Hebraei uero mortuos spoliabant, praedamq; sumebant, multamq; copiam habuerunt ex illa terra, cum esset adhuc plena fructibus. Tunc igitur exercitus sine terrore iam captis hostibus egrediebatur ad epulas. Nullum enim eis erat impedimentum pugnae, cum omnes praeter paucos deperissent. Amorraeos siquidem huiusmodi praemptio comprehendit, qui nec prudentia uidebatur astuti, nec opere necessario boni, quorum Hebraei terram late operunt. Est autem hic locus inter tria flumina positus, quasi naturam insulae tenens. Quae locum Arnos quidem a meridiana parte circumdat, laboch autem septentrionis circuit latus, qui in Iordanem fluuium descendens, illi etiam nomen tradidit. Occidentalem uero partem eius regionis, Iordanis ripa concludit. Cum ergo res illae ita confisterent, Israelitis instabat Og Galadinae & Galanitidis rex, ducens exercitum copiosum, & festinas quidem tanquam solatiu amico Seon praebiturus. Cum uero eum iam cognouisset extinctum, etiam tunc deliberauit congredi cum Hebraeis, putans se praeualere, eorumq; uirtutem experimento cognoscere. Cumq; fuisset spe sua deceptus, & ipse bello mortuus, & omnis eius exercitus praemptus. Moses autem laboch fluuium transiens, regnum Og regis perambulabat, ciuitates destruens, & omnes inhabitatores eius occidens: qui & diuitiis omnibus in illa terra, & uirtutibus & opulentia multitudine praecedebat, Og autem regis magnitudo & pulchritudo fuit

Num. 21

Seon rex
occisus

Og rex cum
exercitu
perimitur

vehemens, qualis est paucorum. Erat enim manu uir fortis, ut operibus uirtutis magnitudo & pulchritudo corporis uideretur æqualis. Fortitudinis uero eius & magnitudinis sunt experti, quod lectum eius uiderunt in ciuitate Rabatha regni Ammonitidum, factum quidem ex ferro, quatuor uero cubitorum latitudinem habentem, longitudinem uero duplicem, & uno cubito fortiorem. Hoc igitur cadente, non ad præsens solummodo Hebræis rerum fiducia est concessa, sed etiam in futuro causa eis bonorum moriens est effectus. Nam sexaginta urbes clare nimis munitas illique subditas tenuerunt: prædamque copiosam, & seorsum singuli, & communiter omnes adepti sunt.

Aliis XL.

De Balach Moabitarum rege: de Balaam propheta, qui consilium dedit Balach, quo modo seduceret populum: & de ultione quæ secuta est & seductos Hebræos, & seductores Madianitas: & ubi Moses Iosue successorem sibi constituit.

Caput V.

Moses itaque castrametatus, deduxit exercitum ad Iordanem circa magna campestris contra Iericho ciuitatem opulentissimam, & palmas atque balsamum ferre copiosam. Coeperunt autem proni esse Israelitæ, & desiderium habere bellandi. Porro Moses cum paucis diebus deo pacificas hostias immolasset, populumque epulari fecisset, partem quandam armatorum misit, qui & terram Madianitarum explorarent, & eorum patria obsiderent. Causa uero bellandi aduersus eos huiusmodi fuit: Balach Moabitarum rex dum amicitias paternas haberet, atque societatem circa Madianitas, & Israelitas uideret tanto cremento proficere, etiam de rebus suis in formidine nimis erat constitutus. Denique non credebatur terram aliam Hebræos querere nisi suam, cum promississet utique deus Chananæam illos fore possessuros: uelociterque studuit amicos de hac re suis tentare sermonibus: & pugnare quidem ipse in felicitate constitutus, contra illos qui obstringeretur ærumnis, non iudicauit: sed prohibere magis eos, ne potiores efficerentur: deliberauitque legationem pro eis ad Madianitas protinus destinare. At illi dum esset quidam ab Euphrate propheta per Num. 22 clarus illorum temporum, eisque nimis amicus, miserunt ad eum cum legatis Balach uiros de suis fide dignissimos, rogantes ut ueniret ille propheta, quatenus pro perditione Israelitarum maledictiones faceret. Qui uenientes legatos suscepit, & largitatem eis hospitalitatis exhibuit. Cumque coenasset, dei uoluntatem consuluit, quæ foret & pro quibus Madianitæ rogarent. Cumque deus impedimentum eorum uoluntati fecisset, ad legatos rediit: desiderium quidem suum & studium eis ostendens circa ea quæ ab eo requirerent, sed deum resistere suæ uoluntati dicens, qui cum ad tantam gloriam propter ueritatis eloquium perduxisset: exercitumque pro quo maledicendo eum uenire rogarent, esse nimis deo amabilem: suadebatque simul, ut propter hanc causam inimicitias suas ab Israelitarum gente suspenderent. Cumque hæc dixisset, legatos dimisit. Madianitæ uero, Balach uehementer insistente, & preces maximas offerente, miserunt iterum ad Balaam. Tunc ille studens aliquid uiris illis præstare, deum denuo consuluit. Qui uolens eam rem experimento probare, iussit ne legatis in aliquo contradiceret, sed cum eis iret. Qui arbitratus deum hæc ei non pro decerpione iussisse, cum legatis mox ibat. Angelo autem sancto occurrente ei per uiam in quo dam angustissimo loco, qui erat accinctus gladio bis acuto, asina in qua Balaam sedebat, intelligens diuinum eius spiritum, declinauit cum Balaam ad unam maceriam, non sentiens plagas quas ei Balaam inferebat, dum percussa ad maceriam uexaretur. Cum uero inlisteret angelus, asina percussa, uoluntate dei uocem loquentis emisit, Balaam accusans uelut iniustum, quod dum prioribus ministerijs nihil quod de ea quereretur haberet, tunc ei plagas inferret: non intelligens, quoniam uoluntate dei prohiberetur ab his quæ festinaret implere. Cumque Balaam, asina humane loquente, perturbaret, palam etiam angelus apparuit, cumque increpare de plagis asinæ coepit, tanquam non esset hæc culpa iumentum, sed quod eius iter contra dei uoluntatem fieri prohiberet. Metuens autem Balaam, studuit remeare: sed deus cum confortauit ut iret præcipiens, ut quicquid eius in mentem poneret, hoc ille manifestaret. Et ille quidem, cum hæc dixisset deus, uenit ad Balach. Rege uero decenter cum ualde suscipiente, petebat ut ductus ad quendam montem, consideraret quemadmodum Hebræorum exercitus esset constitutus. Balach autem ipse per se deduxit prophetam cum regio ministerio in montem, qui supra eorum caput uidebatur existere. Aberat enim ab Hebræorum exercitu stadiis sexaginta: Vidensque eos ille, præcepit ut septem aras rex

De Balach rege Madianitarum.

Asina plane loquitur.

Num. 23.

Numc. 24

Divinatio Ba-
laam de po-
pulo Israel.

constitueret, & totidem tauros & arietes adduci iuberet. Cumq; rex celerrime ministrasset, ille hæc immolauit holocausta. Quo facto, coepit è diuerso benedicere, dicens: Hic populus felix cui dabit deus multorum possessionem bonorum, eritq; eius auxiliator in omnibus, & præfulem prouidentia sua ei concedet: ita ut nullum hominum genus sit, quod nõ uirtutem eius & studia iudicet optima, & ab omni malitia segregata. Hæc itaq; & uos habebitis, & melioribus filiis relinquetis. Deo quippe uos solos homines intèdente, & ubique cunq; fueritis in omni terra sub sole posita feliciores habente, terram uero in quam uos ipse misit obtinebitis, seruituram semper filiis uestris, quorumq; gloria cõplebitur omnis terra simul & mare: & sic abundabit in orbe terrarum, ut omni terræ habitatores exuestro genere præbeatis. O admirandum te atq; beatum exercitum, qui tantus ex uno pfe creatus es. Sed nunc quidem uos adhuc paucos Chanaanorum terra suscipiet, scituri orbem terrarum uestrũ fore habitaculum in æternum. Nam multitudo uestra ita & in insulas dilatabitur, & in omnes terras, sicuti nec celi numerus est astrorum. Et cum tanti fueritis, nec hubertatem uobis negabit deus, in pace omnia bona ministrando, & uictoriam atq; potentiam in bello largietur, & filios inimicorum qui contra uos aliqua præsumptione contenderint, subiugabit. Non enim ultra reuertetur aduersarius uester uictor, qui filios suos letari faciat aut uxores. Tanta uobis fortitudo prouidentia dei præstabitur, cui grãdia minuere uirtus est, & latius augere quæ parua sunt. Talia siquidem ille sua sacratone præferebat: cum non esset in semetipso, sed potius spiritu dei uinceretur. Balach autẽ contristato & proclamante, eo q; pactũ transcenderet, qui fuisset à suis amicis magnis muneribus inuitatus: & cũ uenisset pro maledictione hostium, laudaret eos, & cunctoꝝ hoĩum beatiores ostenderet, ait ad eum Balaam: O Balach, de cunctis rebus cogitas, & putas in nobis esse de talibus quicquam dicere seu tacere, quando dum nos spiritus dei præceperit, uoces & uerba quæ ipse uult nihil scientibus nobis emittit. Ego uero recordor, quomodo tu & Madianitæ supplicantes me huc desiderabiliter adduxistis, & propterea ueniis: q; mihi uotium in nullo ruum desiderium uiolare. Sed melior est deus horum, quam quæ ego tibi præstare credebar. Nimis enim insani sunt, qui præscientiam humanarũ res apud semetipsos ita suscipiunt, quatenus non ea quæ diuinitas dicit dicant, quo magis illius uolentiam faciant uoluntati. Ego siquidem hunc exercitum neq; laudare proposui, nec in quibus bonis genus eorũ deus habiturus sit aperire: sed deus propicius eis existens, & festinans eis felicem uitam gloriãq; præbere perpetuam, hæc mihi uerba promissionum talium ministravit. Nunc autem quoniam mihi uotum est tibi præstare & Madianitis, quorum preces me repellere indecens est nimis, ueni rursus, aras alias erigamus, & sacrificia proxima prioribus celebremus: si forte flectere potuero deum, ut me permittat hos homines maledictionibus obligare. Cumq; Balach fieri permisisset, & secundo sacrificanti nequaquam numen ut Israelitas malediceret annuisset: cadens pronus in terram, prædicebat passiones regibus affuturas, & quæcunq; ciuitatibus extrinsecus erant euenturas quarum aliquas quidem nec habitari contingeret. Quæ etiam facta sunt, dum hæc temporibus priscis per terram siue per mare usq; ad memoriam meam hominibus euenissent. Et cum hæc omnia talem terminum exceperint, qualem ille prædixit: quilibet conicere potest, quomodo & in futuro sic erit, quemadmodum præfatus est ille. Balach autem indignatus, eo q; maledicti non erant Israelitæ, remisit Balaam nullo honore muneratum. Ille uero iam discedens & circa transitum Euphratæ ueniens, & Balach principibusq; Madianitarum uale dicens, ait: O Balach & Madianitæ præsentem, oportet me & præter uoluntatẽ dei uobis præstare consiliũ. Hebræoꝝ quippe genus nulla pestis penitus apprehendit: nec bella, nec aliqua necessitas, nec sterilitas fructuum terrenorũ, nec alia quælibet eorũ causa corrumpit. Est enim cura deo, liberare eos ab omni malo: nullamq; permittere super eos uenire huiusmodi passionem, quatenus omnes deperire debeant. Euenient autem eis pauca, & ad modicum tempus, ex quibus humiliari uidebuntur. Sed deinde intelligent, quæ pro timore eis fuerit illa uexatio. Vos autẽ quandam uictoriam ad breue tempus aduersus eos lucrari desideratis, quod impetrabitis, si hæc quæ moneo feceritis: Filias uestrarum speciosas præcipue uirgines, quibus subdi & deludi castitas possit insipientium propter pulchritudinis honestatem, circa eorum exercitum proxime destinate; & supplican-

Verba Balach
ad Balach.Consiliũ Ba-
laam aduer-
sus israel.

tribus eorum iuuenibus, ut earum amplexibus misceantur, precipite, quatenus dum eos concupiscētia uiderint obligatos, deserant: rogantibusq; manere eas, non primitus annuant, q̄ eos patrias leges relinquere iubeant, simul & honorē dei qui eas posuit eis, & Madianitarum atq; Moabitum colere ritum cogant. Sic enim illis indignabitur deus. Cū hac ille dixisset, abscessit. Madianitæ uero dum misissent filias suas, sicut ille monuerat, Num. 25. Hebræorum iuuenes decepti sunt pulchritudine puellarum, & ad earum colloquia uenientes, rogabant quatenus earum pulchritudine fruerentur, nec consuetudinis proximitate recederent. At illæ libenter hæc uerba audientes, consenserunt eis, obligantes eos amore suo. Quibus dum concupiscētia creuisset, eos illæ cœpere deserere. Dumq; illos angustia de mulierum discessione crudeliter inuasisset, huberrimis fletibus exorabāt, ne eos illæ desererent, sed futuras uxores & dominas omnium substantiarum suarū manere poscebant. Hæc autem cum iurifurandi religione firmabant, deumq; mediatorem in promissione faciebant, flentes & undiq; semetipsos misericordia dignos mulieribus ostendentes. Illæ uero dum eos seruitute iam captos esse cognoscerent, & omni uinculo fidei consuetudinis obligatos, eis talia cœperūt edicere: Nobis quidē o fortissimi iuuenes domus paternæ sunt, & bonorum magna possessio, parētumq; & domesticorū fauor atq; dilectio, nihilq; horum egentes uenimus ad uestrum alloquiū, nec quæstum speciosi corporis requirentes, uestram nobilitatem adiuimus, sed uiros bonos & iustos existimātes, honorare uos xenijs quibus indigeatis aduenimus. Nunc uero quando dicitis circa nos habere dilectionem, & nostro contristari discessu, neq; nos uestras preces abijcimus, sed tantummodo fidem uolumus fauoris uestri percipere, per quam nos credere dignissimum iudicamus, ut uestram conuersationem diligentes, uxores esse possimus. Formidamus etenim, ne dum fueritis satietate nostræ cōsuetudinis adimpleti, deinceps contumelijs affectas ad parentes nos proprios remittatis. Rogantibus autem illis, & ut uellent fidem duros se pollicentibus, & ob amorē in nullo contradicentibus, dixerunt illæ: Quoniam hæc quidem uobis placent, moribus autē & uita urimini omnibus aliena, ita ut etiā cibos proprios habeatis, & pocula cum nullo communia, necesse erit uolētibus uobis habitare nobiscum, etiam & deos colere nostros, nec erit indicium aliud circa nos uestri fauoris, nisi eosdem deos quos nos, adoretis: nullusq; culpabit uos, si terræ ad quā uenistis, eius colatis & nūmina, utiq; cum dī nostri sint communes omnibus, uester uero in nullo sit talis. Dicebantq; eis, ut aut quæ essent omnium ea facerent: aut aliam quærenter terram, in qua possent legibus proprijs conuersari. Illi autem amore earum deuincti, optima illas dicere iudicantes, & semetipsos tradentes uoluptatibus earum, patria iura transgressi sunt, deosq; plurimos iam putantes, & immolare eis lege prouinciæ proponētes, cibis etiam extraneis congaudebant, & omnes ad libidinem mulierum contra leges proprias insurgabant, ita ut iam per omnem exercitum iuuenes agerent contra legem, & seditio priore multo peior incideret, cum omnino solennitates iam propriæ deperirent. Nam dum semel iuuenes mores attigissent extraneos, eos huberius appetebant. Sed & si qui priorum uirorum propter uirtutes patrum nobiles erant, cum eis uitio subiacebāt. Deniq; Zamarias princeps tribus Simeon, dum haberet Chozabī Madianitidem mulierem, ducis cuiusdam filiam, uiri inter illos ualde potentis, uxore iubēte ante solennitates Mosæicas, quod illam magis delectaret, effecit, nō immolando lege patria, sed alienigenæ nuptias eligendo. Et dum hæc ita gererent, Moses metuens ne quid peius accideret, congregans populum in ecclesia, nullum equidem nominatim culpauit, nolēs quenq; desperatione deijcere, quia dum laterent, poterant poenitere. Dicebat autem, quomodo nō agent digna se, aut suis patribus opportuna, dū libidinem deo præponerent, & ei placētia uiolarent: oportere tamen, ut dum adhuc bene eis esset, reuerterentur ad fortitudinem, arbitantes non ad uim inferēdam leges esse positas, sed ad concupiscētiā repellendā. Super hæc autē adijciebat non esse rationabile, ut qui casti fuissent in eremo, nunc constituti inter bona tanta peccarent, & res quas adepti fuerant per indigentiam, tēpore hubertatis amitterent. Et ille quidem hæc dicens, conabatur emendare iuueniculos, & ad poenitentiam eorum quæ gesserant, reuocare. Post quē surgens Zamarias, ait: Tu quidem o Moses utere legibus, quas ipse posuisti, ex ipsa cōsuetudine eis firmitatē attribuēs, & quo

niam iam frequenter castigasti Hebræos, qui non bene seducuntur, me in his quæ tyrannice imperas, nō habebis obnoxium. Non enim aliud quicquam hactenus sub figmento legum & dei, q̃ iugum seruitutis nobis inferre machinaris, & tibi met defendere principatum, auferendo nobis desiderium & proprium uiuendi arbitrium, quod est liberorū & dominum non habentium. Crudelior itaq̃ circa Hebræos tu solus eris Aegyptiis, castigare nos uolens, & secundum leges tibi placitas singulorum uolūtates astringere. Sed multo iustius est, ut tu potius puniaris: quando ea quæ omnibus indubitanter bene se habere uidentur, solus exterminare contendis, & contra omnium placita tuam ualere sententiam. Mulierem itaq̃ peregrinam, sicut ais, duxisse me fateor. A me enim audies meos actus sicut à libero. Non enim latere proposui, nec pro me alter delator erit. Et sacrificia ui dijs, quibus sacrificandum non iudicatis, iustum existimans per multos me debere acquirere ueritatem, & non uelut sub tyranno uiuere, & omnem spem semper ex unius cōseruatione pendere. Dum hæc ait Zamarias de his quæ & ipse & alij male gesserant edixisset, populus quidem quiescebat formidine futurorum, legislatores intendens, nolens rem illius superbiam ex aduerso litigio prouocare. Metuebat enim, ne multi propter luxuriam uerborum eius imitatores facti, multitudinem perturbaret, & in his quidem dimisere conuentum, sed causa mali potius augebatur. Cumq̃ Zamarias ex tali causa motus non fuisset, Phinees uir, & in alijs quidem rebus melior existens multorum iuuenum, & dignitate patris transcendens coætaneos uniuersos, Eleazari sacerdotis filius & fratris Mosi nepos, dolens in his quæ gesserat Zamarias, & antequam p̃ licentiam fortior efficeretur iniuria, opere uolens ultionem inferre, & iniquitatem ne cresceret amplius prohibere, dum adhuc qui hæc arripuerant minime punirentur, animi simul & corporis sic audacia confortatus est, ut non prius decertare quiesceret, q̃ uictoriam in eo facto perciperet. Tunc ad tabernaculū Zamariæ ueniēs, ipsum euaginato gladio & Cozabi simul extinxit. Iuuenes autem omnes quibus erat uirtutis amor, & Phinees imitatores esse uidebantur, perimebant eos q̃ in culpa Zamariæ similes existerent. Multi siquidē inique gerentiū, horum uirtute perempti sunt, omnesq̃ pestilentia perierunt, deo illis post hæc immittente languorem. Nam & quicumq̃ eorū conati fuerant, & cum prohibere debuerint, magis ad iniuriam dei eos exaceruant, pariter sunt extincti. Perempti sunt itaq̃ ex eorum coetibus, nō minus quatuordecim millia uirorū. Hac itaq̃ causa exaggeratus Moses, ad interitum Madianitarum misit exercitum, de quorum prælio post paululū edicemus, narrātes primitus quod reliquimus. Iustum namq̃ est, legislatoris uoluntatem nequaq̃ in hoc sine laude transire. Balaam enim (qui petitus fuerat à Madianitis, ut malediceret Hebræis, & hoc quidem complere diuina prouidentia non ualuit, sed consilium dedit, quo hostes utētes, Hebræorum populum penē consumerent) Moses magnifice nimis honorauit, eius diuinationis uerba probans, cum posset huius gloriam propriam facere, quando nullus qui mendacium argueret testis extaret. Illi namq̃ testimonium reddidit, & eū memoria dignum fecit. Et hæc quidem sicut uoluerint, quicumq̃ considerent. Moses itaq̃ pro quib⁹ rebus prædixi, ad terram Madianitæ misit exercitus, ex unaquaq̃ tribu duodecim millia uirorum eligens, quorum ducem statuit Phinees, cuius fecimus paulo ante memoriā, qui leges custodiuit Hebræorum, & Zamariam transgredientem eas ipse percussit. Madianitæ uero uidentes exercitum contra se uenire, & quantus nunquam aduersus eos accesserat, congregantes prouinciæ multitudinem, expectabant hostes, & undiq̃ muniti excipiebant eos. Venientibus autem eis, congressione facta, Madianitarum cecidit multitudo quæ computari non posset, numerumq̃ transcenderet. Sed & reges eorum quinque pariter sunt perempti, quorum nomina erāt Eui & Zur, Rebe & Vr: quintus uero rex est Recem, de cuius cognomine ciuitas in terra Arabum constituta, hactenus ab omnibus de nomine regis ædificantis, Arcen uocatur, quæ apud Græcos dicitur Petra. Hostibus itaq̃ effugatis, Hebræi eorum tenuere prouinciā, multamq̃ fumentes prædam, et possessores cum mulieribus perimentes, solas uirgines reliquerunt. Hoc enim Moses duci Phinees iusserat. Qui reuersus incolumem reduxit exercitum, & prædam ualde copiosam, id est, boues quinquaginta duo millia sexaginta septem, asinos autē sexaginta millia, auri uero & argenti p̃sa innumera multitudinis, quibus utebant in domo. Nam per lō

gam felicitatem ornatu erāt ualde locupletes. Deductæ sunt autem & uirgines, quasi tri-
 ginta & duo millia. Moses itaque diuisa in duas parte præda, alterius quidem quinquage-
 simam partem Eleazaro dedit & sacerdotibus, Leuitis autem alterius quinquagesimā,
 reliquam uero uniuerso populo distribuit. Viuebantq; de cætero ualde feliciter, eratq; Nume. 27.
 eis per uirtutem omnium bonorum copia, nullaq; tristitia eorum uoluptates impedi-
 bat. Moses igitur cum esset senex, Iesum successorem sibi constituit ad prophetias, & ad Moses Iosue
successorem
facit.
 militiæ principatum, sicubi necessarium foret, iubente deo, ut rerum teneret imperium.
 Iosue autem omni doctrina legum, diuinisq; ministerijs Mose docente erat instructus.
 Inter hæc autem duæ tribus, Gad, & Ruben, & Manasse dimidia, quadrupedum multitu- Numeri. 32.
 dine & omnibus alijs ualde diuites, habentes commune consiliū, rogabant Mo-
 sen, ut eis præcipue Amorræam concederet, quæ pascuis opima uidebat. Ille uero existimans eos
 timuisse Chananæorum pugnam, & honestam occasionem quasi pro pascuarum diligē-
 tia quasisse, malignos eos appellabat, & turpem occasionem timoris adinuenisse, ipsosq;
 uelle sine labore deliciarī, dum omnes adhuc in ærumnis consisterēt, & terram ideo quā
 peterent obtinere uelle, ne de cætero cum eis laborarent, quibus terram se traditurum
 deus promiserat trans Iordanem, & aduersas gentes interempturum. Illi uero conspiciē-
 tes iratum ducem, & contra se iustissime prouocatum, respondentes satisfaciebant, non
 pro timore periculorum, neq; propter laboris defectū hoc petere, sed ut prædam in op-
 portunis constituentes locis, expediti ad certamen & ad bella uenire possent, dicebantq;
 se præparatos, ut dum possiderent ciuitates, ad custodiam filiorum & uxorū & facul-
 tatis suæ, ubiq; cum exercitu properarent. Porro Moses, cū iste sermo placuisset, uocans
 Eleazarum sacerdotem & Iesum, & ad ultimum uniuersos, concessit eis Amorræam, ita
 ut auxilia cōferrent cognatis suis, donec omnia complerentur. Accipientes itaq; ista con-
 ditione prouinciam, & ciuitates fortissimas possidentes, filios & coniuges, & alia quæcū-
 que poterant circumeuntibus impedimentum facere, in eis apte cōstituerunt. Aedifica- Nume. 19.
 uit aut & Moses decē ciuitates, quæ in numero quadraginta octo forent, quæ tres distri-
 buit, ut ad eas qui nolentes facerent homicidiū, confugerent, & tēpus fugæ constituit, hæ- Deut. 4.
De ciuitatib.
fugitiuorum
 bentibus scilicet potestatem cognatis perempti occidere homicidam, si cū extra terminos
 ciuitatis ad quā fugerat inuenirēt, quod nulli alijs pmissum est perpetrare. Hæ siquidē ciui-
 tates fugacibus distributæ sunt: Bosor qdē in Arabiæ finibus, Arimnam aut in terra Ga-
 laadinoꝝ, Gaulalim uero in Batalide regione. Cumq; etiam Chananæoꝝ terram obti-
 nerent, tres alias ciuitates inter urbes Leuitarū Moses fabricandas ad habitaculū fugaciū
 delegauit. Moses autem aduentibus cum maioribus natu tribus Manasse, & dicentibus
 uirum insignem tribuum fuisse defunctum nomine Orophatim, & filios quidem mascu-
 los non reliquisse, sed filias: & consulentibus si earum fuisset hæreditas, aut si quidem ali-
 quos de tribu sua ducerent, cū hæreditate ad eos irent: si uero ex alia tribu alicui nubes-
 rent, hæreditatem in paterna tribu relinquerent, tūc manere uniuscuiusq; hæreditatem
 in propria tribu constituit.

¶ Moses prædicens se moriturum, statuit populo uarias leges. Tandem ab hominibus & eorum conspectu
 clara circumdatus nube sublatus est. Caput VI.

HISTORIA DEUTERONOMII.

CVM uero iam quadraginta anni minus triginta diebus implerentur, Moses ecclesi- Deut. 4.
 gam congregans ad Iordanem, ubi nunc ciuitas est Abila: locusq; palmarum, conue-
 niente uniuerso populo, ita locutus est: O uiri commilitones, & sicut deo placuit, calami-
 tatis longæ participes, centum uiginti annis senectute confectum oportet me ab hac uita Oratio Mo-
si ad populū
Israel ante
mortem.
 discedere. In his uero quæ gerenda sunt trans Iordanem, iam non ero uester adiutor, ne-
 que pugnabo uobiscum, à deo prohibitus. Iustum tamen credidi, neq; nunc meam depo-
 nere pro uestra felicitate curam, sed propriam iudicare uestre hubertatis adeptionemq;
 & memoriam meam in abundantia bonorum referre uestrorū. Nunc igitur explanans,
 quemadmodum uos felices eritis, uestris filijs bonorū uestrorum relicturi possessionē,
 ab hac uita discedo, dignusq; sum, ut mihi fides habeatur, & propter pristinas uirtutes,
 & eo quod animæ ad uitæ huius terminum uenientes, cum omni loquantur integritate.
 ¶ filij Israel, cunctis hominibus causa bonæ possessionis ppicius deus est. Hic enim solus

dignis hoc tribuere, & auferre in se delinquentibus potest: cui uos exhibere, quales uos ipse uult esse, simul & ego uoluntatem eius sciens, aperte uos moneo. Non enim eritis beatissimi, & in omnibus imitabiles aut felices, si aliquando ex illius mandatis cessaueritis. Possessio namque bonorum, quam nunc tenetis, firma manebit: & presentium rerum celerrimam securitatem habebitis, si solummodo quae uos deus uult sequi, his obediat: & neque legum alienarum ordinem proponatis, neque pietatem, quam nunc circa deum geritis spernentes, ad modum alieni conuertamini. Haec autem agentes, fortissimi cunctorum eritis bella ferre, & inimicorum nulli succumbere. Deo enim uobis auxiliatore presente, cunctos uos postponere rationis est. Primum siquidem magna uirtutis nobis sunt posita, quae omni uita possideatis. Virtus etenim primitus bonarum causarum est praemium, deinceps etiam aliarum rerum praestat augmentum: ita, ut dum inter uos ea usi fueritis, magnam uobis conferat uitam, & inter alienigenas gloriosos efficiat, & apud posteros eminentes ostendat. Haec itaque poteritis adipisci, si legibus quas dictante mihi deo constigui, obediat: easque custodiat, & earum sapientiam meditemini. Ego autem discedo gaudens in uestris bonis, commendans uos castitati legis et bonae conuersationis ornatui, uirtutibusque ductum, qui prouidentiam uestrae utilitatis exhibebunt. Deus autem qui hactenus uestri praesul extitit, pro cuius uoluntate & ego uobis utilis fui, non usque ad praesens stare faciet prouidentiam suam, sed quanto tempore ipsi uolueritis eum habere patrocinantem, in uirtutis studiis permanentes, tanto praesidium eius habebitis. Consilia namque uobis praebuit optima, quae sequentes, felices eritis, pontifex Eleazarus & Iesus, nec non & seniores, & principes tribuum, quos audire uos conuenit: scientes, quam omnes qui bene sub principe consistunt, & principatum tenere, & libertati praesse possunt, nec indignemini in his quae uos agere duces uestri poposcerint. Non etenim, ut beneficientibus iniuriam faciatis, in hoc fiduciam ponetis: quod de cetero declinantes, meliores causas habebitis, nec homini iram aliquando sumatis, quali circa me uti saepius praesumpstis. Nostis enim quae frequenter peiora a uobis, quam ab hostibus mortis pericula sustinui. Et haec non opprobrians uobis dico: non enim in exitu uitae dolentes contra me relinquere uolentes, haec ad memoriam reuoco, quam nec tempore quo haec patiebar, iratus agnoscor, sed ut de futuro a talibus repetitis, & in nullo uestris praesulibus iniuriam propter diuitias faciatis, quae uobis Iordanem transeuntibus & Chanaanem obtinentibus, affluenter aduenient. Nam si per eas fueritis contemptores effecti, & uirtutem deuotionemque perdideritis, quam circa deum geritis, eum primitus habebitis inimicum: & terram quam armis obtinuistis, iterum cum magnis opprobriis amittetis, totumque dispersi per orbem, uestro seruitio omnem terram & mare complebitis, eritisque uobis, dum horum omnium experti fueritis, inutilis iam poenitentia & memoria legum non seruatarum. Vnde si uultis haec apud uos permanere, dum hostibus praualueritis, nullum relinquatis ex eis, sed omnes perire decernite, ne uiuentibus eis illorum studia degustantes, a conuersatione paterna recedatis. Sed & aras & lucos & templa quaecumque habuerint, destruenda commoneo, & genus & memoriam eorum igni consumi. Sic etenim bonorum uestrorum uobis erit firma securitas. Ne uero per ignorantiam melioris rei natura uestra ad peiora declinet, & leges uobis dictante mihi deo composui, & ordinem bonae conuersationis institui, cuius seruantes ornatum, felicissimi eritis omnium rerum. Haec dicens, dedit eis in libro leges, & conuersationis modum ibi conscriptum. Illi uero flebant, & multum querebantur ducem, memoriam periculorum eius habentes, & quanta pro eorum salute gessisset, desperantes etiam de futuris, quasi nullus eis princeps similis foret, minusque iam deum sui providere credentes, eo quod Moses eum potius exorasset. Tunc eorum quae in deserto ei cum ira locuti fuerant, poenitentiam agentes ingemiscebant, ita ut omnis populus in lachrymas prorumperet, & plus quam sermone dici potest, gemitus cum dolore proferret. Moses autem consolabatur eos: & licet dignus multis esse lachrymis uideretur, tamen amouebat eos a fletu, utrumque magna uterentur conuersatione, poscebat. Tunc ergo conuentus ita dimissus est. Volo autem conuersationem primitus dicere Moseos, eiusque dignitatis uirtutes exponere, ut per haec legentes agnoscant, qualia initia nostri habuere maiores, & sic ad aliarum rerum uenire narrationem. Scripta sunt autem haec omnia sicut ille reliquit, nihil nobis adiicientibus ad ornatum, quod a Mose relictum non est. Hoc tantum placuit nobis modo nouitatis inducere, ut secundum genus nobis singula disponantur, dispersa namque

Dent. 7. 11.

Legem scriptam
dedit Moses
populo.

ab illo in scriptis relicta sunt, quemadmodum deum in singulis quibusque consultuit. Propterea namque necessarium iudicavi hæc prædicere, ne qua nobis à contribulibus hanc scripturam legentibus quaestio generetur. Hic autem est ordo legum in nostra conuersatione competentium. Quas autem nobis communiter ad alterutros dereliquit, has de moribus & causis explanare & referre distuli, quod adiuvante deo post nobis insinuare propositum est. Ait enim: Dum Chananaeorum terram possederitis, & ad usum honorum uacaueritis, & ciuitates iam ædificare coeperitis, ea facientes quæ deo placita sunt, firmis *ut una ciuitas sacra fieret, & unum templum.* ^{Deutero. 16.} summum pignus felicitatis habebitis, sit una uobis ciuitas sacra in terra Chananaeorum in loco optimo, & uirtute præclaro, quamcumque deus sibi per prophetam elegerit, & templum in ea sit unum, & altare unum ex lapidibus non manu dolatis, sed passum iacētibus, qui dealbati erunt, & ad decorem, & ad uidendum ualde purissimi, ascensus autem ad illud sit non per gradus. In alia uero ciuitate nec altare, nec templum sit. Deus enim unus, & genus Hebræorum est unum. Qui uero blasphemauerit deum, lapidatus suspendatur per diem, & sine honore turpiterque sepeliatur. Conueniant autem in ciuitatem, in qua templum cōstituunt, ter in anno, à finibus terræ quam Hebræi tenuerint, quatenus deo & pro his quæ possident gratias referant, & de futuris preces effundant, & cōuenientes adinuicem tunc epulantes amici sint. Bonum est enim, ut semetipsos alterutrum contribules non ignorēt, sed sua studia sibi communicent. Hoc autem eis ex hac societate proueniet, ut & aspectu & loquela memoriam sui semper obtineant. Si enim alterutris impermixti sint, extranei sibi met putabuntur. Sit autem & decima exceptio frugum uobis, præter eam, quam distribuit dominus sacerdotibus & Leuitis dari, quæ uendatur quidem per prouincias, & ad epulas ministretur, & hostias, quæ in sacra urbe sunt celebrandæ. Iustum est enim ex his quæ de terra nascuntur, quam deus uos possidere concesserit, ut ad honorem eius qui hæc tribuit, perfruantur. Ex mercede mulieris fornicariæ non sunt sacrificia celebranda. Nunquam enim ex his quæ de contumelia procedūt, diuinitas delectatur. nihil enim confusione corporum peius est. Similiter autem si quis pro coitu canis, aut uenaticij aut custodis gregum, mercedem acceperit, nunquam exinde deo sacrificandum est. Nullus blasphemet eos, quos aliæ ciuitatis esse putant. Sacra peregrina non esse furanda, neque æs denominatum alicui deo, sumendum. Nullus uestri terta ex lana & lino tunica uestiatur. Hæc enim solummodo sacerdotibus est concessa. ^{Deute. 22.} Conueniente uero multitudine in urbe sacra ad immolandum, post septem annos instante festiuitate quæ uocatur scenopegia, id est, tabernaculorum defixio, summus sacerdos stans in excelsio tribunali, unde possit audiri, leges omnibus legat, & neque uxor, neque filij audire prohibeantur, sed neque serui. Bonum est enim, ut animabus inscriptæ leges, etiam memoria conseruentur, qua nunquam deleri possint. Sic ergo neque peccabunt, non ualentes dicere, quod decreta legum ignorare uideantur. Leges enim multam habebunt contra peccantes audaciam, utique prædicentes eis, quæ sint passuri delinquentes, & animabus eorum inscribentes, quæ præcipiunt per auditum, quatenus omnino in interioribus eorum consistat uoluntas legum, in qua cum deficiunt, autores ipsi suæ læsionis existunt. ^{Deute. 31.} Discant etiam pueri primum legem, quæ est doctrina optima, & causa felicitatis eximia. Secundo autem per singulos dies, mane & uespere testificanda sunt dona dei, quæ liberatis de terra Aegyptiaca concessit. Iusta est enim naturaliter gratiarum actio, quæ refertur & pro compensatione rerum iam factarum, & pro inuitatione futurarum. Inscribenda uero & in ianuis ea, in quibus eis deus benefecerit, & brachijs singula quæque declaranda, quæ uirtutem dei ualeant designare, & fauorem eius circa eos ostendere, quatenus undique circa eos illuceat dei fauor. Principes autem sint in unaquaque ciuitate uiri septem, qui & ^{Septem principes.} uirtute, & iustitiæ studio sint eximij, unicuique uero principatui duo uiri ministri præbeantur ex tribu Leuitarum. In omni autem honore, qui in urbibus iudicare constituti fuerint, habeantur, ita ut illis præsentibus neque blasphemare, neque aspere agere liceat aliquibus, sic utique respicientibus pudorem dignorum hominum, tanquam si deum in illis contemnere uideantur. Iudices autem puri potestatem habeant pronunciandi, quodcumque uidetur eis, nisi forte pecunias eos quilibet accepisse pro iudicij diuersitate demonstret, aut aliam causam proferat, per quam eos non bene iudicasse conuincat. Non enim lucrū

Vni testi non
credendum.
Serui nō sunt
testes.

Deut. 19.

Falsus testis
puniendus.

De homicidio
facto.

Deut. 21.

Deut. 17.
De rege eli-
gendo.

Deut. 19.

Leuit. 25.

De plantāda
uinea.

Bobus terrā
arādā, nec
diuerso gene-
re seminandā

Deut. 22.

Deut. 24.

Remanentes
spicas nō col-
ligendas.

attendentes aut dignitatem, conuenit iudicare, sed iustitiam rebus omnibus præponen-
tes. Nam hoc non agens, deum quilibet contemnere putatur, eumq; infirmiorē credere
q̃ illos, quibus contra iustitiam timore potestatis sententia propria præstare contendit.
Dei enim uirtus, iustitia est. Quisquis em̃ præstat eis, qui aut non iuste quærunt aliquid,
aut non iuste in dignitate sunt constituti, illos potius deo potiores facit. Si uero iudices
non intelligunt de rebus sibi creditis iudicare, quando multa talia solent hominibus pro-
uenire, integram causam in urbem sacram remittant, & conuenientes pontifex & pphe-
ta & seniores, quæ eis uidentur iusta, pronuncient. Vni testi non credatur, sed tribus, aut
ad ultimum duobus, quorum testimonium uerum faciat uita prior. Mulierum testimo-
nium nequaquam recipiendum, propter leuitatem & procacitatem generis earum. Sed
neq; serui testimonium perhibeāt propter ignobilitatem animi, quos aut propter lucrū,
aut propter timorem uerisimile potest credi non posse uere testari. Si quis autem falsē te-
stis est, conuictus ea patiatur, quæ passurus esset is, contra quem testimonium dixit.
Si homicidio facto in aliqua urbe nō inueniat is qui fecit, ne in suspitione sit aliquis, quasi
hoc per odiū perpetrauerit, quærat quidē homicida cū multo studio, quin etiam de eo
nūcians proponantur edicta. Cum uero nullus eū nunciauerit, principes ciuitatum ui-
cinarum regionis illius, in qua cædes facta est, & seniores cōuenientes metiant à loco, ubi
facet mortuus, regionē, & pars quæ fuerit uicinior ciuitati, populi huius emētes uitulā,
& deferentes ad uallem, & ad locum inutilem aratro & plantationibus, incidant ceruicē
eius bouis, & sumentes aquā, lauent manus suas super caput bouis sacerdotes, simul & Le-
uitæ & seniores illius ciuitatis, & exclament ab homicidio mundas se manus habere, &
neq; gessisse, neq; factori cōmunicare, & inuocent deum sibi propiciū fore, & nunq̃ tam
malam passionē in illa terra contingere. Optima, inquit, est huiusmodi dispositio, & con-
uersatio talis, nec uobis alterius reipublicæ sit affectus, sed hāc diligite, dominas leges ha-
bentes, & secundum eas omnia facientes. Satis enim est, ut deus sit uester princeps. Si au-
tem fuerit uobis regis amor, sit equidem iste contribulis, sitq; ei iustitiæ prouidentia sem-
per, & uirtutis alterius magnitudo. Sciat aut is legibus atq; deo plurimam inesse sapi-
entiam, nihilq; gerat præter pontificis seniorumq; sententiam, nec multas nuptias usur-
pet, neq; abundantiam sectetur pecuniarum, nec ornatus equorum: quibus rebus sibi col-
latis, ultra leges superbus erit. Prohibeatur autem etiam si quis horum studiū habuerit,
fieri ultra modum uestre utilitatis potentior. Terminos terræ moueri nō liceat, nec p-
pria nec alienæ, per quos uobis seruabitur pax, sed habeātur firmi in æternū positi, sicut
diuina sententia, tanquam prælijs & seditionibus ex hoc oriūdis, dum accedere ultra ter-
minos auari uoluerint. Nam neq; procul est, ut transcendat leges, qui terminos uoluerit
permutare. Qui in terra plantauerit, si ante quartum annum folia fructumq; attulerit,
neq; deo ex hoc primitias offerat, nec ipse comedat. Non enim secundum tempus hoc il-
latum est, dum naturæ præter tempus uim fecisse uideatur. Vnde hoc neq; deo, neque
proprio domino competit ad utendum. Quarto uero anno uindemiam, & omne quod
nascitur (tunc enim maturæ est) colligens, ad sacram deportet urbem, & cū decimis alia-
rum frugum expendat, cum amicis proprijs epulādo, & cum pupillis & uiduis. Quinto
autem anno sit dominus, ut quæ fuerint nata fructificet. Qui terrā uineis plantat, nō se-
minet eam. sat enim est hoc, hanc enutrire germen, & laboribus aratri esse priuatā. Bo-
bus terra aranda est, & nulla cum eis altera animalia iungenda sunt, sed proprium hoc
genus sit ad arandum. Semina uero sint munda, & impermixta, & non duobus aut
tribus generibus seminetur. Non enim communione dissimilium natura lætatur. Neq;
iumenta permisceantur, quæcūq; cognata non sunt. Metuebat enim tunc legislator, ne
p hoc iniuria transiret ad hoīes, initiū à minoribus et turpibus primo sumēs. Nihil enim
hmoī debet esse licitum, ex quo per similitudinem cōuersio quædam in communibus re-
bus habere possit accessum. Quapropter de rebus uilibus leges negligentiam non habu-
erunt, scientes omnibus prouidere, ne in aliquo uiderentur esse cupabiles. Metentes, in-
quit, & manipulos colligentes, nō oēm decet messem excutere, sed relinquere aliquos ma-
nipulos, qui sint egentibus alimentum. Similiter autem & de uineis racemusculos paupe-
ribus relinquendos, & oliuarum quendam fructū reseruandum colligentibus, & cscam

propriam non habentibus. Non enim tanta abundantia ex nimia colligendi diligentia dominis utilis erit, quanta gratia ex indigentium satietate proueniet. Tunc diuinitas terram ad illationem fructuum proniorem efficiet, eorum qui non suæ tantummodo utilitati prospiciunt, sed etiam pro aliorum cibo cogitare noscuntur. Sed neque bouum ora dñi spicas terunt in area, sunt liganda. Non enim iustum est, ut qui simul laborauerunt in fructu, & circa natiuitatem eius fatigati sunt, participare prohibeantur. Neque poma maturatione contingere iter agentes arcendi sunt, sed tanquam de proprijs eos debent permittere satiari, siue provinciales sint, siue peregrini, & cum gaudio præbendum est eis ad comedendum, portare uero nil liceat. Neque uindemiantes ex his quæ ad torcular portantur, gustare prohibeant sibi met occurrentes. Iniustum est enim bona quæ dei uoluntate ad uiuendum data sunt, inuidere desiderantibus ea comedere, dum pomum sit in maturitate sic ut deo placuit, & mox abire festinet. Et licet aliqui per uerecundiam contingere non possunt, rogantes eos, cum sint quidem Israelitæ tanquam socij, & propter cognationem pariter domini, & ex alio loco uenientes, & ut munera suscipiant deprecadi sunt, quæ deus eos uidere concessit. Damna siquidem iudicanda non sunt, quæcunque per benignitatem transeuntibus conferuntur, quando deus humilitatem bonorum præstat hominibus, non ut utantur soli, sed ut etiam alijs largiantur, uolens hoc modo fauorem suum circa Israeliticum populum, & felicitatis eorum administrationem alijs apparere, cum eos suam abundantiam alijs participare præcepit. Qui uero propter hæc fecerit, quadraginta minus una plagas habena publica accipere uoluit, & liberum poenam hanc turpissimam sustinere, quod dum lucro seruit, fecit iniuriam dignitati. Bene, inquit, uobis erit expertis ærumnarum Aegyptiarum atque deserti, si habeatis curam eorum, qui nunc in similibus constituti sunt, & adepti diuitias ex misericordia & prouidentia dei, easdem similiter egentibus diuidatis. Super decimas autem duas quas annis singulis prædixi celebrandas, aliam quidem Leuitis, alteram uero ad epulationes, tertiam quoque per annum tertium expedit fieri ad distributionem inopum, mulierumque uiduarum & infantum pupillorum. Germina quoque quæcunque prius nasci contingit, ad templum perferant, & pro terra hæc perferente, quæ eis præstitit possidere, deum benedicentes, sacrificiaque quæ leges eos offerre iubent celebrantes, horum primitias sacerdotibus templi distribuunt. Cum uero hæc quilibet impleuerit, & omnes decimas unam cum primitijs, quas Leuitis ad epulandum dari mos est, obtulerit, discessurus domum, stans est diuerso templi gratias quidam agat deo, qui eos ab Aegyptiorum iniuria liberauit, terramque eis magna frui multaque concessit, testimoniumque perhibeat quia decimas secundum leges Mosi obtulit, exoretque deum sibi propitium & placidum semper esse, & communiter cum Hebræis omnibus permanere, utque seruet bona quæ deus dedit eis, & addat quæcunque donare potest. Vxoribus autem ducant nubili iam tempore constitutas, uirgines liberas, bonis parentibus procreatas. Qui uero uirginem ducturus non est, ei non iungatur quam discedere suauis ab alio, neque contristet priorem maritum eius. Ancillas liberi non ducant uxores, nec si per amorem ad hoc aliqui compellantur. Concupiscentiam nanque retinere decorum est, & congruum liberæ dignitati. Sed neque fornicariæ sequendæ sunt nuptiæ, per quibus corporis iniurijs nuptiales hostias non suscipit summa diuinitas. Sic itaque prudentia filiorum erit libera, & ad rectitudinis uirtutem præparata, si non fuerint de turpibus nuptijs, neque de concupiscentia non legitime conuenientium præcreati. Si quis uelut uirginem desponderit, deinde non eam talem inueniat, causam dicentis, ipse quidem accuset utens ad probationem documentis suis: respondeat autem puellæ pater aut frater, uel quicumque post eos genere uicinior esse monstratur: & dum iudicatum fuerit puellam non esse culpabilem, cum accusatore permaneat, nullam habente uiro ulterius potestatem dimittendi eam, nisi magnæ causæ præcesserint, & contra quas nec respondere possit. Is uero qui audacter aut petulanter causam puellæ uitæ & derogationis intulerit, multa condemnatur quadraginta minus una plagarum, & quinquaginta siclos patri dare cogatur. Si uero conuicerit puellam fuisse corruptam, si quidem popularis sit, eo quod caste uirginitatem usque ad legitimas nuptias non seruauerit, lapidetur: si uero de sacerdote sit nata, uiua protinus concremetur. Si quis duas uxores habuerit, & alia quidem in honore magno fuerit & fauore, aut propter pulchritudinem & amorem, aut ob aliam

Deutero. 25.

Deutero. 26.

De uxoribus ducendis.

Liberi non ducant ancillas

Deuter. 24.

Deutero. 22.

Deute. 22

De mortium
uxoris.

Vt fratris de
functi sine fi-
liis uxorem
quis accipiat

Deute. 23.

Luctus tri-
ginta dierum
pro mortuis.
De parentū
contempto-
ribus.

causam, altera uero in minori apud eum parte consistat, si ex dilecta filius, cum sit iunior illo qui ex alia procreatus est, petat propter patris fauorem quem circa matrē habet, priuilegia senioris, quatenus duplicem substantiæ paternæ partem accipiat, sicut in legibus diffinitum est, non ei concedatur. Iniustum namque est, ut qui natiuitate senior est, eo quod minus mater eius à patre diligatur, debita parte fraudetur. Qui puellam corruperit alij desponsatam, siquidem suadens ei, & ad corruptionem sibi consentientem habuerit, cum ea moriatur. Maligni enim sunt utriusque; ille quidem, eo quod turpitudinem puellam uoluntarie sustinere suaserit, & nuptiis liberis hæc mala præferre coegerit; illa uero, quod semetipsam propter libidinem propriam, aut propter lucrum ad contumeliam persuasa præbuerit. Si uero aliqui eam solam inueniens nullo adiutore præsentem compresserit, solus ipse moriatur. Qui uirginem corruperit nondum alicui desponsatam, ipse eam ducat uxorem. Si uero patri puellæ non placeat ut ducat eam, quinquaginta siclos precif soluat iniuriæ. Ab uxore copulata sibi uolens quicumque diffungi propter quascunque causas, quæ multis modis hominibus prouenire noscuntur, ex scripto, quod nunquam cum ea conueniat, compromittat. Sic enim habebit potestatem alia copulari, nam prius illa alteri iungi non potest. Si autem & illo moriente uoluerit eam prior uir recipere, non ei liceat. Quæ sine filiis fuerit à marito derelicta, frater illius eam accipiat, & natum filium mortui nomine uocans, hæreditatis suæ nutriat successorem. Hoc enim & publicis utilitatibus proderit, domibus minime destitutis, & cognatis possunt substantiæ conseruari, & mulieribus releuatio calamitatis auferri, quando priorum maritorum proxmis confuncuntur. Si uero noluerit eam ducere frater, ueniens mulier illa apud seniores testimonium huius rei perhibeat, quia uolentem eam domi manere, & filium ex eo habere non suscipit, iniuriam faciens fratris defuncti memoriæ. Requirentibus uero senioribus, pro qua causa nuptiis eius absteineat, siue maximam causam siue paruam dixerit, ad hoc ueniendum est, ut soluens uxor fratris caligulas illius uiri, et expuens in faciem eius dicat, hoc dignum esse ab ea pati, iniuriam defuncti memoriæ facientem. Et ille quidem à senioribus abscedat, hoc opprobrium habens omni tempore uitæ suæ, illa uero si uoluerit, alij cuilibet se petentium nubat. Si quis captiuam ceperit uirginem, siue iam nuptam uolens ei copulari, non primitus liceat eius cubile communionemque contingere, antequam illa radens caput suum & lugubre schema percipiens, parentes defleat et amicos, quos in bello perdiderit, quatenus de eorum tristitia satiata, sic deinceps ad epulas cōuertatur & nuptias. Bonum est enim & iustum accepturo, de qua filium habiturus est, ut eius satisfaciatur uoluntati, et non tantummodo libidinem sequens propriam, quod uxori futuræ charum possit esse cōtemnat. Triginta uero in luctu diebus expletis (sufficiunt enim isti dies sapiētibus ad lachrymas amatorum) tunc procedat ad nuptias. Si uero cupiditate plenus, habere eam contemnat uxorem, ad seruitium eam deducere non habeat potestatem: sed ubicunque uoluerit mulier ire, discedat, hanc libertatem habens. Quicumque uero iuuenum contemnunt parentes suos, & eis honorem non præbent, aut propter uerecundiam, aut propter insipientiam iniuriam facientes eis, primum quidem sermonibus eos moneant ipsi parentes (sufficiunt enim ad hæc huiusmodi iudices) dicentes non se propter delectationē fuisse coitu naturali permixtos, neque pro augmento pecuniarum, dum essent facultates parenti utriusque communes, sed ut ipsi filios haberent, qui eos in senectute gubernarent, & quibus egerent per eos haberent, quod dum cum gratia fiet, deo præcipue charum est. Adiciant etiam hæc uerba, dicentes, fouentes studio magno nutriuimus, nullius rei pepercimus, quæ ad salutem tuam tenderet, & utilitatem optimæ tibi eruditionis afferret: nunc autem quoniam decet ueniam tribui iuuenum delictis, monemus te, recipisce in quocunque pro nostra exhonoratione minor inuentus es, et ad modum temperamenti conuertere, sciens etiam deum ea quæ contra parentes præsumunt, nimis ingratis ferre, quoniam & ipse totius humani generis pater est, & una cum illis exhonorari uidetur, qui eandem appellationem habere noscuntur. Indignum ergo est à filiis suis hæc sustinere, cum & lex talium sit ultrix inuitabilis, cuius te fili experimentum sumere non optamus. Et si in his uerbis iuuentū temperetur audacia, ab opprobriis liberant, quæ ex ignorantia proueniunt. Sic enim & legislator bonus inueniatur, & patres felices erunt, non

videntes nec filium puniri, nec filiam. Cui uero parētum sermones atq; doctrina ppter intemperantiam suam pro nibilo esse uidebuntur, sine pacis foedere inimicas sibi faciet leges, cū frequentibus contra parentes præsumptionibus incitatur. Is enim, inquit, eiectus extra urbem, sequente multitudine, lignoq; suspensus, & permanens tota die ad uisionē cunctorum, nocte sepeliatur: sicut & alij, qui quocunq; modo perimi legibus decernunt. Sepeliantur autem & hostes, & nullus mortuus expers iaceat sepultura, soluens poenam ultra iustitiam. Nulli uero Hebræorū ad usuras liceat foenerari, neq; cibum, neq; potum. Non enim iustum est à contribule redditus sustinere, sed solatium utilitatis eius lucrum esse decernere, & gratiarū actionem, & recompensationem à deo referendam pro benignitate sufficere. Qui uero acceperint siue pecunias, siue quoscunq; fructus siccis uel humidis, reminiscetes deum, hæc cum dilectione restituant, tanq̃ reponentes in proprijs loculis, & iterum cum opus fuerit, hæc tollentes. Qui uero circa redditionem impudentes extiterint, non in domos eorum est introeundum, pignusq; sumendum, ante q̃ ex hoc causa dicatur. Pignus enim à foris sumendum est, & ei debitor per se portare debet, nihil resistens ei, qui cum auxilio legis ad eum uenit. Siquidem idoneus sit cui pignus ablatum est, teneat illud creditor, quoadusq; restituat quod debetur: si uero paup̃ est, restituat antequam sol occumbat, & maxime si uestis sit in pignore constituta, ita ut eam habeat ad soporem, qm̃ naturaliter pauperum deus misereatur. Mola uero & uasa ei congrua nō sunt accipienda pro pignore, ne instrumentis necessarijs ad ciborum alimēta priuent, & pro egestate pessimū aliquid patiantur. In furto hominis, poena sit mortis: qui uero aurū aut argentum abstulerit, condemnet in duplum. Qui iumentū rapuerit, damno quadrupli condemnet, præter bouem purę, hoc em̃ quincuplū soluat. Qui uero ad soluenda multa fuerit inops, sit seruus eorum, quibus est condemnatus. Si quis fuerit cōtribuli uenditus, sex annis seruiat, septimo autem liber abscedat. Si uero filio ei ex ancilla nato apud emptorem, propter affectum eius ex familiaritatis dilectione seruire uoluerit, instāte anno iubileo, qui est quinquagesimus, liber efficiatur cum uxore simul & filijs. Si quis autem aurum uel argentum per uiam inuenerit, quærat eum qui perdidit, præconemq; mittens, in quo eum loco inuenit, restituat: & ex alieno damno non bonam utilitatem esse decernat. Similiter autem & de pecudibus, quæcunq; in deserto errare cōpererit, non inuento repente domino, apud se reseruet, testem habens deum in his, quod noluit aliena lucrari. Nulli liceat pertransire, cum iumentū alicuius tēpestare fatigatū in luto uiderit cecidisse, sed alleuet illud, & proprio adiuuando labore, ei adiutor existat. Vias aut̃ ignorantibus demōstrandas, & nō risum actitantes de eorū errore alienis utilitatibus liceat impedire. Nemo blasphemet absente. Percussus in lite quis, ubi non est ferę, repente mactetur, idē patiente eo qui percussit qd̃ fecit. Si uero portatus ad domū ppriā qui percussus est, agroq; diebus multis, deinde moriat̃, sit innocēs qui percussit. Sanato aut̃ illo, & multas expensas in ægritudine faciente, restituat uniuersa percussor, quæcūq; in uulneris sanādi rēpus expēdit, & quæcunq; medicis erogauit. Qui mulierē prægnātem calce percusserit, siquidē abortiuū fecerit mulier, pecunijs à iudicibus condemnet, tanq̃ per corruptionē uentris, augmentū plebis faciens detrimentū. Dent̃ aut̃ & uiro mulieris ab eo pecuniā. Moriente aut̃ ea ex ea plaga, & ipse moriat̃, animamq; pro aīa censente lege ponendā. Venenū neq; mortiferū, neq; qd̃ ad alias sit utile læsiones, ullus Israelitarum habeat. Si uero inueniatur quisquā hoc possidere, moriatur: hoc patiens, qd̃ erant toleraturi illi, cōtra quos uenenū probatur esse confectū. Qui excæcauerit quenquam, similia patiat̃: priuet̃, quo priua uerit alios, nisi forte pecunias accipere uoluerit qui excæcatus est. Leges etiam illi dant licentiam, qui passus est, æstimare casum passionis suæ: & concedentes sunt, si se uerior esse uoluerit. Bouem cornu percutientem dominus interficiat. Si uero aliquem interficiat percutiens taurus, ipse quidē lapidatus moriatur, & neque ad cibum utilis habeatur. Si uero culpabilis etiam approbetur dominus, præscijs eius naturæ, nec cauens, & ipse moriatur, tanquam ipse eius qui à boue peremptus est, autor mortis extiterit. Si uero seruum uel ancillam bos perimat, ipse quidem lapidetur: triginta uero siclos eius domino, lapidati dominus dare damnetur. Bos autem si à boue percussus mortuus fuerit, uendatur & qui mortuus est, & qui percussit: & precium amborum eorum

Etia hostes sepeliendos esse Deutero. 23.

Deuter. 24.

De furto.

Deute. 23

Lex percussorum.

De boue corrupta.

Exodi. 21.

Dent. 14.

Filij pro parentibus non sunt puniendi

Leges bellorum.

Dent. 20.

domini sibi distribuunt. Qui puteum siue lacum effodiunt, diligentiam habeant, ut tabularum illic faciant tegumentum, non ut aliqui haurire prohibeantur, sed ut nullum sit ibi cadendi periculum. Et si in huiusmodi profunditatem non clausam incidens iumentum alicuius moriat, eius precium dño pprio soluendū. Circundāda est quoq; maceria in puteis siue lacubus, quæ pro muro sit, quatenus nō sinat aliquos illic deuolutos extingui. Depositū si quis acceperit, tanquam rem sacram, aut diuinam ita custodiat, nullusq; fraudare creditorem studeat, neq; uir, neq; mulier, nec si immensam auri lucraturus sit quantitatem, spernens quasi nullus sit, qui eum possit arguere. Generaliter itaq; conuenit, unumquē suam conscientiam scientem bene agere, & testimonio suo sibi sufficientem uniuersa gerere, quæ ab alijs possint laudis præmia cōdonare, & maxime respicientem ad deum, quem nullus malignorum latere potest. Si uero nihil agens dolose perdidit, cui creditum est depositum, ueniens ad septem iudices, iuret deum, quod neq; eius consilio uel malitia perit, neque aliqua rei p̄ditæ parte sit usus: & inculpabilis tunc abscedat. Si uero uel in aliqua parte usus fuerit, rem sibi creditam ip̄e perdat, etiam uniuersa & quæcunque accepit, reddere condemnetur. Sicut autem de rebus depositis sancitū est, ita & si quis mercedem fraudet operantium corporibus suis, habeatur odibilis. Unde nō est fraudanda uiri pauperis merces, scientibus uniuersis, quod pro terra alijsq; possessionibus ei deus hoc præbuit. Sed neque differenda solutio est, sed sub die præbenda, tanquam nolente deo fraudari quenquam usu laboris sui. Pro iniustitia patrum non debere filios puniri, sed ppter suam potius uirtutem eis misericordia præbenda est, nō læsio, quod filij pessimorum fuere patrum, neque odio habendi sunt ab iniquis nati. Sed neque patribus filiorum sunt repensanda peccata, cum multa iuuenes extra nostram doctrinā sibi met arrogent per superbiam, nolentes quæ sunt utilia doceri, & coitum fugere, p quem unā secum & masculi uirtutem, & fructum filiorum procreationis amittunt, quem nobis hominibus ad augmentum generis præbuit deus, quando hoc uelut in nece futurorum filiorum agitur, & per hoc eorum exterminatur initium. Nam sicut animæ illorum debilitantur, ita & quæ sunt corporis pmutantur. Similiter autem quicquid putatur esse uidentibus monstruosum, non liceat fieri neque de hominibus, neque de cæteris animalibus. Hæc siquidem uobis legum uestre reipub. sit pacifica cōstitutio, & deus propicius eius decorem inuiolabilem conseruabit, nullumq; fiat tempus, quo in aliquo aliq; hæc innouet, & in contrarium mutet. Quia uero necesse est humanum genus in inconsiderata pericula, aut uoluntarias turbas incidere, etiam de his breuia proloquamur, quatenus præscientes quæ oportet fieri, ad opus salutis sitis idonei, & non tunc requirentes quæ uos conueniat facere, minus instructi temporibus succumbatis. Terram quam uobis sine laboribus præbuit deus & sine uirtutum exercitatione concessit, præstitit quidem ut ea sine bello fruamini, neq; alijs in ea contra uos bellantibus, neq; intestina seditione cūctis, p quam contraria uestris patribus gerentes, quæ ab illis custodita sunt perdati, sed utentes bonis legibus quas uobis deus præbuit, p̄sistatis. Si uero casus belli aut nunc uobis, aut uestris filijs postea forte prouenerit, extra terminum hoc agatur. Belli uero legati ones & præcones mittite ad uoluntarios hostes. Ante arma nanq; bonum est apud eos uti sermonibus declarantibus, quoniam & militiam copiosam habentes, & equos, & arma, & ante hæc propiciū deum, & uobiscum pariter dimicantem, tamen petitis, ut nequaquam cum eis pugnare debeatis, ne res eorum auferre cogamini. Et siquidem consentiunt, bonum uobis est seruire pacem: si uero confidentes in se, quasi uirtute præcellant, et uos uexare conantur, exercitum super eos inducite, principe quidem utentes omnipotentem deo: sub principem uero constituite unum, qui cunctos uirtute præcellat. Multorum nanq; principatus, his qui agere quicquam celeriter compelluntur, impedimentum est, & potius nouit nocere q̄ iuuare. Exercitus autem ducatur mundus, & inter omnes corporis robore, & animi audacia præpositus: timidi uero discernendi sunt, ne dum circa cōgressionem belli conuertuntur ad fugam, hostibus magis uires adhiñant. Eos qui nuper ædificauerunt domus, quibus tempus annale non fuit ad fruendum, & qui plantauerunt, & necdum participati sunt fructibus, in prouincia dimittendos, sed etiam eos qui sponsi sunt, & qui nuper uxores duxerunt, ne desiderio earum parcentes uitæ, & seruantes se

metipfos, ut illis fruatur, arma tractare contendant. Cum uero castra, inquit, ducitis, pvide-
 te ne quid mali geratis. Obsidentes uero ciuitates, & lignis egentes ad machinarum opus,
 non incidatis arbores terrae fructiferas, sed parcite, scientes eas a deo pro utilitate homi-
 num esse productas: quae si uocem haberent, iurgium uobis inferrent, quia cum non sit in eis
 causa bellorum, iniquae sectionis praedicia patiantur, & si uirtus eis foret, etiam demigra-
 rent, & in aliam terram decederent. Vincetes autem in pugna, rebelles occidite; alios uero ad tri-
 buta reddenda seruate, absque gente scilicet Chanaan. Hos enim cum omni domo cunctos
 oportet exterminare. Custodite autem in bello praecipue, ut neque mulier utatur instrumen-
 to uirili, neque uir tunica muliebri. Huiusmodi siquidem Moses Hebraeorum rempublicam
 dereliquit. Leges autem prius quadagesimo anno conscriptas tradidit, de quibus in alia
 sum conscriptione dicturus. Reliquis uero diebus frequenter eis benedictiones pec-
 clesias dedit, & super eos qui non legitime uiuerent, sed quae in eis sunt definita transcen-
 derent, maledictiones imposuit, deinde hexametrum eis carmen effecit, quod in libro derelictum
 in sacrario conseruandum, eloquium continens futurorum, secundum quod omnia facta sunt atque
 fient, nullaque ueritate priuatur. Hos igitur libros simul & arcam, in qua & decem uer-
 ba duabus tabulis conscripta recondidit, & tabernaculum tradidit sacerdotibus, & populum
 adhortatus est, ut dum obtinerent terram, & collocarentur in ea, Amalechitarum non obli-
 uiscerentur iniuriam; & castrametati super eos, poenam de eis sumerent, eo quod eos in deser-
 to afflixissent. Capta uero terra Chanaanorum, omnem eius multitudinem perimere iussit,
 & altare erigendum, quod ad solis respiceret ortum; non longe ab urbe Sichimorum in-
 ter duos montes: Garizeo quidem a dextris posito, a laeuo autem eo qui Hebal nuncupa-
 tur, diuisoque exercitu per sex tribus in duobus, & cum eis Leuitis & sacerdotibus, primum
 quidem eos qui in monte Garizeo essent orare sancit, bona super eos accedere, qui cir-
 ca religionem dei legumque custodiam studium haberent, ne offenderent in his quae Mo-
 ses imperauit, & his fauere alias tribus, rursumque his orantibus, sex alias respondere be-
 nedicentes, deinde transgressoribus ponere maledicta, & in eorum confirmatione sibi tri-
 bus adinuicem consonare. Conscriptae autem benedictiones & maledictiones eorum,
 ut nequaquam longo tempore haec doctrina deficeret. Quas etiam moriens in altaris la-
 tere utroque conscripsit, stante populo, & sequi sacrificia & holocausta celebrante, quod
 nequaquam ulterius fecit. Haec ergo constituit Moses, & Hebraeorum gens haec manda-
 ta sequendo consistit. Altera uero die populum cum mulieribus & infantibus in ec-
 clesiam conuocauit, ita ut etiam famuli adessent, & ei iusiurandum pro legum custodia ce-
 lebrarent, ut de deo perfecte cogitantes, neque cognatis fauentes, neque terrore permoti, neque
 aliam quamlibet fortiores causam quam legum custodiam arbitrantur, earum praeccepta tran-
 scenderent, sed siue quisquam eorum consanguineus tentaret huius conuersationis iura
 confundere, siue ciuitas foret, in eis ulciscerentur & singulariter & communiter, & cum
 eis praeualerent, etiam fundamenta subuerterent, ut neque pauimentum contemnendum,
 si esset possibile, remaneret: si uero nequirent ferre tormentum, hoc ipsum ostenderent,
 quia non sua uoluntate fecissent. Et in his quidem multitudo iurabat. Docuit autem eos
 quemadmodum sacrificia praecipue deo placerent, & quomodo praeliantes digni fierent
 utentes coniectura lapidum, de quibus primitus declarauimus. Prophetauit autem & Iesus pro-
 pheta. Igitur Moses cuncta quae forent pro populi salute facienda, in bellis simulque
 in pace tractans, legibusque compositis, & distributis reipublicae pariter ornamentis, ait,
 quia ei diuinitas indicauerit, si transgredierentur eius religionem Hebraei, experirentur
 aduersa, ita ut eorum terra armis hostium compleretur, & urbes destruerentur, & tem-
 plum concremaretur, & uiri uenditi seruituri forent, nullo eorum calamitatibus miserrante,
 eosque cum talia sustinerent, frustra esse poenis uiros. Deus tamen, inquit, qui uos creauit, & ci-
 uitates ciuibus uestris templumque restituet, eritque harum rerum calamitas non semel, sed
 saepius affutura. His dictis, exhortatus est Iesum ad Chanaanos exercitum ducere, tanquam deo
 cooperante in his quaecumque tentarent, & omni multitudini benedicens, quoniam ego, inquit, ad
 nostros pergo maiores, & deus hodie me ad illos ire decreuit, gratias quidem ei adhuc ui-
 ues uobisque praesens refero, propter prouidentiam eius, quam non propter libertatem solu-
 modo uestra gerens, sed etiam pro muneribus optimis semper exhibuit laborantibus mihi.

Arbores fru-
ctiferas non
incidendas.

Deutero. 27.

Deu. 31. 32. 33.

Deut. 27. 28.

Ecclesiā Mo-
ses conuocat

Iesus pro-
phetat.
Prophetia
Mosis.

& omnem solitudinem adhibenti pro meliori uestra conuersatione, sua solatia non negauit, & in omnibus placidum nobis præbuit semetipsum, magis autem ipse fuit, qui etiam bonam cogitationem dedit, finem concessit, me utens sub principe pariter & ministro, in quo uestrum populum uoluit adiuuare. Pro quibus omnibus benedicere uirtuti dei, cui cura erit & in futuro cogitare pro uobis, moriens optimum iudicauit, & ipse utique hoc debitum deo restituens, & uobis ad memoriā derelinquens, quia colere uos semper hūc oportet & honorare: & leges rerum omnium quas præstitit, placidusq; permanens adhuc præbebit tanquā optima dona seruare, quia pessimus inimicus est & homo nequissimus, qui legislatori facit iniuriam, & leges ipsas frustra positas arbitratur. Deum uero non prouocetis ad iracūdiam legibus neglectis, quas ipse deliberauit uobis. Hæc autem Moses ad finem uitæ dicente, & cum benedictione singulis tribubus futura prophetante, populus cessit cunctus ad lachrymas, ut etiam mulieres tundentes sua pectora, demonstrarent in eius morte lugubrem passionem. Sed & paruuli flentes, cum adhuc magis ad retinendam tristitiam inualidi forent, declarabant, quoniam & ipsi uirtutem eius & magnitudinem ultra ipsam infantiam sentiebant. Erat itaque iuuenibus ac senioribus ærumma magna & tristitia. Alij namq; scientes quali autore priuarentur, de futuro lugebant, alij uero maximis ob hoc inerat luctus, quoniam cum nondum bene eius uiderentur degustare uirtutem, tali principe fraudabantur. Nimietatem uero gemitus populi atq; dolorum, conijcere poterit unusquisq; ex eo, quod tunc ipsi legislatori prouenisse dignoscitur. Nam dum omni tempore suaderet, non oportere quenquam pro futura deiçi morte, tanquam hoc uoluntate & legis natura ferente, in his tamen quæ gerebantur à populo, uictus est ut desisteret. Igitur properantem quod erat auferendus, cuncti cum lachrymis sequebantur. Et Moses alios quidem, manu silentium faciens, procul quietos manere præcepit, proximos autem suis consolabatur sermonibus, ne sequentes lugubrem ei facerent finem. Illi uero etiam hoc præstandum iudicantes, ut propria uoluntate discederet, semet ipsos in alijs locis retinere flentes, & abeuntem lachrymis currentibus intuentes, quem solummodo seniores deduxerunt, & pontifex Eleazarus, & princeps leui. Cumq; uenisset ad montem qui uocatur Abarim, qui est excelsus, & è diuerso positus Iericho, terram optimam Chananæorum & amplam intuentibus ad uidendum præbens, seniores dimisit. Et dum ualediceret Eleazaro & leui, eisq; adhuc loqueretur, nube subito super eum astante, in quadam conualle sublatus est. Scriptum est autem in sacris libris, eum fuisse mortuum propter metum, ne propter excellentiam uirtutis quæ erat circa eum, ad diuinitatem abisse putaretur. Vixit autem omne tempus annorum uiginti & centum, ex quibus à parte tertia princeps fuit, minus uno mense. Defunctus est autem ultimo mense anni, qui à Macedonibus uocatur distrus, apud nos autem adar mensis initium est, sapientia cunctos homines qui fuerunt quocunque tempore superans, & optime his quæ intelligebat utens, ad dicendum uero & ad loquendum populo ualde gratissimus, & alia multa bona possidendo nimis idoneus, sic quoque cunctis abstinens passionibus, ut neque esse in eius anima putarentur, sed solummodo earum nomina sciret, & in alijs potius, quàm in se esse conspiceret. Et dux quidem inter paucos illi similis fuit, propheta uero qualis ille, alter nullus, ita ut quicquid eum contigisset loqui, deus putaretur audiri. Lixit hunc populus triginta diebus, & nunquam Hebraeos tristitiæ magnitudo tanta detinuit, quanta fuit in transitu Mosi. Diligebant etenim eum non solum qui fuerunt experti, sed etiam qui eius legebant leges, quæstionesq; uehementissimas faciebant, & eius uirtutem ita considerabant, Finis itaque Moscos declaratus à nobis hoc modo, sufficiat,

Deut. 34.

Anni uite
Mosi centum
& uiginti

Iesus Mose mortuo ductor exercitus, transito Iordane, evertit Iericho, servat tantum Rahab. Achar ob furtum occiditur, dum ob eius maleficiū multi Israelitae cecidissent, ultore deo, deq; ciuitate Aiu expugnata, praedaq; inde direpta. Caput I.

O S E itaque praedicto modo ab hominibus abeunte, Iesus iam in eo omnibus legitimis finem habentibus, & luctu quiescente, praecipit ut populus esset praeparatus ad expeditum, misitq; exploratores ad Iericho, qui & uirtutem eorum, & quam ipsi uoluntate habere uiderentur, agnoscerent. Ipse uero disponebat exercitū, tanq̃ Iordanem opportuno tēpore transiturus, & conuocans principes tribuum Ruben & Gad, & praefules Manasse (nam & huius tribus mediam partem in Amorraea ascripserat habitare, quae est Chananæorum terrae pars septima) cōmemorabat eis quacūq;

Iosue. 2.

Mosi promississent, atq; poscebat, ut praesto essent illius prouidentiae, qui neq; dum mox retur circa eos defecisset, & utilitati communi semetipsos ad ea quae praecipiebat pronis mentibus exhiberent, & sequentibus quinquaginta millibus armatorum a loco qui dicitur Abela, ad Iordanem accessit in stadiis sexaginta. Cumq; fuisset illic castrametatus, repente exploratores aduenerunt, nihil horum quae agebantur apud Chananæos, ignorantes. Latenter enim prius omnem urbem eorum licenter considerauerunt, simul & muros, quicūq; fortes, & qui non ita cauti esse uiderentur, sed & portas, quae dum essent fragiles, opportunum praebere inuasuris introitum. Non autem curabant ciues, quicūq; uidebant eos ista considerare, putantes uisionis gratia peregrinos aptissima eos ciuitatis loca singula perscrutari, non uoluntate tamē hostili. Cumq; uespere factum fuisset, & descendentes in habitaculum quoddam muro uicini uenissent, in quo etiam coenaturi erāt, effectq; eis iam discedendi cura, nunciatum est regi coenanti, quod exploratores quidam ciuitatis ex Hebraeorum exercitu uenientes, essent in Rahab habitaculo, cū multa latendi prouidentia constituti. Ille uero repente eos praecipit comprehensos adduci, ut eos torquens agnosceret, quid agere uolentes adessent. Cumq; inuasionem eorum Rahab agnosceret (nam supra murum stipulam lini siccat) exploratores quidem illic abscondit. His autem qui missi fuerāt a rege dicebat, quod peregrini quidam ignoti fuerint ante paululum quā sol occumberet apud eam, & coenantes abscesserint. Quos si timorem ciuitati, & regi periculum ferentes uenisse putaret, sine labore eos comprehenderent persequentes. Illi uero muliere ita loquente, nullum eius arbitrati dolum discesserunt, neq; perscrutantes habitaculum eius. Cumq; perrexissent per uias per quas eos praecipue ire credebant, & quae ducerent ad uada Iordanis, & nullum signū agnoscerent, a labore quiescerunt. Tumultu autem sedato, Rahab deducēs uiros, & periculum pro eorum salute faciens suum, quae si capi in eorum occultatione potuisset, nequaquam supplicia regis euasisset, sed cum omni domo pessime deperisset, rogabat ut haberent sui memoriam: & dū Chananæorum terram obtinerent, huius salutis repensationem eos sibi conferre poscebat. Quo facto, dimisit abire eos ad propria, iurantes ut eam liberarent, & qui cum ea forent, dum uenientes in ciuitatem uastarent eam, & omnes habitatores eius secundum sententiam apud se praefinitam unā perimerent. Hae enim illa se scire dicebat, signis dei uirtute monstratis. At illi & de praesentibus gratias referentes, & de futuris iurabant opere se repensaturos fore: & suadebant, ut dum sentiret capiendam ciuitatem, omnem possessionem suam atq; domesticos in illo habitaculo recondere, & ante ianuas coccineum funem appenderet, quatenus sciens domū princeps, ne quid ei mali fieret, custodiret. Adhuciebant enim: Nunciabimus ei quia tuo fuerimus solatio liberati. Si quis uero pugnado ceciderit tuorum aut tu, nequaquam nobis hoc ascribas, quia propter deum quem iurauimus, nunc tibi proponimus, ut in nullo debeas quasi de iurisurandi transgressione dubitare. Et illi quidem haec promittentes, abibant dimissi per murum: & ad suos peruenientes, nunciauerunt quacūq; in urbe gessissent. Iesus autem pontifici Eleazaro & senioribus dixit, quae fuerant ab exploratoribus iurata Rahab, qui iusiurandum sua quoque

Iosue exploratores misit.

Exploratores Iericho.

Rahab meretricis beneficiencia.

Iosue. 3.

sententia firmaverunt. Metuente uero duce transitum fluminis, cum esset grandis eius impetus, & neque pontibus transiretur, nam primitus non erat iunctus: qui etiam si uellet ei pontem facere, nequaquam se arbitrabatur propter hostes habere permissionem, inter hæc deus transibilem fluuium fieri ei compromisit, magnitudinem eius imminuens. Et duobus transactis diebus, Iesus transposuit cunctum exercitum, totamq; multitudinem, tali modo: Præcedebant quidem sacerdotes habentes arcam, deinde Leuitæ, tabernaculum & uasa quæ ad sacrificiorum ministeria sunt necessaria, deferentes. Sequebatur autem Leuitas per tribus suas omnis exercitus, habens in medio infantes atque mulieres. Metuebant enim propter eos, ne uim paterentur in flumine. Cumq; sacerdotibus primis introeuntibus meabilis iam fluuius uideretur, altitudine quidem eius imminuta, alio uero (eo quod non multus esset fluctus) quasi ad ficci pauimenti instar exposito, oēs iam confidenter fluuium transiebant, & qualem eum deus futurum esse prædixerat, talis esse conspiciebant. Steterunt autem in medio sacerdotes, donec turba transiret, & securitatē attingeret. Omnibus itaq; transeuntibus, egressi sunt sacerdotes, liberū iam fluuium relinquentes, ut more suo discurreret. Et fluuius quidem egressis Hebræis denuo creuit, & magnitudinem suam recepit. Illis uero quinquaginta stadiis præcedentibus, exercitus usq; ad decem stadia Ierichū accessit. Iesus autem altare ex lapidibus, quos singuli principes tribuum tulerant de profundo Iordanis, iubente propheta constituens, pro futuro signo interrupti fluminis, super eum sacrificauit deo, & festiuitatem Paschæ in illo loco cunctus populus celebravit, & omnium quæ eis deerant primitus, facillime tunc abundabant. Nam & messem iam maturam Chananzorum metebant, & cætera opulentissima possidebant. Tunc etenim eis etiam cibus mannæ defecit: quo aliti quadraginta fuerant annis. Cum hæc uero Israelitæ facerent, & Chananzæ nequaquam contra eos exirent, sed clausi muro quiescerent, Iesus eos obsidere deliberauit. Et prima die festiuitatis ferebant arcam sacerdotes, & circa eam undique pars erat armatorum custodientium. Alijque sacerdotes præcedebant septem buccinis suis tubas mittentes, rogantq; simul exercitum, ut uiriliter circuirent murum, senioribus suis sequentibus, & tubas mittentibus solummodo sacerdotibus. Quo gesto, ea die nihil amplius facientes, ad castra reuersi sunt. Cumq; hoc sex diebus fecissent, septimo die omnem populum colligens armatorum Iesus, captiuitatem urbis annunciauit, & quia eis illa die deus eam sine labore contraderet, muris eius sponte prostratis, omnia tamen occidenda quæcunque animum potuissent habere præcepit, & nullo labore ab hostium nece quiescendum, & ut neque misericordia cædendi, neque circa prædam uacandam fugientes contemnerent inimicos, sed animantia cuncta perimerent, & nihil ad usum propriæ uoluptatis auferrent: aurum uero uel argentum quodcunque inueniret, iussit auferri, ut deo præcipue gestorum primitiæ seruarentur, quæ primum fuissent ciuitate subacta perceptæ, solam uero Rahab liberandam decreuerunt, & generationem eius, eo quod exploratores ei præbuerant iusiurandū. Hæc dicens Iesus, atque disponens exercitum, deduxit ad ciuitatem. Circuibant autem iterum urbem arca præcedente, & sacerdotibus ad opus populum commonentibus. Cumq; septies circuisissent, & paulatim quicuisissent, repente cecidit murus: neque machina, neque alia uiolentia muro ab Hebræis illata. Illi uero ingredientiæ urbē Iericho, oēs in ea perierunt, inopinabilem muri ruīnam obstupescētes, mentibus utique eorum ad defensionem suam inutilibus subito constitutis. Necabantur autem per itinera constipati, & in domibus apprehensi, nulliq; penitus parcebatur, sed omnes pariter occidebant, usque ad mulieres etiam infantes: eratq; ciuitas plena mortuorum corporibus, & nullus effugit necis incursum. Ciuitatem uero cunctam incenderunt, simul & regionem. Rahab uero ad illud coenaculum cum suis confugientem, exploratores eripuerunt. Quam dñs ad se Iesus uenire fecisset, gratias egit pro exploratorum salute, & pro tali beneficio dixit non se retributionibus fore minorem, donauitq; eam repente multis agris, & rebus maximis honorauit. Si quem uero locum ciuitatis pertransibat, ignis eum destruebat, & super habitatores eius decidebat. Sed & si quis uastatam postea uellet instruere, maledixit quatenus qui fundamenta murorum iaceret, priore filio careret: qui uero perficeret, & nouissimum simul amitteret. Hoc uero maledictū non neglexit diuinitas, sed in posterio

Iosue. 4.

Iosue. 5.

Obsidio urbis Iericho

Iosue. 6.

dicturus sum passionem, quæ propterea facta aduenerit. Congregata est igitur innumera multitudo argenti simul & auri, necnō & aeris, cum nulli placuerit aliquid exinde sustulisse, nec ad utilitatem propriam eam diripuisse. Et hæc quidē Iesus sacerdotibus thesaurorum recondenda contradidit. Hoc ergo modo periit Iericho. Achar uirō quidam Iosue.7. Zebedæi filius ex tribu Iuda, dum inuenisset chlamydem regiam totam auro cōtextam, habentem auri mazam, hoc est, siclorum pondo ducenta, crudele iudicans, si is qui periculum habuerat, lucrum inueniens quod in sua utilitate conferret, daret hoc deo, & nō magis egenti, foueam faciens ualde profundam in suo tabernaculo, suffodit eam: latere se iudicans deum, sicut potuit latere commilitones. Vocatus est autem locus, in quo castra metatus est Iesus, Galgala, quod nomen significat libertatem. Transcuntes enim fluuium, iam semetipsos ab Aegyptiis & ab æumnis deserti, confidebant esse securos. Post paucos uero dies uastationis Iericho, misit Iesus triginta millia armatorum in ciuitatem Ain positam super Iericho, quatenus dimicarent. Et congressis hostibus, ceciderunt Hebræorum uiri sex & triginta. Cumq; hoc nuntiatum fuisset Israelitis, magnam tristitiam & crudelem angustiam protinus habuerunt, & non tantum propter cognatos amissos, licet omnes uiri boni & nimis exercitati perissent, quantum propter desperationem suā. Credentes enim iam se terram obtinuisse, & à præliis iam exercitum uacare, hoc deo taliter permittente, poriores inopinabiliter uidebant hostes, & saccos superinduentes stolis suis, tota die erant in luctu & lachrymis cōstituti, nulli requirentes cibum: casu siquidem qui contigerat, grauissime uidebantur afflicti. Videns autem Iesus exercitum ita percussū, & ex omnibus iam rebus pessima desperatione deiectum, audacter accessit ad deū, & ait: Non nostra petulantia uenimus ut hanc terram armis subiiceremus, sed Moise famulo tuo ad hoc nos adhortante processimus, dum multis signis possessionem huius terræ præbiturum te nobis esse promiseris, & exercitum armis hostium facere meliorem. Quæ sunt hæc quæ nobis repente uenerunt? Nunc autem præter spem decepti uidemur, & tanquam non firma sint tua promissa quæ Moyses prædixit, afficimur: & deterior nūc de futuris metus nos desperabiles habet, primo experimento talia sustinentes. Sed tu domine quoniam tibi uirtus est malis his adhibere medicinam, & præsentī nostræ tristitiæ præbere uictoriam, etiam de futura desperatione tuo fauore nos libera. Sic equidem Iesus pronus in terra iacens, deprecabatur deum. Cui responsio à deo data est, ut surgeret & exercitum à sua pollutione purgaret. propter furtum enim rerum ei dicatarum hanc deuictionem nunc super eos euenisse dicebat, sorte uero requireretur qui fecerat, ac cum puniretur, uictoria eis semper de hostibus proueniret. Hæc ergo populo Iesus enarrabat, & uocans Eleazarum pontificem, & principes tribuum, sortem per eos mitterebat. Cumq; hoc delictum in tribu Iuda factum esse declararetur, rursum per genus sortem misit, & ueritas huius iniquitatis circa cognationem Achar illuxit. Tunc denuo per unumquemq; uirum inquisitione facta, apprehensus est Achar. Ille uero cum non potuisset negare deo, dum eum ita cōstrinxisse probabatur, furtum confessus est, & protulit in medium uestem. Et ille quidem repente peremptus, turpem poenam & incunctanter congruam suæ præsumptioni meruit sepulturam. Iesus autem purgatum exercitum Iosue.8. deduxit ad Ain urbem, & nocte circa ciuitatem insidijs cōstitutis, diluculo cum hostibus est congressus. Illis autem cum fidutiam propter priorem uictoriam super eos eūtibz, simulando se recedere populus Hebræorum, hoc modo longius eos quasi persequentes traxit: quia illi de ciuitate, & tanquam de uictoria erant confidētes. Dum uero restitisset exercitus contra faciem eorum, dedissetq; signa quæ constituerat eis quos in insidijs collocauerat, eosq; excitasset ad pugnam, tūc illi ciuitatem ingressi sunt, dum essent circa muros ciues intenti, aliqui uero & circa aspectum eorum qui egressi fuerant mentibus occupati. & illi quidem ciuitatem ceperunt, & omnes occurrentes sibi met extinxerunt. Iesus autem procedentibus illis ad prælium occurrens, omnes cōuertit in fugam. Cumq; refugerent quasi ad integram ciuitatem, cum & ipsam captam inspicerent, & incensam cum mulieribus & filijs agnouissent, per agros dispersi sunt, defendere semetipsos solitudine non ualentes. Cum talis siquidem calamitas hostes apprehendisset, infantium turba atq; mulierum capta est, & rerum aliorumq; uasorum innumera multitudo, necnō gre-

ges pecudum Hebraei ceperunt, multasq; pecunias. Erat enim locus idoneus. Et hæc omnia Iesus in Galgalis positis militibus partitus est.

Quomodo Gabaonitæ aliorum casu territi, fœdus cum Hebræis se inituros simulauerunt: sed dolo eorū deprehenso, publice seruituti mancipati sunt: quos Iesus postea à quinque regum obsidione liberauit, omnibus occisis, et uniuersa eorū terra depopulata, prolato ad hoc in immensum die. Caput II

Iosue. 9.

Gabaonitæ uero habitantes iuxta Hierosolymam, uidentes passiones quæ prouenerant Iericho & Ainitis, & ad semetipsos transire hanc uastationem existimantes, Iesum quædam aperte rogare noluerunt, neque enim hoc impetrare se quasi aliquid mediocre putabant, dum in interitum totius Chananæorum gentis eum pugnare agnoscerent. Cheferitas autem & Chiatemeritas, qui uicini eius erant, ad auxilium poposcerunt: dicentes neque illos periculum declinare, si istos Israelitæ deuincerent, coadunati uero possent magnitudinem eorum uirtutis euadere. Et dum hæc uerba placuissent, miserunt legatos ad Iesum, amicitiam postulantes, quos præcipue iudicabant idoneos ut agerent quæ omnibus expedirent. Illi uero confiteri se Chananæos incautum existimantes, fugere se huiusmodi periculum crediderunt, si dicerent nihil sibi cum Chananæis quolibet modo cōpetere, sed longissime ab his habitare, & uenisse se pro fide uirtutis eorū, ambulantes itinere multo, & pro coniectura sermonis huius uestimenta monstrabant. Vestes enim cum nouæ essent quando egrediebantur, longo tempore itineris attritas sibi met afferebant. Cilicinis enim, ut eorum uerbis crederetur, uestibus utebantur. Stantes ergo in medio, dicebant se missos à Gabaonitis, & uicinis ciuitatibus multum ab ea terra remotis, facturos cum eis pacem more fœderis patriæ suæ. agnoscentes enim dei gratia atque dono, Chananæorum terram eis possidere concessam, his tributa ferre gratulari, & ciues eorū fieri promereri. Hæc itaque illi dicentes & indicia itineris ostendentes, rogabant Hebræos ad pacta amicitiasque descendere. Iesus autem dictis eorum credens, quod non essent de gente Chananæorum, amicitias fecit cum eis. Et Eleazar pontifex cum senioribus præbuit iusiurandum habituros amicos & socios. Nihilque cogitare aduersus eos iniustum, populo scilicet in iure iurando unā consentiente. Et illi quidem quæ uoluerant callido consilio promerentes, ad semetipsos abibant. Iesus autem castrametatus contra Chananæos in confinio Gabaonitæ, & cognoscens non procul ab Hierosolymis Gabaonitas inhabitare, & Chananæorum generis esse, euocatos eorum principes, de falsitate culpabat. Illis autem non aliam præter hanc salutis occasionem se habuisse dicentibus, & propterea ad hæc ex necessitate uenisse, conuocabat pontificem Eleazarum & seniores: eisque consentibus, publicos eos famulos, ne iusiurandum transgrediretur, esse decretum est. Et illi quidem pro calamitate quæ comprehenderat eos, hanc sui cautelam atque custodiam inuenerunt.

Fœdus amicitie Iesu cum Gabaonitis.

Iosue. 10.

Quum uero rex Hierosolymorum grauiter ferret, eo quod Gabaonitæ cum Iesu pacta fecissent, uicinarum gentium reges contra eos pugnatos ad solatia rogauit. Quibus ei presentibus (quatuor enim erant) & cum eo castrametantibus circa quendam fontem non procul à ciuitate, dum iam pararent obfessionem, Gabaonitæ auxiliatorem aduocauerunt Iesum. Ad hoc enim uentum erat, ut à suis quidē perimi se putaret, & ab eis qui ad interitum Chananæorum gentis castrametabantur, saluari se propter factas amicitias existimarent. Iesus autem cum omni exercitu ad eorum solatia properare festinans, & die noctuque perambulans, diluculo uenit ad hostes, & fugientes sequebatur per agros in descensu Bethura. Ibi etiam dei quoque cooperationem cognouit significatam sibi tonitruis & fulminibus, & grandinis demissione maiore quam solitum est: insuper etiam die crescente, ne nox succedens Hebræorum impetum refrenaret. Iesus autem reges in quadam spelunca celatos circa Mathiten inuenit, omnesque puniuit. Quod uero longitudine tunc dies extensus est, & plus solito creuit, palam est per scripturas, quæ sunt in templo repositæ. Sic igitur ex terminatis regibus, qui eduxerant contra Gabaonitas exercitum, reuersus est rursum ad Chananææ montana Iesus: & multa cæde in ea facta, sumens prædam, uenit ad exercitum Galgalis constitutum. Et quum de Hebræorum uirtute per circuitum habitantes sermo discurreret, stupor habebat omnes audientes multitudinem peremptorum. Castra autem metati sunt super eos reges Chananæi, qui circa montem Libanum habitabant, & Chananæi qui in cæpestribus erant, Palæstinos secum ducetes, uenerunt ad ciuitatem Berothi Galilææ.

stetit sol.

superioris, & de Sesecha, qui locus non procul à Galilæis est. Totius autem exercitus armatorum erant tercentum millia, & decem millia equitum, & duo millia currus. Turbabat itaq; hæc multitudo & ipsum Iesum & Israëlitas, & sperare meliora propter timoris excellentiam dubitabant. Deo autem arguente timorem eorum, & si magis solatium ab eo quærerent, promittente ut deuinceret inimicos, & iubente equos hostium subnari, currus incēdi, dux in promissionibus dei factus, fidens perrexit ad inimicos. & quinta die ueniens circa eos, congressus est, pugnaq; fortis effecta est, & cædes potior, q̃ credi poterit uel audiri. Persequens autem eos, multum perambulauit, & omnem exercitum hostium præter paucos extinxit, regesq; ceciderunt uniuersi. Deficientibus autem hominibus ad interficiendos equos, Iesus eos occidit, & currus incendit. Quo facto, provinciā licentius possidebat, nullo præsumente bellum eis inferre: sed & ciuitates obsessione capiebant, & quicquid potuisset sumere, deuastabat. Quintus iam annus trāsierat, & nullus remanserat Chananæorum, nisi quidam qui in munitionē murorum fugerant. Iesus autē de Galgalis denuo castrametatus, sacrum tabernaculum cōstituit circa ciuitatem Silon. Iosue. 24 Locus enim opportunus pulchritudine uidebatur, donec ædificari templū quietis causa permitteret. Et deinde procedēs ad Sichimā cum omni populo, altare constituit deo, ubi Moyses quoq; prædixit, & distribuens exercitum, in monte quidem Garizi constituit medium, & in Ebal dimidium: in quo & altare ædificauit, necnō & Leuitas sacerdotesq; diuisit. Sacrificantes autem & maledicta facientes, & ea conscripta in ara relinquentes, ad Siloam denuo sunt reuerfi.

Iesus senio iam confectus, conuocato populo terrā promissam æstimari iubet: deinde ea tribubus sorte dimisa, monēs nulli Chananæo parcendum esse, gratiasq; deo agens ad concordiam & dei obediētiā hortatur. Caput III

Iesus autem quum esset senex, & Chananæorum ciuitates non facile capi uideret, tam Iosue. 13. 14. & 18. propter locorum munitionem in quibus erant, q̃ propter fortitudinem murorum, quos pro naturali ciuitatum custodia circunduxerant, & credebant hostes desperatione captionis ab obsidione recedere, (nam propter suum interitum Chananæi cognoscentes Israëlitas egressuros ab Aegypto, omni illo tempore erant ad faciendas ciuitates fortissimas occupati) congregari tūc populum in ecclesiam Siloe præcepit. Quibus cum summo studio concurrentibus, cōmemorans eis, & quibus fuerant iam potiti, & actus quos gesserant, q̃ essent optimi, & deo præbente digni, & quod uirtute legum quas sequebantur, triginta & unum reges præsumentes eis bellum inferre deuicerant, & omnem exercitum quicumq; sperauerat contra eorum se fortitudinē dimicare, ita necauerant, ut neq; eorum generatio relinqueretur: quum ciuitates aliæ quidem iam captæ uiderētur, apud alias autem longo tempore & longa oppressione adhuc opus esset, propter murorū munitionem, & habitantium in eis audaciam: petebat eos qui trans Iordanem erant, ut laborantes cum eis, & in periculo adiuuantes fratres suos, sortibus proprijs fruerentur, gratæ utiq; eis pro labore restituentes. Tunc etiam singulos ait per tribus de quibus testimonium daretur, eo quod uirtute procellerent, dirigendos, qui terram metientes fideliter, & in nullo malignantes, eius magnitudinem sine dolo renūciarent. Et Iesus quidem hæc uerba faciens, populū sibi habuit fauentē, & uiros qui terram eorū deberent metiri dixit, dans eis aliquos terræ mensores doctos, quos ppter artem ueritas non lateret: mandans eis ut in ea mensuras æstimarent, & felicem terram, & quæ minus esset idonea. De natura terre Chan. Natura namq; terræ Chananæorū hmoi est, ut & planitiem magnā habeat, & fructus ferre sit copiosa. Quæ comparata qdē aliæ terræ, creditur esse felix: cū locis autē Ierichuntis & Hierosolymitarū æstimata, putatur ualde uilissima. Licet oīno hæc spatia parua, & eorū multa montana sint, magnitudine uero fructuum ad cibos aptorū, & pulchritudine, alia similis non est, & propterea æstimandas potius q̃ metiendas decreuit has sorte, dum sapius unū iugē pro mille sit dignū. Viri autē qui missi fuerant, quum essent decem, circummetes & æstimantes terram, septimo mense ad eum reuerfi sunt, ad ciuitatem Silon: ubi tabernaculum constituerant. Tunc Iesus Eleazarū & seniores cum principibus tribuum sumens, diuisit hæc nouem tribubus & dimidiæ Manasse, secundum magnitudinem singulorū tribuum mensuram efficiens. Quumq; misisset sortem, Iudæ quidem tribus sorte ca- Iosue. 15.

dente, elegit superiorem Idumæam. Quæ in longum quidem extenditur usque ad Hierosolymam, latitudine uero usque ad paludem Sodomæ constituta est. In hac autem sorte ciuitates erant Ascalon & Gaza. Simeoni uero in secunda sorte prouenit Idumæa, quæ circa Aegyptum est & Arabiæ montem. Beniamitæ uero sortiti sunt à Iordane quidem flumine usque ad mare longitudinem, latitudinem uero quæ Hierosolymis Bethelisque terminatur. Hæc autem sors angustissima fuit propter terræ felicitatem. Ierichon enim & Hierosolymitarum tulerunt urbes. Ephraim autem tribus à Iordane flumine usque ad Gazaram longitudinem habuit: latitudinem uero, quæcunque à Bethelis usque ad campum maximum terminatur. Manasse uero medietas à Iordane quidem usque ad ciuitatem Doron, latitudinem uero ad Bethsames, quæ nunc Scythopolis appellatur. Post hos autem Issachar Carmelum montem, & fluuium in longitudine habuit, Taburium uero montem in latitudine. Zabulonitæ uero usque Genesar descendentes circa Carmelum & mare, sortiti sunt: & conuallem quæ à Carmelo nuncupatur, eo quod etiam hominibus sit. Aseritæ uero omnem terram quæ ad Sidonem conuersa est, habuerunt. Ciuitas autem Arche in eorum parte fuit, quæ etiam Actipos nuncupatur. Partes uero ad orientem conuersas usque ad Damascum ciuitatem, & Galilæam superiorem Nephthalitæ sumpserunt usque ad montem Libanum, fontesque Iordanis, quorum fluctus de montibus est collectus. Danitæ autem loca conualles ad occasum solis posita tenuerunt Azoto & Doris, determinationemque Iamniâ simul & Geth ab Eteron usque ad montem, ex quo tribus Iuda pendebat. Sic itaque diuisit Iesus terram, & nouem atque dimidiâ tribui eam tradidit possidendam. Nam Amorrhæam, quæ & ipsa ab uno Chananæi filio sic uocata est, Moses dudum capies, tribubus duabus & dimidiâ distribuit. Hoc autem & primitus indicaui. Loca uero circa Sidonem & Archeos & Amatheos & Aritheos, inculta tunc erant. Iesus autem quum eum iam senectus impediret, nec posset quæ cogitabat efficere, & dum qui post eum erant principatum sumpturi, negligenter in communi utilitate conuersarentur: præcepit singulis tribubus, ut nullum de Chananæorum genere in terra quam sunt sortitæ, relinquerent. Hanc enim cautelam eis atque custodiam paternarum solennitatum fore, hanc etiam Moysen prædixisse commemoras, & in hoc ei esse credendum dicebat: sed & Leuitis octo & triginta ciuitates esse restituendas, qui iam prius acceperant in Amorrhæa decem. Quarum tres distribuit fugacibus habitandas, id est, de tribu Iuda Hebron, Sichem uero ex Ephraim, & Cades de Nephthalim. Est autem hic locus supra Galilæam. Diuisit autem & cunctas prædæ reliquias. Erat namque terra ampla, & magnas diuitias obtinebant. Abundabant enim & communiter omnes & seorsum singuli auro & uestibus, & alijs uasis, & quadrupedum copia, quorum numerus comprehendere non poterat. Post hæc autem exercitu in ecclesiam conuocato, eis qui super Iordanem in Amorrhæa constituti erant, quorum exercitus quinquaginta millium armatorum esse uidebatur, ita loquutus est: Quoniam deus pater & dominus generis Hebræorum hanc terram possidere concessit, & possessionem semper se nobis seruire promisit, pro cuius mandato cognatis indigentibus, promptissime uos obtulistis ad omnia: iustum est, nulla uos difficultate ulterius detinente quiete iam frui, securis utique nobis de uoluntate uestra: quia si rursus opus fuerit ad necessaria, eam in seigniter offeretis, neque post hos labores eritis aliquando tardiores. Gratias ergo uobis pro periculis in quibus iuuistis, non modo solum, sed etiam semper acturi sumus, quia quum sitis boni, amicorum memoriâ habebitis omnium, & mente retinebitis quæcunque per uos prouenerunt nobis, & quomodo usum bonorum uestrorum propter nos distulistis, & laborantes primitus in quibus nunc dei fauore consistimus, postea uestra sorte frui utile iudicastis. Accesserunt autem super nostra bona ex laboribus, quos nobiscum habuistis, multæ diuitiæ, prædam preciosam augentes, & aurum & argentum, & super hæc omnia quod maius est, fauor uester. Ob quam rem ita nos ad quodcumque uolueritis in reparatione paratos habebitis, quia nequaquam horum quæ Moses prædixit, estis obliuisci, illo etiam ab hominibus abeunte: nec est quicquam, in quo uobis gratiarum debita non soluamus. Gaudentes ergo uos ad sortes uestras dimittimus, & rogamus ut nullum esse terminum nostræ cognationis existimetis, nec quod inter nos iste fluuius est, alteros nos, & non Hebræos esse credatis. Omnes enim sumus ex Abraam, qui hic & illic habitamus, unusque deus qui & nostros maiores &

uestros ad illorum perduxit uitam, cuius religionis habere curam & conuersationis, quā per Moſen ſemper conſtituit. Perdurantes enim in iſtis, fauorem dei & eius ſolacium ſemper habebitis: conuerſi uero uobis ad imitationem gentium externarum, auerſabitur ueſtrum genus. Hæc quum dixiſſet, ſingulos maiorum, & communiter eorum multitudinem ſalutans, ipſe quidem reſtitit. Deduxit autem eos populus, non tamen ſine lacrymis, & uix ſemetipſos abinuicem dimiſerunt.

Iosue. 22.

¶ Quomodo Ieſus duxit Hebræorum exercitum. & dum pugnaſſet contra Chananeos & deuiciſſet, terram eorum per ſortes ſuniculorum eſt partitiſ: & de morte ipſius Iosue & pontificis Eleazar.

Caput IIII.

Tranſiens autem fluuium tribus Ruben & Gad, & quicumque de Manaſſe pariter ſequiebantur, altare ſuper ripam collocare Iordanis decreuerunt: ut memorabile ſignum generationiſ futurae, cognationis eorum qui intra Iordanem habitare uidebantur, exiſteret. Audientes autem qui intra Iordanem habitabant, eo quod dimiſſi ab eis altare conſtituiſſent, & neſcientes qua hoc uoluntate feciſſent, pro nouitate tamen culturae deorum peregrinorum hoc celebratum credentes, & ſacræ religioni derogatum, ueriſſime iudicantes, erant armati ad ultionem eorum qui collocauerant altare, fluuium tranſituri, & punituri eos, quaſi pro paternarum deſtructione ſolennitatum. Non enim uidebatur eis iuſtum, ut cognationem reſpicerent, aut dignitatem eorum, qui autores fuerant harum rerum: ſed dei complecteantur mandata, & quomodo honorari congaudeat. Et illi quidem armati ſunt per furorem, retinuit autem eos Ieſus & pontifex Eleazarus, & pariter ſeniores, ſermonibus ſuadentes, ut prius experimenta eorum uoluntatis acciperent: deinde ſi malæ uoluntatis agnoſcerent eorum mentes, tunc armis ſuper eos incederent. Miſerunt itaque legatos ad eos, Phinees filium Eleazar, & decem alios apud Hebræos honoratos, cognituros ſapienter, ut quid altare, tranſeuntes, ſuper ripam fluminis ſtatuſſent. Quumq; illis tranſeuntibus & ad eos uenientibus, fuiſſet eccleſia congregata, ſtans Phinees hæc dicebat: Magis quidem deliquiſtis, quam poſſitis correpti de futuro ſermonibus emendari, ueruntamen non ſecundum magnitudinē iniquitatis nos reddituri uobis, ad arma repente ultionemq; deſcendimus. Cognati nanque prius uerbis corripere uolentes, hanc celebrarunt congregationem, quatenus agnoſcerent cauſam pro qua acceſſiſtis ut altare fabricaretis, ne petulanter uideremur armis adire uos: utrum uoluntate bona feciſtis hoc, an reuera culpa conuincitur, unde in uobis iuſtius ulciſcamur. Non enim credimus uos ipſo experimento dei uoluntatem ſæpius agnoſcentes, & auditores legum, quas ipſe uobis contulit exiſtentes, diuiſos à nobis & in propriam ſortem uenientes, quā dei gratia & ipſius circa uos prouidentia meruiſtis, obliuionem eius habere, & tabernaculum arcamq; deferentes, ſuper altare quod uobis eſt proprium, peregrinos introducere deos, Chananeorum mala ſectantes. Sed nihil inique feciſſe optamus, agentes poenitentiam, & nequaquam ueſanientes ulterius, legumq; paternarum pudorem memoriāq; ſumentes. Si uero in delicto conſiſtitis, nequaquam laborem pro legibus reſutamus: ſed tranſeuntes Iordanem, defendemus eas, & ante omnia deum, nihil uos à Chananeis diſſerre credentes, ſed ſicut ipſos, uos quoque ſimiliter perimentes. Non enim putetis, quod quia tranſiſtis fluuium, etiam à dei uirtute eſtis extranei. Vbique enim in his quæ ſunt ipſiue eſtis, & effugere poteſtatem eius atque iudicium nullo modo poteritis. Si uero creditis hunc locum, ubi nunc eſtis poſiti, impedimentum eſſe correptionis, nihil prohibet denuo terram diuidere, eamq; ad pecudū paſcua deputare. Sed agite temperanter, & à nouo delicto recedite. Rogamus ergo uos per filios & uxores, ne nobis faciatis neceſſitatem huius deſenſionis, quod nec ueſtræ nec ipſorum ſaluti, aut cauſæ expedit ſic cogitare, ut non uerbis uinci porius, quam experimentum uelitis ſuſtinere præliorum. Hæc Phinees dicente, præſules eccleſiæ & omnis multitudo cœperunt de querimonijs ſatiſfacere, & profiteri, neque ab eorum ſe cognatione reſceſſiſſe, neque pro nouitate altare cōdidiſſe: ſed & deum unum noſſe, qui Hebræis eſt omnibus communis, & illud altare poſitum ad ſacrificia facienda. Hoc autē altare, propter quod & ſuſpecti eſtis facti, dicebant nō pro religione collocatum, ſed ut ſignū foret & indicium in futuro ueſtræ familiaritatis. Et neceſſe eſt nobis temperare, & in patrijs legibus permanere, non autē tranſgreſſionis.

Altare à Rubenitis collocatum.

initium, sicut suspicatum est, facere. Testis autem nobis sit deus, quod istud altare nō pro tali causa cōstruximus. Vnde meliorē de his habentes opinionē, nihil culpetis ulterius, neq; nos extra sortem iudicandos esse credatis, nec eorum similes, qui quī generis Abram sint, ad nouas solennitates accedunt. Hęc dicentes laudans Phinees, reuersus est ad Iesum, & eorū uerba populo nunciabat. Ille uero gaudens, quia neq; ulla pugnandi foret necessitas, ne ad sanguinē bellumq; deducerent contra cognatos, pacificas deo pro his hostias immolauit. & dimittens post hęc multitudinem in proprias sortes Iesus, ipse in Sichē cōmoratus est. Post hęc autem anno uicesimo senior iam existens, cōuocabat honoratos maxime ciuitatū, & principes & seniores, & multitudinē quantūcūq; erat congregari possibile. Quibus in unū conuenientibus, cūcta beneficia dei cōmemorabat, (Erant autē multa) p quā ab hūili forma ad hanc gloriā & substantiā puenissent, & seruari dei uoluntatē, quā talis circa eos esset, orabat. Et pie cūctos poscebat agere, p qd solū eis grata diuinitas pmaneret. Hoc em̄ bene se habere dicebat, ut transiturus ā uita, huiusmodi eis monita derelinqueret, poscebatq; ab illis, ut quā ille diceret, memoria retinerēt. Et ille qdē talia p̄sentibus loquēs, defunctus est, quū uixisset annis centū & decē, quorū cū Mose quidē p doctrina utiliū reorū commoratus est quadraginta, dux autē post illius mortē sex & uiginti fuit annis, uir nec sapientia indigus, nec eorū quā cogitabat ut multa sapienter ediceret inexpertus, sed ubiq; summus, & ad opa periculāq; magnanimus, audaxq; bella disponere, & in pace dexter, & in oī tēpore p̄cipua uirtute conueniens. Sepultus est autē in ciuitate Thanna, in tribu Ephraim. Eodē uero tēpore mortuus est & Eleazarus pontifex, Phinees filio sacerdotiū relinquens, cuius sepultura est facta in Gabatha ciuitate.

HISTORIA LIBRI IUDICVM

Quomodo mortuo duce, filij Israel feliciter aliquanto tempore pugnauerunt contra Chanaanēos, principatu dato tribui Iuda: de capto Adonibezecho, deq; Hierosolyma Beniamitis tributaria facta.

Caput V.

Iudicm. 1.

Post horū itaq; transitum Phinees prophetauit scdm̄ dei uoluntatem, ad delendū Chananeorū genus, tribui Iudā p̄bendū esse principatū. Erat enim studiū populo cognoscere, quid etiam placeret deo. Tunc assumpta est etiā tribus Simeon ad pugnandū, quatenus exterminatis hostibus sub ditione etiā eos qui in ipsa sorte cōsistebant, efficerent. Chananaei autē uiuentibus apud se illo tpe regibus, cū magno exercitu eos in Bezechin expectabant, regi Bezechinorū Adonibezecho principatum credentes, quod nomen significat dñs Bezechinorū: Adonai enim Hebræa lingua dñs indicat. Sperabant enim uincere Iſraelitas mortuo Iesu. Cōgressi uero Iſraelitæ duabus tribubus, quas prædixi, magnifice pugnauerunt, & occiderūt quidem eorū decem millia: fugantes autē reliquos & insequētes, Adonibezechum quoq; ceperunt, cuius dñi manū ac pedū summitates absciderent, ait: Non semper potui latere deū, illa patiens, quā contra uos & septuaginta reges prius facere non erubui. Et uiuū quidem hunc tulerunt usq; ad Hierosolymam, mortuum uero se pelierunt. Et egrediebant uastantes ciuitates, & plurimas capientes. Inter hęc obsederunt & Hierosolymam: sed hanc quidem longo post tempore capientes, omnes in ea habitantes interemerunt. Erat enim eis ualde grauis desuper munitio murorum, & loci natura resistendo. Vnde castrametati sunt in Hebron, & hanc capientes omnes interfecerunt. Relinquebatur adhuc genus gigantum, qui propter corporū magnitudines atq; formas in nullo alijs hominibus proximas, ultra modū admirabiles hactenus per eorū ossa mōstrātur, in nullo his de qbus fides habet aequalia, quorū genus Leuitis præcipue dederūt munus, etiam cū duobus millibus cubitis, terrā quoq; Caleph dono dederūt mandato Moſi: hic enim fuit unus exploratorū, quos misit Moſes in Chananaā. Dederunt autē & filiis Iethri Madianitæ qui fuit socer Moſi, terram ad possidendū. Nam patriā relinquentes secuti sunt eos, & fuerūt in deserto cū eis. Tribus itaq; Iuda & Simeon ciuitates quidē Chananaas in mōtana ceperūt, in cāpestribus autē & ad mare positas, Ascalona & Azotū. Euaſit autē Gaza & Accaron. Nam dum essent in cāpestribus, & copiosam haberēt curruū abſcūdatiam, irruentes sibimet affligebāt. Et istæ qdē tribus maxime bellādo locupletatæ, ad ciuitates pprias recesserūt, & arma deposuerūt. Beniamitæ uero, quorū erat Hierosolyma,

habitatores suos cōcesserūt tributa p̄soluere, & ita quiescentes oēs, aliq̄ quidē interficere, aliq̄ uero pericula sustinere, ad terrarum se tradidere culturam. Hoc autē & reliquæ tribus imitantes Beniamitas faciebant, & eorum tributa percipientes, permittebat Chananæos sine p̄lijs esse. Tribus autē Ephrem cū obsedisset Bethelam, finem dignū tempore, & magna laborum obsessione inuenire non potuit, q̄n̄ illi licet affecti, in obsidione omni modo p̄durabant. Deinde Ephramitæ capientes quendam in ciuitatē euntē, necessaria deferentem, fidem dederunt ei, ut si ciuitatem traderet, saluaret eū & cognatos eius eriperet. Et ille in his iurabat ciuitatē se traditurū. Qui tradens urbem, cum suis hoc modo saluatus est. Illi autem interimentes cunctos inhabitantes ibi, tenuerunt de cætero ciuitatem.

Quemadmodum denuo Palestini pugnantes, deuicti sunt ab Hebræis.

Caput VI.

Igitur post hæc circa hostes quidem molliores erant Israelitæ, circa terrā uero & eius operam diligentiam potius exhibebant. Qui ad diuitias se tradentes, per epulas & libidinem iam uirtute deficiebant, & in conuersatione legum integri Hebræi, & circa ea quæ dei sunt non erant. in his indignata diuinitas suscitabat quidem primum, ut ita dicā, sua uoluntate Chananæos, qui postea secundum eorum actus multa contra eos crudelitate sunt uși. Hebræi namq̄ & circa ea quæ dei sunt negligentes erant, & circa bella difficiles, cum multa Chananæis abstulerint, & ad labores iam essent propter epulas dissoluti: agebaturq̄ ut eorum optima iam conuersatio deperiret, & seniores non audiebant, nec aliorum præceptum, nec priorum ulla solennia conseruabant. Erant autem magis libidine lucrorum intenti, & multa requie seditio eos crudelis iterum comprehendit, & ad hoc usq̄ perducti sunt, ut adinuicem huiusmodi causā pugnarent. Vir Leuita de populo, qui erat sortis Ephraim, & ibidem habitabat, de Bethlehẽm duxit uxorem. Hic autē locus est tribus Iudæ. Cumq̄ uehementer amaret coniugem, & eius pulchritudine uictus afficeret, quando ab illa non similiter amabat, & ille propterea passione amoris eius potius ureret, lites frequenter inter eos eueniebant. Ad ultimum uero mulier his grauata, relinquens uirum, abiit ad parentes mense quarto. Vehementer autē feruens uir per amorem, uenit ad soceros, solutisq̄ litibus placatus est circa eam. Et quatuor quidem diebus ibidem commoratus, præbentibus ei hospitalitatem puellæ parentibus, quinta die placuit ut abirent, & circa meridiem sunt egressi. Tardius enim dimittebant parētes filiam, & diei iam tarditas accedebat. Vnus autem eos famulus sequebatur, & asinus erat eis, in quo mulier uehebat. Quumq̄ uenissent circa Hierosolymam, ambulanti bus stadijs triginta persuasit famulus ut manerēt, ne & propter noctem ambulantes difficultas aliqua comprehenderet, dum nec procul hostes existerent, & tempus frequenter incautum faciat suspecta, etiam quæ putant esse tutissima. Illis autem non placuit apud alienigenas uiros succedere. Eratq̄ ciuitas Chananæorum. Sed accedentes uiginti adhuc stadijs, optabant ad propriam descendere ciuitatem. Quumq̄ hæc sententia ualuisset, uenit in Gabaa tribus Beniamin, iam uespere. Et quum nullus ciuium eum in mansionem susceperet, senior quidam ex agro descendens, qui de tribu quidem erat Ephrem, in Gabaa uero commorabat, uidens eum, quis esset interrogabat, & propter quas causas, mittens quum iam essent tenebræ, necessaria cœnæ requireret. Ille uero Leuitam quidem se dixit esse, mulierem autem à parentibus reducere, & ad propria remeare, habitationem uero significabat habere se in sorte Ephrem. Quem senior & pro cognatione, & eo quod eandem possideret tribum, & propter colloquium, ad suum duxit hospitium. Quidam uero iuuentuli Gabaonitarum mulierem in platea uidentes, & pulchritudinem eius stupefactos, dum apud illū senem eam successisse cognoscerent, contēnentes eorum infirmitatem & paucitatem, uenerunt ad ianuas eius. Et quum eis senior ut abscederent supplicaret, & ut nec uiolentiam inferrent hospiti, nec iniuriam, illi petebant ut data sibi muliere, à rerum inuasiōe recederent. Seniore uero dicente, quod & cognata esset Leuitis, & per libidinē in leges inique delinquerent, deficientes circa iustitiam, deridebant minabanturq̄ se eum interficere, eo quod eorum concupiscentiam impediret. Quumq̄ in necessitatem uenisset, nolens hospites in contumelia magna relinquere, suā eis filiam concessit, dicens eis, minus esse peccati, si concupiscentiam suam in ea complexerent, quā si iniuriam peregrinis inferrent, & iniustitiam nō perferre quos susceperat, hoc modo putabat. Quum uero illi

Causa pro qua tribus Beniamin deleta est.

nequaquam à suo seruire pro peregrina recederent, sed imminerent ut eam acciperent, ille quidem supplicabat ut nihil inique præsumerent. At illi rapientes, & adijcientes pro libidine uolentiam, ad semetipsos mulierem deduxerunt, & per totam noctem usque ad principium diei in eius corporis ludibria sunt extenti. Illa uero defecta in his quæ prouenerant, ad hospitem rediit: & contristata in his quæ pertulerat, per uerecundiam ad faciē mariti minime præsumebat accedere, eumque circa se pro his quæ contigerat, incurabile reputabat: lectuloque decumbens, animam reliquit. Vir autē eius arbitratus sopore graui mulierem detineri, nihil mali metuens, excitare eam tentabat & consolari, quasi raptor: non spontanea uoluntate se præbuisse iniurijs. Quum uero certe defunctam cognouisset ob malorum magnitudinem, imponens iumento mortuam, ad se portabat uxorem: & diuidens eam per mēbra in partes duodecim, per tribus singulas destinabat, mandatū dans portantibus, ut proderent auctores mortis eius, & eiusmodi crudelitatem cunctis tribubus indicarent. Illi autem & aspectu & auditu grauissimorum malorum affecti, nullū primitus huiusmodi sumentes exemplum, ira intemperata concitati, in Silo sunt ante tabernacula congregati, & in arma procedere repente tentabant, & infilire Gabaonitis ut hostibus. Retinuerunt autem eos seniores, suadentes non oportere sic cito contribulibus inferre bellum, antequam uerbis agerent de criminibus, quando lex nec circa extraneos præmitteret præter legationem Israelitas bella tractare: si forte poenitentiam agerent, qui iniuste aliquid assumpserant. bonum ergo esse, ut legi obediētes, ad Gabaonitas mitterent, & mali auctores expeterent, quibus præbitis, eos punirent, contemnentes autem armis adirent. Miserunt ergo ad Gabaonitas accusantes iuuenes de muliere, & eos dari ad supplicia deposcentes, qui legitime non egissent: quasi esset iustum, ut pro omnibus illi potius morerentur. Gabaonitæ uero neque iuuenes tradiderunt, & crudele iudicauerunt, timore belli alienis obedire præceptis, in nullo se putantes esse minores armis, neque multitudine, neque bellandi præsumptione. Erant enim nimis instructi, & super alias tribus industrii: desperaruntque illos, & indignati sunt è diuerso tanquam compressuri, uolentiam facientes. Quumque talia fuissent Israelitis enūciata, iusiurandum fecerunt, nullā suarū uiro Beniamitæ dare nuptijs filiam: sed armari super eos, & amplius eis quam aduersus Chananæos existere, quos Hebræi sæpius expugnassent. Repente ergo eduxerunt super eos exercitū quadringenta millia uirorum. Beniamitæ uero habuerunt uigintisex millia armatorum & aliorum septingentos, qui sinistris manibus ad fundibulas uidebantur experti. Et commisso prælio circa Gabaa, fugauerunt Israelitas Beniamitæ uiri, cecideruntque ex eis uiginti duo millia, fuissentque plurimi forte necati, nisi nox eos retinuisset, & pugnam soluisset. At Beniamitæ gaudentes, abibant in ciuitatē: Israelitæ uero obstupescētes se ita deuictos, ad exercitum remeabant. Altera uero die rursus congressi, Beniamitæ uicerunt, & mortui sunt decem & octo millia Israelitarum, metuentesque exercitum reliquerunt. Venientes autē in ciuitatem Silo proxime constitutam, & ieiunantes altera die, deprecabant deum per Phinees sacerdotem, ut eius ira quiesceret, eisque in duabus eorum deuictionibus satisfaceret, daretque eis potentiā contra hostes atque uictoriam. Deus autem hæc fieri Phinees prophetante promissit. Duabus itaque partibus diuidentes exercitum, mediam quidem partem in insidijs circa urbē nocte collocauerant, medijs uero Beniamitis congressi, paulatim eis imminentibus recedebant, & Beniamitæ persequēbantur, Hebræis paulatim refugientibus, & omnino uolentibus omnes eos ab urbe pertrahere: quos quasi fugientes insequēbantur, ita ut etiam seniores & iuniores in ciuitate propter infirmitatē relictī discurrerent, adire uolentes hostes. Quū uero multi à ciuitate recessissent, fugere quod Hebræi cessauerunt, conuersi autē steterunt ad pugnam, & illis qui in insidijs erant, dederunt signū. Qui surgentes cum clamore, hostes aggressi sunt. Illi uero ut sensere se esse deceptos, in angustia constituti, in quadā ualle coacti & concauo loco collecti sunt, & ibi iaculis sauciati, ita ut omnes interirent, præter sexcentos uiros. Hi namque conuersi & constipati, & per medios hostes transsecti, fugerunt ad uicinos montes, quos tenentes ibidem commorati sunt. Illi uero circa uiginti & quinque millia sunt extincti. Igiter Israelitæ & Gabaa ciuitatem igne concremauerunt, & mulieres & infantes masculos peremerunt, alijs Beniamitarum ciuitatibus similia facientes, sicque erant contra eos infesti, ut etiā labitas qui erant Galaaditidis regionis, eo quod

eis auxilium non præbuisent contra Beniamitas, mittentes duodecim millia de suis armatis, iuberent eos interimi, occideruntq; hi qui fuerant missi, omnes pugnaces ciuitatis cum filiis & uxoribus, præter quadringentas uirgines. Tanta ira succensi sunt propter passionem corruptæ mulieris, & armorum ab eis electa conditione. Post hæc autem Israelitæ ^{Iud. 21.} pro calamitate Beniamitarum poenitentia ducti sunt, & super hoc ieiunare proposuerunt, licet iusta passi essent, eo quod in legem peccauerint. tunc sexcentos uiros qui fingerant, euocauere legationibus. Erant em̃ super quandam petram, quæ Roas appellatur. Legati uero non illis tantummodo calamitatem prouenisse, sed etiam sibi cognatis peruentibus ingemiscientes, suadebant eis ut patienter ferrent, & ad illorum coetum concurrerent, ne omnino quantum ad se Beniamitarum tribum exterminari decernerent, dicebantq; simul cedimus uobis terram ad prædam quantamcunq; tollere potueritis. Illi uero his contra se dei decreto gestis, quando suam iniquitatem scientes pugnauerant, ad tribum patriam obediens uocantibus, aduenerunt. Israelitæ uero uxores eis quadringentas uirgines labitidas dederunt, & de ducentis reliquis cogitabāt, quomodo & illi haberent uxores, ut filios procrearent, quum utique iurassent ante bellum, ut suas filias nulli Beniamitæ coniungerent. Et alij quidem suadebant illud iussurandum non debere seruari, quod per iram & non uoluntate nec iudicio prouenisset, nihilq; fore deo molestum, si tribum perituram saluare possent: adiciētes periurium, nō quando necessitate sit esse pessimum, sed quando fuerit malignitate commissum. Quumq; seniores periurij nomē ualde metuerent, quidam ait: Hoc consilio & isti uxores habebunt, & religio iurisurandi seruabitur. Ter in anno in Silo ad mercimonium sit conuentus, sequunturq; mulieres & uirgines chorum. Sinantur ergo Beniamitæ, ut raptu ducant uxores quascunq; poterint, nobis neque inuitantibus, neque prohibentibus. Et dum patres earum questi fuerint, uindictamq; poposcerint, dicemus eos potius esse culpabiles, qui custodiam non habuerint filiarum. Oportet enim Beniamitis iram cedere, qua iam circa eos usi sumus im̃ mensa. His itaq; consentientes, decreuerunt Beniamitas raptu nuptias celebrare. Instante uero festiuitate, illi quidem ducenti uiri determinātes ciuitatem per uineas & loca, in quibus se latere credebant positi, insidiabantur uirginibus uenientibus. Illæ autem cum lusu, nihilq; metuentes, sine custodia properabant. Tunc illi surgentes, tenuere dispersas. Et hoc modo ducentes uxores, ad opera se terræ dederunt, studentes ut ad secundam felicitatem denuo remearent. Hoc itaq; modo tribus Benjamin quum penē tota perisset, Israelitarum sapientia reparata est. Floruit itaq; repente & opulentiaē magnitudine, alijsq; rebus ditata est. Hoc itaq; bellum ita sedatum esse dignoscitur.

Quomodo post afflictionem, Israelitæ rursus impie agentes, opprimuntur à Chananeis, & à Cusardo rege Assyriorum, cui seruiuerunt annis octo, sed postea libertas eis restituta est per Cenez, principantē annis quadraginta. Caput VII.

Horum uero similia etiam tribum Dan ex huiusmodi causa contigit sustinere. Quis ^{Iud. 1. 2. 3.} Israelitæ bellorum iam studium reliquissent, & ad opera se terræ dedissent, Chanaanæi contemnentes eos, nec aliquid se ab eis pati credentes, suum collegerunt exercitum, firmam habentes spem, quasi Hebræos affligerent, & de cætero ciuitates licenter inhabitarent, currusq; faciebant, exercebantur armis, & urbes adinuicem sibi consentiebant. Et de tribu quidem Iuda Ascalonam ciuitatem & Accaron abstulerunt, & alias multas in campestribus constitutas. sed & ipsos Danitas in montana fugere cōpulerunt, nec paululu eis locū in campestribus relinquētes. Et dū illi nec ad bellandum essent idonei, nec terram sibi iam sufficientem haberent, miserunt de suis quinq; uiros ad loca mediterranea, qui terrā inspicerent, in qua habitare de cætero possent. Illi autē non procul à monte Libano, & iuxta Iordanis fontes, circa maximū cāpsū Sidonis ciuitatis uia triū dierū perambulantes, contēplantesq; terrā bonā & nimis huberrimā, significauerūt eis. Quo cū exercitus pcedentes, ædificauerūt illic urbē, Dan cognominatā ab uno filiorū Iacob, ex quo ipsa tribus appellata uidebat. Israelitis autē, & quū iam essent in labore difficiles, & qđ in diuinitatis cultu deficerēt, aduersa pueniebāt. Nam dū fuissent à sua cōuersatione transgressi, ferebant ad libidinē, ut p sua uiuerēt uoluntate, ita ut imminētibus Chananæis, malis oibus

Ciuitas Dan conditur.

Cusardus
rex Assyrio-
rum castra po-
nit contra He-
braeos.

implerentur. iratus est eis igitur deus, & felicitatem, quam innumeris laboribus acquisierant, propter epulas amiserunt. Castra siquidem contra eos agente Cusardo rege Assyriorum, multi pugnantes perierunt, & obsessi fortiter capti sunt, quidam uero propter timorem sponte se illi contradiderunt, & maiora quam possent tributa imposita sibi met exoleuebant, & diuersas iniurias perferebant per annos octo. post quos hoc modo liberati sunt. Cenez quidam de tribu Iuda, uir industrius, prudentiaque fortissimus, responso sibi dato, ne despiceret Hebraeos in necessitate huiusmodi constitutos, sed potius reducere eos ad ius libertatis auderet, paucos quosdam in his laboribus praeceptis diuinis adhibens sibi, quibus tunc in illis rebus positus aut pudor esset, aut quos spes confidentiae nimis acueret, primum quidem Cusardi castra dirupit. Quumque plurimi Hebraeorum ad certamen accederent, eo quod bene eis prior confidentia processisset, cum Assyrijs congressi sunt, eosque ualde persequuti, Euphraten transire coegerunt. Cenez autem quum ipso opere fortitudinis suae praebuisset effectum, principatus accepit honorem, ut populum iudicaret, in quo scilicet quadraginta annis conuersatus est.

Quomodo rursus populus Israel annis decem & octo seruiuit Moabitibus, & a quodam Aoth nomine, a seruitute liberatus est, eo principatum annis octoginta tenente. Caput VIII.

Iudicum 3.

De quodam iu-
uenculo Aoth
nomine.

HOc autem moriente, denuo res Israelitarum sine principe uexabantur. Et dum honorem deo non ferrent, nec legibus obedirent, magis ac magis afflictionibus subiacebant, ut Eglon rex Moabitarum despiciens inhonestam conuersationem eorum, bellum eis inferre praesumeret, & multis eos praelijs obtineret ac subderet, & omnem potestatem eorum prorsus humiliaret, eosque iuberet tributa persolvere. Constituens autem sibi met regnum in Iericho, nihil mali reliquit, quod populo non imposuit, eosque ad inopiam usque perduxit annis decem & octo. Misertus autem deus in his quae patiebantur, & eorum supplicationibus inclinatus, ab iniuria Moabitarum hoc modo eos eripuit: Quidam iuuenculus nomine Aoth, de tribu Benjamin, ex patre Gera, audaciaque fortissimus, & corpore ad opera exercenda robustus, in laeva manu maximam fortitudinem habens, quum in Iericho habitaret, Eglon regi factus est notus, muneribus eum placans, ita ut per haec etiam ceteris qui erant circa regem, charus existeret. Aliquando autem cum duobus famulis munera regi ferens, latenter gladio in dextro femore ligato introibat ad eum. Erat autem aestatis tempus. Quumque iam dies medius esset, regiae quiescebant custodiae, & propter aestum, & cunctis ad prandia recedentibus. Quum ergo iuuenculus Egloni munera praebuisset, conuoranti in quodam loco caloris temporibus opportuno, eius secretum petijt. Aderant autem soli famuli regis. Quumque rex famulos abire iussisset, & quasi Aoth loqueretur, & sederet super solium suum, & Aoth terror ingressus fuisset, ne eum fortissime percutere non ualeret, relaturum se ei ex dei praecepto somnium dixit. Quumque ille laetus pro somnii recitatione de solio surrexisset, Aoth eum in corde percussit, & gladium derelinquens, egressus est, & clausam ianuam dereliquit. Ministri uero quiescebant, credentes regem in soporem conuersum. Aoth uero Ierichuntinis latenter hoc indicans, exhortabatur eos, ut suam defenderent libertatem. At illi gratissime hoc audientes, tubis utebantur. Mos enim patrius est, his populum conuocari. Ministri itaque Eglon diu quae ei contigerant, ignorantes, quum iam ad uesperasceret, metuentes ne quid ei inopinabiliter accidisset, in eius cubiculum sunt ingressi: eumque mortuum comperientes, in stuporem conuersi sunt: & antequam sua castra colligerent, Israelitae super eos irruit multitudo. Et alij quidem repente perempti sunt, alij in fugam uersi, tanquam in terra Moabitide liberandi. Erant autem peremptorum ultra decem millia. Viri autem Israelitae praecipue occupantes Iordanis transitum, eorum multos interfecerunt, & nullus eorum manus eua sit. Et Hebraei quidem hoc modo ab istorum seruitute liberati sunt. Aoth autem ob hanc causam principatu honoratus a plebe, defunctus est, dum hanc potestatem per tempus octoginta tenuisset annorum, uirtutumque etiam praeter hanc causam maxima laude dignus existens. Et post hunc Sangor filius Anath, electus ad principatum, primo anno uitam expleuit.

Eglon confon-
ditur.]

Quomodo Chananeis eos in seruitutem redigentibus per annos uiginti, liberati sunt per Barachum & Deborah prophetisam, qui eorum principes fuerunt. Caput IX.

Igitur Israelitæ calamitates quas passi fuerant, non colendo deum, nec legibus eius obediendo, correptionem non assignantes dei, antequam à Moabitarum seruitio reseraret, à rege Chananaeorum labin, nomine, subiugati sunt. Hic autem ortus quidē uidebat de ciuitate Asorte, quæ posita est super paludem Samachonitidem: habebatque armatorum tercentum millia, equitum decem millia, curruum tria millia possidebat. In hac itaque militia dux erat Sisara, apud regem honore primus. Qui conueniens ad Israelitas, uehementer afflixit, ita ut tributa eis imponeret. Qui uiginti quidem annis hæc soluere passi sunt, cum nec ipsi per infelicitatem suam saperet, & deus maiori tempore eos dominari uellet propter eorum iniurias & ingratiuitudines nimis multas. De cætero autem temperantes à malis suis, & agnoscentes has calamitates sibi pro legum contemptu uenisse, quandā prophetissam nomine Debora, quod nomen Hebraica lingua significat apē, rogauerunt ut deprecaretur deum, quatenus misericordiam haberet eorum, nec despiceret eos à Chananaeis oppressos. Deus autem annuit eorum saluti, & ducem elegit de tribu Nephthali Barachum: quod nomen coruscationem Hebræa lingua significat. Euocans igitur Debora Barachum, iussit eum eligere decem millia, & ad hostes procedere: præsumebat enim prædicente deo & uictoriam promittente. Cumque Barachus dixisset, non se exercitum fore ducturum, nisi & illa quoque una procederet, irata dixit: Tu quidem cedis mulieri dignitatem quam deus tibi contulit, ego uero non refutabo. Et congregantes decem millia uirorum, castrametati sunt apud Thabor montem. Quibus Sisara, rege præcipiente, obuiam uenit: & non procul ab eis castra fixit. Cumque Israelitæ & Barachus obstupescerent multitudinem hostium, de fuga iam cogitarent, Debora retinebat eos, & ipsa die dimicare præcipiebat, uictoresque eos deo auxiliante pollicebatur. Congressis ergo atque permixtis, eis imber magnus influxit. Et aqua nimia simul & grando, & pluuia in faciem Chananaeorum uersa, & uentus eorum aspectibus imminebat, ita ut arcus eorum & fundibula inutiles fierent, & armati pro frigore uti gladiis non ualerent. Israelitis uero tempestas immissa post terga, minus nocebat, quia auxilio dei sumebant ualde fiduciam, & hostes in medium circundantes, multos eorum interfecerunt. Et alij quidem ab Israelitis exterriti sunt, alij uero equis excussi proprijs, ceciderunt, ita ut etiam multi eorum conculcati curribus, morerentur. Sisara uero exiliens de curru, cum uideret fugam exercitus sui factam, fugiensque uenit ad mulierem quādam Cenezitarum, nomine lahel. Quem rogantem ut celaret eum, suscepit, & petenti poculum lactis dedit. Erat enim fatigatus. Et cum nimis bibisset, conuersus in somnum est. Illa uero dormienti ferreum clauum per tempus immisit: & cum malleo percussum ad terram usque deposuit: & hominibus Barachi post paululum uenientibus, eum ostendit terræ confixum. Sic ergo uictoria constitit secundum ea quæ à Debora dicta sunt, ut per mulierem hic triumphus accideret. Barachus autem agens exercitum super Asorte, obuiam uenientem interemit labin, & cadente principe, ciuitatem usque ad fundamenta dericiens, princeps fuit Hebræorum per quadraginta annos.

¶ Quomodo pugnantes Amalechitæ contra Israelitas uicerunt, eorumque prouinciam afflixerunt annis septem, quos liberauit dominus per Gedeon, qui super populum annis fuit quadraginta.

Caput X.

Eodem itaque tempore moriente Baracho & Debora, post hæc Madianitæ rogantes Amalechitas & Arabes, castrametati sunt super Israelitas, & congressos sibi met uiri pugnaces interemerunt: eosque manibus alligantes, cuncta deprædabantur. Hoc autem faciētibz illis per annos septem, Israelitarum populus per montana collectus est, & campestria dereliquit, foueas quasdam & speluncas facientes, in quibus fugientes ab illis possent quodammodo liberari. Nam Madianitæ æstatis tempore agentes exercitum, per hyemē Israelitas colere terram mittebant, ut laborantes comprimere facillime possent. Erat igitur fames, & ciborum maxima difficultas. Tunc ergo conuersi ad dei preces Hebræi, ut eos eriperet, exorabant. Gedeon autem lassi filius de tribu Manasse, paucos manipulos spicatum ferens, latenter eos terebat in torculari, cum metueret hoc publice in area facere propter hostes. Tunc uisio apparuit ei in forma iuuenuli, dixitque eum felicem & charum deo, & hoc eē maximum eius propiciationis indicium, eo quod tunc uideretur pro area torculari. Quomodo præciperet eum fiduciam habere, & festinare, quatenus defenderet libertatē, Gedeon.

Iudicum. 6.

Quomodo populum ab Amalechitis liberauerit Gedeon.

Iudicium. 7.

Trecēti aquā
manibus bi-
berunt.

Ille hoc impossibile sibi esse dicebat, quando & tribus ex qua esset, multitudine priuaret, & puer esset ad tantarum rerum opus infirmior. Deus autem quod decrat, se impleturū esse dicebat, eoq; duce Israelitis se uictoriam præbaturum. Et quum hoc Gedeon quibusdam iuuenibus enarrasset, creditumq; fuisset ei, & repente ad certamina decem millium uirorum uideretur præparatus exercitus, affuit Gedeoni per somnium deus, & imbellē naturam hominum sibi placere declarauit, & quod esset fortitudine præcipua, recitauit, ut uictoriam non sibi, sed deo proprie reputarent, & tanquam si multo dignoq; hoc gereretur exercitu, & crederent certo, quia eius auxilio uictoriæ opus fuisset impletum: præcepitq; ut circa medium diem in solis ardore ad fluuium uenire faceret exercitum, & eos quidem qui inclinati biberent, magnanimos æstimaret: qui uero cum festinatione turbæque biberent, eos crederet hostium formidine detineri. Et cum Gedeon secundum iussio nem dei hoc adimpleset, trecēti uiri reperti sunt, qui aquam manibus cum timore & turba lambent. Dixitq; deus, ut istos ducens, hostes adiret. Posuerunt itaque castra super Iordanem, die altera transituri. Et cum Gedeon cum timore cōsisteret die quo ei prædictum fuerat, ut nocte hostes inuaderet, uolens eum deus à formidine reuocare, præcepit, ut sumens unum militem, iuxta tabernacula Madianitarum accederet, ab eis consiliū umbelli, confidentiamq; sumpturus. Obediens autem & sumens proprium famulum nomine Phara, accedensq; ad quoddam tabernaculum, inuenit uigilantes in eo, & iuuen culum aliquem suo commilitoni somnium recitantem, ita ut Gedeon audiret. Erat enim huiusmodi uisio quam dicebat, quasi uidisset panem hordeaceum, qui pro uilitate sua inco mestibilis esset hominibus, per exercitum reuolutum, regis apprehēdisse tabernaculum, necnon & cætera deiecis se. Ille uero uisionem interitū exercitus significare prænu nciauit, dicens unde etiam ei hoc uideretur: Omne, inquit, semen quod uocatur hordeaceum, con stat esse uilissimum. & inter omnem populum Israelitæ uidentur abiecti uelut genus hor dei, & apud Israelitas nunc Gedeon exultat, & eius exercitus. Quod uero panem te uidere dixisti qui tabernacula nostra uastauit, metuo ne deus contra nos Gedeoni uictoriam cō donarit. Gedeon autem somnium audiens, spem magnam habuit pariter & fidutiam, in sinitq; suos armari, narrans eis etiam hostium uisionem. Illi uero in his qui dicta fuerant præparati sunt, & circa primam uigiliam Gedeon suum deducebat exercitum in tres diuisum, portabantq; cuncti uacuas pharetras & lampades ardentes, quatenus grauis hosti bus uideretur inuasio, & in dextra manu cornua ferebant, quibus pro tubis utebantur. Multum itaque locum hostium tenebat exercitus, habebatque multitudinem camelorum, & secundum gentium morem pascentes, in uno circuitu erant omnes. Hebræis autem prædictum fuerat, ut dum uenissent circa hostium castra, signo dato, tubis canerent, pharetrasque concutientes cum lampadibus, impetum facerent, cum laudibus iubilantes, quod uictoriam deus Gedeoni conferret. Quod quum fecissent, turba comprehēdit homines adhuc dormientes. (erat enim nox) & hoc deus fieri ita præceperat, suntq; perempti pauci quidem ab hostibus, plurimi uero à semetipsis, eo quod linguis propriis discordarent. Nam dum fuissent in turbam redacti, unusquisq; perimebat proximum, dum eum crederet inimicum, & facta est magna cades. Fama uero uictoriæ Gedeonis ad Israelitas perueniente, cuncti simul armati sunt, persequentes hostes, & comprehēderunt eos in quadam conualle scopulis ualde circumdata, quā transire non possent. & circumstantes occiderunt omnes, duosq; simul reges Oreb & Zeb. Reliqui uero duces relictos milites colligētes, qui erant quasi octo & decē millia, castrametati sunt multo procul ab Israelitis. Gedeon autē labore nō fessus, sed persequens cū omni exercitu, eisq; cōgrediens, hostes uni uersos funditus interemit, & reliquos duces Zerbin & Zarnon apprehēdens, captiuos duxit. Mortui sunt in ea pugna Madianitæ & Arabū, qui eis solatia præbuerunt, quasi centū & uiginti millia, multaq; præda auri & argenti & uestium & camelorum & subiugalium, Hebraicæ tunc est collata uictoriæ. Gedeon autē ueniens in Ephrem propriam regionem, occidit quoq; Madianitarum reges. Tribus autem Ephrem ex qua erat Gedeon, cum grauit ferret, quod cū eo minime dimicasset, exercitum super eum festinabat inducere: cur eis non indicasset quando hostes inuaserat. Gedeon uero quum esset humilis animo & omni uirtute summus, dicebat non se autoritatis suæ consilio, præter eos contra hostes,

sed deo iubente, pugnas: uictoriam uero non minus eorum quam sui laboris esse fatebatur. His ergo sermonibus eorum mitigans iram, plus Hebræis profuit quam hostiū prædicta, eosq; à præcipitio intestinæ seditionis eripuit. Iniuriæ tamen huius poenam illa tribus excepit, quam scilicet opportuno tempore declarabimus. Gedeon itaq; principatum ponere uolens, coactus retinuit illum annis iugiter quadraginta, populi iura disponens: & diuersis ad eius iudicia concurrentibus, quæcunq; dixisset, firmissime omnia seruabantur. Qui quum senex defunctus fuisset, in Ephrem regione sepultus est.

*¶ Quomodo Abimelech filius Gedeonis ex concubina, mortuo patre arripuit principatum, interfecit cum
his fratribus suis, excepto uno: & de poena quam exoluit pro fraterna cede. Caput XI.*

IS habuit quidem filios liberos, septuaginta, plures em habebat uxores: naturalem uero unum de concubina Droma, nomine Abimelech, qui post mortem patris pergens in Sichem ad cognationem suæ matris unde fuerat orta, & sumens ab eis pecunias, quoniam iniquitatum magnitudine uidebantur insignes, cum eis ad paterna quoq; tecta regressus est, & omnes fratres occidit, absq; solo loathan. Hic enim fugæ beneficio est liberatus. Abimelech autem assumpta tyrannide, dominum se pro legitimis filiis in his quæ uellet facere, declarauit, quod uehementer iustitiæ præsulibus erat acerbum. Igitur dum quodam tempore publica in Sichem festiuitas esset, cunctaq; illic multitudo consisteret, frater eius loathan, quem fugisse prædiximus, ascendens in montem Garizin, qui Sichimorum supereminet ciuitati, clamauit: & multitudine præbente silentium, petijt, ut quod diceret, libenter audirent. factoque silentio, dixit quod arbores facto sui consilio humana uoce petissent ficum, ut super eas regnaret. Qua denegante, eo q; honore fructus proprii frueretur, nec alium querere deberet extraneum, arbores rursus cogitationem regni non reliquerunt, uisumq; eis est, ut honorem uiti præberent. Sed & uitis eisdem uerbis quibus ficus usque respuit regnum. Hoc ipsum facientibus & oliuis, rhamnus, quam arbores petierant ut regnum sumeret super eas (hoc enim genus est inter ligna, quod habet ignem proferendi naturam) promisit se regnum suscipere, & insigniter imperare, ita tamen, ut sub eius umbra requiescerent. Si uero ei contraria forent, eius igne concremarentur. Hæc autem, inquit, non risus causa dico: sed quoniam multorum bonorum experti Gedeonis, ea quæ nunc geruntur, despiciunt, uidentes Abimelech principem hi qui meos cum eo fratres interemerunt, cum utiq; nihil ab igne differat. Quumq; talia dixisset, abscessit, & habitauit latenter in montibus annis tribus, timens Abimelech. Post non multum uero temporis Sichimitæ poenitentes pro nece filiorum Gedeon, expulerunt ab urbe Abimelech, pariter & a tribu. Ille uero cogitabat affligere ciuitatem. Tempore uero superueniente uindemiæ, metuebant colligere fructum, ne quid eis Abimelech faceret mali. Veniente uero ad eos quodam principe, Gaal nomine, cum armatis cognatisq; suis, Sichimitæ poposcerunt sibi ab eo præberi munitionem, donec uindemias congregarent. Quo eorum faciente petitione, procedebant ad opus suum, & cum eis Gaal suos ducebat armatos. Cumq; fructus fuisset cum securitate collectus, & canentes per singulos choros, Abimelech aperte iam præsummerent blasphemare: sed & principes insidijs loca ciuitatis apprehendentes, multos Abimelech latenter interfecissent: Zebul quidam princeps Sichimitarum cum esset extraneus Abimelech, ea quibus populum Gaal exacuebat, Abimelech missis nuncijs, indicauit & monuit, ut insidias poneret ante urbem, seq; suasurum dicēs Gaal ut egrederetur de ciuitate. quo facto, irruere super eum deberet Abimelech, & agere ut in eo se defenderet: et deinceps sibi met populi amicitias collocaret. Quumq; Abimelech in insidijs resedisset, & Gaal incaute commoraretur in suburbano, & cum eo Zebul, uidens paulatim armatos accedere, Gaal ad Zebul ait, insistere sibi met uiros armatos. Quo respōdente, umbraculum esse petrarum, quum magis appropinquarent, uerius hoc aspectu considerans, non umbras esse, sed uirorum dixit insidias. Respōdēsq; ad eum Zebul: Nonne, inquit, tu malitiam Abimelech accusabas? Cur itaq; tuæ uirtutis magnitudinem nō ostendis, & cum eo pugna congredieris? Gaal uero turbatus, congressus est cum Abimelech: & ceciderunt quidam aliqui de eius armatis: ipse uero fugit in ciuitatem, ut alios euocaret. Et denuo Zebul egit, ut Gaal expelleretur ex urbe: accusans eum, quasi contra milites Abimelech mollior extitisset. Abimelech uero cognoscens egressuros ad uindemiam denuo Sichimitas, loca

Iudicum. 9.

Discordia inter
Sichimitas & Abimelech.

circa urbem insidijs occupauit. Quibus procedentibus, tertia quidē pars exercitus apprehendit portas, ut ciuibz auferret ingressum, alij uero dispersos interemerunt, & ubique cædes facta est: & ciuitatem ad fundamenta usq; subuertens, salq; super eius ruinas seminans, uictor discessit. Omnes itaq; Sichimitæ hoc modo perempti sunt. Quicunq; uero p. prouinciā dispersi pericula fugerunt, super quandam petram munitissimā congregati morabantur. Cumq; in ea morari niterentur, uoluntatem eorū Abimelech prænoscens, super eos cum exercitu uenit, collectisq; de sylua lignis, iussit ut hæc etiam exercitus faceret uniuersus. Velociter autem saxo circumdato lignis, subiectus est ignis: & flamma surgente, nullus ex eo saxo defugit, sed unā cum uxoribus & filijs sunt extincti, uiri quidem circa mille & quingenti, reliqua uero nimia multitudo. Et Sichimitas quidem huiusmodi calamitas interemit. Quibus hæc afflictio nata est, eo quod super uirū sibi met utilem, eiusq; genus mala talia protulissent. Abimelech autem Israelitas malis Sichimorum perterrens, præsumebat etiam maiora retentare, & nequaquam uolentia suā modū imponere, donec perderet uniuersos. Veniebat ergo ad Thebes, & ciuitatem quidem factō discursu cepit. Cumq; esset in ea maxima turris, in qua uniuersi confugerant, obsidere hanc uolens, dum proxime uenisset ad murum, sumens mulier quædam fragmentū molæ, caput eius repente percussit. Qui dum cecidisset saucius, armigerum rogauit, ut eum occideret, ne mors eius opus mulieris esse uideretur. Et ille quidem præceptum fecit. Abimelech autem huiusmodi poenam pro fraterna morte, & his quæ in Sichimitas præsumpsisset probabatur, exoluit. Hæc ergo calamitas secundum diuinationem loathan uidetur impleta. Exercitus uero qui cum Abimelech fuit, eo cadente dispersus, discessit ad propria.

Quomodo Israelitæ relinquentes legem dei, opprimuntur ab Ammonitis, quos liberauit dominus per Iephthe Galaaditen, qui tenuit principatum per sex annos.

Caput XII.

Iudicium. 10.

Isræuitarum uero principatum post eum laer Galaadinus ex tribu Manasse percepit, uir & in alijs felix, & filios bonos habens triginta numero, & in equitatu præclaros, et principatum ciuitatum Galaadinarum habentes. Hic duobus & uiginti annis obtinens principatum, senex defunctus est: & sepulturam in Camon Galaadinorum ciuitate promeruit. Res equidem Hebræorum ad inhonestam uitam, & iniuriam dei legumq; scirebatur. Quos Ammonitæ despicientes & Palæstini, magno exercitu prouinciā deuastabāt, omnemq; regionem trans Iordanem detinentes, reliqua comprimere præsumebant. Hebræi uero malis afflictī, ad supplicationes dei conuersi sunt, & sacrificia celebrabant, rogātes eum, ut placatus eorum precibus, ab ira quiesceret. Deus uero placatus, eis suum concessit auxilium. Igitur Ammonitis castrametantibus in terra Galaadinorum, prouinciales occurrerunt, admonente se gentis duce. Erat autem quidam nomine Iephthe, uir uirtute paterna potens ad exercitum dispensandum, quem sub mercede poscebant. Ad hūc ergo mittentes, rogabant ut cum eis pugnaret, promittentes ut ei cuncto tempore principatum exercitus sui concederent. Ille uero nequaquam precibus obediuit, culpans eos, qd non ei præbuisent auxilium, dum iniustitiā perpeffus aperte fuisset à fratribus. Non em̄ consanguineus eis erat, sed peregrinus. Cuius utiq; matrem propter amoris ardorem filijs superinduxerat pater. Hunc ergo fratres expulerant, despicientes eius infirmitatem. Et ob hoc in prouincia Galaaditica morabatur, & om̄es de longe ad se uenientes, sub mercede propria retinebat. Illis uero supplicantibus, atq; iurantibus omnem principatum se ei fore præbituros, tandem aliquando consensit: & uelociter diligentia rerum habita, in urbe Masphat exercitu constituto, legationem misit ad regē Ammonitarum, causam eius inuasionis accusans. Ille remittēs, potius Israelitarum accusabat egressum ex Aegypto, petebatq; ut ab Amorrhæa recederēt, quasi patrum eius à tempore antiquo fuisset. Cui respondens Iephthe, ait, quod irrationabiliter progenitores Israelitarum de Amorrhæa culparet, sed potius eis gratias agere deberet pro Ammonitide terra sibi concessa, quod dū possibile fuisset secundum Mosis iussionem ut eam tollerent, isti eos illic degere permisissent, quam post annos trecentos dei auxilio reparauerant, ob quam rem pugnaturum se fore dixit. Et hæc quidem effatus, legatos abire permisit. Ipse uero deum pro uictoria de-

Votū Iephthe precatus, & sacrificium promittens, ut si uiuus reuerteretur, quicquid ei prius occurreret, immolaret, congressus copiose uicit, & occidens hostes, persequutus est usq; ad Ama-

monitidem ciuitatem. Et inde digressus in Ammonitem, multas uastauit urbes, prædāq; collegit, & à seruitute domesticos liberauit, quam decem & octo sustinuerat annis. Reuersus autem, calamitatem incurrit, nullo modo præcæ felicitatis æqualem. Nam ei filia uni genita & uirgo, tunc primitus cum uenerat, occurrit. Qui grauiter ingemiscens, magnitudine tanti doloris afflictus, filiam sibi obuiam uenisse culpabat, quam sacrificadam deo deuouerat. Quæ tamen illo casu non doluit, p. patris uictoria & ciuit. libertate moritura. De filia Iephthe. Retinere autem duos menses sibi concedi, ut iuuentutem suam cum ciuibus lamentaretur, et tunc uotum perferret. Quo tempore transcunte, filiam pater immolauit, nec legitimum faciens holocaustum, nec deo charum, non utiq; deliberans apud animum suum, qualis apud ceteros huius facti causa uideretur. Igitur cum tribus Ephrem super eum exercitum niteretur inducere, eo quod bellum Ammonitarum eis non indicasset, sed uoluisset Iudicum. 12. solus & prædam habere & gloriam, hoc modo satisfaciebat, dicens: quod primo quidem non eos latuisset cognatorum oppressio, sed etiam uocati ad auxilium, non uenissent, cum oporteret eos ante preces occurrere. Deinde dicebat, quod hostibus quidem iniuste pugnantibus non præsumerent resistere, postea uero cognatis inferre bella tentassent, & interminatus est, si non temperarent à talibus, deo auxiliante ab eis poenas exigeret. Quibus dum satisfieri non potuisset, sed contra eum cum exercitu à Galaadina terra ueniētes, pugnant, amplius eorum dilatauit interitum, & persequens fugientes, & præoccupans exercitu præmissio uada Iordanis, penè quadraginta duo millia uirorum occidit. Ipse uero cum principatum tenuisset sex annis, defunctus est & sepultus in Sebeth patria sua, quæ est in terra Galaaditide. Mortuo uero Iephthe, tenuit principatū Absan de tribu Iuda ciuitatis Bethlehem. Hic filios habuit nonaginta masculos, & reliquas uirgines: quos omnes dimisit uiuos, filias uiris tradens, & filiis dans uxores. Qui dum nihil egisset in septē annis sermone & memoria dignum, in senectute defunctus est, & sepulturam in patria sua propter. Igitur Absan ita moriente, neque is qui post eum decem annis habuit principatum, nomine Elon, de tribu Zabulon, aliquid egit uirtute præcipuum. Post hunc Abdon Hilonis filius, de tribu Ephraim, ciuitate Pharathonitarum existens, principatum tenuit, qui pro sola eruditione poterit habere memoriam, nullumq; opus propter pacem rerumq; licentiam nec ipse clarum exercuit. Hic autem filios habuit quadraginta, & alios ex eorum semine descendentes, triginta, erantq; simul omnes septuaginta in equis exerciti. Quos omnes superstitēs derelinquens, in senectute defunctus est, & inopinabilem in Pharathone promeruit sepulturam. Hoc aut mortuo, Israelitis Palæstini pualuerūt, ita ut ab his per quadraginta annos tributa perciperent: à qua seruitute hoc modo liberati sunt.

¶ *Prænuntiatio natiuitatis Samson, & fortitudo eius, & quantorum malorum autor fuerit Palæstinis.*

Caput XIII.

Quidam Manue de tribu Dan, inter paucos egregius, & patriæ sine dubio primus, Iudicum. 13. habuit uxore forma pulcherrimā, & quæ inter centū cōprouinciales foeminas eminebat. Et cum filios non haberet, grauiter ferens, deum pro chara successione rogare cœpit, in suburbano suo in campo maximo frequenter adueniens cum uxore. Erat autem & nimius in uxoris amore, & ob hoc sine temperatione zelotypus. Et cum quadam die mulier esset sola, apparuit ei angelus dei, pulchro iuueni similis & procero, eiq; masculum filium futurum dei prouidentia nunciauit, qui foret optimus, & fortitudine præcipua clarus, à quo crescentes Palæstinos comprimendos asseruit, monuitq; ut eius cornæ minime tonderentur, nullumq; potum nisi aquæ deo præcipiente, esse bibiturum. Et cum hæc dixisset, abcessit. Illa uero marito uenienti indicauit angeli uisionem, admirado iuuenis pulchritudinem atque proceritatem, ita ut ille zelatus in eius laudibus obstupesceret, & suspicionem quasi de extraneo eius amore conciperet. At illa uolens irrationabilem eius tristitiam mitigare, rogauit deum ut angelum denuo destinaret, quatenus maritus inspiceret. Et iterum per dei gratiam angelus uenit in suburbano illorum, & apparuit mulieri, uiro remoto. Quem rogabat, ut sustineret donec maritum adduceret: permittente angelo, Manue uocatus aduenit. Quem cum uidisset, nec tunc à suspitione cessauit, rogauitq; ut quæcunque uxori eius dixerat, illi pariter declararet. Et quum dixisset angelus, sufficere ut nosset illa quæ dixerat, rogabat eum, ut ei manifestaret quis esset, quatenus filio nato,

gras ei & munus offerrent. Illo autem dicente, quod nihil horum indigeret, nec ob hanc causam futurum eis filium nunciaret, dum primitus non annuisset, postea eo precibus insistente, concessit, ut aliquid ei dono daret. Tum Manue occidens hœdum, cumque coquendum uxori præbēs, attulit ei. Dum gestum hoc fuisset, præcepit ut poneret supra saxum, & panes & carnes absque uasis. Quo factò, uirga quam tenebat angelus, tetigit carnes, & igne protinus emicante, carnes cum panibus sunt absumpti. Tunc angelus super fumum, quasi in curru, eis ad cælum ascendere uidebatur. Quumque Manue metueret, ne quid ei propter uisionem delproueniret aduersum, cum uxor ut confideret, confortabat, & pro sua utilitate deum se uidisse fatebatur. Quum ergo concepisset, custodiam habuit mandatorum: natumque puerum appellauit Samson, quod nomen significat robustum. Crescebatque puer uelociter: & tam per abstinentiam ciborum, quam capillorum remissionem propheta iam futurus agnoscebatur. Hic itaque ueniens cum parentibus ad Thamna Palæstinorum ciuitatem, dum celebraretur ibi festiuitas, uirginem prouincialium concupiuit, rogauitque parentes ut ei puellam peterent in uxorem. Quibus negantibus, eo quod esset de alienigena gente progenita, deumque dicentibus ei nuptias Hebræas congruas præbiturum, uicit eius petitio ut ei uirgo desponsaretur. Dumque frequenter ad eius parentes iret, occurrit leoni, & & quum esset inermis, tenens eum manibus suffocauit, & in sylua interiori extra uiam proiecit. Rursumque dum iret ad puellam, inuenit examen apum, fauum mellis in leonis illius ore fecisse, & tollens exinde tres fauos mellis, cum donis reliquis, quæ portabat puellæ contradidit. Quumque Thamnitæ omnes essent in epulis nuptiarum, metuentes fortitudinem iuuenis, triginta circa eum pubertate præcellōs constituerunt: sermone quidem uelut socios futuros, opere uero custodes, ne quid uellent forte committere conuiuiorum satietate crescente. Cumque in ludo consisteret, qualia solent tali tempore prouenire, Samson ait: Proponam uobis parabolam, & si solueritis mihi septem diebus propositam quæstionem, lineas singulas & totidem stolas propter honorem uestræ sapientiæ me dante percipietis, & cum hac largitate gloriam quoque & lucrum sapientiæ possidebitis. Illisque petentibus ut diceret, ait: Qui cuncta uorat, cibum genuit de semetipso suauem, licet ipse sit nimis insuauis. Illis autem per tres dies quæstionem non ualentibus inuenire, & dicentibus puellæ, ut à uiro cognoscens, eis annuntiaret, cui etiam minati sunt incendium, nisi hoc studeret implere, Samson puellæ roganti ut diceret, primum quidam restitit. Quumque illa nimis insisteret, & ad lachrymas peruenisset, & indicium hoc esse quereretur, quod eam Samson minus amaret, indicauit ei quemadmodum leonem interfecisset, & quomodo apes in ore eius inueniens, tres fauos mellis portasset ei. Et ille quidem nihil dolosum metuens, omnia declarauit: illa uero sermonem hunc petentibus rursus, exposuit. Septima uero die, quum tempus esset, ut propositam exoluerent quæstionem, antequam sol occumberet conuenientes, dixerunt: neque à leone comprehensis quicquam insuauius esse, neque dulcius utentibus melle. Quibus Samson respondit: Nec quicquam aliud muliere dolosius, quæ uobis meum exposuit uerbum. Et illis quidem dedit quæcumque promiserat, facta præda Ascalonitarum qui ei pariter occurrerunt. nam & isti Palæstini sunt. Ille uero nuptias refutauit, & puella quidem quæ eum prouocauit ad iracundiam, duxit eius amicum. Pro qua iniuria exasperatus Samson, deliberauit ut Palæstinos omnes cum ei affligeret. Cumque esset tempus æstatis, & fructus messium præparatus astaret, comprehendens trecentas uulpes, & caudis earum ligans ardentes lampades, dimisit in messes Palæstinorum, & hoc modo eorum depopulatus est fructus. Palæstini uero scientes esse opus Samson, & causam pro qua talia perpetrasset, miserunt principes in Thamna, uxoremque eius cum parentibus suis peremerunt, tanquam qui mali huius autores existarent. Samson autem cum multos in Palæstinorum campestribus occidisset, habitabat in Echan. est enim saxum ualde munitum in tribu Iuda. Palæstini siquidem contra tribum Iuda castrametati sunt. Illis uero dicentibus non sibi met inferri iuste supplicium propter delicta Samson, dum utique tributa persoluerent, dixerunt, ut si nollent hæc pati, Samson contraderent alligatum. Qui uolentes euadere, uenerunt ad secessum ubi Samson habitabat, cum tribus millibus armatorum; & culpautes eum pro his quæ contra Palæstinos ui-

Natus
Samson.

Iudicum. 14.

Samson leonem suffocat

Quæstio
Samsonis.

Iudicum. 15.
De trecentis
uulpibus.

hos egerat, qui possent omni generi Hebræorum calamitates inferre, rogabant ut descenderet, quatenus eum cōditioni illorū contraderent, poscebantq; ut hoc sponte perferret. Qui quum iusiurādum accepisset, quod nihil ei plus fieret, quā ut hostibus traderetur, descendens de secessu, semetipsum contribulium suorum potestati contradidit, ibiq; eū duobus funibus alligantes, ducebant ut traderent Palæstinis. Et quum in quendam locū uenissent, qui nunc Maxilla nuncupatur, propter fortitudinem quæ in Samson uidebatur effecta, quum nomen primitus non haberet, non procul Palæstinis castrametātibus, & occurrentibus cum gaudio & clamore, tanquam ea quæ cupiebant, desiderabiliter adimpleissent, dirumpens uincula Samson, & arripiens asini maxillam, quæ in præsentī iacebat, in hostes inuectus est, & percutiens eos cum maxilla, quasi mille quidem peremit, alios uero turbatos in fugam uertit. Samson igitur plusquam oportebat exultans, nō dei cooperatione credebat hoc factum, sed suis uiribus ascribebat, eo quod per maxillam alij quidem hostium occiderunt, alij uero in fugam sunt uersi. Qui dum siti fortissima teneretur, considerans quod nihil est uirtus humana, & dei cuncta esse testatus, rogabat, ne propter hæc irascens, cum traderet inimicis, sed ut potius illi auxilium in necessitate conferret, & à malis eriperet. Cuius precibus misertus deus, fontem circa quandam petram de asini maxilla suauem copiosumq; produxit. Vnde Samson ipsum locum uocauit, Maxillam, & hactenus hoc nomine nuncupatur. Post hanc pugnam Samson despiciens Palæstinos, uenit in Gazam, & in quodam diuerforio morabatur. Agnoscentes ergo Gazæ principes eius præsentiam, fecerunt insidias ante portam, ut egrediens non lateret. Samson uero dum hoc cognouisset, circa mediam noctem surgens, eruit portas, ipsasque claustras simul & uectes, & alia earum ligna super humerum tollens, & super montem Hebron deferens, collocauit. His ita gestis, transcendebat iam leges patrias, & edicta propria requirebat, mores imitando peregrinorum, quod ei initium malorum fuit. Concupiscēs enim mulierem meretricem, nomine Dalilam, apud Palæstinos habitantem, cum ea desebat, unde tunc iudices Palæstinorum uenientes ad eam, promissionibus astrinxerunt, ut à Samson disceret, quæ causa fortitudinis eius esset, per quam uinci non posset. Illa uero circa potum & huiusmodi consuetudines constituta, dum miraretur eius actus, artibus agebat ut agnosceret, quemadmodum tanta uirtute præcelleret. Samson autem dum adhuc sapientia fortis esset, fallebat eam, dicens: Si septem uinearum palmitibus, qui adhuc flecti possunt, uinctus fuero, cunctis infirmior ero. Illa ergo tunc quidem tacuit, postea uero indicans principibus Palæstinis, celauit aliquos militum intra domum, & dormientem Hebræum arctissime palmitibus alligauit: deinceps excitans eum, dixit insistere aliquos super eum. Ille ruptis palmitibus, tanquam contra inimicos nitebatur insurgere. Tunc mulier eo sibi loquente, grauiter se ferre dicebat, si propter incredulitatem fauoris sui, & tanquam non celaturæ quod ei proderet, nollet ei dicere ueritatem. Quumq; rogantem rursus falleret, dicens septem sese funibus alligatum, perdere fortitudinem, dum & hoc quoque faciens, nihil egisset, tertio alligari comas suas, dixit. Quum uero neque hoc facto uerax inueniretur, nimium supplicanti ad ultimum, quum iam ei calamitas immineret, uolens præstare, Dalila ait: Mei deus curam habet, & eius prouidentia natus, has nutrio comas, iubente deo, ne tondear. mea siquidem fortitudo in harum augmentis est. Hoc illa cognoscens, abradis crinibus eius, eum tradidit Palæstinis, cum iam nō ualeret ab eorū se inuasiōe defendere. Qui auferentes eius oculos, ligatum circumduci ubiq; fecerūt. Procedēte uero tempore, coma Samson creuit: & dñs esset festiuitas publica Palæstinis, et principes atq; nobiles simul epularent in fano, cuius culmen duæ columnæ portabāt, ad ductus est ibi Samson ad conuiuīū, ut omnes ei illuderent. Ille crudelius hoc arbitratus, eo qd ab iniurijs defendere se nequiuerat, puero ducenti se persuasit, ut duceret eum quo post laborem requiesceret, & post abiret cum eum ad columnas reclinaret. Vbi dum aduenisset, cōmouit eas, simulq; cuncta destruxit, subuersisq; cū fano columnis, tria millia hoīm sunt extincta, inter quos & Samson una defunctus est, cū tenuisset principatū Israhelitarū annis uiginti. Dignum est igitur laudare uirtutem & fortitudinem, & magnanimitatem huius uiri etiam circa mortem, & iram quam usque ad finem sui contra hostes exercuit.

Iudicum. 16.

Samson Palæstinis traditur.

Nam quod a muliere captus est, humane nature oportet ascribere, quæ est ad uitia facilis, uirtutis uero eius coronam memorabilia necesse est habere præconia. Cuius cognati summes corpus, sepelierunt in Saraa regione cum cognatis eius.

HISTORIA RVTH.

¶ Post mortem Samson, præfuit Israelitis Eli sacerdos, & de Noemi uxore Elimelech, seu de Ruth Moabitide, quam duxit uxorem Booz, pater Obed, patris Iesse, patris David.

Caput XIII.

Ruth. 1.

POST mortem uero Samson, præfuit Israelitis sacerdos Eli. Sub hoc prouinciam eorū apprehendente fame, Elimelech quidam de Bethlechem ciuitate tribus Iuda, famens ferre non ualens, uxorem suam Noemin, & filios ex ea natos, Chelion & Maalon sumens, migravit in terram Moabitarum. dumq; ei cuncta bene procederent, filiis suis Moabitidas dedit uxores, Chelion quidem Orphan, Maalon autem Ruth. Transactis autem annis decem & octo, Elimelech & filij eius in breui defuncti sunt. Noemis autem amare ferens quod ei prouenerat, & desolationem charorum non sustinens filiorum, propter quos & de patria sua uidebatur egressa, rursus reuertebatur ad eam. Audierat enim quod iam prospera de ipsa regione nunciarentur. Cuius nuxus disiungi ab ea nō tolerabant, sed nec ipsa refutando eas, secum proficisci poterat cuitare. Et cum insisterent, exoptas feliciores nuptias eis, quam quibus fuerant iam priuatæ, & filios, aliaq; bona cōferri, eas illuc remeare poscebat, nec cum ea debere proficisci in rebus incertis, & terram propriam deserentes. Et Orpha quidem mansit. Ruth autem cum ei a se recedere persuadere non potuisset, sociam sibi duxit in omne quicquid emergeret. Veniente siquidem Ruth cum socru in Bethlechem, Booz Elimelech cognatus, suscepit eas. Et cum Noemin nomine suo uocaret, ait illa: Iustius Maram me uocate. Significat enim lingua Hebraica Noemis quidem felicitatem, Mara uero dolorem. Ruth itaque tempore messis egressa est, permittente socru, ut spicas colligeret, ut alimentum haberent, uenitq; in agrum Booz. Veniens autem post paululum Booz, uidensq; puellam, propter eam agri præpositum requirebat. Ille uero dum iam ab ea primitus agnouisset, domino declarauit. Qui de fauore socrus atque memoria mariti sibi met copulati gratias agens, & ei experimenta rerum bonarum exoptans, spicas quidem eam colligere noluit, sed metere quicquid posset, & sibi portare permisit, præcipiens uillico, ut nihil eam tollere prohiberet; prandiumq; & potum ei præbuit, dñi mēsores hora competentī comederent. Ruth autem tollens ab eo alphyta, socruī conseruauit, & uespere cum spicis ad eam uenit. Seruauerat autem ei & Noemis partes ciborū, quos ei uicini præbuerant. Narrauitq; ei Ruth ea quæ illi dixerat Booz. Cumq; illa indicasset quod cognatus esset, & propter pietatem ei suam prouidentiam exhiberet, rursus sequentibus diebus egressa est ad colligendas spicas cum ancillis Booz. Veniens autem non post multos dies Booz, cū iā esset messis hordearia maturata, ad areā propriā dormiebat.

Ruth. 2.

Ruth. 3.

Hoc autem cū audisset Noemis, cogitabat quemadmodū cū eo Ruth collocare posset. Iudicabat em̄ utile, si Booz Ruth haberet uxore, misitq; puellā ut circa pedes eius dormiret. Illa uero dñi in nullo nefas esse iudicaret, ut socrus suæ iussioi resisteret, ueniēs ad areā, tūc quidē latuit Booz profundissime dormientē. Excitat⁹ uero circa mediā noctē, requirebat quæ esset. Illa uero suum nomen dicente, & petente ut tāquam dominus eam cubare permitteret, tunc quidem quieuit. Diluculo uero antequam ad opus famuli mouerentur, excitans eam, iussit, ut tollens hordei quantum posset, properaret ad focrum, antequam ibi dormisse uideretur ab aliquibus, dicens castitatem in talibus derogationibus esse seruandam, & maxime quando nihil perpetratur aduersum. De reliquis uero sic ait: Est mihi proximior genere qui te ducere possit uxorem, & si uoluerit, necessarie sequeris illum: quo te repudiante coniugem, te ego secundum leges habebō. Hæc illa socruī referente, securitas eas tenuit, spem habentes, quod pro eis Booz de cætero cogitaret. Ille uero iam mediā die ueniens in ciuitatem, & seniores colligens, mittens etiam, uocauit Ruth atq; cognatum. Quo ueniente, Elimelech, inquit, & filiorum eius hereditatem tenes. Illo confitente hanc sibi proximitatis lege competere, Booz ait: Ergo non ex media parte oportet legum habere memoriam, sed ut secundum eas uniuersa facias. Maalon

Ruth. 4.

enim uxor huc uenit, & sui agri partem obtinere oportet, & uxorem eius secundum leges accipere. At ille Booz & hereditatem & uxorem cessit, cum & ipse cognatus esset de functi, qui & uxorem iam se habere dixisset & filios. Booz itaque testificans seniores, iussit mulieri ut eius calceamentum solueret secundum legem, & in faciem eius expueret. Quo facto, Booz Ruth duxit uxorem, eisq; post annum masculus est filius procreatus: quem Noemis sumens consilio mulierum, uocauit Obed, eo quod in eius seruitute nutriretur. Obed enim Hebraica lingua significat seruiens. Porro Obed habuit filium Iesse, ex quo Dauid, qui regnauit, & principatum suis filiis per uiginti & unam generationes uirorum longo tempore dereliquit. Hæc quidem necessarie quæ de Ruth gesta sunt, explanauimus, ostendere uolens dei potentiam, cui possibile est ad dignitatis maximum culmen euehere quoscunq; uoluerit: & ad quale perduxit etiam Dauid, huiusmodi ortum initium.

Booz Ruth
ducit uxorem.
Genealogia
Dauid.

HISTORIA PRIMI REGVM.

¶ De ortu samuelis prophete, qui prædixit cladem israeliticam, filiorumq; Eli sacerdotis perditionem.

Caput XV.

Hebraei itaque rebus eorum afflictione pergrauatis, bellum rursus ob huiusmodi causam habuerunt cum Palæstinis. Eli sacerdoti erant filii duo, Ophni & Phinees, & circa homines iniuriosi, & circa diuinitatem impij, nulliq; iniquitati parcebant: & alia quidem munera oblatorum propter honorem sibi met sequestrabant, alia uero rapinæ modo tollebant: & mulieribus religionis causa uenientibus contumelias inferiebant, alijs quidem uolentiam facientes, alijs uero persuadentes donis, nihilq; eorum uita à tyrannide pessima differbat. Quorum pater grauiter hæc ferebat. Populus autem quanto non sperabat uenturum dei super eos fore supplicium, tanto uehementius gemiscebatur. Cumq; futuram cladem filiorum eius deus exposuisset, & Eli & Samuel, qui illo tempore puer erat, tunc palam super filiis habuit luctum. Volo itaque primitus de propheta loqui, & postea de Eli filiis enarrare, nec non & infelicitatis causam, quam habuit populus Hebræorum. Helchana uir Leuita, inter medios ciues Ephrem sortis existens, & ciuitatem Ramatham inhabitans, duas uxores duxit, Annam & Fenennam, ex qua etiam ei filii sunt progeniti. Qui tamen Annam, cum esset sine filiis, diligebat. Veniente uero cum suis coniugibus Helchana in ciuitatem Silon, ubi erat dei tabernaculum constitutum, sicut prædiximus, dum eorum uir per epulas uxoribus & filiis distribueret partes, Anna respiciens alterius mulieris filios circa matrem suam, descendit ad lachrymas: & eo quod non haberet filios, ea sollicitudine gemiscebatur: dumq; consolatione uiri contristari prohiberetur, uenit ad tabernaculum, rogans deum ut ei sobolem concederet, filiiq; faceret esse matrem: uotum uouens, ut primogenitum suum ministraturum deo dicaret, nec eum similem cum priuatis hominibus uictum habere permitteret. Et dum in orationibus multo tempore moraretur, Eli sacerdos sedens ante tabernaculum, uelut ebriam abire præcepit. At illa dum nusquam se bibisse fateretur, nec ebriam esse, sed propter sterilitatem filiorum afflictam rogasse deum, fiduciam eam exhortabatur habere in deum, filios donaturum esse promittens. Tunc cum bona siquidem spe ueniens ad maritum, cibum læta percepit, & reuertentibus eis ad patriam, concepit & peperit filium, quem appellauerunt omnes nomine Samuel, quasi à deo postulatū. Quibus uenientibus, ut pro filii natiuitate hostias immolarent, & decimas offerrent, recordata mulier orationis suæ & promissionis quam de filio uouerat deo, tradidit eum Eli dicatum deo, prophetam futurum. crescebatq; eius coma, & potus eius erat aqua. Et Samuel quidem nutritus in templo comorabatur. Helchanæ autem ex Anna alij filij, tresq; filia: progenita: sunt. Porro Samuel pleno iam anno duodecimo, prophetauit. Quæ quodam tempore dormientem, nominatim deus uocauit. Ille uero putans se à sacerdote uocatum, uenit ad eum. Sacerdote uero dicente eum se non uocasse, tertio deus hoc fecit. Quod dum Eli cognouisset, dixit ad eum: Primo quidem Samuel filui, nunc autem dico tibi, deum esse qui uocat, & nota quæ dicat. Cumq; deus iterum locutus fuisset, audiens petijt ut quæ uellet præciperet in nullo eius ministerium dilaturus. Cui deus: quonia, inquit, ades, cognosce futura cladem israelitis, omni narratione & crudelitate maiorem, & Eli filios una die morituros, & sacerdotium à domo Eli esse migrandum. Eli namque plus suos filios etiam contra eorum utilitatem elegit diligere, quam mihi placere. Cumq; iurando cogeret Eli prophetam Samuelem ut ei hoc indicaret, nolebat enim eum con-

1. Reg. 1.
Vita & mo-
res filiorum
Eli.

Anna concipit & parit
Samuelem.

1. Reg. 3.

Verbum domini
ad Samuelem

tristare Samuel tali sermone, tamen eo dicente, certiorum magis habuit expectationem de eorum perditione. Samuel autem magis ac magis gloria augebatur, dñi utique cuncta quæ prophetauit, probarentur esse ueracia.

¶ Quomodo filij israel pugnantes cum Palestinis, ce si sunt: filij Eli sacerdotis in bello pereunt: arca dei capta abducitur: ipse sacerdos comperto quod factum est, de sella corruens mortuus est, cum tenuisset principatum quadraginta annis.

Caput XVI.

I. Reg. 4.

EO siquidem tempore Palestini castra mouerūt super Israelitas, circa ciuitatem Amphet, leuiterq; hoc Israelitis ferentibus, ad potiora uenerunt. Vicerunt autem Palestini, & occiderunt Hebræorum usq; ad tria millia, reliquam uero multitudinem usq; ad castra propria persecuti sunt. De summa uero perditione formidantes Hebræi, miserunt ad seniores atq; pontifices, ut arcam dei adferrent, qua præsentem congressi hostibus præualerēt: ignorantes quanto maior esset q̃ arca, qui eis calamitatē inferre decreuerat. Aderat itaq; arca pariter ac pōtificis filij, quibus p̃ceperat pater, ut si capta arca uiuere uoluissent, ad eius faciem non uenirent. Phinees em̃ iam sacerdotij fungebat officio, patre hoc ppter senectutem sibi met permittente. Quo facto, securitas multa nimis data est Hebræis, tanq̃ per aduentum arcæ possent hostibus præualere. Inimici uero stupecebant Israelitas metuentes arcæ præsentiam, sed utriq; parti non sicut putabant accessit. Facta namq; congressione, uictoria (quam Hebræi sperabant) Palestinis allata est: & perditionem quam illi metuebant, suscipientes Hebræi, cognouerunt frustra se habuisse in arca fidutiam. Repente namq; in manibus hostium deueniunt, & amiserunt usq; ad triginta millia uiroꝝ, inter quos ceciderunt quoq; filij sacerdotis, & arca ab hoste ablata est. Nunciata uero perditione in Silon & arcæ captiuitate per quendam iuenculum Beniamiten, qui interfuerat bello, cuncta ciuitas luctu repleta est. Porro Eli sacerdos sedebat ad portas in altiori sede, & audiēs ciuitatis planctū, atq; putans aliquid noui circa suos effectū, euocato iuene dum cognouisset ea quæ in bello fuerant gesta de filijs, & alijs quæ de exercitu pariter dicebant, leuiter habuit, tanq̃ per deū p̃sciū futuroꝝ: qm̃ ualde ea mala confundunt, quæ p̃ter spem repente pueniunt. Cū uero etiā arcam audisset ab hostibus captam, dolore turbatus, eo q̃ p̃ter spem tm̃ onus accesserat, ruens à sede, defunctus est, dum octo & nonaginta uixisset annos, quorū q̃draginta tenuit principatū. Ea siquidem die defuncta est & cōiunx Phinees eius filij, dñi post casum mariti nequaq; uiuere tolerasset, cui p̃gnanti nunciatus est luctus uiri. Peperit autē filiū septem mensū, quē Ischaboth appellauerunt: quod nomē designat ingloriū, eo q̃ illo tēpore exercitui hm̃i deformitas accidisset. Habuit autē principatum primus Eli ex domo Ithamar, qui fuit unus filioꝝ Aarō. Nam primitus de domo Eleazari sacerdotes erāt, ex quo honorē fili⁹ à patre q̃cipiebat: & Eli Phinees filio suo tradidit. Post quem Abiezer eius filius hunc honorē accepit, quē Buzi suo filio dereliquit. Cui rursus Ozi filius successit suus, & post hunc Eli tenuit sacerdotium, de quo nunc nobis sermo est habitus, cuius genus usq; ad tempora imperij Salomonis hoc habuit, tunc enim sacerdotium ex domo Eleazari denuo receperunt.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS

IVDAICAE LIBER SEXTVS.

¶ Interitus Palestinorum & terre eorum per iram dei, propter arcam quæ ab eis fuerat capta: & quem admodum eam remiserunt ad Hebræos

Caput .I.

I. Reg. 5.

DENTES igitur Palestini captiuam suorum hostiū arcam, sicut ut prædiximus, in ciuitatē Azotum portauerunt eam, & apud deum suum qui uocabatur Dagon, quasi trophæum aliquod posuerunt. Sequenti uero die diluculo ingressi templum, ut deum solenniter adorarent, inuenerunt deum suum circa arcam iacentem: iacebat enim euulsus de base sua, in qua statutus esse uidebatur: quem denuo eleuantes statuerunt, grauiter de eius casu dolentes. Cumq; frequenter uenientes, Dagon inuenirent iacentem, & arcam similiter adorantem, in angustia & confusione grauissima constituti sunt, Nouissime uero Azo

torum ciuitatem atq; prouinciā diuinitus pestis inuasit. Moriebantur enim crudeli passione dysenteria: & antequam uelox eis interitus proueniret, antequam anima bona morte resolveretur à corpore, intestina eorum corrupta corporis putredine ferebantur. Prouinciā uero consurgens multitudo murium deuastabat, ita ut neq; arboribus neq; fructibus abstinerent. Dumq; his malis Azoti tenerentur, & resistere calamitati non possent, intellexerunt hanc sibi cladem propter arcam dei prouenisse, uictoriāq; eius non sibi p̄ bono fuisse. Miserunt ergo ad Ascalonitas, petentes ut arcā ipsi susciperent. Quibus Azotorum supplicatio non fuit ingrata, sed eis quodammodo gratias retulerūt. Arcam uero percipientes, in malis similibus constituti sunt. Secum namq; passionēs Azotorum Ascalonitis arca deuexit. Quam denuo ad alios Ascalonitā miserunt, sed neq; apud illos mansit. Nam cum & ipsi isdem passionibus turbarentur, eam uicinis ciuitatibus tradiderunt. Et isto modo arca ciuitates Palæstinorum quinq; transiuit, quasi prædam quandam exiens passionibus per singulas ciuitates. Desperati uero malis hi qui iam uidebātur experti, & dum audientibus hæc nota fierent, nec arcam ulterius aliqui suscipere uellent, huiusmodi habentes mercedem, ad ultimum cogitabant quemadmodum ea carere possent. Conuenientesq; quinq; urbium principes, Getho & Accaron & Ascalon, necnon & Gazæ & Azoti, tractabant quid fieri conueniret. Et primum quidem placuit, ut arca remitteretur ad suos, cum deus eam proprius uendicaret, & ob hoc pestes illis inferret, urbesq; uastaret. Erant autem qui dicerent hoc quidem fieri non debere, nec falli, ut arcæ passionum causas ascriberent, cum ei potestas huiusmodi aut fortitudo non esset: quando si deus habuisset curam eius, nequāquam tradita fuisset hominibus: sed quiescendum, & causam harum passionum dicebant leuiter tolerandam, quod utiq; non deberent nisi solummodo reputare naturæ, quæ corporibus & terræ & arboribus & omnibus quæ ex ea consistunt, per temporum cursus huiusmodi mutationes ingenerat. Prædictas itaq; sententias consiliū uirorum, qui à priscis temporibus intellectu præcellebant atq; prudentia, superauit: & maxime quando in rebus præsentibus suadere congrua uidebatur, & neq; remittendam arcam neque retinendam esse dicebant, sed quinque simulacra aurea pro unaquaq; ciuitate dedicanda deo pro gratiarum actione, quādo eorum saluti prouiderit, eosq; uiuere fecerit, & à passionibus quibus præualere nō poterant liberarit: totidemq; aureos anulos, & mures, qui eorum regionem depasti fuerant atq; corruperant, & hæc in locum esse mittenda, & super arcam ponenda: faciendūq; uehiculum nouum, & boues quæ nuper genuerant, esse iungendas: quarum partus claudendos ac retinendos, ne sequentes matres impedirent, sed ut eorum desiderio celerrimum potius iter facerent, tunc illas depulsas portantesq; arcam, in triuio deserendas, eisq; quodammodo cōmittendum quam uellent agere uiam. & si quidem ad Hebræos irent, & eorum regionem ascenderent, arcā arbitrandum causam fuisse passionum: si uero alibi fortuito properarēt, reuocandam esse dicebant, cognoscentes quod arca nullam uideretur habere uirtutem. Hæc itaq; recte se habere iudicantes, repente fieri decreuerunt. Agentes autem ea quæ sunt prædicta, uehiculum cum bobus deduxerunt in triuium, illudq; relinquentes ibidem secesserunt. Bobus autem recta uia uelut quodam ductore præcedente pergentibus, Palæstinorum principes sequebantur: quo starent aut ad quos uenirent, uolentes agnoscere. Est autem quidam uicus in tribu Iuda, nomine Bethsamis, in quo uenerunt boues. Cumq; in campum magnum deuenissent, ulterius accedere cessauerunt: statuentes autem illic uehiculum, gratū miraculum habitatoribus uici illius præbuerunt. Aestatis namq; tempore, dum omnes in agris essent pro colligendis frugibus, cum uidissent arcam, delectationes passi, & opus manuum relinquentes, repente cucurrerunt ad eam: & deponentes arcam, & uas in quo erāt recondita simulacra, simul & mures, posuerunt super quandam petram quæ erat in capō, & mox immolantes deo, & uehiculum simul & boues holocaustū offerentes, pariter epulati sunt. Hæc uidētes Palæstinorum iudices, ad propria sunt reuersi. Ira uero atq; indignatio dei septuaginta Bethsamitas occidit, eo quod non fuissent digni arcam contingere, quia nec sacerdotes erant apud illos qui ad eam accesserant. Quos talia patientes fleuerunt sui prouinciales, & luctum in eis leuauerunt, qualem potuissent habere pro malo diuinitus misso, suum que mortuum unusquisque lugebat, & indignos se iudicantes, ut

Pestis Azotorum.

I. Reg. 6.

Bethsamis
arca deuenit.

apud eos arca confisteret, mittentes ad omnes Hebræos indicauerunt arcam a Palæstinis fuisse reuocatam. Qui cognoscentes hoc, reportauerunt eam in Cariathiarim proximam ciuitatem Bethsamitarum, ubi in domum cuiusdam Leuitæ Aminadab nomine, qui uidebatur esse iustus & uita religiosus, arcam introduxerunt, uelut in locū deo dignū, in quo habitaret uir iustus. Ministrabant em̄ arcæ eius filij, & huic curæ annis uiginti p̄fuerunt. Tantis em̄ tēporibus fuit in Cariathiarim, dū apud Palæstinos mensibus septē habitasset.

¶ Quemadmodum Palæstinorum exercitus super eos uenerit, & de uictoria Hebræorum, quam dante Samuele propheta adepti sunt.

Caput .II.

1. Reg. 7.

Oratio
Samuelis.

Cumq; omnis populus illo tempore, quo ciuitas Cariathiarim habuerat arcā, in orationibus & sacrificijs deditus esse uideretur, & maximum circa eam religionis exhiberet officium, Samuel propheta uidens fidutiam eorum, quasi opportunum esset ut talibus loqueretur, de libertate & bonis eius fecit alloquium, secundum quod credebatur eorum mentibus esse gratum, & ait: O uiri quibus adhuc hostes sunt grauissimi Palæstini, et deus iam incipit esse propitius & amicus: non solum concupiscenda libertas est, sed etiam facienda, per quæ uobis eius bona proueniant. Non enim optare debetis ab homine liberari, & agere pro quibus potius seruiatis, sed estote iusti, & malitiam depellentes ab animabus uestris, easq; purgantes totis mentibus, inuocate deum, eumq; bonis actibus honorate. Hæc enim uobis facientibus bona prouenient, seruitusq; fugabitur, & de hostibus repente triumphus afferetur: quem promereri non armis poterunt, non robore corporis, non multitudine populorum. Non enim malis deus promittit se talia præbiturū, sed bonis existentibus atq; iustis. Ego autem uobis digna gerentibus huiusmodi promissorum astipulator adero. Cumq; hæc dixisset, uniuerfus populus ei fauit, & eius exhortatione gauisus est, simul & annuerunt omnes obedire se deo. Quo facto, congregauit eos Samuel in quadam ciuitate quæ uocatur Masphar, quod nomē deorsum inspicere Hebraica lingua significat. Hic haurientes aquam immolauerunt deo, & tota die ieiunantes in orationibus conuersati sunt. Qui tamen ibidem congregati, Palæstinos minime latuerunt. Nam cognoscentes conuentum eorum, magno exercitu atq; uirtute, ut non suspicantibus bellum & impræparatis inferrent, aggressi sunt. Illos autem hoc ualde terruit, & ad tumultū formidinemq; perduxit, & recurrētes ad Samuel, animas suas corruisse, & morti proximam perditione dicebant. Et propterea quiescendum, nec uirtutem hostium commouendam, quando nobis te duce ad orationes & sacrificia & iuramenta uenientibus, super nudos & inermes castrametati sunt inimici. Spes ergo nobis alia nulla salutis est, nisi per te exoratus deus, euadere nobis concesserit Palæstinos. At ille & fidutiam habendam dixit, & deum allaturum eis compromisit adiutorium. Et sumens lactentem agnum sacrificauit pro populo, rogauitq; deum, ut eos contra Palæstinorum bellum sua dextra tueretur, nec eos perituros despiceret: qui secundo iam uidebantur afflicti. Exaudiuit itaque deus oratiōes, hostiamq; placitam auxiliatrice mente suscipiens, annuit eis uictoriam & potentiam conferendam. Dumq; adhuc esset super altare dei sacrificium positum, & nondum sacra fuisset flamma consumptum, processit e castris hostium multitudo, & aciem constituit ad pugnandum, tanquam spe fulti uictoriæ: dum utiq; Iudæi in angustia uiderentur inclusi, quando nec arma haberent, nec ad pugnandum ibidem concurrissent. Inciderant enim inopinate in rebus talibus, quæ etiam si prædictæ fuissent, non facile crederent. Palæstinis igitur primitus deus terram mouit, eamq; tremere fecit, & eis dubiam demonstrauit, ita ut ei⁹ basis subtrahi uideret, & scissa in diuersis apertionibus sorberetur. Deinde tonitruis concrepantibus, & igneis coruscationibus longe micantibus, uelut incendens eorum uultus, nimis eos affecit, & ex eorum manibus arma diripiens, nudos in fugam uertit. Quo facto, Samuel eos cum multitudine persecutus est, & plurimos interfecit, persecutusq; est usq; ad locum quendam qui uocatur Correon, ibiq; lapidem fixit, uelut terminum uictoriæ, & hostium fugæ, eumq; lapidem fortitudinem appellauit, qui eis signum esset diuini solatii contra hostes adhibiti. Inimici uero post illam plagam nequaquam super Israelitas egressi sunt, sed timore & memoria rerum, quæ super eos accesserant, quiescebant. Fidutia siquidem quæ dudum fuerat Palæstinis aduersus Hebræos, post hanc uictoriam facta est Hebræorum. Porro Samuel super eos castra ducens, peremit multos: eos

Hebræorum
uictoria.

rumq; superbiam ad nihil deduxit, & abstulit regionē illam, quam primitus uictis Iudæis praelio detinebant. Hæc autem erat usq; ad ciuitatem Accaron, à finibus Geth extensa. Fuerunt igitur illo tempore amicitia inter reliquos Chananæos, & Israelitas. Propterea uero Samuel disposito populo, eisq; reddita ciuitate, in unum eos conuenire præcepit, ut de diuersis actibus adinuicem disceptarent, ipse uero semel in anno circumiens ciuitates iudicabat, & multo tempore æquitate omnia expleuit.

Propter iniquitatem filiorum Samueliam senescens, populus postulat regem. Caput .III.

Deinde senectute grauatus, & agere solennia prædixit, filiis suis populi tribuit principatum, quorum senior quidem dicebatur Iohel, iunior autem Abia. Præposuit autem alios quidem in Bethlêhem ciuitate, ut illic sederet & iudicaret, alium uero in Bersabee, diuidens populum qui eorum iudicijs obedirent. Isti siquidem facti sunt exemplum & indicium manifestum quibusdam, ut nec similes parentibus suis existerent, sed ut boni quidem & moderati ex malis, & prauis producerentur ex bonis. Nam à patris sui studiis recedentes, & uiam contrariam ambulantes, & muneribus, turpibusq; lucris iustitiâ comprimebant, & iudicia non uera, sed secundum præmia proferebant, & ad epulas præciosaq; conuiuia declinantes, primum quidem quæ erant inimica deo gerebant, secundo quæ etiam patri uidebantur aduersa, qui multo studio ac pudentia gesserat, ut etiâ plebs sciret seruare iustitiam. Populus itaq; dum contumeliam priori conuersationi prophetæ filij facerent, grauiter hoc ferens ad patrem denuo remeauit, qui in Ramatha ciuitate commorabatur, eisq; iniustitias filiorum omnes exposuit: & quia cum senex effet, & à tempore iam defectus, rebus præesse non poterat, supplicabant ei atq; rogabant, ut eis aliquem eorum regem eligeret, qui & principatum gentis haberet, & Palæstinos affligeret, qui eis erant prioris iniustitiæ debitores.

In lignans Samuel, dei iussu inungit Saul, qui postea sorte electus confirmatur. Caput .IIII.

Hæc ergo uerba grauiter concusserunt Samuel propter insertam ei iusticiam, & odium circa reges. Optimam enim illius tunc conuersationis electionem ualde diligebat, quæ dum esset sancta, beatos etiam ciues utentes se faciebat: nimiaq; cogitatione his de ceteris afflictus, neq; cibi memoriam habuit, neq; somni, sed facta nocte, rerum cogitationes euoluens, sine sopore permansit. Cumq; talia cogitaret, apparuit ei diuinitas, eumq; consolata est, dicens: ne pro petitione populi deberet affligi, quasi nō in illum superbi fuerint, sed magis in se, ne solus super eos ipse regnaret, & hæc opera ex quo egressi sunt ab Aegypto, molitos, non tamen post multum tempus eos grauissimam esse poenitentiam habituros, per quam nihil equidem quod gestum fuerit, infectum erit. Arguentur autem ut contemptores, & quod consilia non pacifica circa me, & circa tuam prophetiam habuissent. Præcipio autem tibi, ut eis ordines quæcunq; monstraui, regem. prædices tamen eis, quales erunt, & quæ sub rege mala passuri sunt: protestatus, qualem mutationem habere festinant. Hæc Samuel cum audisset, mox die facta, conuocatis Iudæis, ait daturum se eis regem, sed primitus quidem narrare eis deberet, quæ illis essent futura per reges & quibus forent afflictionibus atterendi. Scitote, inquit, quod primi quidem filios uestros auferent, & alios quidem curruum agitadores esse iubebunt, alios uero equites & armigeros & præcursores, alios millenarios & centenarios, facientq; alios armorum artifices, & opifices curruum, & instrumentorum fabros, & agrorum suorum cultores, uinearumq; fossores & nihil erit in quo non obediant his quæ iubentur, seruientes ad similitudinem eorum, qui precio comparantur in plebe. Sed & filias, inquit, uestras unguentarias habebitis & coquinarias, & molarias, & efficient omne opus sub necessitate, quasi famulæ plagas metuentes & uerbera. Sed & uestras possessiones auferent, & eas eunuchis suis & armigeris condonabunt, & iumentorum greges eis distribuunt. Et ut breuiter sit dicendum, seruietis cum omnibus uestris regi, similes seruorum eius effecti, horumq; sermonum memoriam tunc habebitis, quando hæc passi fueritis, & poenitentia ducti rogabitis deum, ut uestri misereatur, & donet à regali onere uelocissimam libertatem, qui uestras nō suscipiet preces, sed eas respuens, uos sinet ut malorum consiliorum tormenta sustineatis. Erat autem populus in hac prouidentia futurarum rerum ualde fatuus & difficilis, ut consilium quod semel in mente collocaret, non expelleret, Nam neq; audientes talia sunt cō-

1. Reg. 9.

uerfi, neque eos de sermonibus prophetae poenituit: sed magis uehementes instabant, & regem sibi ordinari postulabant. Nec cogitandum de uenturo esse censebant, sed fore necessarium, secum pro afflictione inimicorum habere pugnaturum regem, quando nulla uiscinarum prouinciatarum in tali conuersatione sine rege confisteret. Videns autem eos Samuel nec in his quae fuerant praedicta, conuersos, sed potius imminentes, ait: Nunc equidem ad propria singuli quique recedite: opportune uero uos euocabo, dum quem uobis daturus sit regem, a deo cognouero. Erat igitur quidam de tribu Benjamin uir nobilis, moribusque laudabilis, nomine Cis. Huius filius iam erat iuuenculus, formaque pulcherrimus, & corpore ualde procerus, quique multos mente ac prudentia praecederet, uocabaturque Saul. Hic uero Cis, dum asinae praecipuae de grege eius errassent, in quibus nimis & sicut in nullo alio iumento delectabatur, filium suum ad requirendas eas cum uno famulo destinauit. Qui dum tribum patriam requirendo asinas circuisset, uenit ad alias: & dum neque in eis inuenisset, discedere cogitabat, ne patri de se molestiam cogitationis inferret. Dumque in Ramatha ciuitatem uenisset, & puer qui cum eo erat dixisset ei, in ea esse prophetam uerum, dedissetque ei consilium ut ad eum irent, & per eum de asinis quas quaerebant agnoscerent: respondit, nihil habere praemanibus, quod euntes deberent offerre prophetae, quoniam uiae pecunia iam fuisset expensa. Tunc famulus dicit esse sibi quartam partem sicli, & hoc ei datum posse sufficere. Errabant autem ignorantes quod non acciperet propheta mercedem. Cumque peruenissent ante portas, uirgines inuenientes ad aquam cuntes, interrogauerunt eas de domo prophetae. Quae cum indicassent, adhibebant ut festinaerent antequam ad comedendum accederet. Multos enim cum illa die dicebant pascere, & cum his qui uocati fuerant, eum primum discumbere. Samuel autem propterea multos tunc ad conuiuium uocauerat. Nam dum praecedenti die deprecaretur deum, ut ei praediceret quem constitueret regem, indicauerat ea hora, altera die missurum se aliquem iuuenem de tribu Benjamin. Porro Samuel in domo sedens, tempus quod ei promissum fuerat, expectabat. Quo adimpleto, descendens ibat ad mensas, occurritque ei Saul, cui deus protinus indicauit hunc esse regnaturum Hebraeis. Saul autem accessit ad Samuel, eumque salutans, supplicauit ut ei domum prophetae monstraret, quam scilicet ut peregrinus se ignorare dicebat. Cumque Samuel se esse dixisset, eumque duceret ad conuiuium, incolumes esse pro quibus quaerendis missus fuerat, asinas indicauit, & omnia ei bona regni esse conferenda promisit. Cui Saul: Minimus, inquit, sum domine mihi hac spe, & de ultima tribu, quae regibus apta non est, & ex inferiori patria urbium ceterarum. sed tu magis illudis, & per ridiculo me fatigare contendis, de rebus maioribus, quam ut mihi conuenit nunc loquendo. Quem propheta deducens ad conuiuium, recumbere fecit simul & sequentem puerum super eos qui fuerant inuitati. Erant enim numero septuaginta. Praecipitque ut pars ei regalis apponeretur. Et cum hora dormiendi uenisset, aliorum quidem singuli ad propria discesserunt. Saul autem apud prophetam cum famulo suo soporatus est. Die ergo facto, Samuel eum excitans duxit foras. Et cum extra ciuitatem uenissent, famulum quidem praecedere iussit, illum uero remanere, quasi aliquid ei nullo alio praesente dicturus. Dumque Saul puerum praemisisset, sumens propheta uas olei, super iuuenis caput effudit, eumque complexus ait: Esto tu rex constitutus a deo, & contra Palaestinos uindicaturus Hebraeos. Hoc autem erit tibi signum quod te uolo praescire: Cum profectus fueris, inuenies tres uiros in uia cuntes in Bethel adorare deum: quorum primum quidem tres panes offerre uidebis, secundum uero haedum, & tertium utrem uini. Isti iuuenes te salutabunt, & libenter te suscipient, & dabunt tibi duos panes. Tu autem accipiens, exinde uenies ad sepulchrum Rachel, ubi cognosces quod inuenta sint asinae. Post haec uenies in Gabata, & ecclesiam inuenies prophetarum, & diuinitus inspiratus, prophetabis cum eis, ita ut omnes habentes sensum cum uiderint obstupescant, atque mirentur, dicentes: Unde ad hanc felicitatem peruenit filius Cis, ut possit etiam prophetare? Cumque haec signa omnia fuerint facta, scito deum esse tecum, & salutabis patrem tuum atque cognatos, ueniesque post haec euocat a me in Galgala, ut pro his deo pacificas hostias immolemus. Haec autem praedicens, dimisit eum. Porro Saul omnia secundum prophetiam Samuel euenerunt. Cumque uenisset domum, cognato suo Abner, quem praeter omnibus parentibus diligebat, interrogante de profectio

Samuel Saul
ungit in regem
1. Reg. 10.

ne eius, & quid accidisset, aliam quidem rem: nihil abscondit, neque quod apud Samuelem prophetam fuisset, neque quod ei afinas inuentas esse dixisset. De regno autem & eius euentibus quæ etiam si audirentur, & inuidiam & incredulitatem parerent, tacendum esse decreuit, quod nec amico, & amplius sanguinis uicinitate coniuncto cautum aut sapiens credidit indicare, dubitans ut reor, de humana natura: quippe cum uerum sit, quod perfecte nemo deuotus est, neque amicus neque cognatus, neque usquam in dei donis purum aliquis seruat affectum, sed circa prouectus sublimium, maleuoli & inuidiosi esse noscuntur. Samuel autem conuocauit populum ad ciuitatem Masphat, & apud eum diuino mandato uerba deposuit, dicens: Quoniam cum eis deus præstiterit libertatem, & subdiderit hostes, beneficiorum sint eius immemores, & deum quidem regem reprobauerint, nescientes quomodo nimis utilissimum est, ab omnium regum excello iuuari, cum deus utique omnium sit solus excelsus, elegerint autem habere se hominem regem, qui eis uelut iumentis subditis consilio & desiderio suo aliisque uoluntatibus sit usurus, & potestatem suam sine aliqua parcitate omnibus sit illaturus, quique non ita sicut deus proprium opus atque facturam tueri humanum genus festinabit, quod deum solum semper constat efficere. Sed quoniam uobis, inquit, placuit, & hæc iniuria præualuit contra deum, ordinamini omnes per tribus & sceptrum, & mittite sortes uestras. Quod dum Hebræi fecissent, sors cecidit super tribum Benjamin. Et dum fuisset denuo sors missa per genus, exiit progenies Methri. Cumque per uirum ipsius generis sors missa fuisset, ad Saul filium Cis sors regni perducta est. Quod dum iuuenis agnouisset, semetipsum abscondit, nolens uideri (ut arbitror) sponte suscipere principatum, sed tantam sui abstinenciam & temperantiam demonstrauit, ut dum multi nec in parua felicitate gaudium ualeant retinere, sed omnino conspicui esse desiderent, ille non solum semetipsum pro tali regno, & tantarum gentium futurus dominus non ostendit, sed etiam conspectui eorum quibus erat regnaturus eripuit, & querendum se non sine eorum fatigatione fecit. Quibus difficultatem patientibus, & cogitantibus eo quod Saul abesset, rogauit propheta deum, ut ei ubi esset ostenderet, & iuuenem manifestum efficeret. Dumque cognouisset à deo locum in quo erat celatus Saul, iussit eum adduci. Et cum inuenisset eum, in medio populi collocauit. His enim omnibus eminebat, & ipsa proceritate regius erat. Dixitque propheta: Hunc uobis deus dedit regem, uidetis quod & melior cunctis est, & imperio dignus. Cumque optasset populus regi salutem, ea quæ illis erant futura propheta conscribens, rege audiente legit, & librum in tabernaculo dei recondidit, ob testimonium eorum quæ prædixerat, uenturis generationibus afferendum. Dum hæc itaque Samuel celebrasset, dimisit populum propheta ad propria remeare: & ipse quidem in Ramatham ciuitatem patriæ suæ profectus est. Cum uero Saul iret in Gabaath, ex qua erat, multi quidem bonorum uirorum secuti sunt, honorem regi debitum exhibentes: plurimi uero maligni & illum contemnebant, & alios irridebant, & neque munera offerebant, neque studio aut sermone Saul sibi placere monstrabant.

¶ *Prælium Saul super Ammonitarum gentem, & uictoria hostiumque uastatio.* Caput V.

Postmodum uero totius honoris eius initium, belli causa contigit contra Naas regem Ammonitarum. Hic enim multa mala Iudæis habitantibus trans Iordanem intulit, & cum multo ac pugnaci exercitu eos afflixit, urbesque eorum seruituti subegit. Quorum fortitudinem uir propria ad præsens suæ subdidit ditioni: sapientia uero atque tractatu sic infirmos reddebat, ut neque rursus iugum possent euadere seruitutis. Eorum namque quicumque ad eum aut fide data uenissent, aut quos lege bellica cepisset, dextros oculos euellebat. Quod ideo faciebat, ut sinistram partem uultus sui scutis celantes, ad bellandum nimis forent inutiles. Et hæc quidem rex Ammonitarum cum fecisset habitantibus trans Iordanem, supra Galaadinos abiit: ubi castra ponens circa ciuitatem labes, legatos ad eos misit, præcipiens ut se ei traderent, quatenus eorum oculos dextros auferret. Quod si nollent, per obsessionem eorum ciuitates se interminabatur euertere: electionem uero in ipsis esse, utrum uellent partem corporis amittere, an certe uniuersi perire. Galaadini uero moerentes in talibus, neutrum horum promittere præsumpserunt, neque semetipsos tradere, neque repugnare. Septem uero dierum inducias poposcerunt, ut ad contribules legationem mittentes, solatium ab eis exposcerent. Et si quidem auxilium eis ueniret, pugnarent: si uero

huius rei foret inopia, tradere se dixerunt, passuri quicquid placeret hosti. Naas autē sperans multitudinem Galaadinorum, eorumque responsum, dedit eis inducias, & solatia à quibuscunque uellent postulare permisit. Illi uero repente per ciuitates Israelitarum miserunt, indicantes quæ eis faceret Naas, & in qua tenerentur angustia. Qui usque ad lachrymas magnamque tristitiam, hoc audito, uenerunt. Timor autem eos aliud quicquam facere non permisit. Cumque legati in regis Saul ciuitatē uenissent, & in quibus essent labitæ periculis nūciassent, populus quidem idem fecit, quod illi priores. flebant enim omnes cognatorum calamitates. Saul autem ab opere agri reuersus in oppidum uenit, flentesque proprios ciues inuenit: & dū causam eorum tristitiæ & cōfusionis inquireret, agnouit quod contigerat à legatis. & diuinitus inspiratus, labitas quidem remisit, promisitque eis in auxilium se uenturū die tertia, & ante solis ascensum hostes esse uicturum, ita ut uictores eos & timore liberos ortus solis inspiceret. Iussitque eorum aliquos pro ducatu itineris sustinere. Volens autem populum ad Ammonitarum bellum damni timore conuertere, eisque citius subuenire, incidens bouum suorum neruos, hæc se facere cunctis interminatus est, si non armati altera die concurrerēt ad Iordanē, eumque sequerentur & Samuelē, ubicunque eos educerēt. Illis autē propter timorē imminentis damni definito tpe cōcurrentibus in ciuitatē Balam, diuina merata multitudine, inuenit eorum numeros: propter tribum Iuda, septingenta millia uiroꝝ. illius autē tribus septuaginta millia uiri fuerūt. Transiēs ergo Iordanē, & decē funis tota nocte faciens iter, oriente sole exercitu in tribus partibus cōstituto, repente & inopinabiliter irruit super hostes, factaque pugna, & alios multos Ammonitarum peremit Saul & regem. Hoc igitur opus clarum fecit ualde Saul, & apud omnes Hebræos eum laudabilē demonstrauit, magnamque fecit gloriam fortitudinis adipisci. Nam si qui primitus fuerāt, qui esset spreuerant, tunc conuersi sunt ut eum honorarent, & meliorem cunctoꝝ principum iudicarent. Non enim suffecit illi solummodo labessenos eripuisse, sed etiam studuit cunctā pugnando Ammonitarum subuertere regionem: prædamque sumēs exinde copiosam, clarus ad propria remeauit. Populi ergo pro rebus quæ gestæ fuerāt à Saul, magna delectatione gaudebant: & quia regem talem ordinauerant, exultabant. Contra eos autem, qui essent nihil rebus prodesse dixerant, exclamabant, Vbi sunt nūc illi exoluant poenas: & reliqua simul adijciebant, quæ solet uulgus felicitate detentum euomere contra illos, qui in principis huiusmodi rerum esse uidentur autores. Saul autem horum quidem circa se fauorē amplectebatur & uoluntatem: iurauit autem nullum se nocere contribulium, nec illa die necari permittere, cum esset nimis incongruū, si data à deo uictoria, proprii generis sanguine foedaretur, sed decere, ut gratiam habentes adinuicem, festiuitatem potius celebrarent. Cumque Samuel dixisset, secundam ordinationem in cōfirmatione regni Saul oportere fieri, omnes congregati sunt in Galgala ciuitatem. Illic enim eos uenire præceperat. Et rursus uidente populo propheta unxit Saul oleo sancto, & secundo denunciauit regē. Itaque isto modo Hebræorum respublica ad regum iura conuersa est. Nam tempore Moysi & Iesu eius discipuli, qui post eum dux fuit, optima ducis conuersatione regebantur. Post illorum uero mortem annis decem & octo, populus eorum sine principe fuit. Postea ad conuersationem pristinam sunt reuersi, ei quippe qui bello & fortitudine cunctos excelleret, iudicij potestatem tribuentes, & propterea tempus conuersationis huiusmodi nimis eximium uocauerunt. Samuel autem propheta congregatis Hebræis, ait: Coniuro uos per maximum deum, qui fratres illos optimos Moysen & Aaron deduxit ad uitam, & patres nostros ex Aegypto de domo seruitutis eripuit, ut neque uerecundiæ aliquid conferentes, neque timore perterriti, neque alia qualibet passione detenti, dicatis, si quid à me prauum, aut iniustum, aut lucri gratia, aut auaritiæ causa gestum est. Arguite me, si cuius aliquid accepti, aut uitulum, aut ouem, aut cibum recepi, aut si cuius iumentum ad utilitatem meā tollens, aliquem contristauit. ex his ergo omnibus si quid abstuli, dicite coram rege. Illi uero clamabant, horum nihil ab eo factum, sed sancte ac iuste esse præfuisse populis Hebræoꝝ. Samuel autem, cum cunctorum huiusmodi testimonium fuisset de eo prolatum, ait: Quoniam indicastis mihi, quod nihil incongruum de me dicere ualeatis coram rege, nunc audite cum fiducia me dicentem. Quoniam impie nimis egistis in deum petentes regem, cum uos oportuisset habere in memoria, quod cum septuaginta solummodo nostri gene

Victoris Saul

1. Reg. 12.

Oratio Samuelis ad populum.

ris auus Iacob propter famem uenit in Aegyptum, & illic multis millibus procreatis, quæ ad pessimum seruitium Aegypti perduxerunt, oratione patrum absque rege tantam multitudinem ex necessitate deus eripuit, mittens eis Moysen & Aaron fratres, qui uos eduxerunt in terram hanc, quam nunc utique possidetis. Et his adeptis per deum bonis, didicistis pietatem atque religionem dei, quos ille hostibus subditis liberauit, & primum quidem Asyriorum & eorum fortitudine potiores effecit, deinde præbuit uictoriam Ammonitarum, nouissime uero Palæstinorum. & hæc omnia concessa sunt non habentibus regem, sed cum Iephthe & Gedeon duces existerent. Quæ uos ergo tenuit stulticia, ut fugeretis à deo, & hominibus uelletis esse sub iugo? Sed ego quidem hunc uobis institui, quem deus elegit. Ut tamen uobis manifestum sit, deum irasci, & ingrate ferre petitionem uestram, in extremo faciam, ut deus ipse hoc uobis ostendat apertis indicijs, quod nullus aliquando uestrum hic uidit factum, ut messis tempore imbrem dei deprecemur effundere. Cumque hæc Samuel dixisset ad populum, tonitrua subito, & coruscationes, & grandinis imperus diuinitatis iussione prorupit, ueritatem prophetæ apud cunctos ostendens, ita ut obstupescerent, & in formidine constituti, peccasse se cuncti profiterentur, & in hoc per ignorantiam incidisse, utque deum propheta uelut optimus pater & mitis rogaret, quatenus propicius esset eis, peccatumque quod per incuriam & iniquitatem commiserant, dimitteret, exorabant. At ille promisit deum se rogaturum, ut eis ueniam concederet meritorum. Monuit tamen eos, ut iusti forent & boni, & haberent semper memoriam eorum, in quibus præuaricationem uirtutis inciderant, & signorum dei, & legislationis Moysi, si eis cum felicitate regis salutis esset affectus, quia si hæc negligenter, uenturam eis, eorumque regi à deo plagam maximam prophetauit. Igitur Samuel dum hæc dixisset Hebræis confirmato secundo Saulis regno, populum remeare permisit ad propria.

¶ *Numerofo exercitu Palæstinorum Hebræis imminente, Saul à suis destitutus, quod Samuelem non expectauerat, inceptatur. Verum Ionathas dormientes aggressus, nare turbat hostes.*

Caput VI.

SAUL igitur eligens quasi tria millia uiroꝝ ex omni plebe, duo quidem millia ipse retinens morabat in ciuitate Bethel. Ionathæ uero filio suo dedit mille armigeros, eumque misit in Gabaa. Ille autem obsidebat castra Palæstinorum non procul à Galgalis. Palæstini namque qui in Gabaa morabantur, arma ludæis abstulerant, & munitissima loca suisque castris opportuna detinebant, interdicentes Hebræis uti ferro. Propter quam causam agricolæ, si quod instrumentum eis esset necessarium ad culturam, uenientes ad Palæstinos fabricabant illud. Cum ergo Palæstini cognouissent castra sua ab Hebræis obfessa, indignati, & contemptum Hebræorum magnam iniuriam iudicantes, ludæis prælium intulerunt, ducentes pedestrium quidem trecenta millia, curruum uero triginta millia, & equitum sexaginta millia, castra que posuerunt circa ciuitatem magnam. Quod cum cognouisset Saul rex Hebræorum, descendit in Galgalam ciuitatem, & in omnem prouinciam misit, populum propter libertatem ad bellum contra Palæstinos inuitans: eorumque potentiam uilissimam esse declarans, & nimis indignam, ut per timorem pericula sustinerent. Dumque populi qui erant cum Saul, multitudinem Palæstinorum inspicerent, ualde sunt territi, & alij quidam in speluncis & cauernis & cloacis semetipsos celauerunt, plurimi uero trans Iordanem fuga lapsi sunt, qui erant præcipue ex tribu Gad & Ruben. Misitque Saul ad prophetam uocans eum, ut cum eo de bello & rebus præsentibus cogitaret. Ille autem sustinere eum ibi præcepit, & hostias præparare, post septem uero dies uenturus ad eum, ut septima die sacrificantes, ita congregarentur ad bellum. Qui sustinuit quidem sicut propheta mandauit, mandatum uero nequaquam cum perfectione seruauit: sed cum uideret prophetam quidem morari, se autem à militibus derelinqui, celebratis hostijs cum audisset Samuel uenientem, ei in occursum festinanter egressus est. Ille uero non recte eum fecisse dixit, eo quod orationes & sacrificia, quæ dei uoluntate erant facienda pro populo, offerre petulanter ipse præcesserit. Saul uero satisfaciente, & dicente, sustinuisse se quidem præfinitos dies, sed pro necessitate & discessu militum, & propter hunc timorem & inimicorum aduentum, cum in magno esset metu, eo quod auditi fuissent in Galgala descendisse, ad offerenda sacrificia se fuisse compulsum: respondens Samuel, ait: Tu quidem si iustus,

1. Reg. 13.

1. Reg. 14

effes, & mihi non inobediens, nunquam in his quæ pro præsentibus rebus præcepit deus primitus defecisses, quàm in rebus necessarijs expediri, ut tibi tuæq; soboli regnare plurimo tempore liceret. Hæc Samuel quidem ferens grauiter in his quæ fuerant facta, discessit ad propria. Saul autem in Gabaa ciuitatem, habens secum sexcentos solummodo uiros, cum Ionatha filio uenit, quorum plurimi arma nequaquam habebant, dum ferrum utique in prouincia minus esset, & qui arma facere potuissent. Non enim sinebant eos Palæstini, sicut dudum iam declarauimus, hæc habere. Igitur diuidentes tribus agminibus exercitum Palæstini, & per totidem itinera discurrentes, Hebræorum prouinciã deuastabãt, uidentibus scilicet Saul rege & eius filio Ionatha: & terram defendere, cum essent sexcenti solummodo, non ualescentibus. Dumq; resideret ipse & eius filius & sacerdos Achias, qui erat de prole Eli sacerdotis, super collem excelsum, terramq; populari respicerent, eis in maxima angustia constitutis, Saul filius cum suo armigero constituit, ut latenter ad hostium tabernacula properarent, turbamq; eis & quendam modum commotionis inferrent. Dumq; armiger eius pronius se cum secuturum assereret, licet mors immineret, suum mens solatium iuuenis & de colle descendens, ad hostes pariter ibant. Erant igitur castra hostium super scopulum habentem subtilissimam longitudinem, tribus uerticibus acutissimis prominentem, scopulis per circuitum euntibus, & quasi propugnaculis inuasiões pugnantium prohibentibus. Vnde contingebat, ut custodes minorem haberent sollicitudinem castrorum, quod natura locus ille omnibus uidebatur esse munitus, & ad capiendum ualde difficilis, eo quod non solum ascendere illic, sed etiam accedere difficile uidetur. Cum ergo uenisset ad castra Ionathas, armigerum confortabat, exacuens ut ad hostes accederent, signumq; hoc uictoriæ iudicaret, si eos ad se uocarent: si uero nihil eloquerentur, tanquam non uocantibus, reuerti deberent. Accedentibus igitur ad exercitum hostium apparente iam die, uidentes Palæstini eos, alterutrum dicebant: Ecce de cauernis & spelis eis egrediuntur Hebræi. Et ad Ionathan eiusq; armigerum dicebant: Venite, ascendite ad nos, ut uos digne pro uestris præsumptionibus puniamus. Quam uocem suscipiens gratæ Saul filius, tanquam ei uictoriã designantem, tunc quidem ab illo loco, in quo hostibus fuerant uisi, recessit, mutansq; locum, uenit ad petram, quæ erat propter munitiones locorum desolata custodibus, & exinde quasi repentes, & trahentes semetipsos cum multo labore, naturam loci uicerunt, ut ad inimicorum castra conscenderent. Irruentesq; eis dormientibus, occiderunt quidem quasi uiginti, turbatos uero pauore eos uehementi impulerunt, ita ut alij quidem effugerent, arma omnia relinquẽtes: alij uero semetipsos nõ agnoscẽtes, eo quod congregati ex multis gentibus essent, credentesq; inimicos, & Iſraelitas super se irruisse putantes, & non hoc duorum hominum præsumptione cõmissum, ad alterna bella conuersi sint. Quorum alij quidem perempti moriebantur, alij uero fugientes per saxa præcipientes collabebantur.

¶ Saul maximam stragem inſert Palæſtinis, Ionathas ſuffragante populo à morte liberatur.

Caput VII.

Victoria Saul de inimicis

DUmq; exploratores Saul diceret regi, Palæstinorum castra ualde turbari, requirẽs Saul ne quis suorum deesset, audiuit suum abesse filium & eius armigerum, iussitq; ut pontifex inſmpta ueste sacerdotali de futuris rebus ei prophetaret. Cumq; eum ille uincere, & hostibus fortiter præualere dixisset, Palæstinos inuasit, & turbatos aggressus est, qui se potius inuicem peremerunt. Refugerunt autem ad eum etiam qui primitus se per cauernas & speluncas petrasq; celauerant, audientes Saul esse uictorem. Congregatis autem quasi decem millibus Hebræorũ, persecutus est inimicos, cuncta regiõ dispersos. Igitur siue propter inopinatæ uictoriæ gaudium, dum sæpe felices contingat extolli, siue ignorãtia faciente, palmæ illius decus pessima lamentatione fœdatum est. Volens etenim Saul funditus interimere Palæstinos, & pœnam eos exoluere, maledixit Hebræis ut si quis à cæde se retinens inimicorum, antequã nox futura ueniret aliquid comederet, & ab interfectione hostium, aut à persecutione cessaret, maledictus esset. Cumq; Saul hoc dixisset, ueniens ad quandam quercum excelſam, in sorte Ephrem constitutam, Ionathas filius eius, dum illic apum contigisset eũ inuenire cubilia, maledictũ patris ignorans, nec populi suæ per eo professionem agnoscens, expresso mellis fauo comedit. Inter hæc autem cognoscẽs

quomodo cum nimio maledictio eius pater interdixisset aliquem gustare cibum ante solis occasum, comedere quidem cessauit, non autem recte patrem prohibuisse dixit, quando cum maiori potius fortitudine atque fiducia persequentes cibo sumpto plurimos inimicorum capere & interficere potuissent. Multa siquidem millia Palaestinarum interficientes, circa uesperam ad spolia hostium sunt conuersi, magnamque praedam & pecora sumentes occidebant, & haec cum sanguine comedebant. Hoc autem a scriba nunciatum est regi, quomodo populus peccaret in deum, & occisis pecudibus, antequam sanguis bene dilueretur, nondum purgatis carnibus uescerentur, iussitque Saul uolui lapidem magnum in medio & praedicari in populo, ut super eum interficerent, & carnem cum sanguine non comederent, quoniam hoc nequaquam deo placeret. Cunctis autem iuxta regis praecceptum facientibus, statuit illic altare Saul, & holocaustum super illud deo celebrauit. Hoc autem altare constituit primum. Mox itaque uolens ad hostium castra procedere, ut quae in eis esse uidebantur diriperet ante diem, militibus insigniter eum sequentibus, & cum multa fiducia eius praecceptis obedientibus, uocauit rex Architob sacerdotem, iussitque ut consuleret, si deus annueret, ut euntes ad inimicorum castra, hostibus denuo praeualerent. Dicente uero sacerdote deum responsa non dare, Saul dixit: Non sine causa consultus deus uocem nobis non reddidit, qui primitus antequam interrogaret omnia nunciauit. Sed haec taciturnitas alicuius est latentis causa peccati. Vnde iuro per eundem ipsum deum, licet si filius meus Ionathas peccasse reperiatur, interficio eum, & deum ita placabo: quanto magis si in extraneam & nihil mihi competentem personam supplicium inferre cognoscar? Cumque hoc fieri populus exclamasset, repente cunctos in uno loco constituit, stetitque ipse in alia parte cum filio, & eum qui deliquerat instanti sorte requirebat, inuentusque Ionathas peccasse, interrogatus a patre est quid fecisset, & quid in sua uita non recte nec sancte peccasset. Cui dixit: Pater, nihil aliud scio, nisi quod ignorans hesterno maledictum ac iusiurandum a te prolatum, persequens inimicos, fauorem gustavi mellis. Quem Saul occidere se repente iurauit, quatenus & generi & naturae simul amori hoc modo praeponeret iusiurandum, Qui nequaquam mortis interminatione perterritus, sed animam ingenuè nimis magna nimiterque componens: Nec ego supplico, inquit, pater parcendum: mors mihi suauis est, quae pro tua geritur pietate, & populi magna uictoria. Maxima siquidem mihi consolatio est, Hebraeos de Palaestinis reliquisse uictores. In his itaque omnis populus doluit, & nimis ingemuit, iurauitque non se mori permittere Ionathan, uictoriae huius autorem. Et ipsi quidem arripuerunt eum a maledicto patris, orationes pro eo facientes, ut ei peccatum quoque dimitteret deus. Saul autem reuersus ad propriam ciuitatem, usque ad sexaginta millia hostium interfecit, regnauitque feliciter, & uicinas prouincias gentesque belli iure subegit, id est, Ammonitarum & Moabitarum, atque Palaestinarum, & Idumaeorum, & regem Suba. Fuerunt autem ei filii masculi quidem tres, Ionathas & Iesui & Melchisue: filiae uero duae, Merob & Michol. Habuitque militiae principem patruifilium, Abner, filium Ner. Ner autem & Cis pater Saul, fuerunt fratres, filii Abihel. Habebatque Saul curruum multitudinem & equestrium, & cum quibuscunque pugnaret, cum uictoria remeabat. Hebraeosque ad excelsam magnitudinem felicitatis euexerat, & aliarum gentium potentissimos demonstrabat. Iuuenes autem proceritate & pulchritudine precellentes elegit, eosque armigeros suos effecit.

¶ Deus iubet Saul ut Amalechitas penitus deleat, de quo Agag capto.

Caput VIII.

Veniens igitur Samuel ad Saul, missum se dixit a deo, ut eum comoneret, quia cum electum ex omnibus regem fecit, & propterea deo esse deberet obediens. quoniam ipse quidem haberet gentium principatum, deus uero & ipsius esset & regis omnium dominator. adiciebatque dixisse eum, quoniam multa mala Amalechitae Hebraeis in deserto fecerunt, quoniam egredientes ex Aegypto, ueniebant in regionem quae nunc est eorum, ideoque bello perimendos Amalechitas. quibus subditis, nullum eorum debere uiuum penitus relinqui, sed omnem necandam aetatem, incipiendo a mulieribus, perimendos pariter & infantes, & hoc supplicium eis, quod maiores nuntios affligerint, sustinendum. Sed neque iumentis, neque alijs pecudibus ob utilitatem propriamque possessionem aut esse parcendum, sed cuncta dicanda deo & nomen Amalech secundum Mosi mandata delendum. Saul uero professus est se praeccepta complere, & obedientiam non solum in hoc credidit, ut contra Amalechitas pugnaret, sed ut etiam uelociter se properaturum esse monstraret,

Saul altare constituit

Genealogia Saul

Iussio dei ad delendos Amalechitas

congregansq; cunctum exercitum, eumq; dinumerans in Galgalis, inuenit Israelitarum absq; tribu Iuda circa quadraginta millia uirorum. illa namq; tribus sola, triginta millia armatos habebat. Tunc ergo Saul Amalechitarum regionem ingressus, insidias occultas circa torrentem fecit, ut non solum aperte pugnans eos affligeret, sed etiam inopinate super eos per incertas uias irrueret, & circumdatos deuastaret. Igitur congressus in pugna, fugauit hostes, multosq; peremit, & reliquos persecutus est fugientes. Cumq; illud opus propicia diuinitate compleisset, Amalechitarum urbes obsedit, & alias quidem molitionibus, alias uero suffossionibus cloacarum, & muris extrinsecus e diuerso edificatis, alias autem fame & siti, alias uero modis alijs obsidens, & fortiter capiens, ad necem cunctorum infantum & mulierum simul accessit, nihil crudele nec durum nec ultra humanam naturam se facere credens: primum, quod in hostes hac agebat, deinde quod praecepto diuino cui non obedire foret grande periculum, ministrabat, cepitq; etiam regem hostium Agag captiuum. Cuius corporis pulchritudinem magnitudinemq; miratus, decreuit esse saluandum, non hoc faciens diuina uoluntate, sed iudicium propriu sequens, & sine causa cedens uitam quasi misericorditer, unde illi potestas sine suo periculo miserendi non esset. Deus namq; sic odiuit Amalechitarum genus, ut neq; infantibus parceretur, quibus potius misereri natura est. Saul itaq; regem Agag, & malorum quae contra Hebraeos gesta uidebantur, autorem, a morte seruauit, & hostis pulchritudinem praeceptis dei prae posuit. Peccauit quoque cum eo simul & populus. Nam & illi iumentis & pecudibus percerunt, eaq; sibi diripuerunt, iubente domino non esse seruanda. sed & alias res diuinitasq; collegerunt. Si quid uero dignum possideri non erat, consumpserunt. Cumq; uicisset Saul uniuersos a Pelusio Aegypti usq; ad rubrum mare residentes hostes, Sichimitas gentem solummodo dereliquit. Isti namq; in regionis Madian medio habitabant. Quibus ante pugnam denunciauit ut abscederent, ne forte Amalechitarum calamitati communi carent. Nam cum essent cognati Rahuel soceri Mosi, credidit esse saluandos.

¶ Irato deo Saul propter inobedientiam, Samuel praedicat auferendum eius esse imperium. Caput IX.

I. Reg. 15.

Saul Igitur tanquam in nullo prophetae mandata prauaricis, quae acceperat dum contra Amalechitas pugnaturus exiret, scilicet uelut omnibus integre conseruatis, de uictis hostibus, cum laetitia reuertebatur ad propria. Deus autem pro Amalechitarum uictoria, & rapina pecudum quam populus gesserat, contristatus est, quoniam hac fuerant eo prohibente commissa. Durum namq; iudicabat, ut cuius fortitudine fuerant adepti uictoriam, eum spernerent, & nec tanquam humani regis praeceptionibus obedirent. Dicebat ergo propheta, poenitere se eo quod Saul ordinauerit regem, quando eius iussa non faceret, sed uteretur propria uoluntate. Hac audiens Samuel, ualde confusus est, & deum cooperit tota nocte rogare, ut esset propicius Saul, seq; ab indignatione suspenderet. Qui ueniam sedare Saul etiam propheta poscente non annuit, iniustum esse decernes, se tantis peccatis indulgentiam condonare, non ob aliam causam asserens mala generari, nisi cum aliqui iniustitiam passi, ad uindictam negligentiores extiterint. Acupantur enim, inquit, gloriam benignitatis & patientiae, & latenter hac pariunt. Dum ergo deus precibus prophetae denegasset, ne parceret, die facta Samuel ad Saul uenit in Galgala: uidensq; eum rex, cucurrit & osculatus est, dicens: Gratias ago deo, qui dedit mihi uictoriam, & quod omnia pro eius uoluntate sunt gesta. Cui respondens Samuel: Vnde ergo, inquit, audio clamorem iumentorum & ouium in exercitu? Cui respondit, populum hac ad sacrificia reseruasse, genus autem Amalechitarum mandato diuino omne deesse, nullumq; fuisse relictum nisi tantummodo regem, de quo quid oporteret fieri, dicebat adinuicem cogitandum. Cui propheta dixit, deum non super sacrificia delectari, sed super bonos & iustos: huiusmodi autem esse illos qui eius consilium & mandata sequuntur, & nihil adhuc bene se agere iudicant, nisi quod pro dei fecerint uoluntate. Is enim contemnitur, non quando ei non sacrificatur, sed quando inobedientiae spiritus adhibetur. Ab his enim qui ei subditi non sunt, nec eum uera religione colunt, neque dum multas hostias & magnas obtulerint, neque dum ornamenta ex auro argentoque facta dicauerint, suscipit hac libenter, sed potius auersatur, & magis studium hoc nequitiae, non iudicat esse pietatem. Ad illos autem qui solummodo quod praecipit diuinitas recordantur, & mori potius elige-

Responsio Samuelis ad Saul.
Observa lector.

gunt quàm prauaricari aliquid quod iubetur, semper conuertitur, & neque sacrificium ab eis exquirat. sed & dum sacrificauerint siue simplex aliquid, siue uilissimum, gratius eorum parua munera, quàm ditissimorum maximam suscipit opulentiam. Tu siquidem scito tibi deum iratum, spreuisti nanque & neglexisti ea quæ tibi mandauit. Quomodo igitur arbitraris eum sacrificia respicere, ex his rebus quas decreuit ille perire, nisi forte similia iudicas illa peccata, & quæ uis offerre domino sacrificia? Expecta igitur regnum tibi met auferendum, & potentiam, quam à deo tibi neglexisti collatam fuisse. Porro Saul fatebatur quidem inique fecisse, & peccatū se negare non posse, transgressumq; se mandata prophetæ dicebat, sed pro timore ac metu exercitum non prohibuisse prædam diripientem, nec tantam multitudinem retinere potuisse, sed ignosce inquit, & esto nunc mitis, de cætero enim obseruabo ne peccem. Rogabatq; prophetam, ut reuertens hostias deo pacificas immolaret. Ille uero cum deum illi non parcere uideret, remeauit ad propria. Saul autē uolens retinere Samuelem, apprehendit eius pallium, uiolenterq; tractam, eo quod Samuel imperu facto discederet, uestem eius dirupit. Cui propheta dixit: Sic tuum scindetur imperium, & accipiet illud uir bonus & iustus, quādo deus permanet in suo decreto, nec mutatur atq; conuertitur. Nam mutare sententiam passionis humanæ, non fortitudinis est diuinæ. Saul autem impie quidem se gessisse fatebatur, infecta uero facere quæ fuerant facta non posse, rogabatq; eum, ut se coram multitudine honoraret, & deum ueniens adoraret. Quod dum fecisset Samuel, ueniens adorauit deū, deductusq; ad eum est rex Amalechitarum Agag. Et dicens quàm esset amara mors, ait: Sicut tu multas Hebræorum matres pro filiis ingemiscere lugereq; fecisti, sic ingemiscet in tua morte genitrix tua. Iussitq; repente eum in Galgalis mori. Ipse uero in Ramatham ciuitatem abiit.

Saul apprehenso Samuele ueste eius dirupit.

De morte Agag regis.

¶ Samuel mandato dei pergit in Bethlechem, ubi deo monstrante Dauid ungit in regem. Saul uero destitutus spiritu dei, uexatur à demonio, qui psallente Dauid, liberatur. Ob id Saul armigerum suū Dauid constituit.

Caput X.

REx uero Saul sentiens quæ mala passurus esset, qui sibi deum in regno fecerat inimicum, ascendit in Gabaa, quod nomen interpretatum significat collem, & post illam diem non uidit Samuelem. Cumq; propheta propterea tristis esset, iussit deus ut à cogitationibus quiesceret, & sumens uas olei, in Bethlechem ciuitatem iret ad Iesse filiū Obed, & eius ungeret natū, quē ipse monstraret in regē. Cumq; metueret ire, ne cognoscens Saul, aut latenter aut palam eū occideret, dicente deo & dante securitatis uiam, prædictam uenit ad ciuitatē. Quem cuncti salutauerunt, causam eius inquirentes aduentus. Quibus dicebat, uenisse se ut deo sacrificaret. Tūc sacrificio celebrato, uocauit Iesse cum filiis suis ad altare, & inspiciens eius filium seniore procerum & optimū, credidit propter pulchritudinem hunc esse futurum regem, sed prouidentia diuina frustratus est. Dum enim consulisset deum, si iuuenem ungeret, quem ipse admiratus fuerat, & dignum imperio iudicabat, respondit deus, nō ea uidere homines quæ deus intendit. sed tu, inquit, pulchritudinem iuuenis respiciens, hunc arbitraris regno placere, ego autem non corporis pulchritudinem ac speciem, apicem facio esse regalem, sed animi sine dubitatione uirtutem. Ille si quidem perfecte pulcher est, qui pietate & iustitia simul & fortitudine, necnon & obedientia splendet, & omnibus ex quibus animæ pulchritudo consistit. Cumq; dixisset hæc deus, præcepit Samuel Iesse, ut omnes ei suos filios demonstraret. At ille alios quinque uenire fecit, quorum senior quidem Eliab uocabatur, secundus autem Abinadab, tertius, quartus uero Nathanael, quintus autem Iael, sextus Asa. Videns autem & istos propheta in nullo minores pulchritudine senioris, consuluit deum quem horum eligeret fore regem. Quo dicente nullum, denuo requisit Iesse, si præter istos haberet alios filios. Qui dixit esse alium nomine Dauid, pastorem, ouium curam habentem, iussitq; eum Samuel uelociter uocari, impossibile dicens eos esse comesturos antequam ille ueniret. Cum ergo uenisset Dauid, uocatus à patre, puer quidem colore rubeus, & pulcher aspectu, tacite Samuel dixit ad eum: Hic est qui deo placuit ad regnandum. Tunc & ipse discubuit, fecitque iuuenem sub se discumbere, & Iesse cum reliquis filiis. Deinde uidens te Dauid, sumens oleum, unxit eum, eiq; adhuc tacite dixit atque significauit, quoniam regnare eum deus eligeret, monuitque iustum esse debere, & eius præceptis obedire.

Dauid pastor ouium in regem eligitur

Saul demonio corripitur.

Sic etenim regnum ei multo tempore fore mansurum, domumq; claram ac famosissimam habiturum, uastaturumq; pariter Palaestinos. Sed & cum quibuscunque gentibus congregaretur, uinceret, & ingentem gloriam possideret, quod & ipsum habere & posteris relinquere promittebat. Samuel quidem dum hac monuisset abscessit, diuinitas autem ad Dauid, Saul relicto, migravit. Et ille quidē prophetare coepit, sancto super se spiritu ueniente. Saul uero quaedam passiones & daemonia repente comprehenderunt, suffocationes ei & angustias inferentes, ita ut medici nullum ei salutis remedium inuenirent. Si quis tamen cantare esset peritus, & in cithara psallere doctus, hūc adduci iusserunt, ut cum eum daemonia inuaderent & turbarent, super caput eius astans psalleret, & hymnos ediceret. Ille uero hoc non dissimulauit efficere, sed quæri huiusmodi hominē protinus imperauit. Cumq; ei quidam suorum dixisset, uidisse se in ciuitate Bethlehem quēdam lesse filium, adhuc ætate iuueniculum, pulchrum atq; decorum, & alijs studijs ualde dignum, necnon psallere & hymnos cantare doctum, insuper & eximium pugnatorem, mittens Saul ad lesse, Dauid sublatum à gregibus ad se uenire præcepit: mandans ei uelle se iuueniculum uidere, de cuius pulchritudine ac fortitudine cōmonuissent. lesse uero misit filium, dans ei munera quæ Saul portaret. Quo ueniente gauisus est, fecitq; eum armigerum, & bonis omnibus honorauit. Delectabatur enim in eo, & maxime in inuasionē daemoniorum qui, cum ad eum accederent, solus erat medicus, hymnos dicendo & psallendo rursus in cithara, & Saul à mentis oppressione reuocando. Misit igitur Saul ad patrem pueri lesse, petens ut apud eum Dauid maneret, eo quod eius præsentia delectaretur. lesse autem Saul non contradicendum ratus, concessit.

¶ Quemadmodum miratus Saul fortitudinem Dauid, uicto Goliath, ei filiam copulauit, & post hæc suspectum Dauid sibi rex Saul perimere festinauit. Caput XI.

1. Reg. 17.

Monomachia Dauid.

Post non multa siquidem tempora Palaestini denuo congregati, & maximum super omnes Israelitas exercitum colligentes, inter Socho & Azeca castrametati sunt. Contra quos denuo Saul produxit exercitum, & super quendam montem castra ponens, coëgit Palaestinos priora quidem castra relinquere, & ex aduerso montis quem Saul apprehenderat aduenire, diuisitq; eorum exercitus medius mons qui erat positus inter eos. Igif descendens quidam de exercitu Palaestinorum nomine, Goliath de ciuitate Geth, uir ualde procerus, cuius altitudo sex erat cubitorum & palmi unius, accinctus armis quæ pro magnitudine sua natura eius corporis exigebat. Indutusq; lorica, cuius erat pondus quinque millium siclorum æris. Galea uero & tibialia habebat ærea, quæ talis uiri & magnitudinē & inopinabilia potuissent mēbra protegere. Hasta uero eius erat non leuis dextræ portatio, sed quam & ipse gestabat in humeris, cuius ferrum sexcentorum siclorum fuit, sequebanturq; eum multi arma portantes. Hic igitur Goliath stās inter medias acies, uocem emisit grandem contra Saul & Hebræos, dicens: A pugna nunc & periculis uos absoluo. Quæ enim necessitas est nostrorum exercitus deperire? Sed date aliquem uestrum contra me pugnaturum, ut totum bellum unius uictoria terminetur, seruiatq; pars altera eis, quorum fuerat ille qui uicerit. Est enim multo melius & temperantius, unius periculo promereri, quàm pestem adesse multorum. Hæc cum dixisset, ad castra propria reuauit. Altera uero die rursus uenit, ac eadem uerba fecit. & similiter usq; ad diem quadagesimum hostes ad prædictas conditiones prouocare non destitit, ita ut tereretur & ipse Saul & exercitus. Et constituebant quidem acies quasi pugnaturi, ad congressionem uero minime ueniebant. Bello quidem consistente inter Hebræos & Palaestinos, Saul remisit Dauid ad patrem suum lesse, cum ei tres eius filij alij ad solatium & periculum pugnae sufficerent. Ille uero tunc quidem ad ouilia & pasturas pecudum remeans, non multo post ad castra est reuersus Hebræorum, missus à patre, ut necessaria fratribus deportaret, & quid ageretur cognosceret. Cumq; Goliath denuo reuertens & prouocans exprobraret, q̄si nullus inter eos uir esset qui contra eū pugnare p̄sumeret, cū fratribus loquēs Dauid ea quæ mandauerat p̄f, & audiēs illū blasphemantē exercitū & pariter affligentē, indignatus est, & fratribus ait, paratū se esse solū cū hoste pugnare. Cui senior fratri Eliab interminatus est, & præsumptionem habere eum præter ætatem dicens, & inexpertum huius officij, iussit ad patrem & ad pascua remeare. Qui reueritus quidē fratrem, discessit

& apud quosdam milium est locutus, quod uellet cum Palæstino prouocante pugnare. Illis autem repente Saul iuuenis indicantibus uoluntatem, rex eum uocauit: & dum requireret, ut quod uellet ediceret, dixit: Non deficiat mens tua o rex, nec metuas, ego superbi-
am huius hostis pugnando prosternam, & ita sublimem procerumq; subdam: & sic iste quidem irridebitur, tuus uero exercitus gloriosus inuenietur, si neq; a uiro bellatore pro-
uocatus, aut in acie perito, sed & uictus a puerili ætate moriatur. Saul autē eius præsum-
ptionem atq; magnanimitatem ualde mirante, nō tamen in eo habēte fidutiam propter
ætatem: sed infirmum esse, ut contra peritum hostem bellum susciperet, edicente, Dauid
ait: Polliceor hoc, confidens in deo qui mecum est, cuius etiam adiutorij fungor experi-
mento. Nam dum aliquando leo ouiculas meas inuasisset, & abripuisset agnum, sequens
apprehendi eum, & agnum quidem ex ore eius abripui, ipsum uero dum contra me fecisset
impetum, a cauda comprehensum, & percussum in terra peremi. Idem & urso facien-
te, in eo ultus sum. Putet ergo & ille hostis unum se esse huiusmodi bestiarum, diu expro-
brans exercitui, & nostrum blasphemans deum: qui mihi faciet eum esse subiectum. Saul
igitur uoluntati pueri atq; præsumptioni similem orans a deo terminum dari, dixit: Va-
de ad pugnam. Et accingens eum lorica sua simul & gladio, & apponens ei galeam desti-
nauit. Dauid autem oneratus his armis, cum non esset exercitatus in eis, ait: Ista quidē rex
tua sint ornamenta, cui fortitudo est hæc gestare præcipua: mihi uero tanquam seruo tuo
concede sicut ego uolo pugnare. Ergo positis armis, sumpto baculo pastoralis, & quinque
lapidibus de torrente in pastoralis pera, & fundam in dextra manu portans, ibat ad Goli-
ath. Videns autem eum Goliath sic uenientem, spreuit & iniuriam ei fecit, quasi non ar-
ma gerens hominum pugnaturus ueniret, sed quibus canes repelli solent, dicens: Num
me canem existimasti? Ille autem nō canem, sed deterius aliquid eum esse se putare respō-
dit. Commouitq; Goliath ad iracundiam, ut ei maledictū apponeret ex uocabulo dei sui,
& interminatus est, daturum se carnes eius terrenis bestiis & cæli uolatilibus deuorandas.
Cui respondit Dauid: Tu quidem uenis contra me cum gladio, & hasta & lorica: ego autē
uenio ad te armatus deo, qui & te & omnem uestrum exercitum nostris manibus perditu-
rus est. Hodie nanque caput tuum abscindemus, & reliquum corpus similibus tui canibus
apponemus, scientq; cuncti, quomodo deus præsul est Hebræorum, & arma nostra ipse
est semper & fortitudo. Nam omnis exercitus & reliquus apparatus inutilis est, absente
deo. Palæstinus autem armorum pondere grauatus, cum currere non ualeret, paulatim
uenit ad Dauid, contemnens eum, & se confidens nudum adhuc simplici ætate puerulum
sine labore perimere. Occurrit autem ei iuuenis cum deo auxiliatore suo, qui ab hoste nō
uidebatur, & sumens de pera unum lapidem quem de torrente collegerat, & emittens eū
de fundibula, percussit repente Goliath in fronte, & usq; ad cerebrum pertransiuit, ita ut
mox fractio capite, Goliath caderet pronus in terram. Tunc stetit Dauid super eum, et
caput eius incidit. Cadente ergo Goliath, facta est Palæstinis occasio maximæ fugæ. Nam
dum peritissimum suorum cecidisse conspicerent, de rebus omnibus desperantes, confi-
stere non ualuerunt, sed ualida se turpiq; fugæ tradentes, conabantur liberari. Saul autem
& cunctus exercitus Hebræorum clamore facto super eos exilierunt, & multos intereme-
runt, & persecuti sunt usque ad terminos Geth & portas Ascalonis. Et mortui quidem
sunt Palæstinorum triginta millia & totidem uulnerati. Porro Saul reuertens ab exerci-
tu hostium, eorū castra diripuit, & simul incendit. Caput autē Goliath Dauid in taberna-
culum ppriti deportauit, & hastā dicauit deo. Porro circa Dauid inuidiā atq; odiū Saul
regis, uirgines mulieresq; prouocauerunt. Occurrentes enim uictrici militiæ cum cym-
balis & tympanis, delectabantur omni lætitia dicentes: mulieres, quia multa millia Saul
Palæstinorum interemisset, uirgines autem, quia multa dena millia exterminasset Dauid.
Hæc audiēs rex quod in millenario numero testimoniū ipse pciperet, & dena millia mul-
tudo iuenculo uoueret, & cogitans, qā nihil post hunc tam clarum fauorem nisi regnū
minus esset Dauid, ccepit eum timere & nimis habere suspectū, & a priori quidē officio,
quo utiq; suum armigerum fecerat, eū amouit, ne dum nimis proximus esset, occidere eū
posset: cōstituit autem eum millenarium, dans ei locum quidem meliorem, & ut putabat
sibi met cautiorē, uolebatq; eū ad hostes & ad plia mittere, ut in his picula sustinendo per-

Dauid Goli-
ath proster-
nit.

I. Reg. 18.

fret. David autem deum habens ubique ducem, quocunque uenisset praeualebat, & optime agere uidebatur, ita ut propter excellentiam fortitudinis & populus eum, & regis filia uirgo concupisceret amore eius detenta, cunctisque ita fieret manifesta, ut hoc eius desiderium perdueretur ad patrem. Ille uero quasi percepta occasione in morte David, hoc libenter audiuit, daturumque nuptiis eius se uirginem haec sibi nunciantibus ait, eo scilicet pacto, ut sexcenta hostium capita adueheret necator. At ille sic claro honore ei proposito, uolens ex opere periculoso & incredibili gloriam magis assumere, procederetendebat ad causam. Saul autem ducebat eum fore ab hostibus perimendum, & decenter sua uota comple-ri, si per alios & non eo faciente moreretur, iussitque suis famulis ut uoluntatem David experirentur, qualis circa puellae nuptias esset. Illi uero coeperunt cum eo loqui, quia diligere- ret cum rex Saul una cum populo, & uellet ei etiam suam filiam copulare. Qui dixit: Non modicum uideri putatis me generum esse regis. Mihi uero nihil tale subsistit, praecipue cum sim abiectus & a gloria uel honore segregatus. Saul autem famuli cum David responsa dixis- sent, ait: Dicite ei non me pecuniis egere, nec honoribus, quibus rebus uendis filia potius quam nuptiis collocatur, sed eligere generum habentem fortitudinem, aliasque uirtutes, quas te habere manifestum est, & uelle me ab eo percipere pro nuptiis filiae, non aurum nec ar- gentum, neque ut haec de domibus paternis ejiciat: sed pro supplicio hostium, capita sexcen- ta Palaestinarum. Et mihi enim ipsi nullum potius quam hoc clarius munus erit. Sed & mea- filiae multo solemnius honoribus est praecipuum, si uiro tali, & tanto testimonio de hostium triumphis decorato possit coniungi. His uerbis delatis ad se David gaudens, quod Saul stu- deret eum sibi cognatione coniungere, neque consilium expectauit, nec si possibile aut diffi- cile esset opus praesens, animo cogitauit, sed repente cum sociis ad hostes pro nuptiarum pol- licitatione profectus est. Deus enim erat, qui cuncta facilia David & possibilia faciebat. Cumque multos interemisset, abcidens sexcenta capita, uenit ad regem. Et harum rerum probatione facta, nuptias exigebat. Saul autem cum non haberet unde promissa refuge- ret, & mentiri turpissimum iudicaret, aut per insidias eum occidere, cum forsitan etiam in hoc frustrari suo consilio posset, dedit ei suam filiam nomine Michol.

¶ Quomodo sepius David per Saul periculum mortis passus effugit, et oblata sibi aliquando occi- dendu potestate, noluit interficere.

Caput XII.

L. Reg. 19.

Cumque rex Saul non esset recta uoluntate mansurus, uidens etiam David & apud deum & apud homines approbati, expauit, & metui celare non ualens, timore magnarum re- rum, id est, regni simul ac uitae, ne priuaretur utroque, cogitauit eum crudeli calamitate per- imere, eiusque mortem Ionathae filio, & reliquis familiaribus delegauit. Filius autem admiratus permutationem patris circa David, cum post multa eius deuotionem non mediocriter in eum sed ad mortem usque seuiret, & cum iuuenem diligeret eiusque uirtute, dixit ei secreto uolun- tatem patris sui, suavitque ut die futuro se custodiret: ipse uero salutatus se patrem dixit, eique pro eo opportuno tempore locuturum, causamque cognitus, ut ei exprobraret, eo quod occi- deret uelut iniustum, qui tanta bona fuerat operatus, qui etiam si ualde peccasset, ueniam deberet promereri, dixitque se ei post haec patris indicare sententiam. David autem consilio benigno ob- ediens, egressus est a rege. Altera uero die Ionathas uenit ad Saul, & dum eum laetum & exul- tantem aspiceret, coepit de David proferre sermonem, dicens: In qua maiori uel minori ini- quitate inuenies culpabilem David, praecipisti enim pater interimi, uirque qui tibi quidem magnae salutis causa fuisse probatus est, Palaestinis autem ualde supplicium, ab illusione & iniuriis simul eripiens populum Hebraeorum, quas diebus quadraginta sustinuit, nullo utique presumente pro- uocationis certamina sustinere, & qui post haec iussione tua deferens hostium capita, sororem meam primo accepit uxorem, cuius mors nobis ipsis grauior erit, non propter solam uirtutem eius, sed etiam propter ipsam cognationem, quam eius morte etiam filia tua uexabitur, penes ante coniugii gaudium ueniens ad uiduitatis opprobrium. Haec ergo cogitans per ad clemen- tiam conuertere, & nihil committas in uirum, primo quidem quod nobis magni beneficium praestitit tuae salutis, quam malo spiritu & daemonibus in te residentibus, illos expulit, pacemque tuae animae condonauit: secundo autem, quando & in tuis hostibus ultus est. Haec etenim obliuisci, turpissimum est. His ergo sermonibus mitigatus Saul, iurauit filio, nihil Da- uid iniuste fore passurum. Sermo enim iustus & iracundiam regis subiecit, & metum.

Biblia habet
ducere pra-
patia

Oratio Iona-
thae ad patrem
suum Saul pro
David.

Jonathas autem rogato David, indicauit ei de sua salute, quam impetraret à patre, et quæ deduxit ad regem, & erat in conspectu ipsius sicut prius. Eodem uero tempore, Palæstini bella gerentibus denuo super Hebræos, Saul contra hostes David cum exercitu destinauit. Et congressus aduersus eos, multos eorum prostrauit, uictorq; reuersus est ad regem. Quem Saul non sicut sperauit post bella suscepit, sed potius eius felicitate contristatus est, tanquam illius bonis actibus uideretur ipse deceptus. Cumq; regem rursus putris affantibus daemon ageret, spiritusq; turbaret, uocans David in domum in qua iacebat tenens lanceam, cum psallere & hymnos cantare præcepit. Quo iussa faciente, insurgens in eum, lanceam iaculatus est; eamq; David præuidens declinauit, fugitq; in domum suam, & in ea tota die permansit. Nocte uero mittens rex, iussit eum usq; ad diluculum custodiri, ne latenter effugeret, quatenus mane deductus ad publicum, traheretur ad mortem. Michol autem David coniunx, filia regis, cognita uoluntate patris, David indicauit, dubiam spem eius uitæ conspiciens, & de anima sua pariter diffidens. Neque enim se credebatur posse habere uitam, si fuisset illius amore priuata. Eiq; dixit: Non te hic o confunx solis ortus inueniat, nam te ulterius non uidebo: sed fuge citius, dum tibi præbet nox fugæ præsidium, faciatq; tibi hanc dominus longiorem. Scito enim te à patre meo si inuentus fueris, occidendum. Quo dicto, eum per fenestram deposuit & dimisit. Deinde construit lectulum quasi ægrotantis, & sub sago iecur spirans capræ supposuit. Die uero facto, misit pater ut David deduceretur ad eum. Illa uero nunciante quod nocte fuisset factus infirmus, & ostendente eis lectulum coopertum, dum iecur pecoris quod sub sago iacebat palpitaret, ægrotum uere esse, & dormire David, qui missi fuerant, crediderunt. Re-nunciantibus autem illis infirmum factum esse per noctem, iussit eum sic adduci, se uelle eum perimere dicens. Qui uenientes & lectulum discooperientes, & deceptionem inuentientes factam ab eius uxore, renunciauerunt regi. Quam dum culparet pater, eo quod eius quidem liberauerit inimicum, illum uero deceperit, satisfacit ei uerisimilia loquens, quasi eam ad hæc non consentientem David occidere uoluisset, & hoc pro salutis suæ timore fecisset: pro quo ei deberet ignoscere, quia hoc necessitatis causa & non uoluntatis effecerit, adiciensq; dixit: Arbitror ego pater qui non ita uoluisti illum perimere, sicut me potius liberare. Et Saul quidem ueniam puellæ dedit. David autem declinauit à periculo, & uenit ad Samuel prophetam in Ramatha, eiq; regis insidias indicauit, & quod iaculo eius penè fuisset extinctus: dum neq; circa eum extiterit inimicus, neq; circa hostium certamen infirmus, sed potius in omnibus & pronus, & felix, quæ magis causa David inuidiam generauit. Cognoscens itaq; propheta regis iniustitiam, Ramatham ciuitatem reliquit, & deducens David ad quendam locum nomine Galboa, commorabatur illic cum eo. Cumq; nuntiatum fuisset Saul, eo quod David esset apud prophetam, misit armatos, eumq; ad se comprehensum iussit adduci. Qui cum uenissent ad Samuel, inuenientes ecclesiam prophetarum, participati sancto spiritu, prophetare cœperunt. Saul autem audiens hoc, super David, alios destinauit: & illis idem facientibus, denuo misit alios. Prophetantibus etiam qui tertio fuerant missi, ad ultimum iratus ipse perrexit. Cum uero iam erat in proximo, antequam eum uideret Samuel, prophetare cœpit: ueniensq; ad eos Saul spiritu uehementi compulsus, amens factus est, & exutus ueste, tota die canebat & nocte, David & Samuele uidentibus. Jonathas uero Saul filius, occurrentem sibi David, & de patris eius insidijs ingemiscentem, & dicentem, quia dum nihil imple gessisset, neq; peccasset, eum pater eius occidere festinaret: rogabat ut nihil suspicaretur tale, neq; derogantibus siqui forte huiusmodi essent, crederet: sed ut ad se respiceret, & securus esset, nihil tale in eum cogitante patre. Nam & si cogitasset, ei sine dubio pandisset, dum pater eius utiq; consilio omnia celebraret. Porro David iurauit ita esse, & supplicabat, ut credens prouidentiam eius haberet, potius quam eum sperneret quasi mendacem, eiq; renunciaret quicquid agnosceret aut uideret. Dicebatq; ideo non ei de se dixisse patrem, quia sciret illum circa se amicitias & affectum habere. Contristatus itaq; Jonathas, eo quod David huiusmodi patris eius esse circa se crederet uoluntatem, interrogauit eum, quid uelit ut faceret. Ille autem: Noui, inquit, omnia te mihi conferre, & uelle præstare. Crastina die initium mensis est, & habeo consuetudinem sedens comedendi cum rege, si tibi uidetur, à ciuitate egro-

Astutia Michol.

*Iuramentum
Ionathæ.*

dior, & maneo in campo latenter: tu uero Saul, quærere eo, dic me profectum esse in regionem Bethlehem in tribum meam, ad festiuitatem celebrandam, adiciens etiam quia tu me ire permiseris. Et siquidem ut assolet dici de amicis proficiscentibus, cum bono uadat, aut aliquid simile dixerit, scito nihil in eo circa me fore dolosum nec inimicū: si uero aliter responderit, hoc tibi erit indicium quod aduersum me fuerit cogitatum. & renunciabis mihi uoluntatem patris, misericordiae hoc & affectui communi tribuens: per quem fidem à me accipere, & idem tu domine famulo dare uoluisti. Si uero inuenis in me malignum aliquid, ipse me perime, ut sic proficiscaris ad patrem. Quae uerba nouissima Dauid, Ionathas onerosè suscipiens, promisit se ea quae prius poposcit esse facturum, & siquidem triste aliquid, aut quod eius odium panderet pater responderet, ei nunciaturum. & ut eum potius securum redderet, egressus sub diuo, nihil se praetermissurum pro Dauid salute iurauit, dicens: Hunc deum quem magnum esse uides & ubique praesentem, & antequam mentem meam sermonibus prodam, iam praescientem eam, esse in communi pacto testem promissionis adiuro, quoniam non cessabo frequenter tentas patris animum cognoscere, donec mihi eius animi secreta pandantur: quae cum didicero, non celabo, sed protinus tibi nunciabo, siue mitis circa te, siue sit ualde crudelis. Nouit autem hic deus, qualem eum circa te semper esse exoro, qui & nunc tecum est, nec te derelinquit: facietque te inimicorum tuorum, siue pater meus est, siue ego, esse meliorem. Tu tantum horum esto memor, & licet me finire uitam contingat, filios meos serua, & pro rebus praesentibus illis tuam retribue bonitatem. Cumque iurasset haec, dimisit Dauid, & ad quendam campi locum ire praecipit, in quo erat solitus exerceri: quaecumque cognouisset à patre, nunciaturum se ei promittens, hoc modo: ut deducens puerum, mitteret tres sagittas, & si iuberet puero sagittas afferre, quas ante eum iaceret, cognosceret nihil esse apud patrem malitiae: si uero diuersa aliqua audiret illo dicente, à rege contraria similiter expectaret: securitatem uero se ei praebiturum dicens, ne quid sustineret incongruum, utque felicitatis tempore memor esset, & humanitatem filijs eius exhiberet. Dauid itaque à Ionatha hanc fidem accipiens, ad locum proximum est profectus. Altera uero die cum esset mensis initium, purificatus solenniter rex ad conuiuium uenit, & sedentibus circa eum filio Ionatha à dextris, & principe militiae Abner à sinistris, uidens esse locum Dauid uacuum tacuit, suspicatus eum non esse à coitu mundum. Cumque secunda die noui mensis non affuisset, requisitum à filio Ionatha, cur non & transacto & praesenti conuiuio lesse filius adfuisset. Ille uero ait, abisse eum se permittente secundum solennitatem ad propriam regionem, quia tribus eius festiuitatem ageret, & rogatum se pariter, ut etiam ipse cum eo ad sacrificia celebranda concurreret. Et si praecipis, inquit, pater, & ego post eum uadam: nostri enim quia ego illi deuotus sum. Tunc igitur Ionathas Saul iniquitatem circa Dauid agnouit, & aperte uoluntatem eius aspexit. Non enim retinuit iram Saul, sed blasphemauit, eumque natum de muliere uirum ultro appetente, & proprium hostem dixit, & socium Dauid, & cooperatorem eius, & nec ipsum erubescere, nec eius matrem, talia facientes: nec uolentes intelligere, quia donec Dauid uiueret, regnum eorum esset incautum, dixitque ut eum uocaret, quatenus poenas exolueret. Respondente uero Ionatha, quid iniquum fecit ut puniatur: non ad uerba iam & blasphemias iramque Saul accessit, sed arrepta lancea super eum ut respondentem interficeret, insiluit. & hoc quidem non impleuit prohibitus ab amicis, manifestus autem apparuit inimicus esse Dauid, & quia desideraret eum occidere, ita ut propter illum penè propria manu filium interficere uoluisset. Tunc ergo regis filius declinato periculo, & nihil aliud praeter tristitia facere ualens, sed deflens, eo quod & ipse penè mortuus fuerit, & Dauid necem definitam esse cognouerit, matutino facto perrexit, & quasi exercitaturus uenit in campum, ut amico (sicut constituerat) regis proderet uoluntatem. Fecit ergo Ionathas sicut pollicitus est, & sequentem puerum in ciuitatem dimisit, ut Dauid in deserto loco ad faciem loqueretur. Quo uiso, Dauid cecidit ad pedes Ionathae, eumque adorans, saluatorem animae suae uocabat. Quem Ionathas eleuauit à terra, & alterutros se amplectentes, ualde semetipsos osculabantur, & flebant aetatem suam inuidiae malignitate consumptam, & futuram separationem, quae nihil differret à morte. Vix etenim gementes à gemitu, & memoriam iuramentum apud alterutros consistere poscentes, diuisi sunt,

Dauid & Ionathas iusiurandum faciunt.

¶ *David ad Achimelech fugit, dein ad regem Achim, à quo ad Moabitat. Saul occidit sacerdotes, cuius uita bis parcat David, licet proditus à Zipheis, Samuel moritur, de Nabal. Sicelech datur David. Caput XIII.*

ET David quidem fugiens Saul, & imminentem ab eo mortem, uenit in ciuitatē Nobe ad Achimelech sacerdotem. Qui dum eum solum uenisse uideret, & nec amicum nec famulum cum eo esse praesentem, miratus est, & causam cur nemo esset cum eo quaesuit. Ille uero causam ait sibi secretā iussu regis iniunctam, ad quā nō eum habere multos comites oporteret, dicens quia constituisset ad quendam locum famulos sibi occurrentes; petebatq; ut ei itineris necessaria non negaret, per quae opus amici faceret, & praesentibus necessitatibus subueniret. Quibus adeptis, etiam arma sibi dari si qua essent praemanibus, postulauit. Aderat autem illic seruus Saul, genere quidem Syrus, nomine Doech, qui mulas pascebat regis. Tunc ad David sacerdos ait nihil equidem se tale habere, sed esse lanceam Goliath, quam ipse illo perempto deuouerat deo, eamq; sumens David, ex omni Hebraeorum regione fugit in Geth, quae est regio Palaestina, ubi regnauit Achis. Cumq; cognitus fuisset à famulis regis, eiq; manifestatus, illis indicantibus, quod David esset, qui multa millia Palaestinos peremisset, metuens David ne ab eo necaretur, & periculum quod declinauerat à Saul, ab illo susciperet, simulauit se esse furiosum & rabidum, ita ut spumam ex ore proiciens, & alia quae furiosi sunt faciens, fidem regi ueræ passionis ostenderet. Qui famulis indignatus, eo quod uesantum hominem ad eum introduxissent, uelociter à se David iussit expelli. Et ita liberatus de terra Geth, uenit in tribum Iuda; & habitans in spelunca circa ciuitatē Odollam, misit ad fratres suos, eisq; ubi esset ipse, mandauit. Illi uero ad eum cum omni cognatione uenerunt. Sed & alij, quibus aut odium aut timor erat regis Saul, ad eum pariter concurrerunt, facturosq; se quaecunq; placeret illi, dicebant: fueruntq; omnes simul quasi quadringenti. Tunc ille securus, quasi auxilium ei fuisset adiectum, surgens inde, uenit ad regem Moabitarum: rogauitq; eum, ut parentes eius, donec ipse de suo fine cognosceret, in regione sua susceptos haberet. Quo annuente, parentes eius omni tempore quo apud eum fuerunt, dignis muneribus honorati sunt.

Præcipiente uero propheta, ut desertum David relinqueret, & ad tribum Iuda perges, ibidem habitaret, eidem obedijt. & de Moab reuersus, uenit in ciuitatem Aret, & in ea moratus est. Saul autem audiens David uisum cum multitudine, non in timorem fortuitum corruit & tumultum, sed sciens uiri prudentiam atq; praesumptionem, quia non ex eo paruum sibi timoris onus exurgeret, quod luctu & labores inferret, conuocans amicos & principes, & tribum ex qua ipse erat, in collem ubi regnum habebat, & sedens in Segete (sic enim locus ille uocabatur) dum circa eum esset ordo ciuilis, simul & armigeri, cunctis ait: Viri contribules, noui quidem quod meorum beneficiorum non estis immemores, quando & agrorum quosdam dominos feci, & honores populares & officia praebui. Interrogo ergo uos, si maiora his dona & ampliora, lesse filium uobis dare confiditis. Noui enim quoniam omnes illi potius consentitis, qm̄ etiam meus filius Ionathas ita sapit, & uos ad talia persuasit. Non enim ignoro, quod iusiurandum cum David & foedera celebrauit, nec quod contra me Ionathas tractator eius & cooperator existit, nulliq; uestrum curae est, sed tacentes, rei exitum sustinetis. Quumq; rex tacuisset, alius quidem praesentium nemo respondit. Doech uero Syrus, pastor mularum eius, ait quia uidisset David in Nobe ciuitatem uenisse ad Achimelech sacerdotem, ut futura sibi eo prophetante cognosceret, perceptisq; ab eo sumptibus, & hasta Goliath, ad quos ire uolebat, ab eo uisum se deductum. Tunc uocans sacerdotem, & cunctam eius generationē Saul, ait: Quid mali passus à me, seruum inutilem lesse filium suscepisti, eiq; sumptus dedisti, & arma, quum mei regni nimius inimicus existat? Cur etiam futurorum ei responsa praebuisti? Non enim te latuit, quod me fugeret, & odio meā domum haberet. Sacerdos autem quae facta fuerant, non negauit: sed cum fiducia se hæc praebuisse confessus est, nec se David praestitisse, sed regi, dicens: Non enim eum, inquit, nouimus tuum inimicum, sed fidelem socium, & praecipuum seruum & millenarium, & quod horum maius est, generum pariter & cognatum, & hæc non inimicis hominibus praestiti, sed ei qui circa te opus suae deuotionis exhibuit, Prophetaui autem ei, non modo solum, sed saepius. Dicente namq; cum magna

1. Reg. 21.

1. Reg. 22.

festinatione fuisse se directum, si ei quibus egebat, minime præbuissem, non illi putaret, sed potius tibi resistere. Quapropter nihil dolosum aduersum me cogitare debes: neque in his quæ nunc audisti, meam tunc fuisse debes credere uoluntatem. Amico namq; & regis genero & millenario hæc impendi, non hosti. Hæc dicens sacerdos, nequaquam satisfecit regi Saul. Qui cum esset in magno terrore, neq; ueram confessionem credens, iussit armatis circumstantibus, ut eum cum sua cognatione perimerent. Quumq; illi non præsumerent contingere sacerdotem, sed diuinitatem formidarent, potius quam regi parere uellent, tunc Syro Doeck rex sacerdotis imperauit interitum. Qui sumēs suæ malitiæ similes, occidit Achimelech, eiusq; progeniem. Erant autem omnes quasi trecentiquingue. Quo facto, misit quoq; Saul in ciuitatem sacerdotū Nobæ, & omnes occidit: non mulieri, non infanti, non alij pepercit ætati, eamq; succendit. Vnde filius unus Achimelech tantummodo, Abiathar nomine, liberatus est. Hæc siquidem contigerunt, sicut deus sacerdoti Eli prophetauit, propter iniquitates duorum filiorum eius, dicēs prolem eius radicatus euellendā. Porro Saul rex crudele sic opus efficiēs, & totā gñationē sacerdotalē interimens, & neq; infantibus misericordiam, nec senibus reuerentiam habens: sed & ciuitatem disperdens, quam patriam sacerdotum, prophetarumq; nutricem diuinitas elegerat, & solum tales uiros habere decreuerat: hoc actu omnes fecit agnoscere, & humano modo considerare, quod donec fuerint aliqui simplices & humiles, nec fuerint abusi natura, nec uoluntatem suam implere præsumpserint, mansueti sunt atq; mites: sectanturq; solam iustitiam, & circa eam omnem student habere deuotionem: tunc etiam de diuinitate confidunt, quia omnibus quæ fiunt in hac uita, præsens est: & non solum opera, sed etiam mentes unde procedunt hæc antequam fiant, aperte considerat. Quum uero ad potestatem ueniunt, & superbiæ cumulo dilatantur, tunc omnibus illis exuti, & uelut in scena uultus & mores & moderationem actuum reponentes, suscipiunt audaciam, superbiam, & contemptum rerum humanarum & diuinarum; & dum præcipue pietatem iustitiamq; despexerint, & in omnibus quæ cogitant aut agunt, sibimet arrogauerint, tunc quasi non uideat eos deus, aut certe potestatem eorum non habeat, pessimis grassantur in actibus: & quicquid aut audire metuunt, aut odio habent, respuunt: quæ autem irrationabiliter diligunt, hæc rata, firma, uera, & hoibus placita simul & deo credunt. De futura uero rebus nullus eis fit sermo, sed eos qui pertulerunt multas laborum miseras, exhorant: & eos habentes odio simul inuidiam his constant: deducentesq; eos ad medium, non solum adeptos honores eis auferunt, sed per calumniam etiam uita eos priuare nituntur: puniuntq; non propter opera digna supplicio, sed derogationibus & accusationibus nequaquam examinatos extinguūt: non quos oportet hæc pati, sed in quibus iniuste nituntur ulcisci. Hoc igitur nobis Saul filius Cis, qui primus post illam optimam dum rem publicam regnauit in Israhel, manifestum esse monstrauit, occidens trecentos sacerdotes atq; prophetas, per suspicionem quā habuit in Achimelech, dericiens eorū etiā ciuitatem, & studens quodammodo deum sacerdotibus prophetisq; priuare, dum tātōs simul occideret, ut neque patriam eorum manere permitteret post illos, ut potuisset aliquis oboriri. Abiathar itaq; Achimelech filius, qui solus fuerat de sacerdotibus à Saul interfectis ereptus, fugiens ad Dauid, ærumnam suorum omnium & patris interitum declarauit. Qui ait, non se hæc eis ignorasse futura: sed uidēs Doeck suspicatum fuisse, quod sacerdotem regi declararet: scq; dolebat quasi huius calamitatis autorem: & poscebat ut apud eum de cætero cōmaneret, tanquā qui in alio loco latere non posset. Eo siquidem tēpore audiens Dauid Palæstinos Ceilanorum prouinciā deuastare, cōsuluit deum per prophetam, si eum pugnare præciperet. Quo dicente, quod diuinitas uictoriā promississet, cum suis socijs Palæstinos hostes inuasit, multamq; eorum cædem fecit, & prædam tulit. Dumq; apud Ceilanos esset, donec areas suas, fructusq; sine timore colligerent, regi Saul nunciatum est, quod apud eos habitaret. Opus enim illud & magnus effectus, apud quos gestum est, celari nō potuit: sed fama etiam ad extraneorum auditus aduenit, & ad regem usq; delata est. Gauiusq; est Saul, quum audisset Dauid in Ceila commorari, dicens, deum illum eius manibus tradidisse, quando coactus sit uenire in ciuitatem, muros & portas & seras habētem: iussitq; omni populo, ut ad Ceilam unanimiter conuenerēt.

& obfidentes eam capientesq; Dauid interimerent. Hæc itaque fentiens Dauid, & agnos-
 scens à deo, quomodo eum forent Saul tradituri Ceilitæ, sumens quadringentos qui cū
 eo erāt, de ciuitate profectus est in desertum Gedon. Et rex quidem quum audisset eum
 fugisse de Ceila, ab eius persecutione cessauit. Dauid autem surgens exinde, uenit in quē
 dam locum Ziphin, qui uocatur Noua: ubi Ionathas filius Saul ueniens ad eum, & oscu-
 latus, secusq; eū esse dixit, & spem bonam habere futuroꝝ: nec præsentibus rebus eum de-
 bere deficere, quoniam regnaturus foret, & habiturus sub se Hebræorum omnium po-
 testatem: & quoniam gratiora essent, quæcunq; magnis laboribus euenirēt. Et rursus in-
 reiurando celebrato inter alterutros pro deuotione uitæ totius & fidei: & deum uocans
 testem Ionathas, maledixit sibi, si transcenderet constitutum, & in contraria mutaretur.
 Tunc Dauid ibidem relinquens, paululum à timore & solitudine releuatū, ad Saul ipse
 reuersus est. Ziphæi uero uolentes gratiam præstare Saul, indicauerunt ei, apud se com-
 morari Dauid: promiseruntq; ut si ueniret, illum ei contraderent: quod scilicet dum an-
 gustias Ziphæorum apprehendisset, non posset ulterius alibi deuiare. Quos laudauit rex
 & gratias egit indicantibus inimicum: eisq; pollicitus est, non tarde eorum se compensa-
 re deuotionem: misitq; qui quærerent Dauid, & desertum omne perscrutarentur, dicēs
 etiam se continuo secuturum. Et illi quidem qui directi fuerant pro inuestigādo & capi-
 endo Dauid, præcedebant regem, studentes fauore suo non solum nunciare inimicum,
 sed etiam manifestatum in regia potestate contradere. Hi tamen iniusta & malignissima
 uoluntate frustrati sunt, qui quum nihil mali sustinere potuissent, si non hunc indicassent
 Saul: propter blandimenta regia, uirum religiosum, & ad mortē iniuste quæsitum, & q-
 latere poterat, prodiderunt, & se eum tradere promiserunt. Cognoscens autem Dauid
 malitiam Ziphæorum, & regis inuasionem, angustias quidem illius regionis dereliquit:
 fugit autem ad petram maximam, in deserto Maon constitutam. Quumq; Saul eum ibi
 persequeretur, cognouit in itinere Dauid ab illis angustijs discessisse, quasi ad aliam pe-
 træ partem. Et quum Saul ex alia parte consisteret, ut eum penē iam capere potuisset, au-
 diens Palestinos Hebræorum regionem ualde uastare, à Dauid persecutione discessit: &
 cōtra eos qui naturaliter hostes erant, dimicandum magis necessarium iudicauit, quā
 inimicum proprium persequendo, uastationem suæ terræ despicere. Sic ergo Dauid
 inopinabiliter declinato periculo, uenit in angustias Engaddi. Cum uero Saul expulisset
 alienigenas, uenerunt qui nunciarent ei, Dauid in Engaddi montibus habitare. Qui sur-
 mens tria millia armatorum uirorum, abiit super eum: & quum non esset procul à locis
 illis, uidit circa iter speluncam profundam atque rotundam, multa longitudine & lati-
 tudine nimis apertam, in qua Dauid cum quadringentis erat abscondus. Dumq; Saul na-
 turaliter uentris purgandi necessitate urgeretur, ingressus in eam solus est. Quem dum
 uidisset quidam hominum Dauid, & dixisset de eius inimico tempus à deo datum, & sua-
 deret, ut ultionis causa Saul caput absunderet, quatenus graui persecutiōe & miseria pri-
 uaretur, surgens Dauid, abscondit quidem summitatem uestis solummodo, qua Saul erat
 indutus: & repente pœnitētia tactus, ait, non esse iustū ut suum occideret dñm, & qui sci-
 licet à deo fuerat regnare præceptus. Nam licet iste, inquit, circa nos malignus existat, me
 tamen erga eum non decet esse talem. Quumq; Saul de spelunca fuisset egressus, accedēs
 Dauid, exclamauit à longe, petens ut Saul audiret. Conuerso autem rege, adorauit eum
 secundum morem, pstratus in faciem, & ait: O rex, non te oportet malignas & falsas de-
 rogationes confingentibus aures accommodantem, illis credere, & in suspitione diligen-
 tes te uiros habere, sed magis operibus affectum considerare cunctorum. Derogatio nā-
 que multorum est, deuotionis uero clara probatio actuum ueritate consistit: & sermo qui
 dem cuiuslibet in utroque habet similitudinem ueritatis & falsitatis: opera uero nudum
 habent ueritatis intuitum. Cōsidera igitur ex istis, qualis ego circa te tuamq; sim domus:
 & quod mihi oportet credi, & non accusantibus, & dicentibus ea quæ neq; animo conce-
 pi, neque facere potui. Cur apponis persequi animam meam, & nihil die noctuq; aliud
 cogitare, nisi animæ meæ interitum, quam iniuste persequeris? Quomodo enim non fal-
 sam opinionem de me sumpstisti, quasi occidere te uoluerim? aut quomodo nō impie agis
 in deum, me occidere concupiscens, & inimicum tuum credens, hominem qui potest

*Ziphæi pro-
 dunt Dauid.*

I. Reg. 24

tem hodie habuit punire te, & à te poenas exigere, & noluit, quum tēpore ad hæc usus est opportunus. Quod si contra me tibi idē licuisset, nequaquā sic abiēs praterisses. Quā cū tuas uestis incidi partē, potui etiā caput auferre. Et ostendens pannū uestis eius, rei fidē exhibuit. Et ego, inquit, à iusta ultione me retinui, tu uero iniustū contra me habere odiū non ueris. Sed deus hæc iudicet, & utriusq; nostrū arguat uoluntatē. Saul autē suā uitā inopina biliter admiratus fuisse seruātā, & humilitatē iuuenis ac naturam eius obstupescens, ingemuit. Quumq; & Dauid hoc fecisset, rōdit cum gemitu Saul, illū potius esse iustū. Tu, inquit, causa bonorū mihi fuisti, ego uero tibi calamitatū, & ostendisti hodie priusq; te habere iustitiā. Quis em̄ inimicos suos in deserto cōprehensos, saluandos esse dixerit? Confi do namq; qd deus regnū tibi construēt, & oī m̄ Hebræorū te potestas expectat, sed da mihi futurū adī fidē, ne meū genus exterminēs, neq; habēs malorū memoriā, studeas meū ger mē eradicare, sed ut meā domū serues & salues. Iurante uero Dauid qd poposcerat, Saul quidem ad propriū reuersus est imperiū. Dauid autē cū suis ascēdit in angustias Maspha. Hoc itaq; tēpore & Samuel ppheta defunctus est, uir q non fortuitū honorē apud Hebræos habuerat: cuius uirtus etiā apparuit in hoc opere, qd pro eius deuotione populus multo tēpore luctū duxit, & circa sepulturā eius atq; solenniū largitatē, studiū magnum cōpetenter exhibuit. Sepelierūt autē eum in patria sua in Ramatha: multisq; eum flere diebus, nō cōmuniter hoc facientes, uelut extranei mortē, sed tanq; propriū singuli quiq; lugentes. Fuit em̄ uir iustus, & natura benignus, & ppter ea magis amicus deo, q præsuit populo solus post mortē quidē sacerdotis Eli, annis duodecim, cū Saul uero rege annis decem & octo. Et Samuel qdem hmōi habuit finē. Erat igit quidā Ziphæorū de ciuitate Maon, diues & pecora multa possidēs: triū nāq; milliū ouīū gregē habebat in pascuis, & mille capræ. Has ergo Dauid illasas & sine uexatiōe custodire suos pcepit, ut neq; desertio, neq; egestate pdere, neq; p loco deserto ubi potuissent latere, aliq; eas uexare psumeret, sup hæc autē illud seruandū dicēs, ut nihil iniustū fieret, & aliena tāgere pessimū iudicaret, neq; deū offenderent. Hæc autē docebat eos, hō bonū p̄tare se credens, & dignū eū esse beneficiū hmōi promereri. Erat em̄ illi nomen Nabal, uir durus & studijs malignissimus, habens uitā detestabilē, cui erat uxor bona, simul & casta, & specie nimis eximia. Igit ad hūc Nabal, tēpore quo tondebat oues, misit Dauid uiros decē, ut eū salutarēt: & optabar ut hoc multis annis efficeret, & qd eēt sibi possibile, ab eo præberi poposcit, cognoscēs scilicet à suis pastoribus, qd nihil eis aliqñ nocuerint, sed etiā custodes eorū gregumq; fuerint, dū multo tēpore in deserto pariter habitassent, & qd non eum poeniteret, si quid Dauid sua largitate pberet. Nabal autē his qui missi fuerant, inhumane nimis & dure respondit. Dum em̄ interrogasset eos, q; esset Dauid, & illi rēdisserent, filiū leſse, ait: Nunc uideo, q; ualde in semetipsis superbiunt fugitiui, & gloriānt suos dominos relinquentes. Quod dū fuisset Dauid rēdiatū, iratus est: & quadringentos qdem armatos sequi se p̄cipiens, ducentis pro rerum custodia derelictis, ibat contra Nabal, iurans illa nocte domum se & omnē possessionem eius exterminare: non solum enim ob hoc iratus est Dauid, quia uideretur ingratus, & nihil dedisset eis qui multam benignitatem circa eum habuerant, sed etiam quia blasphemasset & maledixisset eis à quibus in nullo fuerat contristatus. Interea quidam seruus custos ouium Nabal, dominæ quidem suæ, illius uero coniugi dixit, quod miserit Dauid ad uirum eius, & non solum nec aliquid uellet eum percipere, sed etiam iniurias, & pessimas in eum dixerit blasphemias, dum omni prouidentia & custodia circa eos fuerit usus in gregibus, affirmans hoc in malum domini sui & ipsius profuturum. Quo dicto, Abigail uxor Nabal, eticiens asinos, & onerans eos cunctis muneribus, nihilq; marito dicens, sciens quod per ebrietatē ipse sensu careret, pfecta est ad Dauid. Cui descēdenti mōtis angustias, Dauid occurrit, cū quadringētis uiris ueniēs super Nabal. Quem quū uidisset mulier, de asina exiuit: & prostrata in faciē, adorauit: supplicans ut nequaquā Nabal uerba respiceret, qui utique Nabal recte uocaret, quod nomen dementem lingua significat Hebræa. Satisfaciebat autē dicens nō se eos uidisse q ab eo missi fuerāt, & debere se ueniam promereri: utq; magis ageret ipse deo gratias, qui eū à sanguinis humani pollutione prohibuit, exorabat. Nam quū tu, inq; benignus sis, ille uindicat in malignis. Quæ enim Nabal, inquit, mala sustineat, super capita inimicorum tuorum eueniant. Esto mihi

2. Reg. 25
Samuel propheta uir sanctus defungitur uita.

De Nabal uiro stulto & crudeli

quidē propicius & iudica me dignam, per quā hac dona suscipias: iram uero atq; furorē, quem super maritum meum & eius habuisti domum, mihi remitte. Hac enim te decent, quum sis placidus atq; clemens dñs: & quod maius est, regnaturus. Susceptis autē illis muneribus, ille ait: O mulier, propicius te hodie ad nos deus adduxit. Non enim futurū uideras diem, quū iam iurassem domum Nabal hac nocte disperdere, ut nullus uesterū penitus remaneret, quum utiq; sit uir ille ingratus, & callidus circa me & socios meos: nūc autem praueniisti, & meum, curāte deo, mutasti furorē. Et Nabal quidē, licet modo propter te relinquatur inultus, non tamen effugiet poenas, sed alia causa quæ eum competit, eueniet ei. Hac dicens, dimisit mulierem. Illa autem domum reuersa est, et inueniens uirum cum multis epulantem, & in ebrietate iacentem, tunc quidem nihil horum quæ gesta fuerant, indicauit. Cui altera die cuncta significans, sic eum tristem reddidit, ut ad solutionem membrorum, & penē ad mortem usq; deduceretur: & non amplius quā decem dies postea uiuens Nabal, defunctus est. Dauid autem audiēs mortem eius, ultum se quidem a deo dixit: Nabal uero propria malignitate defunctū, deo dedisse illum poenas, scq; seruasse ab eius sanguine, mundam habentem dextram. Tunc etiam agnouit, eo quod maligni diuinitus arguantur, & nullus inter homines despiciatur a deo, qui dat quidem bonis similia, malis uero refert digna supplicia. Et mittens ad eius uxorem, petiit, quo eā sibi met copularet. Illa uero his qui missi fuerant dicens, se non dignam fore, ut illius uel pedes attingeret: cum omni tamē apparatu proprio uenit, eiq; coniuncta est, quæ ad hūc honorem uenire promeruit, tam pro modo castitatis atque iustitia, quā pro specie suæ formæ. Habuit autem Dauid uxorem, quā primitus duxerat, de ciuitate Ebisar. Michol autem Saul regis filiam, quæ fuit Dauid uxor, pater eius Phalti filio Laïs coniunxit, qui erat de ciuitate Gallim. Quumq; hæc fuissent gesta, quidam Ziphæorum uenientes ad Saul, indicauerunt ei, quia rursus esset in eorum regione Dauid, & possent uolenti eum comprehendere sua præbere solatia. At ille cum tribus millibus armatorū super eum egressus est. Quumq; superuenisset nox, castra posuit in loco quodam, qui dicitur Sicela. Audiens uero Dauid, contra se uenire Saul, missis exploratoribus, iussit sibi met nunciari, ad quem locum iam uenisset. Quibus dicentibus, in Sicela eum esse, surgens nocte, ita ut lateret suos, uenit ad castra Saul, ducens secum Abisai, natum sororis suæ Saruizæ, & Achimelech Gethæum. Saul itaq; dormiente, & circa eum per circuitum armatis & Abner principe militiæ constitutis, Dauid ingressus castra eius, nec ipse peremit eum, inueniēs eius stratum & lanceam quæ erat fixa ad caput eius, nec Abisai permisit uolentē eum occidere, & in hoc uehementer instantem: sed dicens, ordinatum a deo regem occidere esse nimis iniquū, licet ille sit malus, uenturamq; ei poenā opportuno tēpore ab eo qui ei præbuit regnū, retinuit impetū eū uolentis occidere, & pro signo, qđ quū potuisset eū interficere, se potius abstinerit, sumēs eius lanceā & urceolū aquæ appositū dormienti Saul, nullo sentiēte in exercitu, cūctisq; iacentibus, latēter egressus est: quū oīa facere potuisset, quæ & ipsū tēpus offerret, & cōtra regē digna p̄sumptio suaderet. Transiens uero torrētē, & in uerticē mōtis ascendēs, unde potuisset audiri, clamās uoce magna militib⁹ Saul, & Abner principi militiæ, excitauit eos a somno. Hunc eū uocabat, & populū. Audiēte uero principe militiæ, & regrente, q̄s eū uocasset, Dauid ait: Ego sum filius qđ leſse, uerter uero fugitiuus. Cur igit̄ quū sis magnus, & apud regē honore p̄cipuus, corpus eius ita custodis, ut somnus sit tibi dulcior, q̄ illi⁹ salutis affectus? Hæc qppe digna morte sunt atq; supplicio. Dudū eū ingressos quosdā in uſo exercitu sup regē, & sup uniuerſos alios, nō agnouisti. Quare lanceā regis & urceū aquæ, & cognosces quantū malū uos latuēte intrinsecus cōstitutos. Saul autē cognoscens Dauid uocē, & uidens qđ dū eū captiū habuisset sopore confectū, custodibus negligētibus, nō occidit, sed pepcit ei, quē iuste perire mere potuisset, p̄ salute sua gratias egit: & rogauit ut cōfidēs, nihilq; ab eo mali tā metuens, iret ad ppria, affirmans credere se, qđ nec semetipsum aliq; ita diligeret, sicut Saul a Dauid amaretur: & accusans seipsum, quod eum quidē qui illū custodire posset, & multa indicia circa eum sui fauoris ostenderet, persequerē iniuste, & tanto tempore hāsitantē de anima sua, degere in fugam compelleret, ab amicis & cognatis proprijs desolatum: ipse uero ab eo sæpius liberatus, non quiesceret Saul, quin eius animam aperte desideret.

Nabal moritur

Dauid Abisai ducit uxorem

1. Reg. 27

Sicelech dicitur
Dauidi.

raret auferre. Quo facto, Dauid iussit, ut aliquis ueniens reciperet lanceam & urceam aquae, dicens: Deus utriusque nostrum & uoluntatis, & actuum iudex sit, qui nouit, quod etiam praesenti die, quum te occidere potuissem, tui misertus, abstinui. Et Saul quidem secundo Dauid manus effugiens, ad regnum proprium remeauit. Metuens autem Dauid, ne permansens ibi, aliquando in Saul manus incideret, decreuit ad Palaestinos discedere, & illic habitare. Tunc cum sexcentis, qui erant circa eum, uenit ad Achim regem Geth. Erat autem haec una Palaestinarum urbium. Cumque eum rex suscepisset cum uiris, & habitaculum praebuisset, habente eo simul duas uxores, Achinoen & Abigail, morabatur in Geth. Saul autem haec audiens, ulterius uoluntatem non habuit, ut aut mitteret super eum, aut ipse forsitan properaret, cum secundo penitus tale periculum pertulerit, ut ab illo potius potuisset comprehendi. Porro Dauid non placuit, ut in ciuitate Geth habitaret, sed regem rogauit, qui eum clementer acceperat, ut ei locum aliquem in prouincia donaret, ubi cum suis is degere potuisset, pudori esse dicens, si in ciuitate maneret, se ei onerosum existere. Cui dedit rex quendam uicum, Sicelech nuncupatum, quem uicum ita dilexit, ut cum regnasset Dauid, eum ipse & eius pueri quasi propriam possessionem honorarent. Sed de his in alio loco dicemus. Tempus itaque quo commoratus est Dauid in Sicelech Palaestinae, fuit mensium quatuor & uiginti dierum. Vnde latenter insurgens contra Palaestinos, in uicina regione constitutos, Serritas & Amalechitas, eorum prouiciam deuastabat, multamque praedam iumentorum & camelorum sumens, reuertebatur ad propria, ab hominibus autem abstinerebat, metuens ne eum indicarent ad regem, partem tamen praedae ei dono mittebat. Cum uero requireret rex, quos uastasset, praedamque tulisset, dicendo eos, qui ad austrum Iudae conuersantur, & in campestribus habitabant, se esse depopulatum, satisfecit regi. Sperabat enim quod Dauid odio haberet propriam gentem, & seruus eius foret, donec apud eum consisteret.

¶ Saul aduersus Achim pugnaturus, consulit Pythonissam, à qua Samuel suscitatus, dicit eum in bello cum filiis e asurum. Saul fortiter pugnando uictus, proprio se gladio cōfodit inuante hoste, cuius corpus à tabitis est sepultum in labe nemore. Caput XIII.

1. Reg. 28.

E Odē uero tpe Palaestinis contra Israelitas pugnare uolentibus & mittentibus ad omnes amicos, ut eis adessent in bello in Ceila, ubi congregati erant exituri super Hebraeos, Achis rex Geth Dauid rogauit, ut cum suis armatis ei solatiū contra Hebraeos praeretur. Illo uero gratissime promittente, & dicente inuenisse tempus, in quo beneficijs eius uicem rependeret, & susceptionis eius munus exolueret, promisit rex custodem corporis post uictoriam, & belli certamina eum se esse facturum, honoris & fidei promissione studens uoluntatem eius augere. Saul itaque rex Hebraeorum, omnes diuinos & uentriloquos, & omnem huiusmodi artem de sua expulerat regione absque prophetis. Audiens autem Palaestinos iam esse praesentes, & iuxta Sunam ciuitatem in campo positam, castra fixisse, ad eos cum omni exercitu suo profectus est. Cumque uenisset ante montem quendam nomine Gelboe, & uidisset e diuerso hostium multitudinem, timore fortuito conturbatus est, dissesset eorum exercitus potior & multo melior, deumque consuluit per prophetas, ut ei de praelio & eius fine praedicerent. Deo autem non respondente, Saul magis expauit, & animo corruit, malum sibi aperte imminere prospiciens, cum utique deum arbitraretur praesentem sibi non esse, iussitque sibi quaeri mulierem uentriloquam, habentem spiritum, & uocantem animas defunctorum, ut uel ita agnosceret, si in rebus imminetibus praeualeret. Genus enim uentriloquorum, euocando mortuorum animas, per eas solet poscentibus futura praedicere. Cumque fuisset à quodam famulo ei nunciatum, esse huiusmodi mulierem in ciuitate Endor, latens omnem exercitum, exutus ueste regali, & assumens duos famulos, quos nouerat fidelissimos, uenit in Endor ad mulierem, rogauitque eam ut diuinaret, & animam suscitarret, cuius ipse dixisset. Muliere uero repugnante, & dicente se regem non posse spernere, qui genus hoc diuinantium expulisset, sed nec illum bene facere, qui dum nihil per eam fuisset laesus, ei pararet insidias, ut prohibita facientem poenae contraderet, furauit, se nec cuiquam eius diuinationem prode, nec periculum fore. Quumque iure iurando satisfecisset, non eam debere metuere, iussit ut ei animam Samuelis euocaret. Illa uero nesciens quis Samuel esset, cum ex inferno euocabat, Quumque apparuisset, uidens

mulier uirum sanctum & deo docibile, conturbata est: & tunc eius faciem obstupescens: Nonne tu es, inquit, rex Saul? Hoc enim ei Samuel indicauerat. Quo confitente, & perturbationem eius requirente, ait uidisse se uirum senem, forma similem deo: eoq; iubente ut imaginem & formam & statum eius quem uiderat, explanaret, significauit se senem iam & gloriosum, & sacerdotali pallio uidisse circumamictum. Ex quibus agnouit rex hunc Samuelem esse: & procidens in terram, salutauit & adorauit. Anima uero Samuel inquirente, cur eam commouisset, Saul ingemiscebat necessitatem incumbere, & hostes sibi grauius imminere, & esse in haesitatione rerum praesentium constitutum, a deo utiq; derelictum: & neq; responsum promereri, neq; per prophetas, neque per somnias: & propterea, inquit, ad te qui mihi semper prospexisti, confugi. Samuel autem uidens eum finem uitae iam proximum, ait: Superflue a me aliquid uis agnoscere, quum a deo sis derelictus. Sed audi regnaturum Dauid, & in bello uicturum: te uero tuumq; principatum cum uita esse finiendum, quoniam inobediens fueris deo in bello Amalechitarum, & eius nequaquam mandata seruaueris, sicut uiuens tibi met prophetaui. Igitur scito te subdendum & populum inimicis, & te cum filiis die crastino in bello cadentes, mecum esse mansuros. Haec audiens Saul, tristitia faciente, loquendi amisit officium: & prostratus in terram tam propter dolorem q; ei indicatus fuerat, quam propter abstinentiam (non enim praecedenti die aut nocte cibum sumpserat) non facile ualebat assurgere. Quum autem surgeret, uix recipiens spiritum, coegit illum mulier ut gustaret, hoc munus ab eo petens sibi met repensari pro diuinatione, quam suo periculo ei praebuerat, quum ei hoc facere propter timorem eius non licuisset. Quae licet ignorasset qui fuerit, tamen postulata concessit: pro quibus rogaret, ut apposita mensa, cibum sumeret, quatenus recepta uirtute, ad castra propria remearet. Quumq; ille refutaret, & nimis auersaret in angustia constitutus, compulit & persuasit ei: & habens unum uitulum mansuetum, & a se domi nutritum, in quo solo quiescebat, eum occidit: & carnibus praeparatis, ei ut comederet eiusq; seruis apposuit. Quo facto, Saul noctanter ad sua castra reuersus est. Iustum est autem laudare mulieris largitatem, quod licet eius ars a rege fuisset exerceri prohibita, tamen dum aduenissent in domum eius, quos nunquam uiderat prius, non habuit mali memoriam, uituperando eum qui eius prohibuerat disciplinam: nec auersata est peregrinum, & cuius consuetudinem non habuit: sed condoluit, & consolata est eum, dum cognouit regem: & circa quae animo potuerat nimis ingrata consistere, cum potius ut comederet, inuitabat: & quod ei solummodo in paupertate fuerat, hoc libenter largiterq; conferebat, non aliquam retributionem eius expectans, nec munus aliquod accipiens, quippe quae proxime moriturum cognouerat: quum plerumq; natura sit hominum, boni aliquid aut repensaturis beneficium exhibere: uel a quibus se aliquid credunt accipere, his mutuare. Bonum est ergo illam imitari mulierem, & benefacere cunctis egentibus: & nihil arbitrari melius esse, nec amplius aliquid generi humano competere potius, quam hoc ex quo deum propiciam, & largiatorem bonorum semper habeamus. Igitur de illa muliere hoc dixisse sufficiat. Sermo uero nunc faciamus, ciuitatibus & populis gentibusq; profuturum, & bonis omnibus congruum, ex quo prouocentur uniuersi uirtutem sectari, & aeternae gloriae decus appetere: sed & qui sapientibus, regibus & principibus multum desiderium & studium rebus bonae adiciat, & pro salute patriae ad pericula mortis libenter adducat: & cuncta quae uidentur graua, doceat esse contemnenda. Habeo namq; huius rei auctorem Saul Hebraeorum regem. Hic enim, quum iam futura nosset, & mortem sibi imminere, propheta praedicente, cognosceret, non fugit, nec amore uitae suum exercitum prodidit inimicis, nec regiae contumeliam intulit dignitati: sed potius cum omni domo semetipsum tradens simul & filiis, optimis iudicauit magis cum ipsis cadere, pro subiectis pugnando, & filios unum perire, licet boni ei fuissent, quam eos in incerto relinquere, quasi regni successionem & genus habituros. Is ergo & iustus, & castus, & fortissimus solus mihi esse uidetur, & si quis fuerit talis, aut fuit, & ceterorum testimonio uirtutis adeptioe dignissimus. Nam eos qui sub spe uictoriae proficiscuntur ad bellum, & incolumes se redire confidunt, si quid gesserint claque, mihi non uidentur satis bene facere, qui eos uoluerint fortes appellare, quod & alibi in historiis & aliis conscriptionibus inuenitur, quamuis & illi sint approbandi. Magnanimes autem & gradia

Samuelis umbra Saul loquitur.

1. Reg. 29.

1. Reg. 30

præsumentes, & rerum terribilium soli contemptores, dicendi sunt omnes qui Saul imitantur. Illi namque qui nescientes quod in bello futurum est, nequaquam animo deficiunt: sed in incertum semetipsos emittunt, licet aliquid grande faciant, non tamen ualde admirandi sunt. Quum uero utile nihil uenturum animo cogitatur, sed etiam mors futura præcitur, & non solummodo hoc passuri dimicant aliqui, & neque terrentur, neque pro mortis periculis obstupescunt, huiusmodi uiros perfectæ fortitudinis esse decerno. Hoc igitur fecit Saul, ostendens quia cunctos desiderantes gloriæ palmam habere post mortem, talia conuenit adimplere, & maxime reges, quos propter cumulum principatus, non solum malos non licet esse circa subiectos, sed neque mediocriter esse bonos. Plurima quidem de Saul & eius magnanimitate potui dicere, maximam mihi hoc argumento præbente materiâ, sed ne diu eius laudibus uidear inhærere, denuo ad ea reuertor, unde egressus esse cognoscor. Palæstinis igitur sicut prædiximus, castrametantibus, per singulas gentes & reges et satrapas exercitû disponentibus, ad ultimû ueniebat cum suo exercitu rex Achis, & post eum Dauid cum ducentis armatis sequebatur. Et quum duces Palæstinorum qui cum Dauid in auxilium regis uenerant, uiderent inter eos Hebræos, percontabantur à rege qui nam essent. Qui dixit, Dauid esse, qui fugerat Saul dominum suum, quem ad se uenientem ipse susceperat, & nunc uelle sibi eum beneficia rependere, & Saul interficere, & propterea in solatium ipsius aduenisse. Quo dicto culpatus est à ducibus Palæstinorum, eo quod uerû inimicum ad solatium adduxerit: eumque remitti suadebant, ne forte latenter mali aliquid circa eos efficeret, habendo tempus & causam, per quam suum dominum placare posset: sed si uellet ei prospicere, remitteret eum cum suis ad locum quem dederat illi prius. Adiciebant autem: Nonne hic est Dauid, de quo cantabât uirgines Hebræorum, quia dena millia peremisset? Quæ quum audisset rex Geth, utiliter hæc dicta cognoscens, uocauit Dauid, & ait: Ego quidem quum sim testis studiû tui circa me atque deuotionis, propterea te ad solatium meum adduxi, principibus autem non placet. Sed facto die, perge ad locum quem dedi tibi, & ibi meam custodi prouinciam, ne quis hostium ad eam accedat. est enim & hoc amico pars magna solatiû. Dauid itaque iubente rege Geth, uenit in Sicelech. Nam eo tempore quo egressus fuerat Dauid, solatium ferens Palæstinis, gens Amalechitarum ingrediens Sicelech, fortissime ceperat eam: qua incensa, multaque præda ex ea & alijs Palæstinorum regionibus sumpta, discesserant. Inueniens ergo Dauid uastatam omnem prouinciâ, & omnia fuisse direpta, & duas uxores suas, & eorum qui cum eo erant unâ cum filijs in captiuitatem direptas, continuo scissa ueste, flens & gemens cum socijs & amicis, ad hoc usque peruenit, ut etiam lachrymæ nimio eorum fletu deficerent. Sed & ipse periculum passus est, ita ut à socijs dolentibus captiuitatē uxorum & filiorum penè lapidaretur, ipsum enim solum huius rei principem, ipsum unusquisque malorum dicebat autorem. Igitur à tristitia releuatus, & mentem suam erigens, rogabat Abiathar pontificem, ut indutus ueste sacerdotali, consulere deum, & prophetaret, si persequens Amalechitas, comprehenderet eos, & liberaret uxores ac filios, & ulcisceretur in hostibus. Sacerdote uero iubente ut eos persequeret, consurgens continuo, cum sexcentis armatis persequutus est hostes. Quumque uenisset ad torrentem Besor, inueniens quendam errantem Aegyptiû genere Aethiopem, fame defectum, qui tribus diebus ac noctibus in deserto sine cibo permanerat, primo cibo eum potumque confortans, & reficere faciens, requirebat, cuius esset aut unde. Tunc ille quidem se genere significauit Aegyptium, & propter infirmitatem à suo domino derelictum, eo quod non ualuerit sequi, pariter etiam indicauit, se esse ex eis qui incendissent & diripuissent Iudæam simul & Sicelech. Hunc ergo Dauid habens ducem super Amalechitas, apprehendit eos in terra iacentes, & alios quidem prandentes, alios iam ebrios & uino solutos. Quibus cum socijs huberrima præda fruuentibus, irruens repente, eos late prostrauit. Nudi namque erant, & nihil huiusmodi suspicantes, sed ad potum & epulas conuersi, remissiores omnes erant. Et alij quidem adhuc mensis appositis apprehensi, super eas extincti sunt, & sanguis eorum cibo permixtus est: alios uero inuicem se ad pocula inuitantes, occidit, & multos etiam in soporem conuersos extinxit. Quicumque uero occurrerunt, & armis induti ex aduerso consistere potuerunt, hi etiam facilius quam illi qui iacebant in terra, nudi perempti sunt. Quos ab hora prima interficientes usque ad uesperam permanserunt, ita ut

Amalechitarum non remanerent amplius q̄ quadringenti, qui tamen in camelis curra-
 cibus ascendentes, uix euadere potuerunt. Eripuit ergo Dauid alia omnia quæ tulerant
 hostes, sed & uxores suas & sociorum. Quumq̄ reuertentes, uenissent ad locum, ubi du-
 centos qui eos non potuerunt sequi, reliquerant ad castra custodienda, illi quidem qua-
 dringenti partem prædæ eos accipere non censebant, qui secum non fuerant, sed in labo-
 re molliores extiterant, tantum recipientes uxores, quiescere iudicabant. Dauid aut̄ ma-
 lignam hanc & iniustam dixit esse sententiam, quum essent digni deo præbente, ut & ul-
 ciscerentur in hostibus, & omnem prædam cum his qui unâ ad persequendum egressi fu-
 erant, ex æquo diuiderent, qm̄ ad ualorum custodiam remanserant. & ex illo lex ista apud
 eos permansit, ut tantum accipiant qui custodiunt castra, quantum illi qui pugnant. Ven-
 iens autem Dauid in Sicelech, omnibus in Iudæa amicis & necessarijs partem prædæ di-
 rexit. Et uastatio quidem Sicelech, & Amalechitarum huiusmodi interitus fuit. Palæsti-
 nis igitur dimicantibus, & pugna graui commissa, Palæstini quidem uicerunt, & multos
 suorum hostium peremerunt. Saul autem rex Israelitarum, & eius filij fortiter decertan-
 tes, & utentes omni fidutiā, tanquam gloria eorum in bona morte & in hostium dimica-
 tione confisteret, nihilq̄ hoc preciosius esse iudicantes, omnium inimicorum cohortem
 contra se conuercentes, undiq̄ circumdati, pariter sunt extincti, multos tamen Palæstino-
 rum forti dimicatione perimentes. Erant autem filij Saul, Ionathas & Aminadab & Mel-
 chis. His ergo cadentibus, Hebræorum populus conuersus est in fugam, & turpitudine &
 confusio facta est, & interitus ualde grauissimus, hostibus utique super eos fortiter irru-
 entibus. Saul autem hoc modo peremptus est: Quum esset hostium multitudine consti-
 patus, Palæstinis crebro super eum iacula dirigētibus, omnes penē prostrauit, paucis ex
 inde fugientibus: ipse uero clarissime decertauit, qui uulnera in se multa gerens, ita ut ne-
 quaquam iam posset tolerare, nec ferre plagas, semetipsum quidem perimere erat inua-
 lidus: iussit autem armigero, ut eum gladio educito perimeret, ante q̄ uiuum eū compre-
 hēderent hostes. Armigero uero non præsumente dominum suum occidere, ipse gladi-
 um suum educens, & in terram figens, irruit in mucronem: & quum nequiret sibi ulti-
 ma mortis inferre, nec ferrum eius membra transfret, conuersus & uidens quendam iu-
 uenem, requisit, quis esset. Quem quum cognouisset Amalechitam, rogauit, ut educito
 gladio, cum qua morte uellet, occideret. Quod quū fecisset, sublato auro ex eius brachijs,
 & corona regali, diffugit. Videns autem armiger eius Saul extinctum, occidit & semet-
 ipsum, nullusq̄ de custodibus corporis est relictus, sed omnes ceciderunt in monte qui
 dicitur Gelboe. Audientes autem Hebræi qui habitabant in conualle trans Iordanem,
 & qui in campestribus ciuitates habebant, quod Saul cecidisset, & eius filij, & omnis cum
 eo perisset exercitus, relinquentes proprias ciuitates, ad loca munitissima fugerunt. Palæ-
 stini uero inuenientes urbes derelictas atq̄ desertas, habitauerunt in eis. Quumq̄ Palæsti-
 ni altera die uenissent hostes exuere, inuenerunt corpora Saul & filiorum eius. Quos ex-
 poliantes, eorum capita truncauerunt, & in omnem prouinciā uulgauerunt hostes su-
 os cecidisse. Quoq̄ arma quidem cōsecrauerunt in Astaroth templo: corpora uero suspē-
 derunt super murum ciuitatis Bethzan, quæ nunc Scythopolis appellatur. Quū uero au-
 dissent habitatores ciuitatis labes Galaaditidis die tertio, qd̄ trācassent Saul mortuū &
 eius filios Palæstini, crudele iudicātes eū insepultū despiciere, egressi uiri fortissimi, & p̄-
 sumptione præcipui, quum ipsa ciuitas & corporibus & animis uiros haberet ualde ro-
 bustos, tota nocte iter agentes, uenerunt ad ciuitatē Bethzan: & accedentes ad muros ho-
 stium, & deponentes corpora Saul & filioꝝ eius, detulerūt in labes, hostibus propter for-
 titudinē eoꝝ nequa q̄ prohibere ualentibus, aut præsumentibus. Viri aut̄ labes cū omni
 populo flentes, sepelierunt corpora eoꝝ in optimo loco puinciæ, quē Segehen appellāt,
 & ieiunium septem dieꝝ cum mulieribus & infantibus super eos celebrauerunt, tundē-
 tes pectora, ac lugentes regē & filios eius: nec cibum desiderantes gustare uel potū. Hūc
 itaq̄ finem Saul, prophetante Samuel, habuit: quia obediens deo non fuit, propter man-
 data quæ contra Amalechitas acceperat, & quia Achimelech sacerdotis generationē, &
 ip̄m Achimelech, & sacerdotū unā perit urbē. Regnauit itaq̄ Saul, Samuel uiuente, an-
 nis decē & octo: moriente aut̄, alios duos, qui h̄mōi habita cōuersione defunctus est.

*Cedes ma-
gna Amale-
chitarum.*

*Lex de spolijs
& præda di-
uidenda.*

I Reg. 31.

*Saul suo gla-
dio interiit.*

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS

IYDAICAE LIBER SEPTIMVS.

*Quomodo mortuo Saul, David uni tribui primum rex praefuit, sumpto supplicio de Saul interfectore, re-
lictis reliquo principatu filijs Saul. Bellum inter Ioab & Abner & Isboseth. Deq; Abner dolo a Io-
ab interfecto. Caput I.*

HISTORIA SECVNDI REGVM.

2. Reg. 1.

PRAEDICTVM itaq; praelium gestum est die, qua David uictis Amalechitis reuersus est in Sicelech. Et cum iam ibi duos mane-
ret dies, tertia uenit quidam liberatus a pugna, quae contra Palaestini
nos fuerat gesta, & qui Saul interemerat, scissa ueste, & asperso cine-
re capite. Qui dum adorasset David, interrogatus unde tali modo
ueniret, ait: Ab Israelitarum pugna, quibus infelicem terminu pro-
uenisse dicebat, & multa quidem Hebraeorum millia fuisse necata,
& regem pariter eorum Saul cum filijs interemptum, significa-
batq; uidisse se & Hebraeorum fugam, & fugienti quoq; regi se su-

isse praesentem, quem etiam ne comprehenderetur ab hostibus, ipse rogatus ab eo iugu-
lasse fatebatur: quoniam dum gladio suo incubuisset, propter uulnerum magnitudines
non se ualebat occidere. Cum hac dixisset, signa mortis eius ostendit, aurum brachiorum
regis atq; coronam: quae, cum expoliasset mortuu Saul, ei detulerat. David itaq; cum iam
non discredere, sed aperta signa mortis eius inspiceret, uestem quidem repete disruptis
desiens autem & ingemiscens cum suis, totam diem in fletu & lamentatione protraxit,
cui maior tristitia nata est pro morte Ionathae, qui ei fidelissimus amicus fuerat, & ei causa
salutis extiterat. Tantam autem uirtutem sui David circa deuotionem Saul ostendit, ut
non solum finem eius luctuose satis habuerit, licet saepius per eum mortis pericula passus
sit, sed etiam punierit eius interfectorem. Nam cum dixisset ei, quod ipse sui accusator erat
qui regem occiderat, & cognouisset quia de genere Amalechitarum esset, repente eum pra-
cepit interimiri. Conscripsit autem David epitaphium, sicut fieri assolet in sepulchris, quod
lamentationes contineret, & laudes Saul & Ionathae, quod etiam usq; ad meum perman-
sit tempus. Cum uero hoc modo regi exhibuisset exequias, finito luctu, per prophetam
consultuit deum, quam ei ciuitatem daret ad habitandum de tribu Iuda. Cumq; dixisset
daturum se ei Hebron, derelicta Sicelech, uenit ad eam, deductis duabus uxoribus suis,
& qui erant cum eo cunctis armatis. Ad quem conuenientes omnes populi tribus illius,
eum constituerunt regem. Qui cum audisset quod Saul & eius filios sepelissent uiri Iabes
habitatores Galaaditidis, misit ad eos, laudans & approbans eoru uirtutem: & agens gra-
tias pro studio, quod circa defunctos habuerant: pariter dicens, quod tribus Iuda eum co-
stituisset in regem. Abner autem princeps militiae Saul, filius Ner, uir efficax & optimus
ualde natura, cognoscens cecidisse regem & Ionatham & duos alios filios eius, ueniens ad
castra, filium Saul qui relictus fuerat, nomine Isboseth, abripiens, regem super eos qui trans
Iordanem erant & totius populi pariter ordinauit, praeter tribum scilicet Iuda: statuitq;
regnum eius in terra, quae secundum patriam linguam uocatur Manalim, secundum la-
tinos autem dicitur castra. Abner autem exinde promouit electum nimis exercitum, ut
congrederetur cum tribu Iuda: irascebatur enim aduersus eos, a quibus rex David fuerat
ordinatus. Huic autem occurrit missus a David Ioab, filius Saruiae sororis eius, de patre
Asar natus. hic enim erat contra Abner constitutus militiae princeps. Cum quo etiam fu-
erant & sui fratres Abisai & Asahel, & omnes armati David. Itaq; ueniens ad quendam fon-

Bellum inter Ioab & Abner tem in ciuitate Gabaa, aciem constituit ad pugnandum. Dicente uero Abner ad eum, uelle
se probare quis eorum robustiorem haberet exercitum, conuenit inter utrosq; ut duode-
nos uiros pugnatuos emitterent, & procedentes inter medias acies, quae ex utraq; parte
locum facerent, ad certamen electi, eductis gladijs uiri David, & tenentes capita hostium,
eorum lumbos & latera suis gladijs perforarunt, donec omnes quasi ex uno constituto
perimerent. His autem cadentibus, etiam reliquus est diruptus exercitus, & dimicatione
fortissima procedente, Abner populus deuictus est, fugientesq; Ioab persequi non cessabat,
praecipiens armatis ut post eorum uestigia festinarent, & nequaquam occidendo deficeret.

*De epitaphio
Saul.*

2. Regum 2.

Cuius etiam fratres decertauerunt pronissime, inter quos clarior & præcipuus fuit iuni or Asahel, qui tantam habuit gloriam in pedum uelocitate, ut non solum homines, sed etiam equos ad currendi certamina superaret. Is igitur persequabatur principem Abner recto gressu, in neutram partem declinans. Cumque respexisset Abner, & considerasset impetum sequentis: & dixisset, ut unius militis arma sumens ab eo quiesceret, & rursus ille nequaquam a suo conamine penitus abstinere: monente eo denuo ut recederet, ne coactus eum percuteret, & ante eius fratrem ulterius fiduciam non haberet. & uerba eius illo despiciente, fugiens post tergum lanceam coactus emisit, eumque repente mortali uulnere penetravit. Hi uero qui cum eo persequabantur Abner, cum uenissent ad locum ubi iacebat Asahel, mortuum circumstantes nequaquam persecuti sunt hostes. Ioab autem & frater eius Abisai, pertranscuentes cadauer illius, & maiorem iræ fomitem contra Abner habentes pro morte fratris, magna uelocitate usque ad locum quendam nomine Mathon persecuti sunt Abner. Et cum sol occumberet, ascendens in quendam collem cum tribu Beniamin, expectabat hostes simul & Abner. Qui dum clamaret & diceret ad Ioab, non eum oportere uiros contribules tanto certamine persequi: sed etiam fratrem eius Asahel deliquisse, quia dum eum commoneret ut a persecutione eius recederet, nec acquiesceret, propterea percussus occubuisse. Sapienter uero faciens Ioab, & hæc uerba satisfactionem esse decernens, missa tuba reuocauit exercitum, & a uehementi persecutione retinuit. Et Ioab quidem in illo loco moratus est: Abner autem tota nocte iter faciens, & transiens fluuium Iordanem, uenit ad castra ad Saul filium Isboseth. Altera uero die Ioab dinumerans corpora defunctorum, sepeliuit uniuersos. Ceciderant autem de exercitu quidem Abner milites quasi trecenti & sexaginta: de Dauid uero decem & nouem, & Asahel. Cuius corpus reportantes Ioab & Abisai in Bethlehem, & in monumento paterno sepelientes, ad Dauid reuersi sunt in Hebron. Coepit igitur ex illo tempore bellum intestinum inter Hebræos fieri, & multo tempore permansit, proficientibus semper his qui Dauid erant & amplius ad bella crescentibus, filij uero Saul exercitu penè quotidie defluente. Hoc itaque tempore nati sunt Dauid filij numero sex, ex totidem mulieribus. Quorum senior quidem de Achinoe matre progenitus, appellatus est Ammon: secundus uero de uxore Abigail nomine Celeb, tertius Absalom, qui natus est de Machamis filia Ptolemæi regis Gessur: quartus uero de muliere habuit Agith, quem uocauit Adoniam: quintum habuit filium Abiathar: sextus autem Ierisan de Agla natum cognominauit. Cumque intestina bella consisteret, & sæpius ad opera belli cōuenirent utriusque regis exercitus, Abner princeps militiæ exercitus Saul cum esset sapiens, & ualde a populo ueneraretur, ualde deuote egit, ut omnes cum Isboseth essent: qui etiam cum eo magna deuotione constricti, multo sic tempore permanserunt. Post hæc autem Abner in quodam crimine deprehensus, cuius causa fuit, quod cum Saul concubina concuberet, nomine Respha, filia Sebabeth, culpatus a rege est. Qui dolens & grauiter indignatus, quod non iustam retributionem mereretur ab eo, pro quo tanta instantia laboraret, interminatus est regnum se translaturum ad Dauid, & ostensurum, quia non sua fortitudine sapientiaque regnaret Isboseth super eos qui erant ultra Iordanem, sed illius potius operibus atque fide. Tunc mittens in Hebron, petijt ut Dauid fidei iusiurandi acciperet, & eum socium & amicum haberet, promittens suaturum se populo, ut a Saul filio recederet, & ipsum regem totius prouinciæ constitueret. Dauid autem quæ poscebat impleuit, lætatus in his quæ Abner apud eum egisset: primumque indicij foederis hoc petijt, ut ei suam uxorem reduceret, quam magnis bellorum periculis comparasset, quippe pro qua sexcenta capita Palæstinorū Saul regi obtulerat. Et uxorem quidem eius Michol sublatam Phalti, cui tunc erat copulata, remisit Abner ad Dauid. In qua re etiam Isboseth cooperator fuit: scripserat enim & illi Dauid, ut uxorem suam reciperet iuste. Conuocatis itaque senioribus plebis & tribunis & millenarijs, Abner uerba hæc retulit ad eos, dicens: Sæpius quidem paratos ut ab Isboseth recederetis, & pertingeretis ad Dauid, ab hac ego uos, inquit, uoluntate retinui: nunc autem si uultis implere hoc, permitto, sciens quia per Samuelem prophetam deus ordinauit Dauid Hebræorum omnium regem, & prædixit quod Palæstinos ille uastaret, & subiectionem illis efficeret. Hæc audientes seniores & principes, quod & Abner princeps militiæ uoluntatem eum suam, quam & primus

Asahel perimitur.

2.Reg.3

Filij Dauid.

habuerant, circa rerum effectus haberet, unanimis consenserunt, ut Dauid regno se traderent. Cumq; ad talia conspirassent, conuocauit Abner primum Benjamin tribum, oēs enim ex ea custodes corporis Isboeth habebat, quibus etiam ista locutus est. Cumq; nullum uideret sibi resistere, sed magis ad omnia quæ uellet paratos ipsos haberet, sumēs ex eis uiginti, uenit ad Dauid, ut promissa iurisiurandi religione firmaret: fideliora nanque sunt quæ per nos ipsos gerimus, quàm ea quæ per alios pro nobis aguntur, ut & uerba quæ cum eo haberet, principibus diceret, & ad omnem tribū quæ ipse per se gereret indicaret. quem dum splendidissime suscepisset, & per multos dies opulenti & preciosi conuiuijs refecisset, petijt ut dimissus ab eo, deduceret ad eum populum, quo præsente atque uidente, ei traderet principatum. Cumq; Dauid dimisisset Abner, adhuc eo ab Hebron non procul abeunte, uenit Ioab, qui erat pro eo militiæ princeps, & agnoscens quia uenisset ad regem Abner, & ante paululum dimissus esset foederibus celebratis pro regno Dauid, metuens ne illum quidem in honore primi ordinis constitueret, ut haberet regni participem, & cum in rebus alijs esset astutus & prouidus, ille certis proficeret temporibus, ipse uero decrederet, & militiæ amitteret principatum: uiam pessimam & malignissimam cogitauit. & primo quidem tentauit, ut ei detraheret apud regem, monens ut se custodiret, & promissiones non respiceret Abner quas faceret, dicens: ut Saul filio cōfirmaret imperium, & quia pro fallacijs atque dolo uenisset ad eum, & uellet spem & dispensationem regni eius cognoscere, & sic ad propria remeare. Cum uero his uerbis non potuisset persuadere regi, nec eum uideret ex hac uia declinare, deteriore ruinam rursus aggressus est. Et cum deliberasset, ut Abner interimere, misit qui sequerentur eum, & comprehensum ex Dauid præceptione nominis reuocarent: tanquam esset aliqua ei detecturus, quæ ipso præsente uidebatur oblitus. Abner autem dum hæc audisset à nuncijs (apprehenderant enim eum in quodam loco nomine Syra, qui aberat ab Hebron stadijs quasi uiginti) nihil metuens futurorum, reuersus est. Cui occurrens Ioab ante portam, & suscipiens eum quasi maxime deuotus pariter & amicus (sæpe enim se fingunt uere esse bonos, & malignæ suspicionis extraneos, qui aliqua iniqua tentare præsumunt) segregauit illum ab alijs hominibus, tanquam in secreto ei locuturus, & in locū portæ desertiorem ducto, cum esset ipse solus, & Abisai frater eius, euaginato gladio eius latus effodit. Et Abner quidem hoc modo ab Ioab dolo peremptus est, pro morte quidem sicut ipse dicebat fratris Asahel, quem persequentem se interemeat. Abner in pugna facta in Gabaon, ut tamen ueritas habuit, pro metu proprii principatus & honoris, quem habere poterat apud regem. Ex his itaque debet considerare quilibet, quanta & qualia præsumunt homines propter auaritiæ zelum & principatus affectum, cum nulli cedere uolūt. Nam concupiscentes hæc adipisci, per multa mala ad ea perueniunt. Quæ rursus metuentes amittere, multo deterioribus actionibus ut ea retineant implicātur: tanquā non sit æquale malum, adipisci uelle tantummodo magnitudinis potestatem. Et dum assueuerit quilibet eis bonis, timet etiam rursus amittere, cum in retinēdo potius excelsior sit ærumna, & propterea crudeliora moliuntur, & præ timore ne amittant quæ adepti sunt cōmitare grauiora præsumunt. Sed de his quidem indicasse breuiter sufficiat. Porro Dauid audiens interitum Abner, animo quidem grauissime doluit, & coram omnibus testificatus est, tendens ad deum dexterā suam, & clamans quod non fuisset in Abner interitu consentiens, nec eius mandato nec consilio fuisset extinctus, & maledicta posuit ualde grauissima contra illum qui Abner occiderat, & domum eius uniuerfam, & eos qui hoc egerant poenis esse subiectos. Erat enim sollicitus, ne contra fidem & iusiurādum agere uideretur quod exhibuerat Abner. Præcepit autem deslere, & lugere, & lamentationes fieri super uirum, & eius corpus solennibus honorari exequijs, cum & ipse uestem dirumperet in gemiscens, & sacco uideretur indutus. Hæc quidem facere præcepit præcedentes loculum, ipse lugens & deslens sequebatur cum senioribus atque proceribus: ostendens deuotionem circa uiuos, & tristitiam circa defunctos, & quod non eius consilio fuisset extinctus. Sepelierunt autem eum in Hebron ualde decenter, & conscribens lamentationes, super eius sepulchrū statuit, stans etiam ipse primus super monumentum fleuit, & alijs hoc celebrare contradidit. Sic autem eum mors Abner afflixit, ut neq; cibum cogentibus

Abner ab Ioab interimitur.

amicis sumeret, sed iuraret nihil se gustaturum usque ad solis occasum. Hoc itaque factum deuotionem ei populi generauit. Nam amici Abner honorem collatum mortuo gratissime susceperunt, & Dauid custodem fidei crediderunt, & quod omni dignitate & rebus solennibus eum tanquam parentem & amicum colere potuisset, cui non ut inimico consumeliā fecerat, nec turpi eum aut neglectæ sepulturæ tradiderat. Omnes ergo pro optima & mirissima regis natura lætabantur, uno quoque credente talem futuram regis in se prouideriam, qualem eū in Abner morte uidebant. In his ergo gestis Dauid præcipuam gloriam habere uidebatur. Vnde factum est ut nullus suspicaretur Abner uolūtate eius occisum. Locutusque est ad & populū, quod ipsi quidem tristitia non fortuita prouenisset optimi uiri morte sauciato, sed nec parua detrimenta fore Hebræis illius uirtute priuatis, qui eos consilijs optimis, & uirtute manuum contra hostium fortitudinem defendere potuisset. Sed deus, inquit, cui cura est rerum omnium, non huius sanguinem deferat indefensum. Ego noui quod Ioab & Abisai Saruiæ filijs nihil præualeo facere, cum sint memetipso potentiores: sed uicem eis reddat pro huiusmodi præsumptione diuinitas. Igitur hoc modo Abner defunctus est.

Quomodo Isboseth filio Saul interfecto ab amicis, Dauid omnem principatum Israel consequutus est, licet egeret mortem illius tulerit. Caput II.

Agnato priuatus, & qui ei causam regnandi præbuerat, multumque cōdoluit, & mortem Abner uehementer ingemuit. Sed nec ipse multo tempore super eum uixit: sed a filijs Remmon, id est, Banaa & Recha, passus insidias, interemptus est. Isti enim cum essent de genere Benjamin in priori ordine constituti, cogitauerunt quod si perimerent Isboseth, maxima dona à rege Dauid, & principatum militiæ, aut aliud quoddam munus accipere mererentur: solumque eum reperientes in meridie dormientem, & neque præsentem esse custodes, neque puellam, quæ inuas erat obseruare solita, uigilantem: sed & ipsam labore & opere consueto simul & æstu in soporem esse conuersam, ingressi domum, in qua Saul filius dormiebat, occiderunt eum: eiusque caput abscindentes, tota nocte iter egerunt, uelut fugientes eos quos læserant, & festinantes ad eum cui erant sua beneficia præbituri, ac per eum adepturi securitatem, uenerunt in Hebron, ostendentesque Dauid caput Isboseth, commendabant semetipsos quasi deuotos & interfectores inimici eius imperij. At ille non sicut sperabant, eorum scelere delectatus est, sed ait: O pessimi uiri, & ultionem repente suscepturi, nescitis quod ego interfectorem Saul peremi, qui eius mihi coronam auream deportauit, licet ille rogatus hoc fecisset, ne Saul comprehenderent hostes? An certe mutatum me, & nequaquam esse huiusmodi credidistis, sed quasi lætarer cum malignis hominibus, & munus crederem pessimas actiones interfectorum proprii domini, & necantium in suo lectulo uirum iustum, qui nihil operatus est mali, & uosipsum multa prouidentia & honore glorificauit? Quapropter illi quidem nunc dabitur poenas, à me uero excipietis digna supplicia, qui putastis me libenter mortem illius habiturum. Non enim aliter gloriam meam fœdare potuistis, quam ut me talia uelle crederetis. Cumque dixisset hæc, omni eos tormento puniri iussit, caput uero Isboseth in tumultu Abner honore maximo sepeliuit. His igitur finitis, uenerunt omnes maiores natu Hebræorum ad Dauid in Hebron, & millenarij & duces eorum, tradideruntque semetipsos, deuotionem quam adhuc uiuente Saul habuerant, recordantes pariter & honorem, quem eis dum esset millenarius præbuisset, necnon & quomodo per Samuelem prophetam à deo rex fuerat ordinatus, & quomodo Hebræorum prouinciam eius dimicatione contra Palæstinos habita, deus liberari concesserit. Ille uero hunc fauorem grate suscipiens, rogauit ut in hac uoluntate persisterent, nec eos huius rei causa poeniteret. His ergo conuiujs opulentissime saginatis, misit ut omnem populum undique conuocarent. Et congregati sunt ex tribu quædam Iuda quasi sex millia octingenti, ferentes arma & scuta & lanceas: isti namque Saul filio ministrabant: quibus prætermis, tribus Iuda regem fecit Dauid. Ex tribu autem Simeon septem millia centum. Ex tribu Leui, quatuor millia sexcenti, habentes principem Iodā, cum quibus erat princeps sacerdotum Sadoch cum uiginti & duobus cognatis & ducibus. De tribu autem Benjamin, armati quatuor millia. Hæc autem tribus adhuc sustinebat, credens

Isboseth occiditur.

2. Reg. 5

quenq̃ de Saul genere regnaturū. De tribu autē Ephrem, uiginti millia & octingenti, potētissimi, & summo robore præcellētes. De dimidia uero tribu Manasse, decē & octo millia. De tribu autē Isachar, ducenti quidem prænoscentes futura, armati uero uiginti millia. De tribu autem Zabulon, armati electi, quinquaginta millia. Hæc enim tribus sola ad Dauid tota conueuit. Isti siquidem eadem arma habuerant quæ & tribus Gad. Ex tribu autem Nepthali, uiri insignes & principes mille, armis utentes, scuto simul & lancea, quos sequebatur tribus sua, quæ numero comprehendi non poterat. Ex tribu autē Dan, electi uiginti septem millia quingenti. Ex tribu Aser, quadraginta millia. E duabus autē tribubus & media Manasse, quæ trans Iordanem habitabant, armati scutis & lanceis & cassidibus & loriciis & gladijs, centum uiginti millia, sed & reliquæ tribus gladijs utebantur. Hæc itaq̃ multitudo congregata est ad Dauid in Hebron, cum multo apparatu panis & uini, & omnium quæ ad cibū pertinere noscunt, & uno decreto Dauid confirmauere imperium. Cumq̃ tribus diebus festiuitatem populus celebrasset, & in Hebron epulas habuisset, exurgens inde Dauid cum omnibus, uenit in Hierosolymam.

Quomodo Dauid expugnatis Iebuzæis, primus Hierosolymam nuncupauerit, deq̃ amicitia inter eum & Hiram regem Tyri conciliata. Caput III.

2. Reg. 5

Iebuzæis autem habitantibus ciuitatem, qui erant ex Chananæorum, & cludentibus eis portas, & cæcos aspectu, & claudos, omnesq̃ leprosos, ad derisionem regis constituentibus super murum, & dicentibus quod prohiberent eum cæci ingredi ciuitatem, quæ tamen agebant despicientes eum pro maxima munitione murorum, iratus rex Hierosolymam obsidere coepit, & multo studio & labore conari, ut eam caperet, quatenus in ipso principatus initio suam fortitudinem demonstraret. Interminatus itaq̃ rex & ipsis & alijs, si qui forte haberent aduersus eum resistendi conamen, inferiorem ciuitatem magna uirtute cepit. Cumq̃ adhuc arcem obtinere non posset, coepit honores & munera promittendo rex pronos ad opus bellicum commilitones prouocare, ut quicumq̃ per subiectos colles in arcem conscenderet, eamq̃ caperet, principatum militiæ totius possideret. Cunctis itaque conscendere festinantibus, & nullo labore pro muneris repromissi retributione tardantibus, Saruiæ filius Ioab præuenit uniuersos, & ascendens, in cacumine clamauit ad regem, exigens militiæ principatum. Expulsis itaq̃ rex de summa arce Iebuzæis, & reedificans ciuitatem, eam Hierosolymam nuncupauit, & omni tempore in ea sui habitauit imperij. Tempus autem quo super tribum Iuda habuit principatū in Hebron, fuerunt anni septem & menses sex. Cumq̃ regnum suum constituisset Hierosolymis, rebus potitus clarioribus utebatur, deo semper ei meliora prouidente, & gloriā eius latius ampliante. Inter hæc autē misit ad eum Hira rex Tyri, & amicitias cū eo societatemq̃ firmauit: misitq̃ ei etiam dona, id est, ligna cedrina, & artifices uiros, fabros lignarios, & instructores, qui regiam domum in Hierosolymis construxerunt. Dauid autem superiorem muniens ciuitatem, eiq̃ copulans arcem, unum undiq̃ corpus effecit, & cuncta muro circundedit: super opus autem murorum Ioab constituit. Primus itaq̃ Dauid Iebuzæis expulsis hanc urbem Hierosolymam nuncupauit. Nam sub Abraam nostro parente, Solyma uocabatur. Quidam uero dicunt, quod & Homerus poeta Hierosolymam nuncupauit. Hieron uero Hebræa lingua munitio est. Fuit autem omne tempus, ab illo quo Iesus princeps Israelitarum contra Chananæos pugnauit, eisq̃ deuictis terram eorum diuisit Hebræis præter Hierosolymam, unde non potuerunt Hebræi Chananæos expellere, usq̃ dum eos Dauid obsedisset, annorum quingentorum quindecim. Faciam uero memoriam cuiusdam nomine Orpham, uiri quidem inter Iebuzæos ualde locupletis, qui tamen in obsidione Hierosolymorum nō fuerit interfectus à Dauid, propter fauorem quem habuerat apud Hebræos, & quoddam beneficium & studium, quod etiam circa ipsum regem ostendisse uidebatur: quæ tamen post paululū opportuniùs declarabo. Accepit autem Dauid extra eas quas habuit, alias uxores & concubinas, & filios genuit numero undecim, quos etiam nominauit, Ammon, Ellum, Eban, Nathan, Salomonem, Iebar, Eliel, Falna, Ennaphim, Inas, Elifal: necnon & filiam Thamar, quorum nouem quidem ex generosis sceminis erant nati, duo uero quos ultimos nominauimus, de concubinis. Porro Thamar consanguinea fuit Absalom.

Ierusalem
expugnatur

Hierosolyma

Quod secundo pugnantibus contra se Palestinos in Hierosolymis uicit, & de arca dei de Cariathiarim in Hierosolymam deducta. Caput IIII.

COgnoscentes itaq; Palæstini Dauid regem factum ab Hebræis, uenerunt super eum ^{2. Reg. 5.} in Hierosolymam; & apprehendentes conuallem, quæ uocatur Gigantum (est enim locus non procul ab urbe) illic castra posuerunt. Rex autem Iudæorum, quoniam nihil absq; propheta deiq; iussione faciebat, uolens eius uoluntatem agnoscere, & uelut astipulatorem eum habere, præcepit sacerdoti, ut quid deo placeret, & qualis terminus foret in hoc bello, eo consulto prædiceret. Quo prophetante uictoriam, contra Palæstinos eduxit exercitum; & habita pugne congressione, ipse post tergum irruens super hostes, alios robore magnæ uirtutis occidit, alios fugauit. Nemo tamen credat modicum uenisse Palæstinorum exercitum super Hebræos, eo quod hostes fuerint sic facillime superati, aut nihil aut non forte dignum aliquid memoria fecerint: sed cuncti sciant omnem Syriam, & uniuersam Phœnicem, & super hæc alias multas & pugnaces gentes fuisse cum eis hac dimicatione communes. Cuius rei hoc maximum indicium fuit, quia cum sæpius iam Palæstini deuicti fuissent, & de suo exercitu multa millia iam perdidissent, sine dubio cum maiori ueniebant uirtute super Hebræos. Deniq; & hoc prælio deuicti, denuo cum triplici manu super Dauid uenerunt, & in eodem loco castra posuerunt. Quo facto, rursus Israëlitarum rex cōsuluit deum de prælii huius euentu, prophetauitq; sacerdos, ut in sylua quæ uocatur Planctus, retineret exercitum: erant autem non procul ab hostibus, & nec primus se moueret, nec inciperet dimicare, donec arbores uento non flante mouerentur. Cui uero sylua concussa fuisset, & tempus quod ei prædixerat deus aduenisset, in nullo moratus egressus est, quasi iam ad præparatam certamq; uictoriam. Cuius impetum non potuit multitudo hostium sustinere, sed mox à prima congressione in fugam conuersos, passim persequendo prostrauit, quos etiā persecutus est usq; ad ciuitatē Gezerennā, quæ horum terminat regionem. Diripuit autem eorum castra, in quibus & multas diuitias comperit, & deos eorū simul exterminauit. Hoc igitur bello huiusmodi qualitate finito, ^{2. Reg. 7.} placuit Dauid, habito consilio cum senioribus & principibus & millenarijs, ut ex omni prouincia, & ex omnibus tribubus cunctam pubertatem ad se faceret euocari: deinde sacerdotes atq; Leuitas, ut euntes in Cariathiarim, arcam dei exinde in Hierosolymam deducerent, & culturam ei debitam exhiberent officijs & honoribus, quibus moris erat placari diuinitatem. quod si adhuc regnante Saul egissent, nihil mali poterant sustinere. Igitur omni populo congregato, sicuti tractauerant, uenit etiam rex ad arcam. Quam portantes de domo Aminadab sacerdotis, & imponentes super uehiculum nouum, eam ducentes fratres suos & filios cum bobus permiserunt. Rex autem præcedebat arcā, & cum eo populus uniuersus, hymnum dicentes deo, & totius prouinciæ modulatione canentes cithararum sono & percussione, & diuersæ saltationis ingenio, necnō & psalmis & tubis simul & cymbalis, arcam deduxerunt in Ierusalem. Et cum uenissent ad quendam locū, qui uocatur area Chedon, accedens ad arcam Oza, repente ira dei percussus est. Nam cum boues declinassent arcam, extendens ille manum suam, & uolens eam retinere, cum sacerdos non esset, quoniam eam contingere præsumpsit, extinctus est. Et rex quidem, & populus uniuersus, eius in morte affligebatur. Locus autem in quo defunctus est Oza, cōcisio hæc tenus appellatur. Metuens autem Dauid & cogitans, ne forte hoc pateretur ipse, si apud se susciperet arcam in ciuitatem, quod Oza pertulerat, qui eum quod solummodo mansi ad eam protenderat, ita uidebat extinctum, arcā quidem non suscepit ad semetipsum in ciuitatem, sed præcepit, ut in agro uiri iusti cuiusdam, nomine Obededom, genere Leuitæ, recondideretur: quæ tribus mensibus ibi mansit, domumq; nimis Obededom amplificauit, cui deus per eam bona multa concessit. Audiens autem rex, quomodo hæc prouenissent Obededom, & ex priori paupertate & humilitate, opulentia magna hubertate polleteret, ita ut zelum circa eum omnes inspicientes haberent: securus quod nihil pateretur mali, arcam ad sua regalia deportauit. Quam sacerdotes quidem deferrebant, septem uero chori quos rex constituerat, præcedebant. Ipse uero Iudebat in cithara atque plaudebat, ita ut etiam uxor eius Michol, Saul filia primi regis, uidens eū facientem talia, deriserit. Deferentes aut arcā posuerūt in tabernaculo, quod ei Dauid cōstituerat. Tunc immolauit

1. Reg. 7

hostias copiosas atq; pacificas, & omnem populum ad conuiuia conuocauit: ita ut & mulieribus & uiris & paruulis distribueret collyridam panis, & assaturam, & laganum frizum, & partem immolationis. Cumq; populis huiusmodi epulas præbuisset, dimisit eos: ipse uero domum propriam uenit. Cui dum astitisset filia Saul Michol uxor eius, p alijs quidem rebus orauit deum, ut ei bona præberet, quæ ipse propicius conferre posset: culpauit uero illum, eo quod tantus rex ludendo saltationibus ante seruos & famulas fuisset turpiter nudatus. Cui Dauid respōdit, non se uereri facere, quæ deo placerent, qui eum prapōsuisset utiq; patri eius & cæteris, & ludere sapius & saltare, & nihil quod famulis eius uel ei turpe uideretur attendere. Hæc itaq; Michol ex Dauid quidem filios minime procreauit, iuncta uero ei, cui illam pater suus tradiderat ab Dauid abreptam, quinque filios genuerat, de quibus loco proprio declarabimus. Videns autem rex bene quotidie deuolūtate sua negocia promoueri, delinquere se putauit, si ipse quidem habitaret in domibus cedrinis & excelsis, & optima constructione decoratis: arcam uero dei in tabernaculo despiceret commorari. Ob quam rem uoluit templum ædificare deo, sicuti prædixerat Moses. De quibus rebus cum locutus fuisset Nathan propheta, ad faciendum opus aggressus est, tanq̃ deus ei in omnibus existeret cooperator. Et cum haberet iam præparatam ad fabricam templi materiam, illa nocte deus Nathan prophetam uisitauit in somnis, præcipiens ut Dauid diceret: quia uoluntatem quidem eius & desiderium approbaret, cum nullus primitus cogitasset ei templum ædificare: sed ipsi quidem habēti hmoi uoluntatem, non concedi construere templum, eo quod multis prælijs decertando hostium fuisset sanguine maculatus: post mortem uero eius longa senectute suscipiendam, faciendam domum à Salomone eius filio, qui ei foret successurus in regno. cui se ita prospicere sicut pater filio cōpromisit, & regnum quidem filio: se nepotibus seruaturū & traditurū: ipsum uero si deliquerit, languore & terræ sterilitate puniendum. Hæc ergo audiens à propheta Dauid, & lætus effectus in eo, quod suis nepotibus regnū permāsurū fore cognosceret, & quia firmissime eius domus clarior foret, repēte uenit ad arcam: & prostratus in faciem suam, adorauit deum, & ex omnibus gratias egit, tam pro his quæ ipsi præstiterat, & ex humili ac paupere tanta regni magnitudine sublimarat, & ad gloriæ culmē euexerat, q̃ pro eius nepotibus regno cōpromisso, necnon & propter prouidentiam quā Hebræis & eorum libertati contulerat. Hæc cum dixisset, & deum laudasset, abscessit.

Pugna quam habuit Dauid contra Palæstinos & Moabitas, & Adrazarum regem, & Damascenos, atque uictoria, & de amicitia facta inter ipsum & Thou regem. Caput V.

1. Reg. 8

Intermisso siquidem pauco tempore, cogitauit ut bellū Palæstinis inferret, ne ullam pigritiam aut desidiam generari suis rebus inspiceret: ut sicut ei prædixerat deus, subuersis hostibus, in pace de cætero relinqueret nepotibus suis imperiū. Et conuocato rursus exercitu, denunciāns ut esset ad bellum paratus, cunctis rite dispositis, surgens de Hierosolymis uenit ad Palæstinos. Quos dum bello uicisset, & multam prouinciā tenuisset, adieciissetq; terminis Hebræorum, bellum conuertit ad Moabitas. & duas quidem partes eorum exercitus uictas dimicando consumpsit, reliquos autem captiuos accipiens, & annua tributa eis imponens, rursus contra Adrazarum, filium quidem Arachi, regem uero Sophenæ, conuertit exercitum. de cuius acie habita congressione circa Euphratem fluuium, pedestrium quidem peremit quasi uiginti millia, equestrium uero quinque millia: cepitq; currus eorum, quorum plurimos incendit, centum tantummodo reseruauit. Audiens autem Damasci & Syriæ rex Adadus, quod Dauid expugnasset Adrazarum, tanquā amicus ad eius solatia cum maximo uenit exercitu, eū sicut sperabat ab obfessione liberaturus. & congressus denuo apud Euphratem contra Dauid, bello deuictus est. Ceciderunt autem ferientibus eos Hebræis de exercitu Adadi quasi uiginti millia uirorum, reliqui uero in fugam uersi sunt. Meminit autem & huius regis Nicolaus in quarto historiarum libro, sic dicens: Post hæc autem transacto iam multo tempore, quidam prouincialium nomine Adadus, ualde fortissimus in Damasco, & alteri Syriæ præter Phoenicem imperauit: & habuit bellum contra Dauid iudææ regem. Cumq; multis prælijs dimicasset, ad nouissimū circa Euphratē uictus est, q̃ tūc optimus regū robore & fortitudine uidebatur. Ad hæc autē liberos eius dicit, q̃ post illius mortē suscipiebāt ab alterutris & regnū

Nicolaus historicus.

& nomen, his uerbis: Illo siquidem moriente, eius nepotes usque ad decimam generationem regnauerunt, singulis quibusque à patre mox in ipso principio accipientibus nomen, sicut in Aegypto Ptolemæi: quorum tertius ualde potens, & reparare uolens aui perditionem, bello illato Iudæis, uastauit prouinciam, quæ modo Samaria nuncupatur. Non est autem historiographus à ueritate priuatus. Is est utique Adadus, qui pugnauit in Samaria, regnante Achab apud Hebræos, de quo post hæc loco suo narrabimus. Igitur Dauid castrametatus ad Damascum, omnem reliquam Syriæ regionem suæ ditioni subiecit, & munitiones in prouincia uniuersa constituens, tributumque eos confere decernens, reuersus est: aureasque pharetras & arma diuersa, quæ custodes corporis Adadi gerebant, deo dicauit in Hierosolymis, quæ postea Aegyptiorum rex Sussachus dum pugnasset contra eius nepotem Roboam, accepit: & multas alias ex Hierosolymis secum diuitias ad propria deportauit. Hæc itaque dum in locum proprium uenerimus, singula quæque narrabimus. Rex igitur Hebræorum deo sibi met cooperante, & omnia bella subdente, etiam contra alias Adrazari regis gentes & ciuitates castrametatus est, id est, Baachan & Machon, quas capiens magna uirtute uastauit. Inuentumque est in eis aurum multum, necnon & argentum, insuper & æs, quod auro melius esse dicebant: ex quo etiam Salomon illud magnum uas, quod mare uocabatur, effecit: & optimos cantharos, cum deo templum edificasset. Cumque rex Hemathenus audisset, Adrazar & eius exercitum esse uastatum, metuens ne Dauid super eum quoque ueniret, amicitijs & fide eum uoluit obligare, misitque ad eum Adaram filium suum, egitque gratias, quod inimicus eius Adrazar fuerit expugnatus: utque societatem cum eo & amicitias faceret, exorauit. Cui etiam magna munera direxit, id est, uasa antiqua operatione facta, aurea & argentea, simul & ærea. Dauid autem facto foedere cum Thou rege Hematheno, eiusque dona suscipiens, filium ipsius cum honore competenti utriusque dimisit: ea uero quæ ab illo fuerant destinata, & aurum aliud & argentum, quod de ciuitatibus diuersis, & gentibus habuerat subiugatis, secum portans, dicauit deo. Non autem ipsi solummodo dimicanti, & exercitum producenti uictoriam contulit deus, sed etiam misit Abisai fratrem Ioab cum magna manu in Idumæam, & per illum quoque uictoria cessit, Idumæorumque decem & octo millia uiros Abisai dimicando peremit. Tunc etenim omnem Idumæam rex in sua ditione percipiens, tributa pro terra, & pro uniuscuiusque capite ab eis accipiebat. Erat autem uir naturaliter iustus, & iudiciorum contemplatione uerissimus. Principem uero totius exercitus habuit Ioab, ad conscriptiones autem gestorum Iosaphat filium Achil. Instituit autem de domo Phinees principem sacerdotum Abiathar, qui eius amicus erat: scribam uero fecit Saraiam, Banaia autem filio Iohoiada custodum corporis præbuit principatum. Seniores autem filij eius circa corporis eius custodiam erant. Recordatus autem est etiam foederis & iurisiurandi, quod habuerat cum Ionatha filio Saul, & amicitiarum atque studij illius oblitus non est. Nam inter alias uirtutes memor etiam erat eorum, qui ei præterito tempore beneficia præbuisser. Præcepit ergo requiri, si aliquis de Saul genere superesset, cui retributionis debitum pro Ionathæ amicitijs repensaret. Et cum quidam fuisset adductus de domo Saul, qui potuisset scire, si quis adhuc ex genere illius superesset, interrogauit, si aliquem nosset uiuere de cognatione Ionathæ, ut pro beneficijs illius sua ei munera repensaret. Qui respondit relictum esse ei filium nomine Miphiboseth, uestigijs claudicantem. Is enim dum pater eius & auus nunciati fuissent in bello cecidisse, à nutrice sua raptus, & ea fugiente lapsus ex eius huius, gressus ualde uexauerat. Dumque cognouisset ubi uel apud quem nutriretur, misit ad Machir in ciuitatem Iodabar, apud quem Ionathæ filius alebatur. Quo facto, uenit Miphiboseth ad regem, & prostratus in faciem, adorauit eum. Dauid autem iussit eum habere fiduciam, & sperare meliora: deditque ei domum paternam, & omnem substantiam quam Saul auus eius possederat, fecitque eum consueuam suam, præcipiens ut nulla die ab eius mensa recederet. Cumque puer adorasset, & retulisset gratias pro uerbis pariter & donis, uocauit Dauid Zibam, dicens paternam fedomum & omnem Saul substantiam Ionathæ filio condonasse. Illi uero præcepit, ut operaretur terram, & collectos redditus uniuersos in Hierosolymam deportaret, atque quotidie ad mensam regis deduceretur puer, ipsumque Zibam & filios eius numero quindecim, & famulos numero uiginti, Miphiboseth filio Ionathæ donauit. Hæc itaque constitum

2. Reg. 9

De Miphiboseth filio Ionathæ.

ente rege, Ziba famulus adorans, & cuncta se promittens facturum esse, discessit. Ionathas uero filius in Hierosolymis habitauit, habens cum rege conuiuium: cui omnis diligentia ueluti filio regis exhibebatur. Habuit autem & filium quem appellauit Micham. Ergo qui relictī fuerant de genere Saul & Ionathas, hūc honorē apud Dauid habuisse noscunt.

Quomodo Ammonitae legatos Dauid magna contumelia affecerunt, & quomodo ultus est Dauid illam, profligando eos cum Mesopotamitis & Syris. Caput VI.

2. Reg. 10

Illo itaq; tempore Naas amico Dauid Ammonitarum rege defuncto, eiq; in regni filio succedente, misit Dauid ut eum consolaretur, mortē patris leuiter ferre monens: utq; amicitiae quas cum patre eius habuerat, permanerent. Quod principes Ammonitarum mala uoluntate, & non secundum Dauid consilium susceperunt, & exacerunt regem suum, dicentes exploratores misisse Dauid, qui eorum prouinciā & exercitum clementiae occasione cognoscerent, & cauenda eorum colloquia, suaseruntq; ne incaute periculū alicuius calamitatis incurreret. Hāc itaq; credens bene tractasse suos iudices Ammonitarum rex, legatos qui à Dauid missi fuerant, grauissimis affecit iniurijs. Radens enim medietatem barbae eorum, & uestium medietatem abscindens, relatueros operibus & non uerbis dira responsa, dimisit. Rex autem Israelitarum hāc cognoscens, indignatus est: & iniuriam factam sibi nequaquam despiciens, contra Ammonitarum regem parauit bellum, ut contumeliam quae fuerat legatis suis imposita, regis periculo uindicaret. Porro necessarii regis Ammonitarum & principes, uidentes quia foedera dirupissent, & poenas pro tali praesumptione luere deberent, semetipsos ad praelia praeparabant. Tunc uero mittentes ad Syrum Mesopotamiae regem mille talenta, socium eum sub hac mercede fieri poposcerunt. Habebant autem isti reges pedestrium uiginti millia. Conduxerunt autem & regem prouinciā Maacha, & quartum nomine Istob. Sed & isti habebant duodecim millia armatorum. Dauid autem non expauit, neq; horum solatium, neq; Ammonitarum exercitum: securus de deo, qui iuste contra eos erat pro huiusmodi iniuria pugnaturus. Et cum dedisset Ioab principi militiae florem totius exercitus, misit eum contra illos ad praelium. Qui circa metropolim Ammonitarū Charanachan ueniens, castra fixit. Hostibus igitur egredientibus, & aciem non simul, sed in duas partes disponētibz, quorum auxiliatorum quidem manus in campo Curico constituta esse uidebatur, Ammonitarum autē exercitus circa portas aduersus Hebraeos, uidens hoc Ioab contraria motione tractauit, & fortissimos quidem uitros eligens, se opposuit Syro, & regibus qui cū eo erant: reliquam uero partem fratri suo Abisai tradidit, ut contra Ammonitarum aciem dimicaret: dicens, ut si uideret Syros sibi & prauale, & fortiores esse, acie conuersa ferret ei solatia: si autē illum Ammonitae opprimerent, ipse eum similiter adiuuaret. Cumq; inuississet fratrem atq; rogasset, ut magnanimiter & fiducialiter ageret uniuersa, & graue uerecundiam metuens decertaret: illum quidem cum Ammonitis pugnaturum dimisit, ipse autem Syros aggressus est. Qui primo quidem fortiter restiterunt, multos tamē eorum peremit Ioab, omnes autem conuertit in fugam. Quod uidentes Ammonitae, metuentesq; Abisai & eius exercitum, non restiterunt, sed suos socios imitati sunt, & in ciuitatē repente fugerunt. Hostibus igitur ita deuictis, Ioab ad regem claro triumpho in Hierosolymam remeauit. Hāc ergo deuictio nō persuasit Ammonitis ut bello quiescerent, neque dum cognoscerent Dauid uictorem, à praelijs abstinere: sed mittētes ad regem Syrorum Adrazarum trans Euphratem, eum ad solatium conduxerunt, qui habebat quidē principem militiae Sobachum, pedestriū uero octoginta millia, & equitū mille. Cognoscens autē rex Hebraeorū rursus Ammonitas tantum exercitum congregasse, non iam aduersus eos per duces suos pugnare decreuit, sed ipse cū omni uirtute transiens Iordanem fluuium, eis occurrit, & congressus in pugna uicit egregie, & interfecit millia pedestrium quadraginta, equitū uero usq; ad septingentos. Prostrauit autē in acie principem militiae Chadā nomine Sobachū, quo uulnere mortuus esse cognoscit. Mesopotamitae uero dū pugna fuisset hoc modo terminata, tradiderunt se Dauid, & dona miserunt ei. Et ille quidem saluus est reuersus in Hierosolymam. Cum autem uer inchoasset, misit Dauid principem militiae Ioab, ut cum Ammonitarum gente pugnaret. Ille uero proficiscens, omnem eorum depopulatus est regionem, & ipsos in metropoli Rabath clausos obsedit.

Industria Ioab ab contrahētes.

De adulterio Dauid cum Bethsabee, & de Vria huius coniugis. In crepatio Nathan, & Salomonis
natiuitas. Caput VII.

Dauid capi-
tur amore
Bethsabee.

Contigit igitur ea tempestate Dauid pessimum uitium, cum esset natura iustus atque religiosus, & patrias leges magna uirtute seruaret. Is enim dum hora meridiana iam ad uesperam declinante, in superiora regalia solito more deambulare: uidit mulierculam specie ualde pulcherrimam, & cunctis foeminis praepo-
nendam in domo propria aqua frigida se lauante, nomine Bethsabee. Cuius mulieris pulchritudine superatus, concupiscentiam retinere non potuit. Quam dum uocari fecisset, cum ea concubuit. Quae concipiens, misit ad regem, & ut excogitaret insinuauit, quatenus commissum scelus potuisset abscondi, ne secundum leges patrias moreretur adultera. Dauid autem uirum eius nomine Vriam, qui erat ioab armiger, de obsessione bellica fecit euocari. Quo ueniente de exercitu, huc de obsessione requirebat. Illo autem referente omnia ei prospera prouenire, tol-
lens epulas de suo conuiuio dedit ei: iussitque ut pergens ad suam coniugem, in eius cubaret amplexibus. Vrias autem hoc quidem non fecit, dormiuit autem inter alios armige-
ros regis. Quod dum comperisset rex, requisitum cur post tantum tempus propriam non
isset ad domum, nec ad uxorem, dum omnes de peregrinatione remeantes hanc habeant
uoluntatem. Cui respondit, non esse iustum ut dum commilitones eius & dux inter ca-
stra, & in hostium regione dormiret, ipse cum uxore propria requiesceret, & epulis in-
dulgeret. Et cum haec dixisset, rex praecipit ut illa die ibi maneret, altera uero die perge-
re dimitteretur ad ducem. Vocatusque rursus ad coenam Vrias a rege, & ad ebrietatem
usque perductus, inuitante eum studio rege frequenter ad pocula, nihilominus iterum dor-
miuit ad ianuas regis, nullo desiderio concitatus uxoris. Quo facto rex nimie contristatus,
scripsit ioab, Vriam quasi in eo deliquerit, praecipiens puniendum. Significauit etiam ul-
tionis modum, ne fieret ipse in suo scelere manifestus, dicens ut in parte qua esset hostium
grauis manus, & posset pugnando periculum sustinere, ibi eum poneret, & commissio pra-
lio iuberet cunctos ab eo recedere, ut solus in mortis periculo remaneret. Et dum haec scri-
psisset, & suo signaculo munisset, epistolam ioab deferendam dedit Vriae. Ioab autem literas
suscipiens, & uoluntatem regis cognoscens, in loco ubi hostes nouerat fortiter liminare,
Vriam constituit. Deditque ei quosdam militum optimorum, secus dixit omni uirtute pra-
biturum solatia, si forte possent partem muri deicere, & ad interna ciuitatis intrare, quae
petunt, ut cum esset miles ualde fortissimus, & haberet gloriam apud regem & omnem ex-
ercitum, ad hoc non dedignaretur accedere, sed potius huiusmodi res agere cogauderet.
Cumque hoc Vrias fiducialiter agere promississet, ioab seorsum cum eo pugnaturus dixit,
ut eum solum facta hostium incursione desererent. Hebraeis igitur ad ciuitatem acceden-
tibus, Ammonitae metuentes ne in illo loco, ubi Vrias constitutus erat, uenientes inimici
muros ciuitatis ascenderent, eligentesque fortissimos uiros, & repente portas aperientes,
magno cursu & impetu inimicos aggressi sunt. Quod dum uidissent, omnes qui erant cum
Vria (sicut eis praedixerat ioab) recessere post tergum. Vrias autem dum confunderetur
fugere, aciemque deserere, sustinuit hostes, & impetum eorum sua uiuacitate suscipiens,
peremit quidem non paucos. Circundatus autem & captus in medio uulneratus in-
terit, cum quo etiam quidam alij de socijs sunt extincti. His ita gestis, nuncios ioab misit
ad regem, praecipiens ut ei diceret, quod studuisset quidem capere ciuitatem, sed cum ac-
cessisset ad murum, multis ibi cadentibus abscessisset, & siquidem irasceret, Vriae mor-
tem pariter indicarent. Haec igitur audiente rege, & grauiter ferente, & dicente eos incaute
fecisse, ut ad murum urbis accederet, cum magis debuerint per cuniculos aut alias machinatio-
nes capere ciuitatem, dum utique exemplum haberent filij Gedeon Abimelech, qui dum turrim The-
bes expugnare uellet, uiolenter a sene muliere petra percussus probaretur extinctus, & cum
esset uir fortissimus, propter difficultatem rei turpiter sit peremptus: qua memoria oportu-
issimum eos muros hostium non adire, cum sit optimi apud omnes, ut ea quae geruntur in
praelijs seu bene seu male, memoria teneantur, quatenus alia quidem imitanda sint, alia fu-
gienda. Cumque haesitaret rex, & de casu bellico cogitaret, Vriae morte antequam indicaret, re-
pente ab indignatione cessauit, iussitque ut reuertentes ioab diceret, humanum esse quod contigit,
& bella hominum semper habere naturam mutabilem, ut aliqui quidem inimici superiores sint,

Littere Vria

2 Reg. 11

aliqui uero subiecti: de cætero uero in oppressione prouidendum, ne denuo in aliquâ partē delinquerent, sed uallis & diuersis munitionibus obsiderent, & præuallentes ciuitatem omnino subuerterent, & habitatores eius omnes pariter trucidarent. Nuncius itaq; Ioab ea quæ fuerant à rege dicta, portabat. Vxor autem Uriæ Bethsabee mortem sui uiri cognoscens, multis cum diebus fleuit. Quiescente uero tristitia eius & lachrymis, mox eam rex accepit uxorem, & filius masculus ex ea processit. Quas nuptias deus non libenter inaspexit, sed iratus contra Dauid, in formis apparuit propheta Nathan, regem culpans in his quæ male commiserat. Nathan autem cum esset uir urbanus & sapiens, & cogitaret quia reges dum in iram incitantur, amplius eam quàm iustitiæ iura respiciunt; interminationes quidem dei tunc tacere decreuit, & alia uerba uiro utilia eloqui disposuit, & dicens ei huiusmodi causam, quid de ea sentiret, manifestum sibi fieri postulabat. Duo, inquit, uiri in una ciuitate degebant, quorum unus opulentus erat, & multos greges iumentorum, bouumq; & oues possidebat; alter pauperculus, qui unam tantum agnam habebat, quam cum suis filiis enutrierat, cum qua etiam cibus proprijs uescebatur, & quâ non aliter quam filiam diligebat. Cumq; hospes uenisset ad diuitem, nihil de suis pecudibus uoluit occidere, ut epulas amico præberet; sed misit ad agnam pauperis, & eam sublatam, peregrino conuiuio ministravit. Hic itaque sermo uehementer commouit regem, malignumq; pronunciauit illum hominem coram Nathan, qui talia perpetrasset, & quadruplum dixit pro agna iuste redditurum, & super hoc morte mulctandum. Nathan autem respondens, ait ipsum esse quem ille pati talia decreuisset, qui opus malum ualde commiserit, reuelauitq; ei, & aperte manifestauit iram dei, qui eum regem cunctorum fecerat Hebræorum, & omnium in circuitu gentium multarum atq; magnarum constituerat dominum, & à manibus Saul antea liberauerat, dederatq; ei coniuges, quibus iuste fuerat & legaliter copulatus. sed quia deum spreuisset, & impie cõspexisset uxorem, & uirum eius necandum hostibus tradidisset, ideo cum poenas exoluere, & uxores eius ab uno dicebat filio uolentias sustineret; sed & ipsum fore eius insidijs expellendum, & dum eius peccatum occulte fuisset gestum, illud cunctis uidentibus ageretur, moriturumq; pariter & puerum qui ex ea esset procreatus. In his ergo rege turbato, & ualde confuso, & cum lachrymis & tristitia impie se egisse confesso (erat enim deicola uir, qui nihil omnino in sua uita præter in casu uxoris Uriæ deliquerat) misertus est deus, & reconciliatus ei, seruaturum se illius uitam, regnumq; pollicitus est, agenti poenitentiam de his quæ ab eo fuerant male gesta. Cumq; hæc Nathan regi prophetasset, domum reuersus est. Puerum uero qui de uxore Uriæ fuerat generatus, grauis diuinitus languor inuasit. Pro quo rex nimis afflictus, cum à cibo septem diebus abstinuisset, & adhortantibus sæpe famulis non comedit; sed & uestibus attris indutus, atque prostratus in cilicio iacebat in pauimento, & deo pro salute pueri supplicabat, quia ualde eius matrem amabat. Septimo uero die puero moriente, non præsumebant hoc regi famuli nunciare, cogitantes quia si cognosceret, & à cibo & ab alia sua diligentia potius abstineret, tanquam in luctu mortui filij constitutus, quippe cum eo languente talia præ tristitia pertulisset. Sentiens autem rex famulos perturbari, & ea pati quæ præcipue solent aliquid celare uolentibus prouenire, intelligens mortuum puerum, & uocans unum de famulis, ac ueritatem audiens, repente surrexit & lauit se, & sumens candidam uestem, uenit ad tabernaculum dei, iussitq; sibi cibos apponi. Quo facto, multis stupor eius cognatos & famulos apprehendit, quia cum nihil horum puero languente fecisset, eo mortuo simul hæc omnia celebraret. Cumq; ab eo huius facti causam requireretur, afferens eos nimis indoctos, ait: quia adhuc quidem uiuente puero dum spem salutis eius haberet, omnia faciebat, credens per hæc placari diuinitatem; quo deficiente uita, tristitia nihil prodesset. Quod cum dixisset, regis sapientiam laudauerunt. Post hæc autem ingressus est ad mulierem Bethsabee. Quæ concipiens masculum filium procreauit, quem iubente Nathan propheta Salomonem appellauit. Porro Ioab Ammonitas obsessioe fortiter affligebat, aquam eis auferens, & rerum cæterarum hubertatem, multumq; eos coagebat cibi & potus inopia laborare. Ex modico namq; puteo bibebant omnes, & licet illis esset fontis auxilium, ne tamen deficeret, non eo largius utebantur. Quo facto, scripsit hæc regi, significans & rogans eum ut ueniret ad ciuitatem, quatenus suo nomini uictoriam

Salomon natus
scitur.

designaret. Quod cum scripisset Ioab, approbans rex eius uoluntatem & deuotionis fidē, sumpto secum exercitu, uenit ut Rabath depopularetur. Urbem uero hanc dum bellica lege cepisset, milites eam uastare permisit: ipse uero tulit coronam regis Ammonitarum, habentem pondus auri talentum, & lapides preciosos, & in medio sui sardonichem, quā semper Dauid gestabat in capite. Multa siquidem & alia preciosa spolia in ea comperit ciuitate. Viros autem eius tormentis affecit. Hoc itaq; modo etiam alias Ammonitarum urbes quas cepit, euerxit.

¶ Quomodo Amnon sororem Thamar ui comprimit, Absalom fratre horum ob id moliente necem in Amnon, & quomodo iram patris Absalom fugit, licet postea reuocauerit eum pater. Caput VIII.

Reuertēte scilicet Hierosolymam rege, domus eius turpi uitio maculata est. Erat enim illi filia uulgaris nomine Thamar, pulchritudine ualde præcipua, ita ut omnes foeminas speciosas euiet. Huic frater erat Absalom, ex una genitrice generatus. Hæc Amnon filiorum Dauid senior concupiuit: & cum neq; propter uirginitatem eius, neq; propter custodiam suo posset desiderio præualere, crudeli percussus uulnere carpebatur. Dumq; eius corpus interiori languore tabesceret, & iam colorem macies permutaret, innotuit Ionadab cuidam cognato eius pariter & amico. Erat enim uir iste sapiens, & intellectu nimis acutus. Videns ergo quotidie Amnon non naturale corpus habentē, accedens interrogauit ut ei causam rei huius ediceret, dicebatq; arbitrari se hæc illum amoris occasione perferre. Cumq; confessus fuisset ei Amnon passionem suam, & quia sororem suam consanguineam concupisceret, consilium ei suum desiderium adipiscendi hoc modo dedit: monens ut ægritudinem simularet, & uenientem ad se patrem peteret, ut ei sororem exhibituram competens ægotanti ministerium destina-ret: quod si fieret, priuaretur citius à languore. Amnon ergo ponens semetipsum in lectulo secundum Ionadab consilium, simulabat infirmitatem, & dum ad eum uisitandum pater uenisset, poposcit ut sororem ei dirigeret. Quam pater incunctanter iussit adduci. Ea ueniente præcepit, ut ei manu sua faceret panes frixos, dicens suauiter se ex eius manibus comesurum. Illa uero uidente fratre, conspersa farina faciens collyridas, easq; frigans obtulit fratri. Et ille quidem nequaquam gustauit ex eis, sed iussit famulos ut omnes à domo repellerent, ut quasi quiete facta dormiret. Cumq; famuli quod iusserat impleuissent, iussit sororem ut ei cibum ad interiorē locum domus afferret. Quod dum puella fecisset, apprehendens eam, ut cum ea concumberet, suadere tentauerat. Puella uero clamabat, dicens: Noli uiolentiam facere, nec impietatem frater mi inferre, noli leges transcendere, & te iniquissima confusione miscere, sed quiesce à tam iniusto & sceleratissimo desiderio, ex quo opprobrium & turpitudine nostræ domui perpetua conferatur, adiiciens quia si de hac re loqueretur patri, cōiugium eius non denegaret ei. Et hæc quidem dicebat, uolens ad præsens impetum eius petulantem declinare. At ille non acquieuit: sed nimietate amoris illius inflammatus, & robore eius passionis ualde perplexus, uim intulit ei. Quem repēte odium post stuprum sororis inuasit, & iniuria perpetrata, eam surgere & abire præcepit. Cumq; illa in hoc deteriorē proclamaret iniuriam sibi met irrogatam, nec usq; ad noctē eam manere permitteret, repente eam inde discedere iussit, ut etiam hinc testimonium suæ cōfusionis incurreret. Qua resistente, iussit famulo ut eam prorsus expelleret. Illa uero dolens iniuriam simul & uiolentiam, dirupto colobio, quo antiquæ uirgines utebantur, habente manicas, & ad talos usque profuso, ne facile uiderentur, & cinere asperso capite, ibat per mediā ciuitatem, clamans & ingemiscens uiolentiam sibi met irrogatam. Quam dum inuenisset frater Absalom, requisituit qua causā proueniēte hoc ageret. Et cum factam sibi dixisset iniuriam, quiescere & mediocriter ait ferre germanam, & iniuriam non putare, quod corrupta fuisset à fratre. Cui dum satisfactum fuisset, clamare & uiolentiam suam multis indicare cessauit, & multo tempore apud fratrem suum Absalom uidua tolerauit. Quod cum cognouisset Dauid, doluit quidem: sed cum Amnon seniore filium ualde diligeret, eum noluit contristari. Quem Absalom crudeliter abhorrebat, & latēter opportunū tēpus ultionis delicti illius expectabat. Igitur secūdus iā annus corruptionis sororis eius excefferat, & cū greges suos tōsurus ascenderet in ciuitatē Betsephō (est autē

Colobium.

hæc in sorte tribus Ephraim) rogauit patrem ut cum alijs fratribus ad eius conuiuium conueniret. Quo recusante, ne illi grauis uideretur existeret, uel fratres dirigi supplicauit. Quibus destinatis, iussit Absalom famulis suis, ut cum uiderent Amnon ebrietate dissolutum, illo innuente interficeret eum, nullumq; metueret. Quo facto, fratres cunctos terror grauis & tumultus inuasit, & de se quoq; singuli formidantes, ascendentesq; in equis reuertebantur ad patrem. Quidam uero præcedens nunciauit patri, quasi cunctos fratres interfecisset Absalom. Tunc Dauid quasi omnibus uere simul interfectis, & hoc à fratre, tristitia, quæ eum usq; ad mortem ferre uideretur, amara nimis inuasit, & eo dolore neq; causam requisiiuit, neq; aliud quicquam. Post hoc tanti mali facinus cognoscere uoluit, neque sustinuit: sed repente ueste disrupta prostratus in terram iacebat, lugens filios uniuersos, & qui mortui nuntiati fuerant, & simul qui eos occiderant. Ionadab uero Samma fratris Dauid filius, cōsolabatur eum ut à tristitia tanta recederet, nec crederet filios alios interemptos, quia nec causa talis extaret: sed esse credibile, quia hoc fecisset Absalom in solis Amnon, propter Thamar suæ sororis iniuriam. Inter hæc quidem sonus equorum & tumultus quorundam uenientium attentos eos fecit. Erant autem filij regis, qui de conuiuio fugiebant. His lugentibus tristis pater occurrit, & præter spem uidens quos ante paululum perisse crediderat, amplexatus est eos. Erat itaq; cunctis luctus & gemitus, illis quidam super mortuo fratre, regi uero super filium interemptum. Absalom autem fugit in Gessur ad auum maternum, uirum prouinciæ illius præpotentem, apud quem trium annorum tempore commoratus est. Cumq; Dauid uoluntatem haberet, ut ad reuocandum Absalom filium destinaret, non ad uindictam, quando erat ira iam longo tempore leuigata, ad hanc rem princeps militiæ loab eum potius incitauit. Præparauit enim quādam mulierē iam ætate prouectam, ut eū sub schemate luctus interpellaret, & huiusmodi uerba proferret. Quæ ait: Duo filij mei rex erant qui in agro fuerant, & in contentionem cōuersi, nullo præsentē qui eos placare potuisset, ab altero alter percussus interiit. Cognatis autem interfectores petentibus, & uolentibus eum occidere, supplico ut mihi salutē præcipias filij condonari, nec reliquam spem meæ senectutis auferri, & prohibeas cunctos qui meum filium interficere moliantur. Non enim quicquam aliud illi poterunt sequi, nisi quod timor regius imperauerit. Rege siquidem mulieris precibus annuente, respondens denuo mulier regi: Gratias, inquit, ago rex tuæ benignitati, qui meam miseratus es senectutem, & penē filijs desolatam filium habere fecisti. Sed ut firma mihi sint tuæ dona clementiæ, precor tuo filio esto propicius, eiq; remitte delictum. Quomodo enim creditura sum ueritati mihi in hoc præbuisse beneficium, cum te uideam in causa simili cum tuo filio manere semper iratum? Fœdum namq; est, ut cum filius unus contra uoluntatem patris mortuus sit, sponte huic casui apponatur & alius. Intellexit itaq; rex hoc consilium studio loab immissum, & interrogata senē muliercula dum cognouisset hoc uerum esse, reuocans loab, ait ipse ei studiū suū uotum, eumq; Absalom reuocare præcepit. Non enim circa eum iam ulterius se dixit esse crudelem, sed iram indignationemq; remittere. Ille uero cum adorasset regem, eiusq; sermonibus gratias egisset: repente pfectus est in Gessur, & assumpto Absalom, in Hierosolymam remeauit. Præmisit autem rex dum uenire filium cognouisset, & præcepit ut ad domum propriam remearet, non enim iustum esse credidit, ut mox uenientem susceperet aut uideret. Ille uero patre iubente eius, declinauit aspectum, cui tamē à familiaribus debitum exhibebatur officium. Huius itaq; pulchritudo licet in tristitia positi, & diligentiam competentem regis filio non habentis, nequaquā deposita est, sed erat speciosus, & splendebat omni decore, & corporis magna proceritate, ita ut eos qui erant in epulis constituti, transcenderet. Cuius capitis erat tanta cæsaries, ut uix octo diebus tonderi potuisset, & erat tonsuræ eius pondus siclorum ducentorum, qui faciunt quinque minas. Habitauit autem in Hierosolymis annis duobus, & habuit tres filios masculos, & filiam unam nimis speciosam, quam rex postea Roboam Salomonis filius accepit uxorem, ex qua natus est puer nomine Abias. Inter hæc itaque mittens Absalom ad loab, poposcit ab eo ut perfecte placaret patrem: & peteret quatenus eum ad suum conspectum & colloquium reuocaret. Negligente uero loab, mittens aliquos suorum, confinem segetem eius incendit. Quod cum ille cognouisset, ad Absalom uenit,

2. Reg. 1.

David reuocat Absalom.

culpans eum, & ex eo causam rei huius inquirens. Cui respondit: Hoc consilium comperi, ut te ad nos perducere potuissem, negligentem uerba quæ tibi pro paterna reconciliatione mandaueram. Quapropter præsentem te deprecor, ut mitiges genitoris mei iram. Ego nanque peius exilio esse iudico huc me modo uenisse, patre mihi hæcenus irascente. Ioab autem necessitatem eius agnoscens & miseratus, mediator extitit apud regem, ei quoque de filio, egit ut libenter eum repente susceperet. Quo ueniente, & in terram prostrato, ac supplicante ut peccati ueniam impetraret, porrecta dextera alleuauit eum, & gestorum obliuionem se habere pollicitus est.

¶ Quomodo Dauid ab Absalom est regno pulsus, consultante Achitophel. Deq; Ziba & Miphiboseph, & iniurijs Semei, deq; exploratore Chusi. & Achitophel suspendio. Caput IX.

Absalom autem dum ei hoc fuisset à patre cõcessum, in paruo tẽpore multos equos, multosq; sibi currus instituit, & armigeros quinquaginta, & diebus singulis surgens diluculo & ad regalia ueniens, eis qui causas habebant, & minores inueniebantur in eis, delectabiliter loquebatur, quasi non habente bonos consiliarios patre, sed iniustos in suis sententijs consistentes, quorum iudicio grauarentur. Pro qua re fauorem sibi omnium cõcessabat: adijciebatq; pariter dicens, quia si haberet & hanc potestatem, ipse cuncta sub legum æquitate disponderet. His itaq; gestis, populo sibi placato, cum iam deuotionem cunctorum se obtinuisset confideret, post reconciliationẽ patris annis quatuor iam transactis, supplicauit ut eum pater in Hebron ire permitteret, quatenus promissa deo sacrificia celebraret, quæ fugiens deuouisset. Dauid ergo concedente, profectus est, ad quem multus populus eo inuitante confluit. Aderat autem ei & consiliarius Dauid Achitophel Galamoneus, & ducenti uiri ex Hierosolymis, nescientes quidem conamen huiusmodi, sed uelut ad sacrificium euocati. Hoc itaq; consilio rex ab omnibus ordinatus est. Quod dum fuisset Dauid nuntiatum, & inopinabiliter hoc fecisse filium cognouisset, metuens impietatem eius & præsumptionem miratus, quia nec peccati ueniam recordatus est, sed super illa scelera potiora & iniquiora committeret, primum quidem ut regnum à deo donatũ uellet auferre, secundo ut patrem uita priuaret, deliberauit ut fugeret trans Iordanem. & uocatis amicis & necessarijs, & de filij superbia participato cum eis consilio, cunctaq; committens deo, decem concubinas custodes regalium derelinquens, discessit ab Hierosolymis, & alia multitudine cum eo fidutialiter egrediente, simul & sexcentis uiris armatis, qui Saul uiuente fuerant ei in fuga priori participes. Abiathar autem & Sadoch sacerdotibus, & omnibus Leuitis uolentibus simul egredi cum arca dei, suasisse magis ut in ciuitate confisterent, cum eum posset deus etiam arca non portata liberare, mandauitq; ut ei latenter gesta quæq; nunciarentur. Habuit autem fideles ad omnia ministros, Achimaam filium Sadoch, & Ionatham filium Abiathar. Sadoch autem Iethæus cum eo profectus est, licet Dauid eum manere in ciuitate uoluisset. Cui dum acquiescere noluisset, ei puritatem potius suæ deuotionis ostendit. Ascendente autem Dauid per montem oliueti pedibus nudis, & cunctis cum eo stentibus, nuntiatum est Achitophel esse cum Absalom, et eius parti fauere. Quod dum audisset, tristitia eius magis accreuit, deumq; rogabat, & suppliciter exorabat, ut abalienaret mentẽ Absalom à consilijs Achitophel. Formidabat enim contra se ei dando consilia præualeret. Erat enim uir ille astutus, & ad prospiciendam utilitatem nimis argutus. Cumq; in montis uerticẽ peruenisset, ciuitate respecta cū multis lachrymis, quasi amisso regno, domino supplicauit. Occurrit autem ei uir quidam fidelis, nomine Chusi, & ipse amicus. Quem cum uidisset Dauid scissa ueste, & asperso capite cinere stentem atq; lugentem, consolatus est eum, & à tristitia cessare poscebat. Et post hæc supplicauit ut iret ad Absalom, quasi ei consentiens, & eius secreta consideraret, consilijsq; resisteret Achitophel: quia si cum Dauid pergeret, tantum prodesse non posset. Obediens ille Dauid, eo derelicto, uenit in Hierosolymam, quod etiam non post multum uenit Absalom. Paululum itaq; exinde procedente Dauid, Ziba famulus Miphiboseph, quem curatorem instituerat possessionum quas donauerat filio Ionathæ, occurrit ei cum duobus asinis oneratis rebus in itinere necessarijs, ex quibus ipse & qui cum eo erant, refici debuissent. Requirente uero Dauid, ubi relinqueret Miphiboseph, ait in Hierosolymis, expectantem ordinari regem se in præsentī seditione, propter memoriam beneficiorũ Saul,

De iniurijs
Semei

In his autem indignatus Dauid, omnia quacunq; concesserat Miphiboseth, Ziba donauit, multo iustius esse credens, ut hic quam ille potius hæc haberet. Et Ziba quidē hoc facto gauisus est. Igitur ueniente Dauid in locum Bachuran, progressus quidam de cognatione Saul, nomine Semei, filius Gera, lapidabat eum ac pessimis sermonibus accusabat. Circumstantibus autem amicis, adhuc amplius blasphemabat, & sanguinariū eum multorumq; malorum dicebat autorem, increpans eum, quatenus ex illa terra uelut pollutus excederet, deoq; gratias referebat, qui eum priuasset regno per proprium filium, pro eo quod peccasset in dominum, & in eo rite pœnas exigeret. Omnibus autem super eum mota iracundia prouocatis, & præcipue Abisai, uolēte interficere Semei, Dauid eum ab ira retinuit, dicens, ne malis præsentibus opus nouæ occasionis adiiciamus. Non enim circa hunc rabidum canem mihi respectus aut pudor est, sed ad deum intēdo, propter quē iste super nos ita uidetur inuectus. Nec est admirandum, ab isto me talia sustinere, quando etiam filij uideor impietatem expertus. Sed forsā aderit nobis misericordia dei, & praualebimus inimicis, quo adiuuante, securo itinere properemus. Semei autem per altam montis partem currebat, & crebras faciebat iniurias. Cumq; Dauid uenisset ad Iordanem, reficiebat ibidem suos itinere fatigatos. Igitur cum uenisset Absalom & Achitophel consiliarius in Hierosolymam cum omni populo, uenit ad eum amicus Dauid Chusi; & cum adorasset Absalom, optabat regnum eius incolume, & in omni tempore permanere. Illo uero dicente, cur cum præcipuus patris eius esset amicus, eiq; fidelis in omnia uideretur, non cum eo tunc esset, sed illo derelicto transisset ad eum, temperate se facere dixit, siquidem & populi uniuersi fore iudiciū. His, inquit, domine tecum manentibus, recte & ego te sequor. Regnum itaq; tibi à deo collatum est, quapropter eandem fidem atq; deuotionem præbebo quam patri. Non enim pro rebus præsentibus indignari fas est, quando non in extraneam domum mutatum est regnum, sed in eadem permanfit, filio succedente patri. Hæc dicens satisfecit, cum prius utiq; uideretur esse suspectus. Et Absalom uocato Achitophel, quid oporteret agi tractabat. Qui suauiter ut ad concubinas sui patris accederet, ex hoc enim populum sciturum, crediturumq; dicebat, quia circa patrem nulla ei iam reconciliatio superesset, ob hoc cum multa fidutiā aduersus eum omnis multitudo pugnaret, hætenus autem apertas inimicitias eos habere metuere, credentes posse patrem cum filio quocunq; tempore concordari. Hoc etiam consilio flexus, iussit famulis ut tentoria in solatio regio figerent, & uidente populo accedens ad patris sui concubinas ingressus est. Hæc autem gesta sunt secundum Nathan prophetiam, quam Dauid olim de filij sui inuasionē significauerat. Cum uero fecisset Absalom quæ monuerat Achitophel, rursus secundum cōsiliū de prælio contra patrē eū proferre poscebat. Cumq; decem millia ille electos sibi dari petisset, ut & patrem eius interimeret, & eos qui cū eo pergerent incolumes reuocaret, ut tunc firmum haberet imperium cum pater eius extingueretur, dum hæc sententia placuisset, uocauit etiam Chusi amicum sui patris antiquum, sic enim ille eum uocabat. Cui dum sententiam Achitophel indicasset, quid etiam ipsi uideretur de eadem causa, requirebat. Ille uero cognoscens, quia si fierent quæ suadebat Achitophel, Dauid ad mortis periculum peruenisset, contrariam sententiam nitentur afferre: Non ignoras, inquit, o rex tui patris & eorū qui cum eo sunt fortitudinem, qui & multis prælijs dimicauit, & semper superatis hostibus est reuersus. Nunc equidē credo illum in exercitu constitutū. est enim sicut nosti bellicosus, & idoneus omnia prouidere, & dolos superuenientium hostium declinare certissimus, circa uesperam autem derelinquere suos, aut in aliquam aulam se celare, aut circa petras insidias facere. dumq; contigerit ut nostri congregiātur ad prælium, illius quidem uiri (ut æstimo) modicum se subducent; & dum securi fuerint de regis auxilio, resistent. & inter hæc illis pugnantibus, repente cum alio exercitu tuus pater apparens, suis quidem fortitudinem præbebit ad bellum, tuos uero inopinabili superuentu prosternet. Fac igitur comparisonem mei consilij, & cognoscens eius utilitatem, Achitophel quidem refuta sententiam. mittens autem in omnem prouinciā Hebræorum, præcipe ut contra patrem tuum cunctus congregetur exercitus, & sumens ipse prælij militiam uniuersam, esto dux eorū, & nulli alij committas hoc bellum. Facilius enī te crede uictorem fore, si eum cū paucis, cōprehens-

Absalom concubinas patris uiolat.
2. Reg. 17

deris, cum tu multa millia pugnatorum habeas, deuotionem suam tibi præbere uolentibus. At si pater tuus fuerit obfessione circumdatus, machinationibus aut cuniculis ciuitatem illam facillime capiemus. Hæc cum dixisset, probabilior apparuit quam Achitophel. Nam præ illius consilio, Absalom potius huius elegit. Deus enim erat, qui in eius mente consilium Chusi melius esse faciebat. Quo facto, festinauit Chusi ad sacerdotes Sadoch & Abiathar, consiliumque Achitophel nequum & suum pandens, & quia placuisset quæ ipse monuerat indicauit, & exhortatus est repente, ut mittentes hæc renunciarent Dauid, & quæ ab aduersariis tractata uidebant aperirent, adiciens ut studeret uelociter transire Iordanem, ne cum suis filius persequi festinaret, & antequam se ille muniret, posset à filio comprehendi. Sacerdotes autem opportune suos filios ad hoc officium extra urbem celatos habebant. Quibus mandantes per fidelem ancillam quæ tractabat Absalom, præceperunt ut Dauid cum festinatione hæc significarent. Illi uero nulla dilatione tardantes, sed mandata seruantes patrum, prius fidelesque ministri & officii sui uelocitatem & necessitatis instantiam cito iudicantes implendam, festinabant ad Dauid. Cumque duobus stadiis à ciuitate processissent, uidentes eos quidam equites, indicauerunt Absalom. Ille continuo ut comprehenderent misit. Quod cognoscentes filii sacerdotum, ab itinere declinantes in uicum quendam non longe ab Hierosolymis, cui nomen erat Bochor, inuenientesque quandam mulierculam rogauerunt ut eos celaret, & munitionem metuentibus præberet. Illa uero iuuenes illos in puteum repente deposuit, & expansis desuper pellibus os eius operuit. Cumque persequentes eos uenissent, & de eis mulierem requisissent, illa uidisse quidem se non negauit; dicens apud se eos sumpsisse potum, & continuo discessisse, tamen si cum uelocitate sequerentur, facile eos comprehendi posse dicebat. Cumque diu secuti non comprehendissent, reuersi sunt. Mulier autem uidentes eos remeantes, & nullum iam periculum comprehensionis iuuenibus imminere conspiciens, abstractos è puteo dimisit ad proprium itineris opus. Qui multo studio festinantes, uenerunt ad Dauid, & cuncta ei quæ Absalom tractabat subtiliter indicauerunt. Tunc ille licet iam nox esset, præcepit tamen suos Iordanem transire cum festinatione. Achitophel autem uidens suam sententiam reprobam, ascendens iumentum suum uenit ad regionem Galmon, conuocatisque omnibus suis, consilium quod dederat Absalom exposuit, & quia eo quod auditus ipse non fuerit, non eius tardaret interitus indicauit. Dicebat enim Dauid post uictoriam in regnum continuo rediturum, & melius sibi fore ut libere & magnanime abrumperet uitam, quam se Dauid reseruaret ad poenas, contra quæ Absalom talia consilia præbisset. Et cum hæc dixisset, accedens in locum domus suæ secretiorum, laqueo se suspendit. Igitur Achitophel iudicio suo huiusmodi morte damnatus est, quem deponentes sui de laqueo, sepulture contradiderunt. Dauid autem sicut prædiximus transiens Iordanem, uenit in castra optima & munitissimam ciuitatem, susceperuntque eum libentissime priores prouinciæ, & fugam illius temporis reuerentes, & honorem ei pristinae felicitatis exhibentes. Erant autem Berselleus Galaadites, & Siphaz potentissimus, & Amanthias, & Machir terræ Galaaditis primus. Hi namque omnium rerum copiam Dauid & qui cum eo erant, opulentissime præbuerunt, ita ut neque lecti strati decissent, nec pannes aut uinum, sed etiam hubertatem pecudum ministrarent, quatenus & quietem laborantibus, & ciborum utilium copiam eis ad satietatem exhiberent. Et hi quidem hoc modo erant constituti.

Quomodo Absalom instructio contra patrem exercitu uictus est, ipseque crinibus prolis arborum ramis implicitis pendens, transfossus est, & de luctu Dauidis.

Caput

X.

Absalom itaque congregato magno Hebræorum exercitu super patrem, & transiens fluuium Iordanem non longe à castris, uenit in Galaadidem regionem, constituitque principem totius exercitus Amasam in loco Ioab consobrini sui. Erat enim de patre Ietheo & matre Abigea progenitus: Abigea uero & Saruia mater Ioab, Dauid sorores fuere.

Cumque recensuisset Dauid eos, qui cum eo erant, & inuenisset usque ad quatuor millia armatorum, noluit expectare quando super eum Absalom ueniret, sed constituens super illos millenarios & centenarios, diuiso exercitu tripartite, aliam quidem partem Ioab principi militiæ dedit, aliam uero fratri eius Abisai, tertiam autem commisit Etheo, qui erat amicus eius de ciuitate Geth. Cumque uellet ipse ad bellum simul exire, amici non permiserunt, consilio eum sapientissimo retinentes. Dicebant enim, quia si cum eo deuincerent,

2. Reg. 18

omnem spem utilitatis amitterent: si uero una parte uicta, ad eum reliqui remearent, posset denuo plium reparari, quando etiam hostes arbitrarentur alium exercitum manere cum rege. Hoc consilium libenter accipiens Dauid, ipse quidem in castris manere decreuit, & cum duces & amicos ad praelium destinaret, rogauit ut fortitudinem sui & fidem & memoriam haberent, utq; puero Absalom uictores parcerent, ne illo moriente aliquid in se mali ipse committeret, optansq; cunctis uictoriam, dimisit exercitum. Ioab itaq; aciem constituit contra hostes in campo quodam, habens post tergum syluam. Eduxit autem e diuerso Absalom suum exercitum, & facta congressionem belli, opera praecepta manu & maximae praesumptionis ex utraq; parte gerebantur: alij quidem ut regnum Dauid reciperet, elaborabant, & omni magnanimitate desudabant: alij uero, ne eo priuaretur Absalom, & daret patri pro sua praesumptione supplicium, in nullo segnes erant aut facere aut pati quodcumq; belli casus afferret. Insuper metuebant etiam, ne ab Ioab & eius paucis militibus tanta multitudo subiugaret. Igitur inter haec uicit Dauid exercitus robore, magnanimitate & exercitatione bellorum fortium, fugientesq; per syluas & colles persecuti sunt: & alios quidem ceperunt, alios autem interfecerunt, ita ut plures caderent fugientes quam in acie repugnantes. illa siquidem die quasi uiginti millia uirorum ceciderunt. Exercitus autem Dauid accessit ad Absalom, erat enim cunctis pccitate & pulchritudine manifestus, qui metuens ne eum comprehenderent hostes, ascendens in uiam regiam fugiebat. Cumq; uelociter ueheret, & ipso motu leuis existeret, arbori maximae & ramis extensae eius repleta caesarie inopinabiliter est appensus & iumentum quidem uelocitate sua quasi dominum adhuc portaret abscessit, ille uero ramis comarum alligatione retinebatur astrictus. Quem cum uidisset quidam militum Dauid, Ioab indicauit. Quo dicente, quinquaginta siclos se ei daturum si permisit Absalom, nec si mille siclos ei promitteret, occidere ille se filium domini sui dixit, dum omnibus audientibus pater eius ei parci rogauerit. At ille ostendi sibi praecipiens, ubi eum uidisset appensum, & locum inuenisset, in corde eum iaculans interemit. Armigeri uero Ioab circumstantes de arbore cadauer eius deposuerunt, eumq; in foueam proficientes, aceruum super eum lapidum posuerunt, ita ut figura sepulchris fieret, & ingentem tumulum locus ille seruaret. Ioab uero signo dato, a persecutione reuocauit exercitum, parcens contribulibus suis. Igitur Absalom constituerat sibi statuam marmoream regiam in ualle, quae duobus stadiis ab Hierosolymis aberat, quam appellauit suam manum, dicens quia etiam filijs eius morientibus nomen eius in statua permaneret. Erant enim ei masculi filij quidem tres, filia uero una Thamar. Quae coniuncta Salomonis filio Roboam, peperit filium Abiam, qui patri successit in regnum. Et de his quidem postea declarabimus. Igitur post mortem Absalom populus quidem ad propria loca dispersus est. Achimaas autem Sadoch sacerdotis filius rogabat Ioab, ut praeueniens ipse Dauid uictoriam nunciaret, & quia dei solatium & prouidentiam ipsius habuisset. Cui non concessit hoc Ioab dicens: quia cum semper boni nuncijs homo fuisset, modo non deberet regi mortem filij nunciare. Vocansq; Chusi, ei opus hoc iniunxit, ut quod ipse uidisset, regi etiam indicaret. Cumq; iterum Achimaas rogaret, ut eum nunciare permitteret, dicens: quia rex circa solam uictoriam attentus, nequaquam de Absalom morte curaret, concessit ei ut pergeret ad Dauid, tenensque compendiosam uiam, quam ipse solus nouerat, prauehit Chusi. Cumq; federet Dauid inter portas, expectans quando ei aliquis gesta bellica nunciaret, quidam speculatorum uidens Achimaam currentem, & nondum quis esset agnoscens, ait ad Dauid uidere se aliquem uenientem. Qui cum dixisset bonum fore nuncium, post paululum alium quendam sequi pronunciauit. Cumq; & ipsum bonum nuncium assereret, uidens explorator praecurrentem iam uicinum, esse Achimaam Sadoch filium sacerdotis, Dauid indicauit. Qui gaudius, eum bonum nuncium esse dixit, & aliquid optabile de praelio portaturum. Cumque haec dicerentur a rege, ueniens Achimaas adorauit. & interroganti de pugna regi, uictoriam nunciauit. Quo requirente de filio eius quid cognouisset, ait, quia mox ut uidisset fugatos hostes, ipse ad eum pergere festinasset, & audisse se magnas uoces persequentium Absalom, & nihil amplius potuisse cognoscere, eo quod cogeretur missus a Ioab uictoriam nunciare. Veniente autem Chusi, & adorante regem, & uictoriam nunciante, de filio

eum David continuo requisivit. Tunc Chusi: Hæc, inquit, proueniant tuis inimicis, quæ recepit Absalom. Quod uerbum uictoriæ gaudium nec apud ipsum manere, nec habere exercitum permisit. Ascendens enim David in locum ciuitatis excellentissimum, flebat filium, tundens crebro pectora, capillos capitis sui dilacerans, & omni se afflictione castigans clamabat, dicens: Vtinam mihi, & non tibi o fili aduenisset interitus. Nam cum eum diligeret per naturam, huiusmodi mortis eius euentui, quàm sibi potius condolebat. Exercitus autem & Iob audientes, quia rex filium ita lugeret, reueriti sunt triumphali schemate ingredi ciuitatem, sed deiecti & flentes & quasi deuicti potius intrauerunt. Dumque rex capite uelato resideret, & filij interitum ingemisceret, introiuit ad eum Iob & consolatus est eum, dicens: O domine rex, aperte demonstras ex his quæ agis, quia diligentes te & pro te pericula sustinentes, necnon & te tuamque generationem protegentes prorsus abhorres, & diligis inimicos, & illos concupiscis potius qui iuste poenas soluentes obierunt. Nam si Absalom uicisset, & ipse regnum firmissimum tenuisset, nullius nostrum cadauer remaneret, sed omnes à teipso & à tuis filiis incipientes, fuisset sine dubio prostrati, nullo nostrorum hostium flente, sed cunctis potius congaudentibus, insuper etiam punientibus eos, si qui forte nostrorum miserati fuissent. Tu uero hæc agere super maximo non confunderis inimico, qui cum tuus filius esset, nequaquam hæc impia in te committere formidauit. Igitur recedens ab hac iniusta tristitia, procede, militibus ostende temetipsum, eisque pro uictoria & labore certaminis gratias age. Ego namque optime noui, quia si in hoc actu permanseris, hodie à te populus uniuersus abscedet, & alij regnum tradet, & tunc amarissimum ac uerum habebis luctum. Hæc dicens Iob, regem à tristitia reuocauit, & ad causas reipublicæ utilitatis abduxit. Transformatus enim à fletu David, & opportune compositus pro aspectu populi, sedit ad portas, ita ut audiens populus uniuersus concurreret, & omnes eum libentissime salutarent. Hæc itaque tali modo sunt gesta.

Luctus David super Absalom.

¶ David uicto Absalom iterum recipit totum regnum, deditque se cunctis tribubus. Ipse inimicos clementer recipiens in gratiam, contra Sabee nouæ seditionis autorem mittit Amasam, quem Iob dolo occidit, licet postea Sabee deuicerit.

Caput XI.

Porro qui cum Absalom fuerant, & de prælio fugerant, reuertentes ad semetipsos, singuli mittebant per ciuitates cunctas, David beneficia commemorantes, & libertatem quam eis resistendo multis hostibus præbuerat, edicentes, culpantesque semetipsos quia eum expulisse uiderentur à regno, & alium ordinassent, quo nunc defuncto principe qui ab eis fuerat ordinatus, rogare deberent David, ut ab indignatione quiesceret, eisque faueret, & recepto regno, illis suam prouidentiam non negaret. Hæc itaque David crebro nunciabantur. Sed etiam ille nihilominus misit ad Sadoch & Abiathar sacerdotes, ut principibus loquerentur tribus Iuda, quia turpe fuerit ut aliæ tribus ante illam David constituerent regem, cum illi & cognati essent, & sanguinis eius participatiōe gauderent. Hæc eadem & Amasam principi militiæ eos præcepit edicere, quia cum filius sororis eius fuisset, non dissuaderet populo ut David restitueretur imperium, pro qua re non solum regi reconciliari posset, sed & totius militiæ principatum sicut Absalom ei præbuerat, obtineret. Et sacerdotes quidem principibus tribus Iuda locuti sunt, & Amasam deflexerunt, promissiones regias edicentes, ut in eius partibus consisteret. Hoc itaque facto, tribus Iuda misit ad regem legatos, rogantes ut ad proprium remearet imperium. Hoc autem & omnes Israelitæ fecerunt, adhortante eos Amasa. Igitur accedentibus legatis ad eum, uenit in Hierosolymam, omnes tamen præuenit tribus Iuda, ut regi ad Iordanis flumen occurreret, & Gera filius Semei cum mille uiris, quos de tribu Benjamin ducebat, & Ziba libertus Saul, & filij eius quindecim, & uiginti serui. Isti namque cum tribu Iuda pontem fluminis effecerunt, ut facile rex eum transiret cum suo exercitu. Cumque uenisset ad Iordanem, tribus quidem Iuda eum libentissime salutauit. Qui dum pontem ascenderet, prostratus est ante eum Semei, & detinens pedes eius, ueniam postulabat in his quæ peccauerat, rogans ut non circa eum esset acerbus, nec potestate recepta eum iuberet dari supplicio, sed potius consideraret, quia gesta poenitentia in his quæ prius deliquisset, primus ei occurrere festinaret. Cumque in his supplicaret atque deposceret, tunc Abisai frater Iob,

n in

ait: Nunquid nam propter hæc non morieris, qui constitutum à deo regem nequaquam blasphemare metuisti? Tunc Dauid conuersus ad eum, ait: Non cessatis filij Saruiz hæc commouere denuo nobis superiores turbas, & seditiones instantes? An ignoratis quia initium mei regni sit hodie? Quapropter omnibus impie in me agentibus, iuro dimitti supplicia, & nulli sua delicta referuari. Tu, inquit, o Semei securus esto, & nullum mortis habeto metum. Qui mox adorans, cum cæteris præcedebat. Inter hæc autem occurrit & Miphiboseth de cognatione Saul, sordida ueste circumamictus, cornamque gerens profusam & hispidam barbam. Nam post fugam Dauid nec tonsus fuerat præ tristitia, nec uestem deposuerat suam, seque in hac afflictione deuouerat permanere, donec regiam uideret conuerti calamitatem. Hunc autem accusauerat Ziba seruus suus apud Dauid iniuste. Qui dum salutasset, eiq; prostratus esset, coepit interrogare Dauid, cur non fuisset egressus & eius fugæ participatus, ille autem Zibam sibi fuisse obstaculo dixit, cui dum iussisset, ut ei itineris necessaria præpararet, curare noluisset, sed uelut quædam seruulum contempnisset, qui si gressus habuisset incolumes, nullo modo ab eo discessisset, cum posset etiam pedibus uti in fuga. Adhiciebat pariter, non solum in his, inquit, domine nocuit mihi, sed etiam apud tuam circa me pietatem derogare, & mentiri maligna uoluntate præsumpsit. Sed noui quia nihil horum tua mens recipit, cum sit iusta & ueritatem diligat, quam uult ubique semper ualere diuinitas. Nam cum à meo auo passus fuisses magna pericula, & omnis mea generatio pro illius debuisset sceleribus deperire, tu humilis & benignus existens, & quod præcipuum est, illorum malorum obliuionem agens, quando potestate sumpta priora uindicare poteras, amicum me tuum esse iudicasti, & in mensa quotidie regia posuisti, nihilq; mihi defuit quod honorato parenti debuit exhiberi. Cumq; hæc dixisset ille, neque Miphiboseth rex uoluit castigare, nec Zibam tãquam fallacem abicere, sed cum omnia iam donasset Zibæ, quod cum illo Miphiboseth regi non occurrisset, & Miphiboseth ueniam dedisset, medietatem substantiæ reddi præcepit. Cui Miphiboseth cuncta, inquit, o rex Ziba habeat, mihi uero imperium te recepisse sufficiat. Berezel autem Galaaditen, uirum præcipuum atque bonum, & qui multa in castris ei præbuerat, & regem usque ad Iordanem deduxerat, rogabat Dauid ut cum eo ueniret Ierusalem, promittens eius senectutem omnino decorandam, & eius tanquam patris habere prouidentiam. Qui desiderio suorum cum eo se posse degere refutauit, dicens senectutem sibi sic imminere, ut etiam in rebus suauibus delectari non posset, cum utique octoginta esset annorum, & de sepulchri termino cogitaret. Qui magis è diuerso rogabat, ut si ei præstare uellet, concederet eum ad propria remeare, quando temporis longauitate nec conuiuiorum epulas discerneret, & auditus iam obturatos haberet, nec sonum clamorum aut modulationem aut aliorum instrumentorum, quæ reges solent inter conuiuia mulcere, sentiret. Quo nimium supplicante, Dauid ait: Te equidem dimitto, tu uero filium Achimam mihi concede, ut ei omnium rerum bonarum debeam munus impendere. Tunc Berezel dimisso filio, adorans regem, & optans ei utilia prouenire sicut desiderabat, domum est reuersus. Dauid autem uenit in Galgala, habens secum iam mediam partem populi, & pariter tribum Iuda, ueneruntq; ad eum primi prouinciæ cum grandi pariter multitudine, & tribum Iuda culpabant, eo quod ei latenter occurrerat, cum omnes ad eum debuissent una uoluntate concurrere. Principes autem tribus Iuda hoc modo satisfaciebant, dicentes ne ferrent grauiter eo quod illi præcessissent, qui tãquam eius cognati, & propterea cum potius diligenter præuenirent, & quia non quasi munera percepturi hoc fecerunt, ne illi qui uenerant postea mouerentur. Hæc autem dicentibus tribus Iuda principibus, nequaquam aliarum tribuum principes cessauerunt, sed dixerunt: Admiramur nos equidem fratres, quod uos soli regem cognatum uestrum esse dicitis. Nam qui omnium nostrum potestatem à deo percepit, omnium nostrum iudicatur esse cognatus. Quapropter populus equidem noster undecim partes habet, uos autem unam, & seniores nos sumus. Non ergo bene fecistis, occulte & latenter uenientes ad regem. Cum hæc igitur inter se tribuum principes loquerentur, uir quidam iniquus, & seditione præcipuus, cui nomen erat Sabee, filius Bochori de tribu Benjamin, stans in medio populi, cum magno clamore dixit: Neque habet aliquis nostrum partem apud Dauid, nec sortem apud filios

lesse. Et post hæc uerba tuba canens, bellum significauit fieri contra regem, omnesq; secuti sunt eum relinquentes Dauid, sola tantum tribus Iuda cum eo remansit, eumq; in Hierosolymis regem esse constituit. Qui concubinas quidem suas, ad quas filius eius Absalom ingressus fuerat, in domum aliam transmigravit, eisq; omnia præcepit necessaria ministrari: ipse uero nequaquam copulatus est illis. Constituit quoque & Amasam principem militiæ, & locum ei in quo Ioab fuerat, dedit: iussitq; ut congregaretur quantum colligi posset exercitus ex tribu Iuda, & post tres dies ueniret, quatenus ei militiam daret uniuersam, eumq; pugnaturum contra Sabee Bochori filium destinaret. Egrediēte uero Amasa, & circa congregationem exercitus remorante, dum die tertia non rediret, dixit rex ad Ioab: Non est utile dilationem dare Sabee, ne longo tempore possit exercitum congregare, & deterioris cladis existere quam Absalom autor. Noli, inquit, tardare: sed præsentem sumens exercitum, pariter & sexcentos uiros, cum Abisai germano tuo hostes persequi festinato, & ubicunque repereris, ei congregere, & festina eum comprehendere, ne capiens munitissimas ciuitates, certamina nobis & multos possit sudores inferre. Ioab autem in nullo moratus, sed sumens fratrem pariter & sexcentos uiros, & omnem exercitum quærat in Hierosolymis, secutus est cum omni festinatione Sabee. Cumq; in Gabaon uicum procul ab Hierosolymis stadiis quadraginta uenisset, occurrit ei Amasa ut saluaret eum, non multo adhuc exercitu congregato. Ioab autem accinctus gladio & lorica uestitus, ueniente ad se Amasa ut saluaret eum, arte quadam quasi caderet gladius e uagina finxit, eumq; se de terra colligere, & altera manu uenientē proxime Amasam, quasi ei osculum daturus a barba comprehendens, improvido gladium finxit in utero, eumq; peremit, impium nimis & scelestissimum opus efficiens in bono iuuenulo pariter & cognato, & qui nihil ei nocuerat, habens pro principatu militiæ & æqualitate honoris inuidiam. Pro hac etenim causa Abner interemit, sed in illo scelere & occasione detentus quasi pro uindicta fratris Asahel, ueniam habere uidebatur. Perempto autem Amasa, nullam fornicis excusationem potuit impetrare. Interempto igitur tanto pari duce, persequabatur Sabee, derelinquens unum ad eius corpus, qui clamaret exercitui, Amasam iuste peremptum: qui uero regi faueret, sequeretur ducem Ioab & Abisai eius fratrem. Cumq; cadauer illius iaceret in uia, & omnis populus super eum conflueret, & cum quadam defuncti misericordia moraretur, & Ioab sequi tardaret, tollens exinde cadauer illius custodes eius, portauit in quendam locum ab itinere segregatum, & illic positum ueste cooperuit. Quo facto, Ioab uniuersus populus est secutus. Cumq; persequeretur Sabee per omnem Israelitarum provinciam quidam nunciauit eum in ciuitate munitissima Abelmacheam nomine, residere. Quò dñs uenisset Ioab, obsidebat eam uallis undique circumductis, militibusq; iussit, ut eius muros omni uirtute deponerent. Nam dum eum ciues loci illius suscipere nolissent, & super eum crudeliter insisterent, tunc quædam mulier casta simul & sapiens, uidens patriam in nouissimo periculo constitutam, ascendens in murum, uocauit inter armatos Ioab. Quo ueniente, coepit ad eum huiusmodi uerba proferre: Quia deus reges & principes ad hoc fecisset, ut Hebræorum hostibus resisterent, & Israelitis pacis iura præberent: tu, inquit, festinas metropolim Israelitarum, quæ nihil deliquit, euertere atque uastare. Tunc Ioab, orauit propiciū sibi deum fore, & quia non haberet huiusmodi uolūtatē, nec ullum de populo uellet occidere, quanto magis tantam non perdere ciuitatem. sed si acciperet ab eis rebellem regis ad poenam, id est, Sabee filium Bochori, ab obsessioe cessaret & exercitum continuo reuocaret. Quod dum audisset mulier, ab Ioab paruulas inducias postulat, ut hostis caput de muro repente projiceret. Quo facto, descendit ad ciues, eisq; locuta est, dicens: cur uellent pessime cum filiis & uxoribus deperire propter malignum hominem, nec cognitum unde esset, quem regem uellent habere pro Dauid, qui eis tanta beneficia contulisset, & una ciuitas studeret tanto exercitui resultare? Hoc dicto suadet eis, ut Sabee caput abscissum in Ioab projiceretur exercitum. Quo facto, Ioab missa tuba obsessionem repente dissoluit, & reuersus Hierosolymam, totius militiæ princeps constitutus est. Ordinauit autem rex etiam Banaiam super corporis custodiam & super sexcentos armatos, Aduram autem super tributa, & Iosaphat super gestorū conscriptores, Susam uero scribam, Sadoch autem & Abiathar sacerdotes instituit.

¶ De expiatione sceleris Saul in Gabaonitas, cuius causa facta est fames in prouincia. & de praelijs aduersus Palaestinos feliciter gestis, seu de fortibus Dauid.

Caput XII.

2. Reg. 21

Igitur post hæc cum fames prouinciam inuasisset, rogauit Dauid dominum, ut populi miseretur. & causam ei pariter, & medelam famis illius indicaret. Cui prophetae dixerunt, uelle deum ut Gabaonitæ uindicarentur, quos rex Saul impie interfecerat, & conculcauerat iusiurandum, quod eis Iesus princeps militiæ præbuerat, senioresque firmauerant: & si ultio quam Gabaonitæ peterent pro defunctis, exhiberetur eis, posset precipiari deus, & populus à peste liberari. Dauid autem audiens à prophetis hæc uelle deum, euocauit Gabaonitas, eosque quid uellent fieri requisiiuit. Illis autem septem de genere Saul filios ad supplicium postulantes, requirens rex tradidit eis, parcens tantummodo Miphibosech filio Ionathæ. Sumentes autem Gabaonitæ uiros quos uoluerunt, punxerunt eos. Quo facto, coepit deus repente pluere, & terram ad fructuum germina reuocare, liberauitque à priore fame, & ad ubertatem Hebræorum prouinciam hoc facto restituit. Igitur non multo post tempore rex Dauid castrametatus est contra Palaestinos, & commisso prælio cum eos uertisset in fugam, solus persequendo repertus est. Cumque esset fatigatus, quidam hostium nomine Achimon, filius Alaphat, qui erat de prole Gigantum, habebatque hastam cuius pondus erat trecentorum siclorum, & lorica catenata, & gladium, fecit impetum quasi regem suorum hostium perempturus. Erat enim iam labore dissolutus. Tunc subito exorsus Abisai frater Ioab, & regem à repentina morte protegit, & hostem audacter trucidauit. Quo facto, periculum regis, & penè mortem grauius tulit exercitus, cumque principes coniurauerunt, ut nequaquam cum eis exiret ad bellum, ne propter fortitudinem atque fidutiam suam aliquid mali eo passo, & bonis quæ propter eum fuerant sæpius præbita priuarentur, & quæ eo uiuente adhuc poterant adipisci. Conuenientibus itaque Palaestinis in Gazarim ciuitatem, audiens hoc rex, super eos misit exercitum. Inter quos tunc debellator optimus extitit, & probatissime dimicauit Saboch Ethæus, qui erat unus fortissimorum Dauid. Hic enim multos hostium inclytos interemit, & ex prole Gigantum nimis audacia suæ fortitudinis exultantium. fuitque uictoriæ huius autor apud Hebræos. Post hanc uero congressionem, Palaestini denuo pugnauerunt, super quos exercitum mittente Dauid, uir fortis apparuit Ephan cognatus eius. Nam contra singulos fortissimos Palaestinatorum solus pugnando peremit eos, & alios conuertit in fugam, quorum etiam multi in prælio ceciderunt. Paulo siquidem tempore Palaestini quiescentes, denuo castra posuerunt circa ciuitatem, quæ erat non longe à finibus Hebræorum, eratque inter eos uir proceritate quidem sex cubitorum, habens etiam digitos in utroque pede necnon & manu, uno plus quam solet natura concedere, hoc est, senos. Contra quem unus de exercitu Dauid Ionathas filius Sarma, pugnans eum deuicit, & totius uictoriæ autor effectus, maximæ gloriæ culmen accepit. Nam & ille Palaestinus gloriabatur se de prole Gigantum existere. Post quam pugnam nequaquam contra Israelitas habuere certamina. Expeditus itaque Dauid à praelijs & periculis, cum pace iam altissima frueretur, cantica in deum hymnosque uario metro composuit, alios quidem trimetros, alios autem quinquemetros, diuersaque conficiens organa, docuit ut Leuitæ secundum ea deo hymnos edicerent per sabbatorum diem aliasque festiuitates. Organorum autem species huiusmodi est. Canora quidem est cithara, decem chordis coaptata, hæc plectro percutitur. Naba uero duodecim sonos habens, digitis tangitur. Erant enim & cymbala ærea, & grandia & lata. Et de his quæ dicta sunt sufficiant, ne omnino horum organorum natura nesciatur. Circa regem igitur erant omnes ualde fortissimi, quorum insigniores & actionibus clari octo & triginta fuerunt. Horum enim quinque tantum opera narrabo, per quos etiam uirtutes aliorum poterunt indicari. Erant enim sic ualidi, ut & prouinciam regerent, & gentibus præualerent. Primus itaque Iesobos filius Achime, qui aciem hostium frequenter irrumpens, nequaquam pugna cessauit, donec ex eis nonagenos occideret. Post hunc erat Eleazar filius Dodi, qui cum rege fuerat in Serpha. Hic aliquando Israelitis formidantibus Palaestinatorum exercitum, & ob hoc fugientibus, so-

2. Reg. 22

2. Reg. 23

De fortissimis Dauid

lus restitit, irruensq; super hostes, occidit eorum multos, ita ut sanguine occisorum gladius eius haberet in dextra. Et cū Palæstinos tunc Israelitæ uiderent in fugam esse cōuersos, descendentes de montibus psecuti sunt eos, & mirabilis ac famosissima uictoria tunc prouenit, cum Eleazar tantis interfecisset hostes, eosque Israelitæ persequerentur, & sumerent spolia intemptorum. Tertius autem fuit filius Eli, nomine Semeas. Et hic in Palæstislibrum certaminibus, dum in locum qui dicitur Maxilla, aciem posuisset, & rursus Hebræi metuentes eorum exercitum refugerent, solus eorum aciem exercitumq; portauit, quorum alios quidem prostrauit, alios autem non ferentes eius uim & fortitudinem persecutus est conuersos in fugam. Hæc igitur opera manuum ac præliorum tres isti demōstrauerunt. Quo tempore cum rex esset in Hierosolymis, Palæstinorum ad bellandum superuenit exercitus. tunc Dauid quidem in arcem ciuitatis ascendit, sicut prædiximus, ut de bello consulere deum, castra uero inimicorum erant in ualle fixa usque ad ciuitatem Bethlehem, quæ ab Hierosolymis procul est stadijs uiginti. Dauid itaque socijs ait: Bonā aquam habemus in regione mea. Et præcipue laudabat eam, quæ erat in puteo iuxta portam, mirabaturq; si esset qui ex eo poculum ei præberet, quod magis optaret, quā si quis ei magnum pecuniarum pondus ad tempus offerret. Et cum audissent hoc tres uiri, mox currentes, & per medium hostium iter facientes, uenerunt ad Bethlehem, & haurientes aquam, denuo ad regem per eorū castra reuersi sunt, ita ut Palæstini eorum fidutiam & magnanimitatem obstupescerent, quia sic pauci eos contemnerent, à dimicatione cessarent. Delata siquidem aqua noluit bibere rex, quasi de periculo & sanguine hominum sibi fuisset aduecta, & propterea non esset bibenda, libauit quæ eam deo, & de salute uiro- rum gratias egit. Post istos autem fuit frater Ioab Abisai. Is enim una die hostium nongentos occidit. Quintus fuit Banaïas genere sacerdos, qui prouocatus à uiris insignibus in Moabitide regione, sua eos uirtute interfecit. Rursus autem cum uir Aegyptius genere, proceritate mirabilis cum prouocasset, nudus armatum ipsius iaculo prostrauit ac perdidit. nam auferens eius iaculum, & uiuum adhuc pugnantemq; spolians, armis eum proprijs interemit. Annumeratur autem & hoc prædictis eius actionibus, aut tanquam primum magnanimatorum eius operum, aut quasi non dispar. Quadam tempestate cum ningeret, in puteum lapsus incidit leo. Et cum os putei esset angustum, latebat absconditus nec apparebat, erat enim ipsum orificium niue damnatum. Nullum ergo egressum leo uidens, nec salutis exitum, rugiebat. Banaïas autem audiens bestiam proclamantem, dum iter tunc ageret, accedens ad puteum, in eum descendit: & baculo quem portabat in manu, bestiam repente prostrauit. Tales igitur uirtute fuerunt & reliqui numero trigintatres.

¶ De peccato numerationis populi poenāq; sequente, & area Ornan.

Caput XIII.

REx autē Dauid uolēs agnoscere, quot essent millia populi totius, est oblitus mandati 2.Reg. 24 Mosaici, quo prædictum fuerat, ut si dinumeraretur populus, pro uniuscuiusq; capite deo sicius præberetur. Præcepit ergo Ioab principi militiæ, ut pergens uniuersum dinumeraret exercitum. Quo dicente non esse necesse hoc, non quieuit, sed iussit numerū Hebræorum insigniter adimpleri. Ioab uero sumens tribunos & scribas, & peragrans Israelitarum prouinciā, considerata multitudine quanta esset, Hierosolymam reme- uit ad regem post menses nouem & uiginti dies, obtulitq; numerum regi, absque tribu Benjamin. Hanc dinumerare non potuit, neq; tribum Leui. Poenituit autē Dauid quod dinumerasset populum, eo quod deliquisset in deum. Fuit ergo aliorum Israelitarum numerus nongenta millia uirorum arma ferentium, & militiam exercere ualentium. Iudæ uero tribus per se solam habuit quadraginta millia. Prophetis itaq; declarantibus Dauid quia deus ei irasceretur, supplicare cœpit, eumq; rogare ut propicius esset, & ueniā peccato concederet. Tunc Gad prophetam misit ad eum deus, tres supplicij condiciones portantem, ut earum quam pbarer eligeret, utrum uellet famē in prouincia generari annis septem, an tribus mensibus pugnando uinceretur ab hostibus, an certe morbus & languor accederet tribus diebus Hebræis. Ille uero in anxietate huius electiōis omnium rerū pessimarum metum incurrens, tribulabatur, & uehementer animo uidebatur esse confusus. Cumq; ppheta diceret hoc omnimodis imminere, & rursū uelociter exigeret ut electū

ab eo conditionem deo renunciaret, cogitans rex, quia si famem eligeret, contra alios hoc facere uideretur, quando ipse quidem habens multa frumenta non pateretur inopiam, reliquis uero esset angustia. Item si eligeret trium mensium uictoriam hostium, ipse quidem habens circa se uiros fortissimos & custodes, nihil omnino metueret, neci uero eius exercitus subiaceret, inter hæc communem potius passionem & regum & subiectorum elegit, in qua timor omnibus est æqualis, dicens quia multo melius est in dei magis quam in hostium manus incidere. Hæc audiens propheta, renunciavit deo. Qui morbum & interitum misit in exercitum Hebræorum. Moriebantur enim nō uno modo, ut facile languor potuisset agnosci, sed mors quidem una erat, multis uero languorū occasionibus, & quæ non possent cognosci facile, peribant. Alius uero super alium moriebatur: & latenter imminens malum, uelociter ferebat interitum. Alij siquidem repente cum uehementibus doloribus, & amaro gemitu animam relinquebant: alij uero ipsis passionibus marcescebant, ita ut neq; curam exhibere corporibus præualerent, sed in ipso labore deficerent: alij autem repentinis tenebris eorum uisum abripiētib; suffocati, protinus expirabant: alij super mortuos quos sepeliebant, ipsi quoq; moriebantur, imperfectas pariter relinquentes sepulturas. Incipiente itaq; pestifero languore eos ab hora matutina perimere, usq; ad horam prandij cōsumpta sunt millia octoginta. Extenditq; angelus manum suam ad Hierosolymam, ut etiam illic pestem languoris inferret. Rex autē sacco amictus, sedebat in terra, rogans deum & supplicans, ut morientium leuigaretur interitus. Tunc rex respiciens in aerem, & uidens angelum euaginato gladio in Hierosolymam properantem, clamauit ad dominum, dicens iustum esse ut ipse puniretur qui pastor erat, & greges qui nihil deliquerant seruari, & in se poscebat iram dei conuerti, & in generationem propriam peruenire supplicium, ut innoxio populo parceretur. Exaudiens uero deus eius preces, cessare fecit interitum: & mittens Gad prophetam, præcepit ut ad aream lebezæi Orphæ repente cōscenderet, ædificans illic altare ut hostias immolaret. Audiens hoc Dauid, nō cessauit, sed mox in locum ubi præceptum ei fuerat, properauit. Orpham uero terebat frumentum. Cumq; uidisset regem & omnes eius pueros uenientes, cucurrit ad eum, & adorauit. Erat enim genere lebezæus, Dauid autem præcipuus amicus, & propterea ei nihil mali fecit, quando ciuitatem (sicut prædiximus) deuastauit. Cumq; Orpham interrogaret, cur dominus uenisset ad famulum suum, dixit ut aream compararet ab eo, quatenus altare in ea constituens, deo hostias exhiberet. Qui & aream dixit & aratra & boues se ad holocausta præbiturum, & deum oraturum, ut sacrificiū hoc grate susciperet. Rex autem eius quidem simplicitatem & magnanimitatem diligere se professus est, munusq; suscipere, precium uero eum rerum omnium accipere postulabat, dicens nō esse iustum, gratis sacrificia celebrari. Dicente uero Orpham, ut quod uellet, efficeret, quinquaginta aream fidelis ab eo comparauit, & ædificato altari sacrificia fecit, & holocausta celebrauit, & hostias pacificas immolauit, quibus placuit deum, & denuo propicius est effectus. In illo siquidem loco aliquando contigerat Abraam offerre filium suum Isaac, quando cum iam paratus esset occidere filium, & in holocaustum exhibere, ex improviso aries apparuit, & altare circumstitit, quem Abraam pro filio (sicut prædiximus) immolauit. Videns autem rex Dauid orationem suam exauditam à deo, & sacrificium grate susceptum, decreuit ut ille locus area totius populi uocaretur, quam uocem nimirū opportune iam tūc pro templo illic deo ædificando prompsit. Deus enim misit ad eum prophetam, & dixit templum illic eius filium esse facturum, qui esset ei successurus in regnum.

¶ De paratis impensis pro templo dei.

Caput XIII.

Post hanc itaque prophetiam iussit rex dinumerari colonos, & inuenti sunt centum et octoginta millia. Ex his instituit lapidum cæsores, octoginta millia. Aliam uero multitudinem ut lapides ueherent, deputauit, ex quibus tria millia quingentos laborantibus præposuit. Præparauit autē multū ferrum & æs ad opera, & ligna cedrina ualde pœra, Tyrijs hæc mittentibus & Sidonijs, quibus mādauerat, ut ei hanc materiē ministrarēt. Amicis uero suis dicebat, hæc se tunc agere, ut regnatura post se filio præparatam materiem ad opus fabricæ dereliqueret, & nō tunc, cū esset nouus & inexpertus ppter etatē. circa alia laboraret, sed habens hæc præparata, citius opus impleret, Vocās autē filiū Salomonē,

Quidam co-
dices Ornan
aliq; Orphni,
biblia Areu-
na habet.

præcepit ei, ut succedens in regnum, templum ædificaret deo, dicens quia cum uolente hoc facere prohibuisset deus, bellis & humano sanguine sordidatum, & prædixisset quia Salomon iunior filius eius ædificaret templum, & quia ut hoc nomine uocaret, non ipse tanquam pater prospexisset, sed deus: & promississet prouinciam Hebræorum eius tempore fore felicem, & non solum in alijs bonis & pace, quod est omnium ualde præcipuum, sed & bellorum atque seditionum intestinarum futuram maximam libertatem. Tu igitur inquit, quando & ante natiuitatem à deo rex fore monstratus es, enitere etiam in alijs eius prouidentiae dignus esse, & pius existere, simul & iustus & fortis, mandata quoque eius & leges, quas nobis per Moysen tradidit, & tu conserua, & alios nequaquam præuaricari permittas. Templum autem quod te regnante ipse sibi præcepit fieri, deo reddere festinato, non pauescas magnitudinem operis, nec labore terrearis. cuncta namque tibi ante meum obitum præparabo. Scito siquidem auri talenta iam collecta decem millia, argenti uero centum millia talentorum, ferri uero & æris pondus, quod & numerum posset excedere, præparauit lignorum & lapidum maximam copiam. Habes autem insuper hæc & qui lapides possint cadere & fabricas instruere, multa millia uirorum: & si quid his defuerit, adhibere non moreris. Esto igitur optimus gubernator, deum habendo patronum. Præcepit autem et principibus populi, quos fabricare præceperat, filijs adiuuare, & bonis omnibus abundantes, circa dei uacare religionem, dicens pro his fruituros pace simul & quiete, quæ deus iustis & pijs omnibus consuetus est recompenfare. Aedificato siquidem templo, arcam eum præcepit illic & sancta uasa recondere, dicens quod ante multum tempus, hoc templum habere debuerant, nisi patres nostri deo inobedientes fuissent, cum deus utique sibi templum, postquam hanc terram obtinuerant, ædificari præceperit. Hæc itaque ad principes suos Dauid & ad filium suum est locutus.

¶ De Abisac Dauidi iuncta, & Salomone rege instituto & inuncto, paratisque impensis ad structuram templi.

Caput XV.

ET cum iam esset senex, & corpore frigidus, ita ut propter ætatem sic algeret, ut neque multis pallijs coopertus calefieri posset, congregati medici, & consilijs facientes, tractauerunt ut ex omni regione speciosa uirgo eligeretur, quæ cum eo dormiret, hoc ei contra frigus fore remedium, ut eum puella uirgo foueret. Ad quam rem una adolescentula in ciuitate reperta est, quæ mulieres pulchritudine sua cunctas excelleret, nomine Abisac quæ dormiens solummodo cum rege, calefaciebat eum. Rex autem ad rem Veneream, quæ iam senectute defecerat, & ad coitum mulieris non ualebat. Quartus igitur filius Dauid, iuuenis speciosus atque procerus, ex muliere Agith ei natus, nomine Adonias, qui post Absalom fuerat procreatus, habens regnandi superbiam, dicebat amicis quia ipsum oporteret in regnum succedere. fecitque sibi curius multos, & equites, & quinquaginta uiros sibi præcursores instituit. Quæ cum uideret pater, non corripuit eum, neque impetum uoluntatis eius prohibuit, donec cognosceret pro qua causa talia cogitaret. Habuit autem Adonias huius rei cooperatores, principem militiæ loab, & Abiathar sacerdotem, cui solummodo resistebat Sadoch sacerdos, & propheta Nathan, & Banaïas qui supra corporis custodes fuerat, & Semeias amicus Dauid, & omnes uiri fortissimi. Cumque præparasset Adonias coenam extra ciuitatem circa fontem, qui erat in horto regali, & omnes fratres præter Salomonem uocasset, necnon & principem militiæ loab & Abiathar, & principes tribus Iuda, Sadoch tantummodo sacerdotem, & Nathan prophetam, & Banaïam, & omnes diuersæ uoluntatis ad conuiuium non uocauit. Hoc autem matri Salomonis Bethsabee Nathan propheta nunciauit, dicens: Adonias rex est, & Dauid hoc ignorat, deditque ei contra filium, ut saluaret se & filium suum Salomonem, & ingressa ad Dauid sola, diceret ei, quia ipse quidem iurasset post se regnaturum fore Salomonem, & quia Adonias iam teneret imperium. Qua regi loquente, propheta se asseruit ingressurum, & eius uerba suo testimonio confirmaturum. Credens autem his prophetae uerbis Bethsabee, introiuit ad regem, & cum solenniter adorasset, silentio petito, omnia ei sicut propheta monuerat, explicauit conuiuium Adoniæ, & uocatos ab eo Abiathar sacerdotem, & loab principem militiæ, & eius filios absque Salomone, & necessarios eius amicos uocatos insinuans, dicebatque quia omnis populus sustineret, quem rex ordinare uellet, rogans ut haberet in animo,

3. Reg. I

quia post mortem eius ille regnans, eam & eius filium unum perimeret. Cumq; adhuc loqueretur cum rege mulier, nunciauerunt ei, quia propheta Nathan cum uidere uellet. Rege iubente, ut ueniret, ingressus Nathan interrogauit, si ea die regem fecisset Adoniam, et ei principatum populi tradidisset, dicens eum splendidum ualde fecisse conuiuio, & omnes regis filios praeter Salomonem, ibidem inuitasse, & principem militum Iobab: qui cum plauis nimio epulantes & lusu, aeternum eius optabant efficere principatum, adiciens: Neque me, inquit, neque sacerdotem Sadoch uocauit, nec Banaiam, qui supra corporis custodes erat positus. & iustum esse, ut omnes agnoscerent, si eius factum fuerit uoluntate. Haec dicente Nathan, praecipit rex uocari Bethsabee. paululum namq; e cubiculo discesserat, ingrediente propheta. Cumq; uenisset mulier, rex ad eam: Iuro, inquit, tibi per deum ut in excessum, filium tuum Salomonem esse regnaturum, sicut & primitus iam iuraui, & hunc super solium meum fore sessurum, & hoc hodie celebrandum. Cumq; mulier adorasset eum, & longeuam eius optasset uitam, Sadoch sacerdotem & Banaiam uocari praecipit. Quibus uenientibus, iussit ut sumpto Nathan propheta, & armatis qui circa aulam regiam residebant, imponentes ei filium Salomonem in iumento regio, foras ciuitatem ducerent ad fontem, qui dicitur Gion: & ungentes oleo sancto eum, constituerent regem, et hoc Sadoch sacerdotem & Nathan prophetam celebrare praecipit. sequentesq; per mediam ciuitatem, tuba canerent, clamantes in aeternum uiuere regem Salomonem, & sedere in regio solio constituerent, ut agnosceret omnis populus, quod ei traditum a patre fuisset imperium. Salomoni uero mandauit de regno, ut pie & iuste circa Hebraeam gentem & tribum Iuda conuiuere. Cumq; Banaias optasset, ut esset deus Salomoni propicius, repente & insigniter, & nullam habentes moram, imposuerunt Salomonem in regiam mulierem educentesq; eum extra urbem ad fontem, & oleo eum ungentes, introduxerunt eum rursus in ciuitatem, fauentes, & regnum eius longeuum fieri deprecantes. deinde uenientes ad domum regiam, sedere fecerunt eum in solio regis. Tunc omnis populus mox conuersus ad epulas & magnam festiuitatem, letatus in calamis alijsq; musicis organis, delectabatur exultans, ita ut diuersitate organorum, & melodia musica omnis terra & aer resonaret. Cumq; sensissent clamorem Adonias & qui cum eo erant in conuiuijs, turbati sunt: dicebatq; Iobab, non sibi placere sonum tubae quam audiebat. Dumq; cunctis in conuiuiis constitutis, nullus gustaret cibum, sed omnes diuersis cogitationibus inhaerent, cucurrit ad eos sacerdotis Abiathar puer, nomine Ionathas. Cumq; uidisset Adonias iuuenem, & dixisset boni eum nuncij fore portatorem, ille eis pandit uniuersa de Salomone, & uoluntatem regis Dauid aperuit. Exiliens igitur mox e conuiuiis Adonias, & omnes qui uocati fuerant, singuli fugerunt. Metuens autem Adonias regem pro his quae fuerant gesta, supplex factus est ei. Et dum cornu altaris teneret, hoc fecisse nunciatum est Salomoni, & quare rogaret, ut ab eo acciperet iusiurandum, quia non haberet rex circa eum huius facti memoriam, nec mali aliquid sustineret. ille uero mansuete misit, temperanterq; agens, ab illo quidem delicto eum dimisit illaesum, dicens quod si conaretur aliquid denuo nouitatis afferre, ipse suae punitionis autor existeret. Et mittens iureiurando praebito, euocauit eum. Quia dum uenisset & adorasset, iussit eum ad domum propriam remeare, nihil de cetero metuendum, ut tamen bonum se pro sua utilitate maxime exhiberet, admonuit. Volens autem Dauid ostendere totius populi regem se filium effecisse, conuocauit principes uniuersos in Hierosolymam, & sacerdotes & Leuitas, & dinumerans populum, inuenit ab anno tricesimo usq; in quinquagesimum existentes, triginta octo millia, ex quibus instituit curatores fabricae templi, uigintitria millia, ianitores autem domus dei quatuor millia, iudices autem populi & scribas eorum, sex millia, & totidem qui hymnos dicerent deo, cantantes in organis quae Dauid, sicut praediximus, instituit. Diuisit etiam eos per generationes, & segregans a tribu sacerdotes, inuenit eorum generationes uiginti quatuor, de domo quae dem Eleazar sedecim, & de Ithamar octo, & praecipit eis ut unaquaeq; generatio ministraret deo per dies octo a sabbato usq; ad sabbatum, & ita omnium generationes sortem acciperent, praesente Dauid & Sadoch & Abiathar sacerdotibus, & principibus uniuersis. Et prima quidem generatio conscribitur scripta est prima, & secunda pariter & tertia, & consequenter usq; ad uigesimam quartam, & diuisio haec permansit usq; in praesentem diem.

Fecit autem & de tribu Leuitarum partes uiginti & quatuor, & fortiti eodem modo con-
scenderunt, utq; secundum modum sacerdotum, octo diebus ipsi quoq; ministrarent, in-
stituit. Eos uero qui erant de germine Mosi, eminentius honorauit. Fecit autem eos custo-
des thesaurorum dei, atque uasorum quæ reges deo dicare contingeret, iussitq; omnibus
de tribu Leui simul & sacerdotibus, ut die noctu que deo seruirent, sicut eis præceperat
Moses. Post hæc autem omnem diuisit exercitum in cohortes duodecim cum ducibus
suis et centenarijs & tribunis. Habebat uero unaquæque cohors uigintiquatuor millia
uirorum, quos obseruare præcepit per tricenos dies à prima hora usque ad nouissimam
Salomonem regem cum millenarijs & centenarijs. Constituit autem iudicem uniuscui-
usque cohortis, quem bonum iudicauit & iustum, & tutores thesaurorum, & uitium, &
agrorum, aliosque iumentorum, quorum nomina non credidi necessarium reminisci.
Cum que hæc singula prædicto modo distribuisset, conuocans in ecclesiam iudices He-
bræorum, & principes tribuum, & duces cohortum, & qui in unoquoque actu aut super
possessionem regiam fuerant cõstituti, & stans in excelsiori solio, rex ait: Fratres, nosse uos
uolo, quomodo templum deo ædificare deliberans, aurum multum præparauī, pariter
& argentum, centum millia talentorum. Deus autem prohibuit me per Nathan prophe-
tam propter bella quæ pro uobis gessi, ex inimicorum cædibus pollutam habentem dex-
teram, ei templum ædificare, sed filium mihi successurum in regno, hoc implere præce-
pit. Nuncio itaque, quoniam dum pater noster Iacob duodecim filios habuisset, nostis Iu-
dam fuisse regem, & me ipsum cum sex fratres haberem, præpositum, & à deo recepisse
regnū & nullū fratrum meorum grauer hoc tulisse, & ego deprecor meos filios, ut non in al-
terutros seditiones exerceant, Salomone regnum suscipiente, sed agnoscantes quod deus
eum elegit, ferant eum libenter ut dominum. Non enim grauis debet esse dei uoluntas,
quando non extraneo seruiunt, sed magis latentur in fratrem honorem imperij posside-
tem, eiq; una participant. Oro itaq; ut promissiones dei perducantur ad finem, & felici-
tas in cuncta prouincia seminetur, omniq; tempore teneatur, sicut eam sub rege Salomo-
ne est ipse pollicitus præbiturum. Erunt autem hæc firma, & terminum bonum habitu-
ra, si pium ac iustū, & custodem paternarum legum temetipsum ò fili præbueris. Sin ue-
ro has non custodieris, mala te scito esse passurum. Rex autem dum hæc complexerit uer-
ba, cessauit. Descriptionem uero & constitutionem ædificij templi omnibus uidentibus
Salomoni tradidit, quemadmodum fundamenta domus & superiora eius, & quanta uel
qualis latitudo & altitudo fieret, necnon & quanta uasa aurea uel argentea, quorum pon-
dus ipse decreuit, monuitq; eum etiam suis sermonibus, ut omni instantia operi immine-
ret, utq; principes & Leuitarum tribus cum eo pariter laborarent propter eius ætatem
& quia eum deus delegerit, qui & fabrica templi, & præsul esset imperij, facile illis & nõ
ualde laboriosum ædificium fore dicebat, cum ipse multa auri talenta, plurima uero ar-
genti, & ligna, & fabrorum multitudinem & lapides cædentium præparasset, necnon &
smaragdos, & alios lapides preciosos. sed & tunc oblationis primitias faciens, alia tria mil-
lia talentorum auri purissimi se præbiturum esse dicebat, ad adytum & ad currum dei fa-
ciendum, de quo & Cherubim essent, sub quibus constituerent arcam. Quumq; tacuisset
Dauid, principibus & sacerdotibus atque Leuitis multum studium oblationis habenti-
bus, & promissiones claras & magnificas exhibentibus, quæ etiam sunt impletæ ab eis: ob-
lata auri quidem talenta quinque millia, & stateres decem millia, argenti uero talenta de-
cem millia, ferri autem talenta multa millia. Sed & quicumque preciosos lapides habuit,
obtulit, & inter thesauros tradidit conseruandos, quorum agebat curam pronepos Mo-
si Iabab. In his itaque omnis populus exultabat. Sed & Dauid uidens studium & munificen-
tiam procerum ac sacerdotum & simul uniuersorum, deus benedicebat magna uoce, pa-
trem eum & genitorem omnium esse proclamans, sed & opificem rerum humanarum
& diuinarum, & quibus eum ipse præposuisset præsulem, simul & curatorem fecisset ge-
neris Hebræorum, & felicitatis eorum, quorum ei præbuerat principatum. Inter hæc au-
tem orans, & omni populo bona semper exoptans, & Salomoni filio mentem sanam &
iustam, et in cunctis partibus uirtutem & incolumitatem, iussit ut etiam populus be-
nediceret deum. Illi uero prostrati in terram, adorauerunt, egeruntq; gratias. Dauid pro-

omnibus quæ eo regnante potiti sunt. Altera uero die deo hostias celebravit, uirtutes mille, & totidem arietes, & agnos mille, quos in holocaustis obtulerunt, sacrificaueruntque pariter & pacificas, multa millia ouium occiderunt, & tota die rex festiuitatem habuit cum omni populo. Sed & Salomonem secundo unxerunt oleo, regemque fecerunt, & Sadoch pontificem uniuersæ plebis, deducentes ad regalia Salomonem, & fecerunt sedere in solio patris. Ab illo nanque tempore ei cunctus populus seruiebat.

¶ *Dauid moriturus instruit Salomonem.*

Caput XVI.

3. Reg. 2

Post paululum uero tempus Dauid ægritudine & senectute confectus, sciens se moriturum, uocauit Salomonem filium, & hæc ei locutus est: Ego quidem o' fili iam ad uniuersorum debitum ad patres procedo meos, commune gradiens iter omnium qui nunc sunt, quique futuri sunt: illuc pergens, unde non licet ulterius remeare, & quæ in hac uita geruntur agnoscere. Quapropter uiuens adhuc, & iuxta mortem constitutus, ea te moneo, quæ dudum dixi suadens, ut sis quidem iustus circa subiectos, pius autem circa deum, qui tibi dedit imperium, atque mandata serues, & leges, quas ad nos per Moysen ipse transmisit, & neque gratia, neque inimitiis, neque concupiscentia, neque alia passione constrictus, has forte contemnas. Dei nanque fauorem amittes, si legis præuicator fueris, & è diuerso prouidentiam eius in te conuerteris, si talis fueris, qualem esse decet rectorem imperii. Sed ego etiam deum exoro, ut genus nostrum, regnum tempore uniuerso possideat, nec altera domus Hebræorum habeat principatum, sed ut nos ipsi per secula æterna regnemus. Esto autem memor iniquitatis Ioab, qui per zelum occidit duos militiæ principes iustos & bonos, Abner filium Ner, & Amasam filium Iethra. Quorsum mortem, ut fuerit uisum tibi, ulciscere: quoniam potior me atque potentior existens Ioab, poenam hactenus declinauit. Commendo autem tibi & filios Bersellei Galaaditis, quos in omni honore & prouidentia conseruabis, hoc munus præstando mihi. Non enim eis initium benefaciendi cõferimus, sed ea potius recompenſamus, quia pater eorum mihi in fugæ tempore ministrauit. Sed & Geræ filium Semei de tribu Beniamin, qui multum mihi in fugæ posito blasphemauit proficiscenti, & postea remeanti occurrit ad fluuium Iordanis, & fidem accepit, quod nihil mali tunc pateretur: nunc causam rationabilem requirens, in eum decenter ulciscere. Dumque filium hæc monuisset, de omnibus rebus & amicis, & de his quos noverat poena dignos, defunctus est, cum uixisset annis septuaginta. Ex quibus regnauit sexptem annis in Hebron super tribum Iuda, & menses sex, in Hierosolymis autem regnauit super prouinciã uniuersam, annis triginta tribus. Hic enim fuit uir optimus, & omni uirtute plenus, quam esse oportet in regibus, quibus tantarum gentium committitur fas, fortis qualis non fuit alius. Nam in certaminibus quæ propter subiectos habuit, prius ad pericula properabat, laborare & pugnare milites inuitans ipse operando potius, non sicut dominus imperando, ad intelligendum & considerandum de futuris, & dispensatione præsentium nimis idoneus, castus, mansuetus, benignus circa eos qui in calamitatibus erant, iustus & nimis humanus. In his autem quæ regibus præcipue conueniunt, in nullo penitus nisi circa uxorem Uriæ, magnitudine potestatis deliquit. Reliquit autem et diuitias, quantas nullus alius regum, neque Hebræorum, neque gentium aliarum. Sepeliuit autem etiam filius eius Salomon in Hierosolymis, decenter nimis, & alijs rebus quæ solent circa exequias regias ministrari, & multas diuitias cum eo recondidit. Quarum magnitudinem ex his quæ dicturus sum, poterit quilibet agnoscere. Post tempus enim annorum mille & trecentorum Hyrcanus pontifex, dum ciuitas obsideretur ab Antiocho rege, qui Pius cognominatus est, filio Demetrii, uolens ei dare pecunias, ut ab obsessiõne recederet, & exercitum suum auferret, non habens unde hoc adimpleret, aperuit unum loculum sepulchrorum Dauid, & sublati exinde tribus millibus talentorum, partem dedit Antiocho, & ita anxietatem obsessiõis amouit, sicut etiam in alijs indicabimus. Post hæc autem multo annorum tempore, iam transacto, rursus Herodes rex alium loculum aperiens, plurimas exinde pecunias tulit. Nullus autem aliorum loculos regum inuenit. Erant enim sub terra mechanico modo reconditi, ut ingredientibus in monumentum, nullatenus possent esse manifesti. Sed de his quidem hæc nos indicasse sufficiat.

Actus Dauid
& laus.

De thesauris
in sepulchro
Dauid re-
conditis.

¶ Quomodo Salomon sumpsit de seditiosis supplicium pro robore regni. Caput .i.

AVID itaq; regis uirtutem, quantorumq; bonorum autor extiterit contribulibus suis, quantaq; bella pugnasq; gesserit, & longaeuus sit mortuus, in praecedenti declarauimus libro. Salomone uero eius filio adhuc aetate iuenculo suscipiente regnum, quem adhuc uiuens pater dominum populi uniuersi uoluntate dei constituit, sedente eo uidelicet in solio patris, omnis equidem populus solenniter fauit, ut assolet in regis initio, quatenus eius res optime gererentur, & usq; ad senectutem feliciter permaneret in regno.

Adonias autem, qui eius etiam patre adhuc uiuente, tentauerat regni culmen inuadere, ingressus ad regis matrem Bethsabee, eaq; humiliter salutata, requisitus ab ea, ut si pro aliqua petitione uenisset, ediceret, promittente se grata uoluntati conferre, ita locutus est: Nosti quidem & propter aetatem & populi uoluntatem, regnum fuisse meum, sed decreto dei ad Salomonem tuum filium peruenisse, me tamen amplecti profiteor, & grate seruire ei, & libenter agere quae iusta sunt. His dictis, pariter postulauit, ut apud filium suum eiusq; fratrem intercederet, eiq; suaderet, dari sibi Abisag, quae eius cum patre dormierat, uxorem: dicens quia praesentia senectute eam pater non agnouisset, sed adhuc uirgo praesisteret. Bethsabee uero & ministraturam se in hoc negotio studiose promisit, & nuptias promereri propter utrumq; quia & rex ei uellet aliqua praestare, & illa pro eo prona uoluntate deposceret. Adonias autem spe nuptiarum laetus, abscessit. Salomonis autem mater repente perrexit ad filium, locutura de quibus Adoniae supplicanti promiserat. Et occurrente sibi filio, eamq; complectente, cum deduxisset eam ad locum ubi solium erat regium constitutum, rex aliud solium a dextris matri iussit apponi. Cumq; sedisset Bethsabee Vnum, inquit, o fili munus mihi petenti concede, & nec uelis quasi difficile denegare, tristemq; deserere. Cui Salomon, ut imperaret quod uellet, ait: quia sanctum esset matri cuncta praebere, culpabat tamen petitionis eius initium, quia tanquam non habens firmissimam spem adeptionis, huiusmodi uerba proferret, & adhuc quicquam sibi negari metueret. Tunc illa rogabat, ut uirginem Abisag Adoniae fratri daret uxorem. Hoc uerbum rex iracunde suscipiens, dimisit quidem matrem, dicens quoniam Adonias causas nimis eminentes appeteret, & mirari se quod non posceret etiam regnum, quae quasi seniori Abisag danda rogaret uxorem, qui potentes haberet amicos, Ioab principem militiae, & Abiathar sacerdotem. Mittens autem Banaia, qui erat super corporis custodes, fratrem Adoniae precepit occidi. Vocans autem & Abiathar sacerdotem, dixit ei: Dignum quidem mori hoc te liberat, quia & cum patre meo sapientius laborasti, & arcam cum eo in hanc regionem uexisti. hoc autem tibi propono supplicium, eo quod fueris cum Adonia iunctus, eiq; consenseris, ut neque hic moreris, neque ad faciem meam ingrediaris, sed pergens ad patriam tuam, in agro degas, & hanc conuersationem dum uiuis, exerceas: quoniam peccasti, & non est iustum, te habere sacerdotium. Sic igitur domus Ithamar sacerdotum honore priuata est, propter praedictam causam, sicut Samuel Eli praedixerat, transiitq; ad genus Phinees, id est, ad Sadoch. De genere uero Phinees, tempore quo ad domum Ithamar sacerdotum transmigravit, Eli primo pontificatum accipiente, isti descendisse noscuntur, qui sacerdotio sunt priuati: Vochar filius Ioseph summi sacerdotis, huius autem filius Ionathan, Ionathan autem Mareoth, Mareoth Asophi, Asophi autem Achitobi, Achitobi autem Sadoch, qui primus sub Dauid rege sacerdos est factus. Ioab igitur princeps militiae peremptum audiens Adoniam, ualde perterritus est. Erat enim eius amicus potius quam Salomonis regis, & hoc periculum propter illius fauorem non irrationabiliter suspicatus, fugit ad altare, credens sibi caute lam religionis interuentu ob pietatem regiam profuturam. Quod dum fuisset regi nuntiatum, mittens Banaiam, cum iussit adduci, ut in eius iudicio satisfaceret. Ioab autem ait non se relicturum sacrarium, sed ibi potius quam in loco alio moriturum. Quod dum Banaias renunciasset regi, praecipit Salomon, ibi sicut uellet, caput eius abscindi, & hanc esse recipere poenam pro duobus militiae principibus, quos indecenter occiderat, & eius caput in templo.

Adonias sibi.
Abisag petijt uxorem.

Adonias occiditur.

Ioab occiditur in templo.

dauer sepeliri, ut peccata quæ gessit, eius nunquam desererent genus, & à loab morte ipse eiusq; pater esset innoxius. Quod dum fecisset Banaias, ipse princeps militiæ totius exercitus constitutus est. Sadoch autem solum fecit rex sacerdotem in locum Abiathar, quem remouit. Semei uero præcepit, ut domum sibi ædificaret in Hierosolymis, ibiq; maneret, & torrentem Cedron transgredi non auderet, quod si transcenderet, ultionem mortis incurreret, super hanc autem comminationem iurisiurandi eum religione constrinxit. Semei autem hoc præcepto Salomonis gaudere se dicens, atq; seruare, insuper adiciens iurandum, relicta patria in Hierosolymis habitauit. Transactis autem annis tribus, audiens duos seruos, qui ei fugerant, in Geth commorari, perrexit ut eos quæreret. Quo cum eis reuertente, cognoscens rex, quia & mandatum eius & iurandum spreuisset, grauiter hoc tulit, eoq; uocato: Tu, inquit, iurasti nõ te me esse relicturum, neq; ab hac ciuitate ad aliam aliquatenus egressurum. Non ergo iurisiurandi effugies ultionem, sed etiam pro quibus patrem meum fugientem iniurijs affecisti, dabis nunc poenas, ut cognoscas quia nihil lucrantur, qui non repente pro sua iniustitia puniuntur, sed omni tempore quo se putant nihil passuros, sine timore consistere, crescit eorum poena, & causa maior efficitur, quia peccasse noscuntur. Tunc Banaias iussu regis Semei interemit.

¶ De Salomonis uxore, sapientia, & iudicio primo inter meretrices prudentissimo.

Caput 11.

3. Reg. 3.
Salomon filia
Pharaonis
ducit uxore

Cumq; Salomon iam regnum haberet firmum, punitis omnibus inimicis, duxit uxorem filiam Pharaonis regis Aegyptiorum, & ædificatis muris Hierosolymorum, multo potioribus atq; munitioribus quam primitus existebant, de cætero maxima pace gubernabat imperium, in nullo per iuuentutem circa iustitiam legumq; custodiam, aut patrum memoriam mandatorum minor existens, sed cuncta quæcunq; ætate prouideret sapientiaq; perfecti faciunt, cum integritate præcipua celebrabat, placuitq; ei, ut ueniens in Hebron, in altari æreo, quod fecerat Moyses, sacrificaret deo. Tunc itaq; mille oues obtulit in holocaustum. Quod dum fecisset, præcipue uisus est placare deum, apparuitq; illi ea nocte per somnium, præcipiens, ut quædam sibi pro cultu pietatis peteret dona conferri. Salomon autem optima & eximia postulauit, quæ & deus grate præberet, & homo utiliter perciperet. Non igitur aurum, non argentum, non alias diuitias, ut homo & iuuenis, sibi dari deprecatus est, hæc enim apud multos sola putatur magna & dei dona præcipua esse, sed da mihi, inquit, mentem sanam, & prudentiam bonam, ut circa populi iustum possim uerumq; proferre iudiciũ. His petitionibus placata est diuinitas, & etiã alia cuncta quorum memoriam prece non fecerat, dare se dixit, id est, diuitias & gloriam, & de inimicis uictoriam, & præ omnibus intellectum & sapientiam, qualẽ nullus alter hominum habuit, nec regum, nec priuatorum, seruaturumq; se etiam nepotibus eius imperium multo tempore promissit, si iuste uiueret, & ei obediret, patrisq; sui in optimis actionibus imitator existeret. Hæc Salomon audiens dicta à domino, repẽte exiliuit à somno. & adorans eum, ad Hierosolymam remeauit, & ante tabernaculum sacrificijs celebratis, epulas uniuerfis exhibuit. His itaq; diebus iudicium apud eum deductum est, cuius terminum erat inuenire difficile. Causam uero unde lis prouenerat, necessarium iudicium referre, ut legentibus & iurgij nota sit difficultas, & si tale aliquid emergerit, quasi ex imagine regij decreti, cito possint huiusmodi proferre sententiam. Duæ ad eum mulieres socia cõuersatione uenerunt, quarum una quæ læsa uidebatur, prima coepit hæc uerba proferre: Habitabamus, inquit o, rex, ego et hæc in una domo, contigit autẽ ambabus, ut una die eademq; hora parceremus. Transacta iam tertia die, dormiens hæc, super suum filium incubuit, & eum uiolenter occidit, tollensq; meum, ad se contulit, & mortuum in ulnas meas dormientis apposuit. Mane factò, dum hubera porrigere uellem meo filio, meum quidẽ non reperi, huius autem mortuum adiacere mihi cognoui, & misera certius hoc turbataq; considerans, factum scelus aspexi. Vnde repetens meum filium & non recipiens, ad tuum domine remedium cõuolauĩ. Dum enim solæ sumus, & nullum qui nos arguat metuamus, contemnens hæc denegare persistit. His dictis, requisiiuit rex, quid allegare uellet & altera. Qua negante quod hoc fecisset, & dicente suum uiuere filium, & aduersariæ suæ fuisse defunctum, cum nullus posset huius rei inuenire iudicium, sed in eius discretionem omnium mens hæreret, solus rex huius rei quæstionem inopinabiliter soluit. Iussit de-

ferri & uiuum & mortuum infantem, uocauitque quendam armigerum, precipiens ut euaginato gladio, ambo diuiderentur infantes, ut utraque medietatem, & eius qui mortuus fuerat, & qui uiuebat, acciperet. In hoc autem iudicio omnis quidem populus ignorans sententiam, deridebat, quasi ab adolescente rege prolata. Inter hæc autem, uera matre proclamante ne hoc fieret, sed potius ut infantulus sociæ traderetur, sibi sufficere, ut tantum uiueret, cumque uideret, licet alterius esse uideretur, cum è diuerso altera præparata esset ut diuisum uideret infantem, insuper ueram matrem tormentis affici postularet, cognoscens rex utriusque uoces de uero corde prolatas, reclamanti quidem ne periretur infans, iussit filium redonari, ueram matrem eam esse cognoscens, alterius uero malitiam ac culauit, quæ necato proprio filio, etiam suæ amicæ natum uidere cupiebat extinctum. Hoc itaque magnum exemplum, & præcipuum sapientiæ & prudentiæ eius indicium populus credidit uniuersus, & ex illo tanquam diuinum habentem sensum, omnes suspiciebant. Isti siquidem principes militiæ & duces erant ei in omni prouincia. In tribu quidem Ephraim, Vri. In regione autem Bethlehem erat Dochis. Dorenses autem & maritimi regionem Abinadas habuit sub potestate sua, duxitque filiam Salomonis uxorem. Cam pus autem maximus erat sub Banaia filio Bachi, cui adiecta terra è ad Iordanem usque protensa. Galaaditidem uero & Gaulanitem usque ad Libanum montem, centum & sexaginta ciuitates maximas atque munitas habens sub se Gabiar, gubernabat eas. Achinadab autem totius Galilæe usque ad Sidonem curam habebat, & ipse habens uxorem filiam Salomonis nomine Basima. Maritima uero quæ circa Arcem ciuitatem posita sunt, habuit Eanach. Sabach autem montem Taurum, & Carmel, & inferiorem Galilæam. Regionem autem usque ad Iordanem fluuium constitutam, Basan disponebat. Semei autem fors Beniamitidis erat iniuncta. Gaber autem habuit regionem positam trans Iordanem, & super omnes hos unus erat positus princeps. Mirabile itaque incrementum habuit & populus Hebræorum & tribus Iuda, conuersi ad terræ culturam. Nam pace potiti, & ad bella tumultusque ulterius non abstracti, insuper & desideratam libertatem adepti, intemperantes erant circa substantias congregandas, & eas semper potius extendendas. Erant autem regi & alij duces, qui Syrorum terras & alienigenarum à fluuio Eufrate distentas usque ad Aegyptum gubernabant, tributa colligentes ex eis gentibus. Inferebant & eius mensæ quotidianæ ad regale conuiuium similes coros triginta, farinæ sexaginta, boues saginatos decem, & de pascuis uiginti, agnos saginatos centum. Hæc omnia præter illa quæ de uenationibus capiebant, id est, ceruos & bubalos, & uolatilia: sed & pisces quotidie ab alienigenis portabant. Tantam uero multitudinem currum habuit Salomon, ut quadraginta millia præsepia equorum subiugaliū essent, & præter hos duodecim millia equites, quorum medietas quidem regem in Hierosolymis obseruabat, reliqui uero per uicos regios dispersi, manebant. Idem uero dux, cui commissæ erant mensæ regalis expensæ, etiā equis necessaria ministrabat, deueniens hæc ad locum ubi rex ipse morabatur. Tantam itaque deus præbuit Salomoni sapientiam ac prudentiam, ut etiā homines antiquos excelleret, & nec Aegyptiis qui sapientia omnibus differre uidentur, comparatus, uel modicum minor esset, quorum utique multum nimis sapientiam præcedebat. Transcendit autem sua sapientia etiā eos qui apud Hebræos tunc scientia clarescere uidebantur, quorum nomina non præteribo. Erant autem Iethan & Heman & Chacad & Darda filij Samad. Composuit autem & libros de canticis & modulationibus quinque & mille, & parabolarum & similitudinum fecit libros tria millia, per unumquodque enim arboris genus parabolam dixit, ab hyssopo usque ad cedrum. Eodem modo & de iumentis, & de reliquis terrenis, necnon aëritilibus, & aeris animalibus disputauit. Nullamque naturam ignorabat, inexaminatamque præterijt, sed de omnibus philosophatus est, & disciplinam proprietatum eorum eminenter exposuit. Præstitit autem ei deus, ut etiā contra dæmones artem ad utilitatem hominum & eorum curas edisceret, & incantationes instituit, quibus ægritudines soleant mitigari. Modos etiā coniurationum, quibus obstricti dæmones ne denuo redeant, effugant, inuenit, & hæc cura hactenus apud nos multum præualere dinoscitur. Vidi etiam quendam Eleazarum de gente nostra, præsentem Vespasiano & eius filiis & tribunis, alioque simul exercitu, curantem eos, qui à dæmonibus uexabantur. Modus autem medicinæ fuit huiusmodi: Intulit naribus eius qui à dæmonio uexabatur, anulum habentem subter signaculum radicem à Salomone monstratam: deinde dæmonium per nares odorantis abstraxit, & repente cecidit homo. Postea coniurauit eum, iuramentum obijci

iudicium regis super uiuo & defuncto.

3. Reg. 4
Principes militiæ Salomonis.

Sapientia Salomonis.

Potestas in dæmones.

ens Salomonis, ne ad eum denuo remearet, id est, cantica quæ ille cõposuit, edicens super eum. Volens aut̃ satisfacere atq; probare p̃sentibus Eleazarus, hanc se habere uirtutem, ponebat ante eos, aut calicẽ aqua plenũ, aut peluim, & dæmonio imperabat, ut egressus ab hoĩe, hæc euerteret, & uidentibus p̃beret indicium quod hoĩem reliquisset. Quo factõ, sapientia Salomonis cunctis innotuit, propter quã ut om̃es magnitudinẽ eius naturæ cognoscerent atq; religionẽ, & ut nullius rei uirtus de om̃i genere sub sole eũ lateret, hæc dicere sum cõpulsus. Audiens aut̃ Hira rex Tyri, q̃a Salomon Dauid p̃fi successit in regnũ, & ualde lætatus, quia Dauid eius erat amicus, misit ad eũ salutans, & propter p̃sentia bona cõgaudens. Destinauitq; ad eũ denuo Salomon literas hæc habentes: Rex Salomon regi Hiræ. Scito p̃fem meũ uoluisse deo ædificare templũ, & bellis frequentibus fuisse prohibe-
 3.Reg.8 tum, nõ em̃ p̃mo desiñ inimicos extinguere, donec eos tributarios sibimet subiugaret. Ego uero q̃as ago deo pro pace p̃sentĩ, propter cuius uacationẽ ei uolo ædificare domũ. Ipse nanq; meo p̃fi dixit, a me hanc esse ædificandã. Quapropter rogo, ut aliquos mitti iubeas cũ meis ad montẽ Libanũ, qui ligna secare possint. ad sectionẽ nanq; syluarũ Sidonij sunt doctiores nostris. Mercedem uero quas decreueris, ego incidentibus ligna p̃bebo. Legens aut̃ Hira hanc epistolã, & in his quæ scripta fuerant delectatus, Salomoni ita rescripsit: Rex Hiræ regi Salomoni. Dignũ est equidẽ ut benedicat deus, q̃a tibi paternũ p̃buit principatũ sapienti uiro, & omni uirtute pollenti. ego aut̃ in his om̃ibus delectatus, quæcunq; mandasti libentissime ministrabo. Incidentem ligna procera & multa, cedrina pariter & cypressina, per meos ad mare destinabo, p̃cipiens, ut ratibus factis, nauigantes ad locum quẽcunq; uolueris, ea deponant, ut tui hæc ad Hierosolymã deferant. Sed & tu pro his p̃be nobis frumenta, eo q̃ horũ nobis esse uideat inopia. Quapropter supplicamus in hoc te esse sollicitũ. Harũ igit̃ epistolarũ hæcenus exẽpla seruant nõ in ñfis solummodo libris, sed & apud Tyrios. Et si q̃s hæc uoluerit integre cognoscere, rogans custodẽ monumentorũ publicorũ Tyriæ ciuitatis, inueniet ea consona horũ quæ a nobis dicta sunt. Hæc itaq; dixi, uolens lecturos agnoscere, q̃a nil amplius extra ueritatem proferimus, neq; ex uerisimilibus q̃busdam, aut fallacibus, aut delectabilibus rebus hæc historiã cõponentes, examinationẽ quidem fieri declinamus, & ut nobis credat̃, exigimus: imò in nullo potius hæc recipi deprecamur, nisi adhibita p̃batione, & manifestis indicijs ueritatẽ ipsius uirtutis aperiamus. Rex itaq; Salomon dũ ei fuissent literæ Tyri regis allatæ, eius uoluntatẽ & fauorem ualde laudauit, & ea quæ poposcerat, repensauit, misitq; singulis annis triticũ triginta millia choros, & totidem olei batos. Batus autẽ capit sextarios septuagintaduos. Eandẽ uero ei mensurã etiã uini p̃bebat. Amicitia siquidẽ Hiræ & Salomonis ac potius largitates creuerũt, & iurauerũt has esse iugiter p̃mansuras. Rex aut̃ indixit omni populo tributa triginta millia operariorũ, q̃tenus opus præ multitudine sine labore cõstaret, diuisitq; eos ualde prudenter. Decẽ millia em̃ fecit incidere uno mense in Libano mōte, ut duobus mensibus remeantes ad p̃pria, requiescerent, donec iterũ illa uiginti millia definito tpe suũ opus implerent. Ita cõtingebat ut quarto mense priores denuo ad laborẽ remearent. Sup̃ hos em̃ laboratores p̃curator institutus erat Adurã. Erant aut̃ ex his quos reliquerat Dauid ad portandos lapides aliamq; materiã, septuaginta millia uiroꝝ, & eorũ quĩ lapides incidebãt octoginta millia, & eorũ p̃positi tria millia trecenti, uelociterq; secabãt lapides eximios ad fundamẽta tẽpli, quos primitus poliebãt & copulabãt in mōtibus, & ad ciuitatẽ ita deferebãt, fiebãtq; hæc nõ solũ a puincialibus structorib⁹, sed etiã ab artificibus quos miserat rex Hiræ.

¶ Aedificatio templi, uasorum, & ornamentorum. Caput III.

3.Reg.6

Supputatio
annorum ab
Adã usq; ad
aedificationẽ
templi.

Cœpit aut̃ Salomon ædificare templũ anno quarto regni sui, mense secundo, quem Macedones Artemision uocant, Hebræi aut̃ Hiar, anno quingentesimo secundo filiorum Israel profectiõis ex Aegypto. Post mille aut̃ & uiginti annos aduentus Abraam in Chananæã de Mesopotamia, a tpe uero diluuii anno millesimo quadringentesimo q̃dragesimo, ab Adam aut̃ protoplasto usq; ad ædificationẽ tẽpli Salomonis p̃terierunt anni simul tria millia, centũ & duo, qua tẽpestare cœpit ædificare templũ. Tunc siquidẽ undecimum iam in regno Tyri Hiræ annũ habuit. A Tyri uero cõditione usq; ad ædificiũ templi, fuit tempus annorũ q̃draginta & ducentorũ. Deposuit itaq; rex fundamenta tẽpli in nimia terræ profunditate, de lapidibus ualde fortissimis, & qui possent longo tpe p̃manẽ

re, quicq; cōstipati sibiq; cōferti, terræ pauimentū & fortitudo supædificati opis essent, & ppter inferiorē sui fortitudinē, sine defectu impositā magnitudinē & p̄ciosam unā pulchritudinē sustinerēt, quæ utiq; fundamēta nō minus pondus habitura erāt, q̄ alia, quæ erant tanta celsitudine & fastigio, q̄si ad instar mundi, & ad magnificentiā fabricanda. Eleuauit itaq; templū usq; ad camerā ex lapide albo constructū, cuius altitudo fuit sexaginta cubitorum, & longitudo tantundē, latitudo autē uiginti. Sup hoc autē erat aliud ædificiū aquæ mensura, ita ut esset om̄is altitudo tēpli cubitoꝝ centū uiginti, eratq; cōuersum ad orientem. Cuius uestibulū habebat longitudinē cubitoꝝ uiginti, quantā & latitudo tēpli; latitudinem uero cubitoꝝ decē, in altitudinē surgēs cubitis centū & uiginti. Aedificauit autē in circuitu tēpli triginta paruulas domus, quæ sui copulatione totū tēpli spatium extrinsecus ambiebāt. Nam & ingressus earū ita fecit adinuicē, ut ex alia intrarēt ad aliā. Harū namque singulæ domus latitudinē quidē habebāt quinque cubitoꝝ, & tantundē longitudinis, altitudinis uero uiginti. Erant autē supædificatæ his aliæ, & rursus aliæ sup eas æquales et mensuris & nūero, ita ut omnē altitudinē haberēt p̄xime sicut domus inferior. Superior namq; circumædificata nō erat, operiebaturq; eas camera cedrina. & domibus quidē singulis erat hoc propriū & impuibile tegumentū, aliæ uero erat tectū longissimis in cōmune trabibus adopertū, & cuncta tegentibus, ita ut mediū parietes ab eis trabibus cōstipati, firmiores existerēt. Cameras uero quæ sub trabibus erāt, de lignis eisdē fecit, cælati ope laqueario, auroq; uestitis. Parietes autē cedrinis tabulis exornauit, easq; pariter deaurauit, ut om̄e templū nimis effulgeret, & uultus ingredientium faceret auri lumine resplendere. Fabrica uero totius tēpli multa arte cōfecta est de lapidibus politis, arteq; cōpositis, & nimis limpide cōstitutis, ita ut neq; mallei, neq; alterius instrumēti fabrilis aliquod considerantibus appareret indicium, sed p̄ter hūc usum om̄is materia cōgruenter explicita uideret, ut naturali harmonia potius q̄ ferramentorū crederet necessitate cōfecta. Excogitauit autem rex ascensum superioris domus per latitudinē parietis efficere, non em̄ habuit ianuā grandē ad orientē, sicut domus inferior, sed à lateribus erant ingressus ianuæ ualde paruæ. Vestit autē templū intrinsecus de lignis cedrinis, uncinis fortibus colligatis, quatenus hoc pro munimine & fortitudine magna cōstaret. diuisitq; templū in duas partes, ut interior quidē domus uiginti cubitoꝝ adytū esset, q̄draginta uero cubiti, quæ à tēplo fecernerēt. In pariete uero diuidēte adytū à reliquo tēplo, ianuas de cedro statuit, auro multo & diuersis historiæ cælaturis ornatas, suspenditq; ante eas uela ex magnis coloribus. i. hyacinthi & purpuræ & coccini & byssi mollissimi splendidissimiq; cōtexta. Recōdidit autē in adyto quod erat latitudine cubitoꝝ uiginti, & totidē longitudine, duo Cherubim ex auro purissimo, habebantq; utraq; altitudinē cubitoꝝ quinque. Duæ alæ erāt unius Cherubim quinis cubitis extēsæ. Quapropter nō p̄cul à semetip̄is aberāt, ita ut alis suis una tangerent parietē austrālē, alia uero positi ad aquilonē, alia uero alæ semetip̄as cōtingētes, arcā quæ in medio posita erat, opiebant. Hac uero duo Cherubim, nullus q̄lia fuerūt, dicere uel cōncere pōt. Strauit autē pauimentū tēpli petalis aureis, posuitq; in porta tēpli ianuas secūdū altitudinē parietis mēsuratas, habētes latitudinē cubitoꝝ uiginti, easq; pulcherrime deaurauit, & ut breuiter dicā, nullā partē templi reliquit extrinsecus & intrinsecus, quæ nō esset deaurata, opuitq; similiter has etiā ianuas sicut interiores, uelis uarie decoratis. Porta uero uestibuli nihil habuit horū. Misit ergo rex Salomō ad Hirā, & ab eo accepit artificē nomine Chirā, habentē matrē ex genere Nephthalī, & patrē Vriā generis Israhelitici. hic totius quidē operis erat edoctus, p̄cipue tamē artifex ad operandū aurū & argentum & æs, per quē scilicet uniuersa pro uolūtate regis in templo sunt diuersis machinationibus adimpleta. Fecit autē is artifex Chirā duas columnas æreas cū canalibus, cauatione quatuor digitorū, quarū erat proceritas decem & octo cubitoꝝ, & ambitus in circuitu duodecim cubitorū, & supposuit utriq; columnæ capitella fusilia liliata, altitudine cubitoꝝ quinque, sup quas erāt ærea retia facta, quæ operiebant lilia capitū columnarum, de quibus retibus pendebant bini ordines malogranatorū ducentorū. Harum siquidē columnarum, aliam quidem constituit in parte dextra ante portam in uestibulo templi, uocauitq; eam thalamum lachin, aliam uero in parte sinistra, quam nominauit Booz. Fudit autem & mare æneum in schemate hemisphærii, quod opus æreum propter sui magni-

Digestio firmi
Aure templi

Duo Cherubim.

Reg. 7

Columnæ
æreæ.

Adre anei.

Alias decem.

tudinem, mare uocatum est. Erat enim uelut cantharus ingens, habebatque eius diametrum, id est, ab angulo usque ad alium angulum, cubitos decem, & crassitudo eius erat fusilis digitorum quatuor: habebatque fundum in medio aluei sui loco, opere rotundum, quinque coronis explicatum. Huius diameter erat cubiti unius. Circumstabant autem in hoc mari uituli duodecim, respicientes singuli ad quatuor regiones uentorum, hoc est, tres uituli per unamquamque regionem, quorum terga intus respiciebant, & super eos hemisphaerium incumbebat. Cuius hemisphaerii rotunditas ad interiora tenebat, capiebatque hoc mare batos tria millia. Fecit autem decem cantharis bases æreas quadrangulas, & uniuscuiusque latitudo fuit cubitorum quinque, longitudo quatuor, altitudo sex, conclusumque est opus particulariter. Ita uero ordinatum erat: Erant columnæ quatuor quadrangulæ, per angulos stantes, latera basis ex utraque parte in se habentes inserta, erantque tria ne diuisa, & singulus eorum locus habebat cælaturas suas. id est, alibi erat leo, alibi taurus, alibi aquila: & in columnellis similiter per latera erant hominibus cælaturæ, quasi crispantibus plectulis factæ, quarum altitudo fuit cubiti unius & dimidii. Erat mixta uidere orbes rotarum, quemadmodum erant cælaturæ, basium iuncturæ lateribus. Angulos uero superiores concludebat humeris, expansis utique & manibus animalium, super quas sedebat fundus canthari reclinatus. id est, incumbens super manus aquilæ, uituli & leonis, quod opus erat sibi metum ita coaptatum, ut naturaliter insertum quodammodo uideretur. Inter hæc autem erant & arbores cælaturæ palmarum. Huiusmodi ergo erant decem bases effectæ. Fecit autem ad hæc decem cantharos rotundos æreos, quorum singuli ferebant quadragenos coros, eratque altitudo eorum quatuor cubitorum, & tantundem ab alterutris eorum labia recedebant, posuitque hos decem cantharos super decem bases, quarum uocabantur Melchenoth, quinque cantharos statuens à parte sinistra templi, quæ erat ad aquilonem, & totidem à latere dextro ad australem partem, respicientes ad orientem, quo etiam mare constituit aqua plenum, disposuitque mare, ut ingredientiæ sacerdotes templum, in eo lauarent manus ac pedes, ascensuri scilicet ad altare: cantharos autem ad animalium interiora diluenda, simul & pedes eorum, quæ erant holocaustis imponenda. Fecit autem & altare æreum, cubitorum uiginti longitudine, & totidem latitudine, altitudine uero decem, ad holocausta celebranda. Fecitque eius uasa omnia ærea, insuper & ollas, & caldarias, & trullas, & harpagones, & omnia opatus est ex ære, cuius splendor & pulchritudo similis erat auro. Obtulitque rex multitudinem mensarum, & unam quidem ualde precipuam auream, super quam ponebant panes dei, & huic proximas decem millia altero modo factas, super quas uasa iacebant. id est, phialæ & patellæ, aureæ quidem decem millia,

*Canthari ærei**Altare æreum.**Vasa.**Mensa aurea.**Candelabra.**Altare aureum.**Crateres.**Thuribula.**De sacerdotibus stolis.**De corona aurea.*

argenteæ uero quadraginta millia. Fecitque candelabra decem millia, secundum precepta Moysi: ex quibus unum in templum recondidit, ut per diem luceret secundum legem, & mensam unam, super quam positi erant panes ad partem templi, respicientem ad aquilonem, & diuerso posita candelabri, quod in australi parte constituit. Aureum uero altare inter hæc medium erat. Hæc enim omnia domus habuit quadraginta cubitorum ante uelut adyti, ubi erat arca recondita. Fecit itaque rex uasa uini fusilia octoginta millia, & phialas aureas decem millia, argenteas uero duplici numero, patellas uero aureas ad offerendam in eis similitudinem cōspersam ad altare, octoginta millia, & argenteas duplici numero. Crateras autem in quibus similitudinem oleo fermentabant, aureas quidem quinquaginta millia, argenteas uero duplici numero. Mensuras autem similes eis quæ Moisaice uocabantur & asserones, aureas quidem uiginti millia, & argenteas dupliciter. Thuribula uero aurea quibus offerretur incensum, uiginti millia, similiter & alia thuribula, in quibus portabantur à maiore altari ignem ad minus altare quod erat in templo, quinquaginta millia. Stolas autem sacerdotales pontificibus, cum his qui pendeant ad pedes, & suprahumerales & rationales, ex auro & gemmis mille. Corona uero in qua deus Moyses scripserat, una fuit: & ad hanc diem usque permansit. Sacerdotales autem stolas ex bysso contextas, & zonas purpureas cum cingulis, decem millia, & tubas secundum precepta Moysi ducenta millia. Item stolas Leuitarum hymnos dicentium, ex bysso ducenta millia, & instrumenta musica, & ad hymnos dicendos adinuenta, quæ uocantur Nabla, & Cinnira, ex electro constituit quadraginta millia. Hæc enim omnia ad honorem dei Salomon copiose & magnifice fabricatus est, in nullo parcus existens, sed circa ornamenta templi usus est precipua largitate, quæ etiam in thesauris dei recondidit. Circumdedit autem templum per ambitum uniuersum, quod propria quidem lingua Gison, Latine uero maceria seu cancellus nuncupatur, tribus cubitis erigens eius altitudinem, ut ab ingressu templi ceteros prohiberet, & solis sacerdotibus hoc licere significaret.

Extrinsecus autem huius templi aliam ædificauit aulam, quadrangulo schemate factam, erigens maximas porticus atque latas, & portas excelsas & amplas per quatuor mundi partes in ea constituens, quarum singulae ad unumquemque uentum quatuor angulis attēdebant, ubi ianuas aureas collocauit. In hoc ergo sacrarium, omnes populi quibus purgatio & obseruatio legitimorum inerant, introibant. Siquidem mirabilis, & omni sermone præcipua fuit, & si dici potest, etiam contemplationem uisionis ipsius excedebat aulam, quæ foris erat. Magnas enim effodiens profunditates, quas propter infinitam celsitudinem non poterat aliquis sine terrore conspiceret, & erigens fabricas in quadringentis cubitis, earum altitudines æquales uertici montis in quo templum ædificabatur, effecit: & propterea aula quæ erat exterius sub diuo, facta erat æqualis cum templo. Circumdedit autem porticibus hanc aulam, duplicibus columnis eas ex lapide naturali portantibus, quarum camera erat de cedro & laquearibus exculptis, bases autem in his omnibus fecit argenteas.

De arca domini, & precibus Salomonis ad deum, & hostijs. Caput IIII.

QUum hæc igitur opera & magnitudines, & decores ædificiorum, atque sacrorum templi ministeriorum, rex Salomon septem annis expleffet, diuitiarum magnam faciens & uelocitatis ostensionem, ut quilibet inspiciens, omni tempore putaret expleri uix potuisse, quæ sic breuiter uisus est quantum ad operis templi magnitudinem terminasset. Scripsit principibus & Hebræorum senioribus, iubens omnem populum ad Hierosolymam conuenire, uisurum simul & templum, & dei arcam ibidem portaturum. Cumque nunciatum fuisset omnibus, ut ad Hierosolymam properarent, uix conuenerunt septimo mense, qui lingua patria Thesria, à Macedonibus Hyperberetæus appellatur. Eodem tempore etiam festiuitas concurret Scenopægiæ, id est, positionis tabernaculorum, quæ satis apud Hebræos excelsa atque præcipua est. Portantes itaque arcam & tabernaculum quod fierat Moyses, & omnia uasa ad ministerium sacrificiorum dei constructa, introduxerunt in templum. Præcedebat autem eam cum hostijs & ipse rex, & populus uniuersus, & Leuitæ libaminibus & multo sacrificiorum sanguine iter totum implentes, & incensum infinitum, & hostiarum multitudinem portantes, ita ut omnis undique aer impleretur, & etiam longe consistentibus odor suauitatis occurreret, & agnoscerent aduentum dei, & habitaculum secundum humanam opinionem crederent in nouam domum ei nuper dictam esse faciendum. Nam neque hymnos dicentes, neque choros agentes, donec peruenissent ad templum, aliquo modo quieuerunt. Hoc itaque modo arca migrata est. Quumque iam eam in adytum oporteret induci, alia quidem plebs recessit: soli uero sacerdotes qui portauerant eam, inter duo Cherubim collocauerunt, quæ eam suis alis complexa sunt. Sic enim erant ab artifice fabricata, ut arcam uelut quodam tabernaculo, aut cameratione protegerent. Habuit autem arca nihil aliud, quam duas tabulas lapideas, quæ decem uerba à deo Moysi dicta in monte Sina, scripta retinebant. Candelabrum uero & mensam & altare aurei statuerunt in templo, ante adytum in eisdem locis, in quibus & olim in tabernaculo posita erant, & quotidiana sacrificia ministrabant. Altare uero arcum statuit ante templum contra ianuas, ita ut eis apertis, ad faciem essent uidentium sacrificia, & hostiarum maximæ opulentia, reliqua uero uasa cōgregans intus in templo recondidit. Cumque omnia sacerdotes circa arcam constituissent, egressi sunt, & repente non quidem metuenta, neque qualis hyemali tempore imbre plena solet nubes assistere, sed diffusa & temperata effluxit, & templum omne compleuit, & facies quidem sacerdotum obumbravit, ita ut se inuicem uidere non possent: mentibus autem omnium phantasiam quandam & opinionem præbuit, quasi deus descendisset in templum, & libenter habitaret in eo. Talem quidem opinionem hanc omnes habuerunt. Rex autem Salomon de loco ubi sedebat exurgens, fecit ad deum uerba, quæ diuinæ naturæ credidit esse decentia: Tibi, inquit, domine perpetuam domum, quam ipse fabricatus es, esse nouimus cælum & terram, simul & mare, & cum tibi nequaquam hæc uniuersa sufficiant, hoc tuo nomini cōstitui templum, ut ex eo orationes ad te sacrificantes & immolantes, emittamus in aera, & confidamus, cum nobis sis præsens, neque à tuis sedibus procul absis. Ut enim omnia uideas, & audias uniuersa, neque à loco ubi nunc habitas, recedens, omnibus uicinus es, & unicuique nocte dieque cogitanti semper assistis. Quumque hæc dixisset ad deum uerba, conuertit se ad populum,

manifestans eis dei potentiam & prouidentiam eius, quod Dauid eius pater omnia futura, sicut iam multa prouenerant, & forent uentura reliqua, prædixisset, quod ipse quoque nondum nato imposuit ei nomen, & quod templum ipse ædificaturus esset, & primus post obitum patris regnaturus, & cum omnia secundum ipsius fierent prophetiam, supplicabat ut deo benedicerent uniuersi, & in nullo de eius promissionibus desperarent, quas per eorum felicitate prædixerat, sed crederent hæc implenda ex his quæ fuerant iam transacta. Cumque hæc dixisset ad populum, expansis manibus, ait: Operibus quidem impossibile est ut ualeant homines pro his quæ meruerint, deo munera debita compensare. Diuinitas enim nullius eget, & omnium rerum compensatione superior est. In quo enim alijs animabus per te domine meliores sumus effecti, in eo tuam benedicimus maiestatem, & per his quæ stirpi nostræ tribuisti plus, necessarium est gratias agere populum Hebræorum. Nullum enim alium magis optamus habere propitium, & in eo tuam circa nos deuotionem cognoscimus per munera, quia per te est nobis uox quam ex aëre habemus, & per eum iterum nouimus ascendentem. Per hanc ergo gratias tibi referimus primitus de hoc templo, quod ex inuisibili ad tantam gloriam prouexisti, deinde pro meipso, cui omnia usque ad præsentem diem, sicut à te prædicta sunt, condonasti. Supplico ergo de cætero, ut mihi ministres quæcumque deum hominibus honoratis præbere possibile est, & nostram domum omnibus bonis adaugeas, sicut Dauid meo patri & uiuenti & circa obitum promissisti, & quomodo apud nos manebit regnum, & genus illius infinitis regum successionebus fiet honorabile. Hæc ergo nobis largire quæ sufficiant, meisque filiis uirtutem quæ tibi sit grata, concede. Super hæc autem exoro, ut pars aliqua tui spiritus in hoc templo habitet, quatenus & in terra circa nos esse uidearis. Tibi siquidem habitatio parua est etiam omne cælum, & alueus qui sub eo est omnium existentium, non dicam hoc paruissimum templum, quod precor ut custodias ab omni uastatione bellorum, & tanquam propriæ possessioni feras auxilium. Supplico pariter, ut si quando peccauerit populus tuus, deinde de plaga quadam pessima peccato digna, à te terris illata fuerit, aut sterilitas, aut corruptio, aut fames, aut huiusmodi passio quam tu iuste transgressoribus soles inferre, prouenerit, & congregatus ad hoc confugerit templum, rogando te ut à peste saluetur, exaudibilis ei effectus, uelut intus habitans, misericordiam præbeas, & à malo suæ calamitatis euellas. Hoc auxilium non Hebræis solummodo à te rogo cõferri precantibus, sed etiam si à totius terræ finibus quidam aduenerint, aut de quolibet loco & pro aliquo bono preces effuderint, exaudi clemens, & postulata concede. Sic etenim omnes agnoscant quia tu quidem ipse à nobis tibi domum fieri uoluisti, nos autem non inhumani naturaliter sumus, quando non eos qui contribules non sunt, extraneos iudicamus, sed communiter omnibus tuum adiutorium & bonorum effectum adesse suppliciter exoramus. Hæc dicens, iterum prostratus in terra, & diutius adorans deum, post ista surrexit, & in templo obtulit hostias, & replens illud sacrificijs, manifeste deum uidit sacrificia grate suscipientem. Ignis enim ex aëre descendens omnibus uidentibus ad altare, hostias totas abripuit & absumpsit. Hac igitur apparitione monstrata, populus quidem manifestationem hanc esse diuinæ habitationis in templo coniiciens, percidens adorauit in terra. Rex autem coepit benedicere deum, cunctosque ut hoc facerent adhortari, habentes iam circa se diuini fauoris iudicium, ut quæ orarent, semper sibi ab illo talia peruenire scirent, & ut mentem suam puram ab omni malitia conseruarent ad iusticiam diuinamque culturam, & ad seruanda mandata, quæ per Moysen eis clementia diuina contulerat, quia sic foret felix gens Hebræorum, & totius generis humani beator. Rogabatque pariter, ut in memoria haberent, quæ admodum bona præsentia conquiessent, eaque firmiter tenerent, & maiora & ampliora de cætero sustinerent. Non enim percepta hæc solummodo propter pietatem atque iusticiam, sed etiam obtinenda per hæc curarent, quia esset apud homines præcipuum non tantum aliquid conquirere, quantum acquisita seruare, & nihil pro eorum amissione desinquare. Hæc ergo locutus ad populum, dimisit ecclesiam, cum sacrificia celebrasset pro se & uniuersis Hebræis, id est, uitulos quidem uiginti duo millia, oues centum & uiginti millia. Tunc enim primum in templo sacrificia celebrata sunt & in eo epulati sunt omnes Hebræi cum uxoribus suis & filiis, insuper etiam & festiuitatem quæ uocatur Scenope-

Numerus hostiarum quas Salomon obtulit in templo

gia, faciens, ante templum clare nimis & magnifice diebus quatuordecim, rex cum omni populo pariter epulatus est. Cumq; hæc fuissent sufficienter exhibita, nihilq; deesset circa pietatis diuinæ culturam, dimittente rege, singuli ad propria remeârunt, agentes gratias regi propter prouidentiam quam habuisset, & opera quæ fecisset, & orantes deum, ut eis regem præberet longæuo tempore Salomonem, agebantque reuertentes cum gaudio suum iter, & cum delectatione hymnos decantantes, ita ut ea iucunditate sine labore ad propria remearent. Sic itaq; dum arcam induxissent in templum, eiusq; magnitudinem uidissent pulchritudinemq; sacrificijs maximis festiuitatibus impartitis, ad suas ciuitates singuli sunt regressi. Apparuit igitur regi per somnium deus, significans, quod eius exaudisset orationes, & quod conseruaret templum, & in eo semper habitaret, nepotibus scilicet eius & omni multitudine facientibus iustitiam, ipsumq; primum, si in patris sui monitis permaneret, ad excellentiam & infinitum cumulum felicitatis asseruit uehendum, & regnuros semper in ea prouincia ex eius esse genere principes, & de tribu Iuda. Si uero mandata eius contemneret, obliuioniq; mandaret, & peregrinos imitatus coleret deos, esset radicitus abscindendus, & neque reliquias ex eius genere mansuras, sed nec Israel ulterius nominandos, populumq; terra quam patribus eorum dederat, & multis iustificacionibus esse priuandum, multisq; bellis & malis exterminatos, & à terra quam eorum patribus præbuit eiectos, incolas alienæ terræ esse præciperet, templum quoq; nunc ædificatū incendendum diripiendumq; cōtraderet inimicis, sed & ciuitates hostium manibus subuertendas, & eorum ærumnas faceret fabularum relatione dignissimas, & propter magnitudinem nimix infelicitatis incredulas, ita ut uicini eorum audientes mirarentur calamitates, & causas inquirentes pro quibus Hebræi tali odio haberentur à deo, qui primus ab eo fuerint ad tantæ gloriæ atque diuitiarum culmen euecti, ab his qui relinquerentur audirent, quia pro peccatis & præuarcacionibus legum paternarum talia pertulissent. Hæc enim ei per somnium deum dixisse conscriptum est.

¶ De regia Salomonis extructa, & enigmatis. Caput V.

Post templi uero fabricam, quam prædiximus septem annis fuisse perfectam, ædificium domuum regaliū cōstruere cœpit, quod tredecim annis uix impleuit. Non enim huiusmodi erat feruens studium sicut in templum. Sed illud licet esset quidem grande, & operatione mirabile, & cunctis simul inopinabile, cooperante deo cui fiebat, terminum in his annis accepit. Regiæ uero domus multum templi dignitate minores erant, cum neq; materia tanto tempore aut largitatis fuisset opulencia præparata, & eo quod regum habitatio, & non quasi dei futura, tardius esset effecta. Hæc quidem secundum felicitatem Hebræicæ religionis, ac merito regis ædificata sunt, quorum totam expositionem & ordinem dicere necessarium est, ut ex hoc omnes cōiiciant magnitudinem, cum legentes uiderint huius rei descriptionem: Erat magna nimis basilica & pulchra, hæc que innumera columnarum multitudine portabatur, quam ad iudicia rerumq; cognitiones distribuit, ut posset capere populi multitudinem ad iudicia uenientem. Cuius longitudinis magnitudo erat cubitorum centum, latitudinis uero quinquaginta, altitudinis autem triginta, columnasq; quadrangulatas omnes habebat, tegebaturq; cedro opere Corinthio, phœlis æqualibus, & scutulibus mira arte cælatis, eratq; robusta, & uarijs decoribus exornata. Itē alia erat basilica in medio totius amplitudinis constituta, habens latitudinem cubitorum triginta, & contra templum ualidis columnis extensum, eratq; in ea solium ualde decorū, in quo sedens rex iudicia proferebat. Huic erat iuncta alia quoq; regiæ basilica, & reliq; habitacula & sedilia, ubi post causas explicatas residebant, strata omnia tabulis cedrinis. Et alia quidem ædificauit ex marmoribus decem cubitorum, alia uero tabulis uestita scutulibus & preciosissimis, exornauit secundum decus templorum, & miraculum habitationum regaliū, cuius pulchritudo tribus ordinibus opere intexta Assyrio. Quarta uero pars cælaturis ornata, miraculum artis uidentibus offerebat. Erantq; illic sculptæ arbores, & uniuersa poma, quasi in ramis & ex eis pendentibus folijs obumbrata, ita ut propter miraculum subtilitatis agitari quodammodo putarent: alia uero pars dealbata erat, & uarijs depicta coloribus. Aedificauit autē super hæc domus alias epularum, porticū ualde protensas, in domo regali positas, inter quas unam fecit omnino præclaram ad regū

conuiuia necessariam, & undiq; deauratam, necnon & omnia alia uasa quaecunq; sunt epulis opportuna, fecit ex auro. Difficile nanque est enumerare magnitudinem & uarietate domorum aularumq; regaliū, quanta erat magna, & quanta harum inferiora, & quanta sub terra quae uideri non poterant, necnon & pulchritudinem solariorum & uiridariarum, quae erant facta delectabiliter ad aspectum, quo exusta corpora possent ab aestus ardore refugere. Et ut breuiter dicam, totam regiam domum ex albo lapide & cedro & auro & argento splendide nimis & opulentissime instruxit. Cameras & parietes uestiuius auro, & eo modo quo dei templum resplendentes exhibuit. Fecit & ex eboze solum magnitudine nimis eximium, & caelatum schemate tribunalis, habebatque sex gradus, & in singulis eorum ex utraque parte duo leones stabant, & in superioribus gradibus alij totidem; in reclinacione uero manus erant portantes regem, eratq; ipsa reclinatio in uitulo respiciente post tergum, & ex omni parte tribunal auro circumdatum. Haec Salomon uiginti annis aedificauit. Cui multum aurum & argentum Tyri rex Hira ad aedificium contulit: & insuper ligna cedrina & cypressina, quem Salomon quoque magnis compensationibus redonauit, mittens ei per singulos annos triticum, uinum & oleum, quibus maxime indigebat rebus, eo quod habitaret in insula sicut praediximus. Ad haec autem & ciuitates Galilaeae regionis uiginti numero, non procul a Tyro positas condonauit. Quas dum circuisset atque considerasset, displicuissetq; ei donum, mittens ad Salomonem dixit se ciuitatibus non egere, & ex tunc haec appellatae sunt terra Chabulan. Chabulan etenim interpretatum lingua Phoenicia, displicere significat. Misit itaque praedictus rex Hira ad regem Salomonem, rogans eum, ut quaedam sophismata & uerba parabolarum quae ei direxerat aperiret, & quaestionum difficultates absolueret. Qui cum esset astutus & intelligens, nihil horum ignorans, sed in omnibus ratione praeualens, & eorum causas agnoscens, omnes obscuritates earum perduxit ad lumen. Meminit autem horum duorum regum & Menander, qui ex Phoenicia lingua antiquitates Sidoniorum in uocem conuertit Graecam, ita dicens: Moriente autem Abybalo, successit in eius regnum filius eius Hira, qui dum uixisset annis quinquaginta tribus, regnauit triginta quatuor. Hic effodit amplius terrae spatium, & auream columnam quae est in Iouis templo dicauit, insuper & lignorum materiam a monte Libano incidit ad tecta templorum, & destruens antiqua sacraria templum aedificauit Herculis & Hastatae, & primum Herculi hoc crexit mense Piritio, & contra Eucheos tributa non reddentes egit exercitum, eisq; sibi subiectis denuo remeauit. Huius temporibus erat Abdemonis filius iuuenculus, qui semper propositiones, quas imperasset Hierosolymorum rex, cuiucebat. Meminit autem etiam Dios historiographus, ita dicens: Abybalo moriente, filius eius Hiram successit. Hic partem ciuitatis positam ad orientem diruit, & maiorem urbem effecit, & olympici Iouis templum destruens, medium locum ciuitati coniunxit, & aureis anathematibus exornauit, ascendensq; in montem Libanum, syluam maximam ad sacrorum secuit aedificia. Adiecitq; ad haec, regem Hierosolymorum Salomonem misisse ad Hiram Tyri regem figuras quasdam, & petisse ab eo solutionem, ita, ut si non posset dissoluere, soluenti pecunias daret. Cumq; fateretur Hira non posse se illas soluere, multaq; foret pecuniarum detrimenta passurus, per Abdimum quendam Tyrium quae proposita fuerat, soluta sunt, & alia ab eo proposita quae si Salomon non solueret, Hirae regi pecunias multas daret. Et haec quidem Dios sic dixit. Cumq; rex Salomon uideret muros pro munimine turribus indigere, aliaq; tuitione (nam secundum ciuitatis meritum oportebat etiam copiosam firmitatem esse murorum) haec effecit, & turribus praecipuis ciuitatem circumdedit.

¶ Vrbes egregiae a Salomone conditae, & quare omnes penes Aegyptiorum reges usque ad socerum Salomonis Pharaones dicti sunt, & quomodo Chananeos in seruitutem redegit, deq; regina Aegypti & Aethiopia, quae multis muneribus, sapientiam eius mirata, Salomonem donauit.

Caput VI.

3. Reg. 9

Construxit autem & ciuitates, inter praecipuas urbes annumerandas, Asor & Magedon, & terram Gazariam, quae cum fuisset in regione Palaestinarum, Pharaon rex Aegypti castrametatus, & obsidens eam cepit, & omnes eius habitatores occidit, eamq; subuerit, deditq; eam postea dono suae filiae Salomonis uxori. Quapropter aedificauit eam rex cum esset natura munita,

Vrbes a Salomone conditae

& ad bella temporumq; motus utiliter opportuna. Non procul ab hac duas alias ædificauit urbes, quarum una uocabatur Bitthora, altera uocabatur Balath. Vltra has autem fecit & alias ad uoluptatem & epulas opportunas, & rerum temperamētis, pomorumq; fertilitate, & aquarum frigidissimarum poculis abundantes. Pergens enim & in desertū superioris Syriæ, eamq; capiens, constituit ibi maximam ciuitatem, duorum dierum itinere à Syria superiore distantē, ab Euphrate uero unius, & à maxima Babylone sex mansionibus procul extantem. Vt autem hæc ciuitas à partibus habitabilibus Syriæ ita distet, hæc causa est, eo quod in inferiori terra aqua nusquam inueniatur, in illo autem loco solummodo fontes & putei abundant. Hanc itaq; ædificans ciuitatem, & muris eminentibus eam circumtegens, Thadamor appellauit, & hactenus apud Syros ita dicebatur, quæ Græci Palmiram uocant. Hæc itaq; Salomon rex illo tempore agebat. Propter eos autem qui quærunt, quomodo omnes Aegyptiorum reges à Mineo qui Memphim ædificauit, & ante multos annos fuit, q̄ noster progenitor Abraam, dum inter hæc usq; ad Salomonem mille & triginta anni transierint, Pharaones uocati sunt à quodam rege Pharaone, qui post priores his temporibus imperauit, Pharaonum uocabulum assumens explanare hoc necessarium iudicauit: ut & caliginem eorum ignorationis auferam, & causam huius nominis declarare contendam. Pharaon nomen secundum Aegyptios significat regem. Reor autem eos ab infantia alijs quidem nominibus appellatos: uenientes autem ad regnum, hoc quod lingua patria significaret imperium, eos fuisse participatos. Nam & Alexandria reges cum primitus alijs nominibus uocarentur, uenientes ad regnum, uocati sunt Ptolemæi; & Romanorum imperatores, à natiuitate alijs uocati nominibus, Cæsares appellantur, cum potestas & principatus eis nomen imponat, & non in iisdem permanent appellationibus, quas à genitoribus suis primū suscepunt. Puto siquidem & Herodotum Alicarnassicum propterea post Mineum, qui Memphim ædificauit, dixisse trecentos & triginta fuisse reges Aegyptiorum, & nequaquam eorū nomina declarasse, quia Pharaoh omnes communiter appellauit. Nam post horum obitum regnantis mulieris uocabulum posuit, nomine Nicaulam eam uocitatam fuisse declarans, quia masculi quidam reges Pharaoh appellationem habere poterant, foeminae uero nequaquam, & propterea naturale huius nomen edixit. Ego autem & in libris nostræ prouinciæ repperi, quod post Pharaoh focerum Salomonis, nullus rex Aegyptiorum hoc uocabulo nuncupatus est, & quod postea uenit ad Salomonem mulier quam prædixi, Aegypti Aethiopiaeque regina, de qua non post multum denuo referemus. Horum uero ideo nūc memini, ut ostenderetur, quia nostri libri & Aegyptiorum de multis rebus concordare noscuntur. Rex itaq; Salomon Chananæos qui in monte Libano morabantur usq; ad ciuitatem Amathi, inobedientes subdidit, & tributa eis imposuit, & ut ei ministrarēt ac seruire opus efficerent, & agriculturam exhiberent, ex his quosdam annis singulis eligebat, quia nullus tunc seruebat Hebræorum. Non enim erat rationabile, ut cum deus eis multa millia gentium subdidisset, & ex his oporteret eos habere seruitia, ipsi in hoc schemate permanerent, quando omnes armati equis & curribus militarent, potius q̄ seruitia peragerent. Chananæis autem quos ad sua ministeria tulerat, constituit principes quingentos & quinquaginta, qui super eos omnem à rege potestatem perceperant, ut eos docerent opera ne gotij sui, in quibus necessaria esse uiderentur. Fecit autem rex etiam multas naues in sinu Aegyptiaco maris rubri, in quodam loco qui Asiongaber appellatur, non procul à ciuitate Elana, quæ nunc Beronice uocatur. Hæc enim regio fuit primitus Iudæorum. Habuit autem ad ædificandas naues beneficia regis Hiræ. Ipse namq; ei & multos uiros gubernatores, & in marinis rebus edoctos misit, quos iussit nauigare cum dispensatoribus suis ad locum, qui olim Ophyra, nunc terra aurea nuncupatur (est autem in India) ut aurum deferrent, & colligentes quadringenta talenta, ad regem denuo sunt reuersi. Igitur reginam Aegypti & Aethiopiae sapientia plenam, & alijs ualde mirandam, audientem crebro Salomonis uirtutem atq; prudentiam, & habentem desiderium eius multum, & eorum quæ illi de rege quotidie dicebantur, ad semetipsam adduxit, ut experimento ei & non auditu potius satisfacere posset, quando opinio mendax sepius inuenitur, & pro referentis narratione suscipi. Cum ergo ad eam uenire uoluisset, ut in p̄senti sapientiæ eius experimēta

*Cur omnes
Aegyptiorū
reges usq; ad
focerum Sa-
lomonis Pha-
raones dicti
sunt.*

*Salomō mul-
tas gētes de-
uicit: quas si-
bi seruire co-
egit.*

*3. Reg. 10.
De regina
Aegypti &
Aethiopia.*

perciperet, studuit etiam quaestiones proferre, & earum solutiones exigere. Venit ergo Hierosolymam cum magna gloria, & apparatu multo diuitiarum, cum auro & aromatibus & lapidibus preciosis, eamque rex grate suscepit, & circa eam in omnibus extitit largissimus, & propositiones sophismatum intellectu suo concipiens, uelocius quam sperari poterat, soluebat. Cuius illa sapientiam ita se transcendentem, & potiore quam audierat agnoscens, uehementer obstupescerebat, & maxime culmina domorum regalium mirabatur earumque pulchritudine mira & magnitudine delectabatur egregia, nihilo minus & dispositione uaria fabricarum, in qua multam regis prudentiam, astutiamque cernebat, plus tamen eam obstupescere faciebat domus quae sylua Libani uocabatur, & quotidianarum opulentia coenarum: & apparatus eius, & ministerium, & uestes ministrantis, eorumque decens circa suum officium disciplina: praecipue tamen sacrificia quae quotidie deo celebrabantur, & sacerdotum circa haec ministerium, necnon Leuitarum maxima diligentia. Haec uidens diebus omnibus, nimis admirabatur. Et cum non posset tacere miracula quae uidebat, uerbis uoluntatem sui cordis aperuit, dicens ad regem, quibus suam mentem uictam esse monstrauit. Cuncta, inquit, o rex quae per auditum ueniunt ad notitiam, cum quadam incredulitate seu dubitatione suscipiuntur: tuorum uero bonorum quae & ipse in te possides, hoc est, sapientiam & prudentiam, & quae tibi praestantur ex regno, non est mendax fama, sed uera, licet multo minor, quam in praesenti conspicio. Nam opinio aliquando auribus suadere nititur, dignitas uero rerum non ita fieri nota, sicut aspectu & ipsa praesentia comprobatur. Ego siquidem neque his quae nunciabantur propter multitudinem & magnitudinem credens, multa potiora conspexi, & beatum iudico populum Hebraeorum, seruosque tuos pariter & amicos, qui quotidie tuo uultu fruuntur, & sapientiam audire promerentur. Quis etiam non benedicat deum, sic hanc diligentem prouinciam & eius habitatores, ut te ad regni culmen eueheret? Ostendens autem post haec uerba quemadmodum eius regis habuisset affectum, etiam muneribus aperuit suae mentis indicium. Viginti namque auri talenta regi dedit, & aromatum innumeram multitudinem, & lapides preciosos. Dicunt autem quod & radicem balsami, quam hactenus fert nostra prouincia, ipsa dedit regi. Cui etiam e diuerso Salomon bona multa donauit, & maxime quae ipsa desideraret eligeret: nihilque fuit, quod postulanti non praeberet, praeuiusque dabat, quae illa peteret, quam quae ipse offerret, eamque suae largitatis munere praecurrebat. Regina siquidem Aegyptiorum & Aethiopiae dans rursumque dona recipiens, quae praediximus, ad propria remeauit.

¶ De diuitijs Salomonis & concubinis regis diuisioneque regni.

Caput VII.

2 Reg. 10.

Eodem uero tempore delati sunt regi de terra quae uocatur aurea, lapides preciosi, & ligna pinea, quibus usus est ad fortitudinem templi, domuumque regaliu, & instrumentorum musicorum, fecitque ex eis citharas & nabras, ut dicerent deo hymnum Leuitae. Omnium uero rerum quae fuerunt quocumque tempore regi delatae, praecipua fuerunt ea quae illo die deuecta sunt, magnitudine & pulchritudine. Nullus igitur arbitretur, quod ligna pinea, quae nunc propter precia uendentium sic appellantur, illis uicina sint. illa siquidem uisione rotunda quasi pinea sunt, sed ista multo candidiora & ualde fulgentia. Hoc autem dixi, ut nullus naturam uerae pinus ignoret. Quia uero propter utilitatem regis eius memoriam fecimus, opportunum etiam iudicauimus, significare allati auri illo tempore quantitatem, quod fuit pondere talenta sexcenta sexaginta sex, non reputatis eis quae negociatores emerant, neque quod dono Arabiae toparchae, regesque mittebant. Conflauit ergo aurum, ut ducentas lanceas faceret, quae siclos sexcentos haberent. Fecit & scuta trecenta, unoquoque habere auri minas tres: posuitque ea in domum, quae sylua Libani uocabatur: necnon & pocula ex auro & lapidibus preciosis ad conuiuia necessaria praeparauit. Dumque uno praecipuo artifice haec fecisset, ut etiam alia uasorum opera largitate auri faceret, exquisiuit. Non enim aurum aut argentum uendebatur, aut emebatur: sed multae fuere naues, quas rex in mari Tarfico constituit, ut interiora gentium penetraret, & comparatum aurum argentumque regi deferrent, necnon & elephantes Aethiopas & simias. Nauigationem uero euntes & redeuntes tribus annis implebant. Tunc enim regis illustri opinio omnes in circuitu prouincias circuibat, uirtutem eius & sapientiam undique diuulgans, ita ut omnes undique reges desiderarent aspectum eius, propter incredulitatem regis

quæ de eo referebantur, magnisq; muneribus suum circa eum studium demonstrabant. Mittebant itaq; ei uasa aurea & argentea, uestesq; purpureas, & aromatum genera multa, & currus & equos, & onerigeras mulas, quæ uirtute & pulchritudine regi placerent. Ita ut curribus & equis pristinis ex his qui dirigebantur accresceret curruum numerus quadringentorum, erant enim primitus mille; & item equi duo millia, cum primitus fuissent uiginti millia. Nutriebantur autem, ut essent pulchri pariter & curraces, & comparatione facta, nec decentiores alij, nec uelociores inuenirentur. Exornabantur autem & ascensores eorum, primum decora iuuentute florentes, habentesq; magnam proceritatem, & satis alios excedentes, longamq; diffundentes in equorû sessione caesariem, ex purpura Tyria ueste circumamicti, auriq; tincturam quotidie in suis comis adijcentes, ut eorum capita percussa sole, auro radiante fulgerent. His circa eum armatis existentibus, arcusq; ferentibus, rex uectus in curru, & alba ueste circumamictus, solitus erat exire ad quendam locum qui ab Hierosolymis duobus schoenis abest, uocaturq; Itham, hortus aquarû rigationibus gratus & locuples. Huc ergo causa delectationis rex egrediebatur, circa res omnes maxima prouidentia & studio semper utens, & ubique cultus ac decorus existens. neque uiarum desidiâ habuit, sed regias quæ ad Hierosolymam ducerent, lapide nigro strauit, ut etiam ambulantibus non possent esse difficiles, ut ostenderent diuitiarum & imperij dignitatem. Diuidens autem currus & disponens, ut singulis ciuitatibus certus eorum numerus esset, paucos quidem circa se retinuit: urbes autem ubi dispersi sunt, ciuitates curruum nominauit. Argenti uero tantam multitudinem fecit rex in Hierosolymis abundare, quanta erat & lapidum. Sed & lignis cedrinis quæ primo non fuerant, sicut ut arboribus mori, campos Iudææ ita compleuit. Iussit autem & negociatoribus commercia ex Aegypto deferentibus, ut uenderent ei currum cum duobus equis, dragmis argenti sexcentis, quos ipse regibus Syriæ & trans Euphratē habitantibus destinabat. Quis dum fuisset omnium regum gloriosissimus atque religiosissimus, & prudentia & diuitijs excelleret omnes, qui ante eum Hebræorum tenuerant principatum, non in his usque ad terminum uitæ suæ permansit, quando relinquens custodiam solennitatum paternarum, non secundum similes actus rerum, quas de Dauid prædiximus, conuersatus est: sed circa mulieres & Venerem captus, & per intemperantiam turpiter exardescens, non prouincialium solummodo delectationem habuit foeminarum, sed etiam multas ex alienigenis gentibus duxit uxores, Sidonias, Tyrias, Ammonitidas & Idumæas: legesq; præuaricatus est Moisaicas, quibus ille contradixit alienigenis mulieribus Hebræos non debere misceri: & deos earum coepit colere, ut mulieribus earumq; amor placere: cum legillator prædixisset, ne Hebræus alienigenæ regionis uxores duceret, ne forte illarum solennitatibus mixtus, & deos illarum coleret, & a ueneratione proprii dei pariter se abstineret. Sed hæc quidem despexit Salomon, irrationabili amore constrictus, & ducens uxores principum insigniumq; uirorum filias numero septuaginta, & trecentas concubinas, super has autem & filiam regis Aegyptiorum, repente ab his captus est, ita ut earum sectaretur quoq; culturas. Et ideo cogebatur fauoris sui eis præbere & dilectionis indicia, ut more earum patriæ uiueret, & quæ illis essent grata, compleret. Aetate siquidem procedente, & ratione pariter propter tempus infirmante, cum iam non posset studia patriæ retinere, deum proprium abiicit, & deos uxorū iugiter honorabat: sed etiam ante hæc peccauerat, & circa legum custodiam iam deceptus fuerat, quando bouū æneorum similitudines fecit, quos mari subiecit, & leonum quos in suo solio regali decoris causa disposuit. Non enim hæc facere fas erat, dum optimum & familiare paternæ gloriæ & uirtutis habuisset exemplū, quod ei propter dei pietatem fuerat relictum. Hoc ergo non imitatus, cum secundo esset deus per somnium patrem monuisset sequi, in gloriam huius factus est expers. Venit ergo repente propheta missus à deo, dicens: Quod neque iniquitas eius lateret eum, neque diu in his esset lætaturus, interminatus simul, quia ei quidem non auferret imperiū, quoniam Dauid patri eius fuerit promissum: moriente uero eo, citius eius filium hoc amittere, non tamen omnem ab eo populum recessurum, sed decem quidem tribus eius traderet seruo, duas autem nepoti Dauid, huius filio referuaret, propter illum qui dilexit deum, & propter Hierosolymorum urbem, in qua templum habere decreuit. Hæc audiens

Argenti copia quanta lapidum.

3. Reg. II

Salomon, contremuit: & ualde turbatus est, ex omnibus penè bonis in quibus erat, repente mutatus, non multo tempore transeunte, ex quo hæc ei prouenire, quæ dicta sunt à propheta. Mox suscitauit super eum deus inimicum Adad nomine, quarum inimicitarum causa hæc fuit. Hic Adad puer erat, genere Idumæus, de semine regio natus. Qui dū Ioab princeps militiæ Dauid uastasset Idumæam, & omnes qui armis uti poterant, sex mē sibus peremisset, fugiens uenit ad Pharaonem Aegyptiorum regem, qui eum magna largitate suscipiens, dedit ei & donum & prouinciam habitandam. Et cum creuisset, dilexit eum, ita ut ei uxoris suæ sororem nomine Raphim daret uxorem, ex qua natus est ei filius, & inter filios eiusdem Pharaonis regis enutritus. Audiens uero in Aegypto mortem Dauid pariter & Ioab, accedens ad Pharaonem rogauit, ut eum ad propria remeare permitteret. Cumq; requireret rex, cur hoc peteret, aut quid passus eum relinquere festina ret, cum sæpius ei importune & nimis insisteret atque rogaret, tunc quidem dimissus nō est: sed tempore cum iam Salomon in malis erat propter præuaricationes prædictas, & dei pariter iram, dimissus Adad à Pharaone, uenit in Idumæam. Et cum eam non potuisset à Salomone recolligere, quia multis præsidij seruabatur, nec esset facilis eius inuasio, surgens inde uenit in Syriam. Iunctus est autem illic cuidam, Raaz nomine, qui regem Sophenæ Adrazarum dominum suum fugerat, & prouinciam latrocinij deuastauerat: eiq; copulatus amicitijs, cum haberet ille circa se latronū maximam multitudinem, ascendens & tendens in Syriam, rex eius effectus est. Tunc quoq; discurrens Israelitarum prouinciam affligebat: & adhuc uiuente Salomone uastabat. Et hæc quidem Hebræis prouenerunt per Adad. Inter hæc autem Ieroboam filius Nabath, surrexit cōtra Salomonem & quosdam contribules suos, secundum prophetiam olim sibi met dictam. Is cum puer esset à patre derelictus, & à matre erudiretur, uidens Salomon robustum & nimis strenuum, eum super ædificium murorum constituit, quando munitionem propugnaculorum in Hierosolymis fecit. Qui ita in hoc opere laborauit, ut rex eum approbaret, eiq; principatum militiæ super tribum Ioseph conferret. Illo siquidem tempore, cum Ieroboam ueniret ab Hierosolymis, occurrit ei propheta, de ciuitate Silo, nomine Achias. Quē dum salutasset, deflexit eum paululū ex itinere ad quendam locum, ubi nullus alius interesset, diuidensq; suum pallium quo erat indutus, in duodecim partes, iussit ut Ieroboam decem ex his sumeret: prædicens, quia deus hæc uellet, ut scisso principatu Salomonis, filio quidem eius propter promissionem Dauid, duas relinqueret tribus, & illi decē, quoniam Salomon in eo peccasset, & mulieribus earumq; dijs se improuide subdidisset. Sciens, inquit, causam pro qua deus suam dilectionem à Salomone subtraxit, esto iustus, & eius custodi præcepta, propositam habens palmam dei pietate & honore præcipuam: talis utique futurus, qualem nosti fuisse Dauid. Elatus itaque Ieroboam propheta sermonibus, cum esset natura iuuenis feruentissimus, & rerum grandium appetitor immensus, non quiescebat: sed cum uenisset ad exercitum, habens memoriam eorum, quæ ei dixerat Achias, repente uisus est populo suadere, ut à Salomone recederet, & regnum ei cōtraderet. Cognoscens autem Salomon eius uoluntatem & dolum, quærebat, ut eum comprehendens, uelociter interimeret. Quod dum cognouisset Ieroboam, fugit ad Suffachū regem Aegypti, usque ad Salomonis obitum ibi moratus, & ne quid pateretur lucratus, & futuro seruandus imperio. Mortuus est itaq; Salomon, ualde longæuus, qui regnauit quidem annis octoginta, uixit aut quatuor & nonaginta, & sepultus est in Hierosolymis, cunctos felicitate & prudentia atq; diuitijs excellens reges, præter illa in quibus circa se, nequitiam deceptus mulierum ardore, præuaricatus est: de quibus, & de malis quæ propterea prouenerunt Hebræis, opportuniū explicabo.

Obitus Salomonis.

¶ De Ieroboam rege Israel instituto & Roboam Salomonis filio rege Iuda, Israelisq; peccato.

Caput VIII.

Post mortem uero Salomonis, in regnum succedente filio eius Roboam, ex muliere Ammonitide Naama nomine procreato, repēte miserūt in Aegyptum populi principes, ut reuocarent Ieroboam. Qui dum uenisset ad eas in ciuitatem Sichimorum, etiam Roboam uenit in eam. Placuerat enim, ut illic conuenientes Israelitæ, eum constituerent regem. Adeuntes ergo eum principes populi, simul & Ieroboam, rogabant dicētes,

ut aliquid de seruitio relaxaret, & melior esset patre, cuius iugo fuerant prægrauati, ut & ipsi deuotiores essent, & propter mansuetudinem potius quam timorem ei seruire diligerent. Qui cum post tres dies responsurum se eorum petitionibus dixisset, mox quidem eos suspectos fecit, cur non repente quæ petebantur annueret. nam rem bonam & humanam facilem esse iudicabant, & magis in iuvene: tamen & in eo quod cogitare se dixerat, & non repente negauerat, spem aliquam faciebat. Qui conuocatis paternis amicis, tractabat cum eis, quale deberet populo præbere responsum. Illi uero quæ deuoti facerent, naturam utique uulgi scientes, monebant, ut mansuete loqueretur ad populum, & communius quam regius exigeret fastus: ut ita fauorem omnium sibi met obligaret, cum naturaliter diligant subiecti mansuetudinem regum atque communionem. Tunc ille utile consilium forsitan deo uolente despiciens, uocatis adolescentulis secum enutritis, eisque pandens consilium seniorum, quid oporteret fieri requisivit. Illi uero cum neque iuuentus, neque deus meliora eos tractare permetteret, monuerunt ut asperius loqueretur ad populum, & inferiorem suum digitum lumbis paternis diceret uastio rem, & seueritatem quam fuerant in illo comperti, in se multo potior em agnoscerent. In his delectatus rex, & credens dignitati regie conuenire responsum, dum die tertia plebs auditura uenisset, & omnis populus uideretur suspensus esse, ut uerba regis audiret, credens aliquid clementius esse, relinquens ille consilium seniorum, respondit adolescentium. Hæc autem dei uoluntate gerebantur, ut quæ prædixerat Achias, perducerentur ad terminum. Tunc ergo cuncti eius sermonibus, uelut opere iam percussi, & dolentes quasi iam experimēto ipsarum rerum quæ dicebantur, afficerentur, indignati sunt: & omnes pariter uoce magna clamauerunt, nihil sibi post hunc diem esse commune ad genus Dauid, uel qui erant ex eo progeniti: sed solum templum ei cedere, quod pater eius ædificasset, eumque interminati sunt se relicturos, & sic amarè iracundiam seruauerunt, ut dum misisset rex Roboam quendam nomine Aduram, super tributa constitutum, qui eos aliquo modo mitigaret, & post sermones qui petulanter ab ætate iuuenili prolati fuerant, ad concordiam reuocaret, passi non sint, sed eum lapidantes interemerint. Quod dum uidisset Roboam, credens se quoque lapidandum, metuens ne & ipse tale aliquid sustineret, ascendens in currum, fugiensque uenit mox in Hierosolymam. Et tribus quidem Iuda simul & Benjamin eum constitutuere regem, reliqua uero plebs ab illa die recedens a filiis Dauid, omnium regem Ieroboam constituit. Roboam uero Salomonis filius conuentu facto duarum tribuum, in quibus regnabat, sumens ex eis electos milites centum octoginta millia uirorum, contra Ieroboam & contra populum dimicare cogitabat, quatenus eorum subderet sibi bello seruitium. Prohibitumque est a deo per prophetam Semeiam, ut bellum non inferret: eisque dicebat non esse iustum, ut aduersus contribules dimicaret, cum ab eo dei uoluntate populus recessisset. Quo facto, nequaquam egressus est ad prælium. Diuiso itaque regno, prius narrabo, quæcunque Ieroboam Israelitarum rex egit. Deinde, quæ a Roboam duarum tribuum rege gesta sunt, explanabo. Sic enim totius ordo historiarum seruabitur. Igitur Ieroboam constitutus in Sichimorum ciuitate regalibus, ibidem morabatur: quod etiam in Phanuel ciuitate fecit. Non multo post dum scenopegiæ festiuitas immineret, cogitans Ieroboam quia si permetteret populum, ut dominum deum pergens in Ierusalem adoraret, festiuitatem illic solenniter agens poenitentia duceretur, & propter templum & propter dei religionem: forsitan & metuens ne eum quidem relinqueret, ad regem uero pristinum remearet, & ob hoc mortis periculum sibi met immineret, opus hoc malignū suæ cogitatione molitus est. Fecit duas uitulas aureas, & totidem templa construxit, unum quidem in ciuitate Bethel, aliud uero circa Dan, quæ ad fontes Iordanis minoris uidetur existeret, posuitque has uitulas in templis quas prædiximus ciuitatum, & rex uocans decem tribus quibus ipse regnabat, his uerbis concionem fecit ad populum: Viri contribules, nosse uos uolo, quod omnis locus habeat deū, & non ostenditur locus in quo proprie præsens est, sed ubique semper exaudit, & cultores suos intendit. Vnde mihi non uidetur ne cessitatem uos pati ad Hierosolymam properandi, ad hostium utique ciuitatem, & ut ad ducentis partibus deum, longo itinere fatigari. Homo enim illud ædificauit templum, & ego feci duarum uitulas aureas deo æquiuocas, quartā unam quidem in Bethel ciuitate dedicaui, aliam

De peccato
Ieroboam
quo recessit a
deo faciēs au
reas uitulas.

Verba Ie-

roboam ab-

cessitatem uos

pati ad Hiero-

solymam pro-

perandi, ad ho-

stium utique

ciuitatem, &

ut ad ducentis

partibus deum,

longo itinere

fatigari. Homo

enim illud ædi-

ficauit templum,

& ego feci du-

as uitulas aureas

deco æquiuocas,

quartā unam

quidem in Bethel

ciuitate dedicaui,

aliam

latriam.

3. Reg. 13.
Iadon propheta
ta increpat
Ieroboam

uero in Dan urbe constitui, quatenus quicumque uestrum eis urbibus sunt uicini, adorent in eis deum. Constituamque ex uobis plurimos sacerdotes earum, atque Leuitas, ut tribu Leui nequaquam neque Aaron filius indigeatis: sed qui uoluerit uester esse sacerdos, offerat uitulū deo & arietem unum, quod & primum pontificem Aaron fecisse dicunt. Quod cum dixisset, seduxit populum, ut à patria religione recedens, prauaricaretur leges. Hoc itaque Hebræis malorum fuit initium, & qui cuncta deuicerant praeliis, in alienigenarum sunt ditione subiecti. Sed hæc quidem opportune narrabimus. Igitur dum instaret septimo mense festiuitas, uolens & ipse eam in Bethel ita agere, sicuti duæ tribus in Hierosolymis celebrabant, ante uitulam quidem ædificauit altare, & ipse pontifex factus cum sacerdotibus ad altare conscendit. Cumque esset hostias & holocausta coram omnibus populis oblaturus, uenit ad eum ex Hierosolymis propheta, nomine Iadon, missus à deo. Qui stans in media multitudine, audiente etiam rege, faciens ad altare sermones: deus, inquit, futurum quendam esse prædixit ex genere Dauid, nomine Iosiam, qui temporis illius supra te falsos perimat sacerdotes: sed & ossa etiam horum populum seducentium & erroneorum, & impiorum supra te tunc simul exurat. Vt tamen credant isti hoc ita futurum, signum eis prædico nunc fiendum: subito enim rumpetur hoc altare, & omnis pinguedo sacrificiorum super illud posita, fundetur in terram. Hæc dicente propheta, indignatus Ieroboam, manum extendit, præcipiens eum continuo comprehendere. Cuius manus mox est arefacta, nec ualuit eam ad se denuo reuocare, sed habuit eam marcidam & solutam. Ruptumque est repente sacrarium, & sicut propheta prædixerat, cuncta diffusa sunt. Cumque uideret rex ueracem hominem, & præscientiam diuinam habere cognosceret, rogauit, ut supplicaret deo, quatenus eius dextera curaretur. Quo rogante deum, & manum sibi naturaliter restitutam gaudebat, prophetamque rogabat obnixè, ut eius conuiuuij interesset. Iadon uero dixit, non se pati, ut ingrederetur ad eum, nec panem aut aquam in ea ciuitate gustaret: hoc sibi præceptum à deo dicens, ut etiam alio quam unde uenerat itinere rediret. Huius igitur abstinentiam rex miratus, erat in timore positus, & permutationem rerum ex his quæ dicta fuerant, non prosperam sibi imminere credebat.

Quomodo Iadon quod pseudopropheta auscultauerat, à leone necatus est, & sepultus à propheta maligno, qui Ieroboam omnem dei timorem exemit. Caput IX.

3. Reg. 13.
De falso propheta
& magistro
ligno seducte
Iadon.

ERat autem quidam in ciuitate senior, malignus homo, falsusque propheta, quem Ieroboam magnis studiis honorabat, cum eo dicente quæ illi grata forent, crebro deciperetur. Iste itaque tunc erat in lectulo propter senectutis infirmitatem. Filius autem indigentibus ei prophetam, qui de Hierosolymis uenerat, & de signis effectis, & quomodo arefacta manus Ieroboam dextera, illo orante fuerat restituta, metuens ne peregrinus melior esset apud regem & potiori honore frueretur, præcepit filiis, ut ei repente stratum ad iter asinum præpararent. Quibus præceptum festinanter implentibus, ascendens profectus est prophetam: & inueniens eum sub alta & umbrosa ilicis arbore quiescentem, salutauit primum, deinde obiurgauit, cur apud eum non intrasset, & eius esset hospitalitate participatus. Quo dicente se à deo prohibitum, ut apud quenquam in illa ciuitate gustaret: non, inquit, prohibuit diuinitas, ut meam mensulam deuittares. Nam & ego propheta sum, & in ea tecum religione communis, & adsum nunc missus à deo, quatenus te comensurum ad me deducam. Ille uero credens mentienti, reuersus est. Quibus adhuc prandentibus, & pariter epulantibus, deus apparuit Iadon: eiusque mandata prauaricantem dixit supplicia sustinere, & qualitatem poenæ continuo declarauit, leonem ei occursum in itinere, quo dilaceraretur, & quod sepultura patria priuaretur, edixit. Hæc autem facta reor uoluntate diuina, ut Ieroboam nequaquam uerba Iadon metueret, quasi fallacis & ita defuncti. Remeante siquidem Iadon rursus in Hierosolymam, occurrit ei leo, & deiciens eum de asino peremit, & asino quidem in nullo nocuit, sed cum eo sedens, & illum & corpus prophetæ magnam tutionem seruauit, donec aliqui iter agentium uidentes hoc, uenientes in ciuitatem falso prophetæ denunciarent. Qui missis filiis, eius corpus deuexit in ciuitatem, & splendida pompa eius celebrauit exequias, præcipiens filiis suis, ut ipsum mortuum cum eo sepelirent, dicens: quod omnia quidem uera essent, quæcumque ille prophetasset aduersus ipsam urbem, & altare, & sacerdotes, necnon & contra falsos prophetas, & quia ipse non pateretur iniuriæ.

am post propriam mortem, si cum eo sepultus esset, ossibus eius copulatus, qui propter societatem ossium propheta non posset agnosci. Sepeliens ergo prophetam, & filijs ista præcipiens, cum esset malignus & impius, accessit ad Ieroboam, eiq; dixit: Quare turbatus es uerbis fatui uiri? Cumq; illi rex de sacrario & manu sua narraret, sanctum uere & prophetam egregium eū uocans, coepit destruere eius opinionem, & uerisimilibus utēs, rerum gestarum creditam conabatur imminuere ueritatem. Nitebatur enim ei suadere, quia pro labore portandi multa sacrificia, eius manus obstupuisse, & deinde cum requiescisset, ad naturam propriam denuo remeasset. Altare autem cum prius fuisset uacuum, susceptis multis hostijs & ingentibus, propter onus impositorum fuisse disruptum, & cecidisse dicebat: significauitq; simul ita mortem eius, & quia signa hæc prædixerat, eo fuisset a leone discerptus, & nihil esse quod propheta locutus esset. Hæc ergo dicens, regi satisfaciebatur, eiusq; mentem penitus auertit a deo & a sanctis operibus, & ad actus impios euocauit. Qui rex tantam deinceps contumeliam diuinitati fecit, & ita contra leges atrociter insuluit, ut nihil aliud quotidie quæreretur, q̃ ut aliquid noui super ea quæ iam perpetrasset scelera, cumlaret. Igitur de Ieroboam in præsentia hæc dixisse sufficiat.

De regno Roboam, transgressionem & pœna.

Caput. X.

Filius autem Salomonis Roboam, qui sicut prædiximus, super duas regnauit tribus, ædificauit munitissimas ciuitates & magnas: Bethlehẽ, & Itham, & Thecos, & Bethsura, & Socho, & Odollam, & Hippam, & Marissam, & Zipham, & Aduram, & Lachis, & Zethuram, & Helum, & Hebron. Has quidẽ in sorte Iuda primas ædificauit. Fecit & alias præcipuas in sorte Beniamin, murisq; circūdans, custodes instituit uniuerfis, & principes: multumq; frumentum, & uinum, & oleum, & alia quæ singulis ciuitatibus pro cibarijs essent necessaria, largissima hubertate recondidit: insuper etiam & scuta, & iacula nimis innumera. Conuenerunt autem ex omnibus Israelitis sacerdotes ad eum in Hierosolymam, pariter & Leuitæ, & quicumq; alijs de populo erant boni uel iusti, relinquentes proprias ciuitates, ut culturā dei in Hierosolymis exhiberent. Non enim libenter habebant, dum compellerentur uitulas adorare, quas fecit Ieroboam, & auxerunt imperiū Roboam per tres annos. Qui dum cognatam quandam duxisset uxorem, & tres ex ea filios suscepisset, post eam quoq; duxit nomine Maacham, natam de Thamar filia Absalom, quæ & ipsa uidebatur esse eius cognata, de qua natus est ei filius masculus, quem Abiam appellauit: habuitq; filios ex alijs coniugibus, sed super omnes potius diligebat Maacham. Habuit autem lege sibi coniunctas uxores decem & octo, concubinas uero triginta. Et filij quidẽ ei nati sunt decem & octo, filia uero sexaginta. Successorem autem sui regni constituit Abiam ex Maacha procreatum, cui & thesauros & munitissimas tradidit ciuitates. Reor enim quia sapius causa malorum & iniquitatis existat hominibus magnitudo rerum, earumq; ad peiora conuersio. Videns autem Roboam regnum suum his clementijs augeri, ad impias & iniustas conuersus est actiones, & spreuit dei religionem, ita ut & populus eius imitaretur iniquitatem. Cum moribus nanq; principum corrumpitur conuersatio subiectorum: & cum uiderint illorū luxurias, suæ castitatis merita respuentes, quasi uirtutem eorū imitari nituntur illecebras. Non enim opera principum approbare uidentur, nisi etiam similiter hæc agatur. Hoc igitur accedebat subiectis Roboam. Nam cū ille ageret impie & inique, studebant & illi non esse iusti, ne rex uideret offendī. Quapropter propter uindictam super Hebræos misit deus regem Aegyptiorum nomine Sussachū, de 3. Reg. 14. quo narras Herodorus, actus eius postremo adiunxit. Is enim Sussachus quinto anno regni Roboam cum multorum millium exercitu castrametatus est contra Ierusalem. Sequebantur enim illum currus mille & ducenti, equitum uero sexaginta millia, & quadraginta millia peditum, quorum plurimos habebat Libyes & Aethiopes. Inuadens itaque Hebræorum regionem, munitissimas Roboam ciuitates sine dimicatione detinuit, & nouissimum armatus ad Hierosolymam uenit, ubi Roboam & eius exercitus propter militiam Sussachi tenebatur inclusus, deumq; rogabant, ut eis uictoriam salutemq; cōferret. Quos tamen non exaudiuit deus, nec eis pugnaturis uictoriæ spem promisit. Propheta enim Semeias ait, deū esse interminatum eos se relicturum, sicut ipsi eius uidebant deservisse culturā. Hæc audiētes animo sunt soluti, & dū nullā uiderent in se salutē, cōfitebantur

2. Paral. 11. 12
Urbes à Roboam ædificate.

Templi spo-
liatur.

Herodotus.

De circumci-
sione varia-
rum gentiu.

omnes quod eos deus iuste despexerit, cum ipsi circa eum impie crudeliterq; gessissent, & eius legitima confudissent. Quos uidens deus ita deiectos, & ad poenitentiam fuisse dedu-
ctos, non se perditurum eos propheta dixit, sed Aegyptijs tantum fore subdendos, ut
agnoscerent utrum hominibus seruire esset infatigabilius, an certe deo. Capiens ergo Suffa-
chus non lege bellica ciuitatem, sed pactis praecedentibus, Roboam eum suscipiente pro-
pter timorem, ingressus foedera non seruauit, sed & templum expoliauit, & thesauros do-
minicos & regiones exhaustit, auri & argenti multa millia, & innumerabilia secti deuehens
ornamenta, & nihil omnino illic derelinquens. Abstulit autem & aureas lanceas, & scuta
quae rex fecerat Salomon: sed neq; pharetras aureas dimisit, quas Dauid sumptas a rege
Sophenae dedicauerat. Quod cum idem Suffach fecisset, ad propria remeauit. Meminit
autem huius praelii & Herodotus Halicarnaseus, qui solummodo circa regis nomen er-
rauit. Sed quia & gentes alias multas inuasit, & Palaestinam Syriam subiugauit, capiens
sine praelio cunctos in ea regione degentes, unde palam est, quia nostram gentem subdi-
tam Aegyptijs indicare uult. Ait enim quomodo & statuas eorum, qui sine praelio se tra-
diderunt, reliquerit: & mulierum genitalia in eis caelauerit. Roboam etenim rex noster
ei tradidit sine praelio ciuitatem. Dixit autem & Aethiopus ab Aegyptijs didicisse genita-
lium circumcisionem. Phoenices autem & Syri in Palaestina fatentur hoc se Aegyptijs di-
dicisse: & palam est, quomodo nulli alij circuncidebantur Syrorum in Palaestina habitan-
tium praeter nostros. Sed de his sentiat quisq; ut uoluerit. Igitur discedente Suffacho, Ro-
boam rex pro aureis lanceis & clypeis aerea eiusdem numeri fecit, & custodibus regali-
bus seruanda tradidit, & qui cum splendido principatu & claritate rerum debuerat im-
perare, sub multo silentio & timore regnauit: fuit autem Ieroboam regi cunctis tempori-
bus inimicus. Mortuus est autem cum uixisset annis quinquaginta & septem, in quibus re-
gnauit annis decem & septem, uir superbus & fatuus, & qui nolens paternis amicis cre-
dere, perdiderat principatum. Sepultus est autem in Hierosolymis in tumulis regum. Ro-
boam itaq; successit in regnum filius eius Abias, cum Ieroboam octauum & decimum ap-
num iam haberet in regno. Et haec quidem huiusmodi sine sunt consumpta.

¶ De morte filij Ieroboam, & quomodo uictus ab Abia rege Iuda. Caput XI.

3. Reg. 14.

Consequens est nunc, ut de Ieroboam dicamus, quemadmodum & ipse fuerit conuer-
satus. Is enim non quieuit iniquitates facere coram deo, sed quotidie in excelsis mon-
tibus erigebat aras, & sacer dotes de populo faciebat. Contra quas impietates, supplicia
non post longum tempus in eius caput & totius generationis ipsius erat relatura diuini-
tas. Illa siquidem tempestate, cum filius eius nomine Abimen aegrotaret, dixit uxor suae
ut mutata ueste priuatum schema suscipiens, iret ad Achiam prophetam, asserens eum
uirtu esse mirabilem, & futura praedicere, qui etiam de regno ei significasset, & ab eo quasi
peregrina requireret, si puer languorem posset euadere. Quae mutata ueste, sicut mari-
tus ei praecepit, uenit in ciuitatem Silo, ubi morabatur Achias. Cumq; foret domum il-
lius ingressura, cum esset iam prophetae uisus senectute grauatus, apparuit ei deus, utrum-
que denuncians, & quia Ieroboam regis uenisset ad eum uxor, & quid deberet pro quibus
aderat respondere. Qua in eius domum ueniente, uelut priuata simul & peregrina, ille
clamauit: Ingredere uxor Ieroboam, quid te celas? Deum latere non potes, qui mihi & te
uenturam esse denunciauit, & imperauit quae tibi dicam. Reuertens igitur ad maritum,
dixit ei haec praecipisse deum. Quoniam te magnum ex paruulo & nihil existente constitui
regem, & scindens regnum a genere Dauid, tibi contradidisti: quod horum non recordatus,
meamq; religionem deserens, fustilesq; deos efficiens, illos potius honorasti, deiciam te de-
nuo, & omne tuum genus exterminabo, & canem uoracitati uolatiliumq; dabo, & quidem
a me suscitabitur rex totius populi, qui de genere Ieroboam nulli penitus remanere per-
mittet. Participabitur autem isto supplicio etiam populus, & copiosa hac terra priuabi-
tur, & trans Euphratem ulterius dispergetur: quoniam cuncti regis impietates secuti, deos
ab eo factos adorauerunt, & meam religionem uenerabilem reliquerunt. Tu uero mulier
haec marito festina renunciare: filium uero tuum inuenies esse defunctum. Te namq; ingre-
diens ciuitatem, spiritum mox amittet, sepelieturq; planctu populi communiter hono-
ratus. Hic namq; solus ex genere Ieroboam bonus fuisse perhibetur, Haec namq; propheta

Abimen fili-
us moritur.

perhibente exiliens turbata mulier de morte filij & lamentans per uia, festinabat iter lu-
gens & ingemiscens, filium utique quem in spe dereliquerat, uiuum ulterius non uisura,
quem continuo mortuum esse crediderat. Quæ dum uenisset in ciuitatem, filium quidē
sicut propheta dixit, inuenit extinctum, regi uero cuncta narrauit. Ieroboam itaque nihil
horum cogitans, multo exercitu congregato contra Abiam filium Roboam, qui in dua-
bus tribubus patri successerat, castrametatus est, despiciebat enim illum propter aetatem.
Qui dum Ieroboam inuasionem audisset, obstupescit: uerū tamen ultra prudentiam
iuuentutis spe bellandi roboratus, electo ex tribubus duabus exercitu, occurrit Ieroboam
ad quendam locum qui uocatur mons Amorraeorum: & castra circumfigens, bello ne-
cessaria præparabat. Erat enim eius exercitus sexaginta millia uirorum. Ieroboam uero
manus duplex erat. Cumq; exercitus ex utroque ad opus bellicum, & certamina com-
mittenda esset iam in acie constitutus, instans in loco excelsiore rex Abias, manu silentiū
imperauit, & Ieroboam petiit ut cum quiete prius audiret, factoque silentio coepit hæc di-
cere: Nec uos equidem ignoratis, quod deus principatum Dauid & eius soboli in tempo-
re uniuerso concesserit, miror autem quomodo recedentes à meo patre, seruo Ieroboam
indecenter adhæseritis, & cum eo nunc pugnaturi contra eos, qui à deo regnare decreti
sunt, aduenistis, ut eorum regnum his prælijs auferatis. Hactenus itaque regnum Ierobo-
am iniuste detinuit, quod non reor maiori eum tempore possessurum: quia deo poenas
etiam de præterito nunc soluens, ab iniquitatibus & iniurijs cessabit, quas ei hactenus in-
ferre præsumpsit: sed & uos talia perpetrare coegit, qui nullam à meo patre passi contu-
meliam, sed tantum quia non in cœtu quæ uobis placerent locutus est, malignis homini-
bus credens, illum quidem ut putatis ira faciente reliquistis: quod autem uerius est, à deo
uos & eius legibus abstraxistis, cum potius ignoscendum fuerat non uerbis solummodo
durioribus uiri iuuentuli & contentionis ignari, sed etiam si ad aliquam difficultatē ope-
ris per iuuentutem fuisset inexperiencemque perductus, propter Salomonem patrem, il-
liusq; beneficia uobis sæpe collata, quia uenia dāda est utiq; peccatis filiorum, pro beneficijs
& affectu parentum. Vos autem nihil eorum cogitastis, neque tunc neq; modo, sed ueni-
stis super nos tantus exercitus. Vel in quo de uictoria cōfiditis? An in uitulis aureis & aris
in montibus constitutis, quæ uestræ sunt impietatis & non religionis indicia? An certe
spem uobis multitudo præbuit, quæ castra nostra transcendit? Sed nulla uirtus illic est,
ubi licet cum multis millibus unus pugnat iniuste. Solummodo enim iustitia & pietate di-
uina spes uictoriæ cōsistit immota, quæ scilicet apud nos est, seruantes à principio leges,
& proprium dei uenerantes, quem non manus de putrescibili sylua fecerunt, nec excogi-
tatio mali regis populi seductione construxit, sed cuius est opus principium finisq; cum-
etorum. Vnde suadeo nunc uobis, ut poenitentiam præteritorum habeatis, & meliora co-
gitantes dimicare cessetis, paternasq; leges recolatis, & quicquid ad magnitudinem uos
tantæ felicitatis euexit. Hæc equidem Abias est locutus ad populum. Adhuc autem eo lo-
quente, quosdam militū Ieroboam latenter immisit, ut Abiam ex aliquibus partibus cir-
cundaret, quas exercitus non uideret. Qui cum inter hostes apparuissent, exercitus quidē
conturbatus expauit. Abias autem confortabat eos, utq; in domino spem haberent, posce-
bat. Tunc illi pariter inuocantes dei solatiū, sacerdotalibus tubis cum clamore hostes ag-
gressi sunt. Et illorum quidem audaciam ac iuuentutem dissoluit deus, exercitum autem
Abiæ fecit excelsiorem. Nam quanta in nullo bello refertur cædes fuisse commissa, neq;
Græcorum, neq; Barbarorum: tantos interimentes de exercitu Ieroboam, mirabilem &
famosissimam perceperunt deo conferente uictoriam. quinquaginta enim millia hostiū
bello prostrata sunt, eorum munitissimas ciuitates diripuerunt: insuper Bethel eiusq; re-
gionem forti dimicatione tenuerunt. Ieroboam itaq; hac perditione fatigatus, nequaquā
uires habuit, quāto cūq; tempore post hæc Abias uixit. Qui tamen post hanc uictoriam
paruo tempore superuiuēs, obiit cum regnasset annis tribus. Et sepultus est in Hierosoly-
mis, in paternis monumentis. Reliquit autem filios quidem duos & uiginti, filias autem
decē & sex, quos omnes de uxoribus uigintiquatuor procreauit. Huic successit in regno
filius eius Asa, cuius iuuentuli mater fuit nomine Maacha. Quo regnante, omnis prouin-
cia Israelitarum pace potita est annis decem, Hoc ergo modo Abiæ filij Roboam nobis

Abiam mor-
tuo succedit
Asa.

gesta sunt tradita. Mortuus est ergo Ieroboam, rex decern tribuum, cum uigintiduos annos tenuisset imperium, successitq; ei filius Nadab, secundo iam anno imperij regis Asa transacto. Regnauitq; Ieroboam filius annis duobus, patris impietati malitiacq; concordans. In his autem duobus annis castrametatus est contra Gabathon ciuitatem Palaestinarum. Cumq; eam foret obfessione capturus, dolum passus à quodā amico nomine Baasa, Meheli filio, mortuus est. Qui post eius obitū potitus imperio, omne genus Ieroboam in ciuitate mortui lacerarent à canibus atq; consumerent, alij uero in agris à uolatilibus deuorarent. Et domus qdem Ieroboam pro eius impietate atq; iniquitate hac uice dignam pertulit ultionē.

¶ De uictorijs Asa & Baasa regum Iuda & Israel. Caput XII.

Rex autem Hierosolymorum Asa, dum moribus esset egregius, & semper ad diuinā respiceret: nihilq; gereret neq; cogitaret, quod non esset pietati conueniens, aut ad legum custodiam pertineret, suum composuit regnum, abscindens cunctam ab eo nequitiam, & ab omni macula emundans. Habuit autem exercitum electorum uirorum, arma ferentium, scuta & lanceas, de tribu quidem Iuda trecenta millia, de Benjamin autem scuta arcusq; portantium, ducenta quinquaginta millia. Cumq; iam decem regnasset annis, castra contra eum mouit cum magno nimis exercitu Zareas rex Aethiopiae, ducens pedestrium quidem nonaginta millia, equestrium uero decem millia, & currus trecetos. Qui dum usq; ad ciuitatem Marissam quae est in tribu Iuda, cum exercitu suo uenisset, occurrit ei Asa: & castris contra eum positis in quadam conualle nomine Sebatatha, non pcul à ciuitate, cum uidisset Aethiopum multitudinem, poscebat à deo cum clamore magno uictoriam, & ut tam multa millia hostium ipse perimeret. Neq; enim & in alio confidendum esse dicebat, quam in eo qui posset etiam paucos multorum potiores ostendere, & facere infirmos fortissimis praeualere. Haec orante Asa, signum uictoriae deus ostendit: & cum gaudio diuinacq; uirtutis auxilio bello congressus, multos Aethiops peroulit, & conuersos in fugam persecutus est usq; ad Geraritim regionem. Relinquentes autem hostium occisionem, ad direptionem ciuitatis Gerareth quam ceperant, eorumq; ad castra protinus accesserunt, ita ut tollerent multum aurum, multumq; nimis argentū, praedamq; deueherent ualde mirabilem & camelos & subiugalia, & pecudū greges innumeros. Asa autem & eius exercitus sumpta huiusmodi à deo uictoria atq; praeda, in Hierosolymam remeauit. Quibus uenientibus occurrit in uia Azarias nomine propheta, & praecipiens, ut paululum à gressu itineris sustinerent, coepit ad eos dicere, quod illa uictoria fuisset eis à deo concessa, eo quod iustos se sanctosq; seruassent, & omnia dei uoluntate fecissent. Quos in eius mandatis permanentes dixit semper hostibus praeualere, & habitu ros diuina uirtute felicitatem & prosperitatem, relinquentes autem religionem, in contraria deuenire, futurumq; tempus, in quo nullus inueniretur uerax propheta in eo populo, neque sacerdos qui iuste aliquid responderet: ob quam rem ita & ciuitates subuertendas, & gentem in omni terra disseminandam, & uitam miserabilem & inopem habituros. Suasit quoq; eis ut dum hoc haberent, bene agerent, & nequaquam à diuina deuotione recederent. Haec audiens rex & populus, gauisi sunt: multumq; studium & omnes in commune, & singuli circa iustitiam exhibebant: misitq; rex in omnē prouinciam, praecipiens ut legitima diligenter ubique seruarentur. Sicigitur Asa regis duarum tribuum actio gerebatur. Reuertar autem ad regem Baasan, qui Israelitico populo praefidebat, occideratq; Nadab filium Ieroboam, & eius tenuerat principatum. Is enim in Therfa ciuitate degens, & habitaculum ibi constituens, regnauit quidem annis uiginti quatuor: sed fuit malignus & impius ultra Ieroboam & filium eius, & populum multis malis afflixit, & deo fecit iniuriam. Qui mittens ad eum Gimon prophetam, praedixit & se & omne genus eius exterminaturum, & eisdem malis quibus domum Ieroboam percusserat perditurum, quia rex ab eo constitutus, beneficium non repensauit, ut iuste & pie populo praefideret, quae primitus ipsis prodesse, deinceps deo gratissima forent, sed magis imitatus est pessimum Ieroboam, cuius dum perisset anima, uiueret tamen eius in isto malignitas: dicebatq; supplicium malorum illius hunc habiturum, qui ei similis extitisse uidebatur. Baasa autem quamuis per prophetam audisset futuram sibi suoq; generi pro commissa

Victoria.
Asa de Aethi-
opibus.

2. Paral. 15
Prophetia
Azariae.

3. Reg. 15.

Gimon pro-
pheta mitti-
tur ad Baas-
an.

sceleribus ultionem, tamen de reliquo non quieuit, neque respexit, quia male agendo desperiret inglorius, & poenitendo pro malis præteritis à deo ueniam mereretur: sed tanquam illi quibus præmium proponitur laborare non cessant, donec ad proposita dona perueniant, sic & Baasa propheta prædicente sibi futura, tanquam si ad magna dona concurreret, in perniciem sui generis & totius domus interitum, peior fieri quotidie non cessabat. Namque uelut athleta nequitiae, in his agebatur malis. Nouissime uero exercitu sumpto, obsidebat Ramath non ignobilem ciuitatem, quæ quadraginta stadiis ab Hierosolymis aberat: eamque capiens, cogitauit ut in ea exercitum derelinqueret, quatenus exinde procedens, terram Asa regis inuaderet. Metuens etiam Asa conamen hostis, cogitans quia posset exercitus qui Ramatham ceperat, eius uiolare prouinciam, misit ad regem Damascenorum legatos, simul & aurum & argentum, petens ab eo solatium, & commemorans quia amicitiam antiquitus habuissent. Ille uero & pecuniarum opulentiam grate suscepit, & solatia præbuit, soluens amicitiam quam habuerat cum Baasa, misitque ad ciuitates quæ Baasa uidebantur imperio subiacere, ut eas affligerent. Qui alias quidem incenderunt, alias depopulati sunt, id est, Elon & Dan & Iabellan, & alias multas. Hæc audiens rex Israelitarum, ædificare quidem Ramathan atque munire cessauit. Enim uero cum studio festinauit, ut proprijs ferret auxilium. Igitur Asa ex apparatu ædificiorum quæ Baasa congregauerat, construxit in eo loco duas fortissimas ciuitates, quarum altera Gaba, altera uero Maspha uocabatur. Et post hæc non habuit iam Baasa tempus pugnandi aduersus Asa. Peremptus est enim à Creone, & sepultus est quidam in ciuitate Therfa: cui successit filius Helan. Hic autem cum regnasset duobus annis, defunctus est, quem occidit Zamarias, equorum ordinis dimidij princeps. Nam dum epularetur apud dispensatorem suum nomine Osa, suauis quibusdam equitibus, ut subito discurrentes, eum armigeris & principibus desolatum reperientes, occiderent. Illi nanque cuncti circa obsessionem Gabathenæ ciuitatis in Palæstina positæ, occupati uidebantur. Perimens itaque Helan regem princeps equorum Zamarias, ipse regnauit, & omne Baasan genus secundum prophetiam Gimoni interemit. Eodem namque modo eius domus propter impietatem radicitus est euulsa, sicut ut genus Ieroboam perisse descripsimus. Exercitus autem qui Gabathon obsidebat, audiens quod de rege contigerat, & quod Zamarias occidisset eum & inuasisset imperium, & ipsi principem suum Amarin constituerunt regem. Qui à Gabathena urbe mouens exercitum, uenit in Therfa, & accedens ad ciuitatem, manu bellica eam cepit. Zamarias autem uidens ciuitatem fuisse detentam, fugit ad locum aulae regiae secretiorem: & succedens eam, semetipsum pariter concremauit, cum regnasset diebus septem. Mox itaque Israelitarum diuisus est populus, & alij quidem Thaman regnare uolebant, alij autem Amarin. Cumque uicisset pars Amarin, interemptus est Thaman, & in toto exercitu regnauit Amarin. Trigésimo autem anno regis Asa, Amarin suscepit imperium, & tenuit annis duodecim. Quorum sex quidem annos in Therfa egit, reliquos autem in ciuitate quæ Mareson appellatur, à Græcis uero Samaria. Hic autem appellauit eam Samareon à Samaro *Samaria nomen quodam, qui ei montem uenundauerat, in quo ciuitatem constituerat. In nullo autem differt de dicta.* ferebat priorum regum, nisi quod peior erat. Omnes enim quærebat modum, quatenus suis impietatibus quotidie populum facerent à deo recedere, & propterea discerpfit eos, & nullum permisit ex eorum genere superesse. Et is ergo defunctus est in Samaria, successitque ei filius suus Achab. Ex his enim cognoscitur, quantam prouidentiam humanarum rerum probatur habere diuinitas, & quomodo bonos quidem diligit, malos autem abhorret & à radice disperdit. Israelitarum denique reges, propter suam iniquitatem & iniustitiam, alter super alterum irruentes, multi paruo tempore perierunt, & eorum genus exterminatum est. Asa autem rex Hierosolymorum, qui duabus tribubus præsidebat, & propter pietatem atque iustitiam, ad longam felicemque perductus est senectutem, & cum regnasset quadraginta uno annis, bona morte defunctus est. Quo moriente, successit ei filius suus Iosaphat, de Abiatha matre procreatus. Hunc autem imitatore proauis sui Dauid, pietate atque fortitudine cuncti ipsis operibus crediderunt. Sed de hoc rege non est modo referendi necessitas.

Igitur Achab Israelitarum rex habitauit in Samaria, tenuitq; principatum annis uiginti & mensibus duobus, nihil amplius innouans, q̄ prisci fecerant reges, nisi quod mali magnitudine tenderet ad peiora, omnem eorum nequitiam, & quod ad diuinam pertineret iniuriam, uiuaciter imitatus, & præcipue Ieroboam imitatus iniquitatem. Is nanque uitulas ab illo constructas adorauit, & super hæc alia potiora molitus, duxit uxorem filiam Ithobaal regis Tyri & Sidonis, nomine Iezabel, per quam didicit eius adorare deos. Erat enim mulier nimis acerrima, simul & audax, quæ ad tantam uenit luxuriam atq; uersaniam, ut etiam templum deo Tyri quem Baal appellabant, ædificaret & plantaret oim arborum lucos. Constituit autem & sacerdotes falsosq; prophetas, huic deo ministraturos. Sed & ipse rex multos huiusmodi circa se fouebat, stultitia atq; nequitia omnes priores suos excellens. Quidam igitur propheta summi dei de ciuitate Thesbon Galaaditidis regionis, ueniens ad Achab, dixit ei: Quia prædiceret deus, neque imbrem, neque rorem illis annis in ea prouincia se missurum, nisi ipse rursus apparuisset. Et in his dictis cum iurasset, accessit ad partes australes, & habitauit circa torrentem quendam, unde poculi habebat auxilium: nam corui cibum ei quotidie deferebant. Cumq; fluuius siccitate nimia defecisset, in ciuitatem Sareptam non procul à Sidone Tyroq; deuenit, quæ ciuitas in hactenus medio constituta est. Deus enim præceperat illic cuidam mulieri uiduæ, ut cibum ei præberet. Et cum non procul esset à porta, uidit mulierem uiduam sibimet colligentem ligna. Cui cum deus significasset, hanc esse quæ ei cibum ministratura esset, accedens salutauit eam, & ad bibendum aquam sibi tribui postulauit. Quæ cum præcederet, denuo uocans eam, etiam panem sibi poscit afferri. Illa cum iurasset nihil se intus habere, nisi modicum farinæ & paululum olei, & propterea perrexisset ad colligenda ligna, ut conspersa farina sibi quoq; suoq; filio panes faceret, cum aliud nihil superesset, nisi ut fame moreretur, ait propheta: Confidens perge, & in spe meliori cõsiste, & faciens primitus mihi pabulum defer. Prædico nanque quia non tibi deficiet hydria farinæ, neque uas olei, donec dei gratia imbrem fundat in terras. Hæc ei dicente propheta, ueniens ea, quæ dixerat fecit. Et ipsa habuit pabulum, & filio ministravit pariter & propheta: nihilq; horum defuit eis, donec siccitas deficeret. Meminit etiam siccitatis huius & Menander in gestis Ithobali Tyriorum regis, ita dicens: Et siccitas super eos facta est à mense hyperueretæo usque ad alium annum hyperueretæi. Qui dum deo supplicaret, multa flumina sunt emissa. Is namq; ciuitatem Bothrum ædificauit in Phœnice & Auzoniblipsa. Et hæc quidem ait, sub Achab factam significans siccitatem. Hoc enim tempore etiam Ithobalus, cuius Menander fecit mentionem, regnauit in Tyro. Mulier itaq; quam paulo ante prædiximus pabulum prophetae præbuisse, cum cecidisset eius filius in languorem, ita ut animam dimitteret, & mortuus apparet, deflens & manibus semetipsam ualde discerpens, uocesq; quas dictabat luctus emittens, accusabat apud se factam prophetæ præsentiam, quasi ipse peccata eius argueret, & ideo puer fuisset extinctus. Ille uero eam æquo animo esse præcipiens, & sibi filium cõtradi dicens, uiuum se eum restituere promisit. Qua tradente, portans eum ad locum in quo ipse degebat, & in lectulo collocans, clamabat ad dominum, dicens quia non fuisset mulieri bene repensatum quæ illum suscepit & nutrierat, cum eius filius fuisset ablati, rogabatq; ut denuo animam puer reciperet, eiq; uiuendi copia præberetur. Cumq; deus & matris habuisset misericordiam, & uellet precibus prophetæ rogantis annuere, ne uideretur ad eam pro læsione uenisse, continuo contra omnem opinionem reulxit puer. Illa uero gratias prophetæ referens, tunc aperte se cognouisse dicebat, quia loqueretur ei uere diuinitas. Transacto siquidem paruo tempore, uoluntate dei pergebat ad regem Achab, futurum enunciaturus imbrem. Aerumna enim & necessariorum inopia prouinciã nimis inuaserat, ita ut non solum homines propter siccitatem, sed etiam cætera animalia famem afficeret. Rex igitur euocans quendam Abdiam, qui erat super iumenta eius, dixit ei, ut ad fontes aquarum & torrentes pergeret, quatenus pascua animalibus inueniret. Qui dum misisset in cunctum orbem terrarum, ad quærendum prophetam Eliam, nec inuenisset, præcepit ut eum etiam ipse requireret. Quod dum fieri placuisset, & rex & Abdias per singula itinera perrexerunt. Contigerat itaque tempore quo Iezabel regina prophetas occiderat, ut centum prophetas iste in speluncis absconderet, eosq; solummodo panem &

3. Reg. 17

Corui pascunt
Eliam.Menander hi-
storiogra-
phus.

3. Reg. 18.

aqua nutrebat. Cum igitur Abdias recessisset à regē, propheta ei Elias occurrit. A quo requisito quis esset, & agnoscens esse prophetam, protinus adorauit. Cui propheta: perge, inquit, ad regem, & dic ei quoniam adsum. Cui ille respondit: Quid mali passus es à me, ut illuc me mittas, ubi possim indubitanter occidi? An ignoras, quoniam nullum reliquit locum, quò non direxerit, ut te repertum ad casum necis adducat? Præcauebat enim, ne dū regi nunciaret, illo alibi discedente mentiri uideretur, mortiq; succumberet, commemorabatq; ei quemadmodum cum Iezabel prophetas occideret, centū ipse abscondos, & multos alios in spelæo liberasset. Cui propheta: nihil metuens, ait, ad regem festinus accede, præbuitq; ei iurisiurandi religionem, quoniam illa die ad Achab regem ipse quoq; ueniret. Cumq; regi nunciasset, quia uidisset Eliam, mox occurrit Achab, requirens cum ira grā Rex Achab di, si ipse esset qui in populo Hebræorum autor inopiæ existeret. Tunc propheta in nullo formidans, ait eum potius mala omnia perpetrasse, eiusq; genus in illam prouinciam deos alienos introduxisse, & deum qui solus est reliquisse. Sed nunc, inquit, omnem populum ad montem Carmelum præcipe congregari, necnon prophetas tuos pariter & sacerdotes, quotcunq; sunt numero, prophetasq; lucorum quasi quadringentos. Qui dum omnes ad prædictum montem Achab uocante uenissent, stans in medio eorum Elias, ait: Quousque diuisam mentem & uoluntatem habentes, in hac conuersatione persistitis? Si quidem putatis nostræ prouinciæ deum uerum & solum, eum sequimini, eiusq; mandata seruare: si uero hæc non existimatis, sed peregrinis creditis, illisq; exhibendam etiam putatis esse culturam, eis nihilominus obedite. Cumq; nihil populus ad talia responderet, petijt Elias pro experimento fortitudinis alienigenarum deorum, & sui, cuius solus ipse propheta remanserat, cum illorum essent numero quadringenti, ut sumeret bouem, & eum occisum super altare poneret, nequaquā igne supposito: similiter autem illos facientes inuocare proprios deos, quatenus illorum hostias concremarent: hoc, inquit, facto cognoscetis ueram dei præualere naturam. Quod dum placuisset, ait Elias, ut eligentes bouem illi primitus occiderent, & deos suos inuocarent. Quorum dum non audiretur oratio, deridens Elias, magna eos uoce ad deos suos clamare monebat, quia aut profecti aliquò fuissent, aut forte dormirent. Illis autem à matutino usq; ad mediam diem hoc facientibus, & semetipsos more patrio cultris & gladijs incidentibus & nihil agētib; cum ipse esset iam hostias oblaturus, illos quidem abire præcepit: populum uero in proximo fuisse accedere, ut uiderent & custodirent eum, ne lignis ignē latenter immitteret. Cumq; populus accessisset, sumens duodecim lapides, secundum tribus Hebraici populi, constituit ex eis altare, & circa id foueam fecit ualde profundam, & imposuit ligna super altare, & in his superposuit hostias: præcepitq; ut quatuor hydræ de fonte completæ fundarentur super altare, donec fouea illa quæ aquam sparsam ex altari suscipiebat, impleta manaret. Quo facto coepit orare deum, & clamare, ut erranti populo multo iam tempore, suam manifestam faceret potestatem. Cumq; dixisset hæc, repente ignis de cælo uidente populo cecidit super aram, & consumpsit hostias uniuersas, ita ut etiam aqua ipsa concremaretur, & locus ad cineres usque perduceretur, qui hactenus ita perdurat. Hoc uidentes Israhelitæ, ceciderunt in terram, & adorauerunt unum deum, maximū, solum, uerumq; Falsi prophete perimuntur iussu Elie proclamantes, alios uero fallaciter se & uana opinione coluisse. Tunc comprehendentes prophetas suos, cunctos Elia præcipiente peremerunt. Dixitq; propheta regi: Perge ad conuiuium tuum, nihil de cætero cogitans: post paululum namq; à deo imbrem largissimum uidebis effundi. Igitur Achab post hæc uerba discessit. Elias autem in culmen Carmeli montis ascendens, positis in terra genibus, eisq; cōiungens caput, orauit. Quo facto, fuit ut eius minister pergens in quendam scopulum, ad mare respiceret, & si alicunde nubem suscitari uideret, ipsi diceret. Tunc etenim erat aer ualde purissimus, & serenitate perspicuus. Quo ascendente sapius, nihilq; uidere se dicente, dum septies hoc fecisset, ait se uidere aerē aliquo modo, non tamen amplius quàm unius hominis uestigio, nigrescentem. Quod dum audisset Elias, misit ad Achab iubens, ut ad ciuitatem citius abiret, antequam imber irrumperet. Qui mox in urbem Iezrael festinus aduenit. Tunc repente siquidem aere obducto caligine, & nubibus adoperto, spiritus uehemens exortus, & huberrimus imber effusus est. Elia orante imber hyberimus effusus est.

3. Reg. 29.

Israhel usq; perrexit. Audiens itaq; uxor Achab lezabel signa quæ fuerant ab Elia celebra-
ta, & quia prophetas suos occidisset, indignatâ misit ad eum nuncios, & per eos intermi-
nata est se eum ita interfectorâ, sicut perdiderat ille eius prophetas. Tunc formidans Eli-
as, fugit in ciuitatem nomine Bersabee, hæc est autem in ultimo sortis Iudæ, in terra Idus
maorum: ubi relinquens suum ministrum, abscessit in eremum, & orauit ut moreretur,
non enim se meliorem patribus esse dicens, ut illis perditis ipse uiuere aliquatenus exo-
petaret. Quo facto, circa quandam arborem obdormiuit. Et cū eum aliquis excitasset, sur-
gens inuenit cibum & aquam. Comedens autē & percipiens ex illius cibi refectione uir-
tutem, uenit ad montem Sinai, ubi Moses legem à deo dicitur accepisse: inueniensq; in eo
speluncam quandam, ingressus in eam, commorabatur. Cumq; eum uox quædam ex in-
certo facta requireret, ut quid illic adesset, & cur reliquerit ciuitatem: ait, eo quod occidis-
set prophetas alienigenarum deorum, & populo comprobasset quia unus sit deus, quem
ab initio coluissent, ob hoc ad supplicium quæreretur à regis uxore. Rursus autem audi-
ens, ut sub diuo procederet, & quid oporteret fieri altera die cognosceret, ex spelunca di-
gressus est. & facto subito terramotu, splendorem fulgentis ignis inspexit: factiq; silētio,
uox diuina nequaquā eum timere præcepit, quem nullus deterreere posset inimicus: iuss-
itq; ut domum reuertēs, ungeret populi regē Hieū, Namassi filiū, in Damasco uero Sy-
riæ Asahel: pro se autem prophetam constitueret Eliseum de ciuitate Abela, ut totius im-
pios populi perimeret, alios quidem Asahel, alios autem Hieus. Hæc audiens Elia, reuer-
sus est ad regionem Hebræorum. & inueniens Eliseum filium Saphat arantem, & cum
eo quosdam alios usque ad iuga duodecim, accedens proiecit super eum pallium suum.
Eliseus autem coepit continuo prophetare, & relictis bobus, secutus est eum, rogans ut
ei permitteret, quatenus parentes pprios saluaret. Quo iubente ut ita faceret, ualedicens
eis, secutus est: & fuit Elia cuncto tempore eius uitæ discipulus & minister. De hoc itaq;
propheta hæc dixisse sufficiat.

Eliseus pro-
pheta effi-
tur.

¶ De agro Naboth interfecti, & pœnis Achab, eiusq; bellis in Syros, cū gestis Iosaphat & uerbis Michea propheta. Caput XIII.

Quidam igitur Naboth, de Azari ciuitate, regio agro uicinus, rogâte rege, ut ei uid-
num agrum quolibet precio uenundaret, quatenus eo coniuncto possessionem fa-
ceret meliorem, quod si nollet pecunias accipere, ex eius agris quem uellet eligeret: ait,
hoc se facere nolle, sed paternam sortem malle possidere: contristatusq; rex, quia alienum
prædium non posset accipere, neq; lauacris uisus est, neq; cibus. lezabel autem uxore sua
requirente cur ita contristaretur, cum neque balneas, neque prandium appeteret, neque
coenam: narrauit ei Naboth superbiam, & quia dum ipse mansuetis sermonibus, & infe-
rioribus regia dignitate locutus ei fuisset, nō impetrando quæ poposcerat, pertulisset in-
iuriam. Illa uero rogabat, ut à pusillanimitate tristitiæq; recederet, & suo corpori solenni-
ter prouideret, se dicens de Naboth supplicio cogitare. Quæ mittens literas ad iudices
Israhelitarum nomine Achab, iussit ut ieiunarent omnes, & habito conuentu Naboth face-
rent præsidere, cum utique insignis esset genere, & instruerent tres quosdam uiros auda-
ces, qui contra eum testimonium dicerent, quasi deo blasphemasset & regi, & hoc modo
perimeretur. Naboth itaque secundum scripta reginæ & testimonio contra se perhibito
quasi deo blasphemasset & regi, lapidatus & mortuus est. Audiēs autē hæc lezabel, ad regē
ingressa mox est, eiq; dixit ut uineam Naboth gratis acquireret. Achab itaq; lætatus in his
quæ acta sunt, exiliens è lecto, pergebat uineam Naboth inspecturus. In hoc indignatus
deus, misit prophetam Eliam ad agrū Naboth, quatenus ad Achab accederet, eiq; de his
quæ fuerant gesta loqueretur, & quod occidens uerum dominum agri, ipse illius hære-
ditatem possideret iniuste. Cum ergo uenisset ad eum, dicente rege quid uellet, ait, quia
peccato pollutum eum inuenisset, in illo loco in quo Naboth mortuus canibus uidebat
fuisse deuoratus, eiusq; sanguinem & uxoris ita fundendum, & omne genus eius esse peri-
turum, eo quod huiusmodi impietates effecerint, & contra leges patrias ciuē iniuste per-
emerint. Contristatus autem Achab, & pœnitentiam agens, ingressus est, & indutus sac-
co nudis pedibus ambulabat, nō appetens penitus cibū, & peccata sua confitens, & deum
hoc modo placare contendens, Tunc deus propheta dixit: Achab qdem uiuente, eius ge-

Naboth lapi-
datur.

Pœnitentia
Achab.

neri differendum esse supplicium, sed eius filij temporibus inferendum. Et hæc quidem Elias cum regi dixisset, abcessit. His itaq; temporibus, Adadus filius Adadi regis Syriæ & Damasci, collecto prouinciæ totius exercitu, & solatijs trigintaduorū regum habitantium trans Euphraten, contra Achab castrametatus est. Ille uero cum par non esset exercitu, ad dimicandū non præsumpsit accedere, sed oīa necessaria in ciuitatibus munitis includens, ipse mansit in Samaria. Habebat enim hæc muros ualde fortissimos, & erat inexpugnabilis obsidentibus. Rex uero Syriæ exercitu sumpto uenit ad Samariam, & obsidens eam, præconē misit ad Achab, petens ut eius legatos susci-peret, & quid uellet cognosceret. Quod dū rex Israel fieri permetteret, uenientes legati rege mandante dixerunt diuitias & uxores & filios Achab Adado regi dandas; & si promitteret hæc ita faciēda, ut tolleretur horū quæcunq; uellet, castra solueret, & ab obsessione cessaret. Achab autē legatis dixit, ut euntes suo dicerent regi, quia & ipse & omnis illius possessio eius foret. Hæc illis renunciantibus, misit denuo, altera die missurū se famulos, qui eius regalia perscrutarentur, & amicorū & cognatorū domos; & qcquid in eis optimū reperirent, auferrent; & quæ displicerent, sola relinquerent. Achab itaq; secunda legatione Syrorū regis uehementē affectus, aduocata populi cōcione, dixit quia ipse quidem paratus fuerit pro salute & pace cūctorū, & uxores suas, & filios, & oēm dare possessionem, & quia hæc rex Syrorū prima legatione quæsisset; nunc autē, inquit, denuo missa legatione, petit perscrutandas domos, ut quicquid in eis optimū inuenire possit, auferat, & occasionē hanc machinatus oppugnari & sciens quia meis rebus non pepercissem, ad uestras accessit; ego uero quod uobis placuerit, exhibebo. Populus autē respondit, ei non obediendū, sed magis contemnendū esse, & ad bellandū se præparatos existere. Legatis itaq; rex respondit, ut abeūtes dicerēt regi, quia primæ quidē petitioni paratus esset obedire, maneret autē pro ciuīū securitate sollicitus, nec secundam petitionē posset implere, dimisitq; eos. Adadus autē audiens hæc, potius indignatus, tertiam legationem misit ad Achab, interminando atq; dicendo, quia altiore murræ cōgeriem muris, de quibus ille præsumebat, erigeret, si singulos terræ pugillos de exercitu suo unusquisq; portaret. & his eū interminationibus deterrebat. Achab autem respondente, quia non deberet gloriari, qui armis esset accinctus, sed qui bello superior demonstratus; legati uenientes, & regem cum trigintaduobus, qui in eius solatio uenerant, regibus inuenientes in epulis, renunciauerunt ei responsū. At ille repente præcepit circumdari ciuitatē, & aggeres circa eā extolli, & nullo modo ab obsessione relinqui. Achab autem erat in his gestis cū omni populo in angustia constitutus. Tunc tñ securior factus est & à formidine releuatus, cū ad eum quidam propheta uenisset, atq; dixisset, promississe deum, ut tanta hostium millia eius ditioni contraderet. Quo requirente, per quos hæc uictoria proueniret; per filios, inquit, principum, te scilicet eorū imperitiā præcedente. Conuocans autē filios principum rex, inuenit quasi ducentos trigintaduos. & agnoscens Syrii ad conuiuium fuisse conuersum, aperiens portas, filios principum mox emisit. Exploratoribus autem renunciantibus Adado, quid gereretur, destinauit qui eis occurrerent, precipiens, ut si quidem ad præliū uenirent, eos ad se ligatos adducerent; si uero pacifici essent, idem efficerēt. Achab autē exercitum habuit alium intra murū in subsidij præparatum. Porro filij principū congressi Syrorū custodibus, multos eorū interemerunt, & alios usq; ad castra secuti sunt. Videns autē eos rex Israel uincentes, etiā aliū exercitum dimisit exire. Qui repente in Syros irruentes, præualuerunt eis. Non enim Syri sperabant, eos super se sic inopinabiliter uenturos. Quos propterea inuenientes nudos & ebrios, ita persecuti sunt, ut illi etiam arma sua relinquentes, fugerent, & uix in equo rex potuisset euadere. Achab autē multos in itinere persecutus interfecit Syros, & eorū castra diripuit, & inueniens in eis diuitias auri & argenti non paruas, & currū Adadi, & equorum, in ciuitatem denuo remeauit. Dicente uero propheta, ut præpararet exercitum, quia futuro anno denuo super eum Syri reuerterentur, Achab in ciuitate hæc agebat. Adadus autem cum quanto potuit exercitu, de prælio liberatus, cum amicis proprijs cogitabat, quemadmodum cum Israelitis denuo dimicaret. Qui in montibus equidē nō pugnandū esse dicebāt, quasi dñi eorū in locis talibus non præualerent, & propterea tunc ab eis essent deuicti: sed si in campo gererent bella, deuincerent. Super hoc autē dabant consilia, ut reges qdem qui-

Bellum Adadi Syrorum regis contra Achab.

Syri uincuntur.

generat in solatium eius, ad propria remeare dimitteret: & eorum exercitum præliis re-
tines, satrapas ordinaret: & in loco occisorum, exercitum de prouincia eorum eligeret,
& equos currusq; suppleret. Credens hæc bñ sibi fuisse dicta rex Syros, disponebat exer-
citum: uerisq; tempore castra mouens, accedebat super Hebræos, ueniensq; in ciuitatem
Aphecam, in magno campo castra constituit. Achab autem occurrens cum sua uirtute, e-
diuerso tabernacula sua fixit. Erat em̄ quantū ad Syros, paruus ualde eius exercitus. Tūc
rursus accessit ad eum propheta, & uictoriam deū dare promisit, suamq; uirtutem osten-
dere, quia non solum in montibus, sed etiam in campis existeret, quod apud Syros nō ita
constaret. Igitur diebus septem castris positis quiescebant, septima uero die diluculo pro-
cedentibus hostibus, aciemq; constituentibus, ad pugnandum ē diuerso & Achab suū di-
rigit exercitum. Tunc congressus robustissima dimicatione commissa, hostes conuertit
in fugam, & ad eorum interitum persequēs imminebat. Illi uero suis curribus impediti,
ad inuicem sunt extincti, pauciq; diffugere ualuerunt in ciuitatem Aphecam. Sed & ipsi
sunt mortui, muris enim cadentibus super eos, uiginti septem millia defecerunt. In præ-
lio autem centum millia sunt occisa. Rex autem Syrorum Adadus fugiens, cum quibus-
dam sibi fidelissimis seruulorum in subterraneo loco celatus est. Cui dum dixissent ser-
ui, quia clementes essent & misericordes Hebræi, & possent modo consueto rogati salutē
ei conferre, si adeuntes rogarent Achab, dimisit eos hoc agere. Tunc illi induti saccis, & res-
tibus sua capita alligantes (sic enim olim captiui rogabant Syri) ad Achab uenerunt, pe-
tētes eum ut Adadus rex mereret salutē ab eo, qua gr̄a eius pprius foret seruus. Ille uero
dicens se libenter habere si uere uiueret, nec in bello defecisset, honorem quoq; ac deuotio-
nem exhibiturum se ei ut fratri debitam promisit. Tunc illi accipientes iusiurandum, q̄
nihil pateretur aduersum, eduxerunt eum de loco in quo uidebatur esse celatus, & sedētē
in curru obtulerunt Achab. Qui cum adorasset eum, dans ei Achab dexteram, eleuauit eū
in curru, & osculatus est eum, iussitq; esse securum, dicens ut nihil mali deberet de cæte-
ro formidare. Adadus autem gratias egit, & nullo tempore se obliuisci hæc beneficia cō-
promisit: sed etiam ciuitates Israelitarū, quas tulerāt reges ante eum, se redditurū dixit, &
Damascum, ut ita rex Hebræorū egrederetur ad suam, sicut maiores eorum in Samariā.
Celebratis itaq; foederibus inter eos, ita Achab multis muneribus donatum Adadum, ad
propriū dimisit imperiū. Igitur bellum Adadi regis Syrorum, quod habuit aduersus
Achab & Israelitas, hoc modo terminatum est. Interea quidam propheta nomine Mi-
cheas, accedens ad unum Israelitarum, petijt ut eum in capite pro uoluntate dei percute-
ret. Quo nolente, prædixit ei, quia eo quod inobediens esset deo eiusq; præcepto, occur-
rente leone perimeretur. Quod dum illi homini contigisset, propheta rursus accessit ad
aliū, & ut idem faceret imperauit. Qui dum percussisset eum, & eius uerticem cruentas-
set, alligato capite accessit ad regem, dicens ei: quia dum esset in exercitu constitutus, acce-
pisset a quodam tribuno seruādum captiuum: sibiq; ab eo dictum, ut si captiuus fugeret,
ipse moreretur, quo fugiente, is qui eum tradiderat, mortē ei minaretur inferre. Tunc re-
spondente Achab, mortem ei imminere iussissimam, soluens caput, agnitus est Micheas ef-
se propheta. Hac enim parabola utebatur, propter sermones quos erat ei dicturus. Ait
nanq; quoniam cum deus ei concessisset ut supplicium hostis euaderet, ipse inimicū eius
Adadum qui deum blasphemauit dimisisset, & propterea deus decreuisset ipsum quidē
ab illo perimi, populum uero ab eius exercitus inuasionē consumi. Iratus uero Achab p̄-
phetæ, illum quidem clausum seruari iussit. Confusus autem Micheæ sermonibus, ad su-
am domum remeauit. Igitur de Achab hæc dixisse sufficiat. Reuertar autem ad Hiero-
solymorum regem Iosaphat, is enim augens suum imperiū, & exercitum in ciuitati-
bus & subiectorum prouinciā uniuersā constituens, non minores quā auus eius,
ab hoc tempore quo Ieroboam super decem tribus regnauerat, munitiones ubiq; consti-
tuit. Habuit enim propiciam & cooperatricem sibi diuinitatem, quum esset iustus & pius,
& quid boni coram deo faceret, singulis diebus inquireret. Honorabant em̄ eum reges in
circuitu constituti, munera cōferentes, ita ut diuitias haberet amplissimas, & gloriam ualde
præclaram. Anno siquidē tertio regni sui, cōuocans prouinciæ suæ principes & sacra-
dotes, iussit ut peragrātes ubiq; omnem populum sub eo constitutū, docerent p̄ singulas

Numerus ca-
strorum.

3. Reg. 20

3. Reg. 22.

Ammonita-
rum & Mo-
abitarum cō-
tra Iosaphat
pugna atq;
deuictio.

ciuitates leges Moſeos, atq; ut eas ſine præuaricatione ſeruarent, & circa eius religionem deuoti ſemper exiſterent. In his etenim cuncta multitudo ita gauſa eſt, ut nullus aliud amplecteretur potius, neque diligeret, q̃ leges ſeruare. Sed etiam confines nimis amabāt Ioſaphat, cum quo etiā pacis fœdera celebrabant, eiq; Palæſtini ſolita tributa reddebant, & Arabes annis ſingulis miniſtrabant agnas trecentas ſexaginta & totidem hoedos, muniuitq; maximas ciuitates atq; fortiſſimas, & exercitus in eis contra hoſtes & arma præparauit. Tunc enim erat ex tribu quidem Iuda exercitus armatorum trecenta millia uiroꝝ, quorum principatum habebat Hedrouſ, Iohannes autem ducentorum milliū princeps erat; de tribu uero Beniamin ſagittarios habuit ducenta millia. Alter autem princeps militiæ nomine Gezonat, armatorum habebat centum millia, & præter hos alia centū millia regi ſamulabantur, quos direxit per muniſſimas ciuitates. Is filio ſuo Ioram accepit uxorem filiam Achab, qui decem tribubus imperabat, nomine Gotholiā. Quumq; poſt tempus ad Samariam perrexiffet, opulenter eum Achab ſuſcepit, & populo qui eum ſequutus fuerat, claram ualde largitatem hoſpitalitatis exhibuit, id eſt, tritici & uini & pecudum hubertatem, rogauitq; ut contra regem Syrorum ei ſolatia non negaret, quatenus Ramatha ciuitatem in Galaad conſtitutam auferret, quia eius patris primo fuerat, & à patre tunc regis Syriæ uideretur ablata. Promittens uero Ioſaphat ſe ſolatia daturum, quādo non ab illius minor erat eius exercitus, euocat ex Hieroſolymis ad Samariam ſuū populum, egreſſiq; foras ciuitatem ambo reges, & in proprijs ſolijs utriq; reſidentes, ſuū exercitum disponebant. Ioſaphat autem inter hæc iuſſit, ut ſi quis prophetarum aſſet, euocatus conſuleretur, ſi eſſet eo tempore prælium contra Syros agendum. Fuerat namque tunc pax Achab unā cum Syro permanens annis tribus, ex quo eum poſt captiuitatē dimiſit ad propria remeare uſq; ad illū diem. Vocans ergo Achab prophetas ſuos quaſi nūero quadringentos, iuſſit ut conſulerēt deum, ſi ei aduerſus Adadū uictoriā pugnādi concederet, & captionē ciuitatis, propter quam bellū præparabat inferre. Prophetis autē dicentibus, pugnare ſimul & uincere, & Syrum eſſe captiuandum ſicut & prius, intelligens in eorum ſermonibus Ioſaphat quia falſi eſſent prophetae, requirebat Achab regem, ſi alter aliquis eſſet propheta dei, ut certius de futuris agnoſcerent. Achab autē eſſe quidē dixit, ſed inuiſum ſibi met hominem, eo quod mala prophetaret, & prædiſſet à Syroꝝ rege eum moriturum, quapropter in cuſtodia tunc teneretur, cuius nomen erat Micheas filius Obei. Quumq; petiſſet Ioſaphat eum uocari, mittens eunuchum, eduxit eum. Et dum eunuchus iſſet, indicauit ei omnes alios prophetas regi uictoriā prædiſſe. Ille uero dixit, nihil ſe aliud de rege fore dicturum, niſi quod deus in ore eius poſuiſſet. Quum ueniſſet ergo ad Achab, eumq; cōiuraſſet, ut quod uerum eſſet, ediceret: ait, oſendiſſe deum ſibi Iſraelitas fugientes in perſecutione Syrorum, & ab eis cunctos diſpergi per montes, ſicut greges paſtoribus deſolatos: dicebatq; ſignificatum ſibi, eo quod alij quidem reuerterentur ad propria, ipſum uero ſolummodo periturum in prælio. Quumq; Micheas hæc dixiſſet ad Ioſaphat, Achab ait: Nonne paulo ante ſignificaui tibi, qualis ſit circa me hominis huius affectus, & quia peſſima mihi prophetaret? Et quum Micheas diceret eſſi oportere oīa quæ à deo dicebant, audire, & quod falſi quidē prophetae eum exacerant, ut ſpe uictoriæ egrederetur ad bellum, immineret autem caſus eius in prælio, erat Achab triſtitia remiſſus. Interea Sedechias quidam falſus propheta accedens ad regē, ait non eſſe reſpiciendum Micheam, quia nihil diceret ueritatis, & indicio ſimul utebat Elia, qui prophetāſſet in lazara ciuitate in agro Naboth ſanguinem eius à canibus lambendū, ſicut & Naboth qui per eum à populo fuiſſet occiſus. Quibus ab illo ſic prophetatis, Micheam dicebat eſſe mendacem, quando meliori propheta dicere contraria uidebatur, & quia rex tertia die moreretur. Cognosceſtis, inquit, repente, ſi uera ſunt quæ dicit iſte, aut ſi poteſt ſpiritus ſancti habere uirtutem. Caſus enim palmis à me: noceat meæ manū: ſicuti Iadon dextram regis Ieroboam aridam fecit, dum eum comprehendere uoluiffet. Hoc enim omnibus notum eſt. Quumq; percuſſiſſet Micheam, & nihil fuiſſet paſſus, confortatus Achab in ſemetipſo, contra regem Syrorum mouit exercitum. Vincebat, arbitor, illud quod immineret, & falſi prophetae uerba plus quā erat ueritas credibiliora fecit, ut ex occasione perueniret ad finem. Tunc ſtans Sedechias, & faciens ſibi cornua

Falsi prophete uerba prauauerunt.

ferrea, dixit ad Achab: quoniam manifestasset ei deus in illis omnem Syriam subuertendam. Micheam uero dicentem, quia Sedechias non post multos dies de cubiculo in cubiculum se celaret, ut quæreret poenam sui declinare mendacij, iussit rex in custodiam duci ad Achamum principem ciuitatis, & nihil aliud amplius ei, præter panem & aquam, ministrari.

Quomodo Achab contra Syros pugnando deuictus est, & sagitta percussus interiit.

Caput XV.

3. Regum. 22.

Igitur Achab & Iosaphat Hierosolymorum rex sumentes exercitum, uenerunt in Ramatha Galaaditidis ciuitatem. Rex uero Syrorum audiens eorum aduentum, suum eis obiecit exercitum, & non procul à Ramatha castra fixit. Constituerunt autem inter se Achab & Iosaphat, ut Achab regium schema deponeret, Hierosolymorum uero rex propria uestitus stola, constaret in acie. Et illi quidem qui Michea dicta cõtempserat, etiam præter habitum regium, quod debebatur, euenit. Adadus namq; rex Syriæ exercitui præceperat uniuerso per principes suos, ut nullum aliorum perimerent, nisi tantummodo Israhelitarum regem. Syri uero facta congressione, uidentes ante aciem regem Iosaphat astantem, & cum credentes esse Achab, impetum super eum fecerunt, eumq; circundederunt. Quumq; appropinquant, ipsum non esse cognoscerent, recessere post tergum. Ab ortu namq; dici usq; ad uesperam pugnantes & præuales, mandato regis neminẽ penitus occiderunt, quærentes Achab interficere solum, & inuenire nequiuert. Quidã uero Adadĩ regis puer nomine Adan, quĩ sagittasset inter hostes, regem Achab per loricã in pulmone percussit. At ille casum suum exercitui manifestare noluit, ne timore conuerteretur in fugam: sed aurigæ præcepit, ut conuerso curru de prælio declinaret. Grauius em̃ & mortaliter fuerat sagittatus, & usq; ad occasum solis factus exanguis, interiit. Igitur Syrorum exercitus nocte superueniente, signum dante præcone, discessit ad castra: & agnoscentes cuncti mortuum Achab, ad propria sunt reuersi. Corpus autem Achab sui ad Samariam referentes, sepelierunt: currumq; eius abluerunt in Iezara fonte Samariæ, regis sanguine cruentatum, & tunc cognouerunt Eliæ prophetiam esse ueram. Canes namq; eius linxerunt sanguinem, & meretrices ad fontem, quod erat reliquum diluerunt. Mortuus est ergo in Ramatha, Michea hunc prædicente casum. Dum ergo hæc Achab regi à duobus prophetis prædicta uideantur, oportet magnam iudicare diuinitatem, & honorare semper & coli, & quæ uera sunt potius recipi, quàm ea quæ pro cuiuspiam libidine dicuntur, amplecti: & arbitrandum quia nihil utilius est, quàm uirorum talium præscientia, præbente scilicet deo, quid unusquisq; debeat obseruare: & cogitandum ex his quæ regi prouenerunt, quia quod debetur, neq; dum præscitum fuerit, euitatur: sed repit in animas hominum inuiti spe blandiendo, & hoc modo seducendo, donec à deo debita passio compleatur. Hoc ergo modo uidetur etiam Achab esse deceptus, cum prædicentibus quidem predictionem suam non crederet, prophetantibus autem ea quæ delectabatur audire credendo, moreretur. Cui Ochozias filius successit in regnum.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS

IVDAICAE LIBER NONVS.

De re ieiune Iosaphat & iustitia, eiusq; uisoria diuinitus concessa contra Moabitas.

Caput I.

2. Par. 20. 10.

IOSAPHAT itaq; rege ad Hierosolymam remeate post bellum, quo solatium præbuerat Achab contra Adadum regem Syrorum, sicut prædiximus, occurrens Hieus propheta, culpabat eum, cur Achab solatia præbuisset homini impio pariter & maligno, deum quidem dicens moleste pertulisse hoc: sed ei licet ualde peccasset, tamen propter naturam eius optimam, ab incurfu hostium pepercisse. Et tunc equidẽ ad gratiarũ actionem rex & ad sacrificia dei conuersus est. Post hæc autem cœpit omnem suam prouinciã circuire, & populũ edocere, ut leges per Mosen à deo datas omnino seruarent, & pietatem circa deũ nihilo minus exhiberent. Constituensq; iudices in unaquaq; sui imperij ciuitate, præcepit ut pro nulla re ita agerent, quàm ut iustitiam populis exhiberent: & neq; munera, nec cuiuspiam

dignitatem propter iudicalem factum, aut diuitias, aut genus consideraret, sed omnibus æqua iura tribuerent, scientes quia etiam quæ occultæ geruntur, à deo non ignorantur. Hæc autem quum docuisset in unaquaq; ciuitate duarum tribuum, in Hierosolymam de-
 nuo remeauit, constituitq; etiam ibi iudices de sacerdotibus ac Leuitis atque primatibus, monens ut diligenter & iuste iudicia cuncta disponerent: si autem de rebus maioribus quidam contribulium ex alijs ciuitatibus eos consulerent, cum maximo studio eis & ius-
 tissime responderent, quandoquidem rectum deberet esse iudicium in ea ciuitate consti-
 tutum, ubi & templum dei & habitaculum erat imperatoris. Horum autem principes consti-
 tuit Amasiam sacerdotem, & Sabadaiam, qui erat de tribu Iuda. Rex igitur hoc modo cuncta
 disposuit. Eo namq; tempore castrametati sunt aduersus eum Ammonitæ & Moabitæ, & *1. Par. 10. Mirabilis uel
 storia de Am-
 monitis.* sumentes secum Arabum maximam legionem, castra posuerunt apud Gaddi ciuitatem, quæ est circa paludem Asphaltiten, trecentis stadijs procul Hierosolymis, in qua nascitur
 palma præcipua, simul & opobalsamum. Audiens autem Iosaphat quomodo hostes transse-
 untes paludem, in eius prouinciam deuenissent, metuens, conuocauit in coetu populum
 Hierosolymorum in diuino sacrario: & stans contra faciem templi, orabat & inuocabat
 deum, ut ei suum auxilium præberet & robur, quatenus hostibus præualeret, dum & is
 qui templum hoc ædificasset, id ipsum rogasset, ut ipse contra hostes dimicaret, & præsu-
 mentes contra eum manus inferre, cõprimeret: qui utiq; ob hoc uenirent, ut terram quam
 eis ipse præbuerat, molirètur auferre. Hæc autem orabat deus, simul & populus uniuersus
 cum uxoribus & filijs deo supplicabat. Quo facto, quidam Iazihel propheta progressus in me-
 dium coetum, clamauit ad populum, dicens & regi, quia deus eorum preces audisset, &
 contra hostes sine dubio dimicare permisisset: præcepitq; ut altero die electo exercitu, oc-
 currerent hostibus, eosq; inuenirent inter Hierosolymam & ascensum Gaddi, qui locus
 dicitur Culmen: & contra eos quidem non dimicaret, sed tantummodo starent, uiden-
 tes quomodo diuinitas eos expugnaret. Hæc uero dicente propheta, rex quidem & popu-
 lus in terra prostratus, deo gratias retulerunt. Leuitæ autem in organis solennibus ince-
 santer dicebant hymnos. Die siquidem facto, procedens rex in desertum, sub ciuitatem Te-
 chua, dixit ad populum, quia oporteret uerba prophetæ audiri, & ad illa quidem non cõ-
 tradicere, sed præponi debere sacerdotes cum tubis & Leuitas, ut hymnum dicentes, sic
 deo gratias agerent, quasi iam Hebræorum prouinciam ab hostibus liberasset. Placuit sen-
 tentia regis, & quæ præceperat, agebantur. Deus autem maximum terrorem & tumultum
 super Ammonitas imminisit, & cædentes inter se hostes suos, mutuis se uulneribus oc-
 ciderunt, ita ut ex tanta militia nullus penitus euasisset. Iosaphat autem respiciens in con-
 uallem ubi hostium erat exercitus, & uidens eam plenam corporibus mortuorum, læta-
 tus est in dei solatio, sic inopinabiliter & euidenter allato, ut non laborantibus illis, ipse p-
 se uictoriam contulisset, iussitq; ut exercitus hostium castra diriperet, & mortuos expoli-
 aret, diebusq; tribus exuentes eos, penè defecerunt: tanta erat multitudo utiq; perempto-
 rum. Quarta uero die omnis populus congregatus in quadam conualle, de uirtute & so-
 latis benedixit deum, pro qua re etiam locus ipse uocatus est cõualis benedictionis. Ex-
 inde uero ducens exercitum ad Hierosolymam rex, multis diebus ad hostias est conuer-
 sus & epulas. Igitur postquam hanc hostium eius uastationem alienigenæ gentes audie-
 bant, omnes ualde sunt territæ, deum eius auxiliatorem sic aperte uidentes. Iosaphat itaq;
 ex illo tempore cum magna gloria & iustitia, diuinæq; pietatis amore degebat. Fuit autem
 amicus Achab filio Israelitarum regi. Cum quo communione facta in constructione na-
 uium, ut ad Pontum nauigaret ad emporia Thraciarum, nequaquam nisum suum im-
 plere præualuit: naues enim præ magnitudine perierunt, & propterea naues ulterius nõ
 instruxit. Circa Iosaphat igitur hæc sunt gesta.

¶ De perfidia Ochozia, & zelo raptuq; Elie. Caput II.

Achab autem filius regnauit in Israel, in Samaria degens, malignus homo, & per *4. Regum. 1. De filio A-
 chab Ocho-
 zia rege ma-
 ligno.* omnia similis utrique parenti, & Ieroboam, qui prius iniquitatem fecerat, & popu-
 lum decipere inchoauerat. Quumq; iam in regno secundum haberet annum, rex Moabi-
 tæ rebellauit ei: & tributa quæ Achab eius patri reddebat, ministrare cessauit. Contigit
 autem ut Ochozias, quum descenderet de superioribus domus suæ, caderet: & quum langueret,

misit ad deum Accaron Muscam (hoc enim erat nomen illi deo) & cōsuluit de salute sua. Apparuitq; deus Eliæ propheta, præcipiens ut missis à rege nuncijs occurreret, eosq; requireret, si deum proprium Israelitarum populus non haberet, & ideo misisset rex eorum ad alienum deum, ut de salute consuleret. simul & ut faceret eos ad regem reuerti, eiq; dicerent, quia non euaderet hunc languorem. Elia vero dei faciente præcepta, audientes nuncijs, ad regem sunt continuo reuersi, admirantiq; reuersionis uelocitatem, & requirenti causam, dixerunt occurrisse sibi quendam hominem, & prohibuisse quidem eos ulterius procedere, reuertentes autem nos tibi dicere ex mandato Israelitarum dei mandauit, quod non possis ab hac ægritudine liberari. Rege uero præcipiente, ut ei hominem qui talia diceret, indicarent, dixerunt esse uirum hirsutum & pellicea zona circumdatum. Ille uero per hæc agnoscens Eliam esse quem nuncijs designabant, misit ad eum tribunum & quinquaginta armatos, ut eum adducerent. Tribunus autem qui missus fuerat, inueniens Eliam in montis uertice residentem, petebat ut descendens ueniret ad regem, quoniam ille iussisset: qui si nollet, duceretur inuitus. Cui Elias: Vt agnoscas, inquit, me prophetam uerum existere, descendens ignis de cælo, consumat & milites tuos & te. Et continuo ueniens ignis flamma, consumpsit & tribunum, & qui cum illo pariter erant. Hac perditione regi denunciata, nimis iratus, ad Eliam tribunum alium cum totidem misit armatis. Qui quum uenisset ad prophetam, credens se eum uiolenter adducere, si noluisset sponte uenire, orans iterum propheta, eum sicut priorem fecit igne consumi. Agnoscens hoc rex, etiam tertium destinauit. Ille uero quum esset sapiens & moribus ualde mitissimus, ueniens ad locum ubi erat Elias, nimis blande ei loquutus est, dicens quia inuitus regis iussioni parens, ad eum ueniret, & priores non uoluntarie, sed coacti necessitate uenissent: rogabatq; ut & illius & qui cum eo uenerant armatorum, haberet misericordiam, & descendens ueniret ad regem. Elias autem suscipiens mansuetudinem, & uerborum eius urbanitatem, descendens sequutus est eum. Quumq; uenisset ad regem, prophetauit ei, dicens hæc sibi indicasse deum, eo quod spreuisset eum, quasi non esset deus, & non uere de eius languore prædicere potuisset: misisset autem ad deum Accaron, ut consuleret qualis ei terminus languoris accideret: ob quam rem, inquit, cognosce te moriturum. Et ille siquidem paruo tempore transacto, sicut Elias prædixerat, defunctus est. Cui successit in regno frater Ioram, nam ille sine filio mortuus est. Hic uero Ioram par Achab fuit malignitate: regnauit autem annis duodecim, homo omni iniquitate circa deum & impietate plenus. Nam relinquens culturam dei sui, deos uenerabatur extraneos: erat enim & in alijs nimis acerbis & pessimus. Illo siquidem tempore Elias ab hominibus est ablati, & usq; ad hodiernum diem nullus finem eius agnouit. Discipulum uero, sicut prædiximus, reliquit Elisæum. De Elia tatum & Enoch, qui fuit ante diluuium, in libris sacris scriptis est, quia sublati sunt, quorum mortem nemo uidit.

Eliæ habitus

Inuasorum
Eliæ ultio.

Enoch &
Eliæ mortem
nemo uidit.

4. Regum. 3.
Bellum Ioræ
contra Moabitas.

De bello regum contra Moabitas, deq; mirabilibus Elisæi. Caput III.

Suscipiens itaq; regnū Ioram, contra regem Moabitarum. Misa mouit exercitū, qui, sicut prædiximus, ab eius fratre recesserat, dum patri eorum Achab tributa solueret, ouisq; cū lanis suis ducenta millia. Congregas uero Ioram suū exercitū, misit etiam ad Iosaphat, rogans eum, quū esset olim patris sui amicus, ut ei solatiū contra Ammonitas pugnaturus præberet, qui ab eius recessisse uidebant imperio. Tunc ille non solū se adiutorem esse cōpromisit, sed etiam regē Idumæorū, qui sub eo erat, cōpulsū, ut ei quoq; pugnaturus occurreret. Ioram aut talibus solatioꝝ pmissionibus à Iosaphat rege pceptis, sumpto exercitu, uenit in Hierosolymā, & clare nimis ab Hierosolymorū rege susceptus est: placuitq; eis ut iter ad hostes p desertū facerēt Idumææ, nō credētib; inimicis, quia exinde eis fieri potuisset inuasio. Tunc ergo tres reges ab Hierosolymis pperabant, hoc est, rex ipse Hierosolymorū, & Israelitarū, atq; Idumææ: & dū septē dies peragrassent iter, ad inopiā aquæ exercitus & iumenta uenerunt, quum duces eorum ignorantia itineris aberrassent. & oēs quidem erant in angustia constituti, præcipue tamen Ioram, qui nimia tristitia faciente, clamabat ad dominum: Quid mali facientes deduxisti tres reges, ut sine bello tradantur regi Moabitarum? Quem Iosaphat confortabat, quum esset iustus. Qui mittens in oēm exercitū, requirere cōepit, an quis in eis esset dei propheta, ut per eū uolūtate dei possent

cognoscere, & quid faciendum esset, audirent. Et dum quidam famulus Ioram dixisset, ut disset se illic Eliae discipulum Elisæum filium Saphat, tunc tres reges monente Iosaphat, ad eum pariter uenerunt. Dumq; ad prophetae castra uenissent (habebat enim habitaculum suum extra tabernacula constitutum) consulebant eum de futura militia, præcipue tamē Ioram. Cui quum diceret, ut illi molestus non esset, sed potius ad prophetas patris sui matrisq; properaret, quasi illi ueri essent, rogabat & supplicabat ut prophetaret, eosq; a periculo liberaret. Ille uero iurans per deum, quia ei non responderet, nisi propter Iosaphat sanctum & iustum, deducto ad medium quodam homine sciente psallere, diuinitus inspiratus, præcepit regibus, ut in torrente multos lacus effoderent, dicens: Neq; nube neque spiritu aliquo flante, neq; imbre diffuso uidebitis fluuiū aqua plenum, ita ut homines ac iumenta hubertatis poculo satientur, eritq; uobis non solum hoc à deo, sed etiam hostes superabitis, & urbes Moabitarum munitissimas capietis. & arbores quidem incidetis pomiferas, & uastabitis prouinciā, fontes autē fluuiosq; damnabitis. Hæc propheta dicente, altera die priusq; sol oriretur, torrens uehementer influxit. Contigerat autē, ut tribus diebus in Idumæa uehemens imber effunderetur, ita ut exercitus & iumenta abundantia nimia rigarent. Quumq; audissent Moabitæ, tres reges per desertum contra se uenientes, collecto exercitu, rex eorū iussit ut montana exercitus eius aggredere, ne latēter hostes prouinciā inuaderent. Et quum non esset Hebræorū à Moabitis procul exercitus, respicientes Moabitæ de ortu solis aquam in torrente sanguini similem, suspicati sunt eo quod se tres reges inuicem peremissent, & fluuius eorū sanguine redundasset. Quod dum arbitrati fuissent, petierūt à rege suo, ut eos ad spolia hostium destinaret. Et impetu facto, quasi ad diuitias præparatas, ad inimicorū castra uenerunt, & spe sua frustrati sunt. Nam circundantibus eos Israelitis, alij quidem eorū perempti, alij uero per uniuersam prouinciā sunt dispersi. Tres uero reges ingredientiē Moabitarū ciuitates, & eas subuerterunt, & agros eorum populati sunt, & uehementer exterminauerunt, replentes eos lapidibus torrentium, & arbores optimas absciderunt, & fontes aquarum pariter obstruxerunt, ac muros usq; ad fundamenta deposuerūt. Rex autem Moabitarum, dum persequutionem & oppressionem nimiam pateretur, & uideret ciuitatem capi posse, impetū fecit cum septingentis uiris, ut inter hostium castra quō posset effugeret, quod tñ implere nō potuit. Nam ad quendam locum ueniens ualde munitum, dum fugere non ualuisse, reuersus in ciuitatem, opus desperationis & crudelis necessitatis sic impleuit. Filium namq; seniore, qui erat ei successurus in regnum, eleuans super murum, ita ut à cunctis hostibus uideretur, deo immolauit holocaustum. Reges autem uidentes hoc factum eius necessitatis, ab urbe habuerunt misericordiam, & humana cōpassione oppressi, detentionē soluerunt, & singuli ad propria remearunt. Iosaphat autem reuersus ad Hierosolymam, in pace degebat: & quū paucotempore post illud prælium uixisset, defunctus est. Qui uixit quidem annis numero sexaginta, imperauit autem quinq; & uiginti, magnificamq; meruit in Hierosolymis habere sepulturam, similisq; fuit magnorum operum Dauid. Reliquit autem & filios multos, successorem uero habuit seniore filium Ioram. Is enim nomen habebat fratris matris suæ regis Israelitarum filij Achab. Veniens autem de regione Moabitarum rex Israelitarum in Samariam, habebat secum Elisæū sicut prophetam, cuius actus nolo narrare. Sunt enim ualde præcipui & historia digni, sicut ex libris sacris datur agnoscī. Ad hunc enim cum accessisset uxor Obed dispensatoris Achab, eiq; dixisset, quia non ignoraret, quoniam uir eius liberasset à morte prophetas, dum regis Achab uxor Iezabel requisiiuit ut eos occideret: & contracto debito, centū ex eis occulte pauiisset, & post uiri sui mortem à creditoribus urgeretur, atq; eius filij ad seruitium raperentur: ob quā causam rogabat, ut eius mariti miseretur operibus, & aliquod solatium in necessitate præberet. Qui dum requisisset, si quid haberet in domo, aliud nihil esse sibi respondit, nisi paruum uas olei. Tunc propheta præcepit, ut multa uasa uacua sibi met à uicinis accommodaret: & clausis ianuis domus suæ, ex illo oleo in oīa uasa diffunderet, qā deus ea cōstita impleret. Quod dum mulier fecisset, & eius filij unumquodq; uas obtulissent: dum completa fuissent omnia, & nullum uacuum remansisset, ueniens ad prophetam, nunciauit hoc ei. Ille uero consiliū dedit, ut oleū uēderet, & precii creditoribus daret, & ex ipso olei

Prophetia
Elisei.

Rex Moabitarum immolat filium.

Iosaphat defungitur, succedūq; Iorā.

4. Regum. 4

4. Regum. 5

precio quod remaneret, ad alimentum filiorum efficeret. Inter hæc autem misit Elifæus ad Ioram, admonens ut custodiret locum quendam, in quo esse Syrorum, uolentium eum occidere, dicebat insidias. Tunc rex ad uenationem præparatam nequaquam egressus est, obediens uerbo prophetæ. Adadus autem rex Syrorum, dum se uidisset fuisse deceptum, quasi aliquis hominum eius Ioram regi sua consilia prodidisset, indignatus ueluti proditor res secretorum regis occidere minabatur, quum utique hoc nulli alij nisi illis tantummodo credidisset. Et dum ei quidam præsentium dixisset, ne falsa opinione teneretur, nec crederet quoniam aliquis inimico eius consiliū prodidisset, sed Elifæum prophetam omnes regi factas insidias prodidisse: misit, requirens, in qua ciuitate Elifæus habitaret. Illi uero qui missi fuerant reuertentes, indicauerunt eum in Dotham urbe commorari. Tunc itaque Adher qui & Adadus, misit ad ciuitatem multum nimis exercitū, equestrium simul & curruum, ut caperent Elifæum. Qui tota nocte circumeuntes urbem, nihil egerunt. Die siquidem facto, cognoscens hoc prophetæ minister, quia hostes eum comprehendere niterentur, prophetæ quod agebatur, indicauit. Ille uero securus de auxilio dei, contemnebat hostes, ministrumque metuentem crebro, fidutiam habere præcepit, sperans quoniam ostenderet deus uirtutis suæ potentiaque præsentiam. Tunc deus prophetæ orationes exaudiens, multitudinem curruum & equorum & armatorum, Elifæum circumstantium, ut minister uideret, ostendit, ita ut ille remoto timore, illa uisione confortatus astaret. Post hæc autem Elifæus rogabat dominum, ut etiam hostium aspectus obcæcaret, & nebulam eis immitteret, per quam eum inspicere non ualerent. Quo facto, ueniens inter medios inimicos, requisitum quem quærerent. Illis autem prophetam se quærere respondentibus Elifæum, promisit eum se traditurum, si ad ciuitatem in qua esset ille, sequerentur. Qui præcedentem prophetam, deo scilicet eorum mentes obcæcante, cum festinatione sequebantur. Tunc Elifæus deducens eos in Samariam ad Ioram regem, præcepit ut clauderentur portæ, & regis exercitus circa Syros staret. Quo facto, rursus orauit dominum, ut hostium oculos aperiret, & caliginem ab eis auferret. Tunc repente ab illa cæcitate reuocati, inuenerunt se inter medios inimicos existere. Et obstupescens Syri, in nimia sunt angustia constituti, & qualis utique potuisset eis sic inopinabili & diuino opere prouenire. Tunc rege Ioram consulente prophetam, si eos iaculari præciperet, hoc quid fieri prohibuit Elifæus, dicens iniustum esse, qui lege bellica non capiuntur, occidi illos autem nihil mali fecisse in eius prouincia, sed nescientes ad eum uenisse uirtute diuina. Deditque consilium, ut & hospitalitatem eis præberet, & mensa eius sine læsione fruerentur. Ioram uero obediens prophetæ, dum conuiuia præbisset opulētissima Syris, dimisit eos ad proprium remeare regem.

Elifæus hostes ad Ioram regē deducit

De bello Syrorum contra Samariam, & mirabili uictoria de celo data precibus Elifæi. Caput IIII.

4. Regum. 6. Adadus bellum reparat aduersus Ioram.

Obsidio Samarie.

His uero redeuntibus, & quæ prouenerant indicantibus, admiratus Adher inopinabiliter aperte diuinitas, latenter iam noluit contra regem Israelitarum aliquid attentare, metuens Elifæum, palam uero pugnare disposuit, multitudine militiæ & exercitus sui magnitudine se credens hostibus præualere. Castra siquidem metatus est cum magna uirtute contra Iorā. qui credens non se sufficere ad resistendū Syris, semetipsum in Samaria clausit, de muro munitione cōfidens. Adher autem cogitans quia etsi non posset machinationibus cape ciuitatē, tamen inopia ciborum Samaritas obstringeret, ad ciuitatē accessit, & tanta fuit apud Ioram necessarium inopia, ut propter magnitudinē famis in Samaria, octoginta argenteis numismatis caput asini uenderetur, quinque argenteis numismatis sextarius fimi columbarum pro sale cōpararent Hebræi. Timebatque Ioram, ne propter famē ciuitas traderet inimicis, & muros quotidie circuibat atque custodes, ne quis ab eis intus occultaret, & actus ciuitatis hostibus indicaret. Quod dum faceret, quadam die clamante aliqua muliere: Domine miserere, putans eam aliquid cibi peturam, iratus maledixit ei, per dominum dicens, nec aream sibi esse, nec torcular, unde aliquid posset ei præbere. Quumque nihil horum illa se diceret postulare, nec pro cibo deprecari, sed ut eius causam dignaretur audire, iussit ut loqueretur, atque diceret quacunque uellet. Tunc illa fecisse se dixit cum altera muliere uicina & amica sua hanc pactionem, ut quoniam fames & inopia talis esset, interficerent

filios suos utræq; masculos, & diebus singulis comederēt eos. Et ego, inquit, meum occidi, & præterito die meum ambæ comedimus: hæc autem non uult hoc facere, sed pactum transcendit, & filium suum, ne comedatur, abscondit. Hæc quum audisset Ioram, uehementer afflictus est, & scissa ueste, crudeli uoce clamauit. Deinde iratus, Elifæum prophetā inærficere uoluit, quia non supplicaret deo, quum potuissent omnes hoc modo à malis præsentibus liberari: & repente misit, q; eius caput auferret. Ille siquidem ad necem prophetæ pergebat, Elifæum uero regis ira non latuit. Sedens autem in domo sua cum discipulis suis, indicauit eis, quia Ioram homicidæ filius, misisset qui caput eius auferret: sed uos, inquit, dum uenerit qui missus est, & intrauerit, obserantes ianuas claudite, eumq; paululum retinete. Sequuturus est namq; ueniens ad me rex, eo quod cum poenituerit sui præcepti. Tunc illi Elifæi dicta fecerunt. Ioram uero poenitentia ductus, ob iram suam circa prophetam, & metuens ne eum qui missus fuerat, occideret, festinauit ut necem prohiberet, & prophetam à morte reduceret: ueniensq; culpabat eum, cur à deo absolutionem malorum præsentium minime postularet, sed sic eos interire despiceret. Elifæus autem altera die ea hora qua uenerat rex ad eum, promisit multam cibor; copiam assuturam, ita ut uenderent in publico duo sata hordei siclo uno, & satum similæ duobus siclis. Hoc aut dictum, & Ioram, & qui cum eo erant, conuertit in gaudia. Prophetæ namq; non poterat discredere, propter rex; præcedentium ueritatē, inopiamq; illius diei atq; miseriam, spes iam futuræ abundantia leuigauit. Princeps autem tertiæ partis quæ regi amicus esset, supra quem tunc ipse rex incumbebat: Incredibile est, inquit, o propheta, quod dicis, & sicut impossibile est, ut de cataractis cæli hordeus pluatur deus aut similam, ita non pōt credi quod à te nunc dicitur, adimpleri. Ad quem propheta: hæc, inquit, uidebis hoc modo fieri, sed non gustabis ex eis. Quæ scilicet sicut ab Elifæo fuerant prædicta, completa sunt. Lex igit erat in Samaria, ut habentes lepram, & qui à tali passione mundi nō essent corpore, extra ciuitatem manerent. Quatuor ergo uiri propter hanc causam manentes ante portā, quæ nullus eis propter necessitatem famis aliquid afferret, & in ciuitatem ingredi propter legis mandata non possent, quibus uel si liceret ingredi, præ fame ibidē necarent: cogitarunt inter se dicentes, quia si illic manerent, ppter inopiam deperirent, & propterea tradere se hostibus magis eligerent, qui aut parcendo, aut necando famis eos necessitatibus liberarent. Hoc consilium inter se conferentes, nocte ad castra hostium deueniunt. Incipit enim deus iam terrere & conturbare Syros, & sonum curruum & armorum eis inferre, tanq; exercitus grandis super eos accederet, & paulatim tubar; fragor eor; auribus increpitar, q; ita repente tubati sunt, ut relinquentes castra ppria, concurrentes ad regē, dicerēt, quia Ioram rex Israelitar; cōducto solatio regis Aegyptior; & insular; super eos accederet, quibus uenientibus, sonum tubæ uenientis audirent. Hæc eis dicentibus, etiam Adher quæ ad aures eius sonus similis aduenisset, populo credidit: & cū multa turba atq; confusione relinquentes in castris equos atq; iumenta, innumerasq; diuitias, repente conuertuntur ad fugam. Leprosi autem qui discesserant à Samaria, ad castra Syror; ueniētes, & in eorum tabernaculis impletum silentium taciturnitatemq; reperientes, ingressi in unum tabernaculum, dum nullum prorsus inspicerent, comedentes atq; bibentes, portantesq; multas uestes & aurum, & extra castra celantes, deinde in aliud tabernaculum accedentes similiter, & exinde res sibi placitas sumentes, dum hoc quater fecissent, & nullus eos omnino uideret, arbitrati hostes abcessisse, culpabant semetipsos, cur Iorā regi & ciuib; hoc minime nunciassent. Tunc illi aduenientes ante ciuitatis murū, & custodibus clauantes, indicauerunt eis quæ de hostibus contigissent. illi aut hæc regis custodibus nunciauerunt, à quibus audiens hæc Ioram, uocauit amicos suos & principes, quibus ait, pro insidijs arte callida Syrorum discessisse regem, eo quod desperaret fame capi potuisse ciuitatem, ut quasi fugientibus illis, & egressis ad castrorum direptionem nobis, latenter irueret & interficeret, & ciuitatem pariter deuastarent. Vnde uos, inquit, moneo, ut custodiat is ciuitatem, & nusquam abire tentetis, hostes fugisse credentes. Tunc dicente quodā, optime quidem arbitratū à rege, & consilium dante, ut duo equites usq; ad Iordanē fluuium mitterentur, qui cūcta perquirerent, ut si illi quidē capti ab insidijs hostiū deperirēt, securitas exercitui fieret, ne cuncti aliquid simile sustinerent, percurrentes autē paucos annu

4. Regum. 7

Turbatio Syrorum à deo facta.

merarent cum his quos uastauerat fames. hoc dictum dum placuisset regi, exploratores misit. Qui euntes, castra quidem inuenerunt hostibus uacua, locum uero plentū cibis & armis, quæ reliquerant ut essent leues ad fugam. Hac autem dum rex audisset, ad direptionem castrorum misit exercitum. Qui nihil tulerunt uile nec paruum, sed aurum multum, pariter & argentum, gregesque multos iumentorum, frumentique & hordei multa millia, quantum nec in somno se uidere credebant. Quo pacto à malis pristinis liberati, maximam copiam habuerunt, ita ut emerentur duo sata hordei siclo uno, & satum similæ duobus siclis, secundum prophetiam hominis dei Elisei. Satum itaque fert modium unum & semia Italicum. Horum itaque bonorum solus ille princeps tertie partis, quem prædiximus, potitus non est. Nam constitutus à rege ut staret ad portam, quatenus turbam moderate ab egressu ciuitatis emitteret, ne alterutros comprimentes ad pericula peruenirent, quod alios pati prohibebat, ipse sustinuit, & hoc modo ne gustaret ex his quæ fuerant prophetata, defunctus est, Eliseo prædicente eius mortem, dum ea quæ de hubertate ciborum ille prophetauerat, solus iste non crediderat. Adher autem Syrorum rex dum uenisset in Damascum, & agnouisset quia diuinitas ei & eius exercitui timorem immisisset & fugam, & non inuasionem hostium fuisse factum, nimis afflictus, eo quod ita deum haberet iratum, corruit in languorem. Illo siquidem tempore dum propheta Eliseus uenisset in Damascum, cognoscens hoc Adher, fidelissimum seruulorum Asahel nomine misit, ut ei occurreret & dona portaret, præcipiens ab eo requiri, si agnitudo eius periculum posset euari. Asahel itaque cum quadraginta camelis quæque optima & preciosa in Damascena prouincia ex domo regia dona regia portabat: & ueniens ad Eliseum, & decenter salutans, amissum se à rege Adher ad eum ut dona portaret, & de eius languore consuleret, si posset euadere. Propheta uero Asaheli iussit, ut nihil ei mali nunciaret, dixit autem regem moriturum esse. Et famulus quidem hæc audiens, contristabatur. Eliseus autem flebat, & multas lachrymas effundebat, præuidens quæ mala populus passurus esset post mortem Adher. Dumque Asahel causam eius confusionis inquireret, desleo, inquit, Israelitarum populum, dolens in his malis quæ passurus est abs te. Interficies enim optimates eorum, & munitissimas ciuitates incendes, & paruulos lapidibus allisos crudeliter trucidabis, & mulieres habentes in utero saua morte dirumpes. Asahel uero dicente, Quæ mihi uirtus est, ut per me possint talia prouenire: ait deum sibi indicasse, quia esset regnaturus in Syria. Asahel itaque ueniens ad regem, illi quidem bona nunciauit. Altera uero die infuso laqueo uinciens eum, illum quidem strangulauit, ipse uero apicem regie potestatis obtinuit. Erat enim uir efficax, multaque Syrorum & populi Damascenorum deuotione florebat, ita ut hæcenus & ipse Adher & Asahel qui post eum regnauit, quasi dii colantur, propter beneficia & templorum ædificia, quibus Damascenorum exornauerant ciuitatem. Isti namque soli in pompa quotidie quasi pro honore regio deferuntur, & Syri de eorum antiquitate gloriantur, ignorantes quia sunt nouelli, & non habent isti reges ultra mille & centum annos. Ioram uero rex Israelitarum audiens Adher defunctum, à timore & formidine, quæ propter eum habebat, aliquo modo respirauit, & pacem gratanter excepit.

¶ De crudelitate Ioram regis Iudæ, & digna subsequente pœna. Caput V.

Igitur Ioram Hierosolymorum rex, qui & ipse quidem, sicut prædiximus, hoc nomen habebat, rerum potitus, mox ad necem fratrum suorum, & paternorum pariter amicorum & principum est conuersus, & malitiæ suæ hoc fecit initium, in quibus malis nil differens à regibus populi, qui ante eum iniquitatem fecerant, in solennitatibus Hebræorum & in religione diuina: docuit quoque uulgus & in alijs esse malum, & extraneos adorare deos per Gotholiam Achab filiam coniugem suam. Et deus quidem propter David regis permissionem, genus eius noluit exterminare. Ioram uero nihil prætermittebat, quo minus aliquid quotidie nouæ impietatis efficeret, & quod uastationem patriæ traditionis attenderet. Illo siquidem tempore ab eo recedentibus Idumæis, & primo quod interficerentibus regem, qui erat eius patri subiectus, & constitutibus quem ipsi uoluerant, Ioram cum equitibus suis & curribus noctanter in Idumæam uenit, & eos quidem qui uicini eius regno esse uidebantur, occidit. Longius autem non abiit, nihil tamen dum hoc fecisset, utilitatis exhibuit. Nam omnes ab eo recesserunt, simul & qui prouinciā Labennam habitabant.

Quid sit satum

4. Regum. 8.

* Damasceni

4. Regum. 8.

Athaliam uocant Biblia.

Idumæa à Ioram deficit.

Erat autem ita uesanus, ut etiam populum cogeret in excellentissimos mōtes ascendere, & deos alienos adorare. Cumq; hæc ageret, & omnino leges patrias à mente sua repelleret, delata est ab Elia propheta ad eum epistola, in qua pandebatur, magnam poenam eū fore passurum, quoniam patrum suorum non esset imitator, sed Israelitarum regum impietatem sequeretur: insuper cogeret tribum Iuda, & ciues Hierosolymitas relinquentes sanctam patrij dei culturam, ad idola conuenire, quæ Achab rex Israelitarū in suo regno fecisset, & quia fratres suos interemisset, & bonos uiros & iustos pariter occidisset, suppliciumq; quod pro his suscepturus esset, propheta in literis indicabat, id est, cladem populi & corruptionem uxorū regis & filiorum, & quia ipse quoq; moreret ægritudine longa nimis confectus, uisceribus propter nimietatem internæ corruptionis effusis, ita ut uideret suam calamitatem, nec posset ullatenus subueniri. Et hæc quidem epistola significabat Eliæ. Post breue siquidem tempus exercitus Arabum iuxta Aethiopiam habitantium, & alienigenarum, Ioram regnum aggressi sunt, & provinciam uastauerunt & regis domum, insuper & filios occiderunt pariter & uxores eius, unusq; solummodo filiorū eius nomine Ozias, hostes effugiens, derelictus est. Qui post hæc calamitatem prædictam à propheta languorem incurrēs, multo tempore fatigatus, diuinitate eius uisceribus immittente, miserabiliter superna indignatione defunctus est, cum uiscera sua diffusa uideret. Quem etiam populus mortuum multis contumelijs affecit: & ut reor, credentes ita mortuum ira fuisse diuina peremptum, nec exequijs regalibus eum fecere dignum, nec in paternis sepeliere monumentis, nec alium ei exhibuerunt honorem, sed uelut priuatū tumulto tradiderunt. Qui uixit annis quadraginta, regnauit octo, tradiditq; principatum eius Hierosolymorum populus filio eius Ozia.

Ioram moritur.

¶ De Hieu ab Eliseo unctio in regem, & de uindicta in impios.

Caput VI.

Igitur Ioram rex Israelitarum, post mortem Adher, sperans Ramatha ciuitatem se capere, & eam Syris auferre, cum magno apparatu castrametatus est super eos. In qua obsessione à quodam Syro non mortifere sagittatus, abiit in ciuitatem Iezraelem, ut uulnus suum positus in ea curaret, directo in Ramatha omni exercitu, simul & duce nomine Hieus, qui fuit filius Nameffi, ut post curam reuerteretur ad pugnam. Eliseus uero propheta unum discipulorum suorum dato ei oleo sancto, misit in Maratha, ut ungeret Hieum, eiq; diceret, quoniam eum regem diuinitas elegisset, cui & alia pariter indicaret, præcipiens ei, ut sub modo fugæ faceret iter, quatenus cunctos illic proficiscendo lateret. Qui dum uenisset in ciuitatem, Hieum quidem inuenit cum principibus militum residentem in medio, sicut ei prædixit Eliseus, & accedens ad eum, ait se quædam ei fore dicturum. Qui dum surrexisset, & in cubiculum securus eum fuisset, seorsum sumens eum iuuenis, oleo eius caput infudit, dicens eum unctum à deo regem, ad Achab generis peremptionem, & ad uindicandum sanguinem prophetarum, qui ab Iezabel nequiter fuisset effusus: ut domus eorum sicut Ieroboam Nabatheï, & Abisa propter impietatem propriam radicatus deperiret, & nullum semen de Achab genere remaneret. Et ille quidem cum dixisset hæc, de cubiculo protinus exiliuit, ne ab aliquo in exercitu uideretur. Hieus autem uenit ad locum unde surrexit, & cum alijs principibus residebat. Quibus requirētibz ut eis diceret, cur ad eum iuuenulus adueniret, insuper & uesanus eum dicentibus: recte, inquit, iudicastis, nam uerba uesana locutus est. Quibus festinantibus, ut ea audirent atque rogantibus, ait eum dixisse, quia ipse fuerit electus à deo rex. Hæc itaq; cum dixisset, unusquisq; exuens se quod habebat, uestes proprias ei substernebant, & mittentes tubas, Hieu regem esse clamabant. Ille uero exercitu cōgregato, pergebat ad Ioram in ciuitatem Iezraelē, in quam (sicut prædiximus) pro uulnere curādus abierat, quod ceperat cum obsideret Ramatha. Contigit autem, ut eo tempore Hierosolymitarum rex Ozias uenisset ad Ioram (erat enim filius sororis eius, sicut iam dudū diximus) ut uisitaret eum propter uulnus quod in obsessione acceperat. Hieus uero uolens subito super Ioram irruere, rogauit ut nullus militum discedens, regi Ioram quæ gesta fuerant nunciaret, dicens hanc esse maximam eorum circa se deuotionem, si eum regem hoc ordine demonstrarent. Illi uero in his quæ fuerant dicta, gratanter itinera conseruabant, ne quis latenter pergens, quod gestum fuerat indicaret. Et Hieus quidem sumptis electis equitibus, sedēs in curru

4. Reg. 9.

ibat in Iezrael. Cumq; proximus fuisset ciuitati, explorator quem rex constituerat Ioram, ut ad ciuitatem uenientes inspiceret, uidens cum multitudine Hieum uenientem, nunciauit Ioram regi uidere se equites uenientes. Ille uero repente aliquem mitti iussit equestris qui ei occurreret, & quis esset agnosceret. Qui dum uenisset ad Hieum, de exercitu requisit, dicens a rege se missum. At ille nihil de his respondens, requirentem sequi se iussit. Quod dum explorator uideret, indicauit Ioram, quia qui missus fuerat equestris, mixtus multitudini ueniret una cum eis. Iterum rege mittente etiam alium, hoc idem eum facere Hieus imperauit. Quod dum explorator Ioram indicasset, nouissime in curru ipse conscendens, cum Ozia Hierosolymorum rege in eius occursum egressus est. Hieus autem cum multa moderatione & disciplina agebat iter. Cumq; Ioram uenisset in agrum Nabuthi, requirebat si in exercitu recte omnia gererentur. Et cum ei Hieus amarissime malediceret, matremq; eius ueneficam ac meretricem clamaret, metuens eum rex, & nihil esse cogitare quod esset salubre credens, conuerso curru suo ut poterat fugiebat, dicens ad Oziam, quod insidijs & dolo fuisset captus. Hieus autem sagittam post eum emittens, cor ei⁹ suo iaculo penetrauit: & Ioram quidem repente cadens flexo poplite, animam dereliquit. Hieus autem continuo iussit Vadraco principi tertiae partis, ut corpus Ioram in agro proiceret Nabuthi, recordans prophetiam Eliae, quam patri eius qui fuit interfectior Nabuthi, praedixerat, quoniam & ipse & eius genus in ipso illius agro periret. Sic enim, cum sederet tunc post tergum currus Achab, audisse se propheta narrante dicebat, quod etiam secundum illius prouenit eloquium. Igitur cadente Ioram, metuens Ozias de sua salute, currum in aliam itineris partem diuertit, credens quod taliter effugeret Hieum. Ille uero persecutus est eum, & in quodam ascensu comprehensus, sagitta eadem emissa eum percussit. Qui derelicto curru, ascendens in equum, effugit Hieum in Mageddon, ibiq; curatus, post paucum uulneris illius tempus & ipse defunctus est, portatusq; in Hierosolymam, illic sepultus est, cum regnasset anno uno. Fuit enim malignus, & plus ualde, quam pater eius. Cum autem Hieus intrasset in Iezrael urbem, Iezabel ornata stans supra turrim, bonus, inquit, seruus qui occidit dominum suum. Ille uero respiciens ad eam, quae esset interrogauit, & descendentem ad se uenire praecipit. Nouissime uero eunuchis imperauit, ut eam de turri proicerent. Quae dum praecipitata fuisset, murum sanguine suo aspersit, & conculcata equorum pedibus, expirauit. His ita gestis, Hieus ingressus palatium cum suis amicis, & semetipsum reficiebat & illos conuiujs alijsq; rebus: praecipitq; famulis qui Iezabel peremerant, ut eam propter decus generis sepelirent, erat enim ex regibus. Sed nihil de eius corpore, quibus hoc imperatum fuerat, inuenerunt, nisi tantummodo summitates manuum & pedum, aliud uero corpus totum a canibus est absumptum. Haec audiens Hieus, Eliae prophetiam nimis obstupuit. Is enim in Iezrael praedixerat, hoc eam interitu fore perituram. Interea dum Achab filij septuaginta in Samaria nutrentur, misit Hieus duas epistolas, aliam quidem paedagogis eorum, aliam principibus Samaritanorum, dicens ut fortissimum filiorum Achab constituerent regem, cum & currus haberent multos & equos, & arma ad militiam, & ciuitates munitas: quod dum facerent, domino suo recompensarent. Haec autem scripsit, uolens Samaritanorum mentes agnoscere. Relegentes uero literas principes & paedagogi, timuerunt: & cogitantes quia nihil possent contra eum facere, qui magnis duobus praeualuerat imperijs, scripserunt profitentes se eum habere dominum, & facere quaecumq; praeciperet. Ille uero ad haec rescripsit, praecipiens ut si ei obedirent, filiorum Achab abscindentes capita ei destinarent. Tunc principes euocantes nutritores infantum, iusserunt ut occiderent eos, capita eorum abscinderent, & mitterent ad Hieum. Haec illi nihil resistentes egerunt, & componentes in quibusdam uasculis de uimine factis eorum capita destinarent. His autem allatis ad Hieum, cum amicis coenanti nuntiatum est, quod capita filiorum Achab uiderentur esse delata, qui iussit ante portam ex utraque parte ex eis capitibus aggeres fieri. Factoque die, ad ea uidenda processit, & inspiciens dicere coepit ad populum, quia ipse quidem contra dominum suum militasset, & eum peremisset, hos autem omnes non ipse pemerit, eosq; cognoscere deposebat de generatione Achab, quia omnia secundum prophetiam dei fuerant gesta, & domus eius sicut praedixerat Elias deperisset. Cumq; necasset eos qui apud Iezraelitas ex Achab genere sunt inuenti, cum equis ad Samariam

Hieus Ioram sagitta occidit

Iezabel de turri praecipitata, a canibus deuorata.

De septuaginta filiis Achab iussu Hieus interfectis.

niam properabat: per iter autem inueniens aliquos Ozia Hierosolymitarum regis, inter rogauit eos quò properarent. Illis uero dicentibus, quia uenirent ut Ioram salutarent, & regem suum Oziam, nescientibus quod ab eo ambo occisi fuissent, Hieus eos comprehensos occidi præcepit. Erant autem numero quadraginta & duo. Post hæc autem occurrit ei uir quidam bonus & iustus, nomine Ionadab, olim amicus eius. Qui cum salutasset eum, coepit laudare, eo quod omnia cum dei uoluntate fecisset, & Achab genus exterminasset. Hieus autem rogabat ut ascendens in currum, in Samariam cum eo ueniret, ei se demonstraturum dicens, quia nulli parceret malignantium, sed & falsos prophetas, & falsos sacerdotes, & suadentes plebi, ut magni quidem dei religionem desererent, & extra neos adorarent, ipse puniret, cum esset utique optima nimis hæc inspectio atque gratissima, ut bonus & iustus uir uideret malos tormentis affligi. His consentiens Ionadab, ascendens in currum, uenit pariter in Samariam. Hieus autem requirens omnes cognatos Achab, interfecit. Volens autem nullum de falsis prophetis, neque de sacerdotibus idolorum Achab supplicium declinare, deceptione quadam & dolo comprehendit uniuersos. Congregato siquidem populo, dixit uelle se duplices deos introductos, quos Achab colebat, adorare: rogans ut eorum sacerdotes & prophetae & serui pariter aduenirent, quatenus copiosa sacrificia, & præcipuas dijs Achab hostias immolaret, & esset morte multandus sacerdos, qui tunc non foret inuentus. Deus autem Achab Baal appellabatur. Constituens itaque diem, quo uellet sacrificia celebrare, misit in omnem Israelitarum prouinciā nuncios, dicens ut ad illum Baal sacerdotes adducerent. Quibus pariter congregatis, iussit Hieus pontifici ut daret omnibus uestes: eisque sumentibus, ingressus in domum cum amico suo Ionadab, præcepit ut cum diligētia quæreretur, ne quis inter eos alienigena aut peregrinus inueniretur, cum nollet sacerdotibus idolorum alios interesse fidelium. Illis uero dicentibus nullum interesse peregrinum, & sacrificia inchoantibus celebrare, constituit à foris octoginta numero uiros armatos, quos nouerat fidelissimos, iussitque eis ut falsos prophetas occiderent, & ipsi in paterna solennitate permanerent, quam multo tempore iam destruxissent; & simul interminatus est, ut si qui effugerent, pro illis animas eorum auferret. Illi uero & omnes uiros interemerunt, & domum Baal igne concremauerunt, & hoc modo à peregrinis solennitatibus Samariam liberauerunt. Hic itaque Baal Tyrionum fuit deus. Achab autem uolens parere socero Ithobal, qui rex Tyrionum tunc erat & Sidonis, templum ei fecit in Samaria, sacerdotesque constituit, & omni eum cultura religionis honorauit. Cum hic igitur deus fuisset exterminatus, aureas tamen uitulas Israelitas Hieus adorare permisit. Hæc autem dum fecisset, & pro impiorum castigationibus cogitasset, deus ei per prophetam prædixit, quod in quatuor generationes super Israel essent eius filij regnaturi. Igitur circa Hieu talia gerebantur.

Hieus occidit sacerdotes Baal.
Baal Tyrionum deus.

¶ De Gotholia regina dignissimo interitu, & Ioas regis institutione per Ioiadam sacerdotem.

Caput VII.

Gotholia uero Achab filia, audiens Ioram fratris sui & Ozia filij mortem, & totius generis regum unam perdicionem, studuit ut nullum de domo David relinqueret, sed omne genus eius exterminaret, ut nullus ex eis ad regnum ulterius perueniret, & hoc quidem sicut potuit, fecit. euasit autem unus filius Ozia, mortem hoc modo diffugiens. Ozias rex ex uno patre habuit sororem nomine Iosabeth, cui copulatus erat pontifex Ioiada. Hæc ingressa regiam domum, ubi erant interfecti filij regum, Ioas nomine infantulum anniculum celatum inueniens cum nutrice, & portans in cubiculum clausit, & latenter aluit ipsa & uir eius Ioiada in templo septem annis, quibus in Hierosolymis super duas tribus Gotholia regnauit. Septimo uero anno Ioiada hunc sermonem pandit quinque uiris centurionibus, eisque suauiter, ut ei consentirent contra ea quæ à Gotholia fuerant perpetrata, & regnum infanti contraderent, perceptoque ab eis iureiurando, quo securitas talia gerentibus præpararetur, prodidit eis quæ gerenda forent atque complenda. Tunc uiri quibus sacerdos Ioiada suum consilium commiserat, circumeuntes omnem prouinciā, sacerdotes atque Leuitas congregantes ex ea, simul & principes tribuum, omnes Hierosolymis ad pontificem adduxerunt. Qui mox fidem ab eis cum iureiurando petiit, ut quod ab eo cognoscerent, cum taciurnitate seruarent, donec uisus eius intentionis potuisset im-

4-Reg. II.

pleri. Quibus iurantibus securus effectus, deducens eum quem de genere David nutrierat, inquit, uobis ex illa domo rex erit, quam nostis deum prophetasse super nos omni tempore regnaturam. Moneo siquidem ut tertiam partem uestrum eum custodire faciat in templo: quartam uero in omnibus templi ianuis statuatis, reliqua uero pars teneat portam quæ ducit ad tecta regalia, alia uero inermis multitudo consistat in templo: nullumque armatum permittatis intrare, nisi tantummodo sacerdotes. Eis quoque præcepit, ut pars aliqua sacerdotum & Leuitarum circa ipsum regem consisteret, eum euaginati gladijs circumdantes: ut si quis armatus in templum intrare præsumeret, repente perimeretur, & nihil metuentes regis tutamen fortiter custodirent. Illi uero consilio pontificis obediens, suam uoluntatē opere declarauit. Interea Ioadas aperiens armamentarium quod erat in templo à David constitutum, diuisit centurionibus & sacerdotibus pariter & Leuitis arma quæcunque illic inuenit, lanceas & pharetras, & quodcunque aliud apprehendit genus armorum: & armatos circa templum statuit, ut manu sua totum constipare uideretur ingressum, & quasi murum habita testudine molirentur. præcipientesque in medio puerum, ei regium diadema imposuerunt: & ungens eum Ioadas, regem solenniter ordinauit. Populus itaque gaudens clamauit: Viuat rex. Porro Gotholia tumultum & laudes inopinabiles repente cognoscens, uehemēter perturbata, cum suo exercitu de regalibus exiliuit. Ee cum uenisset ad templum, sacerdotes quidem eam protinus exceperunt, armatos uero qui sequebantur introire prohibuerunt. Erant enim à pontifice præpositi, sicut dictum est, ut templi aditus obseruarent. Tunc itaque Gotholia uidens puerum statim super tribunal regium, ei que diadema regale suppositum, scissa ueste sua, uehementer exclamans, iussit occidi qui ei fecerant insidias, & principatum auferre tentauerant. Ioadas uero euocans centuriones, iussit ut educentes Gotholiam in conuallem cedron, eam ibi perimerent, ne templum illic uiolarent, ueneficam in eo occidentes: unā præcipiens, ut si qui ei ferre uellet auxilia, pari sorte perimeretur. Tunc quidam cui fuerat eius iniuncta peremptio, sumens Gotholiam, deduxit eam ad portam mularum regis, & illic eam interfecit. Cum uero hæc circa Gotholiam fuissent gesta, conuocans populum & armatos Ioadas in templo, consurauit omnes ut regi fauerent, & eius saluti prospicerent, quando in deuotione regia deum potius honorarent: & ne transcenderent Moyses leges, eos iusiurandum quoque compulsi exhibere. Post hæc concurrentes ad domum Baal, quam Gotholia & Ioram uir eius instruxerat ad iniuriam paterni dei & honorem Achab, eam funditus euerterunt, & sacerdotes eius Mathan nomine pereemerunt: diligentiam uero atque templi custodiam sacerdotes & Leuitas Ioadas habere permisit, & secundum regis David præceptum, iussit eos secundo in die holocausta & sacrificia solenniter immolare, ut secundum legem incensum offerrent. Fecit autem & quosdam Leuitarum portarios ad templi munimen, ne illic sordidum aliquid latenter intraret. Hæc itaque uniuerſa disponens cum centurionibus & principibus & omni populo, sumens puerum de templo Ioadas, eum cum uniuerſis ad regalia usque perduxit. Quo in folio regio residente, cunctus populus cum fauore solenni exclamauit: & ad epulas conuersi simul, festiuitatem multis diebus egerunt. Ciuitas ergo quicquam habebat, Gotholia de rebus humanis ablata. Ioadas itaque adeptus regnum, erat annorum septem, cuius mater erat nomine Sabia ex regione Bersabee, multamque habuit custodiam legis, & culturam diuinæ religionis exhibuit omni tempore quo uixit Ioadas. Aetate uero congrua duxit uxores duas, dante sibi pontifice, ex quibus masculi ei & foeminae nate sunt. Igitur de rege Ioadas, & quemadmodum insidias Gotholiam effugerit, regnumque pceperit, hæc indicasse sufficiat.

¶ De reſtauratione templi per Ioadas regem, & præuicatione eiusdem, sequēte & poena mortis, successoreque filio Amasia.

Caput VIII.

4-Reg. 14.

A Sahel autem Syrorum rex, dum pugnaret contra Israelitas, & contra regem eorum Hieu, uastauit prouinciam trans Iordanem, quæ erat ad orientem tribus Ruben, & Gad & Manasse & Galaad, & Bathaneam, percurrens ubique, & cuncta diripiens, & uim resistentibus inferens uniuerſis. In quo potuit quidem ulcisci Hieu, dum cunctam prouinciam deuastaret: sed circa diuinitatem superbus & contemptor existens, & legitima sancta despiciens, mortuus est, cum regnasset super Israelitas annis septem & uiginti. Sepultus est autem in Samaria, successorē principatus Iochazan filius derelinquens. Regem uero

Hierosolymorum loas quoddam desiderium apprehendit, ut templum innouaret dei. Quadam ergo die euocas pontificem ioiadam, iussit ut in omnem mitteret regionem, & Levitas & sacerdotes exigeret pro uniuscuiusque capite dimidium siclum argenti ad fabricam & renouationem templi, quod a Ioram, Gotholia, & eorum filijs uidebatur esse destructum. Pontifex equidem hoc non fecit, sciens quia nullus conferret argentum. Tertio uero & uicesimo anno regni sui loas euocans ad se ioiadam ipsum & Levitas, & quasi inobedientes sui praecepti culpans, iussit ut pro hac re in futuro anno pro renouatione templi prospicerent. Quo facto, consilio pontifex usus est pro congregatione pecuniarum, quod *A loas primo fit reparatio templi.* populus libenter habuit, & gratanter impleuit. Fecit namque ligneam arcam, & undique muniens eam, unum ei foramen aperuit: quam ponens in templo iuxta sacrarium, iussit singulis ut quantum uellent in eam mitterent per foramen pro templi reparatione. Ad hoc itaque opus omnis populus libenter accessit: & multum argenti, multumque auri largitus est. Quo facto, euacuantes arcam rege praesente scriba simul & sacerdos gazophylaciorum, dinumerantes quod fuerat congregatum, deinde eandem arcam in ipso loco reposerunt, & hoc diebus singulis faciebant. Cumque populus quod ei uisum fuerat obtulisset, miserunt pontifex ioiadas & rex loas, ut caesores lapidum instructoresque conducerent, & ligna maxima de optima sylua deponerent. Templo siquidem reparato, aurum quod remanserat, & argentum non paruum, ad pateras & uini fusoria, coopercula & uasa reliqua deportarunt: sacrificijsque quotidie adolentes altare debebant. Et haec quidem tempore quo ad uixit ioiadas, competenti studio gerebantur. Cum uero is mortuus fuisset, qui uixerat annis centum & triginta, iustus & per omnia uenerandus, & sepultus fuisset in Hierosolymis in regijs monumentis, quoniam generis Dauid repararat imperium, rex loas curam perdidit diuinae religionis, cum quo etiam primates plebis pariter uitiati sunt, ut circa solennitates & legitima iura delinquerent. Deus autem dure ferens transgressionem regis & aliorum, misit prophetas qui contestarentur eos, ut ab huiusmodi gestorum malignitate recederent. Illi uero in tali malorum more & desiderio permanserunt, ut nec alios quante se propter legitimorum iniurias fuerant castigati, neque prophetas qui praedicebant ut poenitentiam agerent, & conuerterentur ab iniquitate, respicerent. Nam & Zachariam *Zacharias* filium pontificis ioiadae, lapidibus in templo rex iussit occidi, beneficiorum patris ei ob *ioiadae lapidatus.* litus. Quem cum deus prophetam constituisset, stans in media multitudine, suadebat eis si datur. mul & regi, ut iustitiam facerent: & quod magna supplicia susciperent, si nollent dei praecptionibus obedire. Qui tamen dum moretur, suarum passionum testem deum & iudicem proclamauit, quia pro bono consilio, & pro his quae pater eius praestiterat regi loas, ille amare & uiolenter occumberet. Rex autem loas non post multa temporis spatia, iustissimas poenas horum, in quibus praeuaticatus est, exoluit. Veniente namque Asahel Syro *loas.* rum rege in eius provinciam, & Geth deuastante atque depopulante, cum esset iam ad Hierosolymam deducturus exercitum, metuens loas obsessionem, euacuatis omnibus dei thesauris atque regalibus & ministerijs templi, misit Syrorum regi, his redimens eum, ne ciuitas pateretur obsessionem, aut periculum rerum omnium sustineret. Cui dum satisfactum fuisset ingenti multitudine pecuniarum, nequaquam ad Hierosolymam castrametatus est. loas tamen cum pessimum languorem incurrisset, instantes amici qui mortem *loas occidit, succedente filio Amasia* Zachariae ioiadae filij defendebant, eique insidias facientes, interemerunt eum. & sepultus est quidem in Hierosolymis, non autem in monumentis patrum, quia fuerat diuinae religionis inimicus. Vixit autem annos quidem septem & quadraginta, in eius autem imperium successit filius eius Amasias. Vigesimo autem primo anno regni loas, Israelitarum principatu potitus est ioachas filius Hieu in Samaria, quem & habuit annis septem & decem, per *ioachas filius Hieu, rex Israel.* is quidem sui nec ipse imitator existens: impie uero gerens, sicut & primi reges qui deum spreuisse uidebantur. Hunc autem humiliauit Asahel, & cum extenta potestate contriuit, *Asahel.* dum aduersus eum castra mouisset. Nam & ciuitates ei plurimas & maximas abstulit, & eius milites trucidauit. Hac itaque passus est Israelitarum populus secundum Elisaei prophetiam, quando Asahel, qui occidit dominum suum, regnaturum esse praedixerat super Syros & Damascenos. Cumque ioachas in his anxietatibus teneretur, ad preces dei supplicationesque confugit: rogans ut eum de Asahel manibus liberaret, nec pateretur ut sub illius

ditione uiueret. Deus autem poenitentiam pro uirtute suscipiens, & corrigere magis quam perdere hominem huiusmodi uolens, concessit ei quatenus belli pericula declinaret. Pace itaque potita, prouincia rursus ad statum pristinum copiarumq; reuersa est. Post mortem uero Ioachas, filius eius Ioas suscepit regnum. Cum septem iam & triginta annos haberet in regno Ioas super tribum Iuda, tenuit principatum iste Ioas in Samaria super populum Israel. Nam & ipse idem habebat nomen, quod Hierosolymorum rex: tenuitq; regnum annis sedecium: fuitq; bonus, & in nullo paternæ naturæ consimilis. Illo siquidem tempore Elisæus propheta cum iam in senectute consisteret, & ægritudinem incurrisset, uenit Israelitarum rex uisitare eum. Et dum eum in nouissimis inuenisset, flere coepit eo uidente & ingemiscere, patremq; & scutum sui regni uocare: præter eum se dicens nunquam contra hostes armis egisse, sed illius prophetia sine dimicatione uicisse: qui dum à uita discederet, Hebræos Syris, & alijs inimicis captiuandos relinqueret. Quapropter nec ipsam uitam securam ulterius fore dicebat: sed gratum sibi esse, ut cum eo à præsentī luce recederet. Hæc dicente atq; gemente rege, Elisæus consolabatur eum, iussitq; ut allatum sibi met arcum extenderet. Qui cum præparasset arcum, contingens manus eius propheta, iussit ut sagittaret. Cumq; tres sagittas dimisisset atq; cessasset, ait: Si plures dimisisses, eradicares Syrorum regnum. Quia uero in tribus solummodo quæ uisisti, toties congressus Syris pugnando præualebis, ut regionem quam abstulerunt à patre tuo, rursus obtineas. Et rex quidem dum hæc audisset, abscessit. Post non multum uero tempus & propheta defunctus est, uir iustitia famosissimus, & ualde præclarus. Miraculum namq; & inopinabilia opera per suas prophetias ostendit, & apud Hebræos memoriam claram & magnificam sepulturam habere promeruit, & qualem uiro ita religioso decebat impendi. Illo siquidem tempore contigit, ut quidam latrones in Elisæi sepulchrum mortuum, quem ipsi uidebantur interfecisse, proicerent: cuius cadauer dum eius fuisset corpori sociatum, continuo suscitatum est. Et de Elisæo quidem propheta, & quæcumq; prædixit, & quomodo post mortem uirtutem diuinam habuit, hæc declarata sufficiant. Defuncto itaque rege Syrorum Asahel, ad filium eius Addan imperium peruenit: contra quem Ioas Israelitarum rex dimicans, & tribus congressionibus eum uincens, omnem prouinciā ab eo detraxit, & quoscunq; uicos & ciuitates pater eius Asahel de Israelitarum regno subtraxerat, liberauit. Hoc itaque secundum prophetiam Elisæi prouenit. Cumq; contigisset ut etiam Ioas moreretur, ille quidem sepultus est in Samaria, regni uero suo filio Gessaban nomine dereliquit.

De bello Amasie contra inimicos, & insolentia subsequente. Caput IX.

4. Reg. 14

Anno secundo Ioas regis Israelitarum, regnauit super tribum Iuda in Hierosolymis Amasias, cuius mater erat nomine Ioas, genere ciuis, & iustitiæ prouisione laudabilis. qui cum iuuenis esset, ueniens ad regnum, cogitauit ut inimicos, qui patrem eius occiderant, puniret: & comprehensos omnes occidit. Filijs autem eorum pepercit, sequens Moyses leges, qui sancit non propter peccata parentum filios occidendos. Deinde eligens exercitum de tribu Iuda & Benjamin, qui in flore iuuentutis & circa uiginti annos existerent, & congregans quasi trecenta millia, constituit super eos centuriones: mittensq; ad regem Israelitarum, conduxit centum argenti talentis centum millia armatorum. Deliberauerat enim ut Amalechitarum gentibus & Idumæis & Gabaonitis inferret bellum. Cumq; præpararetur ad præliū, & iam uideretur positus in procinctu, suauit ei propheta ut dimitteret Israelitarum exercitum, quia esset impius, & deus eum uinci prædiceret, utq; suorum solummodo solatijs uteretur, & hostibus præualeret cum paucis contra eos pugnando, uolente deo. Cumq; grauiter hoc ferret rex, eo quod mercedes Israelitis iam præbuisset ingētes, monebat propheta, ut ageret quod deo placeret, cum possent pecuniæ ex ipsius muneribus abundare. Et illos quidem dimisit, cedens etiam quas dederat rex mercedes: ipse uero cum suo exercitu ad prædictas gentes accessit. Et prælio gesto uincens, decem quidem millia occidit, & totidem uiuos cepit: eosq; deducens ad magnam petram quæ est in Arabia constituta, ex ea præcipitauit. Prædam autem & diuitias ex his gentibus abstulit infinitas. Dum itaque in his Amasias consisteret, Israelitæ, quos cum mercede data remiserat, indignati, & credentes iniuriam, quia quasi pro uituperatione fuissent ab eo remissi, eius regni terras aggressi sunt, & usque Beththoram procedentes, diripere

In sepulchro
Elisæi mor-
tuus reuiu-
iscit.

Israelitæ con-
ducti, condu-
ctori Amasie
bellum indi-
cunt.

prouinciā, & multa quidem abstulere fumenta, & tria millia hominum occiderunt. Amasias autem uictoria ex his quæ gesta fuerant elatus, deum quidem qui ei horum omnium autor extiterat, cepit spernere: ac deos illos, quos de Amalechitarum prouincia uenerat adorare. Tunc accedens ad eum propheta, mirari se dixit, cum eos deos rex arbitratetur adorandos, qui suos & a quibus honorabantur non possent adiuuare, nec ab huius manibus liberaissent, sed multos pereuntes cōtemplissent, & ipsi quoque in Hierosolymam ad instar hostium captiuorum uincti deducti fuissent. Hæc itaque regi mouerunt iram, et præcepit debere reijci prophetam, interminatus se eum puniturum, si amplius loqueretur. Et propheta quidem tacere se dixit, prædicens non esse præbiturum deum ea, quæ rex facere moliretur.

Amasias gloria elatus, idola ueneratur.

¶ De Amasia contra Ioas bellante deuicto.

Caput X.

Amasias autem dum se abstinere non posset in rebus felicibus constitutus, quas à deo perceperat, eiq; faciebat iniurias, scripsit ad regem Israelitarum Ioas, ut ei obaudiret & ipse & populus uniuersus, sicut prius obaudiebant parentibus eius Dauid & Salomone. Qui si parere nollent, sciret quia bello terminum causa perciperet. Cui Ioas rescripsit Rex Ioas regi Amasie: Erat in Libano monte cypressus omnino procera, & puluis exinde misit ad cypressum, petens filiam eius ut filio suo daret uxorem. Et dum hæc ageret, bestia quædam transiens, puluerem conculcauit. Hoc ergo tibi erit exempli, ut maiora non appetas: nec quoniam Amalechitas uicisti, in hoc exultans, tibi tuoque regno uidearis inferre pericula. Hæc autem relegens Amasias, ad bellum potius incitatus est: deo ut arbitrator ad hoc impellente, ut pro his quæ fuerant ab eo commissæ, pœnas exolueret. Cumque produxisset exercitum contra Ioas, effectusque iam prælium commissurus, milites Amasie repentinus terror & stupor inuasit, qualem non propicius deus immittit: & antequam uenirent ad manns, in fugam animi pauore conuersi sunt. Illis ergo terrore dispersis, cōtiguit ut Amasias desolatus ab hostibus caperetur: eiq; Ioas mortem interminatus est, ni Hierosolymitis suaderet, ut aperientes portas, eum cum exercitu in ciuitatem susciperent. Et Amasias quidem mortis terrore compulsus, suscipere fecit hostem. Qui destruens partem muri quasi quadringentorum cubitorum, cum curru ingressus est Hierosolymam, Amasiam captiuum ducens: & dominus hoc modo Hierosolymitanæ ciuitatis effectus, & dei thesaurum abstulit, & aurum argentumque, quod in Amasie regalibus inuentum est, exhaulsit: & ita eum à captiuitate resoluens, regressus est ad Samariam. Hæc itaque gesta sunt circa Hierosolymitas anno quarto & decimo regis Amasie. Qui post hæc passus insidias amicorum, fugit quidem in ciuitatem Lachis: interfectus est autem ab eis, mittentibusque eum illic interimerent. Cuius corpus referentes in Hierosolymam, regaliter tumulauerunt. Igitur Amasias hoc modo finiuit uitam propter superbiam & contemptum, quem habuit circa deum: qui uixit annos quidē quinquagintaquatuor, regnauit autem uiginti nouem. Huic successit filius suus nomine Ozias.

Amasias occiditur.

Succedit Ozias.

¶ De Ieroboam rege, propheta Ionas, & Ozia sacrificante punito.

Caput XI.

Anno autē quintodecimo regni Amasie, regnauit in Israel filius Ioas Ieroboam in Samaria annis quadraginta. Hic autem rex circa deum quidem iniuriolosus, & iniquus extitit uehementer idola colendo, & multa incongrua & opera extranea faciendo, populo uero Israelitarum multorum bonorum fuit occasio. Huic quidem Ionas prophetauit, quia oportet esse Syros uincere dimicando, & regnum proprium dilatare, in partibus quidē aquilonis usque ad Hemathi ciuitatem, à meridie uero usque ad Asphaliten paludem. Antiquitus enim termini Chananæ isti fuerunt, sicut princeps Iesus ea loca determinauit. Igitur Ieroboam castrametatus contra Syros, omnem eorum prouinciā (sicut Ionas prophetauerat) deuastauit. Nec cessarium uero iudicaui integritatem regis contradere, studens quæcumque & de isto propheta in sacris libris inueni scripta, omnia declarare. Hic enim iussus à deo ut iret ad Ninium regnum, & ibidem predicaret, quia esset amissura ciuitas principatus: metuens non perrexit, sed fugit deum in Ioppe: & inuenta naue ingressus in Tarsum ciuitatem Ciliciæ nauigabat. Cumque tempestas immineret asperissima, & nauis submersiois picula sustineret, nauæ quidē & gubernator, & ipse nauclerus fundebat orationes, quatenus periculum mortis euaderet. Ionas autem operiens semetipsum iacebat, & nihil enitebatur horum quæ alios uidebat efficere. Cumque

4. Reg. 14.

Ionas.

Historia Ionæ propheta

Naufragiū
Ione prophetae.

Ione. 2. 3

4. Reg. 14.
4. Reg. 15.

Ozia studiū.

Presumptio
Ozia regis.

tempeſtas potius augeretur, & uiolentius uentorum nimietate mare amoliret in cun-
hum, cogitantes ſimul quia aliquis nauigantium huius tempeſtatis autor exiſteret, conſul-
tuerunt ut quicumq; iſ eſſet, ſorte proderet. Quibus hoc facientibus, ſors cecidit in ppheta-
tam. Interrogantibus autem illis unde eſſet aut quid ageret, genere ſe quidem dixit He-
braum, prophetam uero ſummi dei: eiſq; ſuaſit, ut ſi uellent præſens periculum declina-
re, cum in pelagus proiicerent, qui tempeſtatis eorum autor extiterat. Et illi quidem non
hoc prius facere præſumpſerunt, impiū iudicātes, ſi peregrinum hominem & qui eiſ
ſuam commiſerat ſalutem, ad hæc mala compellerent, cum utiq; nondum nauis ſubmer-
ſio proueniſſet; à propheta uero poſt hæc compulſi, & timore ſuæ ſalutis aſtricti, cum in
pelagus proiecerunt: & tempeſtas quidem remota eſt. Ille uero ſermo eſt, quia à coepto de-
uoratus, poſt tres dies totidemq; noctes in Euxino ponto uiuus euomitus eſt, in nulla par-
te corporis maculatus: qui ſupplicans deo, ut ei ueniam concederet pro delicto, ad Nini-
uen profeſtus eſt ciuitatem: & ſtans in medio, prædicauit quia poſt breuiſſimum tēpus
Aſiæ perderent principatum. Hæc ergo indicans eiſ, eſt reuerſus. Hanc ergo narrationem
explicui, ſicut ſcriptam inueni. Igitur Ieroboam rex cum omni felicitate uitam degens, &
regnans annis quadraginta, deſunctus eſt & ſepultus in Samaria: cui ſucceſſit in regnum
eiſ filius Zacharias. Eodē uero modo & Ozias Amaſiæ filius, quarto iam & decimo an-
no regni Ieroboam duabus tribubus in Hieroſolymis imperauit: cuius mater fuit Ache-
lomas nomine, genere uero ciuis. Erat autem hic bonus & naturaliter iuſtus atq; magnæ
nimus, & ad rerum prouidentiā nimis induſtrius. Caſtrametatus cōtra Palæſtinos, eoſq;
bello deuincens, ciuitates eorum cepit Geth & Iamniā, ſed & muros earum deſtruxit.
Poſt hanc uero militiam aggreſſus eſt Arabes uicinos Aegyptiſ: & ædificans ciuitatē cir-
ca mare rubrum, conſtituit in ea cuſtodias. Deinde Ammonitas ſubdens, & tributa eiſ im-
ponēs, & omnia uſq; ad terminos Aegyptiorum ſuæ ditioni ſubijciens, coepit de cætero
Hieroſolymitarum curam habere. Nam quicumq; muri fuerant longo tempore aut re-
gum priorum deſidia iam deſtructi, eos ruriſus ædificauit & reparauit: necnon & quosceſſ-
que deſtruxerat Iſraelitarum rex, qm̄ patrem eiſ Amaſiam captiuum tenens, ingreſſus fu-
erat ciuitatem. Aedificauit autem & turres multas, ſingulis quibuſq; centum & quinquæ-
ginta cubitos habentibus. Fecit & in deſertis locis magnas ualde munitiones, multos aquæ
ductus inſtituens. Habebat autē iumentorum & aliorum animalium innumeram multē
rudinem, qm̄ & prouincia fertilis erat ad paſcua: eratq; p̄cipue terræ cultor, & curam ha-
bebat circa plantationes, & ſemina fructuum diuerſorum. Exercitū uero circa ſe habuit
electorum trecenta & ſeptuaginta millia uiroꝝ, quorū duces & tribuni & millenarij erāt
ualde fortiffimi, & qui ſuo robore non poſſent ferri numero duo millia. Conſtituit autem
per cohortes totum exercitū, & omnes armauit, dans unicuiq; iaculū & ſcutum & loricas
æreas, & arcus & fundas. Super hæc aſit & multa machinamenta ad oppreſſiones inſtituit,
iſ, quibus ſaxa emitterent & iacula: & harpagones, & his ſimilia p̄parauit. Dumq; hæc ita
conſtituiſſet, mentis elatiōe corruptus, & mortali ſubſtantia ditatus, cōtra immortalē om̄i
tpe agere nitebat. Eſt autē immortalis ſubſtantia, pietas circa deū, & cuſtodia mandatorū.
Lapſus eſt itaq; felicitatis euentu, & ad paternā p̄ctā deſcendit: quæ etiā illū poſtq̄ claritatē
bonorū & rerū magnitudinem dereliquit, apprehenderūt. Hic em̄ inſtante inſigni die &
generalī feſtiuitate, indutus ſtola ſacerdotali intrauit in templū, oblatuꝝ incenſum in au-
reo altari deo. Pontifice uero Azaria cum alijs octoginta ſacerdotibus cum prohibente
ne faceret quod non liceret, qm̄ hæc ſolummodo hiſ adiacerent, qui erant ex gñe Aaron,
& clamantibus ei ut exiret, & nō ageret cōtra leges dei: iratus, interminatus eſt eiſ mortē,
niſi tacerēt. Inter hæc aſit terramotus factus eſt magnus, & ſtupescēte populo claritas ſolis
nimis effulſit, & cecidit in faciē regis, & illi quidē lepra cōtinuo puenit. Ante ciuitatē uero
in loco q̄ dicūt Eroge, ſciſſa eſt media pars mōtis ad occidentē, & ſua uolubilitate per quā-
or ſtadia procedens, ad orientalem reſtitit montem, ita ut & uias clauderet, & regioſ hor-
tos opprimeret. Cumq; ſacerdotes regis faciem lepram apprehendiſſe conſpicerēt, pan-
debant ei calamitatē ſuā, hortātes ut tanquam pollutus exiret à ciuitate. Ille uero confuſio-
ne huius euentus, & dum illi iam eſſet nulla fiducia, tremefactus, quod iubebatur imple-
uit, Qui licet fuiſſet ultra humanas mentes elatus, & propter hoc impie geſſiſſet in deo,

miserabilem tamen hanc & uilem pertulit passionem: & tempus quidem aliquod extra ciuitatem commoratus, in uita priuata degens, licet filio eius Ioathan regnum suscipiente, deinde moestitia gestorum faciente defunctus est. Qui uixit quidem annis octo & sexaginta, in quibus regnauit quinquaginta & duos: sepultus est autem solus in proprijs horis. Zacharias autem filius Ieroboam dum mensibus sex regnasset in Israel, dolum passus, occisus est à quodam amico nomine Sellum, filio Iotauis, qui post eum regno percepto non amplius quam diebus triginta tenuit principatum. Princeps autē militiae Manahen filio tempore, cum esset in ciuitate Tharsa, & audisset quod de Zacharia fuerat gestum: surgens inde cum omni militia, uenit in Samariam, & commisso praelio Sellum peremit, & semetipsum constituit regem. Surgensq; exinde in Tharsa ciuitatem uenit, cuius ciues obserantes portas eius, regē suscipere noluerunt. Ille uero ulciscens in eis, & quae foris erāt depopulatus est, & ciuitatem obsessioe fortissima cepit. & grauitē ferens, quod fecerāt ciues eius, oēs simul occidit, neq; paruulis parcens, & quicquid ad culmen pertinebat ferocitatis & sauitiae non relinquens. Nam quod alienigenae capientes eos facere non potuissent, hoc iste de suis contribulibus operatus est. Itaq; Manahen hoc modo regnauit annis decem, fuitq; peruersus & regum omnium ualde sauiissimus. Cumq; aduersus eum castra mouisset Phiolaus Assyriorum rex, ad certamen quidem pugnae contra Syros non accessit: sed mittens ei mille argenti talenta, egit ut à bello discederet. Ad hanc itaque causam profuit populus regi Manahen. Nam unusquisq; pro capite suo quinquaginta praebuit dragmas. Post haec uero defunctus est, & sepultus in Samaria. Phacciam uero suum filiū successorem proprii regni dereliquit. Qui sequens paternam crudelitatem, duobus tantummodo regnauit annis: deinde in conuiuio dolo cum amicis proprijs interemptus est. Phaccias em̄ millenarius, filius Romeliae, ei fecit insidias: qui & ipse Phaccias tenuit principatum annis uiginti. Fuit autem impius & iniquus. Rex autem Assyriorum Teglatphalassar nomine, castrametatus aduersus Israelitas, & cunctam Galaaditidem regionem uastans, & trans Iordanem, & quae Galilaea nuncupatur, & Tarsan & Asaran, & habitatores una captiuos ducens, eos in regnum suum migrauit. Igitur & de Assyriorū rege haec nos dixisse sufficiat. Ioathan itaq; Oziae filius regnauit in Hierosolymis super tribum Iuda, cuius mater fuit ciuis illius ciuitatis, quae uocabatur Ierusalem. Is autē rex nulla uirtute minor fuit, sed & rebus quidē diuinis pius, apud homines autē iustus astabat: habuitq; curam reipublicae ciuitatis: & quaecunq; reparatione & ornatu pariter indigebant, haec largissime procurabat: fecitq; porticus in templo, & eius ingressus ornauit: muros quoq; qui ceciderunt rursus erexit, turresq; proceras & inuincibiles in eis aedificauit: & in reliquis omnibus quae in regno neglecta uidebantur, opus fabricationis exhibuit. Qui dū Ammonitis intulisset bellum, eosq; uicisset, singulis annis illos tributa praecipit exoluere talenta auri centum, & tritici decem millia coros, tantundem & hordei. Sic autem proprium auxit regnum, ut hostibus quidem esset ualde terribilis, familiaribus uero praecipue felix.

Phaccias pater
Manahen
succedit.

Ozia succe-
dit Ioathan.

¶ Prophetia Nahum hic inserta. Caput. XII.

Eos quidem tempore fuit propheta quidā nomine Nahum, qui de Assyriorum subuerfione & Niniue urbe prophetans, hoc dicebat: quomodo Niniue piscina aquae cōmota, sic & populus omnis turbatus & fluctuans commouebitur fugiens, cunctis dicens ad alterutros, stete & manete, aurumq; uobis argentumq; diripite: & nullus hac uoluntate habebit, dū aīas suas omnes magis q̄ facultates seruare festinēt. Crudelis em̄ alterutros decertatio habebit, & luctus & dissolutio magna membrorum, & uultus eorum terrore pallefcēt. Vbi tūc erit habitaculū leonū, & mīis catulorū leonū? Dicit autē tibi deus Niniue: qm̄ exterminabo te, & nequaquā leones p̄gredientes ex te imperabunt mundo. Sup̄ haec autem & multa alia praedixit iste propheta de Niniue, quae dicere necessarium non putauī, ne legētibz uiderer importunus ostendi. Haec autem omnia puenerunt Niniuae post annos centum & quindecim. De his ergo nunc à nobis sufficienter expositum est.

¶ De impietate regis Achaz & digna poena Caput. XIII.

Porro Ioathan mutauit uitam, cum uiuisset annos unū & quadraginta, ex quibus regnauit sedecim: sepultusq; est in regijs monumētis, uenitq; regnū ad eius filiū Achaz. 4. Reg. 16. q̄ impius circa deū existens, & paternae prauaricator legis, reges Israelitarum imitatus,

In Hierosolymis idolorum aras instituit, & super eas sacrificauit, in quibus etiam suum in holocaustum obtulit filium, more Chananæorum, & super hæc multa alia scelera perpetravit. Cumque circa hæc ita uetus existeret, castrametatus est aduersus eum Syrorum & Damascenorum rex Rafin, & Phaceias Israelitarum: erant enim amici. Et claudentes eum in Hierosolymis, multis eam temporibus obsidebant, propter murorum munitiōnem eam capere non ualentes. Syrorum uero rex capiens ciuitatem Ailach, ad mare rubrum positam, & habitatores eius occidens, in ea Syros statuit: & alijs in circuitu ciuitatibus ita fecit, perimens ubique Iudæos, qui multam deuehēs prædam, in Damascum cum suo remeauit exercitu. Rex autem Hierosolymorum cognoscens Syros ad propria remeasse, & credens se præualere contra Israelitarum regem, exercitum suum aduersus eum armauit: & congressus bello, ira dei faciente deuictus est, propter impietates suas multas & maximas. Ea namque die centum & uiginti millia eius militum ab Israelitis occisa sunt, & Amasias princeps militiæ Zachariam filium regis Achaz in bello peremit, & tutorē totius regni Ezricam constituit, & principem militiæ tribus Iuda nomine Elicam captiuum tulit, & ex tribu Benjamin mulieres & infantes, multamque simul diripientes prædā, in Samariam sunt reuerfi. Quidam uero Odidas illius temporis propheta, cū esset in Samaria, exercitui ante muros occurrens, magna uoce clamauit, dicens uictoriam eis non propria uirtute collatam, sed propter iram dei quam habuit super Achaz regem, culpauitque eos cur eis non sufficeret sua felicitas, sed etiam psumpserint ex tribu Iuda & Benjamin cognatos suos captiuos abducere: suasiq; illis ut eos continuo finerent ad propria remeare: qui si non obedirent deo, subderentur repente prælio. Populus igitur Israelitarum in coetu conueniens, quid de his fieret cogitabat. Tunc quidem Barachias nomine, cum esset in republica probatissimus, surgens in medio, & cum eo tres alij dixerunt: Non est permittendum ut captiui in urbem introducantur, ne omnes à deo pariter pereamus. Sufficiant prima peccata, sicut propheta dicunt, & non nouas impietates adiciamus. Hæc ergo milites audientes, permiserunt eis ut facerent quodcunque crederent expedire. Sumētes ergo prædicti uiri captiuos, lauantesq; & diligentiam exhibentes, & itineris dantes expensas, innoxios ad propria dimiserunt. Nihilominus & illi quatuor uenere cum eis, & usque ad Iericho deducentes eos non procul ab Hierosolymis, in Samariam sunt reuerfi. Rex autem Achaz hæc passus ab Israelitis, mittēs ad regē Assyriorum Thadalphaz, poposcit ab eo belli solatiū aduersus Israelitas & Syros & Damascenos, multas pecunias se ei datum esse promittens, misitq; ei & munera ualde præclara. Ille uero legatis ad se ueniētibus, uenit in auxilium regis Achaz, & castrametatus aduersus Syros, & regionem eorum depopulatus est, & Damascum bellico iure cepit: insuper & regem Rafin occidit. Damascenos autem in superiorem Mediam destinauit, & quosdam Assyriorum in ciuitate Damascena constituit. Israelitarum uero terram nimis affligens, multos ex ea captiuos abduxit. Cum ergo hæc contra Syros egisset rex Hierosolymorum, auferens aurum quodcumque erat in regalibus thesauris, pariter & argentum & quod erat in templo dei, & quod fuit optimum ornamentum, deuehens hæc uenit in Damascum, & secundum promissiones dedit hæc Assyriorum regi, & gratias ei pro omnibus referens, in Hierosolymam remeauit. Hic autem rex sic fuit stultus, & circa modum suæ utilitatis à ratione alienus, quæ neque dum bello comprimeretur à Syris, deos eorum adorare cessauit, sed in eorum ueneratione permansit, quasi possent ei cōferre uictoriam: & deuictus, Assyriorum denuo cepit colere deos: & omnes potius uidebatur uenerari, quam patrium uerumq; deum, cuius ira fuerat eius perditionis causa. Qui ad tantam insaniam contemptumq; dei peruenit, ut omnino clauderet templum, & solennes offerri hostias prohiberet, & ornamenta eius auferret. His igitur rebus iniuriam faciens deo, mortuus est cum uixisset annis sex & triginta, ex quibus regnauit sedecim. Cuius filius Iezechias mox successit in regnum. Eodem uero tempore mortuus est etiam rex Israelitarum Phaceias, dolo cuiusdam amici nomine Ozias, qui tenuit regnum annis nouem, fuitq; malignus & dei contemptor.

¶ De Iezechia rege, restituta religione & azymorum festo.

Caput XIIII.

4. Reg. 18.

Contra hunc autem castrametatus est Assyriorum rex Salmanasar: eumque cū utique Ozias deū non haberet propitiū nec adiutorē, fecit sibi met subditū, & tributa definiē

præcepit exoluere. Anno siquidem quarto Ozia regis, regnauit in Hierosolymis Iezechias filius Achaz & Abia, quæ fuit genere ciuis. Erat autem huic uiro natura benigna, iusta & ualde religiosa. Nihil enim ob aliud se credidit uenisse ad regnum, neque aliquid magis necessarium, nec utilius sibi, eique subiectis arbitratus est esse, quam ut coleret dei religionem. Et conuocans omnem populum, pariter & sacerdotes atque Leuitas, concionem habuit apud eos, dicens: Non ignoratis, quoniam patris mei peccato, qui transgressus est dei sanctam honorabilemque culturam, multa & maxima mala estis experti, & ab eo uestra mens corrupta est, suasiq; quos ipse colebat deos uos pariter adorare. Hortor itaque uos, postquam opere cognouistis, quam pessimum est impie agere, ut illorum iam obliuione habentes, purgetis uos à priori pollutione, & cum sacerdotibus atque Leuitis conuenientes, aperiatis templum: & purgantes illud solennibus sacrificijs, ad honorem antiquum & patrium reuocetis. Sic enim uobis deus propicius erit, & irasci super uestra peccata cessabit. Hæc dicente rege, sacerdotes aperuerunt ualuas templi dei: & pollutiones eicientes, sacrificia solennia super altare imposuerunt. Mittens autem rex in prouinciam sibi subiectam, omnem populum ad Hierosolymam conuocauit, ut festiuitatem celebraret Azymorum. multum enim tempus præterierat propter iniquitatem prædictorum regum, quod non fuerat acta. Misit pariter & ad Israelitas, inuitans eos, ut relinquentes malæ consuetudinis conuersationem, reuerterentur ad pristinam dei culturam, dicens concedere se uenientibus in Hierosolymam, ut Azymorum agerent festiuitatem, & cum eis pariter epulas exercecerent. Hæc autem dicebat, monens tantum, non sibi eos subiectos facere studens, si tamen nollent: quod si uoluissent, utique beati fuissent. Israelitæ uero uenientibus ad se legatis, & eis proprii regis mandata nunciantibus, non solum non acquieuerunt, sed etiam legatos tanquam fatuos irriserunt. Pariter etiam prophetas hæc monentes & prædicentes quæ paterentur, si ad pietatem dei conuertere nollent, spreuerunt, & ad nouissimum eos comprehendentes interemerunt. Et neque in his solis iniquitatibus perstiterunt, sed horum quoque peiora faciebant: nec prius quieuerunt donec deus uiudicans in eis, hostiis eos subderet ditioni. Et de istis quidem postea declarabimus. Multi tamen de tribu Manasse & Zabulon & Issachar, obediens monitionibus prophetarum, ad pietatis iura conuersi sunt. Et isti omnes ad Iezechiam in Hierosolymam cucurrerunt, ut adorarent deum. His autem uenientibus, rex Iezechias ascendens in templum cum principibus & omni populo, sacrificauit pro se tauros septem, & totidem arietes, & agnas septem, & totidem hircos: & imponentes manus super capita pecudum ipse rex & principes, sacerdotibus solennia sacrificare permisit. Et illi quidem sacrificabant hostias & holocausta faciebant: Leuitæ uero circumstantes cum musicis organis, cantabant hymnos in deum, atque psallebant sicut docti fuerant à Dauid. reliqui uero sacerdotes tenentes tubas, cum hymnum dicentibus concrepabant. His itaque factis, prostratus in faciem & ipse rex & populus uniuersus, adorauerunt deum: deinde sacrificauerunt boues septuaginta, tauros centum, agnas ducentas. Populo uero ad epulas condonauit boues quidem sexcentos, reliqua uero pecora tria millia, & omnia quidem sacerdotes secundum legis consuetudinem compleuerunt. In his itaque delectatus rex epulabatur cum populo, gratias agens deo. Instantem uero Azymorum festiuitatem celebrantes, quod dicitur pascha, alia de cætero sacrificia diebus septem exhibuerunt. Populo uero præter illa quæ immolata sunt, donauit rex tauros quidem tria millia, pecudum uero diuersarum septem millia. Idem uero fecerunt & principes, mille namque tauros dederunt eis, & pecora mille & sexaginta. Et dum hoc modo à Salomonis regis tempore celebratio non fuisset effecta, tunc primum splendide & largissime probabatur exhibita. Cumque festiuitas fuisset impleta, egressi in prouinciam, purgauerunt eam, sed & ciuitatem ab omnium idolorum pollutione mundauerunt. Constituitque rex ut quotidiana sacrificia ex eius proprijs celebrarentur impensis secundum legem, & sacerdotibus atque Leuitis dicatas dari à plebe decreuit primitias frugum, ut semper circa religionem obseruarent, & à cultura dei separari nequirent. & populus quidem offerebat omnes fructus, ut moris erat. domus autem & cubacula rex ædificans, singulis sacerdotibus distribuit & Leuitis, eorumque filijs & uxoribus, & ita ad antiquam dei culturam denuo sunt reuersi. Hæc itaque prædicto modo rex statuens, bellum egit aduersum Palæstinos,

Iezechias
reuocat sa-
crificia diu
intermissa.

eisq; deuictis, tenuit omnes ciuitates hostium à Gaza usque in Geth. Rex autem Assyriorum mittens ad eum, interminatus est omnem se eius subuertere principatum, nisi tributa quæ pater eius dabat prius, exolueret. Iezechias autem de interminationibus non curabat, securus de dei pietate & de prophetia Isaia, à quo futura omnia certissime cognoscebat. Et de hoc quidem rege hæc in præsentī dixisse sufficiat.

¶ De captiuitate regni Israel à Salmanasar, Cuthæisq; surrogatis Caput XV.

4. Reg. 17

Cuthi.

Menander
historicus

De Tyriorū
obsessione.

Cuthæorum
transmigratio

SALMANASAR autem Assyriorum rex, dum ei nunciatum fuisset, quia Israelitarum rex Ozias latenter misisset ad Suham Aegyptiorum regem, petens contra eum ab illo solatia, iratus castrametatus est in Samaria anno septimo regis Ozia. Et dum eum rex suscipere noluisset, annis tribus obsidens Samariam, cepit eā nono quidem anno regni Ozia, septimo autē Iezechia regis Hierosolymorū, & Israelitū regnum uehementē exterminauit, & omnem populum transmigravit in Mediam & Persidam. Inter quos & regem Oziam uiuum cepit & transmigravit. Aliasq; gentes ex quodam loco nomine Cuthi, qui ex flumine Persico ita uocantur, in Samariam & Israeliticam regionem constituit. Migrauerunt ergo decem tribus Israelitarum de Iudæa, post annos numero nōgentos quadraginta & septem, à quo tempore egredientes ex Aegypto maiores eorum, hanc tenere provinciam sub principe Iesu, ex quo autem recedentes à Roboam, qui fuit ex genere David, regnum Ieroboam tradiderunt, sicut & prius à me significatum est, anni tunc erant ducēti & quadraginta, & menses septem & dies septem. Hic ergo finis apprehendit Israelitas transgredientes leges, atq; prophetis non obediētes, qui eis hanc prædicere calamitatē, nec ab impietatibus recedentes. Cœpit autem malorum eorum causa fabricari, ex quo seditione facta circa Roboam nepotem David, Ieroboam eius seruum fecerunt regem, qui indeum peccando fecit eum uniuerfis populis inimicum, imitantibus suum malum. Et ille quidem quam dignus erat exoluit pœnam. Rex autem Assyriorum inuasit pugnando cunctam Syriam, & Phœnicen uniuersam. Nomen autem regis huius in archiuis Tyri conscriptum est. Pugnavit enim aduersus Tyrum, cum in eā regnaret Elisæus. De quibus testatur & Menander, qui temporum facta conscripsit, & Tyriorum antiquitatem in Græcam linguam conuertens, sic ait: Elisæus nomine, regnavit annis triginta & septem, hic recedentibus Cuthæis nauigans reduxit eos, contra quos denuo Salmanasar Assyriorum rex insurgens, cunctam Phœnicen inuasit. Qui facta pace cum omnibus, post terga sua reuersus est. Recessit autem à Tyro ciuitas Sidon, & Arce & antiqua Tyrus, & multæ aliæ urbes, quæ semetipsas Assyriorum regi tradiderunt. Quapropter Tyrijs non subiectis, denuo rex aduersus eos egressus est, Phœnicibus exhibentibus ei naues sexaginta, & remiges octingentos. Contra quos Tyrijs nauigantes in duodecim nauibus, dispersis hostium nauibus, cepere captiuos uiros quingentos. Vnde honor Tyriorum propter hoc creuit eximie. Reuertens autem Assyriorum rex, disposuit custodias super fluuium & aquæ ductus ciuium, ut Tyrios haurire pocula prohiberent. Et dum hoc quinq; annis fuisset factum, tulerunt de effossis puteis bibentes aquā. Hæc ita in archiuis Tyri de Salmanasar Assyriorum rege scripta sunt. Igitur dum fuissent in Samariā transmigrati Cuthæi (hoc enim uocabatur nomine hæctenus, eo q; de provincia Persida, & à quodam flumine quod Cutha uocabatur, migrati uiderentur) secundū gentem propriam linguli eorū deos in Samariam portauerunt, erant autē quinq;. Et cū eos more proprio colerent, ad iracundiam & furorē maximum deum prouocauerunt, uenitq; pestilentia super eos, per quam corrupti, cum nullam malorum medicinam inuenire possent, deum maximum colere pro salute cœperunt. Mittentes itaque ad regem Assyriorum legatos, supplicauerunt, ut sacerdotes eis ex captiuis Israelitarum, quos pugnando tenuerat, destinarēt. Quo mittente sacerdotes, leges dei & culturā eos docuerunt. Et cū cœpissent eū summa deuotione uenerari, pestilētia repente cessauit, & hæctenus ipsas solennitates celebrare nescunt. Hi siquidem secundū eloquiū Hebræorū & Hebræi, secundū genus Cuthæi, Græce autē Samaritæ uocant, qui pro rege motu semp parati sunt, & qñ uident Iudæos esse felices, cognatos eos appellant, qñ de Ioseph nati uideant, & ex illo cum eis habeant societatis initium: qñ uero de lectos uident, nequaquam eis deuotione aut genere communicare uolunt, sed & transmissos & alienigenas semetipsos edicunt. Sed de his quidem opportunius edicemus.

VM lezechias duarum tribuum rex, quartum & decimum anni 4-Reg.18.

haberet in regno, Assyriorum rex nomine Sennacherib maxima, manu aduersus eum castrametatus est, & forti brachio omnes ciuitates tribuum Iuda & Benjamin tenuit. Cumq; ad Hierosolymam tenderet, praeuenit eum missis legatis lezechias, promittens & obedire se ei, & tributa quae imponeret exoluere. Sennacherib uero cognoscens quae legati ferebant, dignum iudicauit bello desistere, & precantium suscipere dignitatem tunc promisit. Qui accipientes trecenta argenti talenta, & auri triginta, amicus discessit, dās legatis iurisiurandi fidem, quia ei nihil discedendo noceret. lezechias autē credens & euacuans thesauros, misit ei pecunias, sperans se à periculo belli & regni amissione liberari. Assyrius autem haec sumens, ex his quae promiserat cogitauit nihil, sed ipse profectus est ad Aegyptios & Aethiopas, principē uero militiae Rabfacem cum multo exercitus robore & duobus alijs ad uastandam Hierosolymam dereliquit, quorum nomina erant Dathara & Anaciris. Tunc itaq; uenientes ante muros castra fixerunt, miseruntq; ad lezechiam, petentes ut cum ipso possent habere colloquium. Ille uero per se quidem propter metum non abiit. tres autem necessarios sibi amicos misit: hoc est, Eliachim tutorem regni, & Sobnean & Ioan, qui super scribas erat. Isti siquidem procedentes, è diuerso ante principem militiae Assyriorum steterunt. Quos dum uidisset Rabfacer princeps militiae, petiit ut euntes dicerent lezechiae: Rex magnus Sennacherib requirit ab eo: de quo praesumēs atq; confidens refugit dominum suum, & obedire non uult, neq; suscipere eius exercitus. An certe propter Aegyptios, sperans exercitū suum illorum solatio subleuari? Si autem hoc expectat, fatuus est, & similis homini incumbēti calamo fracto, qui cum ceciderit, insuper manu uezata sentiet plagam. Sciat autem quia etiam uoluntate dei contra eum castrametatus est, qui concessit ei & Israelitae uastare regnum, ut eodem modo, quo subiectos eius, disperderet regnum. Dum haec Rabfacer Hebraica lingua diceret, habebat em̄ linguae huius experimentum, Eliachim metuens ne populus audiens metu corrueret, poposcit ut Syrorum magis loqueretur eloquio. Ille uero intelligens suspicionem eius & metum, maiori uoce amplius clamans, respondit Hebraice, dicens: Audiant omnes praecpta regis, & quod utile est eligant, & se nobis tradāt. Palam est enim, quia uos & rex populum uana spe decipitis, & repugnare suadetis. Si uero praesumitis ut exercitum nostrū repellere uos dicatis, dante me duo millia equos de exercitu mihi commisso, totidem ascēsores praebentes uestrum exercitum nobis ostendite, sed non habetis tot homines. Quid igitur tardatis tradere uosmetipsos melioribus, qui uos capturi sunt & inuitos, dum spontanea traditio securior sit uobis, inuita uero ualde periculosa, ut causa calamitatis existat? Haec audientes & populus & legati, dicente Assyriorum principe, ea lezechiae renunciauerunt. Ille uero haec audiens, exutus ueste regali, indutusq; sacco & habitu miserando lege patria, prostratus in facie, rogabat deum ut adiuuaret, nullam aliam spem habentem salutis: mittensq; & amicos quosdam & sacerdotes ad Isaiam prophetam, poposcit ut oraret, & factis sacrificijs pro salute omnium rogaret deum, quatenus & hostium spem frangeret, & populo suo misericordiam condonaret. Propheta uero haec faciens, admonitus à deo, confortauit regem & eius amicos, praedicens quia sine bello deuicti hostes turpiter ab urbe recederent, & non eos fortitudine illa ualere quam se habere credebant, deumq; prouisurum ut fortiter uastarentur. Sed & ipsum regem Assyriorum Sennacherib non praeualentem aduersus Aegyptios, cum ad propria remearet, ferro periturum esse praedixit. Ipso siquidem tempore scripsit lezechiae Assyrius epistolas, in quibus fatuum eum esse dicebat, credētem quia eius seruitium posset euadere, qui multas gentes & maximas subdidisset: & interminabatur funditus se eum disperdere, dum caperet urbem, nisi portas aperiens, sponte in Hierosolymis exercitum eius exciperet. Quae cum relegisset lezechias, spreuit propter spem quam habebat in deum: epistolam uero plicans, in templo re-

posuit. Rursus autem cum deo uota & orationes effunderet pro ciuitate & salute cuncto-
rum, Isaias propheta cum asseruit exauditum, & nec in praesenti tempore esse ab Assyrijs
obsidendum, & in futuro omnes qui ab illo iam capti fuerant, esse reuersuros, & tertio an-
no cum pace opus suum facturos, & propriarum possessionum sine timore diligentiam
habitu-ros. Interea paruo tempore transeunte, Assyriorum rex bello quod Aegyptijs in-
tulerat frustratus, ob huiusmodi causam sine effectu remeauit ad propria. Is enim cū mul-
to iam tempore fuisset commoratus in obfessione Pelusij, & dum aggeres contra muros
eleuati fuissent, quibus ciuitati nitebatur obsistere, audiuit Aethiopum regem Tarachen
cum multo exercitu ad Aegyptiorū uenire solatium, & per desertum iter facere, ut sub-
ito in Assyriorum castra irrueret. Turbatus ergo rex Sennacherib, ad sacerdotem Vul-
cani castra se metari dicebat, quasi iste rex ad eum regem Aegyptiorum uenisset, qui esset
Vulcani sacerdos, & obfessionem Pelusij huiusmodi causa dissoluit.

¶ Strages magna Assyriorum, eorumq; regis. Caput .II.

4. Reg. 19.

Herodotus.

Berosus.

Assyriorum
rex à filijs
perimitur.

ORante itaq; rege Hierosolymorum ad deum, & deus exaudiens maximam plagam
misit in eum, & multi perempti sunt. Herodotus autem de rege Sennacherib erro-
rem ideo facit, quia non Assyriorum dicit regem, sed Arabum; adiiciens quia foricū mul-
tudo una nocte arcus & arma reliqua comedit Assyriorum; & propterea cum non habe-
ret arcus, exercitum à Pelusio reuocauit. Et haec quidem Herodotus. Berosus autem qui
Chaldaicam conscripsit historiam, meminit regis Sennacherib, & quia regnauit super As-
syrios, & castrametatus est contra omnem Asiam & Aegyptum, ita dicens: Reuersus au-
tem Sennacherib à praelijs Aegyptiorum, ad Hierosolymam cū uenisset, exercitum quē
cum Rabface dimiserat, inuenit in periculo pestilentiae constitutum. deus enim morbum
populo eius immiserat, ita ut prima nocte eorum qui obsidebant, deperirent cētum octo
gintaquinque millia uiri cum iudicibus & tribunis. Propter hanc calamitatem in nimio ter-
rore & angustia constitutus, de cuncta iam militia metuens, fugit cum sua manu ad pro-
prium regnum, in ciuitatem quae appellatur Niniue. Et dum modicum tempus ibidem
commoratus fuisset, dolo à senioribus filijs Adramelech & Selsarō est peremptus in p-
prio templo, quod dicitur Arafci. Et illi quidem pro cāde patris effugati, ad Armeniam
discesserunt. Successit autem in eius regnū Asaracoldas. Terminus igitur obfessionis Assy-
riorum contra Hierosolymitas, tali occasione prouenit.

¶ Iezechias moriturus uita produzionem obtinuit, solis quoq; retrocessio. Caput .III.

4. Reg. 21.

Gravis lan-
guor Ieze-
chia.

IEzechias autem inopinabiliter à terroribus liberatus, gratificas hostias cum omni po-
pulo celebrauit deo: & cognoscens quia nulla alia causa hostes alios quidē peremisset,
alios uero timore morti similes effugasset ab Hierosolymis, nisi diuino solatio, omni stu-
dio & largitate ususest circa dei cultum. & non post multum graui languore detentus,
à medicis quidem desperatus est: nihil que nec ipse de se, nec eius amici spei ulterius susti-
nebant. Adijciebatur autem regi & alia magna angustia, eo quod filios non haberet, et
quod moriturus esset, desolatam relinquens domum, nec successorem sui generis habitu-
rus. Dumq; nimis in hac parte fatigaretur, rogauit deum ut ei paruo tempore uitam con-
cederet, donec filios habere posset: & non prius anima priuaretur, anteq̃ fieret pater. Cui
misertus deus petitionemq; suscipiens, quia non dolebat eo q̃ priuandus esset bonis impe-
rij, sed ut filios haberet, qui in eius principatum succederent, mittens Isaiam prophetam
fussit ei dicere, quia post tertiam diem casum languoris euaderet, & postea annis quin-
decim superuiueret, & filios generaret. Dum haec dei mandata ppheta dixisset, propter ni-
miam letitiam languoris, & ea quae inopinabiliter promittebantur nō credens, signū aliquod
& indicium petijt ut faceret Isaias, quatenus haec dicenti sibi crederet, & à deo eū missum
uere cognosceret. Nam ea quae ultra rationem sunt, & fortiora spe uidentur, huiusmodi
rebus credunt esse ueracia. Et dū propheta interrogasset eum, quod uellet fieri signum,
umbrā solis petijt decē gradibus ad ea loca unde uenerat, remeare. Et dū propheta roga-
set deum ut fieret, uidēs rex impletum esse quod uoluit, repente solutus à languore, con-
scendit in templum: & adorans deū, uota debita celebrauit. Eo siquidē tempore contigit
Assyriorū regnū à Medis dissolui, quod tñ in alijs indicabo. Rex itaq; Babyloniorū Bala-
das misit legatos ad Iezechiā portantes munera, & ab eo poposcit ut ei esset socius & ami-

cis. Ille uero legatos libenter suscipiens, & thesauros eius ostendens, & armorum instructionem, & aliam copiam quam in auro & gemmis habebat, simul etiam munera præbens regi Baladæ deferenda, dimisit eos. Tunc uenit ad eum Isaias propheta, & quæsiuit quæ essent qui uenerant. Cui dixit, de Babylonia eos & à suo rege uenisse, & ostēdisse se eis uniuersa, ut uidentes diuitias & uirtutem regni cognoscerent, & regi suo renunciarent. Cui propheta respondens: Scito, inquit, non post multum tempus in Babyloniā filios tuos & diuitias transmigrandas, insuper & nepotes tuos eunuchos faciendos, & amissuros uirile nomen, & regi Babyloniæ seruituros. Hæc enim prædixit deus. Iezechias autem contristatus in his quæ dicta fuerant, ait, non se quidem uelle suam gentē in talibus ærumnis incurrere: sed quia impossibile est quæ apud dominum deliberata sunt, posse mutari, rogabat ut usq; ad uitam ipsius pax permaneret. Meminit autem Baladæ regis Babyloniæ Berosus. Cum itaq; propheta Isaias indubitanter & mirabiliter de ueritate confideret, & nihil falsi penitus loqueretur, omnia quæcunq; prophetauit, scribens dereliquit in libris, ut ex effectu postea hominibus apparerent. Et non solus iste propheta, sed & alij numero duodecim idem fecerunt: & omne siue bonum siue contrarium sit apud nos, secundū illorum dictum prouenire dinoscitur. Sed horum singula denuo declarabimus.

¶ De impietatibus Manassæ regis.

Caput .IIII.

4. Reg. 21.

Iezechias autem rex dum superuixisset tempus quod prædiximus, & omne illud spatium in pace degisset, mortuus est anno uitæ suæ quinquagesimo & quarto, in quibus regnauit uiginti & nouem. Cui successit in regnum filius proprius nomine Manasses, de matre quidem nomine Echibene, qui à paternis uoluntatibus abscisus, & ad diuersa conuersus, omne genus malignitatis ostendit, & nihil impium dereliquit: sed iniquitates Israhelitarum imitatus est, quibus in deum delinquentes affligebantur. Præsumpsit autem et templum dei polluere simul & ciuitatem, pariterq; omnem regionem. Nam spernendo deum ad hoc usq; peruenit, ut omnes Hebræorum iustos occideret, & neq; prophetis parceret, quorum quotidie singulos perimebat, & eorum sanguine Hierosolymorum plateas irrigabat. In his autem iratus deus, misit prophetas ad regem & populum, per quos in terminatus est eadem eis futuras calamitates, in quibus incurrerant fratres eorum Israhelitæ, cum ei iniurias intulissent. Illi uero eorum non crediderunt uerbis, quibus lucrari poterant ut nihil mali paterent, sed opibus uera fuisse cognouerunt, quæ prophetæ prædixerunt.

¶ De conuersione Manassæ, & insigni pietate Iosie regis optimi.

Caput V.

4. Regum. 21

Igitur dum in eis perseverarent, bellum super eos intulit rex Babyloniæ & Chaldeorum. Is enim misso exercitu in Iudæam, & regionem eorum depopulatus est, & regem Manassen dolo captum & ad se deductum, habuit ad ea quæ uoluit tormenta, subiectum. Manasses autem intelligens in quibus malis tunc esset, & horum omnium se arbitratum autorem, supplicabat deo ut ei hostem suum clementem faceret atq; misericordē: cuius orationes deus exaudiens, hoc ei concessit: & remissus à rege Babyloniæ, ad sua regna reuersus est. Cumq; uenisset ad Hierosolymam, priorum quidem delictorum quæ circa deum gesserat, poenitens, studebat etiam memoriam malorum, si esset possibile, ab animo suo repellere, & ad seruitium dei & omnem diuini cultus religionem accedere, templumq; purgauit & ciuitatem: & ad hoc solum erat de cætero constitutus, ut gratias deo pro dono salutis exolueret, quatenus ei in omni uita propicius permaneret. Hæc aut ipsa & populum agere docuit, agnoscens in quibus calamitatibus incidisset propter ritum, qui sanctæ cōuersationi erat aduersus: ædificansq; rursus altare, solennes hostias immolabat, sicut constituit Moyses diuinam exponendo culturam. Eodem itaq; modo & pro Hierosolymorum cautela cogitauit, ita ut etiam muros antiquos cū magno studio repararet, & alium ultra eos erigeret, & turres eminentissimas exaltaret: custodias uero quæ ante ciuitatem fiunt, multa munitione firmauit: & sic in omnibus à priori conuersatione mutatus ē: & post hæc uitam habuit beatissimā, ut multi imitatores eius essent, ex quo dei cœpit colere pietatem. Qui cum uiuisset annis sexaginta & septem, & regnasset quinquaginta & quinque, defunctus est, & sepultus in suis hortis. Cuius regnū peruenit ad eius filiū Amon, cuius mater fuit nomine Maselmis, de ciuitate Iechabath. Qui dum imitaretur opera patris, quæ ille in iuuentute præsumpserat, dolum passus à suis, in domo sua peremptus est,

Amon.

4. Reg. 22.

Iosie regis
laus.Reparatio
sacrificiorum.Libri Moysi
inuentus.Olda pro-
phetissa.

4. Reg. 23.

cum vixisset annis quatuor & uiginti, & in regno egisset duos. Populus autem peremle eius interfectores, cumq; cum patre sepelierunt, regnumq; Iosie eius filio tradiderunt cū esset annorum octo. Cuius mater de ciuitate fuit Voscheti, nomine Ezi, de ciuitate Vafuroch. Erat enim iste natura benignus, & ad uirtutem utiliter pręparatus, & in studijs Dauid regis, & intentione & in regula totius dispositionis eius intentus. Cumq; ad duodecimum ætatis uenisset annum, pietatem & iustitiam in se mirabilem esse monstrauit. Cunctum namq; populū correxerat & monuit, ut derelicta idolorū secta, quasi non essent dii, colerent patrium deum, & opera simul maiorū regū, in quibus deliquerant, uelut senior emē dabat: quæ uero bñ & opportune facta cognouerat, obseruabat: & eorū imitator erat, & p suam sapiam & intellectum naturalē similia celebrabat, consilijs utiq; bonis & traditiōibus tradens sensum. Sequens em̄ legē uelut ordinem ciuitatis, & pietatem circa deum gereus, omnia prospere gubernabat, & maxime quod à priorum regū iniquitate recedebat. qui & omnem in circuitu ciuitatem atq; prouinciā purgauit, & lucos extraneos qui facti fuerant abstulit, & ornāmēta quæ in eis à prioribus fuerant ad iniuriā dei oblata, diuellit: & tali modo populum ab huiusmodi secta retractum, ad religionis diuinæ iura cōuertit. Qui & legitimas hostias obtulit, & holocaustorum sacrificia altari solenniter rursus exhibuit, & in unaquaq; causā iustitiā non minus quā animæ suæ coluit medicinā: misitq; in totam prouinciā, iubens ut qui uellent aurum argentumq; deferrent ad reparationem templi pro sua uoluntate atq; uirtute. Dumq; pecuniæ allatæ fuissent, ad solitudinem templi & eius expensas pręposuit Amasiam, qui erat supra ciuitatē, & scriptorē Saphan, & scribam monumentorum Ioan, & pontificem Eliachim. Qui dilationem nulla segnitie facientes, sed instructores & omnia quæ erant necessaria pręparantes operabantur: & hoc modo celebrata reparatiōe templi, pietas regis ostensa est. Qui dum octauum decimum imperij haberet annum, misit ad Eliachim sacerdotem, iubens ut pecuniæ quæ remanserant conflarentur, & fierent exinde crateres, & libatoria & phialæ ad ministeriū dei: insuper & quantūcūq; aurum uel argentum esset in thesauris, etiam hoc proferret ad crateras, & ad uasa huiusmodi faciendā. Proferens autem Eliachim pontifex aurum, inuenit sacrum librum Moyses, in templo positum, quem simul eiciens dedit scribæ Saphæ. Qui dum relegisset, uenit ad regem: & dum omnia terminū habere significasset, legit & ei librū illum. Tunc ille cum uerba libri eius audisset, scissa ueste sua, uocauit pontificem Eliachim, & ipsum scribam, & necessarios simul amicos: misitq; eos ad quandā mulierem prophetissā nomine Oldam, uxorem Salomi cuiusdam, insignis uiri & nobilitate clari: iussitq; ut euntes consulerent eam, si propicius eis foret deus, cum metuerent ne prauaricando Moyses leges & mandata maiorum, periculum transmigrationis incurrerent, & ad extraneas terras deuenientes, uitā agerent miserabilem. audiens autem prophetissa quæ fuerant à rege mandata, iussit ut remeantes dicerent regi, quia diuinitatis quædam decretum, quod iam contra eos protulerat, precibus infirmari non posset, id est, ut populus non periret, aut non de prouincia pelleretur, aut bonis tūc præsentibus minime priuaretur, dum transgressi fuissent leges, & tanto tempore poenitentiam non egissent: prophetis utiq; monentibus, ut sobrie uiuerent, & impietatis supplicia deuitarent: quæ faciēda dicebat ut crederent, quia deus est, & nequaquam mentitur in uerbis, quæ per prophetas suos prænunciauit: propter iustitiā tamen regis retinendas istas ærumnas, & post ei⁹ obitum diffinita supplicia populis inferenda. Illi igitur qui missi fuerant, mulieris prophetiam remeantes nunciauerunt regi. Tunc ille mittens ubiq; populum iussit ad Hierosolymam conuenire, & sacerdotes atq; Leuitas, & omnem ætatem simul adesse præcepit. Quibus congregatis, primum quidem eis sacrum relegit librū: & stans in tribunali in media multitudine, coegit cunctos fidem & iuramenta præbere, ut apud deum fierent, & Moyses leges per omnia custodirent. Illi uero & promptissime iurauerunt, & præcepta legis implere promiserunt. Mox itaq; sacrificia celebrantes, deum poscebant sibi esse propiciū. Rex autem sacerdoti præcepit, ut si quod aliud uas à parentibus eius oblatum idolis, aut dijs extraneis inueniretur in templo, proferret. Et dum fuissent multa collecta, comburens ea, cineres eorū dispersit in fluuium, & sacerdotes idolorum, qui ex genere Aarōn non erant, interfecit. Dum hæc ergo fecisset in Hierosolymis, pcessit in uniuersam pro-

uinciam, & lucos qui ab Ieroboam rege ad honorem deorum extraneorum facti uidebantur, exterminauit: & ossa falsorum prophetarum super altare, quod prius Ieroboam construxerat, concremauit. Ea igitur quæ ueniens propheta ad Ieroboam, cum ille sacrificaret, omni populo audiente, futura esse prædixerat, hoc modo terminum perceperit: quoniam ex genere Dauid Iosias nomine fecit ea, quæ prædicta sunt ante annos trecentos sexaginta & unum. Post hæc autem rex Iosias profectus est ad cunctos Israelitas, qui captiuitatem et seruitium Assyriorum effugerant: eisque suavitatis, ut impios actus & honores deorum extraneorum relinquerent, & maximum patriumque colerent deum, eisque dicarent & domos & uicos. Perscrutatus est autem & ciuitatem, ne aliqui forte idolum habentes intra sua tecta celarent: necnon & currus, qui ædificati fuerant à prioribus regibus, & quæque alia huiusmodi erant, quæ uelut deos adorabant, cuncta pariter amputauit: & hoc modo purgata omni prouincia, ad Hierosolymam omnem populum conuocauit, & ad Azymorum festiuitatem, quæ pascha dicitur, eos adduxit: donauitque populo nouellos hœdos in pascha, & agnos triginta millia, boues autem ad holocausta tria millia. Præbuerunt autem & primi Iudæorum, propter pascha sacerdotibus agnos quinque & sexcenta millia: & Leuitis agnos duo millia eorum præfules obtulerunt, boues uero quingentos. Et dum esset hæc abundantiæ quadrupedum, sacrificia faciebant Moseos, hostias singulas enarrantibus ac ministrantibus legibus: nec fuit alia similis festiuitas apud Hebræos à Samuelis prophetæ temporibus. Causa uero huius festiuitatis hæc erat, ut omnia secundum leges & antiquam traditionem paternæ solennitatis efficerentur.

*Azymorum
solennitas.*

¶ De obitu Iosie. Caput VI.

Post hæc autem, dum Iosias in pace atque diuitijs, & gloria super omnes excelleret, Nechaon rex Aegyptiorum castra posuit ad Euphratem fluuium, ut contra Medos & Babylonios dimicaret, qui Assyriorum soluerunt principatum. Habebat autem desiderium ut regnaret in Asia. Et dum uenisset in ciuitatem Medin, quæ erat de regno Iosie, prohibebat eum Iosias per suam prouinciã contra Medos iter facere. Tunc mittens legatos Nechaon, significauit non se contra eum exercitum mouere, sed ad Euphratem fluuium properare: adiiciens ut eum prouocare non deberet ad sua bella, prohibendo ne aliena iret ad prælia, quod tendebat. Iosias uero non acquiescebat uerbis Nechaon, sed instabat ne iter suum per eius faceret regionem. Reor, urgebat eum, ut quod imminebat accideret. Nam cum aciem exercitus sui componeret, & in curru uectus à cornu transfiret ad cornu, quidam iaculatus eum Aegyptiorum, à belli festinatione suspendit. Mox enim uulnere nimis affectus, iussit exercitum reuocari, & ad Hierosolymam remeauit. Qua plaga defunctus est, sepultusque magnifice in patrijs monumentis. Qui uixit annis triginta & nouem, regnauit autem ex eis unum & triginta, omnisque populus eum multis diebus cum magno luctu gemituque defleuit. Sed & Ieremias propheta pro morte eius carmen lamentabili modulatione composuit, quod hæcenus noscitur permanere. Hic uero propheta futuram ciuitatis cladem prædicens, scripto reliquit simul & captiuitatem, nunc apud nos habitam, et in Babylonem unam migrationem. Et non solum iste propheta prædixit hæc populis esse uentura, sed & propheta Iezechiel primus de his duos libros conscribens populo reliquit. Erant autem ambo genere sacerdotes, sed Ieremias quidem in Hierosolymis est commoratus à tertio decimo anno regis Iosie, usque dum ciuitas uastaretur & templum. Quæ tamen de hoc propheta prouenerunt, loco proprio declarabimus. Mortuo siquidem Iosia, sicut prædiximus, ei successit in regnum filius Ioachaz cum trium & uiginti esset annorum. Et hic quidem regnauit in Hierosolymis, matrem uero habuit Amital de ciuitate Thobona, fuitque impius & scelestus.

Iosias morit.

¶ De rege Ioachim captiuo, & de uictoria Nabuchodonosor contra regem Aegypti. Caput VII.

Ex igitur Aegyptiorum dum fuisset à pugna reuersus, euocauit Ioachaz ad semetipsum de ciuitate Syriæ, quæ dicitur Hemath. Qui dum uenisset, eum repente uinxit: & seniori eius fratri, ex eodem patre progenito, nomine Eliachim, tradidit regnum, mutans ei nomen Ioachim. Prouinciæ uero tributum imposuit centum argenti talenta, & unum auri. Ioachim ergo has pecunias exoluebat. Ioachaz autem deduxit in Aegyptum: quietiam mortuus est in ea, dum regnasset tres menses & dies decem, Ioachim uero ma-

4. Reg. 24.

ter uocabatur Zabud de ciuitate Abuma. Hic autem uir erat natura iniustus, & ualde nequissimus, & neque circa deum sanctus, nec circa homines mansuetus. Cumq; quartum iam regni haberet annum, Babylonie principatum quidam Nabuchodonosor accepit: & eodem tempore cum magno apparatu ad Archamim ciuitate uenit, quae est iuxta Euphratem, pugnaturus contra regem Aegypti Nechaon: sub hoc enim Syria erat uniuersa. Dum cognouisset regis Babylonie uoluntatem Nechaon, penitus non expauit, sed cum magno brachio super Nabuchodonosor ad Euphratem uenit. Qui facta congressione deuictus est, & multa millia uarijs belli rebus amisit. Transiens autem Euphratem Babylonie rex, omnem Syriam usq; ad Pelusium cepit, praeter Iudaeam. Quarto igitur anno Nabuchodonosor regis, qui erat octauus Ioachim regis Hebraeorum, contra Iudaeos cum magno exercitu castrametatus est Babylonius, tributa exacturus a Ioachim, aut certe dimittaturus. Ille uero metuens eius minas, & pacem habere desiderans, praebuit ei tributa quae praeceperat annis tribus.

¶ De Ioachim regis defectione, & morte, deq; Hierosolymae captiuitate. Caput. VIII.

4. Reg. 24.

Ieremias
percutitur

Tertio uero anno audiens Aegyptios denuo contra Babylonium pugnaturus, tributa non reddidit, sed spe Aegyptiaci belli deceptus est. Nam pugnare contra eum Aegyptij minime praesumpserunt. Propheta siquidem Ieremias quotidie praedicebat, quia frustra Aegyptiorum spe tenerentur, & quia immineret ciuitati ut a rege Babylonio uasteretur, & rex Ioachim subderetur ab eo. Sed haec nulla utilitate dicebat, quando qui crederet nullus erat. Nam & populus & principes audientes haec, negligebant: & indignantes super his quae dicebantur, quasi augurium aduersus regem propheta ferret, accusabant eum: & subiectum iudicio ut ad supplicium quoq; traderetur, contra eum dari sententiam postulabant, quod multi quidem aduersus eum fieri decreuerunt, seniores autem recesserunt. Qui ea uoluntate, qua iuste prophetam absoluerant, ea ipsa etiam alijs suadebant, ne quid mali fieret Ieremiae: dicentes, quia non solum iste ciuitati futura praediceret, sed & Micheas ante eum olim talia praedixisset, & multos se scire huiusmodi uerba dixisse, quorum nullus tunc a regibus aliquid protulisset, sed & quasi prophetae dei fuerint honorati. His itaq; uerbis mitigantes turbas, eripuerunt Ieremiam a definito supplicio. Qui omnes prophetias suas conscribens, ieiunante populo, & in ecclesiam congregato, in templo mense nono quinti anni regis Ioachim, relegit librum, quem de futuris rebus ciuitati & populo temploq; conscripsisse uidebatur. Audientes itaq; principes, tulerunt ab eo librum: iusseruntq; eum & scribam Baruch de medio tolli, ne quibusdam fierent manifesti. ipsum uero librum portantes, regi dederunt. Qui praesentibus amicis iussit scribam suum relegere, & audiens quae scripta noscebantur in libro, iratus rex, dirupit eum & igne cremauit: & requisitos Ieremiam & Baruch, iussit ad se puniendos adduci. Illi siquidem eius tunc iram declinauerunt. Non post multum uero tempus uenientem contra se magno cum exercitu regem Babyloniorum, foederis iure suscepit, propter metum eorum quae dicta fuerant a propheta, credens nihil se fore passurum, neq; per obsessionem neq; per pugnam. Cumq; Babylonie rex intrasset in ciuitatem, fidem nequaquam seruauit, sed iuuenes fortissimos & pulchritudine decoros Hierosolymitarum occidit una cum rege Ioachim. Quem etiam ante muros insepultum proijci iussit, filium uero eius Ioachim constituit regem uniuersae prouinciae. Eos autem qui erant in dignitatibus constituti, numero tria millia captiuos duxit in Babyloniam, inter quos erat & propheta Iezechiel cum esset adhuc puer. Hic ergo finis habuit Ioachim regem, qui cum uixisset annis sex & triginta, regnauit undecim. Successor uero eius regni Ioachim, de matre nomine Ioas, regnauit mensibus tribus & diebus decem.

¶ De captiuitate regis Ioachim in Babylonem, & Sedechie obstinatione contra Ieremiam prophetam.

Caput IX.

4. Reg. 24.

Regem uero Babyloniorum, qui Ioachim concesserat principatum, repente timor inuasit. Formidatus est enim, ne forte habens mali memoriam pro nece paterna, prouinciam eius inuaderet. Et mittens exercitum, regem Ioachim in Hierosolymis obsidebat. Ille uero cum esset natura benignus & iustus, noluit ciuitatem propter se uidere pericula sustinere, sed sumens matrem & cognatos, tradidit obsides ducibus qui fuerant a Ba-

byloniæ rege directi: accipiens ab eis iusiurandum, ut nihil mali pateretur, nec ipse nec ciuitas, quorum fides nequaquam mansit inuiolata. Non enim seruauit eam Babylo niæ rex, sed præcepit principibus suis, ut omnes qui erant in ciuitate iuuenes, captiuos sumerent, pariter & artifices, eosque ad se ligatos adducerent, qui omnes fuerant decem millia octingenti, triginta & duo: simul & ioachim cum matre pariter & amicis, quos deductos ad se habuit in custodia. Patruum uero ioachim, nomine Sedechiam, constituit regem: accipiens ab eo iusiurandum, ut ei prouinciam custodiret, & nihil hostiliter ageret, nec faueret Aegyptijs. Sedechias autem erat quidem annorum uiginti & unius, quando accepit regnum, & nomen matris eius Amias. Fuit enim contra iustitiam superbus, circa quem impij locum maximum habere uidebantur. Quapropter & propheta ieremias ad eum ueniens, crebro testabatur, dicens: ut reliquas quidem impietates & iniquitates desereret, & iustitiæ prouideret, & neque duces qui essent maligni, respiceret, neque falsis prophetis eum seducentibus crederet, quasi nequaquam contra ciuitatem Babylo niæ rex dimicaret, quia Aegyptij contra eum bella rursus inferrent & uincerent, quoniam hæc uera non essent, nec hoc modo uentura forent. Sedechias autem dum audiret prophetam hæc dicentem, consentiebat ei per omnia tanquam uera loquenti, & quasi prodesset ei ut eius crederet uerbis: sed rursus amici eius subuertebant mentem, & a prophetæ dictis ad ea quæ uoluerant, adducebant. Prophetauit autem lezechiël de Babylone futuras calamitates populi, & misit in Hierosolymam. Sedechias autem eorum prophetijs non credidit propter huiusmodi causam. Alia siquidem uniuersa consona a prophetis edicta sunt, quomodo & ciuitas uastaretur, & ipse Sedechias duceretur captiuus in Babylo niam: discordauit autem lezechiël, dicens: quia Sedechias Babylo niam non uideret, cum ieremias dixisset, quia uinctum eum rex Babylo niæ duceret. & eo quod non idem uterque dixisset, etiam illa quæ concordabant, non esse uera dicebat, licet omnia ei secundum eorum euenerint prophetias: quæ tamen opportunius declarabimus. Igitur societatem Babylo niarum, quam habuit octo annis, dissoluit, & semetipsum ad Aegyptios transtulit, sperans cum illis contra Babylo nios præualere.

Prophetat ieremias in iudæa, lezechiël in Chaldeæ & non audiuntur

¶ De destructione Ierusalem à Chaldeis.

Caput X.

INterea dum hoc cognouisset Babylo nius rex, castra mouit aduersus eum: & afflicta prouincia, & munitiones eius unâ diripiens, ad ipsam Hierosolymorum ciuitatem obsidendam cum magno ueniebat exercitu. Rex autem Aegyptius audiens, quia & Sedechias amicus eius esset, sumpta uirtute maxima bellatorum, uenit ad iudæam quasi eius solutus obsessionem. Babylo nius autem recessit ab Hierosolymis, & occurrit Aegyptijs, eisque congressus, prælio superauit, & eos in fugam conuersos, de Syria coegit exire. Cumque Babylo nius discessisset ab Hierosolymis, de ceperunt falsi prophetæ Sedechiam, dicens quæ neque Babylo nius denuo contra eum pugnaret, & contribules eorum quos de prouincia ad Babylo niam demigrauerat, cum dei uasis omnibus, quæ rex detulerat de templo, reuerterentur. Sed ieremias his contraria atque uera, transiens in medium, prophetauit, dicens, quia male quidem facerent illi, qui regi talia suaderent, quando per Aegyptios nihil iuuari possent, quos utique deuincens Babylo niæ rex, in Hierosolymam remearet: eamque fortiter obsideret, & populum fame corrumperet, ac reliquos captiuos abduceret, substantiasque diriperet simul & diuitias templi exhauriret, & ipsum insuper concremaret, ciuitatemque subuerteret, & essent seruituri Babylo niæ regi eiusque nepotibus annis septuaginta. A quorum seruitio nos, inquit, tunc remouebunt Persæ & Medi, Babylo niarum destruentes imperium: & ad hanc remeantes urbem, ædificabimus templum rursus, & Hierosolymam denuo reparabimus. Hæc dicente ieremia, plurimi quidem crediderunt principes autem & impij excessisse eum a sua mente dicebant, eumque sub hoc fomite deridebant. Igitur cum ei placuisset ad patriam properare, quæ dicitur Anatoth, uiginti stadiis procul ab Hierosolymis constitutam, inueniens eum in itinere quidam principum, comprehensum detinuit, calumniam faciens ei, quasi ad Babylo nios iret. Ille uero mentiri quidem illum, & calumniæ sibi crimen inferre, se uero ad patriam remeare, dicebat. Qui ad hæc uerba non flexus, uinctum deduxit ad iudicium magistratum: a quibus omnia uerba & tormenta perpeffus, ad necis supplicium referuabatur, qui quoddam tempus hæc

ieremias uinctus abducitur.

Obsidio Hierosolymorum.

quæ prædiximus, nimis iniuste sustinuit. Anno uero nono Sedechiæ regis, decima die mensis decimi, uice secunda Babyloniarum rex ad Hierosolymam castrametatus est: & sedens circa eam decem & octo menses, cum studio magnæ uirtutis obsedit, obsessosque Hierosolymitas, duo mala & alia maxima deprimebant, morbi languor, & fames eis uehementer obsistens. Ieremias uero propheta, cum esset in custodia, non cessabat, sed clamabat & prædicabat aperte, monendo populum, ut regem Babyloniorum portas aperientes susciperent: hoc enim factum, eos cum omni domo posse saluari, alioqui radicitus afferebat euelli: prædicabatque pariter, quoniam si quis maneret in ciuitate, omnino periret, aut fame consumptus, aut gladijs hostium. Si uero ad hostes confugeret, & inimicos & mortem quodammodo declinaret. Principes autem hæc audientes, nec inter ipsa consistentes mala patiebantur eius uerba animo suo percipere: sed cum ira graui ueniētes, indicauerunt regis & accusantes eum, quasi uersanum occidendum esse prophetam poscebant, qui eorum animos frangeret, & malis promissionibus audaciam populi ualde molliret: quando dum parati essent omnes pro eo & patriæ salute pugnare, ille moneret ut ad hostes fugerent uniuersi, quia ciuitas capienda foret, & omnes in ea pariter perituri. Rex ergo ipse pro bonitate quidem & iustitia iratus non est. Sed ne principibus tali tempore uideretur esse contrarius, permisit eis ut facerent prophetæ quod uellent. Qui hoc sibi concessum à rege, mox ingredienti in carcerem, & sumentes eum in quendam lacum plenum cæno deposuerunt, ut morte propria suffocatus, extingueretur. Ille uero usque ad guttur in luto depositus, in his degebat angustiis. Quidam uero seruorum regis honoribus decoratus, & genere Aethiops, ærumnas prophetæ nunciauit regi, dicens non recte amicos & principes eius fecisse, quod Ieremiam in cæno submergerent, quod opus omni morte & uinculis esset amarius. Hæc cum audisset rex, poenitentia ductus, quia prophetam principibus tradidisset, iussit Aethiopi, ut sumptis triginta regis ministris, & funibus, & quicquid expediret ad salutis eius utilitatem, cum festinatione Ieremiam extraheret. Aethiops autem sumens quod præceperat rex, prophetam de lacu reduxit, & sine custodia esse permisit. Euocante uero eum latenter rege, & requirente, si quid diuinum ei in rebus præsentibus posset edicere: ille se habere quidem quod diceret, afferebat, sed non fore sibi credendum nec dum moneret, audiendum, quando iam quasi malum aliquod agentem eius amici perdere decreuissent. Vbi sunt, inquit, nunc qui Babylonium nequaquam dimicaturum esse dicebant, audientesque fallebant? Sed & si nunc dixerō ueritatem, morte me non cōdemnes? Cumque rex ei iusiurandum præbuisset, quia nec ipse eum perimeret, nec principibus supplicij iure contraderet, data fide, securus suadebat ei, ut Babylonijs traderet ciuitatē. Hæc enim dicebat deum ei per se prophetare, si liberari uellet, & præsentia pericula declinare, & neque ciuitatem usque ad fundamenta deiici, nec templum ab hostibus concremari: quod si non fieret, ipse malorum autor & sibi & ciuitati huius calamitatis existeret. Hæc audiens rex, uelle se quidem quæ monebat facere, dixit, & expedire sibi: sed metuere contribules, qui ad regem Babyloniarum iam perrexissent, ne accusantibus eum, periculo subiaceret. Quæ propheta confortabat, & frustra supplicium suspicari dicebat: nihil mali passurum, si Babylonijs traderet ciuitatem, nec ipsum, nec uxores, nec filios eius, insuper & quia templum maneret illæsum. Et Ieremiam quidem cum hæc dixisset, dimisit rex, præcipiens ut nulli ciuium quæ locuti fuerant, proderet, sed neque principibus aperiret: qui si cognoscentes eum à rege uocatum, requirerent, ut quod cum eo locutus fuerit, illis quoque narraret, diceret quia poposcisset, ne in uincula aut in carcerē denuo traderet. Qui scilicet hoc eis dicebat, dum uenientes ad prophetam requirerent, quid locutus fuisset ad regem. Hæc quidem ita gesta sunt. Babylonius autem obsessionem grauius inferebat, faciens turres cum magnis ædificijs, & aggeres ingentes exaltans, ex quibus resistebat de muris repugnare nitentibus: multas quoque machinationes erexit, æquans muris per circuitum ciuitatis. Illi siquidem qui erant intra urbem, fortiter & promptissime resistebant, neque fame, neque languore fatigati. & licet intus his passionibus angerentur, animo fortes uidebantur ad plura, in nullo adinventiones inimicorum & machinamenta expauescentes: sed contrarias machinationes in omnibus quæ faciebant illi, opponere cogitantes, ita ut magnum certamen esset Babylonijs cum Hierosolymitis uelocitatis atque prudentiæ, illis quidem nihil arbitra-

Consultat rex prophetam.

Studium Babyloniorum in urbe capienda.

tibus amplius commodi, q̄ captionem illius ciuitatis: his autem salutem suam non in alia causa ponentibus, nisi ut magno studio laborarent, & non desperarent excogitare, quibus modis hostium machinamenta destruerent. Et hæc passi sunt mensibus octo & decem, donec fame vastarentur & telis, quæ de turribus iaculabantur aduersus eos hostes. Capta ẽ uero ciuitas undecimo anno Sedechiæ regis, quarto mense, die nono: ceperuntq̄ eã principes Babylioniorũ, quibus obsessio à rege Nabuchodonosor uidebatur esse cõmissa. Ipse autem in Reblata ciuitate morabatur. Nomina uero principum qui Hierosolymã obsiderunt, hæc sunt: Nergella, Serrarem, Matuse, Megarus, Nabuzardan, Saris. Capta siquidem ciuitate circa mediam noctem, & principibus hostium ingressis in templum, agnosens hæc Sedechias rex, sumptis uxoribus & filiis, & principibus & amicis, de ciuitate fugit per desertum ualde tutissimum. Quod dum à quibusdam traditiis, principibus Babylioniorum indicatum fuisset, diluculo eum persequi aggressi sunt. Quem dum circa lerichuntem apprehendissent, eũ una circudederunt. Amici uero & principes qui cũ Sedechia fugiebant, dum hostes proximos esse conspicerent, dispersi sunt, alter ad alterum locum fugiens, & unusquisq̄ se liberare contendens. Quem cõprehensum cum paucis, hostes cum uxoribus & filiis perduxerunt ad regem. Venientemq̄ ad se, Nabuchodonosor impium & infelicem uocare coepit, & iurisiurandi immemorẽ, quod p̄buerat ut ei puinciam custodiret. Super hæc aut̃ eum obiurgauit ingratum, q̄a dum ab eo suscepisset imperium, quod ab eius fratre tulerat, & illi tribuerat, contra munificum largitorem egisse uidebatur hostiliter. Dixitq̄ post hæc: Magnus deus, qui odio habens tuam nequitiam, n̄ forte subiugauit imperio. His igit̃ uerbis usus aduersus Sedechiam, filios eius iussit pariter & amicos continuo perimi, ipso scilicet Sedechia, & alijs captiuis inspicientibus: deinde oculos eruens Sedechiæ, eunq̄ uinciens, perduxit in Babyloniã. Hæc aut̃ prouenerũt ei, quæ Ieremias lezechielq̄ prophetauerunt, quia cõprehensus ducereẽ ad Babyloniã, & loqueretur ei ore suo, & n̄ eam uideret, sicut Ieremias dixit. cecatus aut̃ & ductus ad Babyloniã, eam n̄ uidit, sicut lezechiel p̄dixit. Hæc igit̃, quæ sufficienter possunt dei manifestare naturã, nescientibus explicauimus, q̄a diuersa est atq̄ multimoda, & uniuersa ordine suo conspiciens, & quæ cõgruant agi p̄dicens, ignorantiamq̄ hoĩni & infidelitatẽ redarguens, per quæ curari nequiuērunt ab his quæ erant passuri. Nam cum ea quæ p̄dicebantur, custodire nollent, calamitatibus noscunt̃ esse contraditi, ita ut esset impossibile talia declinare. Igit̃ qui de genere Dauid regnauerunt, h̄m̄di conuersationem habuisse noscuntur. Fuerunt aut̃ uiginti & unus usq̄ ad ultimũ regẽ, regnaueruntq̄ oēs annis quingentis & quatuordecim, & mensibus sex, diebusq̄ decem. Ex quibus principatũ tenuit primus eorũ Saul, annis uiginti, non t̄m̄ ex eadẽ tribu consistens. Porro Babyloniũ misit principem militiæ suæ Nabuzardan in Ierusalẽ, ut expoliaret templũ, p̄cipiens ei, ut & illud incenderet, & regalia pariter & ciuitatẽ ad pauimentũ usq̄ deponeret, & populũ in Babyloniã migraret. Qui dñi uenisset ad Hierosolymã undecimo anno regis Sedechiæ, & templũ subuertit, & uasa dei aurea argenteaq̄ tulit, necn̄ & maximum cantharũ, quem posuit Salomon, insuper & columnas æreas, & capita earũ, aureasq̄ m̄sas, & candelabra. & hæc auferens, templum quoq̄ succendit mense quinto initio m̄sis, anno undecimo Sedechiæ regis, decimo octauo aut̃ Nabuchodonosor. Succendit aut̃ & regalia, ciuitatemq̄ destruxit. Et templum ita concrematum est post quadringentos & septuaginta annos, & menses sex, diesq̄ decem, ex quo illud constat ædificatum. Ab egressu aut̃ populi ex Aegypto anni tunc erant mille, sexaginta duo, menses sex, diesq̄ decẽ. A diluuiũ uero usq̄ ad uastationem templi opt̄ne tempus fuit annorũ mille nongentorum quinquaginta septẽ, mensium sex, dierum decem. Ex quo factus est Adam, usq̄ ad ea quæ prouenerunt tẽplo, anni sunt tria millia quingenti tredecim, menses sex, dies decẽ. Tantus ergo numerus est annorum. Quæcunq̄ uero gesta sunt, singula ut prouenire, manifestauimus. Princeps itaque regis Babyloni, postquã Hierosolymã & templum subuertit, sumens captiuos, migravit eos, & pontificem Sarream, & sacerdotem Iosedec secundarium eius, & custodes templi tres, & eunuchum qui erat super armatos, & amicos Sedechiæ septem, & scribarũ eius, & alios principes sexaginta, quos omnes cum uasis quæ deprædatus est, deduxit ad regem in Reblata, prouinciæ Syriæ ciuitatẽ. Rex aut̃ pontificis quidẽ & principũ capim

*Sedechias
capitur.*

*Quot & quã
diu reges Hi
erosolymorũ
regnauerint*

Catalogus
Pontificum

ibi iussit abscidi: ipse uero omnes captiuos & Sedechiam deduxit in Babylonem. Vincit uero circumegit & Iosedech pontificem, filium Sarreæ pontificis, quem occidit Babylonius in Reblata Syriæ ciuitate, sicut dudum iam designatum est. Igitur quia genus regis explanauimus, & qui fuerunt, & eorum tempora cuncta narrauimus: necessarium iudicauimus etiam nomina pontificum referre, qui pontificatum regum temporibus habuerunt. Primus siquidem Sadoch pontifex templi fuit, quod Salomon ædificauit: post eum filius eius Achimaas in eius honorem successit: post Achimaam Azarias: post hunc autem Iorai, & post eum Anxioramus: deinde Phideas: post Phideam uero Sudeas: post hunc autem Hilus: Hilo uero successit Ioathan: cui rursus Vrias: Vriæ uero Nerias: post Neriam autem Ideas fuit: post hunc uero Sallum: deinde Helchias: post hunc Zaroch: & post hunc fuit Iosedech, qui captiuus in Babyloniam ductus est. Isti siquidem omnes in pontificatu, filius patri per ordinem successerunt. Veniens autem in Babyloniam rex, Sedechiam secum habuit donec aduixit in carcere. Quem dum regaliter sepelisset, uasa quæ in Hierosolymorum templo fuerat deprædatus, dñs dicauit suis, & populum in Babyloniorum regione constituit: Pontificem uero soluit à uinculis.

¶ De reliquijs Iudeorum, & morte Godoliæ, malitia Ismaelis.

Caput

XI.

4. Reg. 25

PRinceps itaq; militiæ Nabuzardan, dum captiuasset populum Hebræorum, pauperes & eos qui se tradiderant, dereliquit, constituens eis principem nomine Godoliam, filium Aichan, de nobilibus natum, mansuetum & iustum: iussitq; ut opus in terra prouinciæ facientes, regi definita tributa persoluerent. Ieremiam uero prophetam soluit à carcere, eiq; suauis, ut ad Babyloniam secum ueniret: fuerat enim ei hoc a rege iussum, ut illi per omnia placide ministraret: qui si nollet hoc facere, indicaret ubi manere uellet, quatenus hoc regi significaret. Propheta uero nec sequi uoluit, nec alibi commorari: sed libenter se habere dixit in deserta patria, & cum miserimis habitare reliquit. Cognoscens autem eius uoluntatem militiæ princeps, Godoliæ quem constituerat in Hierosolymorum urbe, præcepit, ut eius prouidentiam in omnibus haberet, eiq; ministraret quibus egeret: & donatis prophetæ multis preciosisq; numeribus, dimisit ad propria. Et Ieremias quidem mansit apud Godoliam in ciuitate prouinciæ, quæ dicitur Masphat: rogauitq; Nabuzardan, ut cum eo dimitteret discipulum Baruch, filium Nerias, ex magna ualde familia, & qui lingua patria præcipue fuerat eruditus. Hæc dum fecisset Nabuzardan, in Babyloniam profectus est. At illi, qui obsessæ Hierosolymorum urbe diffugerant, dispersi per certa loca, disrecessisse Babylonios cognouissent, & quasdam reliquias in Hierosolymorum urbe reliquisse, & qui eam incolerent, superesse, undiq; collecti, uenerunt ad Godoliam in Masphat. Erant enim principes eorum, Iohannes filius Zari, & Sareas & Iezonias, simul & alij. Porro de genere regio erat quidam Ismael, uir malignus & callidus: qui cum obsideretur Hierosolyma, ad regem euasit Ammonitarum nomine Vachalim, & ibi illo tempore commoratus est. Igitur qui ad Hierosolymam concurrerant, fecit eos Godolias ibi manere, nequaquam Babylonios metuentes: colentesq; terram, nihil mali passuros esse dicebat: & hæc quoq; iuramento firmavit, adiciens quia & solatium cunctis præberet: & si quis ab alio grauaretur, illius mereretur auxilium: suauisq; ut singuli in qua uellent ciuitate, manerent & ut mitteret cum eis qui eorum habitacula repararent: & ipse quoq; faceret, dum tempus esset ut triticum & uinum & oleum reconderent, quatenus hyemis tempore pabulis non egerent. Hæc cum dixisset, dimisit eos ad prouinciæ loca, quæ unusquisq; uoluisset. Fama uero discurrente ad genus Iudææ, quia uenientes ad se de fuga, Godolias clementissime susceperet, & ad terram colendam habitare dimitteret, ut regi Babylonio tributa persoluerent, concurrebant omnes ad Godoliam, & in prouincia habitauerunt: considerantesq; prouinciā in pace regi, & Godoliæ benignitatē atq; clementiam, Iohannes & principes qui cum eo erant, ualde dilexerunt eum: dicebantq; mittendum ad regem Ammonitarum Vachalim, ut Ismaelem latenter occideret, quatenus ipse securus esset in Israel, quia ille erat de regio genere, qui solus poterat rebellare. Cuius dolum dicebant posse declinare, si potius Ismaelem ipse perimeret, ut metum de cætero non haberet, adiciens insuper se timere, ne Godolia magis ab illo perempto, funditus Israelitarum reliquiæ deperirent. Ille uero acquiescere noluit, dicens, non esse rectum contra uirum qui adhuc nil

malignitatis gesserat, insidias exercere: non enim uerisimile esse, quia in tali desolatione huiusmodi malitiam exerceret: & quem in tanta necessitate fouerat, & ab inimicis alijs eripuerat, ipse perimeret: sed & si e diuerso faceret ille dolum, melius esse, ut ipse perimeretur ab illo, potiusquam homo qui ad illum confugerat, suamque salutem ei tradiderat, & commendauerat uitam, dolo perimeretur istorum. Et Iohannes quidem, & principes qui cum eo erant, cum non potuissent persuadere Godoliam, protinus recesserunt. Tempore siquidem dierum triginta transacto, uenit ad Godoliam in ciuitatem Masphat Ismael cum uiris decem, quos Godolias splendidis epulis muneribusque suscepit. Tunc Godolias inter conuiuia Ismael saepius (ut assolet) inuitato, debriatus est. Quem Ismael uidens ita uino repletum, & uelut insensatum in soporem ebrietate conuersum, surgens cum decem suis amicis, cum occidit. & eos qui cum illo in conuiuio recumbebant, & post eorum peremptionem egressus per noctem, cunctos pariter in ciuitate Iudaeos & milites trucidauit, quos a Babylonis fuerant derelicti. Altera uero die cum muneribus ueniebant ad Godoliam, de prouincia octoginta uiri, nihil scientes quod de eo fuerat gestum. Quos cum uidisset Ismael, eos quasi ad Godoliam accessuros, interius euocauit. Quibus ingressis, aula clausa, cunctos occidit: eorumque corpora in lacum profundissimum ne uiderentur, abiecit. Ex his itaque octoginta uiris, aliqui erepti sunt: qui se rogauerunt non prius occidi, antequam occultas in agris diuitias, & pallia simul & uestes reconditas, & frumenta monstrarent. Haec audiens Ismael, pepercit eis. Populum uero qui erat in Masphat, cum uxoribus & filiis captiuum duxit, inter quos & filias Sedechiae regis, quas Nabuzardan Babyloniorum princeps Godoliam reliquerat conseruandas. Haec cum egisset, uenit ad regem Ammonitarum. Audiens autem Iohannes, & principes qui cum eo erant, quae in Masphat fuerant gesta ab Ismael, mortemque Godoliam, nimis exasperati sunt: & sumentes singuli arma sua, egressi sunt ut Ismael uiriliter expugnarent. Quem cum apprehendissent circa fontem Chebron, illi qui ab Ismael captiui ducebantur, uidentes Iohannem & principes, releuati sunt solatium sibi uenisse iudicantes: & relinquentes eum qui illos ceperat, ad Iohannem se contulerunt. Ismael itaque cum uiris octo fugit ad regem Ammonitarum. Iohannes autem sumens quos de manibus eripuerat Ismaelis, & eunuchos & mulieres & infantes, uenit ad quendam locum, quem Caulas appellant: & illo die ibi mansit. Deliberauerunt autem ut inde surgentes, abirent Aegyptum, metuentes ne eos Babylonii perimerent propter Godoliam mortem, qui ab eis dux fuerat institutus. Et dum in tali consilio permanerent, petierunt Ieremiam prophetam Iohannes & principes qui cum eo erant, ut deum consuleret, quatenus eis in angustia constitutis, quid deberent facere, demonstraret, iurantes se facturos quicquid eis Ieremias ediceret. Cumque propheta oraturum se pro eis apud deum copromississet, post dies decem apparuit ei deus, dicens, ut indicaret Iohanni & principibus suis & uniuerfis, quod consistentibus eis in illa prouincia, ferret diuina prouidentia solatium, & a Babylonis quos metuebant, seruariet illaesos: proficiscentes autem in Aegyptum, perituros: & ab Aegyptiis illa passuros, quae olim fratres eorum constat esse perpestos. Haec cum dixisset Iohanni & populo propheta deum praedicere, non ei credebant, quia deus eos in prouincia habitare praeciperet, sed ut praestaret Baruch discipulo suo, mentiretur quidem de diuino mandato: suaderet autem eis ibi manere, ut a Babylonis interirent. Populus autem & Iohannes, non obediens consilio dei, quo eos monuerat per prophetam, discesserunt ad Aegyptum, ducentes & Ieremiam pariter & Baruch. Cumque illic essent, indicauit propheta diuinitas, uenturum regem Babyloniorum ad Aegyptum iussitque praedicere populo & Aegypti futuram captiuitatem, & quia alios quidem eorum occideret, alios captiuos sumens, in Babyloniam perduceret. Et haec ita completa sunt. Quinto siquidem anno captiuitatis Hierosolymorum, qui est tertius & uigesimus regni Nabuchodonosor, castrametatus est idem Nabuchodonosor in inferiori Syria, eamque detinens, expugnauit Ammonitas & Moabitas. Quumque subdidisset has gentes, perrexit in Aegyptum, eamque subuertit: & regem quidem qui tunc erat, occidit: aliumque in ea constituens, denuo Iudaeos captiuos duxit in Babyloniam. Et Hebraeorum quidem genus eiusmodi termino Euphratem transisse percepimus. Igitur per Assyrios corruit populus decem tribuum de Samaria, quum regnaret apud

*Interitus
Godoliam per
malitiam Is-
maelis.*

eos Ozias: deinde duarum tribuum multitudo à Nabuchodonosor rege Babyloniorum & Chaldaeorum, captis Hierosolymis, est uastata. Salmanasar etenim transiigrans Iſra- elitas, in eorum regione constituit Cuthaorum gentem, qui prius in interiori parte Per- ſidæ & Mediæ morabantur: tunc tamen Samaritæ uocati sunt, uocabulum prouinciæ ſu- mentes, in qua habitare uidebantur. Babyloniorum uero rex cum duas tribus captiuas duxisset, neque gentem aliam in eorum habitare fecit prouincia, & propterea desolata omnis Iudæa, & Hierosolyma, & templum annis septuaginta permanſit. Omne ſiquidem tempus à captiuitate Iſraelitarum uſq; ad duarum tribuum transiigrarionem, fuit an- norum centum & triginta, menſium ſex, dierumq; decem.

HISTORIA DANIELIS.

Caput XII.

Daniel 1.

Porro rex Babyloniorum Nabuchodonosor, ſumens omnes Iudæorum nobiliores, & cognatos regis eorum Sedechiæ, qui & pubertate corpori, & aspectus pulchri- tudine reſplendebant, pædagogis pro diligentia exhibenda eos contradidit, eosq; caſtra- uit: quod etiam eis quoq; quos ceperat ex alijs gentibus quas uastauerat, cum eſſent in æta- tis huius pulchritudine conſtituti, feciſſe diſciſcitur: iuſſitq; eis miniſtrari de menſa ſua ci- bos, & erudiri prouincialibus literis pariter & Chaldæis. Erant autem iſti ſapientia qui- dem idonei, habētes exercitium potius. Inter quos erant aliqui de genere Sedechiæ, quæ- tuor optimi & natura benigni: quorum alius quidem Daniel, alius Ananias, alius Miſa- hel, quartus autem uocabatur Azarias. Horum nomina Babyloniorum rex cōmutauit, & alijs iuſſit appellari uocabulis. Danieleſem quidem uocabat Balthaſar, Ananiam uero Si- drach, Miſahel autem Miſach, Azariam uero Abdenago. Hos autem rex cum eſſent nimis ingenioli, & circa literarum doctrinas aſſidui, habebat in honore & dilectione præcipua. Placuitq; Danieli cum cognatis ſuis, ut ſe à cibus regiæ menſæ ſuſpenderent, & ab omni- bus animatis generaliter abſtinerent. Et accedentes ad Aſchanen eunuchum, cui eorū di- ligentia à rege fuerat commiſſa, rogauerunt eum, ut ea quæ rex iuſſerat eis expendi, ipſe p- ciperet, & eis legumina comedenda præberet, uel quicquid aliud inanimatum uellet: ad iſtos cibos ſe eſſe dicentes deditos, & alios ſibi ualde contrarios. Ille uero paratum quidē ſe eſſe dicebat eorum uoluntatibus obedire, ſed metuere regem, ne per corporis maciem uultusq; mutationē proderentur regi, eo q; ab epulis abſtinerent: dicens eſſe conſequens, ut pro qualitate ciborum, eorum quoq; color & corpora mutarentur: & dum alij pueri bene reſecti à rege uiderentur, iſti & periculi & ſupplicij autores exiſterent. Dum igitur Aſchanes formidinem hanc haberet, perſuaſerunt ei, ut pro experimento decem diebus hæc miniſtraret illis: & dum habitus eorum corporis minime uerteretur ad peius, in his ſine dubio permanerent, tanquam ex hoc lædi non poſſent: ſi uero eos graciliores inſpice- ret uel deteriores alijs, ad priora conuiuia reuocaret. Quibus dum non ſolū cibus ille non noceret, ſed etiam magis quam aliorum pinguiora atq; decentiora eorum corpora repe- rirēt, ita ut illi quibus regalia conuiuia præbebantur, inferiores eſſent, Daniel autem & q- cum eo erant, crederentur in magna copia epulisq; conuiuari: ex illo tempore Aſchanes audacter ea quidem quæ de menſa regia quotidie illis pueris mittebantur, ipſe ſumebat: & illis quæ prædicta ſunt, miniſtrabat. Et illi dum & animæ eorum propter hoc eſſent ſympidæ, & ad doctrinas euectæ, corporaque eorum ad laborem apta conſiſterent (non enim aut animas hebetes habebant, & pro ciborum uarietate conſuſas, aut corpora per eaſdem epulas molliora) omnes uelociter didicerunt doctrinas, quæcunque apud barba- ros erant, & apud Chaldæos: præcipue tamen Daniel ſapientia erat idoneus, & ad ſomni- orum interpretationes expertus, eiq; reuelabatur aperte diuinitas. Igitur poſt annum ſe- cundum Aegyptiacæ uaſtationis, rex Nabuchodonosor uidit ſomnium ualde mirabile, cuius explanationem ipſe ei per ſomnium deus aperuit. Quod dum euigilaſſet, oblitus, mox Chaldæos uocauit, & magos atq; diuinos: dixitq; ſe uidiſſe ſomnium & expoſitio- nem eius, & hæc ſimul oblitum: iuſſitq; ut dicerent ſomnium, & quid ſignificaret. Illis uero dicentibus, hoc inuenire eſſe hominibus impoſſibile: ſed ſi uiſionem exponeret, ſomnij explanationem ab eis audiret: interminatus eſt eis mortem, niſi ſomnium eiusedicerent. Et dum faterent non poſſe quod iubebat fieri, omnes unā præcepit occidi. Daniel autē au- diens, qm omnes ſapientes rex iuſſiſſet interimiri, inter quos & ipſe cū ſuis cognatis piculo

De Daniele
& tribus ſo-
cijs eius.Daniel 2.
Rex oblitus
ſomnij conuo-
cat magos.

subiaceret, accessit ad quendam Ariochim, cui fuerat principatus commissus super regis armigeros, eumque rogauit, ut ei causam ediceret, pro qua rex omnes sapientes & Chaldaeos & magos suos iussisset occidi: & dum de somnio cognouisset, & quia iussisset rex indicari sibi quam uiderat uisionem, quod dum non potuissent facere, ad suum interitum prouocassent regem, rogauit Ariochim, ut ingressus ad regem, unam noctem peteret, ut a magorum nece se retineret, sperare se dicens, quod ea nocte supplicans deo, somnium regis agnosceret. Ariochis uero nuntiavit regi inducias quas posceret Daniel. Et rex quidem magorum suspendi iussit interitum, donec promissionem cognosceret Danielis. Tunc ille puer cum suis cognatis ad habitaculum proprium ueniens, tota nocte rogauit deum, ut ei somnium regis indicaret, ne magi & Chaldaei, & inter eos ipsi quoque perirent, sed ut eos potius ab ira regis eriperet, eique ostenderet uisionem, quam rex reuelatam sibi nocte praeterita noscebatur oblitus. Deus autem misericordiam habens illorum qui periculo subiacebant, simul & Danielis, somnium ei & modum explanationis innotuit, ut ab eo rex etiam quod significaretur, agnosceret. Daniel autem a deo haec sibi reuelata cognoscens, gauisus surrexit. & hoc fratribus indicans, illos quidem de uita desperatos, & iam paratos ad mortem, ad securitatem & spem uitae reduxit. Deo autem gratias praecipuas egit, qui misericordiam aetatis eorum habuisset. Factoque die, uenit ad Ariochim: petens ut eum introducere deberet ad regem, adiciens uelle se somnium quod uiderat transacta nocte, narrare. Ingressus igitur ad regem Daniel, hoc primo poposcit, ne sapientior putaretur alijs Chaldaeis & Magis, quia dum illi somnium nequaquam inuenire potuissent, ipse ei indicaturus accederet, quando non experimento humano, nec quia maiori studio mente propria laborasset, hoc sciret: sed miseratus, inquit, deus omnium qui in mortis uidebantur periculo constituti, & mei, simul & qui eiusdem sunt gentis, somnium & explanationem eius mihi aperuit. Non enim minus pro illis, quam pro nobis ipsis uitae termino te iubente multatis, sollicitus eram, dum utique uiros bonos & optimos iniuste mori praeciperas, quos nihil quod sit humanae sapientiae, praecipisti: facere: sed quod dei solius est, ab eis exigere uoluisti. Tibi siquidem cogitanti, quis totius mundi teneret principatum, uolens deus omnes post te regnaturos ostendere, huiusmodi somnium reuelauit. Vidisti enim statuam ualde proceram, cuius caput quidem erat aureum, humeri uero & brachia argentea, uenter autem & femora aerea, crura pedesque ferrei. Deinde uidisti lapidem de monte abruptum, decidisse super statuam, eamque prostratam contriuisse totam, & nullam eius partem integram reliquisse: aurum uero & argentum, & aes, & ferrum plus farina contritum, & spiritu uehementi flante dispersum atque dispersum: lapidem uero creuisse tantum, ita ut omnis terra ab eo uideretur impleta. Somnium itaque quod uidisti, hoc est, cuius interpretatio hunc sensum habet: Caput quidem aureum te significat, & qui ante te in gente Babylonica regnaueris. Duae, inquit, manus & humeri, indicant, quia a duobus regibus uester possit destitui principatus. Illorumque denuo, alter quidem ab occidente erit destructurus imperium, similis aetate, cuius rursus regnum cessare faciet, qui ferro uideatur aequalis, teneatque omnia, quanto ferri natura sit robustior auro & argento, simul & aere. Signauit equidem & de lapide regi Daniel, quod mihi non placuit indicare: sed praeterita quae sunt iam facta describere, non futura tractare. Si quis autem integritatem desideras, uult haec perscrutari, & de incertis utrum fiant, studet agnoscere, festinet legere librum Danielis, quem inueniet inter literas esse diuinas. Rex autem Nabuchodonosor haec audiens, & somnium suum agnoscens, obstupuit ingenium Danielis: & procidens in faciem, eo modo quo deus adoratur, salutauit Daniele, eique sacrificari quasi deo praecipit. Cui etiam proprii dei imposuit nomen, & procuratorem totius regni constituit esse cum suis cognatis, qui per inuidiam & dolum pericula sustinuerunt, & regem ex huiusmodi causa offendisse uidebatur. Interea rex, dum fecisset statuam auream, altitudine sexaginta cubitorum, latitudine sex, & eam statuisset in capto maximo Babyloniae, dedicaturus eam, conuocauit ex omni terra (cui praerat) principes uniuersos, praecipiens eis primo, ut dum audirent tubae sonum, prostrati, statuam pariter adorarent: quod uero hoc non facerent, eos in ignis camini interminatus esse mittendos. Omnibus ergo post tubae sonitum adorantibus simulacrum, Daniel & cognati eius minime hoc fecisse dicuntur, nolentes utique leges prauaricari paternas,

Daniel praedicit regi somnium.

Rex statuam adorari iubet.

De pueris in
caminū ignis
proiectis.

Daniel. 4.

Berosus histo-
riographus.

Qui dum uincti fuissent, repente in ignem missi, & inopinabiliter diuina prouidentia liberati, mortis pericula effugerunt. Non enim contigit eos ignis. Reor utiq; eo quod nihil iniuste fecissent, ut in carinum missi, non sint ab igne contracti. Et facta est flammæ natura debilior, habens in se dei ministros, qui eorum corpora esse talia præparauit, ut non potuissent ab igne consumi. Hoc ergo factum ostendit eos iustos apud regem, atq; religiosos, pro qua re habebantur ab eo in honore præcipuo. Post paululum itaq; tempus denuo uidit in somnis rex aliam uisionem, quia casurus de regno, cum bestiis esset habitaturus; & quum degisset hoc modo annis septem in deserto, reciperet denuo principatum. Hoc quum uidisset somnium, magos denuo conuocauit, eisq; referens quod uiderat, interpretationē cōgruam exigebat. Et aliorum quidem nemo potuit uirtutem somnii cōprehendere, neq; regi manifestare. Daniel uero solus & hoc exposuit; & sicut ei prædixerat, ita prouenit. Nam quū habitasset prædictum tempus in exemo, nullusq; præsumpsisset illis septē annis rex dominium detinere, supplicans deo ut regnum rursus reciperet, denuo ad id reuersus est. Nullus igit me culpet, eo qđ ita narrauerim singula, sicut in antiquis libris inueniuntur scripta. Nam in ipso historiae meae principio, ppter eos qui quæstionem faciunt, aut in aliquo culpæ nituntur, astruxi, dicens translaturū me libros Hebraicos in eloquiū Græcū, & hos uolentibus aperire, neq; adicere ipse aliquid seorsum, neq; subtrahere me promittens. Porro Nabuchodonosor dum uixisset annis quadraginta & tribus, defunctus est: uir illustris, & prioribus regibus ualde felicior. Meminit huius actuum & Berosus in libro tertio historiae Chaldaeorum, ita dicens: Audiens autem pater eius Nabuchodonosor, quia satrapa qui constitutus fuerat in Aegypto, & locis Syriæ inferioris & Phœnicis, recessisset ab eo, quum ipse iam fatigari non posset, committens filio Nabuchodonosor iuueni quandam partem exercitus, misit aduersus eum. Nabuchodonosor autem congressus aduersus eum, qui ab eius patre recesserat, facta dimicatione, & eum uicit, & prouinciam ex isto principio suo subiugauit imperio.

De regno Babyloniorum instaurato, & finito. Caput. XIII.

Magnificen-
tia secundi Na-
buchodonosor

EO siquidē tēpore contigit, ut pater eius Nabuchodonosor ægrotaret in Babylone ciuitate, & à uita recederet, qui regnauit annis uiginti & uno. Nabuchodonosor autem non post multum tempus mortem patris agnoscens, & disponens causas Aegypti, reliquamq; prouinciam, & captiuos eius, & Phœnicum, & Syrorum, & gentium Aegyptiarum, & præcipiens quibusdam amicis, ut cum magna uirtute & omni utilitate ad Babyloniam cūcta deferrent: ipse cum paucis per desertum uenit ad Babyloniam: & potitus rerum quæ tunc gubernabantur à Chaldaeis, à quodam uiro sibi optimo reseruatarum, totius regni paterni dominus est effectus. Captiuis autem ueniētibus habitationem constituit in locis opportunissimis Babylonie ciuitatis: ipse uero de manubijs hostium & templum Belis, & reliqua largissime nimis ornauit, & antiquæ ciuitati aliqua contulit, & prisca reparauit, ita ut nequaquam obsidentes ualerent fluuium conuertere, & ciuitati aliquo modo præualere. Erexitq; tres porticus intrinsecus, & tres extrinsecus de latere cocto, decenterq; muniens eam, & exornans ualde munifice, paternis quoque regalibus alia proxime regalia fabricatus est, quorum spatia & reliquam multitudinem pulchritudinis, credo superuacuum dicere. Veruntamen hoc sciendū, quia dum essent hæc magna & nimis eximia, diebus sunt quindecim consummata. In istis uero regalibus lapides posuit, quorum similitudo erat instar montis, & plantauit diuersas arbores, fecitq; hortū quod suspensile dicebatur, eo quod uxor eius prospectum regionis propriæ uidere desideraret, quæ nutrita fuit in locis Mediæ. Horum itaque meminit etiam Megasthenes in quarto Indicorum libro, ubi nititur approbare hunc regem fortitudine & actū magnitudine Herculem transcendisse. Dicit enim eum uastasse Libyen ciuitatem & Iberiam. Sed & Diocles in secundo Coloniæ libro, meminit huius regis. Philostratus in Indicis & Phœnicijs historijs dicit, quia iste rex obsedit Tyrum annis tribus & decem mensibus, quum illo tēpore in Tyro regnaret Iothabalus. Hoc ergo modo diuersi scriptores huius regis fecere memoriam. Post mortem uero Nabuchodonosor, Amilmathapacus qui & Abimatadocus, filius eius suscepit regnū, & Hierosolymitarum regem Iechoniam, & Iochim, soluit à uinculis: eumq; inter amicos necessarios habuit, & multa ei dona con-

Megasthe-
nes.

Diocles.
Philostratus

Successio re-
gum Babylo-
niorum.

cessit, fecitq; eſſe in Babylonia inter reges haberi. Nam pater eius fidem non ſeruauerat le-
 choniæ, qui ſe utique cum uxoribus & filiis & omni cognatione ſponte tradiderat pro ci-
 uitate ſua, ne, ſicut prædiximus, obſeſſione capta, uañtaretur. Moriente uero Amilmathapa-
 co, poſt annos octo & decem ſui regni, Egeſſarius filius eius tenuit principatum quadra-
 ginta annis. Eoq; mortuo, ad eius filium Laboſordachum peruenit imperium. Quod dñ Daniel. 9.
 nouem menſibus habuiſſet, eo deſuncto, tranſiit ad Balthaſar, qui Nabooan nuncupaba-
 tur. Contra hunc itaque regem caſtrametati ſunt Cyrus Perſarum rex, & Darius Medo-
 rum. Quem dum obſiderent in Babylonia, mirabile quoddã prodigium contigiffe dino-
 ſcitur. Iacebat nanque cœnans in domo maxima, & conuiuijs regalibus opportuna, cum
 ſuis concubinis pariter & amicis: placuitq; ei, ut de proprio templo uafa dei deportaren-
 tur, quæ de Hieroſolymis deprædatus Nabuchodonofor, uſus quidem eis nõ fuerat, ſed
 in templo ſuo dicauerat. At ille ſuperbia ductus eſt, ut eis uteretur ad pocula, & hoc mo-
 do blaſphemaret deum. Tunc itaque uidit de muro ueniẽtem manum, & in pariete quaſi
 ſyllabas conſcribentem. Qua uiſione conturbatus, conuocauit magos atque Chal- De manu in
 dæos, & omne genus ſimilium, quod inter barbaros ſomnia & huiusmodi ſigna diſcer- pariete ſylla-
 nere præualebat, ut ei quæ fuerant ſcripta, manifeſtarent. Quumq; magi nihil penitus in- bas conſcri-
 uenire, neque intelligere ſe poſſe dicerent, in anguſtia rex conſtitutus, & multa triſtitia præ-
 pter hanc ſic inopinabilem cauſam, in omni prouincia prædicare fecit, ut qui literas illas,
 & quæ per eas ſignificarentur, poſſet exponere, ei torquem auream, ueſtemq; purpureã
 daret, ſicut regibus Chaldæis mos erat uti, & tertiam partẽ ſui pariter principatus. Quo
 factò, dum multi magi concurrerent, ut propoſitam munificentiam regis haberent, inuẽ-
 tionem aut ſignificationem literarum nequaquam inuenire poterant. Dumq; regem ui-
 deret in anxietate ſua auia conſtitutum, cœpit eum confortare ac dicere, quod eſſet quidã
 de ludæa captiuus, ex eorum genere, quos deduxerat Nabuchodonofor, quum Hieroſo-
 lymam uañtaſſet, cui nomen erat Daniel, uir ſapiens & argutus, ut poſſit res inuenire diſ-
 ficiles, & quæ ſoli deo notæ uiderentur: qui etiam Nabuchodonofor regi, quum nullus
 alter potuiſſet dicere, quibus egeret, ad agnitionis lumen adduxerat quod quærebat, adi-
 ciens, ut eum aduocaret, & peteret, quatenus de literis eo narrate, cognosceret, quod nul-
 lus poterat inuenire, ſi triſte aliquod ſignum ſignificaretur à deo. Hæc audiens Balthaſar,
 Danielem ad ſe uenire præcepit. Cui quum dictum fuiſſet de eo, eiꝯq; ſapientia, & quia
 ſanctus ſpiritus ei ineſſet, & ſolus inuenire poſſet, quæ alij neque mente conciperent,
 poſcebat, ut ei quæ ſcripta fuerant, & quæ ſignificare poterant, indicaret. Quod ſi faceret,
 purpura ueſtiendum, & torquem auream circa collum eius dandam eſſe promiſit: inſu-
 per ei & tertiam partem regni pro honore ſapientiæ conferendam, ut ex eis, inſignis ui-
 dentibus appareret. Quo factò, Daniel dona quidem eum retinere apud ſe dixit: ſapienti-
 am nanque & diuinitatem ſine ſuffragijs ſemper exiſtere, & gratis prodeſſe credentibus:
 ea uero quæ ſcripta uidebantur, ei ſignificaturum ſe eſſe promiſit, dicens hæc eius uitæ Scripturam
 ſignificare ſubuerſionem, eo quod neque ex his, ex quibus parens eius propter iniurias Daniel expla-
 dei fuerat caſtigatus, ille didicit eſſe pius, & nihil ultra humanam cogitare naturam, quã- nat.
 do & Nabuchodonofor mutatus in beſtiam, propter ea quæ impie geſſerat, poſt multas
 preces ac ſupplicationes miſericordiam potuit promereri, & ad humanam redire con-
 uerſationem, ac regna priſtina reparare, qui propter hæc ſolum deum oẽm habere uirtu-
 tem, & humano generi providere, donec aduixit, aſſeruit. Tu, inquit, obliuionem horum
 habens, multumq; diuinitatem blaſphemans, in eius uafis unã cum tuis concubinis tibi
 miniſtrari feciſti. Quæ uidens deus & iratus, per ea quæ ſcripta ſunt, pronunciauit, qui ti-
 bi terminus ſit futurus. Illæ uero literæ designant hæc: M A N E, quod Latina lingua ſi-
 gnificare poteſt numerum: quia uitæ, inquit, tuæ deus tempus & regni dinumerauerit,
 & parum tibi ſuper eſſe decreuerit. T E T H E L quidem, hoc ſignificat pondus. Appon-
 derans, inquit, deus uitæ tuæ tempus, iam illud declinare pronunciat. P H A R E S, ſed &
 hoc fragmentum ſignificat lingua Romana. Franget, inquit, deus regnum tuum, & Me-
 dis illud Perſisq; diſtribuet. Cumq; Daniel hæc indicare dixiſſet quæ in pariete conſcri-
 pta fuerant, Balthaſar quidem regem triſtitia, qualis poterat pro tantæ calamitatis ſigni-
 ficatione prouenire, detinuit: non tamen propheta quali malarum rerũ indici, dona quæ

Babylō à Cy-
ro & Dario
capta.

promiserat denegauit, sed cuncta concessit; cogitans, quia illa quidem pro quibus darentur, propria eius & non prophetantis essent: illum uero qui hæc uere discreuerit, uix bonum dicebat simul & iustum. Igitur non post multum tempus & ipse est captus & ciuitas, Cyro Persarum rege aduersus eum fortissime dimicante. Balthasar enim is est, sub quo capi contigit Babyloniam, cum regnasset iam decem & septem annis, nepos Nabuchodonosor regis, cuius talem uitæ terminum fuisse percepimus. Darius autem Astyages filius, qui Babyloniorum principatum destruxit, cum Cyro cognato suo, annum agebat sexagesimum & secundum, cum Babylon fuisset inuasa, qui tamen alio nomine uocabatur à Græcis, quicquid Daniele propheta sumens ad se, in Mediam duxit, & omni honore eum celebrauit. Erat enim unus inter tres satrapas, quos Darius super trecentos sexaginta satrapas instituerat.

¶ De Daniele in lacum coniecto & liberato, deq; uisionibus arietis & hirci.

Caput XIII.

Daniel. 6.

Daniel itaque cum esset apud Darium in honore præcipuo, ita ut quasi soli uiderentur cuncta esse cōmissa, inuidia apud ceteros crimine laborabat. Mordentur enim, quosdam apud principes plus quam se ualere conspiciunt. Et dum quærerent occasionē, & derogatiōis fomitem, uidentes eum apud Darium esse probabilem, nullam inueniebant causam. Nam dum esset apud thesauros, & omne suffragium oblatum à quocunque despiceret, cui turpe uidebatur aliquid etiam pro bonis rebus accipere, nullam criminis causam accusatores inuenire faciebat. Illi uero dum nihil haberent, quod contra Danielem dicerēt, ut regio eum possent honore priuare, alium quaesire modum, quo eum minorem apud gratiam regis ostenderent. Videntes nanque eum tertio in die orantem ad deum, occasionem se inuenisse putabant, per quam perderent Danielem. Et uenientes ad Darium, nunciauerunt ei, quia satrapis eius & principibus placuisset, ut triginta diebus populus requiesceret, quatenus neque ipsum aliquis, neque deos eorum adiret: similiter nec oraret, quorum si quis sententiam transcenderet, in lacum leonum periturus includeretur. Rex autem eorum nequitiam non intendens, neque hæc contra Danielem arbitratu molimina facta, dixit placere sibi quæ ab eis decreta uidebantur, & eorum sententiam confirmare promisit, proposuitque decretum in populo, quod satraparum placita designabant. Et ceteri quidem iussa custodientes, ne transcenderent quæ præcepta uidebantur à rege, quiescebant: Danieli uero nulla fuit in istis cura, sed ut erat solitus, stans deum cunctis uidentibus adorabat. Satrapæ occasione sumpta, quam contra Danielem inuenire quærebant, mox uenerunt ad regem accusantes, tanquam solus Daniel eius præcepta transcenderet, quia dum nullus alter apud eos orare præsumpserit, quod non quidem propter impietatem, sed propter custodiam fieret præceptorum, ille contemnens præcepta, ad suum oraret deum. Credentes etenim quia propter magnum fauorem, quo eum Darius diligebat, etiam illorum decreta contēnens, Danieli ueniam daret, in hoc potius habentes inuidiam, magis instabant, & ad nullam mansuetudinem recedebant: sed eum secundum legem datam in lacum leonum proiciendum esse poscebant. Sperans autem Darius quia eum eriperet deus, & nihil ab eis sustineret aduersum, consolabatur eum, ut fortiter fer-

Daniel in lacu
cum leonum
mittitur.

ret euentum. Rex itaque, dum fuisset in lacum missus Daniel, signato lapide, qui pro inuis in eius positus erat ore, discessit, & incœnatus totam noctem duxit insomnem, moestus & pro Daniele nimis afflictus. Die uero facto surgens, uenit ad lacum, & inueniens signaculum sanum, quo lapidem obsignauerat, aperiens clamauit uoce magna, Danielem requirens, si sanus esset. Quo respondente regi, quia nil passus fuisset mali, iussit eum repetere de lacu protrahi bestiarum. Inimici uero uidentes nihil mali pertulisse Danielem, dicebant regi, non eum diuina prouidentia custoditum, sed satiatis leones copiis contingere eum noluisse. Ille uero eorum nequitiam uidens, iussit leonibus multas carnes apponi, eisq; satiatis inimicos Danielis in lacum leonum præcepit immitti: ut si reuera per satietatem ad eos leones minime accederent, hoc aperte cognosceret. Quo facto, & satrapis in lacum depositis, Dario manifestatū erat, quia diuinitas saluauerit Danielem. Leones enim nulli eorum penitus pepercerunt, sed omnes pariter discerpserunt, quasi rabida fame pleni, & nulla cibi copia recreati, Arbitror enim quia non fuerunt ad hoc fame prouocati.

leones, qui utique paulo ante uidebantur carniū abundantia satiati, sed hominū neq̃-
 tia etiam irrationabilibus erat animalibus manifesta, simul & quia dei uoluntate uocabā-
 tur ad poenam. Peremptis itaque hoc modo Danielis inimicis, rex Darius quod actum
 fuerat diuulgauit in omni prouincia, laudans deum quem Daniel colebat, eumq̃ uerum
 & omnipotentem asserens esse solum. Habuit autem etiam Daniel in honore præcelso,
 principem eum suorum faciens amicorum. Dum ergo Daniel sic esset insignis & clarus,
 eo quod religiosus existeret, ædificauit in Egbatanis Mediæ mausoleum ualde præcla-
 rum, & mirabiliter nimis instructum. Sic eius pulchritudo uidetur noua & solida, nul-
 laq̃ senectute tam magni temporis longæuitate confecta, cum ædificia eadem quæ homi-
 nes patiantur, & ad uetustatem ueniant, & sua fortitudine longæuitate careant, ac proprii
 decoris amissione marcescant. Manet enim hætenus & uidentibus creditur nuper ædifi-
 catum, ita ut ea die qua conspicitur putetur esse constructum. Hætenus enim sepeliuntur
 sibi Medorum reges atque Persarum, pariter & Parthorum, & cui hæc cura cōmittitur,
 sacerdos est Iudæorum, & hoc fit usq̃ ad præsens tempus. Dignum est enim de Daniele
 dici, quod maxime quilibet audiēs debeat admirari. Qui dum mirabiliter, & quasi in uno
 quodam maxime loco positus omnia prophetasset, & uitæ suæ tēpore apud reges & ple-
 bem in honore fuit, & gloriam & memoriam possidet sempiternam. Omnes nanq̃ libri
 quoscunq̃ conscribens dereliquit, leguntur hætenus apud nos, & ex his credimus, quia
 Danieli loquebatur deus. Non enim solū futura sicut aliq̃ quoq̃ prophetæ dixit, sed etiam
 tēpus definiuit, quo hæc necesse sit adimpleri. Prophetis nanq̃ prioribus mala prædica-
 tibus, & propterea à regibus & populo non bene susceptis, Daniel bonarum rerum pro-
 pheta fuit apud eos, & propter famam rerum quas prædicebat, fauorem uidebatur habe-
 re cunctoꝝ, per euentum uero causarum ueracium, acquirebat dictorum fidem, & opi-
 nionem diuinitatis in populo habebat. Reliquit enim nobis ex his quæ conscripsit, unde
 integritas eius prophetiæ, & nulla mutatio possit cognosci. Ait enim quia cum esset in Su-
 sis in metropoli Persidæ, cum suis sodalibus exiuit in campum, & repente terræmotu fa-
 cto, relictus sit solus, amicis eius per diuersa fugientibus, & conturbatus in faciem super
 ambas ceciderit manus. Tunc quodam tangente eum, & inter hæc ut surgeret imperan-
 te, quatenus ea quæ erant post multas generationes ciuibz euentura, cōspiceret: dum sur-
 rexisset, ostensum sibi dixit arietem magnum, multa quidem cornua habentem, nouissi-
 mum uero eorum ualde præcelsum, deinde quidem respexisse ad occidentem, & uidisse
 hircum exinde ferri per aeternum, congressumq̃ arieti, & eum secundo cornibus impetitū
 prostrauisse in terrā, & undiq̃ conculcasse, deinde uidisse se hircū de fronte cornu maxi-
 mum produxisse: quo fracto, orta ex eo loco cornua quatuor, & ad uentos singulos esse
 conuersa, inter quæ aliud paruulum ortum fuisse conscripsit. Quod dum cresceret, dice-
 bat deus qui hæc eidem monstrabat, expugnaturū fore eius gentem, & ciuitatē fortiter ef-
 se capturum, templumq̃ concrematurum, & sacrificia fieri prohibiturum diebus mille,
 ducentis sexaginta sex. Hæc quidem in campo qui est in Susis, Daniel se uidisse cōscripsit,
 & tali modo deum sibi hanc aperuisse uisionem exposuit: arietem quidem, regnum Persa-
 rum & Medorum significare dicens: cornua uero, eos qui regnaturi forent: nouissimū
 uero cornu significare dicebat ultimum regem, & hunc diuitijs & gloria priorum esse
 præcipuum. Hircum autē significare narrabat, quia aliquis de Græcis regnaturus esset, q̃
 secundo congressus aduersus Persam, cum bello deuinceret, & omnē gloriam eius prin-
 cipatus auferret, & ex maximo cornu quod erat in hirci fronte primum, significare re-
 gem, & ortum quatuor cornuū illo cadente, quæ quatuor partes terræ uidebantur aspi-
 cere, successionem uniuscuiusque post obitum primi regis dixit annunciari, & diuisionē
 regni inter eos esse faciendam, dum ille prior nec filios nec cognatos esset habiturus: mul-
 tisq̃ annis in terrarum orbe esse regnuros, & ex eis quendam oriri regem, expugnatu-
 rum gentem eius, & leges atque conuersationem pariter ablaturum, & templum depræ-
 daturum, & sacrificia celebrari tribus annis prohibiturum. Et hæc utique nostra gens sus-
 tinuit per Antiochum, qui appellatus est Epiphanes, hoc est, præclarus, sicut uidit Dani-
 el, & ante multos conscripsit annos, quæ omnia deo sibi monstrante conscribens reliquit,
 ut legentes & quæ iam prouenire considerantes, credant in honore diuino fuisse Danie-

*Mausoleum à
 Daniele con-
 structum.*

*Autoritas
 Danielis.*

Daniel. 8.

*Visiones Da-
 nielis pro-
 pheta*

lem, & per hæc quæ sunt ita uerissima, Epicureos errare cognoscant, qui & prouidentiam uitæ negant, & deum res humanas curare non existimant, neque à beata incorruptibiliq; substantia pro stabilitate cunctorum gubernari iudicant uniuersa: sed hunc mundum sine rectore, & sine cura aliqua ferri sponte confirmant. Quæ si, ut aiunt, sine præfule essent, sicut naues gubernatoribus desolatas uentorum uiolentia submergi conspiciunt, aut currus sine agitatore confringi, ita & mundus sine prouidentia regimine olim potuit deperire quassatus. Egonamq; Danielis dicta respiciēs, ualde puto à uera opinione recedere eos, qui nullam prouidentiam humanarum rerum dicunt habere deum. Non enim si hæc sponte gererentur, secundum illius prophetiam omnia prouenire conspiceremus. Ego siquidem ut de his inueni & legi, ita cōscripsi. Si quis autem uult opinionem aliam sequi, crimen pro diuersa sententia habebit.

IOSEPHI ANTIQVITATIS IYDAICAE · LIBER XI.

De reditu Iudeorum ad Hierosolymam, licentia Cyri & edificatione templi.

Caput I.

1. EZRA. I.
3. EZRA. 3.

PRIMO imperij anno regis Persarum Cyri, cui septuagelimus cōcurrebat, ex die quo nostrum populum contigit ex proprijs finibus ad Babyloniam migrare, miseratus est captiuitatis deus, & illius calamitatis infeliciū Iudeorum: & sicut per Ieremiam prophetam ante prædixerat quā ciuitas euerteretur, postquam seruiuerunt Nabuchodonosor eiusq; nepotibus, & hanc sustinuerunt seruitutem per annos ferē septuaginta, rursus eos ad propriam restituit terram, & templum reedificare, & præterita frui felicitate decreuit.

Concitans ergo animum Cyri, fecit eum per omnem Asiam scribere: Cyrus rex hæc dicit. Quoniam me maximus orbis terrarum deus regem constituit, credo hunc esse quem gens Israelitarum adorat. Is enim & meum prædixit nomen per prophetas, & quomodo templum eius ædificaturus essem in Hierosolymis in terra Iudæa. Hæc autem cognouerat Cyrus, legens librum quem inter suas prædicationes Isaias reliquerat ante ducentimum & decimum annum. Sic enim in arcano prædicauerat dixisse deum: Quoniam uolo Cyrum, quem multarum & magnarum gentium regem constitui, mittere populum meum ad propriam terram, & templum mihi reconstruere. Hæc Isaias prædicauerat ante annos centum & quadraginta destructionis templi. Quem dum legeret Cyrus, & miraretur nomen suum, impetus quidam eum accepit, ut munificam scripturam impleret. Conuocans autem clarissimos Iudeorum, qui Babylonem habitabant, dixit se concedere Iudæos ad propriam remeare prouinciā, & ciuitatem Hierosolymam, & templum dei reconstruere, se eos scilicet adiuuante. Tunc scripsit suis ducibus illius terræ uicinis, ut aurum conferrent & argentum ad templi renouationem, insuper & immolanda pecora. Hæc Cyrus cum Israelitis dixisset, egressi duarum tribuum principes, Iudæ ac Benjamin, unā cum Leuitis & sacerdotibus, ad Hierosolymam peruenerunt. Multi uero resederunt Babyloniæ, minime passi possessiones suas relinquere. Quò dum uenissent, omnes amici regis adiuuabant eos, & conferebant ad templi renouationem, alij aurum, alij argentum, quidam autem & equos ac iumentorum multitudinem: & uota deo reddebant, & constitutas secundum ueterem consuetudinem immolationes celebrabant, tamquam creatam & antiquam religionis consuetudinem rediuiuam. Transmisit etiam Cyrus uasa dei, quæ auferens à templo rex Nabuchodonosor, ad Babyloniam usque portauerat. Quæ reuehenda tradidit Mithridati suorum thesaurorum custodi, præcipiens ea dari seruanda Abassaro, donec templum reedificaretur: perfecto autem eo, traderet sacerdotibus & principibus uulgi reponenda in templo. Direxit etiā epistolā Cyrus ad Syriæ satrapas, hæc continentē: Rex Cyrus Sisinnio & Sarabasnæ salutē: Iudæos terrā meā inhabitantes, q uoluerūt ad suā patriā remeare pmisi, & ciuitatē renouare, tēplumq; dei in Hierosolyma rursus ædificare, in eodē loco in quo prius fuerat constitutum, Misi autē

Relaxat Cy-
rus captiui-
tatē Iudeorū

Epistola Cy-
ri regis.

& Mithridatem thesaurorum meorum custodem, & Zorobabelum principem Iudæorum, ut fundamenta restituant, templumq; recondant, cuius altitudo sit sexaginta cubitorum, eorundem & latitudo: & faciant tres parietes lapideos ex lapide polito, & unum parietem ligneum ex materijs ipsius prouinciæ, similiter & altare, super quod immolent deo. Sumptus uero de meo in his omnibus uolo fieri. Transmisi etiam uasa, quæ de templo rex Nabuchodonosor abstulerat, tradens ea Mithridati pecuniarum mearum custodi, & Zorobabel principi Iudæorum, quatenus ea ad Hierosolymam reportent, & templo dei restituant. Quorum numerus est tantus: Refrigeratoria aurea quinquaginta, argentea quingenta, situlæ aureæ quinquaginta, argenteæ quingentæ: libatoria aurea triginta, patere aureæ triginta, argenteæ duo millia quadringentæ, & uasa alia maxima mille. Concedo etiam eis honorem, quo potiebantur parentes eorum. Præterea pro iumentis & oleo & uino, dragmas ducenta quinq; millia quingentas, & ad similitudinem tritici, uiginquinq; millia, quadringentas artabas, quæ iubeo præberi de tributis Samariæ, faciantq; immolationes in Hierosolymis sacerdotes secundum leges Mosaicæ, & offerentes supplicent deo pro salute regis & generis eius, ut regnum Persarum permaneat. Eos uero qui hæc contempserint uel infirmauerint, iubeo crucifigi, substantiasq; eorum esse regales. Et epistola quidem hæc habuit. Hi autem qui ex captiuitate ad Hierosolymam conuerunt, fuerunt millia sexcentado, & quadringentis sexaginta duo.

¶ De prohibitione Iudæorum à templi ædificatione presidum factione.

Caput II.

Sed cum mitterent templi fundamenta, & nimis circa ædificia festinarent, omnes in circuitu gētes, præsertim Cuthæi, quos à Media & Perfida terra Salmanasar rex Assyriorum migrans, habitare fecit Samariam, cum exinde populum Israelitarū tulisset, petebant satrapas, & eos qui ædificia curabant, ut impedirent Iudæos, ne instaurarent ciuitatem templumq; construerent: qui pecunijs corrupti, uendiderunt Cuthæis negligentiam & socordiam ædificationum. Hæc Cyrus ad bella occupatus ignorabat, qui exercitum ducens contra Massagetæ, uita priuatus est. Cambyse autem filio Cyri principatum suscipiente, qui in Assyria & Phoenice & Ammonitide & Moabitide & Samaria morabantur, epistolam mittunt hæc continentem: Domine, serui tui Rathimus omnia accidentia scribens, & Semelius scriba, & curatores Syriæ iudicesq; Phœnices: Cognoscere te oportet rex, Iudæos qui Babyloniam deducti fuerant, ad nos redisse, & ciuitatem rebellem ac maleuolam & fores eius, ac muros ædificare, templumq; reconstruere. Scito autem, his perfectis neque tributa eos pati reddere, neque obaudire, sed etiam regibus resistere, & magis imperare quàm obsequi festinare. Dum autem ædificatur templum, & fieri festinatur, optimum nobis uisum est, rescribere tibi quatenus monumenta parentum tuorum inquiras, in quibus inuenies rebelles Iudæos & regibus inimicos, ideòq; ciuitatem eorum fuisse destructam. Propterea uisum est nobis & hoc uobis certū facere, quod fortasse nescitur, quoniam si ciuitas sic renouata, & muris undiq; munita fuerit, uia tibi claudetur ad inferiorem Syriam & Phœnicen. Postquam uero Cambyses hanc legit epistolam, natura maleuolus existens mouet, & hæc scripsit, dicens: Rex Cambyses Rathimo oīa accidentia scribenti, & Belesemio, & Semelio scribæ, & reliquis constitutis, & habitantibus Phœnicen & Samariam, hæc dicit: Legens missos à uobis apices, iussi parentum meorum inquiri uolumina, & inueni ciuitatem hanc inimicam regibus semper existere, & seditiones ac bella habitatores eius commouisse, regesq; eorum cognouimus potenter & uiolenter tributa inferioris Syriæ ac Phœnices exegisse. Igitur præcipio, minime concedi Iudæos ciuitatem ædificare, ne plus crescat eorum malitia, qua semper cōtra reges usi sunt. Cum has literas legissent Rathimus & Semelius scriba, & qui cum eis erant, statim equis deuecti, propere ad Hierosolymam ducentes secum multitudinem, aduenerunt: & ciuitatem & templum Iudæos ædificare uetabant. Quæ quidem opera per annos nouē impedita sunt, usq; ad secundum annum Darij regis Persarum: Nam Cambyses sex annis regnauerat. Qui cum subiectis Aegyptijs reuerteretur, defunctus est in Damasco.

¶ De propositæ questionis dissolutione, Iudæorumq; reditus in Ierusalem concessione.

Caput III.

Post magorum uero interitum, qui defuncto Cambyse, principatum Persarum anno tenuerunt, hi qui septem domini nuncupabantur apud Persas, filium Histaspis Dari-um regem ordinauerunt. Qui dum priuatus esset, deum orauit, ut si fieret rex, omnia de-uaasa quanta Babyloniae inuenirentur, ad templum Hierosolymitanum mittere se promi-sit. Contigit autem eodem tempore proficisci Zorobabel ducem captiuorum Iudaeorum ab Hierosolymis ad Darium, qui regi quondam amicus extiterat. Vnde etiam corpo-ris eius custos cum alijs duobus dignus iudicatus, quem sperauerat honore potitus est.

3. Ezrae. 3-4.

Primo uero imperij sui anno, Darius summo apparatu coenam exhibuit amicis, & uer-naculis suis, & satrapis Persarum, & praefectis Indiae & Aethiopiae, magistratibusq; cen-tum viginti septem prouinciarum. Cum autem completis dapibus unusquisque ad dor-miendum redisset, rex Darius ad cubiculum ueniens, paucumq; noctis requiescens, & ex-pergefactus, quod noctis restabat reliquum, in somne protraxit; sermonemq; ad tres cor-poris sui custodes conuertit, promisitq; summo honore fulciendū, qui eius interrogatio-ni sapiēter & uere rēdere ualuisse, & uictrici purpura indui, & in poculis aureis bibere,

Questio Da-rii cubicula-rijs suis pro-posita.

& super aurum dormire, curruq; frenis aureis ornato uehi, & cidari byssina ac torq; au-rea uti, & post se ipsum sedere propter sapientiam, affinemq; suum esse uocitandum. Cū igitur haec illis dona promississet, primum interrogauit utrum fortius sit uinum, secundo utrum rex, tertio utrum mulieres, aut his omnibus magis fortior sit ueritas. Has cum il-lis proposuisset quaestiones, requieuit. Lucescente autem die, conuocauit omnes magistra-tus, & satrapas, & praefectos Persarum & Medorum; sedensq; in solio quo solebat, unum-quenq; corporis custodē corā oībus iussit p-nunciare, qd eis de p-positis quaestionibus ui-dere. Tunc primus excellentē uini fortitudinē oīdens, ait: Cū ego uere uini fortitudinē conijcio, oīa id hoc modo uincens inuenio. Nā mutat & decipit bibentium mentes, & ani-mas; reges etiā pupillo & infanti similes facit; seruū quoq; ad liberi audaciā cōcitāt, & pau-peres similes diuitibus parat. Conuertit enim & reformat animas, & calamitatibus com-pressas reficit; moestitiam extinguit, alienaq; debitores pecuniae ad obliuionem perducit, ita disponens eos, ut se omnibus ditiores putent, nihilq; uile loquantur, sed memores di-uitiarum, felicibus utantur uocabulis, & reges magistratusq; contemnunt. Amicorum quoque solitam expellit memoriam. Nam scit homines etiam contra amicissimos arma-re, societatesq; dissoluere; & cum ad sobrietatem, per noctem uina relinquentes, peruene-rint, excitantur, nihil penitus de his quae in ebrietate commiserant, cogitantes. Haec ergo considerans, omnibus fortitudinem uini comperio potiore, & uiolenter omnia uincē-tem. Postquam haec primus de fortitudine uini quae dicta sunt disseruit, secundus dicere coepit de regis fortitudine, ostendens eum superiorem ac potentiorē his quae ualida iu-

De fortitudi-ne uini.

dicantur. Modum autem approbationis hinc assumpsit, & dixit: Dum omnia sub hominū cōcentur potestate, qui mare ac terras cogunt competenter sibi seruire, etiam ipsi ho-mines sub manu regum ac potestate degunt. Qui ergo super tam potens & ualidum ani-mal dominantur, cur non insuperabiles illi uirtute ac fortitudine iudicentur? Vnde & bella & pericula subiectis imponentes audiuntur, & eos contra inimicos dirigentes pro-pter suam fortitudinem habent obediētes, montes quoque dirui, muros ac turres de-poni iubent, qui propterea occidere ac interfici patiuntur, ne regum praepcepta transcen-dere uideantur. Vincentes autem praedam quam ab illis abstulerint bellis, regi reportāt. Hi quoque qui non militant, sed terram colunt arantes, cum laborauerint & omnem operū miseriam tolerauerint, messem facientes ac fructus colligentes, tributa regibus of-ferunt, & quod uel dixerint uel iusserint, sine dilatione completur. Qui cum omni luxu-ria uel libidine saturati dormierint, alijs uigilantibus custodiuntur, tanquam ipso timore uictis. minime enim audent dormientem relinquere uel discedere, & sibi providere, sed unum opus hoc existimant necessarium, ut permanentes custodiant regem. Cur itaque non uidetur rex cunctos fortitudine superare, cui tot populi obsecundare praecipuntur?

De fortitudi-ne regis.

Isto quoq; tacente, de mulieribus & ueritate tertius Zorobabel coepit docere, dicens: Sic equidem forte uinum, fortis & rex est, cui omnes obaudiunt, sed his potentior pulchritu-do mulieris existit. Nam regem enixa mulier ad uitā edidit, & eos qui uites plantauerūt, unde pfluuit uinū, mulieres creauerunt & aluerunt. Nihil autē est, qd non ab his habeamus,

De mulieris fortitudine.

Nam & uestes nobis ab his texuntur, & domus nostræ per has curatur atque seruantur, & non possumus à mulieribus segregari. Sed etiam aurum multum & argentum si possideamus, & quicquid aliud fuerit preciosum & industria dignum, cum uiderimus decoram mulierem, omnia relinquentes, speciem eius obstupescimus, & patimur omnia concedere quæ possidemus, ut desiderata pulchritudine potiamur. Patres, & altricem terram, sæpius & amicos obliuiscimur propter uxores, & animas unā cum ipsis perdere non timeamus. Nonne laborantes, & omnem tolerantis miseriam per mare ac terram, cum aliquid per laborem acquirimus, totum offerentes uxoribus, tanquam dominis credimus uel tradimus? Regem quoque uidi aliquadotantum dominū, à filia Rabazaci Themasi, nomine Apama, concubina eius, alapis percuti, & diadema tollentem capiti eius & sibimet imponentem, & hæc omnia tolerantem: ridebatque cum illa risisset, & cum irata fuisset, mœstitia confusus, & blandimentis placauit mulierem, rogans eam, & se nimis humilians, si quando eam uidisset tristem. Post hæc inuicem aspicientibus satrapis & ducibus, idem Zorobabel disputare de ueritate coepit, euidenter quidem ostendens, quantum mulieres fortes existant, debiles tamen & istæ & rex ad comparisonem ueritatis apparent. Nam si terra maxima est, & cælum altum & uelox, hæc omnia uoluntate dei mouentur. Verus autem deus & iustus est, & ex eadem causa oportet ueritatem fortissimam iudicari, quodque nihil contra eum iniquitas ualet. Insuper & cætera quidem quæ fortia uidentur, mortalia & citius deficientia probantur, ueritas autem & immortalis est & sempiterna: nobis autem non pulchritudinem tempore tabescentem accommodat, neque substantiam casibus auferendam, sed iusta & regalia discernit, ab his quæ iniusta uel iniqua monstrantur. Cum ergo terminasset Zorobabel de ueritate sermonem, laudante multitudine optime eum dixisse, quomodo ueritas fortitudinem immutabilem & non senescentem sola possidet, imperauit ei rex petere propter promissa quæ uellet, nam præstaturum se ei dixit, eo quod sapientior & prudentior alijs apparuisset. Iussitque etiam secum eum sedere, & affinem uocari. Tunc Zorobabel admonuit eum, ut uotum quod deuouerat si regnum perciperet, adimpleret. Votum autem quod deuouerat, hoc erat, reedificare Hierosolymam, templumque dei construere, & uasa restituere, quæ auferens Nabuchodonosor rex ad Babyloniam deportauerat. Et dixit: hæc mea est petitio, quam nunc iubes me poscere, eo quod iudicatus sum sapiens ac prudens. Rex autem in hoc lætatus, surrexit: & eum osculatus, toparchis & satrapis scripsit, præcipiens ut deducerent Zorobabel, necnon & eos qui ad templi renouationem cum eo profecturi essent. Præterea mandauit Syriæ ac Phœnicæ magistratibus, ligna cedrina à Libano decisa Hierosolymam transmittere, & cum eis reconducere ciuitatem. Scripsit etiam liberos esse omnes Iudæos, qui à captiuitate redierunt ad terram Iudæam: prohibuitque satrapas ac procuratores suos imperare Iudæis opera regalia. Super hæc præcepit & omnem terram quam colere uoluissent, sine tributis eos possidere. Iussitque etiam Idumæos & Samaritas, & eos qui humilem Syriam habitabant, reddere uicos Iudæorum quos tenebant. Insuper ad templi ædificationem quinquaginta dari talenta mandauit. Sacrificare quoque eos legitimas immolationes permisit, omnem autem impensam, & sacram uestem, qua seruiunt in templo principes sacerdotum & reliqui sacerdotes, & Leuitis instrumenta quibus domino cantent, de suo fieri præcepit. Custodibus quoque ciuitatis & templi, iugera terræ per singulos annos, & pecunias constitutas ad necessaria uitæ dari decreuit. Transmisit etiam uasa, & omnia quæ Cyrus ante ipsum de Iudæorum restitutione facere uoluit, eadem Darius definiuit impleri.

Nihil fortius ueritate.

Munificentiæ Darij in Iudæos.

Zorobabel proficiscitur reparaturus templum & urbem.

¶ Reditus Iudæorum in Ierusalem, templi restauratio: eiusque impedimentum multiplex.

Caput IIII.

His omnibus à rege donatis, Zorobabel exiens de domo regia, respexit sursum ad cælum, & coepit agere gratias deo sapientiæ, per quam uictoriam Dario præsentem præceperat, dicens: Nequaquam his dignus fuisssem, nisi te domino propicio. Ita deo gratias agens de præsentibus, petebat ut ei in futuris adiutor existeret. Peruenit autem ad Babyloniam, & contribulibus suis regis mandata patefecit. Audientes illi deo gratias referebant, quod eos patriæ suæ restituebat, & ad portum conuiuiaque conuersi, per septem dies summa lætitia fruebantur, & restorationem & regressionem patriæ festiua gratulatione celebrabant. Postea

1.Ezr .2.3.5

Numerus Iu-
deorum re-
petentiũ Hie-
rosolymam.

1.Ezr 3.

Templi repa-
ratio.

omnes principes tribuum ad Hierosolymam profecturi, cum uxoribus & filiis ac subiuga-
libus, elegerunt homines Darij, quos cum eis rex usque Hierosolymam destinauit, &
cum lætitia & iucunditate uel cantibus tibijsq; ac sonantibus cymbalis ibant. Præcedebat
autem eos & reliqua multitudo Iudæorum cum laudibus. At illi ad Hierosolymam conscē-
debant, ab unaquaq; parte patrum tribuumq; certus numerus existēs. Sed mihi minime
uisum est nomina patrum recensere, ne legentium animos à rerum consequentia suspen-
dens, obscuram eis facerem narrationem. Septem uero cantores & cantatrices ducentæ
quadragintaquinq; cameli quadringentitriginta. Summa uero multitudinis euntium, q
circa duodecimum annum ætatis habebant, ex tribu Iuda & Benjamin, fuerunt quater
mille millia, & sexcentauigintiocto millia, Leuitæ autem quatuor millia septuaginta. Mu-
lierum autem & infantium commixtim corpora fuerunt quadraginta millia, septingen-
taquadragintaduo. Præter hos uero Leuitas fuerunt cantores centum uigintiocto, iani-
tores centum decem, serui templi trecenti nonagintaduo: insuper & alij sexcenti sexagin-
taduo, dicentes se quidem Israelitas, nullo modo tamen ualentes suum ostendere genus.
Repulsi uero sunt quidam à sacerdotali honore, qui uxores sibi copulauerant. Hi nec su-
um genus dicere præualebant, nec in generatione Leuitarum uel sacerdotũ inuenti sunt,
qui fuerūt quasi quingenti uigintiquinq;. Mancipiorum uero multitudo sequebatur eos
qui ad Hierosolymam pergebant, numero septem millia trecenti uigintiquinq; subiuga-
lia uero quinque millia quingēta uigintiquinq;. Dux uero dinumeratæ multitudinis Zo-
robabel fuit, filius Salathiel, ex filiis Dauid genitus de tribu Iuda, & Iesus filius Iosedec,
princeps sacerdotum, necnon & Mardocheus, & Serebæus, qui à populo principes fue-
rant constituti, & contulerunt auri quidem minas centum, argenti autem quinque mil-
lia. Sacerdotes autem & Leuitæ, parsq; totius populi Iudæorum, quanta in Babylone fue-
rat, ita ad Hierosolymorum rediens ciuitatem, ibidem habitauit: reliqua uero multitudo
ad suas patrias discessit. Cumq; septimus uenisset mensis, ex quo de Babylone egressi sunt,
mittens Iesus princeps sacerdotum & Zorobabel iudex, cunctos ex prouincia Hi-
solyms congregauit. Qui sine dilatione construxerunt altare in loco quo prius ædificatum
fuerat, & legitimas super ipsum hostias obtulerunt secundum legem Mosi. Dumq; hæc
facerent, gentes offēdebantur uicinæ, qui eis odiosæ erant. Celebrauerunt autem illo tē-
pore dies tabernaculorum, quemadmodũ legislator Moses præceperat. Præterea & obla-
tiones, & quos dicunt endelechismos, & hostias sabbatorum, & omnium sanctorũ die-
rum sacrificabant uota reddentes, à primo die septimi mensis. Coeperunt etiam renoua-
re templum, multas præstantes pecunias lapidum caëtoribus & ædificatoribus, insuper
& alimenta operantibus ministrabant. Sidonijs uero leue & suaue uidebatur à Liba-
no ligna cedrina deponere, quæ ligantes in modum ratiũ, ad portum loppæ transfere-
bant. Nam sic ante præceperat Cyrus, sed tunc iubente Dario fiebat. Quæ secundo anno
profectionis Iudæorum ad Hierosolymam mense secundo deuecta sunt, cum & templi
renouatio urgeretur, & fundamentis restitutis superædificaretur, à prima die sequentis
mensis anni secundi. Operibus uero præposuerunt Leuitas, uicesimum iam annum æta-
tis agentes, & Iesum & filios & fratres, & Abdoelum fratrem Iudæ, & Aminadab, & fi-
lios eius. Itaque templum omni studio fabricatibus eis qui ædificationem curabant, pro-
pere quàm sperabatur consummatio euenit. Perfecto autem templo, sacerdotes cum tu-
bis, ornati habitu solenni, & Leuitæ & filij Asaph surgētes, laudabant dñm laudibus quas
Dauid prius eis ostenderat. Cumq; sacerdotes & Leuitæ & seniores prouinciæ uetus re-
cordarent templũ ingenti magnificētia conditũ, & nouũ uiderent per inopiã non ita cõ-
structũ, arbitrati quantũ à priori felicitate minores existerent, tristes ac dolorẽ minime te-
nere ualentes, ad lachrymas lamentationesq; pruperunt. Populus uero p̃sentibus cõten-
tus erat, & de tẽpli ædificatione lætabat, nullam prioris memoriã faciens, nec antiqui cõ-
paratione cruciabatur. Vincebant aut tubæ sonos, & populi lætitiã sacerdotũ & seni-
orũ lamentationes, eo quod eis uidebat minor templi constructio instituisse. Cumq; clan-
gores tubarum audissent Samaritæ, odium erga tribum Iudæ & Benjamin habentes, cõ-
currebant, causam tubæ uolētes agnoscere: uidentesq; quod capriui Iudæi à Babylone re-
deuntes, templum reædificassent, petierunt Zorobabelum & Iesum principes tribuum,

ut ipsis quoque permitteretur una cum eis templum renouare, & in commune laborare. Nam non colimus dicebant minus ab illis deum, quoniam & religionis cupidi ex illo tempore sumus, ex quo nos hic Salamanasar Assyrius rex ex Cuthia & Media migravit. Postquam hæc locuti sunt, Zorobabel & princeps sacerdotum Iesus, & duces tribuum Israelitarum, responderunt quidem impossibile esse eis communicare, quoniam ipsis permilla esset templi innouatio, prius quidem à Cyro, nunc autem à Dario: adorare uero si uellent, licere, & hoc solum illis esse commune, & omnibus hominibus uenientibus in templum adorare deum. Postquam uero hæc audierunt Cuthæi (nam hac appellatione Samaritæ *Cuthæorum insidia.* uocantur) indignati persuaserunt gentibus Syriæ petere suos satrapas eodem modo quo prius sub Cyro & Cambyse, ut cum illis templi renouationem prohiberent, & festinantibus Iudæis moram afferrent ac tarditatem. Per idem tempus ascenderunt ad Hierosolymam Sisinnius Syriæ ac Phoeniciæ præfectus, & Sarobarzanes cum alijs, & interrogauerunt Iudæorum magistratum, quis eis concessisset templum sic ædificare, ut magis castrum uideretur esse quam templum, uel cur portas & ciuitatem tam munito circumdedit mure. Zorobabelus uero & princeps sacerdotum Iesus, seruos quidem se esse maximi dei dixerunt, hoc uero templum ipsi deo quondam à rege suo felicissimo, & qui omnes uirtute mortales uicerat, fuisse constructum, multisque temporibus permanisse. sed cum sui patres iniquitate coram deo gessissent, Nabuchodonosor rex Chaldæorum & Babyloniarum, sua potentia superans ciuitatem evertit, templumque depopulatus incendit, & populum captiuum ad Babyloniam migravit. Cyrus autem qui post eum Persarum & Babyloniarum rex imperium, scripsit ut templum reædificaretur, & omnia quæ exinde Nabuchodonosor extulit ornamenta & uasa, Zorobabelo & Mithridati custodi pecuniarum tradidit, præcipiens ut hæc iterum ad Hierosolymam reportarent, & in propria renouato restituerent templo. Hoc enim mandauerat festinanter fieri, ideoque Sabassarum ascendere iussit ad Hierosolymam, ut operi faciêdo omnimodis immineret. Qui postquam à Cyro literas accepit, ueniens studiosè fundamenta disposuit, & ex illo tempore hæc construxit, sed propter malorum inuidiam imperfectum adhuc remansit. Igitur si uultis ac probatis, scribite Dario, ut inquirat imperatorum monumenta, & inueniet nihil penitus nos fuisse mentitos. Hæc dicente Zorobabelo & principe sacerdotum, Sisinnius & qui cum eo erant, ædificationem quidem templi uetandam iudicauerunt, donec regi Dario suggererent. Statim uero ei propter hæc conscripserunt. Tunc Iudæi timentes & exterriti, ne aliud quam prius iusserat, regi uideretur de templi constructione, fidutiam à duobus prophetis, qui per idem tempus apud eos erant, Haggeo & Zacharia acceperunt, dicentibus nihil penitus à Persis durum esse metuendum, cum deus positum templum prædixisset innouari. Qui cum credidissent prophetarum sententiæ, ædificationem curabant, nullum prætermittentes diem. Dario uero scribentibus Samaritis, & accusantibus per epistolam Iudæos, qui ciuitatem munirent, & templum castello magis simile quam templo construerent, & dicentibus non ea quæ fiunt ei prodesse: insuper epistolas ostendentibus, per quas Cambyse templi ædificationem fieri uetuisset, cognoscens rempublicam suam non esse tutam Hierosolymis restitutis, cum literas à Sisinnio & ab his qui cum eo erant directas legisset, iussit in monumentis regalibus de his inquiri: & inuentus est in Egbatanis constructa turre in regione Mediæ codex, in quo hæc conscripta leguntur: Primo imperij sui anno rex Cyrus iussit templum in Hierosolymis renouari & altare, cuius altitudo esset cubitoꝝ sexaginta, latitudo eorundem, ex tribus parietibus lapideis lapide polito, & ligneum parietem unum ex materijs ipsius regionis. Sumptus autem à rege fieri disposuit, & uasa quæ abstulit Nabuchodonosor, & ad Babyloniam portauit, reddi Hierosolymitis. Quorum curam Sabassarum Syriæ ac Phoenices præfecto, & magistratibus & collegis eius iniunxit, ut ipsi quidem à locis illis recederent, seruis uero dei Iudæis & magistratibus eorum, templum ædificare permitterent. Iussit quoque ut adiutarent eos ad opera, & ex tributis provinciarum quam curabant, darent Iudæis immolationis causa tauros & arietes, agnos ac hœdos & similes, oleumque & uinum, & alia quaecumque peterent sacerdotes, ut orarent pro salute regis atque Persarum. Eos uero qui eius mandata contemnerent, crucifigi præcepit, & eorum substantias regiarum domui deputari, deprecatusque est orationibus deum, ut si quis

Ezra. 5.

Ezra. 6.

Epistola Dario ad praefectos.

Qualis ante captiuitatem et post fuerit Iudeorum respublica.

Samaritae accusantur apud Darium

auderet templi renouationem uetare, hunc talem percuti, eumq; a sua iniquitate suspēdi. Hæc inueniens in commentarijs Cyri Darius, rescripsit Sisinnio & collegis eius, dicens Rex Darius Sisinnio equitum praefecto & Sarabazeni, & collegis eorū salutem. Exēplar epistolæ, quam in monumentis inuenimus, transmisi, & iubeo omnia fieri quæ in ea continentur. Valete. Igitur epistolam cognoscentes Sisinnius & qui cum eo erant, regis uoluntati de reliquo competentia faciebant, & instabant sacris operibus, adiuuantes seniores & magistratus Iudæorum, & procedebat summo studio templi constructio, prædicationibus Haggeo & Zacharia secundum mandata dei, & cum uoluntate Cyri & Darii regum ædificatum est septem annis. Nono autem imperij anno Darii, uicesimatertia die mensis undecimi, quem Hebræi uocant Adar, Macedones Distrum, sacerdotes & Leuitæ ac reliqua Israelitarum multitudo, post captiuitatem pro renouatione ueterum bonorū, & dedicatione templi obtulerunt hostias, tauros centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, & hircos duodecim pro duodecim tribubus (nā tantæ sunt tribus Israel) pro suis unaquæq; peccatis. Sacerdotes uero & Leuitæ secundum legem ordinauerunt ianitores per singulas ianuas. Nam ædificauerant iam Iudæi templi porticus, in circuitu interioris sacrarij. Veniente autem die festo Azymorum primo mense, quem Macedones Xanticum, nos autem Nisan nominamus, omnis populus ab agris in ciuitatē confluxit, diesq; festos sanctificati cum suis uxoribus & filijs secundum patriam legem celebrauerunt. Sacrificium etiam quod pascha dicif, quartadecima die eiusdem mensis immolauerunt, & per septem dies nullis abstinere delicijs. Holocaustum autē offerentes, deo sacrificabant, agentes ei gratias, q̄ iterum eos terræ patriæ suæ legibusq; restituisset, mētemq; regis Persarū propiciam eis præbere dignatus est. Quibus rebus admoniti, deo munifice nimis & locus pletabiliter immolabant. Habitabant autem in Hierosolymis, & optimatum gubernatione regebantur. Nam sacerdotes tractabant eorum negocia, usq; quo regnare cōtigit nepotes Asamonei. Nam ante captiuitatem & transmigrationem, a Saul & Dauid, qui primi imperium gentis Iudaicæ susceperunt, alia illis erat forma reipublicæ per quingentos trigintaduos annos, menses sex, dies decem. Ante hos autem reges, præsules eos regebant, qui appellabantur iudices & monarchæ. Et hac reipublica usi sunt annis plus quingentis post mortem Moysi & ducis Iesu. Hæc quidem reductis a captiuitate Iudæis temporibus Cyri & Darii omnia contigerunt. Samaritæ uero inuidi uel molesti aduersum eos erecti, multa in Iudæos operati sunt, diuitijs confidentes & cognationi Persarum, quoniā ex his fuerant progressi. Nam quanta iubebantur a rege immolationis causa de uectigalibus præberi, nullatenus dare uolebant: & ut praefectos equitum fauentes sibi in hoc & cooperantes haberēt, aliāq; multa, quibus nocere Iudæis per se aut per alios potuissent, non eos pigebat efficere. Placuit igitur Hierosolymitis mittere legationē ad regem Darium, quo accusarent Samaritas. Legatus itaq; missus est Zorobabel, & alij quatuor de senioribus. Cum uero crimina & causas, quas contra Samaritas ferebant, a legatis rex cognouisset, dedit eis epistolam deportandam ad praefectos equitum & curiam Samariæ, quæ huiusmodi erat scripta: Rex Darius Tanganæ & Sambalæ praefectis equitum, & Sadracæ & Velueni Samaritis, & reliquis conseruis eorum in Samaria constitutis: Zorobabel & Iamias & Mardocheus legati Iudæorum uos accusant, tanquam molestos & impediētes templi constructionem, & nullatenus uelle præstare ad hostias quos uobis præcepimus sumptus. Volo igitur, ut legentes præsentem epistolam, præbeat is his ex regali bus thesauris, & tributis Samariæ omnia, quæ illis ad immolationem sunt utilia, quemadmodum sacerdotes uobis indixerint, ut nō prætermittant diurnis sacrificijs & pro me & pro Persis sacrificare deo. Epistola quidem hæc continebat.

¶ De redeuntibus Hierosolymam sub Ezra & Nehemia, de uxoribus abdicatis & muro extructo opera Nehemia. Caput V.

Dario autem defuncto, filius eius Xerxes regnum suscipiens, uoluntatis paternæ cōplendi & honorandi deum hæres apparuit. Omnia namque faciebat, quæ religionis erant, patremq; secutus, Iudæis liberaliter utebatur. Per illud tempus princeps fuit sacerdotū filius Iesu, nomine Ioachim. Erat autē & in Babylone uir iustus, & gloria magna potēs apud multitudinē, primus populi sacerdos, nomine Ezras, Qui cum legi Moysi integrā

haberet experientiam, Xerxi regi amicus factus est. Ad Hierosolymam autem ascendere deliberans, & ducere quosdam secum de Babylone Iudæos, à rege poposcit epistolam sibi ad satrapas Syriæ dari, per quam notitiæ eorum quis esset, intimaretur. Rex autem ad satrapas huiusmodi direxit epistolam: Rex regum Xerxes Ezræ sacerdoti & lectori le-
gis dei, salutem. Opus esse meæ clementiæ putans, eos qui uolunt ex gente Iudaica, uel sa-
cerdotes, uel Leuitas sub nostro regno constitutos, pergere ad Hierosolymam præcipio, Xerxis re-
gis pro Iu-
dæis.
si desiderant ut eant, quemadmodum & mihi & septem consiliarijs meis uisum est, quæ-
tenus uisitent Iudæam, & secundum ritus legum dei portent dona deo Israel, quæ deuoui
ego, & amici mei. Aurum etiam & argentum, quantum inuentum fuerit in terra Baby-
loniæ deo dicatum, hoc omne ad Hierosolymam deportetur pro sacrificijs dei: necnon
& quodcunque uolueris ex auro uel argento construere, liceat tibi cum tuis fratribus fa-
cere. Vasa etiam sacra quæ tibi tradita sunt, dispone: & quicquid mente cogitaueris ut
fiat, impendi à nobis iussimus, ut ex regalibus thesauris efficias. Scripsi etiam custodibus
pecuniarum Syriæ & Phoenices, ut diligentiam habeant circa ea, quæ per Ezram sacer-
dotem uel lectorem legum dei, mandata noscuntur. Igitur ut nequaquam de me aut de
nepotibus meis iram deus assumat, omnino præcipio ad usq; tritici modios centum deo
scdm legem dari à uobis. Vos autem sacerdotibus & Leuitis, ac sacris cantoribus & ianitori-
bus, sacrisq; seruis tēpli & scribis nullo modo aut tributa imponatis, aut aliquid captio-
sum uel onerosum. Sed etiam tu Ezra secundum dei sapientiam cēsores ordina, qui omni
Syriæ & Phoenicæ tuam legem scientibus indicent, eamq; discendam ignorantibus tra-
de. Et si quis ex gente tua, dei sui legem uel imperatoris transgressus fuerit, puniatur: ut
non tanquam ignorans uideatur transgredi, sed cognoscens audacter negligere compro-
betur. Ergo huiusmodi contemptores aut morte, aut pecunijs cōdemnentur. Vale. Tunc
Ezras hanc epistolam accipiens, latatus, deum adorare coepit, & regiæ beneuolentiæ ipsi
confitebatur autorem. Ideoq; omnes ipsi gratias dicebant esse referendas. Legens autem
epistolam Iudæis Babyloniæ constitutis, eam quidem signauit. Exemplum autem eius ad
omnes Israelitas & Mediam habitantes transmisit. Hi uero cognoscentes regis circa de-
um pietatem, & fauorē quem in Ezram habere probabatur, cum dilexerunt omnes. Mul-
ti siquidem facultates suas deportantes, ad Babyloniā uenerunt, cupientes ad Hieroso-
lymam descendere. Totus autem populus Israel in illa prouincia permansit: ideoq; duæ
tantum tribus consistunt per Asiam & Europam obsequentes Romanis. Decem autem
tribus hætenus trans Euphratem commorari probantur, quarum multitudines inasti-
mabiles minime possunt numero comprehendī. Venerunt etiam ad Ezram multi sacer-
dotes, & Leuitæ, & ianitores, cantatoresq; sacriq; serui, quos congregans de captiuitate,
trans Euphratem tribus diebus moratus, ieiunia eis imposuit, ut deo uota p salute perfol-
uerēt, ne quid in uia paterentur aduersum, aut per hostes, aut per aliam quandā difficulta-
tē forsitā accidentē. Nam Ezras regi prædicens, quod deus eos perduceret, iam non pe-
tijt qui eos præcederent equites. & postquam uota perfecerunt, ab Euphrate surgentes,
die duodecimo primi mensis, septimo imperij anno Xerxis, ad Hierosolymam peruene-
runt, quinto mense eiusdem anni. Et illico Ezras custodibus pecuniarum, ex sacerdotali
genere existētib; restituit sacras pecunias, argēti talenta sexcenta, quinquaginta uasa ar-
gentea talentorum centum, uasa aurea talentorum uiginti, & uasa ærea auro meliora, ha-
bentia pondo talenta duodecim. Hæc namq; rex & consiliarij eius, & omnes Israelitæ Ba-
byloniam habitātes, donauerunt. Cumq; Ezras tradidisset ea sacerdotibus, obtulit deo le-
gitimas hostias in holocaustum, tauros tredecim: pro communi uero populi salute arie-
tes nonaginta, agnos septuaginta duos, hoedos pro purgatione delictorū, duodecim. Re-
gis quoq; dispensatoribus, & præfectis humilis Syriæ & Phoenices, regias literas obtulit,
qui denunciationem eius agere compellebātur, gentemq; honorabant, & ad omne opus
bonum cum eis elaborabant. Hæc igitur quemadmodum & ipse Ezras deliberauerat, i. Ezra. 9, 10.
processerunt: deo eum, ut arbitror, dignum in his quæ uoluit iudicāte, propter iusticiam
ac benignitatem eius. Quem pauco tempore transeunte, aliqui adierunt, accusantes quod
quidam sacerdotum & Leuitarū transgressi sunt patrias leges, uxores alienigenas ducen-
tes, & genus sacerdotale confundentes. Petebantq; ut legibus subueniret, ne cōmunis sup

*Duæ tantum
tribus redeūt
Hierosolymā*

*Ezras uenit
Hierosolymā*

omnes ueniens ira, calamitatibus iterum eos inuolueret. Quæ cum audisset, mox præ more uultu uertit, & caput barbâq; contumeliose dilacerans, sese prostrauit in terram, quod tale facinus populi primates commisissent, existimans quia si præciperet eis uxores cum earum filiis deferere, nemo eorum obediret, & ideo permanebat in terra iacens. Concurrerant autem omnes meliores eorum ad eum, & dolorum eius in his quæ facta sunt, participes erant. Cum autem Ezras à terra surrexisset, & manus ad cælum tendisset, dicebat: Confundor quidem à deo propter populi delicta ueniam suscipere, & etiam de sua memoria parietum nostrorum iniquitates remisit. Rogabat uero deum, qui semen aliquod & reliquias ab illa eorum calamitate uel captiuitate seruauerat, & rursus ad Hierosolymam & propriam terram restituerat, qui & reges Persarum impendere eis misericordiam præparabat, ut ueniam solita pietate concederet: se uero morte quidem digna commisisse, bonitatis autem dei esse hos tales à tormentis eripere. Qui postquàm orando conticuit, cunctis iugentibus qui cum uxoribus & filiis ad eum conuenerant, quidam Achanomius nomine, primas Hierosolymitanus, accedens ad eum, dicebat ipsos quidem peccasse, cohabitantes cum alienigenis uxoribus: persuadebatq; ei omnes iurare, quatenus suas uxores cum earum filiis amouerent, & hos punirent, qui legi obedire cõtemnerent. Flexus igitur Ezras, fecit principes tribuum, & sacerdotum, & Leuitarum, & Israelitarum iurare, quod uxores suas & filios secundum Achanomij consilium incunctanter abijcerent. Suscipiens uero sacramenta, statim egressus est templo, ingressus est habitaculum Iohannis filij Eliasib, & nihil penitus illo die propter moerorem comedens, ibidem commoratus est. Facta autem prædicatione, iubet omnes qui ex captiuitate redierant, ad Hierosolymam colligi, & hos qui non ante biduum aut tres dies occurrissent, alienari à multitudine, & substantias eorum auferri decernens, secundum iudicia seniorum. Conuenerunt itaq; intra tertium diem ex tribu Iuda & Benjamin, in uicesimo die noni mensis, qui secundum Hebræos Kisleu, secundum Macedones Apellæos uocatur. Cumq; in superiori loco templi consedissent, præsentibus senioribus, & propter zelum uehementer afflictis, surgens Ezras criminabatur illos, qui præter legis consuetudines, alienigenas duxissent uxores: nunc ergo facturos eos rem deo gratam, & sibi utilem dicebat, si uxores ejicerent. Cumq; omnes se id perfecturos clamarent, sed abundantem esse multitudinem, & tempusq; hyemale, & hoc opus non unius aut duorum esse dierum, sed oportere dicebant, ut duces & alij, qui non cum alienigenis habitabant uxoribus, tempus acciperent dilationis, & seniores cohabitantes cum alienigenis uisitarent multitudinē. Cum hæc decreuissent, coeperunt quærere à primo die mensis decimi, eos qui cum alienigenis habitabant, usque ad primum diem secundi mensis, & inuenerunt multos ex nepotibus principis sacerdotum Iesu, & fratrum eius sacerdotum, & Leuitarum, ac Israelitarum, qui uxoribus filiisq; earum dilectionem magis legum suarum præponentes, eas ilico refutarunt. Quo facto, hostias placantes deum, immolatis arietibus, obtulerunt. Quorum nomina minime uisum est nobis dicere necessarium. Igitur prædictum nuptiarum peccati sic Ezras purgauit, ut de cætero hæc consuetudo non permaneret. Septimo uero mense scenopegiam celebrantes, & toto penè populo congregato, ascendens ad superiora templi ad orientalem portam, Ezram rogabant, ut leges eis Mosaicæ legeret. Qui stans in medio populi, à solis ortu legit usq; ad medium diem. Et cum audissent recensitam legis iustitiam, ad præsens quidem & in posterum docebantur, de præteritis autem gemebant, lachrymasq; fundebant, & recordati sunt, quod si legem custodissent, nihil ex tot supradictis malis perpessuiissent. Cumq; uideret Ezras sic eos afflictos, præcepit eos ad sua discedere, & à lachrymis abstinere propter festos dies, in quibus minime liceret affligi, hortabaturq; magis ad epulationes eos conuerti, & facere quæ sunt grata & convenientia celebrationi præsentis poenitentiam uero & moestitiam de prioribus peccatis habendam, & obseruandum ne quid in posterum eis simile eueniret. Postquam uero eos Ezras hortatus est, coeperunt habere lætitiā. Cumq; hoc per dies octo in suis tabernaculis egissent, ad propria discesserunt, laudantes deum pro emundatione communium peccatorum: Ezraq; gratias referebant. Quem contigit post gloriam, quam apud deum habuerat, in senectute ueneranda finire uitam, & in Hierosolymis cum multa sepeliri liberalitate, Sub idem tempus &

2. Ezra. 9.

2. Ezra. 8.

Ioachim defuncto principe sacerdotum, filius eius Eliasib in principatu sacerdotali successit. Quidam autem ex captiuis Iudæis Xerxis regis pincerna, nomine Nehemias, occurrens quibusdam peregrinis ante metropolim Persarum Susa, ex longo itinere ad ciuitatem intrantibus, & audiens eos ad inuicem Hebraice loquentes, consulebat unde essent profecti. Illis autem respondentibus, se à Iudæa uenisse, rursus interrogabat, qualiter se haberet eorum multitudo, & metropolis Hierosolyma. Cumq; ei dixissent, male habere ciuitatem, & depositis in solum muris, multa mala gentes in circuitu positas inferre Iudæis, & die tota percurrere deuastantes prouinciam, & nocte tanta mala conficere, & multos à prouincia uel ab ipsis Hierosolymis captiuos abducere, & quod omnes uia singulis diebus inueniebantur plenæ cadaueribus occisorum: tunc Nehemias propter suorum calamitatem fleuit, & attendens paululū ad cælum, dixit: Domine, usq; quo despicias, quæ nostra patitur generatio? Sic rapina uel spolia omnibus sumus effecti? Remorâte autem eo in porta, & hæc descente. quidam nunciauit iam regem accumbere præparatum. Qui statim sicut erat illotus, ad ministerium poculi regis festinauit. Vt uero rex coenauit, suauitate plenus ad iuuenem respexit mœstum: & quærebat, cur tristis esset. Tunc ille precatus deum, ut gratiam ei quandam postulanti præstaret, quomodo, inquit, possum tibi rex non talis apparere, neq; animo non dolere, dum audierim patriæ meæ Hierosolymorū, in qua & monumenta & sepulchra meorum sunt parentum, muros in terra iacentes, & portas eius incensas? Sed præsta mihi proficiscenti muros restituere, partemq; templi cadentem denuo reconstituere. Tunc rex annuit dare se donationem ei quamecunq; supplicasset, & ad satrapas literas deportandas, quatenus eum honorarent, & omnia quæ opus haberet, præberent ei, dicens: Repelle tristitiam, & de reliquo gaudens nobis ministra. Igitur Nehemias deum adorans, & regi gratias agens, mœstitiam uultus, confusionemq; suā pollicitationis hilaritate mutauit. Postero autem die conuocans eum, præbuit Syriæ & Phœnicis & Samariæ præfecto Addeo epistolam deferendam, in qua de honore iuuenis, & impendijs ædificationis mandauerat exhibendis. Veniens ergo ad Babyloniam, & multos gentis suæ sponte eum secutos adducens, ad Hierosolymam peruenit, uicesimo quinto anno regnante Xerxe. & demonstrans epistolas porrexit Addeo, & alijs præfectis equitum. & congregans omnem populum ad Hierosolymam, stetit in medio templi, talem ad eos effundens orationem: Vos scitis uiri Iudæi, deum quidem in memoria patrum Abraam & Isaac & Iacob permanere, & per illorum iustitiam non derelinquere prouidentiam nostri. Vnde & adiuuit me, ut acciperem à rege potestatem muros uestros re fabricare, ac reliquam partem templi perficere. Volo autem uos uicinarum gentium certe scire inimicitias, & quia si cognouerint magnificenter nos ædificia reparare, resistent & multa molientur, ut nos impedire præualeant. Primum ergo in deum confidere debemus, qui illorum inimicitijs potest resistere: nec die uero, nec nocte studium ædificandi relinquere, dum tempus opportunum existit. Cumq; hæc dixisset, iussit & magistratibus murum metiri, & opera eius diuidere populo per uicos & ciuitates, secundum uniuscuiusq; possibilitatem, pollicitus & seipsum cum suis seruis ædificationem adiuuare. Solutaq; concione, Iudæi statim opus aggressi sunt. Iudæi uero dicti sunt ex die, qua à Babylone profecti sunt ex tribu Iuda, quæ prior ad illa loca peruenerat. Vnde & ipsi, & prouincia à tali appellatione uocantur. Audientes uero murorum ædificationem accelerari Ammonitæ, & Moabitæ, uel Samaritæ, & omnes qui inferiorem Syriam habitabant, moleste ferebant, & meditabantur insidias eis contexere, quatenus uoluntatem eorum impedirent: multosq; interficiebant Iudæos, ipsum etiā Nehemiā dilacerare quærebant, quosdam alienigenas conducentes, qui eum perimerent. Propterea in timore & turba dispersis rumoribus eos mittebant, tanquam multis gentibus preparatis contra eos arma proferre, quibus turbati rumoribus, cōstructionem penè reliquerant. Nehemias autem nullo modo his permotus studiū operis dereliquerat: sed custodiæ causa corporis sui agmine satellitum circumseptus, sine uulnere permanebat, operis desiderio tribulationem non sentiens. Ita siquidem intentus agebat, ac providebat suæ saluti, non timore mortis, sed cognoscens post suum interitum minime concedi suis ciuibus muros construere. Vnde præcepit in posterum, ut armis ædificatores præcincti fabricarēt. Igitur ædificatores, uel im-

2 Ezre. 2. 3.

Labor Nehe-
mie & cura.

penſarum portatores, gladios habebant, clypeos autem iuxta eos poni decreuit. Buccina-
tores autem à quingentis pedibus ſtatuit: præcipiēs, ut ſi hoſtes apparuerint, ſignificarēt
hoc populo, quatenus armati reſiſterent, ne eos nudos inermesq; oppugnarent. Ipſe autē
noctē circumiens ciuitatem, minime aut operibus, aut ſomno, aut cibo fatigabatur: nihil
autē horū ſuauius, ſed ſub neceſſitate utebatur. Quos etiam labores ſuſtinuit per annos du-
odecim & menſes quatuor. Nam tanto tempore Hieroſolymorum ſunt muri perfecti,
octauo autem & uiceſimo anno, & menſe nono imperij Xerxis, poſtquam muri perfecti-
onē acceperunt, Nehemias & reliqua multitudo ſacrificauerunt deo p̄ eorū ædificatiōe
laudātes, ac per octo ſunt epulati dies. Gentes autem quæ Syriam habitabant, audientes
perfectam cōſtructionem murorum, grauiter angebantur. Nehemias autem in ciuitate
uidens paucos hoīes habitare, rogauit ſacerdotes & Leuitas, ut uicos relinquētes, ad ciui-
tatem migrarent, & in ea manerent, fabricans eorum domicilia proprijs expenſis. Popu-
lum etiam agros colentem decimas fructuum ad Hieroſolymam iuſſit offerre, ut haben-
tes ſacerdotes & Leuitæ alimenta, perpetua religionis iura non derelinquerent. Et hi qdē
libenter ſequebantur decreta Nehemias. Ciuitatem uero exinde contigit hominum mul-
titudine compleri. Multa etiam alia bona & laudibus digna, cum ſumma feciſſet ma-
gnificentia Nehemias, ad ſenectutem perueniens, deſunctus eſt, uir benignus & natura iu-
ſtus, atq; munificentiffimus erga propriam gentem, qui in memoriam æternam ſui, mu-
ros Hieroſolymitanos reliquit. Hæc ergo imperio Xerxis ſunt acta.

Nehemias
moritur.

HISTORIA ESTHER.

Capit VI.

Eſther. 1.

Aſſueri con-
uiuium.

DEſuncto uero Xerxe, regnum ad eius filium Cyrū (quem Græci Artaxerxem uo-
cant) contigit transferri. Quo regēte Perſarum imperium, periclitata eſt tota gens
Iudæorū cum mulieribus & filijs deperire. Cauſam uero paulo poſt demonſtrabo. Nam
deceat primum de rege diſſerere, quemadmodum Iudæam duxit uxorem de regio gene-
re, quam noſtram dicunt ſeruāſſe gentem. Nam cum regnum Artaxerxes accepiſſet, &
ordināſſet ab India uſq; ad Aethiopiam centum & uigintiſeptem ſatrapas, tertio imperij
ſui anno, amicos ſuos & gentes Perſis ſubiectas, cum ducibus earum magnifice pauit, ſic
ut regem oportuit, qui diuitiarum oſtentationem per centum & octoginta dies paraue-
rat. Poſtea gentes ac legatos earum in Sulis per ſeptem dies delicijs ſaginauit, quorum cō-
uiuium huiusmodi erat inſtructum. Tabernaculum enim fixerat ex aureis argenteiſq; co-
lumnis, uela purpurea ſuper eas extendens, ut multa millia diſcumbentium operirent.
Miniſtrabatur uero poculis aureis, & lapidibus precioſis, ad delectationem ſimul & ſpe-
taculum præparatis. Præcepit itaq; miniſtris, ne cogerent bibere eos, potionem eis of-
ferentes, quod apud Perſas fieri ſolet, imō ut concederent unicuiq; diſcumbentiū, ut quē-
admodum uellet epularetur. Miſit autem per omnem prouinciā, denunciāns ut opera
relinquerent, multiſq; diebus pro eius imperio lætarent. Regina quoq; mulierū cōuiuīū
in aula collegit. Quā rex prandētibus uolens oſſidere, ad conuiuīū iuſſit accedere, cunctas
mulieres pulchritudine præcellentem. Quæ pro legum Perſarum cuſtodia, prohibentiſſe
ab extraneis alienas coniuges uideri, non acceſſit ad regem. Cumq; ſæpius eunuchos ad eā
mitteret inuitantes, nihilominus ſuum denegans aduētum permāſit. Vnde rex ira com-
motus, ſoluit conuiuīum, & ad ſe conuocans ſeptem Perſas, apud quos legū mandata ſer-
uantur, accuſabat uxorem, dicens, qualiter fuiſſet ab ea contemptus, cum ſæpius ad conui-
uium uocaretur, nec ſemel paruifſet. Præcepit ergo, ut pronunciarent contra eam, quan-
dā legis definitionē. Tunc unus ex his, nomine Nocheus, locutus eſt dicēs, nō ipſi ſolī hæc
iniuriā factā fuiſſe, ſed omnibus Perſis, periculum uitæ patientibus, ut turpiter à ſuis
contemnuntur uxoribus: nulla enim, inquit, iam pudore tenebitur, exemplum reginæ ſu-
perbiam aduerſum te omnium rectorem habens, & ideo hortabatur, ut eam quæ ſic iniu-
riata fuerat regem, maximis damnis afficeret, & hoc factō cunctis gentibus denunciaret,
quæ ſunt in reginā decreta. Placuit ergo, ut regina Vaſthiſ abſcideret, & honor eius aliæ
mulieri præberetur. At ille amore coniugis detētus, grauiter diſunctionem eius ferebat,
& conciliari quidem propter legem non poterat: triftis tamen in ſollicitudinibus perma-
nebat. Quem uidentes amici nimio moerore conſectum, pſuadebant, ut memoriā quidē

Eſther. 2.

uxoris & amorem nihil profuturum deponeret, & quæretet per uniuersam terram uirgines decoras, ex quibus pulchriorem haberet uxorem, exstingui enim prioris sic posse cupidinem aiebant, alia introducta, & desiderium paulatim à muliere proiecta subtrahit, ad cohabitantem posse conuertere. Hoc flexus cōsilio, statim quibusdam iussit de palatio eligere præcellentes pulchritudine uirgines, & ad se deducere. Cum uero congregatæ multæ fuissent, inuenta est quædā puella in Babylonia, ambobus orbata parentibus, quæ apud auunculum nomine Mardocheum nutriebatur. Is enim fuerat ex tribu Beniamin. Oēsque primas Iudæorum Esther (hoc enim nomen ei erat) pulchritudine superabat, & gratia uultus sui respicientium magis delectabat aspectum. Quæ tradita cuidam eunuchō pro diligentia, cuncta rerum prouidentia fruebatur, affluentia aromatum, odore & largitate unguentorum, quibus corpora utuntur, irrigabatur. & his fruebantur per menses sex, numero quadringentæ. Cumque putasset uirgines per prædictum tempus diligentia satis habuisse, & dignas iam regio factas esse cubiculo, per singulos dies ad concubitum unam regi mittebat. Qui post concubitum statim eas ad eunuchum remittebat. Veniente uero ad eum Esther, delectatus est, & in amorem incidens puellæ, legitime eam duxit uxore, & nuptias celebravit imperij sui anno duodecimo, mense qui dicitur Adar. Destinauit autem per omnes gentes, eos qui Angari dicuntur, præcipiens eis pro suis nuptijs festa celebrare. Ipse autem Persas & primos gētium pascebat per totū mensem pro nuptijs suis. Quam cum introduxisset ad aulam, corona eam induit. Habitauitque cum eo Esther, minime ei prodens, ex qua esset natione. Transiens autem & auunculus eius à Babylone ad Persicam Susim, & habitans illic, singulis diebus in palatio commorabatur, requirens qualiter puella conuersaretur, quam tanquam filiam diligebat. Cumque legem rex posuisset, ut nemo familiarium ad eum non uocatus accederet, cum super solium sederet. Sedebat itaque etiam ipse rex uirgam auream ferens. Quam cum aliquem liberare uoluisset horum qui non uocati uenirent, porrigebat eis: & cum tetigisset, uitabat periculum mortis. De his quædem sufficienter nobis dictum est. Interiecto uero tempore, insidiantibus regi Bagatheo & Theodesto Vasthianis eunuchis, seruus alterius eunuchorum genere Iudæus, cum intellexisset insidias, reginæ auunculo indicauit. Mardocheus autem per Esther manifestas, insidiatores prodidit regi. Turbatus autem rex, ueritatem inueniens, eunuchos quidē crucifixit: Mardocheo autem tunc nihil præstitit, quamuis salutis eius nuncius extitisset, nomen tantum eius annalibus monumentis inseri præcepit, & in palatio eum permanere, ut amicus regis necessarius existeret. Quo tempore Aman Amadathi filium, genere Amalechitam, ad regem introeuntem, peregrini & Persæ adorabant. Nam hunc ei honorem Esther. 3. Xerxes ab omnibus iusserat exhiberi. Mardocheum uero propter sapientiam & patrias leges non adorantem, Aman custodiri fecit, & interrogauit eum ex quo genere esset. Audiens autem Iudæum esse, indignatus dixit: Omnes liberi Persæ adorant me, hic seruus existens hoc facere dedignatur? Et punire uolens Mardocheum, ipsum quidem à rege petere ad tormenta paruum putauit, gentem autem eius decreuit totam unā perimere. Nam Iudæos in odio satis habebat, quoniam Amalechitarum genus, è quibus ipse fuerat, ab ipsis omne perierat. Adiens ergo regem, accusabat Iudæos, dicens gentem esse malignam, dispersam per uniuersum orbem, qui eius non seruiret imperijs, nec mixtam, nec aliæ genti coadunatam, nec eandem cum cæteris religionem colentem, quæ nec legibus, inquit, similibus utitur, & inimica moribus & professionibus tui populi, & hominibus cunctis existit. Sed si uis aliquod subiectis beneficium commodare, iube radicitus eam perire, nec eius reliquias aliquas remanere, nec aliquis eorum ad seruitutem aut ad captiuitatem seruetur. Veruntamen ut nullum patiaris damnum, tributa eorum de propria substantia ipse me præbere polliceor quadraginta millia pecuniarum talenta, ubicunque præceperis. Has autem pecunias libenter offero, si pacatum ab his malis tuum fuerit imperium. Postquam Aman hæc intimauit, rex ei & pecunias & homines donauit, quicquid de his uellet, efficeret. Desiderio autem adepto, Aman statim mandat, tanquam à rege per omnes gentes præcepta, hunc modum continentia: Rex maximus Artaxerxes ab India usque Aethiopiam, centum Esther. 10. uigintiseptem prouinciarum principibus & iudicibus, qui eius imperio subiecti sunt, salutem dicit, Cum pluribus gentibus imperassem, & uniuersum orbem meæ dititioni

Esther. 4.
Luctus Mar-
dochai.

subiugassem, uolui nequaquam abuti potentiae magnitudine, sed clementia & lenitate gubernare subiectos, ut absque ullo timore uitam quiete transigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur. Quarente autem me a consiliariis meis, quomodo hoc posset impleri, unus qui sapientia ac fide ceteros praecebat, & erat post regem secundus, Aman nomine, indicauit mihi in toto orbe terrarum populum esse dispersum, qui non nostris uteretur legibus, & contra omnium gentium faciens consuetudinem, regum iussa contemneret, & uniuersarum concordiam nationum sua dissensione uiolaret. Quod cum didicissemus, uidentes unam gentem rebellem aduersus omne genus hominum, peruersis uti legibus, nostrisque iussionibus contraire, & turbare subiectarum nobis prouinciarum pacem atque concordiam, iussimus, ut quoscunque Aman, qui omnibus prouinciis praepositus est, & secundus meus est pater, monstauerit, cum coniugibus ac liberis deleantur ab inimicis suis, nullusque eorum misereatur, quartadecima die duodecimi mensis Ader, anni praesentis, ut nefarii homines uno die ad inferos descendentes, reddant pacem imperio nostro, quam turbauerunt. Hoc per ciuitates & prouincias ueniēte praepcepto, omnes ad interitum Iudaeorum constituta die parabantur, quod etiam in Susis praeparabatur. Rex ergo & Aman epulationibus uacabant; ciuitas uero turbabatur. Quod Mardocheus cognoscens, uestem rupit, & sacco indutus, cinereque perfusus, ciuitatem circuibat, clamans interimi gentem quae nihil peccauit. Et hoc dicens, ad aulam peruenit, & ante ipsam stetit. Nam minime ei licebat ingredi, tali circumamictio habitu. Idem & omnes fecerunt Iudaei, per ciuitates, quibus de hoc literae proponebantur, lugentes & plangentes nunciatas sibi calamitates. Cum uero quidam reginae nunciasset Mardocheum in tam misero ante aulam habitu stantem, audito sermone turbata, misit qui eius uestitum mutarent. Quo nolente sacco exui, quia nondum erat malum finitum, pro quo saccum induerat, uocans assistentem eunuchum Acratheon, ad Mardocheum destinauit: interrogans, quid ei tristitiae contigisset, quod hunc habitum nec ea petente deponeret. Tunc Mardocheus indicauit eunuchum causam, & literas contra Iudaeos per omnes prouincias sub rege constitutas, transmissas, & promissionem pecuniarum, per quam a rege perditionem gentis comparauerat Aman. Harum etiam exemplum ad Esther tradidit reportandum, quae propositae in Susis fuerant; mandans ei, quatenus de his regi supplicaret: nec recusaret pro salute gentis habitum humiliorem accipere, per quem regi ostenderet, Iudaeis periculum imminere. Aman, inquit, qui secundum honorem post regem obtinet, accusando Iudaeos, regem aduersum eos incendit. Haec cum regina cognouisset, rursus mittit ad Mardocheum, dicens, quod non esset a rege uocata, & si quis ad eum non uocatus intraret, moreretur: nisi uolens quendam seruare, porrigeret ei uirgam auream. Nam inuocato & ad eum intrati, si hoc rex fecerit, hic solus non interimitur, sed ueniam accipiens liberatur. Mardocheus uero haec uerba deportanti sibi ab Esther eunuchio, renunciare praepcepit, non suae salutis prauidere, sed totius gentis periculum amouere. Nam si nunc ipsa, inquit, contempserit, adiutorem quidem genti deum omnibus modis futurum: ipsam uero & paternam eius domum ab illis quos contempserat, perituram. Esther autem denunciavit Mardocheo per eundem ministrum, ut pergens ad Susa, constitutos illic Iudaeos ad concionem congregaret, & ieiunare cunctos triduo pro ipsa praeciperet, quod & ipsa cum suis agens ancillulis, promisit se praeter legem adire regem, & si mori oporteret, non recusaret. Mardocheus autem secundum Esther mandata populum fecit ieiunare, deumque suum petere, ut nec eam, nec gentem eius perituram contemneret, sed ut saepe ante prouidit, & peccanti ueniam concessit, & nunc denunciato dudum interitu liberaret. Non enim propter aliquod peccatum ita cogebatur sine gloria deperire, cum & ipse dominus nosset causam furoris Aman, quod eum non adorabat. Neque enim, inquit, honorem quem tibi domine offerebam, hunc illi quoque patiebar offerre: ideoque iratus, contra eos qui tuas leges non transgrediuntur, talia machinatus est. Easdem etiam uoces uulgus emittebat, petens deum prouidere suae salutis, cunctosque Israelitas per omnem liberare terram a futura calamitate: nam iam praeculis eam sperabant, & simul habebant. Rogabat etiam Esther deum, patria se lege prosternens in terram, lugubrique ueste circumamicta. Cibus autem & potus, omniaque suauia reuebat per tres dies, deum petens, ut adiuuaret eam, quatenus regi uideretur supplicis

Oratio Mar-
dochai.

Triduanum
Esther ieiunium.

suavis eloquio, specie uero pulcherrima, ut ex utroque sustentata, & ipsa periculum euitaret, & gentis suae salutem acquireret, Aman quoque regis odium concitaret. Sic deum per tres dies deprecans, lugubrem uestem deposuit, & habitu mutato ornata, sicut oportebat reginam, ibat cum duabus ancillis, quarum una leuiter eam incumbentem sustentabat, altera sequens longitudinem uestis utique ad terram profusam, summis eam digitis deportabat. Quae ita facie rubore plena, uerecundum ac modestum habens decorem, adibat regem etiam cum timore. Cum uero ad faciem eius sedentis in solio deuenisset, & uidisset eum circumdatum ornatu, qui ex uaria ueste uel auro, uel lapidibus preciosis ualde fulgebant, terribilioremque magis eum propter haec intuens, cumque & ille asperius eam uultuque iracundo aspiceret, membrorum eam debilitas comprehendit, & super ancillas quae pape latera eius erant, repente collapsa est. Rex autem uoluntate arbitrator dei mentem mutauit, & timens ne quid mali uxor eius timore pateretur, surrexit a sella, suoque eam gremio colligans fouebat, & osculabatur, blandeq; loquebatur, confidere petens eam, nec aliquid mali metuere, quod ad eum non uocata uenisset: nam legem istam propter subiectos esse positam, ipsam autem similiter cum eo regnatam, omnem habere licentiam. Haec dicens, sceptrumque in manu eius ponens, uirgam super ceruicem eius tetendit propter legem, liberans eam a mortis discrimine. Illa uero respirans: domine, inquit, non habeo facultatem explanandi, quae mihi subito contigerunt. Nam ut te uidi maximum, & pulchrum atque terribilem, statim spiritus meus recessit, & a mea anima sum relicta. Vix illa cum debilitate hac loquente, etiam regem anxietas habuit: deinde confidere, melioraque sperare Esther inuitabat. Nam medium ei regnum se concedere, si hoc peteret, promittebat. Esther uero ad conuiuium eum cum Aman amico ad se uenire supplicabat, parasse ei coenam se dicens. Cumque annuisset, & aduenisset, inter poculorum laetitiam iussit rex Esther aperire quid uellet, nihil enim se negaturum esse promiserat, etiam si partem regni poscere uoluisset. Tum illa in posterum diem explanaturam se suum consilium promisit, si rursus ad conuiuium cum Aman ueniret. Cumque rex promississet, Aman egressus est, gaudens quod solus apud Esther cum rege meruit epulari, dum nullus alius talem honorem potuisset adipisci. Videns uero in aula Mardocheum, nimis indignatus est, quod non aliam quam ab eo uenerationem sibi met exhiberi sensisset. Tunc ingressus ad semetipsum, uxorem Zarassan cum amicis uocauit. Quibus praesentibus honorem exposuit, quo frueretur non apud regem tantum, sed & apud reginam, & qualiter illo die ad eam cum rege solus accitus esset, & in posterum diem rursus inuitaretur. Dicebat autem, non ei placuisse se, quod Mardocheum uideret in aula iudaeum. Cui respondit uxor sua Zarassan: lubellignum secari quinquaginta cubitorum, & mane pete Mardocheum a rege crucifigendum. Cuius consilium laudans, praecipit famulis lignum paratum in atrio statuere, quod ad poenam Mardochei seruant. Deus autem spem malignam Aman deridebat, & accidentia prauidens, de futuris delectabatur. Nam regi somnum per illam noctem abstulit. Qui nolens in ocio uigilias perdere, sed ad gubernationem sui principatus habere, scribam iussit ferentem praedecessorum suorum & suorum factorum monumenta relegere. Cumque detulisset, & recenseret, inuentus est quidam, qui pro uirtute sua precium agros acceperat, quorum & nomen signatum erat, alter uero pro fide donationem impetrauerat. Post hac legendo uenit ad Bagatheum & Theodestum eunuchos insidiatores regis, quos Mardocheus indicauerat. Et cum hoc tantum scriba pronunciaisset, & ad alterius transisset actus, rex eum detinuit: consulens, si quid ei pro remuneratione datum scriptum haberetur. Scriba respondit, nihil. Tunc rex iussit eum tacere, & interrogabat eos quibus hoc commissum fuerat, quae esset hora noctis. Audiens autem iam dilucescere, praecipit, ut quem inuenirent amicorum ante aulam praesentem, nunciarent. Euenit autem Aman inueniri. Nam praeter solitam horam maturius processerat, mortem Mardochei petiturus. Cumque serui renunciaissent Aman ante aedem stare, praecipit eum uocari. Cum ergo intrasset: amicum, inquit, te sciens fidelem, peto ut consilium mihi praebes, quemadmodum debeam secundum meam munificentiam honorare quendam mihi ualde charissimum. Aman uero putans consilium quod dedisset, hoc pro se futurum, nam amari se solum a rege credebatur, quam existimabat optimam esse sententiam, regi declarauit, & dixit:

Esther. 5. 15.

Esther ad regem supplicatura ingrediatur.

Esther. 6.

Consilium Aman insperatum.

Esther. 7.

Esther accusat Aman.

Esther. 8.

Si uis quem dicis hominem dilectum gloriæ meritis honorari, fac eum super equum procedere tua ueste indutum, & torquem auream habere, & præcedere unum ex tuis necessarijs amicis, clamantem per totam ciuitatem, quod tale beneficium merebitur, quæ rex honorificari uoluerit. Igitur Aman huiusmodi largitatem arbitratus ad se uenturæ, talia persuasit. Rex uero delectatus hac monitione: uade, ait, habens equum & stolam & torquem, require Mardochæum Iudæum, & his illum induens, antecede equum eius. Nam tu, inquit, amicus es mihi præ cunctis. Ergo perfice consilium cuius utilis suasor extitisti, & hæc ei a nobis donentur, qui meam animam liberauit. Postquam hæc præter spem omnem audiuit, mente confusus, & moestitia percutsus, exiit, equum ducens cum purpura & auro; & Mardochæum reperiens, ante aulam sacco indutum, iussit exutum purpura circumdari. Tum ille nesciens ueritatem, sed deludi se putans: pessime, inquit, omnium hominum, ita calamitatem nostram derides? Ut uero certe cognouit, quod ei rex hunc honorem donauerit pro salute quam illi præbuerat, insidiatores eunuchos redarguens, purpura induitur, qua rex sæpe uestitus degebat, & torque ceruicem circumdatus, & super equum sedens, totam circuibat undique ciuitatem, præcedente Aman & prædicante, quod huiusmodi fruatur donis, quem rex amauerit, & dignum honore probauerit. Cumq; totam circuiisset ciuitatem, Mardochæus ad regem ingreditur. Aman autem ex confusione ad se recedens, cum lachrymis uxori & amicis quæ contigerant, indicauit. Illi nequaquam puniri posse Mardochæum dicebant, deum enim esse cum ipso credebant. Dumq; hæc adinuicem loquerentur, uenerunt Esther eunuchi, Aman urgentes ad coenam. Sabuchadar uero unus ex eunuchis, uidens crucem fixam in domo Aman, quam Mardochæo parauerat, consuluit aliquem seruorum, cuius causa eam parasset, & audiens quod reginæ auunculo, quem Aman a rege petiturus erat ad poenam, tunc quidē tacuit. Cumq; rex una cum Aman epulatus, interrogaret reginam, ut diceret quam uellet ab eo donationem impetrare, completurum enim se eius desiderium promittebat, tunc regina pro populi deprecabatur periculo, eo quod tradita fuisset ad perditionem cum sua gente: ideoq; sermones ad eum facere decreuisset. Neque enim molestum sibi dicebat, si amaram eis seruitutem imponeret, paruum enim hoc esse malum, sed supplicabat hæc amoueri. Itaq; interrogante rege, a quo hæc sancita fuissent, accusabat iam manifeste Aman, & maleuolū contra eos existentem, has molitum insidias arguebat. Tunc rex ad hoc turbatus, a conuiuio ad hortos egreditur. Esther uero reginam Aman petere coepit, & ueniam pro peccatis exposcere, nam intellexerat in quibus iam malis esset. Cumq; super lectum procidens reginam peteret, superuenit rex, & huiusmodi uisu magis incitatus, dixit: Pessime omnium, uxori meæ etiam uiolentiā irrogare conaris? Ad quod Aman obstupuit, & nihil potuit respondere. Tunc Sabuchadar eunuchus coepit accusare Aman, quemadmodum inuenisset in atrio eius paratam crucem ad mortem Mardochæi. nam hoc illi interroganti seruus indicauerat, cum ad ipsum inuitaturus eum ad coenam uenisset, crucem autem dicebat esse altitudine cubitorum quinquaginta. Quod rex audiens, in illam eum poenam tradere decreuit, quam contra Mardochæum ipse tractauerat: statimq; iussit cruci suspensum interimi. Vnde mihi contigit mirari nomen dei, & sapientiā, & iustitiam eius agnoscere, quod non solum maleuolentiam Aman puniuit, sed quod excogitata contra alium tormenta in eum conuertit, & ceteros hoc sentire permisit, quoniam qui contra alium quædam molitus fuerit, hæc in se primum parata cognoscat. Itaque Aman honore quem a rege perceperat, supra modum abusus, huiusmodi cruci confixus est. Rex autem substantiam eius reginæ donauit, & Mardochæi aduocans, dedit ei annulū quæ Aman ipse præstiterat. Nam iam Esther ad notitiam eius perduxerat cognationē quā ad illū habebat. Donauit ergo & regina Mardochæo Aman possessionē, & supplicauit regi liberari a mortis metu gentem Iudæorū: nota ei faciens, quæ per uniuersas puincias scripisset Aman filius Amadathi. Nā patria gente sua pempta, nullatenus se uitā posse tolerare dicebat. Cui rex promisit, nihil eam frustra petere, nec studio eius aliqd contrariū prouenire. Vnde præcepit, ut scriberet quæ uellet de Iudæis nomine regio, signaretq; eius sigillo, & transmitteret per oē eius imperiū. Si quē legeret signatas epistolas sigillo regio, minime sanctionibus obuiaret. Scribas ergo regales cōuocās, iussit scribere gētibus & primatib; & magistratibus

pro Iudæis, ab India usque Aethiopiā centumvigintiseptem prouinciā. Epistolæ autē hunc ordinē continebant: Rex magnus Artaxerxes, ab India usque Aethiopiā, centumvigintiseptem prouinciarum ducibus ac principibus, qui nostræ obediunt ditioni, salutem dicit. Multi bonitate principum, & honore qui in eos collatus est, abusi sunt in superbiam, & non solum subiectos regibus nituntur opprimere, sed datam sibi gloriam nō ferentes, in ipsos qui dederunt moluntur insidias cogitare: nec contenti sunt gratias non agere beneficijs, & humanitatis in se iura uiolare, sed dei quoque cuncta cernentis arbitratū se fugere posse sententiam; & in tantum uesaniā proruperunt, ut eos qui credita sibi officia diligenter obseruant, & ita cuncta agunt, ut omnium laude sint digni, mendaciorum funiculis conentur subuertere, dñi aures principum simplices, & ex sua natura alios existimantes, callida fraude subuertunt. Quæ res & ex ueteribus probatur historijs, & ex his quæ geruntur quotidie, quomodo malis quorundam suggestionibus regum studia deprauantur. Vnde prouidendum est paci omnium prouinciarum, nec putare debetis, si diuersa iubeamus, ex animi nostri uenire leuitate: sed pro qualitate & necessitate temporum, ut rei publicæ poscit utilitas, ferre sententiam. Et ut manifestius quod dicimus intelligatis: Aman filius Amadathi, & animo & gente Macedo, alienusque à Persarum gente, & pietatem nostram sua crudelitate commaculans, peregrinus à nobis susceptus est: & tantam in se expertus humanitatem, ut pater noster uocaretur, & adoraretur ab omnibus post regem secundus. Et in tantum arrogantiae tumor ē subleuatus est, ut regno nos priuare niteretur & spiritu. Nam Mardocheum, cuius fide & beneficijs uiuimus, & consortem nostri regni Esther, cum omni gente sua nouis quibusdam atque inauditis machinis expetiuit ad mortem, hoc cogitans, ut illis interfectis, insidiaretur nostræ solitudini, & regnum Persarum transferret in Macedonas. Nos autem à pessimo mortalium Iudæos neci destitutos, in nulla penitus culpa inuenimus, sed ē contrario iustis utentes legibus, & filios altissimi & maximi semperque uiuentis dei: cuius beneficio & patribus nostris, & nobis regnum est traditum, & usque hodie custoditur. Vnde & eas literas, quas sub nomine nostro ille direxerat, sciatis esse irritas. Pro quo scelere ante portas huius urbis, id est, Susis, & ipse quæ est machinatus, & omnis cognatio eius pendet in patibulis: non nobis, sed deo ei reddēte quod meruit. Hoc autem edictum quod nunc mittimus, in cunctis urbibus proponatur, ut liceat Iudæis uti legibus suis. Quibus debetis esse adnunciatum, ut eos qui se ad necē eorum parauerant, possint interficere decimotertio die mensis duodecimi, qui uocatur Adar. Hunc enim diem omnipotens deus mœroris & luctus eis uertit in gaudium. Vnde & uos inter ceteros festos dies hanc habetote diem, & celebrate eam cum omni lætitia, ut & in posterum cognoscatur, omnes qui fideliter Persis obediunt, dignam pro fide recipere mercedem: qui autem insidiantur regno eorum, perire pro scelere. Omnis autē prouincia & ciuitas, quæ noluerit solennitatis huius esse particeps, gladio & igne depereat: & sic deleatur, ut non solum hominibus, sed etiam bestijs inuia sit in sempiternum, pro exemplo contemptus & inobedientiæ. Igitur equites epistolas deportantes exierunt, & uiam propositam peragebant. Mardocheus uero regia indutus stola, & corona aurea & torques processit ornatus. Quem uidentes ita honorificatum à rege Iudæi Susi inhabitantes, communem æstimauerunt felicitatem. Propterea gaudium & salutare lumen, propositis regalibus sanctionibus per ciuitates & prouincias, Iudæos circundedit, ita ut etiā multæ gentes propter timorem Iudæorum perterrerentur, libertatem ex periculo eis cōparatā inspicientes. Nam duodecimi mensis tertiadecima die, qui apud Iudæos Adar, apud Macedones Distros uocatur: portatores regalium literarum nūciabant, quemadmodū deberent die, quo ipsis periculū imminebat, inimicos consumere. Tunc præsidēs & satrapæ & tyranni & reges & scribæ summū Iudæis reddebant honorem, quoniam timor Mardochei eos ad temperantiam coercebat. Postquam edictum regis per omnes prouincias lectum est, in Susi Iudæi inimicorum quingentos interemerunt. Cumque rex peremptorū in ciuitate numerum Esther nunciasset, & in prouincia quid actum fuisset ambigeret, si quid amplius uellet interrogauit eam. Illa petiuit eam, ut præciperet Iudæis, & in posterum diē ita facere in reliquos inimicos suos, & ut decē Aman filij crucifigerentur. Quod quidem Iudæis rex concessit, nequaquam resistere uolens Esther, Iudæi uero parati decem

*Iudæi multos
inimicorum
trucidant.*

mo quarto die Distri mensis, occiderunt rursus aduersariorum trecentos, nihil penitus possessionis eorum tangentes. Interfecti sunt etiam per prouinciam aliasq; ciuitates à ludæis septuaginta sex millia inimicorum, quos strauerunt tertio decimo die mensis, quem festum celebrauerunt. Similiter autem & ludæi in Susis collecti, die decima quarta & decima quinta eiusdem mensis epulati sunt. Vnde hæcenus omnes in orbe terrarum ludæi hos celebrant dies, particulas de conuiujs sibi inuicem mittentes. Scripsit etiam Mardocheus omnibus sub imperio Artaxerxis degentibus ludæis, quatenus hos obseruarent dies, semper eos celebrantes, & nepotibus traderent per omnia tēpora celebrandos, ne aliquando obliuioni traderentur, quod in his fuerant ab Aman perituri: iustumq; esse, cum uitassent periculum, & inimicos punissent, honorare eos, gratias offerentes deo. Vnde prædictos dies ludæi celebrant, appellantes eos conseruatores. Mardocheus autem magnus & clarissimus erat apud regem, principatumq; eius regebat, & potiebatur communi conuersatione cum regina. Tunc ludæi super omnes libertatis licentia fruebantur. Hæc quidem sub imperio Artaxerxis sunt gesta.

decreta Mardochei super diebus festis

RELIQVAS HVIVS VNDECIMI HISTORIAS NON HABENT BIBLIA.

De Vagose duce & Manasse sacerdotum ambiente. Caput VII.

Defuncto autem Eliafibo principe sacerdotum, ludas filius eius principatum sacerdotalem suscepit. Defuncto autem & hoc, Iohannes filius eius honorē suscepit. Porro Vagosus dux alterius Artaxerxis templum uiolauit, & tributa ludæis imposuit, nec prius dimisit quotidianas offerri hostias, q̃ p̃ unoquoq; anno uestigal exigeret dragmas quinquaginta. Hoc autem ex huiusmodi causa contigit. Frater erat Iohannis Iesus, cui Vagosus amicus existens, promisit sacerdotij principatum dare. Qua confidentia Iesus altercatus in templo aduersus Iohannem, incitauit fratrem ut eum interficeret, & tantum in templo facinus Iohannes in fratrem cōmitteret, quod nunq̃ prius nec apud Græcos, nec apud barbaros ita crudeliter uel scelerate factum est. Vnde nec deus hoc impune dimisit, sed populum propter hanc causam ad seruitutem redegit, & templum uiolari à Persis permisit, dicente Vagose: Ausi estis homicidium in uestro templo cōmittere, ego perempto in templo mundior sum. Et hæc uerba faciens, in templum ingressus est. Hac igitur usus occasione Vagosus, annos septem eos pro nece Iesu puniuit. Finiente uero Iohanne uita, succedit in principatu sacerdotij filius eius Iaddus. Erat autem etiam huic frater Manasses nomine, cui Sanabalath missus à Dario ad Samariam satrapa, genere Cuthæus, ex quibus & Samaritæ descenderunt, audiens claram esse ciuitatem Hierosolymam, & reges eius multa Assyrijs, & habitatoribus humilis Syriæ pericula fecisse, libenter copulauit suam filiam nomine Isacham, arbitratus per affinitatem obsidem ei futuram ad fidem gentis ludæorū. Per idem tempus & Philippus rex Macedonum in Aegis à Pausania filio Cerastræ, genus ob Oreste trahente, insidias passus perimitur. Succedens uero filius eius Alexander imperio, transiit Hellespontum, & duces Darij deuicit, super Granicum flumen conflixens cum eis. Cumq; percurrisset Lydiam, & Ioniam captiuasset, Syriamq; prædasset, ad loca Pamphylia peruenit, ut alibi explanatum est. Hierosolymorum uero seniores indignabantur, quod princeps sacerdotum Iaddi frater, alienigenæ cohabitans uxori, sacerdotij particeps existeret. Arbitrabantur enim hoc cōnubium initium fieri occasionis præstandæ, uolentibus leges transgredi pro uxorū copulationibus, quas ab alienigenis sibi coniungere festinabant. Nam extitisse etiam priorem ciuitatis captiuitatem per hæc cōiugia mala putabant, eo quod multi peccassent, dum non uxores prouinciales ducerēt. Iubeant ergo Manassem disungi ab uxore, aut non introire sacrarium. Principes quoq; sacerdotum cum populo hoc indigne ferebant. Manasses autem prohibitus à fratre ad altare accedere, ad focerum Sanabalath peruenit, amare se dicens filiam eius Isacham: sacerdotalem uero honorem maximum esse apud gentem & ciuitatem & genus ludæorum, nec uelle se propter huiusmodi coniugium sacerdotij iure priuari. Itaque Sanabalath non ei solum sacerdotium, sed etiam principatum sacerdotij & potentiam, ac honorem omnium locorum sibi subiectorum dare promisit, uolens suam apud eum filiam permanere. Dicebat etiam templum ei ædificare ad instar Hierosolymorum, super montem Garizin, qui altior omnibus Samariae montibus apparebat, sed hoc facere cum regis

Frater fratrem ob sacerdotium in templo occidit.

De Alexandro magno.

Manasses prohibetur à fratre accedere altare.

Darij sententia. His promissionibus eleuatus Manasses, permansit apud Sanabalath, principatum sacerdotij arbitratus se accepturum, Dario conferente. Nam iam Sanabalath uergebat in senium. Multis uero sacerdotibus & Israelitis huiusmodi iunctis uxoribus, non parua seditio Hierosolymitas habebat, dum plures ad Manassen transfirent. Quibus Sanabalath pecunias ministrabat, & terram colendam habitationemque deputabat, omnibus modis genero suo concordans.

¶ De gestis Alexandri apud Hierosolymam, pro Iudeis.

Caput VIII.

Eodem tempore Darius audiens Alexandrum Hellespontum transisse, satrapasque suos super Granicum flumen pugna uicisse, & ulterius accessisse, delectorum equitum & peditum colligens exercitum, occurrere statuit Macedonibus prius quam omnem percurrentes Asiam deuastarent. Transiens ergo fluuium Euphratem, & montem Cilicie Taurum, hostes ipse in Cilicia sustinebat, illic eos sperans expugnare. Tunc Sanabalath propter discessum Darij gauisus, ilico Manassæ dicebat promissa complere, Dario post capti onem hostium reuertente. Nam credebatur non ipse tantum, sed etiam omnes Asiam habitantes, nec ad manum belli Macedonas cum Persis propter multitudinem esse uenturos. Aliter uero quam sperabatur euenit. Nam congressus cum Macedonibus rex, est uictus; multamque partem exercitus perdens, & captis matre pariter & uxore simul & filiis, ad Persas fugiens remeauit. Alexander autem ad Syriam ueniens, Damascum cepit, & subiugata Sidone, Tyrum obsidebat. Literas uero ad principem sacerdotem Iudeorum misit, inuitas eum auxilium sibi mittere, & uenalia exercitui præparare, & quanta prius Dario conferebant, ei præberet; eumque inuitauit amicitiam Macedonum eligere, ne in posterum poeniteret. Cumque princeps sacerdotum literarum portatoribus respondisset, sacramenta Dario se dedisse, ut nequaquam contra eum arma portaret, nec posse uiuente Dario constituta transcendere; Alexander incitatus, Tyrum quidem relinquere non decreuit, paulo post capiendam, qua uicta, minabatur contra principem sacerdotum gentis Iudeorum exercitum ducere, ut omnes per eum discerent, quibus deberent constituta seruare. Quapropter intentius in obsidione perseverans, uastauit Tyrum. Cumque eam cepisset, ad ciuitatem Gazam peruenit, eamque cum duce suo nomine Bibinasin, obsidebat. Arbitratus autem Sanabalath opportunum se inuenisse tempus, Dario iam desperato, eligens de suis subiectis octo millia, ad Alexandrum proficiscebatur, quem reperit inchoatam Tyri obsidionem. Cui etiam promisit dare loca sub sua potestate constituta, magisque ipsum dominum liberius habere quam Darij. Cumque se intellexisset grate susceptum, confusus iam, & de presentibus fretus uerba Sanabalath offerebat, dicens se generum habere Manassen, fratrem Iaddi principis sacerdotum Iudeæ gentis, multosque alios cum eo presentes ex ea gente, quos uelle aiebat sub eo templum locis constitutis ædificare. hoc autem & ipsi profuturum uideretur, ut in duas partes esset Iudeorum potentia diuisa, ne eadem concordia gens confuncta rebellaret, aut in aliquo regibus obuiaret, quemadmodum prius & Assyrijs contingebat. Concedente uero Alexandro, omni studio aduersus Sanabalath, ædificauit templum, & sacerdotem Manassen constituit, maximum arbitratus premium ex filia nepotibus profuturum. Septem autem mensibus in obsidione Tyri transactis, & duobus in Gaza, Sanabalath mortuus est. Alexander autem capta Gaza, ad ciuitatem Hierosolymitam ascendere festinauit. Quod princeps sacerdotum Iaddus audiens, in pauore est constitutus, multisque sacerdotibus in timore constitutis, moliebat Iaddus quemadmodum Macedonibus festinus occurreret, rege indignate propter priorum contumaciam. Præcipiens igitur populo supplicationem & intercessionem deo offerre, ipse deprecabatur subuenire genti, uenturisque eam liberare piculis. Obdormienti uero post sacrificium, deus præcepit ut consideret, fertisque ciuitatem ornaret, priusque portas aperiret, & alios quidem cum ueste alba, ipsum autem & reliquos sacerdotes cum legitimis stolis iussit occurrere, nihil salutis sperantes pati, deo prouidente. Cumque a sopore surrexisset, ualde cõgaudens, nocturnum oraculum omnibus indicauit, & quæ uidit in somno cunctis facere mandans, regis præsentiam expectabat. Quæ audiens non longe esse à ciuitate, processit cum sacerdotibus & ciuili multitudine, sacram & maiorem alijs gentibus ei præparans occursionem, ad aliquem locum qui Saphin appellatur, quod nomen latine translatum scopulum significat, ex quo loco Hierosolyma templumque potuisset uideri. Phœnices

Obsidio Tyri.

Obsidio Gazæ.
Sanabalath ab Alexandro obtinet potestatem condendi templi.

Princeps sacerdotum cum reliquis Alexandro occurrit.

vero & Chaldaei regem secuti, putabant quia quicquid potuisset furor imperialis permittere in ciuitatem, ipse committeret, & ut principem sacerdotum summis afficeret contumelijs. Quod e diuerso contigit euenire. Nam Alexander praeuidens multitudinem uestibus albis indutam, antistites uero cum byssinis stolis, & principem sacerdotum hyacinthina & aurea stola, super caput habentem cidarim, & super laminam auream, in qua scriptum erat dei nomen: adiit eum solus, & numen adorauit, & principem sacerdotum primus ueneratus est. Omnibus uero ludaeis una uoce Alexandrum salutantibus & circumstantibus, Syriae reges & reliqui hoc facientem stupuerunt, corruptamque regis mentem putauerunt. Parmenio uero solus eum interrogauit, cur omnibus eum adorantibus, ipse adorasset principem sacerdotum gentis iudaeae. Cui ille: non hunc, inquit, adorauit, sed deum cuius principatu sacerdotij functus est. Nam per somnium in huiusmodi eum habitu conspexi, adhuc in Dio ciuitate Macedoniae constitutus. Dumque mecum cogitarem, posse Asiam uincere, incitauit me ut nequaquam negligerem, sed confidenter transirem. Nam se perducturum meum dicebat exercitum, & Persarum traditurum potentiam. ideoque neminem alium in tali stola uidentem, cum hunc aduertissem, habens uisionis & probationis nocturnae memoriam, salutauit. Exinde arbitror diuino iuuamine me directum Dariumque uicisse, uirtutemque soluisse Persarum. Propterea & omnia quae meo corde sperant, prouentura confido. Postquam Parmenioni locutus est, principem sacerdotum honorans, occurrentibus reliquis sacerdotibus, ad ciuitatem usque peruenit: & ad templum ascendens, sacrificauit deo, secundum sacerdotis ostensionem. Ipse autem sacerdotum principi, & reliquis sacerdotibus munificenter multa donauit. Allato uero ei uolumine Danielis, in quo scriptum erat, quendam Graecorum deuicturum Persarum potentiam, arbitratus seipsum esse quem scriptura significabat, gauisus est. Et tunc quidem multitudinem dimisit. Postera autem die conuocans eos, iussit petere quas uellent donationes accipere. Principe uero sacerdotum petente, ut liceret patrijs uti legibus, & septimum annum sine tributis esse mandaret, omnia concessit. Cumque ab eo postulasset ut ludaeos in Babylone & Mediae gente praeciperet suis potiri legibus, promisit libenter facere quae poscebant. Dicente uero ipso ad multitudinem, si quis eligeret ei militare, permanens in patrijs legibus, & secundum eas uiuens, paratum se eos ducere, se pugnuros cum eo dixerunt. Igitur Alexander ita disponens Hierosolymam, duxit ad reliquas exercitum ciuitates: & omnibus eum ad quos peruenit amabiliter suscipientibus, Samaritae metropolim tunc Sichimam nomine habentes, positam iuxta Garizin montem, in quo transgressores habitabant iudaei, uidentes ab Alexandro ita magnifice ludaeos honoratos, coacti sunt ludaeos se fateri. Nam huiusmodi Samaritae naturae sunt, sicut prius alibi demonstraui, in calamitatibus meritis ludaeis negant se esse cognatos, ueritatem confitentes: & cum uiderint clarum eis aliquid oblatum, tunc socios se iudaico generi profitentur, originem suam a nepotibus Ioseph Ephraim & Manasse recensentes. Tunc ergo charitatem & multum animi sui affectum ostendentes, occurrerunt regi, paulo minus quam Hierosolymitae. Cumque laudasset eos Alexander, Sichimitae adierunt regem Alexandrum cum militibus, quos ad eum Sanabalath transmiserat, petentes ut ad ciuitatem perueniret, & templum apud eos positum honoraret: qui reuertens, ad ipsos se uenire promisit. Petentes autem tributorum septimi anni cōcessionem (nam neque ipsi seminant) in eo consuluit, qui essent qui talia postularēt. Cumque respondissent Hebraeos se quidem esse, Sichimitas autem a Sidonio nuncupari, iterum interrogauit eos, utrum iudaei essent. Illis autem dicentibus non esse: & ego, inquit, haec ludaeis concessi: sed reuersus quidem, a uobis certius edoctus, quae uisa fuerint agam. Et Sichimitis quidem ita postulationem negauit. Similiter uero amicos Sanabalath secum qui praecipit ad Aegyptum, ibi daturum se eis iugera terrae promittens, quod & postea fecit, Thebaïdam custodire prouinciā eis iniungens. Igitur defuncto Alexandro, principatum a successoribus eius constat diuisum: templumque super Garizin montem permansit. Et si quis culpam habuisset apud Hierosolymitas, aut de cibo illicito, seu de transgressionē sabbatorum, aut de huiusmodi peccato, ad Sichimitas recedebat, dicens se iniuste culpari. Defunctus est autem illo tempore princeps sacerdotum Iaddus, & Onias filius eius principatum sacerdotalem suscepit, Et in his constituti Hierosolymitae degebant,

Somnium Alexandri.

Alexander deo sacrificat.

Benignitas Alexandri erga ludaeos.

¶ De statu Iudeorum post mortem Alexandri.

Caput .I.

ALEXANDER rex Macedonum ubi regnum Persarum subegit & dissoluit, Iudaeamq; disposuit, ut praedictum est, a uita discessit. Cumq; multos principatus sui successores reliquisset, Antigonos quidem Asiam apprehendit, Seleucus autem Babylonem gentesq; uicinas obtinuit, Lysimacho cessit Hellespontus, Macedoniae rexit Cassander, Ptolemaeus filius Lagi Aegyptum possedit. Qui dum aduersum se seditiones haberent, suumq; dilatare contenderent principatu, diuturnis bellis ciuitates concussae, multis suis ciuibus inter certamina pereuntibus, ingemiscebant. Tunc & omnis Syria sub Ptolemaeo filio Lagi, qui saluator nuncupabatur, contraria nominis eius est perpeffa. Nam hic etiam Hierosolymam depugnauit, fraudibus & dolis ciuitatem die sabbatorum ingressus, sub specie sacrificij, nequaquam Iudaeis resistentibus, quando hostile nihil existimabant, & ideo ociose uel insuspecte segnes erant. Qui cum sine labore ciuitatem apprehendisset, crudeliter eis dominabatur. Testis est orationi meae Gnidius Agatharchides, qui successori Alexandri facta conscribens, superstitionem nostram pro qua libertatem amisimus, exprobrauit, cum haec diceret: Est gens quae Iudaea dicitur, ciuitatem munitam & magnam Hierosolymam habens, quae contempsit sub Ptolemaeo constituta, dum arma capere deuitasset, & propter superfluum superstitionem saeuissimum dominum pertulit habere. Agatharchides quidem haec de gente nostra conscripsit. Ptolemaeus uero multos captiuos a montanis Iudaeae, uel a uicinis locis Hierosolymitarum, id est, a Samaria, uel a Gargazo trahens, ad Aegyptum commigrauit. Sed cum cognouisset eos, quos ab Hierosolymis abstraxerat, firmos iurisiurandi ueri dei cultores existere, cum Alexandro legationem ad eos mittenti sic respondissent: Dario uiuente contra eum arma nequaquam sumere: unde post Darii expugnationem multos ad castella deputauit, & pares cum Macedonibus Alexandriae eiues statuit: fidemq; ab eis recepit, ut nepotibus suis societatem custodirent, cum & alij non pauci Iudaei sponte ad Aegyptum peruenissent, opulentia locorum, Ptolemaeiq; munificentia inuitati: quorum nepotes seditiones contra Samaritanos, dum suae gentis patriam oblationem seruare festinarent, excitabant. Nam Hierosolymitam defendebat, dicentes suum templum sanctum existere, & immolationes illuc transmitti oportere. Samaritae uero ad Garizin montem destinari iubebant.

¶ De Bibliorum translatione & septuaginta interpretibus, donisque uicissim redditis a Ptolemaeo rege Iudeis.

Caput .II.

POST decimum uero & secundum annum imperij Alexandri, & post quadagesimum Ptolemaei Soteris, regnum Aegyptiorum Ptolemaeus obtinuit, per annos triginta nouem, qui & legem Iudeorum interpretatus est, & seruientes in Aegypto Hierosolymitas a seruitutis uinculo resoluit, usque ad centum uiginti millia, ex huiusmodi causa. Demetrius Phaleraeus super bibliothecam regis constitutus, dum studeret omnia per uniuersam terram inuenta uolumina congregare, & acquirere si quid audisset dignum industria uel uoluntate regis, quem erga collectionem codicum munificenter accendi cognouerat, interrogatus a Ptolemaeo, quot millia codicum haberet, cum uiginti millia iam respondisset, sed pauco post tempore usque ad quinquaginta millia posse peruenire, & nuntiatum sibi diceret, multa apud Iudaeos legum eorum esse conscripta, studio uel bibliotheca regali digna, quae figuris literarum uel sermone eorum composita, laborem non paruum praebere, si in Graecum mutarentur eloquium, cum uiderentur Syrorum literis similes esse eorum figurae, aequa pronuntiatione uocis, nihil, ergo inquit, prohibet tuarum pecuniarum sumptu eas interpretari, dum in bibliotheca tua illorum quoque leges contineantur. Igitur rex optima Demetrii sententia delectatus, postquam studium suum multos collig-

Demetrius
regis biblio-
theca prefe-
tus.

*Aristeus pro
absolucndis
Iudeis regi
supplicat.*

legendi codices demonstrasset, scripsit principi sacerdotum gentis Iudææ, hæc fieri mandans. Aristeus autem amicus regi necessarius, propter humilitatem morum ab eo dilectus, cum sapius ante nissus esset Ptolemaum petere, quatenus dimitteret captiuos Iudæos, qui sub imperio eius essent, tempus hoc petitionis prosperum arbitratus, ante loquitur primatibus custodum regis corporis, Sosibio Tarentino & Andrea, ut simul laborarent, de quibus petiturus regem accederet. Quorum sententia confirmata, cum huiusmodi sermonibus regem adit, dicens: Minime rex oportet uana nos spe negligenter decipi, sed ueritatem intimare. Nam si legem Iudæorum non tantum transcribere, sed etiam interpretari pro tua gratia studemus: quia ratione possit hoc fieri, tot Iudæis in regno tuo seruientibus: Quos benignitatem tuæ munificentiæ decet in præsentem iugo seruitutis absoluere, ac deo qui leges exposuit, pro tui regni tutela remittere. Nam cum multa sapius indagassem, cognoui eos factorem omnium deum colere, quem nos Ζεύς, id est, Iouem nominamus, quod omnibus indulget Ζην, id est, uiuere. Quapropter ad honorem dei, quem eximia religione placant, liberos eos patriæ moribusque suis restitue. Cognitione tamen princeps me nec affinem eis esse, nec ab eadem genitum natione, ut pro illis hæc suggeram: sed dum omnium hominum factorem deum scirem suauiter suos benefactores amplecti, ad hanc petitionem perueni. Postquam hæc Aristeus locutus est, & rex in eum hilari & ridenti uultu respexit: quanta, inquit, millia arbitraris posse dimitti? Tunc Andreas respondit dicens: Interfuisse & dixit, paulo plusquam ceterum millia possunt existere. Non paruam, inquit, Aristee donationem a nobis exposcis. Sosibio uero cum presentibus dicente, dignum esse munificentiā suā, si deo qui regnum ei donauit, has gratiarum uices offerret: propterea lætus iussit ut de eis, militibus merces annonæ præstaretur, pro singulo uidelicet captiuo apud eos constituto, dragmæ centum uiginti darentur. De quibus etiam præcepta se proponere promisit, per quæ munificentiam suam & Aristei petitionem confirmaret. Propterea uoluntas dei affulsit, per quam non tantum illos, qui a patre eius uel exercitu translati fuissent, uerum etiam illos, qui sub regno eius extitissent, absolutioni donaret, uel si qui postea superuenissent, pro quorum redemptione plus quam quadringenta talenta sunt a rege tributa. Vnde & exemplum sanctionis, ad manifestandam posteris regis munificentiam, custodiri decreuerunt, quod erat huiusmodi: Quicumque sub nostri patris imperio militantes, Syriam & Phœnicen cum eo Iudæamque uastauerunt, & captiuos adductos ad nostras ciuitates & puincias uendiderunt, hos & qui olim sub meo regno existunt, & si quos nunc superdixerunt, dimittant, pro singulo corpore accipientes dragmas centum uiginti: & milites quidem cum annonis suis, reliqui uero a regali mensa redemptionis precium accipiant. Arbitror enim eos sine uoluntate mei patris contra iustitiam depraedatos, pro uinciamque eorum fuisse deuastatam. Vnde & multos milites profecisse cognouimus, dum ad Aegyptum eos traducerent. Iustum ergo conspiciens, misereor eis: & iubeo constitutos in seruitute Iudæos omnes, dominis eorum antedictam accipientibus summam, absolui: nec quenquam in hac re fraudem agere, sed his potius constitutionibus obedire. Dispositiones autem meas præcipio, ex quo missæ sunt, per tres dies proponi, quatenus ad iudices domini conueniant, corpora statim ostendentes, hoc enim meo credo profuturum imperio. Contumaces uero liceat cuique uolenti nunciare, quatenus eorum substantiæ regis possessionibus socientur. Cum hæc sanctio lecta regi fuisset, & uisa essent omnia iuste decreta esse, tantum uero deesse de absolutione priorum, & eorum qui postea ducti Iudæi fuissent, ipse de eis sua liberalitate præcepit. Præterea sciens subitanam distributionem difficilem existere, iussit rerum ministris & regis saccellariis pecunias seponere. Quo facto, intra septem dies omnia regis præcepta completa sunt, & talenta quæ supra diximus quadringenta data, & super hæc sexaginta pro redemptione partita cognoscuntur, dum & pueris domini centum uiginti dragmas exigent, sicut rex pro his demandasset, scribendo pro singulo corpore prædictam summam exhiberi. Cum hæc secundum regiam uoluntatem munificenter disposita fuissent, iustum uisum est Demetrio, de Iudaicis libris transcribendis eius allegare decretum. Nam nihil frustra a regibus dispensatur, sed omnia cum multa diligentia geruntur. Quapropter allegationes, uel epistolarum exemplum designauimus, & ornamentorum transmissorum multitudinem, & quicquid in uno

*Liberalitas
regis in captiuos.*

quoque constructum est: unde potest optime opificum ars prospici, & uasorum omnium excellentia cognosci. Allegationis autem exemplum huiusmodi probatur: Maximo regi Demetrius. Præcipiente te o princeps, de his quæ hæcenus ad consummationem bibliothecæ defunt, quatenus colligantur, & de his quæ corruerunt, ut debitam diligentiam impetrarēt, omni studio usus in his ad notitiam uestram perduco, legislationis Iudaicæ uolumina nobis cum alijs deesse. Nam figuris Hebraicis, & uoce gentili conscripta, inexplabilia nobis existunt. Contigit etiam nūtinus diligenter eam quam habent transferri, dū regalem prouidentiam minime percepissent, necessarium tamen est hæc apud te cautius exposita reponi. Nam sapientissima & integra legislatio, sicut à deo data est uidetur existere. Quapropter inquit Agathius Abderita poetas seu conscriptores historiarum, nullatenus meminisse eius, nec uirorum qui secundum eiusdem legislationis præcepta uixerūt, quod casta nimis existeret, ac non oporteret eam profanis linguis exponi. Si uidetur ergo tibi rex, scribe principi sacerdotum gentis Iudææ, quatenus transmittat seniores ab unaquaque tribu legum peritos, ut cum ab eis codicum explanationem & consonantiam cognouerimus, & interpretationis rerum cautam expositionem acceperimus, dignos codices tua uoluntate reponamus. Igitur tali suggestiōe facta, præcepit rex, ut scriberet de his Eleazaro principi sacerdotum gentis Iudææ, simul etiam de absolute seruientiū apud eos Iudæorum: præterea mandaret ei, quod transmisisset ad faciendos crateras & libatoria, pondo auri talenta quinquaginta, lapidum uero preciosorum inæstimabilem multitudinem: denunciāns etiam custodibus arcarum, in quibus lapides seruabantur, ut electio nem illorum darent opificibus, quatenus quos uellent ad speciem operis tollerent: necnō imperauit, ut pecuniæ pro immolationibus & reliquis causis centum talenta sacerdoti darentur. Narrabo igitur facturas & modum constructionis eorum, cum declarauero exemplum epistolæ principi sacerdotum Eleazaro à rege conscriptæ, qui principatus honorē p tali causa suscepit. Defuncto principe sacerdotū Onia, filius eius Simon successor extitit, qui iustus est appellatus, propter pietatem quam in deum, & fauorem quem erga regē habuisse uidebatur. Quo mortuo & filium infantulum relinquire nomine Oniam, frater eius Eleazarus, de quo sermonem fecimus, principatum sacerdotij suscepit, ad quem Ptolemæus huiusmodi literas destinauit. Rex Ptolemæus Eleazaro principi sacerdotum salutem: Multis habitantibus sub imperio meo Iudæis, quos Persæ cum potentes fuissent, in captiuitatem traxere: quorum aliquos pater meus ad militiam maioribus stipendijs deputans honestauit: alijs autem in Aegyptum cum eo ambulantibus, castella & eorum custodiam demādaui, ut sint Aegyptijs in terrorem. Cum uero ego principatum suscepissem, omnes clementer tractaui, præsertim ciues tuos, quorum plus centum millia capti uos & seruientes remissi, possidentibus eos pro redemptione pecunias persoluens. ætatis autem uigentes numeris militaribus designaui: multosque qui mihi uel aula regis potuissent fidem seruare, in palatio constitui, arbitratus deo iucundum pro mea prouidentia uotum hoc ei maximum deuouere. Porro uolens & istis & omnibus per uniuersam terram Iudæis præstare libertatem, leges uestras literis Hebraicis conscriptas, translata litteris Græcis, & de Græcis in nostras in mea bibliotheca decreui reponere. Bene ergo facies, eligendo uiros optimos seniores, & ab unaquaque tribu dirigendo sex, qui per ætatē legum sint periti, ualeantque interpretationem earum caute nobis exponere. Nam opinor his perfectis, maximam nobis gloriam præparari. Transmisi uero qui debeant de his uobiscum disputare, Andream primatem custodum mei corporis, & Aristeum mihi dilectissimos, per quos etiam primitias uotorum ad templum, & pro immolationibus, & alijs rebus transmisi talenta centum. Tu autem manda nobis quæ uolueris fieri, quod gratius amplectemur. Cum regis epistola Eleazaro fuisset porrecta, nimium liberaliter ad eum ita rescripsit: Princeps sacerdotum Eleazarus Ptolemæo regi salutem. Valentibus uobis cū Arsinoc regina, uel filijs, bene nobis omnia constant. Cum uero epistolam tuam suscepimus, satis de tua uoluntate sumus gauisi. Congregantes autem multitudinē, legimus eā, quatenus omnibus ostenderemus quam pietatē erga deum habes. Demonstrauimus etiā pateras, quas misisti aureas uirgini, argenteas triginta, crateras quinque, mēsam dedicandā, & quæ directa sunt pro immolatione uel renouatione eorum quæ templo defunt, talenta

Demetrii epistolæ ad regē pro transcribendis libris Iudaicis.

Epistola regis ad Eleazarum pontificem.

Epistola Eleazaræ pontificis ad Ptolemæum.

centum, deportata per Andream & Aristeum charissimos tibi amicos, viros optimos, & doctrina præcellentes, tuæq; uirtute dignos. Cognosce uero nos pro tuis utilitatibus & pater naturâ aliquid uelle pati, dum reddamus tuis beneficijs, quæ multipliciter in nostros ciues largiris. Statim ergo pro te tuæq; uxore uel filijs hostias obtulim⁹, & multitudo uota persoluit, ut uobis eueniant quæ desideratis, & tuus principatus in pace custodiat. Ad interpretandam uero legem nostram, quam pro tuis commodis accipere postulas, elegi uiros seniores sex ab unaquaq; tribu, quos direximus legem ferentes. Erit autem tuæ pietatis uel iustitiæ, ut post legis transcriptionem ad nos eam caute cū portatoribus remittas. Vale. Hæc quidem princeps sacerdotum rescripsit. Mihi uero nō est necessarium uisum, septuaginta seniorum ab Eleazaro missorum nomina declarare, licet intimata sub epistola fuissent. Vatorum tamen magnificentiam ad constructionem, quæ deo rex direxit, non incongruum exponere putavi, quatenus omnibus munificentia regis erga deum dilucetetur. Siquidem ipse largos sumptus in hæc præstitit, & semper opificibus opera transmittēbat, nihil construi desidiōse concedens: quorum de singulis qualis fuerit magnificentia narrabo, quamuis historia narrationem eorum minime deponat: regis enim diligentiam uel munificentiam ita legentibus arbitror aperiri. Prius autem de mensa disseremus. Igiture habebat rex in proposito suo ualde magnam mensam conficere. Præcepit autem dedicatæ in Hierosolymis mensæ quantitatem cognosci, si possit maior fieri. Cumq; per cepisset qualis esset illa constituta, & quia nihil prohiberet maiorem construi, dixit quintuplā magnitudinem se uelle facere, sed timere ne ad ministerium pro magnitudinis quantitate inutilis fieret. Nam non eam tantum ad spectaculum deuouere, sed etiam ministerijs habilem uoluit dedicare. Quapropter arbitratus mediocrem priorem mensam auri inopia confectam, magnitudine quidem superare priorem noluit: uarietate uero uel pulchritudine materiali clariorem conficere iudicauit. Sagax ergo ad discernendam rerum uariam naturam erat & inuenire nouas admirandasq; naturas, quæ sine descriptione fuissent. Horum ipse prudenter inueniebat effectum, & ostendens artificibus, ita perfici enunciabatur quæ uero descripta fuissent, ut eorum causam similitudinem uidentes opifices imitarentur, hortabatur. Promissa ergo complentes, mensam describere festinamus. Huius duorum semis cubitorum longitudinem, latitudinem uero unius, altitudinem unius & semis construxerunt, totam de auro formantes eam. Coronam quidem in palmum conferunt, frontispicia uero uersatilia sculpturam habentia ornatam, speciem restis ex tribus partibus mirra simulantem. Triangulis enim existentibus frontispicijs, unusquisq; angulus eandem formæ dispositionem habebat. Quæ dum uerterentur, unam & non diuersam speciem demonstrabant. Porro coronæ pars quæ sub mensa erat inclusa, pulchre cōstructa fulgebat: pars autem quæ de foris apparebat, artificij decore plus culta splendebat, quia uisui uel spectaculo patebat. Vnde proceritatem partium ambarum acutam fieri contigerat, ne ullus angulus trium, ut prædiximus, existentium in transductione minor uideretur. Dispositi uero erant in modum funium torno factorum preciosissimi lapides, aureis sphaerulis per foramina inclusi. Partes autem quæ per latera coronæ cernebantur, in speciem ouorum optimo lapide factorum figuratæ nitebant, sculpturæ uirgulas imitatæ: quæ spissæ circa mensam uoluebantur. Ob horum autem dispositionem circunduxerunt opifices tornatam omnium fructuum naturā, uuas pendentes, aristas surgentes, malogranata conclusa. Lappes autem secundum genus prædictorum fructuum, ad proprium uniuscuiusq; colorem formatos, circa totam mensam ex auro ligabant. Sub corona quoq; ouorum similis ordo seu uirgarum cōstitit, ut ex ambabus partibus eandem operis uarietatem, causamque species mensæ constructa proferret: ne frontispiciorum uel coronæ positio in altera parte mensæ cōuersa, uideretur esse diuersa: sed eas usq; ad pedes facies operis extenderet. Nam ductile aurum quatuor digitis latū, secundum totam mensæ latitudinem, super quod pedes eius imponent, fecerunt: deinde sphaerulis & clausuris eos cum corona mensæ construxerunt, ut eundem artificij, uel magnificentiae uisum præberet, in quamcunq; partem mensa conuerteretur. Super mensam autem Meandrum fluiūm sculperunt, lapides preciosissimos in medio eius tanq̃ stellas uario colore ponentes. Nam carbunculum uel smaragdum iucundo aspectu fulgentes miserūt, aliorumq; genera lapidum, qui uel industria

Descriptio
mensæ mira-
bilis à Ptole-
meo rege
deo oblata.

uel æmulatione digni, per excellentiam naturæ cunctis existunt. Post Meandrum autem completum, in speciem funis quiddam circumferebatur, in medio figuram sublōgam & rotundam habēs: sup quod crySTALLINUS lapis erat uel electrius impositi, pari pene formarum aspectu, qui delectationem miram intuentibus p̄stabant. Capita uero pedum eius similia lilij fabricauerant, curuationem brachiorū habentia sub mensa reflexam: intus uero rectum instar lilij germen uidebatur, quod lapis carbunculus in palmum factus figuram crepidinis ostendens, & latitudinem octo digitorum habens, sustentabat. Nam sup eum pedum omne pondus innitebatur. Sculpsit etiam tenuissimo uel laboriosissimo toro non unumquēq; pedum: in quibus hederæ uel uitis palmites cum uuis existentibus eminebant, ut nihil à ueris discrepare putarentur. Siquidem ad auræ statum p̄ tenuitatem & extensionem summitatis suæ commotæ, imaginationem naturalium arte p̄beant. Vix etiam figuram totius mensæ tribus tabulis construxere: cōpagine partium inuicē ita colligata, ut inuisibilis existeret: nec intelligeretur earū insertio. Crassitudo uero mensæ nō minus dimidio cubito fuisse cognoscitur. Talis ergo uotiuua mensa, multa regis munificentia, uel p̄ciositate materiæ, ac uarietate pulchritudinis, & industria artificum studiose p̄fecta est: & licet magnitudine prioris deo deuotæ mensæ non distaret, artificio tamen & nouitate, uel claritate facturæ, ualde melius & splendidius eliminata fulgebat. Crateres etiam aurei duo, sculpturam uipeream ab inferiore parte usq; ad cingulum habentes, lapidibus trarijs in squama conclusis. Dehinc sup eos fecerunt Meandrum altum cubito, compositione lapidum diuersorum, specie magna fulgentem: in quo uirgarum ordo instabat, de quibus complexionibus similis usq; ad labrum p̄trahebatur. Per medium quoq; quatuor digitorum scuta pulchris lapidibus inserta, decorem craterarum ostendebant, quorum labra liliorum folijs, & uuarum floribus in orbem p̄ductis corona complectebatur. Et aureos quidem crateras duos, capientes utroq; amphoram, huiusmodi construxerunt. Argentei uero clariorem speculis splendorem emittebant, ut certius in his facies aspicientissimū uideretur. Insup fecit rex pateras triginta ex auro, necnon omni lapide p̄cioso, & circumdata folijs hederæ, uel bracteolis, quasi uitis celatura artificiose obumbrabantur. Hæc autem ideo ita fiebat, quod p̄ scientiam opifices arte mira reliquos antecirent, & multo melius studio uel munificentia regis formabantur. Non enim tantum incessanter & large opificibus impendia p̄stabat, quantum & publicorū negotiorū relictis regiminibus, ipse operantibus semper instabat, & frequenter artifices uisitabat. Quapropter opera opificum, diligentia regis & industria feruente p̄pensius imminebant. Cumq; ad Hierosolymam transmissa uoto Ptolemæi fuissent, & princeps sacerdotum Eleazarus ea dedicasset, portatores eorū honorans, donaq; regi deportanda p̄stans ad eum remisit. Ergo postq̄ Alexandriam peruenit, & Ptolemæus p̄sentiam eorū cum septuaginta senioribus audiuit, statim Andream & Aristeum legatos euocari p̄cepit. Qui uenientes, epistolas quas à principe sacerdotum deportauerāt, obtulerunt: & ea quæ uerbis eos disserere iusserat, edixerunt. Studens autē colloqui senioribus ab Hierosolymis p̄ interpretatione legum directis, diuersos quidem qui p̄ suis causis aderant, denunciavit dimitti, mirabilem hanc & p̄ter consuetudinem faciens dimissionem: ut qui p̄pter huiusmodi causas adducebant, post quintum diem eum adirent. Legatis uero post mensam à rege tunc dimissis, illos ab Eleazaro destinatos expectabat. Dumq; seniores cum donis, quæ regi deportanda princeps sacerdotum eis dederat, aduenissent, cum uoluminibus transierunt, in quibus literis aureis cōscriptæ leges cōtinebantur. Tunc rex eos de codicibus p̄contatur. Cum uero reuelarent, & ostenderent tenuitatem membranæ, uel incomprehensibilem eorum compaginem, rex miratus est, quod ita fuissent compacti. Dumq; hoc diu fecisset, gr̄as inquit, ago uobis quod uenistis, maiores uero illi qui uos destinauit, sed ante omnes deo, cuius hæ leges uenerandæ p̄bentur. Cumq; clamassent seniores, uel hi qui p̄sentes aderant, orantes p̄spera regi diuinitus euenire, nimium delectatus, prorupit in lachrymas. Nam sapius natura hoc summo gaudio patitur, quod etiam dolentibus solet accidere. Tunc iussit codices primatibus officij designari. uiros autē osculatus, æquum dixit esse, primum ad eos facere sermonē pro quibus essent uocati: imō & diem quo ad eum deducti fuissent, clarum singulis annis p̄ totum uitæ suæ tempus celebrare se promisit. Nam euenit eundem esse primum præsentia

illorum, & uictoriae diem, quo Antigoni nautali praelio uulnerat. Epulari etiam secum eos precepit, hospitiumque in arce denunciavit eis omnia deputari. Nicanor autem super susceptionem peregrinorum constitutus, Dorotheum uocans qui de his curam habebat, iussit singulis necessaria praeberet. Nam ita dispositum a rege fuerat, ut alimenta quibus singulae ciuitates utuntur, exhiberentur indulgentia consuetudini peregrinorum ad eos uenientium, & eis omnia pararentur, quatenus cibis solitis magis delectarentur, ne forsitan corrupti extraneis grauarentur, quod & circa istos effectum est. Dorotheo uero quem pro sinceritate uitae super hac rex constituerat, per quem & preparauerat omnia, quae ad huiusmodi conuiuia conuenirent, hac implente, in duas partes eos discumbere precepit, partem quidem mediam eorum ad dexteram suam, reliquos autem post eius accubitus, nihil pretermittens quod ad eorum honorificentiam pertineret. Postquam autem ita discubuerunt, iussit Dorotheo solita ministrare, quibus omnes Iudaei ad eum uenientes utebantur. Tunc itaque sacrorum precones & immolatores & alios qui uota faciunt recusauit: & unum ex senioribus nomine Eliseum sacerdotem existentem, rex petiuit facere orationem. Qui in medio stans, regi bona & subiectis eius optauit, & post plausus cum gaudio & clamore, omnium surrexerunt: & residentes, ad epulationem & delicias paratas se contulerunt. Praeterea autem rex quantum satis ei uisum est, coepit philosophari, & unumquemque eorum naturales percipere sermones, & ad contemplationem quaestionis accedere: cauteque illis ad omnia respondentibus quae eis obiecta essent, & explanantibus, gauisus per duodecim dies hoc conuiuium instruxit. Et qui uult singula cognoscere, quae in conuiuium illo preparata sunt, legat uolumina Aristei, quae propter hoc conscripserat, & intelliget. Mirante uero eos non tantum rege, sed etiam Menedemo philosopho, dicente omnia per prouidentiam dispensari, ideoque uirtutem & pulchritudinem uideri, destitit rex quidem de his facere sermonem. Dicebat autem maxima sibi bona per praesentiam eorum fieri: nam profuisse ei quod didicisset ab illis, quemadmodum deberet regnare, iussitque dari singulis talenta tria & deputari illis qui eos perducere ad diuersoria deberent. Postquam uero tres excesserunt dies, congregans eos Demetrius, transiit ad studium maris: & transiens pontem, abiit ad partes aquiloni coniunctas, conciliumque fecit in domum prope litus stantem, & aptam secretis negotiorum. Vbi eos perducens, petebat omnia quae opus habebant ad legis interpretationem ipsis praesentibus, ut incessanter opus implerent. Cumque illi munificenter & laboriose causam interpretationem facerent, usque ad horam nonam in hoc sedentes, ad curam corporis uertebantur, ita inuitante eos Dorotheo, uel opulenter conuersationis salubria praebente, multaque etiam ex his quae regi parabantur. Mane autem ad aulam uenientes, Ptolemaeum salutabant, & rursus ad eundem locum redibant: & manus in mari lauantes, & seipsos purificantes, ita legis interpretationi uocabant. Itaque transcripta lege, et opere interpretationis ad effectum per septuaginta duos dies transacto, congregans Demetrius Iudaeos omnes ad locum in quo translatae leges fuerant, praesentibus etiam interpretibus, legit eas. Cumque multitudo amplexa legem, uel seniores eius interpretes, Demetrium, eo quod magnarum rerum inuentor esse uideretur, laudassent, rogauit etiam, ut praesentibus suis daretur legenda, & petierunt omnes sacerdotes interpretes legis seniores, & praepositi gentis, ut bene interpretata, permaneret immobilis. Cumque omnes sententiam laudassent, iusserunt, ut si quid aut superfluum, aut minus aliquid scriptum uiderent in lege, hoc respicerent, & manifestum facientes, emendarent, hoc castigantes, ut quod semel iudicatum fuerat bene se habere, sempiterna memoria permaneret. Gauisus ergo rex, & uidens uoluntatem suam ad utilem rem esse perfectam, & delectatus, relictis legibus omnibus uniuersarum nationum, & sensum diuinae legis, & sapientiam, & legistatorem obstupescens, ad Demetrium sermones facere coepit, quod ita mira existente legislatione nemo neque historiographus, neque poeta meminisset eius. Cui Demetrius respondit, Neminem fuisse ausum harum legum tangere conscriptionem: quod diuina & uenerabilis esset, & quia laesi sunt quidam a deo hoc presumptis. Significauit quidem, qualiter Theopompus uolens in historia aliquid de his conscribere, sit mente turbatus plus triginta diebus: & reuersus ad se, cum humilitate a deo ueniam supplicarit, cum inde sibi dementiam factam suspicatus esset, necnon & in somnis uidisset, quod ei hoc ideo accidisset, quia diuina scrutatus esset.

Quid Theopompus passus sit.

& proferre ea ad homines impuros uellet; cumq; conscribere quicquid esset, recepit sensum. Referebat autem & de Theodecte tragœdiarum poeta dici, quia cum nixus fuisset in aliquo dramate eorum meminisse, quæ in diuino uolumine continentur, oculis obscuratis, causam suæ cæcitatæ recognouit, & ita liberatus est à passione, deo ueniam indulgente. Hæc ergo rex pure suscipiens, petiuit interpretes frequenter ad se de Iudæa proficisci: hoc enim eis ad honorem & ad donationem ab eo profuturum dixit, nunc uero iustum esse eos dimitti dicebat: sponte autem ad eum uenientes, omnia quæ æquum esset sapientiam eorum impetrare, pollicebatur, & pro sua maiestate dignum largiri promisit. Et tunc quidem remisit eos, donans unicuique rex optimas stolas, & auri talenta duo, & calicem unius talenti, totumq; conuiuatorium. Principi autem sacerdotum Eleazaro destinauit per eos lectos cum argenteis pedibus decem, & conuenientem eis omnem suppellectilem, & calicem talentorum triginta: insuper stolas decem, & purpuram coronamq; decoram, & lineas de bysso centum: præterea & pateras & trullas & libatoria, & crateras aureas duos deo uouendos. Petiuit autem etiam & per epistolulas, ut si quis ex his uiris uoluisset reuerti ad se, eum pmitteret, dum nimium delectaretur cum eruditis semper habere sermonem, & diuitias suas talibus libenter impartiri. Huiusmodi quidē causam ad honorem & gloriam Iudæorum Ptolemæo nomine Philadelpho, fieri cōtiguit.

¶ Quomodo uarijs honoribus Iudæi affecti sunt à regibus.

Caput .III.

Impetrauerunt autem & à regibus Asiæ honorem, quoniam cum eis castrametati sunt. Nam Seleucus nomine Nicanor, in ciuitatibus quas per Asiam ædificauerat, & in inferiore Syria, & in ipsa metropoli Antiochia, republica sua dignos eos effecit, & æquum eis honorem cum habitatoribus Macedonibus & Græcis deputauit. Et hæc tamen in eadem conuersatione aliquando eos mansisse, signum est, quod Iudæi nolentes alienigenarum uti oleo, accipere diffinitam quandam à principibus olympiaci certaminis pro pretio olei pecuniam, populoq; Antiocheno in presenti bello uolenti soluere consuetudinem, Mutianus præfectus tunc Syriæ constituta seruauit. Et post hæc imperatoribus Vespasiano & Tito orbis terrarum, supplicauerunt Alexandrini & Antiocheni, ut eius ius reipublice de reliquo cum Iudæis non deberet esse commune: nec impetrauerunt. Unde potest considerari Romanorum modestia, & potius magnificentia Vespasiani & Titi: qui cum multa pericula bellando contra Iudæos sustinuissent, acerbè ferentes, quod se tradere nolissent, sed usque ad finem pugnantes permansissent, nihil penitus eis de hoc quod dudum præstitum fuerat, abstulerunt, sed simul & priorem iram, & petitionem magni populi Alexandrini & Antiocheni uiuaciter expulerunt: dum nihil neque pro amicitijs ad gratiam istorum, neque pro inimicitijs deuictorum concederent, quatenus solueretur aliquid pristinae Iudæorum utilitatis, dicentes eos in pugna dedisse poenas, qui arma ceperunt: insontes autem non esse iustum sua possessione priuari. Similiter uero & Marcum Agrippam erga Iudæos affectum cognouimus. Nam motis contra eum congressionibus, & petentibus M. Agrippam, ut conuersationem quam eis Antiochus Seleuci nepos (qui apud Græcos deus nuncupatur) dederat, soli possiderent: & dicentibus, ut si cognati essent eorum Iudæi, colerent proprios eorum deos: habito iudicio, Iudæi uicerunt, ut suis uterentur moribus, defendente eos Nicolao Damasceno. Nam Agrippa interlocutus est, nihil innouare eis licere. Si quis autem uult hæc certius nosse, legat Nicolai centesimam & uicesimam tertiam & quartam historiam. Et Agrippæ quidem iudicium non est forsitan admirandum. Non enim pugnat tunc gens nostra aduersus Romanos. Vespasiani autem & Titi magnanimitatem quilibet audientis obstupescit, qui post tot bella & tanta certamina, quæ contra nos habuerunt, tam pie dispositi sunt. Repetam autem orationem, unde uideor ad hæc digressus. Iudæos igitur sub imperio magni Antiochi regentis Asiam constitutos, contigit multa tolerasse, dum terra eorum diuersis calamitatibus subiaceret, cum illis qui humilem Syriam habitare uidebantur. Nam quum Antiochus pugnaret contra Eupatorem Ptolemæum, & eius filium cognomine Epiphanem, laborare eos contigit, illo uincente, & uictos eadem pati, ut patres existerent naui turbatae & tempestatibus fluctuanti, dum inter felicitatem & calamitatem Antiochi fuissent pariter constituti. Quumque uicisset Ptolemæum Antiochus, Iudæam recepit. Defuncto namque Ptolemæo Philopatore, filius eius magnam uirtutem militum misit, & ducem Scopam nomine, contra humilem Syriam, multasque

De Theodecte oculis multato.

Munificentia Vespasiani & Titi erga Iudæos deuictos.

M. Agrippa

eorum ciuitates cepit. Ex quo nostra gens expugnata, adiecta est ei. Et non post multum tempus Antiochus Scopam uicit, conflixens contra eum iuxta fontem Iordanis, & multos de exercitu eius prostrauit. Postea uero Antiocho capiente Syriæ ciuitates, quas Scopam tenuerat, & Samariam, sponte gens Iudæorum ad eum transiens, in ciuitatem omnem eius exercitum suscepit, & elephantis abundanter alimenta præbuerunt: & obsidenti eos qui ab Scopam in arce Hierosolymorum relictæ sunt custodes, prono animo auxilium præstiterunt. Igitur Antiochus iustum arbitratus, Iudæorum erga se studium liberaliter remunerandum, scripsit magistratibus & amicis, testimonium perhibens quod ab eis benigne tractatus est: sed & donationes quas eis pro gratia retribuire cogitauit, manifeste illis innotuit. Referam uero epistolas quas magistratibus de ipsis descripserat, proponens testimonium, quod nobis præbet Polybius Megalopolitanus in undecima historia sua, ita dicens: Ptolemæi dux Scopam ad superiora uadens loca, superauit hyemis tempore gentem Iudæorum. Dicit namque in eodem uolumine, qualiter Scopam Antiochus deuincens, Bithyniam & Samariam & Abela & Gadera cepit. Paulo post uero tradiderunt se ei Iudæi, qui circa templum habitabant. Factæ autem apparitionis in templo ad aliud tempus narrationem differamus. Polybius quidem hæc in historia conscripsit. Nos autem reducamus orationem ad narrationem priorem, intimantes epistolas regis Antiochi. Rex Antiochus Ptolemæo salutem: Iudæi mox ut prouinciam eorum sumus ingressi, liberalitatē circa nos suam ostenderunt, & uenientes nos ad ciuitatem clare susceperunt, cum senioribus & principibus occurrentes: & abunde ministrauerunt militibus, & elephantis uictualia, & nobiscū ad arcem pugnauerunt contra custodes Aegyptiorum. Et nos ergo dignum iudicamus eos remunerare, & reficere ciuitatem destructam, & rursus in eam habitatores congregare dispersos. Et primum constituimus propter pietatem eis præstare ad immolationes uictimarum, & uini & olei & libaminis precium, argenteorum uiginti millia, et ad similes secundum prouincialem legem, tritici modios mille quadringentos septuagintaquinque, & salis modios trecentos septuagintaquinque. Præberi autem hæc, inquit, eis uolo secundum mea mandata, & opus templi construui, & porticus, & quicquid aliud oportet refici. Materies autem lignorum deponatur ex ipsa Iudæa, & ab alijs gentibus, & à Libano, nullo pro his exigente uectigal. Similiter & in alijs, in quibus oportet, clarissimam templi geri uolumus ædificationem. Conuerfetur etiam omne genus eorum secundum proprias leges: relaxentur sacerdotes & scribæ templi, & cantores sacri, à tributis, quæ pro suo capite dabant, & à regio uectigali, uel ab alijs cunctis oneribus: ut pro opere eorum, ciuitates habitationibus hominum aptæ reddantur. His quoque qui uel nunc habitant, uel habitaturi cōuenient, donamus tributa usque ad mensem Hyperueretæum: & per tres annos liberamus eos à tertia parte fiscalium, quatenus eorum læsio releuetur. Et quicumque ab ipsa ciuitate ad iuga seruitutis abstracti sunt, ex ipsis genitos libertati donamus, & substantias eis reddi præcipimus. Epistola quidem hæc continebat. Ornato autem templo, edictum per omne suum misit imperium, in quo continebatur, neminem alienigenarum intra muros templi ingrediendi habere licentiā: nec Iudæos, nisi quibus mos est purificatos secundum patriam legem: neque inferre in ciuitatem equinas carnes, neque mularum neque ferarum mansuetarum, uulpium aut leporum, aut pardorum: & generaliter omnia animalium, quæ Iudæis interdicta sunt: ut nec pelles eorum liceret afferri, neque aliquid eorum intra ciuitatem liceret pasci: sed solitis parentum uictimis, ex quibus & deo oportet sacrificari, uti permissum est. Qui autem aliquid horum transgressus fuisset, iussit ut multatus sacerdotibus persolueret pecuniæ dragma tria millia. Scripsit etiam, testimonia nostræ pietatis & fidei præbens, cum rebelles Phryges & Lydos audisset, eo tempore quo ad superiores Persarum ierat prouincias: iubens Zeusidi suo charissimo, ut mitteret quosdam à Babylone nostrorum ad Phrygiam, ita per epistolam suam mandans. Rex Antiochus Zeusidi fratri salutem: Si sani estis, bene est, sanus autem & ego sum. Audiens autem Phryges & Lydos rebellare, magna cogitatione permotus, cōsiliū animo percepi quid oporteret fieri. Placuit autem ad castella uel necessaria loca Mesopotamiæ & Babylo-niæ, Iudæorum domos duo millia cum apparatu suo deducere: credo enim fideles nobis eos custodes futuros propter pietatem, quam circa deum habent. Nam testificantur

Polybius Me-
galopolitan.

Epistola An-
tiochi ad Pto-
lemæum.

Epistola An-
tiochi, in qua
laudat Iudæ-
os.

parentes nostri, fidem eos & prouum animum habere in his quæ petiti fuerint. Volo igitur, licet difficile esse credam, migrari, ut permittas eos legibus proprijs uti: & cum eos ad propria loca migraueris, ad ædificandas sibi domos locum unicuique distribui, terramque colendam dari, & uitium plantatiões, & tributa fructuum terræ concedere per annos decem. Accipiant uero, usque quo fructus colligant, triticum ad cibum seruatorum, quod eis sufficiat: ut nostram impetrantes clementiam, prouiores seipsum erga nos præbeant. Præterea prouidentiam facies eorum gentis secundum possibilitatem, quatenus à nullo molestiam patiatur. De amicitia quidem magni Antiochi & Iudæorum, hæc à nobis pro testimonio dicta sint. Postea uero ut amicitiam, & foedus Ptolemæus cum Antiocho composuit, dedit ei filiam Cleopatram nuptum: concedens ei humilem Syriam & Samariam & Iudæam & Phœnicen dotis nomine. Diuisis autem in utrumque regem tributis, unusquisque sublimissimus patriæ suæ colligens uectigalia, summam statutam regibus offerebat. Eodem uero tempore Samaritani feliciter agentes, multa contra Iudæos mala fecerunt, terramque eorum depopulantes, multos exinde captiuos trahebant, quæ facta sunt sub principe sacerdotum Onia. Nam defuncto Eleazaro, principatum sacerdotum patruus eius Manasses suscepit, cuius post uitæ finem Onias sine honore successit, filius existens Simonis cognomine iusti, qui Simon frater Eleazari, sicut prædiximus, erat.

Nuptia Antiochi & Cleopatæ.

¶ De quodam Iosepho, Onia sacerdotis ex sorore nepotē, quomodo Ptolemæum auunculo suo quod tributa noluerit soluere, conciliauerit. De Hyrcano filio Ioseph, egregia indolis, & ob id inuidiam fratrum passio.

Caput IIII.

IS autem Onias paruulus mente, & pecunijs auarus existens, pro populo regibus uectigal, quod patres eius ex proprijs dabant, id est, uiginti talenta pecuniarum, non reddens, ad iram regem Ptolemæum commouit, qui & legatum mittens ad Hierosolymam, culpauit Oniam non reddentem tributa: & interminatus est, ut si non acciperet tributa, terram eorum ad iugera metiretur, & mitteret ad habitandum illic milites. Audientes uero regis mandata militesque aduenturos, Iudæi turbabantur. Hunc autem Oniam nihil horum flebat, propter auaritiam suam. Iosephus autem quidam, iuuenis ætate, sed propter castitatem & prudentiam suam iustitiæ gloriam habens apud Hierosolymitas, à patre Thobia, & ex sorore Onia principis sacerdotum progenitus, mandante matre legati præsentiam, dum ille esset ad Ficulam uicum, ubi natus erat, ueniens in ciuitatem, increpabat sacerdotem, non prouidentem innocentiam ciuium, sed uolentem ad pericula mittere gentem propter pecuniarum priuationem, dum per ipsum populum dignitatem accepisset, & principatum sacerdotalis honoris impetrasset. Si autem propter cupiditatem pecuniarum periculum fieri patriæ, & ciues suos afflictos uidere pateretur, suadebat ei ad regem ire, & petere, ut aut omnis aut pars ei pecuniæ concederetur. Tunc Onias nec uelle principatum se gentis habere respondit: imò & sacerdotalem honorem, si esset possibile, paratum se esse deponere, ne tantum ad regem accederet. Et dum nihil ad se de his pertinere dixisset, Iosephus interrogauit eum, si sibi concederet legationem ad Ptolemæum gerere pro gente. Cumque concessisset Onias, ascendit ad templum Iosephus, & conuocata multitudo ad concionem, nihil turbari eos uel timere suadebat propter auunculi sui Onia circa eos negligentiam, sed rogabat ut deponerent cordis moestitiam, qua pro regis mandatis affligebant. Nam legatione se functum ad regem promisit, ut fleteret eum, quo nihil iniquitatis in eos efficeret. Multitudo quidem hæc audiens, Iosepho gratias egit: ipse à templo descendens, in hospitium suscepit regis Ptolemæi legatum, donauitque ei munificentissima munera, & per multos dies munificentissime eum pavit. & ad regem remisit, promittens ei, ut & ipse se queretur. Nam prior factus erat perficisci ad regem, legato inuitante eum, & concitante ad Aegyptum puenire, & promittente omnia quæ à Ptolemæo petierit, per se eum impetraturum, quæ modestia morum eius nimis amabat. Cumque legatus ad Aegyptum puenisset, & regi nunciasset in deuotionem Onia, & utilitatem Iosephi, quæ uenturum ad eum dicebat, & satisfactum pro excessione Onia, qui etiam patronum regem esse consideret, qui tanta laudem magnitudine pro adolescente utebatur, ut & regem & uxorem eius Cleopatram prius familiarē habere faceret Iosephum, quam eum uiderent præsentem. Iosephus autem mandans amicis ad Samariam, & mutuam ab eis accipiens pecuniam, & parans conuenientia perfectioni, uestes

De quodam Iosepho iuuenē.

Legatio Iosephi ad Ptolemæum.

& pocula & subiugalia, quæ omnia ad uiginti millia dragmas erant, Alexandriam usque peruenit. Contigit autem per illud tempus omnes primates & magistratus ascendere ciuitates Syriæ & Phœniciæ, ut uestigalium susciperent exactionem. Nam singulis annis potentibus per ciuitates eam rex committere consueuerat. Videntes autem hi per uiam Iosephum, deridebant eius paupertatem & inopiam. Cumq; ad Alexandriam peruenisset, in Memphi Ptolemæum esse cognouit, cui & occurrere festinauit. Sedente autem super currum rege cum uxore & amico Athenione, qui cum legatione ad Hierosolymam fuerat destinatus, & à Iosepho hospitio clementer exceptus: uidēs Athenio, mox regi innotuit, dicens hunc esse quem ab Hierosolymis uenturum esse nunciauit, quàm bonus, inquit, rex iuuenis & liberalis: Ptolemæus uero rex primus eum salutauit, & ascendere super currum suum fecit. Postquam uero sedit, coepit rex Oniam incusare. Tunc Iosephus ait: Veniam ei quæso præsta propter senectutem. Non enim uos latet, ait, quod senes & infantes eandem mentem cōtingat habere. A nobis autem reddetur tibi ratio, ut ei penitus irasci non debeas. Gaudius autem rex de prudentia atq; benignitate iuuenis, plus eum quippe tam expertum diligere coepit, iussitq; in aulam regiam suscipi, & quotidie suæ mensæ eē conuiuiam. Cumq; uenisset ad Alexandriam rex, uidentes Syriæ priores consedentem cū rege Iosephum, agre ferebant. Instante uero die quo suscipi habebant uestigalium solēnter exactiones, diuersarum ciuitatum nobiles data pecunia, suæ patriæ exigenda fiscalia conducebant, quæ usq; ad octo millia talenta humilis Syriæ & Phœnicis & Iudææ & Samariæ uestigalia colligebantur. Audiens ergo Iosephus, culpabat eos qui cōducebant, tãquam paruomunere exigenda regi uestigalia promississent. Ipse autem duplum dare pollicitus est, & fisci iuribus peccantium substantias applicare. Nam & hoc cum uestigaliis tradebatur. Rex itaq; libenter audiuit, quod ad eius ararium spectaret augmentum: & petente Iosepho confirmari sibi uestigalium conductionem, interrogauit rex si secundā promissionem suam uades idoneos habere potuisset. Ille uero facile respondit: Dabo, inquit, homines bonos & optimos, de quibus confidas. Cumq; diceret rex, qui sunt isti uades, quos te dare promittis? Te Iosephus inquit, o rex & tuam uxorem propter utranque partem sponsores præbeo tibi. Cuius uerba libenter suscipiens Ptolemæus, sine fideiussoribus uestigalium exactionem eum habere permisit. Quod factum nimis cōtristauit eos, qui de ciuitatibus Syriæ ad Aegyptum uenerant, quod simili non fuerant benignitate tractati. unde cum magna confusione ad suas unusquisq; prouincias recessere. Iosephus uero accipiens à rege duo millia peditum: petiuerat enim a rege auxilium aliquod, ut si uires haberet, contumaces ac rebelles exigeret: tunc mutuans propter expensas suas ab amicis regis quingenta talenta, de Alexandria in Syriam est profectus: qui postquā uenit in Ascalonem, uestigalia exigens erat. Ascalonitæ autem nihil dare uoluerunt, sed etiam contumelijs grauib; eum afficiebant. qui capiens priores ipsorum uiginti trucidauit, & substantias eorum usq; ad mille collectas talenta, regis utilitatibus applicuit, intimans ei quæ cōtigerunt. Miratus autem Ptolemæus prudentiam eius, & laudans quæ facta fuerant, permisit ei agere quæ uellet. Hæc audientes Syrii, obstupuerunt Ascalonitarum contumaciā & exempla, metuentes ciuitatibus suis. & ideo foribus ciuitatum reueratis, deuotis animis aduentum Iosephi sustinebant. Nitentibus uero Scythopolitanis contumelijs eum afficere, & uestigalia denegare quæ prius sine dilatione reddebant, horum quoque priores interfecit, substantiasque eorum fisci iuribus applicuit. Colligens uero pecunias multas, & maximum faciens lucrum ab exactione uestigalium, abutebatur collecta pecunia, ut ei potentia permaneret: occasionem sibi, & causam felicitatis seruare putans ex his quæ congregauerat: & multa large regi & Cleopatraz uel amicis eorum dona dirigebat, patrocinia sibi eorum fauoremque concilians. Potitus uero hac felicitate per annos uiginti duos, & pater factus ab una quidem uxore septem filiorum: habuit etiam de filia fratris sui Solini unum nomine Hyrcanum, quem accepit ex tali causa: Cum fratre quondam Alexandriam pergens, ducente etiam secum filiam nuptijs iam maturam, ut eam coniungeret alicubi sublimi Iudæo: dum que apud regem cœnaret, & intrasset panto: mima ad conuiuium pulcherrima, concupiuit eam: fratri que nunciauit desiderium suum, petens eum celare peccatum. Nam lege apud Iudæos prohibetur alienigenæ

Iosephus genuit Hyrcanum.

conuenire mulieri, quapropter petebat ut fideliter causam eius cupiditatis expleret. Frater autem eius libenter ministerium suscepit, ornansq; filiam suam, nocte adduxit ad eum & collocauit. Ille ex ebrietate nesciens ueritatem, cum fratris filia concubuit: quo sæpius facto, ualde dilexit eam; dixitq; ad fratrem, quod uita eius periclitaretur, si rex ei minime concederet pantomimam. Fratrem uero petente nihil eum debere metuere, quoniã licebat eum frui muliere, uxoremq; habere: & uerum aperiens ei, ac dicens, quia libenter & suam haberet magis filiam iniuriam sustinere, quam illum uidere ad confusionem detestabilem puenire: laudans eum Iosephus de concordia fraternitatis, filiam eius duxit uxore, & filium ex ea genuit Hyrcanum, ut prædiximus. Qui tunc tertiumdecimum annum agēs, demonstrauit naturalem fortitudinem & prudentiam, ut etiam acerbam æmulationem fratribus suis excitaret. Iosepho uero uolente cognoscere quis de filijs suis uirtute melior existeret, unumquemq; eorum ad doctorum sublimium studia destinauit. Et cæteri quidem desidia disciplinarum indocti fati; redierunt. Post illos autem adolescentulum Hyrcanum de se dimisit, dans ei trecenta iuga boum, misitq; uiam duorū dierum ad solitudinē seminare, celans lora quibus ligantur, quæ non habens Hyrcanus, aratorum quidem sententiam reprobauit, suadentium ut ad patrem mitteret quosdam qui lora deferrent. Tem-

Astutia & prudentia Hyrcani adolescentuli.

pus autem arbitratus non oportere se perdere dum expectaret illos, qui transmitti deberent ad patrem, excogitauit uirile quiddam & maius ætate sua. Occidens enim decem iuga, carnes quidem operarijs distribuit, pelles uero eorum incidens, retinacula fecit, per quæ iuga ligauit, & hoc modo seminans terram quam ei præceperat, reuersus est ad patrem: quem pater suscipiens, nimis dilexit propter prudentiam & argutiam mentis: & fidutiã eius laudans, tanquam solum magis proprium filij diligebat, propter quod fratres eius contristabantur. Vt uero nunciauit quidam Iosepho, per illud tempus filium regi Ptolemæo genitum, & quod omnes priores Syriæ, & subiectarum prouinciæ celebrarent natalem pueri diem, cum apparatu maximo ad Alexandriam ire ipse quidem senio prohibebatur: filios autem interrogauit, quis illorum ad regem uellet ire: maioribus uero recusantibus, & ad tales conuentus indoctos se esse dicentibus, fratremq; Hyrcanum posse ad regem ire firmantibus, consuluit eum. Qui cum se promississet iturum, dicens se in uia non multas pecunias opus habere, dum soleret bibere modeste, & ei decē millia dragmæ abunde sufficerent, gauisus est de sobrietate filij. Differens autem parum puer, patri suadebat dona quidem exinde regi nō mittere, dare uero epistolam ad dispensatorē in Alexandria, quatenus ei daret pecunias ad comparisonem eorum, quæ optima uel preciosa poterat inuenire. Qui opinatus decem talenta sufficere ad sumptum regij muneris, filiumq; collaudans ut bene admonentem, scripsit dispensatori Arioni, qui omnes per Alexandriam eius dispensabat pecunias, nō minus tria millia talenta existētes. Nā Iosephus à Syria pecuniam ad Alexandriam mittebat. Et constituto die ueniente, in quo assignari eas regi oportuisset, Arioni scribebat, ut eas redderet. Igitur Hyrcanus surgens, patris accepit epistolas, & Alexandriam perrexit. Egresso autem eo, fratres eius scribunt omnibus regis amicis, ut eum occiderent. Qui ut peruenit Alexandriam, porrexit Arioni epistolam. Quo interrogante eum, quanta uellet accipere talenta, nam sperabat eum quærere decem tantū, aut his paulo plus: cumq; dixisset, mille opus habere, iratus increpabat eum, quasi uolentem luxuriose uiuere, & dicebat ei: quemadmodum pater eius substantiam collegisset labore & abstinencia, & imitatorē fieri genitoris inuitabat. Dare autem non plus decem talenta se dicebat, & hæc ad regiam donationem. Tunc furore cōmotus adolescens, in uincula Arionem misit: cuius uxor ad Cleopatram demandans petijt, quatenus puerum increparet. nam ualde Arion apud eā honoribus præcellebat, quod etiam ad regis notitiã Cleopatra perduxit. Itaq; Ptolemæus ad Hyrcanum mittens, admirari se dicebat, quod à patre ad se transmissum non eum uideret, insuper & dispensatorem ligasset. Venire ergo eum, & causam sibi pro qua ueniret, indicare præcepit. Quem ferunt nuncio regis ita respondisse: Legem esse penes Iudæos, quæ prohibet communes epulas prius attingere, q̃ in templo deo immolare: & ideo distulisse, ne sine donis à patre transmissis ad regem peruenisset, propter hanc uero causam non ad eum uenisse: seruum autem punisse, non obsequutum iussionibus suis, dum nihil distaret inter magnum & minorem dominum.

Sed si talium contumacia non emendatur, & tu, inquit, spera similiter à subiectis contēni. Quæ Ptolemæus audiens, ad risum conuersus, magnanimitatem adolescentis miratus ē. Cumq; audisset Arion, quod ita rex responsum accipiens nullum ei auxilium præberet, dedit adolescenti mille talenta, & à uinculis est absolutus. Tres uero differens Hyrcanus dies, regem reginamq; salutauit: quem illi libenter suscipientes uiderunt, & amicabilem pauperunt propter honorem patris. Qui latenter ad negociatores accedens, comparauit ab eis pueros centum, literas scientes, unumquēq; talento uno: & centum uirgines, singulas eodem precio. Cumq; inuitatus ad regis conuiuium discubuisse cum prioribus puinciarum, & ultimus omnium, & tanquam puer ab his qui loca secundum dignitatem habebant, contemneretur: cumq; omnes conuiuæ regis ossa ciborum ante Hyrcanum in mensa prouicerent, ipso tacente, Triphon qui ad conuicia & risus conuiuiarum erat aptus, rogantibus se conuiuis, iuxta mēsam assistens, regi ait: Vides domine anteposita ossa Hyrcano? Ex hoc conijce, quod & pater eius sic omnem Syriam denudauit, quemadmodum hæc ossa iste carnibus expoliauit. Rege uero ridente ad uerba Tryphonis, & interrogante Hyrcanum, cur tanta ante eum ossa iacerent: Ante, inquit, domine: nam canes semper ossa cum carnibus deuorant, sicut isti fecerunt (id ē, de accumbentibus dicens, quoniam ista ante eos ossa minime iacebant) hoīes uero carnes comedūt, ossa autē iactant: quod & ego tanquam homo nunc feci. Rex autem miratus eius responsum tam sapienter dictū, omnes plaudere iussit, uerbum eius laudātes. Postera uero diē ad unumquēq; regis amicum accedens, & ad potentes aulae, hos quidem salutauit, famulos autem interrogauit: quæ dona daturi sunt regi diē natalis filij eius? Illis uero dicentibus, quosdam daturōs decem talenta, alios autem nobiles secundum magnitudinem substantiæ suæ: contristari se simulauit quasi non ualens talē donationē offerre: nā plus quinque talenta se non habere affirmabat. Quod serui audientes, dominis nunciauerunt: qui gauisi sunt, sperantes Iosephum regē offendere propter munerum paucitatem. Instante uero diē, ceteri quidem offerebant talenta non plus uiginti, qui magnam uidebātur offerre munerū quantitatem. Hyrcanus, quos comparauerat pueros centum, & uirgines totidem, unicuiq; dans talentum portante, obtulit pueros quidem regi, puellas uero Cleopatrae reginae: omnibus munerum magnificentiā admirantibus, & ipsis regibus, & amicis eorū, insuper & regi seruientibus quod digna dona multis talentis obtulisset: unde etiam mortis pericula declinauit Hyrcanus, quæ fratres eius zelo ducti parauerunt ei. Tunc Ptolemæus magnanimitatem adolescentis admiratus, imperabat ei donationem quam uellet accipere: ille nihil plus petiuit ab eo in se fieri, quā ut patri eius scripta dirigeret. Honorans ergo eum liberaliter, & donationes copiosas præstans, patri & fratribus & omnibus magistratibus scripta transmissit. Audientes autem fratres eius Hyrcanum à rege talia meruisse, magnocq; cum honore redeuntem, in occursum eius se egredi simulantes, interficere illum etiam patre sciente omni modo decreuerunt. Irascebatur enim ei pater propter pecunias, quas regi obtulerat, & non curabat salutem eius: & iram quidem quam circa eum habebat, regē timēs celabat. Committentibus uero aduersus eum fratribus pugnam, multos eorum qui eos sequebātur, occidit cum duobus fratribus suis. Ceteri autem ad patrem Hierosolymam confugerunt, qui postquam ad ciuitatem uenit, nullo se suscipiente, discessit trans Iordanem fluuium, ubi remoratus uestigalia ab Arabis exigebat. Per idem autem tempus regnabat in Asia Seleucus, qui Soter nominabatur, filius magni Antiochi. Tunc moritur & pater Hyrcani Iosephus, uir bonus & magnanimus, qui populum Iudæorum à paupertate & debilitate ad clarissimas rerum causas usq; perduxit. Is etiam uiginti & duobus annis Syriæ & Phoenices & Samariæ tributa dispensauit. Defunctus est uero & auunculus eius Onias, principatum sacerdotij Simoni filio derelinquens.

De centū pueris, & totidē uirginibus ab Hyrcano precio comparatis.

Acta respo- sio de ossibus quæ conuiue ante eū iacebant.

Pueros regi donauit, puellas reginae.

¶ De Lacedæmoniorum epistola, & edificijs Hyrcani

Caput V.

Mortuo quoq; & isto, filius eius Onias in honorem successit, ad quem rex Lacedæmoniorum Arius translegationem & epistolas direxit, quarum huiusmodi continebatur exemplar. Rex Lacedæmoniorum Arius Oniæ salutem. Legentes scripturam antiquam, inuenimus ex uno genere Iudæos & Lacedæmones extitisse, & familiaritatem cum Abraham socialiter habuisse, iustum est ergo ut fratres existentes, transmittatis ad nos,

¶ petatis quæ nobis necessaria iudicatis: facimus uero & nos idem, & uestra propria simul, & nostra communia reputamus. Portitor literarum Dimoteles epistolas uobis defert, quadrangulo scriptas, signaculum habentes aquilam draconem unguibus deportantem. Epistola igitur à Lacedæmoniorum rege destinata, textum huiusmodi continebat. Defuncto autem Iosepho, populum contigit seditionem pati ppter filios eius. Nam maioribus bellum gerentibus contra Hyrcanum ultimum filiorum Iosephi, dissensit ab inuicem multitudo: plures quidem maioribus auxilium ferebant cum principe sacerdoti Simone, qui cognatus eorum & affinis esse uidebatur. Hyrcanus autem redire quidem ad Hierosolymam minime iudicauit. Sedens uero trans Iordanem, frequenter Arabas debellabat. Aedificauit uero turrin fortissimam, ex lapide albo construens eam, & totam usque ad terram sculpsit eam diuersis animalibus, & in circuitu fecit magnum & altum Euripum, id est, piscinam. Ex petra autem contrapositi montis, cuius incidens sinistram extensionem, speluncas multorum spatiorum in longitudinem ibi constituit. Deinde domos quasdam in ea adconuiuia & somnum & conuersationem fecit aptissimam multitudinē, cameratas etiam currentium aquarum delectatione gratissimas, ad ornamentum totius aulae. Ostia uero speluncarum aperuit minora, ut unus & non multi per ea possent intrare: & hoc custodiæ gratia condidit, ut obsessus à fratribus minime periculo subiaceret. Insuper aedificauit & atria magnitudine excellentia, & paradisis ornauit egregijs. & talem perficiens locum, Tyrum eum nominauit: qui locus est inter Arabiam & Iudæam positus trans Iordanem, non longe à Sebonitide regione. Præfuit ergo partibus illis per annos septem omni tempore, quo Seleucus Syriam tenuit. Hoc autem iam defuncto, post eum frater eius Antiochus, qui & Epiphanes uocabatur, regnū obtinuit. Moritur etiam Ptolemæus rex Aegyptiorum, qui similiter Epiphanes uocabatur, relinquens duos filios minores ætate: quorum unus qui & maior erat, Philometor dicebatur, minor autem Phiscon. Hyrcanus autem uidens magnam Antiochum habere uirtutem, & timens ne tentus ab eo tormentis afficeretur, pro his quæ contra Arabas egerat, uitam propriæ manus internicionē conclusit, cuius substantiam Antiochus suis commodis applicuit.

HISTORIA PRIMI MACHABAEORVM.

¶ De malis multis Hierosolyme sub Antiocho perpeſis.

Caput VI.

PER idem tempus defuncto Onia principe sacerdotum, fratri eius Antiochus sacerdoti contulit principatum. Nam filius quem Onias reliquerat, adhuc infans erat. Demonstrabimus autem singula in loco proprio, quæ ad hunc puerum pertinere uidebuntur. Iesu uero, nam hic frater erat Oniæ, principatum sacerdoti rex abstulit iratus, & dedit effuniori fratri eorum, nomine Oniæ: Simoni namque tres filij hi fuerunt, ad quos principatus sacerdoti, sicut prædiximus, peruenit. Et Iesus quidem Iasonem se nominauit, Onias autem Menelaus est nuncupatus. Seditionem itaque prius princeps sacerdoti Iesus aduersus Menelaum concitauit: & diuisa in utrumque populi multitudine, pro parte Menelai filij Thobiae consistebant: populi uero pars plurima Iasonem adiuuabant. Vnde laborantes Menelaus & filij Thobiae, ad Antiochum discesserunt, ad notitiam eius perducētes, quod uellēt patrias relinquere leges, & conuersationem & mores obseruare Græcorum. Rogauerūt ergo eum, ut permitteret eis ædificare gymnasium Hierosolymis. Cumque concessisset, circuncisionem suam uelauerunt, ut non apparerent in denudatione Græcis esse dissimiles: ceteraque omnia relinquentes, quæ illis mos patrius imponebat, aliarum facta gentium ritusque sequebantur. Antiochus autem pro suo feliciter imperio exercitum ducere deliberauit ad Aegyptum, tractus desiderio eius, & contemnens filios Ptolemæi ut debiles, ac nequaquam tanta negocia regere pualentes. Perueniens igitur cum magna uirtute ad Pelusium, & dolo Philometorem Ptolemæum circumueniens, Aegyptū occupauit. Et cum audisset loca Memphiticæ ciuitatis, eam capiens, contra Alexandriam, ut obsidendo Ptolemæum caperet, ambulauit. Expulsus uero est, non ab Alexandria tantum, sed etiam à tota Aegypto, Romanis sibi denunciantibus, ut discederet à prouincia: sicut prius & alibi demonstrabimus. Exponam uero per partes de hoc rege, quemadmodum Iudæam & templū pariter occupauit. Nam in mea prima conscriptione capitulatim eorum memoriam feci, nunc necessarium putauī ad certiores eorum narrationem denuo remeare, Reuersus ergo p

1. Mach. 1.

Antiochus tē
dit in Aegyp
tum.

Excidiū Hie-
rosolymorū
& direptio
diuitiarum
templi.

pter Romanorū timorē ab Aegypto rex Antiochus, ad Hierosolymorū ciuitatē ducit exercitū: quō perueniens anno centesimo quadragésimotertio post regnum primī Seleuci, centesima quinquagesima tertia olympiade, uicesimo & quinto die mensis kisleu, quem Macedones Apellaon appellant, cepit eā sine cōflictione cuiuspiā, aperientibus ei portas his qui uoluntati eius consentiebant. Ingressusq; ciuitatem Hierosolymitarum, multos interemit sibi cōtraria sapiētes: necnon etiā eos qui portas aperientes, ciuitatem ei tradiderunt, propter templi diuitias interfecit: multasq; ab eo auferens pecunias, ad Antiochiā reuersus est. Postq̄ autem expoliauit templum, ita ut uasa dei auferret, lucernas aureas & arcam aureā & mensam & sacrarium, neq; uelis abstinuit, quæ ex bysso & cocco erāt. Exhaustiēns aut omnia, & de thesauris nihil penitus relinquēs, ad maximum Iudæos propter hæc luctum usq; perduxit. Nam & quotidianas immolationes, quas deo secundum leges offerebant, celebrare prohibuit. Deprædans uero totā ciuitatē, quosdā interfecit, alios captiuos cum uxoribus & filiis deduxit, ita ut numerus multitudinis captiuorū usq; ad decem millia existere uideretur. Incendit etiam optima ciuitatis loca, & deponens muros, arcem ædificauit in interiori parte ciuitatis: nam alta & eminentior pars erat templo: & propter hoc muniens eam muris altis & turribus, custodiam Macedonum ibi disposuit. Manebant etiā in arce nihilominus homines impij, & moribus maligni, a quibus ciues multa & acerba subinde patiebantur. Aedificans uero & in sacrario aram, super eam porcos immolauit, hostias non legitimas, nec patriæ religioni Iudæorum congruas. Coegit etiā eos relinquētes religionem patriam, idolum uenerari: ædificare etiam in unaquaq; ciuitate & uico templa deorum, & aras collocantes immolare super eas porcos omni die præcepit: & ne quis circuncideretur, aut ne filij eorum. Insuper interminatus est tormenta grauissimā, si quis præter hæc facere inueniretur.

¶ De abnegatione legis, & zelo Matathie pro lege dei Caput VII.

1. Mac. 1.

Constituit itaq; p̄positos, qui cogerēt eos imperialia mandata perficere. Et multi quidē Iudæorū sponte, alij uero propter timorem imminētis regis, p̄cepta eius sequebantur. Probatissimi autem & generosi detestabile facinus execrantes, patrijs legibus adhæserunt: propterea diebus singulis pœnis afflicti, & amara passi tormenta, trucidabātur. Nam & uerberati, & diuersis cruciatibus fatigati, adhuc uiuentes, crucis patibulo figebantur. Vxores uero & filios quos circunciderunt p̄ter uoluntatē regis, laqueis suffocabant, parentum eos ceruicibus illigantes. Nam & si apud aliquem uolumen inuentum fuisset sacrum, aut lex, & is quoq; crudeli sorte moriebā. Videntes Samaritæ Iudæos hæc pati, de reliquo se neq; cognatos ipsorum, neq; templū super Garizin maximi dei, ut prius, esse fatebantur, consuetudinē suā facientes naturæ, de qua superius cōstat expressum: sed dicebant se Medorū Persarūq; colonos. Mittentes ergo ad Antiochum legatos & epistolam, quæ subter sunt scripta, significarunt. Regi Antiocho Epiphani relatio à Sichimitis Sidoniorū: Nostri maiores p̄pter crebras prouinciæ pestilentias, secuti priscam quandam superstitionem, consuetudinē fecerunt colendi, quæ dicij apud Iudæos sabbatorum dies: ædificantes sine nomine in Garizin monte templū, offerebant in eo deuotas immolationes. Vobis autem malignitatem Iudæorū digne ulciscētib; uenientes iudices uestri, arbitrati ob cognationem illorum nos eadem facere, similibus nos pœnis afficiūt, dum ab initio Sidones esse noscamur, quod manifestum esse publicis constat annalibus. Petimus ergo te beneficū & saluatorem denunciare Apollonio, nostrarum partiū iudici, & Nicanori regalia tractanti negocia, ut nihil nos debeant molestare, quasi Iudæis aliqua superstitione coniunctos, cum genere & moribus ab eis probemur alieni. Templum uero ædificatum, quod adhuc sine cuiusquam dei nomine constat, Cretæi Iouis illud appellatione petimus dedicari. Quo facto, uitamus importunas molestias sustinere, operibusq; sedulo uacantes, tibi soluimus reddituū quantitātē. Hæc petentibus Samaritis, rex ista rescripsit: Antiochus rex Nicanori. Sichimitæ Sidonij porrexerunt mihi publicam relationē. Sed quia cogitatibus nobis cum amicis, docuerunt ab eis missi, quod criminibus Iudæorū in nullo probantur esse participes, quando moribus Græcorum uiuere potius elegerunt, ab soluimus eos à Iudæorum pœna nocentium, & templum eorum quemadmodum petierunt, Cretæi Iouis appellatione dedicetur. Eadem & Apollonio partium iudici scripsit,

sexto & quadragesimo anno mense Hecato, octaua decima die. Eodem tempore erat habitans aliquis in Modin uico Iudææ; nomine Matathias, filius Iohannis, filij Simeonis, filij Afomonei, sacerdos de uice Iobab Hierosolymitarum. Erant autem ei filij quinque, Iohannes quoque uocabatur Gaddis; & Simon qui dictus est Matathias; & Iudas qui cognominabatur Machabæus; & Eleazarus, qui nuncupabatur Apphus; & Ionathan, qui appellabatur Abaron. Iste ergo Matathias plangebatur apud filios statum rerum, & ciuitatis rapinam, & templi nuditatem, & calamitates plebis, dicebatque melius illis esse pro patriis mori legibus, quam ita sine gloria uiuere. Venientibus autem ad Modin uillam à rege directis, ut cogerent Iudæos facere quæ præcepta uidebantur à rege, & iubentibus illic constitutis idolis immolare, secundum regis iussionem, & primum Matathiam, qui doctrina uel fama gloriæ reliquos anteibat, sacrificare compellentibus, Matathias recusabat hoc facinus, dicens: Licet alij omnes iussionibus Antiochi præ timore obtemperent, mihi tamen & meis filiis tale scelus nulla tenus imponitur. Cumque tacuisset, accedens quidam ex Iudæis, immolauit in medio, sicut præcepit Antiochus; iratusque Matathias, irruit super eum cum filiis suis habentibus gladios, eiusque sanguinem super aram effudit, & iudicem regis Apollonium, qui eos ad talia cogebat, cum suis paucis militibus interemit, & aram deponens, clamauit: Si quis æmuletur patrias leges & dei religionem, sequatur me. Et hæc dicens, cum filiis ad solitudinem exiit, relinquens omnem suam possessionem. Idem multi facientes, cum filiis & uxoribus ad solitudinem confugerunt. Audientes uero ista iudices regis, auxilia conuocantes quæ in arce Hierosolymorum pro custodia permanebant, prius quidem conabantur uerbis eos flectere, ut ad poenitentiam peruenirent, & eligerent potius illa quæ profunt, ne aliqua necessitate cogente, eis tanquam hostibus uterentur. Quibus non accipientibus uerba, sed econtra sapientibus, conflixerunt die sabbatorum; & sicut erant in speluncis, ibi eos atroci incendio cremauerunt, cum repugnare propter diem sabbatorum noluissent, ne in malis suis honorem sabbati transgredi uiderentur. Nam uacare in eo nobis legitimum est. Mortui ergo sunt cum uxoribus & filiis in speluncis, globis fumiferis suffocati, numero mille. Multi autem liberati, adiuncti sunt Matathiae, & illum sibi iudicem ordinarunt, qui & sabbatis eos docebat pugnare, dicens: Quod si hoc non fecerint obseruantes legem, sibi metipsis erunt hostes, in illo die contra eos uenientibus inimicis. Hoc dicens persuasit eis, & hæcenus nobis permanet consuetudo pugnandi, etiam si tali die bella consurgant. Colligens ergo sibi Matathias armatam multitudinem, aras deposuit idolorum: & peccantes in eis quantos manu capere potuit, interemit. Nam multi eius timore dispersi sunt ad gentes propinquas. Et pueros non circumcisos iussit circumcidi, expellens eos, qui ut talia prohiberent erant constituti.

¶ Exhortatio Matathie morituri ad filios.

Caput VIII.

Igitur eo magistrante uno anno, dum morbo grauissimo premeretur, conuocauit filios suos; & circumstantibus, ego quidem, inquit, o filij decreui proficiscar uiam. Commendo autem uobis patrias leges, obtestans, ne earum transgressores, sed potius custodes esse debeatis. Paternæ uero uoluntatis memores, ritus patrios custodite, & periclitantem antiquam consuetudinem restaurate; nec seducti ab his qui sponte aut necessitate ea aut perdunt, aut produnt, sed digni meo instituto, omnem uiolentiam & necessitatem tolerando superate, ita uos præparantes, ut si oporteat, pro legibus grata mente moriamini: scientes hoc, quia deus tales non despicit; sed uestram uirtutem inspiciens, reddet uobis libertatem, & quandoque restituet ut cum securitate uestris moribus perfruamini. Nam corpora nostra mortalia & temporalia sunt, factorum uero monumenta immortalitatis ordinem consequentur. Quod considerantes uos decet appetere gloriam, quæ nullo sit fine claudenda. Concordiam uero uos habere commoneo, & in quo aliquis melior existit altero, cedentes uobis inuicem propriis ministrare uirtutibus: & Simonem fratrem uestrum sapientia antecedentem, uobis patrem putate. Et quicquid ille persuaferit, custodite. Machabæi uero propter uirtutem & fortitudinem habebitis militiæ ducem. Nam gentem defendens, hostes uiriliter expugnabit. Suscipientes uiros iustos & religiosos, ueritatem eorum fouete. Ista filiis locutus est, deum orans adiutorem eis fieri. Et ut populo leges propriæ conferuentur, fideli corde supplicans, uiuendi finem communi sorte suscepit. Et sepelitur in Modin, magnumque luctum omni populo super eum agente, successit gubernationi re-

rum filius eius Iudas, qui & Machabæus, centesimo & quadagesimo sexto anno. Et adiuvantibus se prono animo fratribus, ceterisque religiosis finitimis, inimicos à provincia expulit, & transgressores legum patriæ Iudæos occidit, & purificavit ab omni macula suam terram.

¶ De Apollonio uisito à Iuda, successoreque Lyfia. Caput IX.

1. Mach. 3.

Vincitur Seron.

Lyfias ad uastandam Iudæam relinquitur.

Hæc cum audisset Apollonius dux Samariæ, colligens exercitum, egressus est contra Iudam. Ille autem occurrit ei, & committens cum eo pugnam uicit, & multos eorum interfecit: inter quos & ducem Apollonium armis exuens, interemit, multamque prædam ab exercitu hostium auferens, discessit. Seron autem dux inferioris Syriæ, audiens quod multi transirent ad Iudam, & magna iam uirtute circumspectus ad bellum accederet, statuit contra eum dimicare: & colligens milites sub se constitutos, uel transgressores Iudæos, contra Machabæum produxit exercitum. Perueniens autem usque ad Bettoram uicem Iudææ, ibi exercitum collocavit. Iudas autem occurrens ei, & confligere disponens, quia milites ad pugnam uidebat propter paucitatem & ieiunium desides, hortabatur eos, dicens: Non propter multitudinem uincendos hos aut expugnandos esse credatis, sed pietate: et hoc euidētissimum habemus exemplum, maiores nostros, qui propter iustitiam propriamque leges certantes, multa sæpius millia deuicerunt. Nam nullum læsisse maxima uirtus extitit. Hæc dicens, suadet eis contemnere multitudinem, & colligans cum Syris, duce eorum interfecto, uertit cunctos ad fugam. Secutus autem eos usque ad campum, occidit octo millia: reliqui autem fugati, ad maritima loca discesserunt. Quæ audiens rex Antiochus, maximo furore commotus, omnem propriam uirtutem congregans, & multos ab insulis mercede conducens, parabat circa ueris initium dimicare contra Iudam. Ut uero militibus stipendia distribuens, uidit thesauros deficere: non enim ei omnia uectigalia reddebantur propter seditiones gentium: nam cum magnificus esset, ei minime sufficebant quæ dudum collegerat: deliberabat primum ad Persidam ire, tributaque provinciarum congregare. Relinquens autem pro rerum gubernatione quendam Lyfiam, gloriam apud se maximam possidentem, ut regeret provincias à fluuio Euphrate usque ad fines Aegypti, & inferioris Asiæ, & partem exercitus, & elephantos ei tradens, præcepit ei filium suum Antiochum diligenter nutrire, & uastare Iudæam, & habitantes in ea ducere captiuos, & euertere Hierosolimam, & genus Hebræorum omnino disperdere. Hæc quidem præcipiens Lyfia rex Antiochus, abiit ad Persidam, centesimo & quadagesimo septimo anno, & transiens Euphratem, ad superiores provincias ascendit.

¶ De uictoria Iudæ, & occupatione Hierosolymæ, restitutioneque cultus diuini. Caput X.

1. Mach. 3.

Oratio Iudæ ad socios.

LYfias uero eligens Ptolemæum Dorimenis, & Nicanorem, & Gorgiam, uiros potentes & amicos regis: & tradens eis peditum quadraginta millia, equitum uero septem millia, transiit contra Iudæos. Qui usque Emaus ciuitatem uenientes, in campo exercitum locauerunt. Superuenerunt uero eis auxilia de Syria, uel à finitimis locis, & multi transfugæ Iudæi, necnon & negociatores quidam, sperantes se emere captiuos Iudæorum, argentum & aurum pro precibus eorum secum deportantes. Exercitum autem & multitudinem aduersariorum Iudas intendens, suadebat suis militibus confidere, hortabaturque spem uictoriæ in deum habere, & ut sacris induti patria lege eum rogarent, solitumque petitionis habitum ostendentes supplicarent, quatenus preberet eis contra inimicos auxilium. Quo facto, disponens eos secundum antiquum & patrium modum per millenarios, & illos dimittens, paulo ante uxores duxerat, & eos qui possessiones paulo ante acquisierant, ne perire desiderio minus audacter contra hostes pugnarent, residuos talibus hortabatur affatibus: Tempus quidem uobis non aliud necessarium est, o socii, nisi ut fortiter pericula contemnatis. Nunc enim licet uiriliter certando accipere libertatem, quam & propter seipsam uobis charam, & pro diligentis colendi deum plus desiderabilem esse confido. Tanquam ergo in hoc solo uobis positus, ut accipientes eam, felicem & beatam renouetis uitam, quasi secundum leges & consuetudines conuerseremur, agite, ne forte per negligentiam uestram Iudæicæ gentis semen intereat. Ita ergo pugnate, mortem pro maximo lucro putantes, ut si uiceritis, cum libertate & patriis legibus æternam gloriam conquiratis. Parate ergo uos crastina die audacibus animis, ut bellum pro lege patria committatis. Iudas quidem incitans socios ita locutus est. Hostibus uero transmittentibus Gorgiam cum quingentis peditibus & mille equitibus,

quatenus per noctem irruerent super Iudam, & ad hoc pueros eis dantibus aliquos de trās fugis Iudæorum: sentiens filius Matathia, statuit & ipse castra hostium latenter inuadere. Cumq; coenasset, focos plurimos derelinquens, tota nocte proficiscens, in aduersariorū castra ad locum Emaum peruenit. Gorgias autem exploratus est castra Iudæorū, nec eos inueniens, arbitratus eos in montes ascendisse, ubi essent quærere decreuit. Luceſcente uero die, apparuit hostibus in Emaus Iudas cum tribus millibus plus minus, armatis utcūque propter paupertatem. Qui respiciēs aduersarios optime septos, & studio militari dispositos, inuitauit Iudæos, dicens: Etiam nudis corporibus pugnare debemus, & deum inuocare, qui sæpius nos inermes contra plures & armatos fecit habere uictoriam. Sermo ne uero finito, iussit tubicines clangore significare militibus suis, quatenus inopinatos hostes inuaderent. Quorum multos resistentes occidit, reliquos uero persecutus est usq; ad Gazara, campos Idumæ & Azoti & Iamnia. Prostrata sunt autem tria millia eorum. Iudas uero iubebat militibus suis hostium prædam contemnere, dum adhuc certamen & pugna contra Gorgiam eis superesset, quibus expugnatis, esset prædæ licentia. Adhuc eo dicente hæc ad milites, respexerunt illi qui cum Gorgia erant, & exercitum quem in castris reliquerant, uiderunt esse deuictum, castraq; incensa. Nam fumus à longe eis quæ acceiderant indicabat. Vt ergo hæc ita esse qui erant cum Gorgia, cognouerunt, & eos qui cum Iuda erant paratos ad aciem attenderunt, mente ad fugam conuersi sunt. Iudas autē sine pugna deuictis Gorgiæ militibus, reuersus, tulit hostium spolia: multumq; aurū & argentum & purpuram & hyacinthum auferens, ad propria remeauit cum lætitia, laudans deum de his quæ potuit obtinere. Nam hæc uictoria desideratam eis contulit libertatem. Tunc Lysias de perditione exercitus quem perdiderat confusus, statim alia electorū peditum sexaginta millia, & quinque millia equitum congregans, uenit protinus ad Iudæam. Et ascendens super montana, in Bethsuris uilla Iudææ castrametatus est. Occurrit aut ei cum decem millibus Iudas. Et multitudinem hostium uidens, adiutorem deum sibi fieri postulauit. Et conflixens cum præcursoribus aduersariorum, sine aliqua dilatione superauit, prosternens quinque millia uirorum, & factus est reliquis in timorem. Attendens autem Lysias audaciam Iudæorum, quia parati sunt mori, nisi eis uiuere cum libertate licuisset; & timens eorum desperationem tanquam fortem, colligens residuum exercitum, rediit Antiochiam: & remorabatur ibi, præsidia congregans peregrinorum, ut cum maiori expeditionis apparatu contra Iudæos uenire posset. Toties igitur uictis Antiochi regis ducibus, Iudas concionem faciens, suadebat, ut post tantas sibi donatas uictorias à diuina dispensatione, ascenderent Hierosolymam, templum quæ ab idolis expiarent, legitimasq; hostias immolarent. Qui dum cū tota multitudine ad Hierosolymam peruenisset, templum desertum inueniens, & incensas portas, & syluas in templo per longam solitudinem pullulasse, lugere coepit cum proprijs socijs pro templi uisione. Eligens autē quosdam milites, iussit eis expugnare eos qui arcem custodiebant, dum ipse templum à ruinæ foeditate purgaret. Quod diligenter emundans, introduxit noua uasa, candelabrum, & mensam & aram ex auro factam. Recomposuit autem & uela in ingressu, & ianuas ipsas reconstituit. Deponens quoq; altare, de lapidibus nouis aliud ædificauit. Quinta uero & uigesima mensis kisleu, quem Macedones Apellæon uocant, accenderunt lumina super candelabrum, & adoleuerunt, & holocausta in nouo altari obtulerunt. Hæc autem facta sunt post tres annos, eodē die quo mutata est eorū religio ad profanam idolorum consuetudinem. Nam templum destructum ab Antiocho, sic tribus annis permanſit. Quinto enim anno & quadregesimo & centesimo, hæc in templo facta sunt, quinto & uicesimo die Apellæi mensis, olympiade ceteresima & quinquagesima tertia: renouatū uero ē in eodē die, quinta & uicesima Apellæi mensis, octauo & quadregesimo & centesimo anno: olympiade centesima & quinquagesima quarta. Desolationē uero templi contigit fieri secundum Danielis prædicationem, quam ante quadringentos & octo annos prædixerat, per quam significauit, quod Macedones illud destruerent. Celebrauit autem Iudas cum ciuibus suis pro renouatione templi sacrificia per dies octo, nullum genus deliciarum relinquens, sed preciosissimis dapibus eos pascens. Deum autem laudibus & psalmis glorificabat, seseque mutuo cantibus delectabant. Pro renouatione uero solennium, post multum tempus insperata religi

Victoria Iudæ.

Alia uictoria Iudæ.

Iudas occupat Hierosolymam.

Renouatio templi.

Festum Luminarium.

one receptorum, legem posuerunt, ut posteri per octo dies hanc renouationem templi celebrarent. Vnde & ab illo tempore hactenus hanc festiuitatem celebramus, uocantes ea Lumina, eo quod præter spem hoc nobis splendidum lumen colendæ religionis apparuit. Murum autem in circuitu ciuitatis construxit, & aduersus incursiones hostium turres ædificauit altissimas, custodes in eis deputans: sed & Bethsuram nomine ciuitatē muniuit, quatenus pro castello ea aduersus necessitates hostium uteretur.

¶ De bellis Iudæ contra Idumeos & Ammonitas.

Caput XI.

I. Mach. 5.

His ita factis, gentes finitimæ reparationem templi & fortitudinem Iudæorum grauiter ferebant. Quapropter insurgentes, multos Iudæorum per incursiones & insidias opprimebant. Aduersus quos frequenter bella Machabæus educens, ab incursionibus & à malis, quæ Iudæis inferebant, eos arcere tentabat. Et super filios Esau Idumæos adueniens per summities, in ea multos eorum incendit uicos, murosque prostrauit. Deinde contra Ammonitas perrexit, exercitum magnum habentes, quorum dux erat Timotheus. Subiciens autem & istos, Azotorum cepit ciuitatem. & uxores & filios eorum ducens captiuos, & ciuitatem incendens, reuersus est ad Iudæam.

¶ De bello Iudæorum contra Tyrios & Timotheum.

Caput XII.

I. Mach. 5.

Avdientes autem eum uicinæ gentes reuerti, congregantur in Galaaditidem contra Iudæos sibi finitimos. Qui fugientes ad Dathemam castellum, transmiserunt ad Iudam, mandantes ei quod festinaret Timotheus capere locum in quo confugerant. Cumque legerentur epistolæ, à Galilæa quoque alij nunchi superuenerunt, indicantes congregari eos qui in Ptolemaide, Tyro & Sidone, & alijs erant ciuitatibus Galilææ. Ergo ex utraque parte hostibus nunciatis, cogitans Iudas quid deberet fieri, Simonem quidem fratrem præcepit tria millia electorum accipere, & in solatium Galilæorum exire: ipse uero cum Ionatha fratre suo, & octo millibus militum exiens in Galaaditidem, reliquit super cæteris exercitum Iosephum Zachariæ & Azariam: præcipiens eis seruare diligenter Iudæam, & cum nullo hostium bellum committere, donec ipse reuerteretur. Igitur Simon perueniens ad Galilæam, & confligens cum inimicis, in fugam eos conuertit, & usque ad portas Ptolemaidis persequens, occidit tria millia eorum, & spolia tollens peremptorum, & captiuos ab eis Iudæos, & sarcinulas eorum auferens, ad propria remeauit. Iudas uero Machabæus & frater eius Ionathas transeuntes Iordanem fluuium, & usam trium dierum ambulantes, Nabathæos cum pace occurrentes inueniunt. Quibus narrantes, quæ in Galaaditide contigissent, & quod multi eorum tribularentur per castella & ciuitates Galaaditidis, suadentes ei properare contra alienigenas, ut possit à periculis Iudæos eruere, flexus reuertitur ad solitudinem: & irruens primum super habitantes Bethsuram, cepit eam, & omnem masculum ætate ualidum trucidauit, & ciuitatem incendit. Facta autem nocte, nec sic abstinuit. Sed profectus ad castellum in quo Timotheus Iudæos obsidebat, mane ad eum peruenit. Et inueniens iam ad muros accedentes aduersarios, & quosdam scalas ut ascenderent, alios machinamenta ferentes, iussit tubicinem signum dare. Adhortatusque milites pro fratribus & propinquis prono animo laborandum, & in tres partes diuidens exercitum, hostes à tergo inuadit. Sentientes autem hi qui cum Timotheo erant, quia Machabæus est, experti iam prius eum per bella uirtutis & felicitatis, ad fugam cōuersi sunt. Secutus autem eos Iudas cum exercitu, interfecit octo millia eorum. Deuisans autem ad Mellam ciuitatem alienigenarum, cepit eam, & omnes masculos interfecit, ciuitatem uero ipsam succendit: exiensque inde, Castomachi, & Bosor, ac multas ciuitates Galaaditidis euerit. Interiecto uero tempore, Timotheus maximum præparans exercitum, aliaque præfidia colligens, & Arabas mercede conducens, uenit trans torrentem prope Rophon ciuitatem, exhortatusque est milites, dicēs: Si pugnam cum Iudæis commiseritis, prono animo certate, neque torrentem transeatis. Nam si transieritis, perditionē uobismetipsis cognoscite imminere. Iudas autem Machabæus Timotheum præparatum ad pugnam audiens, cum uniuersis suis militibus festinabat ad bellum. Et transiens torrentem, irruit super inimicos, & quosdam eorum occurrentes occidit: alijs autem timorem incutiens, arma sua proicere coegit. Quorum quidam ad locum, qui dicitur Grana, fugientes sperauerunt salutem. Iudas uero ciuitatem capiens, eos interfecit, & locum incendit, uaria usus

Simon uictor
eor euadit.Iudæ uictoria
de Timotheo.

Alia uictoria

specie ad hostium necē. Cumq; hæc peregisset, colligēs Iudæos qui in Galaaditide erāt, cū uxoribus & filijs, & omni eorū supellectile, decreuit ad Iudæam reuerti. Cumq; uenisset ad aliquam ciuitatem, quæ dicitur Enfron, in uia positam, dum nec aliud iter pergere potuisset, nec reuerti uellet, misit ad ciues in Enfron, rogans eos, quatenus licētiam darent ei per suam ciuitatem transire. Nam illi portas lapidibus obstruxerant, & exitus itineris occupauerant: quibus minime acquiescentibus, Iudas adhortatus suos circūdedit obsidione ciuitatem. Quam una die uel nocte expugnans cepit, & omne masculinum in ea occidit, incendens totam. Quo facto, per eam sibi uiam aperuit. Tanta autem erat peremptorum multitudo, ut etiam super mortuos ambulant. Transeuntes uero Iordanem, uenerunt ad magnum campum, cuius in prospectu lacet ciuitas Bethsamis, quæ Græce dicitur Scythopolis. Inde ad Iudæam perrexerunt, cantantes & laudantes, & solitos pro uitatorijs ludos agentes: ubi immolauerunt sacrificia, gratias agentes pro his quæ peregerunt, & pro salute exercitus. Nam nullus Iudæorum in his prælijs est defunctus. Iosephus uero Zachariæ & Azarias, quos præfides reliquerat Iudas, tempore quo Simon in Galilæa Ptolemaidem expugnabat, cum & ipse Iudas cum fratre suo Ionatha in Galaaditide debellaret, audientes, ut & ipsi gloriam acquirerent ducum fortissimorum, omne sub se constitutum auxilium colligentes, ad Iamniam uenerunt, Gorgiæ duci Iamniæ occurrentes: prælioq; facto, duo millia suorum militum amittentes, ad Iudæam fugerunt. Euenit uero eis hæc calamitas, eo quod non obedierunt præceptis Iudæ, dicentis ut contra neminem pugnam ante suum aduentum committerent. Nam super omnes alios bellicos tractatus in hoc mirandus exitit, quod Iosephi & Azariæ cladem futurā prædixerat, si transgrederentur eius præcepta. Iudas autem & frater eius pugnare contra Idumæos non cessabant, sed undique eis imminiebant. Et Chebron ciuitatem capientes, munimina eius deposuerunt. Et turres incendentes, deprædabant terram omnem alienigenarum. Ad Marisan uero ciuitatem & Azotum uenientes, tenuerunt eas: & multa spolia exinde ducentes, ad Iudæam reuersi sunt.

Bethsamis,
quæ Scythopolis.

Infelix pugna

¶ De causâ mortis Antiochi.

Caput XIII.

Eodem tempore & rex Antiochus superiorem prouinciâ percurrrens, audiuit ciuitatem Persarum diuitijs excellētem Elimaidam nomine, preciosissimumq; templū in ea Dianæ, & omni specie ornamentorum plenum: insuper & arma, & loricas, quas reliquisse audierat filium Philippi, regem Macedonum Alexandrū. Commotus ergo egreditur contra Elimaidam, & obsidebat eam. His uero qui in ea erant, minime territis impetu eius, neque obsessione, sed pertinaciter repugnantibus, spe deceptus discessit. Nam exeuntes à ciuitate, fugauerunt & persequabantur eum usq; ad Babyloniam. Vbi cū post multam suorum militum amissionem uenisset, quidam ei nunciauit & ducum perditionem, quos pugnare contra Iudæos reliquerat, & creuisse fortitudinem Iudæorum. Suppriorē itaque curam hoc crescente malo, incurrit in ægritudinem. Qua diu tenente, & crescentibus passionibus, intellexit quod moreretur, conuocansq; amicos, morbum suum eis atrocem esse indicauit: confessus hæc ideo se pati, quod Iudæorum gentem affligens, templum expoliasset, deumq; contempsisset. Quo dicto, ilico expirauit. Vnde miror Polybium Megalopolitam, quod uir bonus existens, dicit ideo perisse Antiochum, quia uoluit templum Dianæ in Persida deuastare. Nam qui nullatenus egit peccatum, sed tantū cogitauit, nullo reatu tenebatur. Si autem Polybio uidetur ideo Antiochum uitam finisse, multo plus uerisimile credi debet propter templi Hierosolymitani excidiū sacrilegum regem perisse. Sed ob hoc nō resisto Megalopolitæ, cum nostra opinio uera uideatur. Antiochus autem priusquam moreretur, conuocans Philippum, unum ex amicis suis, tutorem eum regni constituit, & dans ei diadema, & stolam & anulum, filio suo Antiocho iussit deportare, & censuit ut prouideret eius educationem, & custodiret eius imperium. Defunctus uero est Antiochus nono & quadragesimo & centesimo anno.

1 Mach. 6.

Antiochus frustra obsidet Elimaidam

Moritur Antiochus.

¶ De pugna Eupatoris contra Iudam, Eleazari fortitudine, & incommodis Hierosolymæ Caput XIV.

Iussus autem mortem eius nunciâs multitudinī, filium eius Antiochum quem ipse nutrebat, regem constituit, uocans Eupatorem. Eodem tempore hi qui erant in arce Hierosolymorū, custodes Macedonum, & transfugæ Iudæorū, multa in Iudæos aduersa

fecerunt. Eos enim qui ascendebant in templum immolare, repente inuadentes, hostiliter opprimebant. Nam arcis culmen, templi altitudinem superabat. His igitur accidentibus, Iudas deuastare arcis custodiam deliberauit: & colligens omnem populum, arcem instantius obsidebat, anno principatus Seleuci centesimo & quinquagesimo. Construens igitur machinamenta, & aggeres accumulans, arcem capere laborabat. Multi uero ex trans fugis ea nocte egressi ad prouinciam, & aliquos similes & impios congregantes, ad Antiochum regem usque uenerunt: petentes non debere se despici, dum a contribulibus suis atrocitas pateretur: quæ ideo sustinerent, quoniam religione sua relicta, patris eius imperijs obedissent, & nunc pericula sustinerent per Iudam & uiros eius, necnō & custodes a rege deputati, nisi aliquod ab eo præsidium mitteretur. Hæc audiens adolescens Antiochus, ualde iratus est: & conuocans duces & amicos, præcepit colligendum exercitum, siue peregrina solatia. Congregatusq; est exercitus peditum quidem centum millia, equitum uero uiginti millia, & elephantos ducentos & trigintaquinque. Producensq; exercitum, egressus est ab Antiochia cum Lyfia, habente totius exercitus gubernationem: & perueniens ad Idumæam, exinde ad Bethsuram ascendit, ciuitatem nimis fortiter munitam. Sustinentibus uero Bethsuræis, & præparationem machinamentorum eius incenditibus, multum temporis in obsidione consumptum est. Iudas uero audiens regis aduentum, destitit quidem ab obsidione arcis. Occurrens autē regi, castrametatus est in angusto quodam loco, qui dicitur Bedoscaria, decem stadijs ab hostibus distante. Rex autem egressus à Bethsura, per angusta duxit exercitum ad castra Machabæi: factoque diluculo, milites ordinauit in acie. & elephantos quidem sequi seipsos inuicem fecit, propter locorum angustiam non eos ualens in latitudinē collocare, in circuitu uero uniuscuiusq; elephanti properabant pedestres quidem mille, equites uero quingenti. Gestabāt autem elephanti turres excelsas, & arcarios in eis: reliquamq; uirtutem ex utroque latere montis fecit ascendere, amicos exercitui præponens, & iubēs clangorem fieri, ad hostes accessit, aureos emittens clypeos simul & æreos, ut nimium fulgorem suæ claritatis emitterent, montesq; eis frementibus resultabant. Hæc Iudas inspiciebat, territus non est, sed fortiter excipiens inimicos, ex eorum præcursoribus usque ad sexcentos occidit. Eleazarus autem frater eius, quem Mauronem uocabant, uidens sublimiorem elephantum ornatum loricis esse regalibus, & putans in eo sedere regem, accessit ad eum omni uirtute, & multos circa elephantem perimens, alios disperdens, fugere compulit, & sub uentrem ingressus elephantis, eum percussit. Qui mortali plaga percussus, moriens cecidit, & Eleazarum suis compressum ponderibus interemit. Sic enim magnanimitè multos inimicorum disperdens, ultia priuatus est. Iudas autem fortitudinem hostium contemplatus, discessit ad Hierosolymam, & obsidioni necessaria præparabat. Antiochus autem partem expeditionis in Bethsuram misit, ut eam deuastaret: cum reliqua autem multitudinis uirtute ipse ad Hierosolymam profectus est. Bethsuritæ ergo territi fortitudine aduersariorum, & sua uidentes necessaria defecisse, seipsos accepta fide tradiderunt. Antiochus autem capiens ciuitatē, omnes ciues nudatos eiecit, & suos ibi custodes reliquit. Multo uero tempore templum obsidens, in Hierosolymis sedebat, pertinaciter intus repugnantibus ciuibus. Nam ad singula quæ contra eos statuerat rex machinamenta, illi e contrario ad suam defensionem instrumenta bellica requirebant. Quibus & alimenta defecerunt, fructibus prioribus omnibus cōsumptis. Et terra illo anno nō erat culta, quia septimus annus instabat, in quo secundum legalia instituta, relinquebatur uacua terra. Multi uero obsessorum refugiebant propter inopiæ necessitatem. Vnde relictī sunt in templo paucissimi. Et his quidem qui in templo obsidebantur, tales res accidebant. Lyfias uero dux & rex Antiochus, quum Philippus à Persida ueniens, nunciatus est eis commendatum sibi præsumpsisse imperium, & rempublicam Antiochi sibi uelle defendere, prætermittentes obsidionem, ire aduersus Philippum decreuerunt. Quod consilium nequaquam manifestum cæteris ducibus facere uoluerunt, sed iussit rex Lyfiam ducibus dicere, diuturnam obsessionem nihil eis posse proficere: quando & locum aduersariorum constaret esse munitum, & sibi uictualium necessitas irrogaretur, & expediret pacem facere cum Iudæis, eosq; relinquere proprijs uti ceremonijs: unde à nobis hæcenus prohibiti,

Antiochus
contra Iudæ.

Obsidio tem
pli.

existere uidentur aduersi. Hæc dicens, de Philippi tyrannide tacendum esse decreuit, ne exercitus sui dubia corda perciperet. Hæc Lysia dicente, exercitui & ducibus sententia placuit. Tunc mittens rex ad Iudam, pacem promisit obsessis, & patris legibus eos uiuere pollicetur. Hi uero suscipientes uerba, & confirmatis sacramentis & fide, exierunt à templo. Intrans uero Antiochus, & aspiciens munitum locum, impudenter sacramenta transgressus est, iussitque omnem exercitum in circuitu statim deponere muros usque ad solum. Postquam hæc fecit, reuersus est ad Antiochiam, ducens Oniam principem sacerdotum, qui et Menelaus dicebatur. Nam Lysias persuasit regi Menelaum occidere, si uellet Iudæos esse pacatos: dicens hunc fuisse initium malorum, qui flexit patrem suum cogere Iudæos religionem patriam relinquere. Mittens ergo rex Menelaum ad Berceam Syriæ ciuitatem, interfecit eum, post decimum annum principatus sacerdotum eius: qui ut ipse principatum obtineret, impulit Iudæos transgredi leges. Princeps uero ordinatus est post Menelai interitum Alchimus, qui & Ioachim uocatus est. Rex autem Antiochus inueniens Philipum iam rebus imperantem, debellabat eum. Quem sub sua faciens potestate, occidit. Filius autem principis sacerdotum Oniæ, de quo prædiximus, adhuc puerulus defuncto patre relictus, uidens quod auunculum suum Menelaum rex interfecisset, & principatum sacerdotum Alchimo dedisset non existenti de genere sacerdotum, sed à Lysia flexus, ut transporteret honorem ab ea familia ad aliam domum, fugit ad Ptolemaum regem Aegypti, & honorem meruit ab ipso & uxore eius Cleopatra: locumque petiit in regione Heliopolitana, ubi simile Hierosolymorum ædificaret templum. De his quidem tempore opportuno exponemus.

¶ De gestis Demetrii contra Iudam.

Capit. XV.

Eodem tempore fugiens Demetrius Seleuci filius à Roma, & perueniens ad Tyrum, imposuit sibi diadema, & colligens quosdam mercede conductos satellites, ingressus est aulam, omnibus libenter eum suscipientibus. Comprehendentes uero Antiochum regem cum Lysia, uiuentes perducunt ad eum. Qui statim iubente Demetrio interempti sunt, cum regnasset Antiochus annis duobus, sicut iam & alibi demonstratum est. Conuersi autem ad eum multi Iudæorum maligni uel transfugæ, cum quibus & Alchimus princeps sacerdotum, accusabant uniuersam gentem, & Iudam, & fratres eius, dicentes quod omnes amicos regis interfecissent, omnesque eius fautores perdidissent, seipsos quoque a patria terra iactatos, extorres proprio solo factos: & rogabant etiam mitti aliquem ex Iudæis amicis eius, qui certius de facinoribus Iudæ renuntiaret. Demetrius autem commotus, misit Bacchidem, amicum regis Antiochi Epiphanis, cui omnis Mesopotamia credita erat, dans ei exercitum, & principem sacerdotum Alchimum commendans, præcepit quod periret Iudam, & eos qui cum illo erant. Egressus ergo de Antiochia Bacchides, peruenit ad Iudæam, direxitque ad Iudam & fratres eius, de amicitia uel pace loquens, dolo uolens illum capere. Ille uero minime credidit, uidens cum tanta multitudine exercitus eum adesse, quanta ad bellum, & non ad pacem uenisset. Sed quidam ex populo attendentes quæ Bacchides concionabatur, & existimantes nihil se ab Alchimo sauum pati consanguineo existente, ad eos transierunt, & sacramentum ab utrisque acceperunt, nihil pati, neque ipsi neque hi qui eiusdem fuerant uoluntatis. Bacchides uero transgressus sacramentum, sexaginta ex eis interfecit, & alios qui ad eum transire cogitabant remorari fecit, prioribus fidem non custodiens. Descendens autem ab Hierosolymis, cum ad uillam quæ dicitur Bîr zito uenisset, multos cepit transfugas, & aliquos populi. Quos omnes occidens, denunciauit provincialibus cunctis ut Ioachim obedirent. Cui aliquam militum partem relinquens ad prouinciam custodiendam, ad regem Demetrium Antiochiam reuersus est. Ioachim uero principatum suum confirmare uolens, & credens, quod si fidem præpararet multitudini, tutiorem sibi magistratum acquireret, omnes seducebat uerbis, & ad libitum uniuscuique loquens, nimis uelociter manu ualida transfugarum circumseptus est. Cum quibus ministris circuibat prouinciam, & quotquot in ea Iudæos non consentientes sibi inuenisset, interficiebat. Videns autem Iudas Ioachim magnum fieri, multosque interfecisse uiros bonos & uenerabiles, ipse quoque circumiens prouinciam, occidebat partium eius fautores. Quod cum uidisset Ioachim, & intellexisset minime se contra Iudam ualere,

ad auxilia regis Demetrii conuertitur. Veniens igitur ad Antiochiam ciuitatem, Iudam accusabat, quasi multa ab eo mala ppassus, & ampliora toleraturus, nisi citius vindicaret.

¶ Quomodo Nicanor aduersus Iudam destinatus perijt.

Caput XVI.

Tunc Demetrius hoc & suis rebus noxium putans esse, si negligeret tanta Iudæ facinora, Nicanorem fidelissimum amicum cum exercitu destinauit, qui cum eo à Romana ciuitate fugerat: precipiens ei, nullatenus genti parcere Iudæorum. Nicanor uero perueniens ad Hierosolymam, pugnare aduersus Iudam minime decreuit. Dolo autem opprimere eum cupiens, mittit ei uerba pacifica, dicens nulla necessitate pugnandi se uenisse, sed sacramentum præstare, quod nihil seuerissimum à rege pateret. Hæc dicente Nicanore, Iudas & fratres eius flexi, nullamque fraudem suspicati, data fide, suscipiunt Nicanorem cum exercitu. Qui salutans Iudam, dum sermocinarè, dedit signum proprijs militibus, quatenus Iudam comprehenderent. Qui cum insidias intellexisset, exiliuit & ad suos confugit, Patsecta uero uoluntate sua, & apertis insidijs, bellare Nicanor contra Iudam decreuit, & pugnam præparans conflixit cum eo in uico Capharsamala. Quem uictum compulsi ad arcem Hierosolymorum confugere. Cui descendenti ab arce ad templum, occurrentes aliqui sacerdotum & seniorum, salutabant eum: & immolationes ostendebant, quas pro rege deo se offerre dicebant. At ille interminatus est eis templum deponere, nisi redeunti sibi traderent Iudam. Et hæc quidem interminatus, exijt ab Hierosolymis. Sacerdotes autem propter dictæ perniciem incerorem, in lachrymas proruperunt, & deo supplicabant, ut eos ab interminatis periculis liberaret. Cumque Nicanor ab Hierosolymis egressus, in aliquo uico qui Bethoron dicitur, peruenisset, ibi castra constituit: ubi & alia præsidia de Syria destinata suscepit: Iudas autem in Adasis altero uico, stadijs distante triginta à Bethoro castra metatus est, mille cum sociis habens: hortatusque ne pertimescerent multitudinem aduersariorum, sed qui sint, & de quibus præmijs pericula paterent, cogitantes, unanimiter hostes inuaderent, procedit in pugnam, & committens fortissimum prælium cum Nicanore, aduersarios ualde cõtriuuit. Deinde ipse Nicanor dum atrociter decertaret, occisus est. Quo cadente, ducem perdens exercitus terga conuertit ad fugam. Quos persequens Iudas interficiebat, & sonus tubarum in circuitu positus significabat, quod hostes prælio superati discederent. Qui audientes, armati exhibant, & fugientibus occurrentes occidebant eos. Ex quo prælio nullus euasit, dum nouem millium numerus extitisset. Quæ uictoria contigit quartadecima die mensis, qui dicitur apud Iudæos Adar, apud Macedones Distrus. Hanc celebrant per omnem annum, festum colentes diem. Et ex illo quidem tempore breui spatio gens Iudæorum ab illis calamitatibus requieuit: sed postea ad certamina rursus & pericula redierunt. Principem autem sacerdotum Ioachim uolentem deponere murum sanctuarij ueterem, & constructum ab antiquis prophetis, plaga quædam dei repentina percussit, ex qua murus in terrâ cecidit, & tortus per multos dies detestabiliter expirauit, principatum sacerdotij tenens annis quatuor. Quo defuncto, sacerdotij populus Iudæ contradidit.

¶ Iudas auxilia Romanorum implorat.

Caput XVII.

1. Mach. 8.

Qui audiens uirtutem Romanorum, quod expugnassent Gallias, & Hispaniam, & Carthaginem Africæ, necnon & Græciam subegissent, & regem Perseum, & Philippum, & magnum Antiochum, deliberauit cum eis amicitias copulare, mittens Romanos amicos suos, Eupolemium filium Ioannis, & Iasonem Eleazari: rogabatque per eos, Romanos auxiliares sibi & amicos esse, & Demetrio scribere, quatenus non confligeret cum Iudæis. Cumque uenissent Romam legati Iudæ, senatus eos libenter excepit, & ea quæ petierunt celeriter annuit. Faciensque ob hoc senatusconsultum, exemplum quidem ad Iudæam transmisit, ipsum autem tabulis æreis scriptum in Capitolio collocauit. Erat autem huiusmodi senatusconsultum, de auxilijs & de fide circa gentem Iudæorum: Neminem subiectorum Romanis bellare contra gentem permittimus Iudæorum, nec alicui bellandi præbendum censemus triticum, aut naues aut pecunias: & si quis contra Iudæos putauerit esse bellandum, sciat eis nos auxilia præstaturos: & rursus, si Romanorum quilibet inuaserit terram, Iudæos eis modis omnibus obstaturos. Et si quid de hoc pacto gens Iudæorum uoluerit uel addere uel auferre, communi sententia populi Romani faciendum esse conuenit. Scriptum est autem hoc senatusconsultum per Eupolemium Ioannis filium,

& Iasonem Eleazari, sub principe sacerdotum Iuda, duce Simone fratre ipsius. Hæc quidem prima inter Romanos & Iudæos amicitia cognoscitur contigisse.

¶ De pugna Iudæ cum Bacchide, in qua & occubuit.

Caput XVIII.

Demetrius autem nunciata sibi morte Nicanoris, & perditione militiæ, rursus ad Iudæam Bacchidem cum exercitu destinavit. Qui ab Antiochia egressus, peruenit ad Iudæam, & in Arbellis ciuitate Galilææ castra constituit, & eos qui in speluncis habitabant cum multi ad eos confugissent, captos suis partibus aggregauit: exindeq; mouens, ad Hierosolymam properabat. Qui audiens Iudam in aliqua uilla, nomine Birziton, castra locatam, contra eum alacriter festinabat cum peditum uiginti millibus, & equitum duobus millibus. Iudæ uero fuerunt omnes duo millia. Qui multitudinē Bacchidis timentes, tentoria relinquentes, fugerunt omnes præter octingentos. Iudas uero proprijs militibus destitutus, & hostibus imminetibus nec tempus habens congregandi exercitum, non dubitabat cum octingentis pugnam contra Bacchidem committere. hortatusq; suos ut hostes inuaderent, & pugnam uiriliter sustinerent: cum illi dixissent, se non esse ad tantam multitudinem exercitus idoneos, & suaderent nunc quidem discedere, & à periculis liberari: postea uero inimicis, collectis uiribus, obuiare: non hoc, inquit, uideat solis aspectus ut terga mea hostibus nudem: sed licet omnimodo immineat perire pugnantem, fortiter stabo, omnia uiriliter perferens futura pericula. Bacchides uero producens de castris exercitum, ad prælium parabat: & equites in utroq; cornu disponens, leuiore autem & arcarios ante omnem aciem, ipse in dextro cornu constitit. Qui cū sic aciem ordinasset, iussit tubicinem signum dare. Hoc idem faciens & Iudas, committit cum hostibus pugnam, & cōstanter ambobus certantibus, prælium usq; ad occasum solis extensum est. Videns autem Bacchidem Iudas cum electis suis in dextro cornu ordinatum, congregans animosiores uiros, inuadit illam partem exercitus, & confligens ibi, ordinem eorum dirupit, & medios ad fugam conuertit, sequutus eos usq; Gazara. Videntes ergo fugam dextræ partis, qui in sinistro cornu erant, circunueniunt, & Iudam sequentes in medio eū obsederunt. Qui fugere minime ualens, circunseptus ab hostibus, stans pugnat cū suis: multosq; interficiens aduersariosq; percussus interijt. Iuda uero interfecto, socij eius tali duce priuati, terga uertunt. Cuius corpus ab hostibus sub pacto Simon & Ionathas fratres eius redimētes, pduxerunt ad Modin oppidum, ubi & pater eorum sepultus erat, lugente eum per multos dies populo Hebræorum, & honorante secundum communem & legitimam consuetudinem. Finis quidem talis Iudam inuenit, uirum fortem & magnum & bellicosum, & mandatorum patris sui memorem, & omnia pro libertate ciuium & facere & pati paratum. Tali ergo uirtute plenus, magnam sibi gloriam & monumenta seruauit, liberans gentem à Macedonum seruitute. Qui cum principatum sacerdotij tribus annis habuisset, hoc ordine defunctus est.

1. Mach. 9

Andax Iudæ facinus.

1. Mach. 10.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS IYDAICAE LIBER XIII.

¶ De bellis Ionathæ & Bacchidis post occisum Iohannem.

Caput I.

QVIBVS modis gens Iudæorum, Macedonibus in seruitute tenentibus, libertatem recepit, & per quot & quanta certamina dux eorum Iudas transiens defunctus est, pro ipsis bellans, in uolumine anteriore monstrauius. Post interitum uero Iudæ iterum quicumq; erant impij, & transgressores patriæ legis, uenerunt contra Iudæos, & undiq; eos pessime uastabant. Adiuuabat etiam horū malitiam & fames, quæ tūc prouinciā omnem occupauit, ut multi propter inopiam necessariorum non tolerantes ambas calamitates, famis & inimicorum, transfugerent ad Macedones. Bacchides autem Iudæis, qui patriā reliquerant solennia, & communem uitam elegerant, cōgregatis, eis custodiā prouinciæ tradidit. Qui tenētes amicos Iudæ, Bacchidij pdebāt, quos torquēs crudeliter occidebat. Tātis ergo Iudæis calamitatib; oppressis, reliq; ex amicis Iudæ uidētes gēte miserabiliter pēdē,

1. Mach. 10.

adeuntes fratrem eius Jonathan, rogabant eum, ut imitaretur fratrem suum, & illius erga suam gentem providentiam adhiberet hortabantur, & ne despiceret populum sine defensore pereuntem. Jonathan vero promittente paratum se esse mori pro cunctis, & credentes eum suo fratri parem existere, ducem Iudæorum ordinaverunt. quod Bacchides audiens, & timens ne regi uel Macedonibus pericula concitaret Jonathan, sicut olim Iudas, dolo eum interficere statuit. Cuius uoluntas non latuit Jonathan, neque fratrem eius Simonem. Qui colligentes socios omnes, ad desertum confugerunt: & uenientes super aquam quæ dicitur lacus Asphar, ibidem commorabantur. Bacchides autem sentiens eos discessisse, & in illo loco conuersari, contra eos cum omni sua uirtute progressus est, & trans Iordanem castra ponens, refouebat exercitum. Jonathan cognoscens Bacchidem contra se uenisse, mittit fratrem suum Iohannem qui Gaddis dicebat, ad Nabathæos Arabas, ut apud ipsos deponerent supellectilem, usquequo pugnarent contra Bacchidem: erant enim amici. Iohannem ergo euntem ad Nabathæos, insidijs collocatis in Medaba ciuitate, filij Amarei capiunt unum cum suis: & rapientes omnia quæ portabant, occidunt Iohannem & omnes socios eius. Vindictam uero, quam per hoc receperunt à fratribus eius, postea demonstrabo. Bacchides autem cognoscens Jonathan in nemoribus Iordanis castra posuisse, obsecrans sabbatorum diem contra eum uenit, tanquam non in ea pugnaturum propter legem. Ille uero socios hortatus, & animæ eos pati pericula dicens, in medio comprehensos fluuium & hostium, & uiam qua fugerent non habentes, dum hostes ante faciem, fluuius a tergo prohiberent: orans autem ad deum ut uictoriam sibi præstaret, committit pugnam cum hostibus. Quorum multos occidens, cum uideret temerarium se Bacchidem appetentem, dextramque ad feriendum extendentem, præuidens plagamque deuotans, cum socijs in fluuium exiliuit, & pernatans trans Iordanem, periculum mortis euasit. Nam Bacchides fluuium relicto, ad Hierosolymorum arcem discessit, usque ad duo millia suorum amittens. Qui etiam multas Iudææ ciuitates capiens, muniuit Iericho, & Amathuntem, & Bethoron & Bethullam & Thammam & Pharathonem & Oconam & Gazara: & turres in unaquaque ciuitate constituens, & muros circundans eis ualidos, & magnitudine præcellentes, custodiam in eis statuit, ut exinde Iudæos affligeret. Arcem uero Hierosolymorum caute muniuit, & tollens filios nobilium Iudæorum, obfides in arce conclusit. Eodem tempore ueniens quidam ad Jonathan & fratrem eius Simonem, nuntiavit filios Amarei celebrare nuptias, & nouam nuptiam nobilem duci à Medaba ciuitate, & Arabas cum pomis munificentissimis. Jonathan tunc & Simon tempus putantes prosperum sibi ad fratris Iohannis apparuisse uindictam, cum multa potentia sociorum egrediuntur ad Medaba, & inimicos inter montes insidijs collocatis præstolabantur. Ut autem uirginem uiderunt & sponsum, & multitudinem amicorum cum eis sicut in nuptijs, exilientes ab insidijs, omnes occiderunt, & ornatum cum omni præda tollentes reuersi sunt, poenam pro fratre Iohanne à filijs Amarei talem exigentes. Nam ipsi cum sequentibus amicis & uxoribus uel filijs, numero quadringenti perempti sunt. Simon itaque & Jonathan ad oram Iordanis reuersi, ibidem permanebant. Bacchides autem omnem Iudæam muniens, ad regem reuersus est. Iudæi uero duobus annis à bello tumultu requieuerunt. Tunc transfugæ uel impij, uidentes Jonathan cum suis multam licentiam habere libertatis, direxerunt ad regem Demetrium, petentes mitti Bacchidem ut Jonathan debellaret: quod facilius euenire pollicebantur, si una nocte inopinabiliter eum inuaderet. A rege ergo Bacchides destinatus perueniens ad Iudæam, omnibus scripsit amicis & Iudæis auxiliari sibi, quatenus Jonathan comprehenderent. Festinantibus autem eis, & non ualentibus Jonathan tenere, quia nimis se caute tractabat, Bacchides ira commotus, transfugarum primos quinquaginta, qui sibi & regi mentiti sunt, occidit. Jonathan uero cum fratre uel socijs ad Bethlagam uillam timens Bacchidem, abscessit: ædificansque turres, & muro circundans, habebat eam ualde munitam. Quod audiens Bacchides, milites suos cum Iudæorum auxiliatoribus perducens contra Jonathan peruenit, & ad eius munimina accedens, per dies multos obfidebat eum. Qui obsidioni fortiter resistens, Simonem quidem fratrem suum expugnaturum Bacchidem in ciuitate dimisit: ipse uero furtim egreditur in provinciam, & congregans manum multam, nocte Bacchidis inuadit exercitum

Iohannes occiditur.

Jonathan uel scitur fratre in nuptijs.

Bacchides Jonathan obfuit.

& multos occidens, Simonē fratrem fecit aduentum suum cognoscere. Qui sentiens hostes interimi, egreditur: & Macedonum machinamenta obsidioni præparata, suppositis flammis incendit, & multos eorum uiriliter interfecit. Vidēs autem Bacchides ab inimicis se circumseptum, alios quidem ante se, alios autem retro conspiciens, turbatus hæc insperate sibi euenisse, in transfugas tanquam in deceptores suum furorem conuertit: uolebatq; si posset, obsidione soluta sine dedecore, ad propria remeare. Cuius uoluntatem cognoscens Ionathas, legatum ad eum pro amicitijs destinauit, quatenus redderent inuicem sibi quos ceperant utrique captiuos. Putans autem hanc honestiorem Bacchides discessionem, paciscitur cum Ionatha, & iurauerunt utriq; ut nunquam contra se arma præsumerent. & captiuos dantes & recipientes, in Antiochiam Bacchides recessit. Qui post hanc discessionem nequaquam ad Iudæam deinceps peruenit. Ionathas uero hanc libertatem acquirens, in Machma ciuitate populorum negocia disponebat, & maleuolis uel impijs cruciatis, Iudæorum gentem purgabat.

¶ De amicitia Ionathæ cum Demetrio & transfugis Iudeis.

Caput II.

AMno uero sexagesimo & centesimo, Epiphanen Antiochi filium contigit Syriam ascendere, & Ptolemaidam capere ciuitatem per prodicionem militum intus commorantium. Erant enim ingrati circa Demetrium propter superbiam suam, quia dum se clausisset in quadam turri regali, quam non longe ab Antiochia construxerat, a nemine uidebatur, sed & rempublicam ut desidiosus negligebat. Vnde ei odium a subiectis exortum est, sicut iam alibi demonstrauius. Igitur in Ptolemaidem Alexandrum Demetrius audiens peruenisse, omnem contra eum produxit exercitum. Direxit autem & ad Ionatham legatos pro auxilijs, nam præuenire Alexandrum statuit, ueritus ne ille prius auxilium eius postularet, aut Ionathas memor malorum se cum inimicis coniungeret. Denunciavit ergo cum multitudinem congregare, obsidesq; Iudæorum recipere, quos Bacchides in arce Hierosolymorum concluderat. Talibus inter hæc a Demetrio Ionathas ad se nuncijs uenientibus, ad Hierosolymam peruenit, & epistolas regis, audiente populo uel arcis custodibus, hilaris intimaui. Quibus relictis, transfugæ uel impij trepidauerunt, præcipiente rege, quatenus Ionathas exercitum congregaret & obsides reciperet. Quos cum accepisset, unumquemque suis parentibus reddidit. Et quidem Ionathas in Hierosolymis mansionem faciebat, renouans ciuitatem, suaq; uoluntate singula construens, & ædificans muros ciuitatis lapidibus quadratis, ut forent aduersus hostes munitissimi. Quæ uidentes custodes muniminum in Iudæa, relinquentes ea omnes ad Antiochiam fugerunt, præter illos qui in Bethsura ciuitate & in arce Hierosolymorum erant, quorū plurima pars impiorum & transfugarum fuit Iudæorum. Quapropter castra non reliquerunt.

¶ De sacerdotio Ionathæ & occiso Demetrio.

Caput III.

Cognoscens autem Alexander promissiones, quas Demetrius fecerat Ionathæ, & fortitudinem eius, & quanta disposuerat bellans contra Macedones, & iterum qualia ipse pertulerat a Demetrio & Bacchide duce Demetrii, & melius nihil inuenire quam Ionathæ præsidium, ad amicos dicebat: In præsentī tempore Ionathas contra hostes fortis existit, & odium habet proprium in Demetrium a quo multa mala perpeffus est: igitur si uidetur, amicum eum facere contra Demetrium nunc debemus, non aliās utilius est rogare eum ad auxilium conferendum. Cumq; ei & amicis placuisset, trāsmisit ad Ionathan, scribens talem epistolam: Rex Alexander Ionathæ fratri salutem. Fortitudinem quidem & fidem tuam iamdudum audiuius. Et ideo trāsmisimus ad te pro auxilijs, & ordinamus te hodie principem sacerdotum Iudæorum, & amicum nostrū uocari præcipimus. Idcirco etiam destinaui tibi pro munere purpuream stolam, & auream coronam, & peo honoratum te a nobis similem erga nos fieri. Suscipiens epistolam Ionathas, induitur quidem sacerdotali stola, celebratione tabernaculorum instante, post quartum annū mortis Iudæ fratris sui. Nam neq; per ipsum tempus princeps sacerdotum aliquis constitutus est. Collegit uero & multum exercitum, & armatorum copiam quam ipse construxerat. Quod factū ut peruenit ad Demetriū, nimis eum multumq; contristauit, suamq; coepit accusare tarditatem, quod nō ante Alexandrum esset ipse demeritus Ionathan. Veruntamen nec sic distulit scribere ad Ionathan, & ad populum eius, Cuius exemplar taliter

Epistola De
metrij

existebat: Rex Demetrius Ionathæ gentiq; Iudæorum salutem. Quoniam nostram seruastis amicitiam, tentantibusq; uos inimicis non consensistis, hanc quidem uestram laudo fidem, & in his uos permanere quæsumus: recipientes à nobis uicē uel gratiam, per quā mereamini uectigalium uestrorum releuationem. Et quicquid prædecessoribus meis regibus uel mihi hætenus præbebatis, oīa noueritis nostra uobis largitate concessa. Super hæc etiam præciū salis uobis & coronarū, quas nobis offerebatis, uel quod pro tertia parte frugū, & medietate fructus lignorum, quod parti meæ competeat, uobis ab hodierno die remitto. Sed & censum singulorum habitantium in Iudæa, quod nostro arario proficiebat. Necnon & trium finitimarum uobis prouinciā, Samariæ, & Galilææ, & trans Iordanem, uniuerſa concedo, à nunc per omnia tempora. Ciuitatemq; Hierosolymorū sacram & inuiolabilē priuilegia sua possidere, liberamq; cū suis confinibus à decima parte uectigalium esse præcipio. Arcem autē committo sacerdoti uestro Ionathæ, ut quos ipse probauerit fideles amicos, custodes in eam deputet nobis seruandam. Captiuosq; Iudæorum & seruiētes apud nos, liberos eos esse concedo. Nec post hanc sanctionem Iudæorum iumenta uolentijs angariarum subiaceant. Sabbatum autem uel omnes dies festos & tres ante eos dies, sine uectigalibus esse denuncio. Eodem modo Iudæos nostram terrā habitantes, liberos ac sine læsione dimitto. Licentiamq; mihi militare uolentibus usq; ad triginta millia præstamus, eadem quibus & meus utitur exercitus, ubicunq; ierint accepturis. Ordinabo uero quosdam eorum in castris, quosdam mei custodes corporis & duces in aula mea constituā. Præcipio uero meis, uestris uti legibus, easq; custodire, & tribus propositis in Iudæa legibus obedire. Principemq; sacerdotū diligentiam habere uolo, ne quis Iudæorū aliud templum præter Hierosolymitanum solum ueneretur. Præbeo etiam ad sumptus immolationū p singulos annos, centūquingenta millia dragmas, quæq; superfuerint pecuniæ, uestras esse uolo. Decem millia autē dragmas, quas reges à templo accipiunt, uobis cedo: quia sacerdotibus templo ministrantibus competunt. Quicunq; autē ad templum Hierosolymorū uel intra fines eius confugerint, debitores regalium pecuniarum, siue qualibet causa faciente, licentiam eis indemitatis concedo, saluasq; eorum esse possessiones. Renouari uero templum impendijs ex meo factis, murosq; ciuitatis spondeo fabricari, turresq; altas construere. Et quicquid ad munimen uestrum necesse fuerit, meis stipendijs restaurare polliceor. Tantum ut quas coepistis amicitias nobiscū & fœdus, sine simulatione seruetis. Hæc quidem promittens & blandiens Demetrius Iudæis, scripsit. Rex uero Alexander magnum colligens conductum exercitum, & milites qui de Syria transferunt ad eum, contra Demetrium duxit: pugnaq; commissa, cornu sinistro Demetrii aduersarii sunt fugati, & persecutione diutina multi eorū occisi sunt, castraq; direpta: dextrū autem cornu, in quo Demetrius prællabatur, deuictum est. & alij quidem omnes recesserunt. Demetrius autem fortiter pugnans, non paucos hostium præstrauit. Cumq; fugans alios equus eius coeni barathro inhæsisset, minime fugere ualens, occidit. Nam uidentes hostes quid ei cōtigisset, reuersi circumdederunt eum, & omnibus in eum iacula destinantibus, cū ille pedestris fortiter resisteret, postea multis perfoſsus uulneribus, nec ualens sustentare, collapsus est. Demetrii quidem talis extitit finis, qui regnū per undecim annos rexit, sicut & alibi demonstrauimus.

Demetrius
occiditur

¶ De templo dei ab Onia in Aegypto edificato. Caput IIII.

ONIA uero principis sacerdotum filius, eodem nomine quo pater nuncupatus, quē Alexandriam fugisse ad Ptolemæum regem cognomine Philometorem, diximus, uidens Iudæam à regibus Macedonum mala pati, uolensq; memoriam & gloriam æternam sui relinquere, ad Ptolemæum regem & reginam Cleopatram transmisiſit, petens licentiam, quatenus templum ædificaret in Aegypto simile Hierosolymorum, Leuitasq; uel sacerdotes de genere suo constitueret, quod desiderabat, confidens in prophetia Iſaiæ, qui ante sexcentos annos prædixerat, quod oporteret in Aegypto templum ædificari maximo deo per uirū Iudæū. Idcirco elatus Onias, Ptolemæo uel Cleopatraz huiusmodi destinauit epistolam: Multa uel maxima uobis bellorū conficiens opera, & cum dei auxilio pueniens ad humilē Syriam, & Phoenicē, & in Leonū ciuitatem Heliopolim, perq; alia loca multa ueniens, pter constitutiones Iudæos templa construxisse reperi, quapropter &

perfidus extitisse, quod etiam Aegyptijs accidit, propter templorum multitudinem uariamque religionem. Opportunum autem inueni locum, qui dicitur agrestis Bibaste castrum plenum uaria materia, uel sacris animalibus, & peto concedendum mihi eum domino segregatum, quatenus purgare templum ibi dirutum, & edificare maximo deo possim, mensura eadem, & simili qua Hierosolymorum, pro te tuamque coniuge uel filiis, quatenus habeant Aegyptum habitantes Iudaei, quo conuenientes secundum concordiam quam adinuicem habent, possint tuis utilitatibus ministrare. Nam & Isaias propheta praedixerat esse in Aegypto domino deo sacrarium, multaque talia de ipso praedicauit. Haec quidem Onias regi Ptolemaeo scripta transmissit. Considerent tamen aliqui pietatem eius, & Cleopatrae suae sororis & coniugis, ex epistola quam scripserunt. Nam postquam & legis transgressionem super caput Oniae posuerunt, rescribentes haec: Rex Ptolemaeus & regina Cleopatra Oniae salutem. Legimus tuam petitionem, in qua suggerebas, permitti tibi in Leonum ciuitate templum Heliopolitanum dirutum purgare, quod appellatur agrestis Bibaste. Quapropter miramur, si deo gratum sit templum, quod edificaturus sis in tam luxurioso loco, plenumque sacris animalibus. Sed quoniam dixisti prophetam Isaiam iam dudum hoc praedixisse, concedimus tibi, si contra legem uestram non est, ut nihil nos in deum peccasse uideamur. Accipiens igitur locum Onias, edificauit templum, aramque deo similem Hierosolymorum, minus tamen & pauperrimum. Mensuram uero eius & uasa minime uisum est mihi nunc describere. Nam in septimo libro Iudaicae antiquitatis inserta sunt. Inuenit enim & Onias quosdam sui similes Iudaeos, sacerdotes & Leuitas, ibi religionem colentes. Sed de hoc templo late narrauimus. In Alexandria uero Iudaei & Samaritae, qui templum temporibus Alexandri Macedonis super Garizim montem construxerunt, contigit contra se seditionem excitare, & propter templum coram ipso Ptolemaeo certare: Iudaeis quidem dicentibus, secundum legem Moysi templum se in Hierosolymis construxisse; Samaritanis autem in Garizim, & supplicauerunt ut cum amicis rex consideraret, audiens de his altercationem, uictosque morte mulcicaret. Cumque pro Samaritis Sabbaeus & Theodosius intinassent, pro Iudaeis uero & Hierosolymitis Andronicus Messalanus, iurauerunt per deum coram rege secundum leges dicta sua probare: petiueruntque Ptolemaem, quatenus iurisdictionem transgressorem perimerent. Rex uero multos secum amicos in conciliium congregans, sedis partes audire. Tunc Iudaei Alexandriae constituti, nimis timebant de uiris qui pro templi Hierosolymitani parte disserebant, nam atrociter ferebant, si hoc tam antiquum & nobile per uniuersum mundum templum solueretur. Cumque Sabbaeus & Theodosius concessissent, ut primus Andronicus uerba faceret, idem Andronicus approbationem facere suam coepit ex lege, uel praedecessoribus principum sacerdotum, quis ex quo genere honorem sacerdotum de patre suscepisset, & quomodo omnes Asiae reges templum uariis oblationibus & clarissimis donis honorauerunt, de Garizi uero templo neminem sermonem fecisse. Quae dicens Andronicus, & his multa similia, regem flexit sententiam pronuntiare decernentem, templum Hierosolymitarum secundum leges Moysi fabricatum fuisse, Sabbaeum autem & Theodosium interficiendos. Haec sunt quae contigerunt Iudaeis in Alexandria temporibus Ptolemaei Philometoris.

¶ De amicitia Alexandri cum Ionathae inita, & nuptijs Cleopatrae. Caput V.

ITaque Demetrio in pugna perempto, sicut superius indicauimus, Alexander accipiens regnum Syriae, scripsit Ptolemaeo, ut acciperet matrimonio suo filiam eius Cleopatram, iustumque hoc dicebat esse, cum paternum obtinuisset principatum, & per dei prouidentiam in eo perductus fuisset post perditionem Demetrii. Sed etiam per alia multa dignum se eius familiaritate, uel cognatione dicebat. Ptolemaeus uero libenter sponsalia accipiens, rescripsit dicens, gauisum se esse quod paternum suscepisset principatum, daturumque ei suam filiam promissit, & occurrere iussit eum ad Ptolemaidem, quatenus ei filiam suam iure traderet nuptiali. Tunc ipse puellam ad Ptolemaidem ab Aegypto producendam, ibique coniungendam esse constituit. Ptolemaeus quidem haec scribens, perire ad Ptolemaidem peruenit, filiam Cleopatram secum adducens: ubi secundum constitutum, Alexandrum reperit, filiamque suam ei coniunxit, dotem argento uel auro secundum regiam qualitatem complens. Cumque nuptiae celebrarentur, scribens Alexander Ionathae principi sacerdotum, iussit eum ad Ptolemaidem festinare. Qui perueniens ad reges, munificenter eis offerens dona, dato apud eos honore potiebatur. Tunc Alexander compulit eum pro-

Iudaeorum et Samaritarum disceptatio.

1. Macha. 10.

pria ueste exutum purpura indui, simulq; super tribunal secum sedere: iussitq; duces cum eo procedere, perq; mediam ciuitatem clamare, nemini contra eum quicq; dicere, uel causas licere cōtexere. Quod cū duces fecissent, regis erga Ionathan uidentes honorē hi q; parati fuerant, eū accusare, simul cū inimicis eius pfugerūt, ueriti ne qd pessimum paterent. Tanto uero studio rex Alexander Ionathan dilexit, ut primū eū suorū describeret amicosq;.

¶ De bello Ionathæ cum Ioppensibus & uictoria reliquarum urbium. Caput. VI.

I. Mach. II.

Centesimo uero & sexagesimo quinto anno Demetrius Demetrii filius, cum multis conductis quos ei Lasthenes Cretensis præstiterat, à Creta ad Ciliciam nauigauit. Quod Alexander audiens, in pauore turbacq; constitutus, continuo de Phœnicia ad Antiochiam festinauit, ut prius q̃ huc perueniret Demetrius, eam tute disponderet. Reliq; uero humilis Syriæ ducē Apollonium, cognomine Titum, qui cum multo exercitu profectus ad Iamniam, Ionathæ principi sacerdotum mandauit, dicens: Iniustum esse eum soli cum licentia uel potestate uiuere, non obedientem regi. Sibiq; dicebat hoc magnum opprobrium ab omnibus inferri, quod eum non regi subigeret. Non ergo te, inquit, in montibus abscondas, arbitratus fortitudinē te habere. sed si cōfidis tuæ uirtuti, descende, quatenus p̃ campū nostrī milites confligant, & fortissimi belli euentus demonstrēt uictoriam. Scito tñ optimos ab unaquaq; ciuitate mihi commilitones iunctos, qui semp tuos proauos euicerunt. Contra nos autē in tali terra certandum est, ubi nō lapidibus, sed armis decet fortissime p̃liari, ne sit tibi locus quō ualeas deuictus effugere. His incitatus Ionathas, decem millia militum eligens, ab Hierosolymis egreditur cum fratre Simone, puerosq; ad Ioppen, castra foras ciuitatem disposuit. Nam Ioppenses portas concluderant, intus habentes custodias ab Apollonio constitutas. Cumq; Ionathas obsidere eos parasset, timentes ne suam ciuitatem deuastaret, portas aperiuunt. Apollonius uero captū audiens Ioppen à Ionathā, tria millia equitū sumens, & octo millia peditū, ad Azotū peruenit, & exinde tacite paulatimq; uiam sibi pfecit. Cum ergo uenisset in Ioppen, tanq̃ recedens Ionathan trahit ad campū, cōfidens in equibus, & spem in eis habens suæ uictoriæ. Cumq; processisset Ionathas, p̃sequebatur usq; ad Azotū Apollonium, qui cū ad campum uidisset hostem uenisse, cōuersus pugnam cum eo cōmisit. Mille nanq; equites Apollonius ad insidias in aliquo torrente disposuerat, qui à retro inimicis insisterent. Quod sentiens Ionathas, nō est turbatus: sed ordinans in quadro exercitū, ut per ambas partes inimicos exciperent, hortatus est, ut fortiter ante uel retro pugnantibus ubiq; resisterēt. Prælio uero usq; ad uesperā procedente, dans fratri Simoni partē exercitus, iussit eum aduersariorū aciem inuadere, suisq; p̃cepit, testudine facta sagittas equitū excipere. Qui cum p̃cepta fecissent, nihil lædebant, quīs hostes super eos frequentia tela uibrarent, usq; quo suas euas cuassent pharetras. Nam sagittæ corpora clypeis septa, minime contingebant, cum cōstipatione testudinis tela uenientia refugarent. Cum uero à primo mane usq; ad uesperum faculantes aduersarij defecissent, intelligens Simon lassos eos, inuadit aciem: fortiterq; cū suis militibus cōmicans, fugat inimicos. Videntes autē pedites equites ad fugam cōuersos, & spe eorum decepti, sine decore & turpiter abscefferunt, & per oēm campū dispersi fuerunt. Quos secutus Ionathas usq; ad Azotum, multos occidit eorum. Qui de sua salute desperantes, ad templum Dagonis confugerunt, quod erat in Azoto. Capiens autē incursum suā ciuitatem Ionathas, incendit eam, & oēs circa eam uicos, neq; pepercit templo Dagonis, sed etiam id flammis consumpsit, & eos qui eo confugerant interfecit. Multitudo uero quæ in illo concidit prælio una cum illis qui in templum confugerant, octo millia fuerunt. Vincens ergo tantum Ionathas exercitum, ab Azoto discessit, & Ascalonem uenit, & foras ciuitatem castra constituenti, territi Ascalonitæ, in occursum ei exierunt dona portantes. Qui laudans eorum uoluntatem, reuersus est ad Hierosolymam, multam prædam ferens, quam uidebatur à uictis hostibus abstulisse. Alexander autem deuictum audiens ducem suum Apollonium, simulauit gaudium, quod præter eius sententiam cū Ionathā conflixisset, qui eius amicus erat: mittiq; testimonium Ionathæ, præbens & præmium & honorem, & torquem auream, sicut solet affinis regis dari, eiq; commisit Asaronis prouinciæ magistratum,

Ionathas capis Ioppen.

Victoria Ionathæ.

¶ De gestis Ptolemæi cum Alexandro, Demetrio & Ionathā. Caput VII.

Eodem tempore rex Ptolemæus Philometor dictus, naualem ducens exercitum & pedites, ad Syriam ueniebat, Alexandro suo genero solatia præbiturus. Quem oēs ciuitates studiose Alexandro præcipiente suscipiebant, & deducebant usq; ad Azortū, ubi omnes proclamabant, accusantes Ionathan, quod templum incendisset & destruxisset, prouinciamq; deuastasset, multosq; eorum interemisset. Quæ Ptolemæus audiens, tacuit. Ionathas autem in Ioppen occurrit Ptolemæo, dona clarissima uel honorem ab eo percipiens, & perducens eum usq; ad fluuium qui Eleutheros appellat, ad Hierosolymā remeauit. Perueniens autem Ptolemaidē, præter oēm spem paulominus habuit interfici Ptolemæus insidijs Alexandri, quas ei per Ammonium amicū parauerat. Manifestis autem factis insidijs, Ptolemæus Alexandro scribit, ad poenam Ammonium petens, & dicens insidias se ab eo passum, & uindictam sumere iustum esse. Alexandro uero nō concedente, Ptolemæus intellexit illū causam insidiarū extitisse, quapropter ei factus est odiosus. Antiochenis autem etiam prius erat odibilis Alexander propter Ammonium. multa namq; per eum passi fuerant, & poenam quidem ab Ammonio pro delictis eius exegerunt, occidentes eum, qui tanq; mulier se properabat abscondere, habitu circumdatus foemineo, sicut alibi dictū est. Ptolemæus itaq; accusans eum ut proditorem nuptiarum filiæ suæ, transgressoremq; auxiliij, quod ei contra Demetrium deduxisset, soluit affinitatem. Nam & auferens filiam suam, ad Demetrium legationem direxit, amicitiam cum eo componens, filiamq; datum se illi uxorem, & restituere paterno eum principatui cōpromittens. Demetrius uero gaudens suscepit legationem & nuptias. Tum nimius iam Ptolemæo labor restabat, flectere Antiochenos, ut Demetrium susciperent; nam inimici eius fuerunt, eo quod à patre eius Demetrio multa mala perpeffi fuissent, & Alexandro tñ Antiocheni propter Ammonium irascebantur, ut p̄diximus. Qui pulsus ab Antiochia, in Ciliciam usq; puenit. Ptolemæus ergo ad Antiochenos ueniēs, rex ab illis & à militibus ordinat, coactusq; duo sibi diademata superposuit, unū Asiæ, alterum Aegypti. Benignus autem & iustus existens, nec concupiscens aliena, sed & futura præuidēs, reculare regnum decreuit, ne Romanos offenderet; ideoq; Antiochenos in concionem congregans, flectit eos ut Demetrium susciperent, dicens eum nequaq; pro patre dolorem seruaturū si bene mereret ab eis, doctorem autem in bonis & ducem illis se esse, nec se fallacibus negotijs immiscere: sibi autem dicebat Aegypti regnum sufficere. quæ disserens, flectit Antiochenos Demetrium suscipere. Alexandro uero cū magna militia uel apparatu ad Syriam à Cilicia profecto, terramq; Antiochenorū prædante, Ptolemæus cum genero cōtra eum duxit exercitum (nam iam filiam suam matrimoniali iure Demetrio contradiderat) & uincens Alexandrū, ad Arabiam fugauit eum. Contigit autem in prælio, ut equus Ptolemæi, uocem elephantis audiēs, Ptolemæum iactaret. Quod cum uidissent hostes, impetum super eum fecerunt: multisq; uulneribus caput eius pforantes, ad periculū mortis eum adduxerunt. Sed custodes corporis eius rapientes eum liberauerunt, & ita per quatuor dies defectus iacuit, ut nec loqui nec intelligere potuisset. Alexandri uero caput Arabum potentissimus Zabilus abcidēs, Ptolemæo trāsmisit. Qui die quinto releuatus à uulnere dolore, suauē sibi rem summūq; spectaculum Alexandri mortem simul & caput uidit, qui tamen paulopost uitam finiuit, pro Alexandri morte gaudio summo completus. Regnauit uero Asiæ Alexander, q̄ dictus est Balais, annis quinq; sicut in alijs demonstratum est. Suscipiens uero principatum Demetrius, qui Nicanor appellabatur, fraudibus corrumpere coepit Ptolemæi militiā, oblitus & quod socer eius & auxiliator fuisset, & affinis per connubiū Cleopatraz. Quapropter milites Ptolemæi ad Alexandriam confugerunt, elephantes autem Demetrius comprehendit. Ionathas autem princeps sacerdotum, ex omni Iudæa milites sibi congregans, arcem Hierosolymorum obsidebat, ubi custodia Macedonum, & transgressorū multitudo locata uidebatur. Et hi quidem contemnebant Ionathan facientem machinamenta, confidentes loci munitionibus. Noctu uero quidam maleuoli Iudæi exētes, uenerūt ad Demetrium, ei arcis obsidionem nunciantes. Qui nuncio incitatus, exercitum contra Ionathan ab Antiochia eduxit. Cumq; ad Ptolemaidem peruenisset, scripsit Ionathæ, præcipiens ad Ptolemaidam eum citius occurrere. Ionathas autem obsidionem quidem minime soluere decreuit; seniores uero populi & sacerdotes congregans, & aurum & ar-

*Ptolemæus
benignus*

gentum & uestem, cum multitudine dona portans, ad Demetriū usque peruenit. Quæ cum obtulisset, iram eius molliuit, & honoratus firmum ab eo principatum sacerdoti suscepit, quem à regibus ante ipsum donatum possidebat: accusantibusque eum ludæis transfugis, Demetrius eis non credidit, sed & petenti quatenus pro omni ludæa, uel tribus prouincijs, Samaria, uel Ioppe, uel Galilæa, trecenta tantum daret talenta, pro omnibus his epistolam ei præstitit, quæ uerba huiusmodi continebat: Rex Demetrius Ionathæ fratri gentisque ludæorum salutem. Exemplum epistolæ, quam Lastheni cognato nostro scripsimus, transmisimus uobis, ut eam noueritis. Rex Demetrius Lastheni fratri salutem. ludæorum genti nobis amica, nostraque iura seruanti, pro fide decreui dona præbere, & tres possessiones, Afferema, Belselida, uel Ramathæ, quæ additæ sunt ludæis de Samaria, & his attinentia: nunc quantacunque ab immolantibus Hierosolymorum reges accipiebant ante me, uel quæcunque de fructu terræ, uel plantis, omniaque alia quæ nostro cõpetit iuri, uel paludes salis, uel coronas, quæ nobis offerebantur, eis concedo: ut nihil nihil extorqueatur ab his à modo in posterum. Cura igitur ut huius epistolæ fiat exemplar, & detur Ionathæ, quatenus in nobili loco templi reponat. Hæc quidem scripta fuerant. Videns uero Demetrius pacem, nullumque superesse periculum, nec belli timorem, soluit exercitum stipendiaque eorum imminuit, & solis illis sumptus præbebat, qui cum eo à Creta uel ab alijs insulis uenerant. Vnde odium uel inimicitia militum contra eum conflata sunt, quibus ipse quidem nihil præbebat: reges uero ante ipsum eis annonas etiã in pace subministrabant, ut eos in certaminibus, si oporteret, pro se fideles & pronos haberent.

¶ De bello Tryphonis circa Antiochiam, deque uictorijs Ionathæ & de tribus heresibus ludæorum.

Caput. VIII.

1 Mach. II.

Intelligens itaque militum odium circa Demetrium Alexandri quidam dux, Apameus genere, Diodotus nomine, qui & Tryphon dicebatur: uenit ad Malachum Arabum, qui filium Alexandri Antiochum nutrierat, manifestansque ei inimicitias exercitus, quas contra Demetrium habebant, dari sibi petebat Antiochum: nam regem eum facere, uel paternum principatum ei restituere se dicebat. Qui primum quidem resistebat, minime credens, post multo uero tempore Tryphone petente, uincitur Malachus, flexusque uoluntate sua est ad ea quæ Tryphon petebat. Princeps autem sacerdotum Ionathas capere uolens arcem Hierosolymorum, & ludæos transfugas uel impios, omnesque qui per totam prouinciam custodes erant, transmittens ad Demetrium legatos cum donis, rogabat ut de castellis ludææ custodes eiceret. Cui rex, non hæc tantum se præbere, sed etiam his maiora permittebat, post finem belli quod præ manibus habebat: petebat uero eum & auxilia transmittere, mandans quod exercitus suus ab eo recessisset. Tunc Ionathas tria millia militum eligens destinauit. Antiocheni uero Demetrium propter hæc quæ passi fuerant abhorrentes, & propter patrem eius, qui multa contra eos mala commiserat, tempus seruabant quod potuissent eum inuadere: uidentesque auxilia uenisse Demetrio ab Ionathæ, & arbitrati quod multa congregaret auxilia nisi præuenirent eum, arma ceperunt: & circumstantes aulæ obfisionis modo, cunctos exitus partiti, regem conabantur opprimere. Ille ergo uidens populum hostiliter se cum armis inuadere, colligens conductos & ab Ionathæ transmissos ludæos, cum Antiochenis configit, quorum uim non ferens uincitur. Videntes autem sic ludæi Antiochenos atrociter expugnantes, super palatii culmen ascenderunt, unde illos uulnerantes, ipsi quidem propter altitudinem minime lædebantur, illos uero telis preternebant, quæ de superioribus ad inferiora iactabant, & sic eos de proximis domibus repulerunt. Deinde igne supposito, flamma totam ciuitatem ex lignis constructam, tectorum spissitudine deuorauit. Antiocheni uero nequaquam ualentes ignem extinguere, ad fugam conuersi sunt: & cum ludæi de tecto ad tectum dissilirent, & ita eos persequerentur, admirabilem contigit fieri Antiochenium depulsionem. Rex autem, ut uidit Antiochenos filios suos & uxores suas uelle saluare, quapropter & pugnam reliquisse, per angustas uias inuadit eos: & confligens cum eis, multos interfecit, ita ut cogerentur armis proiectis tradere se Demetrio, qui ueniam eis pro facinoribus concessit, seditionemque compescuit. Donauit etiam ludæis partem prædæ. Causamque uictoriæ suæ factos eos professus, gratias agens Ionathæ ad Hierosolymam transmisit, laudans eum pro auxilijs destinatis. Post

autem maleuolus contra eum extitit, promissionesque fraudauit, bellumque minatus est, nisi cuncta redderet tributa, quae gens Iudaeorum prioribus regibus Syriae persoluebat. Et haec fecisset, nisi Tryphon impetum eius prohibuisset, & apparatus eius contra Ionatham, erga suas uertisset curas. Reuersus enim ad Syriam ex Arabia cum puero Antiocho, imponit ei quamuis adolescenti diadema. Cumque omnes milites transissent ad eum, Demetrium deferentes, bellum contra Demetrium producit, & confligens cum eo, uictoriam obtinuit, & elephantos cum Antiochenis ciuitate subiecit. Demetrius ergo uictus ad Ciliciam recessit. Antiochus autem legatos ad Ionatham destinans & literas, amicum eum sibi parauit, & principatum sacerdoti confirmauit, & quatuor prouincias, quae terrae Iudaeorum additae fuerant, insuper & aurea uasa uel pocula, & purpuream uestem ei transmisit, hisque omnibus ei uti permisit, & fibulam auream ei donauit, primumque amicum suum uocauit. Simonem autem fratrem eius ducem super omnem militiam a regione Tyri usque ad Aegyptum constituit. Ionathas autem de donationibus Antiochi gauisus, mittens ad eum & ad Tryphonem legatos, amicum se eis professus est, & pugnare cum eo contra Demetrium, insinuans pro praemijs laborum non parua mala a Demetrio se esse perpassum. Concedente igitur Antiocho a Syria uel Phoenice ut congregaret exercitum, quatenus cum ducibus Demetrii conflingeret, statim ad ciuitates exiret. Quae cum esset splendidissime suscepissent, exercitum dare distulerunt. Veniens autem ad Ascalonam ciuitatem, & munificenter Ascalonitis cum donis sibi occurrentibus, hospites petebat, & unamquamque humilis Syriae ciuitatem a Demetrio desistentem, ad partes Antiochi transire, ac secum bellum producere pro ultione Demetrii, & his quae quondam in eis peccasset, esse autem dignas occasiones, per quas haec cogitare deberent. Cumque flexisset ciuitates auxilium Antiocho mittere, peruenit ad Gazam, sperans se & horum fidem ad Antiochum conuertere. Multum uero praeter quod sperauerat aliter Gazaeos inuenit, qui durissima obiectione non eum suscipere, nec Demetrium relinquere decreuerunt. Quo dum Ionathas concitatus esset, ad obsessionem eorum & afflictionem prouinciae parabatur. Nam partem militiae circa Gazam disponens, cum reliqua ipse percurrens, cuncta praedabatur uel incendebat. Quae cum uidissent Gazaei, nullumque auxilium a Demetrio sibi uenisse conspicerent, & periculum praesens, adiutorium uero longe, & incertum esse utrum ueniret, optimum esse decreuerunt, hunc dimittentes, illi obedire. Facientes igitur cum Ionatha amicitias, auxilia promiserunt. Homines enim ante malorum peritiam utilitates non intelligunt suas: sed cum in malis fuerint constituti, tunc mente percipiunt, & agunt quae nihil laesi facere debuerunt. Ionathas uero consentiens eis de amicitijs, tollensque obsides ad Hierosolymam transmisit: ipse uero totam prouinciam percurrit usque ad Damascum, dum Demetrii duces audisset ad Cedessam cum multa manu uenisse. Cedessa inter Tyrum & Galilaeam consistit. Nam hoc desiderabant duces Demetrii, ut de Syria eum ad Galilaeam traherent, putantes minime eum pati Galilaeos sibi subiectos affligi. Cumque Ionathas eis occurrisset, Simonem fratrem in Iudaea ducem reliquit. Qui multum exercitum de prouincia congregans, Bethsuram obsidebat, locum Iudaeae munitissimum: nam tenebat eam Demetrii custodia, sicut & prius a nobis demonstratum est. Ut uero aggerem composuisset Simonem uiderunt, & machinamenta constituisset, multaque usum industria contra Bethsurae obfidionem, timuerunt custodes, ne capto loco interirent, & mittentes ad Simonem, petebant fidem accipere, ne quid ab eo pessimum paterentur. Qui cum dedisset, illos quidem de ciuitate tulit, suamque custodiam ibi constituit. Ionathas autem exiens a Galilaea, ab aquis quae Gennisaron dicuntur, nam ibi sua castra posuerat, ad campum qui dicitur Asor peruenit, nesciens illic hostes existere. Demetrii uero duces cum ante unum diem cognouissent contra se Ionatham uenire, insidias ei per montem collocauerunt, ipsique cum electis militibus in campo ei occurrerunt. Quos cum uidisset Ionathas ad pugnam paratos, hortabatur suos. Illi uero qui a Demetrii ducibus per insidias erant locati, a retro Iudaeos inuadunt. Qui cum timerent ne in medio capti perirent, ad fugam se dederunt. Et ibi quidem omnes reliquerunt Ionathan, pauci uero cum eo numero quinquaginta remanserunt, & Matathias filius Absalomni, & Iudas Capsei, qui duces erant totius exercitus. Hi audacter & desperate super inimicos irruentes, atrociter eos fugauerunt. Tunc uero

milites Ionathæ, qui discesserant, ut uiderunt hostes ad fugam uersos, congregati persequabantur eos, & hoc fecerunt usque ad Cedessam, ubi castra hostium erant. Victor igitur Ionathas in illa pugna profulsit, duo millia prosterbens inimicorum, & ad Hierosolymam reuersus est. Qui cum uidisset omnia sibi dei prouidentia secundum suam accidere uoluntatem, legatos Romanam destinauit, renouare cupiens olim cum gente Iudeorum amicitias celebratas. Suis etiam legatis precepit, ut redeuntes ab Italia, per Spartiatis transirent, quos deberent ad memoriam amicitiae uel cognationis reducere. Qui cum Romanam uenissent, & ingressi ad senatum, mandata principis sacerdotum Ionathæ dixissent, quod eos mitteret amicitias renouare, quæ prius per senatum de Iudeorum amicitijs fuissent statuta: senatus dedit eis reportandas epistolas ad omnes Asiae reges, & magistratus ciuitatum, quatenus per eos illæ ad propria remearent. Reuertentes autem ad Spartiatis uenerunt, & epistolam Ionathæ eis porrexerunt, cuius exemplar huiusmodi fuerat: Ionathas princeps sacerdotum gentis Iudeorum, uel curia & collegium sacerdotum, presidibus & senatui & populo Lacedæmoniorum, salutem. Si saluis uobis publica uel priuata bene procedit, sic sunt ut uolumus: salui autem sumus & nos. In prioribus autem temporibus, epistola nostro principi sacerdotum Oniæ à uestro rege Ario, & ab omni populo missa est de uestra simul & nostra cognatione, cuius exemplum subiacet epistolæ, quam quidem libenter suscepimus, & populo & Ario fautores facti sumus, non egentes huius rei approbatione, quia per sacras nostras literas hoc esse credidimus. Initia ergo recognitionis non credidimus nos primi facere, ne prius uidere mur uestram gloriam. Multo uero tractato tempore, ex quo familiaritas communis extitit, in sacris & constitutis diebus deum pro uestra salute uel uictoria sacrificijs deprecamur, & cum multa nos circumstitissent bella per auaritiam uicinorum, nec uobis nec alijs propinquis molestos nos esse decreuimus. Postquam autem hostes expugnauimus, legatos ad Romanos transmisimus, Numenium Antiochi, & Antipatrum Iasonis, senatorio apud nos septos honore, quibus dedimus etiam ad uos epistolam, quatenus renouent uobiscum cognationem. Bene igitur facietis, si & uos nobis rescripseritis, & mandaueritis si quid forsitan indigeris, minime dubitantes, nos erga uestrum affectum impigros existere. Lacedæmonii uero libenter legatos suscipiunt, & componentes pacta cum eis de amicitijs, dimiserunt. Eodem tempore tres hæreses Iudeorum fuerunt, quæ de rebus humanis diuersa credebant: quarum una Pharisæa dicebatur, altera Sadducæa, tertia uero Essenorum. Igitur Pharisei dicebant, fata non omnia, sed aliqua gubernare: altera uero, quæ accidunt, per se consistere. Genus autem Essenorum, omnia sub fato esse confirmat, & nihil esse quod hominibus non illius decreto proueniat. Sadducæi fatum quidem nihil esse existimant, neque per id humana concludi, sed omnia nostræ supponunt potestati, bonorumque nos ipsos auctores fatentur, & peiora per nostram eligi dementiam. Sed de his quidem certius in secundo libro historiae Iudaicæ demonstrauius. Demetrii autem duces cum uellent pugnam in qua uicti sunt restaurare, ampliores priori exercitu uires congregantes, contra Ionathan uenerunt. Qui cum audisset hoc, citius eis ad Amathetidem occurrit: neque enim tardare decreuit, usquequo ingrederentur Iudeam, castraque disponens non longius ab hostibus quinquaginta stadiis, mittit speculatores qui castra deberent hostium perscrutari. Cumque omnia ei nunciassent, & aliquos nocte cepissent, qui aduersarios superuenturos indicabant, custodias extra castra disposuit, & exercitum per totam noctem armatum habebat, precepitque ut forti animo essent, & si oporteret etiam nocte pugnare, ne repentino impetu turbarentur. Demetrii uero duces cum audissent Ionathan cognouisse suum consilium, perturbati quod inimici manifestati fuissent, nullo modo ualebant per insidias eos inuadere. Nam ex eo quod se credebant non esse pares Ionathæ militibus, fugam meditati sunt, multaque facientes incendia, discesserunt: ita ut hæc uidentes Iudæi, putarent eos esse mansuros. Ionathas autem cum ad castra eorum mane uenisset, inuenit ea deserta. Cumque intellexisset eos fugisse, persequabatur quos nullatenus ualuit comprehendere. Nam iam Eleutheron fluuium transierant. Vnde reuersus ad Arabiam, Nabathæos expugnabat, multamque eorum prædam abigens, captiuosque ducens, peruenit ad Damascum, ubi omnia illa reposuit. Per idem tempus frater eius Simon, omnem peragrans Iudeam & Palæstinam, usque ad Ascalonam muniuit castella, Quæ cum ædificijs & custodijs tuta fecisset, ad Iop-

epistola Ionathæ ad Spartiatis.

Tres hæreses in populo Iudeorum.

Ionathas Nabathæos expugnat.

pen peruenit, & occupans eam, magnam introduxit ibi custodiā. Nam audierat Ioppen uelle ducibus Demetrii tradere ciuitatem. Hæc ergo postq̃ Ionathas & Simon tractauerunt, ad Hierosolymam sunt reuersi. Cumq̃ omnem populum ad templum congregassent, suadebant muros Hierosolymorum refabricandos, & dirutam partem muri templi reconstruendam, altisq̃ turribus muniendam, necnon & in media ciuitate alium edificare murum, ut custodibus arcis alimentorum copia negaretur. Insuper etiam castella quæ sunt in prouincia, facerent tutiora uel fortiora. Cui dum & populus de bene proposito consensisset, ipse quidem moenia ciuitatis edificabat, Simonem uero misit prouinciā communire. Demetrius autem transiens ad Mesopotamiam peruenit. Quam cum uellet cum Babylone & superioribus prouincijs obtinere, ut exinde occasiones de toto acciperet imperio, tunc illic Græci uel Macedones habitantes, ut eis propemodum cōueniret, legationem ad eum miserunt, promittentes ei subuenire si ad illos transiret, & tradere se, uel expugnare cum eo regem Parthorum Arsacem. Qua spe sublatus, subito egreditur ad eos, ut si Parthos deuinceret, uiresq̃ resumeret, regem Tryphonem postea debellaret, longeq̃ eum à Syria pelleret. Quem cum prono suscepissent animo prouinciales, & multos congregasset uiros, bellumq̃ & omnem militiam aduersus Arsacem produxisset, ipse quidem uiuus capitur, sicut alibi iam retulimus.

Demetrius
capitur.

¶ De obitu Ionathæ, & successore fratre Simone. Caput IX.

Tryphon uero cum mortem Demetrii cognouisset, perfidus Antiocho cœpit existere. Insidiabatur enim, qualiter eum interficiens, ipse regnum teneret. Impediebatur uero impetum eius & uoluntatem amicitiae Ionathæ, quas cū Antiocho habebat. Vnde primum Ionathan statuit occidere, & tunc aduersus Antiochum accedere. Fraudibus ergo uel dolo cogitans Ionathan consumere, ad Bethsuram ab Antiochia uenit, quā Græci Scythopolim appellant, ubi cum electis quadraginta millibus ei Ionathas occurrit, putās ad bellum eum uenisse. Tryphon uero cum Ionathan uidisset ad pugnam paratum, donis effluuio placuit, suisq̃ ducibus ut Ionathæ obedirent præcepit. Hæc fidem suam uolens confirmare, cunctamq̃ suspicionem depellere, quatenus confidentem & incautum, nihilq̃ prudenter caperet, & persuasit ei ut exercitum dimitteret, quem frustra dicebat esse fatigatum ab eo, nequaquā bello existente, & undiq̃ pacem rebus habentibus: sed tenere paucos, & Ptolemaidē simul cū eo uenire supplicabat: nam tradere ei ciuitatem, & omnem prouinciæ moderationē, se uenisse profitebatur. Ionathas uero nihil suspicans, sed uera fide uel uoluntate Tryphonem hæc suadere credens, exercitum dimisit, tria millia secum sola tenens. Ex quibus in Galilæa duo millia relinquens, cum mille tantum militibus ad Ptolemaidā Tryphonem comitatus superuenit. Ut uero intrauit Ptolemaida, portas statim ciues serauerunt, secundū quod eis à Tryphone erat præceptum, & Ionathan uiuū capientes, oēs qui cum eo erant interemerunt. Misit etiam Tryphon ilico ad Galilæā, qui relicta duo millia interficerent. Sed hi cū fama pueniente captionem Ionathæ cōperissent, anteq̃ uenirent à Tryphone missi circumdati à prouincia processerunt. Tunc satellites Tryphonis cum uidissent eos pro anima decertare, nullā eis molestiam inferentes, ad Tryphonē reuertuntur. Hierosolymitæ tñ cum audissent Ionathan captū, & cum eo milites perisse, flebant illius interitū, & summus de ipso questus apud oēs fiebat: magnus autē timor eos inuadens cōtristabat, ne eis uirtute uel prouidentia Ionathæ priuatis, uicinae gentes inimicæ, & propter Ionathæ mortē ingetatæ, cōtra se bellū cōstruerent, & ad mortis pericula puenirēt, quæ sicut suspicabant euenerunt. Nam gentes mortē Ionathæ cū audissent, contra Iudæos bellare cœperunt, tanq̃ indigentes duce. Tryphon uero exercitū multū congregans, ad Iudæā ascendere statuit, ut Hierosolymā debellaret. Simō autē uidens Hierosolymitas metuentes, cœpit eos alloquio confortare, quatenus forti animo essent, nec primeſcerent Tryphone superueniente. Et cōuocans in templo populum, alacriorem eum suis uerbis effecit, hinc allocutionis initium sumens: Pro uestra, inquit, libertate o uiri Iudæi, me dudum cū patre uel fratribus mori paratū, quis ignoret? Siq̃dem exēpla mihi plurima nō defunt. Mori enim pro legibus uel patria religione, nostram familiam nullus timor inuadit, qui hanc uoluntatem ab aīa nostra possit enecere, sed introducat magis desiderium uitæ, uel gloriæ. Quapropter nō ut indigentes duce, qui laborare uel pati pro uobis recuset, segmīn-

I. Mach. II.

Oratio Simonis ad populum Iudæicū.

prono animo ubique perduxero: nec enim melior meis fratribus existo, ut mea parca animae: neque peior, ut quod illis uisum est optimum, pro patriis interfici legibus, uel pro dei religione, de uitem: sed in quibus oportet me germanum illis fraprem ostendere, in his me demonstrabo confimile. Confido enim in deo, ultionē ab inimicis expetere, uosque oēs cum uxoribus uel filiis ab eorum uiolentia liberare, templumque in eolumē cū dei auxilio re seruare. Nam uideo gentes contempsisse uos, tanquam ducem non habentes, bellaque praeparasse.

1. Macha 33. Cum haec Simon uerba ad plebē fecisset, confestim depulso populus ab animis metu audaciam sumpsit, desperansque ad spem bonā repete mutatus est, & unanimiter exclamauit nutu dei esse Simonē ducē, & ludae uel Ionathae fratris principatū tenere dignū: se quoque omnibus iussionibus eius obsecuturū promittens, ducis ei contulit dignitatem. Tunc Simon congregans oēs sui exercitus bellatores, festinauit ciuitatis muros reconstruere, turribusque altis & fortibus eam munire. Destinauit etiam Ionathan quendam amicum, filium Absalom cum militibus ad Ioppen, imperans habitatores eius eicere, nam timebat ne ciuitatem traderent Tryphoni: ipse uero Hierosolymam tuebatur. Tryphon autem exiens ab Ptolemaide, cū multo exercitu ad Iudaeam uenit, Ionathan ligatum ducens. Cui Simon cum suis occurrit ad Iadam ciuitatē, quae super montes iacet, unde etiam Iudaeae campi patefcunt. Cum uero Tryphon à Iudaeis audisset ducē Simonē constitutū, direxit ad eum, fraudibus uel dolo cupiens hunc quoque circumuenire: iubetque ei, si uellet fratrem Ionathan redimere, mitteret argenti talenta centū, duosque filios Ionathae, quatenus fides illi haberetur post dimissionē, ne Iudaeam in suam ditionē redigeret: quia & nunc non pro alia re, nisi pro debito uectigalium cū se ligasse confinxerat. Tum Simon intelligens artem Tryphonis, quia & si argentum mitteret, ille tamen fratrem eius minime relaxaret, sed & filios eius hosti tradi frustra cognoscens, tamen territus ne à populo accusaret, se causam fraternae necis extitisse, quod non pecunias nec filios pro ipso contraderet: colligens exercitum, mandata Tryphonis indicauit, dicens quod haec dolo uel insidiis plena sunt, tamen optabilius esse, pecunias & filios ei transmittere, quam propositis à Tryphone non obediens, putaretur non uelle fratrem absolui: initoque cum suis Simon tractatu, filios Ionathae pecuniasque transmisit. Quas cum Tryphon accepisset, nec fidem seruare, nec Ionathan absoluerē uoluit: sed mox exercitū colligēs, ad propria remeauit, ordinatoque itinere per Idumaeam, ad Hierosolymā ascendere cupiens, uenit ad Doram ciuitatem Idumaeae. Praecedebat uero cum exercitu Simon, castra contra eum semper disponens. Quod cognoscentes hi qui in arce Hierosolymitana erant, ad Tryphonē dirigunt, rogantes eum ad se ocius perperare, quatenus alimenta eis preberet. Ille uero pro noctem illam equitatum parauit, quasi Hierosolymam ascensurus: sed niue uehementi ea nocte cadente, iter inuium reperit equis uel peditibus suis. Qua causa obstante, nequiuit ad Hierosolymā Tryphon ascendere: sed reuertens ad Syriam, & prope Galaaditidem ingressus, Ionathan ibi periri uel sepeliri iussit, & ita ad Antiochiam puenit. Simon autem à Bascama ciuitate transferens ossa fratris, sepeliuit in patria sua, luctum maximū omni super eum populo faciente. Tunc Simon ingens Mausoleum fabricans, patri suo fratribusque sepulcrum ex albo & polito lapide construxit, opus mirabile conspiciuumque faciens, cuius & porticus undique columnis sustentantibus ex uno lapide uisu mirabiles statuit, insuper & pyramides septem parentibus uel unicuique germanorum singulas superposuit, magnitudine uel decore lucentes, quae hactenus seruantur. De sepultura quidem Ionathae, & aedificatione monumentorum, hoc studium Simonis cognouimus. Defunctus uero est Ionathas, principatum possidens sacerdoti, pro quem annos quatuor gentem continuit Iudaeorum. Et de labore quidem mortis eius, in mutuis documentis, publicisque monumentis primi anni Simonis benefactoris, & Iudaeorum principis, scriptum est. Itaque Iudaei feliciter aduersarios superauerunt, cum Simon Gazara ciuitatem, uel Ioppen, uel Iamniā deuastaret, arcemque Hierosolymorum deponeret, ne forte inimicis refugium fieret, unde percurrentes eos laedere possent. Quod cum fecisset, optimū & utile putauit, etiam montem super quem arx constituta erat, destruere. Quo multitudo cunctique ingressi, montem destruebant, & nec die nec nocte cessantes per tres annos, deposuerunt eum ad solum, campumque planissimum fecerunt, ita ut eminentius templum excelleret, arce uel monte depositis.

¶ De Tryphonis malitia & dolis, Caput. X.

1. Macha 33.

Ionathan perimitur.

Mausoleum.

Simon arcem Hierosolymitanam diruit

Post captiuitatem Demetrii, non multo post, Alexandri filium Antiochi, qui Theos nominabatur, Tryphon interemit tutor eius, quarto imperii eius anno, amicos autē & familiares suos ad milites transmisit, & multas dare pecunias pollicitus, si eum regem ordinarent. Nam Demetrium à Parthis captum nuntiabat teneri, fratrem uero eius Antiochum, si principatum obtineret, multa pessima eis facturum esse dicebat, dum proditorem eorum ulcisceretur. Qui cum sperassent affluentia pecuniarū sub regno Tryphonis frui, principem eum constituunt. Tryphon autem ut regni insignia suscepit, continuo nequitiam suam patefecit, & innotuit omnibus, quia quod priuatus humiliter multitudini obsequabatur, non hoc uoluntate bona, sed impossibilitate faciebat. Postquam uero regnum adeptus est, exuens se simulatione, uerus Tryphon apparuit, cœpitq; potius extraneos quā clientes diligere, Pro qua re exercitus eius recedens ab eo, ad Cleopatram Demetrii uxorem se contulit, quæ tunc in Seleucia cum filiis erat conclusa. Errantem uero fratrem Demetrii Antiochum, qui Soter dicebatur, nullaq; eum ciuitate admittente Tryphonis timore, accersit Cleopatra, ad suas eum nuptias & ad imperium inuitans. Quem ad hoc uocauit suadentibus amicis, & timore nolentibus Tryphoni ciuitatem Seleuciam aperire.

Tryphon
princeps cō-
stituitur à mi-
lilibus.

¶ De morte Tryphonis. Caput. XI.

Cumq; intrasset Seleuciam Antiochus, & fortitudo eius per singulos dies cresceret, cœxit pugnaturus cōtra Tryphonē. Quem uincēs, à superiore Syria repulit ad Phœnicen, & in Dora castello munito cōclusum obsidebat, mittitq; ad Simonem principem sacerdotum Iudæorum legatos pro amicitijs uel auxilijs. Qui cum libenter petitionem suscepisset, pecunias multas cum alimentis militaribus Doram obsidentibus large præbuit, ut Antiochū inter necessarios pauco tēpore pateretur. Nam Tryphon dum à castello Dora ad Apameā fugeret, captus in ea conclusionē, pemptus est, tertio sui regni anno.

I. Macha. 15

¶ De uictoria Simonis contra Cendebeum. Caput. XII.

Sed Antiochus auaritia uel prauitate sua, Simonis obliuionem unā cum ministratis pecunijs & alimentis concepit, uiresq; militares cuidam Cendebeo amico tradens, ad deprædationem Iudææ captiuitatemq; Simonis misit. Sed cum Simon audisset Antiochi præuaricationem, licet senex esset, tamen quod nihil ab Antiocho iustum fieri uidebat, concitatus ad audaciam super ætatem suam, iuuenilem fortitudinem accepit: & disposuit quidem filios cum bellicosissima parte militum, ipse uero per aliam partem cum reliquis uiribus perrexerit ad bellum: multosq; in uallibus montium ad insidias locabat, nullusq; conatus eius euasit, sed omnem hostium uincēs exercitum, in pace reliquam uitam agebat. Nam & ipse cum Romanis de auxilijs composuerat.

¶ De interfectione Simonis. Caput. XIII.

Igitur annis octo principatum sacerdotij Iudæorum regens, moritur in conuiuio per insidias Ptolemæi generi, qui uxorem eius cum duobus filiis capiens, & uinctos habēs misit tertium Iohannem, qui & Hyrcanus uocabatur, occidi. Quod cum sensisset iuuenis, euasit periculum, & ad ciuitatem festinauit, confidens de populo propter patris sui beneficia, Ptolemæiq; odium. Properantem uero per aliam portam Ptolemæum intrare, populus expulit. Nam iam Hyrcanum receperat. Hinc Ptolemæus ad quoddam castellum, nomine Dago in Iericho discessit.

I. Macha. 16.

HIC FINIS EST HISTORIARVM BIBLIÆ.

¶ De bello Hyrcani contra Ptolemæum, deq; matris Hyrcani morte & passionibus. Caput. XIII.

Accipiens autem paternum principatum Hyrcanus, deum hostijs placauit, & ita cōtra Ptolemæi militiam produxit exercitum. Et cum ad locum peruenisset, in alijs omnibus hostem circumueniens præualebat, uincebatur tamen matris & fratrum amore, quos super murum Ptolemæus trahens, in prospectu eius torquebat, & præcipitare minabatur, si non ab obsidione discederet. Hyrcanus autem quantum remitteret de obsidionis industria, tñ charissimis putabat offerre subsidia, ne dñi male paterent, eius crudelitati reputaretur. Mater autem protendēs manus petebat, ne propter eos differret, sed multo magis impetu castellum inuaderet: inimicōq; suæ potestati subactō, pro charissimorum tormentis redderet retributionem, sibi quoq; æstimans hoc esse utilissimū, &

per suam mortem hostes atrocius deperirent. Hyrcanum uero petitionibus matris incensum, castellum capiendi furor tenebat. Rursus uero cum uidisset matrem cædi uel dissimulari, soluebatur: & pro ingestis matri tormentis, impetum deponebat obsidionis, talique necessitate obsidendi protractus, annum expleuit, in quo semper Iudæi uacant. Nam per septem hunc obseruant, sicut in septimis diebus. Quapropter Ptolemæus à bello solutus, occidit matrem & fratres Hyrcani, & fugit ad Zenonem, qui Corylas appellabatur, in Philadelphia tyrannidem exercentem.

¶ De amicitijs initis inter Antiochum & Hyrcanum, deq; sepulchro David.

Caput XV.

Antiochus autem infestus Simoni de interitu sui exercitus, contra Iudæam accessit, quarto anno sui imperij, primo uero principatus Hyrcani, olympiade, centesima sexagesima secunda. Cumq; deuastasset prouinciã, Hyrcanum in ciuitate conclusit, quã septem aciebus circumdedit: nihil tamen penitus proficiebat propter murorum munimenta, & propter obsessorum uirtutem, necnon & aquarum inopiam, qua propter siccitatẽ domabatur. In parte uero, planissima turre statuit celsiores, numero centum, tria tecta unaquaq; habente, super quas militares ordines disposuit, multosq; quotidie labores congressus inferebat, fossamq; altam & latissimam construens, muros ciuitatis deposuit. Iudæi uero multas incursiones contra moliebantur, & siquidem incautos aduersarios inuenissent, pessime eos conterebant: si uero præsensse cognoscerent, innocui redibant. Vt uero noxiam multitudinem intra ciuitatem Hyrcanus attendit consumendis citius necessarijs, nihilq; populo prodesse prospexit, inutilem eius partem secernens, foras ciuitatẽ emisit: quæ uero bellicosa & fortis erat, hanc tantum tenuit. Antiochus autẽ proiectos egredi uerbat. Qui dum inter muros errarent, saeuissimis tormentis miserabiliter animam exhalabant. Cum uero festi dies tabernaculorum uenissent, miserati eos intra ciuitatem denuo receperunt. Hyrcanus autem ad Antiochum legatos direxit, petens inducias septẽ dierum, propter festiuitatem deiq; supplicationem. Qui cum audisset, respondit legatis: Immo late. Necnon etiam sacrificium magnificentissimum destinauit, taurum cornibus inauratis, & pocula plena omnibus aromatibus, aurea uel argentea, quod sacrificium adductum susceperunt qui ante portas stabant, & ad templum deduxerunt. Antiochus autẽ iste in exercitu melius Antiocho Epiphane claruit: nam ille capiens ciuitatem, porcos super aram immolauerat, & ius carniũ per totum templum sparserat, etiam leges Iudæorum, paternamq; religionem cõfuderat, propter quæ gens illa rebellauit, & minime reconcillari passa est. hunc uero Antiochum propter pietatem religionis, omnes Pium uocauerunt, laudantq; modestiam eius. Hyrcanus etiam animaduertens studium ipsius erga deum, petiuit eum, ut patriam eis cõuersationem restitueret. Qui cum refutasset pessimũ consilium suadentium gentem capi legibus dissonantem, ad omnem pietatem flexus, legatis respõdit, quod si traderent arma, partemq; tributorum Ioppes, aliarumq; ciuitatũ circa Iudæam existentium soluerent, & custodiam in ciuitate susciperent, confirmans pactũ, finiret bellum. Iudæi uero omnia perferre præter custodiam consentiebant, quam non propter aliud, nisi pro dissimili conuersatione recusabant, pro custodia tamen obfides dare profitebantur, & talenta argenti quingenta, ex quibus statim trecenta cum obsidibus obtulerunt, inter quos erat & frater Hyrcani. Quæ cum suscepisset rex Antiochus, & coronam ciuitatis deposuisset, obsidionem soluens discessit. Hyrcanus uero sepulchrum David aperiens, qui multo ditior quondam regibus fuit, tria millia talenta pecuniarum exinde protulit, ex quibus primus Iudæorum coepit peregrinos alere. Composuit etiam cum Antiocho amicitias, suscipiensq; eum intra ciuitatem, munificenter abundeq; militibus omnia necessaria ministrabat. Cumq; exercitum Antiochus contra Parthos duceret, cum eo Hyrcanus egressus est. De his testis est Nicolaus Damascenus, sic in historia dicens: Trophæum sistens Antiochus iuxta fluuium Lycum, ubi uicerat Indathim Parthorum ducem, ibi duobus diebus remoratus est, petente Hyrcano Iudæo propter Iudæorũ celebrationem, in qua non erat legitimũ eos proficisci. Et hæc quidem non est mentitus. Nam quinquagesima festiuitas post sabbatum instabat, in qua minime licet nobis uel in sabbatis uel in festo die aliam conficere. Tunc etenim Antiochus cũ Arface Parthorum

Quantũ iste
anteriorẽ me-
lior fuerit
Antiochus

De sepulchro
David aper-
to.

Nicolaus Da-
mascenus

rege confli-gens, & multum perdens exercitum, interijt. In regno autem Syriæ frater eius Demetrius succedit, Arsace cum à captiuitate soluente, eo tempore quo Antiochus Parthorum terram ingressus est, sicut prius demonstratum est.

¶ De Hyrcani uictorijs & amicitia cum Romanis.

- Caput XVI.

HYRCANUS uero Antiochi morte cognita, statim ad Syriæ ciuitates expeditionem parauit, arbitratus eas imparatas & desertas pugnatoribus defensoribusq; inuenire, quod etiam euenit. Nam Medabam, cum multum exercitus eius laborasset, sexto mense capitis post etiam Samogam, uel illas quæ uicinæ fuerunt, necnon & Sychimam, ac Garizim, gentesq; Cuthæorum, quæ templum ædificatum ad similitudinem Hierosolymitani possidebat, quod Alexandri mandato Sanabalath dux condidit, propter Manassen generum suum, fratrem Iaddi principis sacerdotum, sicut superius intimaui-mus. Contigit uero templum hoc dirui post annos ducentos. Hyrcanus uero ciuitates Idumææ Aboram, Marisam, cunctosq; cum domuisset Idumæos, permisit eis prouinciā habitare, si circunciderentur, legibusq; Iudaicis uterentur. Qui desiderio patriæ terræ circuncisionem, & salutem conuersationem Iudæorum prætulerunt, ideoque ex illo tempore coeperunt esse Iudæi. Quo facto, Hyrcanus princeps sacerdotum, societatem Romanorum renouare cupiens, legationem ad ipsos direxit. Cumq; senatus scripta eius suscepisset, composuit amicitias hoc modo. Fannius M. filius, consul, senatum omnem octauo idus Februarias in campo iussit conuenire, præsentē L. Manlio, L. Memmij filio, & C. Sempronio, Falernæ filio: propter hoc, quod legati Iudæorum petiuerant. Simon filius Dosithei, & Apollonius Alexandri, & Diodorus Iafonis, uiri optimi, à populo Iudæorum destinati, de societate uel auxilijs exhibēdis, quam cum Romanis de publicis rebus habuerunt, ut Ioppe, & portus, & Zora, uel fontes & ciuitates, insuper & uillæ, quas Antiochus pugnans contra senatusconsultum tenuit, restituantur: quatenus nec regni milites per terram eorū cum subiecti sint transcant: ut etiam illa quæ per Antiochum gesta sunt contra senatusconsultum, cassentur: ut & legatos mittant, quatenus recipiantur, quæ ab Antiocho ablata sunt: ut & prouinciā æstiment uastatam: utq; eis ad reges & populos liberos literæ darentur, quatenus ad propriam domum illæsi reuerterentur. Placuit igitur amicitias & auxilia cum hominibus bonis, & à bono populo uel amico transmissis, esse renouandas. De rebus autē ablati-s respondēdum consulares, cum à suis negocijs senatus uacuum habuerit, festinabitur in posterum nullam in eos iniquitatem ab aliquo fieri: decernentes uero dare consulem Fannium publicas iusserunt pecunias expendendas, dum ad patriam remearent. Et Fannius quidē legatos Iudæorum remittit, pecunias publicas eis præstans, & senatusconsultum per quod debuissent cum tutela ad suam redire patriam. In his quidem princeps sacerdotū Hyrcanus erat. Interea rex Demetrius cum exercitum aduersus Hyrcanum colligeret, nec tempus ei, nec occasio data est, cum milites & Syri malitiam eius abhorrent, & per legationem peterent Ptolemæum Fisonem cognominatum, quatenus de genere Seleuci transmitteret eis, qui deberet accipere principatum. Ptolemæus autem cum Alexandro Zebēna exercitum mittens, pugna commissa Demetrium superat. Qui dum fugeret ad Cleopatram suam uxorem in Ptolemaida, ab ea nō susceptus, Tyrum recedens, multaq; passus ab inimicis, interijt.

¶ De felicitate Iudæorum sub Hyrcano & eius bello contra Samariam.

Caput XVII.

ALEXANDER autem regnum accipiens, & amicitiam cum Hyrcano principe sacerdotum componens, interiecto eadē tempore, expugnatus ab Antiocho filio Demetrii Grypi nomine, occiditur. Cumq; Antiochus imperium Syriæ tenuisset, contra Iudæam exercitum destinare timuit. Audiens uero germanum suum, & ipsum nomine Antiochum, ex eadem matre progenitum, multas uires contra se à Cyzico congregasse, eum intra prouinciā statuit expectare, quatenus obuius incurfionibus fratris Antiochi resisteret, qui Cyzicenus dicebatur, quod in illa ciuitate nutritus esset: filius autem fuerat Antiochi, qui Soter nuncupatur: & uirum bello Parthico terminarat. Hic etiam frater fuerat Demetrii Grypi patris. Contigit uero ambos fratres unam uxorem Cleopatram duxisse, quemadmodum & alibi retulimus. Cyzicenus autem Antiochus ad Syriam peruenit.

Bellum fratrum inter se

*Hyrcanus ob
fidet Samariam.*

*Samaria de-
lectur.*

*Hyrcano de-
us locutus est.*

Strabo.

*Contra Hyrcanum Iude-
orum inuidia.*

*Contumelia
Hyrcano ir-
rogata.*

ens, diu cum fratre bella commisit. Interim Hyrcanus omni tempore illo, pace fruebatur. Nam & ipse post mortem Antiochi à Macedonibus destitit, dum neque ut amicus, uel subiectus aliquid eis præbuisset. Cuius res abunde creuerunt, temporibus Alexandri Zebennei, & magis tunc, quando hi fratres contra se pugnabant. Nam dum bello occupati fuissent, Hyrcanus Iudæam cum licentia possidebat, multamq; pecuniarum summam collegit, ambosq; inter se dimicantes contemnens, expeditionem contra Samariam ciuitatem ualde munitam produxit, de qua suo loco referam, qualiter ab Herode sit condita, & Sebastia nominata. Accedens igitur ad eam studiose obsidebat, memor malorum quæ Samaritæ contra Marisenos colonos, & auxiliares Iudæorum commiserunt, obediētes regibus Syrorum. Cum ergo mœnia undique circūdedisset, duplici muro cincta stadiis octoginta, filios suos obsidioni præposuit, Antigonum & Aristobulum. Quibus imminētibus, in tantam necessitatem famis Samaritæ inciderunt, ut etiā illicita tangerent, & uocarent adiutorem Antiochum Cyzicenum. Qui statim ueniens ad defensionem, uincitur ab Aristobulo: fugatusq; à fratribus usque ad Scythopolim currens, euasit periculum. Hi rursus ad Samaritæ reuersi, concludunt eos intra murum, ut secundo necessitatibus Samaritæ adiutorem uocarent Antiochum, qui cum à Ptolemæo Lathyro sex millia uiros petisset, quos Ptolemæus inuita matre direxit (nam necdum à principatu eum expulerat) primum prædatorio modo inuadit Hyrcani prouinciæ cum Aegyptiis, non audens aperte pugnam committere, (Nam uires suas sciebat impares) sed sperans populi latione terræ cogere Hyrcanum à Samariæ obsidione recedere. Cumq; multos milites perderet insidijs circumuentus, discessit ad Tripolim, Callimandro & Epicrati bellum Iudaicum committens. Callimander ergo aduersarijs fugam simulantibus, & post reuersis, statim consumitur. Epicrates autem manifeste pecunijs seductus, Scythopolim cum uicinis locis prodidit Iudæis: Samariæ uero obsidionem soluere non potuit. Igitur Hyrcanus sub anni conclusionē capiētes ciuitatem, non hoc solo contentus est, sed totam deleuit Samariam. Nam sic eam euertit, ut uallum magis quam ciuitatem fuisse illic quisquam iudicaret. Mirabile tamen aliquid de principe sacerdotum Hyrcano dicitur, quemadmodum ei deus locutus est. Nam referunt illo die, quo filij eius cum Cyziceno conflixerant, dum ipse in templo solus sacerdos adoleret thura, audisse uocem, quod filij eius uincerent Antiochum. Qui cum à templo processisset, hoc omni populo manifestum fecit, quod ita constat euenisse. Hyrcanus quidem in his degebat. Per idem uero tempus, non solum Hierosolymorum Iudæi, sed & prouinciales, & Alexandriam habitantes, & Aegyptum, & Cyprum, feliciter agebant. Nam Cleopatra regina contra filium Ptolemæum Lathyrum seditionem mouens, ordinauit duces Chelchiam, & Ananiam filios Oniæ, quem superius templum ædificasse constat in terra Heliopolitana, ad similitudinem sacrarij Hierosolymorum. Cleopatra tamen cum tradidisset istis exercitum, sine sententia eorū nihil tractabat, sicut testatur & Strabo Cappadox, ita dicens: Nam plures & qui cum eo ascenderunt, & quos postea Cleopatra mittebat, in Cypro statim ad Ptolemæum transibant: soli uero Iudæi qui Oniæ dicebantur, apud Cleopatram permanere reginam, propter Chelchiam & Ananiam. hæc Strabo differuit. Hyrcano autem inuidiam mouit apud Iudæos felicitas, magis autem Pharisei. Nam male cum pati uolebant, qui tantum apud populum ualebant, ut si quid contra regem uel principem sacerdotum dixissent, facile crederetur. Discipulus tamen eorum & Hyrcanus fuerat, & nimis ab eis diligebatur. Sed cum eos ad conuiuium uocaret, & amicabiliter pasceret, nimisq; delectari uidisset, dicere cœpit: Scitis me uelle iuste uiuere, omniaq; agere, per quæ deo & uobis placeam. Rogo autem, si quid me peccantem uideritis, & à recta uia deuiantem, reuocate atque corrigite. Qui dñi ei testimonium præberent, omni uirtute ornatum, lætatus est. Tum unus ex accumbentibus, Eleazarus nomine, maleuolus & seditionibus gaudens: quoniam iustum, inquit, dixisti te uiuere uelle, & ueritatem cognoscere iustum est, depone principatum sacerdotij, & tantum sufficiat tibi populi regere magistratum. Hyrcano uero causam rogante, quæ propter deponeret principatum: quoniam, inquit, audiuius à senioribus captiuam fuisse matrem tuam sub Antiocho Epiphane, quod falsum fuerat. Contra quem irritatus est Hyrcanus, omnesq; Pharisei ualde indignabantur. Tunc Ionathas quidam de Sadduceis

eorum hæresi, quæ cōtraria Phariseis existit, ualde Hyrcano amicus, dicebat: scientibus omnibus Phariseis Eleazarum blasphemiam fecisse, & hoc manifestum illi fieri posse, si requireret illos, quia dignus esset poena pro uerborum qualitate multari. Cumq; Hyrcanus Phariseos interrogasset, quam iudicarent eum poenam meritum, nō enim credo, inquit, cum uestra sententia factam iniuriam: tunc illi cum eum honorari uellent, dicebant, ad mensuram poenæ plagas & uincula sufficere. nam non uidebatur digna contumelia quæ potuisset morte multari. & quia modesti sunt naturaliter ad tormenta Pharisei, ualde contristabatur. unde putabat illorum sententia maledictiones Eleazarum sibi fecisse. Incitator uero iræ eius Ionathas, flexit eum relictis Phariseis ad Sadducæorum partem trāsire, ut & leges ab eis populo dispositas solueret, custodesq; earum puniret. Vnde sum mum ei & filiis odium a multitudine concitatum est. Sed de his quidem iterum differemus. Nunc autem uolo demonstrare, quas leges populo patrum successione tradidissent Pharisei, quæ non sunt inter Mosaiicas leges conscriptæ: ideoq; Sadducæorum gens has expulit, dicens illas debere teneri leges, quæ cōscriptæ sunt: illas uero quæ à patribus traditæ fuissent, minime custodiri. Et de his multa quæstio uel altercationes maximæ fiebāt, & Sadducæos copiosi uel diuites sequebantur, populares uero nō eis obsequebantur, sed Phariseos unanimiter adiuuabant. De his tamen duabus hæresibus, atque Essenorum, in secundo uolumine Iudaicæ historiæ differuimus. Hyrcanus autem post seditionem sedatam feliciter uixit, & principatum optime rexit annis trigintauno, defunctusq; reliquit filios quinque, qui maxime his tribus rebus dignus à deo iudicatus est, magistratu populi, principatu sacerdoti, & prædicatione prophetiæ. Nam deus cum eo erat, & futurorum præscientiam ei donauit. Ita enim cognoscebat & prædicabat, ut etiam de duobus filiis prædiceret, quod rerum domini non diutius permanerent. Quorum interitum opere præcium est narrare, quatenus sentiamus, quantum indigni felicitate patris fuissent.

Phariseorū
& Sadducæorum cōtro-
uersia

Hyrcani
mors & laus

De Aristobuli impietate & morte.

Caput XVIII.

Defuncto enim patre, maior Aristobulus magistratū ad regiam dignitatem transferre decreuit: primusq; sibi diadema imposuit, post quadringentos octoginta & unum annos, & menses tres, ex quo de captiuitate Babylonica populus liberatus, ad propria remeauit. Amans autem fratrem suum secundum Antigonom, simili dignitate cum ornauit, alios uero uinculis tenebat astrictos. Inclusit etiam matrem de magistratu altercantem: nam illam Hyrcanus dominam esse reliquerat, qui ad tantam crudelitatem perductus est, ut uinculis eam penuriāq; consumeret. Insuper addidit matri etiam Antigonom, quem amare uidebatur, & communis regni habere consortem, accusationibus alienatus ab eo, quibus primum quidem non credebat, aliqua amore non admittens, aliqua uero per inuidiam arbitratus dicta. Sed Antigonus, cum clarus ab expeditione redisset, tempore quo festiuitatem tabernaculorum deo celebrant, contigit Aristobulum quidem morbo teneti. Tum Antigonus agens dies festos, ad templum ascendit, ualde splendidissime ornatus cum suis armatis, & multis pro salute fratris orauit. Maleuoli uero cupiētes eorū separare concordiam, occasionem se cepisse, pompā Antigoni putauerunt, & uictoriam eius coram rege, pompamq; maleuole dilatabant, quomodo in celebratione tabernaculorum sublimis apparuit, ut non hæc à priuato fieri uiderentur, sed regiæ munificentiæ ostentatio crederetur; eumq; cum multitudine militum uenturum ad fratris interitum nunciabant. Aristobulus autem, cum his accusationibus inuitus credidisset, timens ne in fratris suspicionem incideret, simulq; suam custodiam curans, disposuit custodes sui corporis in subterraneo uel tenebroso loco. lacebat autem ipse in turri, quæ Antoniana dicebatur: & præcepit, ut inermem occiderent nullum: fratrem autem Antigonom, si armatus intraret, interficerent, mandauitq; Antigono, ut sine armis ueniret. Regina uero cō- infidiatoribus Antigoni, persuasit mandata portanti contraria dicere, quia frater tuus, inquit, audiens construxisse te arma, ornatumq; bellicum, petit ut ingrediaris cum armis, quatenus uideat eorum facturam. Quo nuncio Antigonus nihil arbitratus dolosum, sed confidens de fratris affectu, sicut erat armatus, ad Aristobulum ingreditur, ut ei armorum demonstraret ornatum, Dumq; ad turrim, quæ Stratonis dicitur, peruenisset, ab eis

Aristobulus
matrem suā
& fratres in
carcerem cō-
iecit.

Antigonus
per insidias
necatur.
Iudas Essæus
propheta

qui in tenebroso loco fuerant collocati, prosternitur. Cuius mors offendit, nihil inuidia, nihil calumnia validius, neque magis aliud secernit fidem, seu naturalem familiaritatem quam istæ passionēs. Admirari potest quilibet & Iudam Essæum genere, qui nunquam in his quæ prædixit, mentitus est. Nam hic cum uidisset Antigonom per templum transire, clamauit socijs suis & notis, qui gratiā prædicendi futura doctrinæ eius obseruabant. Melius est mihi mori, quam si mortem fuero mentitus Antigoni, quem hodie uideo perituum in turri Stratonis. Locus uero stadijs sexcentis distabat, ubi cum prædixit interfici. Dei quæ plurima pars transierat, ut etiam dubitare de uaticinatione uideretur. Cumque hæc dixisset, tristisq; esset, nunciatur ei Antigonom esse defunctum in subterraneo. Nam & ipsa turris, Stratonis dicebatur, eodem nomine quo maritima Cæsarea nuncupatur. Igitur uatem hoc perturbauit. Aristobulus autem fraternæ cædis poenitentia, fletusq; possedit, necnon etiam ægritudo mentem eius celeri dolore peruasit, & intolerabilem passionem corruptis uisceribus sustinebat, copiamq; sanguinis euomebat. Quem dum puer aulicus portaret, lapsus est in loco, quo maculæ sanguinis adhuc Antigoni permanebant, ut arbitror, dei prouidentia disponente. Quo facto, clamor uidentium fulum sanguinem eleuatus est, dum existimarent hoc puerum sponte fecisse. Clamorem uero cum Aristobulus audisset, causamq; requisisset, tacentibus amplius minabatur, discere uolens clamoris causam: homines enim suspicantur mala in his quæ tacentur, & semper esse peiora putant. Ut uero cogenti & interminanti ueritatem aperuerunt, confunditur eius mens, percussa conscientia sua, gemensq; cum lachrymis ex alto pectore, dixit: Nunquid latere deum potui in tam impijs & crudelibus factis, ut non pro scelere fraternæ necis ueloci poena consumerer? Usquequo improbum corpus prohibes animam ad umbras fratris & matris accederet? Cur non eam celeriter reddis, sed paulatim meum libo sanguinem interemptis? Quæ cum dixisset, moritur, regni sui anno primo, qui etiam dictus est φάλαγγις, id est, amator Græcorum. Multum uero patriæ profuit. Nam subegit Ituræos, plurimamq; eorum prouinciam Iudæis adiecit, & compulit habitantes in ea, ut si uellent in prouincia permanere, circumciderentur secundum leges Iudaicas. Erat autem naturæ ualde modestæ, & pudoris ingenui, sicut testimonium præstat Strabo, nomine Timagenes, ita dicēs: Modestus fuerat hic uir, & nimium Iudæis utilis. Nam prouinciam eis acquisiuit, & pacem gentis Ituræorum sibi circumcisionis uinculo coniunxit.

Aristobulus
moritur.

De gestis Alexandri, Ptolemæi, Cleopatæ, Theodori, & uarijs prelijs.

Caput XIX.

Defuncto tamen Aristobulo, Salome uxor eius, quæ apud Græcos Alexandra nominatur, soluens fratres eius, quos ligatos Aristobulus tenebat, ut prædictum est, Iamneum qui & Alexander dicebatur, regem ordinauit, ætate maiorem, qui nunquam ad faciem patris uenit. Causa uero huius odij, talis fuisse dicitur: Cum diligeret priores filios suos Hyrcanus, Antigonom & Aristobulum, & apparuisset ei deus in somnis, & interrogasset eum, quis filiorum successor eius existeret, deo demonstrante uultum istius, contristatus quod omnium bonorum suorum hic hæres existeret, genitum in Galilæa nutritum dimisit. Deus uero nequaquam mentitus est Hyrcano. Namq; regnum post Aristobuli finem, iste suscepit. Qui unum è fratribus suis, nitentem regnum præsumere, interfecit: alterum uero uolentem innocenter uiuere, honorabiliter tractabat. Is enim dum principatum suum, sicut ei uidebat utile, disposuisset, expeditionem contra Ptolemaidem egit, pugnaq; commissa, uictor in ciuitate hostes concludens, obsidebat eos. Nam ex ciuitatibus maritimis, Ptolemæis & Gaza solæ ut subicerentur, restabant: necnon etiam Zoili tyranni turris Stratonis, & Dora. Sed Philometore Antiocho, fratreq; eius Antiocho Cyziceno, inuicem decertantibus, suasq; uires perdentibus, nequaquam Ptolemaicæ sperabant ab illis auxilium. Quibus obsidione exhaustis, Zoilus qui turrim Stratonis, Doramq; tenebat, agmen militare nutriendum, tyrannidē meditatus est, dum reges contra se bellarent, & paululum Ptolemaicis subueniebat, quia nec reges talem familiaritatem circa eos habebant, ut considerent ab eis mereri solatia. Vterque enim durabat, quod sæpe athleticis contingit, qui cum uiribus diffidunt, erubescences cedere, ocio uel quiete certamina differunt. Reliqua Ptolemaicis spes erat in rege Aegyptiorum Ptolemæo Lathyro, qui cum à ma-

tre depulsus è regno fuisset, Cyprum habitabat. Igitur mittentes ad eum Ptolemaïtæ, petebant auxilio uenire, quatenus eos à manibus Alexandri periclitâtes eriperet. Spem etiam non minimam ei legatî excitauerunt, dicentes: Si transfret ad Syriam, haberet Gazæos & Zoilum, insuper & Sidonios ac multos alios, & Ptolemaïtæ secum pugnarent. Quibus incitatus, nauigare festinauit. Per idem tempus Demænetus orator eloquentissimus, persuasit eis sententiâ permutare, melius esse dicens, incertum Iudæorum sustinere periculum, quàm manifestam suscipere seruitutem, dum se traderent domino: quo facto, non solum præsens haberent bellum, sed multo magis ab Aegypto sperarent. Nam & Cleopatram nequaquam pati filium uicinum exercitum aggregare dicebat, sed uenturam esse maximo contra eum exercitu, quæ properabat & à Cypro filium eicere, & cum Ptolemæus nihil proficeret, rursus Cyprum fugeret, ipsos uero nouissimum habere periculum. Ptolemæus uero, quamuis per uiam cognouisset Ptolemaitarum uoluntatem mutatam, non minus tamen nauigauit, & applicuit in Sycamina: ibique uires suas deposuit. Omnis uero exercitus eius erat cum equitibus & peditibus triginta millia. Quos cum iuxta Ptolemaidem produxisset, & applicuisset, ualde cogitabat, quomodo neque legatos eius susciperent, neque uerba audirent. Sed cum uenissent ad eum Zoilus, & Gazæi, ac peterent auxilium sibi præberi, quod terra eorum à Iudæis & Alexandro depopularetur, soluit obsidionem Alexander Ptolemæi timore: reuersusque ad propriam terram, deinceps bella disposuit, latenter quidem Cleopatram contra Ptolemæum inuitans, aperte uero amicitias & auxilia cum eo componere simulans, & quatuor millia talentorum argenti se dare promisit, si Zoilum tyrannum depelleret, terramque eius Iudæis traderet. Tunc ergo Ptolemæus Alexandri amicitias suscepit, & Zoilum subegit. Deinceps cum audisset latenter ad Cleopatram matrem eius mandasse, soluit pacta, quæ cum eo fecerat, atque fidem: & ad Ptolemaidem quidem accedens, obsidebat, quod cum non suscepisset: ibique relinquens duces & partem sui exercitus, ut obsessos custodirent, cum reliqua parte Iudæam populaturus inuadit. Alexander uero cum Ptolemæi præuaricationem audisset, congregauit prouincialium quinquaginta millia: ut autem alij historiarum scriptores dixerunt, octoginta millia. Cum uero collegisset exercitum, occurrit Ptolemæo. Ptolemæus itaque subito inuadens Asochiton, ciuitatem Galilææ, die sabbatorum uiriliter cepit eam: indeque decem millia corporum, & aliam multam prædam abstulit. Cumque tentasset Scephoram ciuitatem, pauco distantem spatio à ciuitate capta, multos amisit. Post autem cum Alexandro bellaturus, perrexit. Cui cum Alexander iuxta Iordanem fluuium occurrisset, in loco qui Asaphon dicitur, non longe à Iordane fluuio castra sua disposuit, habens octo millia pugnatorum, quos Hecatontamachos uocabat, id est, contra centum pugnares, quoniam æreis scutis utebantur. Verum etiam fuerunt & Ptolemæo propugnatores, cum æreis clypeis, sed minus Iudæis ornati: ideoque milites Ptolemæi timide ad prælium accessere. Sed non paruam audaciam eis immittebat Philostephanus, qui stratagematorum peritus, eos fluuium transire prohibebat, supra quem castra sua posuerant. Alexandro uero minime uisum est, transitum eorum uetare, dum putaret, quia si post dorsum fluuium haberent, nequaquam possent à pugna recedere. At in principio prælii ex utraque parte fortiter pugnatum est, pari animositate uel studio, ut ab utroque exercitu multi prosternerentur. Sed cum Alexandri exercitum superiorem Philostephanus uidisset, milites diuisit: & defectus suos fortiter adiuuans, nulloque subueniente Iudæis, partem illam cum eis qui propere stabant, ad fugam conuertit. Quod cum uidissent milites Ptolemæi, secuti Iudæos interficiebant. Post autem reuersi, reliquos in fugam uerterunt: & tamdiu prostrauerunt eos, usquequo & ferrum & manus eorum defecissent. Triginta uero millia uirorum occisa fuisse dicuntur. Timagenes uero quinquaginta millia retulit, reliquos autem captos, paucos uero ad suam fugisse prouinciam. Tunc Ptolemæus post uictoriam, prouinciam peragrâs, uespere facto, in quasdam Iudææ uillas ingressus est, quas plenas mulieribus & infantibus inueniens, iussit militibus suis, ut occiderent & laniarent, membraque eorum in cacabos mitterent ad coquendum. Hoc autem simulauit, ut hi qui fugerant à pugna, putarent hostes suos carnibus humanis uesci, & exinde eos ualde metueret. Cepit uero & Ptolemaidem, sicut alibi retulimus. Sed Cleopatra cum respiceret filium suum crescere, &

*Ptolemæus
infantes co-
qui iubet.*

Cleopatra cōtra filium ex Aegypto progredditur.
 Iudæam licenter deuastare, ciuitatemq; Gazæorum subiectam habere, negligere recusat, dum iam in portis suis eum præsentem speraret esse futurum, & amari ab Aegyptiis propter uirtutem eius putaret eum: statim cum nauali & pedestri exercitu contra eum egreditur, duces totius militiæ Celchiam & Ananiam Iudæos præponēs: pecunias uero multas, nepotesq; suos, & testamenta apud Cōn insulam commendans. Cumq; iussisset filium suum Alexandrum, cum maxima classe nauium ad Phœnicen nauigare, propter refugia omnem suam expeditionem Cleopatra in Ptolemaide deposuit. Cumq; eam non suscepissent Ptolemaitæ, ciuitatem obsedit. Ptolemæus tamen à Syria contra Aegyptum festinauit, putans subito eam sine militibus existentem occupare, sed spe sua deceptus est. Per idem tempus Celchias unus ex ducibus Cleopatraz, circa inferiorem Syriam Ptolemæum persequens, moritur. Cleopatra uero, cum audisset filij conatum, & quod nullatenus Aegyptij eum sicut sperabat, suscepissent, transmisit militiæ partē, quæ de prouincia Ptolemæum depelleret. Qui reuersus ab Aegypto, iterum in Gaza hyemabat. Interiecto uero tempore, Cleopatra custodiam Ptolemaidis cum ciuitatis obsidione cepit, ad quam cū Alexander summa dona deportans uenisset, dixissetq; mala à Ptolemæo se passum, refugiumq; non alibi nisi apud eam habiturum, quidam amicorum persuadebant ei, ut prouinciā Iudæorum percurreret, & obtineret: neque contemneret tam optimam multitudinem Iudæorum sibi subijcere. Cumq; Ananias contradicens, suaderet iniustum esse, si hominem auxiliatorem priuaret propria potestate, uerumetiam & cognatos suos esse: nam te minime uolo, inquit, ignorare regina, quoniam propter hanc iniquitatem inimicos omnes Iudæos habebis. Hæc ergo Anania persuadente, Cleopatra flectitur, nihil penitus Alexandrum lædere, sed de societate cum eo composuit in Scythopoli Syriæ. Qui cum à Ptolemæi timore liberatus esset, exercitum statim contra humilem Syriam produxit, & expugnauit Gadara decem mensibus obsessam, & Amathunta magnum propugnaculum habitantium super Iordanem, ubi optimus uel industria dignus Theodorus Zenonis possidebat, qui insperate Iudæos inuasit, & decē millia interfecit, sarcinasq; Alexandri diripuit. Quo facto, nequaquam perturbatur Alexander, sed mox iuxta maritima loca ducit exercitum, & Raphiam & Anthedonem expugnauit, quam postea Herodes Agrippiadam nominauit. Cumq; uideret Ptolemæum à Gaza ad Cyprum redisse, matremq; eius Cleopatram ad Aegyptum, Gazæis iratus, quoniam Ptolemæum auxiliatorem conuocassent, ciuitatem obsedit: prouinciāq; ipsorum deprædauit. Sed Apollodorus dux Gazæorum, cum duobus millibus peregrinis, & decem millibus ciuium, in exercitum irruit Iudæorum: & quā diu nox erat, Gazæi uincebant, arbitrantibus Iudæis rursum Ptolemæum superuenisse. Postero autem die facto, cognoscentes Iudæi ueritatē, reuersi Gazæos inuadunt, & prosternunt mille. Quibus adhuc resistentibus, neque multitudine perterritis, gerere prælium, & quicquid aduersi accidisset, tolerare passi sunt, ne hosti subijcerentur. Exhortabatur autem eos rex Arabum Aretas, magnanimus uir, qui sperabatur in auxilium eorum uenturus. Sed contigit antequam ueniret, Apollodoto præempto, ciuitatem capi. Nam Lysimachus frater eius inuidens, quod ei tam magna gloria à ciuibus præbebatur, interfecit eum: militaremq; congregans phalangem, ciuitatem Alexandro prodidit, qui statim cum ingressus fuisset, quieuit. Post autem milites Gazæis immisit, ut eos cruciarent, & per diuersa loca prosternerent: nec tamen Gazæi animas debiles, sed pronas habentes, uenientibus Iudæis resistebant, nec paucos dilaniabant, alij uero desolati domus suas incendebant, ne aliqua spolia aduersarij possent inuenire: alij quippe & liberos cum uxoribus suis manibus interficiebant, quatenus seruitutem inimicorum uel taliter euitarent. Cumq; quingenti ex primatibus eorum in templum Apollinis confugissent, quorum consensu proditio facta erat, hos abstrahens Alexander occidit: ciuitatemq; post anni obsidionem deponens, ad Hierosolymam remeauit. Eodem tempore & Antiochus, qui Grypus dicebatur, moritur insidijs Herodiani, anno uitæ suæ quadregesimo quinto, imperij uero uicesimonono. Cuius principatum cum filius eius Seleucus suscepisset, bellauit etiam contra fratrem patris Antiochum, qui Cyzicenus nominabatur, quem cum uicisset & cepisset, occidit. Non multo uero post, Cyziceni filius Antiochus, & Antiochus Pius, cū peruenissent in Aradū, coronamq; sibi imposuissent, consi-

Theodorus multos Iudæos occidit

Gaza capitur,

Antiochus Grypus.

gunt cum Seleuco, quem post uictoriam ex omni Syria depulerunt. Qui cum fugeret in Ciliciam, & peruenisset Mopsuestiam, iterum ab eis pecunias exigebat. Tum populus Mopsuestenus indignatus, palatium eius incendit, eumque cum amicis extinxit. Antiocho uero Cyziceno adhuc Syriæ regnante, Seleuci frater Antiochus bellum contra eum perduxit, uictumque cum suo prostrauit exercitu. Post ipsum uero & frater eius Philippus, cum imposuisset sibi diadema, in parte aliqua Syriæ regnabat. Ptolemæus uero Lathyrus quartum fratrem eorum Demetrium, qui Eucerus dicebatur, à Gnido deducens, in Damasco regem constituit. His autem duobus fratribus pertinaciter Antiochus resistens, citius occiditur. Nam Laudociæ Gaminorum reginæ contra Parthos bellanti, cum socius aduenisset, uiriliter pugnas occubuit. Syriam uero duo fratres tenuerunt, Demetrius & Philippus, sicut alibi demonstratum est. Alexander autem dum contra eum sui seditionem mouissent, in die qua festiuitas tabernaculorum agebatur, & super aram stare, immolaturus, uirgis cedrinis iaculabantur eum. Nam legitimum est apud Iudæos in scenopegijs, unumquenque portare uirgas ex palmis & cedris. Demonstrauimus autem hæc etiam in alijs. Verumetiam contumeliose eum aggressi sunt, cum ingressi fuissent, dicentes de captiua genitum, & honore sacrificij indignum. Iratus ergo sex millia eorum occidit: parietem uero ligneum circa aram & sacrarium construens usque ad altare, in quod solis sacerdotibus licet ingredi, multitudinis introitum prohibebat: simul & peregrinos Persas & Cilicas conduxit. nam Syrijs inimicus existens, non eis utebatur. Cumque Arabes, Moabitas & Galaaditas uicisset, tributorum incrementum eis imposuit, & Arpathum ta expugnauit, non audente Theodoro cum eo configere. Cumque conseruisset pugnam contra Obodam regem Arabum, & incidisset in insidias altissimæ uallis iuxta Galaaditidem, indeque cum fugeret ad Hierosolymam, super infelicitatem suam habuit etiam gentem Iudæorum inimicam, contra quam annis sex pugnans, interfecit quinquaginta millia. Rogante uero eos, ut odium quod in eum haberent soluerent, magis horrebant eum propter hæc quæ acciderunt. Cumque interrogaret eos, quid uellent fieri, omnes clamarunt, mori eum.

¶ De Alexandri uictoria, & Iudæorum calamitate. Caput XX.

Tunc ad Demetrium Eucenum destinauerunt, ut eum auxiliatorem rogarét, qui maximo cum exercitu dum peruenisset ad eos, qui eum inuitauerant, circa Sichimam castrametatus est. Alexander autem cum conductis militibus sex millibus ducentis, & Iudæis uiginti millibus qui ei fauebant, contra Demetrium perrexerit, cui equites fuerunt tria millia, pedites uero quadraginta millia. Multa ex utraque parte gerebantur, Demetrio quidem uolente seducere conductos milites Alexandri tanquam Græcos, Alexandro autem tentante Iudæos Demetrio sociatos auellere. Cumque neuter ualuisset persuadere, uicinit Demetrius, & omnes Alexandri conducti milites occiduntur, fidei simul & uirtutis probationem ostendentes. Multi etiam à parte Demetrii milites conciderunt. Cum uero per montana fugisset Alexander, misericordia ruinæ eius flexi, colligunt ad eum sex millia Iudæorum, & tunc quidem recedit timore Demetrius. Post autem iterum Iudæi contra Alexandrum bella mouentes, superantur ab eo, multique eorum in pugna extincti sunt. Quorum etiam potentissimos in Bethomis ciuitate conclusos obsedit. Cumque cepisset ciuitatē, & tenuisset eos, duxit ad Hierosolymam, & crudelissimam in eos poenam exercuit. Nam dum coenaret cum concubinis suis in excellenti loco, crucifigi ex ipsis octingentos præcepit: liberos uero & uxores eorum coram ipsis adhuc uiuentibus occidi. Et hæc quidem ad ultionem fecerat pro his quæ male passus erat: sed tamen humanam uindictam excessit, quamuis multum sudasset & laborasset in bello contra eos, & in nouissimum periculum animæ regnique uenisset. Non enim eis suffecerat contra se inuicem certare, nisi etiam aduersus eum alienigenas prouocassent, & ad talem necessitatem perduxissent, ut terram Moabitidis & Galaaditidis, & uicos regi Arabum traderet, quatenus non auxiliaretur contra se Iudæis: sed & alia multa conferret. quapropter uidetur hæc iuste fecisse: ideoque propter hæc crudelitatis exaggerationem, uocatus est à Iudæis Crucida. Aduersarii tamen eius octo millia noctu fugerunt, & quam diu uixit Alexander exulabat. Et iste quidem liberatus à seditione eorum, cum omni quiete in posterum regnauit. Demetrius autem cum à Iudæa in

Crucida.

Bellum inter
fratres De-
metriū et Phi-
lippum.

Beroeam discessisset, obsidebat fratrem suum Philippum, cui decem millia peditum erant, & mille equites. Straton autem Beroe tyrannus, Philippo auxilium praebebat, & Zizum principem Arabum conuocabat, necnon etiam Mithridatem Synacem praefectum Parthorum. Qui cum uenissent cum multa expeditione, & obsedissent Demetrium intra castra, sagittisq; & siti eum angustassent, compulerunt milites eius ut eum traderet. Cumq; depopulassent prouinciam, & Demetrium cepissent, hunc quidem Mithridati Parthorum regi transmiserunt, captiuos uero gratis Antiochenis reddiderunt. Mithridates itaque Parthorum rex Demetrium maxime honorabat, usquequo terminus ei uitae uenisset. Philippus uero a pugna statim ad Antiochiam perrexit: eamq; tenens, Syriae regno potius est.

¶ De gestis circa Damasce nos, & Iudeorum potentia, & obitu Alexandri.

Caput XXI.

Antiochus
occiditur

Post uero Antiochus, frater eius, qui nuncupabatur Liber pater, uendicans sibi principatum, ad Damascum peruenit, ibiq; regnauit. Cumq; contra Arabas exercitum duceret, Philippus frater eius ad Damascum perrexit. Tunc Milefius, qui custos arcis relictus erat, simul cum Damasce nis ciuitatem Philippo tradidit. Ingratus Milefio Philippus extitit, cum nihil omnino pro traditione ciuitatis ei donaret: nam timore putabat Milefium prodidisse. Quapropter in suspicione eum habebat, qui rursus a Damasco repellitur. Nam cum Philippus ad circum exisset, Milefius clausit Damascum, & Antiocho seruauit. Quod factum cum audisset de Philippo Antiochus, reuersus ad Arabiam, expeditionem statim contra Iudaeam parauit, pedites quidem octo millia, equites autem octingentos. Cuius Alexander congressionem timens, fossam altissimam fodit, circa Capharsaba, quae nunc Antipatris uocatur, initium eius faciens, & usque ad Ioppen. Cumq; murum aedificasset, & turres ligneas erexisset per stadia centum quinquaginta, Antiochum expectabat. Ille autem hac incendio cremans, exercitum suum ad Arabiam exinde transduxit. Cui rex Arabum cedens primum, deinde ex improviso cum decem millibus equitibus adueniens, occurrence Antiochi fortiter debellatur. Cumq; uinceret, Antiochus occiditur auxilium parti laboranti ferendo. Postquam uero cecidit Antiochus, milites eius ad Chanam uillam confugiunt, ubi plurima pars eorum fame consumitur. Post hunc imperat inferiori Syriae Aretas, receptus in principatum a Damasce nis, propter Ptolemæi iuuenis odium. Qui cum militiam congregasset contra Iudaeam, & circa Adidam uicum praelio uicisset Alexandrum, cum pactis a Iudaea discessit. Alexander autem iterum cum inuasisset Dion ciuitatem, contra Essemon produxit exercitum, ubi plurimae uel mirandae res Zenonis fuerant: quam tribus aggeribus circundans, pugnando inuasit. Exinde contra Galilaeam & Seleuciam pergit. & has cum cepisset, subegit etiam uallem quae Antiochi dicitur, castellum quoque Gamala. Sed cum multi Demetrium ducem illorum locorum accusarent, nimis indignatus eum damnis affecit, & tertium annum complens, soluta expeditione, ad sua reuersus est, quem Iudaei grate omnino propter felicitatem eius excipiunt. Per idem tempus iam Syrorum & Idumaeorum & Phoenicum ciuitates Iudaei possidebant: iuxta mare quidem Stratonis turre, Apolloniam, Ioppen, Iamnam, Azotum, Gazam, Anthedonem, Raphiam, Rhinocoluram: in mediterraneis uero per Idumaeam, Aboram, Marisam, omnemq; Idumaeam, Samariam, Carmelum montem, & Thaburium montem, Scythopolim, Gadaram, Gaulanitidem, Seleuciam, Gabalam, Moabitidem, Sebon, Medabam, Lembaronem, Mega, & Onzoram, Cilicum, Aulonem, Pellentem. Post haec rex Alexander crapulae multum indulgens, in ualitudinem incidit, & tribus annis quartana febre laborans, nec sic tamen ab expeditione quieuit, donec in laboribus expiraret. Mortuus est autem in monte Gerasenorum, Ragaba castellum trans Iordanem obsidens. Quem cum uidisset regina propinquatorem letho, nullamq; salutis spem habentem, deplorans futuram desolationem suam & filiorum, ait: Cui me ita relinquis cum filiis, alterius auxilii egentem, dum sic scias aduersariam tibi gentem existere? Tunc ille persuasit ei mandata sua custodire, quatenus certum cum filiis regni tutaretur, & ut mortem eius militibus celaret, usquequo castellum caperet, deinceps ut ad Hierosolymam uictrix & splendidissima rediret, & Pharisaeis potestatem daret quae uellent agere, eosq;

Oppida sub
ditione Iude-
orum.

honore præferret, quatenus illi laudantes eam propter honorem sibi illatum, fidam ei gentem constituerent. Nam posse hos multum apud Iudæos dicebat, & lædere si quem abominarentur, & prodesse cui fideles existerent, cum nimium eis à populo crederetur, quicquid uellet de aliquo sæuissimum referre: scq; ideo offendisse multitudinem aiebat, quod Phariseos aliquando contristasset. Tu igitur, inquit, cum ad Hierosolymam perueneris, conuocatis militibus, eis meum corpus ostende, & permitte eis qualiter uelint, uti meo caduere: siue contumeliose uelint & in sepulcrum relinquere, quod à me iniqua perpetrasti: seu aliquid in corpus meum desuare, concede, neque sine illorum consilio uelis aliquid in tuo regno decernere. Quod si hæc ad eos dixeris, ego quidem clariore dignior ab eis finire, quam à te habebor, cum ira post mortem in aliquo non seruetur: tu uero firmum tibi conficies principatum. Hæc cum suæ persuasisset uxori, decessit imperij sui uicesimo septimo anno, ætatis uero quadragesimonono. Alexandra autem cum castellum cepisset, secundum mariti mandata Phariseos alloquitur, & illorum potestati mariti corpus & regni gubernationem commendat. & ita quidem iram eorum, quam in Alexandrum habebant, extinxit: fideles uero eos amicos sibi parauit. Qui secundo populum ad concionem conuocantes, res gestas Alexandri explanauerunt, regem se dicentes iustum & magnum perdidisse, & tantum populo luctum & moeritiam laudibus regis intulerunt, ut exequias ei meliores quam cæteris regibus exhiberent.

Cōsiliū Alexandri morientis

Deceſſus Alexandri.

¶ De regno Iudæorum sub Alexandra regente & Phariseis.

Caput XXII.

Alexander autem liberos relinquetis Hyrcanum & Aristobulum, uxori Alexandræ regnum tradidit. Ex filiis tamen eius alter, Hyrcanus rerum gubernationes ignorans, ultam ociosam elegerat: nouissimus uero Aristobulus, efficax & audax erat. Igitur à populo mulier diligebatur, eo quod uidebatur contristari, de quibus maritus eius peccasset. Quæ principem quidem sacerdotum Hyrcanum propter ætatem, magis autem propter innocentiam ordinauit, Phariseis tamen omnia facere permittens, quibus obedire multitudinem præcepit: & si quid legum Hyrcanus socer eius soluiſſet, quas Pharisei secundum patriam traditionem introduxerant, hoc iterum restituit. Nomen ergo regium tantum ipsa ferebat, omnem uero potestatem Pharisei possidebant. Nam & transfugas reducebant, & ligatos soluebant, & nihil à dominis penitus differebant. Verum etiam regina prouidentiam sui faciebat, dum multos conductos milites contineret, suasque uires duplas ostenderet, ut iam in circuitu reges terreret, & caperet ab eis obſides transmissos. Pacem uero omnis habebat prouincia, præter Phariseos. Nam hi rem publicam perurbabant, reginam flectere molientes, quatenus occideret consiliarios Alexandri, qui cum hortati essent octingentos interficere, ex quibus ipsi unum occiderunt Diogenem, & post ipsum alios multos, usquequo potentissimi eorum in aulam intrassent cum Aristobulo, cui uidebantur moleſta facta Phariseorum. Apparebat autem, quod uellet occasione accepta, matrem à regno deponere. Qui cum ingressi fuissent, admonebant eam quantafecissent, per quæ firmam fidem suo domino conseruaſſent, pro quibus etiam multa ab eo merita cepissent, & petebant, ne omnino spem eorum euerteret. Nam cur fugerint aduersariorum pericula, si domi ab inimicis ultionem tanquam pecora tolerarent? Dicebant etiam, si contenti essent aduersarii mortuorum interitu, propter dominorum fidem se patienter ea quæ contigerunt, perferre: si uero in eisdem Pharisei permanserint, petebant dari sibi licentiam recedendi. Nam præter iussioneſ eius nullatenus aiunt pati salutis suæ prouidere, sed libenter in aula eius morari, ne perfidos eos post discessum putaret: opprobrium uero reginæ esse, si neglecti socri mariti eius aduersariis traderentur. Nam gaudium Aretæ Arabo erit, tot & tales uiros à te alienari, quorum prius terribile fuerat nomen auditum. Si uero Phariseos præponere iudicas, unumquemque nostrorum in castellis dispone: & si ita aduersarios uis erigere, nos sine in humilitate consistere. Multa talia cum ei dicerent, & ad misericordiam mortuorum & periclitantium manes Alexandri inuocarent, omnes qui assisteabant, lachrymis compleri sunt, sed amplius Aristobulus, qui dum suam ostenderet uoluntatem, multa contra matrem locutus est. Sed illi quidem suæ calamitatis causa fuerunt, dum ambitiose furenti mulieri, præter

Alexandra rerum potitur Iudææ.

*Tigranes ob
fidet Ptole-
maidem*

constituta regni committerent moderamina. Quæ dum nihil sciret quod ageret, ad postulacionem eorum custodiam castellorum illis tradidit, præter Hyrcaniam, & Alexandriam, & Macheruntē, quo plurimæ & preciosissimæ res eius repositæ uidebantur. Non multo post tamen filium suum Aristobulum cum exercitu destinauit ad Damascum contra Ptolemæum, qui Minæus dicebatur, qui nihil studio dignum agentes, ad Hierosolymam reuertuntur. Eodem tempore nunciatur Tigranes cum trecentis millibus armatorum contra Iudæam uenturus, quod nimis reginam & gentem perterrituit, ut dona multa nobilissima per legatos ei destinaret, quem obsidentem Ptolemaidem inueniunt. Nam regina Selene quæ & Cleopatra, Syriæ regnans, suafit habitatoribus Ptolemaidis, ut Tigranem excluderent. Qui cum peterent eum pro sua regina, proq; sua gente, laudat eam Tigranes, quod ex longinquo legationem ei cum donis transmississet, spem etiam eis bonam promisit. Capta uero Ptolemaide, nunciatur Tigrani, quod Mithridatem dum sequeretur Lucullus, illum quidem fugientem ad Iberos, minime potuisset comprehendere, Armeniam uero depopulans obsedisset. Quæ cum cognouisset Tigranes, domum reuertitur. Interiecto uero tempore, Alexandra regina cum ualitudinem sauiissimam incidisset, placuit Aristobulo rempublicam inuadere: & per noctem cum uno famulo egressus ad castella perrexit, ubi paterni sui amici degebant. Nam olim de actibus matris suæ conquerebatur. Tunc uero magis ueritus est, ne matre defuncta, & Pharisæis rem tenentibus, omne genus suum deperiret. Præuidebat enim futura, quod nō posset principatui succedere, dum frater ei maior extaret. Conscia uero facti uxor eius tantum fuerat, quam illic cum sua generatione dimisit. Cumq; primum peruenisset in Gabatha, ubi potentissimus Galestis eius amicus erat, à quo etiam suscipitur, post diem regina cum Aristobuli fugam sensisset, diuq; putasset discessionem eius non pro rebellionem fieri, uenerunt qui nunciarent iam tenuisse illum primum castellum & secundum, & reliqua oīa. Nam uno comprehenso, simul ad illius uoluntatem omnia festinabant. Tunc cuncta gens Iudæorum cum regina in maximis coepit esse terroribus. Nam sciebat non longe abesse Aristobulum, quatenus sibi principatum defenderet: timebat etiam, ne ultionem exigeret de illatis sibi contumelijs. Placuit igitur uxorem eius cum genere in superiori custodia replei constitui. Aristobulum autem cum multi frequenter nunciassent regio circundatæ ornatu, & intra quindecim penè dies loca uigintiduo occupasse, unde etiam militiam congregaret à Libano, uel Trachonitide, uel monarchis: tunc seniores Iudæorum & Hyrcanus ad reginam intrantes, petebant ut sententiam de rebus ferret instantibus. Nam Aristobulus iam penè cuncta possederat, tantis locis occupatis. Inhonestum enim putabant, quamuis aegritudine laboraret, sine ea aliquod consilium capere: imminere uero sibi non longe periculum clamitabant. Cumq; illa præcepisset eis agere quæ existimarēt prodesse, multas quoq; causas eis utiles adesse demonstrabat, id est, gentem ualidam, exercitum potentissimum, pecuniarum copiam: sibiq; deficiente iam corpore, uanum esse pro talibus laborem impendere. Hæc cum dixisset, non multo post decessit, anno sui regni nono, ætatis uero septuagesimo tertio, mulier quæ debilitati sui sexus nunquā succubuit, callida circa regni detentionem, quod ex ipsis operibus euidenter ostensum est, & quæ præponeret futuris præsentia, & omnia postponeret potentia: principali: & cū nec bonum aut iustum attenderet, ad summam calamitatem negocia domus suæ ita perduxit, ut post multa pericula & labores, potestatem quam possedit non multo tempore, tracta cupiditate, perderet. Inimicis enim generis sui quam habuit tradidit potestatem, & principatum potentium amicorum gubernatione priuauit, & miseris regnum post suam mortem compleuit propter malam dispositionē. Sed quamuis ita regnasset, gentem tamen in pace custodiuit. Alexandra ergo finem inuenit huiusmodi.

*Alexandra
decedit.*

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS

IYDAICAE LIBER XIII.

¶ De regno Aristobuli, & Hircano priuatum degente.

CAPVT PRIMVM.

LEX ANDRAE reginae morte in superiori uolumine demonstrata, sequentia referamus: nihil aliud festinantes, nisi minime quam de gestis rebus memoriae prodendum praeterire. Nam qui conscribunt historias & res ueteres indicat, oportet eos propter antiquitatem narrationi decus imponere, uel explanationi rerum studere propter legentes, quatenus cum aliqua gratia uel delectatione experientiam possint rerum concipere. Super omnia uero certius conscriptores debent & ueritatem dicere, ut rerum ignari possint credere lectioni. Centesima octogesima tertia olympiade, Quinto Hortensio, & Quinto Metello Cretico Cos. Bellum contra Hyrcanum Aristobulus praeparauit, pugnaque facta prope Ierichuntem, multi milites Hyrcani ad fratrem eius transfugerunt. Quo facto, Hyrcanus ad arcem, ubi Aristobuli uxor & filia a matre eius erant conclusae, confugit. Cui Aristobulus de reconciliatione uerba faciens, inimicitias deposuit: ut ipse quidem regnum teneret, frater autem priuatus uiueret, sua possessione contentus. Cumque haec disposuissent in templo, & iusiurandum & dexteras dedissent, omni populo uidente, discesserunt: ille quidem in aulam regiam, Hyrcanus uero ut priuatus in Aristobuli domum.

¶ De Antipatro qui iuuabat partem Hyrcani aduersus Aristobulum.

Caput II.

AMicus igitur quidam Hyrcani, genere Idumaeus, Antipater dictus, multas possidens pecunias, & uir efficax, Aristobulo suspectus habebatur propter Hyrcanum. Nicolaus tamen Damascenus ait hunc genere nobilissimum Iudaeum fuisse, ex illis qui ad Iudaeam a Babylone reuersi sunt. Haec autem refert ad gratiam Herodis filij eius, quem regem Iudaeorum contigit postea fieri, de quo apto tempore dicemus. Hic ergo Antipater, qui prius Antipas appellabatur, & eodem quo pater nomine uocabatur, cum cum Alexander rex, & uxor eius ducem totius Idumaeae ordinassent, amicitias inisse cum finitimis Arabis, & Gazis, & Ascalonitis phibetur, multis & maximis donis illos sibi coniungens. at cum Aristobuli potentiam iunior Antipater formidaret, timens ne quid ab eo pateretur propter inimicitias latentes, excitat contra eum Iudaeorum ualidissimos uiros, iniustum esse dicens negligere, dum uiderent Aristobulum inique principatum habere: fratremque eius priorem electum, cui magis propter aetatem imperium debebatur. Et cum haec ad Hyrcanum uerba frequenter iaceret, & diceret periclitari uitam suam, nisi prouideret, fecit eum discedere. Nam indicabat Aristobuli amicos nullum tempus praetermittere, in quo non suaderent eum interfici, quatenus firmum sibi gereret principatum. His Hyrcanus uerbis minime credebat, dum natura bonus esset, & accusationem facile non admitteret: faciebat autem eius innocentia & mentis remissio, ut debilis & inuolidus putaretur, cum contrariae naturae Aristobulus esset. Nam facinorosus & arrogans erat. Sed cum Antipater uidisset Hyrcanum non attendere uerba sua, nullatenus parcebat singulis diebus accusationes fictas de Aristobulo illi inferere, tanquam eum interficere festinaret, quem uix impulsit ad Aretam Arabum regem confugere: nam promittebat ei auxiliatorem illum quoque futurum. Igitur cum haec audisset Hyrcanus, arbitratus prodesse sibi, ad finitimam Iudaeae Arabiam discedere, praemittit Antipatrum ad Arabum regem, fidem ab eo accepturum, quod non refugientem ad se traderet inimicis. Cumque accepisset fidem Antipater, ad Hyrcanum in Hierosolymam remeauit. cum paucis ergo de ciuitate egreditur. Cumque multam fecissent uiam, ad Petram ciuitatem pueniunt, ubi palatium Aretae erat.

¶ De pugna contra Aristobulum, & iusto Onia interfecto. Caput III.

Antipater autem dum multum amicus regi esset, & rogaret eum ut Hyrcanum ad Iudaeam deduceret, & hoc singulis diebus sine ulla intermissione faceret, sed etiam dona

promitteret, flectit Aretam. Necnon etiam Hyrcanus pollicitus est, si restitueretur patriæ regnumque reciperet, omnem terram, & decem ciuitates, quas suus pater Alexander ab Arabis ceperat, reddere. Fuerunt autem Medaba, Libyas, Nabalota, Arabata, Galata, Zorara, Monslingon, Adiffa, Ribdalusa, Oriblo. Cum has promissiones audisset, contra Aristobulum exercitum quinquaginta millium equitum & peditum produxit. Sed cum in prælio uicisset, & multi post uictoriam ad Hyrcanum refugissent, desolatus Aristobulus ad Hierosolymam recessit. Arabum autem rex omnem agens exercitum, & applicans ad templum, Aristobulum obsidebat, adiectoque populo Iudæorum Hyrcano, & pariter obsidente, soli sacerdotes cum Aristobulo permanserunt. Igitur Aretas cum exercitu Arabum uel Iudæorum circundans eos, fortiter obsidioni imminabat. Quæ cum fierent, tempore celebrationis azymorum, quæ pascha dicitur, probatissimi Iudæorum prouinciam relinquentes, in Aegyptum recesserunt. Onias uero quidam uir iustus deoque amabilis, qui dum non plueret, orauit deum quatenus solueret siccitatem, & audiens deus pluit, dum tunc celatum cum haberent, propter seditionem abstraxerunt, & in exercitum Iudæorum perduxerunt: petentes, ut similiter oraret contra Aristobuli milites, ut soluerentur, sicut soluta est pluuia. Cumque diu resisteret recusans, à multitudine compulsus, in medio stetit, ita orando, dicens: Deus omnium rex, quoniam & hi qui mecum consistunt tuus existit populus, & qui obsidentur tui sacerdotes sunt, peto, ut neque istos exaudias contra illos petentes, neque illos contra hos orantes. Cumque hæc orasset, maleuoli Iudæi adorti interfecerunt eum. Deus autem statim ab eis ultionem crudelitatis & poenam exegit post mortem Onias, hoc modo: Obsessis sacerdotibus & Aristobulo, celebratio paschæ prouenit, in qua solemus multas immolationes offerre. Cumque indigerent uictimis Aristobuli socii, & petissent Iudæos ut pro uictimis acciperent quantas uellent pecunias, tunc illi mille dragmas dari pra singulo capite dixerunt. Cumque libenter Aristobulus & sacerdotes promississent, per muros pecunias deposuerunt, quas illi cum accepissent, nequaquam uictimis reddiderunt: sed maleuolentia tracti, fidei transgressores & impij coram deo pro defraudatione hostiarum existerunt. Sacerdotes autem orauerunt deum, quatenus hoc illis impune non cederet. Qui non remoratus poenam, procellam uehementem acerrimamque in fructus totius prouinciæ mittens, consumpsit eos ita, ut modius tritici dragmis undecim emeretur.

Onias interficitur.

De fortunis Aristobuli & aurea uite.

Caput IIII.

Interea Scaurum Pompeius, dum in Armenia adhuc Tigranem ipse debellaret, ad Syriam destinauit. Qui cum ad Damascum uenisset, & Lollium & Metallum nuper cepisse ciuitatem inuenisset Teostam, in Iudæam perrexit. Vbi dum uenissent ad eum legati Aristobuli uel Hyrcani, ingrediuntur, petentes auxilia. Sed dum Aristobulus promitteret quadraginta se dare talenta, & nihilominus hæc etiam eadem Hyrcanus offerret, Scaurus magis Aristobuli promissa suscepit. Nam & diues & magnanimus Aristobulus erat, & omnino paruum erat quod dari postulabat. Alter uero & pauper & tenax, & de maioribus perfidam promissionem prætendebat. Nam & simile non erat, quod petebat idem uirtute ciuitatem munitissimam capere, & transfugas cum multitudine Nabathæorum bello depellere. Prædictis ergo causis flexus Scaurus, cum pecunias accepisset, soluit obsidionem, præcipiens Aretam recedere, ne Romanis hostis appareret. Igitur Scaurus iteque discessit. Aristobulus autem cum multis uiribus contra Aretam & Hyrcanum parauit exercitum. Quibus cōfligens circa locum qui Capiron dicitur, uicit eos sex millia hostium prosternens: inter quos Cephalon etiam frater Antipatri cecidit. Sed non multo post cum Pompeius in Damascum peruenisset, & inferiorem Syriam percurrisset, uenerunt legati ab Aegypto, & ab omni Syria uel Iudæa: per quos miserat ei donum maximum. Aristobulus autem auream quingentorum talentorum, cuius mentionem fecit etiam Strabo Cappadox, ita referens: Venerunt uero ex Aegypto legati cum corona aurea quatuor millium solidorum: & à Iudæa uitis uel hortus aureus: quem nominabant Terpnon, id est, delectabile. Hoc uero donum nos quoque uidimus in templo Romæ Capitolini Iouis sacratum fuisse, titulum habens Aristobuli, filij Alexandri, regis Iudæorum: quod æstimatum est quingentis talentis. Igitur Aristobulus Iudæorum potētissimus, hoc donum dicitur misisse. Interiecto uero tempore, rursus legati ad eum ueniunt, idem Antipater pro Hyrcano

Aristobulus diues, Hyrcanus pauper & tenax

De uite aurea.

no, Nicomedes pro Aristobulo, qui etiam accusabant Gabinium & Scaurum, quod pecunias acceperint: ille trecenta talenta, alter quadringenta.

¶ Altercatio Aristobuli & Hyrcani apud Pompeium.

Caput V.

Cumq; iussisset Pompeius certantes ad Damascum uenire instanti tempore ueris, congregans Apamenum exercitum de locis hyemalibus, ad Damascum properauit, qui in transitu suo mox Apamenam arcem euertit, quam Antiochus munierat Cyziceus: & Ptolemæi Minæi prouinciā considerauit, uiri maleuoli, & pene Dionysio Tripolitano deterioris, qui securi fuerat percussus. Et dum eum morte dignum inuenisset, acceptis ab eo mille talentis, ex quibus stipendium militibus suis donauit, absoluit eum: nec non & Lytiadem oppidum cepit, ubi tyrannus Silas Iudæus erat. Cum que ciuitates Heliopolim & Chalcidem transisset, in medio positum montem ascendit, & ad inferiorem Syriam Damascumq; peruenit. Vbi & comperit, quod Iudæi cum suis principibus Hyrcano & Aristobulo haberent discordiam: totamq; audiuit gentem contra utrosque dicentem, non debere sub regali ditione esse, sed patrio ritu sacerdotibus obedire, quos deus uenerari præcepit. Hi namq; dum nepotes existerent sacerdotibus, non contenti eo honore, ad alium magistratum cupiebant gentem transducere, & seruitutis uinculis obligare. Hyrcanus autem accusabat quod maior frater esset, & ab Aristobulo partem parua prouinciæ datam teneret, aliā uero Aristobulū uiolentia cepisse confirmans, nec non etiam incursionem contra finitimos & latrocinia illum perpetrare criminabatur, neq; gentem Iudæorum à se, nisi per illius uiolentiam ad seditionem descendisse. Cui etiam hæc allegantur testimonium plus mille optimates Iudæi præbebant, Antipatre suadente. Aristobulus autem à principatu dicebat eum decidisse propter suam naturalem & inefficacem segnitie, pro qua & contemptibilis uidebatur: se quoq; aiebat, nō tantum pro regni ambitione suscepisse principatum, quantum metu, ne forte ad alios migraret. Appellari autem se regē patris sui nuncupatione, & testes conuocabat iuuenes promptissimos: quorū cultus purpureæ uel comæ, nec non & phalera, aliusq; ornatus sic stupebatur, ut non ad iudicium intrare, sed ad pompam procedere putarentur. Pompeius tamen cum hæc audisset, Aristobulum de uiolentia culpans, dimisit eos, leniter allocutus. Nam dixerat ad prouinciā eorum sese uenturum, quo certius singula posset cognoscere, cum Nabathæorum primum prouinciā prouideret: & interim pacem eos habere præcepit. Aristobulo autem blandiebatur, ne prouinciā faceret rebellare, aditusq; uiæ concluderet, quod euenit.

¶ De gestis Pompeij cum Aristobulo.

Caput VI.

Aristobulus autem à Pompeio egressus, nec aliquid eorti quæ ille monuerat curans, in Delon ciuitatem peruenit, & exinde Iudæam perrexit. Quapropter iratus Pompeius, expeditionem quam contra Nabathæos parauerat in Damasco & à Syria, legionesq; Romanorum contra Aristobulum produxit. Cumq; Pellam & Scythopolim transisset, in Corias peruenit, quæ initium est Iudææ mediterraneæ: unde munitissimum oppidum super montem positum uidetur, Alexandrium nomine, quod Aristobulus confugerat. Tunc Pompeius destinans ad eum, iussit descendere: multisq; suadentibus, Romanis non rebellare, descendit. Cumq; disputasset contra fratrem suum de principatu, rursus in oppidum Pompeio concedente discessit: & hoc bis aut tertio fecit, sperans regnum obtinere, ad oīa quæ Pompeius præceperat, obedire se simulans, donec rediret ad munimina sua, timens ne regno spoliaret, & Hyrcano principatus traderet. Pompeius autē cū iussisset ei ut castella traderet, & custodibus propria manu scriberet, quatenus eū susciperet, obediuit hæc scribere.

¶ De dolo & perfidia Aristobuli.

Caput VII.

Discedens autē ad Hierosolymam, bellum parauit. Interiecto uero tempore Pompeio contra eum exercitum ducente, quidam ex Ponto ueniens, nunciauit Mithridatem hausto ueneno defunctum, quod illi filius suus Pharnaces confecerat. Cumq; in Iericho castra posuisset, ubi maxime nascitur opobalsamum, unguentum optimum, cuius cum flos acuto lapide incisus fuerit distillat, mane Hierosolymam ascendit. Tunc Aristobulus pernitens ad Pompeium descendit, pecunias offerens, & in Hierosolymis eum suscipiens: rogabatq; bello defineret, & quæ uellet cum pace disponderet. Pompeius autem ueniam ei petenti præstitit: & mittit Gabinium cū militibus ad ciuitatem, ut pecunias obtineret. Sed

cum nihil horum penitus egisset, Gabinius rediit, negatisq; pecunijs, de ciuitate exclusus est. Nam Aristobuli milites pactis minime consenserunt.

¶ *Quomodo iratus Pompeius, Hierosolymam cepit, Aristobulum uinctum Romam duxit. Cap. VIII.*

QVapropter Pompeius iratus, Aristobulum reclusit in carcerem: & ad ciuitatē peruenit undiq; munitissimam, præter septentrionalem partem. Circuit enim eam uallis latissima, intus templum concludens, lapideo muro fortissime constructum. Seditio tamen hominum intus de præsentibus rebus erat, quibuscumque iudentibus, Pompeio tradidit ciuitatem: Aristobuli uero socij, excludere eum & repugnare persuadebant, & illum haberi uinctum. Qui cum in templo confugerent, pontem ab eo in ciuitatem transpositum ad obsidionem parabant: alij autem exercitum Pompeij susceperunt, & aulam ei tradiderunt. Pompeius autem Pisonem legatum cum exercitu destinauit palatium custodire, et domos uel templum obseruare. Qui prius quidem uerba pacifica in templo conclusis offerebat, sed hi dum non obedissent, loca iuxta templum posita muris circundedit, ad oia Hyrcano ministrante. Pompeius autem mane circa templum à parte aquilonis, unde expugnare eos potuisset, collocauit milites. Fuerunt namq; & per illam partem turres altissimæ, & fossæ altissimæ, quæ uallo circundabantur. Ponte namq; deciso munitior extiterat, in qua ualle Pompeius cum aggerem in circuitu syluam incidentibus Romanis imponeret, & uideret satis fossam coæquatam, machinamenta uel instrumenta bellica à Tyro deportata superimposuit: per quæ etiam templum deposuit. Sed si nobis patrium non fuisset, septimo die uacare, nullatenus aggerem cõstruere ludæis repugnantibus potuissent. Nam bellantibus & occidentibus resistere lex concedit, si quid uero aliud aduersarij uolint facere, nulla nobis datur licentia sabbatis eos prohibere. Quapropter non certantibus ludæis, nec manus armantibus, turres erigere uel machinamenta Romanis licuit fabricare, quibus postero die utebantur. Vnde potest nostra erga deum pietas legisq; custodia cognosci, quod nihil ob timorem obsidionis ad immolandum impediti fuissent, sed secundo die mane & circa nonam horam super aram immolabant, & neque confictione belli sacrificium remittebant. Nam cum capta ciuitas fuisset tertio mense ieiuniorum, cetera septuagesimanona olympiade, Caio Antonio & Marco Tullio Cicerone Coss, hostes templum ingressi, cunctos peremerunt: qui sacrificijs occupati, nullatenus sacra rupe runt, aut timore animæ conturbati, aut dolore morientium sunt expulsi: sed omnia uoluerunt circa ipsas aras pati, dum putarent melius esse mori, quam sacrificia imperfecta relinqui. Et hanc non esse laudem mendacem per quam pietas nostra apparet, sed ueram extitisse cuncti testantur, qui Pompeij gesta conscripserunt, inter quos & Strabo, & Nicolaus, necnon & T. Liuius Romanæ conscriptor historiæ. At cum machinamentum primū illatum fuisset, turris maxima commota cecidit, & aperuit partem templi, per quam hostes irruerunt. Quorum primus Cornelius Faustus Syllæ filius, cum suis militibus super murum ascendit: post eum etiam per alteram partem Furius centurio cum suis: in medio uero Fabius, & ipse centurio cum turba fortissima. Tunc omnia cæde ludæorum complentur. Quidam enim à Romanis, alij uero semetipsos occidebant. Erant etiam qui præcipites sese flammis inter domos iniecerent, minime ualentes uiolentiam sustinere. Cuiusq; prostrata uigintiduo millia ludæorum, Romanorum uero pauci defuncti fuissent, capitur etiam Absalom, patruus simul & socer Aristobuli. Non parua uero in templo commissa sunt, dum ea quæ priori tempore inuisibilia uel inaccessibleia erant, adisset Pompeius, & cū eo nō pauci uidissent, quæ non liceret nisi sacerdotibus intueri. Inuenerunt autē mensem auream, & circa eam candelabra uel libatoria non pauca: necnon & aromatum multitudinem, & in thesauris sacras pecunias duo millia talenta: quas Pompeius penitus eontingere noluit, propter pietatem: etiamq; hoc dignum sua uirtute perfecit. Cumq; in posterum ministris templi præcepisset illud purgare, & legitima offerre deo, Hyrcano principatum sacerdotij donauit: quod ei utilis apparuisset, & prouinciales prohibuisset Aristobulo auxilium præstare: autores quoq; belli securi percussit. Faustum uero cum alijs qui propensius murum ascenderant, præmijs dignis honorauit, & Hierosolymam sub conditione fiscalium Romanis exposuit. Ciuitates etiam quas prius ludæi de inferiori Syria ablatas subegerant, sub suo principatu esse constituit, & omnem gentem prius nimis exteta

Sam, suos intra fines astrinxit: necnon & Gadaram paulo ante dirutam ædificauit, Deme-
trio donans Gadarenos, suo liberto: reliquas autem, Hippon & Scythopolim & Pellam:
uel Dion, & Samariam, insuper & Marisam, & Azotum, & Iamniam, & Arethufam ha-
bitatoribus reddidit, quæ mediterraneæ fuerant, præter alias dirutas. Gazam uero di-
rutam maritimam, & Ioppen, & Doram, & Stratonis turrin, quam postea Herodes ma-
gnifice condidit, & cum porticibus uel templis eam ornasset, Cæsaream cognominauit,
Pompeius liberas reliquit: & à prouincia discessit. Horum malorum Hierosolymis auto-
res Hyrcanus & Aristobulus extiterunt, cum inuicem inter se bella gessissent. Nam tunc
& libertatem deposuimus, & subiecti Romanis sumus: & prouinciam quam armis posse-
dimus à Syrijs ablatam, Syrijs compulsi sumus denuo restituere. Insuper decem millia ta-
lenta pauco tempore Romaninos exegerunt: & regnum quod antiquitus secundum ge-
nerationem principibus sacerdotum dabatur, populare factum est. De his quidem com-
petenti loco dicemus. Pompeius autem cum inferiorem Syriam usq; ad Euphratem flu-
uium & Aegyptum Scauro tradidisset, & duas legiões Romanas, per Ciliciam Romam
perrexit. Ducebat etiam cum sua generatione Aristobulum uinctum, cui duæ filiæ uel to-
tidem filij fuerunt, quorum Alexander euasit: nouissimus autē Antigonus cum patre uel
sororibus Romam deportatus est.

Hic libertatē
perdūt iudei

Aristobulus
Romam uin-
ctus perauit

¶ De bello Scauri contra Petram.

Caput IX.

Scaurus autem contra Petram Arabiæ cum exercitum produxisset, propter difficul-
tatem ciuitatis, in circuitu terram uastauit. Sed exercitu Romano fame fatigato, Anti-
pater obediens pceptis Hyrcani, à Iudæa triticū uel quæcunq; erant necessaria, destinabat.
Cumq; missus ab Scauro legatus Antipater ad Aretam perrexisset, per amicitias quas cū
eo habuerat, flexit eum pecunijs, ne prouincia prædaretur. Qui etiam fideiussor eius pro
trecentis talentis extitit: & in his bellum Scaurus sedauit. Siquidem non minus & ipse, q̃
Areta, concupiuit idem fieri.

¶ De Gabinijs gestis contra Alexandrum.

Caput X.

Interfecto uero tempore, cum Alexander Aristobuli filius Iudæam inuasisset, dux ex-
ercitus Gabinius de Roma ad Syriam usq; peruenit: qui inter alia quæ miranda fecit,
contra Alexandrum produxit exercitum, nullatenus ualente Hyrcano uiribus illius resi-
stere: cum etiam erigere Hierosolymorum muros festinaret, quos Pompeius deposuerat.
hoc ne faceret, prohibuerunt eum Romani inibi constituti. Circumiens autem prouinci-
am, multos Iudæorum armauit: & maturius q̃ sperabatur, collegit decem millia pedites
& mille quingētos equites. Alexandrium etiam castellum ualde munitum, & Macherū-
ta iuxta montes Arabiæ cepit. Igitur Gabinius contra eum ueniebat, cum iam M. Anto-
nium, aliosq; duces præmisset. Qui cum Romanis militibus, & subiectis Iudæis, quos Pi-
tholæus & Malachus ducebant, adunantes sibi & Antipatri societatem, Alexandro obuiā
uenerunt, quos sequebatur etiam Gabinius cum legione. Alexander autem prope Hiero-
solymam accessit, ubi cum hostibus prælio facto, peremerunt Romani tria millia Iudæo-
rum: capiunt etiam nō minus tria millia. Interim Gabinius cum ad Alexandrium perue-
nisset castrum, inuitabat concludos ad pacem, ueniamq; de prioribus suis delictis pollice-
batur eis. Vbi cum plures hostium foras uallum starent, M. Antonius fortiter decertans,
in congressione multos prostrauit. Gabinius ergo exercitus partem cum ibi reliquisset,
ut castellum uastaret, & ipse reliquam Iudæam circuibat, quantasq; inuenisset dirutas ciui-
tates, renouari pcepit: & recōstructæ sunt Samaria uel Azotus, Scythopolis & Anthedō,
Raphia uel Dora, Marisa & Gaba, & aliæ non paucae. Cumq; omnes Gabinijs præceptis
obediissent, ciuitates multo tempore desertæ, suos habitatores acquisierunt.

¶ Gabinius quā mansuete prudenterq; se gesserit

Caput XI.

Haec cum per prouinciā egisset, rediit in Alexandriū castellū. Vbi dum obsidionem
statueret, & legationē ad eū Alexander destinauit, ueniam sibi de prioribus cōmissis
postulans, & tradere castella, Hyrcaniā uel Macherunta, post etiā Alexandriū pollicetur:
quæ Gabinius accepta euerit. Mater uero Alexandri cū ad eū peruenisset (nā fauebat Ro-
manis) marito eius & alijs filijs Romā abductis, cōcessit ei Gabinius quæ postulauit. Cūq;
disposuisset pacē cū ea, Hyrcanū ad Hierosolymā reduxit, habiturū templi diligentiam,

bb ij

Quinq; tamen curias constituens, aequalibus turmis gentē diuisit, quā una in Hierosolymis degebat, alia in Gadaris, tertia in Amathunte, quarta uero in Ierichunte, quinta in Sephoris Galilææ: qui regia potestate liberati, sub optimatum gubernatione uiuebant.

¶ De pugna Gabini contra Aristobulum & alios.

Caput XII.

Sed cum Aristobulus à Roma ad Iudæā confugisset, & Alexandriū quod nuper dictum fuerat, renouare desideraret, Gabinus milites cū ducib; Sifinnio & Antonio & Seruilio mittit, ut id oppidū reconstrui prohiberent, simul & caperēt. Multi tñ Iudæi ad Aristobulum transiebant ppter ueterē eius gloriā nouis rebus studētes, necnō & Pitholaus dux Hierosolymorū cū mille ad eum refugit: sed multi qui ad eū cōuenerunt, inermes erant, quos decreuit in Macherunte ponere. Aristobulus ergo eos qui armis inopes erant dimisit, armatos aut octo millia existētes cū collegisset, prexit ad bellū. Quos Romani fortiter inuadentes p̄lio facto uicerūt. Et licet Iudæi propensius decertarēt, tñ atrocitate hostium ad fugā conuertunt, quorū quinq; millia prosternunt, reliqui uero dispersi ut unusquisq; ualuit, per fugā sibi salutē quæsiuit: tñ plus mille Aristobulus habēs, in Macherunte munitissimum oppidū recessit. Cumq; male p̄didisset, nihilominus spem sibi bonā p̄mittebat. Per duos tñ dies obsidionē resistēs, multis p̄fossus uulneribus, captiuus cū Antigono filio, qui de Roma cum eo fugerat, ad Gabiniū trahit. Aristobulus quidē his casibus uisus, rursus ad Romanā ciuitatē transmittit, quo ligatus tenebat, cum regnū & principatum sacerdotij tribus annis & sex mensibus gessisset, uir clarus & magnanimus. filios aut eius senatus matri remisit, Gabiniō scribente hoc ei promissum fuisse pro castello; prodicione. sed hi quidē in Iudæā remearunt. Gabinus aut cū contra Parthos exercitū duxisset, & Euphratē fluuiū trāssisset, placuit ei ad Aegyptū reuerti, quatenus Ptolemæū ibi constitueret. Hæc uero & per alios historiā; scriptores monstrata sunt. Gabini deinde millibus Antipater ministravit triticum, & arma, & pecunias, & Iudæos prope Pelusiū auxiliares effecit, qui custodes Aegyptiorū adituum fuerant. Cumq; ex Aegypto remeasset, & ad Syriā peruenisset, seditionibus & turbis eā inualecentē inuenit. Siquidē Alexander Aristobuli filius, recipiens rursus per uolentiā principatum, multos Iudæorū subtraxerat: magnocq; cū exercitu provinciā inuadens, omnes Romanos, quantos inuenire poterat, occidebat, refugientes ad montem Garizin. Gabinius aut hæc uidens, Antipatrū ut prudentem p̄mittit ad illos qui rebellabant, ut eos sedaret amentiam, quatenus ad meliorem sensum redirent. Qui cum perrexisset, multos quidem castigauit, & ad competentia restituit. Veruntamen Alexandrum comprehendere non potuit, dum exercitum haberet triginta millia Iudæorū: qui cum Gabiniō confligens uincit, decem millibus suis prope Taburium montem prostratis. Gabinus aut cum disposuisset Hierosolymorū ciuitatē, Antipatri uoluntati obediens, cōtra Nabathæos expeditionē produxit: quos cū in pugna uicisset, Parthorū transfugas Mithridatē & Orsanē dimisit: qui fide nō seruata, ad proprios remearunt. Sed Gabinus cū operam maximā uel clarissimā expeditionē fecisset, Romā rediit, Crasso tradens ducatū. De Pompeij & Gabini cōtra Iudæos expeditionē cōscribit Nicolaus Damascenus, & Strabo Cappadox, nihil unus altero amplius exponens.

¶ De Crassi gestis apud Parthos & Iudæos, & de Iudæorum dispersione.

Cap. XIII.

Crassus autem cum contra Parthos militiam produceret, ad Iudæam peruenit: & pecunias templi, quas Pompeius non tetigerat, duo millia talentorum abstulit, necnon & totum reliquum aurum usque ad octo millia talentorum. Tulit etiam trabem auream uersatilem, trecentas minas pensantem. Mina uero apud nos duæ & semis libræ existimantur. Tradidit uero ei hanc trabem custos pecuniarum, Eleazarus nomine sacerdos, nō maleuolo animo, nam iustus & bonus fuerat: sed dum commissa fuisset ei custodia uelorum templi, quæ mira pulchritudine uel constructione preciosissima resplendebāt, in hac trabē pendentia, & Crassum uidisset templi cunctum aurum uelle colligere, ueritus ne templi cunctum ornatum auferret, auream ei trabem pro redemptione omnium præstitit: dum & iusiurandum ab eo accepisset, nihil aliud à templo tollendum, sed solo contentum esse auro ab eo tradito, quo multa millia pondo posset inuenire. Hanc uero trabem alia lignea circumdabat, ideoque latebat. Crassus uero licet iurasset, nihil aliud in templo tangere, post acceptam tamen trabem transgressus, omne templi aurum deposuit.

Contumelia
Alexandri in
Romanos.

Mina.

Nemo tamen miretur, si tantæ diuitiæ in nostro templo fuissent, dum has omnes per diuersam terram Iudæi deum colentes, ibi ex antiquis temporibus obtulissent. Nec magnitudo prædictarum pecuniarum testimonio caret, nec arrogantia nostra per tantam magnitudinem diuitias extollit, sed multi alij conscriptores nobis testimonium ferunt: nec non & Strabo Cappadox ita dicens: Transmittens autem Mithridates in Coon, tulit pecunias, quas ibi Cleopatra regina deposuerat: uerumetiam & Iudæorum octingenta talenta. Nobis itaq; pecuniæ publicæ non sunt, nisi dei tantum. Vnde manifestum est, Iudæos per Asiam constitutos, ueritos Mithridatem, has pecunias in Coon transmississe. Non enim ex Iudæa fuerunt in Coon pecuniæ, dum ciuitatem & templum munitissimum haberent; sed neq; Alexandriæ habitantes Iudæos, uerisimile est hoc fecisse, dum nihil omnino Mithridatem timerent. Testis nobis est idem Strabo & in alio loco, quia tempore quo transiit Sylla in Græciam pugnaturus Mithridati, Lucillum transmississe fertur in Cyrenen ciuitatem, propter nostræ gentis seditionem, quæ totum orbem cõpleuit, ita dicens: Quatuor in ciuitate Cyrenæorum partes existunt, ciuium & agricolarum, tertia uero colonorum, & quarta Iudæorum. Hæc per omnes ciuitates iam dispersa est, & nullus mundi locus facile inuenitur, in quo non hanc gentem uideamus. Nam Aegyptus, & Cyrenæa dñi sub uno regno fuissent, omnem conuersationē horum æmulatæ sunt, ita ut scripturis eorum uterentur, & præsertim pecunias secundum patrias leges Iudæorum congregarent. In Aegypto ergo summam partem Iudæorum habitasse demonstratur, & Alexandriæ ciuitatis maxima pars huic genti deputata est. Ordinatus uero etiam princeps, qui causas eorum & instrumenta publica debeat curare, & præcepta dare, tanquam princeps perfectæ Reip. In Aegypto tamen hæc generatio conualuit, eo quod initio Iudæi Aegyptij fuissent, & quia iuxta prouinciam Iudæam Aegyptus iacet: necnon & propter illos, qui exinde ad Aegyptum perueniunt. Ad Cyrenæam autem ideo transiit, quod & ipsa finitima Aegypto existeret, quemadmodum & Iudæa, quod sub uno regno prius fuissent. Strabo quidem hæc retulit. Crassus autem, cum omnia disposuisset, quemadmodum uellet, contra Parthos egreditur, ubi cum toto suo defecit exercitu, sicut & alibi demonstratum est. Sed Cassius dum ad Syriam fugisset, & uindicasset eam ab incurfionibus Parthorum, qui nimis per Crassi perditionem audaciores fuerant, rursus ad Tyrum peruenit, & exinde ad Iudæam ascendit. Tarichenam uero ciuitatem inuadens, statim prædauit & triginta millia uiro- rum captiuaui: Pitholaum etiam seditionis Aristobuli successorem cepit, Antipatro inuitante. Qui etiam cum apud eum multum ualuisse, Idumæis amicus erat, de quibus & uxorem nobilissimam nomine Cyprin sibi coniunxit: ex qua quatuor liberos procreauit: Phaselum, & Herodem, qui postea rex fuit, & Iosippum, & Pheroram, filiam quoque Salomen. Hic autem Antipater, dum cum alijs potentissimis amicitias, & hospitium copulasset, Arabo potius se sociauit: cui etiam filios suos dum bellaret, commendauit. Igitur Cassius, cum expeditionem super Euphratem duxisset, prohibuit illam deuari prouinciam, sicut & alibi relatum est.

¶ De Aristobulo interfecto.

Caput XIII.

INterfecto uero tempore, cum Cæsar Romam teneret, post Pompeij uel senatus fugā, soluens à uinculis Aristobulum, ad Syriam transmissit: duas ei tradens legiones, quatenus paratam illi ut potens faceret Iudæam. Aristobulus autem potentia à Cæsare donatus, minime potitus est. Nam Pompeiani præoccupantes ueneno eum corruerunt, & sepelierunt cum Cæsaris socijs, quo multo tempore iacuit, usquequo Antonius eum ad Iudæam remitteret, & in regijs monumentis poni præciperet.

¶ De morte Alexandri Aristobuli filij.

Caput XV.

SCipio autem mandat Pompeio, Alexandrum Aristobuli filium occidendum, dñi cui sparet eum de his, quæ prius contra Romanos egisset: & securi eum percussit. Quo in Antiochia defuncto fratres eius Ptolemæus Minæi, tyrannus Chalcidis prope Libanum montem constitutæ, detinuit. Qui cum filium suum Philippionem in Ascalona ad Aristobuli uxore destinasset, iussit eam mittere filium Antigonom cum eius sororibus: e quibus alteram Philippionem cum dilexisset, uxore eam habuit. Quæ postea Ptolemæus pater eius occidens, matrimoniali iure eam duxit uxorem, & prouidentiam fratribus eius impendebat.

bb in

Virtus Anti-
patri.

Post mortem vero Pompeij, dum Caesar contra Aegyptum pugnaret, Antipater Iudaeorum potentissimus, mandatis Hyrcani obediens, multum illi utilis apparuit. Nam Mithridates Pergamenus, dum per Corycum transiret, & minime potuisset per Pelusium uiam conficere, sed in Ascalone moraretur, Antipater ei tria millia armatos Iudaeos adduxit, necnon & Arabum nobilissimos auxiliares illi parauit: & propter cum omnes Syri propensius Caesaris partes adiuuabant. Verum & Iamblicus potentissimus & Ptolemaeus filius eius, Libanum motem habitantes, cum omnibus ciuitatibus eandem pro Caesare mentem habebant. Mithridates autem surgens ex Syria, cum ad Pelusium peruenisset, & cum non suscepissent, ciuitatem obsidebat: cuius maxima uirtute Antipater primus partem muri deiecit, & reliquis uiam ingredi ciuitatem parauit. Et Pelusium quidem ita deuastatur. Antipatrum autem & Mithridatem euntes ad Caesarem, cum Aegyptij Iudaei transire prouinciam uetarent, quae Onia dicitur, Antipater eos flexit ad Caesaris amicitiam, principis sacerdotum literas eis ostendens. Quod cum audissent Memphitidem habitantes, simili modo Mithridatem ad se inuitarunt. Ad quos cum profectus fuisset, & ad locum qui dicitur Delta, peruenisset, configit cum hostibus, circa locum qui dicitur Iudaeorum castra. Habebat autem dextrum cornu Mithridates, laeuum uero Antipater. Sed commisso praelio, inclinatur cornu, quo Mithridates pugnabat: qui periclitatus esset, nisi per ripam fluuij cum suis militibus Antipater currens, deuictis iam aduersarijs, mortis eum periculo liberasset. Nam uictores Aegyptios ad fugam conuertens, & persecutus, castra eorum deuastauit, Mithridatemque fugientem retinuit. Cuius ceciderunt milites octingenti, Antipatri uero quadraginta. Sed cum Mithridates Caesari demandasset uictoriam, simul & salutem, quam per Antipatrum obtinuit, Caesar Antipatrum quidem tantum dilexit, ut etiam uteretur eo per omnia bellorum pericula. Quapropter & uulnerari Antipatrum saeuissime contigit. Ergo bello finito, Caesar cum in Syriam nauigasset, Hyrcano quidem principatum sacerdotum firmum indulsit, Antipatrum uero ciuitate Romana & immunitate donauit. Dicitur tamen, Hyrcanum huic quoque militiae in Aegypto socium extitisse, sicut testatur Strabo Cappadox, ex autoritate Asinij ita referens: Post Mithridatis & Hyrcani principis sacerdotum in Aegypto profectionem. Idem Strabo alibi ex autoritate Hypsicratis, rursus ita retulit: Mithridatem solum exisse, uocatum autem secundo, cui Antipater Iudaeae tutor in Ascalone tria millia militum praeparauit, & alios potentissimos inuitauit: sociatum etiam Hyrcanum huic militiae dicens. Haec quidem Strabo exposuit.

Victoria de
Aegyptijs.

Caesar Hyrcano
conferre sacerdotium.

De Antigono querente patris & fratrum mortem, accusanteque Hyrcanum & Antipatrum. Cap. XVII.

Senatusconsultum pro
Iudeis.

Sed cum uenisset Antigonus Aristobuli filius tunc ad Caesarem, & patris sui calamitatem desse uisisset, qualiter propter ipsum ueneno fuerit interceptus, fraterque suus securi a Scipione percussus, petebat miserari se a regno depulsum: praeterea Hyrcanum & Antipatrum accusabat, quod male gentem regerent, & in se crudeliter egissent. Antipater autem cum affuisset, satisfaciebat de obiectis sibi criminibus, rebellem Antigonom cum suis locis disrens: & narrabat, quantum ipse laborasset in expeditione coram ipso Caesare: & dicebat iuste Aristobulum Romam tractum, quod semper Romanis hostis extitisset: fratrem uero eius latrocinij causa poenam a Scipione meritam sumpsisse. Cum haec Antipater uerba fecisset, Caesar Hyrcanum quidem principem sacerdotum ordinauit, Antipatro uero potestatem donauit, quam ipse elegerat, tutorem cum totius Iudaeae constituens. Hyrcano quoque concessit patriae muros restituere, cum hanc ille gratiam ab eo petisset: nam adhuc diruti iacebant, ex quo Pompeius eos deposuerat: unde a consulibus in Capitolio senatusconsultum hoc modo prolatum est: L. Valerius, Lucij filius, Cos. Conueniente senatu Idibus Decemb. in templo Concordiae, praesente L. Copinio, L. Collinae filio, & Cepario filio Quirini, de his quae Alexander Dorothei, & Numenius Antiochi, & Alexander Iasonis, Iudaeorum legati, optimi uiri & auxiliares locuti sunt, renouantes cum Romanis gratias, & amicitias praestitentes, clypeum aureum pro indicio auxiliorum deuouerunt, quinquaginta millia siclorum & petierunt literas sibi dari ad omnes liberas ciuitates, quatenus prouinciae uel portus eorum nullam uiolentiam paterentur. Placuit igitur senatui amicitias & societatem cum eis componere, & omnia quae supplicauerunt, concedere, clypeumque suscipere. Haec acta sunt sub Hyrcano.

no principe sacerdotum, & rectore gentis, nono anno, mense Panemo. Hyrcanus autem etiam ab Atheniensium populo laudatus est, cum multum ei apparuisset benignus. nam misserunt ei scriptum huiusmodi decretum: Sub iudice uel sacerdote Dionysio, filio Asclepiadis, mense Panemo, uicesimo quinto die, datum est magistratibus decretum Atheniensium sub præfide Agatho, de quo Deucles Menandri Alimusi scribe exposuit: Munychionis undecimo die, concilio iudicum facto in theatro, suffragium tulit Dorotheus princeps sacerdotum: cum quo assidens Dionysius filius Dionysii, dixit: Quoniam Hyrcanus Alexandri, princeps sacerdotum & rector Iudæorum, permanet cum populo nostro, uel singulis ciuibus fidelis existens, & omni circa eos utitur industria, ibique uenientes Athenienses seu legationis causa, seu priuatim, munificenter ad se suscepit, & prouidit quatenus illasi redirent, decretum quidem de his & prius factum est: nunc uero Dionysio Dorothei Sunienfi suggerente, & de uiri uirtute populum admonente, quomodo uoluntatem habet bene nobis quod potuit semper facere, placet honorare uirum aurea corona optima secundum legem, & dedicare ei imaginem æream in templo populi, uel Gratiarum: decernere uero coronam in theatro, cum Libero patri tragoediæ solennia celebrantur, & in Panathenæis, & Eleusinijs, & in gymnicijs certaminibus: diligentiam uero magistratus habeant, ut si permanserit, & seruauerit fauorem nostrum, omne quod excogitamur pro gratia uel honore uiri, munificenter compleatur: quatenus cum hæc ita facta fuerint, appareat noster populus optimus cum amplecti, uicesque reddere gratiarum, ut ille nostrum studium iam honoribus affectus imitetur: imo etiam debemus eligere ab omnibus Atheniensibus, qui decretum ei deportet, ut cum honorem suscepit, festinet benefacere semper patrie ciuitati. Romanorum ergo uel populi Atheniensium erga Hyrcanum merita demonstrauimus.

¶ De Herode instituto rege, & gestis prioribus.

Caput XVIII.

Cæsar autem cum Iudæam disposuisset, in Syriam nauigauit. Antipater autem ut Cæsarem à Syria deduxit, in Iudæam reuertitur: & statim muros à Pompeio dirutos reconstruit, seditionemque provincialium sedauit, interminationibus simul & persuasionibus requiescere eos inuitans, cum diceret: Si quis Hyrcano consenserit, feliciter uitam suam potest peragere. Qui uero ad spem rebellandi peruenerit, & lucro priuabitur, & me ipsum pro patrono dominum, Hyrcanum autem pro rege tyrannum sentiet, Romanos uero ac Cæsarem pro rectoribus amaros hostes: nam minime patientur amoueri, quem ipsi principem constituerunt. Sed cum tardum & segnem Hyrcanum uidisset, priorem filium suum ducem in Hierosolymis ordinauit, secundum uero Herodem Galilææ tutorem demonstrauit, adhuc omnino iuuenem, nam quindecim annorum tunc erat: cui nihil obfuit iuuentus, dum prudentiam super ætatem haberet. Qui cum occasionem inuenisset, statim ad uirtutis ostentationem prorupit. Siquidem Iezechiam principem latronum comprehensum, qui Syriam cum magna turba uexabat, fecit interim cum multis suis prædonibus. Quo facto nimium à Syris amplectitur, unde & in amorem eius exarserunt, quod à latrocinijjs provincia eorum esset erepta. Laudabant ergo eum per ciuitates & per uicos, quod pacem eis præstitisset, & tuitionem prædiorum suorum inuenissent. Quapropter & Sexto Cæsari, cognato magni Cæsaris, tunc totam regenti Syriam, amicus factus est. Cum uero amulatio pro factis Herodis Phaselum fratrem eius intrasset, non minor studuit tali gloria reperiri, & in Hierosolymitis fautores sibi parabat, dum & ciuitatem haberet, & populi negocia non ignare tractaret. Quæ Antipatrum faciebant ab omni gente, tanquam esset omnium dominus, honorari: tamen ex tali claritate, quæ sæpius contingunt, Hyrcanum fidem transgressus est. potentissimi uero Iudæorum, Antipatrum uidentes cum filiis extolli pro fauore gentis, & reditus Iudææ, uel pecunias Hyrcani, nimis inuidebant ei. Nam Antipater amicitias cum imperatoribus Romanorum composuerat: & cum flexisset Hyrcanum pecunias transmittere, tanquam suas, & non Hyrcano præstante eas, Romanis principibus destinabat. Unde manifeste Antipatrum accusabant, dicentes Hyrcano: Usquequo ista pateris? an non uides Antipatrum cum filiis principatu præire cunctos, teque nomen tantum regium possideret? Sed ne te lateant, ne putet sine periculo tuo negligere negocia, dum Antipater & filij eius totam nunc autoritatem contineant, & hanc sine tuis iussionibus disponant. Nam Herodes filius eius Iezechiam & omnes qui cum eo erant, peremit, nostram legem transgressus; quæ hominibus

Herodis prudentia.

*Hyrcanus
Herodem ad
conciliū uo-
cat.*

nem prohibet occidi, licet malignus sit, nisi primum in concilio condemnatus sit. Ille uero, dum nullam à se suscepisset potestatem, hæc ausus est committere. Quæ cum Hyrcanus audisset, flectitur: plus autem iram eius incenderunt matres eorum quos Herodes interfecerat, dum per singulos dies in templo eum peterent, ut Herodes ante concilium de actis suis redderet rationem. Commotus igitur Hyrcanus, Herodem uocauit, satisfacturæ de criminibus sibi illatis. Qui persuasionibus patris impulsus, uenit. Nam sic ei præceperat, ut non priuatus, sed cum tutela & custodia corporis adueniret. Qui cum & Galilæam ut putauit prodesse sibi disposuisset, militū parua manu circumdatus uiam secabat, ut nec terribilis uideretur Hyrcano, cum maxima ueniens multitudine, nec nudus uel incautus eorum iudicibus esset: imò & Sextus Cæsar, Syriæ rector scripsit Hyrcano, supplicans ut liberaret à iudicio Herodem: simul & interminabatur ei, si non obediret. Sed Sexti literæ occasio fuerant, ne quid pateretur à sententia concilij Herodes, sed magis absolueretur. Nam diligebat eum Hyrcanus, tanquam filium. Herodes autem, cum in medio unā cum suis militibus astitisset, omnes perterrituit: nec ausus est aliquis ex his eum accusare, qui primum contra eum exclamabant, sed omnes sub quiete & silentio, rei exitum sustinebant. Qui cum ita sedissent, unus quidam nomine Sameus, uir iustus, & propter hoc minime deuitans periculum, surgens ita locutus est: Viri iudices & rex, neminem scio ad iudicium à uobis uocatum ita constitisse, neq; uos nosse quicquam opinor simile: sed omnis quicumque in hoc iudicium peruenit exquirendus, humiliter astitit, misericordiam à uobis ex petens, capillis prolixis, & ueste nigra indutus: hic autem Herodes optimus iuuenis, reus pro homicidio satisfactorius, de tali crimine uocatus interest purpura circumdatus, & caput ornatum habens compositione crinium, stipatusq; armis, ut si condemnatus secundū legem fuerit, nos quidem interficiat, ipse uero uim faciens ueritati, liberetur. Sed Herodem de his non culpabo, siquidem suum cōmodum pluris quā legem fecit: sed uos uel regem accuso, qui tantam ei licentiam dedistis. Scitote tamen maximum esse deum, quia hic, quem nunc propter Hyrcanum uultis absolvere, quandoq; uos & ipsum regem torquet. Nihil autem hæc dicendo mentitus est. Nam Herodes, cum regnum cepisset, oēs occidit in concilio tunc inuentos, cum ipso Hyrcano, præter Sameum, quem nimis dilexerat propter iustitiam eius: & quod ciuitate posthac obsessa ab Herode & Sosio, persuasisset populo, ut Herodem acciperent, dicens propter peccata eum nō posse deuitari. De his quidem suo loco dicemus. Hyrcanus autem cum uidisset propensiores iudices ad necem Herodis, iudicium in posterum diem distulit: & mittens ad Herodem furtim, persuasit ei ciuitatem relinquere, ut ita posset periculum declinare. At ille cum discessisset in Damascum, fugiens regem, & ad Sex. Cæsarem peruenisset, ita apud se decreuit, ut si uocandus ad iudicium esset, non obediret. Indignabantur autem iudices Hyrcano, dicētes quomodo hæc omnia contra eum essent. Illum uero cum nihil lateret, nihil agebat amentia uel imbecillitate sua. Sed cum Sextus Herodem ducem inferioris Syriæ ordinasset (nam hoc ei pecunijs uendidit) Hyrcanus timebat eum, ne quando contra se exercitum produceret. Non multis autem transactis diebus, hoc euenit. Herodes enim aduersus eum expeditionem ducens, irascebatur eo quod ad iudicium uocatus sit satisfactorius. Prohibuerūt tamen eum obuiam uenientes pater Antipater, & frater, impetumq; eius retinuerunt: rogantes, ne accederet prope Hierosolymam: nec aliquod opus niteretur facere contra eos, qui concesserunt ei ad talem peruenire dignitatem. Deprecabantur etiam, ut indignationem deponeret, quod uocatus ad iudicium esset, sed absolutionis gratiam potius recordaretur, nec ita dolorem consideraret, ut saluti ingratus existeret: & animaduertendum uero, quod & bellorum casus deus dispensat, quapropter uictoriam non omnino speraret, expugnando regem & amicum, qui multum ei profuisset, nihil uero sponte in eum commisisset aduersi, sed per maleuolos suafores actum, quod difficultatis umbram pstitit. Flexus his Herodes, & arbitratus satis sibi factum, quod suam fortitudinem genti demonstrasset, reuersus est. Per Iudæam ergo taliter se res habebant.

¶ Decreta Romanorum aliorumq; populorum & urbium de amicitia Iudeorum.

Caput XIX.

Cæsar autem cum Romam uenisset, parabat ad Aphricam nauigare, quatenus Scipionem uel Catonem expugnaret. Ad quē Hyrcanus dirigēs legatos, petijt cōfirmare

cum eo amicitias. Videtur mihi necessarium & hoc exponere, qualiter Romanorum principes cum nostra gente sunt pacti: ne lateat aliquos quod & Asiae & Europae reges studiū habuerunt, sociare sibi nostram fortitudinem, dum eorum fidem dilexissent. sed quoniam multi propter odium nostrum minime credunt Perficis uel Macedonicis scriptionibus de nobis, eo quod non eadem ubique in publicis locis deposita demonstrantur, sed apud nos tantum & alios quosdam Barbarorum, de Romanis tamen decretis non est ambigendum: nam & publicis locis reposita haecenus, & in Capitolio tabulis aereis conscripta, continentur. Nam & C. Iulius Caesar, Alexandriae Iudaeos per aream tabulam demonstrauit Alexandrinos ciues existere. Vnde initium approbationis faciam, dum pando senatusconsulta, & C. Iulij Caesaris de Hyrcano uel gente nostra, decreta. C. Iulius Caesar, imperator & pontifex, & dictator secundo, magistratibus Sidoniorum & curiae & populo salutem. Si scitis, bene est: & ego sanus sum, cum meo exercitu. Exemplum facti decreti ad Hyrcanum filium Alexandri, principem sacerdotum, & rectorem gentis Iudaeorum, uobis destinaui, quatenus in publicis uestris annalibus reponatur. Volo ergo uos Graece uel Latine in aerea tabula scriptum hoc ponere, quod huiusmodi est. C. Iulius Caesar, imperator & pontifex, secundo dictator: Cum deliberata sententia decreui, quoniam Hyrcanus Alexandri Iudaeus, et nunc, & in prioribus annis, in pace & bello, fidem & studium demonstrauit, cui multi etiam consules testimonium praebent: insuper & in propinquo Alexandriae loco, cum mille quingentis militibus auxiliatoribus nobis occurrit, & ad Mithridatem a me destinatus cum omni deuotione fidelis apparuit: propter has ergo causas Hyrcanum Alexandri, filiosque eius, rectores Iudaeorum esse, & principatum sacerdotum gentis Iudaicae semper habere secundum patrios mores praecipio: ipsum quoque filiosque eius auxiliatores uobis & inter uiros amicissimos esse censendos: quantacunque uero sacerdotalia iura sunt, cum uel filios eius possidere decerno. Si qua uero interfuerit quaestio de Iudaicis rebus, placet nobis iudicium de his adhibere: exhyemationes uero militum, aut pecunias exigendas ab eis, minime probaui. C. Caesaris dictatoris, consulis, data concessaque decreta sic habent: ut filij eius principatum gentis Iudaeorum, & donata sibi loca possiderent: ut princeps sacerdotum idem & rector gentis Iudaeorum, legatis uim passis adesset: & quia transmississet ad Hyrcanum Alexandri filium, principem sacerdotum, Iudaeorum legatos, qui de amicitijs uel auxilio cum eo loquerentur, & dedicarent ei tabulam aream in Capitolio, & in Sidone & Tyro & Ascalone, & in templis, scriptam apicibus Graecis uel Latinis, quae infra exposita continentur. Ut uero hoc decretum omnibus per ciuitates curatoribus & iudicibus & amicis innotesceret, & hospitia legatis praestarent, & sanctiones ut ubique destinarentur praecipit. C. Caesar, imperator, consul, honoris & uirtutis & clementiae causa, concessit per commodis senatus & populi Romani, Hyrcanum Alexandri filium, liberosque eius, principes esse sacerdotum uel antistites Hierosolymorum & gentis Iudaeae, iure quo & proaui eorum sacerdotum suum gesserunt. C. Caesar, quinquies consul, decreuit habere hos uel munire Hierosolymorum ciuitatem, & gubernare eam, Hyrcanum Alexandri, principem sacerdotum Iudaeorum, rectorem gentis secundum suam uoluntatem, ut Iudaeis in secundo anno locationis ex redditibus cori, id est, triginta modij subducantur, neque ut alij qui eis calumnientur, neque tributa ab eis exigant. C. Caesar, dictator secundo, sanxit ut per singulos annos Ioppenenses tributa Hierosolymorum ciuitati praestent, excepto septimo anno quem Sabbaticum annum appellat, quoniam in eo neque fruges agrorum colligunt neque seminant, necnon etiam Hyrcano, & filiis eius decimas praebent, & ut nullus uel praeses, uel dux uel legatus in finibus Iudaeorum auxilia colligat, uel militibus liceat pecunias exigere ad exhyemandum, aut pro nomine alicuius: sed esse undique liberos. Quaecunque postea habuerunt, uel emerunt, uel possederunt, omnibus his eos potiri: & Ioppen ciuitatem, quam ab initio Iudaei habuerunt, & cum amicitias cum Romanis fecissent, eorum esse sicut & nobis prius placuit, imperamus. Ex qua ciuitate Hyrcanum Alexandri filium, liberosque eius a possessoribus terrae & a portu tributa consequi iubemus: de Sidone modios uiginti millia, sexcentos septuaginta quinque, per singulos annos, excepto septimo anno, quem Sabbaticum uocant, in quo neque arant, neque fructum arborum colligunt. Praedia etiam in maximo campo, quae Hyrcanus & paui eius prius possidebant, placet senatui, haec Hyrcanum & Iudaeos habere, eo

Decreta C.
Caesaris pro
Hyrcano.

dem iure quo & prius possederunt. Manere etiā iura, quæ ab initio inter Iudæos uel principes sacerdotum fuerunt, & institutiones quas populo uel senatu decernente habuerūt, præterea eodem iure liceat illis uti. Et in Lydia loca etiā uel terras, quas pro hospitalitate reges Syri uel Phœnices per donationem Romanorum possederunt, eas senatus probauit Hyrcanum rectorem gentis Iudæorū habere. Dari etiā licentiā Hyrcano, omnibusq; ab eo missis, ut cum senatoribus in ludo monomachorum, uel bestiarū sedētes spectent: et si petierint dictatorem uel magistrum equitum, ut in senatu eos introducant, & responsa eis tradant intra decimum diem: hoc fiat post senatusconsultum. C. Cæsar, quater imperator, quinquies consul, in perpetuū dictator, huiusmodi uerba fecit de iure Hyrcani Alexandri, principis sacerdotum, & rectoris gentis Iudæorum. Prædecessores mei imperatores in prouincijs, cum testimonium Hyrcano principi sacerdotum Iudæorum, & Iudæis coram senatu uel populo Romano præbuisent, cumq; gratias ei populus & senatus egisset, bene nobis uisum est memoriam habere & prouidentiam, quatenus Hyrcano ac Iudæorum genti filijsq; Hyrcani, à senatu & populo Romano, pro suo erga nos fauore, gratiæ retributionis redderentur. Caius Iulius dictator & consul Romanorum, magistratib; Pærianorum, curiæ ac populo salutem. Interpellauerunt me Iudæi in Delo, & quidam de Colonijs Iudæorum p̄sentibus uestris legatis, & demonstrauerunt decretum, per quod uos eos prohibetis patrijs moribus & sacrificijs uti. Ergo mihi non placet in nostros amicos & auxiliares talia fieri decreta, uel prohiberi eos secundum suam uiuere consuetudinē, seu pecunias ad conuiuia & ad uictimas inferre, quando hoc facere nec Romæ quidē p̄hiberentur. Nam Caius Cæsar noster consul, dum in sanctionibus suis uetaret collegia p̄ ciuitates congregari, hos solos non prohibuit, nec pecunias conferre, nec conuiuia parare: & ego quoq; alios prohibens, istis solis præcipio secundum patrios mores & leges cōuenire. Bene ergo facitis, si prolata sententiam contra nostros amicos uel auxiliares, propter nostrum erga eos studium & fauorem aufertis. Post Cæsaris mortem, Marcus Antonius & Publius Dolabella consules, cū senatum congregassent, & Hyrcani legatos introduxissent, locuti sunt de quibus petierunt, & amicitias cum eis fecerunt, & omnia eis concedi senatus decreuit quæcunq; postularent; subiuncto etiā senatusconsulto, quatenus probationem dictorum habeant qui hanc historiam relegend: quod tale fuit senatusconsultum ab ærario trāscriptum de tabulis publicis, sub Quinto Rutilio ærarij custode, dum tertio idus Aprilis, in templo Concordiæ conscriberētur, præsentē Lucio Calphurnio, & reliquo senatu. Publius Dolabella & Marcus Antonius consules, dixerunt: De his quæ per senatusconsultum Caius Cæsar pro Iudæis decernens in ærario deponere nō occurrat, sic placet nobis, sicut & senatui uisum ē, ut hæc in tabulis æreis deponantur, & per singulas ciuitates transmittantur, quatenus curēt & illi in tabulis reponere quod decretū est: Quinto Idus Februarias, in templo Concordiæ. Legati autem principis sacerdotū fuerunt Lyfimachus Pausania, Alexander Theodori, Patroclus Chæreæ, Ionathas Oniæ. Mihi sit autem & ex his legatis unum Hyrcanus ad Dolabellam, tunc Asiæ proconsulem, petens eum soluere Iudæos à militia, ut patriam custodirent consuetudinē, quod facilius impetrauit. Siquidem Dolabella cum accepisset literas Hyrcani, nihil remoratus scribit per totam Asiam pro Iudæis, & ad Ephelinā ciuitatē, primā totius Asiæ, quæ huiusmodi legebant, sub iudice Artemione, mensis Lenæonis die primā: Dolabella imperator Ephesiorū curiæ & magistratibus uel populo salutem. Alexander Theodori, legatus Hyrcani filij Alexandri principis sacerdotum, & rectoris Iudæorum, intimauit mihi, quod nō possent ciues sui militare, dū nec arma portare possint, nec iter facere diebus sabbatorū, nec alimentorum secundum patrias leges copiam habere: ideo ego sicut p̄decessores mei imperatores, præbeo eis militiæ remissionem, & concedo patrijs uti legibus secundum solennes & sacras immolationes, & congregare sicuti solent pro sacrificijs pecunias, & uolo uos hæc per singulas conscribere ciuitates. Hanc quidem Dolabella Hyrcano legationē mittente, nostris donauit licentiā. Lucius autem Lentulus consul dixit: Ciues Romanos Iudæos, templa habentes, Ephesi ante tribunal, religionis causa à militia dimissi duodecimo kalendarum Octobris. Lucio Lentulo, & Caio Marcello consulibus, p̄sentē senatu. Balbus legatus & uicarius, Ephesiorum magistratibus, curiæ & populo salutem. Iudæos

Huc usq; de
creta Cæsaris.

Decreta P.
Dolabellæ &
M. Antonij.

per Asiam constitutos, Lucius Lentulus consul me pro ipsis petente, à militia dimisit. Postulans uero post hæc & Fannium tribunum plebis, & Lucium Antonium ærarium, impetraui. Vos autem cupio curare, ne quis eis molestiam inferat. *Decretum L. Lentuli consulis.* Decretum Deliorum sub præfide Bioto, mense Thargelione, uicesima die ad titulationem iudicum. Marcus Piso legatus, adueniens in ciuitatem nostram, pro delectu militum conuocans nos, & multos ciuium, præcepit, ut si qui sunt Iudæi ciues Romani, nequaquam militare cogantur, eo quod Cornelio Lentulo consuli religionis causa Iudæos dimittere placuit. Quapropter obedire consuli nos oportet. His similia Sardiæ quoque de nobis decreuerunt. Caius Fannius Caii filius, dux, consul, magistratibus Coorum salutem. Volo uos scire, quomodo legati Iudæorum adierunt me, petendo accipere senatusconsulta pro ipsis constituta, quæ etiam sub sancta sunt. Igitur uolo uos curare uel providere his hominibus secundum senatusconsultum, quatenus per uestram prouinciam incolumes ad propria reuertantur. Lucius autem Lentulus consul dixit: Ciues Romanos Iudæos qui templa Iudaica habere Ephesi uidentur, religionis causa dimisi. Hoc factum est duodecimo kalendarum Iuliarum. Lucius Antonius, Marci filius, uicarius ærarii uel proconsul, Sardiæ magistratibus, curiæ & populo salutem: Iudæi ciues nostri adeuntes probauerunt nobis consilium habuisse proprium secundum patrias leges ab initio, & locum proprium, in quo negocia uel iudicia inuicem mouent: & hoc petierunt, quatenus liceat illis hoc facere, quod custodiri uel permitti decreui. Marcus Publius, filius Publii, & Marcus Lucius Marci filius, dicunt: Lentulum proconsulem adeuntes intimauimus ei, de quibus Dositheus Cleopatridæ filius Alexandrinus uerba fecit, ut ciues Romanos Iudæos templa Iudaica facere solitos, si illi uisum fuerit, religionis causa eos fecisse, dimittat: & dimisit duodecimo kalendas Iulias, Lucio Lentulo & Caio Marcello consulibus. Lentulus decretum protulit: Ciues Romanos Iudæos, sacra Iudaica facere solitos, Ephesi ante tribunal religionis causa dimisi. Laodiceus princeps C. Rabillio Caii filio consuli salutem: Sosipater Hyrcani principis sacerdotum legatus, porrexit nobis epistolam tuam, per quam designauit nobis, ab Hyrcano principe & sacerdote Iudæorum destinatos quosdam cum literis pro sua gente conscriptis, quatenus sabbata Iudæis liceat secundum patrias leges celebrare, ut ne quis eos quicquam impediatur: quoniam amici & auxiliares nostri probantur: aut ne quis eis uiolentiam inferat in nostra prouincia. & licet Tralliani palam dicant, non sibi placuisse quæ pro his decreta sunt, tamen præcepisti hæc ita fieri. Postulamus autem ita, ut & nobis eadem de his scribas obsequentibus tuis præceptis. Epistolam autem porrectam suscepimus, quæ reposita inter publica nostra monimenta, & de reliquis quæ præcepisti providemus, quatenus in nullo culpemur. Publius Seruilius, Publii Galbæ filius, proconsul, Miletiorum magistratibus, curiæ & populo salutem. Pritanis Mercurii filius, ciuis uester, dum in Trallibus negocia tractarem, insinuauit mihi, præter nostram sententiam Iudæis uos iniquitatem inferre, & prohibere eos sabbata celebrare, uel templa patria perficere, fructusque sua consuetudine colligere. Volo igitur uos scire, quomodo audiens uerba eius uel eorum qui contra eum discebant, decreui ne prohiberentur. *Decretum Pergamenorum sub iudice Cratippo mense Desio sententia principum.* Quoniam Romani sequentes suos maiores, pro cõmuni omnium hoim tutela picula suscipiunt, & student auxiliares etiam eos suos in felicitate uel firma pace consistere, cum transmississet ad eos Hyrcanus princeps sacerdotum gentis Iudææ legatos, Stratonem Theodori, Apollonium Alexandri, Aeneam Antipatri, Aristobulum Amintæ, Sosipatrum Philippi, uiros optimos, & hi singula demonstrassent, decreuit senatus de his quæ postulauerunt, quatenus nequaquam rex Antiochus Antiochi filius lædat Iudæos auxiliares Romanorum, imo ut & castella & porrus uel prouinciâ, et si quid aliud ab eis abstulit, redderet: & liceat eis à portubus deportare quod uolunt, & ut nullus rex uel populus à portubus Iudæorum seu uectigalibus aliquid auferat, excepto Ptolemæo rege Alexandrino, quia & ipse auxiliator his & amicus noster existit: imo etiam custodiâ à loppe depelli, sicut petierunt. Nos uero curiæ Lucius Peticus uir optimus, iussit ut hæc fieri ita curem, quemadmodum senatus decreuit, & prouideamus, quatenus incolumes legati ad propria possint redire, necnon etiam Theodorum in curia, uel in cõueto suscepimus. Qui cum nobis epistolâ & senatusconsultum porrexisset, uerba faciens, demonstrauit Hyrcani uirtutem & liberalitatem, quia

Decretum L. Lentuli consulis.
Decretum Deliorum.

Decretum C. Fannij consulis.

Decretum L. Antonij.

Decretum M. Publij.

Decretum Laodiceus.

Decretum P. Serulij.

Decretum Pergamenorum.

Decretū Ali-
carnasscorū.

Decretū Sar-
dianorum.

Decretum
Ephesiorum.

S. Caesar in fi-
dijs interfici-
tur.

C. Iulij Cæsa-
ris cædes.

publice uel priuatim cunctis prodest qui ad eum conuenerint. Literas uero inter publicas conscriptas reposuimus, & nos quoque omnia pro Iudæis agere tanquam auxiliares Romanorum, secundum senatusconsultum decreuimus, Quippe etiam postulauit Theodorus dum epistolam nobis porrigeret, quatenus à magistratibus nostris mittatur ad Hyrcanum exemplar decreti, intimantis nostri populi sententiā, & petentis custodiri uel ampliari nostras cum eis amicitias, & ut meminerit temporibus Abraam, qui omnium Iudæorum pater extitit, nostros maiores amicos ei fuisse, sicut & in publicis conscriptis inuenimus. Decretum Alicarnasscorum sub sacerdote Memnone Aristidis filio. Placuit populo, Marco Alexandro insinuante, quoniam Iudæi pietatis studium omni tempore habent, populusque Romanorum omnium hominum benefactores, pro Iudæorum amicitijs uel auxilijs ad nostram ciuitatem præcepta miserunt, quatenus permittantur immolationes deo solennes efficere. Placuit igitur & nobis concedere Iudæis uiris uel mulieribus sabbata celebrare, uel sacrificia producere secundum leges Iudaicas. Si quis uero hos prohibuerit, militiæ reus & debitor ciuitatis existat. Decretum Sardoniorum. Placuit curiæ uel populo, ducibus intimantibus, quomodo nostram ciuitatem habitantes Iudæi, multa uel maxima beneficia à populo sæpe meruerunt: nunc quoque cum ingressi fuissent in curiam populum petere, quatenus suis legibus & libertate data à senatu populoque Romano secundum consuetudinem congregentur, & iudicia sua disponant, datus est illis locus, in quo cum uxoribus uel filijs possint celebrare deo patrias orationes. Igitur uisum est curiæ uel populo, concedere eis conuenientibus certis diebus agere secundum suas leges: deputari etiam eis locum quem aptum ædificationibus uel habitaculis putauerint. Habeant etiam curatores annonæ ciuitatis diligentiam, ut si qua opus habuerint alimenta, faciant eis introducti. Decretum Ephesiorum sub iudice Menophilo, mense Artemisio, prima die. Nil canor Euphemi dixit. Placuit populo intimantibus ducibus quomodo interpellauerunt in ciuitate Iudæi, Marco Iunio Bruto proconsule, quatenus agerent sabbata, & omnia facerent secundum patrias leges, nemine penitus impediante, proconsul cōcessit. Placuitque populo propter Romanos, nullum phiberi obseruare sabbatorum diem: imò cōcedere eis omnia facere, secundum Iudaicas suas leges. Multa quoque & alia decreta senatum uel imperatores Romanos ad Hyrcanum pro gente nostra destinasse cognouimus, necnon & aliarum ciuitatum iudicata uel literas à magistratibus reciprocas nostris epistolis, ex quibus hæc quæ demonstrauimus flectere sine inuidia legentes putauimus. Nam euidentissima signa de amicitijs Romanorum & nostris, demonstrantur ære tabulis, hæcenus in Capitolio permanentibus, & in posterum permanuris. Omnium uero expositionem tanquam superfluum & fastidiosum recusauimus, nullum credens tam difficilimum inueniri, quod uel opinetur Romanorum humanitatem minime circa nos extitisse, quam sæpius ostenderunt: nos quoque de quibus retulimus, nequaquam mentitos esse cognoscat. De amicitijs quidem Romanorum & nostris, illis temporibus factis retulimus. Eodem uero tempore seditionem per Syriam hac occasione contigit fieri. Bassus Cæcilius, Pompeianarum partium fautor, insidias Sexto Cæsari faciens, interfecit eum: ipse uero cum suis militibus regni gubernacula tenuit. Tunc etiam maximum bellum circa Apameam commissum est à ducibus Cæsarianis, quibus & Antipater auxilia cum filijs destinauit, memoriam habens beneficiorum Cæsaris. Quapropter & punire peremptores eius iustum putauit. Bellum autem cum traheretur, Marcus quidem uenit à Roma ad Sexti successionem, Cæsar autem interficitur à Cassio & Bruto in senatu, cum principatum tenuisset tribus annis, & mensibus sex, quod & per alios conscriptores dictum est.

¶ De Cassij gestis & Malachi, Antonijque edictis pro Iudæis.

Caput XX.

Post Cæsaris autem internecionem, cum bellum conflatum fuisset principibus Romanorum, omnibus pro exercitu congregando dispersis, Cassius ad Syriam peruenit. Qui cum Apamenum exercitum accepisset, obsidionem soluens, ambos sibi coniungit, Bassum & Marcum, & ciuitates circumeundo milites cum armis cōglomerabat, & fiscalia grauius eis imponebat, à Iudæa uero plus quam septuaginta talenta pecuniarum exegit. Antipater autem cum uidisset in maximo timore uel turba negocia constituta, diuisit pecunias

rum exactiones, utroque filio eas tradens, Herodi quas difficilius exigi putabat, reliquas vero alijs præcepit colligere. Cumque primus Herodes à Galilæa exegisset, quanta fuissent ei statuta, necessarius inter amicos à Cassio recipitur. Nam statuerat Romanis obsequi, & fauorem eorum sibi laboribus alienis parare. Alij autem procuratores ipsas ciuitates cum habitatoribus uendebant, quarum Cassius quatuor maximas captiuauit, id est, Gossanam & Amathuntem, necnon & Liddam, & Thamniam, quæ etiam Malachum penè perdiderat, nisi Hyrcanus per Antipatrum centum talenta de suo ei misisset, & ita impetum eius refregisset. Sed cum Cassius cum multis pecunijs à Iudæa discessisset, Malachus insidias Antipatro parabat, dum interitum eius principat⁹ Hyrcani tutelâ fore putaret. Quod Antipater intelligens, discessit trans Iordanem, ubi exercitum Arabicum simul & prouincialem congregauit. Malachus autem callidus existens, iureiurando negabat se insidias ipsi uel filijs eius fecisse, satisfaciens ei. Nam Phaselo Hierosolymam regente, Herode uero tenente armorum custodiam, nequaquam se tale facinus uel in animo habuisse dicebat. Unde reconciliabatur cum Antipatro. Sed cum Marcus Syriam procuraret, audiuit nouis rebus per Iudæam Malachum studere, & uenit quatenus eum interficeret. Quod paulominus contrigisset, nisi Antipater eum petendo liberasset, nescius quod suum interfectore Malachum liberaret. Igitur Cassius & Marcus exercitu congregato, ducem Herodem totius Syriæ fecerunt, naues ei cum toto exercitu commendantes: promiserunt etiam regem eum Iudææ post bellum ordinare, quod iam tunc contra Antonium & iuuenem Cæsarem immineret. Tunc magis ueritus Malachus, Antipatrum depellere cogitabat. Cumque Hyrcani pincernam pecunijs redemisset, (nam uterque apud eum epulabatur) ueneno hunc uirum interfecit: & milites armatos habens, ciuitatem obtinuit. Et cum insidias Malachi contra patrem suum Herodes & Phaselus intellexissent, & uindictam inferre cogitassent, Malachus eis iureiurando Antipatri negabat interitum. Cuius uita summis laboribus patriam protegens, ita finem inuenit. Filius uero eius Herodes, ultionem quidem patris exigere cogitauit, & cum exercitu contra Malachum uenit: Phaselo uero priori placuit dolo magis hominem superare, ne belli ciuilis initium facere putaretur, & satisfactionem Malachi suscepit, & credere simulauit, nihil eum ad patris interitum commississe. Sepulchrum etiam patri ornatissimum construxit. Sed cum Herodes ad Samariam peruenisset, & inuenisset eam afflictam, refouebat, & ita inter eos certamen est dissolutum. Interiecto deinde breui tempore celebratione Hierosolymorum instate, cum militibus suis Herodes in ciuitatem aduenit: quod eum Malachus cognouisset, ueritus, Hyrcanum flexit, ut nequaquam permetteret eum ingredi ciuitatem. Hyrcanus quidem paruul⁹, causam uero talem interdictionis proposuit, quod non deberet multitudinem alienigenarum ieiunanti populo superinducere. Sed Herodes præcepta negligens, noctu ciuitatem ingreditur. Tunc Malachus licet metueret, dissimulationem tamen non refutauit, sed Antipatrum ut amicum manifeste plangebatur, custodiam uero corporis sui latenter habebat. Placuit uero etiam Herodi, non redarguere dissimulationem eius, sed e contrario muneribus ei blandiebatur. Cassius tamen de patris interitu Herodi madauit, quatenus Malachi crudelitatem cognosceret. Qui scripsit præcipiens ei patris obitum uindicare, tribunis quoque in Tyro mandauit Herodis sequi uoluntatem. Tempore uero quo Cassius Laodiceam cepit, accesserunt ad eum pariter coronas uel pecunias ei deportantes. Herodes quidem sperans Malacho ibi ueniente se ulcisci cum ad Tyrum Phœnices peruenisset, causamque opinatus esset, Malach⁹ maius quiddam conatus est agere, ita ut filium in Tyro obsidem existentem, in ciuitatem ingressus furto uoluisset auferre, & ad Iudæam reuerti: credens se gentem Iudæorū contra Romanos excitaturum, & deiecto Hyrcano regnaturum, dum bello Cassius ab Antonio occupat⁹. Consilijs tamen eius deus restitit. Herodes quoque intelligens eius uoluntatē, transmisit famulum, quasi hospitalia paraturum, quia cunctos ad conuiuium inuitauerat. Et licet hoc simularet, ad tribunos tamen uere direxit, quatenus admoneret eos contra Malachum cum gladijs exire. Qui cum exissent, & iuxta ciuitatem eum conuenissent, suppositus hominem uulneribus confoderunt. Hyrcanus ergo cum factum intellexisset, obstupuit: rediensque ad se, consuluit Herodem, quid esset factum, uel qui Malachum interfecisset. Cumque Herodes responderet, Cassium hoc iussisse, laudauit factum, nam maleuolū

De Cassio.

& nimis patriæ peruaforem eum esse criminabatur. Hanc ergo pro iniquitate in Antipatrum commissâ Malachus poenam soluit. Cassio uero discedente de Syria, maxima per Iudæam turba concitatur in Hierosolymis, cum Felix contra Phaselum unâ cum militibus armaret. Herodes autem ad Fabium rectorem Damasci proficiscens, cum hoc audisset, & in fratris solatium cuperet festinare, ægritudine prohibetur. Phaselus tamen Felicem superans, in aliqua eum turre concludit, quem postea sub pactionis foedere dimisit, Hyrcanum penè accusans, quod multa sui beneficia prætermittens, inimicis suis fauorem impenderet. Itaq; frater Malachi multa tunc occupans loca, obtinuerat & Massadam omnissimunitissimam: contra quem Herodes uale tudine liberatus exercitum duxit, & auferens omnia loca quæ cõprehenderat, sub pactionis lege eum dimisit. Antigonus autem Aristobuli filius, ut militiâ congregauit, & Fabium pecunijs redemit, Ptolemæus eum Minæi propter cognationem ad Iudæam ducebat: auxilium etiam ei præbebat Marion, quem Tyriorum tyrannum Cassius reliquerat. Nam hic Syriam omnem potentia capiens custodiuit. Marion aut Galilæam finitimam inuadens, tria castella eius occupauit. Contra quem Herodes cum uenisset, omnia quæ illc tenuerat abstulit. Tyriorum uero custodes cū humanitate dimisit, quibusdâ etiam & dona pstitit, propter ciuitatis fauorem. Cum hæc ergo egisset, obuiau it Antigono, & prælio cõmisso uicit, & penè iam altiora Iudæa tenentē fortiter expulit: uictoriaq; potius, ad Hierosolymam uenit, ubi coronas ei tam Hyrcanus q̃ populus ob uirtutis p̃mium offerebant. Nam cognatus Hyrcani per affinitatem credebatur, ideoq; magis eū defendebat, ueluti ducturum neptē suam fratris Aristobuli filiâ, ex qua trium marium extitit, & duarum foeminarum pater. Habuit siquidē priorē uxorem nomine Dorin, popularem ex gente nostra, ex qua prior filius eius concipitur Antipater. Cassium nanq; cū Antonius & Cæsar in Philippensi cāpo uicissent, sicut & ab alijs demonstratum est, post uictoriâ Cæsar ad Italiam rediit, Antoni⁹ aut ad Asiam regressus est. Cumq; uenisset in Bithyniam, legationes undiq; obuiau erunt ei. Tunc & Iudæorū nobilissimi accusabant Phaselum & Herodem, dicentes habitu tantum Hyrcanum regē ex tate, hos uero omnem potestatem possedisse. Herodem tamen Antonius maxime honorauit, cum ad eum uenisset satisfacere pro accusationibus, propter quod accidit aduersarij os eius nec sermone aliquid impetrasse. hoc nanq; acquisiuit pecunijs Herodes ab Antonio. Sed cum Ephesum peruenisset Antonius, destinauit Hyrcanus princeps sacerdotū, nostraq; gens legationem ad eum, auream deportantem coronam, & supplicantem, qua tenus Iudæos a Cassio abductos, non extante bello, scriberet ad prouincias liberos relaxari, terramq; temporibus Cassi subreptam restitui. Antonius uero iustas Iudæorum postulationes considerans, rescribit Iudæis & Hyrcano, mandans etiam simul & Tyrijs decreta huiusmodi continentia: M. Antonius imperator, Hyrcano principi sacerdotum, & rectori gentis Iudæorum, salutem. Si ualetis, lætamur, ualeo & ego cum exercitu meo. Lyfima chus Pausaniæ, & Iosippus Minæi, & Alexander Theodori, legati Ephesum aduenientes, priorem Romæ confectam legationem renouarunt, & hanc quoque pro te tuâque gente sedulo disposuerunt, dum demonstrarent tuum erga nos fauorem. Quod cum intellexissem ex decretis & sermonibuste familiaritatem erga nos seruare, morēsque optimos uestros & religionem considerassem, proprium te nobiscum esse iudicauimus. Sed cum totam Asiam nostri populiq; Romani aduersarij percurrissent, qui nec ciuitatibus nec templis pepercerunt, nec iurisiurâdi quod statuerât, quicq; seruauerunt, nos non pro eius tñ certamine, sed uelut pro communi omnium salute in autores scelerum, quæ in Iudæos uel in omnes commissâ sunt, uindicauimus. Quorum facinora solem auersatū existimauimus, quod talia in Cæsarem cõmiserint. Impias uero eorū insidias Macedonia, tanq̃ in suo nefandissimo receptaculo, suscepit, cū sceleratissimas eorū malignitatis partes Philippenses campī cõtinerent: quæ loca maxima usq; ad mare, montesq; munitos occupauerant, ut pene cunctos transitus sicut unū introitū custodirēt, quos ad eorum damnationē pro conatibus iniustis grauatōs deuicimus. Sed & Brutus cū Philippos confugisset, circūscriptus à nobis, eiusdem perditionis merito cuius Cassius, particeps inuentus est. Quibus oppressis in posterum pace frui licebit, & Asiam respirare à bellorū afflictione liberatam. Igif communem pacē facimus cum auxiliatoribus a deo nobis donatam: & tanquā

Epistola Antonij ad Hyrcanum.

de maxima peste corpus Asiae releuatum, per nostram refouemus uictoriam. Memores ergo uestri, & gentem Iudaicam curauimus reddere laetorem. Literas quoque per ciuitates proposui, quatenus si qui liberi seu serui uenundati sint, sub Caio Cassio, seu per duces eius, absoluantur. Super hac & donationibus a me uel Dolabella clementer oblati, uos uti cupio, necnon & Tyrios uiolentos uobis esse prohibeo: uel quantacumque possident Iudaei competentia, restitui precipio. Coronam uero quam destinasti accepi. Marcus Antonius imperator, Tyrionum magistratibus, curiae populoque S. Cum mihi occurrissent Ephesi Hyrcani principis sacerdotum, & rectoris Iudaeorum legati, dixerunt prouinciam uos eorum tenere, quam inuasistis sub aduersariorum nostrorum tyrannide. Quod nos pro imperio bellum suscipientes, iusta & pia prouidentia uindicauimus, obliuiosos gratiae uel transgressores iurifurandi punientes. Volo ergo & uestram pacem cum auxiliatoribus nostris constare, & quae de nostris hostibus accepistis, hac non concedimus nisi restituantur. Nam neque prouincias, neque exercitum quisquam illorum senatu praestante suscepit, sed uiolenter subripuit, dum auxilium eis praebere, qui iniqua concupiscunt. Quapropter cum illi poenam dedissent, nostros auxiliatores precipimus sine mora recipere, quae prius possedisse noscuntur. Vos quoque si qua praedia Hyrcani rectoris Iudaeorum paulo ante, Caio Cassio bellum illicitum producente contra nostram prouinciam, ablata possidetis, reddite: nec aliquam uiolentiam eis ingeratis, unde laedi possint. Si quid uero iustitiae contra eos habetis, dum ad locum uenerimus, liceat allegationibus uti: nos autem auxiliatoribus singula iusta consideratione seruauimus. Marcus Antonius imperator, Tyrionum magistratibus, curiae populoque S. Edictum meum uobis destinaui, de quo curam uos habere precipio, quatenus in tabulis publicis describatur literis Latinis uel Graecis, & in loco eminentissimo descriptum ponatur, unde ab omnibus relegi possit. Marcus Antonius imperator ac triumuir dixit: Quoniam Caius Cassius alienam prouinciam sub exercitu constitutam & auxiliatores depradauit, & deuastauit Iudaeorum gentem, amicissimam populo Romano, arrogantiam illius armis conculeantes, edictis & decretis ab illo depradata renouamus, ut restituantur hac nostris auxiliatoribus: & quanta Iudaeorum corpora uenundata sunt, sicut prius libera remittantur, & possessiones prioribus dominis resignentur. Si quis autem his nostris edictis non obedierit, ulcisci in eo satisfaciennes causae promittimus. Hac eadem & Sidonijs, & Antiochenis, & Aradijs conscripsit, quae tempore opportuno referemus, ut signa prouidentiae Romanorum circa nostra gentem extitisse clareant.

Edictum Antonij ad Tyrios

¶ De Herodis tetrarchia ab Antonio instituta.

Caput XXI.

Post hac autem dum Antonius ad Syriam pergeret, Cleopatra ei per Ciliciam obuiosa uenit, & amore suo detinuit: ubi iterum centum potentissimi Iudaeorum ad eum perueniunt, accusantes Herodem cum Phaselo. Contradicebat autem eis Messala defendendo iuuenes, Hyrcano praesente, qui socer iam Herodis erat. Cumque ambas partes Antonius audisset, consuluit Hyrcanum, qui magis gentem continerent. Illo autem respondente Herodem & fratrem eius, Antonius familiaritatem cum eis habens propter paternam hospitalitatem, quam cum Gabinio pater eorum praesens fecerat: hos quidem ambos tetrarchas ordinauit, & commisit eis Iudaeorum negocia: quindecim autem ex resistentibus ligauit ut eos occideret, nisi recusasset Herodes. Sed neque ita de legatione reuerfi quiescebant. At cum Antonio rursus in Tyro occurrissent, multis iam corrupti pecunijs ab Herode uel fratre eius Antonius, praesidibus locorum praecipit legatos Iudaeorum nouis rebus studens torquere, & Herodi praebere principatum totius. Mox autem Herodes sedentibus ante ciuitatem cum Hyrcano nunciauit, & petiit eos recedere, nec ad certamen uenire, ne magni malum eis eueniret: cui dum quidam non consentirent recedere, & quasi contrarii restitissent, mox Romani milites decurrentes cum armis eos inuadunt, & quibusdam ex ipsis praemptis, multos uulneribus laniabant: residui uero fugientes, cum nimio metu ad propria redierunt. Clamante uero populo contra Herodem, incitatus Antonius uinctos interfecit. Secundo tamen anno Syriam continuit Pacorus regis filius, & Barzafarnes satrapa Parthus. Quo tempore & Ptolemaeo Minae defuncto, filius eius Lysanias in regno successit, componit amicitias cum Antigono Aristobuli filio, satrapamque praedictum sibi

Herodem cum fratre constituitur tetrarcha Iudaeae a M. Antonio.

Antigoni & Ptolemai amicitia.

conlunxit, cuius & amicitijs nimis confidebat.

¶ De fuga Herodis, professioneq; ad Romanos & Parthorum tyramide. Caput XXII.

Antigonus autem promittit mille talenta & quingentas mulieres Parthis offerre, si Hyrcanum principatu priuarent, & ipsi traderent, Herodemq; cum suis interficerent: quod non cōpleuit, licet Parthi cōtra Iudæam expeditionem parassent deducente eos Antigono. Nam Pacorus per maritima, satrapa uero Barzafarnes per mediterranea ingreditur. Tunc Tyrj excludunt Pacorum, Sidonj autē & Ptolemaidenfes suscipiunt turmam equitum: quam idem Pacorus in Iudæam destinauerat, uexaturam prouinciā & Antigonom adiuturam, ducem pincernarum regis unum eis præponens. At cum à Carmelo monte quidam Iudæorum ad Antigonom uenissent parati ad auxilia, per quos sperabat partem aliquam prouinciæ Antigonus capere, id est, ad locum qui Drimi nuncupatur, dumq; ei quidam occurrissent, ad Hierosolymam cum suis ascēdit: ubi congregatis etiam multis, contra regiam aulam peruenire statuit ut hanc expugnaret, nisi Phaselus & Herodes prælio per forum commissio eos uicissent. Et cum eum in templo conclusissent, dirigunt armatos ut propinquantes domos tenerent, quos populus cum ipsis domibus igne consumpsit: pro qua iniquitate paulo post Herodes à resistentibus ultionem exegit. Cumq; singulis diebus inter se iacularentur, expectabat populus multitudinem de prouincia in Pentecostes celebratione uenturam. Instante ergo die festiuo, circa templum in ciuitate multa millia hominum armata et inermia congregantur: compleuerunt namque templum cum ciuitate qui conuenerant, præter aulam quam Herodes cum paucis militibus custodiebat. Cumq; Phaselus murum seruaret, Herodes cum suis excurrerebat super hostes. Quo cum fortiter pugnaret, & multa millia fugaret, multi ad templum, quidam etiam ad exterius uallum confugerunt. Nam & Phaselus fratrem adiuuabat. Pacorus autem dux Parthorum cum paucis equitibus, Antigono petente, ad ciuitatem peruenit, prætextu quidem componendæ seditionis, re uera autem Antigono principatum traditurus. Cui dum Phaselus occurrisset, & hospitio suscepisset, Pacorus dolū aliquem meditatus, flectit eum legationem ad Barzafarnem deducere. Phaselus quidem nihil suspicatus acquieuit, licet Herodes hoc minime approbaret, propter Barbarorum perfidiam. Sed tamen Pacoro alijsq; properare hortantibus perrexerunt legationem ferentes Hyrcanus & Phaselus. Pacorus uero cum ducentos equites & decem horum qui liberi dicuntur, eis reliquisset, præcessit. Cumq; Galilæam intrassent, cum armis eis occurrunt prouinciæ custodes & Barzafarnes; & primum quidem eos studiose suscepit, ac munera præstitit, post uero eis contexebat insidias. Phaselus tamen cum suis prope mare reuertebatur. Vbi cum audisset Antigonom promississe Parthis mille talenta, et mulieres quingentas, in suspitione iam Barbaros habebat. Necnon & noctu insidias senserat, dum quidam nunciaret ei subito custodiam circūdatā. Et tunc capeti quidem fuissent, nisi expectassent Parthi usquequo in Hierosolymis Herodes comprehenderetur, ne his prius interfecisset, ille sentiens diffugeret. Phaselo ergo cum persuaderent quidam fugiendo periculum euitare, propensius autem Ofellius, qui hoc à Saramalla ditissimo tunc Syrorum audierat, naues quoq; ad fugam ei promitteret (nam iuxta mare fuerant) ille minime Hyrcano relicto fratre adiuuare passus est. Cumq; ad Barzafarnem accessisset: non æqua, inquit, te facere uideo, dum talia de nobis cogitas. Nā si pecunijs eges, plures tibi ab Hyrcano proferentur quā Antigonus promissit: imo etiam nimis acerbum est, si legatos, qui ad te cum fide uenerunt, interfeceris. Tunc Barbarus eo dicente hæc, iurabat nihil uerum esse, sed falsa cum suspitione turbari. Et hæc dicens, ad Pacorum perrexit. Quo eunte, Parthi quidem Hyrcanum & Phaselum ligauerunt, multa de periurio Parthos increpantem. At ille pincerna, qui contra Herodē destinatus fuerat, madata habens ut eum foras murem procedentem comprehēderet, antequam hoc faceret, nunchj missi à Phaselo, indicauerunt Parthorum perfidiam. Cumq; audisset Herodes ab hostibus eos ligatos, cum querelis accedit ad Pacorum Parthorumq; nobilissimos: qui omnem causam sciētes dissimulabant, & dicebant eum oportere exire foras murem ad occursum literas deportantiū, ne ab aduersarijs tenerentur: nam conuenisse dicebant ut demonstrarent quantum Phaselus profecisset. Quibus Herodes minime credidit, audiēs ab alijs fratris comprehensionē: necnō

Antigonus
obsidetur in
templo.

Frans Paco-
ri ducis Par-
thorum.

& suasionem filiae Hyrcani, quam sibi desponderat, de Parthis suspicabatur. Quam cum alij non attenderent, ipse obediebat mulieri sapientissimæ. Dumq; Parthi cogitarent quid fieri oporteret (nam non eis uisum est palam tam maximum uirum comprehendere) & in posterum distulissent, Herodes credens magis quæ de fratre uel de Parthorum insidijs audierat q̃ aduersarijs consentire, uespere ueniente deliberauit euitare aduersariorum pericula. Igitur egressus est cum armatis. Cumq; mulieres super iumenta imposuisset, matrem suam & sororem, & quam matrimonio ducturus erat Alexandri filia, qui fuit Aristobuli filius, & huius matrem Hyrcani filiam, & nouissimum fratrem, omniaq; in uia necessaria, & residuam multitudinem, ad Idumæam festinauit, hostibus ignorantibus. Quorum nullus tam durissimus natura reperiri potuit, qui non, cum præsentia cerneret, miseretur eosdem, uidendo mulieres cum infantibus duci lachrymantes, & gementes quod à patria discederent, & nihil iam de se bonum expectarent. Sed Herodes fortius atrocitatem rei sustinens, & magnanimus contra omne periculum, per uiam unumquemq; confidere hortabatur, ne traderet se moestitiæ quæ posset eius fugæ nocere, in qua sola spes salutis eorum deposita esset. Et illi quidem Herodis persuasionibus calamitatem sufferre tentabant: ipse uero penè se interemit, dum carpento euerso mater eius mortis periculū sustineret. Cuius propter passionem & timorem, ne hostes eos persecuti remorantes circa passionis curam comprehenderent, suum gladium euaginauit: seq; perimere conantem retinuerunt præsentis uiri, dum dicerent, nō oportere inimicis satisfieri. Nam non hoc esse fortis, siquidem se de periculis liberans, amatos traderet inimicis. Quibus uerbis compulsus, facinus quod in se cogitauerat prætermisit, matremq; curans pergebat uiam propositā, & celerius ad Massadam castellum peruenit. Cumq; multas pugnas contra Parthos excurrentes egisset, totas obtinuit. In fuga uero nec Iudæis pepercit, qui eum à ciuitate sexaginta stadijs sunt hostiliter persecuti. In illo uero loco ubi Iudæos fudit, postea regnum adeptus, aulam opportunam construxit, ciuitatemq; adificauit, quam Herodion appellauit. Cumq; ad Idumæam in Risa uico peruenisset, frater eius Iosippus obuiauit ei, cum quo consilium de omnibus quid fieri debuisset assumpsit: nam magna multitudo eum sequebatur, præter peregrinos conductos milites. Oppidum uero Massada in quo propositum eis erat cōfugere, paruum erat, ut tñ susciperet populum: è quibus plus q̃ nouem millia dimisit, præcipiens per Idumæam sese liberare, præstans eis uia stipendia: necessarios uero in oppidum adducens, peruenit. Cumq; ibi deposuisset mulieres quæ octingentæ fuerunt, tritico uel aqua uel alijs opportunis in oppido sufficienter constitutis, ipse ad Petram Arabiæ recessit. Parthi uero mox die facto, cum uniuersam Hierosolymā & palatium de prædassent, Hyrcani tñ pecunias nō tangebant, quæ usq; ad trecenta talenta fuerunt. Sed & multæ res Herodis euaserunt. Ille em̃ aliquas deportauerat per prouidentiam suam ad Idumæam. Dumq; Parthis ciuitatis pecuniæ non suffecissent, prouinciam exeuntes uastabant, & Marisa potentissimam ciuitatem expugnauerunt. Antigonus quidem cum sic ad Iudæam à Parthorum rege introduceret, Phaselum & Hyrcanum uinctos suscepit: nimis autē cruciabat, quod mulieres fugissent, quas hostibus dare promiserat. Nam has p̃ mercede cum pecunijs pactus est. Veritus autem ne multitudo Hyrcano aliquando regnum restitueret, dum adhuc à Parthis custodiret, aures eius amputauit, molitus ne posset rursus ad eum principatus sacerdotij peruenire propter hanc mutilationē, dum lex hunc honorem iussisset integros tñ obtinere. Sed Phaseli miret quisquam fortitudinem. Qui cū Hyrcano auferret se occidendum, non mortem putauit atrocem esse, sed sub inimico perire amarissimum iudicauit. Cumq; non haberet manus à uinculis solutas, & aptas ad interficiendum seipsum, saxo caput suum allidens, uitam finiuit. Dicunt autem quia uulnere confectum, præcipiens Antigonus medicis tanquam curandum interemit, mortiferis medicaminibus superpositis in uulnere. Cum tamen ad integrum uitā non amitteret Phaselus, à quadam muliere audiens fratrem Herodem aduersarios uitasse, satis internecionem uiriliter & prone sustinuit, dum relinqueret superstitem, mortē suam uindicaturum & super inimicis ulcisci ualentem. Herodem tamen magnitudo circumuenientium malorum nō perterruit, sed faciebat eum sagaciorem. Nam ad Malachum Arabū regem multa prius sibi beneficia debentem, remunerationem accepturus perrexerit, & quod magis opus habuisset

Malachus
rex.

tum pecunias sumere, seu sibi debitas, seu per donationem dandas, quia multa impetraverat Malachus ab eo. Qui dum fratris interitum non audisset, festinabat eum ab hostibus redimere, Tyrijs argenti trecenta talenta promittendo. Adducebat etiam Phaseli filium, septimum annum ætatis agentem, quatenus pignus cum Arabis deponeret. Sed cum nuncijs obuiaissent, & dixissent ei Malachum iussisse, ut à provincia sua discederet, quod Parthis præcepissent nequaquam Herodem suscipi: qua occasione usus est, ne debitum persolveret: nam & nobiliores Arabes ad hoc eum irritabāt, quatenus pecunias lucraretur depositas uel acceptas prius ab Antipatro: respondit Herodes, nihil eos gravare se uenisse, sed locuturum se tantum de necessarijs suis negocijs. Postquam autem uisum est ei discedere, caute pergebat cum paucis ad Aegyptum: ueniensq; in quoddam templum, remotus est. Postero uero die, cum ad Rhinocolura peruenisset, interitum fratris sui audiuit. Malachus uero poenitens persequabatur Herodem, cui minime propinquauit ad Pelusium festinanti. Vbi cum inuenisset classem applicitam, prohibebatur Alexandriam nauigare. Ille uero præfides interpellauit, à quibus cum multa ueneratione perductus in ciuitatem, à Cleopatra suscipitur: quem nullatenus potuit ibidem detinere Romam festinanti, licet tempestas, esset, & Italia seditionibus plena nunciaretur. Vnde cum nauigasset ad Pamphylia, hyeme atrocissima uix ad Rhodum deducitur. Quò duos amicissimos sibi cum occurrere uidisset, Sapphinium & Ptolemæum, & inuenisset ciuitatem bello Cassij deuastatam, quamuis inops, tamen benefacere eum non piguit, sed & super vires suas largitus est, & ad eam renouandam donauit pecunias. Cumq; triremes construxisset, & nauigasset cum amicis ad Italiam, in Brundisium deducitur, & exinde Romam perrexit. Vbi prius Antonio retulit quæ contigissent per Iudæam, & qualiter frater eius Phaselus à Parthis interemptus, & Hyrcanus captiuus teneretur: & quod Antigonom regem ordinassent, mille talenta promittentem, et mulieres quingentas, quæ ex primoribus & de genere suo fuissent: & quod suas noctu perduxisset, & uitasset inimicorum manus, multas passus calamitates. Post uero desiebat periclitari suos familiares, dum obsideretur, et quæ admodum hyeme nauigasset, & contemnens pericula, dum festinaret ad eum, in quo solo spes suas & auxilium firmum possideret.

¶ De Herode à senatu rege ordinato. Caput XXIII.

Antonius autem misericordia mouet pro Herodis calamitatibus, desiens quod & in tali dignitate constitutis hominibus fortuna dominetur, nec non & memor amicitia patris eius Antipatri, & promissionis pecuniarum quas Herodes dare promiserat, si rex esset, quemadmodum et prius tetrarcha ordinatus: multo magis tamen propter odium Antigoni, dum seditiosum & Romanis eum inimicissimum arbitraretur, propensior erat Herodes apud eum. Cæsar quoq; propter Antipatri expeditiones, quas per Aegyptum patri suo perduxit ad hospitium uel in omnibus fauorem exhibuit: præstansq; Antonio nimis pro Herode studentem, ad petitiones & ad auxilium, de quibus Herodes petebat, paratior erat. Cumq; senatum congregasset, Messala & Attratinus Herodem præsentantes, de patris eius beneficijs intimabant, & quem circa Romanos ipse habuisset fauorem: simul etiam Antigonom accusabant, hostem eum manifestum pronuntiātes, non solum ex his quæ prius commiserat, sed quoniam & nunc à Parthis principatum Romanis neglectis acceperat. Cumq; senatus pro his commotus fuisset, Antonius insinuabat quæ admodum & contra Parthorum pugnam Herodem regnare prodesset. Cum que hoc omnibus placuisset, decreuerunt eum creare regem. Summum tamen fuerat Antonio erga Herodem studium, quod ei tantum principatum insperate acquisiuit, quod minime petiturus ascenderat: nunquā enim putabat Romanos sibi regnū daturus, quod soliti erant generi sacerdotali donare: & ideo fratri suæ coniugis id præbere uolebat, qui nepos per patrem quidem Aristobuli, per matrem uero Hyrcani fuerat, quem postea interfecit, quod apto tempore referemus: & quod intra septimum diem contulisset ei senatus, quod nullatenus sperauit, & ab Italia discedere fecisset. Senatu uero dimisso, Herodem medium habentes Antonius & Cæsar exierunt, præcedentibus alijs consularibus, immolaturi et deposituri senatusconsultum in Capitolio. Herodem autem primo die regni pauid Antonius, cuius initium fuit centesima & octogesima quarta olympiade, consulibus C. Domitio

tio Caluino II. & C. Asinio. Quo tempore Antigonus Massadam circumfidebat, plenam omnibus prosperis, tantum uero deficientem aquis. Quapropter & frater Herodis Iosippus, cum ducentis familiaribus fugere cogitaret ad Arabas, dum audiret Malachum pœnitere de his quæ in Herodem commiserat: prohibuit autem deus, qui per noctem tantâ pluuiam misit, ut receptacula cisternarum cuncta complerentur. Qua copia recreati, exentes cōtra Antigonom confligebant, cum quibusdā palam, cum alijs uero furtim: quorum etiam multos in congressionibus prostrauere. Ventidius autem eodem tempore à Romanis dux transmissus, quatenus Parthos à Syria prohiberet, in Iudæam peruenit, manifeste quidem tanquam Iosippum adiuturus: omnis uero eius machinatio erat ut ab Antigono pecunias acciperet. Igif cū prope Hierosolymā castra posuisset, & satis pecuniarum ab Antigono sumpsisset, ipse quidē cū ampliori militia discessit, ut nō manifestaret pecuniarum acceptio. Silonē autē cū quadā parte militū ibi reliquit, quē similiter Antigonus remunerabat, ut nihil se molestaret, sperans rursus sibi Parthos adiutores.

De Ventidio
duce.

¶ Quomodo Herodes Antigonom, Iudæam & Galileam deuicerit. Caput XXIIII.

Herodes autem ab Italia cum ad Ptolemaidam nauigio uenisset, & congregasset non paruam expeditionem ex peregrinis simul & Iudæis per Galileam, cucurrit super Antigonom. Conueniebant etiam cum eo Silo & Ventidius per Delium compulsi: qui transmissus ab Antonio fuerat, ut Herodem deduceret. Ventidius ergo dum componeret turbas, quas per ciuitates Syriæ Parthi commouerant, in Iudæa pecunijs ab Antigono corruptus degebat. Herodī uero quotidie uires crescebant, cui se penē omnis Galilæa tradiderat. Cumq; impetum fecisset Herodes in Massadam, necessarium putans circumspectos in oppido cognatos liberare, sit illi impedimento Ioppe. Nam aduersariam eam exstetern oportebat prius capere, ne haberet post se relictum oppidum inimicorum ad Hierosolymam pergens. Cum que Silonis uoluntate rebellarent Iudæi, Herodes cum paucis militibus eos inuadit, & ad fugam conuertit: Silonem uero incaute confligentem, à periculo liberauit: Ioppen quoq; expugnans, de Massada familiares suos eripere festinabat. Tunc quidam prouincialium propter paternam amicitiam subueniebant ei: multi uero propter eius gloriam, imò etiam & alij propter remunerationem beneficiorum quæ ex ambobus acceperant, plures uero propter spem quam in eum tanquam in regem habebant. Antigonus autē opportunos eius transitus insidijs & fraudibus præoccupans, nihil aut perparum hostes lædebat. Herodes ergo de Massada familiares suos eripiens, & Rissam castellū capiens, ad Hierosolymā properauit unā cum exercitu Silonis. Et cum mul- ei fortitudinē eius, castraq; ad occidentalem partem posita ciuitatis cernentes metuerent, partis illius custodes sagittis eius impetum amouebāt, quidam uero etiam excursione facta cum hostibus decertabant. Herodes primum quidem iussit præconari iuxta murum, quod bono populi p̄scto esset, & pro salute ciuitatis, nec manifestorū aduersariorū malitiā recordaret: sed etiā inimicissimis abolitionē delictorū quæ in se cōmiserant, p̄staturū se promisit. Antigono uero contra prædicta Herodis clamante Siloni uel exercitui Romanorū, quia præter suam iusticiam egissent, dū Herodī priuato & Idumæo, id est, non integro Iudæo regnū darent, cum soliti fuissent hoc generi præbere digno: nā & si nunc de se uel de regno suo grauiter ferrent, tamē sacerdotes qui nihil in Romanos peccauerāt, non iusta paterētur, si de honore deciderent. Cū hæc adinuicē dixissent, et ad blasphemias peruenissent, Antigonus repellere prope murū ueniētes suis præcepit, qui iaculando uel propensius pugnando facile protul à turribus depulerūt eos. Tunc et Silo pecuniarū acceptionē reuelauit. Nā multos ex proprijs militibus remisit, dum indigentia sumptuum reclamaret, & pecunias ad alimēta postularēt, quosdā uero ad hyemalia loca destinauit. Nā circa ciuitatē loca deserta erāt, eo qd à militibus Antigoni oīa diruta fuissent, mouitq; exercitū, & discedere tētabat. Herodes autē petebat Silonis duces uel milites, ut nō se relinquērēt à Cæsare uel Antonio uel à senatu honoratū, nā puidere eorū inopia, & facile p̄bere quæcūq; quærerēt se p̄misit. Post petitionē aut statim ad puinciā egredi, nullā occasionē discessionis Siloni relinquēs. Siquidē multitudinē, quantā nemo sperabat, necessariorū deportauit à Samaria: familiarib⁹ suis administratib⁹ triticū, uinū et oleū, et pecora simul et alia diuersa in Ierichūta deducētib⁹: puidēs ne p̄ sex dies aliqd militib⁹ deesset,

Herodes ob-
sidet Antigo-
num & Hie-
rosolymam.

Quæ cum non latuissent Antigoni, statim misit per prouinciâ, qui deberent infidels prohibere deportatores alimentorum. Cumq; præceptis Antigoni paruissent, grandẽ multitudinem armatorum circa Ierichuntẽ congregantes, super montes locati, custodiebant alimoniam deducentes. Sed dum hæc agitur, Herodes non ociose degebat, sed decẽ turmas suscipiens, quarum quinque Iudæorum erant, aliæ uero mercede conductæ, nec non et equites paucos, ad Ierichunta peruenit. Cumq; ciuitatem desertam inuenisset, quingentos uero excelsa præoccupasse cum uxoribus & cognationibus, hos quidẽ dimisit. Romani tamen irruentes ciuitatẽ deprædauere, dum plenas domos pecunijs reperissent. Igitur custodiam rex in Ierichunte relinquens, reuertitur: & Romanorum militiam ad hyemalia dimisit in Idumæa, & Galilæa & Samaria. Impetrauit autẽ & Antigonus à Silone pro pecuniarum munere, ut partem exercitus Romani in Liddis susciperet, pro Antonij satisfactione. Romani quidẽ in delicijs erant, & ab armis quieti: Herodi uero minime uisum est ocium habere, sed ad Iudæam fratrem suum Iosippum cum duobus millibus peditum, & quadringentis equitibus destinauit. Ipse uero cum ad Samariam peruenisset, & ibi deposuisset matrem & alios cognatos ab Massada deductos, ad Galilæam usq; peruenit, capturus quædam loca, quæ custodes Antigoni præoccupassent. Perueniẽs autem in Sephoram, custodibus Antigoni fugatis, in abundantia prospera erat. Post inde contra quosdam latrones in speluncis habitantes, equitum alã et peditum tria agmina transmittit, quatenus prohiberent eos, ne latrocinium exercerent. Hæc autem iuxta uillam uocabulo Arbilon fiebant, ubi ipse quadagesimo die cũ omni expeditione profectus est. Hostes uero cum conflixissent, uerterunt lauum cornu agminis eius, quos ipse inuadens fugauit, suos autẽ fugientes eo loco constituit: permansit uero contrarios persequens usque ad Iordanem fluuium, cum per alias & alias uias diffugeret. Itaq; cum totam Galilæam cepisset, præter eos qui in speluncis habitabant, et diuisisset pecunias, unicuiq; uiro centum & quinquaginta dragmas præbens, ducibus autem multo plus, ad hyemalia eos loca remisit. Sub idem tempus & Silo simul cum suis ducibus ad eum uenit, eo quod nolisset Antigonus alimenta per hyemalia constitutis præbere. Nam plus mense non eos pauit, sed misit in circuitu per prouinciã, præcipiens ut omnia dissipantes, per montes confugerent, quatenus de necessarijs nihil habentes Romani, fame consumeretur. Herodes uero prouidentiam eorum fratrem suum nouissimum habere præcepit, simul et Alexandrium oppidum muro circũdare. Qui celerius abundantiam necessariorum militibus præparauit, et Alexandrium olim dirutum reconstituit. Eodem tempore Antonius quidem Athenis morabatur. Per Syriam atq; Ventidius Silonẽ accersens contra Parthos, primũ quidem ei demandauit Herodem adiuuare, deinde uero ad se auxiliares conuocare.

¶ De gestis Herodis circa latrones deletos, & alijs quibusdam prælijs ac periculis.

Caput XXV.

Cum Herodes contra latrones in speluncis festinaret, Silonem quidem ad Ventidius transmisit, ipse uero contra illos expeditionem produxit. Erant enim latronum cubilia in montibus abruptis constituta, & per medium altissimos habentia transitus, saxis acutissimis circumdatos, ubi cum omnibus suis familiaribus latebant. Rex autem arcas construens, ferreis catenis ligatas, per machinam de uertice montis super eos deponebat, dũ nec ab inferioribus ascendere propter acutum montem potuissent, neq; de superioribus contra eos descendere. Arcæ uero militibus armatis plenæ erant, falces longissimas habentibus, quibus resistentes latrones abstractos occidere præualebant. Sed depositionem arcarum contigit incaute disponi, dum nimis ad alta descendissent. Habebant etiam intus necessaria. Cum tamen arcæ depositæ fuissent, nec auderet quisquam ab speluncis exire, unus ex militibus gladio cinctus, & ambabus manibus catenam tenens ex qua arca pendebat, descendit in speluncam, abhorrens moram non audentium exire latronum. Cumque prope unam speluncam uenisset, primum quidem iaculis multos fugauit, post autem falce resistentes impellebat ad præcipitia ruere. Cumque intus ingressus fuisset, multos occidit. & reuersus in arca quieuit: timor uero reliquos gemitum audientes, & salutis desperatio comprehendit. Rei uero terminum nox prohibuit: & multi rege concedente, sese subiectos tradiderunt. Eo modo & in posterum confictionibus usi sunt,

Bellum cõtra latrones.

Herodes tota Galilæa potitus.

Industria Herodis contra latrones.

ut ab spelūcis latrones exirent, & ante ianuas pugnarent. Milites autem in circuitu syluæ ignem miserunt, & ita multos occiderunt. Tunc senex quidam intus cum septem filiis & uxore relictus est, à quibus petitus quatenus eos ad hostes dimitteret exire, stās super ostiū speluncæ, unumquēq; filiorum suorum exeuntem prostravit, usq; quo cunctos interemit, post autem & suam uxorem. Cumq; in præcipitio cadauera iactasset, super illa se quoq; dedit, mortem pro seruitute sustinens: multaq; prius in Herodem uociferatus, & infirmitatem exprobrans, licet rex dexteram ei tetendisset, & omnem licentiam promississet. Igitur his actis, iam omnes spelūcas obtinuerat rex. Vbi ducem Ptolemæum ordinās, ad Samariam cum sexcentis equitibus & tribus millibus peditum discessit, tanquam Antigoni expugnaturus. Ptolemæo uero non bene hæc militia cessit: siquidem hi qui prius Galilæam turbabant, inuadentes eum interemerunt. Cumq; hoc fecissent, in nemoribus & in difficilissimis locis confugiunt, prædantes & rapientes omnia: quos reuersus Herodes puniuit. Nam multos transgressores interfecit: & eos qui in munitissimis locis confugerant, obsidione capiens occidit, & castella deposuit. Multauit etiam ciuitates, rebellibus extinctis, centum talentis. Interea Pacoro bellis ruente, cum Parthi fugissent, mittit Ventidius Macharam adiutorem Herodi cum duabus cohortibus & mille equitibus, Antonij præceptis obsecutus. Machara siquidem Antigono uocante præter sententiam Herodis pecunijs corruptus properabat, exploraturus eius negocia. Cuius factionem suspectam habens Antigonus, aduentum eius non suscepit: sed fundis eum prohibuit, & demonstrauit eius uoluntatem. Quod ubi Machara sensit, & Herodem optime sibi persuasisse cognouit: seq; peccasse, non audientem admonitionem illius, ad Samariam ciuitatem discessit: Iudeos uero per uiam occurrentes amicos & inimicos prostravit, iratus in his quæ passus est. Rex autem his incitatus, ad Samariam perrexit. Vnde ad Antonium cum propter hæc deliberaret proficisci, & suggerere quod talibus auxiliatoribus non egeret, qui magis ei quam hostibus nocerent, seq; ipsum sufficere ad expugnationem Antigoni, Machara secutus supplicabat ei ut permaneret: si tamen omnibus modis iturus esset, fratrem suum Iosippum sibi præponeret, ut debellaret Antigoni. Itaq; petitus a Machara, reconciliatur ei. Cumq; reliquisset Iosippum cum militia, persuasit ei ne periclitaretur, neque Macharæ aduersaretur. Ipse porro ad Antonium festinauit, qui Samosata oppidū iuxta Euphratem obsidebat cum equitibus & peditibus auxiliatoribus. Cumq; ad Antiochiam peruenisset, inuenissetq; congregatos qui ad Antonium pergere festinabant, timore tamē quod in uia Barbari multos inuaderent & interimerent, non audentes transire, ipse eos ad hortatus, dux itineris factus est. Sed cum ante duas mansiones Samosatorum uenissent, infideliæ Barbarorum ibidem locatæ, euntes ad Antonium inuadebant. Nam spinis obstruebant camporum aditus, ubi etiam equitum non paucos ociose sedere Barbari disposuerant: ut cum ad campum peruenirent, impetum super eos facerent. Sed ubi primi transierunt, & retro obseruaret Herodes, Barbari subito ab insidijs uelut quingenti secuti, primos ad fugam uerterunt. Tunc rex impetum cum suis militibus in eos faciens, statim hostes inuadit. Quos cum in fugam uertisset, audaciam suorum excitauit, & confidenter eos fecit reuerti, qui prius fugiebant. Tunc rege à tergo pugnante, undique Barbari circumdati prosternebantur. Sed cum multa iam direpta fuissent uasa & sarcinulæ & mancipia, uniuersa rex hæc eripiens, pergebat. Porro tamen cum multi de sylua propinquantē eo campis contra eum exissent, his conflixens ipse cum cohorte fortissima, uertit eos in fugam multosq; interimens, opportunam sequentibus uiam præstabat, qui saluatorem & propugnatorem eum uocauerunt. Cum autem prope Samosata perrexisset, transmittit Antonius exercitum cū ornatu ad occursum Herodis, hunc ei honorem tribuens auxilij causa. Nam Barbarorum insidias, & impetum contra eos factum audierat. Cumq; præsentē ilacriter uidisset, & cognouisset ab eo quæ per uiam acciderant, amplectebatur, & ustruam eius laudibus efferebat, & osculabatur eum, & præponebat sibi quem paulo ante regem ipse monstraauerat. Sed cum Antiochus non multo post oppidum traderet, & à bello desineret, Sosio quidem Antonius præcepit auxiliū Herodi præbere, ipse uero ad Aegyptum discessit. Tunc Sosius duas legiones cum Herode p̄misit ad Iudeam, ipse etiam cum ampliore exercitu sequebatur. Contigit uero Iosippum in Iudæa tali modo perire:

Machara Herodi uenit auxilio.

Herodes ad Antonium properat.

Barbarorum insidia.

Iosippus in
Iudæa perit.

Galilei defici-
unt ab Hero-
de.

Herodes telo
vulneratus ē

Nuptia He-
rodis.

Hic immemor præceptorum fratris ad Antonium euntis, exercitum per montes produxit: nam quinque cohortes ei Machæra dederat ad Ierichuntem properanti, dum uellet triticum metere: & Romanis militibus nouis & bellorum inexpertis existentibus, quorū multi per Syriam delecti fuissent, aduersariis eum inuadentibus, relictus in difficilibus locis, fortiter pugnans interimitur, cunctum pene exercitum perdens: siquidem sex turmae extinctæ sunt. Antigonus autem cum inimicos uicisset, caput Iosippi incidit, quod quinquaginta talentis frater eius Pherora redemit. Sed iam post hæc deferentes Galilæi potentis gentis suæ, socios Herodis in paludem mergebant. Multi quoque & in Iudæa rebellauerunt. Machæra tamen oppidum Gutam munitissimum capit. Nuncijs uero cum regi in Daphne Antiochiæ indicassent fratris casum, & ipso quidem hoc sperante propter uisiones, quas euidenter in somnis de morte fratris sui uidisset, festinans proficiscebatur. Et cum ad montem Libanum peruenisset, octingentos exinde sumens, & habens etiā Romanum exercitum, ad Prolemaidem peruenit: unde noctu surgens, cum expeditione Galilæam adiit. Cui cum hostes occurrissent, & prælio uicti fuissent, in aliquo oppido cōclusi duntur, unde & prius egressi sunt, dum congressiones facerent, multa tempestate commotas. Nihilq; ualens conficere, exercitum ad uillas propinquas perducit. At cum ab Antonio secunda legio uenisset, hi qui oppidum tenebant, territi nocte ipsum relinquunt: & rex ad Ierichuntem urgebatur, ultionem exacturus pro fratre. Vbi cum profectus esset, potentissimos suos pauit. Post conuiuium autem cum ad superiorem domum ascēdisset, dimisit omnes qui præsentēs erant, ubi miranda affuit dei circa regem prouidentia. Nam tectum domus subito cecidit, & neminem comprehendit. Vnde omnes crediderunt Herodem dei amatorem esse, dum tam maximum & mirandum periculum uelociter euitasset. Postero die aduersarij cum à summitate montium sex millia ad pugnam descenderent, timorem Romanis immiserunt. Qui cum accessissent, iaculis lapidibusq; regis socios exeuntes uulnerabant, & ipsum quidam telo circa præcordia percussit. Antigonus autem ad Samariam ducem mittit Pappum nomine, cum aliquanto exercitu, cupiens hostibus opinionem de se tanquam de bellatore præstare. Machæra uero duci Pappo assidebat. Herodes autem quinque ciuitates cum cepisset, relictos ibi duo millia existentes interfecit. Ipsasq; ciuitates incendens, rediit contra Pappum, qui castra sua circa uillam Assanam uocabulo disposuit. Dumq; multi confluerent ad eum ab Ierichunte, & ab Iudæa, iuxta hostes accessit, eosq; audacter percurrentes cum eis confligens deuicit. Quos persequēs, pro fratris sui uindicta occidebat. Quorum multi cum in domibus armati confugissent, tectis auulsis, desuper lapidibus eos oppressit. Quod factum aduersariorum magis animos cōfregit, sperantium futura deteriora existere. Nam non latuit multitudo ad uillam fugientium: & nisi tunc tempestas grandis descendisset, & si rex ad Hierosolymam exercitum uictoria confidentem destinasset, omne opus tunc perfecisset, Antigono iam fugam meditante, & à ciuitate discedere. Rex autem uespere facto, cenare milites præcepit. Ipse uero cū in quādam domum lassus intraffet, ubi balneum erat, pene maximum periculum incidit: quod prouidentia dei uitauit. Nam nudum & cum uno sequente puero lauātem, hostium quidam, qui armati in eadem domo præ timore celati fuerant, inuadunt. Quorū unus exiit gladium tenens, & per ianuam cucurrit, & post hunc secundus & tertius similiter armati, nihil tamen regem laferunt. Postero tamen die interempti Pappi caput Pherora decidens pro ultione fratris, Herodi transmisit. Nam is manu sua illius interfector extiterat. Desinente uero hyeme regressus inde, prope Hierosolymam peruenit, & iuxta ciuitatem castra sua locauit, tertio regni sui anno, ex quo Romæ ordinatus erat. Postea rursus sua castra iuxta murum accedens transmigravit, unde potuisset ante templum ciuitas expugnari, sicut & prius à Pompeio: & tribus aggeribus locum circundans, turres erexit. Cumq; multa manu ad opus usus fuisset, & syluam decidisset, & opportunos operatibus præposuisset, ipse ad Samariam pro nuptijs discessit, ducturus Alexandri filij Aristobuli filiam. Nam hanc sibi desponsauerat, sicut & prius retulimus.

¶ Quomodo Herodes Hierosolymam expugnauerit Caput XXVI.

Post nuptias autem uenit Sosius per Phœnicen, cum exercitu per mediterranea p̄misisset: uenit etiā multitudo equitū & peditū. Tunc rex quoq; regressus est à Samaria,

non paruum super priorem expeditionem producens: siquidem triginta millia fuerant. Omnes autē prope Hierosolymorū muros congregabantur, ubi circumsidebant per aquilonis partem muros ciuitatis. Quorum exercitus erat undecim cohortes peditum, & sex millia equitum, necnō & auxiliares Syri, & duo duces: Sosius quidem, ab Antonio missus auxiliator. Herodes autē decertabat pro se, quatenus ab Antigono principatum reciperet, qui Romæ dudum hostis fuerat iudicatus, & pro illo rex Herodes per senatusconsultum ordinatus. Cum multa autē alacritate uel certaminibus Iudæi, qui intra muros cōclusi fuerant, Herodi repugnabant, multaq; pro templo iactabant: & multa pro solatijs populi, tanquam liberante eos à periculis deo: & omnia foras ciuitatem destruebant, ne quid alimenti uel hominum uel iumentorū relinqueretur: & latrocinij furtim usi, inopiam eis parabant. Quæ cū Herodes prospexisset, aduersus latrocinia quidē in opportunissimis locis insidias parauit: de expensis autem longius agmina militum transmittens, uenalia congregabat: ut intra paucū tempus multā affluentiam eis necessariorum faceret abundare: manuq; multa frequenter operantes, tres aggeres citius erigunt. Aestas em̄ erat, & nullū operantibus impedimentum fiebat: sed machinamenta inferentes, murū permoueabant, & omnibus experimentis utebantur: nec tñ terrebant intra ciuitatē existentes. Nam illi resistentes, contra istos nō parua excogitabāt: quædam adhuc imperfecta instrumenta, alia uero perfecta comburentes. Cumq; ad manus uenissent, nō minores Romanis audendo fuerunt, nisi quia disciplina deerat militaris. Aduersum machinas namq; muros cōstruebant, iam prioribus ædificijs euerfis: & sub terram fodientibus occurrentes confligebant: desperatione tñ potius quàm prouidentia belli usq; ad ultimum permanebant, licet magna expeditiōe obfessi, uel fame fatigati, uel inopia necessariorum fuissent exhausti. Nam septimus tunc annus acciderat. Interea ascendunt quidem super murum uiginti priores, postea uero centuriones Sosij. Nam primus murus iam captus fuerat diebus quadraginta, secundus autem quindecim, & aliquæ circa templum porticus incensæ sunt: quas Herodes Antigonom incendisse dicebat, odium ei mercatus Iudæorum. Sed post dum capta exterior pars templi fuisset, & inferior ciuitas, ad interius sacrarium & ad superiorem ciuitatem Iudæi confugerunt. Cumq; timuissent, ne prohiberent eos Romani deo quotidianas immolationes offerre, per legatos supplicabant, permitti uictimas solitas introduci. Herodes autē dum putaret eos iam quieuisse, cōsensit. Sed cū nihil uideret fieri eorū: quæ putasset, imo fortiter repugnare pro Antigoni principatu, instanter accedens, ciuitatem expugnat, & omnia statim internecionibus sunt completa. Siquidem Romani pro mora obsidionis irascebant. Herodes autem nullos ex Iudæis aduersarios relinqui uolebat. Occidebant igitur per uicos & per domos quoscunq; inuenissent, fugantes eos, & in templo concludentes: neq; infantibus, neq; senibus, neq; infirmitati mulierum misericordiam præstantes. Sed & rege destinante & petente ut parcerent, nemo fuit qui dextram retineret immotam, sed furiosi cunctam ætatem extinguebant. Vnde & Antigonus nec priorem nec præsentem fortunam considerans, à turre descendit, & procidit ante pedes Sosij. Ille tamen nequaquā eius misertus pro calamitate, sed plaufibus incontinententer usus, Antigona eum tanquam foeminam nominauit, quem nō ut mulierem sine custodia remisit. Et ille quidem ligatus custodiebat. Herodes autē prouidebat prohibendo alienigenas auxiliares. Nam festinabat multitudo peregrina templum uidere, & sancta in sacrario constituta. Rex autē quosdam petens, alijs interminatus, multos autē & armis uetabat: perditionē priorem uictoriam æstimans, si quid inuisibiliū uisum fuisset. Resecabat etiam rapinas ciuitatis multū contra Sosium altercatus, dicēdo: Si pecunijs & hoibus Romani ciuitatem euacuarint, solitudinis me regē relinquent: sed & tantis ciuibus prostratis, parū uniuersi mundi principatum iudicari, pro repensatiōe necis huiusmodi. Ille uero cū pro obfessione militibus iuste prædā permitti dixisset, respondit ipse se pecunias de suo pro mercede singulis præstaturum, & ita reliquam ciuitatem promissionibus completis liberauit. Nā ita munificenter singulis militibus & ducibus merito regali, & ipsi Sosio donauit, ut oēs plenī pecunijs abirent. Hæc clades Hierosolymorū urbi contigit, cōsulibus Marco Agrippa & Canidio Gallo, centesima & octogesima quinta olympiade, tertio mense, in celebratione Ieiuniorum, tanquam reuersa calamitate quæ sub Pompeio Iudæis illata est.

Antigonus
Sosio.

Herodes descendit templum à militibus.

Nam & tunc eodem die capti ante uigintiseptem annos esse noscuntur. Sosius uero cum auream deo coronam deuouisset, reuersus ab Hierosolymis, Antigonum ligatum ad Antonium perduxit. Herodes quoque ueritus, ne custoditus Antigonus ab Antonio, & Romanam perductus, allegationibus suis senatui demonstraret se quidem ex regibus descendere, Herodem autem priuatum; & quod oporteret filios eius regnare propter genus, si ipse Romanis peccasset: multis pecuniis compulit Antonium, ut Antigonus interficeretur. Quod cum factum fuisset, Herodes quidem timorem deposuit. Destitit autem hoc modo Asamonzæ principatus post centum uigintisex annos. Nam de familia clarissima, & nobilissimo genere, uel honore sacerdotali fuerat. Cumque multa pro gente Iudaica parentibus egissent, propter mutuam seditionem principatum amiserunt. Transiit autem ad Herodem Antipatri filium de familia populari, & genere priuato, & subiecto regibus. Nos igitur hunc terminum cognationis Asamonzæ accipimus.

IOSEPHI FLAVII ANTIQVITATIS

IUDAICAE LIBER XV.

De Herodis auaritia & morte Antigoni.

Caput .I.

SOSIVS quidem & Herodes qualiter Hierosolymam ceperint, necnon & Antigonum captiuum, in superiore uolumine demonstrauimus: sequentia uero nunc explanabo. Cum autem totius Iudææ principatum Herodes sumpisset, quantoscunque priuatos sui fautores inuenit, in dignitatibus eos constituit: illos autem qui contraria elegerant, non destitit tormentis singulis diebus afficere. Honorabantur autem apud eum Pollio phariseus, & Samsus discipulus illius. Siquidem obsessis Hierosolymitis, isti per

suadebant Herodem suscipi, pro quo & compensatione gratiarum fruebantur. Nam hic erat Sameus, qui quondam in iudicio dum Herodi pepercisset Hyrcanus, prædixerat improperans ei & iudicibus, quod Herodes liberatus eos omnes persequeretur: quod & factum est, deo sermones illius adimplente. Eodem tempore cum Hierosolymam uenisset Herodes, omnem ornatum ciuium auferens, in aula colligebat. Ex quo multum pondus argenti & auri Antonio uel amicis eius donabat. Interfecit etiam quadragintaquinque priuatos patris Antigoni. Nam & custodes per portas muri disposuerat, ne quid deportari posset cum defunctis. Cadauera uero dum excuterentur, si quid argenti aut auri, uel aliud necessarium fuisset inuentum, regi ferebatur: nullus uero malorum terminus erat. Nam auaritia rectoris male conquisita, deterius expendebat. Proincia autem inculta permansit, septimo anno cogente, in quo agriculturam exercere illicitum nobis esse probauimus. Antonius itaque cum captiuum Antigonum suscepisset, deliberauit ligatum ad trisiphum seruare. Sed audiens gentem rebellare Antigono fauentem, donis quoque Herodis redemptus, decreuit in Antiochia illum perimere, quia nullatenus Iudæi quiescerent. Quod testimonio Strabonis Cappadocis confirmatur, ita dicentis: Antonius Antigonum Iudæum Antiochiam perductum interfecit. Et uisus est hic primus Romanorum, regem occidisse: dum non æstimaret alio modo sententias Iudæorum flectere, quatenus susceperent pro illo constitutum regem. Nam nec tormentis subditi, regem eum appellari patiebantur, tamquam magnum aliquid de priore principe retinentes. Infamiam igitur uel odium Herodis ita minuere putauit. Hæc quidem Strabo.

Strabo.

De reditu Hyrcani ad Herodē à Parthis, & ambitione principatus sacerdotij & Aristobuli pulchritudine.
Caput. .II.

CUM uero Herodem principatum tenuisse Hyrcanus princeps sacerdotum audisset, qui captiuus apud Parthos tenebatur, rediit ad Herodē, de captiuitate tali modo solutus: Barzabarnes & Pacorus Parthorum duces, cum captiuos Hyrcanum principē sacerdotum prius constitutum, post autem & regē, & fratrem Herodis Phaselus ad Parthos perducerent, Phaselus non tolerans uinculorum obprobrium, & omni uitæ sponēs mortē gloriosam, ipse suus perceptor, sicut predictum est, apparuit, Hyrcanum uero ad Parthos perductum;

Phraates Parthorum princeps modestius attendebat, dum nobilitatem pro sapia eius audisset. Quapropter remissum à uinculis, Babyloniae habitare concessit: ubi & multitudo Iudeorum Hyrcanum tanquam principem sacerdotum & regem, & omnes usque ad Euphratem Iudaei habitantes honorabant. Qui dum his frueretur, & audiret Herodē principatum suscepisse, mutauit spem suam, ab initio ei amicissimus existens, quem & gratias memorem putauit, quod eum à quaestione & mortis damnatione, uel periculo tormentisque liberasset. Sermones ergo Iudaeis proferebat, festinando ad eum proficisci. Qui uerbis & rogabant eum permanere, dicentes quod officiorum simul & honoris in sacerdotali uel principali dignitate nihil apud eos minus habuisset: praesertim dum nihil ab Hierosolymitanis posset mereri pro diminutione corporis, quam ab Antigono pertulisset. Retributiones autem non similes à regibus dantur, quas priuati à benefactoribus acciperunt: nam mutat eos fortunae prouentus. Talia cum ei suggererent, Hyrcanus desiderio eundi tenebatur. Cui scribens Herodes, petebat eum Phraati & illic Iudaeis habitantibus supplicare, quatenus non inuiderent ei unum secum commune regnum possidere. Nam tempus extitisse dicebat, quo ipse gratias redderet pro beneficiis, cum ab eo nutritus & saluatus esset. Haec scribens Hyrcano, mittit ad Phraatem legatum Saramallam & dona multa, supplicans ne impediret gratias reddere, quas pro beneficio deberet. Erat autem studium eius non pro hoc: sed quoniam praeter meritum principatum obtinuerat, timebat ne illi rationabiliter auferretur, & Hyrcanum properabat sub potestate sua redigere, uel penitus eum disperdere, quod postea fecit. Tunc tamen flexo Partho, pecuniasque Iudaeis ei dantibus ut ueniret, cum omni eum honore suscepit, & in conuentu primum ei locum, & in conuiuio primum lectum concedebat, quem etiam decipiebat patrem uocando, & omnibus modis insidias inopinatas ei parabat. Disponebat etiam reliquas cum eo sui principatus utilitates, unde & in familia eius seditio exarsit. Nam dum obseruaret ne nobilissimus quidam princeps sacerdotum dei haberetur, inuitauit aliquem ex ignobilissimis sacerdotem de Babylone, nomine Ananellum, & huic principatum sacerdotii designauit. Quod non pertulit Alexandra filia Hyrcani, uxor Alexandri filii Aristobuli regis, ex quo filios habuit: unum quidem pulcherrimum Aristobulum nomine, & Herodis iugalem Mariam, forma nobilissimam. Turbata ergo & modeste ferens infamiam filii, quod illo superstite alter aduena principatum sacerdotii meruisset, scribit Cleopatrae, quodam sodali suo literas deportante, ut peteret Antonium principatum sacerdotii filio suo praestare. Sed & Antonio negligente petitionem, amicus eius Gellius ad Iudaeam cum propter aliquas causas peruenisset, & uidisset Aristobuli pulchritudinem & magnitudinem & iuuentutem, mirabatur: non minus etiam Mariam regi cohabitante stupebat. Vnde Alexandram bonorum liberorum matrem existimans, & ad sermonem eius ueniens, flebat eam pingere amborum imagines, & Antonio destinare, dicens: Cum eas uiderit, petitiones eius modis omnibus adimplebit. His elata uerbis Alexandra, imagines Antonio direxit. Cui Gellius referebat dicens, non ab homine putari, sed à quodam deo esse liberos Alexandrae, dum uellet ad libidines Antonium emollire. Qui puellam quidem accersere erubuit Herodi nuptam, uerum etiam Cleopatram metuens contristari. Scripsit ergo puerum transmitti cum honore, addens, nisi graue uisum foret. His deportatis ad Herodem literis, non cautum existimauit iuuenem excellentem Aristobulum, & tunc iam sedecim annos ducentem, genere nobilissimo, ad Antonium destinare potentissimum Romanorum & paratum suae luxuriae supponere puerum, qui etiam libidinosior per potentiam existeret. Rescripsit ergo, dicens: Si puer exierit à prouincia, statim omnia bellis uel seditionibus complebuntur, Iudaeis sperantibus rerum nouarum mutationem. Quibus rescriptis cum Antonio excusasset, iudicauit non ultra puerum uel Alexandram humiliare: sed etiam uxore sua Mariam ualde petente, quatenus fratri suo principatum sacerdotii redderet, quod prodesse arbitratus est, dum nec ad Antonium proficisci posset tali praeditus adolescens honore. Conuentum itaque faciens amicorum, multum Alexandram accusabat, dicendo, latenter insidias egisse pro principatu, dum per Cleopatram ageret, quatenus ipse quidem regno priuaretur, puer autem pro ipso rerum administratiohem ab Antonio susceperet, & haec quidem illam non iuste postulasse, quod & filiam suam

Ananellus, eo
stituitur sacerdos ab Herode.

De Gellio, eo
pulchritudine Aristobuli

Notatur Antonij libido

posse iam honore priuaret, & seditiones in regno moueret, cum multum ipse laborasset ut posideret multis & non fortuitis periculis; uerumetiam nullatenus memor ipse maiorum illius, sed beneuolus circa eos esset, & nunc puero principatum sacerdotij præbere uideatque olim ordinasse dicebat Ananellum, quod ualde puer esset Aristobulus. Cum tamen hæc non incaute dixisset, sed pro deceptione mulieris & presentia amicorum, læta ex non speratis Alexandra cum lachrymis satisfecit, dicens: de sacerdotio quidem omnia pro infamia se festinasse; regnum uero nec desiderasse, inquit, nec si oblatum esset, cupide suscepisse, cum & nunc nimium honorem habeam propter principatus eius & tutelam, cuius uirtute totum genus meum effulget honoribus: nunc quoque beneficiis uicta, suscipio filij honorem, & in posterum ad omnia ero subiecta. Petebat uero, ut si quid propter genus & presentem sibi fidutiam temerarium pro indignatione fecisset, ignosceret. Postquam autem locuti sunt, dextris datis reconciliantur, omni suspitione (ut uidebatur) sublata.

¶ De interfectione Aristobuli, & Herodis amore in Mariamnen.

Caput III.

Sacerdotium
Herodestradit
Aristobulo.

Taq̃ rex Herodes statim principatu sacerdotij Ananellum præter legem exiit, seditiones domesticas pacando: nam non licebat aliquem honorem semel accepto fraudari, quod prius Antiochus Epiphanes destruxit, dum auferret ab Iesu sacerdotium, & ordinaret fratrem eius Oniam: secundus autem Aristobulus Hyrcanum fratrem suum priuauit: tertius Herodes principatum sacerdotij adolescenti tradidit Aristobulo. Et nunc quidem putauit sedasse contentionem. Et licet reconciliati fuissent, non tamen securus degebat, dum Alexandram ex præteritis conatibus, ne tempus nouarum rerum caperet, ualde timeret. Quapropter præcepit eam ita in aula conuersari, ut nihil sub potestate sua haberet, diligenter etiam custodiebatur occulte, ne quid præter quotidianam conuersationem niteretur, quæ paulatim magis illam exacerbabant, & in odio suscitabant: nam superbia muliebris diligentiam custodiæ indignabatur habere, dum omnia potius uellet pati quam fidutia priuari, & fucosum honorem cum seruitute uel metu possidere. Ad Cleopatram igitur, in quibus existeret, frequenter se lamentando destinabat, postulans sibi auxilium præberi. Quæ iussit ei furtim cum filio in Aegyptum ad se confugere. Cumque hoc ei placuisset, tamen aliquid excogitauit: Duos loculos tanquam pro mortuorum exequijs parauit, in quibus & seipsam & filium mitti iussit: præcipiens conscijs famulis eos noctu deferre, & exinde uiam ad mare facere, ubi naulum qua nauigarēt ad Aegyptum, præparatam haberet. Hæc Sabioni amico Alexandræ Aesopus seruus eius edixit. Quod cum Sabio audisset, & inimicus Herodis esset, quod inter insidiatores Antipatri de ueneno conscius putaretur, odium lenire pro indicationis fauore putauit, & regi nunciat infidias Alexandræ. Qui cum iam usque ad conatum procedere dimisisset, in ipso facinoris opere detinuit, sed inuitus concessit culpam, dum putaret nullatenus Cleopatram cessare, si contra se causam inuenisset. Paulam ergo magnanimitate uel modestia ueniam eis largitus est. Proposuit tamen omnibus modis adolescentem perimere, non tamen cito, propter uerisimilem dissimulationem. Cum ergo tabernaculorum festiuitas uenisset, quæ apud nos cum summa ueneratione celebratur, tunc quidē distulit, & in delicijs ipse & reliqua multitudo degebat: mouit tamen eum festinare uoluntatem suam cōficere inuidia. Nam dum adolescens Aristobulus decimum & octauum annum ducens, secundum legem super aram ascenderet uictimas immolaturus, & ornatu sacerdotali circumdatus, celebraret religionis consequentia, magnitudinem super ætatem ostendens, necnon & generis dignitatem, populi concitauit fauorem, & Aristobuli aui sui præsens memoriam eis reduxit. Qui paulatim iritati, uoluntates suas iam demonstrabant, gaudentes simul & lætitia perfusi, uocesque laudabiles in eum orationibus mixtas emittebant, ut manifestus fieret populi fauor & temerarius, sub regno utique constituti, cum aliorum præterita beneficia memorarent. Inter hæc omnia statuit Herodes uoluntatem, quam in adolescentem habuisset, implere. Celebratione autem transacta, dum in Ierichunte maneret, & in conuiuio eos Alexandra peteret, Herodes adulabatur adolescenti, & illiciebat ad affluentiam potionis, paratus concludere, uel iuueniliter ad gratiam illius iocari, & loco æstiuo illic existente, collecti simul exierunt refrigerium captantes. Cumque fontibus assisterent, calorē meridiani auræ temperare prius quidē natantes se-

Cōspiratio
Alexandra
& Cleopatre
in Herodem.

uos & amicos prospiciebant, post aut cum adolescens iritaretur, Herodis amici, quibus hoc præceptum fuerat, tenebris iam tenentibus, sæpe eum mergentes tanq̃ cum eo ludentes, non emisserunt, usquequo eum pressum fontibus suffocarent. Aristobulus quidem ita extinctus est, decimum & octauum annum agens ætatis, cum principatum sacerdotij anno non amplius tenuisset, quem rursus Ananelus suscepit. Quo malo mulieribus nunciato, incessabilis eas statim dolor defuncti inuasit. Ciuitas etiam rumore delato, lamentis cuncta completa est, omnibus calamitatem tanq̃ propriam & non alienam dolentibus. Alexandra uero plus consumebatur conscientia peremptionis: nam dolorem ampliore ab ipso funeris actu ferebat. Sed sustinere necessarium putauit, licet sæpius sua manu uitam finire niteretur: desijt tamen, si posset uiuens sufficere ad ultionem insidiarum perempti. Vnde potius suam uitam tenebat, ne daret suspicionem filium suum insidijs perijisse. per hanc enim dissimulationē sperauit satius se opportuno tempore uindicare. Illa quidem sic continenter dolorem tolerabat. Herodes autem omnibus uerisimilis uidebatur nō insidiarum adolescentis autor extitisse. Nam non tm̃ quæ ad funus pertinerent peragebat, sed etiam lachrymis usus, animæ confusionem ueram esse monstrabat. Interdum etiam & dolore uincente, cū ex aspectu pulchritudinis plangebat, & licet adolescentis mors p̃ eius tutela putaretur, manifestum tm̃ erat, quod pro satisfactione ista faceret. Siquidem munificenter exequias eius honorans, multum apparatus circa locellos, & multitudinē aromatum fecit: nimiumq̃ ornatum simul sepelijt, ut dolorem mulierum penē deleret, & solaretur eas per istam partem. Alexandram tm̃ nihil tale deuicit, sed semper mali memori am mœstitia incitabat, & scripsit Cleopatraz Herodis insidias & filij perditionē. Quæ dū festinaret petenti subuenire, calamitates Alexandræ miserata, propriam oēm causam cōfecit, & petere Antonium uindicare adolescentis interitum non cessabat, cum diceret nō esse dignum, Herodem per eum regem statutum in regno, quod non ad eum pertineret, in ueros regestales iniquitates ostendere. Quibus cum flexus esset Antonius, ad Laodiceā perueniens, mittit præcipiens Herodem ad se proficisci, sibiq̃ pro morte Aristobuli satisfacere: nam non recte insidiæ confectæ p̃ eum extitissent. Qui cū causam timuisset, & Cleopatraz contrarietate, quæ non cessabat Antonio suadendo quatenus eum damnaret, statuit quidem obedire: nam nihil aliud erat quod ageret. Cumq̃ patrum suum Iosippum procuratorem regni & rerū reliquisset, demandauit ei secrete, ut si quid ab Antonio passus esset, continuo Mariammen occideret. Nam dilexisse uxorẽ profitebatur, & timuisse ne cōtumeliā post eius mortem pateretur, dū per pulchritudinem illius ab alijs desiderari posset: per quæ demonstrabat impetum Antoni quem in eam habuisset, cum olim de pulchritudine illius audisset. Herodes quidem hæc p̃cipiens, spe incerta ad Antonium perrexit. Iosippus autem cum in dispensatione rerum regni statutus esset, & propter hoc frequenter Mariammen conueniret, & de negocijs honoris causā reginam percontaret, fauorem & amorem circa eam Herodis inseruit. Mulieres aut cum illum adulationibus emollissent, plus aut ab Alexandra seductus Iosippus, sententiā regis demonstrauit, & mādatum explanauit, dum fidem illis uellet facere, quod nec post mortem sine ipsa posset esse: dum diceret, q̃ si quid acerbum ab Antonio pateretur, non sufferret ab ea nec post interitum separari. Hæc quidem Iosippus. Mulieres autem non hoc amorē affectus Herodis putauerunt: sed timuerunt, ne reuersus tyrannica crudelitate sibi mortem inferret, ideoq̃ de uerbo suspicionem non paruam perceperunt. Eodem tempore rumor in ciuitate Hierosolymorum ab inimicis Herodis dispersus est, quod Antonius tormentis eum affecisset & occidisset. Quæ fama cunctos quidem in aula turbauit, plus uero mulieres. Tum Alexandra Iosippum flectit, ut cum ipsis ad Romana signa confugeret: nam Romanum agmen tunc iuxta ciuitatem sub duce Iulio pro regni custodia castra posuerat, dicēs: primum si qua turba in aula concurrerit, ipsæ in tuto existerent, dum Romanos propici os haberent. præterea si Mariammen Antonius p̃spexerit, principatū recipere speramus, nec in aliquod postea seruitium de propagine regij generis descendemus. Cum has rationes fugæ cogitassent, literæ ab Herode de omnibus suis causis deportantur, priori rumori cōtrariæ. Nam cum ad Antonium peruenisset, confestim eum donis de Hierosolymis deportatis reconciliauit, & sermonibus dicere compulit, ut nequaquam contrariē quidē

Aristobulus
dolo Herodis
submergitur.

Dissimulatio
Herodis.

Insanus He-
rodis erga
uxorē amor.

dam de se haberet, & Cleopatraz uerba nihil aduersus suam satisfactionem ualere. Nam non, inquit Antonius, iustum est ut rex de suo principatu depositus poenam luat: quia quod honorem ei dederunt, ipsi ei uti potestate permiserunt. Quo dicto flexa est Cleopatra, sciens nequaquam alienum principatum scrutari prodesse. Cum de his scriberet Herodes, aliosque narraret honores, quos ab Antonio in conuentu uel in conuiujs quotidianis haberet, & hac tamen obtineret, licet in accusationibus Cleopatra molesta nimis existeret, quae provinciae desiderio omnibus modis perire illum festinaret: sed quia Antonium iustum circa se cognosceret, nihil horum difficilimum speraret: quod autem tardaret, fauore firmiori circa se Antoni, speraret Cleopatraz reconciliari animo posse, & se hoc facere dicebat: nam Antonium petitiones suas adimplesse, & sibi inferiorem Syriam concessisse denunciauit, & per hoc solatium refutaret & renjceret appellationes, quas Cleopatra pro Iudaea fecisset. Cum haec literae uenissent, desierunt ab impetu, quem tanquam de mortuo habuissent, ut ad Romana signa confugerent: non tamen earum latuit uoluntas. Nam processit Antonium rex ad Parthos euntem, & ad Iudaeam reuertitur: statimque soror eius Salome, materque eorum consilium quod habuisset Alexandra cum suis aperuerunt. Salome uero & contra maritum Iosippum accusationem protulit, dicens quod cum Mariamne frequenter conuenisset. Haec uero dicebat inimicitiarum causa, quod frequenter ignobilitatem generis eius in iurgio deprauaret. Herodes autem callidus semper, & nimis Mariamnen amans, licet statim conturbatus fuisset, non tamen patitur amore Mariamnes aliquid temerarium in ea conficere: sed in utroque anxius, secrete eam inquit, utrum uerum esset de Iosippo quod audierat, an falsum. Illa uero cum iuramento affirmante, & satisfaciente, quod in nullo peccato fuisset ei commixta: paulatim rex desectitur, & ira deleta, coniugis amore superatur, ut & iam satis factum sibi de his crederet quae audisset, & honestati eius multas ageret gratias: fauorem quoque quem erga ipsam uel amorem haberet pandebat, & qualia saepe amantibus contingunt, collachrymabant inuicem, magno studio sese pariter diligentes. Cum uero rex suum affectum iam praetermissa zelotypia confirmasset, non amantis est, inquit Mariamne, quod mandaueras Iosippo, ut si quid patere ris ab Antonio molestum, me perimeret, quae nihil tibi peccassem. Quod uerbum ut audiuit Herodes, exardescens in furorem, statim eam ab amplexu dimisit, clamans, & suos capillos dilacerans, dicendo manifestum signum cepisse, Iosippum cum ea habuisse communionem: nam nullatenus prodidisset, quod secrete audierat, nisi maxima fides illis interfuisset: credensque de crimine, penes suam interfecisset uxorem, nisi uictus amore, furoris impetum refrenasset, seipsum consumens. Iosippum tamen ulterius nec ad suam faciem uenire permisit, Alexandram uero tanquam totius mali causam seruari praecipit.

¶ De malitia Cleopatrae & Herodis uirtute. Caput IIII.

Cleopatra
malitia.

INterea per Syriam turba commouebatur, Cleopatra non desistente Antonium flectere, quatenus omnibus oppressis, potentiam singulorum ablatam sibi donaret: multumque ualebat, desiderio sui illo inflammato, quae cum natura auara existeret, nihil iniustum reliquit. Siquidem fratrem suum, quem iam habiturum regnum sciret, uenenis aggressa consumpserat, quintum & decimum aetatis annum agentem: sororem autem Arsinoen Ephesi ad templum Dianae confugientem, per Antonium extinxit. Iam pecuniarum gratia & templa & corpora uiolabat: neque sacrarium tam castum fuit, aut asyli priuilegio tutum, cuius ornatum ipsa non abstulit: nec tam profanum uel incestum, quod solum potuisset auaritia illius satisfacere. Et cum omnia expoliaret, foemineis cupiditatibus nullatenus satisfaciebat: siquidem cuncta deesse suis desiderijs semper putabat. Quapropter & Antonium compellebat aliquid ab alijs auferentem sibi donare. Nam cum transisset ad Syriam cum eo, & eam cogitaret possidere, Lyfaniam quidem Ptolemæi filium accusans, quia Parthos contra rempublicam duxisset, occidit. Petijt autem ab Antonio etiam Iudaeae & Arabiae reges occidi. Antonius autem cum ex omnibus amore foeminae uictus esset, ut non tantum uerbis, sed etiam uenenis uideretur obedire, manifestam quidem iniquitatem uidens, petebat eam, ne se tantum ut peccaret compelleret, ne cuncta negaret ei: nec quanta illa praecipisset perficiens, palam iniquus uideret. Ideoque partes provinciae uniuscuiusque recolens, donauit ei.

præstans etiam ciuitates quæ intra fluuiû Eleutherum usq; ad Aegyptum erant, exceptâ Tyro & Sidone, quas à maioribus liberas esse cognouerat, licet multum eum illa sibi eas præbere supplicasset. Cum hæc Cleopatra obtinuisset, & deduxisset Antonium usque ad Euphratem contra Armenios euntem, reuertitur: & intrans Apameam & Damascum, inde etiam in Iudæam peruenit. Quam cum Herodes suscepisset, conduxit ab ea reditus Ierichuntis: nam balsamum terra illa generat, quod preciosissimû est, & nusquam aliibi nascitur, & palmas multas & optimas. Et dum multum tempus faceret cum Herode, tentabat cum eo concumbere: nam naturaliter & euidenter libidine exardebat: forsan tamen & aliquid amatorium passa est: sed quod uerisimilius est, regno eius insidiabatur, si quo modo iniuriam in se factam posset pro accusatione adipisci, desiderio uero quasi uitam se esse demonstrabat. Herodes autem licet olim nullatenus faueret Cleopatraz, dum sciret eam omnibus esse molestâ, tunc tñ & ampliori odio eius detentus, quod per luxuriam uellet illa insidias ei parare, uerba quidē eius in p̄senti refutauit, cōsiliū uero cū amicis suis sumpsit, ut eam sub potestate sua positâ occideret, ut & se & multos malis eius liberaret, quibus iam grauis facta uel fieri posse putabatur. Nam hoc ipsum & Antonio p̄desse, quia neq; illi fidelem eam esse dicebat. Cum hæc cogitasset, prohibebant eum amici: primum quidem suggerentes, quod non deberet maximum periculum & manifestum pro re tanta suscipere. Cumq; permansissent supplicantes ne quid temerarie conaretur, nam nullatenus Antonium posse pati dicebant, quamuis eum muneribus redimere putaret, cum amore eius potius incenderet, & uideret uiolentia, uel insidijs illius se eius amore priuatū, nec mediocre quiddam pro satisfactione posset edicere, si contra sceminam hoc ageret, quæ per illud tempus omnes dignitate superabat: utilitatem autem quam Antonio dicit futuram, uerendum est ne potius ille temeritatem existimet, quod affectu tali eum priuaret: unde non est incertum dicebant, quod maximis uel continuis malis principatus eius uel generatio compleretur: refutare uero concubitus, quem illa postulabat, pro tempore honeste suadebant. qui cum hæc designaret, & pericula merito demonstrarent, conatus eius compresserunt. Tunc Herodes Cleopatraz donis & muneribus satisfaciens, deduxit eam ad Aegyptum. Antonius autē cum Armeniam cepisset, Artabazen Tigranis filium cum satrapis suis ligatum in Aegyptum destinauit, donans eos Cleopatraz cum omni eorum regio ornata. Armeniæ uero tenuit principatum Artaxias, maior illius filius, qui tunc euaserat. Quem cum Archelaus & Nero Cæsar expulissent, Tigranem nouissimum eius fratrem ordinauerunt. Hæc quidem postea contigerunt. Vestigalia uero, quæ debuisset de terra donata ab Antonio, Cleopatraz præbere Herodes iustum iudicauit ex integro, ne occasionem ei odi præstaret.

Balsamū nusquam nisi in Ierichona nasci

Herodes Cleopatram interficere cogitat.

Herodes Cleopatram ad Aegyptū deducit.

¶ De pugna Herodis contra Arabes. Caput V.

A Retas autem, cum Herodes reditus eius deduxisset, tempore quidem aliquanto reddebat duo millia talēta, post autem indeuotus extitit, uix partem aliquam præbens. Herodes quidem hoc modo defraudantem, nihilq; secundum iustitiam facere uolentem, persequi deliberauit: sed interim propter bellum Romanorum hanc distulit exactiōnem. Nam dum in Acciaco littore speraretur pugna, quæ centesima octogesima septima olympiade contigit, & Cæsar cum Antonio de republica decertaret, Herodes ex opulentia prouinciæ suæ multo tempore redditibus & uiribus collectis, Antonio deliberauit auxilia diligenter p̄parare. Sed Antonius nihil auxilio egere se dixit, Arabum autem persequi præcepit. Nam iam audierat à Cleopatra pfidiam eius. Petebat enim hoc Cleopatra, dum sibi putaret p̄desse, si unus ab altero sterneretur. Cum hoc ab Antonio iussum fuisset, Herodes milites congregauit, tanquā confestim Arabiam ingressurus: parataq; equitum & peditum multitudine, in Dion ciuitatem peruenit. Cumq; illic Arabes ei occurrissent, pugna maxima commissâ est, in qua uicerunt Iudæi. Postea multum exercitum Arabum in Chana uico congregatum, qui est in inferiori Syria, audiens Herodes uenit super eos, ducens maiorem partem suæ militiæ, & prope Calon sua castra metatus est, unde opportune pugnaret. Cumq; hæc disponderet, populus Iudæorum clamabat mora dimissa contra Arabes impetum facere, dum credunt se in hoc paratos esse, quia in priori pugna uictores extitissent. Igitur suum studium milite ostendente, rex statuit magnanimitas

Victoria Iudæorum contra Arabes.

Artemon la-
fos inuadit
Iudæos.

rem eorum non remorari, dicens non se deesse uirtuti eorum: & primus se armans, omnes produxit ad aciem. Statim autem terror Arabis incidit. Contra quos modicum resistentes, ut uiderunt inexpugnabiles, omniq; plenos uirtute, plurimi fugerunt: fuissentq; perempti, nisi Artemon Herodem & Iudæos inuassisset: nam hic erat dux Cleopatraz ibi constitutus, & inimicus Herodis, futuraq; non imprudenter prospexit: ut si quid clarum agerent Arabes, ipse quiesceret: uictis autem eis, quod & contigit, ex proprijs præparatis militibus inuaderet Iudæos, quos tunc lassos & iam uicisse putantes, subito superueniens prosternebat. Nam alacritatem animi contra manifestos inimicos consumentes Iudæi, & post uictoriam remissiores, citius à recentioribus hostibus obtulerunt in locis asperis & saxosis, quorum notitiam inimici amplius habuerunt. Arabes autem prius uicti sese recuperantes reuersi occidebant, fiebatq; diuersa perditio. Rex autem Herodes desperationi pugnaz uectus equo ducere tentauit auxilium, sed non ualuit, licet festinasset subuenire. Sed castra Iudæorum cum Arabes cepissent, non mediocrem felicitatem & sine spe tenuerunt: nam uictoriam quam prius perdiderant, post obtinuerunt, plurimum aduersariorū prosternentes exercitum. Exinde atrocinijs utebatur Herodes, multamq; Arabum terram discurrens uexabat, dum super montes castra disponderet, & omnino recularet manus cum eis ex æquo conferere. Frequenter tamen laborum diligentia lucrum sibi acquirebat: nam & proprios milites omnibus modis fouebat, ruinam suam cupiens emendare.

¶ De Herode contra Arabes instituentem exercitum & uincente.

Caput VI.

INterea Acciaco bello inter Cæsarem & Antonium gesto, septimo imperij anno Herodis, terra Iudæorum commota est, qualiter nunquam animalium pestilentia per prouinciam gesta, perempti sunt à ruinis etiam hominum decem millia. Milites uero cum sub diuo degerent, nihil ab oppressione sunt læsi. Quæ cum Arabes inquirerent, & plus quam in ueritate erat, audirent, quæ facta fuissent, tanquam prouincia hostium euerfa hominibus peremptis, nihil ulterius sibi aduersum credebant posse insurgere. Quò cum legati Iudæorum peruenissent, pacem propter hæc quæ euenerant facturi, Arabes peremerunt eos, & cum alacritate contra milites eorum præparabantur. Qui nec inuasionem Arabum sustinuerunt, scilicet calamitatibus oppressi: nec bellare decernunt, dum non pares sese prælijs eorum putaret, neque auxilium haberent, rebus suis domi subuersis. Quos ita dispositos rex flectere sermone tentauit, ut recuperaret eis antiquum alacritatis animum, & exhortatus aliquos optimatum, ausus est etiam & ad populum sermocinari: nam prius pigebat eum, ne male propter calamitates susciiperetur ab eis. Petebat ergo talem orationem proferens: Non ignoro socij quoniam multa per hoc tempus facta sunt contra rempublicam nostram, & fortassis nec hi modo de se confidunt, qui multum uirtute præcellunt: sed quoniam compellimur pugnare, nec est aliquid quod semel factum, non possit rursus bene tractatum emendari: petere uos elegi simul & docere, per quæ possitis in proprio alacritatis animo permanere. Volo tamen primum uobis ostendere, quod iuste bellum id conamur committere, propter iniurias aduersariorum: nam maxima magnanimitatis hæc causa uobis existit: post uero declarare, quod nihil sint quæ nunc nobis mala superuenerunt, sed & multas nos spes uictoriæ possidere. Exordiar autem principia, testes uos faciens mei sermonis. Nam Arabum iniquitatem nostis, & circa alios omnes, ita perfidam tanquam barbarorum, & quia nec deum cogitent: sæpius enim nos offenderunt auaritia uel inuidia sua. & quid multa dicimus? dum immineret eis ut à proprio principatu deciderent, & Cleopatraz seruirent, quis alter eos de hoc timore liberauit, nisi mea amicitia quam cum Antonio possidebāt? Et illius circa nos affectus nihil hos importunum sustinere permisit: nam Antonius cauebat agere, quod posset nobis in suspicionem peruenire. Tamen & cum uellet Cleopatraz partes aliquas ab utraque prouincia præbere, hoc quoq; ego dispensaui, multaq; munera secretius offerens, tutelam utrisq; acquisiui. Expensas autem ipse suscepi ducenta præstando talenta, duo millia uero fide dicendo, quæ etiam pro redditibus adimpleui: unde nos nihil ab eis suscepimus. & oportebat quædam nulli tributa prouinciæ Iudæos præbere, quod & si præbendum esset, pro nobis, non etiam per Arabis daretur, qui nobis nec gratias agunt: nam pro beneficijs iniqua circa nos

egerunt, prius quidem quod nos amicos, non hostes reditibus priuauerint. Nam si fides hostibus necessario seruetur, multo melius amicis. Sed non apud hos ita est, qui modis omnibus optimum putant iniquitatem eligere, si solum lucrum eis possit acquiri. Est ergo quaestio nobis, utrum oporteat iniustos punire, dum hoc etiam deus desideret, & p̄cepit semper iniquitates & contumelias execrari, quæ non tantum uerbo, sed etiam iussit per bellum ulcisci. Nam quod uidetur iniustissimum apud Græcos & Barbaros, hoc si dici fas est, in nostros legatos cognoscitur perpetratum. Græci siquidem sacros & inuiolatos dicunt eos esse, nos autem optimū & beatū decretū in lege à deo didicimus. Hi namque & hominibus deū placant, & aduersarios hostibus reconciliant. Qualis igitur possit iniquitas peior agi, quàm si legati qui pro iustitia loquuntur intereant? Quemadmodum autem possint uitā suā innoxiam custodire, seu circa bellum feliciter agere, dum talia perpetrassent, mihi quidem non uidetur. An forsitan rectū & iustum nobiscum est, illi uero fortiores ob hoc putatur? Sed primū quidē indignum est uos hæc credere. Nam ubi iustum est, ibi & deus: deo uero p̄sente, multitudo cum fortitudine p̄sto est. Vt ergo de nobis ipsis requiramus, uicimus primo p̄latis in posteriore uero nec substiterunt, sed statim cesserunt, non sustinentes nostræ alacritatis impetum: uincentes autem nos Artemon inuasit, bellum inferens non indictum. In primo uero p̄lio nomen & fortitudo nostra apparuit: in posteriori uero, iniquitate uel infidijs concidimus. cur igitur minora sapimus in his, ubi maiores spes posciderimus? Quomodo autem obstupescimus eos, qui cum palam decertant, semper uincuntur, cum uero sic uincuntur, ab iniquitate illis hoc euenit? Virtus uero non expugnatione debiliū, sed in oppressionē fortium apparet. Si tamen quēquā & illa terrent, quæ domi contigerunt, & in terræmotu acciderunt, primum quidem sciat, quoniam hoc ipsum & Arabas decepit, dū maiora quàm contigerunt putarent. Præterea non debent hæc aut illis audaciā, aut nobis timorem immittere. Illi namque nostris laboribus uel calamitatibus spes sibi assumunt, quas nos egressi cōtra eos, uiriliter auferemus. Vos autem accipite alacritatē pugnandi, neque enim intantū sumus contriti, neque ira dei uulnerati, ut quidā putant, quæ potius accidentia sunt dicenda. Quæ si dei prouidentia acciderunt, liquet quod iam secundum illius iudiciū ira desit, dum satis uindictam de factis nostris acceperit. Nam si uellet amplius nobis nocere, nequaquā flexus fuisset. Bellum autem quia & uult fieri, & iustum esse cognouit, ex his nobis ostendit, quod multis per prouinciā terræmotu peremptis, nullus armatus interit, deo euidenter ostendente, quod si omnes cum filijs uel uxoribus militarent, nihil penitus eis inopportunum accidisset. Hæc reputantes ergo quod in omni tempore dei patrociniū possidetis, persequimini fortitudine iusta iniquos, amicis perfidos, maleuolos circa legatos, semperque uestra uirtute deuictos. Cum hæc audissent Iudæi, multum audaciæ sumentes, ad pugnam parabantur. Herodes autem hostijs celebratis, cum magno studio eos contra Arabes, transiens Iordanem fluuiū, pduxit, & ppe aduersarios castra disposuit. Tum uisum est castellum in medio positum occupare, quod sibi multum pdes se putauit uolenti maturius p̄lium uel committere uel differre: nam opportuno uel munito loco constiterat. Cumque idem prouiderent Arabes, bellum pro castello committit: & primum quidem protelatio, deinde uero multis ex utraque parte ad manus uenientibus, Arabes afflictī recedunt. Quod statim spes Iudæis non minores erexit, uirtutemque accendit. Dumque magis omnia uellent Arabes pati, quàm decertare, & Iudæi castra eorum inuaderent, Arabes coacti recedunt, nullas uincēdi spes habentes, sed tantum multitudine audaciā sumentes. Itaque pugna facta, multisque ab utraque parte cadentibus, Arabes recedunt, quorum plurima mors fugiendo fiebat. Nam non tantum ab aduersarijs terrebantur, sed ipsi fugientes, sua multitudine contriti moriebantur. Vnde quinque millia defuncta sunt, reliqui uero ad castra confugerunt, minime spes salutis firmas habentes necessariorum inopia, & quod peius erat, aquarum indigentia. Iudæi autem licet persequerentur, tamen inuadere castra minime permittebantur, obsidentes ergo uias eorum, fugere uolentes arcebant. In his igitur Arabes constituti, legatos ad Herodē dirigunt, primum quidem dissolutionem belli petentes: nam sitis eos urgebat omnia pati, dum tantum in p̄senti licentiam aquas acciperent hauriendi. Qui nec legatos nec dona suscepit: neque mediocriter quiddā pactus est, dum obstinate permaneret ulcisci transgressiones in suos ab illis factas.

Vincuntur
Arabes.

etas. Qui fidi compulsi nimia, semetipfos tradiderunt, ut per quinque dies quatuor millia ca-
perentur: sexto uero die reliqui de castris egressi, decertare cum aduersarijs nitebantur,
eligentes omnia pati, ne paulatim sine gloria deperirent. Quæ cum deliberassent, nulla-
tenus decertare ualuerunt: nam animo & corpore calamitatibus afflicti, pro lucro mor-
tem esse putauerunt, ne in tribulationibus uitam extenderent, quorum septem millia pri-
ori prælio consternuntur. Cum his ergo casibus uterentur, arrogantiam priorem depo-
nunt, miratiq; Herodis prudentiam cesserunt, patronum eum suæ gētis pronunciantes.
Qui cum multa felicitatis gloria reuertitur, maximā acquirens suæ fortitudini dignitatē.

¶ Quomodo Hyrcanum Herodes occiderit, & Cæsaris gratiam acquisierit.

Caput VII.

Igitur licet optime per bellum Herodes res suas disposuisset, tamen in periculum in-
cidit. Siquidem pro republica decertās Antonius, in Acciaco littorē a Cæsare uincit.
Tum in desperationem sui Herodes uenit, dum amici & inimici putarent non impune
amicitias ei prouenire, quas cum Antonio habuisset. Quapropter amici quidem desper-
abant: inimici uero licet in speciem contristarentur, tamen clam nimium lætabatur, spe-
rantes meliora sibi rerum mutatione uentura. Herodes autem Hyrcanum solum uidens
in dignitate regia constitutum, prodesse suis rebus opinatus est mortem illius: ne imminē-
te sibi a Cæsare periculo, ille daret occasionem, qui solus regio uidebatur ex genere. Cum
hæc cogitaret, nec daret occasionem Hyrcanus, nam modestia morum nullam rerū gu-
bernationem curabat, nec rebus studebat nouis, omnia concedens fortunæ: Alexandra ni-
mis pertinax, & spem rerum mutatione incōtinenter credens, uerba ad patrē fecit, ne sus-
tineret Herodis iniquitatē in familiam suam pcedere: sed custodire spes eorū petebat, ut
& Malacho Arabiam tenenti scriberet, quatenus eos susciperet ad se refugientes. Nam si
mors euenerit inimico Cæsaris Herodi, ad se principatum uenturū, & propter populorū
fauorem, & propter generis dignitatem. Dum his eum flectere niteretur, Hyrcanus uer-
ba depellebat. Sed pertinacia muliebri dum illa pmanens nec noctu uel interdiu definēs,
Herodis erga se insidias accusaret, compellit eum epistolam dare Dositheo cuidam ami-
co, in qua scriptum erat, ut Arabas equites qui deberent eum ad se perducere, mitteret
prope paludem bituminis, quæ distat ab Hierosolymis stadīs ducentis. Credebat enim
Dositheo, dum nimis eum sibi amicum ipse & Alexandra existimarūt propter inimicitia-
as, quas cum Herode haberet, ut Iosippi cognatus, quem ille peremerat, quia & illorum
qui in Tyro prostrati fuerant ab Antonio, prior frater extiterat. Sed hæc Dositheum nul-
latenus Hyrcano fidum in ministerio parauerunt. Nam præponens illi regis amicitias,
porrigit Herodi epistolam, qui eum pro fide non tantum laudauit, uerum iussit ei, ut mi-
nistraret reliquæ causæ, quatenus signatam epistolam traderet Malacho, literasq; ab illo
reciperet, cum non parū putaret & illius sententiā cognoscere. Quæ cū Dositheus ala-
crius ministraret, Arabs rescripsit & ipsum Hyrcanum se suscipere, & omnes qui cū eo
uenirent. Destinauit etiam qui deberent eos caute pducere. Ut uero & hanc epistolā He-
rodes suscepit, confestim uocato Hyrcano, de factis ei cum Malacho pactis requirebat.
Cumq; ille negasset, epistolas coram concilio demonstrans, uiuē interfecit. Hæc nos cōscri-
psimus, quæ in annalibus regis Herodis continebantur. Alij uero nō ita existimāt, sed ma-
gis Herodem insidias contra Hyrcanū contexisse quatenus eū interficeret, dicunt, ita scri-
bentes: In aliquo conuiuio sine suspitione quendam sermonē Hyrcano intulit, si quas epi-
stolas a Malacho suscepisset. Qui dum se confessus esset saluatorios apices accepisse: illo
rursus interrogante, si qua super hæc etiā dona recepisset: nihil amplius respondit, q̄ qua-
tuor iumenta transmissa suscepisse. Occasione hac inuenta, dona esse corruptionis uel pdsi-
tionis uociferans, uirum iussit occidi. Signa uero sunt minime Hyrcanum peccasse, quate-
nus tali termino occuberet, & modestia morū eius, quod nihil in iuuentute sua atrocius
aut temerarius egisset, & quia cū ipse regnū habuisset, plurimā gubernationē Antipatro
cōmiserat, cum iam octogesimum duceret annum, & cum multa tutela sciret Herodē re-
gnū possidere, & Euphratem transisse honorantes eum, quæ omnia despexisse eum, & ali-
quid nouitatis molitū, nimis incredibile est, quia nec naturæ illius aptum erat, sed moliti-
one Herodis occisus est. Ita qdē finē uitæ inuenit Hyrcanus, diuersas & uarias calamitates

Dosithei per-
fidia.

Hyrcanus oc-
ciditur.

expertus. Nam principio ut mater eius Alexandra regnavit, principatus sacerdotum gentis Iudeorum novem annis honorem obtinuit: matremque defuncta cum imperium suscepisset, & hoc tribus mensibus gubernasset, depellitur ab Aristobulo fratre, restituitur autem iterum a Pompeio: & quadraginta annis honore usus, secundo regnum per Antigonom perdidit: & corporis diminutionem passus, apud Parthos captivus per ductus est: & exinde ad propria post tempus remeas, propter spes ab Herode promissas, nihil licut speravit executus est. Itaque multis vitæ passionibus involutus, & quod pessimum est, ut diximus, in senectute non dignum vitæ terminum impetrauit. Siquidem modestus & modestioris in omnibus existeret, & plurima sui imperii sub dispensatoribus innocens tractabat, neque callidus regnum disponere, Antipatro & Herodi usque ad hoc conamine aperuit iter. Herodes autem Hyrcano interfecto, a Cæsare nihil optimum sperans de rebus suis, propter amicitias quas cum Antonio habuisset, laborabat. Cumque in suspitione Alexandrum habuisset, ne tempus nancisceret, & multitudinem & turbam in regno vel rebus suis concitaret, commendavit omnia fratri suo Pheroræ: matrem autem Cyprin cum sorore & cognatione cuncta in Massiadam constituit, iubens ut si quod de se periculum audirent, principatum sibi assumerent. Mariam vero suam uxorem, quod non potuisset ut inimica cum sorore vel matre conuersari, in Alexandrii cum Alexandra matre sua deposuit, Iosippum & Iturium & Soemum super eas dimittens fidos sibi amicos, quos sub specie honoris custodire mulieres reliquit. Quibus etiam mandauerat, ut si quid de se periculosum audirent, ambas interficerent, regnum vero filiis suis cum fratre Pherora custodirent. Cum hæc mandasset, ipse Rhodum ad Cæsarem properabat. Cumque in civitatem delatus esset, deposuit quidem diadema, aliud vero nihil de dignitate sua diminuit. Ut vero communem sermonem cum Cæsare inseruit, tum multo potius suam magnitudinem ostendit, suamque maiestatis honorem servavit, dum nec ad preces, nec ad petitiones converteretur tanquam de peccatis suis satisfaciens: sed ratione actum suorum confidens sine dubitatione, Cæsari dicebat amicitias sibi maximas cum Antonio fuisse, omniaque pro virtute sua egisse, quatenus ille rerum potentiam sortiretur: militiam tamen eius nullatenus communicasse, eo quod occupatus Arabas expugnaret: transmississe vero & pecunias & frumenta, tamen minora dignitate sua. Nam qui fatetur amicum vel benefactorem aliquem habere, debet viribus animæ vel corporis aut substantiæ se facere participem etiam ad periculum, quod ego, inquit, minus quam oportebat effeci. Illud vero integre scio, quia quamvis victum in Acciaca pugna non reliqui, neque manifeste transiui, cum & ipsa transiret fortuna, sed servavi ei fidem, quanquam non opportunus auxiliator, tamen consiliarius fidissimus existens. Nam Antonio causa salutis & rerum potestas qualiter prodesse ostendi, dum Cleopatram hortarer occidi, quod si perempta illa fuisset, nullatenus a rerum principatu concidisset, imò magis & tuas facilius indignationes evitasset. Ex quibus nihil ille agendo, sed sibi quidem incommode, tibi vero utiliter profuturam proponendo clementiam perijt. Nunc ergo siquidem pro Antonii ira nostram fidem fuisse iudicas, non sum denegaturus, quia parvi, neque meum erga illum favorem evidenter prædicans recusabo: si vero persona ablata, quis sim circa benefactorem, vel qualis amicus requiras, poteris a factis me cognoscere. Nam licet nomen ablatum fuerit, nihilominus amicitiarum firmamentum in nobis poterit approbari.

¶ De liberalitate Herodis erga Cæsarem maxima, & cunctatione circa uxorem.

Caput VIII.

CUM hæc dixisset, & in omnibus sui animi libertatem ostendisset, non mediocriter Cæsaris liberalitatem vel indulgentiam meruit intantum ut criminum causas pro favore eius vindicari deposceret. & tunc diadema rursus sibi reposuit, Cæsare invitante, dum nihil secus circa eum, quam prius erga Antonium appareret. Tunc Cæsar omnem ei honorem addidit, cæteris regibus scribens, cum omni alacritate Herodem sibi occurrisse. Postquam vero hanc satisfactionem præter spem susceptam cognovit, vidensque sicut prius firmiorem sibi principatum a Cæsare datum, decretumque Romanorum sibi pro stabilitate suæ mercatum, secutus est Cæsarem ad Aegyptum ambulantem. Cumque super vires suas ei vel amicis dona obtulisset, liberalitatem magnanimitatemque suam ostendens, petebat, ne Alexander amicus Antonii adversus aliquid pateret. Sed hoc non impetrauit, quia iam iureiurando

Herodes honoratur a Cæsare.

Cæsar præoccupatus fuerat. Rediit autem iterum ad Iudæam cum ampliore honore, & sperantibus contraria stuporē cum metu incussit, quod clarior à periculis dei prouidentia remeasset. Confestim ergo susceptionem Cæsari per Syriam in Aegyptū eunti parabat. Itaque cum eum suscepisset cum omni regio apparatu Ptolemaide, & præbisset exercitui sumptus affluenter, omnino inter fidelissimos reputatus est. Cumque expeditionem Cæsar deputaret, in centū quinquaginta domibus ornatis, eum cum amicis suscepit. Præbuit autem per loca arida transcurrentibus necessariam humanitatem, ita ut nec uinū nec aqua, quæ potius militibus acceptabilis erat, alicui deficeret: ipsi etiam Cæsari octingenta talenta dona uirtutibusque demonstrauit, quod plus clarior in regno suo remunerando eū apparuisset, ut magis fidem eius & alacritatem Cæsar probaret. Cui & redeunti rursus Herodes ab Aegypto non minorem priore largitatem exhibuit. Tunc quoque cum ad regnum suum redisset, turbatam omnem domum inuenit, ac grauiter ferentes uxorem suā, & matrem eius Alexandrā, dum putarent non pro corporis tutela in illo oppido se positas, sed tanquam in carcere, cum nihil illarum neque de suo neque de alieno in potestate haberent. Mariamme quidem amorem regis, dissimulationē & deceptionem suam putabat. Angebat autem, quod si quid ille periculosum pateretur, nec spem uitæ posset habere, mandataque Iosippo data recordabatur. Quapropter custodes cum nimia diligentia mitigabat, magis uero Soemum, dum illi putaret omnem potestatem creditam. Soemus autem initio fidelis, nihil penitus de mandatis Herodis patefecit: sed cum sermonibus & donationibus mulierum flexus paulatim deuictus esset, in ultimo cuncta regis mandata dilucidauit, dum tamen non omnino speraret eum cum eadem potestate reuersurum: sed si potius periculum fugeret, ne rediret insignior: ideoque non parua mulieribus putauit præstare, utique ampliore beneficiorum retributionem se accepturum sperans, si regnaret. quod si prospere cuncta gerens Herodes reuerteretur, nequaquam contra uoluntatem uxoris eum posse facere sciret, dum cognosceret, omni ratione regis amorem erga Mariammen ampliorē existere. Itaque cum huiusmodi illi spes sefellisset, secreta omnia indicauit. Quæ Mariamme grauiter audiens, nec finem sibi de periculis Herodis inuenire putās, cui & infesta fuerat, nullatenus eum æquitatem impetrare orabat, & licet difficilem uitam suam post mortē illius putaret, nihil tamen de sui animi passione celauit. Nam cum ille maximas res propter spem impetrasset, nauigauit, & primum uxori suæ de his bona nunciauit: solamque præponens omnibus, propter amorem & consuetudinem, quā cum ea habuisset, salutauit. Cui dum felicitatē suam referret, nullatenus gaudētem, sed potius grauiter ferentem intellexit. Non enim hæc celare dolorem poterat, sed pro decore nobilitatis suæ ad oscula gemebat: narrationibus uero eius nequaquam lætabatur, sed potius contristari se demonstrabat. Ut uero non suspecta tantum, sed etiam manifesta facta hæc turbarent Herodem, contristabatur, animaduertens irrationabile circa se uxoris odium non celatum, idcirco duriter tolerabat, dumque amorem ferre non potuisset, nec in ira nec in amore permanebat, semper ab altero in alterum transiens, in utroque inconstans erat. Sic ergo inter odiū & amorem destitutus, sæpius paratus uindicare, sed timuit, ne præoccupatam suam animam cupidine debilitaret, & nullatenus occidere eam sustinuit, dum ueretur ne perempta illa, maiorem poenā pro amore pro illius interitu pateretur. Intelligentes ergo eum ita de Mariamme habentem soror eius & mater, optimum putauerunt tempus pro illius odio cepisse, & loquebantur non pauca, Herodem concitantes in odium, qui nec suauiter hæc uerba attendebat, neque facere quicquam in uxorem tanquam credulus præsumebat. Peius ergo dolorum passione succendebatur, dum neque illa odium celaret, neque iste amorem. Confestimque aliquid nefandissimum actum fuisset, nisi Cæsar nunciatus esset contrarios uicisse, & interemptis Antonio & Cleopatra, cunctam Aegyptum possedisse. Quapropter festinans ad Cæsarem, reliquit domū ita dispositam. Qui proficiscens, Mariammen Soemo commendans, multas habere gratias ei pro diligentia profitebatur, & partem magistratus ei à rege promeruit, & ille quidem honorem hunc obtinuit.

¶ De crudelitate Herodis interficientis uxorem & amicos Caput IX.

Herodes uero cum in Aegyptum peruenisset, Cæsari cum ampliori fiducia sermonē inseruit, tanquam iam amicus, Siquidē de satellitibus Gallis Cleopatræ quadringētos et

Soemus mulieribus, regis mandata pādit.

Mariammetur batur propter Herodis edictum de se occidenda.

donauit, & terram ei rursus reddidit, quam per illam perdiderat. Addidit etiam regno eius Gadara & Samariam, necnon & maritimam Gazam, & Anthedonem, & Ioppē, & Stratonis turrim. Cumq; hæc acquisisset, & Cæsarem comitatus usq; ad Antiochiam esset, reuertitur: & quanto res suas extrinsecus feliciter tractabat, tanto tum domesticis laboribus affligebatur, præsertim circa coniugem, de qua potius felicitatem quandam uidebatur habuisse: nam amorem nō minorem illis pertulit, quos in historijs cognouimus cupidine retentos. Sed hic merito Mariammen dilexit, quæ cum in alijs casta uel fidelis esset, muliebri uel molesto quiddam naturaliter habebat. Nam dominabatur marito serulenti libidini, & sæpius contumeliose eum aggressa est. Quod ille dissimulans ferebat & blandiebatur, licet matris eius uel sororis ignobilitatem illa derideret & detraheret. Illo uero tempore maioribus accusationibus à suspitione nutritis, anq; spatium completur ex quo Herodes à Cæsare reuersus erat, & cum iamdudum culpa uolueretur, tunc erupit tali occasione data: Meridie namq; dñi uoluisset requiescere, accersit Mariammē, amore quem in eam semper habebat astrictus. Quæ cum intrasset, non cum eo concubuit, sed festinantem eum depulit, & improperauit ei sui patris uel fratris interitū. Qui cum grauius contumeliam tulisset, & paratus ad facinus esset, sentiens soror regis Salome, paratū olim pinoernā regium intrōmittit: præcipiens dicere, qualiter suaderet ei, Mariammen amatorium confecisse regi. & siquidem ille turbaretur, & interrogaret quale hoc fuisset, responderet uenenum illam tenuisse, petentem seipsum subministrare. Si uero nullatenus de amatorio rex commoueretur, dimitteret uacuum, dum nequaquam ei periculum fieret. Hæc eum docens illo tempore locuturum, intrōmittit. Qui tanquam uerisimilia dicturus cum studio ingreditur, asserens Mariammen præmia sibi præstitisse, dñi flecteretur amatorium regi porrigere. Cumq; ad hoc rex commotus fuisset: uenenum, inquit, erat quod illa monebat dari, cuius uirtutem ipse se non scisse fatebatur, ideoq; nūciasse, quatenus ipse requireret. Itaq; cum talia uerba Herodes audisset, & dudum iam furibundus, tunc potius excitatur, & eunuchum qui Mariammæ fidelissimus erat, de ueneno torquebat, cognoscens quod sine illo tale aliquid non fecisset. Qui cum necessitatibus interesset, nihil quidem tortus de ueneno dixit. Vxoris autem odium quod in eum haberet, propter sermones quos Soemus explanasset, manifestauit ei. Cum hæc dixisset, magis rex exclamauit, dicens nullatenus Soemum sibi fidissimum prioribus temporibus, hæc prodidisse mandata, nisi quiddam amplius inter eum & Mariammen prouenisset. Et Soemum quidem protinus interimi præcipit: uxori uero iudicium colligens, familiarium accusationem parauit, studioq; executus est de relationibus amatoriū uel ueneni. Erat tamen sermone incontinens & iracunda, quā postea ita sentientes qui præsentēs erant, mortiferam in eam sententiam protulerunt. Dum hæc sententia pronunciaretur, subuenit quidam ei ex aliquibus præsentibus, ne ita temerarie illam interficerent, sed deponerent eam in aliqua regali custodia. Tunc Salome cum suis festinauit ē medio mulierem abducere, quæ potius regem impulit: caue, inquit, seditionem multitudinis, si illa uiixerit. Mariammē quidem ita trahebatur ad necem. Considerans autem Alexandra tēpus, & quod paruam spem haberet, eadem ab Herode passura, contra priorem suam fiduciam, nimis ualde commutabatur. Nam uolens ostendere se ignorasse causam, exiens multa mala contra filiam uociferata est, & omnibus audientibus clamabat, malam circa maritum & ingratiā extitisse, quapropter iuste pati, quod audacter ei restitisset, nec retribuisset tantorum beneficiorum remunerationem. Inter hæc talia & inhonesta ea simulante, & audente etiam capillos suos euellere, multa quidem in ea ab alijs uituperatio deformis dissimulationis apparuit. Quod potius à pereunte comprobatum est, cum nec uerbum in initio dedisset, nec ad ullius improperationes turbata respexisset: sed æqualiter animi grauitate peccatum matris euidenter ferre demonstrabat. Ipsa quidem non timido gressu, neque mutato corporis colore ad mortem ducebatur, generositatem suam nequaquam in extremitate demutans. Et illa quidem sic interiit, foemina quæ ad continentiam, & ad magnitudinem animi optima erat, modestia uero ei defuit. Pulchritudine namq; corporis & affabilitatis dignitate, magis quā quis æstimare posset, omnes mulieres anteibat, occasio tamē exinde maior prouenit, ne cum gratia regis uellet uiuere. Nam dum semp

Cæsar reddidit
Herodi ciuitates, quas in
sidijs Cleopatre perdidit

Mariamme
accusatur uel
nefary.

Soemus in-
terimitur

Mariamme
ad mortem
trahitur.

potiretur illius amore, & nihil difficile ab illo speraret, fidutiam inmoderatam habuit; contristabant autem eam quæ erga suos euenerant. Hæc omnia ei quemadmodum passus fuisset dicendo, ad ultimum inimicas sibi parauit matrem & sororem regis, & illum suum, in quo tantum confidens, nihil quod molestum sibi oriretur sperabat. Postquæ interit, regis potius desiderium exarsit, ut sæpius nomen illius inuocaret. Moliebatur omnia facere quæ possent solatium asserre, conuiuia, colloquia, quæ nihil ei profuerunt, gubernationes etiam regales recusabat, & tantum doloribus tenebatur, ut aliquando Mariam inen uocare ministris tanquam uiuentem ualentemq; præciperet. Cum sic haberetur, sua peruenit ægritudo pestifera, quæ plures populi uel amicorum eis honestissimos extinxit, & omnibus præbuit suspicari, per iram dei hæc contigisse, pro iniquitate erga Mariam confecta. adeoq; ad peiora rex peruenit, ut in ultimo solitudines eligeret sub occasione uenationis. His confectus cogitationibus, non potuit multos dies protrahere: sed incidit in difficilissimam ualitudinem. Nam inflammatione uel astrictione gutturis, mentisq; mutatione tenebatur, & quæ potuissent curam exhibere, nihil penitus profuerunt, sed contraria inueniebantur. Vnde postea desperatione facta, medici dum nequaquam medicaminibus allatis ægritudo decreveret, & rex nihil potuisset accipere, omnia quæ ille uellet iusserunt ei præberi, desperationem salutis casui deuouentes. Et ille quidem in Samaria Sebaste nominata, ita inualidus iacebat. Alexandra uero Hierosolymis habitans, cū audisset in quibus esset Herodes, festinauit custodias ciuitatis obtinere, quæ duæ fuerant, una quidem ciuitatis, altera uero templi, quas si quis sub potestate sua comprehendisset, omnem gentem sibi subdebat. Nam immolationes nullatenus sine his fiebant, quas nō exercere impossibile ludæis uidebatur: paratis utiq; magis uitam amittere, quam religionis dei solitum sacrificium non implere. Igitur custodibus earum Alexandra sermonem obtulit, quod oportuisset ipsi uel filiis Herodis eas tradere, ne quis alter eis præoccuparet illo defuncto, rerumq; potestatem teneret, dicens, quia si à morbo quo detinetur euaserit, tutius ea poterit custodire. Cum hæc uerba fecisset, non patienter tulerunt, sed fideles prioribus temporibus, extiterunt tunc magis & propter odium Alexandræ, putantes non esse optimum Herode uiuente desperare. Quorum unus consobrinus regis nomine Amabec, confestim nunciauit regi Alexandræ sententiam. Qui nihil remoratus, interfici eam præcepit. Ipse uero uix & multo labore cum ægritudine euitasset, animo & corpore debilitatus, simul & fastidiosus in omnibus causis factus, ad poenam peccantium patior erat idcirco & amicos sibi necessarios interemit, Custobarum & Lyfimachum, & Antipatrum, Gadium uocatum, necnon & Dositheim, ex hac occasione: Custobarus quidam genere Idumæus erat, inter primos dignitate horum qui à proauis sacerdotes uidebantur Cozæ, quem deum Idumæi arbitrabantur. Hyrcano uero rempublicam eorum sub Iudaicas leges redigente, cum Herodes regno successisset, iudicem Custobarsi Idumææ uel Gazæ declarauit, & dat ei sororem Salomen, Iosippum occidens priorem eius maritum, sicuti demonstrauius. Cumq; hæc Custobarus præter spem libenter impetrasset, eleuatus felicitatem paulatim excedebat, putans non esse bonum, sese iudice Herodis præcepta conficere, neq; Idumæos sub lege Iudaica existere. Quapropter destinauit ad Cleopatram, dicens Idumæam semper illius maiorum fuisse, ac propterea iustum esse ut peteret prouinciā ab Antonio. Nam se paratum confirmabat transferre fauorem suum ad illā. Agebat tamen hæc, non quod potius Cleopatram dominari desideraret, sed æstimabat, si pluribus uiribus Herodes priuaretur, facilius iam posset sibi gentis Idumæorum principatum uendicare, occasione generis & pecuniarum, quas perpetuo per illicita lucra acquisierat. Et Cleopatra quidem Antonium petens, prouinciā minime obtinuit. Nunciantur autem hæc uerba Herodi. Qui paratus Custobarum interficere, matris petitionibus & sororis ueniam ei donauit: sed non insuspectum eum in posterum pro prioribus conatibus dereliquit. Tempore uero interiecto, cum contigisset Salomen à Custobaro discordare, mittit statim ei repudium, connubium renuens, non secundum leges Iudeorum. Nam marito quidem apud nos licet hoc facere, uxori uero nullatenus separari & ducere alium, nisi prius à priore marito dimittatur. Salome tamen non generali lege, sed potestatis sanctione connubium separauit, & ad fratrem Herodē dicebat, pro illius fide ma-

De temeritate
et morte
Alexandræ.

Herodes se-
nit in amicos

rium se reliquisse, dum cognosceret eum cum Antipatro & Lyfimacho & Dositheo no-
 bis rebus studentem: fidem uero sermoni de Babæ liberis imponebat, quod seruarentur. *De Babæ libe-
 ris.*
 apud eum duodecim annis, quæ multum stuporem regi præter spem uerba fecerunt. Nam,
 Babæ liberos destinauit olim psequi, quod inimici sui fuissent: tunc uero per temporis lō-
 gitudinem de memoria eius exciderunt. Quorum inimicitia & odium hinc ortum est.
 Cum Antigonus regnum haberet, & Herodes ciuitatem Hierosolymorum obsideret, ne-
 cessitate uel malis quanta obsessis assistunt, plures inuocabant Herodem, & ad illum cla-
 mabant. Babæ autem filij dignitatibus præcellentes, & apud populum ualidi, permane-
 bant cum Antigono, & Herodem accusabant, & seruandum regio generi principatum
 suadebant. Ciuitate uero capta, cum Herodes rempublicam tenuisset, Custobarus exius
 ciuitatis obstruaturus ordinatur, quatenus non recederent ab ea qui ciuium rei, aut qui
 regi contrarij extitissent: sciens uero in opinione uel honore populi Babæ liberos esse, &
 putans magnam partem sibi eos fore in rerum mutatione, illorumq; saluti studens, absco-
 dit in proprijs prædijs. Et tunc quidem iureiurando Herodem flexit nihil de illis scisse se,
 quare liberatus est à suspitione. Rursusq; edicto à rege proposito, & omnem modum ex-
 cogitante ut eos inueniret, non est confessus. Sed cum primum negasset, non sine poena
 sua esse putauit postea uiros ostendere, & non fide iam tantum, sed & necessitate eos co-
 lare festinabat. De his cum nunciatum à sorore fuisset, rex destinans ad loca ubi commo-
 rabantur, simul cum alijs accusatis, illos occidit: ut iam nihil esset residui de genere Hyrcā-
 ni, sed regnum suo possideret arbitrio, nemine in dignitatibus existente, qui iniquitatibus
 eius resisteret.

¶ De instituto theatro & tropheo ab Herode, & consequentibus malis: deq; extructione Sebastie ciuita-
 tis, & aliarum. Caput. X.

I Deinceps potius à patris moribus excedebat, & peregrinis inuentionibus ueterem stae-
 tum corrumpebat, qui nullatenus maculari debuisset: unde non minora nobis in poste-
 rum mala prouenerunt diuersis recedentibus à maiorum pietate corruptelis. primum
 quidem certamen quinquennale Cæsari constituit, & theatrum in Hierosolymis condidit,
 rursum in campo maximo Amphitheatrum, utraq; conspicua, à moribus uero Iudaicis
 aliena. Siquidem usus aut apparatus talium nequaquam tradita fuerat. Celebrationem quidē
 illam clarissimam p quinquennium construēbat, nunciāns finitimis, & conuocans ab oī
 gente athletas ad omnia certamina, & de tota terra inuitabat, ut spe prepositorum p̄miorū
 & uictoriae gloria conuenirent. Igitur collecti sunt capitales artifices: nam non tan-
 tum eos qui exercitationibus corporis prævalerent, sed & musica præcellentes, quos Thy-
 enclicos uocant, pponens maxima uictoriae præmia, omnesq; nobilissimos ad conflictio-
 nem conuenire uocitabat. Constituit quoq; & quadrigis & bigis, & unius equi cursui nō
 parua dona, & omnia quæ munificentia uel depore apud singulos præfulgebant, uolens
 habere clariora, spectaculum liberalitate composuit: theatrum uero circa Cæsaris imagi-
 nes habebat, & trophæa gentium quas bellando ille deuicerat, auro scilicet & argento pu-
 ro cunctis instructis, & neq; de ueste neq; de uasis, aur de lapidibus preciosissimum aliquid
 defuit, quod certantibus non offerebat. Apparatus etiam ferarū fuit. Nam leonibus mule-
 sis congregatis, & alijs quæ eminent ferocitate, & raro inueniuntur, quorum inter se al-
 tercationes & pugnae contra homines excogitabantur, peregrinis quidē admiratio sume-
 pturū, & delectatio spectaculi uidebatur: puñcialibus autē euidentissima solutio morum
 qui apud eos coluntur. Impium est enim, feris homines pro hominum spectaculo subde-
 re: iniquum etiam, peregrinis moribus solita pmutare. Super oīa uero contristabant eos
 trophæa, dum putarent imagines esse armis obitas, quia non patrium illis fuerat talia co-
 lere. Quod nec Herodem latebat, qui uiolentiam quidem eis inferre opportunum nō pu-
 tauit, loquebatur autē & solabatur ut superstitionem eorum auferret: sed nullatenus p̄sua-
 debat, dum grauitur illi tulissent ea quæ uidebant soluta lege committi. Illi uero unani-
 miter clamabant, dicentes: Licet oīa existimemus tolerabilia, tñ hominū imagines uel tro-
 phæa nō esse patriū in ciuitate admitti p̄finemur. Herodes autē turbatus, & intelligens nō
 facile eos resistentes deuinci sine solatio, accersit quosdā p̄mos eorū ad theatrum, & osten-
 dens trophæa, consuluit quid illis hæc uiderent. Qui cum clamassent, hominū imagines,

Cives decem
contra Hero-
dem contra
uerunt.

Accusator di-
laceratur

Samaria nunc
Sebastia

Stratōis tur-
ris nunc Cae-
sarea.

Templum

præcipiens auferre ornatum impositum, ostendit ligna nuda: quæ statim spoliata, risum plurimum spectantibus incusserunt. Tali modo multitudinis impetum mitigauit Herodes, ut iam plurimi mutati non offenderentur. Quidam uero permanebant in difficultatibus suis, quod solita minime contuebantur, & putabant initiū patrijs legibus destruendis. Vnde optimum existimauerūt magis pericula pati, quàm mutatam rem publicam negligi, dum Herodem perspicere uolenter introducere quæ non solita fuissent, & uerbo quidem regem, operibus autē hostē oīem demonstratū. Vnde coniurauerunt omne periculū se subire decem ciues, & gladios sub uestimentis portabant. Inter quos fuit quidam oculis captus, qui per indignationem eorū, quæ audiebat fieri, seipsum pati quæ & illi affirmabat, qui non mediocrem eis impetum in conatibus periculosis immisit. Quod consiliū cum deliberassent, ex composito ad theatrum pergebant, sperantes non posse Herodē fugere, si subito eū inuaderent. Cumque parati eū audacia perperarent, unus horum qui perscrutantes singula renunciabant regi, eorū conspirationem intelligens, paratos theatrum ingredi indicauit. Qui confestim sciens odiū quod plures in eū habuissent, & seditiones quotidianas, discorrens ad aulā, nominatim accusatos uocauit. Qui cum à ministris euidenter capti fuissent, scientes quod non euitarent periculū, ornauerunt necessarium uitæ finem, nullatenus deponentes animi sui fiduciam. nec enim negauerunt actum, sed & demonstrauerunt gladios, confessique sunt bene & pie coniurationē se fecisse, lucri quidem nullius causa, neque pro suis doloribus, sed pro cōmunibus causis, quas seruare aut pro his mori cunctis dignū uideretur. Talia quidem illi de uoluntate insidiarū fiducialiter prolucuti, à regalibus ministris circumsepti ducebantur, oēmque poenā passi perimuntur. Non multo post, cum qui talia nunciauerunt, odio quidam rapientes non tamen interfecerunt, sed & membratim dilacerantes canibus apposuerunt. Videbant autē multi ciuium quæ fiebant, & nemo nunciavit, usque dum Herodi acerbiorē & certiorē inquisitionem facienti, mulieres quædam tortæ cōfessæ sunt quæ uidissent. Tunc Herodes eos qui facinus cōmiserunt, simul eū tota domo peremit. Concursum uero & audacia populi, quam pro legibus habebant, non renuissorem faciebant Herodem, sed multo potius cautiorem. Qui statuit sese undique munire, ut si qui nouis rebus staderent, manifesta eorum fieret conspiratio, dum ciuitas ab aula in qua conuersabatur, & à templi custodia curaretur, quæ Antonia dicebatur. Samariā quoque deliberauit muris circumdare, quam mutato nomine Sebastiam appellauerunt. Putās etiam prodesse prouinciæ locum munire, qui ab Hierosolymis aberat unius diei uia, & olim uocabatur Stratōis turris, etiam eum constructum Cæsaream nominauit, & in maximo campo electos equites deputans, locum ædificauit, qui in Galilæa Gaba uocatur, & trans fluiuium Sobonitidam. Hæc ergo paulatim semper pro tutela sua molitus perfecerat, & circumdans custodijs totam gentem, ut nequaquam potestatem haberet seditiones promptas agere, quibus paruo motu facto frequenter utebantur, nec laterent si mouerentur, assistentibus semper in proximo qui uel cognoscerent. Et multos quidem auxiliares suos, plures autem ex finitimis illic habitare fecit, dum munificentia ductus, templum cōstrueret, cui simile prius nec in nobilissimis ciuitatibus existerat, quod magis pro tutela sua construens, in honorem Augusti Cæsaris Sebastiam appellauit, & prouinciæ partem meliorem, quæ propere fuerat, distribuit habitatoribus, ut prono animo conuenientes in ea conuersarentur: muroque fortissimo circumdans altiora loca, custodijs cōmunisuit, ne magnitudine minor esset maximis ciuitatibus. Nam uiginti stadia intus habuit, in medio uero mensuram unius & semis stadii locum statuit undique decoratum: in quo templum amplitudine & pulchritudine excellens ædificauit, paulatimque totam ciuitatem exornans, munitioni quoque eius præspexit, cuius pulchritudine memoriam posteris uoluit relinquere suæ largitatis.

¶ De insigni liberalitate Herodis ad populum, & fauore consequente,

Caput XI.

Eodem tempore, tertio decimo anno regis Herodis instāte, magnæ calamitates prouinciā occupauerunt, siue de ultione, siue de casu sic occurrente. Siquidem prius gelu percussa terra, fructus nullatenus proferebat. Præterea & ciues per inopiam frumentum, morbus & passio pestifera possidebat. Qui continue malorum diuersitate comprehensi, dum indigerent cura uel alimentis, plus peste moriebantur. Morbus autē ita percuntium

& uiuentium solatia auferebat. Nam corruptis frugibus terræ, horreisq; exhaustis, nulla spes alimentorū præter pestilentiae malum ullatenus expectabatur. Necessitas ergo plurima inopiæ, non minus ipsi regi q̃ populo imminebat. Siquidem uestigalia quæ de terra solitus erat accipere, minime colligere præualebat, & pecunias consumpserat largissime ciuitates ædificando, nec erat quod dignum auxilio uideretur. Interea deliberabat tempori conferre præsidium, quod difficilimum fuerat, dum nec uicini habuissent unde alimenta præberent, quia nec ipsi leuiores tolerassent, & pecunijs deficientibus, licet potuissent pauca pluribus comparare: bene tamen arbitratus nequaquam auxilium negligere, ornatum regium incidit, neque preciosissimis uasis, neque artificiosissimis parcens. Mitterebat aut pecunias ad Aegyptum Petronio præditi a Cæsare constituto, & dum non pauci ad eum confugissent propter eandem necessitatem, & amicus Herodis priuatim existeret, uolens subiectis eius subuenire, primis ipsis deportare triticum concessit, per omnia eos & in emptione & in nauigatione subleuans, ut maxima pars ipse huius auxilij fieret. Nam Herodes his deportatis, non tantum sententias in horrore se prius habentium mutauit, imò maximam ostentationem sui fauoris & patrocinijs lucidauit. Siquidem primis his quantum potuissent per se panificare, triticum diuisit. Præterea multis existentibus, q̃ senio uel altera infirmitate tenti, non sufficerent alimenta sibi præparare, providebat eis constituendo pistorum, qui paratos panes uendiderunt. Diligentiam autem ne cum periculo hyemarent habuit, cum comprehendisset eos etiam uestium inopia: corruptis enim & omnino consumptis pecoribus, neque lanæ, neque aliorum uestimentorum copiam habuerunt. Quæ cum procurasset iam & ciuitatibus finitimis conabatur prodesse, semina Syris præbendo, quod etiam ei multum profuit, dum gratiam exinde acquisisset. Terra enim post hoc fructus suos huberius ostendente, non minus quinquaginta millia hominum, quos ipse pauerat, ad propria destinauit. Cum hoc modo calamitatibus oppressum regnum, munificentia uel industria recuperasset non parua, & in circuitu similibus passionibus afflictos finitimos releuauit. Nam non fuit qui per necessitatem ad eum ueniens, non eius auxilium inueniret secundum suam dignitatem. Sed & populi uel ciuitates, & priuati ad eum confugientes, solatium impetrarunt, in tantum, ut æstimaretur indigentibus extraneis plus decem millia tritici coros dedisse. *Corus.* Corus autem habet modia Attica decem. In ipso autem regno suo octoginta millia expendit. Hanc eius diligentiam & sollicitudinem, apud Iudæos tantum contigit præualere, & diuulgari apud alios, ut antiqua in eum odia commota pro præuaricationibus legum, per quas etiam regno totius gentis penè priuari putaretur, liberalitate sua prorsus extingueret, animi sui magnificentiam præter opinionem demonstrans. Populum autem intantum mutauit, ut talem cum arbitrantur, non qualem experti sunt dudum, sed qualem in necessitatibus probauerunt. Eodem tempore & auxilia Cæsari quingentos electos sui corporis custodes destinauit, quos Elifeus ad mare rubrum perduxit. Post hæc ad meliora rebus sibi prouenientibus, palatium in superiori ciuitate construxit, magnas erigens domos, & ornatu preciosissimas, ut plures uiros admiratione sui capere potuissent. Secundum mensuram autem & appellationes eis imposuit. Nam una Cæsaris, altera Agrippæ uocabatur.

¶ Herodes sacerdotis cuiusdam filiam uxorem ducent, arcem & oppida extruit, filiosq; erudiendos Romam mittit. Caput XII.

Desiderio deinde commotus, cum nihil præponeret suæ libidini, filiam Simonis sibi coniunxit, qui Hierosolymita filius Buzi cuiusdā Alexandrini, sacerdos inter nobilissimos, cum filiam haberet optimam, & tunc in Hierosolyma nominatam, huius pulchritudo animum Herodis inflammauit. Et ne suspicaretur uiolentia uel tyrannide hoc agere, melius arbitratus est nuptijs puellam ducere. Ideoq; Simonem indignum regia cognatione iudicans, dum suum desiderium complere uellet, per honores euexit. Statimq; Iesum Boethi filium a principatu sacerdotij deposuit, & Simonem ordinauit, atq; affinitati suæ coniunxit. Cum uero nuptiæ perfectæ fuissent, ædificauit castellū in loco quo prius Iudæos, cū a principatu p̃ Antigoni penè decidisset, euicerat: qđ abest ab Hierosolymis sexaginta stadijs, natura munitū, ad ædificationē opportunissimū, instar collis manu factū,

Fauor populi erga Herodem.

Herodes sacerdotis filiam ducit uxorem.

ut esset in rotundo circuitio eius. Concluditur autem in circuitu turribus, rectum habens ascensum, ducentis gradibus ædificatum. Intus autem domus regie preciosissimæ & ad munimen & ad ornatum simul effecta. Circa initium collis habitacula constructionis præspicua, & aquæ ductus fecit. Nam non ille locus proprias habuit aquas, sed longe per plurimis sumptibus deductas. Circa campum uero ciuitas erat ædificata, quæ collem pro arce habebat. Cuius omnia secundum spem euenissent, seditiones contra regnum nequaquam sperauit oboriri, duobus modis subiectos reges: timore quidem, quod esset ad poenam non mitis: diligentia uero, quod in necessitatibus magnanimis appareret. Circundat autem tutelam extrinsecus, tanquam murum subiectis parans. Nam & ciuitates extraneas, diuersarumque regionum reges muneribus ad amicitias suas flecebat. Vnde magnificentia sua Cæsarem & Romanorum potentissimos placabat, transgrediendo leges, dum templa erigeret ritui nostro contraria. Nam nobis interdicta sunt delubra, uel figuras more paganorum honorare, quæ foris prouinciam Iudæam pro Cæsaris fauore faciebat in ciuitatibus, pro quarum constructione multas pecunias expendebat. Attendens uero prope mare locum opportunum ciuitati, qui quondam Stratonis turris dicebatur, non qualemcunque urbem illic, sed lapide albo palatijque preciosissimis ciuitatem cõstruxit. Portum quoque tranquillum, magnitudine similem Piræo, tutaque confugia nauibus præbentem constituit. Quæ ciuitas iacet in Phœnice secundum pelagus ad Aegyptum, inter Ioppen & Doram, oppido maritima, quæ stationem nauium difficilissimam habent propter Aphrici procellas. Cui difficultati remedium præstans, descripsit in circuitu portum, qui sufficeret maximis classibus, locum præbere refugij, lapides in altum ingentes uulnibus uiginti quinque deponens, quorum longitudo uiginti quinque pedum erat, altitudo autem non minus decem & octo, latitudo nouem: super quos turres disposuit, quartam maximam Drusus nominabatur, à Druso Cæsaris priuigno. Ostia uero portus contra aquilonem extabant: in medio autem turris erat, super quam templum Cæsaris positum nauigantibus apparebat habens statuas, unam quidem Romæ, alteram autem Cæsaris. Ciuitas autem Cæsarea uocabatur, quæ subtus cloacas non minores superioribus ædificijs habebat, quarum aliæ quidem modicæ, spatio non longo ad portum & ad mare fundunt: una uero media est, omnium receptaculum purgamentorum, quæ imbribus & mari influente diluantur. Aedificauit etiam theatrum ab australi latere portus: Amphitheatrum quoque multa millia hominum capiens, in conspectu pelagi construxit. Itaque perfecta ciuitate duodecimo anno cum nec ab re lassaretur, neque rex sumptibus deficeret, deliberauit filios suos Romam transmittere ad Cæsarem, Alexandrum & Aristobulum. Qui cum ascendissent, & in domo Pollionis, uiri nimis illustris, & Herodis amici conuersarentur, Cæsar eos cum omni humanitate suscepit: pollicitus licentiam Herodi præstare, quem uellet sibi successorem relinquere: insuper & prouinciam Trachonem & Bathaniam & Auranitem ei concessit, huiusmodi occasione. Zenodorus quidam conductor domus Lybania fuit, cui dum reditus non sufficerent, de latrocinij per Trachonem amplius acquirebat, quæ loca habitant latrones Damascenorum prædas agentes. Hos Zenodorus minime prohibebat propter communionem lucri. Cum ergo mala paterentur finitimi, Varonem tunc præsidem interpellabant, rogantes ut scriberet Cæsari iniquitatem Zenodori. Cæsar autem delata suggestionem rescripsit latrocinia exterminari, prouinciam autem Herodi deputari, tanquam illius diligentia indigentem, quia difficilissima domicilia & aquarum receptacula, & deposita frumenta habentes possent diu sustinere pericula munitis speluncis. Cum hæc per gratiam Cæsaris Herodes accepisset, ad prouinciam Trachonem pergens, maleuolos latrones oppressit, & in circuitu desideratam pacem omnibus præbuit. Zenodorus autem contristatus, primum quod à magistratu depositus fuisset, magis autem inuidia, quod præfectura Herodi tradita esset, ascendit Romam accusaturus eum: unde nihil agens reuersus est.

¶ De amicitia Herodis cum Agrippa & Cæsare, & de Manachemi prophetia.

Caput XIII.

Agrippa cum Herode amicitias renouat

Interea Agrippæ successori Cæsaris trans Ionium misso, circa Mitylenen locuturus Herodes occurrit: pristinaque amicitia renouata, rediit ad Iudæam, Gadarenum autem

quidam cum ad Agrippam peruenissent accusantes Herodem, ille nullo responso dato, ligatos regi transmisit. Arabes quoque iamdudum infesti principatui Herodis, seditione conabantur rebus eius inferre, occasione huiusmodi nacta. Zenodorus enim cum iam de se diffideret, prefecturæ suæ partem aliquam Auranitidis quinquaginta talentis uendidit, quæ cum in donatione Cæsaris haberetur, tanquam iniuste ea sublata, contendebant sæpius quidem incurfionibus uiolentiam inferre: necnon & inopes milites flectebant, expectantes rebellionem, quam desiderant qui student male uitæ suæ consulere. Quæ cum cognouisset Herodes, pudentia sua seditionum auferebat occasiones. Igitur septimodecimo anno regni Herodis, Cæsar ad Syriam peruenit, ubi Gadarenenses plurimi Herodem accusabant, grauem eum sibi & tyrannum in præceptionibus intinantes. Hæc autem eos dicere compellebat Zenodorus, cum iurasset nullatenus eos relinquere, usquequo ab Herodis imperio eos auferret. Quibus commoti Gadarenenses, & confitentes quod nihil passi fuissent ab Herode, cum eos Agrippa tradidisset, qui crudelis quidem in proprios, humanus autem erat in aliorum peccatis, accusabant rapinas & contumelias, probantes & euerfiones templorum. Et Herodes quidem indignatus, paratus erat satisfacere. Cæsar autem amplectebatur eum, nihil de fauore suo dicens per seditionem multitudinis commutandum. Et in primo quidem die de his sermones prolati sunt, in posterum uero nulla processit cognitio. Si quidem Gadareni uidentes Cæsaris & concilij intentionem, timore territi, ne regi traditi tormentis afficerentur, quidam sese noctu gladio percusserunt, alij præcipites sese dederunt, quidam in fluuio sponte submersi defecerunt, quæ uidebantur temeritatis, non peccati fuisse supplicia. Quapropter nequaquam Cæsar remoratus, Herodem à reatu soluit, necnon occurrit etiam non mediocris ei felicitas. Nam Zenodorus præcordijs ruptis sanguine multo profuente, in Antiochia Syriæ uitam finiuit. Cæsar autem & huius possessionis partem non paruam Herodi concessit, quæ inter Trachonem & Galilæam erat, Vlacham & Paneada, & in circuitu terram. Dimisit autem eum, & procuratoribus Syriæ præcepit, ut secundum illius sententiam omnia tractarentur, qui in tantum felicitatis processit, ut cum duo isti Romanorum imperium regerent, Cæsar & Agrippa, tertium sibi amicitijs Herodem coniunxissent. Qui cum in tanta fidutiâ confisteret, fratri suo Pheroræ petiuit tetrarchiam à Cæsare, centum talentorum fideiussor existens: ita ut si quid ille pateretur, filij eius immunes euaderent. Sed cum Cæsarem comitatus esset usque ad mare, rediens in terra Zenodori pulcherrimum ei templum construxit iuxta Paneada, ubi spelunca pulcherrima in monte consistit: sub qua terræ altitudo inaccessibilis est, aquis immobilibus plena, unde fontes Iordanis fluuij nascuntur. Quem locum cum templo constructo, Cæsari deuouit. Tunc etiam tertiam partem tributorum concessit subiectis suis occasione sterilitatis: plus autem reconcilians eos, ne aduersarentur ulterius. Nam in talibus operibus pietate soluta, moleste de præuaricatis legibus ferebant, & sermones faciebant adinuicem. Qui dum his incitarentur & turbarentur, diligentiam habuit hæc sedare, auferens quidem ocium, & præcipiens semper in laboribus eos occupari. Nam neque communis deambulatio fiebat, neque conuentus in ciuitate, sed omnia custodiebantur, & sæuissima tormenta captis inferebantur, cum multi palam & furtim in carcerem Hyrcani tracti, illic extinguerentur, & intus in ciuitate pariter & in uis: nam erant qui conuenientes in unum speculabantur eos. Dicunt etiam nec ipsum hoc neglexisse: sed sæpius priuatum accipiens habitum, nocte cum populis conuersabatur, experimentum faciens quid de principatu suo sentirent. & si quos omnino atroces, nec approbantes sua opera inuenisset, omnibus modis persequebatur, & reliquam multitudinem sacramentis impellebat sibi fidelem existere, & cogebat fauorem cum iureiurando sibi uel principatui custodire. Quorum multi placantes eum, uel timētes, ueniebant ad quod postulasset: alios uero seruantes suam opinionem, & grauiter ferentes quod cogerentur, modis omnibus occidebat. Flectebat autem & Pollionem Pharisæum, & Samæum, sociosque illorum sibi iurare. Qui licet non obtemperassent, tamen non sunt torti, dum uenerationes eius per Pollionem impetrassent. Liberati sunt etiam de hac necessitate hi qui dicuntur apud nos Esseni. Genus autem hoc est, quod conuersatione utitur quæ apud Græcos Pythagoras tradidit. De his quidem in alijs certius explanabo, Essenos autem ex hac causa sic honores

*Liberalitas
Cæsaris erga
Herodem.*

*Pharisei
Esseni.*

De Manache
mo Esseno.

rabat, quia maius quiddam de his sentiebat, q̄ de mortali natura. Dignum puto (nam nō in honestus sermo uidebitur in historiarum genere) de his talibus intimare. Quidam Essenorum nomine Manachemus fuit, per omnē uitam benigna uoluntate probatus, præscentiam à deo futurorum habens. Is dum adhuc Herodem puerum ad doctores pergentem uidisset, ut regem Iudæorum salutauit, qui illudum se putans, commonebat eum sermone adhuc priuatus. Manachemus hic ridens, & feriens manu posteriora eius: regnabis, inquit, feliciter: nā iam à deo dignus iudicatus es, & recole Manachemi plagas, ut hoc tibi sit signum de peccatis in regno committendis. Nam optima est ratio, si iustitiam & dei pietatem dilexeris, & modestiam circa ciues habueris: sed non talem te futurum intelligo, dum omnia cognoscam. Felicitate namq̄ omnes præcelles, & habebis gloriam æternam, obliuionem uero pietatis & æquitatis possidebis. Hæc nō latebunt deum in ultimo uitæ pro tuo facinore. Quibus statim nullatenus animum intendit, dum spes Herodi desisset: paulatim uero cum eleuatus usq̄ ad regnum fuisset, & feliciter principatū egisset, accersit Manachemum, & de tempore quantum regnaret consuluit eū. Manachemus autem cum omnino nihil respondisset, sed tacuisset, interrogauit eum, si decem tantum anni regni sui essent: respondit, & uiginti & triginta, sed finem non addidit. Herodes autem istis contentus, Manachemum cum honore dimisit, & omnes Essenos propter illum honorauit. Hæc igit̄ licet miranda, legentibus demonstrare festinauimus & ostendere, multos apud nos talem diuinationis habuisse notitiam.

¶ De ædificatione noui templi & stola pontificali.

Caput XIII.

INterea decimo & octauo anno regni, Herodes post prædicta ædificia opus non minus inchoauit: siquidem dei templum maximum construere, & multum altum & decorum erigere iudicauit, dum putaret id nobilius omnibus suis factis perficere, & ad æternam memoriam peruenire. Sed cum non facile populo persuaderi cognosceret, propter operis magnitudinem, conuocans eos, hac oratione mulcebat, dicens: Alia quidem quæ à me in regno sunt acta, o uiri contribules, ut de his laudem proferam, credo superfluum, tanquam mihi quidem minorem, licet uobis maiorem utilitatem ferre uideatur. Nam in difficultatibus nō neglexi quæ ad uestra commoda pertinerent: neq̄ in extructionibus mihi magis quàm uobis omnibus festinaui tutelam impendere, & puto quod dei consilio ad hanc felicitatem euectus sum, ad quantam non prius gens Iudæorum aliquid quando peruenit. Constructæ namque sunt per prouinciam ciuitates, quas habitatoribus plenas munitiōibus ornâtes genus nostrum exaltauimus, quas operosum mihi uidetur scientibus enumerare. Quod autem nunc nitor efficere omni pietate præcellentius, explanabo. Bene enim nostis, quod istud maximum deo templum nostri patres ædificauerūt, cum à Babylonia remeassent, & quia desunt ei ad magnitudinem in altum cubiti sexaginta, ad instar illius quod Salomon cōstruxerat, nemo negligentiam pietatis parentum nostrorum accuset, quia non culpa illorum factum est breuius templum, sed Cyrus & Darius Histaspis filius, huiusmodi mensuram ædificationis fieri præceperunt. Quibus illi seruientes, uel successoribus eorum, & post illos Macedonibus, non habuerunt aptum tempus, quo ad eiusdem antiqui formam, istius mensuram pducerent. Nunc autem, qm̄ nutu dei principatui meo pax larga concessa est, & diuitiarum possessio, & multitudo reddituū, & quod maximum est, amicitia fauorq̄ Romanorum, qui omnium rerum domini existunt: cur non studemus relictum necessitate seruitutis tempore opus corrigere, & integrū deo p̄bere pro beneficijs eius in meo regno collatis? Talia concionante Herode, multis admirationem sermo p̄nunciatus p̄ter opinionem imposuit: nec aliqua desperatione commoti sunt, nisi quod anxiantur, ne eo soluto aliquid emergeret, & opus moraretur ad finem usq̄ perducī: idcirco maior illis & difficilis putabatur magnitudo conaminis. Quos cum Herodes cerneret dubitantes, adhortabatur eos, dicens se non prius deponere templum, nisi omnia p̄pararentur quæ ad p̄fectionem eius pertinerent. Nam neq̄ mentitus est ex hoc quod promiserat. Mille enim plaustra parauit, quæ lapides ueherent: decē milia uero elegit peritos artifices, & mille numero sacerdotes, quibus stolas secundum eorum honorem habitumq̄ parauit: sed & quosdam cementarios, alios autem fabros lignarios erudiros ad tēpli fabricam hortabatur. Cumq̄ oēm apparatus alacriter aggregasset, an-

Ædificiū noui
templi

riuus fundamentis solutis noua imposuit, super quæ templum erexit, longitudine centum cubitorum, latitudine centum cubitorum, altitudine centum uiginti. Qui uiginti cubiti per tempus fundamentis defecatis resederunt, quod post hæc temporibus Neronis renouare deliberauimus. Aedificatum est autem templum ex lapidibus albis & tenacissimis, quorum magnitudo in longitudine uigintiquingæ cubitorum, altitudine octo, latitudine duodecim erat. Totius templi namque circuitus, & porticus undique humilima, altissimum uero medium fuit, ut à multis stadiis conspiceretur, & in prouincia constitutis, & contra habitantibus aut ab accedentibus cerneretur. Ianuas autem introitus & superliminaria, necnon & uela iuxta templi magnitudinem uario ornatu decorauit, & aureos flores ambientes columnas fecit, super quarum capita uitis tendebat, botryones aureos habens pendentes, qui mirandam magnitudinem & artificij claritatem uidentibus exhibebant, propter materiae pulchritudinem. Circūdedit etiam & porticibus maximis omne templum, & secundum quantitatem uniuscuiusque rei sumptibus omnia priora superauit. Porticus autem duæ maximis parietibus fulciebant, ipsi autem parietes ope inaudito constructi erant. Nam collis erat saxosus, paululum erectus à patre oriëntali ciuitatis, pronus super arcem, quæ dudum rex Salomon per dei prouidentiam magnis operibus muro circumdederat, ab inferioribus incipiens, quæ uallis altissima circumdabat. Saxa uero Africo exposita, plumbo ligauit, ut interiora loca complecterentur, multum spatium structura comprehendente, et in altum quadrangulo facto, ut uastitas lapidum à fronte uideretur, ab interiore uero parte ferro ligati, compaginem munirent immobilem per omnia tempora. Cumque ita factum opus continuaret, usque ad summitatem collis perduxit, & fossas circa murum positas complens, planum super æqualemque confecit. Quadriporticus uero in circuitu unaquaque porticu longitudinem stadii concludente, & intra hæc porticum, murum circa ipsam summitatem alius murus superius saxosus ambebat omnia. Ab orientali uero parte pari longitudine porticum duplicem habebat, contra templi ianuas constitutam, quæ multi priores reges construxerant. Circa omnem uero sacrarij orbem, spolia barbarorum fixa, quæ rex Herodes deuouit, addens etiam quæ & ipse ab Arabis ceperat. Per latus autem aquilonis turris alta, angulosa, munita ualde fuerat, quam ante Herodem reges & sacerdotes generis Asamonæorum construxerant, & Barin denominauerant, ut illic sacerdotalem stolam deponeret: qua cum opus habuisset ut immolaret princeps sacerdotum, induebat. Hanc rex Herodes suo loco seruauit, post cuius obitum sub Romanis fuit usque ad tempora Tiberij Cæsaris. Sub quo Vitellius Syriæ procurator, cum profectus Hierosolymam, & susceptus à populo clarissime fuisset, uolens eis uices retribuere, ut sacerdotalem stolam sub sua potestate haberent, scripsit Tiberio Cæsari, & ille concessit. Et permansit stola sub potestate Iudæorum, usque quo obisset rex Agrippa. Post quem Cassius Longinus, cui tunc Syriæ parebat, cum Cuspido Iudææ procuratore, imperauerunt Iudæis in Antonianam turrim eam deponere, dicentes: Romanos oportere dominos eius esse, sicut & prius. Desistant igitur Iudæi legatos ad Claudium Cæsarem, ut de his peterent. Qui cum peruenissent, iuuenis Agrippa rex Romæ constitutus, petens ab imperatore potestatem eius, accepit, scribente Vitellio Syriæ procuratore. Prius autem sub sigillo principis sacerdotum, & custodum pecuniarum fuerat, qui ante unum diem celebrationis ad principem custodiæ Romanorum ascendentes, & requirentes suum sigillum, stolam tollebant: transeunte uero festiuitate, in eundem locum deportantes, & principi custodiæ ostendentes, similiter cum sigillis reponebant. Hanc autem Barin, id est, turrim, Iudæorum rex Herodes munitiorem construens pro templi custodia, ad gratiam Antonij, amici quidem sui, principis uero Romanorum, Antoniam nominauit. A parte autem occidentalis muri quatuor portæ stabant, quarum una ad aulam tendebat, interposita ualle quæ erat in medio eius uiæ, duæ autem ad suburbana, quarta uero ad ciuitatem multis gradibus ad inferiorem uallem tendentibus, & exinde rursus ad superiora ascendentibus. Nam ex aduerso templi ciuitas in modum theatri iacebat, circumdata ualle altissima per omnem australem tractum. Quarta autem frons, quæ ad meridianum solem posita erat, habebat & ipsa quidem in medio portas, super quas regia porticus triplici longitudine terminata, ab orientali ualle incipiens, & ad occidentalem finita, amplius

Stola pontificis, à quibus solita sit conseruari.

Altitudo edi-
ficiorum in-
credibilis

tendi non potuit. opus autem fuerat dignum narrari omnibus qui sub sole sunt. Siqui-
dem altissima uallis sic erat, ut nullatenus uideri posset, si quis eius altitudinem attēdisset,
super quam porticus illa steterat. Ex qua si quis à summo, id est, à tertio tecto notasset, &
profunditatem ædificiorum uidere uellet, tenebris perfundebat, ita ut nō posset uisus ad
immensam altitudinem peruenire. Columnarum autem ordines consistebant in quadro
per lōgitudinem, nam quartus paries colligabatur parieti lapideo. Crassitudo uero una
uiculusque columnarum, tres cōiunctas ulnas habebat: longitudo autem pedes uigintiseptē,
duplici spira supposita: multitudo autem omnium, centum sexagintaduæ fuerunt. Ca-
pita autem columnarum secundum modum Corinthium sculpta, & admiranda propter
magnitudinem operis. Cumq; quatuor ordines fuissent, tres quidem media loca tenebāt,
quorum duo eodem modo facti, latitudinē habebant pedum triginta, longitudine stadia
tria, altitudine quinquaginta pedibus tendebantur. Medius uero ordo latitudinem uigin-
tiq; pedum habebat, altitudinem centum: nam dupla super utrunq; fuerat. Tecta ue-
ro lignis sculptis in figuras diuersas apparebant: mediæ uero porticus altitudo in im-
mensum tendebat, habens columnas compositas, politas undique, quarum compago in-
comprehensibilis omnibus uidebatur. Talis quidem primus murus fuerat. A medio ue-
ro non multum secundus distabat, gradibus paucis ascendendus, quem paries circuibat
lapideus, titulum habens, qui prohibebat alienigenas ingredi morte interminata. Interi-
or autem murus per australem partem & aquilonis tractum, tres in pariete ianuas habe-
bat à se distantes, per orientalem uero unam maximam, per quam transiebamus purifica-
ti cum mulieribus. Inaccessibile autem sacrarium fuit, intra quod tertium erat, ubi sacer-
dotibus solis ingredi licebat. Ante quod sacrarium ara erat, super quam immolationes
& holocausta deo imponebamus. Horum trium nullum rex Herodes intrauit, cum utiq;
prohiberetur, quia non sacerdos existeret: sed operibus muros & porticus exteriores cu-
rabit. Quæ cum octo annis ædificasset, templo per sacerdotes in uno anno & quinque men-
sibus peracto, omnis populus lætitia completus est. Et primum quidem p celeritate gra-
tias deo agebant, deinde alacritatem regis, quam in dedicatione habuit, laudibus extolle-
bant. Rex autem trecentos boues obtulit deo, & alij secundum uires suas, quorum nume-
rus nullatenus aestimatur. Nam cum occurrisset templi dedicatio, regisq; natalitius dies,
quo principatum assumpserat, insignis est celebrata festiuitas. Construxerat & effossam
uiam ad aulam, ab Antonia intra templum ducentem per ianuam orientalem: super quā
& turrem ædificauit, quatenus & subterraneum haberet accessum, propter populi sedi-
tiones. Dicitur autem per illud tempus, dum templum construeretur, quod in die quidē
non plueret, nocte uero imbres descenderent, quatenus templi constructio non phibere-
tur. Quod uerbum nostri patres tradiderunt, nec est incredibile, si etiam dei prouidentia
aliquis consideret. Templum quidem huiusmodi constructione finitum est.

Subterrane-
us in templi
transitus.

IOSEPHI ANTIQVITATIS IYDAICAE LIBER XVI.

¶ Lex Herodis de furibus, & regressus filiorum e Roma.

Caput I.

Lex noua He-
rodis in fu-
ris

N administratione rerum, studium habens rex omnes iniquitates
prohibere, quæ per ciuitatem & prouinciam fiebant, legem ponit
nullatenus priori similem, in qua firmauit fures uendi. Quæ res nō
ad pœnam tantū grauis, sed ad confusionem patriæ, solutionemq;
consuetudinis existeret. Nam alienigenis, & non eundem uitæ mo-
dum habentibus, seruire in his quæ imperassent, peccatum in reli-
gione, non pœna excedentium erat, dum in prioribus cautum fuisset de hac pœna. Nam iubebant leges quadruplum fures reddere,
non habentem uero tantum uenundari, non tamen alienigenis, neq; in perpetua seruitute,
sed iudæis, & sexto anno absolui. Ergo præter constitutionem & præter legem reddi
hanc pœnam, superbiæ pars uidebatur: nec regis, sed tyranni in uniuersos subiectos tor-
mentum atrocissimum excogitatum, quod populi parabat discordiam, Eodem tempore

Herodes ad Italiam nauigauit, Cæsarem desiderans salutare, & uidere filios suos Romæ degentes. Cæsar quidem amicabiliter eum suscipiens, perfectos ei doctrina filios reddidit, quos ad propria reduxit. Cum uero ab Italia redissent, studium populi circa iuvenes erat, & conspicui omnibus facti magnitudine corporis, & ornatu regio, forma non deficiente, inuidiosi statim uisi sunt Salomæ sorori regis, & illis qui accusationibus Mariamdam damnauerant: dum putarent, qd si præualerent, ultionem exigent de his, quæ in matrem suam commissa uidebantur. Causam uero timoris ad illorum criminationem transferebant, dum dicerent, nō libenter cum patre eos commorari ppter matris interitum, & quia iniustum eis uideretur, simul cum interfectore genitricis conuersari: & ex ueritate surmentes initium, ad uerisimile descendentes, affligere eos tentabant, & fauorem patris quem circa filios habebat, auellere. Quod non manifeste ei dicebant, sed in multitudinem rumorem spargentes, Herodi nunciari credebant: unde odium in eos patris exarsit. Interea omni suspitione uel accusatione prætermissa, rex amore filiorum honores eis largitus est, & uxores nobilissimas iunxit: Aristobulo quidā filiam Salomes Beroënicen, Alexandro uero Archelai regis Cappadocum filiam Glaphyram.

Odium Salomes in filios Herodis.

De prodigalitate Herodis in gratiam Agrippæ, & uestigalibus Iudeorum.

Caput II.

Cum hæc disposuisset, & audisset Marcum Agrippam nauigasse rursus ab Italia ad Asiam, festinauit ad eum, a quo petiit ut ad regnum eius accederet, ut obtineret quæ oportebat ab hospite uel amico. Qui cum flexus esset, latus ad Iudæam peruenit. Herodes autem nihil quod ei placeret reliquit, in nouis ciuitatibus eum suscipiendo, & ædificia demonstrando amplissima, & omni deliciarum apparatu reficiendo eum cum amicis in Sebastia, & Cæsareæ portu a se constructo, & in oppidis Alexandrio & Herodio & Hyrcanio. Ducebat etiam eum ad ciuitatem Hierosolymorum, occurrente cuncto populo cum laudibus. Agrippa autem deo quidem centum boues immolauit, pauit etiam magnifice populum. Qui licet multos dies illic uellet remorari, tamen propter tempus nauigationis festinauit, rursusq; ad Ioniam muneribus ab Herode multis donatus, unā cū suis amicis nobilibus peruenit. Rex autem post hyemem ueris tempore properauit rursus ad eum, sciens exercitum ad Bosphorum producturum. Cumq; per Rhodum & Coon nauigasset, putauit eum in Lesbo inuenire: flatu uero Aquilonis detentus, in Chio remoratus est: ubi multos sibi occurrentes donis regalibus honorabat. Cumq; ciuitatis porticum uidisset dirutam, quam in bello Mithridatico depositam, nō facile propter magnitudinem & pulchritudinem restaurari contigerat, pecunias præbens quantæ superabundare potuissent ad operis perfectionem, præcepit ciuibus, ut non negligenter, sed citius ornatum suæ ciuitatis erigerent. Ipse uero cessante procella, ad Mitylenen accessit: & exinde ad Byzantium pfectus, cum audisset ultra Cyaneas cautes iam Agrippam nauigasse, festinauit: & ad Sinopem Ponticam descendens, subito illi insperatus apparuit, a quo libenter exceptus honoribus fruebatur. Cum quo & totius expeditionis tempore labores partitus est. Cumq; puincias Ponticas ordinasset, p Paphlagoniam & Cappadociam, & exinde per magnam Phrygiam pfecti, Ephesum puenerunt, unde ad Samum nauigauerunt. Multa uero p ciuitates singulas beneficia regis, secundum petitiones interpellantium fiebant, dum largitionibus minime parceret: sed & si qui aliquid ab Agrippa petissent, arbitrio suo postulata complebat. Cumq; bonus & largus præstando petentibus esset, nullumq; contristaret, Agrippam similiter ad beneficia prouocabat. Nam Ilienibus eum reconciliauit iratum, persoluit & pecunias, quas procuratoribus Cæsaris Chii debebant: aliorum quoq; petitiones munificenter complebat. Cumq; ad Ioniam peruenissent, Iudeorum populi qui ciuitates habitabant, tempus & fidutiam nacti, uiolentias referebant, quas patiebantur diff legibus proprijs uti non sinerentur: damna etiam per calumniam exactorum in festis diebus, darent & pecunias quas ad Hierosolymam trans mittebant, & multis alijs calamitatibus opprimerentur, Romanis semper præcipientibus eis secundum proprias leges uiuere. Quæ cum suggessissent Herodi, præsentauit eos ut audiret Agrippa eorum allegationes. Nicolaum autem quendam ex suis amicis dedit, qui pro eius peroraret. Agrippa uero Romanorum nobilissimos, & reges & potentes qui tunc præsto erant, cum ad

Herodes occurrit Agrippæ ueniēti in Asiam.

Liberalitas Herodis.

Herodes iterum occurrit Agrippæ.

Oratio Iude-
orum ad A-
grippam pro
tuenda liber-
tate.

Accusantur
turbatores li-
bertatis Iu-
deis à Roma-
nis concessæ.

concilium secum perduxisset, Nicolaus ita pro Iudæis locutus est: Omnes quidem o maxime Agrippa indigentes, oportet pro necessitate confugere ad eos, qui uiolentiam possint auferre. Hi uero qui nunc interpellant, fiduciam prius à uobis datam quā sapius optauerunt, nullatenus se perdere per uos postulant qui dedistis. Petunt enim ut hæc quæ acceperunt à uobis, qui soli potestis præstare, seruentur. Nam damnis afficiuntur, non ab aliquo meliore, sed ab his quos pariter secum subiectos uobis esse cognoscunt. Et siquidem maxima sunt quæ à uobis meruerunt, laudabiles uidentur, quod ita se probauerunt beneficijs dignos: si uero minora sunt, inhonestum est, si nec hæc firmauerint qui præstitērūt. Hi enim qui uiolentiam Iudæis ingerunt, nisi putarent bonos eos esse quod à uobis talia meruissent, non eis inuiderent, & uestra beneficia cassare niterentur. Quod si quis interroget, utrum uelint patrijs legibus ipsi priuari, id est, immolationibus & pompis, quas festis diebus offerunt: scio libenter eos omnia pati, quæ patrias leges amittere. Nam & bella propter hoc multi amplectuntur, uerentes, ne transgrediantur patrias leges & libertatē, quibus nunc uniuersum hominum genus per uos potitur, quod nos etiam petimus, ut liceat nobis per prouinciā seruare solennia. Cur ergo hi quæ pati nolunt, in alios committunt? Illud uero cōsideremus. Nunquid est populus, aut ciuitas, aut genus hominum, quibus non maximum bonum apparuit continentia uestri imperij, uel potentia Romanorum, uel audet aliquis eorum beneficia infirmare, licet sit amens? Nam nemo est, qui non horum particeps uel publice uel priuatim existat. Quod & si quis auferat quæ uos donastis, nihil firnum neque sibi quod per uos habuerit, obtinebit. Vestra enim dona quis enumerare præualeat? Si recordatum fuerit regnum antiquum, & modernum imperium, multa existunt quæ à felicitate uestra concessa sunt. Nostra uero licet clara sint, non tamē inuidiosa, propter uos qui donastis. Hoc tantum perfrui postulamus, ut sine impedimento patriam religionem seruemus. Quod & per se non debet inuidiosum esse, siquidem deus lætatur honoratus. Ex nostris uero solennibus nihil inhumanum est, omnia uero religiosa & iustitia sunt salutari deuota. Neque enim celamus mandata, quibus utimur monimentis pietatis & humanarum professionum. Septimum uero diem remittimus, doctrinā nostrorum solennium imbuti, quapropter nullatenus peccamus. Bonæ itaque leges præbantur quas colimus, si quis per se eas requirat, & antiquæ existentes, licet aliquibus non fuisse uideantur, ut earum honor per longitudinem temporis non facile repellatur ab his, qui eas caste custodiunt, quibus nos priuant per uiolentiam. Pecunias namque quas deo conferimus, rapientes manifestum sacrilegium committunt. Vectigalibus uero grauantes nos, in festis diebus ad iudicia & ad mercimonia non necessaria trahunt, pro contumelia religionis quam nos colere cognoscunt, de qua non iustum odium habent. Si quidem uestrum imperium, quod omnibus dominatur, probitatem quidem laudat, contumelias autem fortiter abhorret. Postulamus igitur maxime Agrippa uiolentias auferri, ne prohibeamur legitimis nostris solennitatibus perfrui, & ne substantiæ nostræ rapiantur ab his, quibus nullam uiolentiam inferimus. Nam petimus non tantum iusta, sed etiam à uobis primo donata, poscimusque pro his senatusconsulta, & tabulas in Capitolio positas re-legere, quas certum est experimento nostræ circa uos fidei datas. Sed si nullatenus fideles uobis apparuissemus, debent tamen firma esse quæ donastis: & non tantum nobis, sed etiam omnibus hominibus præstitistis, eos beneficiorum largitionibus ampliantes: quorum singula si quis enumeret, potest immensam orationē longo sermone conficere. Nos uero hæc iuste impetrasse si uelimus ostendere, sufficiet nobis, ut priora taceamus, hic noster rex, qui uobiscum præsens confidet, qualiter eius fides erga uestram familiam claruerit. Quis enim fauor eius, aut quis in uos non excogitatus honor, aut causa quæ defuit? Quis autem prohibet uestra circa nos enumerando beneficia explanare? Sed bonum puto, prius patris eius Antipatri res gestas explicare: qui, cum in Aegyptum Cæsar intrasset, cum duobus millibus armatis ei auxiliaturus occurrit, neque in terrestribus certaminibus neque naualibus armatis minor apparens. Et quid oportet dicere, quantum profecit illo tempore, tot donationibus Cæsaris accumulatus? Singulas uero memorare Cæsaris epistolas, quas tunc senatui pro ipso destinauit, publicos etiam honores, quod ciuem Romanū Antipatrum ordinasset, superfluum puto referre. Sufficit enim hæc demonstrare, iuste

nos beneficia uestra possidere, quæ p uos confirmari postulamus, quæ & si prius non ex-
 istissent, sperabamus affectu circa uos nostri regis, & uestro erga eum acquirere. Nuncia-
 tur enim nobis ab Hierosolymorum Iudæis, qualiter prouinciam ingressus esses, & deo
 perfectam immolationem honorando eum integris supplicationibus psoluisses, & quo-
 modo populum pauisses, & ab illo munera suscepisses, quæ p gentes & ciuitates signa uel
 indicia hospitalitatis & amicitiae uestræ putantur, quæ meruit Iudæorum gens per Hero-
 dis prouidentiam. Hæc admonentes una cum isto tibi concedente rege, petimus te ni-
 hil superfluum: sed ut quæ uos dedistis, ne cōcedatis ab alijs auferri. Cum hæc Nicolaus
 differuisset, nulla est facta à Græcis controuersia. Non enim in iudicio hæc, sed in conuen-
 tu uentilabantur: hæc tamen occasione pro satisfactione usi sunt, dicentes quod inquilini
 p prouinciā Iudæi uiolentiam habitatoribus eius ingererent, dum illi indigenas se demō-
 strabant, & licet suis solennibus usi, tamen nihil læderent eos. Ergo intelligens Agrippa
 uiolentiā eos pati, hæc respondit: Propter Herodis amicitiam uel fauorē, paratum se esse
 cuncta Iudæis concedere. Tamen hæc, inquit, quæ postulant, p se iusta perspiciuntur: & si
 amplius petissent, non me piguisset, quæ non lædebant Romanorū imperium, eis concede-
 re. Sed qm hæc & prius acceperunt, infirmari nullatenus cōcedo, quos uolo sine molestia
 proprijs solennibus potiri. Cum hæc interlocutus fuisset, concilium dimisit. Herodes autē
 affectui eius gratias exolebat. Et ille pariter eum amplectebatur, & ita tunc discesserūt.
 Rex autē domum reuerti uolēs, nauigauit: & ad Cæsareā deductus non multis diebus p-
 spero statu uentorum, ad Hierosolymam peruenit. Vbi concilium totius populi congres-
 sans, cum multi ex prouincia conuenissent, concione habita, rationem totius suæ profes-
 sionis explanauit, & quæ Iudæis in Asia per eum prouenissent, ut sine uiolentia in poste-
 rum possent degere. Narrauit etiam quid felicitas uel gubernatio sui principatus eis pro-
 fuisset: necnon & quartam partem fiscalium præteriti anni concessit. Quæ illi oratione uel
 gratia lætati, cum summa exultatione bona regi orantes, recesserunt.

Responso
Agrippæ

Herodes re-
dit Hieroso-
lymam.

¶ Domesticum dissidium inter Herodem & eius filios.

Caput III.

PROcedebat autem seditio domestica, & acerbiorē accipiebat prouectum, cum tanq̃
 hereditarium odium suscepisset circa adolescentes Solome, & sumpsisset de matris
 eorum morte audaciam: dumq̃ uellet neminem illius relinquere, qui posset mortē eius
 uindicare. Cumq̃ adolescentes à genitore discordarent, memoria matris quæ falsis accu-
 sationibus fuerat interempta, & imperij cupiditate: rursus simile malum prioribus or-
 tum est, dum derogationes ab illis circa Salomē & Pheroram fierent, insidiæ uero ab his
 in adolescentes. Nam odiū par alterutris fuerat, modus autē odij non similis, dum illi ma-
 nifeste quidem detraherent, inhonestum putantes iram calare: illi uero nō tali modo, sed
 callide ac maleuole accusationibus uterentur, seducētes semper adolescentes, quorū au-
 daciam putabant ad necem posse fieri genitoris. Qui nullatenus pro matris flagitio cōfusi
 debantur, nec eam credebant iuste perisse, imō magis festinabant in autorem homicidij
 uindicare. Deinde cuncta ciuitas istis sermonibus completa, miserabatur innocentia ado-
 lescentium, diligentia uero Salomes crescebat, & ab illis occasiones accipiebat, dum sic cō-
 tristarentur propter indignum matris interitum. Dicebant enim, misere quidem conti-
 gisse matris obitum: se uero miseres, qui compellerentur cum intersectoribus matris
 cohabitare. Hæc autem ad pelora in absentia regis procedebant.

¶ De odio Herodis & impietate in filios duos legitimos.

Caput II.

CUM ergo Herodes resedisset, & populo interlocutus esset, sicut prædiximus, statim
 sermones ad eum per Pheroram & Salomen proferebantur, magnum ei ab adole-
 scētibz periculum imminere, quod minime sustinerent inultum matris interitum. Ada-
 debant etiam, quod Archelai Cappadoci spe niterentur, tanq̃ per illum ad Cæsarem po-
 secturi, & patrem Herodem accusaturi. Per quæ Herodes confestim cōterritus obstupu-
 it, quod & alij hæc eadem nuntiassent. Recordabatur autem prisca calamitates, quod nec
 uxore priuatus, seditione liberata domus eius fuisset, quæ priorē grauiora & peiora pate-
 ret. Quapropter cōtristabatur, quod omnia pter spem feliciter ei forinsecus deus præsti-
 tisset, & domesticis calamitatibus uinceretur. Turbatus ergo & huiusmodi calamitatibus
 afflictus, in deiectionem adolescentium, Antipatrum filium suum ante principatum sibi

genitum de priuata uxore illis praeponens, omnia in eum transtulit, dum putaret sic committere fiduciam filiorum Mariamnes, & temeritatem eorum damnare, dum illi crederent alium praeter se, patri succedere, depositoq; Antipatri profectione supercilio, posset eos ad meliora conuertere. Quod non sicut putauit euenit, nam pueris omnino sua deiectionis grauis apparuit. Qua Antipater fiducia potius, quam prius non habuit, festinauit fratres affligere, eorumq; accusatoribus consentire, quibus pater facile credebat, alienatus a filiorum amore. Sodalibus ergo ministris usus, ne ipse in suspicionem ueniret, patris animus in fratres accendebat: nam multos iam acquisierat suae uoluntatis ministros, propter spem quam de regno iam habuit: fide uero patris putabat haec facere, unde plus tristitiae adolescentibus occasiones crescebant. Nam saepius ab eis lachrymae pro contemptu suo, & matris recordatione fundebantur, patremq; manifeste apud amicos tanquam iniustum accusabant. Quae maleuoli per Antipatrum Herodi renunciantes, non paruam in aula seditionem commouebant. Quare exacerbat rex accusationibus, & humiliare nimis Mariamnes filios uolens, maiora in honorem Antipatri excogitabat, adeo, ut & matrem eius dudum contemptam reduceret, & Caesari saepius pro eo scriberet. Agrippa uero post dispensationem decennalem Asiae Romam ascendente, rex a Iudaea nauigans ad eum, solum Antipatrum secum duxit. Cui eum cum multis donis commendauit, quatenus Romae Caesari amicus faceret, ut iam omnes crederent, contemptis adolescentibus, in illum regnum patris transferri. Ipse quoque scribens, Romae multis amicis Antipatrum commendabat. Qui contristabatur, quod absens fratres suos solito accusare minime ualeret: timebat enim, ne mutatus pater, in modestius filios Mariamnes diligeret. Cumq; haec cogitasset, sua maligna uoluntate usus, exinde incitare patrem sperabat: unde contra fratres frequenter scribens, ueteri patris interitum simulabat, usquequo Herodem ad tantam irae uel furoris perduxisset, ut iam aperte contra filios niteretur. At ille, ne tantum facinus perpetraretur, melius putauit Romam nauigare, & filios apud Caesarem accusare: nihilq; sibi tale permittere quod propter magnitudinem impietatis periculosum existeret. Cum uero Romam peruenisset, & ad Aquileiam ciuitatem prexisset, Caesarem compellere festinans, tempore apto de maximis suis calamitatibus intimauit: filiosq; suos praesentans, insolentiam & audaciam eorum accusauit, quod festinassent patrem suum perimere, regnumq; tyrannico more inuadere, dum ipse licentiam haberet, non necessitate, sed recto iudicio tradere regnum permanenti filio circa paternam pietatem, quam a Caesare percepisset, ut quem uellet, sibi successorem relinqueret, cum illi non solum regno, sed & uita mererentur priuari, qui tale facinus in patrem moliti sunt: quorum temeritatem diu portans, nunc cogeretur Caesaris aut repulibus uerbis polluere, cum nihil passi sint molestum aut graue a patre, cur uero iniustum eis uideretur, si principatum quem multis laboribus uel periculis suis acquisiuit, committeret & preberet ei quem meritum aestimaret: nam hoc, inquit, premium cum alijs iustitiae donis existit, si meritis quisque gratiam praecedentem compensauerit, & talem diligentiam habuerit, ut retributione tanta dignus existat. Impium enim est uel de hoc ipso cogitare, dum non possint ad regnum nisi patre perempto accedere, quibus haecenus pater honores uel diuitias administrauit, coniugesq; nobilissimas genere copulauit: Aristobulo quidem filiam suae sororis, Alexandro uero filiam Archelai regis Cappadocum. Pro quibus commissis dum talia fecissent, potestatem habens non in eos se uindicasse dicebat, sed ad communem benefactorem Caesarem adduxisse: & auferendo a se totum, quantum aut pater laesus, aut rex insidiatus potuisset agere, pariter eos in iudicio secum fecisse astare: & reliquum esse, aut eos occidi, ne cum timore maximo ipse uiueret: aut se opprimi, quatenus utriusque fabula hominum uel opprobrium forent. Cum haec Herodes apud Caesarem filios suos accusando dixisset, iuuenesq; eo dicente lachrymarentur, confusi de tali accusatione, licet liberum sermonem ac fidelem a conscientia possedissent, tamen patris criminationibus difficilem satisfactionem putabant fore, dum non arbitrarentur honeste & cum fiducia patrem redarguere. Erat ergo eis inopia dicendi & lachrymae cum gemitu, dum timerent, ne putarent mala conscientia satisfactionem non inuenire. Turbationem autem eorum Caesar attendens, sicut ut erant innoxii, credidit quod non conscientia facinorosa, sed imperitia & modestia minime sese praeualerent purgare. Unde etiam facti miseratione digni cunctis praesentibus, pa-

trem commouuerunt ad ueram misericordiam: uidentesq; propitium eum & Cæsarem, & alios præsentem, unus eorum Alexander accusationes dissoluere nixus est: O pater, inquit, tuus quidem erga nos affectus euidenter manifestus ex ipso iudicio apparuit. Nam si quid in nos crudele cogitasses, non nos ad omnium seruatore[m] Cæsarem deduxisses, dñi tibi quod uelles liceret ut patri. Nemo enim quenquā uolens interficere ad templa eum sacrariaq; perducit, unde uita conquiri, quæ nobis morte peior existeret, si tale aliquid in patrem cogitasset. Siquidem sermonem fiducia ueritatis inuenit: cum beatos nos fore sciamus, te mitigantes, ac pericula & falsam delationē fugiētes: si uero accusatio præualuit, solem iam uidere nos superfluum iudicamus. Quod ergo dicis, regnum desiderare nos, uerisimilis contra iuuenes causa uidetur: & quod de miseræ matris interitu subiungis, a priore calamitate argumenta percipiēs, nobis ingeris crimen. Considera tamen, quæ hæc communia cunctis existunt, & similiter in alijs dici possunt: dum nihil prohibeat, si regis filij sint iuuenes, & matre eorum defuncta, omnes in suspitione patris esse tanquā infidiatores. Sed opinio ad talem crudelitatem non sufficit. Dicat uero quisquam, si tale aliquid præsumptum est a nobis, unde credibilia hæc appareant. Nunquid hoc manifestis indicijs poterit approbari, aut ueneni confectio, aut æqualium coniuratio, aut seruoꝝ corruptio, aut literæ contra te destinatæ: dum & hæc possint, licet non facta, criminationibus confingi, domo regia non concordante? Principatum etiam, quem tu dicis præmium esse pietatis, sapius euenit causam fieri malignæ rei. Culpam quidem nostram nullus probauit. Accusationes uero quomodo soluat, qui excusationes non uult audire? Locuti sumus quiddam, sed non contra te: nam hoc iniustum esset: sed in eos, qui si quid dñum fuerat, minime tacuerunt. Matrem uero quidam nostrum planxit, non quod defuncta esset, sed quia derogabatur ei ab indignis, uolentibus principatū inuadere. Scimus nec patrem possidere quicq; quod nos non possidemus. Et dñi regis honoribus fruamur, frustra festinamus, si te occidendo regnum tenere uoluerimus, quibus pro hoc facinore nec terra peruia, nec mare nauigabile uidetur. Nunquid subiectorum pietas, & gens religiosa cōcedere habuit parricidas Remp. obtinere aut sanctissimū a te confectū ingredi templum? Vt uero hæc oīa omittā, homicidiū inultū Cæsare uiuēte posset dimitti? Sed neq; filios impios creasti aut stultos, sed infelices, teq; indignos. Si neq; causas habes neq; infidas inuenis, qd tibi ad fidē sufficiet in tali credulitate? An putas de mris interitu cōiecturā sumere, quæ nos nō incitare, sed magis mitigare posset? Ampliorē quidē satisfactioni uolebamus sermonem inferere, sed non recipiunt prolixiorē orationem, quæ minime cōmissa creduntur. Quapropter ante omnium dominum Cæsarem præsentem tempore paciscimur, si sine suspiciōe tua cum ueritate circa nos tuum recipimus affectū, pariter possumus uiuere, licet non feliciter, quia maxima mala sapius ex falso crimine generantur. Permanente aut in te aliquo moerore culpæ nostræ, iam nobis uita iucunda non uidetur, si tu eam ut immeritis largiaris. Cum hæc dixisset, & Cæsar nec prius magnitudinem criminationis crederet, tunc magis placabatur: & frequēter Herodem attendens, uidebatur mitigari. Cumq; præsentium miseratiōe rumor in aula diuulgatus esset, regem faciebat inuidiosum incredibilis accusatio. Nam adolescentum ætas, corporis pulchritudo, miserandum eis auxilium conferebat: plus uero, quia oratio conuenienter & sapienter in Alexandri uerbis occurrerat. Cæsar autem modicum remoratus, adolescētes quidē licet ab excusatione extranei uiderentur, hoc ipsum tamen peccasse eos pronunciauit, quod nō tales se patri præbuisent, ut non darent criminationis occasionem. Herodem uero petebat, ut omnem opinionem abiiciens, reconciliaretur cum filijs: dum nō esset credibile ab eis scelus hoc potuisse committi. Cum hæc persuasisset, iuuenibus innuit, ad uestigia patris sese proicere. Qua supplicationē pater eos lachrymabiliter & flebiliter est amplexus: quod cernentes qui aderant, flexi miseratione, in lachrymas facile proruperunt. Illi autē gratias Cæsari agentes, pariter discesserunt: & unā cum his Antipater, simulans lætitiā pro eorum reconciliatione celebrata. Postero die Herodes Cæsari quidem donauit trecenta talēta, spectacula & munera populo Romano tribuēti. Cæsar autē ei metalli æris Cyprij dimidios redditus, & dimidiam procurationem præbuit, & hospitalibus eum muneribus honorauit: & de regno potestatem concessit, quem uellet filiorum successorem relinqueret.

Responsio Alexandri contra accusationē patris.

Recōcillatio Herodis & filiorum suorum

re uel partiri unicuique regnum, ut ad omnes perueniret. Illo tamen uiuente, hoc agere non permittit, dicens oportere eum dum uiueret, & regni & filiorum dominationem possidere. Hæc dum ordinasset, rursus redit ad Iudæam. In cuius absentia, non parua pars regni de fecerat Trachonitidis: quos relictis iudices iterum sub imperium redegerunt. Herodes uero cum filiis dum nauigaret, & peruenisset in Eleusam Ciliciæ, quæ postea Sebaste dicta est, inuenit Cappadociæ regem Archelaum expectantem, & de filiorum reconciliatione gaudentem: & quod Alexander, qui filiam eius habuit, ab accusatione solutus esset: donationesque inuicem ut reges dederunt. Vnde cum Herodes ad Iudæam peruenisset, & ingressus in templum fuisset, de suis prosperis actibus locutus est populo, Cæsaris in se munificentiam explanans. In fine uero ad persuasionem filiorum sermonem conuertit, ut in aula & in alijs cunctis concordarent, quos & post reges futuros demonstrauit: primum quidem Antipatrum, postea uero filios Mariammes, Alexandrum & Aristobulum, hortabaturque eos, ut dum ipse uiueret, sibi in omnibus obedirent, quia nec per ætatem impediretur, nec per senectutem suam rempublicam gubernare. Cum hæc dixisset, concione dimissa, multi sub expectatione filiorum eius, nouis rebus studebant.

¶ De magnanimitate & munificentia Herodis, & urbibus ab eo conditis, & crudelitate in suos.

Caput V.

Eodem tempore perfecta est Cæsarea, quam ædificauit decennali tempore, uicesimo octauo anno regni sui, olympiade centesima & nonagesima secunda: cuius in dedicatione celebratio uel apparatus munificentissimus fuit. Nam præceperat certamina musica & palæstras conuenire. Præparauerat etiam feras & gladiatores, cursusque equorum: et reliqua miranda spectacula, in honore quinquennali Cæsaris. Cui Cæsar cum sua uxore Iulia, pro dedicatione ciuitatis, maxima liberalitate summum direxerat apparatus: quorum summa quingentis talentis aestimata est. Cumque multitudo ad ciuitatem conuenisset pro spectaculis, & legationes quas populi destinauerant, beneficijs eius gratias agentes, pariter occurrissent, cunctos suscepit in diuersis & conuijs: & per dies quindecim spectacula & delicias ministravit, unde insignis eius magnanimitas potuit diuulgari. Quapropter perhibent Cæsarem & Agrippam sæpius dixisse, quod magnanimitati Herodis, imperium eius deesset, & dignum eum esse Syriæ uel Aegypti regnum possidere. Post huius urbis dedicationem in campo qui Capharsaba uocabatur, in loco aquoso & optima terra arboribus & fluuio circumdata, ciuitatem ædificauit, quam nomine patris sui Antipatridem nuncupauit, pulchritudine & amoenitate decoratam: necnon & nomine matris locum iuxta Ierichuntem ædificans, munitione & domicilijs optimum, Cyprum nominauit: imò & nomine fratris sui Phaseli, propter amorem quem in eum habuerat, construxit turrin in ea ciuitate, non minorem Pharo Alexandrina, pro munitione ciuitatis, quæ in fratris memoriam Phaselum uocauit. Appellationis uero eiusdem, & ciuitatem iuxta Ierichuntem condidit. Beneficia uero ipsius, quæ alijs ciuitatibus per Syriam & Græciā, & ad quos contigit eum proficisci, donauit, minime possumus explanare: nobilissima uero, & maxima facta eius in Rhodios extiterunt. Siquidem Pythius ipse suis sumptibus construxit, & præbuit multa talenta ad nauium confectiones. In Nicopolitana etiam ciuitate quam in Accio Cæsar ædificauerat, multa publica loca condidit. Antiochenis uero magnam ciuitatem Syriæ habitantibus, plateam longam in media ciuitate positam, ex utraque parte porticibus ornauit, & uia lapide polito strauit, ad ornatum & uoluptatem habitantium: necnon & olympiacum certamen appellatione dignum, propter pecuniarum inopiam melius redditibus deputatis refecit, & immolationibus & reliquo ornatu celebratio nem eius insignem reddidit: pro qua munificentia perpetuus Agonotheta nominatus est. Alijs quidem mira uidetur differentia uoluntatis naturæ eius. Nam si largitiones considerentur & beneficia, quæ omnibus donauit hominibus, quis potest negare munificentissima natura eum fuisse? Si uero tormenta & iniquitates in subiectos uel domesticos eius attendantur, durissimus & ferus, omnique pietate alienus putatur. Vnde inconstantem & sibi contrariam uoluntatem eius existimant, quod ego minime puto, dum unam causam in utroque dominantem confidero. Nam dum ad immensam largitionem, munificentiamque produceretur, si alicubi præsentis gloriæ spes occurrisset uel futura, sumptibus profusus

Quinquennale certamen. Munera à Cæsare missa

Phaselus turris & oppidum

Herodes Agonotheta dictus.

Herodes glorie cupidus.

alacriter eam emere festinabat. Quapropter compellebatur saeuus in subiectos existere, dum praesentibus consumptis pecunijs, alias uellet acquirere. Cumq; cognosceret propter uiolentias suas se subiectorum odio teneri, corrigere quidem uitia non facile poterat, conabatur autem odium suum occasione pecuniarum ulcisci. Familiarium uero, qui esset uerbo non placasset, sese seruum dicendo: aut si suspicatus fuisset aliquem de principatu cogitare, nullatenus se poterat moderari, sed persequabatur & cognatos & amicos, tanq; hostes. Et dum uellet solum se honorari, talibus delictis succubuit. Testimonium autem mihi praebent, huiusmodi passionis eum fuisse, in Caesare uel Agrippam uel in alios amicos, honores exhibiti. Nam qualiter ipse adulabatur maioribus, similiter sibi fieri a subditis expetebat. Sed gens Iudaeorum lege hoc agere prohibetur: & contempta inani gloria, solam spectat iustitiam. Vnde rex eos exosos habebat, quod non potuissent eum templis uel imaginibus honorare. Huius rei gratia arbitror Herodem in suos quidem saeuissimum, in extraneos uero munificum apparuisse.

¶ De Augusti & Agrippae datis ad prouinciarum praesides literis.

Caput VI.

Interea Iudaei per Asiam & Libyam atrociter affligebantur, dum non eisdem legibus sicut sub antiquis regibus uterentur, sed uiolentia paganorum opprimerentur, ut pecunias sacras uiolenter amitterent: ideoq; ad Caesarem pro his legationem destinauerunt. Qui scribens per prouincias, suis eos legibus uti praecipit, quarum exempla subiungimus. demonstrant enim uoluntatem, quam ab initio pro nobis Romani imperatores habuerunt. Caesar Augustus pontifex tribunitiae potestatis dicit: Quoniam gens Iudaeorum fidelis non solum praesenti tempore, sed etiam priori, & magis patri meo dictatori Caesari, P. Q. Romano, & princeps Hyrcanus apparuit, placuit mihi & senatui, cum sententia Populi Romani, Iudaeos suis legibus & patrio iure frui permittere, sicut & sub Hyrcano principe sacerdotum altissimi dei, & sacra eorum inuiolata permanere, & pecunias ab eis ad Ierusalem transmissas, reddi custodibus pecuniarum: neq; uadimonia sabbato, uel sexto die ab hora nona exigi. Si quis autem inuentus fuerit auferens sacrosanctos eorum codices, aut pecunias a synagogis, huiusmodi sacrilegio teneatur, & substantia eius publico deputetur. Suggestionem uero eorum pro pietate mea, quam habeo super omnes homines, per C. Martium Censorinum mihi porrectam, & hoc decretum, praecipio proponi in nobilissimo loco, quem omnis Asia meo nomini dedicauit. Si quis autem transgressus fuerit hanc constitutionem, non mediocrem poenam exolet. Scriptum est in templo Caesaris. Caesar Norbano Flacco salutem. Iudaei, qui antiqua consuetudine solent pecunias sacras ad Hierosolymam transmittere, sine impedimento hoc faciant. Haec quidem Caesar. Agrippa uero scripsit pro Iudaeis hoc modo. Agrippa magistratibus, senatui, populoq; Ephesiorum salutem. Pecuniarum sacrarum, quae in Hierosolymorum templum transmittuntur, diligentiam & custodiam in Asia Iudaeos habere praecipio, secundum patrium morem. Hos autem, qui sacras pecunias Iudaeorum auferunt, & ad asylum confugiunt, iubeo detrahi, Iudaeisque reddi: quo iure etiam sacrilegi detrahuntur. Scripsit uero Syllano magistratum gerenti, ne sabbato Iudaei compellantur uadimonia praebere. M. Agrippa Cyrenensium magistratibus, senatui & populo salutem. Iudaei qui per Cyrenen habitant, pro quibus iam Augustus scripsit in Libya Fabio magistratum gerenti, alijsq; ibi prouinciae procuratoribus, quatenus sine impedimento pecuniae in Hierosolymam secundum morem suum transmittantur, nunc me interpellauerunt, qui ab aliquibus calumniatoribus affligunt, occasione tributorum, quae nequaquam debent, & prohibentur solennia sua pagare, quos nullo modo impedire admoneo. Sed & si quas sacras pecunias ciues ab eis abstulerunt, has ipsas reddi praecipio, & in reliquo corrigi, ne talia committantur. C. Norbanus Flaccus proconsul, Sardienensium magistratibus, & senatui salutem. Caesar scripsit mihi, praecipiens nequaquam Iudaeos prohiberi patria consuetudine pecunias colligentes, ad Hierosolymam transmittere. Scripsi ergo uobis, ut sciatis quoniam Caesar & ego sic uolumus. Nihilominus & Iulius proconsul scripsit ita: Ephesiorum magistratibus, senatui, & populo salutem. Per Asiam Iudaei habitantes, Idibus Februarijs Ephesum mihi iudicanti demonstraerunt, Caesarem Augustum & M. Agrippam concessisse eis, proprijs uti legibus: imo & pecunias, quas singuli eorum sua uoluntate pietatis causa, quam in deum habent, solent transmittere, habeant.

Afflictio Iudaeorum per Asiam & Libyam.

Exemplar epistolae Caesaris & Agrippae pro Iudaeis.

Ratio quare
tot epistolas
concesserit.

licentiam sine impedimento hoc agere. Petierunt autem, ut & ego similiter cum decretis à Cæsare & Agrippa, meam sententiam confirmarem. Volo igitur uos cognoscere, quo modo decretis Augusti & Agrippæ parens, præcepi eos uti & seruare sine impedimento sua solennia. Hæc ideo explanauimus, quoniam conscripta nostra amplius apud Græcos uentura sunt, ut demonstrarem eis, quia cunctum honorem ab initio impetrantes, nihil ex patrijs legibus prohibiti sumus à magistratibus agere: sed & defendebamur, religionem & honores in deum seruantes: quarum facio sæpius mentionem, ut mutatis seculi odijs, causæ quæ nobis ob hoc uel illis irrationabiliter insertæ sunt, euellantur. Nam legibus eisdem nulla gens semper utitur, dum & oppidatim multa religionis differentia seruetur: iustitiæ uero à cunctis hominibus similiter studetur, quæ commoda Græcis & Barbaris existit: de qua nostræ leges cum sint multam rationem habentes, omnes homines debent nos ut amicos & hospites amplecti. Nam oportet non differentia religionum nos alienos facere, sed conseruare benignitatis affectus, quæ omnium hominum communē uis tam poterit custodire. Redeo uero ad reliqua monumenta conscriptionis.

¶ De sepulchro Dauidis & Salomes incontinentia & Herodis perturbatione.

Caput VII.

Igitur Herodes sicut prædixi, consumptis suis pecunijs, audiens Hyrcanum ante se regem aperuisse tumulum Dauid, & tria millia talentorum inuenisse, multo plura credens deposita, quæ ad omnes sumptus suos sufficerent, tumulum aperiens ingreditur noctu, dum nequaquam uellet hoc ciuitatem sentire. Vnde fidelissimos amicos tunc ducens, pecunias quæ depositas sicut Hyrcanus non inuenit, ornatum uero & uasa aurea plura tulit. Dum uero omne studium poneret, & inquisitionem diligentiores faceret, ac uellet interius ingredi ad urnas, in quibus Dauid & Salomonis corpora posita erant, duo eius satellites flammis exusti sunt, ab interiore parte occurrentibus. Tunc ille timore perterritus, egreditur: & pro piaculo, monumentum ex lapide candido, ante ianuam magnificentissimis construxit expensis. Cuius & Nicolaus historiographus meminit, sed descensum regis oblituit, dum inhonestum hoc factum cognosceret, quod semper in suis egit conscriptis. Nam uiuente rege cum eo degens, ad gratiam eius & fauorem illa tantummodo dicebat, quæ ad gloriam eius pertinebant: multas nero iniquitates eius mutabat, & cum multo studio celabat. Nam Mariammes, filiorumque eius mortes crudeliter factas, ad satisfactionem cupiens perducere, ut luxuriosam illam, & adolescentes patris insidiatores accusauit. Res gestas autem regis amplioribus laudibus extollens, de delictis eius studiose satisfaciebat. Cui danda uenia est, quia non historiam, sed laudem conscripsit. Nos uero generi Asamonæorum regum propinqui, & cum honore sacerdotum habentes, aliquid mentiri fecimus: dum putauimus: ideoque cum ueritate gestorū memoriam recensemus. In domesticis ergo malis Herodes constitutus affligebatur. nam multi ex regis ira capientes audaciam, accusabant propinquos & amicos eius. Quibus ita inter se dispositis, nulla requies erat. Si quidem Salome inimica filijs Mariammes, Aristobulo suā filiā coniunctam, nullatenus fidelem ei esse sinebat: dum flecteret eam, ut quicquid locutus secreta fuisset, nunciaret sibi: & in altercationibus quæ inter iugales sæpius contingunt, cogebat puellam dicere, quæ de marito sciebat. Illa uero dicebat, quod sæpius memoriam suæ matris Mariammes faceret, & quod patrem odio haberet: frequenter autem interminaretur, quia si principatū obtineret, filios quos Herodes ex alijs uxoribus habebat, magistros literarum in agris constitueret: dum magis apti essent ad hoc opus, quam haberent circa studia diligentia: uxores uero, si quando uideret mater num indui ornatum, pro præsentibus ornamentis, cilijs ei intercludi, ne solem uiderent. Quæ confestim per Salomen regi nunciata, dolorē ei inflammabant. Urgebatur uero multo peius omnibus credens, inuicem se accusantibus. Tunc autem filijs interminatus, satisfactionibus eorum ad præsens mollitus, in posterum atrocius exarsit. Nam Pherora cum ad Alexandrum uenisset, filiam Archelai Glaphyræ sicut prædiximus, habentem: Salomen, inquit, dicentem audiui, quod Herodes in amorē Glaphyræ suæ nurus incidisset, & minime desiderij solatium posse inuenire. Quod ille audiens, adolescentia uel æmulatione commotus, quæ honoris causa circa puellam ab Herode fiebant, propter amorem hæc eum facere suspicabatur. Dolorem ergo minus tolerans, patri nunciauit cum lachrymis, quæ Pherora dixisset, Herodes autem multo magis furē,

Iosephus ex
genere Ma-
chabeorum.

& mendacium impudice criminationis non ferens, turbatur: & saepius exclamans maleuolentiam familiarium, qualis ipse erga eos fuisset, & quales eos inuenisset, cōuocauit Pheroram: quem huiusmodi uerbis aggressus: Pessime, inquit, omnium, ad tam immensam & infandā indeuotionē peruenisti, ut talia de nobis existimes aut loquaris? Nonne uideo tuam uoluntatem, quia nō ad meam iniuriā talia uerba producere, sed insidias & uenenā immittere filio pro mea perditione festinasti? Qui enim alter nisi bonitate dei retētus quam hic puer in se habet, portare potuisset in patrem non uindicare tam crudelem opinionem? Prius enim gladium in dextram, quam hoc uerbum in animū eius debebas immittere contra patrem. Quid autem conaris male loquendo de me, nisi ut eorum fauorē fraudibus tibi concilies? Nam talia dixisti, quæ tuæ impietati fuissent cogitanda. Abscede iam pessime circa fratrem ac benefactorem, & tecum quidē hæc malitia conscientia conuiuat. Ego uero uincere soleo meos, nec uindicans merito in eis, sed magis beneficijs exornas, quibus indigni esse noscuntur. Talia quidē rex. Pherora uero statim moestitia plenus: Salome, inquit, hæc persuasit, & ab illa sermones audiui. Quæ mox, ut audiuit (nam præsens erat) exclamauit, quod nihil tale ab ipsa dictum fuisset, & quod festinarent omnes ad odium regis eam perducere: cunctisq; modis occidere, propter fidem quam erga eū semper habere cognoscerēt: in præsentī uero plus sibi insidiari, quod sola reflecteret fratrem, ne uxorem quam nunc haberet, repudiaret, regisq; filiam in matrimonio sibi cōiungeret. Qua propter me falsis, inquit, accusationibus est aggressus. Cum hæc dixisset, crines suos dilacerans, & pectora manibus tridens, uerisimilis ad negationem esse constabat: maleuolentia uero morum, dissimulationē redarguebat. Pheroras autem in medio restitit, nullam habens satisfactionem. Nam Alexandro se dixisse confessus est, audisse uero à Salome minime comprobauit. Vnde diu confessione sermonum facta, rex fratrem & sororem auersatus, filium pro constantia laudauit, quod sibi sermones Pheroræ nūciaffet. Hac lite facta, Salome ut accusatiōis commotæ caput omniū odio tenebatur, quam uxores regis ut maleuolam abhorrebāt, eo quod natura malignam eam cognoscerent. Occasione ergo data, semper eam accusabant Herodi: quasi fiducia ex huiusmodi causa magis accreuit. Rex Arabum Obodas nomine, naturaliter segnis, & regni negocijs pene inefficax, habebat dispensatorem regni sui astutum iuuenem, & in omnibus nimis ornatum: cuius & ditioni omnis Arabia subiacebat. Hic pro causa quadam cum ad Herodem peruenisset, & coenaret cum rege, uidit Salomen, & desiderio eius captus est: audiens præsertim quod uidua esset, amplius inflamatus, loquitur de nuptijs eius. Salome uero male tunc à fratre tractata, iuuenisq; accensa amore, libenter consentit ad nuptias. Et cum rursus ad coenam conuenissent, monstrabantur plurima, nec mediocria signa cupidinis eorum. Quæ mulieres regi nūciauerunt, deridentes impudentiam illius. Herodes uero cum Pheroram interrogasset, & obseruare præcepisset in coena quid illi facerēt inter se, nūciauit ei, quod nutibus & oculis non laterent de suo pudore. Post hæc Arabs quidem in suspicionem ueniens, recessit. Cumq; tribus mensibus remoratus esset, rursus rediit, adhuc ipsum sermonem Herodi facturum, postulatq; dari sibi matrimoniali iure Salomen, dum non incommoda ei foret affinitas. eius cum Arabum principatu, quem iam sibi nunc adesse, magis uero futurum ex plano credebatur. Cumq; hunc Herodes sermonem sorori retulisset, interrogans, si ad nuptias consentiret, illa sine mora consensit. Tum illum quoque inquit, si uellet inscribi legibus Iudæorum & circumcidi, eo quod aliter non posset Salome penitus sibi iungi, ille respondit nullatenus ista consentire: quia si actum fuerit, se ab Arabis nō solum regno, sed & uita priuari. Quo dicto, recessit. Salomen autē ex illo die Pheroras iam de luxuria criminari coepit, nec tantum ille, quantum regis uxores, quæ dicerent eam cum Arabo adolterium commisisse. Puellam namq; quam fratri suo Pheroræ rex desponsauerat, ipse quidem non accepit, uictus amore, sicut prædiximus, uxoris absentis. Salome autē rogabat filio suo de Custobaro nato, eam coniungi: & dissuadetur rex à Pherora, dum adolescentem suspectum haberet propter patris interitum: iustius autem esse, si diceret eam filius suus, qui magistratus tetrarchiæ successor exstaret. Cumq; priore pacto soluta puella, duceretur à filio Pheroræ, præstitit rex dotē centum talenta. Itaq; dissensiones familiares, nō cessabant, sed maiores ei turbæ crescebant, & incidit tale aliquid ex causa

Indignatur
Herodes fra-
tri.

Salome de
adulterio su-
specta.

Detribus
eunuchis, qui
odium filio-
rum in Hero-
dem confesi
sunt.

non honesta, & diuina ad difficultatem usque processit. Fuerunt enim eunuchi regi, propter pulchritudinem non mediocriter acceptabiles: quorum unus pincerna, alter inferior, alter uero lectuli regis creditarius, qui & consilio eius intererant. De quibus nunciavit quidam regi, quod hi ab Alexandro multis pecunijs corrupti essent. Qui requirēti regi, de facta quidem communione uel permixtione confessi sunt: aliud uero nihil acerbius scire de patre dixerunt. Cumque magis torquerentur, & in necessitatibus essent, semperque ministri atroces in eos insisterent, ad gratiam Antipatri hoc confessi sunt, quod odium circa patrem & inimicitias Alexander haberet: & persuaderet eis Herodem quidem spernere, uelut superfluum, & cooperientem senectutis suae tempora, dum annos aetatis celaret, & ad se iam respicere, tanquam regnum habentem inuito patre: & quod alij nullatenus, sed sibi citius primus locus uenturus esset, non propter genus tantum, sed praeparationibus praeparatam ei dominationem, esseque quod plures, qui cuncta pro se pati uel facere essent parati. Haec cum Herodes audisset, totus in furorem metumque tractus, ea quae ad contumeliam dicta cognouit, moleste tulit: alia uero in suspicionem periculosam suscepit. Unde ex utrisque incitatus, timebat, ne pro ueritate constata fuisset in eum coniuratio fortior priore: & custodias undique communiens, secrete quaestionem fecit. Speculatores autem eius de quibus suspicabatur, apposuit: & dum in suspicionem uel odio cunctos haberet, arbitrium pro tutela concipiens, multum contra insontes acerbus factus est. Sed magis ac magis ualidi uidebantur ei & terribiles, quos infrequenter nominabat, propter insolitam conuersationem: & si forte uocasset, statim de interitu suo securi non erant. Postea uero omnes propinqui, dum nihil habuissent firmum ad spem suae salutis, contra se conuersi, existimabant utile, si quis anticipans alium accusasset: & hoc sibi salutem posse conferre, si suis facinoribus alios onerarent: & eo cadebant, in quod ceteros insidiabantur immittere. Nam regis poenitentia ne eos occideret, quod non manifeste peccassent, intercedebat: ipsi uero, quod peius est, non desisteabant similia committere, sed ad poenam currebant parem: dum ulciscerentur in eos, qui prius eos accusassent.

Accusationes
amicorum
Herodis iter
se.

De dissidio Herodis cum filio Alexandro, & eorum amicis.

Caput VIII.

Talis igitur dum fuisset in aula turbatio, multis amicis rex palatium interdixit. Quae interdictionem maxime constituit his, qui fidutiam potiorē habebant. Siquidem Andromachum & Gemellum, uiros ab initio amicissimos, qui multum in re publica eius legationibus & consilijs domesticis profuerant, eiusque filios docuerant: & qui praefilijs primum fidutiae locum haberent, recusauit suscipere. Andromachum quidem, quod filius eius Demetrius amicus Alexandri esset: Gemellum uero fidelem illi sciens, quia & in conuiuijs & in studijs Romae cum ipso degebat. Quos honeste quidem expulsi, ne indecens aliquid contra uiros nobilissimos constituere uideretur: sed caute agens, fidutiam eorum, cum honore amputauit, ne per potentiam aliquid in eum committerent. Horum autem omnium malorum autor erat Antipater, qui patris inconstantiam intellexerat, cum iam dudum ei confedisset. Unde magis suadere uidebatur, ut auferretur unusquisque potentium. Tunc ergo rex, Andromacho cum ceteris expulso de colloquio & fidutia, reliquos fidelissimos Alexandri cum tormentis interrogabat, ut si quid contra se constatum scirent, edicerent. Qui moriebantur, dum non haberent quod dicerent. Ille uero consumebatur, quia tales quales existimabat, non inueniebat. Callidus autem Antipater, quod ex ueritate ad constantiam & fidem deducere non ualebat, plus incitabat, requirendo a pluribus latentem coniurationem. Proinde cum aliquis ex pluribus tortis retulisset, quod cognosceret adolescentem, cum laudaretur corporis eius magnitudo uel sagittandi peritia, cunctaque alia quae ad uirtutem super omnes haberet, haec sibi dixisse potius bona naturae officere, dum pater inuideret: & ideo ambulando cum eo sese humiliare, ne longior appareret: in uenationibus uero cum sagittaret, illo praesente non recte iaculari propter genitoris inuidiam, quam de gloria sua haberet. Cumque uerbum scrutaretur, & remissio poenarum corporis interuenisset, addebat, quod fratrem Aristobulum conscium haberet, ut in uenatione patrem perimentes, ad Romam confugerent, regnumque peterent: repertas uero & litteras adolescentis ad fratrem Aristobulum, in quibus patrem accusabat non iuste fecisse, ut terram tribuisset Antipatro ducentorum talentorum reditus. Quibus relictis, putauit He-

Antipatri
malitia.

des uerum existere, quod de filiis suspicabatur: & statim apprehendens Alexandrum ligauit. Deinde uero remisit suam atrocitatem, dum nec quæ audisset crederet, & existimaret nihil dignum pro insidijs ex his conflatum apparuisse, sed querela esset uel iuuenilis temeritas: & quod manifeste interficientes eum Romam confugerent, non uerisimile uidebatur. Et maius aliquod sperans inuenire iniquitatis filij signum, dicebat non placere sibi temerarie filium colligasse. Torquens autem amicos nobilissimos Alexandri non paucos, nihil penitus de quibus suspicabatur, confessos inuenit. Cumq; in hoc multus apparatus existeret, & terrore uel turba palatium plenum esset, unus quidam iuuenis, ut in necessitates peruenit, Romam dixit transmisisse Alexandrum, & petisse ut citius euocaretur à Cæsare: habere se manifeste causam suggerere contra patrem, quod regem Parthorum Mithridatem contra Romanos sibi reconciliasset, addens quia uenenum etiam Alexander in Ascalone ei parasset. Tunc Herodes cum hæc audisset, credens quod solatium temeritatis inuenisset, statim de ueneno præcepit inquiri, quod tamen nullatenus potuit inuenire. Magnitudinem ergo malorum Alexander uolens confirmare, negare quidem distulit, incitando temeritatem patris ad multo maiora delicta: forsitan autem & per hoc amputare uolens facilitatem eius, quam in accusationibus credendis habebat: tamen nullatenus obtinuit, dum omne regnum concutere uoluisset. Siquidem literas in quatuor libris destinauit, dicens quod non oporteret torqueri quenquam, nec ulterius hoc procedere: quia reuera insidiæ factæ essent, in quas coniurasse Pheroram & fidelissimos amicos eius assererat: Salomen autem noctu super se ingressam, & cum inuito concubuisse: cunctosq; simul illic contra eum iure uenturos, quatenus eum occidentes perficerent, quod semper habere in expectatione meditati essent. Inter hos etiam Ptolemæus & Sapphinius fidelissimi regis accusantur. Nam nihil aliud uidebatur, quam si rabies quædam incidisset beluarum more, ut amicissimi contra se armarentur. Idcirco nec satisfactio ueritatis habebatur, sed indiscrete perditiones pronunciabant. Cumq; aliquibus uincula, & alijs mortes, alijs uero insperate dolores infligeret, turpiter regnum a priore felicitate dehonestatum est, & saeuissima erat Herodiæ uita, dum turbatus nemini crederet, magnamq; expectationem tormentorum haberet. Ita noctu & die turbatus, in furorem & insaniam penè lapsus est.

¶ De conciliatione Herodis cum suo filio, & interfectione latronum. Caput IX.

Archelaus autem rex Cappadociæ, cū hæc de Herode audisset, territus pro filia, & de adolescente contristatus, pro tantis amici turbationibus in Iudæa uenit. nec in cōtemptu quæ cōtigerant ponens, diligenter prius cuncta pcontatus est: nec tñ in aliquo quasi culpans Herodem, quod temere fecisset, aggressus est: uerens, ne nō ad reconciliationem furoris eū perduceret: sed aliū tenens ordinē, emendare quæ acciderant, cœpit. Nam iuueni interminabat, Herodē autē mitē dicebat, dum nihil temerarie fecisset, matrimonij quod quæ filia soluere se promittens: & nec ipsi parcere, si in aliquo reperta illi conscia nō indicaret. Cū talē pter expectationē Herodes Archelaū uidisset, & quia plus ipso furorē suff demonstrasset, rex ab iracundia mutatus, dum putaret iuste acta quæ fecisset, paulatim ad p̄s affectū redijt. Misericordia ergo inter utrosq; apparuit, cū aliqui pro iuene satisfecissent, & Herodes ab ira mutaret. Tunc Archelaū similiter increpantē attendēs, petebat ut nuptias solueret, quod minatus esset: quia quis parū iræ adhuc habebat, in his quæ iuueni cōmiserat, Archelaus tñ uti modestiorē eū faceret, criminatiōes in amicos referebat: dicens illos esse, quod iuuenē malignitate sua corrūperent: fratremq; regis magis in suspicionē mittebat. Nam cū Herodes irā cōtra Pherorā habuisset, & Pheroras indigeret re-

Pheroras
fratri recō-
ciliatus.

Trachonitae
latrones ad
Sylæum Ara-
bum confugi-
unt.

quoniam de his Caesaris scripta susceperat & usque ad Antiochiā eis simul euntibus, Syriae procuratorem Titium, inimicum Archelai, ei Herodes amicum fecit. Cumque Romae fuisset, & inde reuertetur, factum est bellum inter ipsum & Arabes, ex huiusmodi causa. Qui Trachonitidem habitant regionem, quam Caesar à Zenodoro tollens, Herodis prouinciae addidit, latrocinandi licentiam non habebant, sed agrum colere & sub quiete uiuere cogebantur, quod illis minime commodum erat: multaque Herodi gloria pro diligentia sua surrexerat. igitur quando nauigauit Romam, ut filium Alexandrum accusans Caesari commendaret Antipatrum, fama uulgauit eum esse mortuum. Quo cōperto, Trachonitidem habitantes, subtrahentes se ab eius principatu, rursus ad solitum morem reuersi, finitimos agros depopulabantur. Contra quos egressi procuratores regis, omnes domuerunt. Ex quibus quadraginta principes latronum cum cognatione sua, à Trachone prouincia ad Arabiam recesserunt, Sylæo suscipiente eos pro causa irae, quam habebat negatis nuptiis Salomes. Quibus cum locum munitum dedisset, illi nō tantum Iudaeam, sed & inferiorem Syriam deprædabantur, refugia sibi præstante Sylæo. Herodes autem Roma reuertens, comperit plurima regni sui à latronibus male tractata, nec posse duces suos latrones comprehendere, nec habere qualiter tutelam suam muniret, illis Arabum patrocinijs fultis. Cumque hoc grauiter ferret, ipse quidem Trachonem perueniens familiares eorum peremit. Vnde potius illi ad iracundiā incitati, legemque habentes, ut in eos uindicarent qui familiares suos occidissent, cunctam Herodis terram uexabant & deprædabantur. Ille uero referebat hæc Caesaris ducibus, Saturnino & Volumnio, uolens latrones ad poenam petere. Nam illi fortiores & plures facti, omnia perturbabant, affligendo regis Herodis prouinciam, & uillas deprædando, & captos homines interimendo, ut & bello similis esset uiolentia quam faciebant. Nam iam plus mille extabant. Herodes autem latrones quidem petebat, & debitum quod per Sylæum mutauisset Obodæ talentorum sexaginta, iam constituto die transacto, in quo statutum fuerat reddi pecunias. Sylæus autem Obodam despiciens, dum ipse cuncta gubernaret, latrones quidem denegauit per Arabiam esse, de pecunijs uero differebat. Quapropter cognitiones coram Saturnino & Volumnio procuratoribus Syriae committebantur. Qui statuerunt, intra tricesimum diem Herodem pecunias debere recipere: & eos qui de utroque regno confugissent, inuicem reddere. Et apud Herodem quidem nullus Arabum penitus inuentus est, nec afflictionem nec alio modo tentus: Arabes autem passi sunt latrones apud se tenere Iudeos. Cumque cōstitutus dies transisset, nec Sylæus de quo statuerat aliquid composuisset, Romam ascendit. Redditionem uero pecuniarum & latronum Herodes exequēbatur. Cumque Saturninus & Volumnius præcessissent indeuotos persequi, exercitum assumēs Herodes Arabiam ingressus, diebus septem mansiones fecit. Cumque prope castellum ubi latrones erant peruenisset, cepit quidem omnes eos insidijs. Euertit uero castellum, quod Repta uocabatur, cum neminem penitus laesisset. Itaque Arabis ad auxilium uenientibus cum Nacebo duce, pugna committitur: in qua pauci quidem Herodis, Nacebus autem Arabum dux cum uiginti quinque suis cecidit: reliqui uero ad fugam conuersi, recesserunt. Puniens autē rex horum tria millia, circa Trachonem Idumaeorum locauit exercitum, & latrones ibi constitutos arcebat: & de his ducibus circa Phoenicem existentibus mandauit, demonstrando quia nihil amplius in indeuotos excurus Arabas quā oportebat egisset: quæ illi quidem requirētes, inueniebant nequaquam eum fuisse mentitum.

¶ De gestis inter Caesarem & Arabes.

Caput X.

NVncij uero Sylæo cū Romae gesta indicassent, & magis ad singula exaggerassent, & ille in aula permaneret tunc inter Caesaris amicos, statim hæc audiens, mutata nigra ueste ad eum ingressus, suggessit quod bello cuncta Arabia conflictā, totumque regnum cōmotum ab Herodis exercitu fuisset: & lachrymis fuis, quingentos quidē cū duobus milibus Arabum primates perisse dicebat: interfectū autē & ducē eorū Nacebū, propinquū & affīnē sibi: diuitias autē Reptæ castello cōstitutas deprædassee, dū pro agritudine cōtempnus Obodas ei nō suffecisset occurrere: quia nec ipse, nec exercitus Arabiae interfuisset. Talia Sylæo dicente, & inuidiose insuper addente, quod nec ipse rediret ad prouinciam, nisi crederet quia Caesar de pace omnium cogitaret: neque si præsens fuisset, commo-

dum esse cum Herode bellum committere. His dictis, Cæsar iratus, præsentem hominem Herodis percontatus est, qui tunc à Syria uenissent, si exercitum Herodes ad Arabiam deduxisset. Qui cum ei hoc dicere compellerentur, nec causam facti suggererent, ira Cæsar commotus, scripsit Herodi cuncta quidem grauius. Summa uero epistolæ hæc erat: Olim amico, nunc uero subiecto. Scripsit autem de his Sylæus Arabis, qui releuati neque latrones ad se fugientes reddiderunt, neque pecunias: sed etiam et pascua, quæ mercede tenebāt minime soluto reditu possidebant, Iudæorum rege Cæsaris furore humiliato. Tunc quoque Trachonitidem habitantes, cum Arabis aggressi custodiam Iudæorum, affixerunt eos, non tantum pro sua utilitate, sed & memoria prioris belli per Herodem sibi inrogati. Quæ rex ferebat perditā fidutiā, quam Cæsaris amicitijs habuerat, dum secundo legationes suas satisfactorius pro culpis non susceptas ab eo cognosceret. Aestuabat etiam de Sylæo, cui credebatur à Cæsare, qui præsens Romæ conabatur defuncto Oboda rege Arabum in regno succedere, multis Cæsari promissis pecunijs, alijsque in aula potentibus. Interea Oboda moriente, Dineas, qui post Areta dictus est, regnum arripuit. Cæsar autem Aretæ minabatur, quod regnare præsumpsisset, priusque sibi de hoc scriberet. Ille uero cum donis Cæsari coronam auream multorum talentorum destinauit, & epistolam, per quam Sylæum criminabatur ut maleuolum feruum, & Obodam uenenis eius peremptum, uxoresque Arabum ab eo adulteratas, dum causas reipublice rege uiuente gubernaret, imò & arc alieno sibi uellet per pecunias principatui acquirere. Quibus nullatenus animo Cæsar intendens, remisit dona. Arabia uero & Iudæa pluribus malis affligebantur: dum regum unus quidem quia necdum firmum imperium habebat, prædatores nullatenus prohiberet. Herodes autem iratum Cæsarem pro sua uindicta uidens, omnes illorum iniquitates portare cogebatur. Deinde tantis circumstantibus malis, iudicauit iterum Romam transmittere, si posset mediocriter per amicos Cæsarem placare. Direxit ergo Nicolaum Damascenum.

Dineas qui
est Aretas,
Oboda successor.

De accusatione filiorum Herodis coram Cæsare. Caput XXI.

Donus autem & filij sui multo peius illo tempore erant dispositi, & licet sine suspitione nunquam fuissent, malum tamen plus tunc ex huiusmodi causa præualuit. La-
cedæmonius Eurycles, nobilis domi, malus autem animo luxuriosusque, ad Herodem uenit, multis donis eius fauorem comparauit, ut inter necessarios amicos deputaretur. Qui manens apud Antipatrum, aditum et consuetudinem cum Alexandro habebat. Nam Archelao Cappadoci sese dicebat hospitem, & ideo propter Glaphyram ualde honorabat eum, cunctisque blandiebatur. Semper autem dicta uel facta notabat, ut exinde posset accusationibus consertis gratias Herodis conquirere: unde singuli existimabant multum sibi fidem existere. Quapropter tractus Alexander ut adolescens, & dolens de his quæ passus fuisset, narrauit quomodo pater alienatus fuisset, & mater sua interfecta ab eo perisset, Antipatrum autem sibi præposuisset: & quemadmodum ille intolerabilia de eo patri dixisset, & ad odium illum incitasset, ut nec conuiuijs eos, nec conuentu dignaretur. Cum ergo dolens talia defleuisset, statim Eurycles Antipatro nunciauit, dicens: Non pro mea utilitate tibi hæc nuncio, sed tuis iam uictus honoribus & rei magnitudine, præcipio cauere Alexandrum. Nam hæc non sine dolore dicens, inesse suis uerbis audaciam demonstrabat. Igitur Antipater cum eum sibi fidum esse existimasset, magnas ei donationes obtulit, & deinde flectit Herodi eadem explanare. Qui non sicut ab Alexandro audiuerat intimauit, sed uerbis suis aliquam ueritatem accusationibus addens, animum regis immutabili odio filiorum compleuit. Qui à rege donationem quinquaginta talentorum accipiens, ad Archelaum regem Cappadociæ profectus, Alexandrum modestum & bonum referebat: multumque laborasse, quatenus patri eum reconciliaret. Quapropter ab illo quoque multa dona suscipiens recessit. Qui nec in Lacedæmone talia facere desistens, multis iniquitatibus immerfus, patria priuatus excessit. Rex autem Iudæorum, non sicut prius contra Alexandrum uel Aristobulum tantummodo accusationes audiebat, sed & si nullus aliquid ei nunciasset, ipse perscrutabatur: licentiamque dedit uolentibus quiddam contra eos referre. Tunc uero Eurycles quendam, licet uellet, tamen non libenter accusantem audiuit, quia & ipsum ut consciū abhorrebat. Superuenit autem contra adolescentes aliquid peius, dum omnes præmiorum promissione ducerentur, aliquid acerbum contra eos nunciare: qui

Eurycles de-
lator.

Eurycles
delator.

De Iocundo
& Tyranno.

Diophantus
pseudogra-
phus.

Delegato
Mila.

tanquam pro salute regis dicentes, etiam falsa suggererebant. Duo enim fuerunt amici Herodi, fortitudine uel magnitudine corporis præcellentes, Iocundus & Tyrannus nomine. Qui cum offendissent regem, expulsi & Alexandrum secuti, in exercitationibus ab eo honorabantur, pecuniasque & donationes accipiebant. Quorum statim rex in suspicionem ductus, torquebat eos. Qui cum multo tempore sustentassent, post uicti, dicebant quod eis fuisset Alexander Herodem in uenatione feras sequentem ab equo deiecere, ut ita facile esset suis telis perfoderent. Quod olim ei contigerat. Demonstrauerunt etiam aurum in Iope oppido celatum: & præpositum uenationis conuincebant, quod sibi tela regalia Alexandri iussionibus dedisset. Post hæc princeps custodiæ Alexandri oppidi apprehensus, torquebatur, quasi uellet suscipere custodiam adolescentium, & præbere eis in castello positas regales pecunias. Et ille quidem nihil tale confessus est: filius uero eius ista facta fuisse dicebat, literasque porrexit, quasi manu Alexandri factas, quæ ita continebant: Cum dei auxilio quæ proposuimus omnia confecta sunt. Ergo uenimus ad uos, & sicut promissistis, in castello nos suscipite. Post hanc epistolam Herodes quidem de filiorum insidijs credidit. Alexander autem Diophantum inquit scriptorem imitatum manum suam, & has propter Antipatrum literas astute scripsisse. Diophantus enim talis erat, quapropter in huiusmodi & alijs rebus conuictus interijt. Rex autem cum coram multitudine produxisset in Ierichuntem filios, & accusatores eorum, hos quidem multi manu iaculantes interemerunt. Cumque impetum super Alexandrum occidendum fecissent, rex eos per Ptolemæum & Pheroram prohibuit. Custodiebantur autem, ne quis ad eos ingrederetur, et speculabatur ne quid facerent uel dicerent. Et quid amplius? Cum damnatorum infamia tenerentur, horum unus Aristobulus existimans suam socrum condolare suis calamitatibus, & regem in odio habere: Et tu, inquit, in periculo perditionis comunicas, dum accusata de nuptijs Sylæ, cuncta putaris proderet? Hæc autem illa statim fratri nunciauit. Qui nullatenus sese continens, ligari eos, & distractos ab inuicem, quæ male de patre sensissent, scriptis porrigere præcepit. Qui præceptis coacti, scribunt insidias quidem contra eum nec cogitasse nec instruxisse fugam uero meditados, & hanc propter necessitatem, dum in suspicionem uel difficultate uitam suam haberent. Eodem tempore cum de Cappadocia legatus ab Archelao, Mila nomine, nobilissimus peruenisset, Herodes uolens erga se perfidiam Archelai manifestam facere, uocauit Alexandrum sicut in uinculis erat: & rursus consuluit de fuga, qualiter uel ubi statuisset discedere: cum Alexander ad Archelaum dixisset, & ab eo promissum sibi fuisse, ut Romæ destinaretur: nihil uero aliud, neque importunum aut acerbum in patrem cogitasse: nec ea quæ per malevolentiam aduersarij conficta essent, uera existere: ac uelle si adhuc Tyrannus uiueret, ut quæstione cautiore facta ueritas appareret: sed hunc citius perisse, Antipatro per amicos populi incitante. Cum talia retulisset, iussit Milam cum Alexandro simul ad Glaphyram produci, ut interrogaretur, si quid ea cognouisset de insidijs in Herodem constructis. Qui cum uenissent, statim Glaphyra Alexandrum ligatum uidens, caput suum percussit, & stupefacta nimis ingemuit. Fuerunt autem & adolescentis & præsentium lachrymæ, spectaculum dolore plenum: nec diu potuerunt interrogare uel respondere. Deinde multo post Ptolemæo, qui fuscus erat eos perducere, interrogante Glaphyram, si quid de his quæ fiebant cognosceret, Alexander respondit: Quid meum hæc ignoraret, quæ anima mea plus mihi diligitur, dum & communes filios haberemus? At illa clamauit quod nihil cognosceret importunum: si tamen aliquid saluti eius prodesset, non recusaret etiam mentiendo confiteri. Alexander autem: Nihil impij, inquit, nec quod pater suspicasset, quia nullatenus hoc ipse cogitaui. Tu uero mulier, quid aliud scis, nisi quod ad Archelau fugere deliberauimus, & exinde Romam ascendere? Eadem & illa confessa, Herodes in Archelaum de perfidia suspicionem habundeditque Olympo & Volumnio literas, præcipiens transeundo per Eleusam ciuitatem Ciliciæ eas Archelao tradere, culpans eum quod insidiarum particeps cum filiis suis esset: & exinde Romam nauigare: ubi si Nicolaum inuenirent aliquid profecisse, ne Cæsar in eadem difficultate permaneret, darent literas & argumenta, quæ contra iuuenes constructa destinauerat. Archelaus autem literas accipiens, suscipere se quidem adolefcētes confessus est, quia prodesset eis uel patri, ne quid peius per discordiam eueniret: ad Cæsarem autem

transmittere, uel aliud perfidum contra illum agere, nihil adolescentibus penitus promississe. Legati uero cum hæc audissent, & Romam peruenissent, literas porrexerunt quia Cæsarem placatum inuenerunt. Nam de legatione Nicolai taliter euenit, ut hic ad aulā ascendit, primum quidem non pro quo uenerat, sed Sylæum accusare deliberauit. Quod multi intelligentes, Nicolaum adeuntes, iniquitates omnes Sylæi nunciabāt, & quod multos Obodæ peremisset, quorum indicia manifesta ex literis eius demonstrabant.

¶ De reconciliatione Cæsaris cum Herode, deq; accusato Sylæo, qui morte damnatus est.

Caput. XII.

Nicolaus felicitatem quandam sibi existimans oblatam, moliebatur per accusationē Sylæi Cæsarem Herodi reconciliare. Sciebat enim quia si uellet satisfacere de factis eius, non permetteretur: si uero Sylæum accusaret, tempus pro Herode dicendi posset inuenire. Constituto ergo die, Nicolaus presentibus legatis Aretæ, accusabat Sylæum, & cū ceteris addebat regis multorumq; Arabum simul interitum: & pecunias mutuo accepisse pro nullo reip. commodo: necnon adulteria, nō tantummodo per Arabiam, sed etiam Romanarum mulierum. Addebat autem, quo acerbius concitaret Cæsarem, nihil uerū docuisse de factis Herodis. Cumq; ad hunc locum peruenisset, Cæsar quidem interrogauit, si Herodes exercitum contra Arabiam non duxisset, nec duo millia quingentos occidisset, nec captiuos traxisset, prouinciamq; deuastasset. Ad quæ Nicolaus respondit: pro his magis se uelle suggerere, quod nihil aut multominus ut audierat factum fuisset: sed tu, inquit, uir iustus hæc atrociter aestimasti. Quod cum p̄ter opinionem Cæsar audisset, & iussisset ut diceret, Nicolaus satisfaciendo, quingentorū talentorum syngrapham produxit. In qua cautum fuerat, licere Herodī constituto die transacto, pecunijsq; non redditis, totā Arabiam inuadere. Introductam uero per prouinciam militiam, non expeditionem dicebat, sed multitudinem suas pecunias uolentē exigere: nec constituto die, sed multo post introductam. De qua re cum sæpius quidem Saturninum & Volumnium procuratores Syriæ interpellasset, deinde coram illis in Beryto cum Sylæus per tuam fortunam iurasset, intra tricesimum diem pecunias se præbere, necnon & eos qui à regno Herodis transfugissent, nihil horum eo faciente, rursus ad procuratores Herodes peruenit. Cui cum p̄cepissent pignora sumere, statim prouinciam cum suis ingressus est, quod iste bellū dicere ad inuidiam procuratorum tuorum, qui hoc fieri denunciauerunt secundum conscriptū onum statuta. Iste uero, inquit, non tm̄ deos, sed & tuum numen periurans decipit. Restat mihi iam de captiuis differere. Latrones Trachonem habitātes, quadraginta primum, deinde multi tormenta factorum timentes, refugium sibi fecerunt Arabiam: quos Sylæus cum suscepisset, contra omnes homines uastabant terram, quam eis habitandam p̄buit, et lucra latrocinij cum eis partiebatur. Spopondit autem per eadē sacramēta & hos redde-re, & die quo promiserat se debitum soluturum. Quid ergo? Poteſt ne demonstrare in presenti quenq; alium ex Arabum prouincia, q̄ hos abstractos quos refero? nec cunctos ut ait, sed qui nequaquam latere potuerūt. Ita ergo calumnia de captiuitate declarata, maximū Cæsar intellige mendacium, & falsitatem ad tuā excitandam iram ab isto cōfictam. Nam cum ingressus Arabiam noster exercitus fuisset, & unus uel alter de socijs Herodis concidissent, coactus resistere, Nacebum ducem eorū cum uiginti quinq; prostrauit. Quorū pro unoquoq; eorū centum iste referens, duo millia quingentos perisse dixit. Hac oratiōe Cæsar permotus, ad Sylæū cōuersus, furore plenus, interrogauit q̄ multi Arabum perissent. Qui conturbatus, errasse se dixit. Deinde pacta debiti legunt, literaq; imperatorū & ciuitatum, quæ latrocinia criminabant. Mutatus ergo Cæsar, Sylæum quidem mortis sentētia damnauit, Herodī uero reconciliatur, satisfaciens quod ex falsa criminatione atrociter ei scripſisset. Nam ita Sylæo r̄dixisse perhibet: Quis est iste, qui me impulit mendosa suggestione uirum mihi amicū offendere? Sylæus quidē pecunias creditoribus redditurus, & post puniendus destinā. Cæsar autē adhuc irascebat Aretæ, quia principatum nō suis p̄ceptis, sed propria p̄sumptiōe cepisset. Cogitabat ergo & Arabiam Herodī tradere, sed impediēti literæ quas rex miserat per Olympū & Volumniū. Qui cū Cæsarē audissent placatū, statim pro p̄cepto Herodis literas uel p̄batiōes, q̄s de filijs miserat, porrexerunt. Quas cū Cæsar legisset, principatū aliū addere seni & male sentiēti de filijs nō aestimauit,

Nicolaus Sylæū accusat.

Sylæus dānat.
Herodes reconciliatur.

Admittens ergo legatos Arctæ, & improperans quod temerarie nîsus esset, & non à se regnum accepisset, dona suscepit, & principatum ei confirmauit.

¶ De occisione filiorum Herodis à patre crudelissimo.

Caput XIII.

Herodis uero scripsit, quod placatus ei fuisset, & de filiis eius contristaretur: præcipiens ut si quid acerbum contra eum præsumpissent, per sequeretur tanquam patris præuicinatores: nam huiusmodi potestatem ei concessit: si uero fugam tantummodo cogitassent, ut improperans mitigaret eos, nec aliquid crudele perageret. Admonuit uero, ut concilio in Beryto congregato, quo multi Romani habitant, & simul imperatoribus Syriæ & Archelao rege Cappadociæ, alijsq; quantos existimaret amicitijs uel honoribus clarissimos, eorum sententijs quod oporteret impleretur. Herodes autem cum literæ uenissent, lætus pro reconciliatione, & quod sibi potestas super filios fuisset concessa, statim accersit cunctos à Cæsare constitutos ad concilium, præter Archelaum, quem propter offensam noluit interesse, ne quid uoluntati suæ impediret. Cumq; in Beryto imperatores & alij conuenissent, filios quidem non permisit ad concilium accedere, sed in uilla quadam Sidoniorum Platane nomine, iuxta ciuitatem reliquit, ut uocati ad concilium præsentarentur. Solus autem ingressus, centum & quinquaginta uiris confidentibus, accusabat filios: & causa quidem non erat acerba, quantum ad ueritatis indicia: multum uero dissimilis patri filios criminanti. Nam uiolenter perorabat, & in approbatione causæ turbabatur, & maximi furoris & ferocitatis signa monstrabat. Defendebat etiam tanq; uera, quæ in odium filiorum dicta fuerant: & quæ ipse contra filios scripserat legebat, in quibus insidiarum quidem nulla conscriptio fuit: tantum uero quod fugere cogitassent, & derogationes quædam, & opprobria propter odium quod in eos habebat. Quæ cum legisset, clamauit iurando, quod uita melius priuaret, q; talia uellet audire. Deinde cū dixisset qd & natura & Cæsare concedente potestatem haberet, addidit: & patriam legem sibi præcipere, si quando parentes filios accusarent, & super capita eorum manus suas imponent, necesse esse populos circumstantes lapidare eos, & huiusmodi morte perimere: quam legē ipse paratam in patria quidem uel in regno habebat, si facere uoluisset, sed spectasse illorum indicia: cognitores autem inuenisse eos in manifestis filiis: & non paruis criminibus, ut reus habentes dignum, nullatenus deberent negligere, ne alijs talia proueniret. Cum hæc rex itaq; dixisset, & adolescentes ad satisfactionem transissent: uidentes iudices quod modestiam uel reconciliationem minime rex assumeret, potestatem ei confirmauerunt. Et primus quidem Saturninus, uir consularis, & in dignitatibus clarissimus, mitem sententiam protulit, dicens: Damno filios Herodis, interfici uero non iustum arbitror: quia & ipse filios habeo, & regem puto sic uelle, q; quis infelices filios se habere consentiat. Post quē Saturnini filij tres, qui eius erant legati, sententiam eandem cū patre pronunciauerunt. Volumnus autem e contra, morte puniendos filios Herodis rñdit, ita circa patrem iniquos inuentos. Eadem cum plures dixissent, ut cum nihil ambiguum esset, quo minus intelligeretur morte damnatos adolescentes, statim Herodes ad Tyrum peruenit, ducens miseros adolescentes. Cumq; Nicolaus ad eum Roma delatus esset, & prius ipse sententias in Beryto de filiis pronuntiatas audisset: Herodes eum cōsuluit, quid amici eius de hoc Romæ deliberassent. Ille ait: Quod & mihi uidef, impia esse quæ illi de te senserunt: oportere uero ligatos & custoditos coerceri, & si quid tibi aliud uisum fuerit. Prouide tñ, ne plus iracundia q; modestia usus esse uidearis. Nam minime dimitti solutos puto, ne talia committant, quæ nullatenus possent corrigi. Multi etiam tuorum amicorū eadem Romæ deliberauerunt. Herodes aut cum tacuisset molestus tentus, post iussit Nicolaum secum nauigare. Moxq; ut ad Cæsaream delatus est, rumor à populo de filiis eius euolabat, cunctis sustentibus ubi causa eueniret dum sic periclitarent: & cum doloribus eorum condolerent, dicere aliquid palam, aut dicentem audire, sine periculo non erat. Vnde misericordiam cum dolore conclusam siue uoce comprimebant. Vnus autem miles nomine Tyro, cū filio suo æquæuo & amico Alexandri, cuncta quæ alijs timore tacite dolebant, cum libertate loquebat & sæpius clamabat inter multitudinem dicens, quod perisset ueritas, quod iustitia ab hominibus recessisset. Vigent, inquit, mendacia & malignitas, tantamq; nebulam humanis negocijs intulerunt, ut maximæ calamitates & miseriæ pro nihilo iudicentur.

Herodes iterum accusat filios.

Damnatur miser adolescent.

Cum talia saepius exclamasset, licet non sine discrimine, ueritas tamen omnes mouebat. Quapropter singuli timentes occultabant, & hac illum dicentem libenter audiebant. Qui cum regem petisset, ut solus soli quae uellet ediceret, concessumque ei fuisset: Non possum, inquit, rex continere pro tali dolore fidutiam uel audaciam meam, necessariam quidem tibi & commodam, si quid utile uelis ab ea suscipere: meae uero tutelae contrariam. Deinde subsedit ait: Quod tua mens sagacissima recessit: aut cur superabundans sapientia sensu mutatur, quo plures uel maximos acquisisti triumphos? Quid est quod cognati uel amici remorantur petitionibus tuam flectere pietatem? quos tibi minime iudico esse cognatos uel amicos, si despexerint tale scelus in tuo beatissimo fieri principatu. Tu uero non praesides quid eueniat, si duos adolescentes ab uxore regia tibi creatos, & in omni summitate uirtutis praecellentes, occidis: teque solum in senectute relinquis, cum uno filio male suam spem disponente, & cum cognatis, quos ipse toties iam morte damnasti? Nonne cogitas, quod multitudo tacens crudelitatem tuam conspicit & odit? exercitus quoque cunctus & primates eius, qui misericordiam quidem de infelicibus, odium uero in te hac faciente contempnunt, terret? Cum haec rex in initio non libenter audisset, & commouissent eum uerba Tyronis, per quae manifeste familiarium perfidiam exprobrauerat: paulatim immensa et militari fiducia uisus Tyro, concidit, & turbatione compleuit Herodem. Qui cum magis increpari quam admoneri se putasset, & quia milites eum abhorrerent, & primates eorum indignarentur, praecipit nominatos cunctos cum Tyrone ligatos in custodia detineri. Cum hoc factum fuisset, & Tryphon quidam tonsor regis, inuenta occasione regem adisset, ait: Suasit mihi Tyro saepius, ut regem tondens, guttur eius incidere: nam inter primos apud Alexandrum, inquit, poteris esse, magnasque donationes ab eo percipere. Quae cum dixisset, cum rex comprehendi praecipit, & tormentis Tyronem & eius filium atque tonsorem subdi. Cumque Tyro ita confisteret, uidens filius patrem suum crudeliter laceratum, nec habentem spem salutis, futurumque sibi iudicium ex tormentis, intelligens se, inquit, regi ueritatem nunciare, si uerbo confirmaret, tormenta patris & sua remittere. Cumque rex fide dedisset, dixit constituisse sibi Tyronem manu sua regem adire & occidere, si copia daretur, ut solum cum inueniret, multaque pati, quatenus Alexandro praestaret. Quae cum ille dixisset, patrem a necessitate soluit. Incertum autem est, utrum hac ueritate an necessitate res tulerit, ut aliquod perfugium in praesentibus malis inueniret. Herodes autem licet deliberrasset iamdudum filios interimere, tunc tamen festinauit crudelitati suae finem imponere: & in concione producens, trecentos priores militum reos factos, cum Tyrone filioque eius, & accusatore tonsore, criminabatur coram omnibus. Et illos quidem multitudo peremit: Alexander autem & Aristobulus in Caesaream tracti, patre praecipiente, laqueo perimuntur. Corpora uero eorum noctu ad Alexandrium ponuntur: quo matris eorum pater, pluresque cognati & proauis positi esse uidebantur.

Tyro comprehenditur

Tryphon adulator.

Filii Tyronis.

Alexander & Aristobulus laqueo perimuntur.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS

IVDAICAE LIBER XVII.

De pessimis Antipatri studiis in patrem & alios.

Caput .I.

ANTIPATRO autem, postquam fratrum exitit accusator, & pater in facinus extremae impietatis & crudelitatis impulsor, haud sane pro uoto spes uitae sequentis aperitur. Namque iam amittendi regni metu fuerat liberatus, quod iam uidelicet illud cum fratribus se communicaturum fore non cerneret: operosius tamen & ambiguum regnum sibi fieri magis magisque sentiebat. Siquidem odium uniuersae gentis aduersus illum erat exortum. Fuit uero illi etiam hoc ualde contrarium, quod tota contristabat militiam, dum auersam ab ea gereret protinus uoluntatem, in qua proculdubio omnia regni munimenta consistunt, & maxime, quoties gentem aut populum uniuersum, nouarum rerum cupidine perturbari contingeret. Tantum etenim periculum ei fratrum procurauit interitus. Veruntum cum patre pariter participabatur regnandi negocium, non aliter quam si rex etiam ipse

Antipater ab omnibus odio habitus.

Maluimus
Antipatri
animus in
patrem.

confisteret: amplioraq; a patre ei negocia credebantur. Unde perire debuisset, firmitate magis fauoris inuenerat, quod quasi pro Herodis tutela fratrum suorum proditor extitisset, & non inimicitia, qua circa illos & circa patrem ipsum detinebatur. Talibus enim cum maleloquiis induxerat. Quae omnia machinationes erant, uiam construentes, quae aduersus Herodem tenderet, ut Antipater accusatores non haberet de his quae parare cogitabat. Herodes autem omni refugio nudaretur, non habens qui sibi auxiliaret, cum Antipater hostis manifestus existeret. Proinde odio paterno illas fratrum insidias perpetrabat. Pulsabat autem eum amplius, ut ab incepto non desisteret, quod cernebat moriente quidem Herode certo sibi principatum esse uenturum: prolixius autem uiuente patre, multa sibi futura rectura pericula, si eius factio proderetur, cuius extabat ipse compositor: & quae si palam fieret, hostem illi patrem compellebat existere. Propter quae ad donandum erat largus et affluens: & etiam eos qui circa patrem erant, lucris pulsabat ingentibus, ut aduersus eum omni odia concitarent: & maxime illos, quos Romae possidebat amicos, missionibus magnorum munerum sibi beneuolos comparabat. Ante omnes autem Saturninum, qui tunc curam Syriae gerebat, inducere magna spe incitabatur: sed etiam Saturnini fratrem promereri festinabat. Ad haec sororem regis uiro inter primos apud Herodem coniunctam, suo modo utens, ad se uolebat attrahere. Erat quippe ad fingendas amicitias colloquens secum callidus, & ad odium dissimulandum ualde credibilis, & ad celandum semetipsum astutissimus. Non tamen decipere ualebat suam nutricem, quae illum iam ante abunde cognouerat, & ab eo falli non poterat. Siquidem omnibus eius factionibus iam antea fuerat relictata, ob morum improbitatem, quibus eius filiam haberet uxorem prouidentia misis Antipatri, & eius ipsius instantia illam suscipiens, quae primo fuerat Aristobuli sociata conubio. Nam alteram Calleas utriusque filius, habebat uxorem. Sed nullum hoc ei tutamen erat, quo minus eius intelligeretur iniquitas: sicut nec prius cognatio quicquam obstitit, quo minus odibilis haberetur. Interea Salomen festinantem Sylae Arabi coniungi corporali libidine concitatum, Herodes compellit cum Alexa inire connubium, cooperante quoque illi Iulia, & persuadente Salomae ne illius renueret nuptias, ne inimicitiae inter eos maturius orirentur. Iurabat quippe Herodes, nunquam se circa Salomen beneuolum fore, nisi coniugium Alexae susceperet, & obedi ret Iuliae, utpote Caesaris coniugi, ad haec etiam utilia suadenti. Interim filiam Archelai regis, Herodes ad suum destinat patrem, quae fuerat Alexandro iugata, dotem etiam restituens, ut nullum inter eos certamen oriretur.

Salomen ubi
Alexa.

¶ De Herodis uxoribus, & filijs filiorum. Deq; Zamari Iudeo Babylonico. Caput .11.

Mos Iudeo-
rum.

Ipsae autem enutriebat filiorum filios diligenter admodum. Erant enim Alexandro quidam ex Glaphyra uirilis sexus duo: Aristobulo autem ex Beronice Salomes filia, masculi tres, puellae duae. Et saepius amicis praesentibus coram se constituens Herodes illos infantulos, filiorum quoque fortunam casumque deplorans, orabat, ne tale quicquam illorum filiis accideret: sed ut cum uirtute crescentibus, uicissitudinem illi nutritionis & educationis exoluerent. Desponsabat autem eis maturo iam tempore decurrente, maiori natu quidem Alexandri filiorum, filiam Pherorae: Aristobuli uero filio, filiam Antipatri: filiam uero Aristobuli denominat Antipatri filio: alteram uero ex filiabus Aristobuli, Herodi filio suo: fuerat autem is regi natus ex filia pontificis. Paternus quippe mos erat, ut simul plures haberemus uxores. Agebat autem filiorum desponsationem rex misericordia infantulorum parentibus orbatum, ad beneuolentiam eorum per societatem conjugalem Antipatrum per uocare desiderans. Antipater autem non cessabat circa infantulos ea uoluntate uersari, qua circa fratres quoque fuerat agitur. Incitabat autem eum studium patris, quod circa infantulos gerebat, sperans eos maiores ac meliores suis fratribus fore, praesertim cum in uirilem aetatem prorumperent, Archelao etiam auxiliu nepotibus praebituro, uiro in regni culmine constituto: & Pherora, in nurum unam ex eis suscepturo filiam: tetrarches enim erat iste. Excitabat autem eum uniuersa quoque multitudo, quae circa infantulos quidem misericordiae mente mouebatur, aduersus eum autem odium in omnibus gerebat, eo quod claruerat tanta in fratres iniquitatis astructor. Machinabatur quoque dissoluere quae ipsi placuerat: aduersum se bi reputans, si contra se talium adunaretur potentia. Et differebat quidem Herodes sequi postulationes Antipatri, ut ipse quidem Aristobuli filiam in connubio susceperet: Pherorae

uero filius, fratris eius Alexandri filiam. Et sponsiones quidem nuptiarum huiusmodi gerebantur à rege, Antipatro tamen inuito. Herodi uero regi ea tempestate uxores erant non ueniens: Antipatri mater, & filia pontificis, ex qua etiam eiusdem nominis illi filius fuerat procreatus. Erat autem ei etiam fratris filia coniuncta: & cum ea neptis altera: ex his quidem proles nulla germinauerat. Erat etiam in uxoribus ex gente Samaræorum una, ex qua filij extiterant Antipas & Archelaus, & filia Olympias nomine: & hanc quidem postea Philippus suscepit uxorem, qui regis fuerat fratrueles. Archelaus autem & Antipas Romæ apud quendam familiarem educabantur. Coniuncta illi erat etiam Cleopatra, sed Hierosolymitis: & filij ex ea fuerant nati, Herodes & Philippus, qui etiam Romæ educabantur. Erat in uxoribus etiam Pallas, quæ Phaselum ei pepererat filium. Super has quoque Phædra & Helpis erant uxores, ex quibus duæ filiae fuerant procreatae, Roxana nomine, & Salome. Filiae autem eius maiores natu, & una matre procreata cum Alexandro, quarum introiebatur Pherora nuptias, coniunctæ erant, una quidem Antipatri sororis filio, altera uero Phaselo: & iste quoque fratris Herodis fuerat filius: & hoc quidem ex dispositione factum fuerat Herodis. Tunc autem uolens aduersus Trachonitas munitus existere, cogitauit uicini cum ludæis ædificare, non distantem magnitudine ciuitatis, ut per hoc inaccessibiles hostibus faceret limites suæ prouinciæ. Et cognoscens uirum quendam ludæum ex Babylonia, cum equitibus quingentis & sagittarijs plurimis, cognatorum etiam multitudinem, utque ad centum ferme numerum uirorum, Euphratem fluium transisse, & in Antiochia in loco qui dicitur Daphne Syriæ, conuersari cum Saturnino, qui tunc ibidem imperator militiæ consistebat, illum ei locum ad habitandum benigna largitate, cui Balathana nomen erat, concedere promisit. Euocabat ergo eum cum tota multitudine omnium qui cum fuerant consecuti, spondens daturum se terram in regione quæ dicitur Bathanea. Determinauerat enim eum in Trachonitide constituendum, uolens eius habitationem obstaculum contra hostes habere. Promittebat itaque illam regionem sine tributis esse daturum & liberos fore, quæ moris erat illius regionis habitatoribus exhibere: immunemque eis terram & nullis illationibus obnoxiam præbiturum. His persuasus Babylonius uenit: & suscipiens regionem, oppida & municipia plurima construxit. Et uicum Bathyra nomine constituens, obstaculum erat & oppositio quædam ille uir indigenis aduersus Trachonitas, & ludæis de Babylonia uenientibus ad Hierosolymam per sacrificiorum tempora, ne quis eorum latrocinijs Trachonitarum insidijsque læderetur. Et aduentabant ad eum plurimi, maximeque illi undique concurrebant, à quibus paternus mos ludæorum & instituta colebantur. Quibus rebus illa regio breui populosa facta est, propter quod immunis ab omnibus functionibus permanebat, uiuente duntaxat Herode. Cæterum postquam Philippus filius eius principatum regni suscepit, modicas paruo tempore illis functiones imposuit. Agrippa uero maior, & filius eiusdem nominis, eos admodum grauauere: non tamen eis de libertate ipsorum, cum possent, ullam intulere molestiam. Sed Romani deinde dominatum illius regionis adepti, libertati quidem eorum etiam ipsi seruauere dignitatem, impositionibus autem eos functionum usquequaque grauauerunt. Et hæc quidem opportuno tempore diligenter exequar, oratione procedente. Zamaris autem Babylonius inter hæc uita defungitur, qui ad possidendam illam regionem ab Herode fuerat accitus: qui cum uirtute uiuens, filios quoque optimos reliquerat: Iacimum quidem, qui fortitudine clarus extabat (is equites Babylonios, qui sub illo fuerant, continebat) & Eli: quos rex afficiebat abunde muneribus. Sed Iacimus in senectute defunctus, Philippum filium dereliquit, & manu bonum, & alijs uirtutis artibus usui supra quemlibet accommodum. Ob hoc fida illi amicitia, & firmissimus fauor cum Agrippa rege prouenerat: militiamque totam quam rex habebat, iste curabat: & ubicunque deducenda ratio postulabat, eius regimine ducebatur.

¶ Insidiæ Antipatri in patrem Herodem, sed deprehensæ in Phariseis. Caput .III.

Herode autem in quibus retuli constituto, in Antipatrum spectabat cuncta negotia: propter quod utilis ac promptus à rege putabatur, & rex ex hoc firmitatem non amiserat potestatis, quam ei pater propicius indulgebat, spe quasi fauoris eius ac fidei. Ad hæc erat etiam ad deriuandam in se potestatem audacissimus, quoniam incognita erat patri ei nequitia, & quoniā ad fidem faciendam in dicendo callebat. Erat etiam cunctis terribilis,

non tantum magnitudine potestatis, quantum peruersitate morum, & quod erat ad male loquendum procacissimus. Maxime autem cum Pheroras accurabat, uicissimq; curabatur. Nam cum callide ualde circumuenerat Antipater, & maxime per mulieres, ad occupandos eius animos ambierat. Deditus quippe fuerat Pheroras uxori, matricq; eius, atque sorori, licet mulierum genus horreret, ob iniuriam filiarum suarum uirginum: ueruntamen has patiebatur, ab hisq; ducebatur, & nihil ab eo sine illis mulieribus agebat. Nam hominem illum etiam medicaminibus accurabant, & sibi inuicem cooperari nequaquam mutuo fauore cessabant. Ita enim eas omnibus modis Antipater induxerat, partim per semetipsum, partim etiam per propriam matrem. Nam idem hæc quatuor mulieres sentiebant, idemq; loquebantur. Pheroræ tamen circa Antipatrum in nonnullis minimis sane rebus sententia mutabatur. Erat autē illis in contrarium nitens regis soror, iam diu cuncta circumspectans, & amicitiam eorum in perniciem Herodis construere uernens, & a nunciando non abstinens. Illi autem sentientes molestum esse regi suam ad inuicem beneuolentiam, consilium ineunt, ut manifesta eorum non esset amicitia, neq; palam conuentum facerent: odium autem & maliloquia, ubi tempus exigeret, contra semet ipsos confingerent: maxime autem sub Herodis præsentia, ut ad eum de semetipsis talia deferrent: secreto uero beneuolentia inter eos firmitior certiorq; constaret. Et sic quidem illi gerebant. Salomen autem nihil prorsus latebat, neq; primum eorū propositum ad huiusmodi negocia festinare, neq; tunc, quando secretas machinationes construebant. Cuncta quippe illorum illa mulier indagabat, quæ amplificas & atrociora faciens, ad fratrem proprium perferbat, secretos eorum conuentus insinans, & conuiuia, & consultatiōes occulte semotimq; consertas, ad eius interitum tendere, nisi maturius proderentur. Indicabat quoq; illos in manifesto quidem aduersarios sibi inuicem quasi constare, & ad læsiones mutuas fecte loqui, finemq; festinare: secrete & ab alterutris remotos, beneuolentiam inter se confirmare maximam: & quoties in quibuscunq; negocijs singuli forent, illud agere, quod amicitia postularet: & polliceri sibi, etiam pugnare contra quos opus esset, modo ut illud astu uel fauore mutuo non sentirentur efficere. Illa quidem hæc & huiusmodi inuestigabat omnia, et integra ad fratrem conueniens cuncta deferebat, sentientem quidem iam etiam ipsum plurima per semetipsum: sed ad audendum aliquid, licet excitatus esset sororis accusationibus, retardantem. Erat enim portio quædam Iudæorum, De hypocrisi phariseorū. hominum de scrupulositate & subtilitate paternæ legis gloriantium, & culturam diuinitatis simulantium, a quibus inducebantur mulieres illæ supra memoratæ: hi Pharisei dicebantur, qui possent maxime regi non modicum afferre præsidium. Erant enim proceres ad bellum gerendum, læsionesq; inferendas immaturius eleuati. Cum igitur cuncta gens Iudæica iureiurando iurasset, Cæsaris se propriam fore, & omnibus regis rebus fauere, isti non iurauerunt. Erant autem numero supra sex fere millia, quos rex pecuniario damno multauerat. Quod damnum uxor pro eis Pheroræ contulerat. Illi uero beneuolentiam quasi pro uicissitudine referentes, futurorum sibi agnitionem nutu diuinitatis infusam esse prædicabant: quod Herodis uidelicet terminus regni iam esset ex superna maiestate decretus, tam ipsi quam eius uniuersæ cognationi. Illam autem regnum possessurum atq; Pheroram, & filios qui ex eorum essent semine descensuri. Et hæc quidem regi nuntiabantur: non enim Salomen ista fugiebant, & quomodo plurimos regalis aula corrumpere niterentur. Rex autem interfecit phariseos, qui causa seditionis extiterant: & Bagoan eunuchum, & Carum quendam, qui tunc primatum inter eos habebat, honestate dignitatis decoratum, filiosq; eius peremit: omnesq; ei cognatione uel familiaritate cōiunctos, quibus ille phariseus prælagiebat. Magnificabatur autem apud eos etiam Bagoas uti pater, & plurimis rebus benemeritus, ac profuturus apud regem futurum. In manibus enim eis cuncta fore prædicabat, præbente illis rege & cōiugij firmitatē & filiorū, uelut proprijs filijs.

Occiduntur
Pharisei.

Herodes
apud amicos
accusat Phe-
roram & ei-
us uxorem.

¶ De similitudine inter Herodē & Pheroram.

Capit .IIII.

Herodes itaq; ultus ex Phariseis qui fuere conuicti, conuentum congregat amicorū & accusationem Pheroræ coniugis, iniuriamq; uirginum, & audaciam illius mulieris exponens, & crimen uxoris ad diminutionē dignitatis illius referens & honoris quod ei certaminum seditiones aduersus fratrem & bellum, ex illius ingenio ac uerbis operie-

busq; confurgerent: & quantum poterat hortabatur, ut illa inter eos simulatio solueretur, quod fore firmabat, si societatem illius effugeret propter illa quæ gesserat. Nihil enim cū fratre Pherora gratiæ permanere posse definiebat, si secum illam retineret, quæ bonum ingenium circa se fratris euerteret. lubebat igitur uxorem abijcere, quæ inter fratres causa belli constaret: & si magni precij consanguinitatem suam duceret, illam non iugaret: sic enim posset nullo modo charitas fraternitatis imminui. At Pheroras licet illo sermone moueretur, tamē affirmabat neq; aliquid iuris ex germanitatis necessitudine detracturum, neq; dilectionem cōiugis abnuere: eligere se potius mori dicebat, q̃ illa muliere priuari, quæ sibi grata constaret. Herodes uero differebat circa Pheroram super hoc iracundiam, quamuis cuperet pro rebus gestis ultionem sumere. Antipatro tamen interdixit et matri eius cum Pherora miscere colloquium, uel cum illis mulierib⁹ quæ cum eo erant obseruarentq; ne in unum aliquatenus cōuenirent. Illi uero profitebant quidem, conueniebant tamen, qm̃ temporis opportunitas prouocabat, & simul etiam conuiuabant Pheroras & Antipater. Ferebatur etiam sermo, quod Antipater Pheroræ coniugi misceretur, cooperante illis ad conuentus faciendos Antipatri matre. Suspectum autem patrem habens, & timens Antipater, ne circa se amplius eius odium procederet, scribit amicis Romæ, postulans ut scriberent Herodi, quatenus celeriter Antipatrum mitteret, simulq; cū eo munera digna mandaret, & testamentum etiam, in quo post se regem declararet Antipatrum, qm̃ iam defunctus erat Herodes, qui ei ex filia pontificis erat procreatus. Quo facto, pergit una quoq; cū Antipatro & Sylæus Arabs, nihil ex his quæ præceperat Cæsar peragens: unde quoq; Antipater ante Cæsarem eius accusator extiterat, pro quib⁹ primus Nicolaus patiebatur inuidiam. Accusabatur etiam & ab Areta Sylæus, eo quod plures occiderit in petra castello benemeritorum hominum, præter suam conscientiam, maxime autem Sondum uirum omni uirtute decoratum, iustitiæq; pollentem, sed etiam Fabatum Cæsaris seruum. Sylæus autem causas habuit ex hisdem criminibus propagatas. Erat quidam Corinthus, Herodis regis unus custodum corporis, cui maxime plura committebat. Huic persuadet Sylæus, pecunias magnas pollicens, ut Herodem occideret: hoc etiam ille promiserat. Quod agnoscens Fabatus Sylæo indicante, statim regi denunciat. Ille uero Corinthum tormentis examinans, fecit omnia depalari. Detinuit autem & secū duos Arabes, confessioni credēs Corinthi, & Philarchum, quod Sylæi fuisset amicus: qui etiam ipsi (nam eos rex tormentis affecerat) confessi fuerant quod eos exhortaretur, nunciāns Corinthum non agere molliter, & sicubi opus esset rei, ferro cooperarentur ad perpetrandum facinus inter eos complacitum. Adhæc etiam Saturninus, omnibus ei ab Herode denunciatis, Romam eos destinat. Pheroram uero fortiter in amore coniugis permanentem, discedere ad propria Herodes præcepit. Ille uero gratanter accipiēs, ad suam terrarchiam non moratus abscessit: plurimum se iureiurando constringens, nō prius reuerſi, q̃ mortem Herodis aduerteret. Proinde etiam ab Herode morbo constricto petitus, ut ueniret pro aliquibus sibi mādatis, si mors contingeret, iniungendis: nullo modo persuasus est aduenire, ne iurisiurandi uiolator existeret. Non tamen Herodes in his rebus imitatur illius exemplū, meliorem circa Pheroram uoluntatē suæ mentis ostendens. Nam paulopost ipse coepit ægritudine laborare. Ad quam Herodes non solum non euocatus aduenit, sed etiam mortuum eum recepit, atq; ad Hierosolymam detulit, & iuxta morem exequias ei honorabiliter magnificēq; celebrauit: ingentemq; pluctum super eum, supra q̃ quisquam ratus erat, exposuit. Hoc Antipatro licet Romam nauigasset, malorum tamē extitit aduersorumq; principium: exhinc enim iam coepit fratricidij factio denudari. Narrabo itaq; omnem super hoc homine rationem, exemplum generi humano in futura tempora permanſurum, ad utilitatem qui uoluerint uirtutis esse cultores.

¶ De ueneno parato Herodi à filio.

Caput V.

Pherora itaq; mortuo, humatoq; celebritate magnifica, duo ex liberis eius, qui ab eo in honore habebantur, ad Herodem ueniunt, postulantes ne inultam mortem fratris relinqueret: quin potius inquisitionem faceret acerbæ mortis & calamitosæ, & repentinæ translationis. Illo autem attonito facto liberorum sermonibus (fidelia namq; narrabant) apud coniugem die proxima anteq̃ ægritudinem incurreret, eum coenasse retulerunt: ue

*Pheroras
moriunt.*

nenum autem in cibo sumpsisse, ex eoq; perisse: quod uenenum allatum esset ab Arabica muliere, amoris faciendo gratia. Amare se nāq; fingeat, re autem uera ad interitum erat Pheroræ petendum. Sunt quippe ad uenena cōficienda artificiosissimæ Arabicæ mulieres. Persuasum illi dicebat, ut uenenum uenundaret: ad loca quippe illa uenisse referebat matrem Pheroræ coniugis & sororem, unde illud uenenum apportantes, cœnam illi præparare, in qua ille ueneno sumpto periret. His uerbis protinus excitatus, ancillas earū mulierum tormentis examinat, inter quas aliquas etiam liberarum. Et adhuc in occulto remanente negotio, quia nulla earum aliquid depalaret: nouissima quædam, infligit ei magnis ex tormento doloribus, nihil quidem aliud dixit, nisi deum inuocans, ut talibus supplicijs Antipatri matrem traderet imprecata est, quæ omnium illorum malorū causa confisteret. Hæc ad instandum Herodem magis magisq; coegerunt, ut cuncta mulierum illarum secreta tormentis erueret. Tunc omnia palam facta sunt, & conuiuia, & conuentus secreto facti sæpissime: sed etiam sermocinationes, quæ ad ipsos & ad filium solum factæ fuerant, & illa quæ ab eo ad mulieres Pheroræ deferebantur (erant autem munera centum talentorum) ut secreto Pheroræ persuaderent, quicquid Antipater imperaret. Prodebat etiam odium quo in patrem concitaretur, & lamentationes, quas ad matrem propriam frequentabat, quod tam prolixè pater adiuueret: sibi iam imminere senium, ut etiam ei si regnum ueniret, non liceret iucunde uiuere per ætatis grauitudinem atq; molestiam. Ad hæc, etiam multos sibi fratres in regno illo coalescere, & fratrum plures filios, ex quibus omnibus minus spem suam tutam haberet. His etiam addebat dixisse, quod per idem iam tempus fratri potius in regno suo licentiam habere concederet, crudelitatem quoq; plurimam regis accusare, & filiorum cædes: se quoq; timere, ne usq; ad ipsum hoc malū pertingeret. Artem quoq; Romam pergendi consiliumq; narrabat: Pheroram quoq; ad suam tetrarchiam ex eius discessisse sententia. Quibus Herodes auditis, agnoscebat sororis suæ sermones, quos ad se sæpe detulerat. Incitabatur autem rex super Antipatri nequitia, iussitq; matrem eius ornamenta sua cuncta contradere, quæ multorum cōstarent p̄cio talentorum. Quæ postq; abstulit, reiecit eam, & in amicitiam mulierum Pheroræ pro damnatione dedicauit. Amplius autem aduersus filium iracundiam regis incendebat uir Samarites, Antipater nomine, qui filio regis Antipatro curator extabat. Nam cum alia qdam eius in tormentis aperuisset, illud quoq; prodiderat, quod uenenum mortiferum cōfecerat, dederatq; Pheroræ: iubens ut post eius abscissum, cum iam spatium aliquanti temporis cucurrisset, ubi ratio prouocaret, patri p̄tinus propinaret: & dicebat attulisse illud uenenum ex Aegypto Antiphilum, unum ex amicis Antipatri: transmissum autem Pheroræ per Theudionem fratrem matris Antipatri, & hoc mō ad uxorem Pheroræ peruenisse, dante marito ad custodiendum. Quod illa quoq; fatebatur, rege scrutante negotiū: & procurrens tanq; uenenum allatura, misit se de tecto deorsum: non tñ interiit, quod cadens in pedes terra suscepta sit: ac deinde postq; recreauit animam, promittit ei Herodes salutem, eiusq; domesticis, dummodo ab ea nequaquā occultaretur ueritas: neque se illi malum pro ingratitudine redditurum iurabat, si cuncta cum ueritate proderet, uel modum quo gesta constarent. Ad hæc illa dicebat ista ab alijs enunciata, firmabatq; allatum esse uenenum ex Aegypto ab Antiphilo: medicum quippe esse fratrem eius aiebat, à quo proulsu fuerat: per Theudionem autem uiro suo transmissum: se uero custodire illud à Pherora susceptum, aduersum ipsum sane ab Antipatro p̄paratum. Cum igitur Pheroras agitudine, inquit, teneretur, & eum aduentu tuo consolationeq; curares, uidēs circa se tuam beneuolentiam, concidit mente deiecta, & me cōuocans: o mulier, inquit, induxit me Antipater aduersus patrem suum fratrem meum, cōsilia iniqua constituens. Nam uenenum in eius perniciem nundinatus est. Nunc itaq; qm̄ frater erga me necante iniquū aliquid gefit, & nunc propositum bonæ uoluntatis ostendit, me autē non multum post de hac luce sentio recessurum, age ne cum conscientia fratricidij ad n̄fos progenitores abierimus, illud uenenum apportans, epistolamq; Antipatri, me uidente combure. Ego autē plurimū eius igni contradens, aliquantulū reseruauī, ut Pherora defuncto, si me, o rex, male fortassis attenderes, illo usa, seculi huius necessitates effugerem. Hæc dicens, & uenenum & pyxidem in medium protulit. Sed etiam frater Antiphili & mater eius eadem fatebantur, tor

Antipater
Samarites
aperit Hero-
di omne con-
siliū filij eius.

mentorū uehementia compulsi, pyxidē quoq; illam nihilominus agnōscebant. Accusabatur quoq; filia pontificis, uxor regis, tanq̃ omnium conscia fuisset, sed ea celare maluerit. Ob quā illam quidē Herodes emisit: filiū autē eius ex testamento deleuit, in ceteris permanente: sed etiam socerū pontificatū priuauit Simonem Boethi: substituit uero Matthiam Theophilū, Hierosolymitem genere. Cum ea gerunt, Bathillus quoq; ex libertis Antipatri uenit ex Roma, & tormentis examinatus, inuenit uenenum aliud attulisse, quod matri daret Antipatri, ab illa Pheroræ tradendum, ut si primum uenenum min⁹ regem forsitan peremisset, & hoc maturius uteretur. Apportabat etiam literas ab amicis Herodis Romæ constitutis, consilio Antipatri & dictatione compositas, accusationem habentes Archelai atq; Philippī, quod quasi de patre quererent pro nece Aristobuli & Alexandri: semetipsos quoq; Herodem miserari nunciabant: & euocabant quidē a patre, ueluti non ob alias res, nisi ut etiam ipsos exstingueret. Hæc quippe magnorū munerum amici gerebant opitulantes Antipatro. Scripsit etiam Antipater de fratribus, culparum grā magna confingens, omnimodo eos adiudicans, ætati eorū causam ascribens, qua impelli possent nequitiam sui patrare propositi. Ipse uero certamini quod cum Sylæo gerebat, magno studio fuit intentus: & accusationi primorū uirorum Romæ constitutorum se totum dederat. Monilia quoq; p̃ciosissima ducentis talentis empta parauerat. Miretur fortasse aliquis, quomodo tantis aduersus eum in Iudæa moris turbinibus ferme septem mēsum tempore decurrēte, nihil illi fuerit nunciatum. Causa uero huius rei erat obseruatio uiarum atq; custodia, & odium hominū, quo circa eum tenebatur. Nullus etenim erat, qui pronus esset proprio periculo illius tutamen salutemq; conquirere.

¶ Accusatio Antipatri de ueneno patri preparato.

Capit VI.

Herodes sane, Antipatro scribente, quod cuncta quæ oportheret p̃cipis, maturius adueniret, celans suam indignationem, rescribit iubens, ne ulla desidia ad iter agendū præpediretur, ne quid in eius absentia ipse forte pateretur. Et simul quoq; de matre ipsius minimum quiddam exoptulando causatur, promittens tamen ei se reconciliatum iri, cum ipse protinus adueniret: & in omnibus erga eum dilectionem suā quasi mentis aperiebat, formidans, ne forte quicquam suspicans differret ineundæ uie negotium, atq; Romæ demorans, aliquas possibilitates pararet, & in regnō Romano muneris alicuius fieret minister. Has itaque in Cilicia literas accepit, alias autem Tarenti, in quarum textu Pheroræ declarabatur occasus. Quibus lectis, ægre satis tulit & asperere, non propter Pheroræ gratiam: sed quia patris interitu, ut promiserat, non peracto defecerat. Circa Celen derim autem Ciliciæ ueniens, coepit de causa nauigationis ambigere, utrum deberet domum sicut instituerat tendere, abiectione matris adductus in dubium. Tunc ex amicis pars suadebant expectare, donec agnosceret, quæ domi mota gesta que fuissent. Alij uero hortabantur ne nauigationem domum differret: soluturum enim suo aduentu omnes aduersitatis causas aiebant: nam neque tunc aliunde illos fluctus euenisse, nisi eius absentia facultatem accusatoribus uirtutemque tribuisset. His persuasus, protinus nauigauit: & exceptus est portu nomine Sebasto, quem Herodes magnis opibus constructum, Sebastum ad honorem Cæsaris appellauit. In apertis iam malis erat Antipater, nullo ad eum cominus accedente, nullo colloquente, sicuti cum fuisset egressus, uotis eum ac secundis precibus prosequerantur: nunc econtra aduersus eum maledictis non prohibebantur excipere. Verebantur enim cuncti, quod poenam esset fratribus pro sua impietate soluturus. Ea tempestate contigerat forte Varum Quintiliū in Hierosolymis agere, qui successor Saturnini ad Syriæ regionem fuerat destinatus. Venerat quippe consultatum Herodi, ab eodem postulatus, pro causis in quarum dispositionibus hæsitabat. Quibus unā cōfessum habētibus, uenit Antipater, cunctis illi rebus incognitis, ingressus aulā regiā, indutus purpura, & ipsum quidē ianitores excipiunt: amicos autē qui circa illū erant, aulā accedere phibebāt. Coepit itaq; pturbari, in quæ mala deuenerit manifeste cognoscēs. Deniq; illū p̃f salutatū accedentē repulit, fratricidij simul accusans, & cōsilia obiectās sup sui metipsius interitu, quorū oīm auditorē ac iudicē in crastinū Varū fore cōfirmat. Et ille q dem tāto malo audito pariter atq; imminēte, ipsa magnitudine fatigatus abcessit. Cui mater & uxor accurrunt, quæ residua fuerat de filiabus Antigoni, qui ante Herodē in Iudæa

Excusatio
Antipatri.

regnauerat ex quibus uniuersa cognoscens, coepit se certamini iudicioq; prae parare. Sed die postero concessum faciunt Varus simul atq; rex, amici etiam utrorumq; conuocantur. Aderant quoq; regis consanguinei, & Salome soror: & si qui nunciaturi forent, quae pro diderant examinatione tormentorum. Serui deniq; Antipatri, ex materno illi iure conuenientes, qui paulo ante fuerant comprehensi epistolam deferentes Antipatro, quae fuerat in hanc perscripta sententiam: ne ad patriam repedaret, quod cuncta uidelicet ad patris notitiam reuelata peruenissent: solumq; illi suffugium remansisse Caesarem, & sub patris potestate non cadere. Antipatro uero patris genibus prouoluto, atq; deprecante, ne iudicium de illo rebus incognitis promeretur, qui potius facultate sibi auditorij contributa, purgatum iri se apud patrem posse firmabat. Herodes iubens eum in medium produci, ipse lamentari primum coepit, quod tales illi filios habere contigisset, per quos ei fortunae tales exurgerent: aut unde tantam diuinitatis indignationem comparauerit, ut sua senectus in Antipatri nequitias incidisset. Memorabat etiam enutritiones & educationes, quas filijs studiose prae buerat: opum quoq; ac facultatum affluentiam, in quibuscunq; temporibus illi cuperent, semper illis protinus adiacere: & quod nullum esset impedimentum quin eorum consilio periculum mortis incideret, dum illi regnum impie rapere festinarent, anaequam ipse legi naturae concederet. Vnde se ualde mirari dicebat Antipatrum, quorum spe subleuatus auderet sine ulla refrenatione ad talia tantaq; prorumpere, quandoquidem eum regni successorem etiam scribendo declarasset: sed etiam uitae suae tempore in nullo minor existeret, non claritate dignitatis, non uirtute potentiae: quinquaginta deniq; illum talenta ex redditibus sumere, ad haec trecenta talenta Romam eunti dona dedisse. Increpabat illum etiam de fratribus, quos uelut malignos accusauerit, cur eorum imitator extitisset: si uero innocentes fuissent, inique aduersus consanguineos crimina confecisset. Nam illa omnia quae de illis nunciata fuissent, a nullo alio nisi ab illo semetipsum protinus aduertisse: consilioq; eius gessisse cuncta, quae aduersus illos fuerint gesta, quos nunc prorsus absolueret, isto Herodi illis in parricidij facinore succedente. Haec simul dicens, profunde bat lachrymas, quae illum interclusa uoce loqui amplius non sinebant. Verum Nicolaus Damascenus, regis amicus, & in omnibus cum eo una semperq; uersatus, & modum quores gestae fuerant affectus, rogabatur a rege, ut ipse residua loqueretur, quaecunq; ad demonstrationem causae redargutionemq; proficerent. Sed Antipater econtra conuersus ad patrem, semetipsum excusare nitebatur. Enumerabat itaq; cuncta suae circa illum benignitatis exempla, honoresq; sibi a patre concessos, quos minime per cepisset, nisi uirtute dignus & officijs circa illum meritis haberetur: enim uero prouidisse se semper, ut usui necessaria forent, consiliumq; semper circumspectis rationibus antecepisse: ac si quando ad rem explanandam manu opus esset, suo labore negocia cuncta peregisse: neque credibile constare, qui saepius ex aliorum insidijs patrem strenue liberarat, nunc ipsum insidiatore patris effici, ut deleteret omnia suae uirtutis uetera monumenta, molimine repentini facinoris praesertim cum successor regni iam fuisset ostensus, & simul etiam rerum honorumq; potiretur, quae usq; ad praesens tempus eum habere constaret. Neque illud esse uerisimile prorsus aiebat, qui cunctarum rerum dimidium sine sui periculo, & cum uirtutis honestate teneret, uelle totum cum crimine atq; periculis appetere: incertus utrum non ualeret affectum suae cupidinis obtinere, praesertim cum pro tali causa suos fratres uidisset extinctos, quorum facinoris & nunciatores & accusatores ipsum esse constaret: quod nisi ab ipso proderetur, occultum proculdubio permaneret: quorum etiam postmodum, quod esset malignitas eorum circa patrem ad fidem perducta, punitor extaret. Et ibi quidem haec sua dicebat esse monumenta, quibus conuersationem suam cum magna beneuolentia circa patrem agitalle probaretur. Romae uero quae gesserit, testem Caesarem conuocabat, quem iuxta ac deum fallere nemo posset, quorum fide facere literas ab eodem Caesare destinatas: quibus literis haud rectum esse fortiores aut fideliores reputare accusationes hominum, uolentium inter eos turbas & iurgia concitare, quas accusationes a suis inimicis confictas aiebat, quas se reuerso ultra iam habere non possent. Causabatur etiam de tormentis, quod eorum uolentia factum esset, ut falsa dicerentur: doloris quippe ac necessitatis eam esse naturam, ut doceat eos qui subiecti sunt illa loqui, quae uiderint grata

dominantibus, quorum se potestate tormentis adigi sentiunt. His dictis, mutatio est facta socius confectus. Satis etenim miserabantur Antipatrum, profusione lachrymarum & uultus humilitate miserabilem, ita ut etiam inimicis lamentabilis appareret. Iam quoque flebat Herodis animus inclinatus, licet conaretur suam mentem alijs non esse manifestam. Nicolaus autem exorsus ab illis uerbis, quibus rex principium fecerat, causam amplificare coepit: & cuncta quae uel tormentis eruta, uel testibus erant relata proferens, congregabat undique criminis probamenta: maxime uero uirtutem regis & clementiam, longa narratione proferebat: qualiter nutritiones & educationes in studijs doctrinarum filiis suis impenderat, quarum rerum labor in nullo ei profecisset accommodus, in alias ex alijs calamitatibus irruenti: quanquam se non mirari diceret priorum filiorum inconsiderationem, quod & adhuc fuissent adolescentuli, & deceptui faciles, a prauis suorum corrupti, in transversum declinassent, naturaeque iura reliquissent, ut immaturius quam oporteret regnandi cupidine raperentur. Antipatri uero furiam admodum se profus expauescere, propter paterna beneficia, in quibus cum affatim fuerat muneratus, quae cum essent tam multa magnaque, eius tamen animum lenem reddere non quiuere, more uenenatorum repentium: licet illa repentina quamlibet sint aspera, beneficijs aliquatenus leniuntur. Non solum ergo in hoc expauescere se dicebat prauitatem Antipatri, uerum etiam quod fortunae iam fratrum pro exemplo praecederet, quo minus imitator eorum existens, impetum suum a crudelitate retineret. Quanquam o Antipater, qui temeritatis fratrum nunciator extitisti, & scrutator documentorum & punitor redargutorum, cur non repulisti animum, quem in illis te prodente culpabamus, sed potius ad imitandum flagitium illorum insana libidine raptus es? Vnde claret, quod nec illa a te pro tutamine gesta sunt patris, sed pro fratrum infelicitum interitu festinata: ut illorum odium ostendendo amator quali patris credereris, quatenus posses ad eius insidias iter facilius adipisci, potestatem a patre percipiens, quod etiam ipsis operibus approbatur. Ambiebas enim, ut fratres interimerentur de nequitia redarguti: ut autem confecti eis proderentur, minime curasti. Vnde certum est, te quoque cum illis aduersus patrem insidias construxisse, accusatorem illis praeparando, ut si forte ad effectum uenissent, tibi lucrum paritudoque prouenisset, ut ex duobus procertaminibus tu fructus perciperes gaudiorum, tuis moribus commpetentes. Et circa fratres quidem qualis extiteris, manifestus es: nam super eorum morte uelut de rebus gloriabare magnificis. Quod quidem esset dignum, ita te sapere, si tu non deterior extitisses. Sed te occulto aduersario patris exante, claret quia illos non ueluti patris insidiatores habebas exolos (nam haud ita exorbitares, similem nequitiam cupiens perpetrare) sed timens, ne regni fierent successores, quos tibi uidebas iustius posse praeponi: patrem autem super fratres extinguere festinabas, ne celeriter tua aduersus fratres factio proderetur, & pro quibus tu merebaris poenas luere, ab infelici patre supplicium sumere conabaris: ac parricidium non commune cogitasti, sed quale uix a quoquam nunc usque in uita hominum uel uideri potuit uel audiri. Non solum enim filius patri insidias praeparabas, uerum diligenti quoque & beneficia multa praestanti. Socius quippe regni constabas, successor in nomine, in dispositionibus particeps, in fruendo communis. Nam & successor ante iam denunciatus, & iucunditate ac fructum regni iam ante capere in nullo prohibitus, ad spem etiam futuri gerendae sententia patris & literis communitus. Sed tu non ex Herodis clementia iudex repperas, sed tua uoluntate ac nequitia opa paterna pensabas: uolens, patre in omnibus tibi obediente, etiam partem quam possedisset abripere: & confingebas uerbis uelle seruare eum, quem rebus ipsis & operibus interimere nitebaris. Et non solum tu malignus extabas, uerum etiam matrem prauis tuis replebas inuentionibus, fratrumque uoluntate aduersam seditiosamque reddebas, qui etiam patrem, bestiam appellare audisus es, cum habeas ipse mentem omni serpente peiorem. Siquidem illorum aduersus patrem uenena colligebas. Et quem patrem, qui te tantis beneficijs muneratus est. Et contra etiam auxilia diuersa postulabas, & artibus uarijs per uiros atque mulieres utebaris, quatenus interimeres hominem senio & aetate confectum, quasi ad nocendum non sufficeret sola tuae mentis iniquitas. Et nunc uenisti post tormenta liberorum atque seruorum, quae propter te uiris atque mulieribus constat infligenda, & contra denuntiaciones coniuratorum tuorum inficiatum ire festinas.

Et non solum patrem hominibus auferre meditatus es, sed etiam leges, uirtutemq; Vari, & ipsius iura naturæ, ipsamq; conaris interimere ueritatem. Itane tua confidis impudentia, ut etiam tormentis temetipsum subiici uelis, cum causeris de tormentis eorum qui examinati sunt, ut illi quidem qui ea dixerunt, quæ ad liberationem tui patris attineant, ueritatem minime tenuisse uideantur: tormentis uero quæ tibi fuerint adhibita, uelis indagasse ueritatem? Nonne saluas Vare, nonne liberas regem, factionem à suo sanguine sustinentem? Per maiestatem imperij Romani, per uirtutem tuam obtestamur, ut hanc atrocissimam bestiam, quæ per prodicionem fratrum, patri se beneuolum esse simulabat, quatenus posset solitarium & omni consanguinitate desertum de regno propellere, adiudices atq; condemnes. Non pronuncias hunc sceleratum ducendum ad necem, sciens quoniam parricidium communis iniuria est, & naturæ ipsius & totius uitæ hominum? Neq; minus facinorosus reputandus est qui cogitauerit, tametsi eum effectum non contigerit adipisci. Naturam ipsam iniuriat, qui talibus supplicia non importat. Addebat etiam illa, quæ mater Antipatri ad aliquos stoliditate muliebri locuta est: ariolationes quoq; ac diuinationes super rege factas, & sacrificia memorabat. Aiebat item & quicquid Antipater cum Pheroræ mulieribus lasciuire dicebatur: comestatiões quoq; sordidas, amoresq; narrabat. Deniq; examinationes tormentorum, & testificationes plurimas inferebat, quæ sane plurimæ cōstabant. Nam alias quidem ante parauerat, alias ex repentinis nuncijs summam accepit, ex quibus priora magis magisque firmabantur. Plurimi quippe homines, quæ antea timore Antipatri silentio prætereunda mandabant, cernentes eum accusationibus plurimis odibilem & aduersa fortuna inimicis eius aperte prompteq; contraditum, quod odio ineffabili aduersus eum nitebantur, tunc omnia prodebant. Incitabatur quoq; ad accusandum non solum horrore factorum eius & magnitudine scelerum, quæ uel patrauerat, uel patratum ire præsumpserat: sed & improbitate, quam circa patrem & fratres exercuerat parricidijs. & quod semper eum senserant neq; odium merito, neq; amorem benignitatem circa quempiam habuisse, sed suæ tantum commoditatis intuitu. Quorum omnium illud eum amplius aggrauabat, quod nulli extiterant, qui res ex æquo bonoq; iudicabant, quod eorum animus amicitias iure careret. Dicebant ergo se olim ista sensisse, prohibitosq; semper à nunciando: libertate uero data, in medium cuncta deferre. A quibus proferebantur multiformia probamenta, nequaquam accusari de falsitate ualentia: quod neque benignitate circa Herodem, neq; timore periculoso tacerent, sed solo rerum indicio iniquitatem Antipatri proferebant, dicentes quod non in suis actibus Antipater utilitatem Herodis & munimen attenderit, sed sola nequitia ad illa facinora fuerit concitatus: propter quod omni poena dignum esse loquebantur. Multa etiam à plurimis sine ulla interrogatione dicebantur, ita ut Antipater, quanquam in omnibus rebus impudens, & ad mentium promptissimus atq; callidissimus, tamen tunc tanta confusione fuerit oppressus, ut neq; negare, neq; contradicere ualuisse. Nicolao igitur finem dicendi redarguendiq; faciente, Varus iubebat Antipatrum, ut se tantis criminibus expurgaret, si aliquas astrutiones haberet, quibus obnoxius illorum quæ importata erant, non esse monstraretur. Nam ipse quoq; optare patrem se certe nosse dicebat, ut in nullo contra se cogitasse fieret manifestus. Ille uero in faciem prouolutus, deo rem omnibusq; commendabat, qui sibi restificarentur, nihil se improbum cogitasse: atq; signum à deo fieri postulabat, infidiatorem se patris penitus non fuisse. Solent quippe uniuersi quibus iustitia deficit, quando facinororum aliquorum perpetratores existunt, dicere sibi liberum arbitrium ex diuinitate concessum: quando uero in pericula ceciderint, iustum recipiētes iudicium, per inuocationem eius omnia testimonia conantur auertere: quod etiam Antipatro contingebat. Cum tanta namq; uelut absente diuinitate, ante gesserat, tunc autem iusto iudicio undiq; concludente, defectu purgationum ad dei iudicium accusationum absolutionem omniumq; criminum ferebat, potentia diuinæ causam tribuens, ut eius testimonium in medium ueniret, quanta pro patre gesserit, quantaq; pericula pro eius salute præsumpserit. Varus autem cum sæpius interrogaret Antipatrum, & nihil amplius ille quam dei proferret inuocationem, uidens in infinitum rem pergere, iussit uenenum in medium proferri, ut experiretur quænam esset uis eius. Et adductus quidam eorum qui fuerant morte damnati, bibit

tubente Varo, confestimq; mori. Tunc exurgens, abibat eccl̃essu, & die postera in Anti-
ochiā prexit, ubi frequēs illi fuerat cōuersatio, eo quod Syrorū regnū ibi fuerat cōstitutū.

¶ De epistolis contra Herodem scriptis machinatione filij.

Caput VII.

Herodes autem continuo in uinculis filium obstringi iussit. Incertæ autem erant plu-
rimis cōfabulationes Vari, quæ ad regem habebant. Dicebant nonnulli, quod ex ei-
sententia feceris, quæcunq; de Antipatro gesta sunt. Ligans ergo eum, destinauit Romam
ad Cæsarem literas, omne declarantes negocium: sed etiam qui p̃senti relatione Cæsarem
docerent nequitias Antipatri. Deprehenditur autem in his diebus etiam epistola, ab An-
tiphilo ad Antipatrum scripta. In Aegypto autem erat iste. Quæ soluta à rege, talia decla-
rabat: Misi tibi epistolam ab Acme, non parcens animæ meæ. Scis enim, q̃ periclitabor à
duobus domesticis, si hoc fuerit agnitus. Tibi autem prosperitas ad gerendam causam p-
ueniat. Et epistola quidem talia loquebatur. Rex autem quærebat alteram epistolā, quæ
tamen inueniri non poterat. Nam & seruus Antiphili, qui lectam apportauerat epistolā,
aliā se suscepisse denegabat. Cum aut̃ hæsitaret rex, unus amicorū Herodis inspiciens inte-
riorē tunicam serui (nam duabus erat indutus) arbitratus est in interiori tunica literas ob-
celari: & erat ita. Inuenitur ergo epistola, in qua erant scripta hæc. Acme Antipatro. Scri-
psi patri tuo qualem uoluisti prorsus epistolam: & rescriptum faciens epistolæ, quæ ad
meam dominam, ueluti à Salome directā est, destinaui. Quam cum legerit, certo scio pu-
niturum Salomen, tanq̃ insidiatricem. Erat autem epistola tanq̃ Salomes ad dominā ei-
ab Antipatro dictata, sub Salomes nomine, quantum ad sententias pertinebat: stilo autē
Acmes composita. in qua continebantur ista: Acme regi Herodi. Ego studium habens, ne
te quicq̃ lateat, quæ aduersum te geruntur, inueniens epistolam Salomes ad meam domi-
nam contra te conscriptam, cum periculo quidem meo, sed cū tua tñ utilitate conscripsi,
tibiq; direxi. Hanc autem illa conscripsit, uolens Sylæo cōiungi. Scidi igitur hanc episto-
lam, ne fortassis ego de mea uita periclitarer. Ad ipsum autem Antipatrum epistola scri-
pta erat, quod eius iussionibus ministerium gesserat, ut ad Herodem scriberet, quasi Salo-
me insidias illi præparare festinaret. Sed etiam rescriptum eius epistolæ, quæ quasi ad suā
dominam fuerat à Salome destinata, direxerat. Erat autem Acme Iudæa quidem genere,
in seruitio autem erat Iuliæ Cæsaris coniugis: & hæc gerebat amicitia, quam cum Anti-
patro iunxerat, comparata ab eodem Antipatro magnis pecuniarum muneribus, ut eius
aduersus patrem & nutricem suffragaretur insidijs. Herodes autē obstupescens magnis
rudine nequitiarum Antipatri, impellebatur quidem ut confestim eum perimeret, uelut
procellam magnarum turbinumq; causarum, & non solum sibi, sed etiam sorori insidian-
tem, domumq; Cæsaris sua iniquitate corrumpentem. Accedebat autem etiam Salome,
crebro pectus percutiens, & se interfici postulās, siquid forsitan tale in ea probaretur. He-
rodes aut̃ cōuocans filiū interrogabat, iubēs, ut si quid haberet aperiret: increpabaturq; à
patre, dicente: Quoniam inimicus omnino repertus es, age nunc, & qui tecum ad hæc ne-
gocia operam dedere, nullo modo moreris aperire. Ille autem in Antiphilum cuncta refe-
rebat, nullumq; alium causam horum extitisse firmabat. Herodes uero admodum dolēs,
uolebat Romam ad Cæsarem filium destinare, ut supplicium pro suis factionibus lumes-
ret: timēs uero ne fortassis amicorum suffragio ualeret effugere, ipsum quidem uinctum
sicut & antea, custodiebat. Verum legatos misit ad accusandum filium cū literis, intiman-
daq; omnia, quæ Acme illi ad perficiendam factionem fuerat suffragata: exemplaria quo-
que transmissit epistolarum. Interea legati Romam proficiscuntur, docti in præsentia quæ
loqui responderēq; deberent.

Epistola A-
cme, que
erat ministra
Iuliæ Augusti
coniugis.

Antipater
culpam in
Antiphilum
reiecit.

¶ De aurea aquila pro foribus templi posita & uindicata.

Caput VIII.

Sed rex morbo prægrauatus, testamentum scribit, iuniori filio regnū retribuens odiō
quod circa Archelaum Philippumq; ex Antipatri accusatione conceperat. Cæsari ue-
ro mille talenta dereliquit: Iuliæ uero Cæsaris uxori, & filijs & amicis & libertis Cæsaris,
quingenta: filijs etiam suis, filiorumq; filijs pecunias & redditus distribuit. Salomen sorō-
rem magnifice locupletauit, quod eam scilicet erga se beneuolam semper agnouerit, &
nunquam aliquid ex aduerso molientem. Desperans autem contra morbum se posse
subsistere (nam annum agebat circiter septuagesimum) exasperatus est, irreuocabili suæ

ria & amaritudine mentis incensus, uolebatq; si posset, Iudæorum cuncta disperdere. Causa uero huius rei erat, quod se contemni putabat, eo quod casum suum iucunde gentem totam existimabat accipere. Super hæc quoque quidam popularium hominum seditione excitauerant, propter huiusmodi causam. Erat quidam Iudas Arifei, & Matthias Cargalothi, Iudæorum eruditissimi, & supra ceteros legis expositores doctissimi: populo etiam amabiles propter iuuentutis eruditionem. Semper enim apud eos totos consumebant dies cuncti, quibus inerat studium & cura uirtutis. Isti igitur audientes regem morbo prægrauatum, & remedium minime receptabilem, omnem excitauere iuuentutem: ut opa quæcunque a rege præter patriam legem facta fuissent euerterentes, pro lege dei gloriosa niterentur exercere certamina. Etenim propter eius præsumptionem, & propter quod præter humanum morem fuerat conuersatus in plures, omnia illi mala contigisse firmabant, ægritudinem quoque præsentem non ei ob aliud accidisse. Fecerat enim Herodes quædam contra legem, quæ Iudas & Matthias uociferabantur. Nam construxerat supra portam templi munus quasi deo propositum, aquilam auream immanem, & qualitate & quantitate satis opulentam. Prohibet autem lex imaginum eleuationes & animalium propositi ones constituere, his qui uolunt secundum eius præcepta conuersari. Proinde hortabantur illi sophistæ aquilam illam loco diuellere. Enimuero mortalibus, inquebant, multo iucundius debet esse periculum, quod pro conuersatione paternæ legis & pro uirtute suscipitur, quam uitæ quantacunque dulcedo. Nam morte quidem fama & laus sempiterna conquiritur, & nascituris hominibus memoria iucunda relinquitur, exemplumque uirtutis & gloriæ. Nam etiam si quisquam sine periculo ualeat aliquod præclarum opus efficere, post paululum tamen uenturam mortem naturæ lege non ualebit effugere. Proinde pulchrum est his, qui studium habent amorisque uirtutis, cum laudibus & cum honoribus de hac uita discedere. Leuigatio quippe maxima est, pro bonis operibus interire, quæ non nisi meditatione periculi conquiruntur filiis atque cognatis, & alijs quibuscumque, qui ab eodem stemmate deducuntur, siue fuerunt uiri, siue mulieres, siue quilibet alteris quibus prouideri debet in posterum, ut ad eos utilitas gloriæ perueniat. Et illi quidem huiusmodi uerbis iuuenes excitauit. Defertur autem ad eos repente rumor, regem uitâ discessisse, qui sophistis illis admodum suffragatus est: mediâque die ascendentes euellere aquilam, & securibus concidere. Cumque plurimus esset tumultus in templo, ecce dux regis cum milibus uenit: nunciatus quippe illi fuerat nîsus eorum: & existimans ex maiore illos conspiratione etiam manu congressuros ad prælium, ampliorem secum numerum militum duxerat, qui possent impetum sustinere illorum, qui moliebantur anathema templi deicere. Quo irruente super eos, nequaquam uim eius sustinere ualuerunt: sed sicut solet turba uulgaris, præsumptione magis stulta, quam cauta prouidentia congregata, omnes continuo fugerunt. E quibus quadraginta soli iuuenes animi confidentia remansere, quos dux comprehendit cum principibus facti, Iuda & Matthias. In glorium enim iudicauerunt loco cedere, aduentumque ducis effugere. Hos omnes perducit ad regem. Quos cum interrogasset, cur in tantam audaciam prorupissent, ut ornamenta templi conuellerent: & illi, gessimus, inquit, quæ gesta sunt, & consulto nos illa gessisse profiteremur, quæ ad uirtutem attinent, quâ uiros decere certum est. Si quidem prudentum est defendere dignitatem legis & numinis. Nec mirari debes, si tuis institutis instituta præferimus, quæ nobis Moyses inspiratione dei conscripta dereliquit. Mortem autem ac supplicia quælibet importes, cum iucunditate subimus. Non enim pro iniusto facinore, sed pro amore pietatis nobis sustinenda sunt. Et illi quidem talia loquebantur, in nullo minora uerba quam fuerat commissi præsumptio præferentes. Rex autem uinculis eos constringi precipiens, euocauit ex Ierichunte Iudæorum principes. Quibus aduentibus, consessus omnium congregat: ipse uero in lecto recumbebat, quod præ ualetudine stare non poterat. Enumerabat igitur præsumptiones seditionis iuuentum, in quibus sæpius fuerat comprehensus: templi quoque ornamenta quæ suis fuissent magnis sumptibus constructa, memorabat: qualia per annos centum uiginti sex, neque Asamonæum regem construere, neque pro sapientiam eius ualuisse narrabat: se autem ad honorem diuinitatis illud templum anathematis admiratione dignis ornasse: quo post eius mortem, gratam sui memoriam iucundamque relinqueret. Exprobrabat etiam quod iniuriam illi non dubitarent ingerere.

Iuuenes quadraginta comprehensorum constantia.

Ceterum praesumptum facinus uerbo quidem ad suas pertinere dicebat iniurias, re autem ipsa & ueritate, si quis uellet meritum examinare facinoris, sacrilegium commissum esse firmabat. Ad haec illi propter eius crudelitatem, ne contra se quoque fortassis exasperatus, ultiones in eos aliquas moliretur, humiliter responderunt, dicentes neque ex sua sententia contigisse, neque illa commissa inulta esse debere. Ille uero circa ceteros quidem quasi mansuetus extitit, Matthiam autem pontificem sacerdotio remouit, uelut huius facti conscium, & causam seditionis extantem, promouet autem Azarum pontificem, frater uxor *Sacerdos unius diei* ^{ris suae.} Matthiae autem pontificatus tempore, euenerat alterum extitisse pontificem, ad unum uidelicet diei functionem, quam Iudaei cum ieiunio celebrant. Causa uero talis erat: Matthiae sacerdotali fungenti officio nocte, quae in solennem lucebat diem, in qua futurum erat ieiunium, uisum est se omnino mulieri esse commixtum: proptereaque sacerdotio perfungi non potuit: sed Iosephus Elimi filius, cognatus eius secundum carnem, pro eo munere sacerdotali perfungitur. Hunc ergo Matthiam Herodes pontificatu remouit, alterum uero Matthiam qui seditionem excitauerat, & aliquos uiros ex socijs seditionis illius, uiuos igni contradidit. Sed etiam luna eadem nocte defecerat.

¶ De luctu quem sibi Herodes moriturus instituit.

Caput IX.

Herodem porro amarior indies morbus urgebat, supplicia deo commissi sceleris expetente. Ignis quippe lentus inerat, non tantum conflagrationem in superficiem corporis agentem prodens, quantum intrinsecus crescens operabatur incendium. Auiditas quoque inexplibilis semper inerat cibi: nec tamen satietas unquam rabidis incitatum fauibus ualebat implere ingluuiem. Intestina internis hulceribus tabida putrescebant, doloribus quoque coli saeuissimis cruciatur, humor liquidus ac luridus erga pedes tumidos oberrabat. Similis illi quoque & circa pubem erat afflictio. Sed & uerenda ipsa putredine corrupta scatebant uermibus, spiritus quoque incredibilis erecta tentigo, quae fuerat satis obscena diritate foetoris, & anhelitus respiratione creberrima: contractus quoque per cuncta membra subsistens, uim noxiam operabatur, quae omnem tolerantiae contulerat firmitatem. Dicebatur igitur ab his quibus inerat diutnandi peritia, diuinitus has poenas ob impletatem eius & multa crudeliter gesta deposci. Ipse tamen multum spe salutis instabat, si forte posset contra morbos aliqua remedia providere. Medicos quoque aduocans, ut uterentur si quid possent ad salutem proficere, postulabat: & transiens Iordanem fluuium, aquis calidis quae sunt circa Calliroen, die noctuque fouebatur. Haec igitur aquae calidae, super alia quae habebant comoda, etiam potabiles erant. Pergebat autem aqua illa in paludem, quae sulphurifera uocatur. Praeterea uisum est medicis, ut eum in dolio oleo pleno confouerent, quod cum missus esset, ita defecit, ut ab omnibus mortuus putaretur. Tunc grandis seruorum ululatus exortus est. Cum igitur nulla iam de eo spes salutis existeret, iussit militibus quinquagenas dragmas auri distribui: plurima quoque ducibus & amicis suis munera tribuebat. Deinde reuersus in Ierichuntem, praeualente nigra cholera, exasperatus iniquius est, ut ipso moriente indignum facinus ageretur. Venerant quippe ex locis omnibus per eius praecipitum Iudaeorum optimates, & erant plurimi, siquidem ex omni gente fuerant conuocati. Ad haec etiam fuerat mors contemptoribus praecipitum proposita. Magna igitur in omnes regis furia concitata, pariter culpabiles inculpabilesque in hippodromo concludens, sororem suam Salomen uirumque eius Alexam conuocat, & mortem suam non in longum differri denunciat: tantis se doloribus circumuentum, fore cunctis satis optabilem: se autem sine luctu & deploratione periturum, quod regebus, maxime autem sibi, magni moeroris esse firmabat, neque suum arbitratum Iudaeorum falli proposito, quod eis sua mors amabilis foret & grata. Nam etiam se uiuente saepius illos & seditiones & secessiones fuisse molitos, & in eius iniurias semper fuisse festinos: ceterum leuigationem quandam illis natam esse dicebat, quod talibus ipse doloribus urgeretur: proinde petere se ab illis, quod eos sciret contra eius gloriam in nullo uenturos, ut agerent qualiter eius exequiae honorabiles super ceteros reges, & luctus amplior ageretur. Quod futurum dicebat, si peregissent ut Iudaei ex animo in eius morte deplorare lamentarique cogarentur. Cum igitur me, inquit, animam uideritis expirantem, circumuallantes hippodromum omni militia, necdum mea morte uulgata, confestim omnes

h h

Littera e Ro-
ma de Antipa-
tro Herodi
allata.

illos inclusos iugulari pficite, & ita cunctis intereuntibus duo cōmoda puentura, qđ & regnū illis post suā mortē firmū pſeueret, hostibus amputatis, & sup suā mortē lucū ce lebrandū esse magnificū. Et ille quidē lachrymabundus talia lamentat, & cognatos oēs beneuolentiā circa se fidemq; seruare postulat, inuocationē diuinā in his interponēs: ne cū inhonorificentia sua mors, & cum indignitate tractaretur. Illi uero pſitebant in nullo se eius pcepta trāsgressuros. Sed ego cōperio illius hoīs mentē, considerans illa quā in anter iori tempore appetebat, quod ex more temporalis uitā fecerit quācunque parentibus gessit, considerans etiam prāsēntia mandata nihil humanum penitus habuisse. Siquidem etiam de hac uita discedens procurabat, quatenus omnem gentem orbatam & desertam parentibus dilectissimisq; relinqueret: iubens unum ex unaquaque domo interim, qui nil hil iniustum neque in ipsum neque in alios admisisse fuerant deprehensi. Hęc igitur illo suis parentibus demandante, deportantur & litteræ ab legatis, qui ad Cæsarem Romam fuerant missi. Quarum hęc erat sententia, quod Acme indignatione Cæsaris extincta sit, pro facinoribus quā cum Antipatro perpetrare tentauerat: ipsum autem Antipatrum in patris uoluntatem dimissum, ut quod placeret ex eius sententia fieret, ipsum etenim & patrem esse & regem: siue illum in exilium detrudi, siue illi morte multari uellet, in eius proposito constitutum. His auditis, Herodes paulisper animum refouit, uoluntate scri ptorum & morte Acmes in superbiam subleuatus, & potestate puniendi, quā acceperat in filium. Sed prāualentibus crescentibusq; doloribus, interitui propinquabat, & quan quam in multo defectu contineretur, appetebat tamen cibum, & postulans malum, quā siuit & cultrum. Erat enim illi talis mos, ut ipse per semetipsum malum excorians, per partes modicas recideret, & comederet. Sumens ergo cultrum, circūspiciensq; ne quis adesset, uoluit semetipsum interficere: quod forsitan perfecisset, nisi prāueniens manum eius Aciabus contineret: nepos autem eius erat: & magni clamans, statim ululatus per to tum aulam exortus est & tumultus. Quā cum ad Antipatrum peruenissent, credidit suū patrem uitā terminum suscepisse: prācipiensq; fidutiam tam uerbis quā motibus, ita totus animo gestiebat, tanquam fuisset liberatus ē uinculis, & regnum in suis manibus si ne ullo labore percepisset. Tunc coepit cum custode carceris de sua dimissione fabulari, magna se continuo spondens dona tributurum. Ille uero non solum non acquieuit ut fa ceret quā uolebat Antipater, uerum etiam cuncta regi denunciat, intimans eius mentem, & quā ab eo munera spondebantur. Tunc Herodes, quāuis & ante nō minore odio ferre retur in filium, cum audisset custodem carceris illa narrantem, magnum protinus exclā mauit. Tunc quassans caput, quanquam in extremo uitā teneretur, & cubito sese attollēs, statim destinans quēdam armigerorum suorum, sine ulla dilatione celeriter necari iubet Antipatrum, sepulturamq; eius in Hyrcanio sine ullo honore fieri.

Testamentum Herodis. Caput X.

Testamentū
Herodis.

Mors Hero-
dis, et tēpus
eius regni.

TESTAMENTUM interea scribebat mente mutabili, & Antipatrum quidem, quem sibi successorem in regno designauerat, tetrarcham facit Galilææ regionis atq; Beroæ: Archelao uero regnum contriuit. Gaulanitidem autem & Trachonitidem & Bathane am & Paneada, Philippo filio quidem suo, fratri autem Archelai germano, tetrarchiæ iure concessit. Iamniā uero & Azorum & Phaselidem Salomæ sorori distribuit, sed & argenti signati myriadas quinquaginta. Disposuit etiam de cæteris suis consanguis neis atque cognatis, opibus eos redditibusq; locupletans. Cæsari sanē argenti signati mille myriadas, præter uasā quædam aurea, quædam argentea, & metallis preciosa, & artificis opere uenustissima dereliquit, indumenta quoque preciosa. Iuliæ Cæsaris coniugi, & alijs nōnullis, quingentas myriadas. His dispositis, quinto die postquam Antipatrum filium necauerat, defungitur: regnans postquam Antigonom interemit, annos trigintaquatuor, postquam autem a Romanis regnum perceperat triginta septem, uir crudelis quidem in omnes æqualiter: ita quidem subditus, a iustitia uero effrenatus, fortuna porro propi cia super quēlibet affluenter abusus, & ex plebeio in regnum assurgens, & pericula plu rima eludens, quibus sæpius fuerat circūseptus, diuturnitate uitā perfruitus est. Domi uero circa filios, quantum quidem ad eius sententiam, etiam ibi prosperitate potius, eo

quod se suos inimicos superasse censebat, meo uero iudicio super omnes infelicissimus. At Salome & Alexas antequam mors regis diuulgata foret, ex hippodromo ludæos abire permittunt ad proprias domos, dicentes, regem iussisse ut unusquisque in suas regiones abscederet. Hoc autem fecerunt, beneficium illi gēti præstare cupientes. Interea mors magis magisque diuulgatur.

¶ De sepultura Herodis et successore Archelao.

Caput XI.

TVnc Salome & Alexas cunctam militiam congregantes in amphitheatro quod Ierichunti erat, primum quidem epistolam regis legi fecerunt, quam ad milites fecerat: deinde gratias eius in eos pro fide ac beneuolentia, quam circa eum exhibuerunt, insinuant: petitiones quoque eius, ut similes se circa Archelaum filium eius exhiberent, quem regem constituit, intimabant. Ptolemæus etiam, cui fuerat testamentum à rege creditum, annulusque quo signauerat commissus, continentia testamenti denunciat, quod testamentum non posse robur firmitatemque suscipere dicebat, nisi cuncta quæ in eo essent, deferrentur ad Cæsarem. Fit continuo fragor ingens honorantium Archelaum, regemque proclamantium, milites quoque cuncti & uniuerſi duces, fauorem & beneuolentiam promittebant, paratosque se ac promptos ad omnia profiteretur, adiutoremque deum supplicationibus aduocabant. Dehinc sepulturam regi præparabant. Curæ nanque fuit Archelao, ut exequiæ patris quam magnifica possent celebritate agerentur, utque memoratum testamentum proferrent cum mortuo producendum. Portabatur itaque in lecto aureo, lapidibus depicto uarijs atque preciosis: stramina uero erant ostro auroque contexta, eratque ipse mortuus circumamictus purpureis uestimentis, caput eius diademate coronatum: scaptrum quoque in manu eius, uelut si a uiuo teneretur, erat appositum. Circa lectum autem erat frequentia filiorum, multitudo cognatorum, circa quos omnis militia stipata pergebat, per proprias distincta nationes, & discreta nominibus. Erant autem tali ordine distributi. Nam primi quidem pergebant eius armigeri, post quos omnis Thracum manus, post istos etiam natio Germanorum atque Galatarum. Hos item sequebatur cum ornatu maximo cuncta belligeratoria multitudo. Cætera uero militia postrema sequebatur, in eum scilicet modum digesti, qualiter solebant in bellum procedere, & à suis ducibus ordinari. Post hos sequebantur seruorum eius quingenti, odores uarios & aromata deportantes. Pergebant autem in Herodium stadijs distans octo, illic enim est eius sepultura ex eius iussione confecta. Et Herodes quidem hoc modo defungitur. Archelaus autem per septem dies luctum super patrem honore regio ex more gerit: tantos etenim dies lex paterna præcepit obseruari. Conuiuia itaque celebrans, & luctum exoluens, ascendit in templum. Ibi magnis ei clamoribus fauebatur, magnisque prædicabatur laudibus, secundum quod unusquisque arbitrabatur ei maiora quam alius conferre præconia. Tum uero tribunal ille conscendens, quod sibi fuerat præparatum, & confidens, omnibus benigna loquebatur, & sibi propicios comparabat, gaudio fauoris omnium & uoluntate, quam ex beneuolentia circa se cunctorum ceperat, gratiasque illis habere narrabat, quod cum essent læsi à patre, nihil circa se malum ab illis reciprocaretur: se autem adnissurum, ut eis bonorum uicissitudinem redderet, eorumque remuneraret alacritatis affectum: rogabatque, ut nunc interim parcerent nomine illum regis honorare, sufficere sibi dignitatem potestatis aiebat, quam tunc firmam esse dicebat, cum testamentum à patre scriptum, à Cæsare firmaretur, ob quam causam neque in Ierichunte, cuncta militia diadema illi imponere cupiente, uoluisse suscipere: ambiguum honorem existimando ex tali re sibi prouenturum, quod esset adhuc incerta uoluntas eius, qui posset illi regnum proprie firmiusque concedere: non sibi defuturam circa illos benignitatem, quæ beneuolentiæ eorum uicissitudinem reportaret. Festinare quippe se in omnibus enarrabat, meliorem se suo patre circa illos ostendere. Illi uero, sicut plebeia multitudo consueuit, in ipsis primis diebus uidentes regis lenè principium, uoluntates suas laudibus & fauoribus aperiebant: & quanto mansuetius cum eis loquebatur Archelaus, tanto amplius nomen Archelai prædicabant. deinde ad munera petitiones intercessionisque uertuntur. Alij quidem functionum publicarum leuigationem cum clamore postulabant, pars uero uinctorum solutiones expetebant, qui fuerant

Iudæi solum
tur è carcere

Populus gra
tularur Ar-
chelao.

Verba Arche-
lai ad popu-
lum sibi gra-
tulantē.

ab Herode dehinc: alij uero grauedines, quas Herodes in emptionib⁹ & in publicis num-
dinis constituerat, auferri uociferabantur. Archelaus porro in nullo illis contraria respo-
debat, sed in omnibus eos placabat, accurans regni fore suffragium, si multitudinis bene-
uolentiam comparasset. Dehinc ad sacrificia offerenda deo conuertitur, & cum amicis
conuiuia celebranda.

¶ Seditio Iudeorum propter ablatam auream aquilam.

Caput XII.

Seditio.

Cum hæc interim aguntur, congregantur Iudeorum iuuenes plurimi, nouarum re-
rum cupidine concitati, & coeperunt de morte Matthiæ, aliorumq; cum eo ab He-
rode interemptorum, tumultuosa uoce causari: dicētes quod iniuste perempti, etiam ex
equiarum honore Herodis timore caruerant. Erāt autem isti, pro quibus turba loqueba-
tur, qui fuerant euulsione aureæ aquilæ perempti. Magnum ergo illa turba proclamante,
& clamitationibus utente, quasdam etiam iniurias, quasi ex hoc posset ad illos mortuos
aliqua leuigatio peruenire, proterue procaciterq; iactante, cōgregabatur magis magisque
numerosa multitudo, & ultionem mortuorum ab Archelao fieri debere poscebant, sup-
plicij eorum, qui sub Herode fungebantur honoribus. Et primum quidem omnium,
sacerdotio remoueri pontificem, quem Herodes fecerat, proclamabant: uirum mūdum,
& secundum leges suas dignum, ad pontificatum promouendum esse dicebant. Archela-
us autem licet ista grauiter ferret, annuebat tamen, impetum eorum mitigare festinans,
donec iter ad Romam, quod propositum habebat, sine tumultu perageret: & cum de se-
se uoluntatem Cæsaris agnouisset, respicere dixit quid agendum foret, & de cunctis per-
titionibus eorum legitime dispositurum: neque tunc tempus esse dissensionis, aut iniurias
uel contumelias ingerendi, magis autem unitatis atq; concordia, donec ex præcepto Cæ-
saris ad eos cum firmitate regni recurreret: tunc quippe in commune consulendum, de
quibuscunque illis tractandum esse uideretur: tum autem sustinendum esse, ne forte sedi-
tionis quoque crimen incurreret. Et ille quidem hæc dicens, ducemq; suum edocēs, mī-
tit ad eos, hæc ipsa locuturum. Illi porro proclamantes, ducē loqui penitus non sinebant,
periculum quoque minabantur, si quis eos ab assumptione sua reuocare uoluisset, & insta-
bant sua libidine magis expleri, quā imperandum subiacere consilijs. Graue nanque il-
lis uidebatur, si cum Herode uiuente amicis priuati fuissent, eodem quoque mortuo nū-
lam ultionem fieri mortuorum. Illud enim iustum legitimūq; dicebant, non quod ra-
tio dictaret, sed quod eorum libidini uoluptatem posset afferre: fatui ad providendum,
quantum illis esset ex ea re periculum nasciturum. Plurimis itaque ab Archelao missis, ut
tumultum seditionemq; mitigarēt, alijs ex regis persona loquentibus, alijs autem ex illius
quidem sententia, sed ueluti ex sua mente monentibus, illi nullum penitus aduertebat: sed
amplior fremitus & turba fouebatur, concurrente etiam plurima multitudine, quod illa
tempestate Iudeis dies festus imminabat, quando azyma secundum obseruationem pater-
ni moris exercent. Pascha enim illa festiuitas uocatur, ad recordationem & memoriam
exitus ex Aegypto, & sacrificatur ab eis illo die cum alacritate magna pecudum innume-
rosa multitudo, quanta in nulla alia solennitate acta. Concurrunt ergo ex uniuersa regio-
ne magna copia populorum, plures etiam ex montanis locis adueniunt, religionem nu-
mini soluturi. Sed iuuenes qui seditionem excitauere, Iudam Matthiamq; lamentabantur,
ueluti doctores expositoresq; legis antiquæ, & persistebant in templo, suffragatione
quoque uictualium abunde subsistente. Nam seditiosis hominibus turpe non ducebatur
ab alijs cibos expetere. Anxius autem Archelaus, ne in deterius eorum procederet auda-
cia, cohortem destinat armatorum, cum quibus etiam tribunum militarem mittit ut eo-
rum coerceat impetum: & primum quidem, ut illos seditiosos repellerent, & alia multi-
tudo separarent. Sed uenientibus militibus, illi seditiosi cum ingenti alacritate, excitati
secum etiam turba, super tribunum ac tota præsidia, cum uoce magna inuicem hortantes
impetum faciunt, ex quibus plurimi fusi, pauci autem cum tribuno lauciati diffugiunt.
Archelaus autem cuncta pessum ire cēsebat, nisi multitudinis illius impetum frangeret,
tumultumq; illum resectū extingueret. Cunctam igitur mittit militiam, ut alij eos qui si-
bi in tēplo habitacula construxerant, exinde repellerent. Cæduntur itaq; ab equitibus cir-
citer tria millia hoīm, reliqua uero in montes proximos refugit multitudo. Cæteros autē

Cæduntur cir-
citer tria mil-
lia Iudeorū
in templo

ex edicto, cunctos ad suas regiones discedere iubet Archelaus. Qui continuo discesserunt, festiuitatem deferentes minime celebratam, maioris timore periculi propulsati, licet essent in mortem temeritate precipites. Interea Archelaus ad mare proximum cum matre descendit, Nicolaum secum & Ptolemæum habens, & amicorum plurimum comitatum: Philippoq; fratri omnia gubernanda reliquit, domum ei regnumq; commendans. Salome quoq; soror Herodis, cum eo simul egreditur, omnem secum ducens prosapiam, ad hæc etiam plurimi cognatorum, uerbo quidem, ueluti cum Archelao collaboraturi, ut ei regnum à Cæsare firmaretur: re autem uera, ut aduersus eum niterentur: maxime illa, quæ ab eo in templo gesta sunt, accusando proponerent. Obuiam fit Archelao Sabinus Cæsaris curator earum rerum quas in Syria possidebat, in Iudæam pergens, pro conseruatione thesaurorum Herodis. Quem Varus ab hac intentione reuocauit, per Ptolemæum, qui transibat ab Archelao, conuocatus. Sabinus ergo Vari gratia, neq; artes obtinuit, quæcunq; fuerant in Iudæorum ciuitatibus constitutæ, neq; thesauros consignauit: sed omnia sub iure dimisit Archelai, donec quid de his Cæsari uideret, agnosceret. Proinde Cæsare se sustinuit: sic enim se promiserat esse facturum.

¶ Certamen duorum de regno Iudææ, Antipatri & Archelai. Caput XIII.

Sed cum Romam nauigasset Archelaus, Varus perrexit Antiochiam, Sabinus ascendit in Hierosolymam, & aulas regias obtinet: euocansq; omnes oppidorum præfectos, & quotquot rerum dispensatores fuerant, ratiocinari coepit, & arcus ut sibi traderentur expetere. ex hoc iam illi quos præfecerat custodes Archelaus, mandata eius implere nō poterat: sed custodiebant omnia secundum interdictum Sabini, usq; ad Cæsaris præceptum. Nauigat etiam Romam in illis diebus Antipater Herodis filius, regnum etiam ipse petiturus, hortatu Salomes & promissionibus incitatus, dicentis iustiores causas illi habere Archelao ad regnum percipiendum: quod primum testamentum, in quo is successor regni fuerat constitutus, firmitus esset, quàm illud, quod posteriore tempore factum est: illud sana siquidem mente fecisse Herodem, hoc autem iam sensu præ ualitudine diminuto conscripsisse. Ducebat secum etiam matrem, & fratrem Nicolai Ptolemæum, amicum Herodis satis honorabilem, sed etiam sibi ualde gratissimum atq; fauentem. Maxime autem eum incitabat ad regnum petendum Irenæus rhetor, uir opinione clarus, & ad dicendum acerrimus. Idcirco etiam freti, eos qui persuadebant cedendum Archelao, siue quod regio testamento successor fuerit institutus, siue quod maior natu esset, aduertere cōtemnebant. Sed cum Romam uenissent, omnes cognati ab Archelao discedentes, ad istū conueniunt: non beneuolentia circa eum aliqua constricti, sed odio, quo aduersus Archelaum iritabantur. Maxime autem libertatem desiderabant, & Romanorum iudices magis q̃ reges proprios habere cupiebant. Quod si hoc minus procederet, Antipatrum magis quàm Archelaum sibi regem conducibilius æstimantes, impetrare laborabant. Sabinus quoque accusationem Archelai apud Cæsarem deposuit. Inter hæc Cæsar suscipiens ab Archelao literas, in quibus iura à patre sibi relicta proposuit, testamentum quoque cognoscens, & ratiocinia thesaurorum Herodis cum annulo consignatorio, quem Ptolemæus apportauerat, coepit dispicere quid ordinandum ratio postularet. Legens quoque literas Vari, & epistolas Sabini, summam quoq; thesaurorum, & quid pecuniæ per singulos annos ingrederetur, aduertens: literas quoq; quas Antipater pro regno promittendo transmisserat recensens, congregabat ad consultandum omnes senatorij ordinis, & amicos, in quibus etiam Caium filium Agrippæ & Iuliam filiam suum adoptiuum. Deinde illis omnibus in confessum inductis, copiam facit, ut quisq; de quibus moneretur, ediceret. Ibi primum Salomes filius Antipater, dicendi potentissimus, & Archelao satis infestus, huiusmodi uerba locutus est, dicens: Archelaum uerbo quidem pro regni petitione se fingere laborare, opere uero omnem regni potestatem possidere, antequam ei à Cæsare, in quo cuncta potestas sita esset, indulgeretur. Huius testimonium esse dicebat eius audaciam, qua præsumperat in die festo Iudæos interimere. Qui & si iniustum aliquid gessissent, alios eos debere ulcisci, qui eos possint legitima & ordinata potestate compescere, & non ab illo tantam cædem fieri oportere. Qui si ut rex illud fecisset, contumeliam grædè Cæsari intulisse firmabat, quod ignoras quid de eo adhuc dispositurus esset, regia iam

uti potestate præsumeret. Si autē uti priuatus illa gessisset, amplius eum deliquisse narra-
bat, quod regnum non possidens, supplicia quibuscumque intulerit, de quibus decretum Cæ-
sar̃is debuit expectari. Opponebat illi etiam iudicium militarium mutationes & ordina-
tiones, ad hæc etiam sedisse illum in solio regali & causas plurimas iudicasse, ac determi-
nasse proclamabat, tanquam à rege legitimo eius ius potestatis integrum possidente: per-
titionum quoque plurimarum promissa publice facta memorabat, quid eum amplius
iuris ac potestatis habiturum, dum in regno à Cæsare firmaretur? Opponebat illi etiam,
quod ex hippodromo uinctos sponte dimiserit, & plurima, siue quæ facta fuerat, seu quæ
facta quidem non erant, sed credibilia uidebantur propter naturam sui, quod fieri posse
iudicabantur à iuvene, tum etiam ab accenso regnandi cupidine. Dicebat etiam luctum
eum patris penitus neglexisse, prohibitos quoque omnes à rege cum moreretur uidendo,
unde initium quoque seditionis affirmabat exortum, quod eum uidebant circa patrem su-
um mortuum, qui ei multa & magna bona præsiterat, tam nequiter conuersari, uelut in
se lachrymas per diem publice confingentem: occulte autē uoluptate regni percepti per-
frui, & noctes in delicijs agitare. erga Cæsarem quoque huiusmodi se præbaturum Ar-
chelaum, cum ei regnandi iura tribuerit, qualem se circa patrem exhibuisse cognoscitur.
Tripudiare namque, & cantus exercere in morte patris, tãquam si hostis aliquis interiret. &
quod nunc aduenisset ad Cæsarem, calliditate usum dicebat, ut se regni percipere firmi-
tatem desiderare simularet, cum omni iam usus esset antea potestate, quanta illi nec ampli-
or à Cæsare rerum domino posset attribui. Maxime uero cædem, quæ in templo facta fu-
erat, uerbis exaggerabat, & impietatem obiecit, quod in die festo sacrificijs diuinis in-
stantibus, multa millia hominum cæsa fuissent, in quibus multi peregrini, plurimi inson-
tes indigne & miserabiliter occubuerint: templum quoque plenum cadaueribus mortuo-
rum fuerit, non alienigena hoste perimente, sed eo qui se regni iura legitime percepi-
ssent. Vnde apparet, inquit, illud opus crudelitatis libidine peregrisse, ut integre se ple-
num tyrannidis negotium profectum esse testetur, per iniquitatem admissam, qua cum-
ctis hominibus constaret odibilis. Festinabat enim quoquo modo regnum accipere, sci-
ens quod pro sui merito nunquam posset uel in somnis regiam potestatem legitimo iure
promereri. Nam & patri suo certos esse suos mores agnouerat, unde se regni ab eo succes-
sorem disponi proculdubio desperabat, nisi per ægritudinem ac morbos, quibus non so-
lum corpore confecto defecerat, uerum etiam animo parum ualido erat. Cæterum quan-
do mens eius sospes fuisset & sana, & corpore forti, ut digne ac merite negocia cuncta dis-
poneret, in Antipatrum potestatem regnandi contulerat, testamento iure legitimeque con-
fecto. Nam qualis porro rex iste possit existere, qui aut contempto Cæsare ius sibi totius
potestatis arripuit: aut si à Cæsare se dominum fieri & ab eo regnum sperabat accipere,
cur ciues suos sine illius præcepto priuatus adhuc, & in templo die festo instante, tã cru-
deliter interemit? Et Antipater quidem huiusmodi uerba locutus, testes etiam introdu-
xit plurimos ex cognatis, per quos sua dicta firmaret. Cumque is loquendi finem faceret, sur-
git Nicolaus pro Archelao uerba factururus, dicebat itaque: Illa quidem quæ in templo con-
tulerant, improbitate potius eorum qui passi sunt, quàm Archelai potestate contigisse: si-
quidem tantum eos facinus aggressos fuisse, ut non solum iniuriam contumeliasque iacta-
rent, sed etiã eos qui deuote humiliterque uiuere disponebant, ulcisci prætenderet. Cumque
hostilia multa operarentur, uerbo quidem aduersus Archelaum, rei autem acerbitate ad-
uersus Cæsarem, necessarium Archelaus iudicauit, ut eos ab hac insolentia & improbi-
tate reuocaret. Sed illi eos, quos Archelaus ad sedandas turbas miserat, interimere festi-
nabant, sine ulla uel dei uel loci festiuitatisue reuerentia. Mirari se sanè dicebat, non con-
fundi Antipatrum, quod talium defensor existeret: dummodo inimicitiae suæ, quam con-
tra Archelaum gerebat, libitum faceret: & odio magis quàm natura iustitiæ iudicaret, il-
los purgare gestiando, qui cum tanto scelere aduersus suos principes arma corripuerint.
Cætera uero de quibus Archelaum accusauerant, in eos ipsos accusatores referebat, dicens
nihil sine ipsorum consultatione uel consensu factum gestumue fuisse: sed animo lædendi
nunc in transuersum ab æquitate discedere. Nam neque scire taliter res esse dispositas, quæ
liter accusabant: sed ad inuidiam Archelai cuncta deprauare: & tantam illos cupidinem

Nicolaus
pro Arche-
lao uerba fa-
cit

inuasisse obfistendi Archelao, uiro quidem cōsanguinitate propinquo, conuersatione autem eis famillari per omne tempus adiuncto. Testamentum etiam patrem sana mente cōscripsisse narrabat, firmiusq; esse quod posterius fuisset scriptum, quod in hoc posteriore dominum cunctæ ordinationis Cæsarem constituerit, quem minime illorum improbitatem imitatur; dicebat, qui Herodi iniuriam faceret, in cuius uita omnibus bonis omnīq; potestate perfuncti essent, nunc autem ad contumelias uoluntatis eius & intellectus in omnibus festinarent. sed nequaquam Cæsarem iniurias illius uiri permittere, qui & amicus fuerit & auxiliator, & omnia in sua potestate dimiserit, neq; pari ut testamentum eius solueretur, quod de sua fide fretus scripserit, neq; uirtutem Cæsaris imitaturam esse illorum accusatorum criminatōrumq; nequitiam. fidem eius in omni mundo ad exemplar propositam, & indubitam cunctis gentibus esse referebat: unde nequaquā possit Herodi alienationem & mētis furorem ascribere, quem per multum tempus optime regnum gessisse cognouerit, successionemq; optimo filio dedicasse. Sed neq; iudicium regis circa electionem successoris peccasse firmabat, imò magis prudenter & optime iudicasse, quod omnia ad uoluntatem potestatemq; Cæsaris redegegisset. Postquam hæc Nicolaus enarrauit & finem loquendi fecit, Cæsar Archelaum sibi ad genua procidentem cū honorificentia subleuauit, pronuncians eum dignum regni perceptione, magnumq; suæ mentis monumentum gratiamq; declarauit: & non aliter esse se facturum, nisi quæcunque testamento contineretur. Interea cuncti Archelao fauere, non tamen certum aliquid fuerat definitum.

De conspiratione Iudæorum in Sabinum & incendio porticus & pugna.

Caput XIII.

Igitur facta solutione confessus, apud seipsum Cæsar considerabat, utrumne Archelao regnum confirmare deberet, an omni Herodis generi dispertiri. Interea mater Archelai morbo prægrauata defungitur. Sed etiam à Varo, qui in Syria militiæ magister erat, lictæ ueniunt, significantes seditiones decessionesq; Iudæorum. Postquam enim Archelaus nauigauerat, cūcta gens uarijs motibus fuerat tumultuationibusq; turbata. Sed Varus adueniens, eos qui causa seditionis extiterant, supplicijs & tormentis adegit: rebusq; compositis, ad Antiochiam repedabat, una legione Hierosolymis relicta, quæ Iudæis, si forte aliquid seditionis molirentur, obuiam iret: sed nec sic tū seditio terminatur. Nam postq; Varus abcessit, Sabinus curator Cæsaris illic remanens, Iudæos cœpit opprimere, ex militia sibi multos armigeros faciens, quorum satellitio aduersus Iudæos affligendos utebatur. Vnde illi perturbati, ad seditiones excitandas necessitate cogebantur. Sed etiam arces uiolenter obtinuerat, & thesauros regios scrutatus sumplerat, lucrorum & rapinarū cupidine concitatus. Imminente igitur pētecoste (festiuitas namq; hæc apud nos sic patrio more appellatur) non tū religionis gratia, quantum indignatione succensi, propter improbitatē & oppressionem Sabini, multa millia congregata sunt hoīm Galilæorū & Ierichuntinorū immentia multitudo, & quotquot trans Iordanē fluuiū habitabant: sed etiam incolæ magna manus adunata, qui plus alijs incensi, in ultionem Sabini cōspirauerāt. In tres itaq; partes diuisi, diuersa loca occupāt. Et una quidē pars hippodromū tenuerat, cæterarum uero duarū altera pars ab aquilone ad austrū uersa circa templū erat, altera uero ad orientē loca posita detinebat. Tertia uero pars hippodromū, sicut diximus, ad occidentem occupauerat, quo loco etiam aula regalis extabat. Erat autē illis tota festinatio, ut Romanos inclusos obfessosq; cōstringerent. Sed Sabinus timens tam multitudinē eorum, q̄ mobilitatem ingenij, quippe quibus mors contēptui erat, dūmodo cœpta pficerent, cōfestim scribit ad Varum, postulans ut q̄ citissime subueniret: in magno periculo esse cunctam à se ibi militiam derelictam. ipse autem altissimam turriū arcis ascendens, cognomēto Phaselum, in honorem fratris Herodis Phaseli ædificatam atq; ita nominatam, qui in prælio Parthorum defecerat, annuebat Romanis, ut Iudæos exeuntes aggredierentur. Cumq; ipse neque ad amicos auderet ullo pacto descendere, alios ante se pro suarum facinore rapinarum mortem hortabatur appetere. Sed Romanis egressis cum fidutiā, pugna utrinque aspera satis exorta est. Et licet Romani opere bellico & experientia superiores existerent, & plures ex Iudæis occumberent, obstinatio tamen Iudæorum nequaquā tam dira belli facie frangebatur: sed circumeuntes ponē templum, ascendunt in porticus,

hh iij

Magna strages Iudeorum

Rufus & Gracchus

quæ fani aream continebant, & ibi multum prælium profligatur: saxa quædam manibus uoluebant, quædam fundis & tormentis cæteris emittebant, ad hæc etiam cum arcubus intermixti, Romanorum plurimos sauciabant. Nam opportunitate loci, Iudæi superiores extiterant. Romani uero in incerto positi, nec ictus ancipites euitare, nec hostem ullis iaculis poterant uulnerare. Proinde cum in hunc modum non breui tempore pugnaretur, postremo Romani impune se talia perpeti non ferentes, ignem porticibus submittunt, Iudæis qui super porticus erant, non sentientibus. Ignis porro à plurimis appositus, continuo in flammam exæstuat, tecta quoque corripuit quorum materies, quod erat pice cum cera peruncta, & in superficiem deaurata, ignem confestim suscepit, quo incendio opera illa magna & admiratione digna disperunt. Sed etiam eos, qui super porticus pugna-ntes astiterant, repentinus corripit & insperatus interitus, alij simul cum tectis concidentibus pressum ibant, pars hostium confixi perire uulneribus: plerique defectu consilij, & sub tali cladis stupore, aut igni sese contradunt, aut gladijs abusi suis intereunt, ut malum quasi quo se uidebant circumseptos, effugerent. Quotquot autem retrorsum uia quam ascenderant, recurrentes, à ruina uel incendio liberabantur, à Romanis continuo sine ullo negotio necabantur. Quippe nudi armis, & animi timore soluti, ueniebant in manus Romanorum. Proinde ex cunctis qui tecta conscenderant, nullus ualuit penitus euadere. Romani autem per illud incendium in fidutiam subleuati, interius progrediuntur: & ærarium ubi templi opes seruabantur, arripunt: & plurima quidem à militibus furata sunt. Sabinus autem uix inde quadringenta talenta publica ualuit ratione cõquirere. Interea Iudæos plurimif contristabat tam interitus sociorum, quam ærarij, anathematumque direptio, & tamen quotquot eorum uel peruersitate mentis obstinati, uel pugnaces promptique constabant, aulam regiam undique uallantes minabantur incendium, & cunctos ibidem unâ interitui dare, nisi celeriter abscederent. Nam se quoque copiam illis excudi, si id eligerent, daturos. Sabino quoque, si etiam ipse uellet, excudi tribuere facultatem pollicebatur. Dum ista geruntur, nonnulli ex regijs militibus ad Iudæos transeunt. Rufus autem & Gracchus tria millia pugnatorum ex militia Herodis sub se habebant, uiribus corporis exercitatos & strenuos. Cum his igitur omnibus sese Romanis adijciunt. Rufus etiam equites aliquantos habebat, ipsos quoque secum Romanis auxilio duxerat. At Iudæi obsidionem minime negligebant, sed etiam moenia cuncta circuibant: hortabanturque omnes, ut illam opportunitatem se saluandi, & in libertatem paternam respirandi non perderent. Sabino uero optabile fuit, ut egrediens abscederet: sed committere semetipsum non audebat, suorum consideratione factorum, & quod hostes admodum infideli mente esse cognouerant: simul etiam Vari præstolabatur aduentum, cumque si adesset, obsidionem illam esse soluturum.

De tumultu Iudeorum uario pro libertate & regno.

Caput XV.

De Simone seruo Herodis

EA tempestate etiam alia plurima, turbis tumultibusque plenissima prouenerunt, quæ totam Iudææ regionem grauius desolabant. In quibusque namque locis, alij lucri cupiditate concitati, pars inimicitia Iudæorum, ad excitanda bella ferebant. Militauerunt quondam Herodij duo millia hominum, hinc inde congregatorum. Hi ergo in unum collecti, & seorsum à cæteris discedentes, aduersus regiones milites pugna congregiunt. Utebantur autem duce, Herodis nepote, quem sibi præfecerant, qui tam in campis ad pugnam strenue ferebatur, quam in locis asperis arte præualebat, propter experientiam, quam ex usu belli perceperat. Iudas autem quidam erat filius Ezechie præpositi latronum, qui multum quondam præualuerat, sed temporibus Herodis cum magno fuerat labore deprehensus. Iste igitur Iudas circa Sephorim Galilææ congregans multitudinem uirorum perditorum atque desperatorum, cum eis aulam regiam pugnabundus inuadit. Ex qua copiam armorum, quantamcumque ille locus habebat, abripuit: & exinde suos omnes armans, sumit etiam cunctas opes, quæ ibidem pro custodia fuerant derelictæ. Hinc terribilis uniuersis effectus est. Nam huc atque illuc agebat & ductabat exercitum, libidine rei maioris accensus, & æmulatione regnandi, sine ulla uirtute ullaque prudentia: sed ad uim inferendam tantum, & lædendū pronior, & procliuius extabat: sperans ex hoc sibi dignitatem gloriamque uenturam. Extiterat quoque Simon seruus quidam Herodis regis, uerum decorus uir, magnitudine corporis ac fortitudine præstans, cui magna

fuerant credita commissaq; negocia. Is igitur rerum intemperantia subleuatus, diadema suo capiti præsumpsit imponere; & aliquanta multitudo congregata, rex pronunciat, insania simulq; furia populorum. Sed etiam ipse dignum semetipsum existimans, super omnes qui regnum ante gessissent, aulam regiam in Ierichunte succendit, & omnia quæ ibi habebantur abripuit, multa quoque in diuersis locis per uniuersam prouinciam, ubi regia consistebant tabernacula, comburebat: cunctaq; exterminio dabat, ignibus concremando. Ampliora quoq; iste gessisset, & amplius illa regio fuisset deleta, nisi celeriter mutatio contigisset: nam exercitus militum regionum, qui se Romanis addiderant, tota manu totaq; uirtute congregiens, occurrit Simoni, ubi multa ui die longo certatur. Sed plures, qui ex locis trans Iordanem cum Simone fuerant congregati, neq; ordinis neq; dispositionis bellicæ gnari, (siquidem temeritate magis q̃ disciplina pugnabant) a regis occubere militibus. Sed & ipsi Simoni, per fugas se & per montis fauces seruare cupienti, Gracchus occurrens, caput abscidit. Incensus est etiam illis diebus super Iordanem locus, nomine Emachoes, a quibusdam hominibus, Simoni consimilibus. Sic igitur in illa gente multa dementia uagabatur, eo quod regem proprium nō habebat, qui populum uirtute ac moderatione disponderet, & propterea alienigenæ irruperant, per quos seditiosæ mentes occasionem accipientes, ad bella excitanda succensæ sunt, intentione sola deuastandi & rapiendi aliena. Cæterū & Athrongæus, uir neq; generis dignitate conspicuus, neque uirtute decoratus, sed opum tm̃ confusus abundantia (pastor enimerat iste, & cūctis in omnibus rebus obscurus, uerum magnitudine corporis & robore præualeus) ausus est etiam ipse in regni conspirare potentiam. Erant quippe illi fratres quatuor, uasti etiam ipsi corpore, & magnum de fortitudine gloriantes, & ex hoc credebant sese regnū omnibus modis obtinere: nam unusquisq; eorum turmam propriam ductabat. Congregatur itaq; ad eos plurima multitudo. Et illi quidem ductorum fungebantur officio: & sic ubi opus erat, discurrebant, bellicos exercendo conflictus. Ille uero diadema suo capiti circūponens, ad consultandum concilium conuocabat, ut quid factū opus esset, decerneret. Videns autem cuncta in sua potestate, cœpit insania ferri, maxime quod rex a populo uocabatur, quod sibi ad regendum quæ uellet, nihil esse impedimento cernebat. Denique tam ipse quam fratres eius magna conspiratione fremētes, odio Romanorū & regionum militum, bellum gerere festinabant. Nam æqualiter aduersus utrosq; infesta mente ferebantur: aduersus regiones quidē milites, propter iniurias, quas eos sub Herode perpetrasse reputabant: aduersus Romanos autem, quod eorum in præsentia potestas existeret. Igitur asperitas huius mali tempore currente crescebat, nullusq; interitū poterat euitare. Nam alios quidem spe lucri exterminabant, alios autem occidendi consuetudine perimebant. Incurrunt etiam aliquando Romanorum turmae circa Emmaum, & circundantes Arriū centurionem, qui ductabat exercitum, quadraginta ex eis uulnerauere, qui fuerant manuum exercitatione meliores: cæteri uero timore fugientes, a Graccho qui multitudinem regiæ militiæ sub se habebat, defensiati saluantur, suos mortuos relinquentes. Et multa parte diei Romanæ legionis milites insequentes, plurimos fauciabant. Superantur tamen postea, & comprehenduntur, alius quidem cum Graccho confligens, alter autem cū Ptolemæo. Maiorem autem fratrem, Archelai milites comprehenderunt. Nouissimus autem eorum, super his quæ contingebant mœrore confectus, hæsitare cœpit, qualiter saluaretur. Nam se solum remansisse cernens, & omni manu militum spoliati, fidei patrum elis Archelai se committit ac tradit: sed hæc quidem postea contigerunt. Igitur sic Iudæa latrocinantū facta fuerat habitatio. Si quis enim manum aliquam congregaret, quæ secū ad seditiones faciendas conspirare præsumeret, statim rex efficiebatur, exurgens ad communē regionis interitū. In breui quidē, & in minimis rebus Iudæi Romanis noxi existentes, inuidia tm̃ contribulium, ciuiumq; suorum, ad omnia nequitiae opera ferebantur.

¶ De Varo Romanos in Hierosolyma obfessos liberante, trucidantēq; seditiosos. Caput XVI.

INterea Varus, mox ubi quæ gesta sunt Sabino scribente cognouit, timēs illi legionē, quam in Hierosolymis dereliquerat, duas reliquas legiones assumēs (tres quippe in Syria fuerant constitutæ) assumens etiam equitum alas quatuor, & auxilia quæ reges ac tetrarchæ diuersi mandauerant, maturabat præsidii illis, qui in Iudæa obsidione tenebant,

Varus præstiduum suis ferre-maturat.

Aretas rex
Arabum.

afferre. Dicebat autem omnibus, quod Ptolemaidem pergeret. Dant illi etiam Beryth transeunti subsidium mille quingentorum uirorum. Mandat illi & Aretas quoque Petrus, qui odio circa Herodem, amicitiam cum Romanis induxerat, non paruum peditum & equitum manum. Congregato itaque in Ptolemaide omni exercitu, exinde partem filio tradens, unum amicorum suorum destinat Galilaeos expugnatum, qui super Ptolemaidem habitabant. Ille autem Galilaeam ingrediens, magna ui pugnare coepit. Et primum Sephorim capiens, habitatores quidem omnes captiuos abduxit, ciuitatem autem ignibus tradidit. Varus autem Samariam cum omni manu ingreditur, sed a ciuitate abstinuit, erat enim crimine seditionis immunis: sed quodam uico Ptolemæi Arus nomine, castra collocat, quem uicum Arabes odio Herodis hostili more comburunt. Iter quoque agentes, alium uicum Saffo nomine, magnum atque opulentum, iidem Arabes comprehendentes, incendio concremarunt: & quaquaversum exercitus ibat, igne cuncta & caede replebantur. Succeditur enim Emmaus castellum, Varo iubente, gratia mortuorum. Hinc itaque in Hierosolymam tendit. Illi porro qui ad obsidionem fuerant congregati, faciem ipsam non ferentes exercitus, passim cuncti diffugiunt, imperfecta seditionis opera relinquentes: qui uero in Hierosolymis fuere Iudæi, Varo grauiter incusante, excusationibus diuersis semetipsos purgare nitebantur, quod multitudo illa propter festiuitatem fuerit congregata: bellum autem nequaquam ex eorum sententia contigisse, sed temeritate aduenarum fuisse commotum: seipsos autem cum Romanis obsessos potius, quam obsidendi gessisse propositum. Venerunt autem in occursum Varo Iosippus Herodis regis nepos, & Gracchus atque Rufus, omnem exercitum quem sub se habebant, secum pariter adducetes: occurrunt etiam Romani, qui obsidione tenebantur. Sabinus autem non uolens in faciem Vari uenire, ex alia parte Hierosolymis egrediens, mare uersus abscessit. Interea Varus per omnem regionem, partem militiae mittit quaesitum eos, qui causa seditionis extiterant. Deprehensis autem qui manifestabantur, alios qui causa mali extiteret, supplicijs cruciabat: quosdam uero dimittit, in quibus culpa leuior inuenitur. Fuere autem, qui propter hanc causam in crucem acti sunt, ferme duo millia hominum. Hoc igitur modo rebus correctis atque compositis, maximam partem militiae ad sedes proprias dimittit, grauem eam illis locis existimans: nam in plurimis excefferant, & eius decreta plurima contempserant, lucrorum ac rapinae cupidine. Ipse uero decem millia Iudaeorum in unum locum fuisse congregatos audiens, festinus occurrit, ut eos comprehenderet. Illi autem antequam comprehensi fuissent, semetipsos tradidere, hortatu Aciabi. Tunc Varus multitudini quidem ueniam contulit, ipsos autem ductores, qui causam secessionis excitauerant, ad Caesarem mittit. Caesar autem plerosque ex eis dimittit: illos autem qui Herodis cognati fuere, supplicijs adegit, quod nullum iustitiae gerentes respectum, contra familiares & consanguineos arma tentauerat. Et Varus quidem ista disponens, & propter praesidia unam legionem, quam etiam primo dimiserat, Hierosolymis relinquens, Antiochiam redire festinat.

¶ Iudaeorum querela contra reges & Caesaris decretum.

Caput XVII.

Iudæi aduersus
Archelaum Romanum
conueniunt.

Archelao uero apud Romam commorante, aliorum negotiorum principia pullulabant, quorum hæc erat causa. Venerat Romam legatio Iudaeorum super octo millia hominum, petentium ut suis legibus uiuerent. & legati quidem qui ex decreto totius gentis fuerant missi, quinquaginta fuere. cætera uero multitudo Romae ad eos fuerat uocata. Caesare autem consilium faciente cum amicis, cæterisque Romanorum primatibus, & eos in Apollinis templum congregante, quod ab ipso fuerat magnis opibus impensisque fundatum, legati quidem cum uniuersa multitudine indigenarum Iudaeorum, causam acturi conueniunt. Archelaus autem e contra cum amicis aderat. Quotquot autem regis fuere consanguinei, ab Archelao per odium separantur, Iudæis autem aduersus eum consociabantur: non tamen semetipsos publice demonstrabant, graue putantes & ad confusionem propriam pertinere, si ante Caesarem contra consanguineum & familiarem loqui præsumerent. Aderat etiam Philippus de Syria ueniens, Vari concitatus hortatu, prima quidem causa, ut fratri adesset. Nam ei plurimum Varus fauebat. Enim uero arbitrabatur, quia illo regno soluto, per partes posset distribui: siquid plures essent, qui suis legibus ui-

Philippus
uenit Romam.

vere postulabant. Vnde Philippum hortabatur, ut pro se laboraret, quo posset etiam ipse partem aliquam regni percipere. Data igitur Iudæorum legatis copia dicendi, coeperunt pro dissolviendo regno multa loqui, & primum ex iniquitatibus Herodis argumenta multa sumere, dicentes eum nomine tantum fuisse regem, re autem uera tyrannidis facinora perpetrasse, & multam per eum desolationem rerum factam esse Iudæorum: naturaliter cum etiam ad nouitates inueniendas pronum fuisse proclamabāt, & tantos quidem Iudæorum eius crudelitatibus interfuisse, quantos nunquam ex historia perisse cognoscerēt: sed multo amplius semet qui uiuerent, infeliciores existere, non solum eis, quibus ostensione uultus asperi & indignatione mentis terribilis apparebat, sed etiam eis quibus substantias suas abrupit: ciuitates quippe extraneas, & ab alienigenis habitatas, cum ornare & locupletare, cum perditione & exterminio eorum, qui sub eius regno habitabant, omnem gentem penuriae necessitatiq; cōtradidisse, cum paucis autem regno delicijsq; frueretur plurimos quoque ex nobilibus ciuitatibus, & nobili genere natos perimeret: nullis rationabilibus subsistentibus causis, nisi ut eorum substantias raperet: & quibus uitam fortasse concessisset, rerum suarum amissione damnaret. Iam uero in exactionibus functionū, alia quidem pro muneribus publicis cum augmentis annalibus exigebat, alia uero lucrorum gratia post functiones a seruis exactoribus, uel amicis eius diripi solere causabantur: nec solum ista quæ ad damnum auri uel argenti pertinebāt agi, uirgines etiam corrumpi, matronas pollui, quæ pudore sui similiter ab eis qui passi fuerant, tacebantur, sicut ab illis qui gerebant desiderabantur, qui uidelicet facinora sua timebant, ne in publicum perderentur: tantasq; sub Herode iniurias, & contumelias passos fuisse, quantas nec ulla bestia posset ingerere, si facultas daretur, ut hominibus imperaret. Et multas quidem sæpius calamitates suam gentem passam dicebant, sed nunquam se in tantam infelicitatem, tantamq; cladem prorsus incidisse. Exemplum nanque iniquitatis & facinoris Herodem uniuersæ genti fuisse, & optabiliter se Archelauum quidem regem denominasse firmabant, quia post Herodem quemlibet malum ferendum & tolerandum utique decernebant, & tamen ipsis initijs se quasi mitiorem Herode conabatur ostendere: uerum postea uerens, ne nō germanus Herodis filius crederetur, nihil ultra distulit, sed statim aperuit suæ mentis indicia, & cum nondum erat regni consecutus integram firmitatem, quod in Cæsaris arbitrio consisteret, illius regni potestatem uel tribuere uel negare, dedit tamen ingenti sui propositiq; specimen, qualiter posset in futuro illud regnum gerere, ex his quæ in ipsis initijs perpetrare præsumpsit: ut ciues in templo die festo uelut numini eos offerens, auderet occidere, unde iuste uniuersæ genti illum fuisse exosum, propter merita suæ crudelitatis & sceleris. Ob id quoque & has querelas legationem, totam gentem destinasse firmabant. Petebant ergo, ut eorum prouincia regibus careret, & Syriæ iungeretur, ut ab illis iudicibus regerentur, qui illuc ex Roma ad gubernandam prouinciā mitterentur, & tunc cognosci posse dicebāt, utrumne seditiosi essent, & tumultuum concitatores, an subiecti & deuoti, si probis iudicibus & rectoribus uterentur. Talia Iudæis dicentibus, Nicolaus regem criminibus expurgabat: Herodem quidem, quomodo per omne tempus quoad uixerit, nunquam fuerit accusatus. Non enim uera posse dicere eos confirmabat, qui cum haberent aliquid unde causarentur, illo uiuente prætermittentes, quando possent in quibus læsi fuerant uindictam, illo mortuo querelas importune confingerent. Illa uero quæ sub Archelao acta essent, ad illorum improbitatem iniuriasq; referebat, qui contra ius & contra leges talia commisisse præsumpserint, quiq; cædis fecere principum in eis, qui se à tumultibus prohibebant. Inculabat eos etiam, quod seditionis libidine tenerent, & quod peruicaces essent ad obediendum uel legibus, uel iustitiæ, dum cuperent in omnibus suis assumptionibus uincere. Hæc itaq; Nicolao dicente, Cæsar hinc inde quæ dicta sunt audiens, conuentum dimisit: & post paucos dies Archelaum quidem regem non pronunciat, dimidiæ uero Iudææ regionis, quæ Herodis tributa reddebat, totam parthiam constituit: spondens ei regiam quoq; dignitatem, si laboribus & fauoribus circa semetipsum meritis appareret. Alteram uero dimidiā, bifariam distribuit, alteris Herodis filijs, Philippo uidelicet & Antipæ, qui contra fratrem Archelaum de uniuerso regno certauit. Et huic quidē regio trans Iordanē Galilæa tributa reddebat, quæ cōstabant

Nicolaus Archelaum expurgat.

Archelaus nō rex, sed tota parthia fuit

Diuisio regni.

in talentis ducentis per singulos annos. Philippo autem Bathaneā cum Trachonitide, & Auranitide, cum aliqua parte domus, quæ Zenodori dicebatur, reddebant talenta centum. Cæterum Archelao Idumæa & Iudæa & Samaria. Hæc enim leuigata fuerant quarta parte functionum, ex decreto Cæsaris: propter quod in seditione cæteræ multitudini participes non fuere. Erant autem ciuitates, quæ Archelao tributa reddebant, Stratonis turris, & Sebastia, cum Ioppe & Hierosolymis: Gaza uero & Gadara, & ipsæ fuere Græcæ ciuitates, quas abscindens à dispensatione Syriæ, additamento Iudææ regioni confunxerat. Accedebant ergo Archelao tributo per unumquemque annum talenta sexcenta ex omnibus regionibus quas in sua potestate susceperat. Et hæc quidem de filiis Herodis ordinata sunt. Salomæ uero super illa quæ frater in testamento reliquerat, (erat autem Iamnia & Azotus & Phaselis, & argenti signati myriades quinquaginta) Cæsar etiam donat ad habitandum aulam regiam, quæ fuerat in Ascalone constituta. Intrabant autem etiam huic redditus ex omnibus suis, talia per singulos annos sexaginta. Domus autem eius in regionibus erat, quæ sub Archelai fuere potestate. Accipiunt sanè regis quoque consanguinei, quæcumque in testamento declarantur. Duabus autem filiabus eius uirginibus, præter illa quæ pater reliquerat, Cæsar etiam utrique dona largitur uicenas quinas myriadas argenti signati, easque coniunxit Phœroræ filiis. Cuncta uero, quæ illi fuerant dimissa, per filios Herodis distribuit, erant autem quingenta & mille talenta, pauca sibi sumens uascula, quæ non tam ei magnitudine uel precio, quam recordatione regis accepta constabat.

¶ De Alexandro quodam simulante se Herodis filium, interemptum à patre, deprehenso.

Caput XVIII.

De quodam
Alexandro,
qui se Hero-
dis filium esse
simulabat

His igitur à Cæsare dispositis, iuuenis quidam, Iudæus quidem genere, sed apud Sidos nutritus à quodam Romanorum libertino, qui cum in cognitionem Herodis induxerat, similitudine formæ prouocatus, quia uidebatur Alexandro consimilis, filio Herodis, qui fuerat interemptus (testificabantur quoque illi cuncti, quorum aspectibus occurrebat) ex hoc occasionem sibi met esse reputabat quo regnum posset excipere, assumens se cum adiutorem suæ gentis, hominem scientem cuncta quæ in palatio gerebantur, & ingenio callidum ad magna negocia perturbanda, eo sibi huius fictionis magisterium præbente. Dicebat ergo Alexandrum se esse Herodis filium, ex morte seruatum ab his, quibus esset ut perimerent, fuerat delegatus, occidentes quippe alios, per quos imaginem completæ iussionis ostenderent, & expectatores fallerent, illum eiusque fratrem Aristobulum saluauisse. His igitur figmentis & ipse in superbiam extollitur, & alios quotquot occurrerent, erudiebat. Interea Cretam appulsus, Iudæorum omnibus qui cum illo colloquia miscere, persuasit. Vnde ille quoque pecuniarum abundantia coepit affluere, plurimis hincinde donantibus. Præter hæc uenit ad Melum, ibique congregat meliora. Nam ei plures offerebantur pecuniæ, fide, qua ex regio sanguine illum descendere iudicabant, & spe quod posset paterni regni iura suscipere, uicemque præstantibus rependere. Ibat igitur Romam, plurimis in eius obsequium uenientibus: & Dicæarchiam appulsus, ibidem quoque qui habitabant Iudæos similibus fallacijs illudere decipereque non destitit. Occurrebant namque illi ueluti regi, & alij quidem plurimi, maxime tamen illi, qui familiaritatem & amicitiam cum Herode possederat. Causa uero maxima deceptionis erat hominibus, quod illum casum esse uoluptate à referentibus aduertebant. Ad hæc etiam accedebat fides ex formæ uultusque similitudine. etenim etiam qui plurimum fuerant cum Alexandro cōuersati, nihilominus inducti fuerant ad credendum, illum non fuisse alterum, sed Alexandrum Herodis filium, ita ut etiam alij nescientibus iurare præsumerent. Proinde ingredienti Romam, & fama sui cuncta repleti, in occursum egreditur Iudæorum plurima multitudo, instar miraculi, salutem eius factam diuinitus admirantes, & cum gaudio illum maiore suscipiunt, maxime propter maternum genus, quod erat ualde clarissimum. Proinde cum ciuitatem intraret, per plateas & uicos in sella portabatur, cuncto regali cultu cōpositus ex opibus & quæstibus, quos per diuersa loca perceperat. Congregatur itaque ad eum maxima multitudo, uoces plurimæ, clamoresque cum fauore reddebantur, & omnia fiebant, quæ solent ad gaudia mentes hominum concitare, præsertim in tali euentu, ubi præter spem salutem illius factam esse mirabantur. Sed ubi Cæsari nuncium illud allatum est, non quidem credebat, eo quod scilicet

ret Herodem non facile posse in quibuscumque negotiis decipi, præsertim in illis, in quibus animam intenderet: tamen sperans potuisse contingere, Celadum quendam suum libertum, qui sæpius fuerat cum illis infantulis collocutus, mittit ut uideret Alexandrum. Ille autem cum uidisset, nulla meliori discretione usus est, quam uisa fuerat multitudo. Verum Cæsar decipi omnino non potuit, quoniam erat quidem ille similis Alexandro, sed non ita, ut eos posset inducere, qui prudenter inspicere discernereque ualerent. Siquidem iste falsus Alexander, ex labore & opere ualde constabat attritus: in illum autem delicatudo ex deliciis, & fortitudo de frequenti exercitatione concurrerant, huic autem durius & crassius erat corpus. Intuens igitur mendacia, conspirantes iuxta discipulum atque doctorem & cum fiducia uerba proferentes examinabat: rem etiam de Aristobulo cunctam perquirens, quid de illo quoque fuerit factum, & semetipsum obstupescere simulans, rogabat ob quam causam Aristobulus quoque non uenisset, quo regnum etiam ipse dignitatemque sibi deposceret. Cumque ille respondisset, in Cypro illum insula remansisse, marinis periculis simul fatigatum & territum, ut si forte sibi aliquid accidisset, saltem ille saluaretur, ne omne genus Mariamnes penitus interiret (taliam enim cum doctor ille respondenda docuerat) Cæsar semotum adolescentulum à cæteris abducens, tibi, inquit, mercedis gratia salus à me præstabitur, si non tentaueris etiam me arte deceptionis inducere. Dic itaque mihi tu quis sis, & quis te ad talia cōfingenda perpulerit: maior quippe est tua ætate hæc adinuenta calliditas. Tunc ille (neque enim ultra mentiri potuit in periculo constitutus) aperit Cæsari omne figmentum, & quali modo, & à quo fuerit commentatum. Tunc Cæsar falli quidem Alexandrum nequaquam contra quod promiserat, fecit: uidens enim cum laboribus aptum, in ordine constituit numeroque nautarum: illum uero qui talia præsumenda persuasit, morte condemnat. Meliensibus autem condemnatio sufficiens uisa est, ut quantoscunque sumptus uel pecunias in falsum Alexandrum erogassent, irreparabiliter amississent. Et circa falsum quidem Alexandrum res cum magna tædieritate præsumptæ, finem huiusmodi perceperunt.

*Calliditas
Augusti in
deprehendē-
do dolo.*

*Autor doli
occiditur*

¶ Archelai accusatio & relegatio.

Caput XIX.

Archelaus autem toparchiam suscipiens, mox ut Iudæam attigit, Iozarum Boethi de pontificatu remouit: exprobrans ei, quod cum seditiosis una conuenerit. Eleazarum autem fratrem eius ad pontificatum surrogat. Aedificat etiam in Ierichunte aulam regiam, cum elegantia & decore mirabili, medietatem quoque aquarum, quæ ad irrigationem agrorum influebant, tractu ductuque constructo, diuertit in campum, qui ab ipso fuerat palmarum arboribus confitus. Vicum etiam ædificat, cui nomen Archelaidem constituit. Paternam quoque legem transgrediens, Glaphyram Archelai quidam filiam, Alexandri uero fratris coniugem, ex qua filios quoque susceperat, sibi met accersit uxorem. Iudæis autem fas non erat, fratrum uxores accipere. Sed neque Eleazarus in pontificatu diuturno tempore perseuerauit. Siquidem etiam super ipsum constituit Iesum, Segas filium. Interea decimo anno principatus Archelai, omnis nobilitas Iudæorum, primatesque Samariæ, non ferentes crudelitatem eius, moresque tyrannicos, apud Cæsarem accusationem ei instituunt, maxime quia cognouerant eum Cæsaris mandata transgressum. Nam ei præceperat, ut mansuete clementerque conuersaretur ad populum. Cæsar igitur ut hæc aduertit, indignatione commotus, curatorem eiusdem Archelai rerum earum quæ Romæ fuere (Archelaus etiam ipse dicebatur) aduocat: cæterum scribendum Archelao, indignum æstimat. Illum autem destinat, ut Archelatum celeriter exhiberet. Ille continuo sine ulla dilatione nauem ascendens, nauigationem celeriter peragit, & in Iudæam uenit. Archelatumque occupat cum amicis epulum celebrantem, mentem ei Cæsaris aperit, atque ut confestim egrederetur ciuitatem, compellit. Cæsar uero, ueniente Archelao, aliquibus accusatoribus assistantibus, causam hincinde cognoscit: sed ubi se parum expurgat Archelaus, in exilium retrudi præcipitur, in Vienna ciuitate Galliæ habitaculo contributo: pecunias uero eius, rationibus fuisse sociari fiscalibus. Sed antequam Romam uocatus fuisset Archelaus, somnium suis amicis tale recitauit. Vidisse se nanque dicebat spicas decem numero, plenas turgentesque frumentis, uigoremque integrum possidentes, quas uidebat à bubus comedi, Sed hoc uidēs, magnis nutibus eius animus fatigabatur, à quibus dum suici

*Iozaro sur-
rogatur Ele-
azarus*

*Archelaus re-
legatur in Vi-
ennam*

tarotur, illi per diuersas cōtrariasq; opīones, solutionesq; dīscinditur. Tunc Sīmon, uir, Essenus, ueniens, mutationem rerum illo somnio significari dicebat Archelao, non sanē in rebus secundis aut commodis prouenturam. Boues namque labores, & miseriam significare firmabat, eo quod soleat illud genus animalium laboribus affligi & conteri: mutationem autem rerum illo somnio demonstrari dicebat, quod terra bonum laboribus & operibus exarata, in seipsa permanere penitus non sinatur: per spicas autem decem, pericodum decem annorum terminari manifestabat. Vnam quippe futuram aetatem, & tempus suppleri asseuerabat Archelao, quo de principatu suae potestatis exiret. Et ille quidē hoc modo somnium illud exposuit. Quinto uero die, postquam illud somnium Archelao fuerat demonstratū, euocator eius Archelaus procurator suus, in Iudaeam uenit a Caesare destinatus. Similiter & Glaphyrae uxori eius, & regis Archelai filiae, prouenit. Quae primo, sicut supra ostendimus, Alexandro in coniugium sociata constabat, Herodis quidē filio, sed fratri Archelai. Postea uero quā idem Alexander a patre fuerat interemptus, Iuba Maurorum regi coniungitur. Quo defuncto, item illam uiduam in Cappadocia a patre Archelaus in coniugium suscepit: Mariam excludens, quae sibi fuerat coniugata. Tantus siquidem illum Glaphyrae amoris ardor incenderat. Cum uero iuncta esset Archelao, tale somnium ipsa quoq; contuetur. Videbat quasi Alexandrum sibi astantem, & se quidem illi adgaudere, cumq; libenter & alacriter amplexari: illum uero exprobrationes ei protinus imputare, dicentem: O Glaphyra, nempe uel nunc confirmas prouerbum, quo dicitur, fidem mulieribus non habendam. Nonne mihi iureiurando constrecta es, & iugali foedere uirgo sociata? Postquam filios quoq; suscepimus, amores nostros oblita es, secundarum cupidine nuptiarum: sed neque hoc tibi sufficere iudicasti, quin etiam cum tertio sponso concumbere praesumpisti, & sine pudore domum nostram ingrediens, thorum genialem polluisti, cum Archelao ius conjugale consocians, ut illum uirum haberes, quem meum fratrem esse constaret. Verum ego nunquā tui penitus obliuiscar, neq; beneuolentia, qua semper circa te detētus sum, carebo. Liberabo sanē te uniuersis opprobriis, meam, sicuti fuisti, firmam stabilemq; perficiens. Quae cum illa familiaribus mulieribus retulisset, post paucos dies uita defungitur. Haec ergo haud sanē importuna huic nostro operi ratus inserui: primum quidem, quia ea sunt, quae circa ipsos reges contigisse noscuntur: deinde, ut exemplo uera probentur dicere illi, a quibus immortalitas disputatur animarum, ac etiam, ut appareat diuina providentia rerum humanarū cuncta disponi, ne incredulitate huiusmodi rerum, homines laedantur in moribus. Enimuero qui haec crediderit, nullo modo prohibebitur per dies singulos ad uirtutis augmenta procedere. Archelai uero regio tributaria facta, Syriae dispensationi coniungitur. Interea Cyrenius, uir consularis, a Caesare destinatur, censum in Syria dispositurus, & domum Archelai redditurus.

Glaphyra
moritur.

IOSEPHI ANTIQVITATIS IYDAICAE LIBER XVIII.

De descriptione Syriae per Cyrenium tempore natiuitatis Christi.

CAPVT PRIMVM.

CYRENIUS autem, unus de his qui semper in consultatione congregabantur, uir per omnium magisteriorum & principum officia celebratus, per cunctas administrationes ad consulatus culmen ascendens, & in cunctis alijs dignitatibus clarus, cum paucis uenit ad Syriam, censor gentis a Caesare destinatus, & approbator uniuscuiusque sententiae. Mittitur etiam cum eo Coponius, ductor totius equestris agminis, potestatemq; Iudaeorum omnium gerens. Venit etiam Cyrenius in Iudaeam (nam dispensationi Syriae fuerat adunata) uniuersorum deprecaturus substantias, & Archelai redditurus pecunias. Porro Iudaei licet in ipsis initis descriptionis nomen dirum haberent, subiiciuntur tamen ne amplius resisterent, persuadente illis pontifice Iozababoech

nanque erat iste filius, & ille quidē eucti ratione pōtificis, deprecari suas permiscere sub-
stantias, nihil amplius hēsitantes. Sed Iudas Gaulonites, homo ex ciuitate, cui nomen erat *De Iuda*
Gamala, Saddocum Phariseum sibi coniungens, recessionem facere festinabat, deprecari *Saddoco.*
onemq; & censum nihil aliud esse dicebant, quā integrā seruitutem. Proinde ad de-
sendendam suā libertatem, totā plebem diuersis exhortationibus incitabant: omnem
quoq; illis cooperaturam esse creaturam, si pro bono libertatis honorem suum & glori-
am magnanimitate tuerentur: sed etiam deum non aliter illis auxiliatorem fore, nisi talis
bus consilijs ad agendum procederent. His ita dictis, amplius eorum animus concitatur,
ut etiam homicidijs nullo modo parcerent: quoniam cum magna uoluptate, quicquid
ab illis dicebatur, hauriebant: atq; hoc modo in magnum malum seditio illorum & auda-
cia prorumpēbat, nihilq; fuit malorum, quod per illos non pullulauerit uiros, & supra
quā dici pōt, illa gens continuationibus est repleta bellorum, & clades inter eos & latro-
cinia, depredationesq; gerebantur, obtentu quidem utilitatis defensionisq; communis, re-
uera autem propriorum lucrorū gratia tota seditio gerebatur. Multae itaq; caedes ciuiliū
sociorumq; perpetrantur: postremo in inuicē conuertuntur, non secus quā si cōtra ho-
stes infensus agerent bellum. Itaq; quotidie depredationes, captiuitates, caedes ubiq; cō-
currēbant, ita ut etiam templum dei ignibus cremaretur. Tantum ualuit nouitas, & insti-
tutionum mutatio paternarum. Siquidem iste Iudas & Saddocus quartā philosophiā
nouiter introduxerant, cuius amatorum copiam conquirentes, seditionibus ac rumulti-
bus repleuere rempublicam. Sed etiam malorum futurorum radices pessimas plantaue-
re, per insolentiam in consuetā philosophiā, de qua uolo pauca differere.

¶ De quatuor heresibus apud Iudeos. Caput II.

Iudeis igitur philosophiā tres erant, iam inde ab initio institutis patris derelicta, Es-
senorum, Sadduceorum, & tertia qua philosophabantur, qui dicebantur Pharisei. Et
quanquam de eis explanauerim in secundo libro Iudaici belli, tamen etiam nunc comme-
morationis gratia breuiter attingam. Pharisei enim quotidianam conuersationem exi-
guam habent & prorsus abiectam, nihil mollitudini aut delicatitudini penitus indulgen-
tes: sed quaecunq; iudicio rationis oportere cōperta sunt, illa sequūtur, p̄positis nullo mō-
reluctantur: maiores natu cōpetenti honore uenerant, ita ut nec contrariū quiddā alicui
aliquē respondeant: fato geri oīa credunt: sed neq; liberū arbitrium hoīs auferunt, iudiciū
dei futurū esse sentiunt, illic cunctos homines p̄pria merita recepturos, tam eos quidē q̄
scdm uirtutē uixerint, q̄ illos q̄ neq̄tia deprauati sunt. Animas autē immortales dicūt. Sed
etiā in inferno cōgrua unicuiq; habitacula p̄ merito uel uirtutis, uel iniquitatis attribui, sic
ut unicuiq; uiuenti gerebatur studiū: & alias quidem animas aeternis retrudi carceribus,
alias autem facultatem reuiuiscendi percipere. & ob hanc populis quidem sunt acceptabi-
les, credibilesq;. Quatacunq; item ad culturam diuinitatis pertinent, orationum celebra-
tiones, templorum constitutiones, expositionibus suis facienda esse pradicant. Nam tan-
tum uirtutibus eorum praelatum est testimonium, ut ad eos plurimae ciuitates, & maxi-
ma multitudo cum studio grandi confluerēt, opinione adducti, qua meliores ceteris aesi-
mantur. Sadducei autem animas mortales existimant, simulq; cum corporibus interire. *Sadduceorū*
Nullas uero alias obseruationes prater legem custodiunt, aduersus doctores autem phi- *dogmata*
losophiā suā certare & reniti, gloriosum annumerant. Sed ad paucos admodum doctri-
na eorum peruenit, & modus exercitationis. Primates autem apud eos dignitatibus ho-
noribusq; celebrantur. Esseni autem ad deum cuncta redigunt: immortalem animam di- *Essenorum*
cunt: iusticiam autem rem preciosam, pro qua etiam usque ad mortem pugnandum esse *dogmata.*
pradicant: in templo autem anathemata proponenda prohibent: sacrificia uel hostias cū
populo non celebrant, quod se plurimum ab eis putant munditia uel sanctitate differre,
& merito se à communi congregatione discernunt, remotim sacrificia facientes, cultu ue-
ro morum atque conuersationis optimis: ad colendam terram & exercendam omni stu-
dio intenti. Illud etiam habent dignum, & ualde mirabile, quod in alijs non inuenias gen-
tibus tam Græcorum quā etiam Barbarorum, quod omnes illis opes in medio sunt, &
ab eis omnia communia possidentur: nihil amplius inter eos ditior fruitur, nihil paue-
rior defraudatur, ac si nihil omnino possideat. Et illi quidem hoc modo sese gerunt. Sunt

Quarta secta
à Iuda intro-
ducta.

autem super quatuor millia hominum numero. Vxores non ducunt, neq; seruos habere festinant, aliud quippe iniquitatis, aliud seditionis opportunitatem aestimant. Isti ergo semotim apud semetipsos adiuuunt, mutuas sibi vicissitudines ministrantes: susceptores autem reddituum promouent, curatoresq; constituunt, qui cuncta quæ terra profert, in usus necessarios administrant. Sacerdotes autem optimos viros eligunt, cibus illis simplex est, habitus insumptuosus & mundus. Quartæ ergo philosophiæ Iudas princeps exiit, cuius fecimus mentionem. Huius sequaces in uestitu, in habitu, cæterisque alijs pharisæis consentiunt: circa libertatem uero immobilem retinent atque immutabilem sententiã. Nam huius rei cupido magna eorum mentibus est infixæ. Solum enim principem & dominum dicunt deum omnium. mortis etenim multas & uarias species sustinere pro nihilo pendunt: uel cognatorum supplicia, uel amicorum amissiones omnino contemnunt, dummodo nullum hominem dominum dicere compellantur. Nonnulli namq; uiderunt, qualiter sæpius aliqui eorum in supplicijs immutabiles permanferunt. Vnde plurimi quoque illius gentis hoc stultitiæ morbo insanabiliter ægrotarunt, Gessio Floro principatum huius uanitatis obtinente. Nam ex hac quoq; superbia ad seditiones excitandas Romanis, recedendiq; ab eis, & ipse præcipitatus est, & alios præcipientes dedit. Et philosophiæ quidem genera, hæc atq; huiusmodi sunt apud Iudæos.

De ciuitatibus edificatis tempore Cyrenij, & pollutione templi Caput III.

Ioazarus pon-
tificatu depo-
nitur.
Sephor.
Betharanta
Paneas.
Bethsaida

Iulia.

INterea Cyrenius opibus restitutis Archelai, descriptioneq; perfectæ, quæ facta est tricesimo septimo anno, postquam Antonius Acciaco bello fuerat à Cæsare superatus Iozarum quoq; pontificem, seditionem à multitudine passus, sacerdotali deposuit officio, Ananum in pontificatu substituens. Herodes autem & Philippus tetrarchiam suam eorum unusquisq; suscipiens, Herodes Sephorim muro circumdedit, ad instar & similitudinem Galilææ, quam Autocratorida appellat. Aliam autem Betharanta. Ciuitas autem ipsa est, quam muro circumsepiens, Iuliam ex nomine Iuliæ uxoris Cæsaris nominat. Philippus autem Paneadem, quæ est circa fontem Iordanis fluminis construens, Cæsaream nuncupauit. Tum etiam Bethsaidam proximam stagno Genesaræ ædificat, & dignitatem ei ciuitatis attribuit, habitatorumq; multitudine replet, aliarumq; necessariorum copia rerum refertam facit, & Iuliam cognominem Cæsaris filiæ uocat. Coponio autem Iudæam illo tempore gubernante, quem supra docuimus cum Cyrenio destinatum, huiusmodi factum in Iudæa prouenit. Azymorum dies agebantur, quam festiuitatem Pascha uocamus, in qua mos erat ex media nocte portas templi à sacerdotibus aperiri. Et tunc itaq; apertis portis, uiri quidam Samaritæ occulte in Hierosolymã uenientes, per templi cunctas porticus, & per totum sanum ossa iaciunt mortuorum. Et ex illo coepit in templo custodia maior à sacerdotibus exerceri.

De morte Cæsaris, & Parthorum imperatoris, de Artabano Pilatoq;.

Caput IIII.

Augusti obi-
tus.
Tiberius suc-
cessor Augu-
sti.

Coponius autem non post multum temporis Romam reuertitur, cui successor regendæ prouinciæ Marcus efficitur, sub quo etiam Salome Herodis regis soror uita defungitur, Iuliæ Cæsaris uxori derelinquens Iamniam, & omnem suam toparchiam, & in campo Phaselidem & Archelaidem constitutam, quæ etiam plurimis cõstitæ fuere palmetis, quorum fructus optimus & ualde præcipuus. Sed huic quoq; succedit Annij Rufus, sub quo etiam Cæsar moritur Romanor; secundus imperator, septē & quinquaginta annos in imperio adiuuens, menses sex, dies aliquantulum super duos, ex quibus quatuordecim annis, simul cum eo Antonius reip. gubernacula rexerat. Viuens itaq; annos septuaginta septē, uita decessit. Huic succedit in principatu Tiberius Nero, uxoris eius Liuiæ filius, qui fuit Romanis tertius imperator: sub quo quintus Iudæor; rector Valerius Gratus efficitur, Annij Rufi successor. Is Ananum remouens sacerdotio, Ismaelum filium labi pontificem designauit. Sed & hunc non multo post abijciens, Eleazarum Annæ pontificis filium, sacerdotio surrogauit. Post annum uero etiam hunc arceat officio, & Simoni cuidam Camithi filio, ministerium pontificatus attribuit. Sed non amplius & ipse q̃ unius anni spatio eodem perfunctus officio, Iosephum cui Caiaphas nomē fuit, habuit ordine successorem. Et Gratus quidem talia gerens, Romam reuertitur, postq̃ undecim

annos in Iudæa compleuerat. Huic successor Pontius Pilatus effectus est. Herodes autem tetrarcha ad magnam amicitiam Tiberij perueniens, ædificat ciuitatem, quam ex eius cognomento Tiberiadem denominat, moenibus eam firmis fortibusq; circundans, in regione Galilææ iuxta stagnū Genesar, unde aquæ calidæ nō longe distabāt in uico, cuius nomen erat Ammaus. In hanc igitur cōfines plurimi confluxere, atq; etiam ex tota Galilæa non parua multitudo concurrīt. Ex omni quoq; regione, quæ sub illo fuerat constituta, ab eo coacti conueniunt, ut ibidem commanerent. Multi etiam ex nobilitate illuc habitā di gratia transferuntur. Suscepit etiam quotquot hinc inde ueniebant inopes & egenos, plerosq; etiam quos liberos non esse constaret, quibus tamen securitatem libertatis attribuit, & beneficia plura contulit, ut hoc inuitamento nollent ex illa ciuitate discedere. Priuatas etiam domos ex proprijs opibus fabricabat, agros largiebatur, ut his omnibus stabiles habitatores efficeret, maxime autem ex paterna lege transcribens, in qua significatur, ut habitatio septem dierum ciuem loci perficiat. In illis diebus moritur etiam Phraates Parthorum imperator, insidijs illi à Phraate filio præparatis, secundū hunc modū: Phraates imperator postq̃ legitimos filios habuit, asciiuit sibi Italici generis cōcubinam, cui nomen erat Thermusa. à Cæsare Iulio cum alijs muneribus hæc ei fuerat condonata, & priimum quidem ea, sicut dixi, pro cōcubina utebatur, captus mira pulchritudine mulieris. Procedente uero tempore, filioq; ex ea Phraate suscepto, coniugem eam legitimam designauit: quam honorabiliter tractabat in omnibus, quicquid etiam ei diceret obediēbat. Itaq; festinans, ut Parthorum principatus filio suo contingeret, quod uidebat aliter fieri non posse, nisi exinde legitimos filios aliquibus argumentis excluderet: persuadet imperatori, ut illos Romam obsolescens destinaret. Proinde illi (non enim facile fuit Phraati, dispositionibus Thermusæ resistere) Romam à patre mittuntur, & solus in regno Phraates filius enutritur. Sed postquam adoleuit, graue reputans ac molestum ut principatum patre tribuente susciperet, insidias præparat patri, cooperante sibi etiam matre. Nam sermo quoq; ferebatur, quod ei concubitu misceretur. Itaq; pro utroq; facinore genti factus est exosus, tam parricidio quā amore matris infando, & seditiōibus excitatis, anteq̃ amplior fieret, ex regni potestate depulsus emoritur. Concordantes itaq; in unum Parthorū fortissimi, cernentesq; sine principe se non ualere consistere, cœperunt inspicere quisnam illis ex genere Arsacidarum fieret imperator: nam aliunde fieri nō licebat: unde quoque usq; in hodiernū diem pollutum dicunt, & iniuriatū ex semine mulieris Italicæ illud imperium. Herodem itaq; per legatos asciscunt. Sed postq̃ iste quoq; suscepit imperiū, cœpit inuidiosus esse multitudini atq; suspectus, propter immensam crudelitatem. erat q̃ppe ferus, & omnibus modis immis. Hunc ergo congregati simul extinguunt. Pleriq; autem dicebant, quod eum in sacrificijs inter altaria peremerunt: nam eis moris erat in diuinis celebrationibus cultros portare. Apud plurimos tamen opinio illa est, quod dū uenatum pergit, occisus est. Legationem itaq; Romam mittunt, unum ex obsidibus ad imperium postulantes, & mittitur illis Vonones, cæteris suis fratribus antelatus, quod iudicabatur fortunam suam, potestatemque non insolenter aut nimie tractaturus. Sed barbaræ multitudini celerrima cōuersio suboritur. Siquidem sunt etiam natura mutabiles. Mansuetudinem itaq; eius cœperunt contemnere: indignū putantes, ut seruo subicerentur alieno. Nam obsidatum seruitutem esse definiebant: neq; enim iure belli datum, sed quod peius putabant, in pace ad iniuriam suæ gentis & regni alienigenis esse contradiū. His ergo querelis gens uniuersa commota, illum proturbat imperio, cōfestimq; Artabanum euocant Medorum regem, ab Arsacidarum genere descendentem. Persuassus itaq; Artabanus, uenit cum omni militiā. Cui Vonones occurrit: & multitudine congregata Parthorum, cū eo bello congregatur. Artabanus astitit uictus, confugit ad mōtes Mediæ, & non post multum tēpus congregans etiam ipse magnas turmas exercitus, cū Vonone cōfligit, & uictus Vonones, cū paucis ad Seleuciā fugit equitatu. Artabanus astitit fufum Parthorum exercitū insequens, magnā stragē operatus est. Tunc barbaris grandi metu compressis, ad Ctesiphontē cum magna multitudine p̃git. Illo itaq; Parthis imperante, Vonones in Armeniā uenit, & primo quidem in illa regione cœpit imperare, deinde uero ad Romanos legationē misit. Sed ubi Tiberius petitionē eius abnuī, ille rectā ad Parthos

Pontius Pilatus.

Tiberias ædificatur ab Herode.

Vonones & Partis pulsus

Artabanus

Vonones ca-
pitur.

Antiochus
rex Comage-
nae moritur

Germanicus
ueneno perit

conuertitur, & bellum Artabano denunciat, quandoquidem nulla illi recuperandi regni
machinatio succurrebat. Ceteri Armenii, qui circa Nisatem habitabant, Artabano suere
sociati, à quibus detentus Vonones, Syllano Syriae rectori contraditur. Ille autem ex ue-
recundia, quoniam cum Romae nouerat, custodiuit, honorificeque tractauit. Armeniam autem Ar-
tabanus Horodi uni suorum filiorum tradidit. Ea tempestate moritur etiam Comagenae
rex Antiochus, & plebs aduersus nobilitatem scinditur, & mittit utraque pars legationem
Romam: nobilitas quidem statum recipere, habitumque mutare desiderans, ut praesidali dispo-
sitione regeretur, multitudo uero regnum habere proprio more cupiebat. Senatus autem
utraque legatione suscepta, ex decreto Germanicum mittit, cuncta Syriae negotia corre-
cturum, agente fortuna, quo facilius interiret. Nam ueniens in partes Orientis, & in me-
lius cuncta disponens, à Pisone ueneno perimitur, sicut iam in alijs indicatum est.

¶ De Iudeorum caede à Pilato commissâ. Caput V.

Iudaei cedun-
tur à Pilato.

Pilatus autem Iudaeae rector, exercitum de Caesarea secum assumens, tendit ad Hieroso-
lymam, ut leges solueret Iudeorum. Nam secum statuas Caesaris, quae in signis mili-
taribus inerant, intromittit. Imagines autem, aut aliquid huiusmodi facere, lex nostra pro-
hibet: & propter hoc ante illum omnes Iudaeae rectores, sine signis ingrediebantur moe-
nia ciuitatis. Primus autem Pilatus ignorantibus populis introgressus, signa quae secum ap-
portabat, in ciuitate constituit. Illi uero mox ut rem cognouere, congregati ueniunt Cae-
saream, diebus plurimis supplicantes, ut imagines de Hierosolymis auferrentur. Pilato ue-
ro abnuente, quod iniuriam Caesari facere si fieret aestimabat, Iudaei nullo modo discedunt.
Tunc ille occulte in insidijs armatos milites collocat. Cumque pro tribunali sedisset, quod
ei fuerat ornatum in stadio (nam eum locum insidijs, quas praeparauerat, aptum esse per-
spexerat) Iudaeique iterum supplicarent, signo dato milites processere, Iudaeisque undique cir-
cundatis, coepit Pilatus mortem comminari, nisi quieuisent. At illi mortem se potius electu-
ros, quam constitutiones legis suae transgressum ire firmabant. Tunc Pilatus admirans forti-
tudinem Iudeorum in conseruandis legibus suis, confestim imagines de Hierosolymis au-
ferri praecipit, Caesareamque perducere. Voluit etiam ex opibus templi aquae ductum per-
gentem in Hierosolymam fabricare, suscipiens initium torrentis, qui stadiorum duorum
interuallo distabat. Sed Iudaei non libenter accipiunt, & circa eos qui operabantur multa
millia hominum congregata, clamabant ut ab illo opere cessaret. Plerique etiam maledictionibus
utebantur, contumelias quoque iactantes, sicut uulgaris solet multitudo. Ille uero milites à
dorso Iudaeos circumuenire praecipiens, iubebat ut decederent. Illis autem ad contumelias iniu-
riasque conuersis, dato signo militibus, iussit ut Iudaeos inuaderent. Milites porro ampliora quam
iussi erant perpetrantes, multitudinem magna caede prosterunt. Plures igitur ibi defici-
unt, plerique autem sauciati discedunt. Itaque hoc modo seditio illa terminatur.

¶ DE DOMINO IESU CHRISTO. Caput VI.

Fuit autem eisdem temporibus Iesus, sapiens uir, si tamen uis eum nominare fas est. Erat enim
mirabilium operum effector, & doctor hominum eorum, qui libenter quae uera sunt audierunt. Et
multos quidem Iudeorum, multos etiam ex gentibus sibi adiunxit. Christus hic erat. Hunc ac-
cusatione primorum nostrae gentis uiro-
rum, cum Pilatus in crucem agendum esse decreuisset, non des-
seruerunt hi qui ab initio eum dilexerunt. Apparuit enim eis tertia die iterum uiuus: secundum quod diui-
nitus inspirati prophetarum, uel haec uel alia de eo innumera miracula futura esse praedixerat. Sed
& in hodiernum, Christianorum, qui ab ipso nuncupati sunt, & nomen perseuerat & genus.

¶ De stupro nobilis Paulinae in templo Isidis Romae, de quo Iudeorum turbatione Romae & in Iudaea per
Pilatum. Caput VII.

Eisdem temporibus alia Iudaeos saeuiora perturbant. Nam etiam in templo Isidis, quod
Romae fuerat constitutum, factum quoddam turpitudine plenum opprobriumque contigit,
quod primum explanabo: tum deinde ad illa quae apud Iudaeos euenere, transibo. Paulina
quaedam mulier erat Romae, maioris dignitate praecleara, studio castitatis intenta, honestae
opinionis praecipua. Erat etiam opum magnitudine locuples, & uultus pulchritudine de-
corata: aetate autem quoniam maxime mulieres pudicitia decorantur. Haec nupta erat Saturnino, etiam
ipsi genere, opibus, ceteroque cultu consimili. Huius itaque amore detinetur iuuenis quidam no-
mine Mundus, ex numero equestri, sed in gradu iam emerito constitutus, & dignitate

magna sublimis, idoneus etiam ad munera largienda, sumptusque faciendos. Nam in memoratæ quoque mulieri maiora dona promiserat, quæ illa contemnente maximo fuerat amore succensius, ut etiam uiginti myriadas dragmarum Atticarum se daturum pro uno concubitu spondidisset: sed neque sic illa deflexa est. Tum ille nimiam infelicitatem morbi sustinens, liquidem neque cibum ualebat accipere, morti se addixerat, hoc unum sibi iudicis tanti mali fore remedium. Et ille quidem tale decretum animo infigans, per dies singulos hoc agebat, ut celeri morte raperetur. Erat autem eidem Mundo liberta quædam ex parentibus, nomine Ida, omnium malorum & iniquitatum coagulum. Quæ grauiter ferens, quod ille iuuenis se damnalet in mortem (nam clarebat omnino periturus) accedens erexit eum, & coepit cum eo talia fabulari, quæ animi eius bonæ spei facerent. Promittebat se namque acturam apud Paulinam, ut quinque myriadas accipiens, concederet iuueni quod uolebat. His itaque dictis iuuenem de morte reuocans, sumpsit ab eo pecuniæ quantum placuerat: sed non eadem uia Paulinam aggreditur, qua fuerat ante tentata: cernens animi mulieris nullo modo capi pecuniis. Sciens uero quod admodum esset illa cultura lsdidis occupata, tale aliquid machinatur. Accedit ad quosdam ex templo lsdidis sacerdotes, quibus interpositione iurifurandi fidem seruare persuasit, dans etiam in præsentem duas myriadas & dimidiam: promittens etiam aliud tantum, si quod uellet habuisset effectum. Tunc causam aperit, amorem iuuenis indicat, orat ut & mulierem quibus possent modis inducerent. Illi autem pecuniarum cupidine capti, promittunt quicquid imperaret protinus impleturos, præsertim autem ipse maximus sacerdotum, ut Paulinam conueniret, ac suis uerbis impelleret, pollicetur. Finxit itaque se ex Aegypto uenisse, ab Anubi destinatum, quod is grandi circa Paulinam amore teneretur, eumque deum sibi iussisse, ut Romam ueniret, mulierisque præcepta numinis apportaret. Libenter illa & exoptabiliter suscipit, atque ad amicas gloriam dando denunciat, quod ab Anubi tali merito digna iudicetur. Hoc etiam indicat & marito, quod ab ea thorum & coenam Anubis concupiscat. Ille autem grate concessit, pudicitiam coniugis non ignorans. Illa igitur pergit ad templum: & cum coenasset, tempusque quiescendi uenisset, uniuersæ ianuæ à sacerdote clauduntur, cuncta quoque lumina subtrahunt. Mundus autem intro latebat occultus. Qui postquam silentium factum est, ad mulierem deuenit. Illa autem existimans deum esse, reuerenter accipit, atque ita cum ea Mundus pernoctans, circa uiciniam lucis abscessit. Illa autem mane facto consurgens, atque ad suum uirum ueniens, aduentum ad se numinis enarrauit. Similiter etiam loquitur ad amicas, magnam sibi ex hoc glorificationem reputans peruenisse, & quia uerba quoque ad illam fecisset Anubis, indicabat. Sed ex audientibus alij non credebant, naturam inspicientes rei, alij autem credebant, quidam uero admiraculum ducebant, pudicitiam attendentes, dignitatem referentes. Tertia uero die postquam factum est, occurrens ei Mundus: ô Paulina, inquit, saluasti mihi uiginti myriadas, quas potuisses familiaribus tuis rebus adhibere, nunc autem nec meis postulationibus defuisti, & damnificatione liberaasti. Nam in templo tota nox à te cum Mundo peracta est: nec mei nominis interest uoluptate percepta. Nihil enim ad perficiendum negotium obfuit, quod Anubis uocatus sum. Et ille quidem talia locutus abscessit. Illa uero in mentem suam rediens, tunc primum illud facinus intellexit: & scissis protinus uestimentis, ad uirum accurrit, fictio nemque aperuit tam magni facinoris, deprecata ne suam iniuriam negligeret. At ille imperatori cuncta denunciat. Tunc Tiberius diligenter causam examinans, uniuersum sacerdotum scelus inuenit, & ipsos quidem cum Ida, quæ causa totius iniquitatis extiterat, adegit in cruce: templum autem ipsum funditus euerit, statuamque lsdidis in Tiberim fluuium in clari præcepit. Mundum autem exilio condemnauit, dignum eum maiore poena non iudicans, quod amoris uehementia deliquisset. Et ea quidem quæ in templo lsdidis prouenerent, tali fine conclusa sunt. Nunc ad rem redeo, ut explicem quæ ludæis Romæ eodem tempore contigerunt, sicut etiam ante præstrinxi. Erat quidam uir genere ludæus, de sua patria profugus: accusabatur autem de legalium transgressione præceptorum, unde apud suos quoque reus habebatur, & malignus in omnibus. Iste per multos dies legem se Mosis exponere simulabat, & tres uiros in omnibus similes sibi confocians, seducunt Fuluis quamdam, unam de coetu nobilium, ut legi ludæicæ animum suum dederet. Cui persuadent, ut nostri & auri plurimum in Hierosolymam mitteret, templi ornatum profuturum. Quod illi sus-

Da liberta
Mundi, nomi
ne Ida

Paulina in
plo stupram.

Destruitur
templum lsdidis.

De Fuluis.

Iudei Roma
excedere co-
guntur.

mentes, proprijs usibus absumpsere, ppter quod etiam argumentis & fallacijs antea cum
ea peregerant. Tunc Tiberius (nam ei totum negocium Saturninus insinuat, utr Fulviae
pariter amicus & tutor) iubet Roma cunctos Iudaeos excedere. Consules autem quatuor
millia ex Iudaeis militantes mittunt in Sardorum insulam: plurimos autem militare no-
lentes, propter legis paternae custodiam, afficere tormentis, atq; hoc modo propter neq-
etiam quatuor hominum, uniuersa ex urbe multitudo pellitur. Sed neq; Samaraeorū gens
turbatum fuit expers, uel à tumultibus aliena. Hos enim peruertit uir quidam, mentiri
pro nihilo ducens, Caphedon nomine, qui omnem plebem suasionibus artificiosis indu-
xerat, ut in montem Garizin omnes accurrerent, quod eum sanctum ac uenerabilem ha-
berent. Pollicebatur enim se ascendentibus ostensurum uniuersa uasa, quae ibidem à Mo-
se fuissent obruta. At illi persuasi uerbis illius armantur, & confidunt in quodā uico, cuius
nomē Tirathua, atq; hincinde plurimos cōgregabant, ut cum maxima multitudine mon-
tem ascenderēt. Sed hos in ipso ascensu Pilatus occupat, oēm equitatū pcedere iubens, &
peditum uelocissimos, atq; ibi circa memoratū uicū pugna cōmittitur: & alios obtrun-
cant, plerosq; in fugā uertunt, maximā partē capiunt: quorū seditionis principes, uel eos q
in fugiendo plurimum ualuerant, Pilatus interfecit. Sed ex Samaraeorū gente turbata, cū-
cti priores ad Vitellium ueniunt, q per id tēpus gerebat Syriae principatū, atq; apud eum
Pilati accusant, quod iniuste tantos occiderit. Non em à Romanis discedēdo, sed iniuriā
Pilati declinando, in Tirathua cōgregatos esse ptebatur. Tūc Vitellius Marcellū, unum
ex suis amicis, q curaret in Iudaea, cōstituit: Pilatū autē Romā pergere, ut de his qbus à Iu-
daeis accusabatur, se in iudicio Caesaris expurgaret. Tunc Pilatus postq in Iudaea decimū cō-
pleuit annū, pgit Romā, Vitellij iussione cōpulsus: non em posse eius dispositionibus re-
luctari. Sed anteq Pilatus Romam ueniret, Tiberius ex humanis rebus abscessit.

¶ Vitellij gesta circa Caiapham pontificem, & de bello Parthorum.

Capit VIII.

De stola pon-
tificis à Vi-
tello reddita

Vitellius autem ueniens in Iudaeam, ascendit Hierosolimam, & erat forte tunc festi-
uitas à maioribus instituta, quae Pascha uocatur. Vitellius itaq; magnificus ac mu-
nificus extitit in populos: nam & uenaliū rerum precia leuigauit, & in alijs plurimis
circa eos liberalis apparuit: sed etiam stolam pontificis, uniuersumq; eius cultum atq; or-
natum, in templo haberi permisit, & sub pontificum potestate seruari, secundum insti-
tutionem moris antiqui. Nam antequam Vitellius uenisset, in Antonia seruabatur. Arx
enim huiusmodi nomine censebatur. Vt autē ibidem seruaretur, talis extiterat causa. Pon-
tifici quidam Hyrcanus nomine, unus ex multis (nam plures hoc uocabulo fuerant nun-
cupati) prius in loco templi uicino tabernaculū construxerat, & ibi ex maxima parte de-
gebat, ubi etiam stolam pontificalem habuit. Nam custos eius existerat, eo quod eam soli
licebat induere, quando intrabat templum. Ceterum quando in ciuitatem exibat, priua-
tis indumentis utebatur. Hanc itaq; consuetudinem & ipse & filij eius multo tempore cō-
seruabant. Sed postq Herodes accessit in regnum, illud tabernaculum opportuno loco si-
bi situm existimans, opulentiū construit: & Antoniam ex nomine Antonij, quod ei ami-
cus erat, appellat: sed etiam stolam sicut eam ibi reperit, ita etiā praecepit custodiri, existi-
mans ex hoc nihil seditionis aduersus se populum commoturū. Similiter etiam fecit Ar-
chelaus filius eius, postquam Herodi successit in regnum. Et deinde Archelao excluso, à
Romanis seruabatur stola pontificis in illo tabernaculo ex lapidibus fabricato: sub sigillo
sancti pontificum & gazophylacis habebatur, à quo & cetera templi ornamenta & can-
delabrum quoq; seruabatur, quod tantum per dies festos ad usum pōtificum tradebatur.
Transacta uero festiuitate, iterum in loco proprio reponēda reddebatur, & per tres utiq;
festiuitates singulis quibusq; annis, & per ieiunia dabatur atq; reddebatur. Vitellius autē
tunc secundum morem antiquum stolam illam pontifici potestati contulit: neq; per-
misit, ut quando usui opus esset, à gazophylace peteretur. Hoc itaq; beneficium Iudaeis in-
dulgens, pontificem Iosephum cognomento Caiapham, sacerdotali remouit officio, cui
Jonathan filium Annae in pontificale ministerium subrogauit. Quae cum egisset, iter con-
fecit, quod in Antiochiam ducit, ingreditur. Mittit etiam Tiberius ad Vitellium literas,
iubens ei, ut amicitia cū Artabano Parthorū Imperatore conficeret. Terrebat enim eū qd
inimicus extaret, & Armeniam inuasisset, ne forte amplius eius concepta progredere ad

dacia, monetq; ut non aliter eius amicitia crederetur, nisi suos filios obfides prabuisset. Hæc itaq; ad Vitellium scribente Tiberio, ille magnis muneribus persuadet Iberorum & Albanorum regi, ut cum Artabano sine ulla dilatione pugnarent. At illi à pugna quidem abstinere, uerum Schytas, concessio eis transitu, aperientes Caspias pylas, in Artabani regiones immittunt, atq; ita deuastatur Armenia, omnisq; terra Parthorum hostibus impletur & cladibus. Nam primi eorum passim ubiq; perimuntur, turbis & luctu cuncta complentur. Filius etiam ipsius imperatoris in ea pugna perimitur, cum exercitu numero. Nam multæ myriades ibi defecere Parthorum: ipsumq; Artabanum, per munera Vitellius corruptis amicis eius & consanguineis, penè perdidit. Sed cum dolos intelligeret Artabanus, seq; circunuetum irremediabiliter agnouisset (nam erant & plures & primi, à quibus insidia parabantur) cum paucis fidelibus ad superiores satrapias abscessit, atq; ita se insidiantium dolis eripuit. Postea uero magnam manu Dacorum suorumq; congregans, & superans, suum tutatus est principatū. Hæc igitur Tiberius audiens, iussit postea cum Artabano amicitiam fieri, quod etiam ille libenter amplectitur. Hoc autē qñ gerebatur, circa Euphraten fluuiū erant Artabanus & Vitellius, atq; ibidē paucis de fœdere colloquuntur, in medio sibi ponte fluminis occurrentes, paucos secū uterq; qui sibi munimento forrēt, adducens. Ibi postq; de pace locuti sunt, Herodes eistetrarcha conuiuū in loco medito pparat, tabernaculū ex uelamētis preciosis exornans. Tunc Artabanus dat obfidē Tiberio Dariū filiū suū, cū quo etiam munera magna multaq; transmittit. In quibus etiam hominē magnitudine septem cubitorū, genere ludæum, nomine Lazarū, misit, qui ppter corporis uastitatē Gigas uocabatur. His itaq; peractis, Vitellius ad Antiochiam, Artabanus autem in Babyloniam reuertitur. Herodes autē uolens semetipsum Cæsari tali nuncio commendare, literas per huiusmodi destinatas portitores, in quibus intimat pacem factam, obfidemq; susceptum: postremo cuncta denunciat, quæ ad negotiū pertinebant, nihil penitus ptermittens. Postea uero cū à Vitellio de his rebus destinarentur epistolæ, rescribitur à Cæsare, quod cuncta iā ante cognouerit, Herode de omnibus edocēte. Ex hoc Vitellius supra q̄ quisquam ratus erat, indignatione turbatur, nō tñ suū animū aperit, sed iram mente seruabat, donec reuertetetur, Caio sumente regimen principatus.

Herodes conuiuium Artabano & Vitellio pparat

¶ De bello inter Herodem & Aretam propter Herodiadem Caput IX.

Tunc etiam Philippus Herodis huius frater uita defungitur, uicesimo quidem secundo anno imperante Tiberio: ipse autē per uigintiduos annos rectus aduixit, sub suo iure possidens Trachonitidis & Gaulanitidis regionem. Ad hæc etiam Bathaneorū uersam gentem suo regimine gubernabat. Is moderatum & mansuetū se cunctis quibus imperabat exhibuit, nullas oppressiones aliquibus importans: nam eius ad subiectos conuersatio talis erat. Procedebatur in itinere cum paucis electis, sibiq; gratissimis: in causis iusta iudicia proferebat, occurrentibus uel opis egētib; auxiliabatur impiger, ac si forte oppressionē senserat alicuius, statim in solio cōsiders causam audiebat, iustæ parti adiutor, iniustæ autē punitor existens. Hic ergo moritur in Iuliada: unde magnis exequiis in montū defertur, quod ab ipso ante fuerat constitutū. Iustaq; sunt illi magnifice celebrata. Principatum autem eius Tiberius Cæsar assumens, siquidem nullum reliquerat filiū, dispensationi Syriæ regiminisq; coniunxit: functiones autem tributarias quæcunq; colligerentur, in eadem præcepit tetrarchia seruari. His quoq; temporibus inter Aretam Petrarum, & Herodem regem simultas magna contigit, propter huiusmodi causam: Herodes tetrarches uxorem habuit, Aretæ filiam, cum qua non paruum tempus aduixerat. Sed cum Romam euocaretur, transiens in domo Herodis exceptus est. Frater eius erat etiam ipse, sed non ex una matre progenitus. Herodes enim ex filia Simonis sacerdotis fuerat pcreatus. Cumq; ibi eēt, Herodiadis amore captus est, uxor is alterius Herodis: filia enim erat ista Aristobuli, soror autem Agrippæ maioris. Audet igitur cū muliere de nuptiis ineundis miscere sermonem. Illa uero suscipiente, pacta firmanantur, ut cū Roma reuersus fuisset, illa connubij iura susciperet. Erat enim in pactis, ut filiam Aretæ regis excluderet. Et Herodes quidem Romam talibus pactis firmatis, aduehitur. Sed cum reuersus fuisset, peragens Romæ propter quæ fuerat euocatus, uxor eius fideliter cuncta cognoscens, quæ inter eū fuerant Herodiademq; cōposita: anteq; eam ille cuncta cognouisse sentiret, rogat

Herodes capitur amore Herodiadis.

uirum ut in Machærunta, ubi limes erat Aretæ Herodisq; regionis, ab eo mitteretur, nihil suæ uoluntatis aperiens. Hoc Herodes libenter accipiens, mittit uxorem, nihil eam sensisse penitus arbitratus. Illa uero (præmiserat enim ante multum tempus ad patrem, ut ei apud Machærunta omnia pararent, quæ itineris usus exposceret) à duëtoribus Aretæ suscipitur, cōfestimq; intrat Arabiā, atq; ibi ab illis ductoribus ad alios, ab illisq; rursus ad alteros transmissa, cum summa celeritate patri perducitur, cui cunctam Herodis aperit uoluntatem. Ille uero exhinc inimicitiarum sumpsit initium, atque ab utroq; exercitu congregato, in regione Gamalica bello configitur: non quidem ipsis præsentibus, sed ductoribus ab utraq; parte transmissis. Pugna itaq; facta, & exercitu Herodis afflicto, proditione perfugarum, qui de Philippi tetrarchia ad Herodem quasi auxiliandi causa conuenerant, hæc Herodes scribit ad Tiberium. Ille autem indignatus, quod Aretas talia peperit trauerit, scribit Vitellio, ut ei bellū incūctanter inferret, & aut uiuū eū uinctū adduceret, aut certe mortuū caput auferret. Tiberius quidē ut hæc ageret, rectori Syriæ demā dabat.

¶ De Iohanne Baptista. Caput X.

Quibusdam autem Iudæorum uidebatur ideo perisse Herodis exercitum, quod in eū satis iuste indignatio diuina commota sit, pro uindicta Iohannis, qui uocabatur Baptista. Hunc enim Herodes occidit, uirū ualde bonū, qui præcipiebat Iudæis, uirtuti operam dare, iustitiam colere, in deum seruare pietatem, & per baptismum in unum coire. Tum demū enim baptismum acceptabile fore, si non solum ad ablucenda peccata sumat, uerumetiam ad castimoniam corporis, atq; ad animæ iustitiam, purificationemq; seruet, omniumq; pariter uirtutum uelut signaculum & custodia quædā fidelis habeatur. Quæ cum ab eo præcepta huiusmodi docerentur, atq; ad audiendum eū per plurima multitudo concurreret, ueritus Herodes, ne fortē doctrinæ eius persuasione populi à suo regno discederent (uidebat enim quod præceptis eius ac monitis parata esset plebs in omnibus obedire) melius credidit priusquam noui aliquid fieret, præuenire hominem nece, quam postmodum turbatis rebus, seram poenitudinem gerere. Ex sola hac suspitione Herodis, uinctus in castellum Machærunta abducitur Iohannes, ibiq; obtruncatur. Iudæis autē, sicut iam diximus, uidebatur pro eius ultione interitum illius exercitui deum importasse, quo Herodes sumpsisset digna supplicia.

¶ De morte Tiberij, & Herodis progenie uniuerſa. Caput XI.

Vitellius uero cœpit omnia præparare, ut bellum cum Areta perageret. Sumens igitur duas legiones, & peditum & equitum uniuerſam manū, cūctosq; auxiliarios ex regibus qui sub Romanis erant, simul adducens, pergebat per Iudæam transitū facere. Sed uenientes in occursum eius primates Iudæorum, postulabant ne per eorum regionē iter ageret, ne compellerentur contra legem suam imagines & signa suscipere. Quibus auditus ille persuasus, mutata sententia, quam ante cōsulto prouiderat, per campum magnū ire præcepit exercitum: ipse aut cum Herode tetrarcha & amicis ascendit in Hierosolymā, deo hostias immolaturus. Nam dies festus Iudæorū propinquus instabat. Ad quam festiuitatem occurrens, fauorabiliter ac decēter ab omni multitudine Iudæorū exceptus est: ibiq; peragens dies tres, Ionathan pontificali remouit officio quod Theophilo eius fratri cōtradidit. Quarto aut die allatæ sunt illi literæ, in quibus significabatur mors Tiberij, & ut oēm multitudinem congregans, ad deuotionem Cæsaris iurare cōpelleret: milites quoq; & auxilia cuncta ad loca propria dimittebat, quod bellū iam gerere non ualeret, nesciens Cæsaris propositū, in quem potestas resq; translata cōstaret. Dicebatur etiam, quod hoc Aretas ex augurio antea cognouisset. Nam cū ad eū Vitellius nunciū belli misisset, fertur Vitellij militibus respōdisse, impossibile prorsus, ut ad Petros Romanus exercitus adueniret, antea eū unum ex principibus moriturū, uel eum qui bellum imperauisset, uel illū qui imperantis pposito ministraret, uel illum aduersus quē præliū pararet. Vitellius interea in Antiochiam repedauit. Agrippa uero Aristobuli filius, anno anteq̃ Tiberius moreretur, Romam uenit: uolens apud imperatorem agere, ut sibi aliquam tribueret potestatem. Volo igitur plenius explicare de uniuerſo Herodis genere, qualiter fuerit ppagatū: si mul enim & sermo ad hanc historiā pertinens, amplius eniteſcet: & nihil prodesse, uel exercitus, aut uim corporis, uel alia quæ uidentur mortalibus appetenda, sine pietate qua colit

Tiberij mors

deus. Siquidem intra centum annorum spatium, præter paucos (nam admodum plures De uniuerso
erant) cuncta Herodis origo consumpta est. Super hæc etiam ad humilitatem & modesti Herodis ge-
am humanum genus adducitur, cum illius familiæ calamitates audierit. Postremo etiam
omnes res Agrippæ declarabitur, digna maiore miraculo, qualiter ex priuato & abiecto,
ad tantam magnitudinem potestatis ascenderit, quod nullus de illo homine aut sperare
posset, aut credere. Dixi quidem & antea de his, tamen nunc quoque diligentius explanabo.
Herodi maiori fuere ex Mariamne Hyrcani filiæ duæ, ex quibus una, id est, Salome, nu-
pta fuerat Phaselo nepoti suo, filio Phaseli fratris Herodis: hanc enim pater ipse tradide-
rat, altera uero, id est, Cypris, Antipatro, & ipsa nepoti quidem Herodis, filio autem sor-
oris eius Salomes. Et Phaselo quidem ex Salome procreatur liberi quinq;: Antipater, He-
rodes & Alexander: filiæ autem, Alexandra & Cypris, quam in coniugium acceperat
Agrippa, filius Alexandri. Alexandram autem honorabilis uir Cyprianus ex nobilibus
habebat uxorem: sed nullos suscipiens filios Cypris, emoritur. Verum ex Agrippa quidē
pueri procreantur duo, filiæ autem tres: Beronice, Mariamne, Drusilla: Agrippa autem
& Drusus pueri uocabantur: quorum Drusus, antequam ad adolescentiam ueniret, emo-
ritur: Agrippa autem à patre enutriebatur. Herodes autē & Aristobulus & Beronice, etiā
hi quoque filij fuerunt filij Herodis maioris: Beronice autem Custobari, fuit Salomes filia,
sororis Herodis. Hos Aristobulus infantulos dereliquerat, occisus à patre cum Alexan-
dro fratre, sicut ante iam diximus. Sed hi postquam adoleuerunt, ducunt: Herodes quidē
iste Agrippæ frater, Mariam filiam Olympiadis, regis Herodis filiæ, & Iosippi, qui erat
Herodis regis frater. Habuit autem ex hac filium Aristobulum. Tertius autem Agrippæ
frater Aristobulus ducit Iotopalam, Sigerammī filiam, Emesorum regis, ex quibus nasci-
tur puella, cuius audiendi sensus fuerat obturatus, nomine Iotapa: Et isti quidem mascu-
lorum filij fuere. Herodias quoque erat his soror progenita, quæ Herodi Herodis maioris
filio fuerat iuncta, quem ex Mariamne susceperat, Simonis pontificis filia. Ex istis etiam
Salome filia procreatur: qua procreata, Herodias legem paternam transgrediens, Hero-
di coniungitur fratri uirij sui, ex uno patre progeniti, uiuum deferens uirum. Hic autem
cui cōiuncta est, tetrarchiam habebat Galilææ, filia uero eius Salome, Philippo filio He-
rodis nupta est, tetrarchæ Trachonitidis regionis. Sed isto fine filijs moriēte, Aristobulus
eam in coniugem suscepit, filius Herodis, fratris Agrippæ. Ex quibus filij quoque nascun-
tur tres: Herodes, Agrippa, Aristobulus. Et Salomes quidem tali modo profapia pro-
pagatur. Ei autē ex Antipatro filia procreatur Cypris, quam Alexas Selcias sumit uxore,
Alexæ uero huiusque mulieris filia, fuit item Cypris. Herodes autē & Alexander, quos fra-
tres diximus Antipatri, sine filijs moriuntur. Alexandro autem Herodis regis filio, qui à
patre fuerat interemptus, Alexander & Tigranes filij generantur, ex Archelai Cappado-
cum regis filia, & Tigranes quidem cum regnaret in Armenia, accusatus in Roma, sine
prole defungitur. Alexandro autem, Tigranes cognominis fratris eius gignitur filius. Ea
iste Alexander, qui duxit Antiochi Comagenorum regis filiam, Iotapam nomine, Lesidi
Ciliciæ ciuitatis à Vespasiano rex efficitur. Et Alexandri quidem origo confestim ut pul-
lulauit, culturam gentis suæ dereliquit, ad ritus transiens moresque gentilium: cetera uero
filia Herodis, nullam prolem penitus habuere. Herodis autem quam memorauī, pro-
sapia permanfit usque ad tempus, quo Agrippa maior regnum accepit.

¶ Agrippæ fortune in Iudea cum Cesare. Caput XII.

His itaque de Herodis genere declaratis, nunc de Agrippa narrabo, uel qualis illi aduet
fitas fortunæ prouenerit, uel qualiter omnes calamitates effugerit, atque ad magnam
dignitatem potestatemque conscenderit. Ante paucum igitur tempus quā rex Herodes de ui-
ta discederet, Agrippa apud Romanos erat, ubi maximam familiaritatem cum Druso Ti-
berij filio conquisierat, & cum Antonia Drusi maioris cōiuge, eo quod hæc matrem eius
in honore magno haberet, & uenetabiliter appellaret. Agrippa uero magnanimus & na-
tura largus existens, & ad donandum ualde munificus, uiuente quidem matre suam uo-
luntatē non ualebat ostendere, ueritus ne illā in aliquo contristaret. Mortua uero matre,
& proprii factus arbitrij, coepit opes suas abundanter effundere, & alia quidē quotidiani uis-
gna opulenter erogare, alia muneribus in diuersos expēdere, plurima uero libertis Cesaris

Navigatio
Agrippæ

dare, quod ipse per eos posset aliquid adiuuari. Proinde hoc modo semetipsum exhibens, breui ad magnam penuriam egestatemque peruenit. Accessit illi enim aliud, unde Romae permanere prohiberet. Contigit enim Tiberij filium mori: quo mortuo, Tiberius prohibuit omnes amicos filij sui, omnesque familiares ante faciem suam accedere: ne illis uis, recordatione filij facta, dolor ei luctusque moueretur. Ob hanc igitur causam in Iudaea Agrippa nauigando perrexit, uidens se apud Romam miserabiliter uiuere, eo quod oēs suas opes amiserat, & nullus illi aditus esset, unde posset aliquos quaestus habere: nam multas etiam ibi pecunias sub foenore acceperat, a quibus cum urgeretur, unde debitum consoleretur non habebat. Defectu igitur consilij, & confusione, quod se taliter uideret, discessit in quandam turrin, quae in Malathoes fuerat constituta: addicens semetipsum, ut hac luce defungeretur. Quae cum uxor eius Cypris ita esse sentiret, coepit omnibus modis laborare, ut eum a morte prohiberet. Inuenit ergo consiliū, ut ad suam sororem Herodiam scriberet, quam Herodes tetrarcha uxorem acceperat, intimans eis in quibus Agrippa esset constitutus, uel qualiter se uellet morte damnare, oportere illam propter consanguinitatem auxilium ferre. Illi uero euocantes Agrippam, habitationem illi in Tiberiade construunt, & aliquantum aeris per singulos dies, quod ad uictum eis subministraretur, dare praecipunt. Sed in hoc Herodes non multo tempore perseuerat, licet etiam ipsa quae daret, sufficientia non essent. Nam cum aliquo die in Tyro per uinum hoc Herodes exprobraret Agrippae, Agrippa impatiens exprobrationis abscessit, atque inde perrexit ad Flaccum uirum consularem, cum quo Romae amicitiam non paruam induxerat. Is enim tunc gubernationem Syriae dispesabat. Cumque susceptus esset a Flacco, apud eum interim degabat. Retinuit ibi quoque Flaccus Aristobulum fratrem Agrippae, sed similitate diuersum, haud sane per hoc in aliquo praepediebantur, quo minus amicitiam consulis honorumque mererentur. Sed non tamen Aristobulus aduersando cessauit, donec eum Flacco quoque reddidisset inuisum, huiusmodi causam offensionis inueniens: Damasceni cum Sidonibus pro limitibus certamen exercebant. Cumque inter eos Flaccus audiret us foret, illi cognoscentes Agrippam, quod apud eum plurimum posset, rogabant ut partis eorum fautor existeret, argentum ei plurimum promittentes. Et ille quidem omnia studiose gerabat, quod Damascenis suffrageretur auxilium. Aristobulus autem (non enim eum latuisse pecuniarum quae fuerat facta promissio) causam deportat ad Flaccum. Quae cum fieret examinatione manifestior, a sua gratia repellit Agrippam. Ille autem extrema penuria circumspectus, ad Ptolemaidem pergit, atque ibi necessitate rei familiaris astrictus, consilium caput in Italiam nauigandi. Sed cum eum sumptuum prohiberet inopia, Marfyam libertum suum rogabat, ut ei in tanto molimine adiutor existeret, ab aliquibus pecunias mutuo daret. Et Marfyas primum quendam Beronices matris Agrippae libertum, sed iure testamenti eius factum ditionis Antoniae, postulat ut ei aliquas pecunias daret, scriptura & fide mediantem. Ille uero querebatur de Agrippa pro cuiusdam fraude pecuniae, & compellit Marfyam, cautionem dare trium millium Atticarum, facereque ut duo millia minus quingentis acciperet. Ille porro concessit, quia non erat aliud quod egisset. Sumpta itaque pecunia, Agrippa Anthedonem uenit: & reperiens nauim, iter propositum peragebat. Hoc agnoscens Herennius Capito, Iamniae curator, milites mittit, ut ab eo argenti triginta myriadas exigerent, quae Romae thesauris Caesaris debebantur. Qui uenientes, Agrippam pecuniam dare compellunt. Ille uero facturum se quod iubebatur assimulans, nocte Alexandriam profugit, ubi Alexandrum deprecatur Alabarchum, ut ei uiginti myriades mutans largiretur. At ille ipsi quidem daturum se non promissit, Cypridis autem similia postulanti non abnuuit, obstupescens studium dilectionis eius erga proprium uirum, & quod eam uidebat honestatis cuncto genere decoratam. Alexander igitur quinque illis talenta in Alexandria mutuatur, promittens ut cum in Dicearchiam ueniret, ibi reliquum daret: timens Agrippam, quod esset in expensis profusus. Et Cypris quidem exinde uirum in Italiam nauigaturum dimittens, ipsa cum filiis in Iudaeam reuertitur. Agrippa uero Puteolos apud Tiberium epistolam ad Tiberium Caesarem scribit, qui tunc Capreis agebat, praesentiam suam significans, ut dignus fieret uultui Caesaris apparere, quo continentiam ab eo mereretur. Petebat ergo ut ei Capreas uenire concederet, Tiberius autem nihil dilatione producentem,

Herennius
Agrippa cre
ditor.

Agrippa ad
Tiberium pro
perat.

clementer illi & humane rescripsit: inter alia gaudere se quoque significans, illum ad se sospitem repedare. Cumque ille Capreas aduenisset, nihil minus ei Caesar alacritatis exhibuit, quam per literas ostenderat. Nam etiam & amplexatus est, & magnifica hospitalitate suscepit. Sed postero die allatis literis ab Hierennio Capitone, in quibus significabatur, quod Agrippa triginta myriadas debens, soluendo non esset, & ob id tempore quo se sponderat redditurum profugit, exactores euitans, animus Caesaris immutatus est. Nam cum illam legisset epistolam, indignatione commotus, ingressum ad se interdixit, donec ab eo debitum redderetur. Ille autem nequaquam ex Caesaris indignatione turbatus, Antoniam deprecabatur Germanici matrem & Claudii, qui postea Caesar effectus est, ut ei triginta myriadas mutuas impartiret, ne ab amicitia Tiberii decideret. Illa uero Beronices matris Agrippae recordatione (nam se hae mulieres admodum diligebant, siquidem pariter Claudio lac praeberant, pariterque illum enutrierant) argentum quod postulabat impartitur. Quod cum pro debito reddidisset, nullo modo post haec ab amicitia Tiberii prohibetur. Deinde Tiberius Caesar cum suo nepoti coniunxit, iubens ut ei in omnibus processibus adhereret. Agrippa uero, propter quod ab Antonia cum magna gratia fuisset exceptus, coepit omni ope niti, ut Caium eius filium in omnibus accuraret, qui fauore matris in magnis habebatur honoribus. Erat ibi forte quidam genere Samaritanus, libertus Caesaris, ab eo mutuatur myriadas centum, ex quibus Antoniae restituit quod debebat: ex reliquo autem Caium amplius accurabat, unde apud eum maiorem adipiscitur dignitatem.

Tiberius committit Agrippae curam sui nepotis.

¶ De moribus & morte Tiberii, deque captiuitate Agrippae, & exaltatione eius in regnum.

Capitulum XIII.

IN dies igitur Agrippa circa Caium in melius procedente, quodam die sermo fit de Tiberio, cumque Agrippa ex affectu uota profunderet, ut celeriter defuncto Tiberio, Caesari daretur imperium, quem meliorem dignioremque in omnibus esse firmabat: inter auditores horum uerborum forte fuit quidam Eurychus, Agrippae libertus & auriga: & tunc quidem silentio quod audiuerat tradidit, postea uero cum cum Agrippa furti argueretur pro uestibus aliquibus, & creuera aliqua uestimenta subtraxerat, fugiens comprehenditur. Cumque ad Pisonem duceretur, qui tunc custos fuerat ciuitatis, causam fugae requisitus, uerba quaedam secreta Caesari se nunciare dicit, eius munimini salutisque profutura. Proinde uinctum mandat ad Capreas. Tiberius autem more suo utens, habuit eum in uinculis custoditum. Magnam enim sollicitudinem pro semetipso gerebat, super quemlibet aut imperatorem cogitans aut tyrannum. Nam neque legationes facile suscipiebat: neque ducti suorum, uel curatorum, uel aliorum in ceteris constitutorum officijs remotiones, prouectusque celebrabat, nisi forte cum quisque in aliqua deprehenderet offensa. Alioquin nulli ab eo dabatur nisi morte successor: nam uinctorum aliquas secretas denunciationes suspectas habebat. Vnde cum amici causam huius dispositionis inquirerent, respondisse fertur: legationes quidem ideo nec facile suscipere, nec cito dimittere: ne ceteri uidentes alios facilius absolutos, ex hoc plures ad se uenire incitarentur, & sibi frequentia legatorum molestiam inquietudinis apportaret, praesertim cum necesse esset etiam eis dona largiri. Magistratus autem semel datos ideo se iugiter permittere dicebat illis, quibus fuere concessi, quod intelligeret consuli per hoc & praestari ex magna parte subiectis. In natura namque omnem administrationem hoc habere firmabat, ut circa opes acquirendas faceret homines studio se festinare. Cum igitur non se aliquis perennem in officio permanere perspexerit, manifestum quod omne gerat studium, ut antequam arceatur officio, quam plurimum possit acquirat. Vnde quoque ad furta & rapinas plurimi concitantur. Si uero per seueraturos se in administrationibus certo cognoscant, licentia plurima conquirendi pigriores & quietiores fiunt ad furta uel fraudes aliquas faciendas. Cum autem celeres successiones dantur hominibus, nequaquam subiecti sufficiunt ducibus depraedantibus, quibus largitas temporis non est attributa: qui repleti si essent, studium omne lucrandi deponerent. Exemplum etiam eis proferebat, quendam uulneratum, ad cuius uulnus muscae congregabantur plurimae, quem quidam transeuntium cum uidisset, miseratus est eius calamitatem, ratusque quod imbecillitate nimia muscas illas a se non posset abicere, opusque haberet alterius beneficio, interrogauit eum causam, cur sibi met ipse non auxiliaret, molestias repellendo muscarum.

Eurychus quidam furti reus

Cui ille respondens: Amplius, inquit, lationis importas, si has praesentes fugaueris. Ista quidem iam repleta sanguine, non eo modo molestae sunt, quin etiam aliquantulum remissius insistant: si uero his amotis aliae famelicae congregentur, ita illud uulnus inuadunt, ut etiam si intereant, non ualeant effugari. Propterea igitur & seipsum dicebat subiectis per rapinas iudicum fatigatis consulere, per hoc quod non crebro in administrationibus alios subrogaret: qui more muscarum, cum naturaliter ad lucra ferantur, tum etiam remotioris timore, amplius incitarentur ad rapiendi cupidinem. Testificatur autem huic meo sermoni, quod huius esset naturae Tiberius, ipsum eius opus inspectum: quandoquidem duobus & uiginti annis in imperio actis, duos tantum dispensatores in Iudaeam misit, quorum illa gens gubernatione regeretur, Gratum, atque Pilatum, qui ei successerat: nec in sola Iudaea forte talis extitit, sed etiam in ceteris regionibus non aliter apparuit. Sed etiam uincitorum examinationes differre propterea se dicebat, quia si condemnati morerentur, liberatio per hoc omnium malorum imminens illis adesset: cum uero in custodia tenerentur, maiorem illis sicut meriti essent, inferri calamitatem. Propter has igitur & huiusmodi causas, etiam Eutychus auditus non fuerat, sed retinebatur in uinculis. Tempore uero procurrente, Tiberius ex Capreis Tusculanum uenit, distantem a Roma interuallo stadiorum centum. Agrippa uero rogabat Antoniam, ut ageret, quo Eutychi aduersum se discuteretur accusatio. Honorabilis quippe apud Tiberium habebatur Antonia, & cognationis & dignitatis gratia. nam Drusi fratris eius uxor extiterat, tum etiam uirtute pudicitiae. Aetate namque uiridi uiduata permansit, spernens secundi uiri coniugium, cum etiam ab Augusto cuiusque nubere iuberetur, omnemque suam uitam libera detractationibus gessisset. Tiberio quoque beneficium grande praestiterat, cum fuisset a Seiano infidiae praeparata, amico uiri sui, & potentiam tunc magnam habente, eo quod multarum tunc militiarum ductor existeret, & quod in consilium eius per plures ex nobilitate concurrerent, libertorumque se ad eum magna manus addiderit, sed militia omnis fuerat ante corrupta. Igitur omnibus in dies augmentum accedebat infidijs, & penes Seianum totum opus impleuisset, nisi Antonia Seiani malignitate prudentior, suam exercuisset in hac causa fiduciam. Nam cum cognouisset quae de Tiberio tractarentur, scribit ad eum omnia diligenter: & per Pallantem quendam seruorum suorum fidelissimum, literas in Capreas destinat ad Tiberium. Ille autem insinuata cognoscens, Seianum cum consensu uniuersis interemit. Antoniam autem, licet etiam ante uenerabilem haberet, uenerabiliorem tamen ex eo habuit, eique in omnibus obediebat. Ab hac igitur Tiberius rogatus, ut examini daret Eutychum: siquidem, inquit, mendacis est aduersus Agrippam quod dicitur, meritum habebit Eutychus dignumque sibi supplicium: si uero in examine quae dicit, uera claruerint, in illum qui causam examinari compellit, omnis poena reuertetur. Sed Agrippa cum ei haec ab Antonia dicerentur, magis instabat, deprecans examinationem causae fieri. Antonia uero (non enim ualebat Agrippam contemnere, quod erat uehemens in petendo) tempus opportunum inueniens, procedente etiam Caio eius filio & Agrippa pomeridiano (iam quippe pransi processerant) postulat Tiberium, ut uocato Eutycho, celebraretur examen. Tunc ille: Sciunt, inquit, Antonia dii, quia non ex mea sententia, sed a te coactus geram, quicquid in hac causa fuerit gestum. Haec dicens, iubet Macronem, qui Seiano successerat, ut adduceret Eutychum. At ille sine ulla dilatione cum esset adductus, coepit eum Tiberius percontari quidnam dicendum haberet aduersus eum, qui ei libertatis munus indulerit. Tum ille: O domine, inquit, uehebatur carruca Caius, & Agrippa cum eo, ego autem ante pedes eorum assidebam. Et cum multi sermones uerterentur, hoc etiam inter plura locutus est ad Caium Agrippam: O si ueniat aliquando dies, ut isto sene defuncto, mihi di tu suscipias principatum: nihil enim Tiberius filius eius impedit, quod a te facile ualebit occidi. Tum enim mundus beatus erit, & ego cum eo beatus efficiar. Tunc Tiberius credibilia quae dicta sunt reputas, simul etiam quod iram ueterem referuaret Agrippa, eo quod cum iusserat Tiberium nepotem suum filium Drusi frequentare suis conuentibus & curare, quam iussionem Agrippa contempserat, totumque se Caio dediderat: huc, inquit, Macro uinciri facito. Sed Macro non satis intelligens, de quo illud uerius imperaret: nam nec sperabat eum de Agrippa tale unquam aliquid cogitare: interrogauit, ut certius de eo id

Antoniam di-
guitas.

De infidijs
Seiani

Eutychus ac-
cusat Agrip-
pam.

quod iuberet agnosceret. Cum quo Caesar in hippodromo deambulabat, & peruenit ad Agrippam, cumq; manu comprehendens, dixit ei: O Macro, hunc iussi uinciri. Illo etiam tum requirente quemnam perciperet: Agrippam, inquit. Et Agrippa subito perturbatus, ad deprecationes conuertitur, commemorationem eius filij faciens, cum quo fuisset una nutritus, & Tiberij, cum quo pariter fuerat educatus. Haud tamen proficiebat aliquid, sed ducebatur ostro uestitus in uincula, & erat ardor magnus: nam ætatis tempus extabat: & ex uino quo in epulis multo fuerant usi, coepit sibi uehementer incendi. Vnde quoq; anxius factus, præter decus atq; dignitatem coepit cuncta respicere, unde posset sibi inuenire remedium, & conspiciens quendam ex famulis Cani, Thaumastum nomine, aquam in uase portantem, petiuit bibere. Illo autem porrigente, suscepit atq; auide bibit. Et ipse, inquit, o puer, quod in bono tibi hæc effecta fuerit administratio. Nam cum hæc effugero uincula, nullo modo tardabo tibi libertatem à Caio promereri, qui mihi etiã uincto ministerium præbui: sicut etiam ante nunquam neglexisti, cum fuissim in dignitate constitutus. Neq; hæc dicens, mentitus est, sed uicissitudinem ei meritam reddidit. Nam postmodum rex effectus Thaumasto libertatem à Caio promeruit, curatoremq; eum fecit suæ substantiæ: sed etiã moriens, filio suo Agrippæ & Beronicæ filiæ in eodẽ ministraturum officio dereliquit, atq; in hoc honore senio grandæuus defungitur. Et hæc quidem postea facta sunt. Agrippa uero tunc uinctus stabat ante palatium, in quadam arbore præ anxietate reclinatus cum plurimis, qui simul fuerant uincti, & quadam alite confidente super arborem, in quam suerat Agrippa reclinatus, quem bubonem Romani uocant: quidam ex uinctus, Germanus natione, contemplatus, interrogauit milites, quidnam esset ille qui ostro uestiret. & agnoscentes quod Agrippa uocaretur, genere autem esset Iudæus, ex his qui in illa gente primæ habent: petiuit colligatum sibi militem, ut ad eum copiam acciperet accedendi, quod uellet ab eo de patria eius aliquid percontari. Quod cum ei concederet, accessit: & per interpretem, o iuuenis, inquit, affligit quidem te repentina mutatio, magnam tibi fortunam calamitatis importans, sed uerba tibi denunciabo, quæ tibi ex numine diuino fugam totius mali portendunt. Scito ergo, deos tibi tam inuicem patriæ quàm huius loci testes inuoco, ex quorum prouidentia hæc nobis uiucula prouenerunt, quod neq; cupidine fallendi, neq; uanti tibi gaudium afferre desideras, dicam quæ dixerō. Si quidem tales prænuntiationes, quæ non ualent ipsis operibus approbari, magis faciunt moris augmētum, quàm si nihil uerborum aduersus illorum: ideoq; iustum putauit hoc deorum præfatio nunciare. Impossibile namque est, non te confestim de his uinculis liberari, & ad prouectum diuturnum magnæ dignitatis & potestatis ascendere: ita ut inuidiam ab uniuersis habeas, qui te nunc miseratæ attendunt: exitus etiam uitæ in beatitudine te reperiet constitutum: diuitiasq; plurimas, omniaq; quæ prima mortales ducunt, tuis filiis qui tibi nati fuerint derelinques. Memineris autem, cum iterum hanc alitem uideris, intra quinque dies finem uitæ tibi uenturum. Et hæc quidem tibi cuncta complentur, nisi uano hæc à numine disponuntur, cui placuit prænuntiandi causa illam alitem destinare. Ego autem iniustum putauit, si talia cognoscens, te quoq; cognoscere defraudarem. Nam utile tibi indicaueris paululum afflictum esse moribus, cum in manus tuas cuncta mortalium bona deuenerint, & omnem infelicitatē, in qua nunc detrahimur effugeris. Et Germanus quidem talia prædicens, tam risum exci-tauit Agrippæ, quantum postea apparuit dignus miraculo. Et Antonia grauiter ferens Agrippæ calamitatem, intercedere quidem pro eo apud Tiberium, suspectum esse cernebat: ad hæc etiam infructuosum fore. Sane inuenti sunt ei à Macrone ex militibus tales, quos eum sine districtione seruarent. Adhibetur etiam talis cæturio, qui illis præesset militibus. Sed etiam qui cum eo ligaretur, talis inuentus est. Lauacra quotidiana concedebantur, sed etiam copia libertis & amicis ad eum intrandi tribuitur, aliæq; omnia permittuntur, quibus sollicite curaret. Intrabant autem ad eum amicus Syllas & ex libertis Marfyas, & Stoecheus cibos afferentes quos libenter edebat, aliamq; diligentiam, quæ necessaria esse solet in rebus talibus, exercebat, indumenta quoq; deportantes sub obtentu uendendi. Cum autem noctis adesset aduentus, stramina cōponebant, consensu fauentibusq; militibus. Nam eis Macro commendans ante prædixerat. Et hæc quidem agebantur per menses sex, quibus Agrippa in his infortunij habebat, Tiberius auctor. reuersus in Capreas, febri ardore corripitur, & ne corripit.

primum quidē mediocriter, sed in pietas ægritudine propendente, cōstariam de eo spem habebat Euodus, amantissimus ei omnium libertorum. Is iussit ad eum filios eius adduci. Oportere namq; dicebat, ut cum eis loqueretur, anteq̃ terminū uitæ susciperet. Erant autē illi filij, nō quidem proprij, sed adoptati: nam Drusus eius filius iam fuerat mortuus, cuius filius Tiberius fuerat adoptatus, cognomento Gemellus: & Caius, Germanici fratris filius, iam adolescentulus, & liberalibus apprime disciplinis institutus, qui etiam populo & honorabilis erat & charus, propter Germanici patris eius uirtutē. nam hic ad magnū honorem apud populos fuerat sublimatus propter mansuetudinem morum, & propter affabilitatem qua cunctis gratus extabat. Et cum ipse clarus esset, non se tñ præferebat, sed omnibus par esse uolebat. His igitur rebus non solum apud populū, sed etia apud ipsius senatum magnus habebatur. Ad hæc etiam unusquisq; diuersarum gentium, alius consabulationis gratia, alius fide ac mansuetudine, quam in eius moribus motibusq; cernebat, ad amorem fuerat excitatus. Caterum eius mortē luctus magnus apud uniuersos expositus est: nō sicut assolet, ut principi placeretur, ficto dolore monstrato: sed uera cuncti tristitia mœrebant. Nam eius mortem unusquisq; propriam suam reputabat, ita eius mores eiusq; colloquia cunctis hominibus grata fuerant. Vnde ad filium quoq; ipsius amor cunctorum fauorq; perueuerat: maxime autem omnis militiā eius amore tenebatur, ita ut gloriam reputarent pro eo mori, si ratio postularet, quo ipse susciperet principatū. Sed tunc Tiberius Euodo iussit, ut sub ipso diluculo adolescentes istos adduceret. Ipse autem dijs patrijs supplicabat, ut ei signum manifestum ostēderent, quishā post eum in imperium succederet: festinans quidem ut nepoti suo principatū relinqueret, maiorem tñ credens sua sententia suoq; consilio diuinæ dispensationē, prouidentia, ideo a dijs sibi nec demonstrari desiderabat. Supplicanti deniq; illi omen uale monstratur: ad illum uidelicet uenturum esse principatū, qui ad eum sequenti die primus ex omnibus aduenisset. Hæc ille cognoscens, mittit ad nepotis sui pædagogum, iubens ut primo mane puerum ad se perduceret, putans illa re numinis superare sententiā. Sed deus contra de imperio decernebat. Illo igitur talia cogitante, ecce dies illuxit: iubetq; Euodum, ut quisquis foris esset adolescentum, eum ad se primitus euocaret: ille autem egressus, Caium ante tabernaculum reperit: nam Tiberius necdum aderat, ciborum acceptione tardatus. Ille autē ignorans totum quod agebatur, quidq; Tiberius quærebat, ueni, inquit, uocat te pater. Et cū dicto eum in tabernaculum introduxit. Tiberius autē ut uidit Caium, tum primum intellexit maiestatis supernæ potentiam, & quod non sit in hominum potestate de imperij constitutione decernere. Tunc ille primum lamentat: semetipsum quidem, quod eius consiliū fuerat infirmatum, & ei potestas ordinandi quæ uellet ablata: Tiberium autē nepotē, quod non solum de imperio decidisset, sed etiam ipsam salutem ac uitam agere illi non sine periculo fore cernebat: ad hæc etiam inuidiam illi ex cognatione futuram esse. Nam timore uel odio suspectum fieri Caium rebatur, tam ex eo quod principatū accipere festinauerit, q̃ ex eo quod eum insidiaturum sibi putaturus esset, quasi festinaturum in se redigere potestatem. Et tunc quidem in his malis erat Tiberius ex illo euentu augurij, quod ei p̃sagium fuerat, quod eius nepos amisset imperiū. Vnde multum anxius, se quoq; culpabat, quod illud augurium postulasset accipere: & quod cum liceret de hac uita mœroribus liberum abscedere ignoratione futurorū, per suam ipsius imprudentiam factū eēt, ut cum magna infelicitate & magno dolore discederet. Tunc tñ licet ualde turbat⁹, quod imperium ad quos nollet cernebat esse uenturū, pugnauit cum animo suo, ut huiusmodi uerba loqueret ad Caium: O fili, inquit, cum habeam propinquiorē Tiberium, tñ ex mea sententia deorumq; decreto, imperij tibi contribuo potestatem. Rogo autem te, ut nihil aduersus aliquē recorderis, qui mihi in principatu administer extiterit, uel qui mihi beneuolentiam exhibuerit aut fauorem, neq; aliquē lædas propter me, qui te ad tantā sublimo magnitudinem dignitatis: neq; circa Tiberium minus aliquid charitatis exhibeas, q̃ te & cognationi debere cognoscis, & mihi: qui tibi tantorum bonorū autor existo, ut dignam uicissitudinem meæ circa te beneuolentiæ reddas, & simul Tiberium cures: ut etiam consanguinitati quod debes exhibeas, & munimen tibi uel principatus uel salutis acquiras, cum tibi eum feceris adiunctum. Nam solitarius quisque amplius patet periculis,

Germanici
laus.

Imperia in
manu dei, nō
hominum.

simulatio Ti-
berij erga
Caium.

maxime cum in tanta rerum celsitudine quisquam fuerit constitutus: ad hæc quoque, quia nec de impunitum quicquam relinquunt, quod contra foedus naturæ fuerit perpetratum. Et hæc quidem Tiberius loquebatur. Caius autem, etsi ficta locutum Tiberium senserat, & ipse longe aliter in animo gerebat, tamen pro tempore benigne respondit, & facturum se omnia pollicetur. Cæterum in imperium ueniens, & Tiberium extinxit, & ipse non post multum tempus infidijs interemptus est. Sed hæc postea. Tunc autem Tiberius Caium suocellorem in principatu pronuncians, paucis diebus adiuuens, uita defungitur. Imperauit autem dies tres, menses sex, annos duos & uiginti. Caius autem quartus Romanorum est sicutur imperator. At Romani audientes Tiberij mortem, hilares agere coeperunt, prospero lætificati nuncio: non tamen ad credendum, uel exercendum gaudium fidutiam gerebant: non quia forte nollent (nam multis suis pecunijs comparare diligerent, ut illud nuncium uerum esset) sed timuere, ne si falso nuncio concitati gaudia sua proderent, ab illo cogniti perirent, quod eius morte gauderent. Plures quippe ille nobiles Romanorum extinxerat. Nam erat importabilis in ira, irreuocabilis ad quicquid perpetrandum cupiditas impulisset, & sine ratione quoque malorum occasiõem inueniens, & in omnibus quæ facienda decernebat, asper agrestisq; constabat. Ob hæc illi mortem eius audientes, suam lætitiã manifestare uerebantur. Interea Marfias libertus Agrippæ bonum deportarat nuncium, quem cum in balneo reperisset iam egredientem, noto ei signo dato, Hebræaq; lingua locutus: mortuus est, inquit, leo. At ille uerbum intelligens, gaudio cepit extolli. Tibi, inquit, super omnia pro hoc etiam bono nuncio gratiæ abscondantes repositæ sunt, tamen ut uera sint quæ dicuntur. Tunc centurio, qui Agrippæ custodiendo præerat, intendens tam festinationem Marfiæ quæ aduenerat, quam gaudium Agrippæ, quod ex eius uerbis illi contigerat, ratus nouitatem quandam significatam, interrogabat eos quid uellet ille sermo, qui fuisset allatus. Illi tantisper secretum efferre trepidabant, sed dum urgeret, nihil hæsitans indicauit Agrippa. Iam enim amicitiam magnam induxerat. Ille autem gaudium magnum illo sermone percipiens, quod etiam prosperitatem ex hoc Agrippæ cernere cernebat, conuiuium ponit. Eis epulantibus, potuq; indulgentiore procedente, uenit quidam dicens uiuere Tiberium, & intra paucos dies in ciuitatem uenturum. Tunc centurio asperere ualde illo sermone turbatus, eo quod cernebat morte digna quæ gesserat, quod morte Cæsaris audita cum illo uincto gaudes conuiuium celebrauerit, ex lecto ponit Agrippam: Tu, inquit, fallere festinasti, mortem imperatoris falso denunciasti, sed scito hunc sermonem poena tui capitis expiandum. Hæc dicens, confestim ligari iubet Agrippam, & constringi arctiore custodia. Et nocte quidem illa, Agrippa in malis fuerat constitutus, sequenti uero die per oem ciuitatem de morte Tiberij sermo firmatur, & iam iamq; homines illum sermonem confidenter ac publice proferebant. A Caio quoque destinantur epistolæ, una quidem ad senatum, mortem Tiberij nuncians: altera uero ad Pisonem, præfectum tunc temporis urbi, in qua iubeat Agrippam ex militum auferrî custodiã, & ad domum transferri, in qua primitus habitabat, antequam haberetur in uinculis, & ibi tunc interim erat in remissione custodia. Sed Caius postquam Romam uenit, Tiberij corpus secum adducens, iuxta ei secundum morem patrum opulenter magnificèq; celebrauit. Agrippam uero, cum ipso die cuperet absolueret, Antonia prohibuit, non odio aliquo circa uinctum, sed opinionem cõsulens Caium, ne putaretur mortem Tiberij gratanter accipere, si eum tam celeriter absoluisset, quem ille deuinxerat. Veruntamen non multis diebus prætercuntibus, eum accersuit in domum, tondiq; præcepit, & uestibus cultuq; mutato, diadema capiti eius imposuit, & regem confirmat tetrarchiæ Philippi, donans ei etiam Lyfaniæ alteram tetrarchiam. Pro catena uero ferrea quam gerebat, auream ei parem pondere condonauit. Magistrum autem equitum in Iudæa constitutorum Maxillum destinat. Verum secundo anno Caii Cæsaris, Agrippa postulat, ut nauigare permitteretur ad propria, quo prouinciã sibi commissam, & aliqua necessaria certo dispensans moderamine, reuertat. Et permittente imperatore, uenit in patriam, & præter spem omnium rex ab omnibus cernebat cum magno miraculo, & in hoc cunctis apparebat, quantã habeat in omnibus fortuna licentiã. Omnes enim hæsitabant, cõparantes penuriam hominis, in quam tempore priori deciderat, & prosperitatem præsentem, qua fuerat sublimatus. Plerique

Agrippa nunc
ciatur morte
Tiberij.

etiam beatificabant hominem, quod non fuerit defraudatus recuperatione fortunæ. Alij etiam pene incredibilia putabant, licet suis intuerentur obtutibus. Tanta quippe in Agrippa rerum mutatio cernebatur, ut quorundam mentes adducerentur in dubium.

¶ Herodes qua ratione missus in exilium Lugdunum Gallie. Caput XIII.

Herodias autem soror Agrippæ, quæ Herodi coniuncta fuerat (tetrarcha enim erat iste Galilæe prouinciæ & trans Iordanem) potestatem fratris ex inuidia non ferebat, quod cum in maiori dignitate cerneret quam maritum, & quod de prouincia quidem cum fuga discesserit, debitum non ualens soluere, reuersus autem esset cum amplissima dignitate. Contristabatur igitur, grauiterque portabat tantam mutationem fratris; maxime autem, quando cum intuebatur cum regalibus insignibus incedentem, atque hinc inde circumferri multitudinem populorum, infelicitatem suam non tolerabat inuidiam. Sed & uirum concitabat, exhortando ut Romam nauigaret, similemque sibi dignitatem imploreret à Cæsare. Intolerabilem namque sibi metipsis uitam esse firmabat, si Agrippa filius Aristobuli, qui culpatus à patre, mori meruerit, inopia magna compressus, ita ut aliter non posset euadere creditores, nisi nauigatione diffugeret, atque hoc modo patria decedens, cum regali fuisset dignitate reuersus; ipse uero cum esset filius regis, & frater eius qui tetrarchiam illam ante possederat, unde magis ei cognationis iure deberetur, sederet in humilitate priuatae degens uitæ. Quod si antea nihil Herodem contristabat, quod minorem honorem parcente proprio possideret, saltem tunc excitari debere consanguinei tam præclarissima dignitate: neque se pati debere superari ab eo, cui pecunia sua subuentum est: confusionemque debere putare, ut ille præiret honoribus, qui anteriori tempore sua sustentabatur misericordia. Verum Romam, inquit, pergamus, nec labori parcentes, nec sumptibus: non enim pro auro re peritura debemus prohiberi, ne ad honores ualeamus ampliores ascendere: sed omne quicquid nobis est expendamus, ut regni ualeas adipisci. Ille uero repugnabat, oculum diligens & quietem; & molestiam Romæ declinans, moliebatur eam ratione deprecare. At illa quanto uidebat eum quiescere cupientem, tanto amplius instabat: iubens ne aliquid agendum prætermitteret, quo posset regnum à Cæsare promereri. His igitur illa mulier nullo modo cessabat, donec sæpius fatigando, in suam eum fecit transire sententiam. Ille igitur præparans opulenter uniuersa, & nihil sumptibus parcens, nauigat Romam, simul secum Herodiadem adducens. Agrippa uero intentionem eorum intelligens, uel qualiter præparabantur attendens, etiam ipse seipsum præparat. Cum autem nauigasse eos cognosceret, mittit etiam ipse Romam quendam ex libertis suis, nomine Fortunatum, plurima Cæsari munera deportante, & epistolas aduersus Herodem. Ipsum etiam instruit, quæ ore proprio Caium edoceret opportunitate reperta. Qui cum subsecutus esset Herodem, epistolas Cæsari reddidit. Nam simul in Dicæarchiam uenientes, Caium apud Basas inueniunt, quæ ciuitas est parua Campaniæ, quinque stadiorum intervallo distans à Dicæarchia. Habitacula quoque ibi imperialia opulenter constructa sunt, opibus diuersorum per tempora principum magnifice exornata. Lauacra calida ille locus exhibet, aquis ex terra ultero manantibus, aptis salutis corporum, quos ibi lauari contigerit. Caius autem, mox ut Herodem suscepit, & primum sermonem cum eo commiscuit, cœlestem Agrippæ suscepit epistolas, quibus accusationes continebantur Herodis. Accusationes autem erant huiusmodi: consilium habuisse Herodem cum Seiano aduersus Tiberium, & cum Artabano Partho aduersus Caium. Probamentum autem huius rei dicebat, quod haberet Herodes constructionem immensam armorum, quæ septuaginta millibus pugnatorum suffecisset: hanc in armamentario Herodis repositam dicebat asseruari. Quibus lectis motus Caius, percontatur Herodem, si uerum esset quod de armis nunciaretur. Ille uero cum aliter dicere non posset, ne ueritate conuinceretur, respondit esse arma. Tunc Cæsar ueram credens accusationem, tetrarchiam eius abstulit, & Agrippæ regno coniunxit: sed etiam omnes opes similiter Agrippæ contribuit: ipsum autem aeterno condemnauit exilio, habitaculum illi constituens in Lugdunensium Gallie ciuitate. Cognoscens uero Herodiadem Agrippæ esse sororem, opes & alia quæcunque propria esse probarentur, ei restituit, arbitrans in consilio uiri consciam non fuisse: tutabatur enim etiam eum quod sororem Agrippæ cognouerat. At illa: tu quidem, inquit, imperator magnifice satis, sicut dignitatem tuam de-

Accusationes
Agrippæ ad
uersus Hero-
dem.

cebat, hæc mihi largiens: uerum ego tuo uti non possum beneficio tuisque muheribus propter dilectionem qua marito meo constringor: cui socia in prosperitatibus existens, iustum non existimo, ut eum in hac fortuna derelinquam. Tum ille magnitudinem animi eius indigne suscipiens, simul eam cum Herode misit in exilium, eiusque substantiam Agrippæ contulit. Et Herodiadi quidem pro inuidia, quam circa fratrem gerebat, & Herodi ob id quod muliebres hortationes & uanitates aduertit, tale iudicium ex prouidentia diuinitatis illatum est. Caius autem primo quidem ac sequenti anno magnifice rebus utebatur, & mediocrē semet exhibēti fauor in dies tam apud Romanos quam apud ceteros subiectos amplior augebatur. Sed procedente tempore, magnitudine dignitatis eleuatus, humanum perdidit intellectum, & se se uolebat consimile diuinitati, diuinitatē quæ uera est inhonorās.

¶ De statua Caii Caesaris impedita ne statueretur in templo. Caput XV.

Illo tempore cum in Alexandria seditio proueniret inter Iudæos ibidem habitantes atque paganos, terni ex unaquaque parte legati mittuntur ad Calum. Erat uero inter Alexandrinorum legatos unus, Apio nomine, qui Iudæos plurimum blasphemabat, multa quædam & alia dicens: illud autem præ ceteris eos accusabat, quoniam Caesaris honores haberent omnino cōtemptui. Nam cum Romano imperio subiectos, templa Caio fundare, altaria cōstruere, atque alia sicuti diis celebrare firmaret, à solis Iudæis duci proclamabat in gloriam: debere quoque istos simulacris honorare Cæsarem, nomenque eius habere iurabile. Hæc igitur Apione, & alia huiusmodi durissima prolocuto, quibus eum in superbiam eleuari posse censebat, Philo econtra suscepit, qui præerat legationi Iudæorum, uir in omnibus quidem magnæ gloriæ: nam Alexandri Halabarchi germanus extabat: philosophiæ quoque non expers, idoneus etiam defendere causas, & purgare quæcunque accusatiōibus subiacebant. At hunc ex secretario Caius iubet excludi, absentemque fieri. Nam tanta indignatione succensus est, ut crederetur aliquid sauiissimum perpetrare. Tum Philo egrediens ex secretario, dicit ad Iudæos, qui forte circa illum fuerant, ut animo confidentes existerent, neque Caii furore terrentur: nam prope esse, ut ipsis operibus deum repugnare claresceret. Interea Caius grauiter ferens, quod in tanto despectu apud Iudæos solos existeret, legatum in Syriam mittit Petronium, successorem Vitellio, iubens ut cum numerosa manu Iudæam inuaderet, & si quidem susciperent sponte eius simulacrum, erigeretur in templo dei: si uero resistere molirentur, pugnando superans id ipsum incūctanter efficeretur: atque ita Petronius in Syriam, decreta Caesaris exigens, pergebat, ut mandatis Caesaris minister existeret. Cumque auxilia plurima quanta potuit congregaret, duasque Romanæ militiæ legiones assumeret, Ptolemaidem uenit: ut ibidem hyberna perageret, ut primo ueris tempore prælium posset agere cum Iudæis: inde quoque consilium suum Cæsari per literas intimaui. Ille autem laudabat eius sententiā, iubens ut nullo modo prætermitteret: & si minus obedientes essent, prælium Iudæis intentius impotaret. Interea Iudæorum multa millia ueniunt ad Petronium in Ptolemaidem, deprecantes, ne ad solutionem & ad transgressionem paternæ legis cogerentur. Si autem modis omnibus statuisset simulacrum in Hierosolymam inferre, ibique statuere, semetipsos primitus si placeret, interimi postulabant. Neque enim possumus, inquiunt, quoad uiuimus rem istam admittere: quæ nobis ne fieret interdicta est ab eo legislatore, cuius auctoritatē non ualemus omnino continere: neque illas cōstitutiones paruipendere possumus, quas pauci maioresque nostri usque ad suum interitum seruauere. Petronius autem respondit: Si in primis essem, meis uterer ad agendum quod oporteret consiliis, & iusta uobis ad me hæc esset oratio: nunc autem Cæsare iubente incumbit mihi multa necessitas eius decreta cōplendi, ne si contempsero, aliud periculum maius incurram. Tunc Iudæi: quoniam, inquit, ita sapias o Petroni, ut transgredi Caesaris mandata non audeas, neque nos legis diuinæ præcepta transgredimur, qui uirtute maiorum nostrorum & laboribus instituti, nunc usque sine transgressione uiuimus: neque in tantā aui fuerimus nos precipitare nequitia, ut quæ à deo interdicta sunt fecerimus, uel aliquibus bonis illecti, uel metu mortis adacti: sed fixum animo tenemus, ut pro seruatione legis nostræ cuncta pericula subeamus, spem gerentes fortissimā, desit nobis auxiliatura in præsentia, & mercedem postea redditurum, si pro eius cultura fuerimus aliqua mala perpeffi. Si uero tibi uoluerimus obedire, non solum infamiam debilitatis incurrimus, quod timore transgressores legis efficiamur, uerum etiam immaniter offendimus deum, qui etiam

Philo.

Mittitur Petronius contra Iudæos.

Constantia Iudæorum.

Modestia Petronij & prudentia Pe te iudice multo antiquior tempore censet esse quam Caius. Tunc Petronius considerans ex uerbis eorum immutabile firmumque propositum, & sine pugna se non posse Caij præcepta perficere in eius erigendo simulacro, nec sine multa cæde negocium illud euadere, assumens omnes amicos, & cuncta sua seruitia, in Tiberiadem pergit, uolens iudæorum instituta cognoscere, uel cuiusmodi essent, uel qualibus ordinibus haberentur. Iudæi uero magnum quidem sibi ex bello Romanorum cernebant imminere periculum, sed magis iudicabant subigi, quam impij efficere in deum. Multa itaque millia Petronio in occursum ueniunt, ad Tiberiadem undique confluentes, & supplicationibus utebantur, ne cogerentur ad talia, ut pollueret ciuitas erectione simulacri. Ad hæc Petronius: Et pugnabitis, inquit, contra Cæsarem, neque illius potentiam, neque uestram putantes infirmitatem? At illi: Minime nos, inquit, pugnare disponimus, uergetiam sumus mori parati, antequam legis nostræ mandata soluamus. Simulque in faciem prostrati, perimi se paratos esse firmabant. Et hæc quidem per dies quadraginta gerebant, culturam quoque terræ negligentes, cum maxime tempus exigeret. Nam iam ea pars anni uertebatur, quæ solent semina terræ mandari. Tanti quippe eos moriendi seruior accenderat, ne simulacrum aliquod poneret in ciuitate. Taliter igitur se rebus habentibus, Aristobulus Agrippæ regis frater, & Elcias maior, alij quoque optimi uiri ex eadem ipsa familia, & plures de primatibus ad Petronium uenere, deprecantes ut bene de negotio præsentis consulere, neque de tantæ multitudinis perditione cogitaret, quin potius scribendum Caio decerneret, significans immobilem animi iudæorum, neque eos constitutione simulacri uelle suscipere, omnem quoque culturam terræ negligere, sed & in occursum suum uenisse, & pugnare quidem nec uelle nec posse, mori tamen incunctanter paratos, antequam transgressores suæ legis extarent: debere igitur consuli, ne in aliud intentæ multitudine, terra inculta remaneat, & postea per inopiam latrocinia preterrentur: fortassis enim posse Caium emolliri, & nihil crudele decernere, neque talia disponere, quibus ad seditionem populus excitetur. Et Aristobulus quidem, alijque qui cum illo erant, talibus Petronium deprecabantur. Petronius uero instante Aristobulo & cæteris, uidens quoniam non pro rebus minimis supplicabant, uidens etiam iudæorum constantiam, sacrum quoque ratus, ut multa millia hominum per ipsum darentur in mortem, si uellet Caij furie ministrare, simul etiam se deum offensurum, & cum pessimis postea spebus adiuuere, multo melius iudicat, ut scriberet Caio, ut eius animo mitigato, nihil per eum iniquum contingeret: aut si forsitan indignatione commoueretur, quod eius mandata minime compleretur, & aduersus eum aliquid mali decerneret, bene contentum esse iudicabat, pro meliore causa, & per tanta hominum multitudine subire discrimen. Conuocans igitur in Tiberiadem magnam multitudinem iudæorum (nam multa millia illic fuerant congregata) & constituens in circuitu cunctas militias & turmas, censuit primo non suam, sed Cæsaris proferre sententiam, dicens timere se iracundiam Caij, proinde accedere ad perficienda quæ sibi præcepta sint, oportere se firmabat, qui tanto fuisset ex eius beneficiis honore sublimatus, ut nihil contrarium eius uoluntati perageret. Verum non arbitror, inquit, iustum esse, ut salutem honoremque meum non pro uobis, qui tam plures estis, impendam: nec permittam, ut per me perennæ legis uestræ instituta soluantur: nec adeam dignitatem templi dei contemnere, ut per potestates principum, iniuriæ uestris religionibus ingerantur, sed scribam ad Caium, uestras illi uoluntates intimans, quantum possum causam adiuuans, & uestrum in bono propositum: & spero quia aderit deus, cuius potestas potior est omni humano molimine humanaque uirtute, potens est enim & uos in conseruatione legis uestræ protegere, & me tutari, ut nec ab ipsis etiam excidam humanis honoribus. Quod si etiam exasperetur forsitan Caius, ut iram suam in me uelit effundere, sumam omne periculum, omnem miseriam, quæcunque corpori meo possit infligi, ne uos tantos pro rebus optimis pereuntes intuear. Itaque igitur unusquisque uestrum ad opus proprium, & terræ uestræ culturam impendite. Ego uero Romam literas destinabo, & omnia pro uobis, tam per me quam per amicos, quæ rei conueniant agere non omitam. Hæc dicens, iudeorum dimitti congregationem iubet, ut culturæ terræ diligentia exhiberent. Omnes autem alloquio nobiles populi adhortabatur, ut spem meliorem gererent. Et ille quidem hoc modo multitudinem laetificare festinabat. Deus autem suam manifestauit repente præsentiam, & adiutorium suum in omnibus fore Petronio.

Simul enim ut finem loquendi fecit, confestim ingens descendit pluuia præter spem omni-
 Nam illo die ab ipso solis ortu serenitas magna claruerat, nullumque signum pluuia in ca-
 lo fuerat uisum: sed etiam omnis annus magna fuerat ariditate siccatus, ita ut desperatio
 fuisset exorta, non solum pluuia, sed etiam si unquam posset caelum tectum nubibus apparere.
 Tunc igitur etiam præter consuetudinem tanta inundatio uenit aquarum, ut ludæis spes
 magna fieret in nullo frustratum iri Petronium, pro eorum negotio laborantem. Pe-
 tronius autem amplius obstupuerat, uidens manifestissime deum ludæorum se consolatore
 ostendere, & multum suam declarasse sententiam, ita ut nec illi forte contradicere ualeret,
 quibus religioni nostræ reluctari tota laborat intentio. Scribit ergo ad Caium, postulans
 ne tanta millia hominum contemneret, quæ non possent sine bello & ingenti cæde ad trans-
 gressionem suæ religionis impelli: peritura quoque tanta tributa, quæ ab illa gente darentur,
 memoriam etiam non bonam Romani nominis in posteriora tempora relinqui, super hoc
 quoque uirtutem diuina ludæis præbere præsidium. Nam exploratum esse firmabat pro
 ludæis euidenter indicium. Et Petronius quidem huiusmodi literas destinauit. Agrippa
 uero rex (iam enim tunc Romæ fuerat) amplius in amicitia gratiaque Caii crescebat. Et for-
 se quadam die epulum præparauerat Cæsari, ubi magnam impenderat diligentiam, ut
 omnium in cibis elegantiam uinceret, omnesque suauitates & delicias studiosius provide-
 ret, ita ut non solum cæteros anteiret ad inuentionibus epularum, sed nec ipse Caius mul-
 tum cupiens ei posset æquari. Tunc Caius admodum admiratus tam ingenium eius, quam
 magnificentiam animi, quod super uirtutem suam sumptus expenderet ut sibi placeret,
 uoluit munificentiam Agrippæ remunerare. Tum itaque ex delicijs & uoluptate ac uino
 hilarior effectus, cum ab Agrippa ad potum inuitaretur: primum, inquit, quamuis tibi
 honorificentiam exhibui pro beneuolentia & fauore, quem circa me semper habuisti,
 ut etiam apud Tiberium periculum ingens incurreres: uerum quia in omnibus te uideo &
 uirtute præditum, & nos amore superantem, indecorum existimo tuo circa me studio su-
 perari. Volo itaque, quod antea minus feci, modo perficere, & tantas tibi munerum copia-
 as attribuere, ut magnum momentum tuis opibus, & tuis accedat honoribus. Et ille qui-
 dem hæc dicebat, existimans quod posceret aliquos redditus sibi dono dari: uel ciuitates ex-
 hiberi. Ille autem quamuis præparatum haberet quod petere cupiebat, timens, haud sua
 uoluit aperire sententiam, sed respondens confestim Caio, quia neque primo lucro, sed eius
 gratia delectatus, ut contra Tiberij præceptum studium accurationis ei impenderet, neque
 modo se aliquid agere intentione lucri, sed sola eius gratia semper se fuisse contentum aie-
 bat: nam & multa sibi ab eo & maiora fuisse donata: quæ si tua, inquit, uirtute tuaque poten-
 tia minora sunt, meo tamen, hoc est, accipientis merito & dignitate mea, multum constat
 esse maiora. Caius autem obstupescens eius continentiam, magis instabat ut diceret quid
 sibi cuperet donari. Ille quoniam, inquit, domine magnanimitate nimia dignum me mu-
 neribus tuis existimas, postulo nihil quidem quod ad diuitias opesque pertineat: nam me an-
 terioribus tuis muneribus admodum locupletem reddidisti: sed illud peto, quod tibi &
 opinionem pietatis efficiat, & diuinitatis mereatur auxilium, una etiam mihi gloriæ fue-
 rit apud audiētes: quod nihil à te petierim ad usus pertinens temporalium rerum. Postulo igitur,
 ut erectionem statuæ, quam in templo ludæorum faciendam Petronio præcepisti, ul-
 tra nolis effici. Et ille quidem, licet periculosum existimaret illud exposcere: nam nisi re-
 ctum quod petebatur iudicaret Cæsar, nihil aliud nisi mortem afferret illa petitio: ergo quod
 uis periculosum esse censeret, tamen contemptis alijs sibi necessarijs & uilibus, illud Cæ-
 sarem postulauit. Caius autem, tum eo quod ab Agrippa taliter fuerit accuratus, tum quia
 indignum existimabat mendax coram tantis arbitris apparere, ante quos alacriter com-
 pellabat Agrippam quod uellet expetere, paululum sui poenitens, mox uero uirtutem
 Agrippæ miratus, quod suum regnum non redditibus, non pecunijs, non alio quocumque
 munere amplificari cupiuerit, sed pro conseruanda lege culturaque diuinitatis illibata ce-
 lebranda interuentor extiterit, concessit: ac scribit ad Petronium, laudans quidem eum,
 quod exercitus instruxerit, pugnareque cum ludæis fuerit præparatus, & omni nisu labo-
 rauerit iniuncta perficere. Verum statuam, inquit, si contigerit erexisse, ut constituta est: per-
 seueret: si uero necdum erecta est, nihil ultra fatigandus exercitus, & auxilia dimittendas

Pluui.
Talia.Litera Caii
ad Petronium.

Providentia
dei erga Pe-
tronium.

et ipsum uero ad ea quæ missus es curanda, conuenit proficisci: nam ultra iam opus non habeo ut erigatur statua. Hoc enim Agrippæ gratiæ concessum esse uolo, uiro honorabili mihi semper, sed nunc amplius honorando. Et Caius quidem talia scribit Petronio, antequam seditio maior oriretur. Nam ita iam mentes omnium tuebant, atque talia uoluntatum eorum indicia monstrabantur, ut si forte contrarium nuntium adueniret, parati essent aperire bellum gerere cum Romanis. Sed Caius, cuius animus erat obnoxius turpi audini, alienus bono consilio: et in omnibus quæ facienda decerneret, ira magis pertinax ad implendum: moderari se nullo modo sciens, sed beatitudinem iudicans, si omne quod sibi esset uoluptati perficeret, postea scribit Petronio huiusmodi uerba: Quoniam, inquit, dona quæ tibi Iudæi dedere, meliora iudicas quàm mea complere præcepta, & cuncta quæ illis libita sunt studeas efficere, mea mandata contemnens, iubeo temetipsum iudicem fieri, & eligere quid debeas pati, qui me ad tantam iracundiam concitasti, ut exemplum efficere cunctis & præsentibus & futuris, quo nullus audeat imperatoris mandata contemnere. Hanc igitur epistolam destinauit quidem Petronio, non tamen ipso uiuente perlata est. Petronius autem tardius eam aliquanto suscepit, remoratis nauigio portatoribus, intantum ut etiam ante hanc epistolam alias literas accepisset, in quibus de morte Cæsaris certior redderetur. Non enim obliuisci poterat deus tantorum periculorum, quæ Petronius cum alacritate magna subierat, ut Iudæis in honorem eius religionis gratiam præstitisset: & Caium de medio auferens, mercedem illi dignam pro illius impietate restituit, cooperatus est autem Petronio. Nam tanta illi dilectio comparata est, tam Romæ quàm in unoquoque regno, ut dei gratia super eum euidenter appareret. Romæ namque senatorij ordinis, & quorquot dignitatibus eminebant, tam uirtutis merito, quàm odio Caii, quod propter eius crudelitatem iniquitatemque conceperant, circa Petronium magno fauore ferebant. Mortuus autem est non post multum temporis, quam fuerat epistola scripta Petronio, in qua eum morte damnauerat. Causam autem per quam extinctus est, & totum ordinem insidiarum, narrabo procedente sermone. Petronio uero prima uenit epistola, mortem indicans Caii: post aliquantum uero temporis ea, in qua propria manu semetipsum interire iubebatur. Vbi miranda est diuinæ clementiæ providentia, quomodo sine ulla dilatione tantam illi retributionem mercedis indulerit, pro honore quem exhibuit templo dei, & pro adiutorio quod Iudæis præstitit, ut per eum beneficium salutis acciperent.

¶ De Asinis & Anilei fratrum, & maxima strage Iudeorum in Babylonia & Seleucia.

Caput XVI.

Neerda oppi-
dum.

Nisibis oppi-
dum.

Contigit etiam per idem tempus Iudæis illis, qui in Mesopotamia & Babylonia habitabant, ualde magna calamitas, ubi quoque multa cædes accidit, quanta nunquam ante refertur in historia: de qua cuncta diligenter absoluam, ut causas ipsas ex quibus prouenit, insinuem. Neerda dicitur Babyloniæ ciuitas, admodum populosa, habens circa se plurimam fecundamque regionem: quæ cum alijs plurimis bonis, tum etiam hominibus ipsa repleta est, hostibus quoque inadibilis. Nam eam Euphrates undique circumiens, in medio continet uniuersam. Ad hæc etiam moenibus est munita firmissimis. Est autem alia ciuitas, cuius Nisibis uocabulum, circa eiusdem fluminis fluentia constructa: unde Iudæi quoque natura confidentes locorum, censum quem solent in honorem dei tribuere, ibidem custodiendum illo tempore deponebant. Sed etiam alia munera decora templorum illis ciuitatibus habuere: nam eis ueluti penu, uel promptuario munitissimo securius utebantur: hinc autem in Hierosolymam, cum tempus expeteret, pecunias dirigebant. Plurima quoque inde hominum millia pascebantur. Erant itaque duo quidam homines, Asineus & Anileus nomine, Neerdatenses quidem genere, & inter se germani fratres. His præceperat mater (nam patre orbatu fuisse) ut nauium operarentur uela: quia non indecorum apud eiusdem loci ciues hoc opus habebatur, ita ut etiam plures apud eos uirorum, eis exercerantur operibus, quæ usui marino proficiant. Hos quadam die magister, qui eidem operi præerat, apud quem etiam ipsam artem didicerant, de aduentu & tarditate culpauit, eosque uerberibus ultus est. Illi uero grauiter hoc ferentes, arma quantacunque in eius domo seruabantur, abripiunt, & pergunt in quendam uicem, qui disruptio fluminis uocatur, ubi optime solebant pascua germinari, ibique ea reposuerunt. Quo facto, congregantur ad eos plurimi

iuuencs, quotquot egestate laborabant. Hos armis instruunt, ipsi uero ueluti ductores agebant. Ibi quandam sibi extruentes arcem, demandant uniuerfis, qui per illa pascua armenta ductabant, ut illis censum redderent, atque ex hoc & cum eis amicitia haberent; & aduersus hostem qui depopulatum forte prorumperet, auxilio fore se firmabant. Illi uero dicto audientes fuere, non enim aliter facere ualebant, & ex pecoribus mittebant quantacumque iuberantur ac proinde manus & uirtus illis amplior accedebat, & potestatem habebant quaecumque animus uellet efficere, alios fugare uel lادere, alios regere uel curare, non solum incolae regionis, sed etiam quos forte transire contingeret: nomenque eorum formidolosum satis habebatur, & per singulos dies de eis sermo crescebat, donec ad regem Parthorum usque peruenit rumor. Satrapa uero Babyloniae, postquam ista cognouit, uoluit eos in ipsis initis reprimere, antequam eis licentia crescente malum amplius oriretur. Et congregans manus quam plurimam potuit, sed etiam ex Parthis Babylonisque quam plurimos, aduersum eos repente tendebat, nolens eos nuncium sui antequam ueniret, accipere. Igitur per occulta ductans exercitum, & ueniens in quendam nemorosum locum, ibidem latitabat. Et sequenti die (illucescebat namque sabbatum, in quo Iudaei nihil operantur) ratus est resistere non auros, atque hoc modo sine pugna uinctos posse abducere. Paulatim ergo ac pedetentim accedebat ad locum, ut cum proximus fieret, statim in eos irrueret. Sed Asineus, sicut forte cum alijs nonnullis confederat, ante quos arma fuere iacentia: o uiri, inquit, hinnitus equorum meas aures allapsus est, non equarum amor, sed equorum uiros uehementium hinnitus scio existere: nam etiam strepitum frenorum simul aduerto. Vereor itaque, ne nos circumfusi hostes aggressi sint. Sed citius quispiam ex uobis spectatum procurrat, qui nobis quidnam istud sit manifeste denunciet. Opto autem falsa me locutum fuisse, & deceptum potius uerisimilitudine sonitus, quam uera sensisse. Et ille quidem huiusmodi uerba locutus est. Cum ecce simul quidam adueniunt speculati negotium: & celeriter accurrentes, neque tu, inquit, falleris, sed integre coniectasti, quae aduersus nos geruntur. Ab hostibus circumdati quippe sumus dolo, nihil a brutis animalibus differentes. Nam nos plurimus equitatus inuadit, eo praesertim tempore, quo nudi omnibus armis extamus, ob id, quod lex paterna uacare nos, et nihil agere hodie precipiat. Asineus porro, non secundum speculatoris sententiam, quid deberet fieri decernebat, sed legale magis existimans, ne demissis manibus pereuntes, laetitia hostibus exhiberent, oportere iudicat, ut non sine hostium ultione operentur. Arma itaque corripit, alios qui circa illum erant similiter adhortatur, eos in audaciam excitans, ut uirtutis memores, hostes itinere fessos inuaderent: atque impetum facientes, multos obruticant, alios fugauerunt. Nam eos securitas, qua se putauerant quasi cuncta parata reperturos, et ignauos & molles effecerat. Parthorum autem imperator cum ei tale nuntium aduenisset, obstupescens super illorum fratrum audacia, desiderauit eos uidere, & cum eis miscere colloquium: & mittit ex armigeris fidelissimum, qui diceret: Imperator Artabanus, quis laesus a uobis, & quamuis sua prouincia depradata tamen nulla circa uos indignatione, qua debebat accensus est: sed consideratione uirtutis uestrae, magis in uestram gratiam factus attonitus, misit me, dextram uobis fidemque praebitum, ut ad eum ueniat, & eius habeatis amicitiam, nullum dolum aut insidias formidantes: dona etiam se datum promittit, & honoribus sublimare, ex quibus potentia uobis maior accrescat. Tunc Asineus ipse quidem distulit, sed fratrem suum Anileum cum muneribus mittit, quae praeparare potuerunt. Et ille quidem ita perrexit, atque perueniens ad imperatorem ingreditur. Artabanus autem audiens Anileum uenisse, interrogabat causam, cur etiam Asineus non simul aduenerit. Cumque audisset, quod timore suum aduentum subtraxerit, coepit per deos patrios obtestari, nihil se male facturum in eos, si se eius committeret fidei. Inter illos enim barbaros esse solet iudicium, ut nunquam quisquam inter eos, postquam dextram praebuerit, mentiat, nec quisquam de fide dantis dextram dubitauerit. Et Artabanus quidem ista gerens, mittit Anileum praesensurum fratri, ut ad eum etiam pariter ipse adueneret. Agebat autem haec imperator, opus habens illis fratribus pro tutamine illius satrapiae, eo quod in aliena regione facile possent ab imperio suo decedere, ut antequam tale aliquid contingeret, ipse illos per amicitiam occuparet. Timebat etiam ne in Babylonia plurimi se Asineo coniungerent, & ille manu ualida congregata, praesertim in illis locis tam munitissimis, facile se a Persarum imperio defenseret.

Et ille quidem talia reputans, mandabat Asineo. Anileus autem persuasit fratri, intimans ei munificentiam & alacritatem imperatoris, tum etiam iusiurandum quod ei praeberat: proinde ad Artabanum cum alacritate pergebant. Ille autem eos cum gratia magna suscipiens, admirabatur Asineum, quod ita magnanimus extitisset, cum corpus possideret ad uidendum breue, & quod contemptui ab intuentibus haberetur: eiusque prudentiam strenuitatemque considerans, fertur ad amicos dixisse, quod maior esset anima corpore tam minore. Ostendentemque Asineum uni ductorum suorum, Abdagadi nomine, atque eius nomen indicante, omnemque uirtutem & strenuitatem eius intimante, qualis extitisset in bello, Abdagades postulabat permissum sibi contribui, ut eum occideret, atque iniurias eius & depopulationes, quas in provincias commiserat, ultum ireret. Non permittam, inquit imperator, haec fieri in eum uirum, qui mea fide praesumptus, dextra a me iurationemque deorum accipiens, uenire properauit. Tu quia uir bonus extas in bello, nihil periurijs meis opus est, ut Parthorum iniurias ulciscaris: discedentem uero, si cupis insequere, eumque si poteris in re belli superato. Mane itaque facto, accersiri iubet Asineum. Tempus tibi est, inquit, diuinitas ad propria discedendi, ne forte plurimos ad te ductorum irites, & sine mea conscientia pereas. Commendo autem tibi Babyloniae regionem, ut eam laedi a latronibus non permittas, sed tua uirtute a malis omnibus defendatur. Dignus namque sum a te optimo homine hanc reciprocationem accipere, qui tibi fideles animos omnino seruauerim: neque ad eos ascendi, qui fuerant ad tuum interitum iritati, sed ad salutem tuam tutandam sedulo festinaui. Haec dicens, eum donatum muneribus competentibus, in propriam destinat regionem. Ille autem domum reuersus, oppida constituit, & castella quae primo fuere restaurando confirmat, atque ita breui magnus effectus est: tantaque per eum negocia gerebantur, quanta nunquam ab alio ante ipsum geri potuerunt. Tantus ergo fuerat factus, ut etiam ab ipsis Parthorum ductoribus honoraretur, qui ad illam regionem per tempora mittebantur. Nam solam Babyloniorum honorificentiam habere minorem ducebat, quam suae uirtutis merito debere iudicabat exolui. Omnia igitur negocia quae in Mesopotamia gerebantur, ex eius potestate pendebant, & amplius eius felicitas per annos quindecim amplificata crescebat, & bonorum omnium uigore ac flore pollebat. Sed dum tali prosperitate frueretur, subito malorum illos occupauere principia, quae huiusmodi causis occipiunt. Postquam enim strenuitate ac uirtute ad magnam peruenere potentiam, conuertuntur ad iniurias perpetrandas, & transgressionem paternarum legum, cupiditatibus in transuersum agentibus. Denique Parthorum quendam ductorem inuadunt, qui ad gubernandam illam missus fuerat regionem, quem etiam propria uxor fuerat comitata. Haec cum in alijs pluribus rebus laudabilis erat, tum pulchritudine cunctas foeminas anteibat, ita ut magnum decoris miraculum spectantibus apportaret. Hanc Anileus siue pulchritudinem eius auditu cognoscens, siue proprio uisu conspiciens, adamauit. Deinde coepit insidias eius uiro praeparare, eumque hostiliter inuadens interemit, illam autem abripiens sibi coniunxit. Quae mulier haud equidem sine magnis calamitatibus Anilei domum ingressa est, sed tam ipsi quam Asineo fratri, magnorum malorum deportauit aggeriem, per huiusmodi causam. Cum enim illa post mortem uiro, deorum suorum simulacra sumpisset, quae more paterno tam ab ipsa quam a uiro eius religiose colebantur: coepit ea domi habere, & simili cultu uenerari: sed etiam cum alicubi forte pergebant in exterarum regionem, secum illa simulacra portabat. Et primo quidem latenter hunc ritum religionis exercebat, postea coepit etiam marito monstrare, quali modo uel lege deos illos cum primo suo coniuge coheret. Tunc socij eorum, qui ab eis inter primos honorabantur, primum quidem ad ipsum Anileum locuti sunt: quia non deberet Hebraico ritu contempto, & neglectis suis legibus, eam mulierem accipere, quae contrario ritu aliam religionem habens, interdicta sibi sacrificia deis extraneis exhiberet: debere illum aiebant rebus suis bene consulere, ne forte amore mulieris & uoluptate corporis captus, illa celebrari permittens, seque regnumque suum pessunderet. Sed cum nihil proficerent talia commonentes, uirum etiam quendam illorum, qui maxime inter eos honoreungeretur, quoniam ampliore fiducia locutus sit, interemit. Ille uero moriens, maledixit ipsi Anileo fratrique ipsi Asineo, cunctisque socijs, ut similiter ab hostibus interirent: ipsi quidem, quod tale in se facinus perpetraret, illis autem, quod non

prohibuerint, neque ullum auxilium tulerint homini, pro legibus paternis & pro tanta gente proloquente. Cuius mortem omnes quidem grauiter ferebant: tolerabant tamen non ob aliud, nisi quia illorum potentia ad infelicitatem ducebantur. Cum autem culturam etiam deorum Parthorum audissent, ultra tolerandum non esse iudicabant opus Anilei, quod in legem patriam iniuria gerebatur. Itaque plurimi congregati, ad Asineum accedunt, & cum magnis uocibus increpabant, dicentes: Bene quidem esset, si neque primum tale aliquid fieret: sed quia iam factum est, saltem nunc correctio consequatur, antequam illud peccatum illi cum ceteris omnibus adducat interitum. Eique exprobrabant, propter nuptias cum alienigena muliere confectas, contra consuetudinem legis ipsorum, & superstitionem mulieris, quae in iniuriam dei sui fuisset inducta. Ille autem, quamuis peccatum fratris cognosceret magnorum malorum fuisse causam & fore, ueruntamen uictus consanguinitatis fauore tolerabat: ueniamque fratri dabat, quod fortiore malo libidinis uincebatur. Sed cum plures ad eum in dies accusationes a pluribus aduenirent, tunc de his Anileo loqui coepit: sursus est, increpans eum, & quiescere de cetero iubens ab illis operibus, & ut mulierem ad sua propria parentesque reuocaret. Sed nihil eorum uerborum percipiebat effectum. Mulier autem sentiens tumultum, qui propter se populos obtineret, uenenum inter cibos dedit Asineo. Quo ille accepto, defunctus est. At illa sine ullo timore postea degere coepit, solum sui iudicem habens, quem sentiebat suo amore constrictum. Porro Anileus solus regni moderamina excipiens, exercitum sumens, uicos Mithridatis inuadit, uiri apud Parthos in primo loco constituti, & regis Artabani filiam in coniugio possidentis. Vbi cum irrumperet, omnia praedae dedit, & multas pecunias inde, multosque captiuos abripuit, & numerosum pecus abduxit, & alia plurima, quae ad diuitias opulentiamque pertinerent, secuntur. Sed cum haec Mithridates audisset, quod talis in suis uicis praeda & captiuitas fuisset effecta, grauiter tulit, quod ipse ante nihil laesisset Anileum. Anileus uero quod exordium tantae sumpsisset iniuriae, tanta in se dignitate contempta: congregansque quam plurimum potuit equitatum, sed etiam aetate feruentium non minimam manum, aduersus Anileum uenit, & contendebat, ut cum eo bello decerneret. Sed antequam ad eum uenisset, in quodam uico occulte castra constituit, ut inde proxima die in hostes irrumperet: quoniam sabbatum illucescebat, cum a ludaeis ocium & uacuitas exercetur. Anileus autem ista cognouit a quodam homine Syro, alienigena, ex alio uico, qui cum alia integre nunciaret, tum etiam uicum intimabat, ubi Mithridates mansionem fecerat. Milites itaque coenare faciens, castris egressus est, cunctis ignorantibus, quod aduersus Parthos tenderet. Et circa noctis fere quartam uigiliam, hostes inuadit, alios dormientes obruit, plerosque in fugam conuertit. Mithridatem autem uiuum tenens, secum ducebat, super asinum nudum imponens, quod ualde ignominiosissimum apud Parthos habetur. Cumque ad ad locum proprium peruenit, hortabantur amici, ut Mithridatem perimeret. Sed contra ipse consilium aliud dicebat, non rectum esse dicens, ut Mithridatem exstingeret, uirum primo genere apud Parthos ortum, & necessitudine connubij apud regem Artabanum magnifice honorabilem: nunc autem utcumque tolerabile censeatur esse quod factum est, quoniam etiam iniuriatus est Mithridates, ueruntamen beneficio salutis erit se liberantibus gratiam debiturus: si uero quicquam patiatur, nequaquam regem Artabanum patienter laturum, sed magnam cladem ludaeis importaturum in Babylonia constitutis. Parcere itaque illi melius uidetur, & propter consanguinitatem qua regi coniunctus est, & pro tanta dignitate qua inter suos honorabilis ac magnus habetur. Et ille quidem talia in concione loquens, omnibus persuasit. Dimittitur igitur Mithridates. Sed ei reuertenti, eius mulier exprobrabat, nisi festinaret utpote regis gener, & in tanta dignitate constitutus, supplicia sumere de his qui contumeliam ingessissent. Turpe namque illa esse dicebat, ut salutem eligeret, postquam captiuus in manus ludaei hominis fuisset, & nunc aut ultimum ire suam iniuriam intenderet, aut se per deos iurare coniugij foedera soluturam. Has ille exprobrationes per dies singulos minime ferens, magnanimitatem etiam mulieris metuens, ne inter eos coniugium solueretur, non sponte quidem neque uolens, congregans manum quam plurimam potuit aduersus ludaeos tendebat, intolerandam & ipse salutem aestimans, si Parthus impune fuisset a ludaeis repulsus belli certamine. Anileus autem, ut cognouit ad se tendentem

Anileus supererat Mithridatem.

Victoria Mi-
thridatis

cum multa manu Mithridatem, in glorium iudicauit si in locis suis maneret, & non magis anteueniens hostes occurreret, ex prosperitate prima cōfidens iterum se pugnaturus, credens audentibus uirtutis etiam robur accrescere. Multi itaq; illi superiorum exercitus se coniungere, sperantes prædam se sicut antea relatueros, & in ipsa prima facie terrorem hostibus illaturos. Pergunt itaq; illo die stadia nonaginta, per loca uasta & inaquosa iter facientes, sed medio die, ardore solis ingēti, sitis ludæos occupat. Mithridates aut apparēs cōtinuo, fessos itinere ac siti fatigatos inuadit. Illi nec æstum nec arma ferre ualētes, profugiunt. Parthi uero insequentes, magnā cædem faciunt, ludæorum multæ miryades occumbunt. Anileus autem, & quotquot circa eum erant, in syluam se recipiunt. Mithridates uero magnam uictoriam sumens, magno gaudio cœpit exultare. Congregatur autē ad Anileum infinita multitudo hominum pessimorum, & suam salutem paruipendentium, quos Anileus suscipiebat, uolēs ex his recompensationem efficere multitudinis quæ bello perierat, sed haud sane similes illis, qui bello perierant. Nam erat uulgus inexercitatum. Sed etiam cum hac multitudine irrupit in uicos Babyloniorum, eosq; passim depulabatur. Tum Babylonij, quamuis ad bellum parati, mittunt tamen in Neerdam ad ludæos qui ibidem habitabant, tradi sibi Anileum expetētes. Illi uero nequaquam illorum sermonem accipientes, neq; cum traditione Anilei pacem facere uolentes, prouocabant eos ad prælium. Veruntamen aditum legatis Babyloniorum permiserunt, ut ad Anileum uenirent, & cum eo quicquid uellent protinus loquerentur. Babylonij locum integre speculantes quo se constituerat Anileus, & cuncta diligenter inspicientes, occulte nocte subito oppressos inuadunt, necantq; quantoscunq; reperiunt, ipsumq; Anileum obruncant, atq; hoc modo Babylonij iniurijs Anilei, & grauedine liberati sunt. Impressio namq; eis illa magno constabat odio, quod circa eos detinebatur. Nam penē semper inimicitias exercebant. Causa uero huius iræ, fuit lex eorū paterna, quam ille oppugnabat, & propterea sibi semper inuicem æmulabantur: unde si eorum quisquam opportunitatem inuenerat, ab iniurijs non parcebat. Tunc itaque hoc modo pereunte Anileo, cœpere Babylonij ludæis instare. Illi uero & grauiter ferentes impressionem Babyloniorum, & repugnare penitus non ualentes, in Seleuciam cum suis omnibus emigrarunt. Seleucia ciuitas est admodum opulens & decora, quam Seleucus Nicanor fabricatus est. Habitabant autem eam Macedoniorum plurimi, & Græcorum abundantissimi. Est ibi etiam Syrorum non minima multitudo. In hac igitur ludæi refugiunt, & per quinque quidem annos illæsi, & exoptes malorum fuere. Sexto uero anno (nam Babylonij corruptio eorum magna corripit & ruina, & ob hoc plurimi in Seleuciam magis magisque confugiunt) eos amplior ibi clades suscipit, propter causam quam breuiter enarrabo. Græcis in Seleucia habitantibus aduersus Syros ex maxima parte inimicitia acutæ gerebantur, sed Græci semper superiores extabant. Tunc itaq; cohabitabant eis & ludæi, qui aduenerant. Syri autem seditionem mouentes, cœperunt superiores existere, ex consensu & auxilio ludæorum, hominum inconsiderate se in pericula præcipitantium, & intentionem solam ad bellum gerendum habentium. Tunc Græci hac seditione superantur. Illi uero nullam aliam rationem cernebant, qua possent statum suum pristinum & dignitatem reformare, nisi Syros à ludæis separarent. Vnusquisque igitur eorum, uerba faciunt ad Syros, cum quousque se familiaritatem habere cernebat, atque hoc modo pacem inter se, amicitiamq; componunt. Primates itaq; uiri ex utraq; parte, pacta quibus pax & concordia seruaret, instituunt, atq; hoc modo inuicem exhortantur, ut cum ludæis bellum gerant. Quos ex constituto repente inuadunt, interimuntq; super quinquaginta millia hominum. Pereunt igitur omnes præter admodum paucos, qui forte aut amicorum, aut uicinorum misericordia conseruati sunt. Et quia iam ibidem uiuere non poterant, discedunt exinde Ctesiphontem, ciuitatem uicinam Seleuciae, ubi consuetus est Parthorum rex per singulos annos hyberna peragere: ubi etiam plurimæ eius opes, & plurimus regni cultus afferuat. Nulla tamen iam eis uiuendi spes fuerat derelicta: nam etiam ibi omnis gens ludæorum terrore regis premebatur. Nam tam Babylonios quam Seleucios formidolosos habebant, sed etiam omnis multitudo Syrorum, quæ in illis locis habitabat, id ipsum cum Seleucijs loquebantur, ut bellum gererent cum ludæis. Ob hoc ergo discedit etiam inde in

Cædes quin-
quagies mil-
le ludæorum

Neerdam, & in Nisibin: ubi propter munimentum illarum ciuitatum tutos se esse censebant. Super hæc etiam habitantur illæ ciuitates ab hominibus bellicosis. Et ea quidem quæ circa Iudæos Babylonie constitutos, acta sunt, huiusmodi fuere.

● FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS ●

IYDAICAE LIBER XIX.

¶ Qualiter Caius Caligula Cæsar insidijs extinctus sit.

CAPVT PRIMVM.

CAIVS autem nō in solos Iudæos, qui Hierosolymis fuere, & eos qui in his regionibus habitabant, iniustitiæ suæ demonstrabat insaniam, sed per omnem terram, & per omne mare super eos præcepta destinabat, quaquaversum imperium Romanum protenditur, & pluribus cuncta calamitatibus adimpleuit, quales ante nūquam historiæ prodiderunt. Maxime autem omnium Roma cladem perpetiebatur, quam in nullo honorabiliorem cæteris ciuitatibus aestimabat. Nam cum omnes cæteros exteros libenter tractaret, non ita senatum, & omnes quanticumq; ex nobilibus uel generosis clarissimi constabant. Multa etiam crimina perpetrabat aduersus equites Romanos. Quidam autem hoc dignitatis nomine censebantur, opibus autem penè pares senatoribus existerent: propter quod etiam in conuentu senatus interesse solebant, quos ualde inhonoros habuit, plurimosq; ex eis morte damnabat, quorū etiam simul pecunias aufererebat. Nam multas etiam cædes non ob aliud, nisi ut eorum auferret pecunias, perpetrabat. Diuinū uero sibi cultū & honores uolebat, nō cum hominibus exhiberi: sed etiam in templum Iouis ueniens, quod capitolium quidem uocat, magis autem uenerabile illis est omnium templorum, fratrem se Iouis ausus est appellare. Sed etiam alia quæ gerebat, nō erant à furore aliena. Nam etiā ex Dicæarchia ciuitate, quæ in Campania constituta est, ad Messanā, quæ alia quoq; maritima ciuitas est, graue putans uti remis transitumq; facere, putansq; sibi subijcere etiam hoc elementū posse, uelut dño maris existenti, talia etiam uolebat in fluctibus gerere, qualia solet terræ natura sustinere. Voluit ergo & à littore ad litus, stadia ferme trecenta in medio mari, & intra tam uastū sinū, pontem construere, super quem carrucis & diuersis uehiculis itinera ualeret efficere. Sed & templorum pagorum nullū non depopulatum reliquit. Quæcumq; enim pictura aut sculptura uenusta fuere, uel alio quolibet opificio pulchra simulacra, atque omnimodo anathematizata, deferri iussit ad se. non enim alibi pulchras res esse dicebat oportere, nisi in pulchriori loco. hunc autē Romam esse firmabat. Non solum autē suam domū, sed etiam hortos, aliaq; sua habitacula, ubicumq; terrarū Italiæ constabant, ex talibus repleuerat ornamentis. Nam etiam Iouem Olympium, qui maxime apud gentiles uenerabilis habetur, quē Phidias Atheniensis fecerat, ausus est in Romanā transferre ciuitatē: non tñ ad effectū res pducta est, architectis dicentibus ad Mennium Regulū, cui res illa fuerat imperata, quod si illud simulacrum moueretur, aliquod malum posset accidere. Fertur autē Mennius, etiam prodigijs propter hoc multis acceptis distulisse negociū. Veruntñ eiusmodi uerba scribit ad Caiū, unde periculum mortis illi protinus imminabat: euasit tñ, quoniam Caius morte puenitus est. Intantū etiam proruperat eius insaniam, ut cū ei filia fuisset exorta, eam pducēs in Capitolium, sup genua simulacri constitueret, cōmunē sibi natā Iouisq; confirmans, duos patres uni proli constituēs. Et hæc illū etiam talia perpetrantē, pro nefas, hoīes tolerabant. Molitus est & seruos ad accusationē excitare dominorū, quæcumq; uellent in publicū crimina deportare. Illi autē, quæcūq; illis pessima oriebant in animo, nulla prohibebant dicere ratione: cernentes gratū illi fore, quicquid mali dixissent: ita ut etiā Claudius auderet Polydeuces seruus eius accusare: & ille patiebatur, aduersus patruū suum geri capitale iudiciū: sperans etiam ipsum, quo faciliore potentiā aduersus cæteros adipisceretur, extinguere, non tñ assecutus est qd uolebat. Repleta igitur uniuersa rep. diuersis malis, diuersisq; calamitijis, ex audacia seruorū aduersus dominos ubiq; insidiæ gerebant: ab alijs quidē, ut suas iniurias quas passi sunt ulciscerentur: ab alijs autē, puenire dominos cupientibus, cū sibi

Caij crudelitas & arrogantia.

ab eis pro culpis suis aliquid supplicij imminere sentirent. Proinde qm corruptis legib⁹ & hominibus in afflictione constitutis, non parvū beatitudinis momentū mors illius hominis apportauit: sed etiam genti nostrā, quā breui iam oīs interisset, nisi mors illum exseriter occupasset, uolo super eo cuncta differere. Nam aliās quoq; magnam felicitatē cōfert hominibus, & solatium in calamitatibus constitutis, ac etiam correctionē his, q putāt prosperitatē esse ppetuam, docetq; ne rebus secundis quisq; pessime cōmutetur, sed uirtutis studium esse percolendum. Vias equidem tres mors illa parauerat: & hāc uniuscuiusq; uiri boni primatū in consilijs habebant. Aemilius em̄ Regulus, ex Corduba Hispaniā ciuitate originē ducens, cōgregauit plurimos, ut siue per illos, siue p semetipsum alacriter Caiū interimeret, alterius autē principatum gerebat Cassius Chærea tribunus: sed & Minutianus nō parua partē hoīm ad hoc opus aggregauerat. Causa autē erat illis odiū, quo circa Caiū uniuersi tenebant. Et Regulus quidē iracundiam eius, & iniusticiā, qua in cunctos utebatur, horrebat. Gerit quippe indignationis aliqd animus liber, ut iniquitatē ferre non ualeat. Hic igitur cū multis aduersus Caium consiliū capit, cū amicis & cū alijs, q efficaces ei uidebātur ad causam. Minutianus autē, ut Lepidū ulcisceretur amicum suū, hunc enim cum aliquibus suis cōciuib⁹ Caius extinxerat. Super hoc quoq; sibi timebat, ne à Caio similiter pateretur. Nam uidens ex alijs exemplis sibi mortem imminere, festinabat suum prauēire periculū. Chæreas uero confusionē suam & Caij opprobria non ferebat, quibus eum arguebat, quod quasi nihil in se fortitudinis haberet, insuper etiam periculum sibi per singulos dies imminere cernebat. Mortem quoq; Caij, oēs honestū opus & liberē libenter excipere reputabant, ceteri uero cupiebant super hoc habere cōmune consiliū: uidentes tantas iniurias, & exemplū prauum dari capientibus principatū. Oēs ergo, ut tantis cladibus liberarentur, desiderabant aduersus Caiū aliqd geri, decere nanq; ad talia negocia bonos uiros accedere, pro salute pietatis, & imperij macula auferēda, etiā cum suo discrimine. Super omnia autē Chæream ad opus gerendum excitabat melioris famæ cupiditas, & quia cernebat facilem sibi aditū fore ad Caium: tribunus nanq; erat, & per hoc se opportunitatē reperturū putabat, qua perimeret Caium. Interea ludī currules agebantur, circa quā spectacula magnum geritur à Romanis studium. Concurrent em̄ alacriter ad circum, & pro quibuscunq; rebus opus habuerint, ab imperatoribus congregatione facta, deposcunt. Illi uero, quod multitudini non iudicant resistendum, confestim grate petita concedunt. Rogabant itaq; tunc Caium, cum omni intentione postulationibus utentes, ut censuum releuationes efficeret, & grauedines cunctas auferret. Ille uero non ulebat ista cōcedere. At illi uoces amplius eleuabant. Tum ille diuersos p diuersa loca mitens, iubet clamantes abripi, & sine ulla dilatione confestim interimi. Et ille quidem talia iusserat, quibus autē praeceptum erat, iussa cōplebant. Plurimis itaq; pro hac causā morientibus, populus spectans clamare cessauit. Tunc omnibus suā facultates in contemptu fuerunt, uidentibus alios pro suis opibus ad interitū peruenire. Hæc & huiusmodi Chæream excitabat, ut magnanimiter ingrederetur in causam, & insidias quas parauerat Caio perficeret, & eum tam nequiter aduersus homines exasperatum reprimeret. Et sæpius in conuiujs Caij, rem uoluit aggredi, & tñ consideratione reuocabatur, non se cernens inuenire opportunitatem, qualem negocio aptam esse iudicabat: uerens, ne frustra ad tantum opus accederet, sed ita rem moderabatur, ut consilium animi sui consequeretur effectū. In hoc igitur multo tēpore militabat, nō libenter conuersationē sustinens Caij. Cum autē eum constituisset Caius super oēs publicas functiones, & cetera alia quā Cæsaris erant inferenda thesauris, per illud omne tempus à rato negocio priuabatur. In quo tamen maiorem sibi uirtutem implendi operis aggregabat, quod more suo magis rebus utebatur, q Caij obediebat imperio. parcebat enim humilibus atq; depressis. Vnde ad iracundiam prouocauit Caium, ita ut eum de mollitie & de socordia criminaretur, nō ualentem sicut ipse uellet, pecunias cōgregare. Contumelias igitur illi plurimas ingerebat, & muliebria oppingebat nomina, omni confusione plenissima. Et hæc quidē cum alijs increparet, ipse magis gerebat in quibusdam celebrationibus mysteriorum, quas ipse cōstituerat. Stolas nanque muliebres induebatur, & circumpositionem crinium complicatorum adhibens, aliaq; quæ ad ornamentū cultumq; muliebrem pertinent, ipse sustinens, huius confusionē

Conspiratio
aduersus Ca
ligulam.

Mors Caij
omnibus
optabilis.

Multi à Caio
interempti.

Chæreas in
insidias Caij
exasperatus

Mollities Ca
ligulae.

criminis audebat alijs exprobrare. Chæreas autem, quando hæc uestimenta Cæsar sumebat, indignatione ferebatur: maxime autē, cum illa uestimenta ministris irridentibus redderet, ita ut etiam tribuni in derisionem cum haberent & opprobrium. Nam cum sumpturi essent ministri à Cæsare muliebria uestimenta, p̄dicabant aliquas ut consueti erant, ad lulum illi p̄ferre facietias. Propter hoc etiam ei fiducia maior accessit, ut socios quosdā acciperet, quibus se ostenderet, non pro causis minoribus indignari. Nam erat etiam Pōpidius senatorius, qui penē per omnes ordines & gradus administrationis transierat. Epicureus autem erat, & propter hoc oñi & quietis studiosus. Hunc Timidius inimicus eius accusauit, quod posset Caium maleficis turpibus infamare, eò assumens Quintiliā mulierem, quæ in rebus scenicis erat propter pulchritudinem clara, & pulchritudine plurimum amorem habebat & studium: nam etiam ab ipso Pompidio diligebatur, accusatio autem erat falsa. Illa uero graue iudicante, testimonium in causa mortis aduersus amatore p̄ferre, torqueri eam dixit debere Timidius. Tum Caius excitatus, iubet Chæream sine ulla dilatione continuo tormentis examinare Quintiliam. Nam & in rebus capitalibus, & ubicunq; tormentis opus esset, eodem Chærea utebatur, eo quod cum crudelius arbitrabatur ministerium exhibere, timentem ne ab eo de mollitie & socordia culparetur. Quintilia itaq; dum ad tormenta duceretur, consciorum cuiusdam pedem calce deprimens, significauit eos debere confidere, & nihil de tormentis eius penitus timere. Chæreas tamen etsi nolens, tormentis eam adegit, timēs propter illam ipse subire periculum. Et nihil differens, eam in conspectum Caii deducit, scēdatam tormentis atq; deformatam, ut etiam ab amatoribus suis sine ulla uoluptate uideretur. Tunc Caius illam specie non sustinens, sed admodum compassus Quintiliæ, eo quod grauitur tormentis fuisset affecta, liberam crimine absolutamq; pronunciat, & cum ea simul Pompidium. Ipsam tamen etiam pecuniarum dono muneratur: unde illi solatium esset, propter quod grauitur erat debilitata tormentis. Nam nō solum sanitas eius corporis ex supplicis corrupta erat, sed etiam pulchritudo deſcēdata. Hæc igitur grauitur Chæream commouerunt, quod per eam homines torquerentur. Vnde quoque suam iracundiam non sustinens, dixit ad Clementem atq; Papinium, quorum Clemens quidem super militiam constitutus erat, Papinius super eos qui Caii fuere custodes: O Clemens, inquit, nimis fecimus in agendo, quæ pro imperatore constabant. Nam etiam eos, qui aduersus eius principatum coniurationem fecerant, multa prouidentia uigilantes, & laboribus defudantes, alios quidem extinximus, alios autem tormentis affecimus: intantum, ut etiam ipsi Gaio miserrabiles uideantur. Iam nostram militiam cum nimia seueritate tractamus. Tacente autē Clemente, grauitur quidem se ferre quæ imperabantur, tam oculis erat, quā uultu & colore manifestus: uerbis autem insaniam imperatoris aperire, iniustum esse iudicauit. Chæreas autē cohortes prouidenter præparans, coepit fidutialibus uti sermonibus, & ad eum enarrabat mala, quæ ciuitatem & imperium illud obtinerent, & quod uerbo quidem Caius illorum esse causa malorum diceretur, si uero quisquam rem, inquit cum ueritate discutiat, inueniet o Clemens, quod ego sim totius mali causa, & hic Papinius, & tu, qui Romanis & uniuersæ humanitati pro bonis omnia tormenta & omnes clades ingerimus, non imperijs compulsi Caii, sed nostra in hoc uoluntate progressi. Festinemus igitur comprimere tantum iniuriatorem in ciues suos omnesq; subiectos, cui nos ministerium exhibemus, & ueluti satellites atq; carnifices, ad eius crudelitates explendas extamus, & arma quæ aduersus hostes p̄ferre debemus, in nostros ciues conuertimus, non pro libertate, non pro imperio Romano: sed pro salute eius, qui suæ iniquitati festinat cuncta subijcere. Nam simul & nostra corpora, & nostras conscientias, per singulos dies polluimus tormentis & sanguine miserorum, donec etiam alter aliquis inueniatur, qui in nos quoq; tale Gaio ministerium exequatur. Non enim propter hæc quæ gerit cum fauore circa nos conuersabitur, magis autem cum suspicione. Ad hæc etiam cum pereuntium multam stragem fecerit (non enim poterit Caii unquā seuitia terminari, quoniam nō iudicio in talibus causis intendit, sed sola libidine ad hoīm cædem impellitur) tum demum etiam nos cunctis pereuntibus coniunget. Ad hæc Clemens consilium Chæreæ manifestius approbabat, taceri autē iubebat, ne in plures sermo ferretur, & diffusis passim rebus quæ gerebant, anteq; res consequatur

Quintilia aut
ma.

effectum, secreto prodito, & insidijs propalatis, ipsi ducerentur ad poenam: sed tempore procedente, rem spei permittere, ut opportunitatē fortuna tribuente, opus gnauiter adimpleretur, se tamen dicebat per senectutem non posse audaciam gerere, ad tantum negocium inchoandū. His uero quæ à te o Chæreā tractata dictaq; sunt, cautius aliquid fortassis inueniam, decentius autē quis poterit inuenire? Et Clemens quidem continuo mutare sententiā, omniāq; quæ audierat, quæq; ipse dixerat, coepit efferre per plurimos. Chæreas autē formidans, perrexit ad Sabinū, existentem uirum dignū, quem etiam libertatis cognouerat amatorē, & propterea dispositiones illorū temporū hostiliter abhorrentē. Opus itaq; putans, ut celeriter quæ cogitabat inciperet, opportunū ratus est, ut cum eorū cōmunicarent maximo timore, ne à Clemente secreta proderentur. Super hæc etiam dilatio nes tēporū aliquid contrarium reputabat allaturas. Cum autē libenter Sabinus tali cogitationi, taliq; uoluntati cōsentiret, tunc quidē tacere se dixit, & ad nullum de tali re suā proferre uoluntatē: si uero tempus & hoīem nanciscerentur, tunc non solū silentiū abiectū, sed etiam suam uoluntatē manifestaturū esse firmabat. sed si aliquid uiriliter uolumus efficere, nihil dilationis penitus detur. His igitur dictis, exinde conuertuntur ad Minutianū, ipsis quidem studijs & uirtute parē, & similia ex animi magnitudine cupientē, consanguineum tū Caij, sed suspectū propter mortē Lepidi. Multam namq; inter se amicitiam Minutianus Lepidusq; possidebant, & propterea etiam ipse timore periclitabatur, ne similiter eum perire contingeret. Erat quippe Caius omni nobilitati terribilis, ut putaret aduersus unumquemq; singulari infamia prorupturus. Propter hoc enim alterutri sibi met erant pro rerum necessitate formidini, & uoluntatem, quam circa odium Caij gerebant, indicare non poterant. Ob huius utiq; suspicionem, nec deuotionē sibi met aperte impendere præsumebant. Dum igitur conuenissent, & Minutiano honorē sicuti prius exhibuissent, erat enim dignitate præclarus, & cōfectorū ore laudatus, inter principia sermonū, præcedens ille uerba fecit ad Chæreā, requirens quod signum illa die perceperit. Per totam namq; ciuitatē grata Chæreæ uidebatur iniuria, quā per signorū dationē ipse portabat. Re ille inter uerba iucunda nihil motus, Minutiano respondit, eiq; sermonē de rebus talibus faciendum esse commisit: & tu mihi, inquit, da libertatis signum, gratias agēti tibi, qui me amplius acuisi, quā egomet implere consueui. Neque mihi sermonibus iam pluribus opus erit, sed hoc sufficet iudicio, si etiam tibi idem placeat, quod & mihi, qñ & priusquā conueniremus, eiusdem cognoscimur fuisse cōmunionis. Vno itaq; gladio sum accinctus, qui sufficere possit ambobus, in quo consenti fortiter, & accedamus ad opus. Princeps autem si uis, ipse consisto, iubens operibus imminere. Quod si cepero tui cooperationem solati, persequar grassatione ferri, concessa mihi te confirmante fiducia. per hoc enim, ipsū quoque ferrum efficacius solet existere. Impellor enim ad actum non pro his quæ patior ego, dum spe ipse circumferar. Non enim hæc lenitas, mea pericula tantummodo me considerate permittit, dum & liberæ patriæ atque legibus, & ademptæ uirtuti, & tantæ condoleam pesti, quæ cunctos simul propter Caium apprehendit. Dignus enim sum apud te iudicem fide rerum huiusmodi, quando etiam tu sapere talia comprobaris. Tunc Minutianus considerans ardorem sermonum eius, libenter amplexus est, & eius audaciam approbauit atq; laudauit, & uale dicto, cum uotis eum precibusq; dimisit. Quidam enim asseuerabant, ea quæ cōtingebant, quodam auspicio fuisse firmata. Nam dum Chæreas ingrederetur in curiā, uox cuiusdam de populo fertur emissā, quæ quasi admoneret, dicens: Perfice quod agendum est, opitulante diuinitate. Quo facto, primum quidem Chæreas expauit, ne quis coniuratorum uideretur prodidisse secretum: nouissime uero considerādo, quia hæc pro inuitatione dicerentur, siue commonente aliquo sociorum, seu certe deo (qui cuncta humana respicit) consulente, omnibus ad confortationem insidiarum causa patuisset, uniuerſi simul armati sunt, alij quidem ex ordine senatorio, alij uero Romanorum militum qui conscij esse uidebantur. Neq; enim erat uir nobilitate seu felicitate præditus, qui Caij exitum non ardentem appeteret. Quapropter omnes quo possent studio, ut ulta priuaretur, totaq; confidentia atq; uirtute, ad tyrannicidium erant & sermonibus & operibus præparati. Nam & Calistus libertus Caij, uir unus potentia summi culmainis eleuatus, qui nihil aliud potestate sua, quā tyranno æquus esse putaretur, timore

Chæreæ Mi
nutianum si
bi associat.

Vox emissā in
curia coniu
ratos exagi
tat.

De Calisto
Caij liberto.

cunctorum & magnitudine pecuniarum, quæ ei nimis accesserant, eo quod esset in muneribus accipiendis & iniurijs exercendis acerrimus, & uigorem ultra modum haberet, cum naturam Caij instabilem esse sciret, & in quibus declinasset, nequaquam posse reuocari, & multas quidem alias periculi causas, necnon & magnitudinem pecuniarum haberet, accedens latenter ad Claudium, sperans quia si ei cederet principatus, deficiente Caio, honorem similem ei præberet, eo quod illi gratiam & uerba clementiæ impendisset primitus, ait, quia iussus à Caio Claudium ueneno perimere, crebras huius rei dilationes quæssisset, ne talia perpetraret. Sed mihi uidetur, quia fingebat hæc Calistus, uolens capere Claudium. Nam neque Caius studens interfici Claudium, honestas poterat occasionem exquirere, neque Calistus iussus optabilem rem Caio perpetrare, si distulisset mandata domini sui, pericula potuit declinare. Sed Claudium quidem diuinitas à Caij uelania liberauit. Calistus autem pro commendatione finxit hanc gratiam, quæ ei nequaquam probabatur iniuncta. Hi quidem qui circa Chæream erant, differebant quotidie, dum multos segnitie detineret. Chæreas autem nullam moram gerebat, sed omne tempus ad agendum opportunissimum iudicabat. Nam dum Caius in Capitolium ascendisset, ut pro filia sacrificaret, uenit frequenter ad eum, & in imperialis loci culmine stantem, ac populo auri & argenti pecunias dispergentem, dum hæc ministeria gererentur, præcipitem ex eminenti loco cogitauit impellere, cum se à nullo uideri putaret, nec insidias fecisse crederetur. Et licet non optata mors euenisset, ipsi tamen accessisset audacia, ut etiam præter ferrum perimeret Caium. Tantum habuit cum coniuratis Chæreas ardorem, metuens ne tempora opportuna diffuerent. Illi uero uidebant quidem eum pro sua libertate sollicitum: poscebant autem, ut paucum tempus usque ad solennitatem spectaculorum differret, ne dum conamen nequiuisset impleri, turba fieret ciuitati, dum consocij requirerentur à Caio, & insidiarum non ualeret utilitas in futuro: sed hoc utile fore, ut in celebratione spectaculorum res potius agi tentaretur. Hæc spectacula in palatio ob honorem Caesaris, in paruo eius rotundo templo aguntur, qui primus potestatem populi conuertit in seipsum, quæ scilicet Romani nobiles cum filiis simul & coniugibus libenter spectare noscuntur. Tunc enim Caius negligens ad omnes ita facilis erat incursum, quæ multa millia hominum paruo loco concurrerant, ut potuisset quilibet ad eius necem audacter accedere, absentibus quoque custodibus, qui licet uellent, non tamē ei præsidium facile deportarent. Expectabat ergo Chæreas, & uenientibus spectaculis, prima die nitebatur, ut quod fuerat præcogitatum, sine dilatione fortunæ solatijs adimpleret, à quo tamen tribus diebus ludorum transactis, uix die nouissimo opus ualebat terminari. Itaque Chæreas aduocans coniuratos, satis, inquit, o uiri præteritum tempus nostram potest oburgare segnitiam, pro his quæ cum tanta uirtute tractata sunt, & neglecta noscuntur. Et melius est, ne proditione facta, pereat occasio, & potius Caius nos afficiat, cunctorumque auferat libertatem his diebus, quos nos tyrannidi eius adijcimus, cum & nos de cætero debeamus esse liberi, & alijs causam præbere felicitatis, præteriti seculi honorem & miracula reparare. Illis uero nequaquam contradicentibus, quasi non bene fuisset hortatus, neque actum hunc aduersè suscipientibus, sed potius cõicescentibus: cur, inquit, o fortissimi, segnes sumus? An non uidetis hodie spectaculorum diem esse nouissimum, & Caium ferri ad Alexandriam nauigaturum, ut Aegyptum contempletur? Bonum ergo uobis est, ut uestris manibus Romanæ gloriæ auferatis opprobrium, & hoc terra marique diuulgetur. Nam quomodo non fuisse erimus cõfusioni obnoxij, si quis eum Aegyptius uideatur perimere, iniuriam non ferens libertatis oppressæ? Ego siquidē nequaquam cogitationes uestras differre patior, sed hodie ad pericula simul accedo, grate ferens quicquid ex eis euenierit, animo scilicet consistens ad picula omnia præparato, quam ut mihi huius laudis possit euenire priuatio. Hæc ille dicens, & ipse audacius armatus est, & reliquis fidutiā præparauit, cunctisque iam erat desiderium, ut conamen attingeretur, nihilque differens, diluculo ad palatium multitudo equestris armata conuenit. Mos erat tribunis ense cinctis, petere ab imperatore signum, quod ei competebat, ut signum acciperet. Concurrerant ergo ad palatium omnes, ut pro spectaculo loca sibi met occuparent. Cumque multa plebe atque compressione Caius exularet, ita ut præ multitudinem neque senatui, nec Romanis equitibus locus esset, sed omnes

permixti federent, cum uiris pariter mulieres, & liberi unà cum seruis, Caius processu sibimet facto, Diuo Cæsari solenniter immolabat, cuius etiam spectacula celebrabat. Et cum de sacrificijs aliquid sanguinis cecidisset, cōtigat, ut ex eo cruore cuiusdam senatoris Asprenatis nomine, uestis adimpleretur: quod facti Caio quidē præbuit risum, Asprenati uero augurium fuit apertum, qui scilicet unà cum Caio peremptus est. Ferunt itaque Caissi ultra suam naturam illa die fuisse mitissimum, ita ut omnibus eius humilis saluatio mira uideretur. Qui post sacrificia ad spectacula ueniens præsidebat, & circa eum primi procerum. Est autem ipsum spectaculum, ubi annis singulis exhibetur in duabus cellis, quarum altera quidem ducit ad atrium, altera uero ad porticum, ingressibus & egressibus apta, quatenus non turbentur, qui interius esse noscuntur. Est enim illic & alia cella, ubi lutores exerceri solent atque cantores. Residente itaque populo, & Chærea cōtribunis non procul à Caio, dextrum nanque cornu Cæsar tenebat, quidam Batibius ex ordine senatorum, uir militaris, Cluditum consularem uirum iuxta se residentem, nullo audiente requirebat, si quis ei aliquid dixerit nouitatis. Quo dicēte, nihil sibi ea die nūciatum, o Cludite, inquit, hodie tyrannicidij certamen agitur. Tunc Cluditus o fortissime, inquit, tace: & mox uersum Homeri subiecit, dicens: ne quis alius maleuolus sermo nē exaudiat. Cumq; multa poma in theatro spectantibus spargerentur, & pariter aues innumeræ, & quæ pro raritate sua sunt comparantibus preciosæ, Caius lites & rapinas propter hæc actas libenter inspiciebat. In illo siquidem spectaculo, duo ei auguria prouenerunt. Mimus nanque introducit, quo actum est, ut iudex deprehensus crucifigeretur, & pantomimus fabulā saltauit Cynaræ, in qua & ipse occisus, & eius filia Myrrha uidebatur: atque sanguis mimica arte diffusus, & circa iudicem crucifixi, & circa Cynaræ & Myrrham. Constat autem, quoniam dies ipse fuit, quo Philippum Amyntæ filium, Macedonum regem, in spectaculum ingredientem, unus sociorum sustineret in spectaculo, usq; in finem, eo quod nouissimus erat dies, aut certe usus balneis, atque cibis illic, deinde remearet sicut & prius. Minutianus iuxta Caium sedens, ac metuens ne in uacuum tempus efflueret, surgens, cum etiam Chæream uideret egressum, pergebat ut confortaret eum. Tunc egredientem tenuit Caius à ueste, & quasi per amicitiam, quod, inquit, pergis o beatissime? At ille reueritus Cæsarem, cum timore resedit, & paululum quiescens, de nouo surrexit, & abiit. Cui egredienti non impediuit iter Caius, credens eum ad necessaria progredi. Asprenas quoque, cum esset & ipse particeps operis, admonebat Caium, sicut & prius, ut ingressus ad balneas atque prandium, ad spectacula remearet, querens ut ad finem sua tractata perducerentur. Illi siquidem, qui circa Chæream erant, exacuebant alterutros, quasi tempus esset singulos præparari, ne ad opus absentes inuenirentur, & negligentes opportunum tempus amitterent. Erat nanque etiam dies, iam circa horam nonam. Chæreas itaque tardante Caio, erat paratus ut ingrederetur ad sedem eius, præsciis tamen, quia illic necem principis cum multo sanguine senatorum, & simul equestrium adimpleret, licetq; arderet, melius tamen esse iudicauit, omnium tutamen libertatēque seruari. Cumq; essent omnes ad spectaculorum uota conuersi, Caius signum surgendi fecit: turbaq; repente facta, conuersi sunt coniurati, & populos impellebant, ut quasi Caio secreti officium præberent, opere uero uolentes habere licentiam, ut eum in silentio trucidarent. Præcedebant itaque Claudius patruus eius & Marcus Minutianus sororis coniunx, & Valerius Asiaticus, quos etiam si uoluissent repellere, propter dignitatis reuerentiam non ualebant. Caius uero sequebatur cum Paulo Aruntio. Cumq; iam esset intra regalia, rectum dimisit iter, ubi constituti erant famuli, qui ei gratissime ministrabant, Claudio scilicet præcedente. Et conuersus est ad locum quendam angustum, silentio iurus ad balneas, simul & pueros qui uenerant ex Asia contemplaturus, qui eorum forent utiles ad hymnos mysteriorum, quæ erat celebrare consuetus, aut qui ad Pyrrhicam in theatris apti esse uiderentur. Tunc itaq; occurrit ei Chæreas, ut signum peteret. Quo quasi ad illusionem eius signum dante mollium, nihil ille moratus, iniurijs utebatur aduersus Caium, & euaginato gladio, ei intulit plagam uehementem, non tamē omnino mortalem. Sunt qui dicunt, hoc à Chærea de industria factum, ne Caius unius plagæ uulnere moreretur, sed plagas multitudine sauciatus, maiori dolore cruciaretur.

In spectaculo
duo auguria
Caio prouenerunt.

Chæreas gladio
Caium
appetit.

Sed mihi non uidetur hic sermo credibilis, eo quod in huiusmodi actibus timor talem non exigit rationem. Nam si Chæreas ita cogitauit, omnes stultitia præcessisse credendus est, uoluptati magis fauorem præbens, quam per celeritatem sibi & coniuratis periculorum euasionem acquirere, dum possent multæ machinationes auxilium Caio conferre, antequam potuisset mori. Vnde certum est, quia Chæreas non circa supplicia Caij restitit, sed de se & amicis potius cogitauit, quando etiam acta causa silentio magis usus est, ut uindictam fugeret iracundiam, & quatenus res gesta celaretur: ne sermonibus usus, & se perderet, simul & tempus. Et hæc quidem licet ut uoluerit, unicuique tractare. Caius itaque uulneris dolore ferebatur, inter humerum enim & collum ensis illatus, iuguli ossibus est retentus, ne ulterius posset accedere. Quo facto, neque clamauit, neque uocauit quemlibet amicorum, seu incredulitate, siue imprudētia, sed dolorem fortiter ferens, interius fugiebat. Quæ suscipiens Cornelius Sabinus, & ipse iam sua mente præstructus, impulit. Tum genu flexo cadentem, multi circumstantes, singuli adinuicem gladijs, & quasi ad certamina discerpsit. Constat autem, quia ultimus Aquila ei mortis intulit plagam. Omnis itaque causa, Chæreas indubitanter attribuenda est. Nam licet cum multis hoc opus effecerit, primus tamen cogitauit quemadmodum gereretur, & primus cæteris hoc ausus fuit edicere, quibus suscipientibus, in illius necem uerbo subinde alios congregauit, & sapienter cuncta disponens, ubi erat sententiarum adhibenda professio, etiam sermonibus locutus est utilibus: necnon necessitatem suæ præsumptionis imposuit, ut dum tempus exigeret, manibus uterentur. Is quoque rem prior aggressus est, & uirtutem illius necis impleuit, atque nihil facilem Caio iam moriente concessit. Quapropter iustum est, ut etiam quæcumque cæteri gesserunt, Chæreas cogitationi & labori manuum ac uirtutibus applicetur. Caius itaque hoc modo, multis uulneribus iacebat extinctus. Chæreas autem & cæteri perimentes Caium, per eadem itinera reuertentes, euadere se impossibile iudicabant, propter hæc utique quæ fuerant gesta. Non enim paruum erat periculum, peremisse principem, stultitia populi sæpius honoratum: cum & a militibus non sine sanguine, de morte eius facienda esset seditio. Ita cum essent angustæ uiae, in quibus hoc opus effectum est, & maxima turba repleret eas militum, qui illo die pro custodia principis aderāt, per uias alias discedentes, ad domum uenere Germanici patris Caij. Erat enim domus cōiuncta regalibus, eo quod hi qui in eminentia constituti sunt, diebus suæ potentiae in talibus habitare noscuntur, & declinantes multitudinis inuasionem, esse iam uidebantur in requie. Cum itaque læteret adhuc pestis illata Caio, primum Germanis est agnita. Erant enim armigeri, ac uiuorum gentis suæ Celticae habentes tagma, quorum patriæ mos est, importabili uti furore, sicut Hispanis aut cæteris Barbaris, eo quod omnes huiusmodi homines ratione minore sint, corporisque robusti, & impetu primo, quibuscunque congressi hostibus, præuolentes, cum non haberent uirtutis discretionem pro utilitate cunctorum, sed tantum sibi prospicerent, quibus Caius charissimus ob hoc erat, quod pecuniarum muneribus eos sibi placauerat. Euaginatjs ergo gladijs, ingressi sunt domum, perscrutantes Caesaris peremptores, quorum tribunus Sabinus erat, qui non tantum uirtute & fortitudine maiorum, quantum suo robore, cum monomachus esset, hæc obtinuerat dignitatem. His itaque requirētibz, Asprenas primus occurrentem exoluit poenas, cuius uestem sacrificiorum sanguis, sicut prædiximus cruentauerat, & non ei bonum fecisse uidebatur augurium. Post hunc occurrit eis Barbarus Norbanus, fortissimus ciuium, & de cuius maioribus imperatores multi procefferant, cuius etiam ciues eminentiam non ignorabant. Is cum esset ualetudine robustus, primo sibi met occurrentium abripiens gladium, permixtus alijs contendebat, ne sine aliorum interitu moreretur. Qui multorum agmine constipatus, frequentissimorum uulnerum illatione defunctus est. Tertius autem Anteijs, ex ordine senatorio, Germanis sicuti priores occurrit. Is ut uideret Caium iacētem, & lætaretur, aduenerat, quia patrem illius eiusdem nominis effugauerat: eumque nec sic satiatz, militibus destinatis, occiderat. Ade rat ergo Anteijs, ut Caij uideret funus, turbataque subito domo, dum se uellet oculere, fugientes Germanos & tunc subtiliter inquirentes qui Caium occiderant, etiam innoxios undique perimentes, latere non potuit. Et illi quidem ita sunt mortui. Cum igitur in theatrum de Caij morte uenisset sermo, admiratio & incredulitas facta est, Alij namque ualde delectabantur

Caius confoditur.
Chæreas uero iurationis princeps.

Germani ad uiscendum Caesarem armantur.

in eius morte: & licet dudum scirent sibi met utilem fore, hoc non sinebantur credere per timorem. Quibusdam uero hoc in desperatione erat, cum neq; uellent circa Caium huiusmodi aliquid prouenire, nec uere hoc crederent, quasi non posset aliquis hominum, opus huius uirtutis implere. Erant enim, quibus non erat grata mors Caii, mulieres & infantes, & quidam militum: alij propter mercedem, & qui ad nihil aliud, quam tyrano conueniente ad iniurias potentissimorum ciuium, illius ministerio erant preparati: mulieres autem ac iuuenes, propter spectaculorum & gladiatorum munera, in quibus solet uulgo delectatio ministrari, & propter carnum dilacerationes, quas in ludis agebat Caius, ut quasi populo uoluptatem exhiberet: pro ueritate autem ad satiandam suae crudelitatis insaniam. Serui autem dominos contemnebant, & ad iniuriandū eos, eius fulciebantur auxilio. Facile nanque eis mentientibus contra dominos credebatur, eorumq; pecunias ostendētib; & libertas & diuitiae succedebant: nec accusationis metuebant poenam, quibus erant proposita praemia, octaua pars substantiae senatorū. Igitur etsi aliquibus in theatro credibilis uidebatur de Caii perēptione sermo, eo quod aut praescissent insidias aut optassent, de his quae nunciabantur non solum gaudia retinebāt, sed etiam audire hoc aut dicere fugiebant, metuentes, ne cum uerum non apparet, poenae succumberēt, quasi uota suae uoluntatis aperientes. Illi uero qui insidias praesciebant, amplius se celabant: formidantes ne dum alicui amatori tyrannidis hoc panderent, proditi uiuente Caio punirētur. Nam & alius sermo fuerat dispersus in populo, quia res quidem a coniuratis fuisset tentata, non tñ Caius extinctus, sed ablatus a medicis, ductus fuisset ad curā: nullusq; erat uerax, cui se quicumq; cōmitteret, aut suam panderet uolūtatē. Nam etsi quis amicus erat, propter fauorē tyranni uidebatur esse suspectus, & multo magis odiosus non poterat credi. Dicebatur autē senatoribus, a quibusdam eorum animos perturbantibus, quod inter ipsa pericula atq; uulnera, ut erat sanguine cruentus, uenisset in forum, & concionem habuisset ad populum, quae reficiebant eorum mentes, neq; loca suae custodiae relinquebant, formidantes ne illis qualibet impingeretur culpa, quādo non qua uolūtate discederent accusari poterant aut damnari: sed quemadmodum uellent accusatores aut iudices. Cum itaq; turba Germanorum euaginati gladijs spectaculum circundedisset, cunctis spectantibus metus suae perditionis accessit, & ex omnibus aditibus terror erat, quasi repente ingredientium gladijs caperentur, & neq; discedendi securitatem habebant, neq; in theatro poterant morari sine periculo. Illis igitur irruentibus, in theatro fragor eruptus est, supplicantium atq; dicentium, quia & quae cogitata fuissent, (si tamen aliquid prouenisset) & quae dicebantur gesta, nescirent: & deberent parcere, nec alienam praesumptionem eis, qui nō essent culpabiles, irrogarent: sed exquirerent commissores, si tamen aliquod scelus probaretur esse commissum. Et illi quidem haec & his potiora cum lachrymis & percussione uultus saepius clamitabant, facientes ea quae periculi & mortis uicinitas exigebat. Ad haec militum ira cessauit & poenitentia ducti sunt, in spectaculo constitutos occidere. Erat em̃ crudele etiam illis, licet uiderentur exasperati, portabant enim capita Asprenatis & eorū quos unā peremerunt. Quae cum uiderent in spectaculo positi, amplius sunt cōcussi pro dignitate uirorum, & misericordia huiusmodi casuum. Quapropter & semetipsos a talibus ærumnis euadere non credebant, & incertum sibi fore, si tanta pericula possent declinare. Ideoq; licet aliqui aperte & iuste odiū circa Caium habuissent, eius alacritatis munus expulere, cum ad tanta pericula peruenissent, & spe totius cecidissent uitae. Fuit igitur Aruntius quidam, gratus homo inter praecones rerum uenaliū, & propterea magnitudine uocis utebatur, indutus uestibus diuersi coloris, ad instar nobilium Romanorum: habebatq; potentiam agendi quae uellet in ciuitate, in his quae tunc & postea gerebantur. Is aptauit semetipsum ueluti lugentem, licet & ipse odio Caium haberet, eratq; timore superior eius concio, atq; militia, qua nitebatur salutem in rebus praesentibus apparere: & omnem ornatū, quasi de charissimi principis morte amisisse confingens, progressus est in theatrum, ut mortem Caii denunciaret. Quo facto, quies omnibus affuit, ne possent ulterius ignorantia fluctuare. Deinde statuas etiam Aruntius, & loca singula circuibat, reuocans Germanos, & cum eo tribuni, iubentes recondi ferrum, atq; manifestantes Caium fuisse defunctum. Hoc ergo factū aperte in theatro collectos eripuit, & uniuersos

Impetus Germanorum irruentium in theatrum.

qui furorē incurrerant Germanōrum, à morte seruauit: nam prius spem habentēs uere Caium, à nulla factione penitus abstinebant. Tantam enim deuotionem circa eum habuerant, ut etiam post amissionē animæ eius fauorabiles essent. Quem dum aperte mortuum cognouissent, ab iracundia diuersorum & supplicio quieuerunt, eo quod uindicta illis utilis iam nō esset: nec foret, qui eis pro talibus recompensaret: deinde timētes ad potētiorem iniuriam prorumpere, ne senatum contra se prouocarēt, si ad eos imperij summa deueniret. Igitur Germani à sua rabie, quæ eos inuaserat pro Caij morte, quieuerūt. *Germani ab iracundia & furore quiescunt.* Chæreas autem cum nimis esset de Minutiano sollicitus, ne Germanorū fuisset insania extinctus, singulos militum de eius salute requirebat. & Minutianum quidem Clemens adduxit in medium, ad Chæream uero conuersus, cum multis alijs senatoribus, iustitiæ & uir- tuti testabatur, eius laudans cogitatum & actum sine formidine completum, tyrannidem dicens ad nihilum fuisse perductam, eo quod iniuriarum uoluptate fuerit eleuata: quippe cum non posset felix uita illi præberi, qui uirtuti probaretur odibilis, sed cum tali calamitate deficere, quali Caius, qui etiam ante coniuratorum consensum, proprium facinus sibi constituit inimicum, agendo iniurias diuersorum, & prouidentiam legis exterminando: ut quos habebat charos, sibi hostes efficeret: & sermone quidem alios eius esse peremptores, opere uero semetipsum sine dubio perdidisse. Iam ergo surgebant de theatro curæ & odia, quæ principio perniciosæ fuerant, quando omnes abscedere festinabāt. Cuius mali tunc causa fuit Alcion medicus, abreptus quidem quasi ad curam aliquorum uulnera- *Alcion medicus.* eorum, & mittens qui cum eo erant, ut quasi ad medicinam necessaria deportarent, quos inde pro ueritate dirigebat, ut pericula declinarent. Interea conuentus agitur senatorum & plebis in foro. Et populus quidem inquisitionem de Caij peremptoribus uehementius faciebat. Aderat & senatus, inter quos Asiaticus Valerius, uir consularis, stans in popu- *Valerius Asiaticus.* lo, tumultuantibus illis & dirum esse clamantibus, eo quod imperator eis ignorantibus uideretur occisus: dum eum cuncti requirerent, qui sunt qui Caium interemerunt? Vti- nam, inquit, ego. Ad hæc ait & consules edicta proposuerunt, accusantes Caium, atque iubentes populo simul & militibus, ut ad propria remearet: populo quidem multam requiem promittentes, militibus autem honores: si tamen solita disciplina consisterent, & nulli quodlibet contumeliæ genus inferrent. Erat enim metus, ne forsitan exasperati mala ciuitati facerent, & ad rapinas aut ad templorum spolia uerterentur. Conuenerat itaque omnis multitudo senatorum, & maxime consentientes aduersus Caium: fiducia iam utentes, & in contemptu maximo constituti, quasi in eis respublica resideret.

¶ Sentij oratio pro libertate Romana, & mors uxoris filieq; Caij.

Caput II.

INterea subito de domo raptus est Claudius. Milites enim facto concilio, alterutri de rebus agendis dedere sermonem. Videbant enim impossibile fore, ut tantis rebus existantibus quis rempublicam gubernaret: nec sibi utile, si quis illorum qui cooperatores in nece Caij fuerunt, ad imperium perueniret: sed bonum esse si nondum perfectis rebus Claudium principem facerent, defuncti patrum, & omnium senatoria dignitate præcipuum, uirtute maiorum fultum, militari disciplina pariter eruditum. Hunc deliberauerunt, in medio statuentes, imperatorem facere, dignitatibusq; solennibus honorare. Sentius itaque Saturninus, licet Claudij cognouisset raptum, & quasi pro laude fugientem, qui uidebatur quidem ad hoc inuitus accedere, non tamen declinabat integra uoluntate, stans in medio senatus, nihilq; metuens, apud liberos fortesq; uiros perorauit, hæc dicens: Licet incredibile sit o Romani, libertatis nos acquisisse dignitatem, eo quod longo tempore nobis abfuerit, ueruntamen tenemus eam incertam quidem, quantum ad magnitudinē pristinae seruitutis, sed tamen alacritatē ferre possibile est, si eius felicitatē nequiuimus amittere. Satis est enim, & una hora sensum uirtutis habentibus, cū secunda uoluntate in libera patria uitam degere, & legibus florentibus aliqui communicare. Ego siquidem iam prioris libertatis oblitus, quam olim quidem amisimus, nunc autem magna beatitudine retinemus, reuerentiam exhibendam his, qui geniti in ea atq; nutriti sunt, & non minorem à dñs honorem his uiris p̄bendum esse decerno, qui licet sero & in hac ætate nos eam gustare fecerūt, ita ut etiam in futuro seculo eius præmia teneamus. Sufficiet itaque etiam

Qualiter Claudius suscepit imperium.

Oratio Sentij ad senatum.

hæc dies, & iuuenibus nostris, & quicumq; senimus: senibus quidem, quando eis conspicientes libertatem, cum dulcedine moriemur: iunioribus aut, eo quod sit eis doctrina uirtutis. Vnde constat uiros esse istos, quorum labore consistimus, propter hæc quæ nuper gesta noscuntur, quia nihil quàm cum uirtute degere maius est, de qua consuevit libertas humana solummodo cogitare. Ego siquidem antiqua noui auditu cognoscens: quæ uero uisu conspexi, ualde sunt graua. Malis enim ingentibus inuasit rempublica principis tyrannidum, prohibentes utiq; omnem uirtutis modum, & magnanimitatis officium, libertati derogantes, docentes blandimenta pariter & timorem, eo quod principum uoluntati cuncta subiiciuntur. Ex quo enim Iulius Cæsar potestatem populi soluit, & ornamenta legum comprimens, rempublicam conturbauit, iustitiam præuaricatus, & sua delectatione uictus, nihil est mali quod non irruir ciuitati, successoribus adinuicem imperium sibi detrahentibus, ad destructionem scilicet patriæ libertatis, & ut præcipue in defectum robur ciuium deueniret, arbitrati suam esse munitionem, si uitiosis uterentur hominibus, & uirtute præcelleros, non solum gloriæ immāitate priuarent, sed etiam ad mortem usq; perducerent. Singuli namq; regnantium quæq; sunt graua commiserunt. Quorum Caius, qui hodie mortuus est, amplius exstitit seuior uniuerfis, qui non solum in ciues, sed etiam in cognatos pariter & amicos effrenatam intulit suæ ferocitatis insaniam, iniuste poenas exigens, & ueluti furiosus in homines atq; deos ferus existens. Nihil etenim tyrannus suauitatis habere potest. Nonne cum iniuria uobis abusus est? Nonne in pecunijs uos & coniugibus cōtristauit? Nonne omne uotum uestrum precibus angebant insistentibus inimicis? Aduersa quidem tyrannis cuncta libertas est, nec eis unquam faueri potest: sed nec ipsi, qui consentiunt eis, patiuntur turpia sustinere. Sentientes namq; tyranni quibus malis insignes uiros affligant, & eos uidentes patienter talia sustinere, nec tamē ignorare quod geritur, sed solatium expectare, hoc solummodo suam credunt comparare securitatem, si eos potuerint penitus amputare. His igitur erepti malis, & sub alterutra uestri didione constituti, quod reipublicæ maxime prodest, & ad præsentem respicienda deuotionem, insidijs amputatis, & restituta republica, iustum est utilitati communi prouideri, & quod placet non imminente periculo censeatis: quando non erit dominus, qui rempublicam gubernaturus eligitur, ut ciuitatem ledere, & imperiali iure cuilibet leuæ quæti poenarum multa genera possit inferre. Sub tyranno siquidem quod illi displicet dici non potest, nec diuersa sententia reluctari. Hactenus igitur amittentes delectationem pacis, & consueti degere modo seruii, importabiles incurrentes aerumnas, etiam proximis malorum uidebamur autores: fugientesq; cum uirtute mori, nouissima confusione peribimus. Quapropter primitus tyrannicidis decernite honores egregios, & maxime Cassium Chæream principem sortium uirotum annunciate, qui cum alijs uir unus & cōsilio & opere acquiritor nostræ libertatis apparuit, cuius nunquam dignum est obliuisci, qui contra tyrannidem nostra pro libertate primus cōsiliū sumpsit, & semetipsum periculo pro salute nostra ante cunctos ingessit. Opus est enim optimum, & uiris liberis beneficium opportunū præstantibus, aliquid recompensare dignum: qualis scilicet uir iste circa uos exstitit, non similis Cassio & Bruto, qui Caium Iulium peremerunt. Illi namq; seditionis principia bellorumq; ciuiliū, subuersionem ciuitatis excitauerunt: hic autem cum tyrannicidij grassatione, etiam malis eius priuauit urbem. Sentius itaq; his sermonibus usus est, senatu delectabiliter audiente, & equitibus Romanis, qui præsentibus erant. Quo facto, quidam Trebellius Maximus insiliens, anulum de digito traxit, habentem lapidem clausum, in quo forma Cati celata uidebatur, quem ille sibimet studio dicendi, quæ suadebat impleri, fuerat oblitus auferre. Et celatura quidem est agnita, nox autem continuo subsequuta. Chæreas uero cum signum à consulibus petisset, & illi libertatem ei dedissent, miraculum fuit cunctis, & ueluti incredulitas, quia reuersa uideretur ad cōsules hæc potestas. Hi siquidem, antequam tyrannus inuaderet ciuitatem, rebus militaribus ciuilibusq; præsidebant, qui senatui consentiebant. Chæreas uero percepto signo militancibus præsidebat. Erant autem cohortes quatuor, quibus uiuere sine principe magis quàm sub tyrannide complacebat. Milites itaq; cum tribunis abibant, & populi discedebant læti, hanc spem habentes atq; cogitationem, quasi ipsi gubernationē reipublicæ rursus acquir-

rerent, & nequaquam alij subiacerent, inter quos Chæreas præcipuus existerat, igitur Chæreas periculum credens, si Caij uxor & filia superessent, & non omnis domus eius pariter deperiret: quando si quis ex eis derelingeretur, non hoc sine peste ciuitatis lethoq; cõstaret: insuper & propoluitum suum perficere, & odium quod circa Caium habebat, expletæ festinans, misit Lupum, unum tribunorum, qui uxorem Caij filiamq; perimeret. Erat enim is Lupus cognatus Clemētis, cui hoc officium tradiderunt, quatenus uel hoc opere & uirtute tyrannicidij particeps esset, & quasi in omnibus uideretur insidijs prioribus cõsensisse. Quibusdam uero coniuratorum crudele uidebatur, ut contra mulierẽ taliter uteretur, dicentibus Caium sua magis natura malis usum, q̃ uxoris consilio facinora molitũ, quibus & ciuitas uexata esset, & flos ciuium deperisset. Et illi quidem his assertionibus eã defendere nitebantur: omnium autem malorũ quæ à Caio gesta fuerant, hæc erat caput. Caio namq; dederat poculum, ut eius mentem suo posset subiugare seruitio & amor: & incantationibus ad uesaniã transformatum ita sibi deuinxerat, quatenus fortunæ omnium Romanorum, & totius urbis cui p̃sidebat, ei subditæ uiderent, nihilq; defensores ei ualere potuerunt. Missus itaq; Lupus, in nullo moratus est ministerium eo mōmento disferre, ne culpabilis esset in his, quæ ei pro utilitate publica uidebantur iniuncta: ueniẽsq; ad palatium, inuenit Cæsoniam Caij coniugem, iuxta uiri corpus humi prostratam, & omnes in luctu positos, sicuti moris est mortuis exhiberi corporibus, eratq; sanguine uulnerum eius plena, & maxima calamitate circumdata, necnon & filia iacebat simul: nihil illic aliud audiebatur, nisi culpa Caij, tanq̃ non bene gubernantis, & quia uxor eius frequẽter talia uentura p̃dixisset. Hæc enim ratio & tunc & nunc similiter æstimatur, & in oĩm mente sita est circa eos qui compatiuntur. Alij namq; dicebant, quia suassisset Caio, ut recedens à sæuitia & crudelitate ciuium, humiliter & cum uirtute reipub. gubernaret: qui cum in sua seueritate uiueret, propter talia deperisset: alij uero, quia cum sermo de conuulsione peruenisset ad Caium, suassisset illa, ut sine ulla dilatione uelociter cunctos placaret, q̃ licet nihil iniuste tentasse aliqui probarent, tñ hoc agens cuncta pericula declinaret. Quas igitur à Cæsonia dicta sunt, & quæ de ea homines dicebant, hæc sunt. At illa cum uidisset uenientem Lupum, corpus Caij monstrabat, & ut ad proximum ueniret, eũ cum lachrymis exorabat. Cumq; eum uidisset mēte attonitum, & nulla compassione motum, cognoscens ad quod uenerat, ei suum iugulum p̃parabat: & lugens ea promptius faciebat, quæ agere soliti sunt, qui in uitæ desperatione cõstituantur. Tum inuitauit eum, ut quæ decreta fuerant, non moraretur implere. Et illa quidem magnanimiter à Lupo hoc modo perempta est, & super eam filia pariter extincta est. Caius igitur quarto imperij sui anno, minus quatuor menses, ita defunctus est, uir & ante regnum nequitia summus, libidinibus subfugatus, derogationibus amicus, in rebus terribilibus timidus, & pronæ semper audis potestatis, in quibus non oportebat nimie largus, acquirens diuitias occidendo, & contra leges agendo, & diuinitate ac legibus maiorem se esse studens, atq; uideri uolens. Is fauore populi sæpe deceptus, quæcunq; leges tanq̃ turpia sapient, sua credidit esse ornamenta, uirtutis & amicitiarum immemor, quando contra hæc cum illatione supplicij frequenter exorsus est, inimicum sibi existimans quicquid uirtuti esset aptissimum, & in his quæ concupisceret, nullo contradicente cedens. Vnde etiam propriæ sorori permixtus, odium ciuium maxime cœpit habere, eo quod simile aliquid longo tempore minime factum esse constaret. Opus autem magnum aut regium, nullum ab eo ad utilitatem præsentium temporum, aut futurorum reperitur gestum, nisi quod circa Rhegium & Siciliam propter aduentum nauium frumenta ex Aegypto deferentium, horrea decenter instituit. hoc em̃ constat maximum & nauigantibus utilissimum, quod tamen non uenit ad effectum, sed semiplenum ab eo, dum segnius construitur, derelictum est. Cuius moræ hæc causa fuit, eo quod rebus inutilibus, sibiq; placitis uoluptatibus studens, & illic expensas efficiẽs, melioris operis dereliquit utilitatem. Insuper fuit & rhetor optimus, Græca pariter & Latina lingua, ad dicendum uelocissimus, & ad intelligendum aliena opera præparatus: ita ut maiori oratione dictis contradiceret alienis, & acerrimo ingenio, meditationisq; labore, suum magis opus excellere dictionis fortitudine comprobaret. Hunc namq; Tiberius, tanquam fratris nepotem, quem etiam habuit successorem, magna necessitate studuit erudire

Cæsonia.

Vxor & filia
Caij occisa.

Caij eruditio

Et cum ipse eisdem annis primo floruerit. Caius itaque puer colebat hæc, quasi cognatus et imago principis. Ob quam rem ciuibus meruit præsidere, quod non tamē obtinere præualuit, neque ex eruditionis opere bona congregata seruare: sed abusus potestate, peruenit ad mortem. Difficile namque est, ut illis possit acquiri uirtus, quibus facile uidetur agere quod trahuntur. Initio siquidem, faciente eruditionis causa, amicis studebat dignis zelo meliorum rerum: postea perductus ad iniuriam, onus & odium quod circa eum hoies omissa priori deuotione gerebant, ad id usque descendit, ut ab eisdem passus insidias extinguere.

¶ Claudius in imperium à militibus uocatus, à senatu rogatur missis legatis, si cedere imperio nolu-
erit, id eorum potius quam militum autoritate usurpet. Caput .III.

Claudius igitur, sicut dixi superius, interruptione facta uiarum, egrediebatur de theatro. Qui Caio mortuo, & domo Caesaris nece turbata, in angustia pro salute consistens propria, & in quodam arctissimo loco deueniens, se celabat, nullam periculorum causam nisi ruborem formidans. Is enim cum priuatus esset, se mediocriter tractabat inter omnes, sufficienter doctus, & disciplina maxime Græca compositus, qui etiam se ab omni turbarum inquietudine subtrahebat. Tunc itaque, dum trepidatio populos obtineret, & omne palatium ferocitate militum plenum esset, & terror atque indisciplina cunctos apprehendisset, summi duces in curia de his quæ forent agenda, tractabant. Et Caii quidem interitum paruipendentes, eo quod iuste uideretur extinctus, quæ sibi essent utilia potius cogitabant: quemadmodum bene cuncta disponderentur. Cumque Germani ad necem peremptores Caii requirentes, suæ magis quam cunctorum utilitati consulerent, Claudius turbatus, & nequaquam de salute sua securus, maxime quia capita ferri uiderat Asprenatis, & quos cum eo constabat occisos: stabat in quodam loco super paucos gradus, obscuritate celatos. Tunc Gratus quidam militum in palatio uidens eum, nec perfecte præ obscuritate cognoscens, credens hominem esse, qui magis in eo loco insidias faceret: proxime ueniens, eumque apprehendens agnouit, sedque requirentibus ait: iste Germanicus est, eum constitui tuum imperatorem. Claudius uidens eos in suo raptu præparatos, & metuens ne propter Caium ipse quoque moreretur, parcendum sibi esse polcebat, eisque sua facta commemorabat. Tunc Gratus subridens, dexteram ei porrexit: & noli, inquit, de tua salute pusillanimitas esse, cum te magis oporteat magnanimitate de imperio cogitare: quod dii auferentes Caium, mundoque prospicientes, tuæ concessere uirtuti. Perge nunc, & maiorum tuorum recipe solium. Supportabatque eum, nequaquam ualentem pedibus ambulare, propter timorem scilicet, gaudiumque dictorum. Concurrabant autem circa Gratum etiam multi militum, & uidentes Claudium duci quasi ad supplicium rerum gestarum, tanquam pro uiro suauiter ac quieto, & multa pericula in imperio Caii perpeffo, dolebant. Pluribus autem militibus aggregatis, factaque turba, fugæ totius plebis exortæ sunt. Tunc Claudio propter corporis debilitatem fugere non ualente, eum in uehiculo rapientes, pro eius incolumitate solliciti, cum fuga ad palatium deueniunt. Qui locus, ut sermo tradit, primus in ciuitate Romana habitaculum dedit hominibus. Cumque iam remp. tenere uideretur, multo magis militum concursus procedebat, cunctis utique aspectum Claudii libenter inspicientibus, eumque principem statuere festinantibus, pro fauore Germanici eius fratris, qui magnam gloriam suæ uitæ reliquerat uniuerfis: insuper etiam cogitantibus de auiditate senatoriæ potestatis, & quæ pridem suo principatu deliquerant. Inter hæc etiam rursus cogitabant, quia imperium deductum ad unum, periculo non careret: quando quodcumque solus uellet efficere, pro fauore senatui gratiam perpensaret sufficienter: inter alterutrosque cogitabant, & quæ solent prouenire quotidie loquebantur. Erant ergo diuise hæc sententiæ populi atque senatus. Hi quidem dignitatem pristinam appetebant, & onerosum seruitium pro tyrannorum iniuria declinabant: populus autem inuidiam circa senatum habens, & auaritiam eius effugiens, in raptu Claudii pro imperatoris ordinatione gaudebat. Tunc itaque bellum pene iam civile sub Pompeio flagrabat, quod tamen imperatore constituto sedatum est. Inter hæc senatus agnoscens Claudium à militibus abreptum, misit ad eum de suo cœtu uiros uirtute claros, qui eum admonerent, ut pro adeptione regni nullam uim faceret: sed magis ut senatui tantorum uiro- rum unus cederet, & communem utilitatem prospicientibus legibus subiaceret, utque memor esset, quorum malorum prisci tyranni oc-

Turbatio
Claudij.

De Grato mi-
lite.

Claudius in
imperatorē
à militibus
deligitur.

Claudius à
militibus im-
perator con-
stituitur.

casio fuerint ciuitati, & quæ sub Caio etiam ipse cum eis pericula pertulerit: neque imitaretur tyrannidis onus, & iniuriam ab alijs grauiter irrogatam, sponte ad subuersionem patriæ coartaret, sed ut magis priorem uirtutem suæ quietis ostenderet: quatenus ei honores liberiorum ciuium, & legum decreto succederent: quo facto, fauorem imperantium & quibus imperatur acquireret, quia si neque obtinere uellet, nec cederet auctoritati senatoriæ, grandem manum ad resistendum haberent, & armatorum copiam & famulorum multitudinem, quibus aduersus eum fortiter uterentur: maximum uero sibi met esse remedium spei atque fortunæ. Sed etiam deos non alijs præbituros esse solatia, nisi eis, qui cum uirtute & boni principio ad congressionem certaminis aduenirent, cum ipsi scilicet pro patriæ libertate pugnaret. Et legati quidem Verannius & Brachus, ambo tribuni, his utebantur uerbis, & prostrati Claudium suppliciter exorabant, ne bellorum ac subuersionis foret occasio ciuitati: uidentes utique eum multitudine militum circumsessum, & in comparatione illius exercitus, consules nihil esse. Suadebantque simul, ut si appeteret principatū, a senatu magis sibi datum acciperet, quod esset prosperius atque felicius, si non cum iniuria, sed cum fauore decernentium potius imperaret. Claudius igitur sciebat quidem cum quæ senatus arrogantia direxisset, & ad præsens miti sententia modicoriter se tractabat: sed tamen propter metum & instantiam militum, quam regis Agrippæ præceptum, cogeatur tamen principatum qui sponte uenerat, cedere non debere.

¶ *Calliditas Agrippæ erga senatum. Dissensio senatus & populi: & cedes coniuratorum.*

Caput .IIII.

Igitur Agrippa, completis solennibus circa mortem Caii, a quo fuerat honoratus, & eius lecticam lugubriter prosecutus, agnoscens Claudium a militibus raptum, festinabat ad eum. Quem turbatum inueniens, & paratum ut senatui cederet, exacuit monens ut imperium sibi defenderet. Cumque talia dixisset, abscessit. Quem cum senatus euocasset ad curiam, ungens caput unguentis, quasi ab scorto remearet, senatum interrogabat quid de Claudio gereretur. Illis autem quæ gesta fuerant dicentibus & consulentibus quæ ipse sententiam possideret, paratum quidem se mori pro gloria curiæ sermone professus est, & tractandum suasit de utilitate cunctorum: opus esse dicens, si resistere Claudio uellent, armis atque militibus, quibus eum uiriliter expugnarent, ne forsitan imparati incidere uiderentur in malis. Respondente uero senatu, armorum copiam & pecunias abundare, sed etiam militum copiam, aliquam partem congregandam, quatenus libertas seruis emergeret: opto, inquit Agrippa, o curia, peragere uos quæ desiderij uestri sunt: dicendum tamen est indubitanter, quod credo fore pro uestra salute. Scitis militiam, quæ pro Claudio pugnauit, longo tempore armis imbutam: nostra uero pars hominum est incerta fluctuatio & turba multorum, & seruitute inopinabiliter liberata, retineri difficilis. Nos uero aduersus expertos bella suscipimus, producentes uiros neque gladios scientes educere. Quapropter mihi uidetur esse mittendum ad Claudium, qui suadeant componendam esse huiusmodi causam. Si censetis etiam me legatione fungi, paratus sum. Hæc cum dixisset, cunctis consentientibus, missus cum alijs, Claudio tumultum senatus exposuit: eumque magis latenter exacuit, imperialiter & dignitatis potestate respondere. Tunc Claudius ait non esse mirabile, si imperatorem non libenter exciperet curia, quæ crudelitate priorum principum fuerat uulnerata. Sed dum eius mansuetudinem prægustaret, cum nomine tantum ipse princeps foret, opere uero communitas imperaret, eo quod multarum uariarumque rerum uideretur expertus, prospere eius imperium sibi met obuenisse gauderet. Et legati quidem hæc audientes uerba, reuersi sunt ad senatum. Claudius autem congregato exercitu loquebatur, ab eis iniurandum secum permanendi accipiens, donauitque singulos custodum corporis sui quinq; millibus drachmis, & duobus nutritorum pro meritam portionem largitus est: sed & militibus absentibus similia compromisit. Consules itaque conuocauere senatum ad templum triumphatoris, adhuc existente nocte: quorum alij quidem semetipsos in ciuitate celarunt, consultationem refugientes eorum: alij uero in agros proprios sunt egressi, prospicientes, quoniam si res ad effectum ueniret, in libertatis desperatione confisterent, præstantius iudicantes, sine periculo seruiendi cum segnitie uiuere, quam possidentes dignitatem patrum, sub salute dubia commanere. Veruntamen

Calliditas Agrippæ.

finis h

*Dissensio po-
puli & sena-
tus in eligen-
do imperatore*

*Chareas
Claudio ini-
mius.*

*Militū impe-
tus in popu-
lū*

*Chareas &
Lupus morte
multati.*

men nō amplius centum collecti sunt: quibus in commune de præsenti statu tractantib⁹, repente clamor congregati exercitus est emissus, petentium ut militaris imperator eligeretur, & nequaquam principatus Roman⁹ multis solueret. Et hoc quidem milites apud semetipsos decreuerant, ne cunctis simul, sed uni traderetur imperium: hoc tantum senatui concedentes, ut ipsi qui dignus uideretur eligerent. Ob quam rem contraria erant uota senatus & populi: multo magis autem tam pro amissione gloriæ libertatis, quam pro formidine Claudij. Erant uero qui eligerent aliquos ex genere nobilium, dignitatibus & coniunctione coniugum præpollētes. Minutianus namq; Marcum fortitudine dignum, qui Iuliam Caij sororem habebat uxorem, studebat eligere, ut rerum culmine potiretur. Consules uero diuersis occasionibus differebant. Sed etiam Valerium Asiaticum Minutianus anteponebat, & pene homicidia facta sunt desiderantium principatum, ut Claudio quoquo modo repugnaretur. Monomachorum uero turba non parua militum, per noscram ad ciuitatis custodiam positorum, concurrebat ad Claudium. Quapropter alij nouam urbis libertatem, alij quoq; Claudium metuentes, à consulibus abscesserunt. Diluculo autem Chareas cum socijs adueniens, & ad medium transeuntes, uerba facere nitebantur ad milites. Quos dum multitudo uidisset silentium postulantes, & dicendi initia facientes, continuo disturbauit: non acquiescēs eis ut aliquid allegarent, eo quod ipsi ad monarchiam pariter conspirassent. Tum regnatura fauebant, tanquam non patientes senatui cedere potestatem, qui etiam si imperare niterentur, milites non sinerent interfectores Caij regnare. Inter hæc igitur Chareas iram non ferens, imperatorem poscenti populo daturus se promisit ducem, qui ei signum abeunti deportaret. Erat enim hic Ethicus, agitator praeuius, Caio & militibus circa solennitates Circensium & seditiones atq; opera inhonesta deuotus: multaq; Chareas opprobria sibi reluctantibus inferebat, sed & Claudij caput se dicebat ablaturum. Pessima namq; est insipientia cum furore. Milites ergo non reuerentes uerba Chareæ, sed euaginantēs gladios, & signa tollentes, ad Claudium deuenerunt, communicaturi cum illis qui etiam præbuerant iusiurandum. Consules autem & senatus in desolatione relictī sunt, non differentes aliquid à priuatis, eratq; eis formido pariter & angustia ignorantibus quid passiuri forent, dum Claudius præualeret: & sibi metipsi aduicem derogabant, & poenitentiam facti gerebāt. Sabinus autem unus interfectorum Caij, transiens ad medium, prius semetipsum interficere minatus est, q̃ Claudium principē cōstitui, & seruitute se damnari uideret. Sed & Chaream hanc magnanimitatem assequi cōpulit: qui dum cōtempnisset Caium, & primus autor bonæ fuisset uitæ, neq; sic patriæ uindicare potuit libertatem. Chareas autem de morte quidem in nullo dicebat esse dubitandum, uelle tamen mentem Claudij trutinare. & illi quidem in his erant: ad milites autem omnis undiq; populus concurrebat. Interea Q. Pompeius dum accusaret milites, & pro libertate senatus supplicaret, impetu facto euaginati gladijs, nisi mitis Claudius prohibuisset, opus in eum necis impleuerant. Tunc Claudius ereptum consulem à periculo, fecit sibi assidere. Senatores autem qui cum Quinto fuerant, non simili honore suscepit. Nam quidam eorum etiam plagis affecti sunt, & ad eum uenire compulsi. Apronius autē uulneratus effugit, eratq; periculum uniuerfis. Tunc rex Agrippa accedens ad Claudium, postulauit ut circa senatum mitis existeret, dicens quia si quid crudelitatis exerceretur in curia, non esset super quos eius confisteret iam potestas. Claudius autem his flexus, senatum ad curiam conuocauit. Cumq; de palatio per ciuitatem ipse procederet, obsequentibus in eius processu militibus, cum multo nimis impetu atq; ridiculo Caij interfectores in publicum proruperunt, Chareas & Sabinus, prohibentes eum mandato Pollionis, quem ante paululum Claudius ducem custodum corporis instituerat. Claudius itaq; dum ad palatium denuo uenisset congregans alios, protulit sententiam in Chaream, quibus opus quidem uidebatur esse præclarum. Sed Pollioni præcipue causam mortis applicabant, qui tantum opus fieri persuaferat: & ut ipse pariter pro metu futuri temporis deperiret, iustum esse clamabant. Ducebatur itaque Chareas ad mortem, & cum eo Lupus, sequebanturq; multi Romanorum. Dicitur autem quia Chareas magnanimiter hanc cladem exceperit, nō solum uultu nequaquam deposito, sed etiam Lupum resolutum in lachrymas obiurgando, Cumq; turba ad uidendum prosequeretur, dum uenisset ad locum, require-

but militem, si interficiendi meditationem haberet: rogauit, quæ ut gladium ad necem suam deferret, quo Caium ipse uidebatur occidisse. Et feliciter ergo mortuus est Chareas, cuius uulneris percussione finitus: Lupus autem crudeliter est extinctus plurimarum ictu plagarum, eo quod ceruicem mollius præparasset ad necem. Post paucos uero dies imminente festiuitate, Romani honorauerunt facta Chareæ, petentes expiationem fieri, eo quod eius memoria fuissent ingrati. Hoc itaque modo Chareas uita priuatus est. Sabinus autem, dum cum Claudius non solum absoluisset à culpa, sed etiam dignitatem quam habuerat remisisset, iniustum credens ut relinqueret cõiuratos, semetipsum occidit gladio, sic incumbens, ut cum usque ad capulum uulnus absorberet.

Mors Sabini

¶ De Agrippa honorato à Claudio & editis pro Iudeis.

Caput V.

Claudius itaque susceptos milites dispergens, edicta proposuit: & principatum Agrippæ, quem Caius ei præstiterat, ipse confirmans, regem quoque collaudans, adiecit ei omne regnum Herodis, quod auus eius super Iudeos & Samaritas habuerat. Et hæc quidem tanquam debitum proprii generis ei restituit. Abelan uero Lyfania, & quæcumque in Libano sunt monte, ei de suo pariter adiecit imperio: & publice in media ciuitate Romana, cum Agrippa foedera celebrauit. Antiocho uero regnum auferens, quod habebat, Ciliciam & Comagenen donauit ei. Distinxit autem Lyfiam, antiquo sibi amicitiarum iure coniunctum, qui etiam Antonia matris eius tutor extiterat, & circa Caium deuinctus erat: cuius filius, Beronice Agrippæ filiam duxit uxorem. Quam, dum Marcus Alexander filius fuisset mortuus, resumens uirginem, fratri suo Herodi Agrippa cõiunxit, petens ei regnum Chalcidis à Claudio. Hoc itaque tempore, seditio inter Iudeos atque paganos in Alexandrina ciuitate surrexit. Moriente nanque Caio, sub cuius principatu ab Alexandrinis uidebatur afflicta Iudeorum gens, recepta fiducia, repente uenit ad prælia. Claudius autem Aegypti præfecto mandauit, ut seditionem amoueret. Et supplicantes sibi regibus, Agrippa pariter & Herode, edictum misit in Alexandriam atque Syriam, huiusmodi oratione conscriptum: Tiberius Claudius Cæsar, Pius, Germanicus, tribunitiæ potestatis dicit: Notum est, Iudeos in Alexandria constitutos, qui etiam Alexandrini uocantur, cohabitasse temporibus priscis Alexandrinis: & paria ciuitatis iura à principibus impetrasse. Quod palam est ex rescriptis eorum, pariter & edictis. Sed postquam hostro imperio Alexandria per Augustum nobiscum subiugata, seruata sunt eis iura sua à præfectis per diuersa tempora destinatis: & nulla de legibus eorum mutatio facta est, tempore quo Aquila in Alexandria fuit. Moriente uero Augusto principe, ut fuerit singulæ eorum in suis solennitatibus permanserunt; neque coacti sunt religionis paternæ iura transcendere. Quapropter Alexandrinos eleuatos contra Iudeos ibidem constitutos, qui temporibus Caii Cæsaris, pro uehementi eius superbia simul & impudentia, quod nollet gens Iudeorum patriam religionem transcendere, & illum deum appellare, humiliati sunt: præcipio, ut nequaquam propter impudentiam Caii, de iure Iudeorum aliquid auferre nitantur: sed seruanda eis iura priora, manentibus utique in suis solennitatibus: quam nobis in partem utranque præcipio magnam habere curam; ut postquam fuerint hæc edicta proposita, nulla de cetero turba fiat. Edictum siquidem in Alexandria pro Iudeis missum, huiusmodi esse dinoscitur: Quod uero in omni orbe directum est, his continetur. Tiberius Claudius, Pius, Germanicus, tribunitiæ potestatis, consul ordinarius secundo, dicit: Preteritis me regibus Agrippa & Herode charissimis, quatenus eadem Iudeis iura concederem in omni imperio Romanorum, quæ in Alexandria constitutis, libenter hoc præbui: non solum petentibus hoc concedens, sed etiam ipsos, pro quibus rogatus sum dignos existimans, propter fidem & amicitiam Romanis impensam: præcipue iustum esse decernens, ut neque Græcorum ulla ciuitas eorum iure priuetur, quoniam ad dei culturam hæc facere noscuntur. Optimum ergo Iudæis, Iudeos in omni orbe sub nobis constituto, paternas solennitates sine prohibitione celebrare: quibus iam nunc præcipio, ut hanc meam clementiam mansuete custodiant: & ipsi aliarum gentium religionem nequaquam ad nihilare pertentent, sed suas leges obseruent. Hoc igitur edictum Iudeis, Iudeis ciuitatum atque coloniarum & municipiorum, intra Italiam & extra eam,

Edictum Claudij pro Iudeis

*Navigatio
regis Agrippae
in iudeam.*

*Catena au-
rea ab Agrip-
pa in templo
suspensa.*

regesque pariter & potentes, per proprios legatos transcribere uelint, propositum que non minus triginta diebus esse in loco, unde ex humili ab omnibus legi possit. His igitur edictis in Alexandriam, & in omnem terrarum orbem directis, ostendit Caesar Claudius, quam uoluntatem circa Iudaeos habuerit. Mox autem etiam Agrippam, reddito ei regno, maximis cumulatam donis, remisit ad propria: principibus prouinciarum atque praefidis, literis suis scribens, ut ei honorem debitum exhiberent. Ille uero dum meliori fuisset fortuna prouectus, cum celeritate reuersus est: ueniensque ad Hierosolimam, gratificas hostias celebrauit, nihil quod erat legitimum derelinquens: unde & multos Nazarenos tonderi praecepit. Auream uero catenam, quam ei dederat Caius, factam ad instar ponderis ferreae catenae, in qua manus regiae fuerant obligatae, ut tristis fortunae memoriam reuocaret, & testimonium de rebus melioribus phiberet, in templo suspendit supra Gazophylacium, ut & maximum eius indicaret casum, & simul ostenderet, posse cum quod corruerit, denuo suscitari. Hoc enim illius catenae oblatio omnibus indicabat: quoniam rex Agrippa ex parua causa antequam dignitatem acciperet, fuerat alligatus, & post paululum compedibus absolutus, ad regnum priscum clarius probatur euectus. Propter haec ergo oportet intelligi, quia res hominum & lapsu faciente corrunt, & inclinatae ad culminis fastigium saepius reducuntur. Perfecit igitur Agrippa cultu exhibito deo, Theophilum quidem Anni pontificatu semouit: & Boethi Simoni, cui cognomen erat Canthara, honorem eius attribuit. Duo etenim erant fratres Simoni, & Boethus pater, cuius filiam habuit rex Herodes uxorem: sicut superius declaratum est. Cum fratribus ergo sacerdotum habuit. Simonis autem Oniae tres filii, in Macedonum principatu fuerunt, sicut in priori scriptura contradidit.

¶ In iuria Doritarum erga Iudaeos, quemodo nra est à Petronio.

Caput VI.

*Petronij epi-
stola ad Do-
renses.*

Rex igitur Agrippa hoc modo sacerdotes instituens, Hierosolymitis compensationem eorum deuotioni restituit: & uniuscuiusque modum bene disponens, affectuosam praebeuit largitatem. Praefectum uero militiae totius fecit Syriam, uirum qui multis laboribus ei saepe communicauerat. Igitur tempore paruo praetercunte, Doritae iuuenes, praeponebant uenerationi praesumptionem, cum natura uiderentur audaces, tollentes Caesaris simulacrum, in synagoga statueret Iudaeorum, quod opus Agrippam uehementer exacerbauit. Videbatur nanque ad destructionem paternarum legum esse celebratum. Pro qua re, ad Publium Petronium, praesidem Syriae festinanter aduenit: & contra Doritas conuersus est ei: qui non minus indignatus, cum utique & ipse transgressionem legum factam nimiam esse iudicaret, impietate indisciplinatorum Doritarum, haec est magna indignatione scripta direxit: Publius Petronius, legatus Tiberij Claudij Caesaris Pij Germanici, primatibus Dorienfium dicit: Audiuimus, quoniam quidam uestrum tanta superbia praesumptione sint usi, ut nec dictis Caesaris Claudij Pij Germanici subderentur: quibus sancitum est, Iudaeos observationi paternarum legum esse dimittendos: uosque contra contraria fecisse cognouimus, synagogam consistere prohibentes Iudaeorum, cum in ea posueritis simulacrum Caesaris, praearicationem scilicet agentes non solum contra Iudaeos, sed contra ipsum imperatorem: cuius simulacrum melius poneretur in omni Iudaeorum templo, quam in debito loco: cum utique decreto Caesaris sit sanctum, ut neque in locis suis habere potestatem. Veruntamen cum edictum imperatoris, praecipiente ut iure solennitatibus suis utantur, & cum Graecis pariter conuersentur, contemptis, risibile est si dicam cur mei iudicij fueritis immemores. quapropter eos qui contra edictum Caesaris talia commiserunt, cum etiam eorum iudices indignentur, quando non propria uoluntate asserunt, sed impetu plebis impletum, a centurione Procuro Vitellio ad me perduci praecipio, quatenus possint gestorum reddere rationem. Primates uero sequi principes moneo, ut si uolint uideri hanc querelam sua uoluntate celebratam, culpabiles personas centurioni demonstrant, nullam seditionis aut litis relinquentes occasionem: quam scilicet maleuoli uenari his operibus demonstrantur. Mihi nanque & charissimum meo regi Agrippae, nulla potior cura est, quam ne gens Iudaeorum occasionem sumat uindictae gratia, & ut ad tumultum seditionis accedat, Vt autem apertius sciatis, quid &

Cæsar ex huiusmodi causa præcepit, edicta eius Alexandriam destinata, huic scripturæ præposuit: quæ licet omnibus nota esse uideantur, tum etiam apud tribunal meum charissimus mihi rex Agrippa hæc legit, allegans, ut non oporteat eis dona imperatoris auferari. Agit siquidem me pronunciante, ut de cætero nulla seditionis aut turbæ quæraturs occasio, sed unusquisque suæ religionis iura sectetur. Petronius igitur hoc modo quæ fuerant commissa, correxerit, ut denuo nihil posset huiusmodi perpetrari. Rex autem Agrippa Simonem Cantharam pontificatu priuauit, & denuo Ionam Annæ constituit, cum scilicet existimans digniorem: cui tamen gratum non fuit tantam recipere dignitatem, pro qua re supplicabat, hæc dicens: Tu quidem o rex meo honori congaudens, hanc mihi restituis proprio consilio dignitatem: licet me pontificatu nunquam dignum iudicauerit deus, semel tamen cum indutus sum stola sacerdoti, sufficit mihi: prius enim sum dignius indutus, quam nunc denuo recepturus. Tu uero si modo uis, ut accipiat dignior hunc honorem, agnosce quia omni peccato mundior est apud deum & apud te rex frater mihi, qui possit ad hunc honorem dignus accedere. In his ergo sermonibus rex Agrippa colaudans Ionæ uoluntatem, præbuit Matthiæ eius fratri pontificatum. Et non multo post tempore, Petronio successit Marfus, qui Syriam gubernabat.

¶ Quid Agrippa egerit circa Sylam, Hierosolymitas atq; Perytios.

Caput VII.

Sylas igitur præfectus regis Agrippæ, quoniam in omni fortuna ei fidelis existerat, et nec in periculis eius communione recesserat, sed cum eo in manifestis laboribus atque necessitatibus succubuerat, circa eum magnam habebat fiduciam: concedereque sibi petijt apud eum parem honorem, pro amicitiarum pristina firmitate, & nequaquam patiebatur ei legaliter obedire: ita ut maxima ab eo beneficia postulando, onerosus esse uideretur, cum semetipsum immensa arrogantia glorificaret, & regi sæpius ad memoriam causas communis tristitiæ produceret, ut studium quod tunc circa eum gerebat ostenderet. Quod dum crebro faceret, ut mihi uidetur, improperare beneficia noscebatur: cuius rex apertam fiduciam tolerare non potuit. Non est enim ignobilium temporum grata memoria: neque suauis agnoscitur, qui frequenter ea quæ præstat, improperat. Quid plura? dum frequenter Sylas regis prouocaret iram, & ille plus indignationi quam rationi tribueret, non eum remouit à præfectura solummodo, sed etiam tradendum uinculis in patriam destinauit. Cumque eius ira longo fuisset tempore mitigata, & perspecta ratione in memoriam reuocasset, quantos pro eo labores ille pertulerat, eius remisit culpam. Die siquidem festiuo natiuitatis suæ, dum cuncti quibus imperabat in lætitia magna confisterent, Sylam reuocari iussit, solum scilicet comensurum. Ille uero modum libertatis, quem iustum esse credebat, uenientibus ad se non tacuit, dicens: En ad quem me honorem rex euocat, quem denuo post paululum ablaturus est: quippe nec primos honores deuotionis exhibere custodiuit, qui iniurijs me afficere non quieuit. Cum qua ergo fiducia, aut qua conscientia ad eum ueniam? Quantis malis eum eripui, quanta pericula sustinui, ut illi salus acquireretur & honor: pro quibus omnibus retributionem merui, uincula & carcerem tenebrosam. Nunquam ergo horum obliuiscar malorum: mihi enim pro bonis actibus, etiam post solutionem carnis & animæ hæc memoria reseruatur. Hæc loquens, poscebat ut regi dicerentur Agrippæ. Qui dum eum cognouisset animo non posse mitiari, dimisit eum in carcerem custodiri. Hierosolymorum uero muros, qui circa nouam respiciunt ciuitatem, publicis sumptibus munitissimos latitudine & altitudine fabricatus est. & omni humano reddidisset tutamine fortiores, nisi Marfus Syriæ præfex Claudio Cæsari quod agebatur suis indicasset scriptis. Quamobrem Claudius rebellandi causa suspicatus hoc fieri, Agrippæ mandauit, ut à muroꝝ ædificatione cessaret. Qui mox ut agnouit, reluctandum ei non censuit. Fuit etenim rex iste natura bonus, & ad beneficia munificus paratus, & ciuitatem proprijs sumptibus exornare non tardus, ita ut sua claritate muneribusque gauderet, & fauorabiliter suæ uitæ iura disponderet, in nullo similis Herodi regi. Illi nanque mens erat callida, & ad supplicia præparanda, & aduersus odiosos sine representatione perniciosi: Græcis magis quam Iudæis familiaris existens, & alienigenarum ciuitates sæpe nobilitans: impensa magna pecuniarum balneas, theatra, & templa,

Sylas in uincula coiectus

*Clementis A-
grippe erga
suum detra-
ctorem.*

porticusq; constituens Iudæorum uero ciuitates nulla fabrica reparauit, nec aliquam eis præbuit impensam, unde potuissent habere eius memoriam. Mores autem Agrippæ erant mansueti, circa omnes beneficia similia conferebat. Alienigenis quoque erat clemens, etiam in illis dona suæ uoluntatis ostendens: circa suam gentem pro modo benignus, & potius compassione pronus. Grata siquidem ei commemoratio atque frequens in Hierosolymis erat, seque in paterna solennitate seu puritate seruabat: nullaque dies præteribat hostijs uiduata solennibus. Quidam igitur in Hierosolymis uir, nomine Simon, qui putabatur mandata legitima perfecte discernere, multitudine in ecclesia conuocata, cum rex Cæsarem perrexisset, cum accusare præsumpsit, quasi non sanctum & iustum: suadens, ut rex prohiberetur à templi limine, quo non nisi dignis ingredi liceret. Hæc ergo regi literis indicata sunt à præfecto, quia Simon talia concionatus esset. Quem rex euocatum, dñs tunc esset in theatro, sedere iuxta se fecit, & sub silentio mitissime requisit: Dic mihi, inquit, quid horum quæ hic aguntur, contra legem esse noscitur. Ille uero nihil habens quod responderet, ueniam postulabat. Tunc rex circa eum magis placatus quam ab aliquo crederetur, iudicans etiam mansuetudinem conuenire regi potius quam furorẽ, muneribus honoratum remisit ad propria. Cum autem multis multa concefferit, præcipue Berytios honorauit. Instruxit enim eis theatrum, amplitudine & pulchritudine præcipua decoratum, & amphitheatrum copiosa impensa constructum. Sed & balneas & porticus celis operibus exaltauit: nullaque tenacitate sumptuum aut pulchritudinem foedauit, aut magnitudinem quamlibet imminuit: quorum omnium dedicationem largissime ac magnifice ministravit. Cum igitur in theatro spectacula celebraret, musica quæque illic instrumenta produxit, & uaria delectationum opera assidue exhibuit. In amphitheatro autem multitudine gladiatorum suam largitatem cunctis ostendit. Vbi uolens numerositate concertantium delectationem spectantibus exhibere, alios septingentos pugnatuos emisit: quoscumque malignos habuit, in hac actione distribuens, ut & illi hoc modo pugnarent, & opus belli uoluptas pacis existeret. Hos itaque passim hoc modo cunctos exiit.

¶ De magnificentia Agrippæ & obitu. Caput VII.

*De Marso
præfide Sy-
ria.*

*spectacula
Cæsareæ ex-
hibita*

His spectaculis celebratis, in Tiberiadem urbem Galilææ migravit: eratq; inter alios reges ualde conspicuus: ad quem uenit Comagenensis rex Antiochus, & Emesorum Sigerammus, & Cotys minoris Armeniæ, qui etiam in Ponto Polemoniaci regnabat: pariter & Herodes frater eius, qui & ipse Chalcidis habebat imperium: habuitq; colloqui apud eos, susceptione & amicitijs ualde dignissimum, ita ut ostenderet suæ sapientiæ celsamen, & in præsentis eos uideretur regaliter honorare. Sed his apud Agrippam ita degentibus, Marcius Syriæ præfides aduenit. Verum Agrippa rex, sciens eum honorabilem Romanis esse, processit e ciuitate, occursum ei, quasi ab studijs septem. Hoc etenim principum inimicitiarum circa Marcium fuit. Sedens enim in tribunali Agrippa, inuitauit alios reges: quorum concordia Marso, & tanta pariter amicitia in suspicionem repente uentis non credenti expedire Romanis, reges huiusmodi habere consensum. Mox itaq; ad unumquemq; mittens, mandauit, ut non segniter ad propria remearent. Hæc Agrippa dolenter accepit, & propterea Marso quidem factus est inimicus. Matthias uero pontificatu spoliatus, pro eo constituit sacerdotem Elionem Cantharæ natum. Igif. est tertius annus in Iudæa cōplectens regno, uenit in Cæsareā ciuitatē, quæ primitus turris Stratonis appellabatur, ibiq; spectaculum ad honorē Cæsaris pro eius salute celebrabat: ad quā festiuitatē omnis prouincia multitudine, nobilissimū simul & procerum unā cōueniunt. Secunda uero spectaculorum die, stola uestitus undiq; argento contexta, ita ut textus esset ualde mirabilis, uenit ad theatrum incipiens die, & primis radijs sole oriente demissis, argenti claritas repercussa fulgorem reddidit ualde perspicuum, & oculis insipientibus formidandum. Mox autem adulatorum uoces fauorabiles eminebant, quæ nec illi bonæ pro ueritate uidebantur, deum scilicet adpellantes eum, atque dicentes: Propicius nobis esto, quia licet hæcenus te uelut hominem ammucriamus, attamen iam nunc superioris naturæ te esse conspiciamus. Has autem uoces rex nequaquam compescuit, nec impia eorum uerba compressit. Post paululum uero respiciens, uidit supra suis uerticem in quodam syne sedentē bubonē: quē omēs mox et maiore

causam intellexit, qui fuerat ei aliquando bonorum. Mox ergo passionem mortiferam corde suscipiens, & uehementer uteri dolore percussus, respiciensque suos amicos: Ego, inquit, uester deus iam uitam mutare compellor. Repente nanque increpitus sum, cum mendaces ad me clamarēt. Nam qui uocabar immortalis à uobis, ecce iam ducor ad mortem. Suscipienda est sententia, quæ profertur à deo. Viximus etenim non prauè, sed claritatem beatitudinis appetentes. Hæc itaque cum dixisset, crescente dolore comprimebatur. Tunc cum festinatione ad regalia reportatus est. Et sermo est apud cunctos egressus, quia indubitanter moriturus esset. Mox itaque cuncti cum coniugibus simul & liberis, lege patris in saccis iacentes, deprecabantur pro rege deum, & omnia luctu gemituque complebantur. Rex autem cum in domo sublimiore iaceret, deorsum respiciens, atque uidens eos prostratos esse, nec ipse à lachrymis potuit abstinere. Quinque uero continuis diebus uentris dolore cōfectus, uita priuatus est, habens annum ætatis quartum & quinquagesimum, septimum uero regni. Quatuor nanque sub Cæsare Caio regnauit annis, cum Philippi quodam tetrarchia tribus, quartum uero cum Herodis: tres autem reliquos sub Claudio compleuit imperio: in quibus & Iudæam percepit, & Samariam, atque Cæsaream, & tributa sui innumera auxit imperij. Multum tamen à diuersis mutuum sumpsit. Nam cum eēt ualde munificus, supplicantibus larga munera conferebat, & dona sine aliqua paritate præbebat. Igitur cum mors eius populis esset ignota, conspirantes simul Herodes Chalcididis rex, & Telcbi præfectus, & regis amicus, Aristonem quendam fidelissimum ministroꝝ destinauerunt: & Sylam, quē eorum erat inimicus, quasi iubente rege peremerunt.

¶ Que Agrippa mortuo contigerint iuniori Agrippæ.

Caput VIII.

REx igitur Agrippa hoc modo conuersatus, discessit à uita: qui de suo genere filium dereliquit, Agrippam nomine, agentem septimum & decimum ætatis annum, & filias tres: quarum alia quidem nomine Beronice, sextodecimo ætatis anno, Herodi patris fratri uidebatur esse coniuncta: uirgines autem duæ erant, Maria & Drusilla, Maria quidam decimum agens annum, Drusilla uero sextum. Eratque desponsata à suo patre Maria Archelao Chelciæ filio: Drusilla uero filio Antiochi Comagenensis regis, qui dicebatur Epiphanes. Cum que mors Agrippæ cunctis innotuisset, Cæsareenses & Sebasteni beneficiorum eius immemores, pessimas res egerunt, blasphemantes uehementer indecenterque de functum. Sed & militum quæ tunc aderat multitudo, in domum eius adeuntes, & statuas filiarum regis uirginum diripientes, pariter ad loca fornicaria detulerunt: & statuantes eas in publico, reclinantes eis scēdas contumelias inferebant: & turpiora facinora quæ dici fas est, scēstis actibus adimplebant: celebrantes conuiuia publica coronati, et madentes unguentis & oleo, sacrificia pariter exhibentes: prandiaque sibi met alterutri pro regia morte mittentes. Erant autem immemores non solum Agrippæ, qui multas eis præbuerat largitates, sed etiam aui eius Herodis, qui ipsas ciuitates instruxerat, porticusque simul & templa clavis probabatur fabricatus impensis. Filius uero defuncti, Agrippa erat tunc Romæ, & alebatur à Cæsare. Tunc Claudius audiens Agrippam fuisse defunctum, & Sebastenos atque Cæsareenses ei mortuo contumelias intulisse, graui dolore percussus est: eratque præparatus, ut eius filium Agrippam in illius regnum dirigeret successorem, uolens etiam iusurandum quod cum illo habuerat, confirmare. Et conuocatis amicis indicauit, quod deliberarat super commendato suæ fidei puero: interrogans quid & ipsis uideretur, utrum cogitata de hoc manere uel non decernerent: qui perspecto Cæsaris animo, prudentius aliquid consiliati sunt, collaudantes quidem benignitatis eius propositum, uoluntatem autem eius incautam esse dicentes, ut puero, qui nec pueriles annos excesserat, magnitudinem tanti regni committeret, cui esset impossibile tanta gubernacula dirigere. Cumque uideret eos recte locutos Cæsar, præfectum in Iudæam totumque regnum direxit Cuspium Fadum: quo facto, etiam honorem defuncto præstitit, ne Marsum ad eius regnum qui illi fuerat inimicus, eueheret. Præ omnibus autem Fado præcepit Claudius, ut Cæsareenses & Sebastenos pro defuncti cōtumeliis coerceret. Cohortem uero Cæsareensem & Sebastenorum, & quinque numeros in Pontum transferri iussit, ut ibidem militarent: & ex numeris Romanorum in Syria constitutis, eligerent milites, qui eorum loca complerent;

Agrippa dolore corripitur.

Proles Agrippæ.

Agrippa in mortuo.

Cuspius Fadius mittitur in Iudæam.

Sed nequaquam tali iussione migrati sunt. Mittētes namq; legationem ad Claudium, supplicarunt, & in Iudæa consistere meruerunt. Vnde etiam futuris temporibus causa maximarum calamitatum Iudæis effecti sunt, sumētes initio semina belli sub Floro. Quamobrem tpe quo Vespasianus uicit, sicut post paululū referemus, eo ex illa regiōe migravit.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER XX.

De dissidio Iudæorum & Philadelphinorum composito, & de stola sacerdotali.

CAPVT PRIMVM.

MORIENTE siquidem Agrippa rege, sicut in libro præcedente narrauimus, Cæsar Claudius misit successorem Marso Cassi Longinum, memoriæ conferens hoc defuncti, à quo uiuente rogatus fuerat, ne Marsus ulterius Syriæ p̄sideret. Fadus inter hæc, dum præfecturæ culmine in Iudæam uenisset, comperit Iudæos habitantes trans fluuium, contra Philadelphinos habentes contentionem pro finibus uici, cuius nomē est Meas. Erantq; illic armorum plurimi congregati, qui præter uoluntatem primatum suorum sumentes arma, multos Philadelphinorum peremisse noscuntur. Hæc audiens Fadus, uehementer accensus est, eo quod nō eius reseruassent iudicio, qui se dicebant à Philadelphinis fuisse læsos, sed usque ad arma uenissent. Qui sumens tres priores ipsius seditionis, alligari præcepit. Deinde quendam eorum Antibarn nomine, iussit occidi: duobus autem reliquis, Amaramao & Eleazaro fugam commisit. Ptolemæus autem princeps Iatronum, & qui multa mala Idumæis & Arabis frequenter intulerat, non multo post captus, & ad eum deductus, morte multatus ē. Hoc itaque mō cuncta Iudæa latronibus est purgata, Fadi prouidentia atq; sollicitudine. Is enim Fadus tunc cunctos uocans sacerdotes, & priores Hierosolymitarum, admonuit eos, ut talarem tunicam & sacerdotalem stolam, qua solus pontifex indui solet, in Antonia castro reponerent: ut sicut prius, sub Romanorum potestate iaceret. Illi uero nequaquam contradicere præsumpserunt, sed rogabant Fadum atq; Longinum (nam & ipse cum multo exercitu ad Hierosolymā uenerat, metuens ne præceptis Fadi multitudo resisteret Iudæorum) & ab eis suppliciter exorabant, ut finerent legationem ad Claudium destinari, quatenus ab eo peterent, ut sacerdotalem uestem haberent in propria potestate: & ipsi sustinerent, donec Claudij responsa perciperent. Illi uero ita se hæc præstare dixerunt, si eorum filij obsides præberentur. Quibus obediētibz, filiosq; dantibus, legati sunt missi. Cumq; Romam uenissent, audiens Agrippa iuuenis defuncti filius, causam aduentus eorum (erat namq; sicut iam prædiximus, apud p̄dictum Claudium) Cæsari supplicauit, ut eisdē Iudæis concederet, mittens ad Fadū sua scripta, quæ de sacerdotali ueste poscebant. Vocans itaq; Claudius legatos Iudæorum, permisit se concedere quæ petebant: iussitq; ut Agrippæ gratias dignas exoluerent, cuius precibus hæc eis iura concederet. Quamobrem huiusmodi ad Fadum misit epistolā: Claudius Cæsar Germanicus tribunitiæ potestatis, quinquies consul, ordinarius quater, imperator decies, pater patriæ, Hierosolymorum principibus, curiæ populocq; Iudæorum, & cunctæ genti salutem. Agrippa meo p̄ssimo, quē ego connutriui, & habeo mecum, pducē te ad me legatos uos, gratias agente, eo q̄ habeam gentis uestre sollicitudinē, & cū summa deuotione pro sacerdotali ueste atq; corona supplicante, ut sub uestra potestate cōsistant: quæ sunt à me postulata cōcedo, sicut uir fortissimus & mihi charissimus Vitellius fecit. Huic itaq; uoluntati consensu, primū quidem ppter pietatē meā, uolens unumquemq; exhibere suam in paterna traditiōe culturā; deinde sciens, quā dum hæc fecero, & ipse regis Herodis, & Aristobuli iuuenis, potentissimæ personæ, quorū circa me pietatē, & circa uos studiū esse cognosco, amplissimas amicitias collocabo. Scripsi uero ob hanc causam & Cuspido Fado, meo pcuratori. Nomina uero literas deferentū hæc sunt: Cornelius Leo, Tryphon Theodionis, Dorotheus Nathelis, Iohannes Iouis panis, data est decimotertio kalendas

Iulij, Consulibus Rufo & Pompeio Syluano. Petijt autem Claudio Casare & Herodes frater Agrippæ defuncti, cui illo tempore Chalcidis regnum uidebat esse commissum, potestatem templi & sacerdotum ordinationem: & omnia pariter impetrauit. Ex illo autem fuit apud omnes eius liberos hæc potestas, usq; ad belli finem. Herodes itaq; a pontificatu remouit Cantharam, & Ioseph Cami filium ei successorem dedit.

Potestas instituedi pontificem Herodis concessa.

¶ De Helena regina ad Iudaismum conuersa.

Caput .II.

EO siquidem tempore Helena Adiabenorum regina, & filius eius Izates, ad solennitatem Iudæorum hac causa proueniente migrauerunt: Monobazus Adiabenorum rex, cui cognomen erat Bazeus, sororem Helenam amore captus duxit uxorem. Quæ dum ex eo haberet in utero, contigit, ut dum cum ea dormiret, super uentrem mulieris manum poneret per soporem, & quandam subito uocem audiret, præcipientem ut manum de uentre eius auferret, ne infantem in eo uexaret, qui prouidente deo & principium & finem esset felicissimum possessurus. Qua uoce turbatus, repente surgens, hæc dixit uxori, & natum filium Izatem nuncupauit. Habebat autem ex Helena & alium seniore filium, nomine Monobazum, & alios filios ex alijs mulieribus procreatos: maximam tamen deuotionem quasi unigenito Izati desiderabiliter impendebat: pro qua re ille inuidiam fratris sustinebat. Habebat & odium, quando cuncti contristabantur quia eum pater omnibus præponebat. Hoc pater aperte cognoscens, illis quidem ignouit: sciens quia hoc non agebant pro malitia, sed quoniam singuli fauorem patris habere desiderabant. Izatem uero, cum pro eo ualde metueret, ne odio fratrum mali aliquid sustineret, multis muneribus sarcinatum, in castrum Pafini misit ad Abennerigum regem, commendans ei nati salutem. Abennerigus autem libenter eum excepit, & pro multa deuotione, filiam suam Amacos nomine, ei dedit uxorem: donauitq; prouinciam, ex qua perciperet multa tributa. Monobazus autem cum iam senectute grauaretur, & paucum sibi tempus uiuendi superesse uideret, uoluit aspectum filij antequam moreretur inspicere: & uocans eum, delectabiliter est amplexus. Cui dedit quoq; prouinciam quæ dicitur Carrorum, terra fertilis amomi, in qua etiam reliquæ sunt arcae Noæ, quæ ex imbrum diluuium liberata fertur, & hætenus uidere uolentibus demonstratur. Commorabatur itaq; Izates in hac regione, & Artabanem Parthi cum ad Iudæam destinauit. Cumq; legibus crederet Iudæorum, studebat & ipse conuertere: & credens se perfectum non esse Iudæum, nisi signum circumcisionis acciperet, erat hoc agere paratus. Quod dum cognouisset mater eius, prohibebat, dicens ei fore periculum: quia cum esset rex, multorum acquireret inimicitias subiectorum, cum peregrinas solennitates & suæ genti extraneas adimpleret: nec pati eos super se regnare Iudæum. Et illa quid hæc dicens, omnino prohibuit. At ille ad Ananiam uerba referebat. Qui matri dixit, atq; interminatus est, quia nisi acquiesceret, repete decederet. Cui mater ait: metuere se, ne causa omnibus indicata, periculum ipse supplicij sustineret, qui quasi autor & doctor existeret operum indecentium apud regem. Tunc ille audiens hæc, respondit, quia posset etiam præter circumcisionem colere diuinitatem, si omnino decerneret apud se leges Iudaicas obseruare: & hoc esse firmitus, quod circumcisionem accipere: ueniamq; illi daturum deum, opus hoc non implenti propter necessitatem, subiectorumq; formidinem. Tunc ergo rex huiusmodi sermonibus acquieuit. Post hæc autem cum nequaquam suum desiderium abiectisset, Iudæum quendam alium de Galilæa uenientem, Melazarum nomine, & leges eruditum patrias inuitauit, ut circumcisionis opus impleret. Qui cum intrasset ad eum, & inuenisset legem Moscos legentem: ignoras, inquit, o rex Moscos iura, & per hæc deo facere uideris iniuriam. Non enim solum legere, sed primitus facere te oportet quæ præcepta sunt. Quam diu sine circumcisione permanes, legibus nequaquam nosceris obedire. Sed si nondum ex hoc legisti legem, ut scias quapropter hoc gerat, uel nunc lege. Hæc audiens rex, actus discipuli non potuit, sed ad aliam conuersus est domum, & uocans medicum quod præcipiebat impleuit. Tunc euocata matre & Anania doctore, eis quod egerat explanauit. Qui repente non metu discipuli timore sunt territi, ne causa cunctis manifestata rex periculum deiectionis incurreret, non patientibus subiectis uirum extranei dei cultorem sibi met superesse: ipsiq; pariter pericula sustinerent, quasi & huius rei uiderentur autores. Deus autem præsens, erat qui illorum metum non perduxit ad terminum. Nam cum multa pericula & Izates & eius filij sapientius

Terra fertilis amomi, & in qua sunt reliquæ arcae Noæ.

Izates circumciditur.

incurrissent, eum ex ingentibus liberauit angustijs, & salutis dona concessit: ostendens, quæ respicientibus ad eum, & ipsi soli credentibus, nequaquam fructus pietatis auferetur. Sed hæc quidem postea explanabimus. Igitur Helena regis mater, uidens regem pacifice gubernare, & suum filium esse beatum, & ultra cunctas gentes prouidentia diuina religiosum, desiderium habuit Hierosolymitarum conspiciere ciuitatē, atq; cunctis hominibus diuulgatum dei templum suppliciter adorare, & hostias pacificas offerre. Ob quam rem filio supplicauit. Quo matri petenti prone consentiente, & multam præparationem itineris faciente, & plurimas dante pecunias, descendit in Hierosolymam, etiam filio multo eam itinere deducente. Cuius aduentus Hierosolymitis tunc profuit ualde. Nam dum eorum ciuitatem illo tempore fames apprehendisset, & multi fuissent egestate consumpti, Helena regina misit quosdam suorum, alios quidem ad Alexandrinam urbem, ut frumētā ex eius pecunijs compararent: alios Cyprum, quatenus caricas ex abundantia deferret. Cumq; uenissent hæc onera deportantes, alimenta indigentibus illa diuisit. Quapropter genti nostræ beneficiorum suorum maximam memoriam dereliquit. Cuius filius Izates audiens hanc famem, multas pecunias Hierosolymitarum primatibus destinauit. Et alia quidem multa bona hi principes in nostra ciuitate gesserunt, quæ postea declarabimus.

¶ De gestis Izatis regis & obitu.

Caput .III.

Artabanus
auxilium im-
plorat ab
Izate.

Artabanus itaq; rex Parthorum, sentiens sibi met satrapas inimicos, degere apud eos sibi iudicauit incautum. Quapropter decreuit pergere ad Izatem regem, salutem apud eum inuenire se credens, & ita ad regnum proprium remeare. Sumptis ergo congruorum atque familiarium circa mille uiris, uenit ad regem Izatem. Cumq; ipse illum aperte nosset, Izates uero Artabanum penitus ignoraret, inueniens eum in itinere constitutum, & astans ei, prior secundum morem patrium adorauit. Deinde: o rex, inquit, nec me despexeris tuū seruū, nec circa supplicē sis superbus: miser em̄ rex mutatione factus existens ex rege priuatus, tuum posco solatium. Perspice siquidem incōstantiam fortunæ, & hanc scito esse communem, & uim similem habituram. Nam si me sine uindicta despexeris, erunt audaciores plurimi circa alios etiam reges. Hæc ergo Artabanus cum lachrymis edicebat, capite reclinato deorsum. Izates autem ut eius nomen audiuit, & Artabanū suppliciter sibi respexit astantem, mox ex equo defiliens: habet, inquit, fidutiam o rex, nec te præsentia fata confundant. Velociter enim erit tibi mutanda tristitia: amicum nanque me & auxiliatorem inuenies plus quam credis: aut enim in Parthorum regno te rursus, aut in meo constituam regem. Hæc dicens, Artabanum imposuit equo, ipse uero pedib⁹ sequebatur, honorem tribuens ei, quasi regi maiori. Respicies igitur hoc Artabanus, grauit̄ tulit: & per præsentem fortunam honoremq; iurauit, descensurum se, nisi ille rursus ascenderet atq; præiret. Tunc ille in equum ascendens, eumq; ad regalia sua perducens, omnem ei honorem libenter exhibuit: & in confessu atq; conuiuijs primum recubitus ei parauit, non præsentem fortunam intendens, sed eius pristinam dignitatem, eumq; ratione frequenter consolatus est, quia communes sunt omnibus fortunæ permutationes hominibus. Scripsitq; Parthis, suadens eis ut Artabanum susciperent regem, promittens eis pristinorum in se non habere memoriam, simul & iuramenta præbens. Parthis uero suscipere quidem se uelle eum non negantibus, sed non posse dicentibus habere regem, eoq; Cinnamum iam constituisent principem, ne forte certamen inter eos emergeret: agnoscens eorum Cinnamus uoluntatem, mādauit ut ueniret Artabanus, regnum proprium recepturus. Cui utiq; credens Artabanus, reuersus est: occurritq; ei Cinnamus, & adorans eum, & regem simul appellans, auferens de suo capite, imposuit eius uertici diadema. Sic igitur Artabanus per Izatem rursus in regnum, unde per proceres suos ceciderat, restitutus est: nec fuit immemor beneficiorum in se gestorum, sed Izatem magnis muneribus re donauit. Nam & tiara recta ei permisit uti: & in aureo lecto, quo solis Parthorum regib⁹ licet dormire, concessit: deditq; ei maximam & optimam regionem regis Armeniorum, cuius terræ nomen est Nisibis: in qua etiam primitus fecerunt Antiochiam ciuitatē, quā Mygdoniam nuncupauerunt. His itaq; muneribus a rege Parthorum Izates honoratus ē. Post paululum uero tempus Artabanus regnum Bardani filio dereliquit. Is enim ueniēs ad Izatem, suadebat ei, ut sibi contra Romanos pugnāturo ferret auxilium, cui tamē per-

Bardanes bel-
lum Romanis
mouet.

suadere non potuit. Izates enim Romanorum sciens potentiam atque fortunam, putabat eum impossibilia bella tentare. Insuper dum misisset quinque filios ætate nouellos, ut linguam nostræ patriæ & eruditionem sub integritate condiscerent, sed & matrem, ut templum sicut prædiximus adoraret, segnior erat ad bellandum. Sed & Bardanem sapius prohibebat, narrans ei Romanorum uirtutes, & credens eum per talia uerba terrere, quatenus à desiderio contra Romanos bellandi recederet. In his ergo Parthorum rex indignatus, bellum aduersus Izatem repente pronunciauit. Sed nullam in hoc utilitatem habere promeruit, deo scilicet spem eius annihilante. Agnoscentes enim Parthi Bardanis uoluntatem, & quia contra Romanos bellum suscipere decreuisset, illum quidem extinxerunt, principatum uero Gotarzi eius germano contradiderunt. Cui etiam post paululum per insidias rebus humanis ablato, successit frater Vologeses, qui duobus ex eodem patre germanis suis præbuit potestatem, Pacoro quidem seniori Medorum, Tyridati uero iuniori dedit Armeniam. Monobazus igitur regis frater, pariter & eius cognatio, uidentes Izatem propter pietatem quam circa deum habebat, ultra omnes homines excellentem, habuerunt & ipsi desiderium, ut mores patrios derelinqentes, iudaicis solennitatibus obedirent. Horum nixus fuit subiectis ualde ingratus, & in hoc proceres indignati, iram equidem retinebant, expectantes opportunum tempus, ut in eis ulciscerentur. Quamobrem ad Abiam regem Arabiæ scripserunt, multas se daturus pecunias promittentes, si contra eorum regem castra moueret: simulque professi sunt circa primam congressionem eum se quoque deserere: quem uellent propter odium, quod eorum cultum reliquerat, poenas exoluere. Dictis ergo sacramento firmatis, festinabant ad terminum peruenire. His itaque flexus Arabiæ rex, cum multo exercitu uenit ad Izatem. Tunc ipsa prima congressione, antequam ad manus accederent, facto signo omnes Izatem uelut uno uincti funiculo reliquerunt, & dorsum hostibus dantes effugerunt. Non tamen Izates expauit, sed consilium prodicionis agnoscens à primatibus factum, & ipse cum exercitu discessit: causamque requirens, ut agnouit constitutum ad Arabas factum, autores quidem interfecit. Altera uero die congressus, plurimos occidit, omnes autem simul in fugam uertit: ipsumque regem persequens, in quodam castro Arsanum nomine, circunclusit. Quo tamen forti dimicatione præualuit, captoque castro, dum Abiam regem non inuenisset ullum, quoniam seipsum peremerat, abripiens omnem prædam, quæ in eo uidebatur esse magna amplitudine constituta, in Adiabenorum regressus est regionem. Primo quidem conamine Adiabenorum proceres non ualentes aduersus regem, deo scilicet eos eius potestati tradente, neque tunc quiescere uoluerunt: sed scripserunt Parthorum regi Vologesi, rogantes eum ut Izatem occideret, & eis principem de Parthorum gente constitueret, dicentes se odio habere proprium regem, qui iura patriæ destruxerat, & extranea diligebat. Hæc audiens rex Parthorum, eleuatus est ad bellum, & cum iustam belli non inueniret occasionem, datos ei à patre honores repetit, & resistenti bellum se inferre minatus est. His auditis, Izates non mediocriter turbatus est, & iudicans turpitudinem sibi fore, si propter metum collatis honoribus cedere uideretur, sciens insuper, quia etiam si his cederet, Parthorum rex ab eius inimicitijs non cessaret, decreuit magis deo curator omnium, animæ suæ pericula committere, eumque maximè habere se arbitratus auxiliatorem, filios quidem & coniuges constituit in munitissimis locis, cunctaque frumenta & fœnum, & pabula congregauit. Quibus gestis, hostium sustinebat aduentum. Veniente uero Parthorum rege, cum exercitus sui multa uirtute, pedestrum pariter & equestrium, & cum magna uelocitate faciente uallum circa fluuium, Medorum scilicet & Adiabenorum prouinciâ terminantem, etiam Izates castra posuit non procul ab eo, habens circa se equestrium quasi sex milia. Quo facto, uenit ad Izatem nuntius, à Parthorum rege directus, qui eorum uirtutem ediceret, quomodo ab Euphrate fluuius usque ad Bactrorum terminos resideret: simul & subiectos reges ei adesse dicens: interminatus pariter, quia poenas Izates exolueret, eo quod circa suum dominum esset ingratus, à cuius manibus neque deus eum posset quem colebat, eruere. Hæc dicente nuntio, Izates nosse se quidem ait Parthorum exercitum suo abundantius potio rem: sciendum tamen quia cunctis hominibus potentior esset deus. Et huiusmodi dato responso, ad supplicationem dei conuersus, humi se prosternens, & cinere caput implens, cum filiis & uxoribus

Monobazus
subit iuda-
ismum.

Victoria Izat-
is de iuda-
cis.

Izates moritur.

Izates in Hierosolymis sepultus.

seleuauit, inuocans deum, atque dicens: Dominator domine, si non frustra me tuæ dignitatis subieci, & iuste omnium te solum & primum dominum esse cognoui, adueni auxiliator, nō pro me solummodo ulturus in hostibus, sed quia etiam contra tuam uirtutem cum nefanda præsumptione locuti sunt. Et ille quidem hoc modo ingemiscens, cum lacrymis supplicabat, quem repēte deus exaudiuit. Ea namq̃ nocte Vologeses accepit epistolas, in quibus scriptum erat, quia Dacæ & Sacæ cum maxima manu, contēnentes eius absentiam, ad diripiendam Parthorum prouinciā deuenissent. Quapropter nihil agēs, retrorsum denuo remeauit. Sic itaque Izates, deo prouidente, Parthici regis interminationem effugit. Post paululum uero tempus, cum quinquagesimum quintum ætatis, & uicesimum quartum regni compleisset annum, relinquens filios masculos uigintiquatuor, & filias uigintiquatuor, uita priuatus est. Successionemq̃ regni fratrem Monobazū habere præcepit, repensans ei quia per eius absentiam post mortem patris, regnum ei fideliter conseruasset. Cuius mater Helena, audita filij morte, grauiter quidem tulit, & sicut potuit mater, quæ piissimum filium uidebatur amisisse: ueruntamē consolata est, audiens regni successionem ad seniore[m] suum filiū fuisse perductam: ad quem etiam pergere festinabat. Cumq̃ uenisset ad regionem Adiabēnorum, non multo tempore super filium Izatem uixit. Monobazus autem & illius ossa pariter & germani mittens, in Hierosolymis sepelire præcepit in mausoleis, quæ mater tribus procul stadijs ab Hierosolymis construxisse uidebatur. Sed quæcunq̃ rex Monobazus uitæ suæ tempore gesserit, postea declarabimus.

¶ De Theoda mago & pseudo propheta.

Caput IIII.

Theodas & Fado occiduntur.

IGitur dum Fadus Iudæam prouinciā gubernaret, quidam uir magus, nomine Theodas, populo multa suauis, ut sumentes substantias suas, sequerentur eum ad Iordanem fluuium: semetipsum asserēs esse prophetam, & præcepto fluuium diuidere, ut eius facile transitum præberet. Hæc ergo dicens, seduxit quidem multos, non tamen permisit eos Fadus ad experimentum suæ insipientiæ peruenire, sed repente cohortem misit equestriū super eos, quæ inopinabiliter irruens, multos quidem peremit, plurimos autem uiuos cepit: ipsumq̃ Theodam comprehendentes, capitis sectione multauerunt. Hæc sunt ergo quæ Iudæis contigerunt, quo tempore Fadus in eorum præfuit regione.

¶ De Iude Galilei filijs.

Caput V.

Tiberius Alexander præses.

VENITq̃ Fado successor Tiberius Alexander Alexandri filius, qui etiam in Alexandria fuit Halabarches, id est, princeps salis, genere diuitijsq̃ Alexandrinorū cunctos excellens: sed etiam filio suo Alexandro diuina cultura melior, quippe cum ille in paternis solennitatibus non permaneret. Horum ergo temporibus contigit illa maxima fames, quando etiam Helena regina multis pecunijs frumenta comparans ex Aegypto, indigentibus, sicut prædiximus, est partita. Insuper autem Iacobum atque Simonem, filios Iudæ Galilæi, qui populum à Romanorum potestate subducere nitebatur sub Cyrenio Iudæ præside, sicut prædiximus, crucifigi Alexāder imperauit. Herodes autem rex Chalcidis, remoto à pontificatu Ioseph, successionem hanc Ananiæ Nibidæi contulit. Tiberio autem Alexādro Cumanus successor aduenit. Defunctusq̃ est Herodes frater regis Agrippæ maioris, octauo anno Claudij principatus, tres filios derelinquens: Aristobulum, qui ei de priori fuerat uxore progenitus, & ex Beronice fratris filia Beronicianum & Hyrcanum. Cuius regnum Claudius Cæsar Agrippæ iuueni dedit.

¶ De seditione orta in diebus azymorum ob impudentiam militis.

Caput VI.

Seditio.

SEditione igitur incidente in Hierosolymitarum ciuitatem, dum Cumanus in Iudæa pro rerum gubernatione consisteret, multi Iudæorum perempti sunt: sed primitus causam narrant, propter quam talia prouenerunt. Instante festiuitate Paschæ, in qua mos est nobis azyma offerre, dum undique ad festiuitatem hanc populus conuenisset, metuēs Cumanus, ne qua per multitudinem turba aut res uel actio nasceretur, iussit militibus, ut unam aciem armatorum facientes, circa porticum templi consisterent: ut si forte aliquid excitaretur, tumultuantium inquietudinem prohiberent, hoc etenim & priores præsides

Iudææ in huiusmodi festiuitatibus faciebant. Cumq; quarta dies eius celebrationis excessisset, quidam militum reuelauit genitalia sua, & populo demonstrabat. Quod illi uidentes, ad iram furoremq; perducti sunt, non semetipsos contumeliam passos, sed in deo impietatem gestam esse dicentes. Quidam uero procaciores, Cumanum blasphemabant, asserentes militem ab eo summissum. Cumanus autem audiens, & ipse non mediocriter prouocatus est. Veruntamen hortabatur eos a seditione quiescere, ne in festiuitate inquietudines excitarent. Quibus dum suadere non posset, & illi ad blasphemias magis accederent, iussit omnes milites arma sumentes ad Antoniam conuenire. Erat enim hoc castrum, sicut prædiximus, suprapositum templo. Multitudo siquidem uidens milites, ibidem congregari, perterrita coepit effugere. Et dum se milites persequi crederent, per angustos egressus pariter cum timore fugientes oppressi sunt, & multos adinuicem conterentes interemerunt. Viginti millia enim dinumerati sunt, qui in illa turba defecerunt. Quæ ^{vigintimillia Iudeorum} propter erat eis pro festiuitate luctus, & omnes obliti orationum atque sacrificiorum, ad lamentationes lachrymasq; conuersi sunt. Has ergo passionis unius militis lasciuia generauit. Nondum igitur luctus quieuerat, & alter incidit denuo super eos. Quidam enim ^{tempore azy- morum oppressa} qui ex illa turba fugientes euaserant, uia publica uenientes, quasi centum stadiis procul a ciuitate, & Stephanum Cæsaris seruum iter agentem more latrocinij spoliantes, omnem eius diripere substantiam. Audiens hoc Cumanus, milites continuo destinauit, præcipiens uicinos diripi uicos, & nobiles eorum ad se uinctos adduci. Igitur uastatione facta, quidam militum leges Moseos in quodam uico reperiens, easq; sumens cunctis uidentibus rupit, & multas blasphemias atque contumelias eis imposuit. Iudæi uero hæc audientes & multi pariter concurrentes, in Cæsaream descenderunt. Illic enim Cumanus erat. Ad quem accesserunt, dicentes non se, sed deum, ad cuius iniuriam hæc facta uidebantur, ulturum: se autem nolle uiuere, dum leges patrias sic tractari uiderent. Cumanus autem metuens, ne denuo tumultum populus excitaret, suadentibus amicis, & milite, qui contumeliam fecerat legibus, securi percussio, occasionem secundæ seditionis abruptit.

¶ Alia seditio orta inter Samaritas & Iudeos.

Caput VII.

Post hæc igitur inter Samaritas atque Iudæos inimicitia huiusmodi causa prouenerunt. Mos erat Galilæis, tempore festiuitatum ad sacram concurrere ciuitatem, & iter facere per Samariam. Dum ergo aliquando iter haberent per uicum nomine Ginai, inter Samariam & campum maximum constitutum, quidam conferentes litem, multos eorum interemerunt. Primi siquidem Galilæorum audientes quæ gesta fuerant, ad Cumanum uenerunt, rogantes eum ut de interemptorum nece inquireret. At ille pecunias a Samaritis accipiens, neglexit hoc facere. Tunc Galilæi dolentes, multitudinem excitauere Iudæorum, ut arma sumerent, & suam defenderent libertatem: seruitutem amarissimam esse dicentes, & iniurias importabiles, in talibus non defendi. Primatibus uero eorum, eos compescere uolentibus, ac promittentibus quia faceret uindictam Cumanus, illi penitus non acquiescentes, ad arma progressi sunt: & sumentes in auxilium Eleazarum Dinei, q̄ ^{Eleazarus princeps} per multos annos latrocinia faciebat in montibus, uicos aliquos Samaritanorum incendentes, cuncta diripuerunt. Cumanus autem hoc audiens, atque sumens Sebastenorum cohortem, & pedestrium quatuor ordines, & coartans pariter Samaritas, super Iudæos egressus est, factaq; congressione multos quidem peremit, plurimos autem uiuos cepit. Primi uero Hierosolymorum genere pariter & honore, uidentes ad quantam calamitatum magnitudinem deuenissent, induti saccis, & cinere capita sua complètes, omnino eis qui resaltauerant ut quiescerent supplicabant: ponentes ante oculos eorum subuertendam propriam regionem & templum pariter concremandum, uxorū ac filiorum captiuitates futuras, & ideo rogabant ut mutarent uoluntatem, & proicientes arma quiescerent, & de cætero ad propria remearent. Hæc ergo dicentes, flexerant eos. Quorum alij recesserunt, latrones autem ad munitiora loca profecti sunt. Ex illo omnis Iudæa latrocinij est impleta.

¶ De dissensione Iudeorum & Samaritanorum.

Caput VIII.

Numidius
Quadratus.

SAmaritanorum uero primates, ad Numidium Quadratum Syriæ præsidem, qui illo tempore in Tyro erat, aduenientes, accusauere Iudæos, qui uicos eorum incendissent ac diriperint. Et pro his quidem quæ ipsi passi fuerant, non tantum se dolere dicebant, nisi quia Romanorum contempserint potestatem: ad quorum iudicium debuerant pro sua, si qua fuisset, læsione concurrere. Nunc autem quasi Romanos iudices non haberent, hæc ab eis acta dicebant, & propterea uindictam fieri postulabant. His ergo Samaritanæ querebantur: Iudæi uero & seditionis & litis autores Samaritanas fuisse dicebant, & ante omnia Cumanum munerum oblatione corruptum, qui peremptorum necem noluerit uindicare. Quadratus ergo cum audisset, distulit iudicare, dicens tunc se sententiam prolaturum, cum in Iudæam ueniens ueritatem subtiliter indagasset. Et illi quidē nihil agentes reuertebantur. Post paululum uero tempus Quadratus in Samariam uenit, ubi auctores seditionis audiens, & quosdā Samaritanorum ac Iudæorum indisciplinatos inueniens, crucifixit eos, quos Cumanus captiuos habuerat. Et exinde ueniens in quendam uicem nomine Liddam, non breuiorem magnitudine ciuitatis, sedens in tribunali, & secundo Samaritanas audiens, à quodam Samaritano didicit, quomodo quidam primus Iudæorum nomine Dortus, & aliqui cum eo iuuenum, numero quatuor, populo suafissent, ut à Romanorum potestate recederent. Et illos quidem Quadratus præcepit occidi. Ananiam uero pontificem, & Anianum magistrum alligans, Romam direxit, quatenus de his quæ gesta fuerant, redderent Cæsari Claudio rationem: iussitq; primatibus Samaritanorum atque Iudæorum, pariter & Cumano & Celeri tribuno, & uolentiarum inhibitori, ut ad imperatorem pergerent, pro alternis inter se quæstionibus audiendis. Ipse uero metuens ne multitudo Iudæorum seditionem iterum excitaret, Hierosolymam uenit: inuenitq; urbē in pace degentem, & festiuitatem patriam deo celebrantem. Confidens ergo nihil ab eis inquietudinis generari, relinquens eos in festiuitate, reuersus est Antiochiam. Cumanus autem, & qui cum eo erant, necnon & primi Samaritanorum Romam directi, acceperunt ab imperatore constitutū diem, quo deberent intentionum suarum causas exponere. Habebant enim patrociniū Cumanus & Samaritanæ libertorum Cæsaris, & pariter amicorum, qui scilicet præualere poterant contra Iudæos, nisi Agrippa iuuenis cum Romæ consisteret, & primos Iudæorum opprimi uideret, uxorem imperatoris Agrippianam suppliciter exorasset, ut marito suaderet, quatenus decenter audiens, sua iustitia seditionum puniret autores. Claudius autem his precibus præstructus, causam audiens, dum agnouisset malorum principes fuisse Samaritanas, eos quidem qui ascenderant ad eum, iussit occidi, Cumanum autem in exilium egit, Celerem uero tribunum præcepit Hierosolymam duci, & omnibus uidentibus per totam urbem tractum laceratumq; dispergi.

Cumani exilium.

¶ De Agrippa iuniore, qui præside Felice, donatus est à Cæsare tetrarchia Philippi, alijsq; regionibus. Caput IX.

Felix præfector
Iudææ.

Misit autem & Claudius Felicem Pallantis fratrem in Iudæam præsidem, qui rebus in regione Iudææ præsideret. Cumq; decimum principatus compleisset annum, Agrippæ Philippi tetrarchiam donauit, & Bathaneam, & Trachonitidem simul adiecit, unā cum Abela, quæ fuerat de tetrarchia Lyfaniæ. Chalcidem uero ei abstulit, cui quatuor præfuerat annis. Agrippa uero sumens donationem Cæsaris, Aziato regi Emesorum, uolenti se circumcidere, sororem Drusillam dedit uxorem. Epiphanes enim Antiochi regis filius, eius nuptias refutauit, nolens Iudæorum solennitates sequi, licet hoc facturum se eius compromiserit patri. Mariam uero dedit Archelao, Chelciæ filio, cui ab Agrippa patre fuerat primitus desponsata, quibus nata est filia, nomine Beronice. Nuptiæ siquidem inter Drusillam & Aziatum celebratæ, non multo tempore interueniente, huiusmodi causa solutæ sunt. Dum Felix in Iudæam uenisset administrator, uidens hanc cunctas mulieres pulchritudine præcellentem, eius speciem concupiuit, & quendam Iudæum Simonem nomine, amicum suum, genere Cyprium, magum, mittens ad eam, suadebat ut derelicto uiro nuberet ei, promittens eam beatam fieri, si eius non despiceret thorum. Illa uero non benefaciens, & declinare uolens inuidiam Beronices sororis propter pulchritudinem suam, transcendere paternam solennitatem flexa est, & Felicis nuptias est se-

cuta: ex quo susceptum filium uocauit Agrippam. Sed quemadmodum iste iuuenis ad uxore per incendium Velsuū montis temporibus Titi Caesaris deperierit, postea declarabimus. Beronice uero post Herodis mortem, qui eius fuerat maritus & patrius, multo tempore uiduata, famia discurrente, quia cum fratre coiret, suaserit Polemoni regi Lyciæ, ut circumcissus eam haberet uxorem. Sic enim iudicabat falsas delationes posse mōstrari. Polemon autem flexus est, maxime propter diuitias eius. Non multo tamē post eorum nuptiæ permanserunt, sed Beronice propter nimietatem coitus, ut dixerunt, Polemonē dimisit. At ille solutis nuptiis, etiam solennitates Iudæorum pariter dereliquit. Eodem uero tempore & Maria repudiata Archelaum, coniuncta est Demetrio Alexandrino, Iudæo, genere & diuitijs ualde clarior: tunc enim & Halabarches erat, susceptumq; ex illo filium, Agrippæ uocabulo nuncupauit. Sed de singulis horum subtiliter postea declarabimus.

Drusilla nupta Felici.

¶ De Nerone suffecto & matre occisa. Caput. X.

Claudius interea Caesar defunctus est, cum imperasset annis tribus & decem, & mensibus octo, diebusq; uiginti. est autem sermo quorundam, quia ab uxore Agrippina fuerit ueneno peremptus, cuius Agrippinæ pater fuit Germanicus Caesaris frater, uir autem eius Domitius Aenobarbus nobilissimus Romanorum. Quo moriente, uiduatam multo tempore Claudius duxit uxorem, habentem filium, qui patris nomine Domitius uocabatur. Claudius ergo propter zelum Agrippinæ, Messalinam peremit uxorem, ex qua liberos habuerat Britannicum & Octauiam. Erat autem ei & Antonia filia senior, quam ex prima uxore nomine Petronia, habuerat. Octauiam itaque desponsauit Nero: sic enim eum postea uocitauit, cum Caesar eum filium adoptasset. Agrippina autem metuens, ne Britannicus crescentis regnum à patre perciperet, & uolens imperium suo filio præparare, de morte Claudij, sicut erat sermo, tractauit. Quo mortuo, repente misit principem militiæ Burrum, & cum eo tribunos libertorum ualde præpotentes, qui deducerent de castris Neronem, & eum more principis adorarent. Nero siquidem hoc modo principatu sumpto, Britannicum quidem ueneno latenter occidit, matrem uero propriam interemit: hoc ei retributionis munus impendens, non solum pro matris officio, sed etiam quod ei suis machinamentis Romanorum præbuerat principatum. Peremit etiam Octauiam suam uxorem, multosq; uiros insignes, quasi insidias ei fecissent. Sed de his quidem desino plura narrare. Multi nanque de Nerone historiā conscripserunt, quorum quidam pro gratia beneficiorum eius neglexere ueritatem, alij uero propter odium & eius inimicitias, sic impudenter mendacijs inuoluti sunt, ut aperta reprehensione sint digni. Mirandi tamen à me non sunt, qui de Nerone mentiti esse noscuntur: dum neque priorum gesta conscribentes, ueritatem uideantur historiæ custodisse: licet circa eos neq; odium habuisse noscantur, cum longis post eos temporibus extiterint. Sed de his quidē, qui ueritatem historiæ præuidere nolunt, liceat scribere sicut uolunt. Probatur enim hoc habere gratissimum. Nos autem propositum ueritatis habentes, perfectionem præsentis negotij breuiter comprehendere nitimur, & quæ nobis Iudæis euenerunt enunciamus, non negligentes aut calamitates, aut delicta referare.

Obitus Claudij.

De crudelitāte Neronis.

¶ De Iudæa latronibus & seductoribus populi referta.

Caput. XI.

Reuertar igitur ad narrationem casuum gentis nostræ. Primo itaq; imperij Nero-
nis anno, moriente Azazo Emesorum rege, eius frater successit in principatu, & minoris Armeniæ præsulatus Aristobulo Herodis regis Chalcidensis filio, à Nerone commissus est. Sed & Agrippæ donauit Caesar partem quandam Galilææ Tiberiadis tetrarchiæ: præcipiens, ut ei esset subiectus, deditq; ei & Iuliadem ciuitatem trans fluuium constitutam, & ulcos circa eam positos quatuordecim. Res itaq; Iudæorum clementum semper ad peiora suscipiebant. Latronum namq; denuo & magorum hominum turba populum seducētium est repleta prouincia. Quorum multos quotidie cum latronibus capiēs Felix necabat, pariter & Eleazarum Dinei filium, qui latronum ordinem instituerat, per insidias cepit uiuum. Dans enim ei fideri, quia nihil mali sustineret, flexit eum ad se ueniente, quem uinctum Romam direxit ad Caesarem. Habens autem simulatē Felix cum pos-

Aristobulus

Armenia

præses.

Agrippa inuener.

Latrocinia
crebra in tē-
plo patrata.

felice lonatha, eo quod esse pius ab eo moneretur, ut rebus iudeorum melius præsideret, ne querelam à plebe susceperet, cum populus petisset à Cæsare, ut ipse in iudeam dirigeretur administrator, occasionem quærebat per quam remoueret eum, qui uideretur ei se pius importunus. Graue namque est nocere uolentibus, si crebrius arceantur. Pro hac igitur causa Felix, fidelissimum amicorum lonathæ quendam, nomine ioseph, genere Hierosolymitam, multarum pecuniarum promissione flexit, ut super lonathan latrones induceret, qui eum uita priuarent. Ille autem sumpto consilio, hoc modo per latrones necem illius appetiuit. Ascenderunt quidam eorum ad ciuitatem, quasi adoraturi deum, gladiosque sub ueste portantes, & permixti populis, peremerunt eum. Cumque mors eius inulta remansisset, de cætero cum omni fiducia latrones in festiuitatibus ascendeant, & gladios absconditos habentes, quos uolebant inimicorum permixti populis perimebant, et non solum in reliqua ciuitate, sed etiam in templo quosdam interimebant. Nam & ibi sæpius cædes facere præsumpserunt, nihil se agere impietatis existimantes. Ob quam causam arbitror etiam deum auersatum nostram urbem & templum, uelut nequaquam suo habitaculo mundum, tradidisse Romanis, & ut purgatio fieret ciuitatis, ignem & seruitium intulisse, dum uellet nos cum uxoribus atque filiis crebris castigare calamitatibus. Opera siquidem latronum hoc implebant scelere ciuitatem. Magi uero & seductores populo suadebant, ut eos in eremum sequerentur, dicentes se dei prouidentia signa & prodigia monstraturos. Multique in hac insipientia flexi, supplicia pertulerunt: quoniam dum ad hoc accessissent, à Felice puniti sunt.

¶ De Aegypto quodam propheta, uelut seductore populi à Felice occiso.

Caput XII.

Hoc etiam in tempore uenit aliquis ex Aegypto ad Hierosolymam, dicens se esse prophetam, & populari multitudini persuasit, uti cum eo ad montem, qui dicitur oliuetarum, positum est diuerso ciuitatis procul stadiis quinque conscenderent, uelle se dicens eis exinde monstrare, quia eo iubente Hierosolymorum muri corruerent, unde ingressum eis faciendum esse promittebat. Felix autem dum hæc audisset, iussit militibus ut arma sumerent. Quo facto cum multis equestribus impetu facto ab Hierosolymis, irruit super eos, & quadringentos quidem eorum gladiis interemit, ducentos uero uiuos cepit: ipse autem Aegyptius fuga lapsus disparuit. Rursus itaque latrones populum contra Romanorum prælia concitabant, suadentes ne eis subiacere deberent, & sibi resistentium uicos incendebant atque diripiebant.

¶ De contentione Cæsareæ orta inter Iudeos & Syros, de qua alia inter pontifices & sacerdotes. Felix etiam à Iudeis accusatur, succedente illi Porcio Festo.

Caput XIII.

Inter hæc autem Iudei habitatores Cæsareæ, contra Syros pro æquitate ciuitatis huiusmodi fecere seditionem. Iudei namque primos se esse dicebant, eo quod conditor Cæsareæ rex Herodes, de genere fuit Iudeorum. Syri uero de Herode quidem ita esse profitebantur: dicebant autem Cæsaream Stratonis turrim primitus uocitatum, & tunc nulum habitatorem ipsius ciuitatis fuisse Iudeum. Hæc audientes præfecti prouinciæ, summentesque ex utraque parte seditionis autores, plagarum affecere uulneribus, & tempestatem litis eorum, ad breue tempus hoc opere sedauerunt. Rursus enim Iudei habitantes in ciuitate, diuitiis confidentes, & propterea spernentes Syros, blasphemis studebant eos ad iurgia denuo puocare. Illi uero pecuniis quidem minores, sed sapientia fortiores, dum multi Cæsareensium & Sebastenorum sub Romanis ibidem militarent, pauco tempore & ipsi Iudeis iniurias sermonibus inferebant. Post alterutros se ita lapidauerunt, donec ex utraque parte uulnerati conciderent: ueruntamen uicere Iudei. Felix autem cum uidisset belli modo eorum esse certamen, metuens petebat Iudeos, ut à lite cessarent. Quibus non audientibus, milites armatos immisit, & multos quidem eorum peremit, plurimos autem uiuos cepit, & domos quorundam multis pecuniis refertas, expilari militari irruptione permisit. Iudeorum uero modestiores, & dignitate nobiliores, metuentes per semetipsos, rogauere Felicem, ut milites missa tuba reuocaret, eisque de cætero parceret, quod Felix facere eorum precibus acquieuit. Hoc itaque tempore rex Agrippa dedit potestatem

catum Ismaeli filio Siab. Exorta est enim & pontificum contentio, contra sacerdotes & Hierosolymitarum primates. Vnusquisque enim eorum cateruas prociacum & seditionum hominum colligens, uidebatur esse princeps. Et conferentes semetipsos ad lites, alterutris derogabant, & se lapidibus obruebant. Qui autem prohiberet non erat, sed ut in ciuitate sine præsule, audaci potestate ab omnibus talia gerebantur. Tanta siquidem impudentiam atque presumptionem pontifices obtinuerant, ut etiam seruos suos ad aras destinare præsumpserint, qui decimas sacerdotibus competentes auferrent. Unde fiebat, ut sacerdotes per inopiam deperirent. Sic enim inquietorum uis, oppressa iustitia grauitate, sualuerat. Porcio siquidem Festo directo à Nerone per successionem Felicis, primi Iudeorum Cæsaream habitantes, ascenderunt Romam accusaturi Felicem. Qui sine dubio poterat poenas exoluere per lationem Iudeorum, nisi plurimum ei Nero per fratris Pallantis precibus indulgisset, cui tunc honorem maximum impendebat.

¶ Contentio inter Syros & Iudeos, ac de Beryllo Neronis pedagogo, de quo quodam seductore populi.

Caput XIII.

Interea primates Syrorum Cæsareensium, Beryllo pedagogo Neronis, qui officium super Græcos habebat, per epistolas multis pecuniis suaserunt, ut à Nerone peteret, daret eis epistolam, per quam ius ciuitatis, quod cum eis habebant Iudæi communiter, penitus non fieri intimaretur. Beryllus ergo imperatorem rogauit, atque peremerit ut huiusmodi scriberetur epistola, quæ tamen genti nostræ postea ingentium malorum fuit occasio. Agnoscetes namque Iudæi Cæsareenses, quæ fuerant scripta pro Syris, tantas suscitauere seditiones, donec bella succederent. Festo igitur in Iudæam ueniente, contigit ut per uincia à latronibus uastaretur, & uici omnes incenderentur. præcipue namque sicarij tunc abundabant, utentes gladiolis magnitudine similibus Persicorum ensium, cum summitatibus obuncis, & quales sunt Romanorum sicæ, à quibus etiam uocabulum sicariorum latrocinantibus habuerunt. Hi namque latenter permixti, in festiuitatibus populorum, sicut prius diximus, ad ciuitatem per cultura diuina conuenientium, quos uolebant facile perimebant. Sæpius etiam cum armis ad uicos inimicorum uenientes diripiebant, & cuncta pariter concremabant. Interea diuersis rebus turbata prouincia, Festus multitudinem destinauit equestrium atque pedestrium super populos, qui decepti fuerant à quodam mago, salutem eis & malorum requiem promittente, si eum sequi in desertum contenderent. Quo factum, & ipsum seductorem & seductos, irruentes qui missi sunt, occiderunt.

De mago quodam.

¶ De pariete circa templum edificato, & Anano sacerdote.

Caput XV.

Hoc tempore rex Agrippa fabricatus est ædificium, magnitudine ualde præcipuum, in palatio Hierosolymorum, iuxta theatrum. Quod palatium factum est olim à filiis Asamonæ, in loco eminenti positum. Quod etiam uolentibus ciuitatem despiciere, delectabilem conferebat aspectum: unde rex inclinatus, inspiciebat ea quæ gerebantur in templo. Hæc itaque uidentes Hierosolymorum primates, grauitate habuerunt. Non enim patrium erat, ut ea quæ fiebant in templo, & maxime cum sacra dispensarentur, aliquis exceptis sacerdotibus aspiceret. Quapropter parietem excelsum edificauerunt circa exedram, quæ erat in interiori sacrario ad occidentem conuersa. Hic ergo paries non solum triclinij regalis aspectum abstulit, sed etiam occidentalis porticus, quæ erat in exteriori templo, ubi custodias in festiuitatibus propter templum habere Romani solebant. In his igitur indignatus rex Agrippa, & præcipue Festus præfectus, præcepit eis, ut opus ædificatum repente destruerent. At illi rogauerunt, ut eis potestas daretur, quatenus ob hoc legatos dirigerent ad Neronem, dicentes non se uitam habituros, si quædam pars templi destrueretur. Tunc permittente Festo, miserunt de suis primatibus decem, simul & Ismaelem pontificem, & Helchiam gazophylacem. Nero autem audiens eos, non solum ueniam gesti operis condonauit, sed etiam ædificium manere permisit, hoc beneficium Populæ coniugi religiose pro Iudæis supplicanti condonans. Qui decem quidem qui uenerant, redire præcepit, Helchiam uero & Ismaelem obsidij loco retinuit. Rex igitur hæc agnoscens, pontificatum dedit Ioseph, filio Simonis pontificis, qui cognomen habebat Gaddis. Porro Cæsar misit Albinum in Iudæam præfectum, mortem Festi cognoscens. Rex autem

Albinus præ-

Ananus pontifex.

denuo Ioseph quidem pontificatu priuauit, & Anani filio, qui & ipse Ananus uocabatur, eius successionem dedit. Hunc etenim seniores Ananum dicunt fuisse felicissimum: filios namque habuit, qui omnes dei pontificatu sunt functi, dum & ipse primus hunc honorem plurimis temporibus habuisset, quod nulli pontificum apud nos prouenisse dinoscitur. Ananus autem iunior cum pontificatum suscepisset, erat uehementer asperimus & audax, secta Sadduceus, qui circa iudicia sunt ultra omnes Iudeos ualde crudeles, sicut iam declarabimus.

De Iacobo fratre domini lapidato sub Anano pontifice, qui pontificatu priuatus, sacerdotum decimas rapuit. Deq; Cesare illustrata, & pontificum disidio.

Caput XVI.

Cum ergo huius sectæ Ananus esset, credens se inuenisse tempus opportunum, festo mortuo, & Albino in itinere constituto, concilium fecit iudicum, & quosdam deducens ad semetipsum, inter quos & fratrem IESV, qui dicitur Christus, nomine IACOBYM, quasi contra legem agentes accusans, tradidit lapidandos. Qui autem uidebantur moderatissimi esse ciuitatis, & circa legis integritatem habere solitudinem, grauer hoc tulere: miseruntque latenter ad regem, rogantes eum, ut scriberet Anano, ne talia perpetraret, cum neque prius recte fecisset. Quidam uero eorum etiam Albino occurrerunt, ab Alexandria uenienti, cumque docuerunt, quia non liceret Anano præter illius uoluntatem congregare concilium. Albinus autem coram sermonibus flexus, cum iracundia scripsit Anano, interminatus eum poenas exoluere. Quapropter & rex Agrippa, sublato ei pontificatu, quem tribus habuerat mensibus, Iesum Dannei filium in eius locum constituit. Cumque Albinus in Hierosolymitarum uenisset urbem, omni prouidentia nixus est, ut prouincia pacem haberet, & ideo sicariorum plurimos interemit. Pontifex igitur per singulos dies ad meliorem gloriam conscendebat, & fauorem ciuium habebat, pariter & honorem. Erat enim locuples, & quotidie Albinum atque pontifices muneribus complacabat. Habuit autem famulos ualde laboriosos, qui cum procacibus conuersati uiris, pergentes ad arces sacerdotum, decimas accipiebant, uim facientes & non abstinentes a cæde non dantium. Sed etiam alij pontifices similia seruorum illius peragebant, cum nullus utique prohiberet. Quapropter sacerdotes, qui olim ex decimis alebantur, tunc inopiæ necessitate deficiebant. Rursus igitur sicarii, festiuitatis tempore, noctu ciuitatem ingredientibus, comprehenderunt unum scribam magistratus, Eleazarum filium Ananiae pontificis, & alligantes eduxerunt e ciuitate. Deinde mittentes ad Ananiam, dixerunt ita sese scribam remissuros ad eum, si Albino suaderet, ut decem uiros, quos ex eis ceperat, & uinctos habebat, absolueret. Ananias autem propter necessitatem Albino ut hoc faceret persuasit, quod opus maximorum malorum fuit initium. Latrones namque semper moliebantur ut alios quos famulorum caperent Anania: quos non aliter nisi quosdam sicariorum reciperent, dimittebant. Cumque numerus eorum iterum accreuisset, capta fidutia, rursus prouinciam affligebat. Hoc itaque tempore rex Agrippa, Philippi Caesarem amplius fabricatam, ad honorem Neronis Neroniam appellauit, & Berytijs theatrum pecunijs multis instructum, annalibus spectaculis condonauit, innumeras illic expensas efficiens. Frumenta namque populo copiosa, & oleum opulenter exhibuit, & omnem pariter ciuitatem statuarij pulchritudine & antiquorum imaginibus exornauit, & penè omne decus regionum ibi misit grauit. Quapropter crescebat aduersus eum odium subiectorum, eo quod illorum partem auferens, ornaret extraneam ciuitatem. Iesus autem Gamalielis filius, à rege successionem pontificatus accepit, Iesu Dannei honore priuato, & propterea seditio inter alterutros orta est. Facientes etenim collectionem prauorum hominum, frequenter usque ad lapides blasphemiarum præcedentibus inciderunt. Ananias autem præcellebat eos, quando diuitijs suis paratos accipere pecunias redimebat. Custobarus etenim & Saul maximam ei multitudinem congregabant, cum essent genere regio, & propter Agrippæ cognationem populi fauorem haberent, uiolenter scilicet iura & res infirmorum diripere parati. Ex quo præcipue contigit nostram ciuitatem languere magis, cum utique res eius ad pectora prouherentur.

Disidium propter pontificatum.

De Iymnidicis, & edificio templi ac ciuitatis.

Caput XVII.

Albinus itaque cum audisset sibi successorem Gessium Florum fuisse directum, uolens aliquid Hierosolymicis præstare, producens uinctos, qui erant indubitanter morte digni, eos præcepit occidi: alios autem qui ex parua querela tenebantur in carcere, pecunijs sumptis abire præcepit. & ita factum est, ut carcer quidem purgaretur à noxijs, sed prouincia latronibus impleretur. Interea ex tribu Leui quicumque erant hymnorum dictores, persuaserunt regi, ut facto concilio eis concederet, quatenus stola linea proxime sacerdotibus uterentur, eius regnum decere dicentes, ut memoriam de nouitate introducta perciperet. Quod petentes, impetrauerunt. Rex etenim cum uoluntate eorum qui concilio præsidebant, hymnidicis hoc cōcessit, ut posita ueste prima, linea sicut uoluerant uterentur. Omnia contraria paternis legibus agebantur, quibus spretis, non poterant penè non solui. Igitur cum iam tunc etiam templum uideretur esse perfectum, & ciues cōspicerent artifices ultra decem & octo millia uacantes operibus & labore, indigentes unde mercedes acciperent, quibus scilicet ex opere templi alimenta ministrabantur, pecuniasq; repositas propter timorem Romanorum habere non ualerent: tunc habito concilio, ut cura haberetur artificum, & eis potius liceret expendi thesauros, quando si una hora quilibet operaretur, mercedos acciperet: regi persuaserunt, ut orientalem porticum altius eleuaret. Erat autem hæc porticus in exteriori templo posita, in conualle profunda, quadringentorum cubitorum parietes habens, ex lapide quadrato alboq; cōstructos. Singulorum enim lapidum erat longitudo cubitorum uiginti, altitudo uero sex, opus Salomonis regis, qui primitus templum omne construxit. Rex autem, dum ei à Claudio templi fuisset cura commissa, iudicans quia omnis operis destructio quidem esset facilis, instructio uero difficilis, & præcipue ad hanc porticum, & tempore & copiosis pecunijs opus esset: hoc quidem supplicantibus fieri denegauit, ciuitatem uero sterni albo lapide non prohibuit. Iesu autem filio Gamalielis pontificatu priuato, dedit hūc honorem Mathiæ Theophili: sub cuius pontificatu & bellū Romanorū contra Iudæos sumpsit initiū.

¶ *Catalogus omnium pontificum Iudeorum ab Aaron usq; ad destructionem templi, & de Floro præside.*

Caput XVIII.

Necessarium inter hæc credo, & historiæ præsentī esse conueniens, narrare de pontificibus, quomodo inchoauerunt, & quibus fungi hoc honore pmissum est, & quanti fuerunt usque ad belli finem. Primum itaque omnium dicunt Aaron fratrem Moyses pontificatum sumpsisse diuinum, quo moriente successisse mox filios, & alijs eorum de nouo liberis honorem unius distributum. Vnde legitimū est, nullum posse pontificatū percipere, nisi de sanguine fuerit Aaron. Ex alio namq; genere, neq; si in regno constitutus sit, pontificatum potest adipisci. Fuerūt itaq; omnes ab Aaron (sicut diximus) primo, usq; ad Dinaſum, qui belli tēpore per discordiā pontifex ordinatus est, numero octogintatres. Ex quibus, in deserto temporibus Moſeos cōsistente tabernaculo, quod Moſes deo dicauit, usque dum ad Iudæam populus aduenisset, ubi Salomon rex deo ædificauit templum, pontificatum habuerunt uiri numero tredecim. Primi nanque donec uitam morte finirent, habebant ineripibiliter hunc honorem, postea uero etiam uiuentibus successio præbebatur. Sed hi quidem tredecim, Aaron exiſtentes ex genere, per successionem ſumebant honorem. Fuit autem Hebræorum respublica primo quidem sub populi potestate, post hoc autem sub unius principatu ſita, tertio uero sub regibus. Tempus ergo quo isti tredecim habuere principatum, à die qua Aegyptum patres nostri Moſe duce reliquerunt, usque ad ædificationem templi, quod Salomon rex Hierosolymorum in urbe construxit, fuit annorum duodecim & sexcentorū. Post illos itaque tredecim pontifices, decem & octo alij hanc tenuere potestatem, à Salomonis regis temporibus Hierosolymis ſibi met ſuccedentes, usq; ad aduentum Nabuchodonosor Babyloniorum regis, qui castra metatus aduerſus urbem, templum quidem concremauit, gentem uero noſtram in Babyloniam migrauit, & pontificem Iosedech captiuum duxit. Tempus enim pontificatus horum, quadringentorum ſexagintaſex fuit annorum, menſium ſex, dierumq; uiginti, cum utique iam Iudæi sub regibus eſſent conſtituti. Post tempus autem annorum ſeptuaginta captiuitatis geſtæ per Babylonios, Cyrus Perſarum rex dimiſit ex Babylonia Iudæos ad propriam remeare terram, atque conſeſſit templum ædificare captiuis. His itaque

Ordo & numerus omnium Iudeorū pontificum.

remeantibus, Syſon pontificatum ſumpſit, & ex eius genere alij quindecim, uſque ad tempus regis Antiochi qui uocabatur Eupator, hunc habuere præſulatum. Conuerſabatur autem populari poteſtate annis quadringentis quatuordecim: primuſq; Antiochus, quẽ prædiximus, & princeps militiæ eius Lyſias, Oniam, cui erat Menelaus cognomen, pontificatu depoſuerunt, perimentes eum in Bercea, & conſtituerunt pontificẽ Ioachim ex genere quidem Aaron, non autem ex iſta domo. Propterea & Onias, defuncti fratruelis, & nomen referens patris, ueniens in Aegyptum, Ptolemæi Philometoris amicus effectus & Cleopatraz eius uxoris, ſuaſit eis ut in Heliopolitica præfectura deo conſtruerent templum, Hieroſolymitano ſimile, & eum pontificem ordinarent. Sed de templo quidem apud Aegyptum ædificato, ſapientius declarauimus. Ioachim uero cum tribus annis habuiſſet pontificatum, defunctus eſt, cui nemo ſucceſſit, ſed per annos ſeptem ciuitas fuiſt ſine pontifice. Rurſus autem deſcendentes ex genere filiorum Aſamonæi, commiſſa ſibi bimet poteſtate gentis, arma ſumentes aduerſus Macedones, Ionathan ſeptem annis conſtituere pontificem. Quo per inſidias moriente, dolo Tryphonis, ſicut ſuperius iam quodam loco narrauiſus, accepit hunc honorem Simon germanus eius. Huic quoque per dolum generi in conuiuio morienti, filius ſucceſſit Hyrcanus. Qui cum tenuiſſet pontificatum annis triginta & uno, Ariſtobulum filium ſucceſſorem habuit, in ſenectute moriens, qui cum & pontificatum tenuiſſet & regnum, (is nanque primus uſus eſt anno uno diademate) hæredem fratrem reliquit Alexandrum. Cuius uxor Alexandra, fratrem eius Alexandrum conſtituit in regno. Alexander autem cum & regnaſſet, & ſacerdotium tenuiſſet annis uigintiſeptem, uiſa priuatus eſt, Alexandraz coniugi præcipiens, ut ipſa pontificem ordinaret. Quæ pontificatum quidem Hyrcano ſuo filio dedit, regnũ uero ipſa retinens annis nouem, defuncta eſt. Cuius filius Hyrcanus per tempus pontificatus eum obrinuit. Poſt mortem nanque Alexandraz, dimicauit aduerſus eum frater Ariſtobulus, & dum uiciſſet, illũ quidem pontificatu remouit: ipſe uero & regnũ tenuit, & dei pontifex fuit. Huius anno tertio regni, menſe ſimiliter tertio, ueniens Pompeius, & Hieroſolymitarum ciuitatem forti dimicatione deuincens, ipſum quidem Romam cum filiis uinctum miſit, Hyrcanum uero denuo in pontificatum reſtituit, quem gentis quidem præſidatum habere permiſit, diademate uero uti prohibuit. Habuit autem Hyrcanus hanc poteſtatem ſuper nouem priores, alios annos uiginti tres. Barſaſarnes autem & Pacorus Parthiæ potentes tranſeuntes Euphratem, & pugnantes aduerſus Hyrcanum, ipſum quidem ceperunt: Ariſtobuli uero filium Antigonum conſtituere regem. Qui dum tribus annis & menſibus totidem tenuiſſet regnum, Soſius & Herodes obſederunt eum, Antonius autem deductum Antiochiam trucidauit. Herodes uero, commiſſo regno ſibi à Romanis, nequaquam conſtituit ex genere Aſamonæi pontifices: ſed quibuſdam ignobilibus, & qui ſolummodo de ſacerdotibus eſſent, præter Ariſtobulum tribuit hunc honorem. Ariſtobulum nanq; filium Hyrcani, qui à Parthis captus fuerat, pontificem conſtituens, ſororem eius Mariammen duxit uxorem: ob quam rem fauorem populi ſibi collocauit, propter Hyrcani memoriam. Deinde metuens, ne cuncti ad Ariſtobulum declinarent, eum in Iericho ſuffocari dolo machinatus eſt cum nataret, ſicut iam declarauimus. Poſt hunc autem nequaquam alicui ex genere Aſamonæi pontificatus tribuit poteſtatem. Similia quoque geſſit in conſtitutione ſacerdotum Archelaus Herodis filius: pariter & Romani, poſtea ſuper Iudæos obtinentes imperium. Sunt ergo uiri qui ab Herodis temporibus pontificatum habuerunt, uſq; ad diem qua Titus templum & ciuitatem capiẽs concremauit, cuncti ſimul uigintinouem. Tempus autem horum, anni ſunt centũ & ſeptem. Quorum quidam conuerſati ſunt ſub Herodis regno & filij eius Archelaus. Poſt horum uero mortem, populi quidem poteſtate cuncta regebantur: præſulatum tamen gentis pontifices obtinebant. Hæc ergo de pontificibus dicta ſufficiant. Geſſus itaque Florus, miſſus à Nerone, ſucceſſit Albino, qui plurimis malis Iudæos attriuit. Erat nanq; genere Clauſonius, habuit autem uxorem nomine Cleopatram, quæ dum eſſet amica Poppeæ Neronis uxoris, & malignitate marito non minor, per eam uir eius inſulas huius dignitatis adeptus eſt. Sic autẽ Florus circa poteſtatem malignus fuit & uiolẽtus, ut pro magnitudine malorum eius, Albini quaſi beneficij largitorẽ Iudæi laudarent, ille

Redit ad Florum
malitia
inſignem.

namque malignitatem celabat, & ne penitus deprehenderetur à turba, quodammodo pro-
uidebat. Gellius autem Florus quasi ad docendam nequitiam missus, iniquitates suas in
gentem nostram aperta malignitate portabat, neque direptioni parcens, neque modum in-
iusti supplicij derelinquens. Erat enim inflexibilis ad miserandum, & omnibus lucris aua-
rus, qui etiam in latronum direptione communicabat. Sine timore namque multi ad hoc
accedebant, cum illius promissione de sua salute minime cogitarent. Quod opus non erat
mediocriter condolendum. Quapropter infelices Iudæi, cum non ualerent uastationes sus-
tinere latronum, cogebantur à proprijs solennitatibus recedentes cuncti diffugere: ut
melius, ubicumque liceret, apud alienigenas habitarent. Florus igitur fuit, qui nos contra Ro-
manos bellum fecit assumere: melius iudicans, citius quam paulatim & per tempora nos
perire. Initium quippe sumpsit hoc bellum secundo quidem anno administrationis Flo-
ri, duodecimo autem Neronis imperij. Sed ea quidem quæcunque aut facere coacti sumus,
aut pati, perfecte scire poterunt, qui legere uoluerint libros à me de Iudæica dimicatione
conscriptos. Hic igitur ponam terminum Antiquitatis historię, postquam etiam bellum
coepti conscribere. Continet autem hoc opus à primi hominis natiuitate traditionem, usque
ad decimum annum Neronis imperij. Ea siquidem quæ nobis Iudæis prouenerunt in Aegy-
pto & Syria atque Palæstina, & quæcunque perpeffi sumus ab Assyrijs & Babylonijs, uel cir-
ca nos Persæ seu Macedones egerunt, & post eos Romani, sicuti reor, sunt cum integra-
te composita. Nisus sum autem etiam descriptionem pontificum conseruare, qui per an-
nos duo millia constituti sunt. Conscripsi etiam sine errore successiones regum, actus eorum
& conuersationes enuncians, & monarchiarum potestates enarrans, sicut ex sacris libris
de rebus omnibus descriptio continetur. Hoc enim in principio historię me facere com-
promissi. Dico siquidem cum fiducia, opere iam perfecto, quia nullus alter, licet uolunta-
tem habuerit, neque Iudæus, neque alienigena, potuit hoc negocium Græcis ita subtiliter ex-
planare. Habens enim indubitanter à congenilibus meis maximam eruditionem nostræ
prouinciæ, etiam Græcas studui literas adipisci. Artis namque grammaticæ experimētum
sumpsi, integritatem uero prolationis uerborum possidere me paterna consuetudo pro-
hibuit, quippe cum apud nos non recipiant eos, qui elocutionem multarum gentium di-
dicisse noscuntur, eo quod commune putent hoc officium non liberis tantummodo, sed
etiam uolentibus seruis. Sapientiam uero illos tantummodo testantur habere, qui leges
sub integritate cognoscunt, & uirtutem sacrarum literarum interpretari possunt. Propter
græa multis in hoc studio laborantibus, uix duo quidem aut tres adepti, & laborum fructus
repente potiti sunt. Non erit forsitan inuidiosum, etiam de genere meo, & uitæ actibus
postea breuiter enarrare. In his ergo dicere ulterius de antiquitate cessabo, libris
quidem existentibus uiginti, habentibus uero sexaginta millia uersuum. Et si
diuinitas concesserit, per discursum quidem commemorabo rursus &
causas belli, & eorum quæ ad præsentem pertinent diem, quæ est
tertiodecimi quidē anni Domitiani Cæsaris principatus, mihi
autē à natiuitate quinquagesimi & sexti. Proposui quoque uo-
bis conscribere etiam nostras, id est, Iudæorum sectas, in
quatuor libris, de deo eiusque substantia, & de legis
bus, & cur secundum eas aliud facere per-
mittimur, aliud prohibemur.

Peroratione

Eruditio Iosephi.

Actus Iosephi dum hæc scriberet.

FLAVII IOSEPHI LIBRORVM VIGINTI ANTI-
QUITATVM IYDAICARVM, FINIS.